BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
71
3 F
8

71
3
F
8

R. 35.

71.3.F.8

621

...IOTECA N...
ROMA
...TTORIO EMANUELE...

113.[illegible]

IOANNIS MARIÆ GORETTI IN ANTIQVARVM LEctionum libros, ad reuerendum patrem Hippolytum à Treci . . Mediolanenſem Oliuetani montis abbatem & cœnobitam, Præfatio ſeptimadecima.

FAbius Quintilianus, Romanus facilè dixerim Ariſtarchus, iubet optima & ſtatim & ſemper tradenda. quod conſilium, ut expeditiſſimum, ita etiam ueriſſimum nouimus: ſed à pauciſſimis ſatis diligenter expenſum. Nam quàm longè à uero ſcopo aberrauerint, qui maiorum noſtrorũ memoria compendium (ut ipſi putabant) quærentes, uix guſtatis bonarum artium elementis, ſtatim illotis (quod aiunt) pedibus maximas grauiſſimasq; diſciplinas arripuerunt, mox conſequens & patrum & hæc ipſa noſtra abundè ſatis declarauit ætas. Exiſtimabãt enim illi præclarè ſecum agi, ſi hiſce humanitatis ſtudiis, ut in ſpeciem leuioribus, magno ſupercilio contemptis, illicò ſe conferrent ad ardua: quippe quæ aut fructum adferrent uberiorem, aut exiſtimationem maiorem ſibi conciliarent apud uulgus. Properabant certè ad præſtantiſſima quæq;: ſed εὐταξίαν illam, atq; intermedios quodammodo gradus quoſdam, aut neglexerunt, aut minimè neceſſarios crediderunt. Quo factum eſt, ut quæ maximè uidebãtur expetere, non ſatis plenè, ſed ueluti per tranſennam ac denſiore interpoſita nebula, cognouerint: deſtituti nimirum præſidio rerum illarum, quæ ad maiora percipienda comparari ſolent. Atq; id etiam cauſæ fuit, quo minus inſigniter doctos ætas illa media protulerit. Habuit ingenia (fateor) feliciſſima, uiroſq; magnos, Haymones, Hugones, & Richardos à ſancto Victore, Rupertos, inter theologos: Fulgoſios, Accurſios, Panormitanos, Felinos iuris prudentiæ interpretes: Nicolos, Forliuiẽſes, Arculanos, Haliabbates, cum tota Arabia, in re medica. Sed hi omnes dum huiuſce tenuis (ut uolunt) doctrinæ curã omnem uel abiiciunt uel improbant: dii immortales, qualem in uitam hanc barbariem, quales in omnes diſciplinas tenebras inuexerunt. Videnẽ mihi, ne illud quidem nouiſſe quod nouerunt: nam iuxta Periclis ſententiã, referente Thucydide, Qui nouit, neq; id quod ſentit, exprimit, perinde eſt ac ſi neſciret. Et quod iam dicebam, patrum noſtrăq; hanc ætatem ſatis declarauiſſe præproperam præpoſteramq; in omni literarum genere inſtitutionem, huc pertinet: ut nos ſcilicet fortunatos nimiũ, bona ſi noſtra norimus, oſtenderem. In re medica inuenti ſunt, qui relegatis barbaris conuerſionibus, omnia ad priſtinum nitorem reuocarunt, & ut gnaui agricolæ in bono ſolo runcationem adhibuerunt: qualis Leonicenus Vicentinus, Linacer Britannus, Guilielmus Copus Baſilienſis, Ioannes Manardus: &, quorum gloria adhuc creſcit, Antonius Muſa Braſauolus, Nicolaus Bonaciolus. Horum enim inſtitutũ tanto applauſu à iunioribus exceptum, ut iam nemo ſit, qui non malit ex ipſis purioribus fontibus, quàm turbidis riuulis, bibere. Idem in explicatione Platonicæ Ariſtotelicæq; philoſophiæ conati ſunt Leonicus Thomæus, & Nyphus Sueſſanus. Idem in mathematicis Georgius Purbachius, Monteregius, Herlinus, Gemma Phryſius. In iuriſprudentia Vlrichus Zazius, Budæus, Oldendorpius, Alciatus. quãquam in hac profeſſione bona pars ita mordicus retinet barbariem, ut nonnulli coacti ſint totam interpretandi rationem ad arbitrium ſcholaſticorum & noſtri fori gryphos conuertere, quum contrà fieri oportuerat. Iam uerò (quæ ſua dignitate maieſtateq; prima nominanda fuit) in theologia Chriſtiana, ubi Augiæ ſtabulum repurgandum, multi fuerunt quorum opera, ſi grati uideri uolumus, adiuti ſumus. Sed quum ex his nonnullis obſtet uel liuor iniquus, uel prauum moroſorum hominum iudicium, uel maligna calumnia potius, unum atque alterum, quos iam mors ab inuidia liberauit, nominabo. primumq; proferam magnum illum heroa Deſiderium Eraſmum Roterodamum, uirum quum in omni diſciplinarum genere maximum, tum in hac parte ſeipſo quodammodo maiorem. Huic tanquam Herculi Theſeum, adiungo Fabrum Stapulenſem. Quid, obſecro, omnes iſti effeciſſent ſine cognitione linguarum aliarumq; bonarum artium? idem, opinor, quòd architectus non adhibita

Fab. Quintilianus, Ariſtarchus.
Periclis ſententia.
Leonicenus vicentinus.
Linacer Britannus.
Guilielmus copus Baſi[lienſis]
Io: Manardus.
Antonius muſa Bra[ſauolus]
Nicolaus bonaciolus.
Leonicus thomæus.
Vlrichus Zazius.
Budæus.
Oldendorpius.
Alciatus.
Eraſmi laus.
Faber Stapulenſis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

M-3-F-8

hibita calce,non ligno,non lapidibus in maximis & ampliſſimis erigendis ædificiis. Sed næ ego iam ſum ineptus,qui longius exempla mihi petēda putem,quum tu præſtantiſſime uir,unus multorum mihi inſtar eſſe poſſis:num ſine maximarum rerum cognitione ad ampliſſimas dignitates euectus es? Quid,quæſo,cauſæ fuiſſe exiſtimas aliud,quum ueſtrum collegium,atq; adeo uniuerſus ſacer ſenatus,te dignum ſuis ſuffragiis decerneret,cui adminiſtrationē grauiſſimorum negotiorū committeret,quàm quòd te ſumma eruditione,exactiſſimo iudicio, & illo quidem longo rerum uſu confirmato præditum cognoſceret? In omni præterea uita conſtantem & grauem,non uoluptate,ſed recto officio conſilia moderātem,eccleſiaſtici deniq; ciuiliſq; negotii non ignarum. Quas tot tantaſq; animi dotes nunquam poſſideres,ſi hæc manſuetiora ſtudia ſuo tempore non adhibuiſſes. Quod idem & huic noſtro accidit Cælio,qui ſi eruditius quædam uidebitur ex Platonis,Ariſtotelis,ac reliquorum placitis interpretari, quàm conſueuit rudioris ſeculi uulgus commentatorum,attribuito & Græcis & Latinis literis politioribus,quarum perſtudioſum eum fuiſſe in omni uita,facilè teſtabitur & Antiquarum lectionum opus iam ſatis pridem euulgatum , & nouæ iam acceſſiones copioſiſſimæ,uariiſq; rebus cognitu digniſſimis refertæ. De cuius operis æditione quum Camillus Richerius affinis meus,homo tui ſtudioſiſſimus, nonnihil ſollicitus eſſet,ac oculum (ut aiunt) circumferens,diſpiceret quibus conuenienter inſcribi poſſint libri aliquot:inter multos,tu uenerande Hippolyte,mihi occurriſti,unus omnium maximè dignus,qui huiuſce nuncupationis particeps fores. Quam meam ſententiam ita approbatam à Camillo ſtatim uidi,ut ipſe ſibi hunc ſcribēdi laborem libenter ſumpſiſſet,niſi perexiguo temporis ſpatio plures ſeſe obtuliſſent epiſtolæ dedicatoriæ conſcribendæ:præſertim quum Arlenius Peraxylus noſter,qui ſuam hac in re nobis operam impertire uoluit , affirmaret Frobenianos apud Baſilienſes iuſtis operis æditionem maturare. Accipe igitur reuerendiſſime pater,hoc à me qualecunq; noſtræ amicitiæ μνημόσυνον. Et dum per maximas occupationes & ſeueriora ſtudia tibi integrum fuerit , ſucciſiuas aliquot horas dabis hiſce legendis libris. Quod quoties feceris,toties meæ ſemper in te beneuolentiæ,obſeruantiæ ac pietatis agnoſces indicium. Deus te nobis diu ſeruet incolumem. Vale.

Ferrariæ,nonis Nouembris,anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo.

LODOVICI CAELII RHODIGINI

LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS QVI DECIMVSSEPTIMVS.

Inſaniæ cauſa ex atræ bilis uitio. Phlegmatici humoris, & melancholici deſcriptio. Enthuſiaſmus. Effectus porrò uarii humoris bilioſi, quo ad mores. Phyſodes melancholia. Caput I

AGITAVI DIV MECVM, quæ'nam foret huius intemperiei ratio, qua homines ſæpe ita à rationali abeunt ſenſu, conſternanturq; prorſum, ut mira quædam ac ſtupenda contingere illis, animaduertamus. Comperi deniq; parte plurima hoſce effectus admirabiles adeo, tamq; omnino inopinabiles, bilis atræ, quàm melancholiam uocant, uitio prouenire. Quid uerò hoc nomine ſit prudentioribus intelligendū, inſinuat Galenus libro De interioribus tertio: Phlegmaticos, inquit, ſeu pituitoſos humores, intelligo abſolute, quibus humiditas & frigiditas dominatur: melācholicos uerò, quibus frigiditas & ſiccitas. Propterea Ariſtoteles: Atra autem bilis, inquit, non per ſumma, ſed natura penitus frigida, ſi modum excedit, hominē facit attonitum, aut obtorpentem, aut anxium, aut formidoloſum, quum materia eiuſmodi ſcādat cerebrum: ut Galenus idem approbat planè. Et in Sententiis Hippocrates, Si mœſtitia & metus longo tempore tenet, atra bilis in uitio eſt. Et ſuper eodem loco Galenus idem: Conſtat, inquit, quoſdam inſanos euaſiſſe ob iracundiam horridam excandeſcentiam'ue, aut triſtitudinem atrocem & immanem, quia corpus perpeſſum ad hos affectus idoneum paratumq; fuerat. Et Auicenna primo Canonis, Quum multa abſque cauſa ſeſe oſtentarit triſtitia, humoris aduſti euacuatio neceſſaria, ne in melancholiam dilabatur. Si uerò humor is admodum incaleſcat, ſecuritatem animi cantilenasq; parit, & mentis alienationem, ac ulcerum eruptionem, & alia pleraque generis eiuſdem. Bilis quippe atra, ferri inſtar, quando multum ad frigus intenditur, friget ad ſummum: quando contrà ad calidum ualde reclinatur decumbitq;, calet ad ſummū. Quod mirum uideri non debet, ſiquidem uidemus calcem illi ſimilem aqua perfuſam feruere ſtatim, atque exurere. Quod ſi uictu quotidiano redundet, mores nihil immutat, ſed morbū melancholicum tantummodo creat. At quibus habitus natura talis conſtiterit, mox his multa, & uaria morum genera exoriuntur, uelut alius aliam habitus intemperiem ſortitus eſt. In quibus enim multa & frigida bilis eſt atra, hi ſtolidi ſunt & ignaui. In quibus permulta & calida, hi perciti & ingenioſi, amaſii, propenſi ad omnem excandeſcentiam & cupiditatem, nonnulli etiam loquaciores. Multi item, quòd ille calor ſedi mentis in uicino eſt, morbis ueſaniæ implicantur, aut inſtinctu lymphatico efferueſcunt. Quos, ut Paulus inquit, ἐνθεαστικοὺς nuncupant (Nam ἔνθεος, dicitur furens, & πνευματοφόρος. At enthuſiaſmus eſt, quum anima ex deo illuſtratur tota) ex quo ſibyllæ efficiuntur, & Bacchæ, & omnes qui diuino ſpiraculo inſtigari creduntur: quum id non morbo, ſed naturali intemperie accidit. Proinde M. Tullius: Ariſtoteles, inquit, eos etiam qui ualitudinis uitio furerent, & melancholici dicerentur, cenſebat habere aliquid in animis præſagiens, atque diuinum. Maracus ciuis Syracuſanus poeta, etiam prę̄ſtantior erat, dum mente alienaretur. Sunt qui ſcribant, mulierem illiteratam, dum atra bile agitaretur, latinè loqui conſueuiſſe: ceſſante uerò ægritudine, non quiuiſſe. Quod autem ex habitu melancholico effici Ariſtoteles opinatur, ut ſæpenumero angamur, & animo ſuccumbamus, aliàs ſecuritate geſtiamus, multi etiā præ mœrore mortem ſibi laqueo conſciſcant: Auicenna prima tertij, cauſam ſe horum effectuum ignorare, fatetur ingenuè. Quod ipſum & Serapio facit, qui tamen bilem atram, rem adeo diram, adeoq; meticuloſam uidetur putaſſe, ut à malo dæmone eius impetus excitari confiteatur, & Auicenna ſapiens non negarit. Archelaus Macedonum rex atræ bilis habitu ſibi maiorem in modum confidebat, & nunquam non ſpei plenus erat. Macri, inquit tertio De locis

affectis,ſiue De interioribus Galenus,& nigri ac hirſuti,& quibus latæ ſunt uenæ,aptiſsimi cenſentur,ut huiuſmodi in ipſis humor cumuletur. Fitq; interdum,ut ruſo colore homines affatim in melancholicã temperaturam recidant. Poſt hos uerò flaui,Idq;, ſi uigilijs multisq; fuerint laboribus innutriti, ſolicitudine addita, & uictus tenuitate. Melancholiæ genus tertium, dici Paulus ait, φυσῶδες καὶ ὑποχονδριακόν, ex inflammatione hypochondriorum circa ſtomachum.

Exempla inſaniæ maximè mira. Alienatio in morbis unde ſit. Lucretij furor,& Accus delirium inopinabile:item Piſandri.Interim ſtomachi cum capite ſympathia. Lucretij delirium. Minyæ filiarum admirandus appetitus. Item de Timanthe ac Cleomede. Ebrietatis exemplum inauditum.Adriani furor.Herba inſaniam concinnans lapides uerſandi. Caput II

Sed & illa magis utique miranda : Imaginatio corrupta,& præter naturam, nec unius ſpeciei. Quoſdã inuenias,inquit Galenus tertio De interioribus, ſiue De affectis locis,qui ſe putent figlinum uas,quamobrẽ contactum hominum,& omnino propinquitatem expaueſcunt,ne quo modo comminuantur decurtentur'ue.Alij gallum conſpicati,prius quàm ædat cantum, alas excutere: ipſi quoque conſimiliter brachia motitant,mox & canunt. Sunt quos perpetuo timor percellat,ne mundum fulciens Atlas,ſeruansq; laſſeſcat,isq; feratur in præceps,& omnes una pereant ruina.Proinde fugam ſemper meditantur,ut (ſi fieri poſsit) ſeſe extra mundana clauſtra proripiãt. Proditur autem cæleſtium rerum ſtudioſis,ſi hora ea,qua partus completur,aut fuerit terręmotus,aut cælum tonuerit,quiſquis eo ſtatu in lucem prodierit,ſemper futurum corpore tremulum ac inſtabilem,& qui dubio greſſu trepidantibusq; ueſtigijs tectorum labem reformidet,ac tonare perpetuo Iouem,opinetur, quati terram,& naturæ totius lapſum anxiè ſibi confingat,unde humanioris uitæ proturbetur ordo mirè præpeditus. Et cuidam prædiuiti famem timenti, inquit Celſus, ſubinde falſæ hæreditates nunciabantur. Timor,triſtitia,uitæ præſentis tædiũ, odium quoque hominum eſſe uidentur melancholicis communia omnibus.Amare mortem, non ita. Attamen pleroſque inuenias mirè exoptantes eam. Hippocrates melancholicorum accidentia duobus cluſit,timore, & mentis corruptione : qua quicquid uident, odio habent,& triſtes ſemper uiſuntur,& perterriti.Nam ſicuti tenebricoſa loca plerumque timore perfundunt, ſic & bilis atra mentis loco ſe circumfundens, pauorem inducit. Alienationes uerò,quæ in febribus perſæpe eueniunt,fieri creduntur ex colligatione cerebri cum alijs membris,non ex ægritudine in eo concepta.Propterea eiuſmodi nec maniacos dicimus,nec melancholicos,non item phreniticos.Eſt enim alienatio hæc,accidens acutiſsimæ febris,proueniens ex uaporis calidi multitudine,cerebrum ſcandentis. Habet enim ſtomachus cum capite ſympathiam. Cuius ratio eſt in neruo magno,qui à capite ad ſtomachi os protenditur,quo fit, ut præter alia membra id ipſum ſtomachi os amplius ſentiat. Sed redeo ad inſanorum inuſitatam ſpeciẽ,Qua in parte non eſt Euagoræ Cyprij Regis repentinus furor latius explicandus.T.Lucretium in libro Temporum,legimus,amatorio quidem poculo in deliriũ abiiſſe, uerum ita,ut interuallata interſectaq; inſania carminibus concinnandis librisq;, ſpatium daret.Quos ad obelum & unguem reuocatos, Cicero poſtea deterſerit. Mox tamen ægrius ferens ſibi manum admouit.Sparſum taceo,quem ſcribit Seneca inter ſcholaſticos inſanum,inter inſanos ſcholaſticum.Minyæ cuiuſdam filias eo percitas furore legimus,ut humanis ueſci carnibus appeterent.Imò etiam filios ad eam rem ſortirentur, ac Leucippam Hippaſum filium,quem petierat ſors,laniandum exhibuiſſe.Eſt mania, ſiue furor item,ubi leuiſsimis de cauſis mortẽ quis ſibi pergit conſciſcere.Quod Cleonæo factum Timanthi eſt pancratiaſtæ,qui quum athleticã deſiiſſet,uirium tamen tentamenta capiebat,arcum ingentem quot diebus intendens:cæterũ,peregrè profectus, receptam intermiſit meditationem:reuerſus poſtliminio, quum ſe itidem experiretur, non ualens amplius arcum intendere,in ſuccenſam uiuum ſe pyram immiſit.At Cleomedes Aſtypalæeus pycta,quum in pugna Iccum peremiſſet,ac eo nómine ab Hellanodicis foret dãnatus,& exutus uictoria,triſtitudine inſaniuit. Reuerſus Aſtypalæam pergens in puerorum diatribam, ſubuerſa, quæ tectum fulciret,columna, puerisq; ad

ſexaginta

ſexaginta attritis,à ciuibus ad ſupplicium quæſitus,in Pallados ſacellum deſugit,ac in κιβωτὸν, id eſt arcam,ſeſe intruſit:qua mox conſciſſa,nuſquam eſt compertus. Apollo ſuper iis conſultus reſpondit,

ὕστατος ἡρώων Κλεομήδης ἀστυπαλαιεύς,
ὃν θυσίαις τιμᾶτε μακάρων θνητὸν ἐόντα

Cæterum Acco, cuius apud Plutarchum mentio eſt,in commentario De Stoicorum contrarietatibus,profeſſæ inſaniæ mulier,præcipuè mira inter omnes eſt, qui à communi ſenſu ſequeſtrati adeo demẽtant(ut Apuleii uerbo utamur) adeoq́ obbruteſcũt, ut nullatenus uice hominum ſint, mentis illo uigore diuino interextincto. Fuit igitur Acco eius delirii,ut cum ſe amplius contemplaretur in ſpeculo,ſicuti in epitome parœmiarum Tarræi ac Didymi relatum inuenio,imaginem ſuam perinde ac mulierem alteram alloqueretur,innueret,ſummurmuraret,arrideret,interdum cõminaretur,promitteret,ſubblandiretur,& quicquid confabulantes ſolent, numeris omnibus impleret,Nec ſatis,argumentum ueſaniæ conſtantis alterum:ſcribunt alij,etiam clauos nonnunquam ſpongia,ueluti malleo impingere conatam. Expinxit & ſuis Piſandrum ueſania coloribus,qui terrore maximo perfundebatur, necubi animæ ſuæ occurreret, à qua uiuus eſſet deſtitutus. Verum,nec tranſiliamus hac parte mirum præcipuè exemplum uinolentiæ,raro alìas percognitæ. Auctor Timæus eſt,fuiſſe Agrigenti domum quandam cognomento τριήρη, id eſt triremem,euentu tali. Adoleſcentes aliquot illuc conuenientes conuiuium hilarius agitabant,mox,uti aſſolet,quum incaluiſſent uehementius,ita decuſſi mente ſunt,itaque externati,ut in triremi ſe opinarentur conſtitutos,mariq́ altius undabũdo, hyemem ingruere atrocem. Proinde,uelut naufragium ueriti,tanquam egeſtis,quæ intus forent,nauigium facturi leuius,uaſa omnia,& quicquid mero feruidis occurrebat,in uiam,ceu in mare feſtinãtius iactare adorti ſunt, accurrentibus hinc inde,qui proiecta diriperent. Inſequenti die,ubi affuere magiſtratus, factum coarguentes,quum illi necdum ſatis edormiſſent, reſpondere, ſe mortis metu præoptaſſe, quæ in naui forent,diſperdere,q̃ fluctibus deuorari. Admirantibus mentis ſtuporem uniuerſis,qui inter eos uidebatur natu grandior,Ego ò uiri Tritones præ formidine infra thalamos me conijciens in imo iacui. Quumq́ amplius delirare animaduerterentur,dimittuntur ab ignoſcente magiſtratu,commoniti modò grauius:cauerent in reliquum inuitationem eiuſmodi brutalem. At illi,uelut gratiam fatẽtes: Si, inquiunt ſeruati ex tam procelloſis undis portum fuerimus aſſequuti, inter marinos deos uobis,ut ſeruatoribus in patria ſtatuas ſurrigemus. Auctores habeo,Oreſtam ad Hebrum ciuitatem ab Oreſte conditam,fuiſſe Adrianopolin nũcupatam de principis Adriani nomine, qua tempeſtate is furens, ac ciuium cæde ad libidinem graſſatus reſponſum accepit,In furioſi cuiuſpiam domũ obreperet. Nam inde remollitam inſaniæ uim,proditum literis eſt. Quumq́ furẽti ſenatores ſubtraxiſſet pleroſque Antoninus, etiam Pii cognomentum eſt aſſequutus. Illud nec tranſiluerim, Antonianis militibus per ſqualentia loca ex Parthis redeuntibus herbam eſſe compertam quę letiferam concinnaret inſaniam,ſic ut ueſcẽtibus incumberet opus unum lapidem mouere omnem, ac uerſare,quum præterea nil aliud memoriæ inhæreret. mox uerò bilem conuomentes moriebantur. Huic malo ſolum eſt uinum ἀντιπαθής.

De ratione item delirii,ex medicorũ doctrina. De imaginoſo,& nocumentis imaginandi potẽtiæ,necnon cogitatiuæ,& memorialis. Quot modis dicatur phantaſia. Phãtaſtici cur dicantur. Catulli locus explicatur. Cornelio item Celſo lux infertur. Interim Theophili deliriũ,& Galeni,ac Thraſylai, Bizari qui,& unde,necnon Macarones. Caput III

CÆterum ingrediamur parumper medicorum ſcholas,non ut transfugæ, ſed ut exploratores,pręfloraturi,quod haſce lectiones adipoſiores ac ſucculentiores faciat,ut lubentia ipſa lubentiores, ut ſalibus Poetæ nobilis interim utamur,ad legendum noſtris initiati teletis adlubeſcant. Auctor Auicenna eſt ſexta primi,Animalem uirtutem duas continere poteſtates,apprehenſiuam,& motus compotem. Apprehendendi uim bifariam item diſtribuit:aut enim manifeſta fit apprehenſio,ut quum ſenſu aliquid percipimus ; aut clandeſtina, & latens.

De hac uerò Galenus,& medicorum plerique agentes,quantum ad ſanitatis pertinet cu
ſtodiam,& ęgritudinum curam,trifariam modò diſtribuiſſe contenti,Imaginandi uim
Imaginandi uis. ſtatuere,qua ſenſibilia apprehenduntur omnia.Item cogitandi facultatem,ſiue diſcer/
Cogitandi facultas. nendi,quæ facienda à non faciendis diſcernit.Sequitur poſtremò memoriæ poteſtas,
Memoriæ poteſtas. quæ præterita nobis ſuggerit.De iis igitur tertio Morbi Galenus agens: deque acciden
tibus earum,ab imaginatione ducit exordium, ac eius eſſe nocumentum unum putat,
Stupor imaginationis nocumentum. qui dicatur ſtupor.Aliud quod congelatio, Aliud alienatio.Nocumentorum uerò di/
ſcretiuæ potētiæ aliud dicitur ablatio,ſicut amētia.Aliud diminutio,ut ſtulitia. Aliud
Congelatio. corruptio,ut deſipiētia. In memoriali autem poteſtate,aut deſtructio ineſt actionis,ut
Alienatio. in Lethargia,aut deminutio motus,& uocatur Inſania. Eſt & aliud,quod inſaniā item
Ablatio. dicimus.Nam alienatio duobus modis fit,aut non benè imaginamur,aut parum rectè
Diminutio. recordamur. Porrò imaginandi potentia oblædi ſola poteſt, incolumibus aliis,ſicuti
Corruptio. Theophilo medicæ artis perito cōtigiſſe nouimus,qui quum decubuiſſet æger,in an/
Inſania. gulis domus occinentes arbitrabatur adeſſe tibicines,cantoresque. Quumque conualuiſ/
Alienatio 2 modis fit ſet,integra mente narrabat omnia,quæ in ægritudine concepiſſet. Vnde liquido con
Theophili medici imaginationis oblæsio. iectatum,diſcretiuam uim,ac memorialē gradum tenuiſſe, imaginatione tantum ober
rante,ac extra quadrum,quod aiunt,promota. Nam & diſcernendi potentiæ modò in
Diſcernendi facultas, et eius uitia. ferri nocumentum poteſt,cæteris duabus lineam non mouentibus,memorabili cuiuſ/
dam exemplo,qui Romæ occluſis ædibus, de feneſtris uaſa tranſeuntibus oſtentabat,
ſciſcitatus,an allideret? Cæterum,quia unumquodque ſuis appellabat nominibus,mani
feſtum fit,memoriā,imaginationemque minimè oblæſas fuiſſe,cogitandi,ſeu diſcernen
di poteſtate deminuta,quoniam quid faciendū foret parum diſpiceret. Nam & poſtre
mò ſcitari perrexit,an etiam puerum præcipitaret,annuentibusque,confeſtim impegit.
Huic uerò diuerſam, dum puerum ageret, Galenus expertum ſe affectionem prodit.
Galeni inſania. Nam quum per æſtatem febris quateretur ardore, ex cubili prominentes atro colore
feſtuculas uidere ſe opinabatur,ueſtes quoque floccorum plenas. Quos quum ſubinde
carptim colligere adniteretur,& ex aſtātibus dixiſſet amicus quidā, Videtis'ne hunc
iam floccos conuellere,ac congregare feſtucas? Aduerti inquit, quæ dicerentur,nam
ratio mihi prorſum conſtabat. Et rectè inquam dicis, proinde aduertas amplius,ne in
phrenetios dilabar malum.Scribit porrò Thucydides, peſtilētia quadā atrocius graſ/
ſante:infectos ea tantam obrepſiſſe omnium inſcitiam,ut parentum,amicorum,& ſui/
Phantaſia quot modis dicatur. met obliuiſcerentur. Sciendum præterea:phantaſiæ nomen uariè capi tum à philoſo/
phis, tum à medicis.Eſt enim quandoque Phantaſia intellectus,uel rationis deprauatio,
Phantaſtici. uel cogitationis,proinde à communi iudicio deuios ſimplex uulgus phantaſticos nun
cupat. Nam & tertio Interiorum Galenus: Affectio,inquit, quæ dicitur phantaſia,nil
Phantaſia quid. aliud eſt, quàm intellectus corruptio. Eſt item phantaſia phantaſticę uirtutis operatio,
ſcilicet motus à ſenſu ſecundum actum facto. Ita nanque ab Ariſtotele, ſecundo De ani/
ma deſcribitur. Tertio dicitur phantaſia de theſauro, ſeu uirtute animali formarum ſu
ſceptarum prius in ſenſu communi,cuſtode.Ex iis uerò,quæ latius perſequi collibuit,
dilucet,opinor,Catulli ſenſus illis uerſiculis,
Catulli locus explicatus. Non eſt ſana puella,nec rogate,
Qualis ſit,ſolet hæc imaginoſum.
Cornel. Celſi locus illuſtratus. Nam & Cornelius Celſus indidem mutuari lucem poteſt, Quippe tertio Medicinæ
libro,phrenetios ſpecies exſequens,tertiū inquit,inſaniæ genus eſt,cuius ſpecies duæ
ſunt:nam quidam imaginibus,non mente falluntur, qualem inſanientem Aiacem,uel
Imaginationis uitia Oreſtem poetarū fabulæ ferunt:quidam animo deſipiunt.Nam quod lepidiſſimi poe/
tæ ſenſum ad ſpeculi rationem reuocant nonnulli,aut laruas neſcio quas concipiunt,
ægri ſomnia cēſenda ſunt,quæ inter ipſas quoque ineptias euanuerint. Quod æquo ani
mo accipiant quæſo,legentes, neque enim mihi cum quoquam commiſſum,ut Liuiana
utamur phraſi,bellum eſt,immo nec occultius quidem. Verum uix tēpero mihi in tan
ta plerunque ſciolorum inſcitia,calamo nimis prurientes,quanquam auribus præſtaret.
Catulli ſcholiaſtes recentior taxatur. Noſtram uerò interpretationem ad uerbum ferè,in Catullum æditis commentationi/
bus,nuper ſibi tyrunculus quidam aſſeruit,uindicias nil ueritus,ut qui æditionem al/
teram non expectarit. Verum dicēdi genus planè puerile,ut alia taceam,facilè ab im/
poſtura

poſtura lectorem uendicabit. Tametſi amplius in eo ſibi placet, quàm in anulo Polycrates, ut eſt apud Libanium. Lego in ueterum monumẽtis, Thraſylaum eo percipi furore ſolitum, ut Piræum ingredientes naues, ſuas arbitraretur. proinde abeuntes, remigranteſq; ingenti applauſu excipiebat, quod ſiqua naufragium feciſſet, nil inde mœroris cõcipiebat. Hunc fratris cura ubi à morbo abſoluiſſet, narrabat, nunquam ſe uixiſſe iucũdius, quàm furoris tempore, quoniam abeſſet triſtitia, uoluptas ſubinde arrideret. Dignum uero relatu, imaginoſos id genus homines dici paſſim Byzaros, credo, ab inconditis moribus populorum, qui in Ponto dicuntur Byzares, ut inquit Stephanus; meminit Valerius Flaccus, Byzareſq; uagi. Sunt & in eo terrarũ ſitu Macrones quoque, quos ab Eubœa colonos arbitrantur, unde & nomen, quoniam Eubœa quãdoq; Macris ſit nuncupata, quod Dionyſius Chalcidenſis ſignificat. Alii uerò dici Macronas putant, quia apud eos plures comperiãtur macrocephali, ideſt capitis iuſto longioris, ut apud Perſas grypos inuenias pleroſq;, ideſt adunci naſi. Ex hac doctrina, cuius auctor mihi eſt Apollonii interpres, demanaſſe puto, ut hebeti iudicatu, rudeſq; homines Macaronas dictitet ſimplex plebecula, cui ſæpe imprudenti allinitur quippiam ex uetuſtatis colore ſucculento.

Delyrium quandoq; ex imbecillitate contingere. Triplex delyrii ſpecies, cum riſu, ſtudio, & agreſti mentis ardore. Ecſtaſis. Iupiter Cappotas. Alieni qui intelligantur, & coalemi. De catacopis, & paracope, & enthuſiaſmo, Mammacuthis, & diuinaculorum fraude. Gyrgatum quid. Blennus, blenna. Diana Hemereſia. Luſus regio. Pœcilliæ piſces. Maniæ deæ. Digiti monumentum. Ace locus. Potniades deæ. Acmanos regio. Sophroniſter lapis.

Caput IIII

Verum, ut incudem eãdem ſubinde, quod dicitur, porrò tundere pergamus; apud Galenum item legimus ex Hippocratis doctrina, mentis commotionem quandoq; ex defectu contingere, quo manuum, ac pedum tremores. Hæc ſiquidem membra propter potentiæ ipſa mouentis imbecillitatem infirmas habent motiones, ita & cerebrum uacillat, delirumq; euadit, quo nomine nec uehemens admodum id unquam exiſtit commotionis genus, ſed mediocre, & ut quiſpiam dixerit, ioculare, nugatoriumq;, & uelut puerile, ac facetum. Solet enim Hippocrates iocos, & nugas uocare inſaniam mediocrẽ, quaſi feſtiuam, non mordacem, nec ſerio uſurpatam. Quod uerò ex defectu nonnunquam contingat deſipientia, ſuggerit argumentum Hippocratis aphoriſmus, qui ſeptimo libro inſertus ita legitur. A profluuio ſanguinis deſipientia, & cõuulſio, malum. Idem Hippocrates alibi: Deliria, inquit, quæ cum riſu accidunt, tutiora ſunt, quàm quæ ſerio. Nullum delirium, Galenus ait, citra periculum eſt: attamen cum riſu minus habet diſcriminis. Quod enim furibũdum & efferum & agreſti quodam mentis accidit ardore, maximo cum periculo eſt. In meditullio autem utriuſq; eſt, quod cum ſtudio eſt, ſeriumq; delirium. Omnia uerò deliria cerebro accidunt affecto, ſiue per ſeſe, ſiue per conſenſum & affectum cõmunem. Differunt autem inuicem per cauſas ipſas efficiẽtes: ſi enim calore conſiſtit delirium duntaxat, citra nocuum ſuccum, ſimile quodammodo ei eſt, quod ex ebrietate contingit. Si flaua bile, cum ſtudio infeſtat, quæ ſi impendio cremetur, ut iam ad bilis atræ naturam accedat, inſania fit ſatis furioſa. Plutarchus tria & ipſe genera uidetur agnoſcere; melancholiam, phrenetin, paracopen. Sunt qui hanc deminutionem interpretentur. Nam idem alibi Plutarchus Catacopos furore percitos intelligere uidetur. Ecſtaſin, ideſt ἔκστασιν, Galenus finit ὁλοχρόνιον μανίαν, ideſt inſaniam perpetem. ἔκπληξις ab eodem dicitur διανοίας ἔκστασις, ideſt cogitationis ſtupor, ex repentina conſternatione extrinſecus aduenĩete. Alienos in hoc genere nuncupat Firmicus Matheſeos tertio, Si cum ſole, inquit, in octauo ab horoſcopo loco Mars, aut Saturnus fuerint inuenti, facient alienos, delyros aut phreneticos. Nam qui ſtulta meditantur & cogitant, Coalemi uocantur. κοεῖν, cogitare indicat, uel ſentire: ἀλίματα uerò fatua dicũtur. Hinc Cimoni cuidam Plutarchus ſcribit, ob amẽtiam, Coalemi cognomen factum. Enthuſiaſmus eſt quidem mẽtis ſtupor, ſed ex illuſtratione diuina. Mammacuthum inuenio quendam fuiſſe ſola illuſtrem fatuitate, ſicuti fuit & Melitides: unde apud Ariſtophanem

nem, κεχηνότες μαμμάκουθοι dicuntur,ideſt hiantes Mammacuthi. Hinc factum opinor,ut homines id genus quandoq; Mamaluchos dicamus. Gyrgathum uerò lectum dicebant,in quo mente deuii & ſpiritibus afflati immundis uincti diſtinerentur uerſarenturq;. Vnum ueteris impoſturæ ac uanæ ſuperſtitionis documentũ præteriiſſe hac parte nequeo:halicaccabi radicem ſolitos bibere uaticinãdi callentes,quòd furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpici ſe uolebant. Quia uerò inſaniæ perſequimur ſpecies,uenit in huiuſmodi pragmatiam gynæcomania, uenit & ortygomania,doxomania,ornithomania,& id genus alia plura,quum quis in re quapiam debacchatur præcipue. Blennum Græci,ideſt βλέννον, ignauum dicunt,& fatuum. Eſt & βλέννα apud illos μύξα, ideſt mucus:ſed per π ſcribere malunt alii, πλέννα. Nec prætereatur illud hac parte:tribus à Gythio ſtadiis in Laconia lapidem ſtetiſſe illaboratũ,in quo quum ſediſſet Oreſtes,ceſſaſſe à furore,Pauſanias ſcribit:ac propterea,inquit,ex Doricæ linguæ proprietate dicitur lapis Iupiter καππώτας, uti ipſe interpretor, παρὰ τὸ καταπαύειν, quod cõmuni lingua καταπαύειν enunniatur,ſignatq; ſedare. Pindarus in Nemeis, Κρέοντος δὲ καππαύων δίκαν τὰν πρόσθεν αὐτάς.

Hoc uerò cenſeri eo debet grauius,quòd Grẹcus uir Muſurus,Latineq; ſcientiſſimus, Venetiis,Pauſaniæ ſenſum quæſitus à me,palàm ignorari à ſe,citra ruborem eſt confeſſus. Ab hoc uerò haud ita diſparatum illud quoq;:eſſe ſpeluncam in mõtibus ſupra Nonacrin,ad quam furentes Prœti filiæ defugerint:ſed mox,arcanis quibuſdam ſacrificiis ac purgationibus,eas in regionem cui nomen λουσοὺς, perduxit Melampus,ac perſanauit in Dianæ templo:quam ex euentu, ἡμερασίαν nuncuparunt Clitorii. Sunt hi Arcadiæ populi,& Clitor fluuius,qui in Aroanium influere narratur:in quo flumine reperiantur piſces pœcilliæ,quibus ſit uox turdorum aſſimilis. ſed ſunt,qui parum conſtanti fide id proditum uelint. In Arcadia porrò pergenti ex ciuitate quam μεγάλην uocant,Meſſeniam uerſus,dearum occurrit templum,quas & regionẽ ſimul templo circũiectam, μανίας nuncupant. Eas eruditi Eumenidas interpretantur. Illuc item furore correptum perueniſſe Oreſtem ferunt. Quin & à templo haud longe fuiſſe ſupercilium,in quo uiſeretur δακτύλου μνῆμα, ideſt digiti monumentum:quòd furoris ui ibidem digitum ſibi Oreſtes arroſum uoraſſet. Quo facto, Eumenidas illi ſe albas ingeſſiſſe,quum prius nigro colore occurrerent formidoloſæ,ac ita demũ reſipere cœpiſſe. Vnde & Ace,ideſt ἄκη, dicitur locus, ubi adhibita primum medela eſt. Apud Potnias Bœotiæ ciuitatem fuiſſe puteum, legimus, ex quo ſi aquam hauſiſſent equæ indigenæ,furoris ui concitabantur. Sed & inde Potniadas nuncupari deas,comperimus,quas μανιοποιούς interpretantur. Ab Lycopbronis proditum interprete eſt,Melanthium Anriochiæ regionem, quia inibi à furore Oreſtes interquieuiſſet, cœpiſſe Amanon dici. Brocum,accentiuncula in fine locata,ſtultum accipiunt Græci. In priore autem ſyllaba attelabum indicat uox,& locuſtam. Broccos intelligunt Latini, quibus prominent dentes. Brocci cuiuſdam meminit Cæcilius,alterius etiam Seneca. Illud porrò adieciſſe nil obfuerit, Herculem inſania uehementius agitatum,quum uel Amphitryonem interfecturus uideretur,lapide à Minerua impacto,eſſe conſopitum, ac lapidem σωφρονιστῆρα nuncupatum. Verum fœcunda in gente Meneni,ut Horatius inquit,uerſari diutius,abutentis otio fuerit. Id itaq; quod ſequitur,perpendiſſe maius operæpretium ſit.

A quibus traditum ſit,Ingenioſos melancholicos eſſe:ac quæ ſit eius rei ratio. Bilis atræ ſpecies. Lux ſicca,anima ſapientior,quid ſignificet. Cholera quid. Caput V

PLato in libro De ſcientia, ingenio pollere eos præcipuè ſcribit,qui furore quodam percipi atq; concitari ſoleant. Democritum quoq; prodidiſſe,animaduertimus,ut quiſq; ingenioſiſſimus ſit,ita maximè quati furore. Quod ipſum & in Phædro approbari uidetur,ubi enotatum inuenias,Poeticas fores fruſtra abſq; furore pulſari : quanquam haud ambigo,diuinum quendam intelligi afflatum ea parte à Platone. Verum,nec eum ipſum naturæ rerum periti aſtruent contribui,niſi melancholicis. Sed & Ariſtoteles,quoſcunq; in quauis facultate præſtantes melancholicos extitiſſe pronũtiauit, Vt me(inquit Cicero)non pœniteat hebetiorem

eſſe

eſſe. Nam & heroica dicitur affectio, ideſt ἡρωϊκὸν πάθος. Cæterum, cur ita contingat, hoc eſt quod diu & anxie quærimus. Nam ſunt quibus Ariſtoteles parum ſatisfaciat, affectantibus ſemper ingeniorum acuminibus quiddam adipoſius, plenius, diuinius. Proinde in hac quaſi comitiaria doctorum ſtatione imbuti ipſi utriuſq; philoſophi myſteriis, præcipuè tamen Platonicis, medicæ quoq; artis claritate illuſtres, tam abditæ quæſtionis inuolucra, fulti etiam ope diuina, ſic fermè explicare aggrediuntur. Vt primum quidem melancholiam, ideſt bilem atram eſſe duplicem contendant: quarum alteram medendi ſcientiã profeſſi, phyſicen, ideſt naturalem dictitent: alteram uerò aduſtione contingere, aſſeuerent. Et phyſicen quidem non ferè aliud uolunt, quàm denſiorem ſicciorem'q; ſanguinis portionem. κατακεκαυμένην uerò, ideſt aduſtam, in quatuor ſpecies partiũtur: aut enim naturalis melancholiæ, aut ſanguinis purioris, aut bilis, aut pituitæ ſalſioris combuſtione concipitur. Ex aduſta, iudicio & ſapiẽtiæ nocumenta inferuntur: dum enim exardeſcit humor is, crematur'q;, furorem concinnare ſolet, & concitationem commoliri. Sicubi uerò reſtingui contingit, eo quod ſubtilius eſt clarius'ue euaneſcente, unaq; modò fuligine uelut ſubſidente tetra, ſtolidi concinnantur & ſtupidi. hunc uerò habitum, melancholiam dictitant propriè, amentiam'q; atq; item uecordiam. Solam uerò bilem atram, quæ phyſice nuncupatur, iudicium confouere atq; ſapientiam, compertum eſt. Nec tamen id cenſeri perpetuum debet. Nanq; ſi ſola ſit, ab omni ſequeſtrata admixtione, nigricante nimium denſaq; mole, ſpiritibus fuſcedinem iniicit, animo terrorem, hebetudinem ingenio impertitur. Quo nomine Moralium ſeptimo Ariſtoteles: Bilioſus, inquit, atra bili nec ad conſultandum omnino eſt aptus. Si uerò ſimplici commiſceatur pituitæ, quum frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis, craſſa quadam frigentis naturæ ui, ignauiã conciliat & torporem. Oportet autem atram bilem neq; paucam eſſe, adeo ut ſanguis, bilis, ſpiritus ueluti ſuffrenatione deficiantur, unde ingenii prouenit inconſtantia & memoriæ fluxus. Nec rurſum exuberare adeo, ut ceu moleſto ſuccumbentes oneri, à marcore uix excitari poſſe uideamur. Proinde neceſſarium omnino, quantum eius patitur ratio, eſſe eam prætenuem. Tunc enim abſq; nocumẽto fortè largior etiamnum admittetur, etiam ſi in bilis fuerit æquilibrio, quod ad pondus attinet. Exuberet itaq; bilis atra, uerum ſubtiliſſima, nec tenuioris pituitæ circumfuſus deſit humor, ne inareſcat omnino, fiatq; durior protinus. Non tamẽ uſq; promiſceri pituitæ uolumus, præcipuè ſi largior ea fuerit & frigidior, ne inde algorem contrahat. Sed bili ſanguiniq; ita promiſceatur, ut ex tribus unum conſurgat corpus, dupla ſanguinis ad reliqua duo proportione compoſitum, ubi octo ſanguinis partes, duæ bilis, duę item bilis atræ portiones exiſtant. Accendatur quadamtenus à duobus illa bilis atra accenſaq; fulgeat, non uratur. Hoc ſignificaſſe illud Heracliti uidetur, Lux ſicca, anima ſapiẽtior. Spiritus ex hoc humore creati primò quidem ſubtiles ſunt: etenim ſub anguſtioribus atræ bilis eiuſmodi cõpreſſi meatibus, uehementiore ob unitatem calore in primis attenuantur, perq; arctiores expreſſi meatus, ſubtiliores erumpunt. deinde calidiores ſimiliter, atq; eadem ratione lucidiores. tertiò agiles motu, actione uehementiſſimi. quartò item ſtabili ſolidoq; humore iugiter emanantes actioni diutiſſimè ſeruiunt. Tali autem animus noſter obſequio fretus, indagat uehementer, perſeuerat inueſtigando diutius. facile quæcunq; perueſtigauerit, inuenit, clarè perſpicit, ſyncerè diiudicat, ac diu retinet iudicata. Obiter uerò hic legentes commoneo, ne omiſſum ſtudioſis decoquat: cholerã non (ut uulgò) pro bile, uerum pro inteſtinorum affectione à medicis capi, duobus generibus apud Hippocratem: alteram enim ὑγρὰν dicit, ideſt humectam, de qua ex Paulo facta nobis mentio alibi eſt: alteram uocat ξηρὰν χολέραν, hoc eſt ſiccam choleram eadem productam ratione ac cauſa, & in eiſdem, at citra uentris ſolutionẽ & uomitus, uel (ut Galenus ait) ἄνευ ῥύσεως κοιλίας καὶ ἐμέτων. Sunt qui ita finiant, χολέρα ἔκκρισις κάτωθεν διὰ γαστρός, καὶ ἄνωθεν διὰ στόματος ἐμετός. Dicitur inde cholera quoq; fiſtula uel canalis, quo uibratior è tegulis defertur aqua. Sed nos iam prætorium dimittamus.

De cicadis acanthiis, & achetis. Tettigoniis, cercope, ac calamæa. Mulieribus ornamentum eſſe ſilentium, Acation quid, & oneuon, ac oneui piſcatores. Cur cicadarum aliæ canant, aliæ minus. Enceladus quid, bombycia. En

tomia. Æthaliones cicadæ cur. Alia item de cicadis non ingrata, & ex Platone fabella repetita. Caput VI

Cicadas quaſdam inuenio in Græcorum libris uocari acanthias, non quia, (ut Sudas inquit) ſpecies ſit hęc inſecti illius: ſed epitheton eſt obuerſantis inter ſpinas quas illi acāthas uocant. Sicut etiam achetas, non cicadæ ſpecies eſt: ſed epitheton, ἀπὸ τοῦ ἤχου, hoc eſt, à cantu, ueluti argutam dicamus. Stephani monumenta præferunt, ab Athamanum urbe in Ætolia, quam Acanthon dicunt, nūcupari acanthias cicadas: quæ quoniam ferè conſileſcant, ut Simonides atteſtatur, inde receptum, ut qui non loquantur, eo ferè exprimantur nomine. Vnde eſt illud Hermolai Barbari, Malui diuinator uideri, quàm Ætolia cicada, cui diſplicet, meminerit, Ariſtarchum non alia magis ratione uatem exiſtimatū, quam quod librariorum, aut uetuſtatis in Homero uitia uel cum famæ periculo ſcrutari uoluiſſet. Quod ſi eſt, Pontani ſolertiam mirari licet, qui in libro De aſpiratione, lenam Acanthida Propertio de loquacitate nūcupatam, & aurium offenſaculis, prodere ſibi permiſit. Niſi quòd apud Theocriti interpretem obſeruatum eſt, dici acanthida auem colore uariam, uoce λιγυρὸν, ideſt ſtridulam, quam ex uarietatis ratione pœcilidam item nuncupent. In ſpinis, quas acanthas uocant, habitare Ariſtoteles & Alexander ſcribunt. Appellantur aues hoc genus acanthilides quoq;. Sunt ex Græcis, præſertim de Grammaticorum decuria, qui manifeſtum putent, maſculas cicadas canere, quæ apud Heſiodum dicātur acheiæ. Eſſe uerò mutum fœminarum genus, quæ nuncupentur tettigoniæ, documento etiam nobili, Fœminis præcipuum ex ſilentio adeſſe ornamentum: unde ſit illud Sophoclis ex Aiace maſtigophoro, γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. Conferre ad idipſum, & luſciniarū fœmellarum ἄμελις, ideſt cantus priuationem. Auctor Pauſanias eſt, cicadam maximam nūcupari achetam. At ἐλάχιστον τεττίγιον, ideſt minimam cicadulam, dici cercopen, ideſt κερκώπην, etiamq; calamæum. Quæ ſit poſt hāc, titigonium, fortè à uerbo πτίζειν, de quo alibi hoc opere facta nobis mentio eſt. Acation uerò, ad acāthias ſpectat nihil: nam nauiculæ ſpecies eo intelligitur nomine, utrinq; remis agitata: ſed ſic, ut remigum unuſquiſq; δικώπιας ἐρέτης, ideſt remos ducat duos. Hoc eo intertexui libentius, quoniam uerbi cōmeminit Plinius, & id incurioſius explicatur, etiam Græcorum pleriſq;. Scitu dignum & illud: oneuon dici machinam ſummis acatiorum partibus impactam, qua circumpoſitis funibus, extraherentur è profundo grauiſſima quæq;, adeo ut piſcibus ſuffertum rete nullo negotio uel homines duo ualeant educere. Sunt ex piſcatoribus, qui elecaten uocent, ideſt ἅλς κάτω. Piſcatores ipſos ea operantes inueni, qui oneuos item dicant. Cæterum nobis in ſemitam denique redeundum. Quæramus igitur, Cur'nam cicadarum aliæ canant, mutis quodammodo aliis? Nempe, ut quinto De animalium hiſtoriis Ariſtoteles ait, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τοῖς μικροῖς, καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις. οἱ μὲν διῃρημένοι εἰσὶ τὸ ὑπόζωμα οἱ ᾄδοντες, οἱ δὲ ἀδιαίρετον ἔχοντες οὐκ ᾄδουσι. Sunt, inquit, quæ canunt, præcinctu diuiduæ, ſiue maiores, ſiue minores ſint: quæ autem non canunt, indiuiduæ conſtant. Sed planius in libro περὶ ζωῆς καὶ θανάτου, ideſt De morte & uita: Habent, inquit, animalia id genus pleraq; diazoma, ideſt præcinctum, cui inſitus eſt ſpiritus: is quandoq; foras mouetur, quandoq; uerò ediuerſo: unde contingit nunc eleuationem fieri, nunc depreſſionem eiuſce pelliculæ. Quum enim exit ſpiritus, attollitur: ſicut ingrediente, deprimitur. Perinde enim inſectis portio ea mobilis eſt, ut in ſpirantibus pulmo, & in piſcibus branchiæ. Porrò pellicula concuſſa faciunt ſonum. Sicut in calamis pueros interdum uidemus factitare, quibus prætenui folliculo indito, ſonum eliciunt. Sic & cicadis, quæ canunt, calidiores enim ſunt, & imo ſpiritalis motus maior, ut interpretatur Thomas. Proclus uerò Diadochus, ὁ τέττιξ inquit ᾄδει ὑπὸ ταῖς πτέρυξι τρίβων ἑαυτὸν καὶ τὸν ἦχον ἐκπέμπων. ideſt, canit cicada, ſeipſam atterens ſub alis, atque ita ſonum emittens. Plinius ex Ariſtotelis doctrina, Vocem non habere, ſcribit, niſi quæ pulmonem, & arterias habent. Idcirco & inſectis ſonum eſſe, non uocem: intus meante ſpiritu, & incluſo ſonante. Verum, alia murmur ædere, ut apes: alia cum tractu ſtridorem, ut cicadas. Quia uerò hoc genus intus habere ſonum uiſitur, hinc enceladum inſecti ſpeciem appellari, aſtruunt grāmatici. Vniuerſim uerò bombycia uocant

quidam

quidam,à bombo,ut opinor:ſicuti ab inciſuris,entomia,ideſt inſecta. Scribit Theocriti interpres,dici cicadas quandoq; æthalionas, παρὰ τὸ αἴθεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου. ideſt, quia à ſole amburãtur:concinere enim tum,ubi cauma fiat,ideſt inardeſcat amplius calor. Fuit & ab hoc animali ueteribus concinnata comminatio, χαμόθεν οἱ τέττιγες ὑμῖν ᾄσονται. ideſt,à terra uobis concinent cicadæ. Significatur enim agri uaſtitas cum arborum exciſſione. Verum,ſic allegoricè pronuntiatũ uehementius grauiusq; putat Demetrius Phalereus. Quæ uis ſua eſt orationis conciſæ. Propterea & ſymbola ob breuitatis aſſimulationẽ,efficaciora multo ac grauiora cenſeri. Quod enim breuius profertur,multorũ ſuſpicionem præſtat. Porrò lepidam ex Platone cicadarũ fabellam haudquaquam hic tranſgredi debemus. Apud quem Socrates in Phędro aſtruit,In meridie non dormiendum,ne(inquit)à cicadis rideamur. Nam quos uiderint agentes,ut oportet,illis præmium tribuunt,quod deorum conceſſione traducere ad homines poſſunt. Fertur enim hoſce olim homines fuiſſe ante Muſas. Natis inde Muſis,cantuq; monſtrato,illorum nonnullos uoluptate cantus uſqueadeo delinitos fuiſſe,ut canentes cibum potumq; negligerent,imprudenterq; perirent, ex quibus deinceps cicadarum genus ſit propagatum,munus hoc nactum à Muſis,ut alimonia non indigeat,ſed abſque cibo & potu,quamdiu uixerit,cantet. Poſtea uerò ad Muſas proficiſcatur,quam quis hic Muſam colat,renuntiaturum. Ergo Terpſichorę renuntiantes,qui præcipuè illam in choreis cœtibusq; celebrarint,eam ipſis propitiam reddunt,atq; itidem aliis pro ſua cuique uenerationis ſpecie.

Nil uideri abſq; luce. Colores uariari pro lucis diuerſitate. De columbarum collo. Lucretii locus declaratur. De iridis coloribus,& apparentiis quas uocant ſymphaſis. De luce nonnulla. Entelechia colorum. Caput VII

Mathematicæ diſciplinæ,ac naturalium rerum ſtudioſi, nil uideri abſq; luce, proinde nec diſcerni colores quoq; abſq; luce eadem,ualidis argumentorũ comprobant rationibus. Aſtruitur & illud,ut conſequens,corporum colores apud uiſum diuerſos euadere pro lucis diuerſitate ſuper ipſos orientis. Nam in claritate mediocri turbidiores plerunq; uiſuntur,in illuſtri uerò clari ſcintillantesq;. Argumentum euidens,in ſolis deliquio colorata omnia,inſita priuari uenuſtate. Liquet id amplius in columbarum mirè ſplendicãtibus pennulis,quas in earum collo conuiſimus:nanq; etiã ſi unius ſint coloris,uariis tamen aſpectibus uariè illuſtratæ ſub differenti ſpecie oculis exhibent ſeſe. Cuius ratio eſt,quia mouendi uim à luce color ſuſcipit:quo uerò amplius ab illa mouetur,amplius & ipſe mouet. Imbecilliores autem colores eſſe in intenſioribus,ſicuti imperfectum,in eo quod perfectum eſt. Ideoq; pro lucis complemento eſſe coloris completi gradum in mouẽdo. Quod autem de columbæ pennulis aſtruximus,ſciẽdum,quoſdam exiſtimare,diuerſos re ipſa eſſe inibi colores,diuerſasq; ſuperficies ex diuerſarum portionibus pennularũ radiantes. Verum diſertiſſimè ſuper iis libro De rerũ natura ſecundo,Lucretius hiſce uerſibus cõmeminit:

Qualis enim cæcis poterit color eſſe tenebris,
Lumine qui mutatur in ipſo:propterea quòd
Recta aut obliqua percuſſus luce refulget.
Pluma columbarum quo pacto in ſole uidetur,
Quæ ſita ceruices circùm,collumq; coronat.
Nanque alias fit,uti claro ſit rubra pyropo:
Interdum quædam ſenſu fit,uti uideatur
Inter cæruleum uirideis miſcere ſmaragdos.

Sed,ut plenius Lucretii ſenſa referemus,ubi rectam appellat lucem & obliquam,aſtruunt mathematici, ſolis lumen, aut primarium dici,aut ſecundarium,aut tertiarium,& deinceps. Et primarium quidem intelligunt,ubi illapſus ſunt radioſi. Secũdarium,uel accidentale,in loco illuſtrato ab illapſu eiuſmodi,qui obliquè per omnem partem medii diffunditur,ut eſt cubiculum totum. Tertiarium,quum ex ipſo cubiculo lucem recipit locus alius,alioqui opacus. Columbini colli ſubmutantis colores meminit Hieronymus aduerſus Ioannem Origenis conſectatorem. Columbarũ,inquit, colla ad ſingulas conuerſiones colorem mutant. Sed & Martianus De nuptiis Philologiæ:Arce-

ſilas

ſilas, inquit, collum intuens columbinum dubitabat, ſiquidem hac permotus uarietatis incertitudine, amplius aſtruere ἀκαταληψίαν cœpit, ideſt incomprehenſibilitatem. Sed & Nero Cæſar diſertiſſimè, ut primo Naturalium quæſtionum Seneca tradit:

Colla Tiberiacæ ſplendent agitata columbæ.

Quo tamen uerſu legi commodius Cytheriacæ poteſt, ſed ſyllabæ menſus nõnihil refragatur. Meminit & Academicorum ſecundo M. Tullius. Neq; uerò hoc loco expectandum, ut de remo inflexo, aut de collo columbæ reſpõdeam. Non enim is ſum, qui quicquid uidetur, tale dicã eſſe, quale uideatur. Et rurſum: Nam & in remo ſentio non eſſe id quod uidetur. Et in columba plures uideri colores, nec eſſe plus uno. Quod ad ſyllabam attinet, uariatum in ea comperias, uti Metamorphoſeon quintodecimo:

Armigerumq; Iouis, Cythereidasq; columbas.

Colores in corporibus unde
Apparentiæ vulgo, colores.
Symphasis.
Iridis colores.

Sed enim ut ad colorum rationes regrediamur: aduertendum amplius, eſſe colores in corporibus ex elementorum refractione coorientes, quibus cõpinguntur. Hoſce uerò haudquaquam ſpeciem uariare ex lucis ui, quin album ſemper ſit album, & nigrum, nigrum: niſi quatenus intenduntur, uel remittuntur. Sunt & colores, quos apparẽtias dicunt recentiores. Nam apud Firmicum inuſitatius quandoq; dici aduertimus, homines bonæ apparentiæ. Ariſtoteles primo De generatione, συμφάσεις appellauit, ut in iride, ubi uiſitur color rubens, quẽ minus uſitatè rubeum idem dicit Firmicus, ni mendoſa ſunt exẽplaria: rubens inquam, albido permixtus: quia materia eſt rara, & radius ſolaris fortior. Conuiſimus autem ſolis lucem ferè coloris eius. Quòd ſi denſior fuerit materia, & imbecillior radius, reſilit obſcurus ac nigricans color, qualem in nubibus cernimus. Colores autẽ intermedii, cuiuſmodi cinericius eſt, fiunt ubi materia denſet

Urinæ colorum variatio in sole.
Urinæ inspectio in luce temperata.
Iridis prognostica.

minus, & radius ſit aliquanto fortior. In urina porrò ſubinde mutantur colores, ſi in ſolari radio inſpectetur: prouenit autem id ex uarietate lucis ſolis, qui quum in motu perpetuo ſit, nunc unum oſtentat, nunc aliud. Propterea medicorum periti in luce temperata diſpicere malunt. Quod rurſum ad irim ſpectat, prædicant ruſticiores: oſtentante ſe inibi colore rubro, albido adiũcto, haberi fertilitatis prognoſticum. Ratio uerò eſt, quia quum rarior ſit materia, facilè peruincitur à ſole, ut inde pluuiæ iuges aut largæ conſequi nequeant, quæ plurimũ ubertati ſeminum officiunt. Sed ratum & quodammodo decretorium hoc cenſeri haudquaquam debet. Lucem uerò Ariſtoteles ſcribit, corporis intelligi qualitatem luminoſi, ab eodem profluentem, ut formam in diaphanum. Quam ob rem exceptum ab eo lumen actum eius eſſe, id perficientem, à quo ſuſcipitur: nec id ſubſtantiali ratione, uerum accidentis potius. Nec me fallit, in Ariſtotelicos aciem ab Auguſtino dirigi, ac bellicum cani quodãmodo, dum diſcepiatur, ſit'ne

Lux substantia, an accidens.
Colorum entelechia.

lux ſubſtantia an accidens, quando ſuperficie una eademq; duo poſſe ambiri corpora, plura ſint argumento, ueluti cineris cum aqua permixtio, candens ferrum, ignis fumo perfuſus. Luminis porrò egreſſum ab corpore lucido, exceptũ obiecto terminato, uocant Peripatetici colorum entelechiam.

Quid foret robur in carcere, & quæ dicantur digna robore: ac de Prytanei alimẽtis, & theſauro. Dechas locus carceris. De Philopœmene paucula. Iuuenalis locus & Propertii alter explicatur. Item uocabula nõnulla ad carceris loca pertinentia. Tullianum. Cæadas locus. Aureis catenis nocẽtes uincire, Æthiopum fuit. Orygmata. Anancæum. Sphalos. Strophæus Mercurius. Lethe Perſarum carcer. Spoliarium. Caput VIII

Carceris ratio.
Carceris robur quid.

CArcerem ſcribit Cicero in L. Catilinam libro ſecundo, uindicem nefariorum ac manifeſtorũ ſcelerum maiores noſtros eſſe uoluiſſe. Et T. Liuius ab Vrbe cõdita libro primo, Ancum Marcium refert, ingenti incremento rebus auctis, quum in tanta multitudine hominũ, diſcrimine rectè an perperam facti confuſo, facinora clandeſtina fierent: carcerem ad terrorem increſcentis audaciæ media urbe imminentẽ foro ædificaſſe. Nec ſatis, ſiquidem humana rabie latius etiamnum ſerpente graſſanteq;, in ipſo etiam carcere, formidoloſo diroq; aſpectu locus alius requiri cœpit, quando quotidiana & proinde leuia remedia parum efficacia noſcerentur. Robur ædidere nomen, quo maleficum genus hominum præcipitabatur: ſic nuncupatum, quòd antè arcis robuſteis includeretur: ſicuti

Sex.

Sex.Pompeii fragmenta nos perdocent,& ſignificaſſe Plautus deprehenditur,quum ait, Ego uos ambo in robuſto carcere ut pereatis.

Hinc facinora magnitudine rara, nouitate dira & inauſpicatiſſima,robore digna,magnis auctoribus appellari ſolent.Quod uidetur Apuleius confirmaſſe in oratione diſertiſſima,ut Auguſtinus dixit,de magia : O' mirum,inquit,commentum:ó ſubtilitas digna carcere & robore. Sicuti ratione diuerſa Prytanei digna alimentis nuncupantur, quæ cum uirtute perpetraris. Nam Athenienſibus maximus hic honos.quod Socratis exemplo De oratore libro primo comprobat Cicero. Sed & Maximus Valerius exemplorum priſcorum libro ſexto,de robore quoſdam præcipitatos ſcribit. Meminit Titus quoq; Liuius Aſiatici belli octauo libro. Non deſunt,& quidem multi æris homines,nulli rei,præterquàm ſibi freti,qui illud Iuuenalis,

Horrida quale facit reſidens in codice pellex,

quicquam ad hoc pertinere aucupentur.Et cæcos ſylueſcenteſq; doctores nugas ineptiolaſq;,hallucinatione ridicula,effutire meras pronũtient,quum Satyricũ dubio procul codicis nomine συμβολικῶς, & operte robur intellexerit, in quod meretricula iam magno natu ob perpetratum ſcelus fuerit impacta,atq; inibi nendo uitam ſuſtentare ſolita ſit. Verum hæc commenta etiam ſi uera maximè forent,nimis accerſita,nimiſq; coacta ſunt,uixq; doctrinæ & acuminibus cohærentia poetæ illius.Quid,quòd ſi intenderis,oppugnãte nullo reuicta æquantur ſolo:ac (quod aiunt)media tenentur, tanquã citharœdi procemium,afficta,nec coalita.Quid enim minus facere mortua poteſt,quàm nere?De carceris robore præcipitabantur nocentes,ut præpoſitæ probant auctoritates,non in cuſtodia detinebantur.Quod uerò ad huius opinionis fulcimentum,& uelut tibicinem aduocatur Propertius,id totum nil eſſe intelligo: ſed & alii intelligent:quod ut fiat facilius & ſyncerius,uerſiculos poetæ ſubtexemus:

Et grauiora rependit iniquis penſa quaſillis,
Garrula de facie ſi qua loquuta mea eſt:
Noſtraq; quod Petale tulit ad monumenta coronas,
Codicis immundi uincula ſentit anus.

Primum rogo uos eruditi omnes,qui nõ ad Ariſtophanis modo lucernam euigilaſtis, ſed Cleantis quoq;,&(quod Fabius ait)in ſudata ueſte duraſtis,fuligines lucernarum bibendo,ad procinctum enixa uirtute dum tenditis,quod'nam eſt hic robore dignum crimen?Deinde,quo iure zelotypa mulier ancillam minus ad animum reſpondentem in publicæ pœnæ locum intruſit?Quo'nam modo præterea duæ ſentẽtiæ cohærẽt,nec diſſimilitudine diſſultant?Quæ me impenſius(inquit Cynthia)laudauit,dat pœnas,& penſa grauiora cogitur perficere. Petale,quia coronas tulit ad monumẽta,non neruo debetur, ſed protinus impingitur in præcipitii locum publicum . Extrita mihi iſta uidentur.Qui intriuit,totum exedat:& quas faber ſtruxit compedes,ipſe ferat:ſicuti iactatum prouerbio eſt,& meminit Auſonius. Verũ, ne quis in hiſce libellis Rhodium putet ſacrificium,deſinamus aliena grauius aut inſectanter conuellere,neq; enim propoſita nobis obſtrigilatio ulla eſt,nec doctorum hominum diſpendio gloriolas inanes captamus:tunc enim Homericum illud poſſet grauius inſuſurrari,

ὁπποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις.

Monitos tantum legentes uolumus, quid ſenſerint alii , quid'ue ipſi promamus in album, οὐ πῶς ὁμοδοξάζοντες, ideſt non idem opinantes. Candore eodem ac ſimplicitate,ſicubi lapſi fuerimus,reuocent ad libram,quoniam hominis eſt in pluribus conniuere : nam & ipſi noſtra quoq; alliſuri uidemur(neq; enim ita nos amamus aut miramur,ut neſciamus perdere)ſicubi potior ſe oſtentarit ratio.Et cum riuali,& ſine riuali poſteritati allaboramus.Redeo igitur ad inſtitutũ.Si M.Tullii ingeſſero illud ex Oratione pro Murena : Lacedæmonii , inquit, quotidianis epulis in robore accumbunt. Cretum nemo guſtauit unquam cubans . Eſt prouerbium quoq; ſcitiſſimum compar priori,ſed ambiguitate,& ſignificatu remotiore feſtiuius,theſauro dignus,in eum qui teterrimo ſupplicio flagitiis adobrutus ſit differẽdus.Docent T.Liuii,& Plutarchi monumenta.Etenim ad auctoritatum tibicines recurrendum perpetuò,quibus arrecti ſtemus, ſicuti uarris indago,ideſt plagarum ſeries. Theſaurum fuiſſe domicilium ſubterraneum

raneum apud Meſſenios,neq; auras,neq; lucem exterius excipiens. Nec ullæ carceri fores erant,ſaxo immani intruſo occludebatur. In quem quum magnus Græciæ imperator Philopœmen fuiſſet impactus,mox hauſto ueneno interiit.Hic eſt obiter is Philopœmen,quem Græcia poſt eximias antiquiſſimorũ ducum uirtutes,perinde ac extrema ſenectute filium,in lucem produxiſſe narratur.De quo item nobile eſt Romani cuiuſdam elogium,fuiſſe hunc inter Græcos poſtremum,flacceſcente iam illa animorum ingentium,ut aſſolet,fertilitate.Sicuti & Brutum pronuntiauit quidam Romanorum ultimum.Legimus porrò apud Plutarchũ eundem,Spartani carceris locum fuiſſe Dechada nuncupatũ:in quo ultimo deſtinatos ſupplicio ſtrangulari,mos fuit.Id uerò nocturno tempore ſolitum fieri,libro quarto Maximus docuit Valerius.Tale fermè apud Romanos erat Tullianũ,locus in carcere,ubi paulum aſcendiſſes,ad læuam circiter pedes duodecim,depreſſus humi,eum muniebant undiq; parietes,atque inſuper camera lapideis fornicibus uincta,ſed inculta tenebris,odore fœda,atque terribilis facies eius erat.In Tulliano fuiſſe Lentulo fractam gulam,in Catilina Hiſtoricus ſcribit. Apud Spartanos item locus erat Cæadas nomine,cuius hiſtoria prima commeminit Thucydides: ut apud Siculos quoq;, in quem maleficum genus hominum coniiciebant.Apud Perſas domiciliũ fuit cineribus refertum.Illud uerò ſcitu iucundum:apud Æthiopas moris fuiſſe,nocẽtes aureis catenis uincire.Inuenio & orygmata dici loca, in quibus ſcelerati excarnificarẽtur.Xenophon Rerum Græcarũ libro quinto Anancæum uidetur pro carcere accepiſſe:ſicuti Iſæus quoq;.Et ἀργυροφύλακα pro carceris præfecto.Calliſthenes uerò,ut docuit Harpocratio,anogæum accipit,hoc eſt cœnaculum ſupra terram.Quidam etiam pro uirili membro capiũt,quod ſit neceſſitatis commercium. Penteſyringon in carcere fuiſſe,Pollux ſcribit,lignũ,& item ſphalon,ſicut tympanum inter carnificis recenſet inſtrumenta.Videtur & ſtrophæi,quem Mercurium intelligit,ſtatuã in carcere coli ſolitam,inſinuare.Auctores ſunt nobis:apud Perſas fuiſſe carcerem nomine Lethen:in quem impingebatur nemo,niſi moriturus:quæ cauſa loco nuncupationis rationem præſtat.Spoliariũ dici quidem uidetur ſpoliorum receptaculum.At Senecæ,Lampridioq; locus excarnificationi dicatus.

Carceris genera.Quid ceramus,& ceramicum flagellum,& domus.De Labyrintho, barathro, œcema,chamætypia,galeagra. Latomus,latomis,latypis,lithurgice,Tullii,lithotriuice,cauea. De canis cubitalibus,Tulliano,libera cuſtodia,cõperendinatis reis,Charonia ianua:item de Metœcio pluſcula.Scaphephori. Xenocratis hiſtoria.Scyros,Scyrotes lapidarii. Lithologi.Cotoriæ. Las.Laperſæ.Laos populus cur.Liſtrotum.Liſtri.Liturgia. Cæeti.Coi.Oreſcoi.Ariſtomenis hiſtoria.Ancones.Tarichempori. IX

Carceris genera ueteribus tria fuiſſe inuenio:unũ,quo immodeſti & parum exculti compellerẽtur,ut noctu à doctis cõdocefierent,& bonarum artium profeſſoribus,quæ ad bonos mores & uitæ modum pertinerent.Alterum, quo ære alieno impliciti,& qui carceris tædio ab inita uitæ petulantia abſterrendi ſunt,detinerentur.Tertium, quo immanibus præſignes flagitiis,cælo & hominum cœtu indigni:uitiis ac uitæ turpitudine defamatiſſimi,ac propédiem plectendi,tenebriſq; & pedori addicendi intruduntur.Carcerem Cyprii ceramon uocant.Id & Homerus teſtari uidetur Iliados quinto,ubi Martem ſcribit,ab Oto & Ephialte in uincula coniectum,

χαλκέῳ δ' ἐν κεράμῳ δέδετο τρισκαίδεκα μῆνας.

ideſt,decem ac tribus menſibus æneo in ceramo uinctus iacuit.Eruditiores tamen eo uerbo ollam accipere malunt. Obiter dignum ſcitu, in Georgicis ab Didymo proditum,fructus ex arbore non dilabi,ſi Homericum hoc inſcribatur carmen:quod & decimo ἐκλογῶν περὶ γεωργίας, relatum aduerti. Et quia ceramiæ dicuntur item figlina, inde ceramicum flagellum pro oſtraciſmo poſitum.Cerama tamen ſcribit Athenæus, dicta,quamuis argẽtea forent,uel aurea.Athenienſes uerò,qui mitibus nominibus & manſuetis rerum triſtitiam obtegere conſueuerant,urbaneq; minuendo,uim atq; atrocitatem lenire,carcerem domum nuncupabant,ſicuti tributum coordinationem ciuitatis.Sunt qui labyrinthum quoq; nil aliud,quàm carcerem fuiſſe tradant,in quo non

forct

ſoret incommodi quippiam,niſi quòd qui aſſeruabatur,effugere non poterat:unde & labyrinthũ dici putant,quia λα ſit particula uocum intendens notiones,& βύειν obturare ſignet,ac claudere. Ex quo & labyrinthodes,pro flexuoſo poſitum,ideſt λαβυρινθῶδες. Tralatum & in nugaces nomen, παρὰ τὸ πολλοῖς κύκλοις λόγων χρῆσθαι. Eſt item labyrinthus Theocrito,piſcatorium inſtrumentum, καὶ ἐκ σχοίνων λαβυρινθος. In hoc illud obiter adnotandum:in Plutarchi monumentis proditum,Non uideri ſimile ueri,Minoem Athenienſium iuuenes,tributi nomine ad ſe quotãnis miſſos,perdidiſſe:ſed ad miniſterium potius ſubſeruaſſe ſibi. Ex quibus propagati multi,& Cretẽſium habiti numero,Delphos quandoq; ſunt miſſi. Proinde Bottiæorum filias generis memoriam colentes,feſtis diebus concinere aſſueuiſſe, ἴωμεν εἰς Ἀθήνας,ideſt eamus Athenas. Barathrum Athenis,ſiue(ut enuntiant alii) berethrum,locus erat profundior,putei modo,in quem nocentes deturbabant. Eius ſuperiora dura quidam erant ac rigida, infima uerò laxa & mollia,ut deſcendentes facilè demergerentur. Abuſus uidetur dictione hac in Philippicis Demoſthenes,ut inquit Harpocratio,& pro pernicie tãtum ex tralatione poſuiſſe. Barathros genere maſculino putat Ammonius, homines dici barathro dignos. Barathra tamen propriè cataractas uocant,uel (ut Arcades uocant) zerethra,ideſt excauata loca,in quæ demergantur flumina, παρὰ τὸ βαίνειν, ab aquarum ingreſſu,uel quaſi ἄβατα, quod ex cauitate peruia non ſint,nec adeũda. Sunt qui cœnoſa eo nomine loca intelligant. οἴκημα Græcis ædificium quidem eſt,ſed & pro carcere poſitum inuenias:unde eſt illud hiſtorici Dionis,Quum iuſſiſſet Cæſar Catonem duci in carcerem,ac is promptiſſimè ſequuturus uideretur,nec pauci comitarentur,affuit & M. Petronius,qui ab eo increpitus,quòd ante ſenatus dimiſſionem digrederetur,Malo(inquit)eſſe cum Catone ἐν τῷ οἰκήματι, quàm hic tecum. Indicat ea dictio chamætypion quoq;,ideſt impudicarum locum,quod inibi ineunt iacentes. Scribit idem hiſtoricus,ab Caligula plures in galeagram coniectos necatosq;. Apud Herodotũ hiſtoria tertia,uidetur Gorgyra eſſe ſubterraneus carcer:nam ea uoce indicant Græci priuatim cuniculum,ſeu cloacam,qua defluant aquæ. Iam uerò latomias Syracuſanas quis non nouit:Eas à Dionyſio crudeliſſimo tyrãno factas,Cicero auctor eſt in Verrem libro ſeptimo. De iis Cicero idem alibi ita refert,Latomias Syracuſanas omnes audiſtis, pleriq; noſtis:opus eſt ingens,magnificum regum ac tyrannorum:ex ſaxo totum eſt,in mirandam altitudinem modo depreſſum, & multorum operis penitus exciſum:nihil tam clauſum ad exitus,nihil tam ſeptum undiq;,nihil tam tutum ad cuſtodias nec fieri nec cogitari poteſt. In has latomias,ſi qui publicè cuſtodiendi ſunt, etiam ex cæteris oppidis Siciliæ,deduci imperantur. Latomias dici carcerem Syracuſis Siculorum lingua,Pedianus auctor eſt. Alii apertius,quòd inde exciſi lapides fuiſſent ad urbis ſuſtructionem. Iocus eſt Sabini apud Senecam Controuerſiarũ quinto: Ne,inquit,quenquam ueſtrum decipiat nomen ipſum,Latomiæ illæ minimè lauta res eſt. Sed & Polemo ſophiſtes,ut eſt apud Philoſtratum,quum lapidoſo articulorũ morbo infeſtaretur,medicis ſubinde inferebat,perfoderent cęderentq; Polemonis lithotomias. Extat obiter apud eũdem,Herodis de eadem re id pertritum:Veſci oportet,manus non habeo : eundum eſt,pedibus careo ; dolendum eſt,tum uerò manus adſunt & pedes. Fuiſſe Spartæ quoq; latomias,Plinius ſignificat:quum earum anguſtias Ariſtomenem Meſſenium euaſiſſe ſcribat,uulpium aditus ſequutum. Erant & Romæ prope Tullianum,ut Varro meminit,qui & Tullianum dictum ait,quòd fuerit à Tullo rege additum carceri. quod tamen pro quolibet carcere poſſe capi,Apuleius docet. Tullios autem riuos dicũt,aut uehemẽtes ſanguinis proiectiones,artuatim effluentis. Ennius, Miſſo ſanguine tepido,tullii efflantes euolant.

Forte ii ſint,quos alibi à Græcis aulos docuimus uocari. Porrò id uehemẽter animaduertendum,pronuntiari ex Gręca ratione lithotomiam,& Latinè dici lapicidinam,& latomiam quoq;. Quin & latomion,unde λατόμιον μαρμάρεινον, ubi exciduntur marmora. Ex quo & Apollinis marmarini templum apud Caryſtum:quia λᾶς ſignat lapidem,per conciſionem,à λᾶας: uti in magno obſeruatum etymologico eſt,& τέμνω, incido. Nam & latomi dicuntur lapicidæ,ut ſcribit Euſtathius,qui etiam latypi uocantur. Latype uerò eſt,quod à lapidibus abraditur,ſculpendo'ue excutitur. quam rem &

ſcyron dicunt:unde ſcyroten,ideſt σκυρωτὴν ὁδὸν, legimus apud Pindarum:quo uocabulo lithoſtroton intelligunt.unde Scyro inſulæ conciliatum nomen,quæ argilloſa ſit, καὶ λευκόγεως. Lapidarios,lapidum artifices intelligo,ex Firmici Matheſeos quarto: Naupegos (inquit) facit,aut ſtructores,lapidarios pollinctoresq́. Apud Thucydidem inter miniſtros lithologi recenſentur,qui architectis ſubſeruiant. Cotoriæ autem Iurecõſultis loca ſunt,unde effodiuntur cotes. Signat tamen λᾶας & fluuium,atq; item ciuitatem:quamuis à Stephano dicatur λᾶ potius. Meminit Lycophron, καὶ λᾶν τε γένους. Ab ea occupata Dioſcuri appellantur Laperſæ. Laam uocauit Homerus,
οἵ τε λάαν ἔχον, οἱ δ' οἴτυλον.

Lithurgice uerò,& lithotriuice,ad præſens propoſitũ parum faciunt. Nam illa,ad eos qui in metallis lapides cædunt, pertinere uidetur. Lithotriuice, lapides excolentium elaborantiumq́ eſt,ad operum ornamenta. Illud uerò non inepiè huic inſeretur loco: populum Græcis λαὸν nuncupari,ut in Olympiis arbitratur Pindarus,de iactu lapidum fabuloſo Deucalionis & Pyrrhæ. At ſcribit Philochorus,Cecropa populi Athenienſis numerum in digitos uolentem mittere,iuſſiſſe in medium à ſingulis conferri lapidem,atq; ex facto σὺν ὄχλους cognominaſſe λαούς. Liſtrotum,ideſt λιστρωτὸν, ab lapide non inclinatur:ſed æquale ſignat & politum,in Nicandri Theriacis. Nam xyſteres,ideſt apta rebus poliendis inſtrumenta,liſtri nuncupantur. Sed & apud Homerum legimus, λίστροισι δαπέδοις. Liturgion intelligunt Græci,miniſterium publicitus exhibitum:unde liturgiam recentiores accipiunt,quam modo miſſam nuncupamus. Tychos, Herodotus hiſtoria ſeptima,poliendis lapidibus inſtrumenta intelligit,quibus tamen prægrandibus in bello uterentur Ægyptii. Valla bipennes accepit eo uerbo,Græci cuneum item. Fuit item carceris ſpecies cauea: nam & Seneca inquit, Itaq; effœminatiſſimam uocem illius Rhodii exiſtimo,qui quum in caueam coniectus eſſet à tyranno, & tanquam ferum animal aleretur, ſuadenti cuidam, ut abſtineret à cibo, Omnia(inquit)homini dum uiuit,ſperanda ſunt. Caua cubitalia in mœnibus,ſagittis excutiendis aperta,uocat Liuius,quæ modo baliſtarias dicimus uulgo. Liberas cuſtodias legimus in hiſtoria,quum uiri magnæ exiſtimationis non in uincula coniecti,ſed domi apud ciues cuſtodiebantur. Hoſce quidam comperẽdinatos rectè dici reos,coniectant,quòd necdum abſoluti planè ſint,ſed uelut uadimonio quodã aſtricti:uel quia nec comperta ſatis crimina,uel quoniam innocentiam non plenè comprobarunt. Liberam cuſtodiam Græci ἄδεσμον dicunt φυλακήν. Inter carceris ianuas fuit & quæ nuncupatur Charonia, qua producebantur,qui ultimo ſupplicio eſſent afficiendi: ab Charonte,ſiue Charone:utroq; enim inflectitur modo,quod ex Martiano liquet. Sed & in Atticis elegantiis Thomas Magiſter: Abuſiuè,inquit,Charontis nauem Theorida Æſchylus uocauit. Vocabatur & nomophylacii ianua. Sunt qui locum Athenis, ubi carcer foret,Metœcium,hoc eſt μετοίκιον appellatum contendant. Quod uerò relatu arbitror non ingratum: auctor Harpocratio eſt, Metœcum dici utiq; inquilinum aduentitiumq́,qui in alienam emigrat ciuitatem manendi propoſito. Metœcium autem drachmas duodecim ſignificare,quas quotannis perſoluere cogebantur id genus homines:quod Eubulus ſignificat. Iſæus uerò innuit,uiros quidem drachmas conferre duodecim conſueuiſſe,mulieres autem ſex. Id qui non contuliſſent,abducebantur ad ciues,conuictiq́ uænum ibant.quod contra Ariſtogitonem Demoſthenes teſtatur. Cogebantur & naues inſcẽdere inquilini:ſicut in Philippicis à Demoſthene item adnotatum eſt. Illud uerò obiter quoq; ſubnotaſſe,nil officiet:inquilinos etiam ſcapheas à comicis quandoq; nuncupari,quoniam in pompa ſcaphas geſtarent:unde & ſcaphephori nuncupantur quoq;. Sed & eorundem filiæ uaſa geſtabant aqualia,& præterea σκιάδειον. Meminit Legum decimo Theophraſtus. Scribit in Vitis decem rhetorum Plutarchus:publicanum quãdoq; Xenocrati manum inieciſſe,ac ducere conatum ad Metœcium:illum uerò à Lycurgo liberatum,ductumq́ in carcerem publicanũ,ut qui quod minus deceret,facere adortus foret. quod quum in maximam Lycurgi laudem ceſſiſſet, mox occurrens illius filiis Xenocrates, Celerrimè,inquit,par pari relatum: nam quòd mihi ſuppetias benignè tulerit,paſſim ab omnibus celebratur. Cæetas denique carceris ſpecies apud Lacedæmonios eſt,quæ creditur ſpelunca quædam,unde

ſit etiam

ſit etiam nomen:quippe cæcti uocantur rhochmi,ideſt ſciſſuræ,quas efficiant terræmotus. Sunt tamen qui cauitates id genus nuncupent κώους, ideſt coos:unde Homerus feras,oreſcoos appellet: quod prodidit Strabo,& ab Euſtathio relatum,ſcio. Erat apud Corinthum eo nomine carcer,quo fures cuſtodiebantur,& fugitiui. In Ceadam, inquit Pauſanias,à Lacedæmoniis coniiciebantur,qui ob inſigne facinus uidebantur plectendi. Nam & illuc contruſus Ariſtomenes, euaſit tamen,aditus uulpium ſequutus,quæ cadauera conſectabantur: quod docuit Pauſanias,nec omiſſum à Plinio eſt: uerum Latomias nuncupat, ut notauimus. Sed Ariſtomenem hunc in inſula Rhodo apud generum Damagetum ex morbo eſſe functum fato: idem prodidit Pauſanias. Anconas porrò dixere Carthaginienſes tenebricoſum in tyranni aula domicilium,in quod coniicerentur,quibus ſuccenſuiſſet tyrannus. Sunt & ancones,in domo partes quædam. Sed & per quietem oblata,& uitæ innuentia τὸ κόσμιον,eodem cenſentur nomine. Quin & fluminum prominentiæ ad ripas:ſed & montium ſumma. Vbi uerò ſignatur corporis pars,ideſt cubitus,prouerbio inde datur locus, ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενοι, ideſt cubito qui emunguntur:quo philoſophus utebatur Bias. Id autem genus ſunt tarichempori,ideſt ſalatii.

Qui commẽtarienſes,& phylacti. Phyllis. Phyllon. Foliatum unguentum. Obiter de cornicularíis paucula. Cornuti milites. Clauicularii. Regradationis militaris ordo. Entelos,pro corniculario. Caput X

SEd nec illud per incuriam tranſiliamus,uideri in noſtris literis commentarienſem dici carcerariorum præfectum atq; recognitorem,quia in commentarium cuſtodias referret. Ita enim ab Imperatore ſubnotatum aduertimus,Codice De iis quos tenet carcer incluſos: Id,inquit,aperta diffinitione ſancimus,ut aut conuictos uelox pœna ſubducat,aut liberandos cuſtodia diuturna non maceret. Iubemus,ante trigeſimum diem ſemper commentarienſis ingerat numerum perſonarum,uarietatem delictorũ,clauſorum ordinem,ætatemq; uinctorum. Meminit Vlpianus Digeſtis De pœnis: Nec pati,inquit,præſides debent optiones, ſiue commentarienſes damnatorum pecunia abuti. At Digeſtis De iure fiſci,aliud omnino commentarienſis eſt: nam Paulus inquit,Quoties apud fiſcum agitur,actorum poteſtas poſtulanda eſt,ut meritò his uti liceat,eaq; manu commentarienſis adnotanda ſunt. In ſanctis item literis uideor alicubi uerbum hoc legiſſe. Fuit apud Cumæos magiſtratus, quem phylactum nuncupabant. Eo qui fungeretur, reliquum quidem tempus carcerem aſſeruabat: nocturno autem conuentu,in ſenatum ueniens reges manu apprehenſos educebat è curia: quos tamdiu detinebat, donec de eorum imperio clàm ſenatus ſententiam pronuntiaſſet,iuſtè'ne agerent,an ſecus. Phyllis uerò aliud eſt:nam eo nomine intelligitur in Samothrace Geophanium,cuius in Alexipharmacis meminit Nicander. Phyllon Græci foliatum uocant unguentum,quo locupletiores fœminas uti Romæ ſolitas,Galeno credimus: quod ex malobathro conficitur: cuius tria genera,folii appellatione intelliguntur. Sed inſtitutum repeto,ne fortè dum manum poſcor (ut dicitur) pedem porrigam. Quod ad commentarienſem attinet, ſcribit Pedianus, Accenſum, nomen eſſe ordinis & promotionis in militia, ut nunc (inquit) dicitur princeps,uel commentarienſis,aut cornicularius. Quidam commentarienſem intelligunt,qui commentariis præſit. Græci nomen id ſuis literis exſcribentes,Commentareſios pronuntiant, ac eos interpretantur dici in legibus, qui commentaria conſcribant, & in criminum iudiciis ſubſeruiant. Sunt & qui nunc,inquiunt,chartularii uocantur. Cornicularium uerò obiter ſunt, qui putent corniculis militantem:ſicuti à cornu,dicti cornicines. Equites tamen ob inſignem operam corniculis à Papyrio donatos,& armillis, Titus Liuius ſcribit. ſicut alibi,etiam catellis,ac fibulis. Cornicularia fuit Plauti quoq; fabula. Sed eſſe dignitatis nomen liquet Codice De officio diuerſorum iudicum: Sciant,inquit,principes & cornicularii & primates officiorum iudices. Corneolæ uerò gemmæ,ut nunc dicuntur,ad hoc nil ſpectant: quæ inde ita nuncupari uidentur,quia inter onyces cornea quoq; uiſatur uarietas. Tribuni cornicularium dici inuenias Statagematon tertio apud Frontinum. Et Valerius ſcribit: Lectorio à tribuno plebe Cominio diem dictam,quòd cornicularium ſuum ſtu

Cornicularior. adiutores.

pri cauſa appellaſſet. Adiutores corniculariorum legimus apud Iureconſultos. Firmicus Matheſeos tertio, in Solis decretorum ratione: Quòd ſi, inquit, his ſic poſitis, in quibus dictum eſt locis, Mars ſe aliqua ſocietate coniunxerit, uel ſi cum iis fuerit inuentus, erunt homicidiis publicis præpoſiti, & exceptores earum ſententiarum, quæ de hominum capitibus proferuntur, aut cornicularii, aut commentarienſes, quibus damnatorum cura committatur, ſeu clauicularii, uel carcerum cuſtodes. Cornuti, inter milites ab Ammiano recenſentur Marcellino: Cornuti, inquit, & braccati uſu præliorum diuturno firmati. Apud eundem eſt quoque cornutorum tribunus. Vtique Dion in Domitiani uita, quem Cornicularium Tranquillus dicit, principis libellos curaſſe tradit, ac emendaſſe. Niſi quòd Clodium non nominat Dion: cuius hæc ſunt uerba, καὶ συγγενὴς ὢν τῇ προσωνυμίᾳ καὶ αὐτὸς ἦν φιλητός τε, ὁ τὰ τῆς ἀρχῆς βιβλία διέπων. Adiiciamus hic ſuperpondii loco illud ex Diuo Hieronymo: Finge, inquit, aliquem Tribunitiæ poteſtatis ſuo uitio regradatum. Nunquid ex Tribuno ſtatim fit Tyro? Non. Sed inde Primicerius, deinde Senator, Ducennarius, Biarchus, Circitor, Eques, dein Tyro.

Clauicularij.
Cornuti milites
Cornutorum Tribunus.
Libellos pro corniculario.
Regradationis militaris ordo.

Cornicem albam prope Rhodigii mœnia uiſam. Item de albis coruis. Cornicis feſtum. Coroniſtæ. Coroniſmata. Hirundinum feſtum. Nictycorax. Cicuma. Byas, ſeu bubo.

Caput XI

SOlent Rhodigini mei perelegans uſurpare prouerbiũ, ubi rarenter quid admodum, & ferè nunquam obtingere, uolunt ſignificare: dicunt enim perinde eſſe infrequens, ac ſit alba cornix. Ceu ferè non uiſatur auitii id genus albicans. Nam & Marcus Tullius Familiarium epiſtolarum ſeptimo, ipſum hoc innuiſſe uideri poteſt: Quod, inquit, quaſi auem albam uidentur benè ſentientem ciuem uidere. Cæterum, ſcitu commemoratuque condignum eſt, quodque hiſce noſtris intexatur commentatiunculis: uiſam temporibus meis, dum iſta proderem, duorum ferè ſtadiorum ſpatio à patriæ mœnibus, poſt diuæ Mariæ templum, quod peruetuſtum ſtadio fermè ab urbe ſeiungitur, cornicem albam, capite nigricante, ſicuti cæteris, alarum apicibus in rubedinem uergentibus. Nec erat expreſſus candor, ſed liuens aliquo modo. Fuit ea menſibus aliquot omnibus cõſpicua, non parum multis, ceu planè uiſenda res foret, ob inſolentem ſpeciem, ad ſpectaculum confluentibus. Inter quos ipſe quoque, ut protinus monumentis infererem, quod unum ſupererat æſtuantis animi, & (quod dicitur) roſam quæ præteriſſet, anxie conquirentis lenimen. Quin & nonnullis abiit res ea in prodigium: quòd poſt eam uiſam, loco nunquam fuiſſet pax: tumentibus tunc pernicioſiſſimis bellorum procellis, ac latius graſſante ferri licentia, quo Italiæ fundamenta in multorum perniciem atrociſſimè quatiebantur, debacchante Occaſu in Venetum imperium, dira cladium magnitudine, & olygiis (ut Græci dictitant) malis, totque præclariſſimarum urbium funeribus adeo attenuatum concuſſumque, ut diu nutans uaſtiſſimam comminaretur ruinam. Porrò, quod à propoſito diſſentaneum non eſt, ſcimus coruum quoque candido nitore conſpicuum, quandoque à Britannorum rege miſſum dono Siciliæ regi Alphonſo. Contigit res ea memorabilis, Caliſto pontifice Chriſtianæ reipublicæ ſumma moderante. Proditum memoriæ illud quoque: apud Tolletum in macello publico, unam modò comparere muſcam per integrum annum, albedine inſigni notabilem. In ueteribus autem memoriis obſeruatum: Bœotia Thracum impetu, & bellico furore deuaſtata, redditum iis, qui ſtragibus ſuperfuerant, ex intimo ſpecu oraculum, Ibi ſedem firmaturos, ubi coruos albentes conſpicati forent. Id uerò in Theſſalia mox factum ad Pagæanicum ſinum. Illorum nanque oblati aſpectibus ſunt, Soli qui dicebantur ſacri corui, quos uino madentes pueri gypſo litos emiſerant. Eiuſmodi quæpiam & in Athenæi Dipnoſophiſtis comperta nobis ſunt, libro octauo. Extat Ammiani nobile diſtichon, breuitate ac elegantia ſcitiſſimum, cuius is propemodum ſenſus eſt: Facilius multo eſſe, coruos reperiſſe albos, uolanteſque teſtudines, quàm rhetorem ex Cappadocia probioris notæ:

Prouerb. cornix alba. q̃d ſignet.
Cornix alba prope Rhodigium uiſa.
Coruus albus Alphonſo regi miſſus.
Muſca alba Tolleti.
Coruorum albor. augurium Bœotijs in Theſſalia factum.
Corui ſacri.

Θᾶττον ἔην λευκοὺς κόρακας, πτηνάς τε χελώνας
εὑρεῖν, ἢ δόκιμον ῥήτορα καππαδόκην.

Ammiani diſtichon in cappadocas rhetores.

Sed & perdicem albam,item paſſeres,& urſam quandoq; uiſam,& coruos, Ariſtoteles ſcribit. Illud adiiciamus ex abundanti, quoniam cornicis facta mentio eſt: apud Rhodios feſtum (ſiue ludicrum foret id) ſolitum celebrari,in quo cornici aggregatio fieret quædam hordei, & id genus rerum aliarum: unde id, καὶ τῇ κορώνῃ παρθένος φέρει σῦκα. ideſt,cornici uirgo fert ficos. Qui uerò eiuſmodi præeſſent curæ,dici coroniſtas inuenio; ſicuti in libro De nominibus Alexandrinus commeminit Pamphilus. Quæ ab eiſdem præcinerentur,ideſt τὰ ἀδόμενα, uel (ut in aliis reperio) τὰ διδόμενα, ideſt quæ dabantur, coroniſmata uocabant. Eiuſmodi quippiam & hirundinibus in eadem fiebat inſula,ut eſt apud Theognin tertio De ſacrificiis,quæ in Rhodo celebrarentur. Id uerò χελιδονίζειν dicebant,quod ita concinerent, ἦλθε, ἦλθε χελιδὼν καλὰς ὥρας ἄγουσα καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς. ideſt, Venit, uenit hirundo pulchras ducens horas,& annos pulchros. Quoniam uerò & coruorum commeminimus,ex ſuperpondio item adnectam illud: nycticoraca,ideſt nocturnum coruum dici item cicumam. Sicuti qui Græcè eſt byas,apud nos bubo nũcupatur. Sunt qui otum dicunt nycticoraca: Hieronymus noctuam.

Digitorum ratio ex Auicenna. Eorundem quoq; nomina ex Polluce. Scytalides,ſeu phalanges. Inibi quid ſcimaliſſare. Dactyli idæi. Curetes. Corybantes. Indices libri,& didaſcalici. Societatis ineundæ mos arcanus. Digitorum nomina quibuſdam eſſe amuleti uice. Magica eorundem implexio. Alcmenæ hiſtoria. Pharmacides icones. Paraphyſis quid. Agnata membra,an irrita. Exoſtoſes. Franciſcus Philelphus. Quomodo fit habentibus gemina genitalia. Item de quodam habente in utraque manu & etiam in utroque pede digitos ſex. Onychiſmus quid. ονυχίζειν. Onyches xylini.

Caput XII

Digitorum rationem multi quidem cum Galeno De utilitate partium primo, præclarè ſunt exſequuti, ſed & primo Canonis Auicenna. Ex quo paucula mutuati, qui mos noſter in legendo eſt,præcerpendi, quicquid ſcitu non ingratum ingerit ſeſe,huic loco impegimus. Igitur, digitis (inquit) naturæ ſagacis decreto tria modò oſſicula compactim modulateq; adnexa, ſunt attributa: ne ſi plura paulo forent,ſequeretur quidem in ratione motuum adiumentum aliquod,ſed imbecillitatis nocumentum adeſſet inſigne,in apprehendendo præcipue. Quòd ſi pauciora tribus forent, firmitas utiq; eſſet conſpicua: uerum fieret motuum ab eo, quod neceſſarium eſt,diminutio: quos amplius exigit ratio,quàm robur menſum tranſcendens. Interior pars carnoſa eſt,ut ſit portio ea,uelut molle ſtratum,cæteris digitorum partibus. deinde,ut ſuauius cedat iis,quæ apprehenduntur arctius,nec ulla prorſum conſequatur oblæſio. Extima uerò deſtituta carne ſunt: primũ, ne inutile onus accederet: mox,ut armorum uicem in feriendo præſtaret pugnus. Pollex uerò,inquit Princeps,omnium exiſtit digitorum iuſtitia: quippe ſicuti Iuſtitiæ munus eſt,unicuique quod ſuum eſt,reddere: ſic & ſuum pollicis uidetur,digiti cuiuſque actionem iuuare, dirigere, ac æquiualentem omnibus utilitatem impertiri. Quod & quartodecimo De animalibus Auicenna idem comprobat. Articulos digitorum ſcytalidas uocant,uel (ut Ariſtophanes) phalangas: tres ſunt hæ digitorum cuiq;,præter magnum, duabus modò compactum. Nomina digitorum apud Pollucem ſunt hæc: Micros,ideſt paruus. Parameſos,qui ſequitur, ὁ τοῖς ἰατροῖς ἀνακείμενος, & ab illis appellationem ſortitus. Meſos,ideſt medius. Pòſt,lichanos: qui de officii ratione Latinis index eſt. quanquam & indices ſunt libri,quos didaſcalicos uocat Græcia,quibus præcepta continentur. obſeruatum hoc ex Varrone,Ruſticæ rei primo. Reliquus,antichir,aut megas: & ἀντίχειρ quidem,ut inquit Galenus, διὰ τὸ ὅλῃ τῇ χειρὶ ἴσον αὐτὸν δύνασθαι, quòd toti æquipolleat manui. Lichanon,ἀπὸ τῆς χρείας,idem arbitratur,nomen indeptum,ideſt ab uſu,credo ἀπὸ τοῦ λείχειν, quod ſignat lingere. Quidam hoc nomine medium accipiunt. In pedibus iidem habentur digiti,ſed non iiſdem appellationibus, quia nec eundem præſtant uſum. Ab Athenieſibus qui medius eſt,catapygon item dicitur. Significat ea uox ſcortum & cinædum. Illud neutiquam prætereũdum, σκιμαλίζειν,ideſt ſcimaliſſare,apud Græcos eſſe propriè,quũ digito pertentamus,ecquid oua

 gallinæ

gallinæ conceperint. quanquam & uerbo eodem utuntur, ubi pollicem medio applicantes plagam inferimus ludibrii cauſa. Sed & protenſum oſtentantes contumelioſe digitũ medium, rectè dicuntur σκιμαλίζειν. Ridiculum uerò quod in Moralibus Plutarchus refert: quoſdam conſueuiſſe digitorum nomina perdiſcere, atq; alexicacorum uice, ideſt mala auertentium, uti in terroribus, tacitè unumquenq; dinumerantes. Non diſſimulandum tamen, eſſe qui non ad digitos Plutarchi ſentẽtiam referant, ſed ad dactylos idæos. Proindeq; non ἰδίων δακτύλων in Plutarcho, ſed ἰδαίων legendum uideri. Sunt autem qui & Corybantes ac Curetes, qui etiã Lares creduntur, quos ita natos ferunt: quippe Opem in Idam Cretæ fugiẽdo delatam monti manus impegiſſe, ac inde emerſiſſe Curetas, quibus à montis nomine, & facti qualitate ſit dactylorum inditum nomen. Curetas uerò ex oculorum formoſa ſpecie nũcupatos, ideſt ἀπὸ τῶν κορῶν, ideſt à pupillis. Fuiſſe item ineuntibus ſocietatem regibus morem legimus uetuſtiſſimum, dextras implicarent, ac inuicẽ pollices peruinctos nodo arctius conſtringerent, atq; ita profuſum in extima cruorem, ictu leui demanãtem prolibare. Quod arcanum cenſebatur fœdus, ceu mutuo ſacratum ſanguine. Ante regiam Alcmenæ Herculem parituræ, ſtetiſſe digitis pectinatim implexis Lucinam, quo partum præpediret, narratur à mythicis: eluſam uerò ab ancilla Galanthide, quod Alcmenam diceret peperiſſe: quibus mox auditis, illa receſſerit, ac ſtatim leuata partu ſit Alcmena. In Græcorũ theſauris animaduerto, Thebis habitu muliebri ſtetiſſe iconas, dici à Thebanis pharmacidas: ueniſſe autem Iunonis monitu mulieres Alcmenæ parturiẽti moram iniecturas, uerum ſophiſmate lepido à Tireſiæ filia Hiſtoride abactas. Sunt porrò in manibus pedibusq; παραφύσεις, ideſt agnationes, ubi ſuperfluens adnaſcitur digitus ratione materiæ exſuperantis. De qua re ſic Plinius, Membra animalibus agnata inutilia ſunt, ſicut ſemper ſextus in homine digitus. Quod ex illo forſan Ariſtotelico uideatur ſumptum libro De generatione quarto: Quibus autem habere gemina cõtigit genitalia, alterum maris, alterum fœminæ, iis ſemper alterum ratum, alterum irritum redditur. Ipſe uidi Bononiæ quendam de plebe inopem ſenis in manu utraque digitis, immo in pedibus quoq;. Superfluens digitus inter auricularẽ annularemq; interſitus agnoſcebatur, magnitudine ad reliquorum reſponſum: mobilis præterea, & ad omnem uſum, ut aſſolet, accommodus. Manus inſigni erant latitudine: nil præterea quod deceret minus. Hoc eo adnotaſſe libentius uolui, ut ſciremus, decretorium non eſſe, agnata membra inutilia haberi, & irrita. Alioqui apud Paulum Æginetam legimus, Ex digitis qui παραφυόμενοι dicuntur, alios eſſe carnoſos omnino, alios oſſa habere & ungues quandoq;. Horum autem alii ex articulis prodeunt, à ſcytale alii. Sed hi prorſum ἀκίνητοι, hoc eſt immobiles ſunt: cæteris mobilibus quandoq;. Sunt item apud Galenum Therapeutices quartodecimo, dentes qui παραφυόμενοι nuncupentur, qui naturalibus adnaſcantur. Sunt item quæ in hoc genere dicuntur exoſtoſes, ideſt ἐξοστώσεις. Franciſco Philelpho tres fuiſſe teſtes, proditum ſcio. Apud Strabonem onychiſmum dici aduerto unguium cultum & elegantiã. Siquidem ὀνυχίζειν, diligenter exquirere eſt. Onyches xylini Herodoto hiſtoria ſeptima ſunt lignea inſtrumenta nauiũ armamẽtis contorquẽdis.

Animalibus cunctis ineſſe rationis orationisq; uim, ex Porphyrio. Item de Apollonio Tyaneo quæpiam. Caput XIII

Porphyrius in literis ueteribus doctiſſimus libro De ſacrificiis tertio, afferre ſe opinionem ſcribit tum ueram tum etiam Pythagoricam: Omnem ſcilicet animam ſenſibus & memoria prēditam, eſſe rationalem, habereq; rationem & orationem interiorẽ exterioremq;, qua inter ſe loquantur animalia. Quorum uerba non diſcerni à nobis, nihil mirum ſit, quum barbarorũ etiam multorum ſermonem minimè diſcernamus, neque tam loqui, quàm indiſtinctè uociferari putemus. Addit, ſi credendum ſit antiquis atq; illis qui patrum noſtrorũ, & noſtro tempore extiterunt, eſſe qui dicant, ſe audire ſermonem animalium atq; intelligere: ſicuti apud ueteres Melampus & Tireſias ac Thales: nuper uerò Apollonius Tyaneus, quem dicunt in amicorum cœtu, quum audiret hirundinem aliis nũtiare, aſinum prope urbem onuſtum cecidiſſe, triticumq; humi diffuſum: declaraſſe audita, idq; ita fuiſſe compertum. Subiungit, Ariſtotelem, Platonem, Empedoclem, Democritum, aliosq; qui ueritatem

de anima

de animalibus perſcrutati ſunt, participationē rationis orationisq; in animalibus comperiſſe. Illud uerò hic obiter legentes monitos uolo: Philoſtratum libro quarto, Apollonii hiſtoriam illam de intellectu colloquii auium, aliter narrare. Neq; enim hirundinem, ſed paſſerculum fuiſſe ſcribit: in aliis item diuerſus eſt aliquo modo: ita tamen, ut ſententia ferè ſit eadem. Summa uerò, hæc omnia eſſe nil aliud, quàm uanitates & immundorum ſpirituum fallaciſſimas præſtigias. Quis neſcit, Apollonium hunc magica ſolum fuiſſe inſignem? Siquidem ut aptiſſimè colligit Euſebius, aduerſus Hieroclem, qui Philoſtratum Euangeliſtis præponebat, non modò inter deos admirandosq; uiros locum non habet, ſed ne inter philoſophos quidem ab aliquo reponitur. Quamuis reperiam, à quibuſdam ut deum fuiſſe cultum, & ſimulacrum eius ſub Herculis Alexicaci nomine conſtitutum, ab Epheſiis fuiſſe honoratum. Sed & Antoninus Caracalla magiæ deditus ac goetiæ Apollonium amplexabatur plurimum, illi etiam heroo ſubſtructo, ut ſcribit Dion: etiā ſi, ut in Epitome legimus, μάγος ἦν ἀκριβής. Qui magum fuiſſe hunc hominem, ambigit, Philoſtratum legat: quamuis omnium, qui unquam hiſtoriam conſcripſerint, mēdaciſſimum: acrius rerum pondera perpendat, ueritas interlucebit, etiam ſi immenſa caui ſpirant mēdacia folles. Neq; tamen, inquit Euſebius, hodie quoq; deſunt, qui expertos ſe dicant, eius nomini inuocato magicas ineſſe uirtutes ad ſuperſtitioſa quædam peragēda. Quibus equidem non facilè adducor, ut fidem aliqua ex parte præſtandam putem, quando ex harena mihi planè funiculum nectere uidentur. Quæ ſi quis probare poteſt, is mihi nec nare nec omnino literas perdidiciſſe, aut primoribus ſaltem prægustaſſe labris, cenſebitur. Cæterum nec ab Philoſtrati uanitate abiit longe Flauius Vopiſcus, qui Apolloniū ceu auguſtius numen ueneratus, per quietem Aureliano imperatori ingeſtum ſcribit, ſubmonētem: Aureliane, ſi cupis uincere, nil eſt quòd de ciuium meorū nece cogites: Aureliane, ſi imperare uis, à cruore innocentium abſtine: Aureliane, clementer te geras, ſi uiciſſe cupis.

Qua ratione animā exui alis, traditum ſit, aut eaſdem reparare. De quatuor paradiſi fluminibus. Caput XIIII

ZOroaſtrem, abs quo omnis ueterum theologorum ſapientia demanaſſe creditur, memoriæ prodiderunt Chaldæi quidā non indocti homines, ſolitum dicere, alatam eſſe animam fractis uerò alis ac gradu (quod aiunt) deiectam, in elementa ferri præcipitem, tum illis ſuccreſcētibus in gradum reponi, & ad ſuperos reuolare. Hoc & Pythagoricū dogma eſt, immo uerò etiam Platonicum, à magno in primis Plotino confirmatum, libro octauo Enneadis quartæ, de animæ deſcenſu in corpora. Franguntur autem alæ, ſiue interuelluntur, ubi inclinatio uegetalis naturæ intenditur ad corporea gubernanda. Et poſtquàm ab incolumi innoxioq; habitu melioris prouinciæ gubernandæ longius aberrauit anima, & uelut ſartum tectum ſibi elocatū prodidit, redemptura neglecta: qualis quidem habitus penes ipſam totius animam, ut Platonicè dicebam, uigebat. Hinc & ſcienter quem fregiſſe alas dictitare, uelut adagio poſſumus: quando diuinis omiſſis aut neglectis, quæ ſola uere ſunt, imagines ſequitur & umbras: hoc eſt, ſomniat in ſenſibus, terrenis tantum intentus, nil magnopere ſuſpiciens. Quod Procli comprobat doctrina, ubi tres eſſe prodit cōuerſionis ſpecies. Quis enim ad aliquid ſe deterius conuertitur, dum à perfectione propria labitur; uel deterſus nitidatusq; conſurgit ad melius, propter propriæ uitæ uigorem actionemq; naturalem: uel reflectitur ad ſeipſum, propter cognitionem ſibi conſortem, mediamq; ſpeciem motionis. Conuerſio quidem erga deterius, paſſio quędam eſt animæ alas abiiciētis, & in obliuione iam poſitæ ſuiipſius, ſimulatq; altiorum. Conuerſio uerò & ad ſe & ad melius, non ſolis competit animis, ſed ipſis quoq; diuinis: ſicuti nos Parmenides docuit. Sed & Syneſius eruditè admodū: Optima, inquit, in animis affectio uel habitudo, ſpiritale uehiculum leuius efficit, abſtergitq; habitudinis deterioris profunditatem. Tractibus nanq; naturalibus, aut attollitur in ſublime ob caliditatem atq; ſiccitatem: idq; apud Platonem alarum aſſumptione ſignatur: & apud Heraclitū ſignificat idem, ſplendor ſiccus, anima ſapiens. aut craſſeſcit humeſcitq; ſpiritus, unde immergitur terræ receſſibus naturali pondere deliteſcens, expulſusq; in ſubterraneam regionem. Zoroaſter porrò, abs quo exorſi ſumus, qui non Æſopum modò (ut dicitur)

attriuit, ſed omnis literaturæ interioris penitiſſima ingreſſus uidetur, refici poſſe dilapſas perdocuit, ac confractas alas: ex conditorioq́; ac ſpelunca, & (ut planè dicam) ex ærumnarũ piſtrino, unde uelut de crypta ſupernum raro ſuſpexerit lumen, ubiq́; compeditus diſtinetur animus, dum agit ac utitur ſenſibus, emerſum patere, ſi ex fluentis quatuor, quibus (inquit) paradiſus Dei abluitur & irrigatur, hauſerimus nobis ſalutares aquas. Adiecit & ſingulorum quaſi nomenclaturam: Eius, inquit, quod ab Aquilone profluit, nomen interpretari rectum ualet: quod ab occaſu, expiatio: quod ab ortu, lumen: quod à meridie, pietas. Id uerò eſt, inquit Plotinus, ſi quodam reminiſcẽtiæ munere ad entia cõtemplanda faciamus exordium. Gregorius porrò profluentium ex paradiſo amnium tropologicam exponens rationem: Quatuor fluminibus, inquit, de paradiſo egredientibus terra commadeſcit: quia ſolidum noſtræ rationis ædificium, prudentia, temperãtia, fortitudo, iuſtitia continent: his enim quatuor uirtutibus tota boni operis ſtructura conſurgit. Quatuor flumina paradiſum rigant, quòd dum his quatuor uirtutibus cor affunditur, ab omni deſideriorum carnalium æſtu temperatur. Idem & tertiodecimo Diuinæ ciuitatis libro Aurelius Auguſtinus ſcribit: ſed addit, Paradiſum eſſe uitam beatorum: ligna eius, omnes utiles diſciplinas, & lignorum fructus, mores piorum, & lignum uitæ, ipſam bonorum matrem ſapiẽtiam, & lignum ſcientiæ boni & mali, tranſgreſſi mandati dæmonicis obſidiis experimentum.

Non uerba Platonis attẽdenda, ſed ſenſum. Quæ ſint animarum alæ. Quid in eiſdem, auriga & equus geminus. Columbæ geminæ apud Virgilium quid ſint. Caput XV

CÆterũ, de quo necdum uerba fecimus, quærat hic aliquis, quas'nam in anima intelligere alas, aut poſſimus, aut debeamus. In quo doctos omnes commonitos uolumus, nihil eſſe quod nos uocabula in Platone, uel hæreſeos eiuſmodi auctoribus turbent. Rudis enim, inquit Dionyſius Areopagita, & temerarii hominis eſt, non uim rei attendere, ſed uim facere uelle uocabulis. Solent enim de nominibus altercari, qui non diuinas res exquirunt, ſed ſonos uerborum ſectantur, & aurium tenus ea recipiunt, quæ mente uolutare recto pioq́; iudicio debuiſſent. Igitur, ut ad rem ueniamus, geminas alas accipio geminum inſtinctum menti ingenitum, ad ſuperna animum eleuantem. In intellectu quidem inſtinctum ad diuinum uerum. In uoluntate inſtinctum ad diuinũ bonum pro uiribus conuertentem. His uerò remiſſis, è cælo labi animam, Pythagoricis placet. Aut planius, animæ alas contemplatiuam intelligamus uirtutẽ, atq; item moralem, quas ueritatis diuinarumq́; rerum contemplatione ac intuitu recuperet, quemadmodum terrenorum appetitione atq; caligine amiſerat. Porrò apud optimum maximũ poetam diuini operis libro ſexto, Columbas geminas, ad aureum ramum inueniendum duces, non aliud quàm haſce alas eſſe contenderim, quibus connitentibus erigitur mens ad ſapientiam, auri nomine ſæpius ſignificatam. Sed & à Venere mittuntur, quia amor diuinorum eximius alis præſtat alimenta, quibus ſurrigimur, mox & in deum tranſimus. Quam rem illa ſignificant,

Tollunt ſe celeres, liquidumq́; per aera lapſæ
Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſidunt.

Addamus præterea & Platonis inuolucra in animæ itẽ ratione, quæ ſi accipienda ſimpliciter putes, nec ultra apium (quod dicitur) quippiam introſpexeris, anilia eum putes deliramenta contexere. Vbi ergo philoſophus is uires animæ diſtribuit ac ſecat in partes quodammodo, rationem quidem aurigæ uocabulo, prudentioribus monſtrat. Appetitum uerò geminum, equi indicant gemini. appetitum quidem rationis compotem, equus bonus: appetitum eiuſdem impotem, equus malus. Animum autem, quam diu integer & alatus ſit, ſublimem ferri, Plato uult, & diuino aſpectu frui. Poſtea uerò quàm alas amiſerit, deferri, quoad ſolidum aliquid nactus fuerit, tum terrenum corpus ſubeuntem conſtituere animal mortale atq; immortale. Ali itaq; & augeri animæ alas, dum pondus ſibi coniunctum ſublime tollit, ubi genus deorum incolit, bonitateq́; & ſapientia & pulchritudine animus pręſtat: minui uerò & perire, dum uitiis animus deprauatur atq; degenerat, bigarum auerſus prauitate. Digna prorſum ſententia, quæ uncialibus literis ſeu pollicaribus ſubnotetur, quo uel cæcutientibus ac luſcitioſis ingeratur liquidius.

Vehicula animæ tria. Item quid animæ idolum, & quid umbra. Maronis locus exponitur. Animas uiolenter pereuntium poſſe hoſtes inſectari. Statuarum ordines. Coloſſi unde. Signa quæ dicantur proprie. De ſenſibus ætherei corpuſculi mira. Caput XVI

VErum enimuero, quia in ueterum theologorum ſcita de animi ratione incidimus, placet, parumper ſepoſitis aliis, quæ plurima ſeſe ingerūt, in eaſdem excurrere amœnitates: nec id tamen fruſtra, ſed ut Platonici Maronis profundiorem ſcientiam, Cimmeriis adobrutā tenebris, promamus in lucem, ſicuti ex Platonicorum doctiſſimis accepimus, ex quibus pleriq; animam tribus uti uehiculis produnt: primo quidem immateriali & ſimplici, ideſt cęleſti: ſecundo materiali & ſimplici, ideſt aereo: tertio materiali atq; cōpoſito, hoc eſt ex elementis quatuor conſtituto. Et primo quidem uitam infundere rationis impotem, ſed mortis neſciam. Secundo irrationalem item, ſed longæuam, quæ uidelicet compoſito corpore aliquando diſſoluto, ad certum ſuperſit tempus in ſimplici corpore. Tertio deniq; uitam & ratione caſſam, & unà cum diſſoluto corpore diſſoluendam. Porrò in prima uita uehiculo communicata ſenſum eſſe cōmunem atq; impatibilem. In ſecunda patibilem atq; communem, ideſt per uehiculum uniuerſum, ſenſum pariter uniuerſum. Denique in tertia ſenſum diuiſum pariter atq; patibilem. Prætereo parte hac quæ Platonē inſectati promunt, umbram animæ poetis celebratam, ab Platone uehiculum nūcupari: in qua cernatur animus, & localiter moueatur. Quippe eſſe ipſum inuiſibilem, umbrā uiſibilem, ipſum localiter immobilem, quia ſit incorporeus. Quòd uerò per locum mouetur, locum metitur, qui ab incorporeo nequit menſurari: quî enim menſuretur ſpatiū ab non ſpatio: umbram uerò utrunq; præſtare, quia magnitudinem habeat, etiam ſi non corporis, ſed ſuperficiei. Verum ad Platonicos redeo. Vehiculum primū intellige æthereum corpuſculum, acceptum ab æthere: immortale indumentum animæ, naturali quidem figura rotundum propter ætheris regionem: ſed in humanā effigiem ſeſe transferens, quādo humano inſinuatur corpori, rurſumq; ubi exſinuatur, priori reſtitutum figuræ. Hoc uehiculum Zoroaſter πνεῦμα uocauit, ideſt ſpiritum: quia propter tenuiſſimam & ſplendidam puritatem eſt quaſi non corpus. Quod tamen perſæpe nimio corporis elementalis affectu adeo ſordeſcit ac grauatur, ut caliginem contrahat elementalem, quam animæ umbram priſci theologi nuncuparunt. Actum uerò uiuificū, quem ædit anima in corpuſculum huiuſmodi, animæ idolum. Id uerò in nobis geminum intelligunt: alterum quidem ab anima noſtra, alterum uerò ab anima mundi. Et noſtrum quidem ab anima noſtra ſeparari nequit, ſed ab effectu uacare. Mundanū uerò ab anima noſtra reuelli ac diſpeſci omnino ualet. Porrò probabile putabant ueterum theologorum ſcientiſſimi, animas hominum uiolenter pereuntium, quos βιοθανάτους uocant, quippe inexpiatas, uehemētius diuexari perturbationibus. Poſſe quin etiam hoſtes inſectari inimiciter, cui fomites non ſuggerat modò humana indignatio, ſed diuina item permittat Nemeſis, nec deſit dæmon. Supereſſe uerò in anima ſenſum, antiqua ſapientum ueſtigia inſequutus, nec tacuit Maro noſter, ſimulq; ultionis auidam affectionem & aerei uſum corporis. Quid enim ſibi uelle aliud putamus id,

Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.

Equidem, ut qui affatim Platonicis imbutus foret ſacris, imaginem rationalis animæ eſſe putat primam illam ſentiendi naturam. Sed inferat curioſior quiſpiam, & medullas item rerum ingenioſe ſcrutatus, cur magnam pronuntiat imaginem? Nempe quia reliquorum eſt fons ſenſuum communiſq; ſenſus. Et magno præterea utitur corpore, ſcilicet aereo. Quod quidem huic inſinuatum quodammodo fit anguſtum, hoc uerò exutum explicatur in amplum, elemēti id aerei natura exigente. Fuere tamen qui ſimplicius Virgilianum eruerent ſenſum: nam quum ſtatuarum ordines ferè comperiantur hi, ut pariles ſint uel magnæ uel maiores aut maximæ, & pariles dicātur, quum humani corporis modulus ſeruatur, cuiuſmodi ſurrigebantur ſapientibus uiris: magnæ ſi infra ſeſquialteram cōtinetur ſtatura, quæ Auguſtæ uocātur etiam, quales regum ſunt, ac imperatorum, hinc magnam dici imaginem à Didone, quæ ingemiſcat, non excitatum iri ſtatuam, quod ſibi manum admouiſſet non citra infamiæ labem. Deniq; ſtatuæ

tuæ maiores,quibus commenſus foret duplicatus,quales heroum uiſuntur. Nam ma/
ximæ diis optimis maximis ſacræ multo etiam auctiores compingebantur,unde co/
Coloſſi unde dicti. loſſos nuncupabant de hiantis uaſtæ inanitatis ratione,uelut κόλον ὄσσον. Sed ad Pla/
tonicos redeũdum:ſi illud non omiſero,quæ humani habitus ſtatura minores ſunt,uni
Signa quæ dicant propre uerſim ſigna dici,ex quo & ſigilla,etiam ſi proprietas parum attente cuſtodiatur quan
Sigilla. doq;,quod & in multis. Porro
Vergilij locus. Omnibus umbra locis adero,dabis improbe pœnas.
Imaginem ab umbra diſtingui,ſignificat:ſiquidem eſſe imaginem ſtatuit,in aereo ſen/
Imago quid ab umbra differat. ſum corpore,at corpus aereum animæ umbram. Sicuti craſſius hoc & hebetius,terre/
numq; corpus carcerem nuncupauit,uitam uerò in hoc profluentem ab anima,quia ſit
Corpus, animæ carcer. animæ ipſius actus,imaginem etiam uocat Plotinus,& ſimulacrum:quæritq;,nunquid
Animæ ſimulacrum quid. anima hinc abeunte,pereat ſimulacrum. Et non perire quidem aſtruit,ſed deſinere ul/
Anima abeunte,an pereat ſimulacrum terius imaginem eſſe. Placet ſiquidem non Plotino ſolum, ſed & Numenio,nihil uſ/
quam uitæ perire,quia uita ſit quidam æternitatis,ideſt primæ intelligentiæ ſplendor,
Vita quid. & indiſſolubile uinculum uniuerſi. Attamen ſeparare hoc Homerus uidetur in Hercu
Herculis ſimulacrum. le,ſimulacrum eius ad inferos demittens:ipſum uerò inter deos adnumerans. Vtrunq;
ſiquidem uerbis obſeruat,& quòd inter deos, & quòd apud inferos diuerſetur,diuiſit
igitur. Fortè uerò,inquit Plotinus,ſermo ſic erit probabilis, quippe actiua uirtute præ
cellens erat Hercules,exiſtimatus quoq; ob probitatẽ eſſe deus,ſiquidem actioni man
cipatus, contemplationi non utiq;. Alioqui totus apud ſuperos ſtatueretur. Sed inde
nimirum & apud ſuperos eſt,& aliquid eius interim eſt apud inferos. Diſparationem
uerò hanc ſignificaſſe item Ennius uidetur:ſicuti à Lucretio De rerum natura primo,
Ennij opinio. commemoratur: Acheruſia,inquit,templa fingit Ennius,
Lucretij locus. Quò neque perueniant animæ,neque corpora noſtra,
Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris.
Verum , prius quàm ab hiſce iucunditatibus Platonicis abeamus longius, addamus
præterea ſecretiora quædam ex ſacrariis eiſdem. Actum uiuificum animæ in uehicu/
lum, hoc eſt æthereum corpus,animæ idolum appellari diximus. Sed illud ſciendum,
De ſenſibus ætherei corpuſculi. opinatos fuiſſe ueteres , ineſſe huic idolo phantaſiæ uim rationis minimè compotem
& confuſaneam. Eiuſmodi item ſenſus,ut uiſus per uehiculum totum fuſim propage/
tur:propagetur & auditus. Sed ſenſibus iis haud ita perfrui multos,neq; item ſæpius.
Ineſſe uero illis eam poteſtatem admirabilis naturæ,ut ſphærarũ tacitus alias concen/
tus perſentiatur. Audiuui ſubiiciatur & uox dæmonica,uiſui obuia ſint & corpora, ſi
abiuncta quadamtenus terreni,& proinde craſſioris ſarcina corporis,in æthereum ſe/
Tatij Mercurij filij, hiſtoria. ſe anima corpuſculum ſeuocarit. Siquidem Mercurii filium Tatium rite,recteq; ſacris
expiatũ proditur,exclamaſſe illicò,agere iam ſe in corpore mortis neſcio,tralatumq; al
tius miranda præcipuè & intueri & audire. Quod approbãs Mercurius,id ipſum uſu
ueniſſe ſibi teſtatur. Sunt qui monumẽtis prodant,nec tacuit Platonicus Olympiodo
Apollonij tyanei hiſtoria. rus, Tyaneum Apollonium eorundem poteſtate ſenſuum,quum in urbe ageret,tanq;
de illuſtriore ſpecula,quæ in Ægypto fierent,proſpectaſſe atq; item enũtiaſſe. Sed hæc
uiderint illi. Quando quid fallaciſſima poſſent dæmonum ingenia,quibus præpedita
Dæmonum præſtigia. tunc humana mens diſtrahebatur,omnes nouimus:quibus,mundo in ueſpertinũ uer/
gente,cælitus micantiſſima CHRISTI lux affulſit. Arbitratur Plotinus intellectum
Intellectus primus. primum eſſe,eſſentiã primam,à quo & in quo ſint intellectus alii,non ſolum per ideas,
uerum etiam per proprias (ut ita dixerim) exiſtentias intellectuales animæ,ſecundum
intellectualem ſibi propriam facultatẽ,etiam dum ſunt in corpore. Sicuti lineæ à cen/
Linearum ordo. tro ad circunferentiam uſq; perductæ non diſcedunt à centro, dum circunferentiam
contingunt. Hinc effici uult, ut intellectus prophetæ hominiſq; abſtracti , etiam ſi in
Oriente tantum eſſe uidetur, proſpiciat tamen quæ & in Occaſu gerantur:quia intel/
lectus omnes in ſe inuicem,& ubiq; ſunt:quandoquidem ſunt ſemper in ſimplici men
te diuina tota ſemper ubique præſente.

An ſit philoſophandum. Omne genus ſcriptorum excutiendum. Ariſtote/
les cur diceretur anagnoſtes. Ariſtotelicorum librorum ratio docta. Tetra/
otos qui. Philoſophiæ laus. Caput XVII.

Non

NOn ambigo, minimè defuturos, qui noſtrum hoc inſtitutũ Timoniano dente inceſſant, uel etiam Vatiniano proſequantur odio, & eos præcipuè, qui ſunt iſtiuſmodi amœnitatum rudes, καὶ ἀνήκοοι, hoc eſt auſcultationum exſortes, limo cœnoq; dum luteſcunt: ubi ad hunc modum in intima philoſophorum ſacraria, & Platonicorum in primis diuertimus, quorum ſymbolum eſſe proprium nouimus, τὸ θεῖον: uel quod (ut M. Tullius ait) quibuſdam, & iis quidem non indoctis uiris totum hoc diſplicet philoſophari. Neoptolemus uerò ille Ennianus philoſophari ſibi ait, neceſſe eſſe, ſed paucis: nam omnino, inquit, haud placet. Quam ſententiam Gellius interpretatus, guſtandum dixit de philoſophia, non in eam ingurgitandum. Fortè quod nõ ſit noſtrum onus, nec iis humanioribus ſtudiis magnopere rerum illa ſubtilitas congruat. Ego uerò qui ex Platone didiciſſe uideor, philoſophi officium eſſe, diuina tenere, humana gubernare: prius enim diuinam, ideſt abſolutã ipſius boni naturam per ſapientiæ claritatem contemplatur: deinde, ad id bonum, uelut ad finem humanas operationes dirigens, humana diſpenſat, non paucis: quod & Cicero quoq; non abnuit, philoſophandum arbitror: nec curſim id genus libros tranſeundos, præſertim ſi ueram quis philoſophiam inſiſtat, non palliatam, non ἐκ πώγωνος, ideſt ex barbitio, non fucatam, non quæ populari auræ rationalis animi generoſam mancipet diuinitatem: ut nil efflet, niſi gloriolas inanes, nil captet tumens, niſi rumuſculos ſecundiores. Nec tam præclara rerum ſcientia, ex qua, uelut ex equo Troiano, innumera prodit ſapientium caterua, ab hiſce ſtudiis floridioribus ſequeſtratur: niſi quis benè recteq; uiuendi rationem, quod perabſurdum foret, uelit ab oratore auferre, cum eiuſmodi rerũ doctrina, ſine qua mancus ſit, ac prorſus inutilis, ni garrulum quendam fingamus eum, & nil aliud, quàm ſtrepentium ſine more graculorum, obturbantem, proflantemq; quicquid in buccam uenerit. Sed utinam uel frequentius, immo uerò ſemper præſtare id ipſum poſſemus. Equidem pro uirili ab antiquitatis noſtræ ueſtigiis nuſquam uel latum unguem reuellar. Scimus profectò, quum ueteribus omnibus uſitatiſſimi fuiſſe moris, ut omne ſcriptorum genus excuterent, nullas quas poſſent, commentationes illectas intactasq; præterirent, tum Ariſtoteli uel in primis, qui ex nobili lectionis multiiugæ uariantisq; cura eſt à Platone anagnoſtes nũcupatus, tanquam lector foret infatigabilis, & χαλκέντερος planè, ut Græci dicunt, ac ſititor inexplebilis. Vnde mox illi ingenio inenarrabili tria philoſophiæ munia ſuſcepta pertractataq; ſunt, phyſicum, metaphyſicum, morale. Sed ita, ut alphabetis tribus omnia ſit complexus: iam enim publico bono in parerga excurremus: nam phyſicorum libri, elementa implent omnia. Siquidem octo leguntur De rerum naturalium principiis, De cęlo ac mundo quatuor, De generatione ac corruptione duo, De meteoris quatuor, De animæ hiſtoria tres, De animalium motu unus, duo qui parua (ut modo dicitur) naturalia complectuntur. Huic uerò ſententiæ uetus ſuffragatur attitulatio. In qua more Homerico ita enotabatur librorum ordo: ut phyſicorũ diceretur alpha, qui primus: beta, qui ſecundus: & deinceps. Quam rationẽ in Moralibus, item eſt ſequutus. Nam ni demutilati forent temporum incuria, ac præcurtati, plenum literarum numerum in ethicis, politicis, œconomicis agnoſceremus. Id ipſum & in Metaphyſicis conſequeremur, ni pleraq; deprauaſſet uetuſtas. Quæ autem de plantis, aut de animalibus tanto ſunt concinnata philoſopho, iam elementa non ſunt, ſed uelut ex elementis coaptatæ ſyllabæ. In quam ſeriem ueniunt & magna moralia. Omnia uerò hæc problemata, & phyſionomica addiuinatio conſequebãtur, quæ ab elementis diſſita longe ſunt. Quando nec in re grammatica de oratione quicquam diſſeritur, ni literarum præceſſerit cognitio cum ſyllabis & dictionibus. Quamobrẽ, quum anguſtę omnino mentis ſit, intra unam ſe porticum aut academiam continuiſſe, pergamus hiſce uarietatibus & doctis receſſibus hoſce libellos excolere, ut ſi quis fuerit eorum genius, nitidiores, ac ſuo more unguentati ueniant in manus hominum. Nec philoſophiæ nomen exhorreſcamus, quando hæc eſt uerus germanusq; τετράωτος, ideſt auribus inſignitus quatuor, quo nomine eum Græci interpretantur, qui multa uiſu conceperit, multa & auditu. Nam, ut Ariſtoteles docuit, & non tacuit Plutarchus, & ante eum Theophraſtus, primæ notæ uirum addecet, quæ ſunt, contemplari, rurſumq; obire, quæ oportet, congruaq; uitæ ho-

minis

minis ſunt. Proinde Plato, ingentibus quibuſdam admirandiſq; bonis legitimorũ philoſophorum animos refertos eſſe prædicat, ac poſt corporis mortalis interitum, diuinis epulis ueſci, ueritatiſq; campum cum diis unà circũluſtrare. Idq; ex eo potiſſimum promereri, quòd in omni uita deſiderio ſcientiæ diuinæ flagrauerint. Inſcitia uerò ad-

[ſ]citia adobruti cui *[c]omparentur*

obrutos iis comparat, qui uitam omnem in ſubterranea quadam ſpelunca trãſegerint. Seneca porrò ad philoſophiam confugiẽdum monet, quòd eiuſmodi literæ non apud

[Ph]iloſophiæ laus.

bonos modo, ſed & apud mediocriter malos inſularum loco ſint. Scitum quoq; Luciani illud, detornatumq;, ac uelut ex oraculo propagatum, philoſophicis myſteriis non

[Lu]ciani dictũ ſcitiſſimũ

initiatos, ideſt τοὺς ἀφιλοσόφους, ut inquit Plato, dici ἐν τῷ σκότῳ ὀρχεῖσθαι, hoc eſt in tenebris ſaltare. Hæc deniq; non ementita nobis ſuggeret in ſalo Fortunæ (ut ille ait) medicamina, quibus plerunq; longinquitas, & ignorabiles gentes auctoritatem conciliant, ſed quæ citra diſſimulationem dici rectè poſſint θεῶν χεῖρας, ideſt deorũ manus. Quanquam defamatos homines ac erraticos incolaſq; ganearum ſordentium, & demortuos quodammodo nomen ſæpe ſibi uendicate ſanctiſſimum intuemur dolenter: quum tamen Harmodii & Ariſtogitonis nomina, ne unquã ſeruis indere liceret, de-

[H]armodÿ, et Ariſtogito[n]is nomina. seruis inter[di]cta.

creto Athenienſes cauerint. Et quoniam noſtratia hæc humanitatis ſtudia obloquentes multi inceſſere non deſinunt, ceu ſolidi probiq; adſit nihil, ſed humentia planè omnia, & neſcio quomodo congeſtitia, architectos interim imitabimur, qui in palationis ratione, uliginoſo ſolo, fiſtuca adhibita, ſic addenſant, ut ſuſtinẽdis mox oneribus quibuſcunq; abunde ſit par. Sint porrò quæ de philoſophiæ petuntur ſacrario, uelut ſuccidaneum quiddam, quo delicatioris ſtomachi faſtidium detergatur.

Heroum quid ſit. Expendunẽ apud Thucydidem loca duo. Heræum quid. Hermæa. Muſea. Diaſia. Pandia. Demetria. Hiera picra. Peliæ uaticinatrices. De Craniis, & Cranone. Epicrano, & de Herophile, ac Sibyllis. Ciono cranion. Epicraſis quid. Cranion ſophotaton. Caput XVIII

[Ac]riſÿ heroum.
[H]eroum quid ſit.

MAgnæ uirtuti heroum excitare, ueteris fuit moris. Id & Acriſio fuiſſe poſitum, Apollonii interpres ſcribit. Sed & leocorium, quod Athenis erat, heroum item dicebatur. Significari autem eo nomine monumentum, putant eruditiores, uſitata & Latinis auribus dictione. Plinius libro decimo, quam ob cauſam incolæ, quod uocant heroum, in eo loco fecere, appellatum Iouis & Virginis. Androgei aram Pauſanias ſcribit, in Attica ἡρῷον dici. Polion uerò in Lesbo locus, inquit Stephanus, ubi erat Tantali heroum. De Vlyſſis heroo penes Lacedæmonios, apud Plutarchum in Cauſis hiſtoria eſt: ſed in ratione ciuilium præceptorum ſcribit idem, Theagenem heroa cœnaſſe epitaphii cuiuſdam. Thucydides quoq; hiſtoria tertia, Platæenſium à Lacedæmoniis obſidionem deſcribens, & quorundam eruptionem per hoſtium munimenta, inquit, Pergebant autem conferti Thebas uerſus τὸ δεξιᾷ ἔχοντες ἀνδροκάτους ἡρῷον, quæ uerba non aliud nobis reddunt, quàm dextra habentes Androcatis heroum. At Laurentius tranſtulit, Iunonis templum ab Androcate ædificatum. Quòd ſi quis putat heroum ſignificare Iunonis tẽplum, fallitur: ſed doctiſſimus interpres legiſſe uidetur, non ἡρῷον, ſed ἡραῖον: qui lapſus equidem procliuis eſt, ac lubricus. Eſt uerò Heræum planè Iunonis templum. Quis enim neſcit, Iunonem dici heram? Sed & eiuſdem feſta dici Heræa inuenias, uel apud T. Liuium: ſicuti Mercurii Hermęa. nam Muſea, Muſarum ſunt: Iouis, Diaſia & Pandia: Cereris, Demetria. Sed ad Heræum redeo. In uerſiculo tamen illo ex Ennio apud Ciceronem De officiis primo, Vos'ne uelit, an me regnare Hera.

[An]drogei ara.
[P]olion locus.
[T]antali heroum.
[Vl]yſſis heroum.
[T]hucydidis locus expẽn[ditur]
[L]aurentÿ uallæ lapsus.
[H]eræum quid.
[I]uno hera.
[H]eræa feſta Iunonis.
[H]ermæa feſta
[M]usea feſta
[D]iasia, et Pandia feſta
[D]emetria feſta
[En]nÿ uersus declarat[ur]

Pro Fortuna dici Heram interpretantur. dicunt & gratiam ſignificare, atq; item auxilium. Dicitur item Græcis, ἡραία ζωή, ideſt regalis uita: quoniam ſit Iuno, ἡ βασιλεία, quod de Euſtathii doctrina eſt. Fuit in Thracia quoq; ἡραῖον τεῖχος, ideſt Heræus murus: ſic uerò dicebatur locus quidam, cuius in Philippicis cõmeminit Demoſthenes. Hiera uerò ad præſens inſtitutum nil facit. Ea ex aloe concinnatur, ut ſtatuit Galenus, quam nonnulli picram quoq; appellant. Heræum item ſtare Pauſanias inquit, à Mycenis ſtadiorũ quindecim ſpatio, in humiliore montis Eubœæ loco, de Aſterionis filia ſic nuncupati, prope quem fluat, quæ dicitur Eleutherii aqua. Ea uerò quæ ſacra obeant, uti πρὸς καθάρσια, ideſt ad expiationes. Xenophon Rerum Græcarum ſeptimo,

[H]era pro fortuna.
[H]eræus murus.
[H]iera picra.
[H]eræum.
Eleutherÿ aqua.

ab Argiuis

ab Argiuis apud Phliuntem muro circũmunitum ſcribit Tricranon: Quod, inquit, ſupra Heræum eſt, ab Sicyoniis autem in montanis munitam Thyamiam. Heræum, id eſt Iunonis templum ante urbem Platæarum libro ultimo agnoſcit Herodotus, interpretis etiam aſtipulatu. Herophile ſibylla fuit, quam Græci Iouis & Lamiæ Neptuni filiam tradunt, quæ mulierum prima cecinerit oracula. Quo in genere fuit apud Cumæos δημώ, apud Hebræos Sabba, ut prodit Pauſanias, Beroſi, & Erimanthes filia. Phaennis apud Chaonas, apud Dodoneos Peliæ, ideſt πέλειαι. Nam & hæ uaticinio fuere inſignes, ſibyllæ tamen dictæ non ſunt. Verum, ut ad Thucydidem redeamus, ut Vallæ comprobari lectio item poſſit, illud facit, quia in eiſdem locis libro eodem fanum Iunonis hiſtoricus ſtatuat. Nec uideri poteſt interpres imperitia lapſus, quum libro ſecundo, ubi ita Græcè ſcribitur, καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἡρῷα πάντα, Baſilicas Latinè pro herois reddiderit. Nec diſſimulandum tamen, uideri quandoq; Laurentium in aurem utranq; dormire, ſicut libro quinto, ubi Thucydides ait, καὶ κατῴκισαν αὐτοὺς ἐν κρανίοις τῆς κεφαλληνίας. ipſe crania interpretatur uertices: quum tamen, licet unitatis numero, Cranion eſſe Cephaleniæ ciuitatem, conſtet uel auctore Stephano. nam Cranon in Theſſalia eſt. Quam prius Ephyram uolunt nuncupatam, Cranonem uerò dictam de Cranonis nomine, illic regnãtis, quem peremerit Oenomaus. Sũt ex Græcis qui ita prodant: Cephalenia, inquiũt, tetrapolis eſt, Pale, Cranæa, Samæa, Pronæa. Quamuis & Cranon, alterius ſit ciuitatis nomen, in qua duos modo coruos repperiri perpetuò, Callimachus ſcribit in Admirabilibus, & Theopompus: qui, ubi alios progenuerint, abeunt ipſi, compares ibi relinquentes. Cranion uerò Græcè tum locum ſignat, tum caput. Vnde Rerum Græcarum quarto Xenophon, ab columna excidiſſe cionocranion prodigioſe, tradit, quo columnæ innuitur caput. Sed Valla fortè maluit Latinè, quàm ſemigræcè ciuitatis nomẽ exprimere, etiam ſi hoc fieri magnopere non debeat, nec ſoleat. Credamus tamen id iure factum, quando tralator inter graues cenſeri poteſt, ac auctoritatis non conuellendæ, cuiuſmodi appellant Græci ἀκινήτους, tanquam dicas non mouendos. A crano connectitur elegans dictio Græcis epicranon, quod columnæ item caput ſignificat. Sed apud Euripidem etiam κρήδεμνον, ſiue reticulum aut uittam, quum ait, ἐπίκρανον κεφαλῆς. Olecranon uerò interpretantur ancona, ideſt cubitum. Epicraſis autem medicorum ſcholis uerbum eſt uel frequens. Dicitur eo nomine aura τῆς κακοχυμίας, quum ſenſim, quod malum eſt, educitur, reponiturq; itidem, quod bonum. Cranius, ideſt κράνειος, menſis eſt appellatio, qui Lacedæmoniis ferè totus ſacer quum foret, expeditionibus abſtinebant eo, quod ſignificat Thucydides. Quia uerò cranion Græci caluariam dicunt, hinc facetiſſimè σοφώτατον κρανίον appellamus plerunq; ſtultiſſimum intelligi uolentes.

Sepulchrorum religio. Plinii locus explicatur. Quibus datum in urbe ſepeliri. Perſarum regum ſepulchra. Gentium in ſepeliendo ritus. Thucydidis ſepulchrum. Icrium quid. Hepheſtionis funus. Cinerarii. Monumenta cur.

Caput XIX

SEpulchra uiolaſſe, ſummum eſſe prioribus habitum ſcelus, indicio pleraq; ſunt. Nam ea quidem proximè accedunt, ut opera putẽtur publica, quando religioni cõmendantur. Vbi corpus demortui hominis condas, inquit lex, ſacer eſto. Hinc illud ex ſecundo Naturalis hiſtoriæ Plinii, Terra nos à reliqua natura abdicatos, tum maximè ut mater, operit, nullo magis ſacramẽto, quàm quo nos quoq; ſacros facit. Sed & in Numa Plutarchus mortuos appellat ſacros, quorum ſacra ſint ſepulchra: quod & Græcorum ſententia comprobatur, qui enuntiant ſubinde ἀκίνητα μὴ κίνει, non mouenda monentes relinqui oportere: quod & in prouerbialem ceſſit uſum. Id poſt alios teſtatur in Amatorio ſermone Plutarchus. Sunt è Iureconſultis, qui ſacrum dici ſepulchrum opinentur, in quo caput hominis ſit reconditum, etiam ſi membra abſint reliqua. Quin offenſo capite, uiolatũ intelligi ſepulchrũ: quoniam ſit ſenſuum arx caput, ac rationis: eoq; amoto, reliqua iacere ignota prorſum ac omni decore exuta. Quamobrem quicquid honoris capiti contribuitur, uniuerſo planè contributum corpori exiſtimatur: quæ Ambroſii ſentẽtia eſt. Proinde nulla ferè tam efferata gens, quæ non habendam ſepulchrorum rationem ſenſerit: præter neſcio

minis ſunt. Proinde Plato, ingentibus quibuſdam admirandiſq; bonis legitimorũ philoſophorum animos refertos eſſe prædicat, ac poſt corporis mortalis interitum, diuinis epulis ueſci, ueritatiſq; campum cum diis unà circũluſtrare. Idq; ex eo potiſſimum promereri, quòd in omni uita deſiderio ſcientiæ diuinæ flagrauerint. Inſcitia uerò adobrutos iis comparat, qui uitam omnem in ſubterranea quadam ſpelunca trãſegerint. Seneca porrò ad philoſophiam confugiẽdum monet, quòd eiuſmodi literæ non apud bonos modo, ſed & apud mediocriter malos inſularum loco ſint. Scitum quoq; Luciani illud, detornatumq;, ac uelut ex oraculo propagatum, philoſophicis myſteriis non initiatos, ideſt τοὺς ἀφιλοσόφους, ut inquit Plato, dici ἐν τῷ σκότῳ ὀρχεῖσθαι, hoc eſt in tenebris ſaltare. Hæc deniq; non ementita nobis ſuggeret in ſalo Fortunæ (ut ille ait) medicamina, quibus plerunq; longinquitas, & ignorabiles gentes auctoritatem conciliant, ſed quæ citra diſſimulationem dici rectè poſſint θεῶν χεῖρας, ideſt deorũ manus. Quanquam defamatos homines ac erraticos incolaſq; ganearum ſordentium, & demortuos quodammodo nomen ſæpe ſibi uendicare ſanctiſſimum intuemur dolenter: quum tamen Harmodii & Ariſtogitonis nomina, ne unquã ſeruis indere liceret, decreto Athenienſes cauerint. Et quoniam noſtratia hæc humanitatis ſtudia obloquentes multi inceſſere non deſinunt, ceu ſolidi probiq; adſit nihil, ſed humentia planè omnia, & neſcio quomodo congeſtitia, architectos interim imitabimur, qui in palationis ratione, uliginoſo ſolo, fiſtuca adhibita, ſic addenſant, ut ſuſtinẽdis mox oneribus quibuſcunq; abunde ſit par. Sint porrò quæ de philoſophiæ petuntur ſacrario, uelut ſuccidaneum quiddam, quo delicatioris ſtomachi faſtidium detergatur.

Heroum quid ſit. Expendunt apud Thucydidem loca duo. Heræum quid. Hermæa. Muſea. Diaſia. Pandia. Demetria. Hiera picra. Peliæ uaticinatrices. De Craniis, & Cranone. Epicrano, & de Herophile, ac Sibyllis. Ciono cranion. Epicraſis quid. Cranion ſophotaton. Caput XVIII

MAgnæ uirtuti heroum excitare, ueteris fuit moris. Id & Acriſio fuiſſe poſitum, Apollonii interpres ſcribit. Sed & leocorium, quod Athenis erat, heroum item dicebatur. Significari autem eo nomine monumentum, putant eruditiores, uſitata & Latinis auribus dictione. Plinius libro decimo, quam ob cauſam incolæ, quod uocant heroum, in eo loco fecere, appellatum Iouis & Virginis. Androgei aram Pauſanias ſcribit, in Attica ἡρῷον dici. Polion uerò in Lesbo locus, inquit Stephanus, ubi erat Tantali heroum. De Vlyſſis heroo penes Lacedæmonios, apud Plutarchum in Cauſis hiſtoria eſt: ſed in ratione ciuilium præceptorum ſcribit idem, Theagenem heroa cœnaſſe epitaphii cuiuſdam. Thucydides quoq; hiſtoria tertia, Platæenſium à Lacedæmoniis obſidionem deſcribens, & quorundam eruptionem per hoſtium munimenta, inquit, Pergebant autem conferti Thebas uerſus ἐν δεξιᾷ ἔχοντες ἀνδροκράτους ἡρῷον, quæ uerba non aliud nobis reddunt, quàm dextra habentes Androcatis heroum. At Laurentius tranſtulit, Iunonis templum ab Androcate ædificatum. Quòd ſi quis putat heroum ſignificare Iunonis tẽplum, fallitur: ſed doctiſſimus interpres legiſſe uidetur, non ἡρῷον, ſed ἡραῖον: qui lapſus equidem procliuis eſt, ac lubricus. Eſt uerò Heræum planè Iunonis templum. Quis enim neſcit, Iunonem dici heram: Sed & eiuſdem feſta dici Heræa inuenias, uel apud T. Liuium: ſicuti Mercurii Hermæa. nam Muſea, Muſarum ſunt: Iouis, Diaſia & Pandia: Cereris, Demetria. Sed ad Heræum redeo. In uerſiculo tamen illo ex Ennio apud Ciceronem De officiis primo, Vos'ne uelit, an me regnare Hera.

Pro Fortuna dici Heram interpretantur. dicunt & gratiam ſignificare, atq; item auxilium. Dicitur item Græcis, ἡραία ζωή, ideſt regalis uita: quoniam ſit Iuno, ἡ βασιλεία, quod de Euſtathii doctrina eſt. Fuit in Thracia quoq; ἡραῖον τεῖχος, ideſt Heræus murus: ſic uerò dicebatur locus quidam, cuius in Philippicis cõmeminit Demoſthenes. Hiera uerò ad præſens inſtitutum nil facit. Ea ex aloe concinnatur, ut ſtatuit Galenus, quam nonnulli picram quoq; appellant. Heræum item ſtare Pauſanias inquit, à Mycenis ſtadiorũ quindecim ſpatio, in humiliore montis Eubœæ loco, de Aſterionis filia ſic nuncupati, prope quem fluat, quæ dicitur Eleutherii aqua. Ea uerò quæ ſacra obcant, uti πρὸς καθάρσια, ideſt ad expiationes. Xenophon Rerum Græcarum ſeptimo,

ab Argiuis

Inscitia adobruti cui comparentur.
Philosophia laus.
Luciani dicti scitissimu
Harmodij, et Aristogitonis nomina, seruis interdicta.
Acrisij heroum.
Heroum quid sit.
Androgei ara.
Polion locus.
Tantali heroum.
Vlyssis heroum.
Thucydidis locus expen
Laurentij uallæ lapsus.
Heræum quid.
Iuno hera.
Heræa festa Iunonis.
Hermæa festa.
Musea festa
Diasia, et Pandia festa.
Demetria festa
(Ennij uersus declarat)
Hera pro fortuna.
Heræus murus.
Hiera picra.
Heræum.
Eleutherij aqua.

ab Argiuis apud Phliuntem muro circũmunitum ſcribit Tricranon: Quod, inquit, ſupra Heræum eſt, ab Sicyoniis autem in montanis munitam Thyamiam. Heræum, id eſt Iunonis templum ante urbem Platæarum libro ultimo agnoſcit Herodotus, interpretis etiam aſtipulatu. Herophile ſibylla fuit, quam Græci Iouis & Lamiæ Neptuni filiam tradunt, quæ mulierum prima cecinerit oracula. Quo in genere fuit apud Cumæos δημώ, apud Hebræos Sabba, ut prodit Pauſanias, Beroſi, & Erimanthes filia. Phaennis apud Chaonas, apud Dodoneos Peliæ, ideſt πελειάδες. Nam & hæ uaticinio fuere inſignes, ſibyllæ tamen dictæ non ſunt. Verum, ut ad Thucydidem redeamus, ut Vallæ comprobari lectio item poſſit, illud facit, quia in eiſdem locis libro eodem fanum Iunonis hiſtoricus ſtatuat. Nec uideri poteſt interpres imperitia lapſus, quum libro ſecundo, ubi ita Græcè ſcribitur, καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἡρῷα πάντα, Baſilicas Latinè pro herois reddiderit. Nec diſſimulandum tamen, uideri quandoq; Laurentium in aurem utranq; dormire, ſicut libro quinto, ubi Thucydides ait, καὶ κατῴκισαν αὐτοὺς ἐν Κρανίοις τῆς Κεφαλληνίας. ipſe crania interpretatur uertices: quum tamen, licet unitatis numero, Cranion eſſe Cephaleniæ ciuitatem, conſtet uel auctore Stephano. nam Cranon in Theſſalia eſt. Quam prius Ephyram uolunt nuncupatam, Cranonem uerò dictam de Cranonis nomine, illic regnãtis, quem peremerit Oenomaus. Sũt ex Græcis qui ita prodant: Cephalenia, inquiũt, tetrapolis eſt, Pale, Cranæa, Samæa, Pronæa. Quamuis & Cranon, alterius ſit ciuitatis nomen, in qua duos modo coruos repperiri perpetuò, Callimachus ſcribit in Admirabilibus, & Theopompus: qui, ubi alios progenuerint, abeunt ipſi, compares ibi relinquentes. Cranion uerò Græcè tum locum ſignat, tum caput. Vnde Rerum Græcarum quarto Xenophon, ab columna excidiſſe cionocranion prodigioſe, tradit, quo columnæ innuitur caput. Sed Valla fortè maluit Latinè, quàm ſemigræcè ciuitatis nomẽ exprimere, etiam ſi hoc fieri magnopere non debeat, nec ſoleat. Credamus tamen id iure factum, quando tralator inter graues cenſeri poteſt, ac auctoritatis non conuellendæ, cuiuſmodi appellant Græci ἀκινήτους, tanquam dicas non mouendos. A crano connectitur elegans dictio Græcis epicranon, quod columnæ item caput ſignificat. Sed apud Euripidem etiam κρήδεμνον, ſiue reticulum aut uittam, quum ait, ἐπίκρανον κεφαλῆς. Olecranon uerò interpretantur ancona, ideſt cubitum. Epicraſis autem medicorum ſcholis uerbum eſt uel frequens. Dicitur eo nomine aura τῆς κακοχυμίας, quum ſenſim, quod malum eſt, educitur, reponiturq; itidem, quod bonum. Cranius, ideſt Κρανεῖος, menſis eſt appellatio, qui Lacedæmoniis ferè totus ſacer quum foret, expeditionibus abſtinebant eo, quod ſignificat Thucydides. Quia uerò cranion Græci caluariam dicunt, hinc facetiſſimè σοφώτατον κράνιον appellamus plerunq;, ſtultiſſimum intelligi uolentes.

Sepulchrorum religio. Plinii locus explicatur. Quibus datum in urbe ſepeliri. Perſarum regum ſepulchra. Gentium in ſepeliendo ritus. Thucydidis ſepulchrum. Icrium quid. Hepheſtionis funus. Cinerarii. Monumenta cur.

Caput XIX

SEpulchra uiolaſſe, ſummum eſſe prioribus habitum ſcelus, indicio pleraq; ſunt. Nam ea quidem proximè accedunt, ut opera putẽtur publica, quando religioni cõmendantur. Vbi corpus demortui hominis condas, inquit lex, ſacer eſto. Hinc illud ex ſecundo Naturalis hiſtoriæ Plinii, Terra nos à reliqua natura abdicatos, tum maximè ut mater, operit, nullo magis ſacramẽto, quàm quo nos quoq; ſacros facit. Sed & in Numa Plutarchus mortuos appellat ſacros, quorum ſacra ſint ſepulchra: quod & Græcorum ſententia comprobatur, qui enuntiant ſubinde ἀκίνητα μὴ κινεῖν, non mouenda monentes relinqui oportere: quod & in prouerbialem ceſſit uſum. Id poſt alios teſtatur in Amatorio ſermone Plutarchus. Sunt è Iureconſultis, qui ſacrum dici ſepulchrum opinentur, in quo caput hominis ſit reconditum, etiam ſi membra abſint reliqua. Quin offenſo capite, uiolatũ intelligi ſepulchrũ: quoniam ſit ſenſuum arx caput, ac rationis: eoq; amoto, reliqua iacere ignota prorſum ac omni decore exuta. Quamobrem quicquid honoris capiti contribuitur, uniuerſo planè contributum corpori exiſtimatur: quæ Ambroſii ſentẽtia eſt. Próinde nulla ferè tam efferata gens, quæ non habendam ſepulchrorum rationem ſenſerit: præter neſcio

quos Lotophagos,quos ex ultima prædicant barbarie ſuos in mare defunctos,capedunculis ac loculis prorſum neglectis,abiicere:parum intereſſe aſſcuerantes,humóne an aqua,an igne diſſoluerentur. Albani etiam curam mortuorum agere,nefas arbitrabantur. Sabæi,corpora defunctorum æquè atq; ſtercus ducebant:quin etiam reges in ſterquilinia reiiciebant. Troglodytæ,mortui ceruicem pedibus alligabant, & raptim cum riſu & iocis efferebant,nullaq; loci habita cura,mandabant terræ,ac ad caput cornu caprinum affigebant. Diſertè Mœcenas dixiſſe putatur,

Nec tumulum curo,ſepelit natura relictos.

Altè cinctum putes dixiſſe. Habuit enim,inquit Seneca,ingenium & grande & uirile, niſi illud ſequūdis cinxiſſet. Verum hos,ut immanitate ac barbarie notiſſimos nemo non uituperandos execrandosq; cenſuerit,longè etiam magis Scythas,quibus moris erat,inter epulas honoris cauſa mortuos uorare. Nec tamē Scythis omnibus id fuiſſe in more,auctor Herodotus eſt hiſtoria quarta. Fuere & qui canes nutrirent in Hyrcania,quibus uita functos uorandos obiicerent:proinde etiam ſepulchrales dictos,docuit Strabo. Illud uerò hac parte præſtabilius fortè uidebitur,ex lege duodecim tabularum, Veſtibulum aditumq; ad ſepulchrum uſucapere,non licuiſſe. Sancitum quoq; lege ſcimus,ut grauis irrogaretur mulcta,ſi quis buſtum uiolaſſet,aut ex ſepulchro columnam deieciſſet fregiſſet'ue. Apud Athenienſes ſepulchrorū tanta cura fuit,ut etiam peremptos bello,ſi quis dux honeſtare ſepulchro neglexiſſet, capite plecteretur. Spartæ cadauera ueſte contegebantur punicea,oleæ præterea foliis adiectis. Epitaphium carmen,quo exprimeretur nomen,indere haud fuit fas,ni uir is in bello eſſet ſtrenuè perfunctus. Mulieri honos habebatur idem,modo ἰφῶς interiſſet. Auctor Modeſtinus eſt Digeſtorum uigeſimooctauo,in conditionis humanę memoriā ſepulchra ſtrui cœpta:unde cur eadē dicantur monumenta,liquidò perſpicimus. Macedonibus item ſic tradito more,ut uix ullum militiæ tam ſolenne munus eſſet,q̃ ſuos ſepelire. Apud Hebræos lege cauebatur,ne hoſtem inſepultum quidem relinquerent. Vlpianus Iure cōſultus:Sepulchri,inquit,uiolati actio infamiam irrogat. Paulus quoq; ita ſcribit,Rei ſepulchrorum uiolatorum ſi corpora ipſa extraxerint,uel oſſa eruerint,humilioris quidem fortunæ ſummo afficiuntur ſupplicio:honeſtiores in inſulam deportantur,aut relegantur,aut in metallum damnātur. Caius tamen ait:Sepulchra hoſtium religioſa nobis non ſunt:ideoq; lapides inde ſublatos in quemlibet uſum cōuertere poſſumus,nec ſepulchri uiolati cōpetit actio. Scribit Appianus, inter præcipua,cur legem agrariam recuſarint diuites,fuiſſe,q impium ducerent,monumenta maiorum ad alienos tranſire. Etiam ſi Pomponius ſcribit:Dominis fundorū, in quibus ſepulchra fecerint,etiam poſt uenditos fundos adeundorum ſepulchrorum eſſe ius. ἀποτάφους eleganter uocant Gręci,qui maiorum ſepulchris ſint exuti. Veterū autem ſepulchra in agris fuiſſe, quum multa cōprobarint,tum quòd Vlpianus ſcriptum reliquit : Diuum Adrianum pœnam ſtatuiſſe aureorum quadraginta, in eos qui in ciuitate ſepulchrum feciſſent, quam fiſco inferri iuſſit. Et in magiſtratus eandem ſtatuit pœnam,qui id paſſi forent. Quin & publicari iuſſit locum,& inde cadauer transferri. Relatum tamen in Chronicis,Traianum intra Vrbem ſolum omnium, & in foro ſepultum,quum morbo apud Iſauriæ Seleuciā interiiſſet. Sed ducibus etiam datum ac poſteris, Plutarchus ſcribit, ut in foro ſepelirentur. Memoratū in literis & illud ſcio, ſepulchra in urbibus admiſſa quandoq;:quod poſtea Duellio conſule inhibuerit ſenatus:Imperatoribus tamen datum & Veſtalibus,ut in Vrbe contumularentur. Nam & nocentes uirgines,in campo ſcelerato intra Vrbem adobruebantur uiuæ. Perſarum reges,in monte qui Perſepoleos arci ab Oriente incumbebat,nomine Regius,ſepeliri mos erat. Mirum dictu:in eius meditullio ſuſtructiones uiſebanī,quæ reges caperent defunctos:ſed ita,ut aſcenſu nullo,machinis ſublata conditoria reponerētur. Hephæſtionis funus Babylone ab Alexandro celebratum,quę toto ſunt terrarum orbe unquam ædita,facilè exceſſit magnificentia & ſumptu,quando ad duodecim talentorum millia traduntur infuſa:quo nomine in prouerbii faciem trahi ſcienter poteſt. Poſtremò in hoc uetuſtatis iucunda ſubit recordatio. Stabant maiorum ſepulchra lineamētis aſtructa exquiſitiſſimis, non deerat columnarum copia, ſplendebant cruſtationes, niteſcebant & ſigna ac tabulæ,

ſpecta

ſpectabantur ducti ære aut marmore uultus artificio perelegãti. Scribit Marcellinus, Thucydidis ſepulchro fuiſſe Icrium appoſitum. Id uerò cenotaphii gnoriſma, id eſt ſignum fuiſſe Athenienſibus patrium ac legitimũ, ubi quis patria excidens, inibi haud foret ſepultus. Icrium uerò, ſurrectum uocant lignum. Nam & CHRISTVM ab Iudæis icrio ſuffixum fuiſſe, traditum eſt. Sunt eo item nomine tabulata nauium, uel & theatrorum. Erant in concionibus quoq; icria, ſuper quibus ſederent, ante uſum theatri. Illud auctarium item fuerit: Vigilantium quendam, aut uerius dormitantium (ut inquit Hieronymus) cinerarios & idololatras ſolitum appellare omnes, qui martyrum reliquias uenerantur.

Item de ſepulchris pluſcula & ſepeliendi ritu. Columnæ in ſepulchris. Stelæ. Pilæ ſtantes. Iſocratis ſepulchrum. De Philagri ſepulchro, à Metello extructo. Verſus longi, qui. Epicediũ. Threnus. Calpis. Iniectio glebæ quid. Virgilii locus explicatur. Eria quid, & ſparteria. Hieronymi locus reſtituitur. Hyrcani hiſtoria. Xenodochia quis ſtruxerit primus. Hydria quid. Seueri hiſtoria.

Caput XX

De ſepulchris uerò apud Solonem non ferè comperiuntur plura, quàm ne quis ea deleat, ne'ue alienum inferat: ſtatuta item pœna, ſi quis buſtum columnamq; uiolarit aut deiecerit. Poſtea uerò propter ſepulchrorum amplitudines, quæ in Ceramico uiſebantur, ſancitum lege eſt, ne quis ſepulchrum faceret operoſius, quàm quòd decẽ homines effecerint triduo, ne'ue Hermas liceret imponi, nec de mortui laude, ni in publicis ſepulturis, nec per alium, niſi per eum qui publicè ad eam rem conſtitutus foret, dici licebat. Verum, mox ubi increuit luxuria, ſpectariq; ea cœpit ſepulchrorum magnificentia, quæ Romæ uiſebatur frequens, Demetrius lege ſanxit, ut ante lucem efferrentur, & nouis ſepulchris etiam ſtatuit modum. Nam ſuper terræ tumulum erigi columellam iuſſit, quæ trium cubitorũ menſum non excederet: aut menſam, uel labellum. Menſarum meminit etiam in Decem rhetorum uitis Plutarchus, Iſocratis ſepulchro inſculptum arietem tradens cubitorum triginta, in quo eſſet Siren cubitorũ ſeptem, ratione ſymbolica: prope item fuiſſe menſam, quæ poetas haberet, ac eiuſdem præceptores, in quis & Gorgiam aſtronomicam inſpectantem ſphæram, & aſſiſtentem Iſocratem. Columnarum in ſepulchris morem ſcribunt quidam, nobilioribus modò fuiſſe contributum, quo eorum faſtigium cæteris eminentius ſignificaretur. Columnarum ratio, inquit Plinius, erat attolli ſupra cæteros mortales. Quod & arcus ſignificant, nouitio inuento. Hoc uerò ſepulchralium columnarum genus, à ſtando, στήλας uocant Græci, minores uerò etiam ſtelidas. ſed & στήλας Herculis nuncupari in Græcorum monumentis obſeruauimus. Noſtri, ſtantes appellant pilas. Verum & alicubi Plinius excitatas ſcribit ſtelas literis incognitis. Plato Legum duodecimo, Nullum in loco fœcũdo & agro ad cultũ parato fieri ſtruiue ſepulchrum iubet: uerum is, inquit, locus corpora defunctorum recipiat, qui ad cætera inutilis, & ad id tantum commodus, uiuentibus nil prorſum inferat nocumenti. Neq; enim à uiuis, minus item à mortuis terræ matris fœcunditas præpediri debet. Sepulchrum porrò exſtrui uetat altius, quàm uiri quinq; diebus totidem excitare poſſint: lapides non maiores, quàm ut poſſint defuncti laudes quatuor ſolum heroicis uerſibus æditas comprehendere. Quos, ut Cicero inquit, longos uocauit Ennius. Nam & Diomedes: Heroicus (inquit) etiam hexameter dicitur, & pythius, uel epicus, & pyrrhichius, ac bucolius: ſuper quas appellationes etiam Latinè longus pes uocatur. Longos uerſus hexametros dici, Gellius item ſubſcribit, approbatq;. Scribit Ammonius, proditum à nonnullis, epicedium uocari, quod defuncti laudem continet, mediocri adhibita commiſeratione: ſed threnum cani in calamitate ipſa ab ancillis ante conditum cadauer, ac etiam pòſt, quin anno item uertente. Relatu dignum ex Græcorum theſauris: Metellum nepotem curioſius Philagri ſepulchrum exſtruentem, lapideum appoſuiſſe coruum. Id quum foret intuitus Cicero, in eius leuitatem iocatus: Hoc, inquit, ſapientius à te factum, πέτεσθαι γάρ σε μᾶλλον, ἢ λέγειν ἐδίδαξε, uolare magis te docuit, quàm dicere. Sepulchra magnifico illuſtria impendio, ex admiratione Mauſolei monumẽti à Romanis dici Mauſolea, ſcribit Pauſanias. Qui & Helenes mulieris indigenæ apud

Thucydidis sepulchr[um]
Icrium quid.
CHRISTVS icrio su[ffix]us.
Icria quæ.
Vigilantii cuiusdam o[pinio]
Cinerarii qui
Idololatræ.
Solonis sepulchralis le[x]
Sepulchrorum ornatus apud veteres.
Demetrii sepulchralis le[x]
Isocratis sepulchrum.
Columnæ in sepulchri[s]
Stelæ. Stelides.
Pilæ stantes.
Platonis sepulchrali[s] lex
Sepulchri locus qualis es[se] debeat.
Versus longi qui.
Heroici versus appellationes uariæ.
Hexameter
Pythius.
Epicus. versus.
Pyrrhichius
Bucolius
Pes longus.
Epicedium quid
Threnus
Philagri sepulchri a Metello extructi, historia.
Mausolea sepulchra qu[æ]
Helenes apud Solymos sepulchrum.

Solymos ſepulchrum fuiſſe tradit præcipuè admirandum. Antiquiſſimum ſepulturæ genus putat idem M. Tullius, quo apud Xenophontem utitur Cyrus. redditur enim terræ corpus, & quaſi matris operimento obducitur, quo ritu ſepultus ſit Numa rex, ſepulta & gens Cornelia: donec è patritiis Corneliis primus Sylla cremari uoluit: talionem (opinor) ueritus, quum C. Marii reliquias apud Anienem ſitas diſſipari iuſſiſſet. Sepulchrum antè non eſt, quàm iuſta facta, & corpus incenſum. Humatos propriè dicebant, quos humus iniecta contegeret. Eum morem ius pontificale cõfirmat. Nam prius quàm iniecta gleba eſt, locus ubi crematum corpus eſt, nihil habet religionis, iniecta gleba tumulis, & humatum eſt & gleba uocatur, ac tum deniq; multa religioſa iura complectitur. Ex hoc uerò ritu copioſius explicato enarratur amplius Maronis locus ex ſexto Æneidos, in quo plus iuſto inareſcunt interpretes:

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
Iniice, nanque potes, portuſq; require Velinos.

Impium porrò cenſebatur, uiſo cadauere inſepulto, non inieciſſe puluerẽ: quod in Antigone indicat Sophocles. Et Athenis Buzyges eos eſt execratus, qui inhumatum cadauer neglectui habuiſſent. Quod autem Seruius ait, abſente cadauere fieri ſolita quædam ſolennia ſacra: exponebantur quidem in Legibus à Cicerone: uerum ita laceri circumferũtur codices, ut Delio non ſolum natatore opus eſſe uideatur, ſed amplius ipſo M. Tullio. Ad hæc porrò reſpicit Horatianum illud,

Quanquam feſtinas, non eſt mora longa, licebit,
Iniecto ter puluere, curras.

Hinc & Græci, ſepulchra dicunt ἠρία, hoc eſt eria, ut Theocriti interpres ſcribit in Pharmaceutria, παρὰ τὴν ἀπαρχομένην τοῖς νεκροῖς ἔραν. ideſt, ab ea quæ mortuis initiatur, terra, quam uocant eram. Sunt qui eria opinẽtur dici, non ſurrecta, ſed iacentia ſepulchra. Apud Hieronymum ad Pammachium ex Origenis ſententia de reſurrectione, ſic legitur modo. Et quaſi ἀντήριον, ideſt ſeminarium mortuorũ, ſinu terræ confouetur. Mendum eſſe in uerbo Græco exemplarium, dilucet: nec quid reponendum ſit, conſtat magnopere. Si coniecturæ ſupereſt locus, Hieronymianæ interpretationi aptius uidetur, ut σπαρτήριον legamus, ideſt ſepulchrum, quo reuicturorum cõtineantur ſemina: quando ita ſtatuebat Origenes, in ratione humanorum corporum manere quædam ſurgendi antiqua principia, ſicut truncus, rami, folia, poma in ratione ſeminis ſunt. Monumentum, inquit Florentinus, res eſt memoriæ cauſa in poſterum prodita: quòd ſi corpus uel reliquiæ inferantur, fiet ſepulchrum. Ægyptios legimus, præſigni magnificentia conſtruere ſepulchra conſueuiſſe: quanquam in domorum ędificatione incurioſi admodum forent. Siquidem ſepulchra defunctorũ domos ſempiternas: quoniam apud inferos infinitum ſit tempus, uocant. At domos ipſas, uelut diuerſoria opinantur, argumento uitæ breuioris, ac momento tranſeuntis. Auctor Ioſephus eſt, & repetit Egeſippus libro primo, Hyrcanum quum ab Antiocho premeretur obſidione, ut auro redimeret, quod ferro nequibat, reſerato Dauid ſepulchro, auri talentorũ tria millia inde eruiſſe: ex quibus Antiocho trecenta erogarit, ut obſidionem deſineret ac pretio emptus digrederetur. Mox ut facti inuidiam leuaret, eadem pecunia Hyrcanus fertur primus xenodochia ſuſtruxiſſe, quibus aduentantes exciperẽtur pauperes. Hydriam appellat Dion, in qua πορφυροῦ λίθου, Seueri oſſa fuerint recondita, Romamq; ex Britannis relata. Eam quum paulo ante mortem afferri iuſſiſſet Seuerus, cõtrectans inquit, χωρήσεις ἄνδρα, ὃν ἡ οἰκουμένη οὐκ ἐχώρησεν. uirum (inquit) capies, quem terræ orbis non cepit. Itidem in Parallelis Plutarchus, ὑδρίαν uocat χρυσήλατον, in qua Demetrii reliquiæ ad filium ſint relatæ. Sed eandem, calpim uocat quoq;. In Tiberii Gracchi uita Plutarchus idem, Illo populum ad ſuffragia uocante, hydrias ſcribit à diuitibus direptas, quo nomine ſuffragatorias ciſtellas innuit plane. Apud Strabonem libro duodecimo, Hydria ſunt planè loca, ubi ſcaturiunt aquæ. At Theodoro philoſopho quum mortem tyrannus comminaretur, & ſepulchri iacturam: Habes, inquit, cur tibi placeas: hemina ſanguinis in poteſtate tua eſt, qui cantharidis uim es aſſequutus. nam quo ad ſepulturam, ó te ineptum, ſi putas mea intereſſe, ſupra terram, an infra putreſcam. Thyeſtes apud Ennium luculentis ſanè uerſibus execratus Atreum, Sepulchrum

chrum eſſe portum corporis arbitratur,& in eo mortuũ requieſcere. Inde,ut eo careat frater,extentis optat precibus. Condiunt Ægyptii mortuos,& eos domi ſeruant:Perſæ,cera circumlitos item coaptant,ut quàm maxime permaneant diuturna cadauera. Magorum mos fuerat,non humare corpora ſuorum,niſi à feris eſſent antè laniata. Aſſyriorum ſepulchra regum in paludibus pleraq;, paluſtribusq; in locis fuiſſe condita, traduntur. Moris quoq; ueterum fuit,pluribus locis excellentiũ uirorum monumenta ſtruere: quæ res ambagioſam admodum efficit hiſtoriam. Mortuum in Sicilia Anchiſen cecinit Maro. Pauſanias in Arcadia defunctum ſcribit,& eiuſdem ſepulchrum ad montis radices uiſitatum quãdoq;, Anchiſiam quod uocant prope Orchomenon: nec fuiſſe in nauibus cum Ænea,uerum adueniſſe τῷ πρόφασίν τινα, illuc prope Laconiam filio appulſo.

Sepulchrũ corporis portu. / Ægyptioꝝ condiendi cadauera mos. / Magorum mos. / Aſſyrioꝝ regum ſepulch. / Anchiſæ ſepulchrum. / Anchiſia.

Ritus item Gentium ad idem ſpectantes. Nouendialia ſacra, Vicennalia, Tricennalia. Ratio iuſtorum,quæ defunctis exhibentur. Hemacuria. Sepulchrorum coronæ. Pothos corolla. Amaranthus. Vidi liquores,apud Papinium qui ſint. & cur comburerentur cadauera. Paræbaſium. Pluto cur defunctis præſidere creditus. Sepulchrorũ ianitores. Mors infamiſſima quæ ſit. Threnodes. Byblii. Caput XXI

Poſtea quàm abundè multa de ſepulchris congeſta nobis ſunt, adiiciamus carptim & de ſepeliendi ritu: quamuis & hunc paulo antè paucis attigerimus. Tot autem penè eſſe modos,quot gentes,non ferè obſcurum eſt. Auctor Polybius,ſi humanis ceſſiſſet paulo illuſtrior Romæ,moris fuiſſe,in forum eundem efferri,ac ſtantem conſtitui,recumbentem uerò rarius:aderat mox,ſi per ætatem ac præſentiam licuiſſet,filius,uel certè ſanguine iunctorum unus,qui defuncti præconia oratoriè perſequeretur. His uerò ex ritu confectis,cõtumulabatur mortuus. Pueri imago patri perſimilis in illuſtri domus aſtituebatur parte. Quod,inquit,adoleſcentibus ad uirtutem & fortia facinora eximium fuit incitabulum. Hinc Cæſarem legimus amitam laudaſſe annos natum plus minus duodecim. Tiberium autem uel annorum nouem in patre idem impleſſe. Apud Gerrhos (Scytharum hi populi ſunt) ubi rex perfunctus fato eſt,defunctum eius capiunt inceratum,aluo euulſa atq; expurgata,quã ſilere contuſo & thymiamate apiiq; ſemine & aneſi quum expleuerunt,reſuunt denuo;plauſtroq; impoſito, ad aliam protinus emigrant gentem. Eum uerò qui excipiunt,eadem agunt quæ regii Scythæ:aurem decidunt,crinem circũtondent, brachia circumcidunt,frontem naſumq; cõſauciant,ſiniſtram manum ſagittis traiiciunt. Mox idem ad populos alios,quibus uiuens imperitarit,cadauer transfertur. Deniq; contumulantes, concubinarum aliquam præfracta gula ſimul ſepeliunt: ſed & pincernam, coquum,equi agaſonem,miniſtrumq;:item qui fuiſſet à nuntiis,necnon equos,& omnium primitias. Rurſumq; anno circumacto hæc obeunt , quinquaginta ex miniſtris, qui non alii ſunt quàm Scythæ ingenui,ſtrangulant,totidemq; interimũt equos. Alios uerò Scythas,quum deceſſerunt,proximi in plauſtris collocatos ad amicos circumferunt:eos illi excipientes epulum cadauer comitãtibus præbent. Mox peractis diebus quadraginta,humo mãdant,capite exinanito ablutoq;. Perſarum in luctu mos eſt;detondere in lugubri ueſte coniuges ac liberos. Apud Indorum ſapiẽtes occupare diem fati,pulchrum,uiuosq; cremari ſe iubent:immo & coronati,more ac lege Indorũ hymnos ac laudes deorum concinunt,documento præclariſſimo,quàm potens,quàm ualida,quamq; inſuperabilis ſit humana mens,quum quid agere cõſtituit. Quibus autem ſegnis ætas,aut incõmoda ualitudo eſt,expectatam mortem pro dedecore habent,nec ullus corporibus quæ ſenectus ſoluit,honos redditur:inquinari putant ignem,ni ſpirantes recipiat. Hermione,inquit Geographus,ciuitas eſt non ignobilis,in qua iactatum diu,breuiſſimũ inde ad inferos haberi deſcenſum,quo nomine defunctis non erogari naulum. Ethnicorum porrò moris erat,diebus nouem mortuos flere:unde & Nouendialium ſacrorum enata conſuetudo. Ex qua & Cottam Meſſalinum quandoq; co argutum legimus,quòd quum die natali Auguſtæ inter ſacerdotes epularetur,Nouendialem eam cœnam dixiſſet,ceu leſſum planè tunc foret factum. Dei cultores,inquit Strabus,ſeptem diebus exſequias celebrant:unde Eccleſiaſtici uigeſimoſecundo, Lu-

Romanorum ſepeliendi mos, qui. / De Cæſare. / De Tiberio. / Gerrhi populi, qui: eorumque ſepeliendi mos. / Perſarum mos in luctu. / Indorum ſapientum moriendi,ac ſepeliendi mos. / Hermione urbs: in qua breuiſſimus ad inferos deſcenſus. / Ethnicoꝝ lugendi mos. / Nouendialia ſacra unde. / Cottæ Meſſalini dicterium. / Nouendialis cœna. / Eccleſiaſtici locus.

ctus mortui ſeptem dies,luctus autem fatui omne tempus uitæ eius. Septenarius quippe quietem ſignificat,unde ſeptima dies Sabbatum,ideſt requies dicitur:celebrant ergo ſeptimam diem mortuorum,optantes illos cum Domino conquieſcere,exanclatis uitæ huius ærumnis impatibilibus. Dici quoq; illud poteſt: Sicuti tertia dies mortui agitur à fidelibus,ut anima quæ eſt triplicis naturæ,requieſcat:ita ſeptimus celebratur dies,ut anima corpori reconcilietur,quæ carne illiciente peccauit.In ſeptenario enim tria ſunt,& quatuor:ternarius pertinet ad animam,quæ iraſcibilis,& concupiſcibilis, ac rationalis eſt:quaternarius ad corpus,quod ex quatuor conſurgit elemētorum poteſtatibus. Azanen Arcadis fuiſſe filium,Pauſanias ſcribit,quo moriente,certamina ſint propoſita primū,præcipuè uerò hippodromiam ideſt equorum curſum. Ab hoc Azane dici Azaniam uolunt regionem.In Chronicis Euſebii legimus, Conſtantini uicenalia Nicomediæ acta,ac ſequenti anno Romæ ædita. Apud Hieronymum eiuſdem nominantur tricenalia. Sed ad mortuum ea nihil. Sic enim celebritas nuncupari uidetur, quæ tum uiceſimo,tum triceſimo imperii anno peracta eſt. Ita tamen,ut uel defunctis accommodari poſſint uocabula. Ab Varrone proditum,& Catone eſt:maiores in funeribus uti conſueſſe tum nigro,tum cæruleo colore:nam in adoleſcentum morte cæruleum adhibere ſolenne fuit. Non prætereundum temerè,quod Onirocriticorum primo ſcribit Artemidorus:eorum qui ſibimet laqueo gulam fregerint,nomina ſupprimi à domeſticis in mortuorū cœnis. Propterea exitium id cuidam præmonſtratum,qui nomen ſe amiſiſſe ſomniarat. Parentationes Græci ἐναγίσματα uocant, & τρίτα, ἔνατα, ideſt nona, τριακοστάδας, ideſt triceſimas. Sed & Necyſia,ac Geneſia. Nam Geneſia,inquit Ammonius,diem nuncupamus,quo quis fato eſt functus:ſicut genethlia,quo eſt natus. Bœotii Hæmacurias,qua uoce in Olympiis utitur Pindarus quoq;,qui & ſepulchrum dixit amphipolon,quod in ciuitatis conſtituatur meditullio,ubi conditores contumulare,ueteris fuit moris. Pothos,corolla dicebatur ex potho,qui duplex eſt:alter hyacinthi flore:candidus alter,quo ſepulchra coronabant,unde conciliatū rei nomen,ut quæ deſideratis iam foret deſtinata. Próinde apud Theophraſtum,Pothos Latinè Deſiderium redditur ab Theodoro. Amarantho ſepulchra item coronari ſolita,Philoſtratus ſcribit,orto ab Theſſalis initio,Achillis tumulo ad eum modum coronato. Eſt autem apud Galenum Amaranthus helichryſos,ideſt Aurelia,ut Theodoro placuit. In hac uerò tam multa funerum mentione,per incuriam minimè prætereundum illud Papinii ex Syluarum ſecundo,in Glauci epicedio,

Quid Cilicum flores? quid munera graminis Indi?
Quodq; Arabes Phariiq; palàm eſt,Vidiq; liquores
Arſuram lauere comam.

Ab eruditis omnino aliter,quàm ſuſpicetur Domitius,enarrari:nam uerbum uidi,à uideo inflexiſſe planè uidetur: quum potius epitheton,de loco factum cenſeri poſſit & debeat,à Syriæ urbe Vida:propterea de ſtyrace intelligendum,de qua Plinius & cæteri. Paræbaſium in Arcadia inuenio fuiſſe monumentum apud Megalopolin, iis qui in bello aduerſus Cleomenem ceciderant,dicatum,nomine adoptato: quoniam παρεσπόνδησεν εἰς αὐτούς, ideſt fœdera cum eis eſt tranſgreſſus Cleomenes. Inde & Paræbaſius cognominatur campus. Sed ultimo ferè non prætereundum illud loco uidetur, Veterem fuiſſe Græcis morem cadauera comburendi,quod à Septentrionalibus diu item ſeruatum,animaduertimus. Exuſtionis uerò ratio affertur non una,aliis opinantibus,quod in nobis diuinum eſt,igneo ueluti uehiculo ad ſuperna ſubuectum cæleſtibus inſeri,ſubſidente,quod terrenum eſt. Alii in eo purificationē quandam intelligere maluerunt:quoniam ſit ignis ἁγνιστικόν quiddam,ideſt expurgandi uim habens:nam & purgationes,quas catharmos uocant,non citra ignem fiebant,quod ſignificat Euripides, ubi Clytemneſtræ corpus igni depuratum ſcribit. Sed ſententiam priorem in Scyllæ rogo approbare uidetur Lycophron: & præterea Indorum gymnoſophiſtæ. Comburendi morem ab Hercule conditum, malè concipiunt quidam,exuſto Argio Lycimnii filio,relatis modò ad patrem oſſibus,quem incolumem ſe reſtituturum,fuerat pollicitus. Heraclitus,qui ignem prodidit rerum principium,in eūdem corpora reſolui debere pronuntiauit. At qui aquæ principem locum dedit Thales, cadauerum

adobrui

adobruitionem comprobat,quo humore ualeant reſolui. Lectum deniq; alicubi eſt,eorum quæ ad defunctorũ ſpectent cultum,Plutonem fuiſſe auctorem primum:quo nomine creditum,mox uita functis præſidere. Sepulchrorũ ianitores uidentur dici,quibus illa incumbit functio,ut ſepulchra aperiãt,cludantq;. Firmicus:In tertio loco Mercurius cum Saturno ab horoſcopo partiliter conſtitutus pollinctores faciet,ac funerarios,mortuorum cadauerum cuſtodes,aut ſepulchrorum ianitores. Mors infamiſſima ueteribus cenſebatur,quam ſibi quis ſponte conſciuiſſet,quo nomine etiam ſepulchro prohibebatur,ni cauſa proferretur congruens: unde & declamantibus celebrata lex, Qui ſibi manum admouerit, inſepultus iaceat. Antoninũ philoſophum ſcribit Iulius Capitolinus, honori Fauſtinæ uxoris mortuæ nouas puellas inſtituiſſe Fauſtinianas nomine. Alexandriæ obolis conducuntur,qui mortuos fleant,quod munus ſolicitè adeo ac plenè præſtant,uti ad eos pertinere funus putes. Ii ergo ab re uocantur threnodes. Apud Cyprios inuenio ſepulchrorum cuſtodes dici Byblios.

Qui fuerint Metelli Macedonici filii apud Plinium. Item apud eũdem diadematis legendum ſit,an Dalmaticis. Caput XXII

QVod autem libro ſeptimo Plinius ſcribit,Macedonicum Metellum à quatuor liberis illatum eſſe rogo,uno prætore,tribus conſularibus,duobus triumphalibus:uno cenſorio,quæ ſingula quoq; paucis contigere: quæſitum anxiè inter doctiſſimos quoq;,quinam fuerint hi Macedonici filii. Et inde illa celebris nata diſceptatio,diadematis,paulo pòſt legendũ ſit,an Dalmaticis. Et Hermolaus quidem,cui multum debent Latinitatis candidati,diadematis penultima productiore,legi oportere,ſuſpicatur:tum ex uetere lectione,tum quòd inter Metellos fuiſſe diadematos quoſdam,Cicero auctor ſit. Vetus quidem lectio plurimi apud me momenti eſt,ſed ea indiget interpretatione,aut alterius ſaltem auctoris calculo. Nam Ciceronis auctoritas nil uidetur certi afferre. Beroaldus uerò & ipſe de literis noſtris optimè meritus,Dalmaticis aſtruit reponendum,uetere expuncta lectione. Itaq;,quum Plinium profiteretur,diis hominibusq; fauentibus,ſuis dictaſſe auditoribus: quoniam Pedianus à L. Metello ſubactos Dalmatas ſcribat,& in Epitome Liuiana ſignificetur id ipſum. Sed hominis ingenium demiror,& conſuetam illi in re literaria diligentiam appello:unde enim augurari poteſt ex Aſconio,& Epitome, L. Metellum Dalmaticum eius fuiſſe Metelli filium,de quo agit Plinius? Ab uno ex Metellis ſuperatos Dalmatas,uidemur omnes ſcire. Diadematum uerò eius,de quo negotium eſt, Metelli fuiſſe filium,ambigunt pleriq;. Sed nobis,opinor,ducibus perplexitas tolletur omnis,& Pliniana lectio malè interpolata ſuo reſtituta nitori clareſcet amplius. Ego diadematis defendo apud Plinium. Sententiam uerò hanc ſuffulcit, tanquam triarius apprimè nobilis,in libro De Romanorum fortuna Plutarchus: Fortunam,inquit,magnificè extollit Cæcilius Metellus Macedonicus,ſenex à liberis quatuor elatus cõſularibus, Q. Balearico, L. Diademato, M. Metello, C. Caprario. Hactenus Plutarchus. Vbi uerò ipſe L. Diademato repoſui,Græcè ita habet, λουκίου διαδήμα: unde,opinor,ambiguitatem omnino tolli, quin lectio uetus minimè ſit confodienda, ſiue is L. Metellus Dalmatas uicerit,ſiue alius prænomine eodem.

De Aleiis campis,an rectè uacui transferantur. Obiter περὶ παρηχήσεως. Alea quid,& epialos febris,quam habeat rationem. Aleſius mons. Halea Pallas. Halea certamina,& Halotia. Thalamæ urbs. Plutarchi locus reſtituitur ex Agidis & Cleomenis uita. Caput XXIII

ALeios campos Strabo prope Mallum & Magarſa cõſtituit,meminit & Plinius in Ciliciæ ſitu. Græcè dicuntur ἀλήια πεδία, mentionem facit in Bellerophõtis fabella Homerus,expoſuit Euſtathius. Et ab errore quidem nuncupatos interpretantur:quod ſcribit Porphyrius,quia ἀλᾶσθαι Græcorum lingua errare ſit,quoniam per eos oberrarit primum excuſſus pegaſo Bellerophontes ſolus. Inueni tamen inter noſtros qui campos uacuos Latinè ſint interpretati,ceu planè epitheton foret id,non loci propriũ nomen. Id quàm rectè,uiderint ipſi:neq; enim quenquam uelut opere cenſorio notatum uolumus. Certè conſimile eſt, quod paulo antè de craniis retulimus, Non debuiſſe autem ita Latinè enũtiari,illud eſſe argumen-

to uidetur: ſi modò quis dicenda reguſtet amplius, nec deuoret, ſed recenſum itidem agat: quod non deſunt ex Græcis, qui Aleios dici campos putent non ab errore, ut ſe re creditur, ſed ab oppido quod Alas nuncuparetur. Adduntq́; inter Pinarum & Cydnum amnes collocari. Sed amplius Hermogenes περὶ εὑρέσεων quarto tomo, ubi agitur περὶ παρηχήσεως, quam eſſe finit orationis uenuſtatem ex uocum ſimilitudine, diuerſa tamen notione, ut apud Xenophontem, πάθει τὴν παιδίαν, mox Homeri adducens carmina de Aleiis campis, ſubiũgit, eſſe uſum poetam παρηχήσει, ob uocum conſonantiam: quippe, inquit, Aleium eſt loci proprium nomen, ἀλᾶτο autem uerbum, ἀλεείνων uero participium. Homeri carmina hæc ſunt,

ἤτοι ὁ καππεδίον τὸ ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο,
ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.

Cicero in Thuſculanis ita conuertit,

Qui miſer in campis mœrens errabat Aleis,
Ipſe ſuum cor edens, hominum ueſtigia uitans.

Aleium interpretantur quidam, οὐκ ἔχον λήϊα, τουτέστι σπόριμα πεδία, uel χωρὶς βοσκημάτων. Scribit hiſtoria ſexta Herodotus, Perſarum copias deſcendiſſe in Ciliciæ campum aleium, ideſt in planiciem maritimã, uti eſt ſuſpicatus Valla interpres. Aleii campi meminit in Periegeſi Apher Dionyſius, ſed præterijt Fannius. Auctor Pauſanias eſt: Aleſium eſſe montem Arcadiæ prope Mantineam, ſic ab errore nuncupatum τῆς ῥέας. Fuit apud Tegeatas Pallados Haleæ delubrum, quod ſtruxerat Haleus: hinc certamina dicta ſunt quoq; Halea. nam Halotia nuncupata creduntur, quod in prælio Lacedæmoniorum multos abduxiſſent captiuos. ἀλέαν uerò teporem Græci dicunt, unde & ἠπίαλον nuncupant febrem: uti ab Ægineta proditum Paulo eſt, παρὰ τὸ ἠπίως ἀλεαίνειν, quod clementer excalfaciat. uel uocatur epialos, uerbo à mari tralato, quod ἤπιον μὲν φαίνεται, χαλεπὸν δ᾽ ὑπάρχει, ideſt mite quidem uidetur, re autẽ difficile eſt. Nec me fallit, recentiores ferè nomine hoc febrium frigora intelligere. Hyphalon, in mari ſaxum latens uocant Græci, unde fortunæ hyphalos dicit Libanius, occultas intelligens inſidias. In humanis utique corporibus phlegma hyalodes, ideſt ὑαλῶδες, omni eſt alio frigidius. Id ſi redundet, nec putreſcat tamen, citra febrem inducit frigus, quod recaleſcere nequeat. Si computruerit ex toto, inoritur febris, quam uocant ἀμφημερινὴν, ſi ex dimidio, ea quæ ἠπίαλος nuncupatur. Sunt ex Græcis, qui eo nomine frigus putent intelligẽdum, quod febrem præcurrat. Dignum uerò quod non omittatur, in Galeni lectum monumentis, qui in melancholiæ rationibus μελαγχολίας inquit, cauſa eſt bilis atra, qui humor ψυχρότερός ἐστι καὶ ζοφώδης. Propterea ſic affecti ſunt ψοφοδεεῖς, triſtesq́; ſuſpicioſi proꝛſum καὶ μισάνθρωποι, ac ſolitudine gaudentes, ueluti Bellerophon: mox autem quæ prætexuimus, Homerica ſubſcribuntur carmina. Cæterum, in Aleios campos incurrit Plutarchi locus in Agidis & Cleomenis uita non malè ſolum tralatus, ſed corruptus plane. Paſiphaæ, inquit, ideſt πασιφάας templum erat, & manteum in thalamis, hoc eſt ἐν θαλάμαις. Eum locũ ſic proȩmodum interpres Latinitate donauit: huic erat templum, & ſacrificium in urbe conſtitutum. tanquam Spartæ foret id: at Stephanus Meſeniæ urbem Thalamas intelligit Theopompi auctoritatem ſequutus, unde ſit gentile nomen Thalamatæ. Scribit Tryphon, & refert Ammonius, Thalamas cum accenniuncula in fine, dioſcurorum ſacellum indicare, in penultima uerò ferarum luſtra. Fuit & uillæ nomen Thalamus Polybio in Elienſium agro.

Qui dicantur mandragoram bibiſſe. De mandragora paulo plura. Obiter de orationis aſperitate, Et quid cataphora. Caput XXIII

MAndragoram bibiſſe, doctè ac eleganter ii uidẽtur poſſe dici, qui uelut aſpide icti ſomniculoſa, nimis deſides ſunt, atq; ita quodammodò à ſenſu diſſiti abiunctiq́;, ut excitari non queant. Auctor mihi Demoſthenes in primis, cuius ex Philippica quarta uerba ſubieci, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐγρηγορέναι δυνάμεθα, ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσι, ἤ τι φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον ἐοίκαμεν ἀνθρώποις. hoc eſt, uerum nec quimus excitari, ſed conſimiles hominibus uidemur, qui mandragoram, aut id genus phatmacum aliud biberint. Qua in parte obiter enotandum uidetur, Hermo

genis

genis illud primo De ideis tomo,eſſe ueriſſimum,ubi περὶ τραχύτητος agit,difficulter admodum in Demoſthene καθαρὰν τραχύτητα, ideſt puram reperiri aſperitatem. Nam ut eam leniret, ſeipſum intermiſcendo id eſt conſequutus. Sunt enim notiones aſperæ omnes,ubi inferior ſuperiore loco poſitū inceſſit,aut uerbis quoquo modo illi ſe iniurium præſtat,nec id diſſimulanter. Cuiuſmodi foret,ſi ita enuntiaſſet orator,iis qui mandragoram hauſerint,aut quod eiuſmodi medicamentum,perſimiles eſtis. Sed ut eò unde ſum digreſſus,ſtilum reuocem,ſic item in Timone repperi apud Lucianū, πῶς γὰρ καθάπερ ὑπὸ μανδραγόρα καθεύδεις, ὃς οὔτε τῶν ἐπιορκούντων ἀκούεις, οὔτε τοὺς ἀδικοῦντας ἐπισκοπεῖς. Quo'nam inquit modo,ò Iupiter,tanquam ſub mandragora dormis, qui neque peierantes audis,neq; iuris uiolatores aduertis?Idem quoq; Lucianus inter magnificas Demoſthenis laudes, ab illo inquit ſolitos excitari Athenienſes, uelut ex mandragora dormientes. Ratio uerò eſt,quoniam(ut ex Græcis aliqui ſcribunt) is fructus hypnoticus eſt, quo ſignificatur ſomni conciliator. Plutarchus in Sympoſiacis, Somnum quippe fieri putant frigiditate.Quamobrem hypnotica pharmaca parte plurima uim habent ψυκτικήν, ideſt frigefacientem,cuiuſmodi eſſe dicitur mandragora. Quin obliuionem item creditur inducere:unde ille ait, καὶ φανεῖται πολλὴν τὴν μανδραγόραν ἐκπεπωκώς. ideſt,multum uidebitur hauſiſſe mandragoræ. Et Plinius, Mandragoræ folia grauedinem afferunt etiam olfactu,quanquam mala in aliis terris mandantur. Nimio tamen odore obmuteſcunt ignari,potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis ſomnifica pro uiribus bibentium,media potio cyathi unius. Bibitur & contra ſerpentes,& ante ſectiones uſtionesq;,ne ſentiantur. Ob hæc ſatis eſt aliquibus,ſomnum odore quæſiſſe. Sed & Dioſcorides Syluæ medicinalis libro quinto, τὰ δὲ μῆλα ὀσφραινόμενα, καὶ ἐσθιόμενα καρωτικά, καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν χυλός, πλεονασθέντα δὲ καὶ ἀφώνους ποιεῖ. Poma,inquit,olfactu & eſu carotica ſunt,conſimiliter & eorum ſuccus,copioſiora etiā mutos reddunt. Mandragoram Pythagoras uocauit ἀνθρωπόμορφον, tanquam humanam effigiem præferat, nam radix homini ſimillima eſt,quod Auicenna quoq; prodidit,& uulgò ferè ita uiſitur:propterea Columella,

Quamuis ſemihominis ueſano gramine fœta
Mandragoræ pariat flores,mœſtamq; cicutam.

Zoroaſter Diamonon uocabat,aut Archinen: Romani etiam mala canina: aliqui & Circeam,quòd philtris credatur res peraccommoda. Mandragoram fœminam thridaciam nuncupant, marem uerò norion. Scribit magnus Albertus, mandragoram ſic hominis figuram præferre,ut ſexus,& aliorum accidentium differentias oſtendat. Super mandragora potrò hiſtoriam legimus relatu non iniucundam apud Iulium Frontinum Stratagematon ſecundo:Annibal,inquit,miſſus à Carthaginienſibus aduerſus rebellantes Aphros,quum ſciret,gentem eſſe auidam uini,magnum eius modum mandragora permiſcuit,cuius inter uenenum & ſoporem media uis eſt: tunc prælio leui commiſſo,ex induſtria ceſſit. nocte deinde intempeſta, relictis intra caſtra quibuſdam ſarcinis,& omni uino infecto,fugam ſimulauit: quumq; Barbari occupatis caſtris,in gaudium effuſi medicatum merum auidè hauſiſſent,ac in defunctorum modum ſtrati iacerent,reuerſus cepit eos,ac trucidauit. Poſtremò id item memorabile,Mandragoram ſi applantetur uitibus,ita uim infundere,ut inde infectum uinum bibentibus cataphoram inducat,ideſt collapſum in ſoporem. Quanquam nec ignoro,eſſe ſuam oratoribus quoq; cataphoram. Nam Hermogene tradente De inuentionibus tomo quarto, dicitur τάσις longior ſpiritus productio,quæ inter accuſandum cataphora nuncupetur. Quippe etiam in Apologiis eſſe taſis poteſt,cataphora non poteſt.

Externo bello inteſtinum ſæpe reſtingui. Scorionis Dacorum ducis hiſtoria ad id appoſitiſſima. Columna,belli index. Caput XXV

Animaduerſum id enotatumq; ex lectione hiſtorica,quoſpiam inter quos naturalis eſſe côiunctio debeat,ita ſæpe inuicem diſſidere,ſeq; immaniore quodam modo iurgiis afficere diſſultantes, ut rixa quoq; euaſura breui in prælium uideatur. Eos tamen,ſi in alieno malo ſpe conſtituta,nimis temerè,nimiſq; improſpicienter audeat quis inuadere,ſic ferè uſu uenire compertum eſt,ut ab inteſtino auerſi diſſidio,coaleſcentes animus,conſpiratu mirabili coorien

Orationis aſperitas.
Demoſthenis uis.
Mandragoræ fructus hypnoticus.
Somnus quomodo fiat.
Mandragoræ hauſtum conſequantur.
Mandragora cur anthropomorphos dicta Pythagoræ.
Columellæ locus illuſt.
Mandragoræ uariæ appellatio.
Diamonon.
Archinen.
Mala canina.
Circea.
Thridacia.
Norios.
Mandragoræ potus ſtratagema.
Mandragoræ uis in uit.
Cataphora quid.
Taſis quid.
Externo bello, inteſtinum ſæpe reſtingui.

coorientes,irruentem incautius aduentitium hoſtem peſſimo perdant exitio. Suggeruntur ad hoc ex ueteribus memoriis exempla plura, documẽtum unum præſigne in primis præteriſſe nequeo. Fuit Scorio Dacorum dux,ut uidetur,non malus,nec à rerum diſpiciẽtia omnino abiunctus.is quum ſciret diſſociatum quidem armis ciuilibus populum Romanũ,non tamẽ occaſione inde arrepta laceſſendum exſtimulandum'ue arbitrabatur:quanquam imperita uulgi temeritas non deeſſet,multa & præclara ſubinde minantis:quoniam uelut ex ſpecula proſpectans,conciperet,poſſe obtingere,ut bello externo ingruente,domeſtica reſtinguerẽtur incendia,& uoluntatum coalitu,in idem tendentium,funeſtior peregrinis infligeretur clades. Popularium uerò animos lepide repreſſit reprehenditq́. Canes ſiquidem duos ipſis inſpectantibus cõmiſit,iiſq́ mox acrius ac perinimiciter compugnãtibus lupum ingeſſit:eum uerò,illi omiſſa protinus inter ſe ira,ut communem hoſtem alacriter inuadentes cõfecere. Quo exemplo ingenii perſpicacis dux,& in cõiectandis rebus ſolertiſſimi,ab impetu Romanis profuturo barbaros inhibuit.Quibus id propè ſolenne ſemper fuit,ut bellum externum diſcordia excitaret inteſtina : rurſumq́ auerteretur hæc hoſtili malo ceruicibus imminente.Ex abundanti adiecero,legentibus obfuturum nihil : Romæ portam Carmentalem uerſus fuiſſe Bellonæ templum,ante quod ſurrecta ſtabat belli inferendi columna index.

Canum millus,atq; inde prouerbium.Item canum ornamẽta alia,ſeu munimenta.Armillati canes.Deræambus.Perideræũ. Stelmoniæ.Telamoniæ. Caput XXVI

VEnaticis canibus collare munimenti cauſa addi ſolitum,quo retundi luporum impetus poſſet,nouimus ex grammaticorum gloſſematis,& Pompeii præcipuè Feſti,inter gloſſularios non ultimi nominis, qui id etiam uocari millum ſcribit.Sed M.Varro Rerum ruſticarum libro ſecundo,dicere melium maluit.Is millus ex corio concinnabatur,ferreis confixus clauis.Inde factum,ut quicquid præſidio nobis eſt, prouerbio quodam , id eſſe munimento pronuntiemus, perinde ac ſit millus cani. Poetæ armillatos uidentur appellaſſe canes ex hac ratione, quoniam millus ſit iis armillarum uice. Apud Græcos deræambus eſt latum corium ob canis collum. Dicitur & perideræum,atq; item perideris. Xenophon in libro De uenatione,ita ſcribit:Canum ornatus ſunt, δέρμα, ἱμάντιον, στελμονία. In quo illud aduertendum,quas Xenophon ſtelmonias uocauit,ideſt faſcias,quibus canũ latera præmuniuntur:Pollux telamonias dixit.

Augurium canarium : deq́ ſacro quod caniculæ fieret.Iupiter Icmæus,ſeu pluuius.Periſcylaciſmi.Cynophontis.Enodios. Enodia quæ dicantur. Lapis à cane morſus.Cynicus annus qui.Canis habere oculum quid.Item de cynomyia , cynocephalo. Ariſtogiton canis.Cynæpodes.Cynæ arbores. Cinus.De ſchino,& lentiſco,& Suſannæ hiſtoria.Cynura.Cymæ.Cymata.Cynanches & ſynanches interſtitium,ac paraſynanches.Cyro inter paſtores quod fuerit nomen.Cyrus unde dicatur.Cyre cur dicta Ceres.Apocynon quid uocent Græci.Cytinus.Balauſtium. Caput XXVII

CAnarium in antiquis libris dici augurium,obſeruauimus,cui agendo conſtituerentur dies,prius quàm frumenta uaginis exirent,& ante quàm in uaginas peruenirẽt,à cane ducto uocabulo. Siquidem rutilæ canes,ideſt non procul à rubro colore immolabantur,ut ait Atteius Capito,canario ſacrificio pro frugibus,deprecandæ ſæuitiæ cauſa ſyderis caniculæ. Legimus in Græcorum monumentis,Exurente quandoq; Cycladas inſulas cane,atq; inde ſterilitate multa ac ſiccitate conſequuta,qui in Ceo habitabant,ex oraculo Ariſtæum Apollinis & Cyrenes filium acceſſiuerunt. aduenit is,ex Arcadia ſecum quibuſdam ductis,templumq́ erexit Iouis,quem uocauit Icmæum,quaſi tu pluuium dicas.Canem quoq; rebus diuinis operatus placauit,Ceiſq́ legem inſtituit,ſingulis annis eiuſdem ſeruarẽt exortum cum armis,ac eidem rem obirent diuinã:ex quo Argonauticon ſecundo Apollonius,

Κέῳ δ' ἔτι νῦν ἱερῆες
ἀντολέων προπάροιθε ῥέζουσι θυηλάς.

.Cur

Cur uerò placandis caniculæ ardoribus immolarentur canes, nulla (quod ſciam) idonea redditur ratio: nam & Ouidius Faſtorum quarto, ita canit,

Pro cane ſydereo canis hic imponitur aræ,
Et quare fiat, nil niſi nomen habet.

Cur autem rutilæ, forſan de Ægyptiorum ſuperſtitione duxerit initia, quando boues ruffos gentium illarum ritu immolare permittebatur, quod Typhoni colore perſimiles uiderentur, à quo necatus Oſiris fuerat: quin homines item coloris eiuſdem ad Oſiridis ſepulchrũ mactare ueteres aſſueuerãt reges: quo nomine pauci id genus in Ægypto comperiebantur, externi tamen plures. Alioqui inuenio, canem fuiſſe uictimam expiationibus peraccommodam, quo nomine à Lupercis quoq; ſacrificiorum adhibebatur ritibus, & Græci homines ad expiandum canes adhibere ſoliti ſunt, immoq; in pleriſq; locis Periſcylaciſmi ſeruabantur: ſic enim uocabant, quæ ex canibus res diuina fiebat. Feſtum uerò ipſum recte à canum cæde nominari Cynophontis poteſt. Cuiuſmodi apud Argos celebratum uidetur quandoq;. Proſerpinæ item catulos cum cæteris purgamentis efferunt. Adnotatum in Pauſaniæ theſauris, In Phœbæo (loci id eſt nomen) utranq; Epheborum portionem Enyalio, quem interpretantur Martem, canis immolare σκύλακα, ideſt catulum, ut qui deorum fortiſſimo uictimam ſecernerent ex mitioribus fortiſſimam. Cæterũ, nullos (inquit) ex Græcis catulo facere animaduerti, Colophoniis modò demptis, hi ſiquidem τῇ ἐνοδίῳ furuam immolant catellam. Sunt uerò nocturna Colophoniorum ſacrificia. Quid ſit autem Enodios in Pauſania, fortè nonnullis uideatur nebuloſum. Lego Enodiam dici quandoq; Dianam, etiam ſi uenatoria item nuncupantur enodia, Mercurium Enodion quoq; appellant. Signat porrò enodium, quod in uia eſt. ἐνώδιον uerò pro enotiis capiunt, quia tumeſcant aures. ἐν ὁδῷ eſt, quum dicimus, in opere ſignificamus, & uita, ac fide. Auctor Plinius eſt, lapidem à cane morſum, uſq; in prouerbium diſcordiæ ueniſſe. Solent quippe catuli plerunq; coniectum in eos lapidem mordicus impetere, etiam ſi ab eo icti haud fuerint, quamobrem dentes utiq; laceſſunt ſibi, lapidem haudquaquam oblædunt. In quam ſanè tendiculam ſæpius præcipites eunt imprudentiores, quos uideas ab aſino calce impetitos eundem, immo ſe uerius referire. Quum impenſius animaduerti debeat id, neminem, niſi à ſe ipſo lædi, & proinde in alios refundi querelas haud debere, ſed in noſmet ipſos: cogitandumq;, non quo pacto alium ulciſcamur, ſed nos potius puniamus, caſtigemusq; ac corrigamus. Illud fuerit auctarii uice, quod ex theſauris Pollucis adnotabimus: Canis (inquit) oculum habere dicitur is, qui nimio plus impudens eſt. Id uerò ex Homerico profluit fonte, apud quem Iliados rhapſodia prima ſic legimus,

Κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο,

ideſt, canis habens oculos, cor autem cerui. Et alibi Homerus idem, κύων ἀναιδής, id eſt impudens canis: ſicuti cynomyia pro impudentiſſima dicitur, compacta dictione à cane, qui impudens eſt, ac myia muſca, qua nil ferè audacius, Homero quoq; aſtipulante. Sed & Cynocephali cognomẽtum, quod quum aliis, tum uerò Pericli adhæſiſſe, legimus, non ferè aliud quàm impudentiam & rapacitatem ſignat. Ariſtogiton uerò Cydimachi canis ex audacia cognominabatur. Equos porrò quoſpiã minus probandos cynepodas fuiſſe nũcupatos inuenimus. Cynas uerò arbores intelligit Plinius, ex quibus indumenta ſibi comparent Arabes, folio palmæ ſimili. Eaſdem & cynos dici Plinio eidem libro tertiodecimo ſunt qui uelint, etiã ſi ex Theophraſto De ſtirpibus quarto, cuci legendum, ſummoneat Barbarus Hermoleos. Hanc deniq; arborem ab Daniele ſignificatam in Suſannæ hiſtoria capite tertiodecimo. At Hieronymus in Commentariis in Danielem, ſchinum legit, & prinum, ideſt lentiſcum & ilicem: quod ſanè Danielis indicant uerba, ſi modò ex prophetæ eius ſunt officina: nam quum ſub ſchino uiſam à ſe Suſannam dixiſſet calumniator Venerius, reſpondit Daniel, Angelus ſcindet te medium: alludens ad uerbum σχίσαι, quo ſignatur ſciſſio. Itidem quum ab altero dictum foret, Sub prino: intulit, Manet angelus Domini, ut ſecet te medium. nam πρίσαι, ſecare indicat quoq;. Lectionẽ hanc confirmat in Iulio Aphricano idem Hieronymus, & ab eo mutuatus Sophronius. Cinopeta, quæ colunt Ægyptii, ὡς ἄδηλα θεῶν, in Artemidori Onirocriticis reptilia intelligunt, τὰ ἐν γῇ πάλιν κινούμενα. Sed

redeo

redeo unde ſum digreſſus,ſi prius commonuero,eſſe inter lauri genera cinum quoq; Plinio. Sed cynura Lycophroni petræ dicuntur aſperæ. Cymæ autem,ſeu cymata præ teneros dicimus in braſſica pręcipuè coliculos,uere appetente progerminantes,uelut κύματα planè ſint,ideſt fœtus. Cytini flores dicuntur mali punicæ:nam ſylueſtris punicæ uocãt balauſtia. Cynanche item de canis uidetur natura profluxiſſe:de ea etiam ſi tertio libro uerba fecimus amplitcr,nunc tamen Æginetæ Pauli ſubtexuiſſe placita ex libro Medicinæ tertio,non fuerit omnino πάρεργον. Igitur ſynanche conflatur,inquit,ex inflammatione muſculorum,qui ſunt ἔσωθεν τοῦ φάρυγγος, ideſt intra fauces:at paraſynanche,eorum qui extra. Modo item compari,qui intra λάρυγγα ſunt muſculi,ideſt guttur uel arteriam,ſi inflammatione infeſtari occœperint, cynanchen producunt:ſicuti qui extra,paracynanchen. Communis uerò omnium affectio,eſt ὀρθόπνοια καὶ πόνος μετὰ δυσπνοίας, cynanchicos præterea in Paulo eodem, ita affectos dici, obſeruatum eſt. Galenus intima infeſtaniem colli, κυνάγχην dicit. Synãchen uerò ad extima nuere amplius,immoq; ἧττον πνίγειν, eſſeq; ἧττον κινδυνώδη. Dignum uerò quod parte hac minimè tranſiliamus:Medos canem appellare ſpaca,ideſt σπάκα, unde dicta σπακώ, Mitradatæ conſerua,qui Cyrum ſuſcepit exponendum:Græcè dici ualet κυνώ. à qua quoniam ſcribit hiſtoria prima Herodotus aliud illi nomen impoſitum,ſcire licet ex Græcorum theſauris,Agradaton inter paſtores fuiſſe nũcupatum, mox de fluminis Cyri nomenclatura dictum Cyrum : uel quod in luſu, quem dicunt βασιλίνδα,inter coætaneos illi κυριεῦσαι,cõtigit,ideſt dominatu potiri. Nam & apud Cnidios Cyre uocatur Ceres:uel ut τῆς ζωῆς κυρία, ideſt uitæ princeps. Apocynon uocant oſſiculum in phryni,ſeu rubetæ,aut buffonis latere compertum ſiniſtro,quoniam canum impetus inhibeat. A cane ſydcreo, quem aſtrocynon dicunt Græci,at ſolechyn Ægyptii,Cynicum comperior annum appellari,qui annis compleatur mille quadringentis ſexaginta. Viſitationem porrò id ſydus facere quadriennio interiecto.

De canum generibus adnotantur plura,deq; eorundem rabie,& diui Bellini templo in Rhodiginis paludibus. Cypſele, cypſelides, cypſeli. Parippi. Muli & canes cur facilius peſte inficiantur,uniuerſimq; bruta omnia. Prouerbium de cane imbelli. Cynea quid. Cynulcbus. Canum panagyris. Cinopeta. Caput XXVIII

POſtea uerò quàm in canum pragmatiam incidimus,non grauabimur pluſcula,quæ hinc inde aucupati ſumus,huic potiſſimum loco impingere. Canes igitur in primis generoſas aduertimus, Laconicas, Arcadicas, Locridas,Celticas:unde & Ouidius Metamorphoſeon primo,

Vt canis in uacuo leporem quum Gallicus aruo
Vidit,& hic prædam pedibus petit,ille ſalutem.

Ibericæ item celebrantur & quæ uocantur carinæ,ideſt καρῖναι, Creticæ, moloſſicæ eretrinæ,hyrcanæ,Indicæ. Legimus porrò nuncupari canes quoſdã pſyllicos,puto,ab Achaiæ ciuitate:ni Cypſelicos malis, quando eſt in Arcadia munitus locus Cypſela, cuius apud Thucydidem mẽtio fit hiſtoria quinta. Eſt & in Thracia nominis eiuſdem adiacens Hebro ciuitas. Nam Cypſele,ideſt κοτύλη uaſis eſt,aut menſurę ſpecies. Cypſelidas uerò aurium dicunt marmorata. Cypſeli ſunt,quos etiam apodas uocant hirundinibus ſimiles. Porrò ſunt Elymæi canes à populis in meditullio Bactrorum & Hyrcaniæ. Caſtorii autem,& Menelaides,& Harmodii à dominis appellationem traxere. Illud minus prætereundũ,prodidiſſe quoſdam,Laconicas antiquitus eſſe ex uulpibus natas,& canibus,quo nomine appellari etiam quandoq; alopecidas. Sicuti Arcadicæ ex leonibus creduntur prouenisſe,unde & leontomiges dictę. Indicarum ſobolem prodit Ariſtoteles etiam ex tigribus factam. At Nicander Colophonius ex canibus Actæonis Indicos ſcribit propagatos,quæ à rabido furore reſipiſcentes, Euphrate tranſmiſſo,in Indos uſq; aberrarint. In parte Indorum,ubi regnaſſe Sophites memoratur,& gentem eſſe ſapientia præcipuè inſignem,nobiles ad uenandum traduntur canes:quiq; latratu abſtineant,quum uiderent feram,leonibus maximè infeſti. Iucundum relatu id quoq;:Chaonidas & molottidas prolem tradi eius canis,quem ære moneſio ubi conflauit Vulcanus,immiſſa quoq; anima, Ioui dedit dono : is uerò Europæ,hæc

Minoſ

Minoi, Minos Procridi: illa uerò Cephali eſſe uoluit munus. Eius hæc fuit natura, ut uitari nõ poſſet, ubi inſequi occœpiſſet. Sicuti Teumeſia uulpes fuiſſe narratur incomprehenſibilis. Quæ ratio utrũq; deformauit in lapidem. Sunt qui Chaonidas, de Chao inter luporum genera memorato, progenitas ſuſpicentur: atq; inde nuncupatas. Creticos canes in duo genera diſtribui, animaduerto: alios enim diaponos dici audio, alios uerò parippos. Et illis quidem in uenando gloria plurima: noctes etiam addunt labori, ſæpeq; feris aſſidentes dormiunt, mox orta luce depugnant. Parippi uerò cum equis currere conſueuere, tanta quoq; arte, ut neq; præcedant unquam ferè, nec ſubſequantur. Reperio item, prope paludes quæ ad meridiem ſunt, eſſe canes, qui dicuntur cynamolgi, quibus lac bubulum cibus gratiſſimus. Eorum cum Indicis bobus certamina Cteſias celebrat. Pyrrhi canis cuſtodia domini longè clariſſimus, & quia in defuncti quoq; rogum aſſiluit. Heſiodo interfecto aſſiſtentes canes etiam auctores cædis coarguere latratu. Honori defuncti canis ciuitatẽ conſtituiſſe Magnum Alexandrũ, Theopompus ſcribit. Nobilis eſt Atalantæ canis Aura nomine: quam quum calydonia ſus peremiſſet, bruto ſepulchrum indigenæ ſtruxere. Sicut in Helleſponto, quod uocant cynoſema. Sic enim interpretari libet, ne fabuloſa conſectari uideamur. Geryonis canis Gargittios nomine, Cerberi frater, ab Hercule cæſus, in Iberia quoq; monumentũ habet. Actæonis canum apud Æſchylum nomina hæc, Corax, Harpyia, Charon, Lycitas. Nam Hippocentaurus Xenophontis fuit canis. Sicut Lethargus Hippammonis, qui etiam cum domino ſepultus dicitur, teſtante quoq; epigrammate, quo ſignificatur Hippammoni fuiſſe equum nomine Podargum: canem uerò (ut diximus) Lethargum: ſeruum porrò, qui diceretur Babes. Sed & Epigramma ipſum appoſuiſſe præſtiterit,

ἀνδρὶ μὲν ἱππάμμων ὄνομ' ἦν, ἵππῳ δὲ πόδαργος,
καὶ κυνὶ λήθαργος, καὶ θεράποντι Βάβης.

Dicuntur uerò lethargi canes, clandeſtinè taciteq; adeuntes, ac morſum infigentes: unde adagium in eos, qui ironico ingenio, & ad diſſimulandum aptiſſimo, deniq; excarnificant, & letali ueneno animam quoq; lancinant. Syagrum dicit Sophocles canem, qui ſuum uenationi ſit aptiſſimus. Eſt & propriũ nomen Syagrus Herodoto, item Philarcho. Sunt qui agreſtem ſuem, ſyagrum intelligant. Apud Lynceum ſyagria leguntur quoq;. Aſchedorum Siculi ſyagrum nuncupant, ſicuti meminit Æſchylus, ideſt ἀσχέδωρον. Apud Theocritum eſt in Daphnide ac Menalca Lampurus canis nomen, ex ratione albicantis caudæ, ut inquit interpres, uel à peruigili cura & ſolerti cuſtodia, παρὰ τὸ λάειν καὶ οὐρεῖν. ideſt, à uidendi ſeruandiq; diligentia: uel quoniam ſit uulpi aſſimilis, quam lampuron uocant. Videtur & Acalanthis nobiliſſimi canis nomen: unde illud eſt Ariſtophanium,

ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει.

Acalanthis feſtinabũda occæcatos parit. Quidam tamen eo nomine aues intelligunt, quas nonnulli baſilicas nuncupant. Mæram, ideſt μαῖραν, dicunt Orionis canem: propriè tamen eo nomine capra ſignificatur λευκομέλαινα, ideſt ex albo nigricans. Vertagos dici canes legimus uerbo, uti uolunt, peregrino apud Firmicũ Matheſeos quinto, ſponte qui in uenationem exeant, leporibus infeſti præcipue. Martialis,

Non ſibi, ſed domino uenatur uertagus acer,
  Illæſum leporem qui tibi dente feret.

Fuit & apud Locros ξυλίνη κύων, ideſt lignea canis: ſed ea habet hiſtoriam. Quippe Locro cuidam reddita ſors eſt, Ibi ciuitatem conderet, ubi canis lignea morſum ei infixiſſet: quo nomine, quum ad alterum enauigaſſet maris littus calcauit κυνόσβατον, id eſt cynosbatum: inde quum ſuſpicaretur finem habere oraculum, ciuitates condidit, quas Locri habent Ozolæ. Catenarium canem legimus apud Senecã, ſicut apud alios lucernarium. Dignum uerò relatu, quod in Hecatæi lectum monumentis eſt, fuiſſe in Tænaro ſerpentem meticuloſum, quem dixerunt ἅδου κύνα, ideſt Plutonis canem: quoniam morſum eueſtigio inſequeretur mors, ueneni poteſtate uiolenta. Eum tamen ab Hercule ad Euryſthea fuiſſe productũ, unde irrepſerit Cerberi fabella. Quem princeps Homerus dixit, ἅδου κύνα. Caninam mortem Græci difficilem intelligũt, quo-

niam difficulter animam efflare deprehēſum ſit animal hoc:à quo etiam prouerbium eſt, δῆγμα κυνὸς λυττῶντος, quod eſt noſtris uerbis, Rabidi canis morſus: in eos qui infecti ipſi malorum congreſſu, alios itidem inficiunt. Etenim recepta opinio eſt, & expoſita à Luciano, non modò rabie agitari & aquam expaueſcere, quos ita affectus canis momorderit, ſed & ipſos item retinere uim, eundem imprimendi morſum, atq; ita deinceps fieri hydrophouicos omnes, hoc eſt timorē aquæ concipere, ut fiat quædam rabidorum catena. Lucianus, καὶ σὺ τοίνυν ἔοικας αὐτὸς ἐν ἀκράτως δηχθεὶς ὑπὸ πολλῶν φιλοσόφων, μεταδεδωκέναι κ' ἀμοὶ τοῦ δήγματος. Scribit Homerus, Apolline peſtem Græcis immittente, mulos primum & canes concidiſſe. Id uerò exactius interpretantes eruditi, ex odorandi præſtantia factum, coniectant: qui ſenſus adeo in mulis præcellat, ut derelicti alicubi uel odore ſolo redeant in ſemitam. proinde huiuſmodi tabidam uim concipere facilius, præcipueq; canes purum in primis aerem exigētes: ſed & inter hos albi eo amplius, quoniā coloris eius corpora quàm nigra, ſint rariora, atq; laxiora. Quanquā non latet, ab Porphyrio apud Homerum, κύνας ἀργοὺς accipi non albos, ſed celeres: ſicuti per paralepſim aliubi ἀργίποδας item canes dicit. Putat Heraclitus Ponticus, iumenta peſte infici primum, quia deiecta in terram, & prona in paſtum τὰς νοσώδεις ἐκ γῆς ἀτμοὺς trahant procliuius homine, cuius eſt ſurrectum corpus, purius & ſublimi ſpirante. Illud neutiquam negligendum, canes, ubi mirè in Venerem feruntur, dici σκυζᾶν, ſicuti ſues καπρίζειν, uaccas ταυριᾶν, equos ἱππομανεῖν, ideſt equire: unde productum in fœminas libidinoſas conuitium ab uno animaliū modo. Ægritudines canum præterea tres uideor præcipuè comperiſſe λύτταν, hoc eſt rabiem, podagram, cynanchen. Verum rabies ſanari difficulter poteſt, podagra non omnino medicinā neſcit, at cynanche ſiue angina euidens promittit exitium. Porrò quicquid rabidus canis momorderit, interit certiſſimè, homo tantum euadit, ſed uix. Ariſtoteles uerò libro De animalium hiſtoriis ſeptimo: Canes (inquit) tribus laborant uitiis, rabie, angina, podagra. Facit rabies furorem, & quę momorderint, omnia rabiunt prius homine, ſicuti & legit & interpretatur Nicolaus Leonicenus. Intereunt canes hoc morbo, & quæ morſa ſunt, prius homine. Scribit ſeptimo De animalibus Albertus, iam ſe hominē uidiſſe, cui in brachio morſum infixiſſet rabiens canis, anno autem ſeptimo pòſt cicatricis locum intumeſcere cœpiſſe, atq; intra biduum interiſſe. Auicenna quoq; quorundam ſententias aduocat, qui dicerent, pòſt duodecimum à morſu annum in rabiem aliquando incidere nonnullos. Quòd uerò ſerius, quàm cætera animalia tabificam rabiendi uim perſentiant homines, efficit id naturæ diſſimilitudo. Nam & in contagioſis morbis, homines ab hominibus & ſanguine coniunctis inficiūtur facilius. Cæterum rabies canum Syrio ardente, peſtifera in primis homini eſt, atque ita morſis letalis aquæ metus, uti Plinius inquit: Ad morſum uerò unicū eſſe remedium, & quidem oraculo quodam repertum, idem ſcribit, Radicem uidelicet ſylueſtris roſæ, quæ cynorrhoda appellatur. Nobis uerò ſuppetit potentius adhuc medicamen, ſed & ipſum cælitus petitum. Eſt in Rhodiginis paludibus diui Bellini templum miraculorum frequentia celeberrimum, & affluxu hominum etiam notiſſimum. Erectæ ædis cauſa fere publica eſt. Pulſus is diuus Patauio, graſſantibus nobilium pleriſq;, quod ſeuerius ſanctiusq;, quàm ab illis probari poſſet, epiſcopum ageret: inſectantibusq; inimiciter aduerſariis, in paluſtre agri noſtri ſolum, quindecim millibus paſſuum Rhodigio diſtans, diuertit. Quum manus hominū euaſiſſe uideretur, canum rabiem non euaſit, à quibus eueſtigio cōuulſus diſcerptusq;, mox in diuorū indigitamenta relatus, templum in illis emeruit locis, in quo & arca marmorea ferreis occluſa cancellis, latet ſanctiſſimum eiuſdem corpus. Templi uerò ex necis genere ea cæleſtis eſt proprietas, ſi quis clauem ſibi quæſierit, qua ædis ualuæ recludantur, ac ea cādente, quicquid rabie agitari orſum ſit, attigerit: præſentiſſimum eſt remedium, & nunquam non uerum. Timoris uerò aquæ, ὑδροφοβικὸν uocant πάθος. Cauſa ex eruditorum ingenio affertur non una. Sunt qui opinentur, immoderatam ſuperuenire ita affectis corporibus ſiccitatem, humecto ſubſtantiali penitus demutato. At Rufus in melancholiæ ſpeciem euadere ſentit morbum hunc, ueneno humorem id genus aſſimulante. Scimus autem ex melancholicis alios alia metuere. Sunt qui arbitrentur, canis à quo impactus ſit mor-

ſus

ſus,imaginem ab iis concipi in aquis,atq; inde compaueſcere. Poſtremò autem antequàm huic capiti coronidem impingam,ſuccurrunt aliqua item:id prius ex hiſtoria,quod apud noſtrates etiamnum durat. Apud Bactrianos uulgò prouerbium uſurpari ſolitum,Canem timidum uehementius latrare,quàm mordere: altiſſima quæq; flumina minimo ſono labi. Porrò dicitur Græcis κύων, de cane,ut docuit Euſtathius, παρὰ τὸ κύω, quod amare nobis indicat. Cyneam uerò quum legis,pellem fluuiatilis intellige canis,quam capitis tegumento galeæ uice ueteres adhibuiſſe,palàm eſt,inde ſeruatum,ut pro galea dicatur cynea. Cynulchos uocant,qui ſecum ducant canes. Panagyrin porrò canum menſe Auguſto ab Romanis ſolitam celebrari,auctores Græci ſunt,monumento urbis captæ ab Gallis. Tunc uerò cædebantur canes,qui & ἀνύλακτοι, ideſt ſine latratu agebant,anſeribus ampliter,ſonoreq; inclamantibus. Hoc ipſum arbitror à Plinio ſignificatum libro uigeſimonono,ubi canes ait annua pendere ſupplicia inter ædem Iuuentutis & Sumani,in furcas uiuos arbore fixos ſambucea. Cinopeta in Nicandri Theriacis beſtiæ intelliguntur,quæ in ſolo motantur,uelut κινώπετά τινα ὄντα, uti iam attigimus paulo ante.

Conditionem filiæ quærere, quid ſit apud T. Liuium. Itemq; de uindiciis plura. Epheſis quid,& Eccletus. Martialis explicatur,necnō Quintilianus de aſſertione ſecunda. Caput XXIX

ENarrabamus pauloantè in Patauino gymnaſio prouincialibus auditoribus noſtris conſenſu petiti multorum,librum T. Liuii ab Vrbe condita tertium, ubi is incidit locus,qui eſt de Appio decemuiro,à quo uindiciæ ſecundum ſeruitutē decretæ ſunt,dum Virginiam puellam ardentius & occæcato animo deperiret, cuius ſponſus Icilius in hæc, affectu nimio & indignitate rei prorupit: Virginius,inquit,uiderit de filia ubi uenerit,quid agat,hoc tantum ſciat:Si ipſe huius uindiciis ceſſerit,conditionem filiæ quærendam eſſe,me uindicātem ſponſam in libertatem uita citius deſeret,quàm fides. In hunc ſcopulum ubi impegimus,locum uideri perobſcurum interfati ſumus:poſſe tamen,quantum ex Iureconſultorum non incurioſa lectione aucupemur,ſic fermè explicari. Paulus ſiquidem Digeſtis De diuortiis,lege prima,ſic ſubnotatum reliquit,Dirimitur matrimonium diuortio,morte,captiuitate,uel alia contingente ſeruitute utriuſq; eorum. Hinc Icilius innuebat,fore ut ſponſalia dirimerentur cum Virginia,ſi pater ſuperſediſſet à uindiciis ſecundum libertatem: quoniam ſponſam,quæ ad ſeruitutem recidiſſet,non eſſet ducturus, proindeq; conditionem illi alteram eſſe quærendam. Simul & alluſiſſe uideri poteſt ad uerba ſolennia ſponſalium diſcutiēdorum:quorum meminit Caius titulo eodem,lege ſecunda:Item, inquit,in ſponſalibus diſcutiendis placuit renūtiationem interuenire oportere:in quare hæc uerba probata ſunt,Conditione tua non utar. Sicut in repudiis comprobantur hæc,Res tuas tibi habeto,Res tuas tibi agito. Et hoc erat uxori nuntium remittere,ut in Epiſtolis ad Atticum Cicero:Vxori,inquit,Cæſar nūtium remiſit. Niſi quis putet, immo dixiſſe Icilium,quærendam filiæ cōditionem quoniam ut Paulus idem aſtruit, Digeſtis De regulis iuris:Quod attinet ad ius ciuile,ſerui pro nullis habentur:non tamen & iure naturali:quantum enim attinet ad hoc,omnes homines æquales ſunt. Inde & Caius ait,Cum ſeruis nulla eſt actio. Propterea Paulus ſcribit, Libertatem eſſe rem inæſtimabilem. Sententiam noſtram præfulcit M. Tullius pro Cælio,Confer te alio,habes hortos ad Tyberim,ac diligenter eo loco præparaſti, quo omnis iuuentus natandi cauſa uenit. Hinc licet conditiones quotidie legas,Cur huic qui te ſpernit,moleſta es? Dignum ſcitu,quod in Antonino philoſopho ſcribit Iulius Capitolinus, Fauſtinam imperatoris uxorem apud Caietam conditiones ſibi & nauticas & gladiatorias elegiſſe,ideſt benè naſatos,ac mutoniatos,ſeu draucos cōquiſiuiſſe,qui laſtaurum agerent ualide. Verum quia de Liuio agimus,ut in hoc quoq; nobiliſſimum conditorem rerum opera noſtra,qualiſcunq; ſit ea,iuuemus:quæ ſint uindiciæ,item explicabimus:eo quidem gratius, quoniam hallucinationes multorum in eo intellexiſſe uidemur,quas eodem(quod dicitur)oleo expunctas obliteratasq; reluemus. Poſitum uerò uerbum id apud Iureconſultos quoq;,& Pomponium Digeſtis De origine iuris,lege ſecunda:ubi uindicias pro ſententiis quidam interpretantur,quum uindiciarum nomi

ne nil prorſus aliud intelligamus,ꝗ aſſertionem,quæ ſi à ſeruitute ad libertatem foret, uindiciæ ſecundum libertatẽ dicebantur. Si uerò à libertate in ſeruitutem,uindiciæ ſecundum ſeruitutẽ pronuntiabantur. Liuius, Decreuiſſe uindicias ſecundũ ſeruitutem: & in legibus Duodecim tabularum, Dare uindicias ſecundum libertatem,eſt pronunciare uel decernere aſſertionẽ eiuſmodi. Et ut apertius tota res percipiatur & illuſtretur in Liuio tenebræ, Cimmeriis quandoq; atriores. Lis uindiciarum eſt,inquit Aſconius Pedianus,quum litigatur de ea re,cuius apud prætorem incertum eſt,quis debeat eſſe poſſeſſor: & ideo,qui eam tenet,dat prædes litis uindiciarum aduerſario,quo illi ſatisfaciat,nihil ſe deterius in poſſeſſione futurum,de qua iurgium ſit. Sunt autem,inquit,prædes ſatiſdatores locupletes,pro re de qua apud iudicem lis eſt,ne interea qui tenet,diffidens cauſæ, poſſeſſionem deteriorem faciat, tecta diſſipet,excidat arbores, & culta deſerat. Hoc uerò eſt quod perobſcure Liuius ſignificat,quum inquit, Quum ſtaret aſſertor puellæ,ut uindicaret,ſponſoresq; daret,atq; idipſum agi,diceret Icilius, ſedulò tempus terens,dum præriperent internũtii miſſi in caſtra,manus tollere undiq; multitudo,& ſe quiſq; paratum ad ſpondendum Icilio oſtendere. Præterea ſententiam hanc adiuuat & Boethius ex Topicorum commẽtario primo. Vindex eſt,inquit,qui alterius cauſam ſuſcipit uindicandam:ueluti quos nunc Procuratores uocamus:unde lex Ælia Sentia, Aſſiduo uindicem aſſiduũ eſſe iubet. Dicitur & in aliis quoq; rebus uindex. Liuius libro tertio: Volſci & Equi coniunctis exercitibus Latinum primum agrum populati ſunt,deinde poſtquàm nemo uindex occurrebat,ad mœnia urbis Romæ acceſſere. Vindiciæ,inquit Feſtus,appellantur res eæ,de quibus controuerſia eſt: de quibus ſic Cincius, Vindiciæ olim dicebantur,quæ ex fundo ſumptæ,in ius afferebantur. Seruius Sulpicius uindiciam eſſe ait,ab eo quod uindicantur res ex controuerſia. Porrò ſubit in hoc propoſito,ut manum præbeam Valerio Martiali,Epigrammatum primo, cuius uerſiculi morem hunc uindiciarum continẽtes conuelluntur magis à grammaticis,quàm enarrẽtur. Quod hoc genus ſcitamenta nec primoribus quidem labris guſtarint,ac nec extremis(ut dicitur)digitis attigerint,etiam ſi contentioſum ſunem ducere gaudeant plerunq;. Scribit ad Quintianum,quem libellorum ſuorum facit aſſertorem,ne darentur quodammodo uindiciæ ſecũdum ſeruitutem: quoniam Fidentinus(ut ipſe dicit) plagiarius,illos recitabat pro ſuis:rogatq;,ut det prædes,ſe dominum nihilo deterius in poſſeſſione futurum. Quæ omnia iocoſe feſtiuiterq; de iudiciorum more tralata,carmini poeta inſeruit. Eiuſmodi uerò id eſt,

Commendo tibi Quintiane noſtros,
Noſtros dicere ſi tamen libellos
Poſſum,quos recitat tuus poeta.
Si de ſeruitio graui queruntur,
Aſſertor uenias,ſatisq; præſtes.
Et quum ſe dominum uocabit ille,
Dicas eſſe meos,manuq; miſſos.
Hoc ſi terq; quaterq; clamitaris
Impones plagiario pudorem.

Illud autem Quintiliani ex libro Oratoriarum inſtitutionum quinto, huic adnexum quodammodo eſt. Nam de præiudiciis agens,ea in tribus uerſari generibus aſtruit:in rebus,in iudiciis ad ipſam cauſam pertinentibus,aut quum de eadem cauſa pronunciatum eſt,ut in reis deportatis & aſſertione ſecunda. Sed & libro undecimo: Succurret,etiam ſi apud alios iudices agetur,ut in ſecunda aſſertione,aut in centumuiralibus iudiciis duplicibus. Eleganter uerò à Græcis tralatio hæc à foro in aliud forum dicitur Epheſis. Extat Demoſthenis oratio,cui titulus Epheſis:dicitur item Eccletus. Hæc autem Latinè prouocatio eſt:unde ἐφέσιμον δίκην legimus apud Galenum Therapeutices primo,ideſt iudicium propè dixerim prouocatorium. Quæ uerò ſit hic aſſertio ſecunda perobſcurum eſt,ego ad ueterem manumiſſionũ morem id ſpectare contenderim. Scribit enim Maximus Valerius, Athenis inſtitutũ memorabile ſeruatum, ut ingratitudinis conuictus à patrono libertus libertatis iure exueretur. Ab eodẽ item refertur: Maſſilienſes treis in eodem manumiſſiones reſcindi permiſiſſe,nec quarto errori

rori ſubueniendum putaſſe. Sed & Romæ ſolitam quandoq; adimi libertatem, teſtatum in Digeſtis libro quadrageſimo: Ni rem malis unam eandemq; intelligere apud diuerſa tractatam tribunalia. Scribit tamẽ libro tertiodecimo Annalium Tacitus Cornelius, actum in ſenatu Nerone imperante, de libertorum fraudibus, efflagitatumq;, ut aduerſus malè meritos reuocãdæ libertatis ius patronis daretur. Sed eam relationem conſules incipere non auſos, ignaro principe. Mox uerò ſententiam eualuiſſe, Diſpiceret quiſq; merita, tardeq; concederet, quod datum non adimeretur. In Traiani epiſtola quadam legimus, Aſſertionem denegandam iis qui ex eiuſmodi cauſa in libertatem uindicabuntur. Agitur uerò inibi de expoſititiis, quos dicunt Græci ἐκθέτους. Idem Tacitus libro eodem aſtruere animaduertitur, Ad ſeruitutis malum non relabi, qui forent uindicta emiſſi manu. Idq; ſic ab Tiberio ſancitum prodit. Auctor Trãquillus eſt, à Claudio imperatore ingratos, & de quibus patroni quererentur, reuocatos in ſeruitutem. Aſſertio, inquit Priſcianus, tam à ſeruitute in libertatem, quàm à libertate in ſeruitium trahi ſignificat. Auctores ſecundi apud Vlpianum Digeſtis De euictionibus, fideiuſſores intelliguntur. Iudicium uerò aduerſus ingratos libertos, & uelut à patrono deficientes, apoſtaſium dicebatur, uel ἀποστασίου δίκη. Eius commeminit Lyſias ad Ariſtodemum, & in Atheniẽſium republica Ariſtoteles. Erat & apoſtaſium aduerſus peregrinitatis reos iudicium.

Libertatis reuocandæ ius. *Aſſertio quid.* *Auctores secundi qui.* *Apoſtasium quid.*

Thargelion, ideſt θαργηλιών, menſis qui ſit. Thargelia feſta. Thargelus olla. Sextum Thargelionis diem fuiſſe Græcis auſpicatiſſimum. Thargelia regina. Caput XXX

THargeliona eſſe quidem Græcis menſem, haud ferè ambagioſum eſt. Qui uerò ſit is, non conſtat magnopere. Sunt qui Februariũ putent, ac interpretentur, Aprilem malunt alii: quos, etiam ſi non latet, quàm difficilis hæc cenſeatur ratio: in qua multum deſudaſſe Theodorus animaduertitur, probabiliora dicere contenderim: quippe Apollini ſacer is, & Dianæ cenſebatur, quod Thargelia comprobarint feſta, ollaq; Thargelus dicta, ideſt θάργηλος, in qua percoquerentur fructuum primitiæ Apollinis honori, qui apparerent iam. Dici θαργηλιών putatur, ratione etymologica, quia ſol θέρει τὴν γῆν, ideſt terram excalfacit. Cæterum illud grauius multo: diem, qui eſt menſis huius ἱσταμένου, uti dicunt Græci, ſextus, habitum, proſperiore euentu rerum, ueteribus non Athenienſibus modò, ſed & aliis auſpicatiſſimum, quemq; lapillo prorſum numeres meliore. Illud uerò felicitatis argumentum ſanè primum, & magnum quoq;, quòd hominũ ſapientiſſimus eo in uitalem prodiiſſe lucem Socrates narratur. Inde & Perſarum afflicta potentia eſt, quo nomine receptũ Athenienſibus eſt, τῇ ἀγροτέρᾳ capras trecentas immolare, uoti Miltiade damnato. Rurſum apud Platæas prælio nobili ſuperata gens eadẽ hoc ipſo die, cuius item donum ſit, apud Mycalen comparatum decus. Quin & Perſis eſſe fatalis quodammodo dies hæc uiſa, quãdo ea quoq; ab Alexandro Darii traduntur conciſæ opes. Sed & Alexandrum eadem æditum ferunt, & ex humanis item conceſſiſſe. Illud auctarium ſanè fuerit, Thargeliam, genere Mileſiam, forma & ſapientia conſpicuam, quæ annis triginta apud Theſſalos eſt potita regno, demum ab Argiuo, quem uinctum habebat, necatam, memoriæ prodi.

Thargelion mensis qui. *Thargelia feſta.* *Thargelus olla, quæ.* *Thargelion unde.* *Thargelionis sextum diē fuiſſe græcis auspicatissimum.* *Socrates quo die natus.* *Darij opes quo die conuersæ.* *Alexander quo die natus, et item mortuus.* *Thargelia regina.*

Solere interdum homines plerosq; nimis quàm leuiculis rebus ſtultè operam impendere feriam. Atq; inibi Platonis decretum. Prius de atechnia, cacotechnia, matæotechnia. Caput XXXI

INter ea quæ diſertatione multiiuga, ingenioq; excuſſo in primis, de ratione dicendi à ſtudioſis tractari ſolent: illud item aduerto minus neglectum, nullam utiq; eſſe artem, quæ res Græcis dicitur ἀτεχνία, quando nullis communiti præceptis, nulla prorſum doctrinæ ui adminiculatiores pleriq;, quamodo impetus tulit, aut dictauit neceſſitas, eunt præcipites. Quibuſdã id arriſit etiam num, ut artem faterentur quidem, ſed malam: dicendi poteſtate ſæpius ingeniis deprauatis in labem tralata multorum. Eſſe uerò & ματαιοτεχνίαν, non improſperè forſan, ἀλλ' εὐστόχως coniectarint aliqui, quam inanem artis imitationem interpretantur eruditiores: ſicubi laboris inſumitur plurimum, operæpretio nullo. In quam ſanè decuriam

Atechnia. *Matæotechnia.*

transferuntur,quibus inter declamantium ſudores uita atteritur uniuerſa. Proſert ſe ipſum hoc in aliis quoq;,nunquam non ſe oſtentãtibus,quis horæ pereant bonæ,com perto etiam,qui ciceris grana per longius miſſa interuallum citra fruſtrationem in acum inſereret. Quod contemplatus Macedo Alexander,ut qui eſſet ingentis ac generoſi ſpiritus rex,hominis uanitatem irriſam leguminis eiuſdem modio cenſuit donandam. Sed enim more iam nobis recepto in pluribus,ad partem hanc Platonis graue decretum non prætereamus. Fuit Cyrenęus quidam Anniceris equorum agitatione ac curruum nimio plus ſibi placens,& quod cõſequutione quadam adnexum huic eſt, eius rei moleſtus quandoq; oſtentator. Quo nomine in Academiam ueniens Platoni geſtiebat nimis quàm auide inanes flans glorias, artificii ſui uim, ut ipſe rebatur,miram ingerere commonſtrareq;. Iuncto igitur curru,nunc inſpectante eo,pro artis modo & ratione procurrebat:nunc raptim,ſed ſcitè admodum & prorſum aptè,reſiliens, circumactis equis recurrebat: ac ſubinde progrediens remeansq; artificii curulis numeros implebat planè omnes,curſu ita contẽperato,ut eandem in procurſu recurſuq; omnino orbitam,Græcis dictam ἁρματοτροχιάν, teneret,moderamento nunquam fallente. Id aliis,uti addecuit, fortè mirum accidebat. At enim philoſophus Plato,inani eius ac uacante damnata ſedulitate,conatum eiuſmodi criminabatur,inquiens, ἀδύνατόν ἐστι, τὸν εἰς μικρὰ οὕτω, καὶ οὐδενὸς ἄξια τοσαύτην φροντίδα κατατιθέμενον, ὑπὲρ μεγάλων τινῶν σπουδάσαι. πᾶσαν γὰρ αὐτοῦ τὴν διάνοιαν εἰς ἐκεῖνα ἀποτεθεῖσαν ἀνάγκη ὀλιγωρεῖν τῶν ὄντως θαυμάζεσθαι δικαίων. ideſt,fieri nequit,eum qui in parua ſic,& nulli prorſum rei tantum impendat curæ:grandioris quicquam moliminis ſolicitè ac proſpicienter attentare: omnem quippe ratiocinii uim ac intelligentiam illis ferè impenſam,quæ ſolidam continent,ac ueram admirationem,habere neglectui,neceſſe propemodum eſt. Callitechniam legimus item in Plutarchi Lycurgo, & apud alios: ſignificatur eo uerbo artis pulchritudo ac excellentia.

Alexandri regis feſtiuum munus homini nihili datum.

Anniceris eleganter Platoni notatus.

Platonis decretum.

Callitechnia.

Gallinaceorum Athenis compugnantiũ in theatro ſpectaculum:quæq; traduntur eius rei initia. Monoſiri aues. Caput XXXII

Gallinaceorum athenis concertantiũ in theatro spectaculum et unde ortum.

Gallos pyctas compugnaturos Athenis committi ſolitos,alicubi(opinor)in Latinis relatum literis eſt,ubi rixoſarum auium laniſtæ totum plerunq; patrimonium, pignus aleæ,uictor gallinaceus abſtinuiſſe legitur. Et nos alibi,ſed ſtrictim cõmeminimus. Quam uerò rationem habeat res ea,paucioribus forſan notum. Ego autẽ ſic comperi,fuſis fugatisq; Perſarum copiis,lata ab Athenienſibus lege,ſancitum,ut publico theatri ſpectaculo in pugnam producerentur gallinacei,per diem annis ſingulis. Rei uerò leuiculæ prima ſpecie hæc traduntur primordia. Quum aduerſus barbaros ciuitatis uires produceret Themiſtocles,forte cõcertantes,inq; mutuam coorientes perniciem,dum ſtrennuè ac gladiatorio more inuicem ſe roſtris fodicant,gallos eſt contemplatus:nec id acerrimo & ingenii ſolertis imperatori inſuper ſpectaculum fuit,aut otioſa pugna. Siquidem aduocatos in concionem milites ſic protinus hortari,atque in prælium cœpit incendere. At,inquit,non pro patria utiq; decertant hi,neq; item pro patriis diis aut heroibus:ſed nec de gloria dimicatio eſt,aut de libertate,uel liberorum ſalute: uerum,quòd alteri ſuccumbere,ac ſuperbas pati uictoris leges neuter animum inducat. Quum à Themiſtocle uehementius pronuntiarentur hæc, additis quæ tempus exigeret,aliis pluribus,ita coorti,itaq; animati milites ſunt,ut in hoſtem ſumma proruẽtes alacritate nobilem inde ſint uictoriam indepti:eiuſq; monumentũ rei ſeruatum mox quotannis,ut exemplo iritati,memoresq; ueterum geſtorum,ad id genus plura excitarentur uirtutis opera. Cæterum apud Xenophontem inquit Socrates, ὡς μὲν μάχην ὁρμωμένῳ καλῶς ἔχει λεγόμενον ὑποτρώγειν, ὥσπερ ἔνιοι τοὺς ἀλεκτρυόνας σκόροδα σιτίσαντες συμβάλλουσιν. Lego item apud Alexandriam aues haberi monoſiros, unde pugnaces ſubnaſcantur gallinacei, ſi bis aut ter ouis incubarint.

Themiſtoclis ad fortitudinem exhortatio, gallorum conſpecto certamine.

Monoſiri aues.

Fluminum ſimulacra uariè nunc humana,nunc bubula exprimi ſpecie con ſueuiſſe. Neptuno tauros immolari omnino nigros. Caput XXXIII

Quoniam

QVoniam poetæ multa illuſtres fabuloſitate in fluminum mentione, quaſcunq; collibitum fuerit illis imagines circumponunt, ac uelut graphice delineantes conformant, uiſum ad præſens, quæ mihi ſuggerit hiſtoria ex ſuperſtitione ueteri, ſtudioſis communicare, quo in poeticis fiant quaſi Mæandris adminiculatiores. Compertum igitur illud in primis, non ſolum diuinis cultos honoribus fluuios, ſed & iconas illis, ac ſimulacra dicari frequenter conſueſſe: uerum, non modi unius, ſiquidem ἀνθρωπομόρφους, ideſt humana eos ſpecie effinxere nonnulli, quibus bubulam alii effigiem induxerunt. Vnde βούκρανον Acheloum in Trachiniis uocat Sophocles, ideſt ταυρόκρανον. In iis Eraſinus eſt, Eurotas item apud Lacedæmonios, Aſopus apud Sicyonios ac Phlyaſios, apud Argiuos Cephiſus. Hominis figuram præfert Alpheus, Cephiſum Athenienſes hominem monſtrant utiq;, ſed ita, uti promant ſe nihilominus cornua. Syracuſani & Anapum in Sicilia forma inſigniũt eadem. Cyanen uerò fontem fœminea circũueſtiunt ſpecie, Crimniſium quoq;, & Telmiſſum humana honeſtari facie legimus. Pueri ſpeciem formoſioris adamarũt Agrigentini, in eo qui cognominis ciuitati erat fluuius: quin & apud Delphos dicatæ ex ebore fluminis ſtatuæ aſcripſere nomen, at pueri nihilominus ſimulacrum erat. Auctor in Deorum natura Phurnutus, fluuios effingi plerunque κερασφόρους καὶ ταυρώπας, ex undarum uiolento impetu, qui mugitibus aſſimile inſonet quiddam. Nam & de Scamandro Homerus, μυκήσας ὥς ὅτε ταῦρος.
Quin & ratione eadem Neptunus Mycetas nũcupatur, cui & tauros immolant παμμέλανας, ob maris colorem. Taurinæ formæ rationem illam promit Sophoclis interpres, quòd ueluti boues flumina terrã perſcindant, uel ꝙ fluuiis ferè adiacent paſcua.

Diſcordiarum primordia inter Platonem Ariſtotelemq; ſummates philoſophos, non ex æmulatione inorta, uerum ex uitæ potius ratione diſſimili. Caput XXXIIII

INter Ariſtotelem Platonemq; haud conueniſſe ſatis, ex ingenii monumentis, quæ ignoraſſe nemo ferè poteſt, palàm fit. Odium, quod ex æmulatione auidiſſimũ eſt, literarum & gloriæ ratione exortum poſſet uideri, ſed à Græcis proditum ſecus, animaduerto: qui Platoni offenſiorem factum Ariſtotelem uolunt, quòd eius uitæ inſtituto oblectaretur minus. Quippe curioſius circumueſtiebatur Ariſtoteles, calciabaturq;, quin & comam contondebat item delicatius. Iſtiuſmodi uerò à Platonis aberant grauitate plurimum, qui quantus quantus nil niſi ſapientia prorſum fuit. Annulis digiti niteſcebãt onuſti, & in hoc ſibi placebat nimium. Inerat & in facie μωκία quædam, ideſt irridendi ſtudium, importunior nec aberat loquacitas, quæ ipſa & mores coarguebat. Omnia uerò hæc à philoſopho abhorrere inſigniter, fallit prorſus neminem. Proinde, quum ea intueretur Plato, rarius hominem admittebat. Pluris autem longè Xenocratem faciebat, & Speuſippum, cæterosq; cum quibus præter alia libenter ac ſæpe confabulabatur, de philoſophicis ſemper arcanis promens quippiam, quo illi abirent nunquam non doctiores. Fuſius uerò iſta & latius in Varia exſequitur hiſtoria Ælianus. Paucula hæc nos modò præcerpſimus Platonicæ dignitatis ſtudio, ſimul & ingenii admiratione humani, in quo uirtutum eminentiſſimarum quandoq; ſeſe promunt germina, ſed & uitia inoleſcunt inſignia. Quam utiq; ſocietatem adeo diuerſam poſſe coiri, uix impetraret fidem, ni exemplis hinc inde ſcaturientibus abundè commoniti, uel immaniora multò compaueſcere interdum cogeremur. Adeo nihil non audet inenarrabilis hic Proteus, omnia transformãs ſeſe in miracula rerum. Super Ariſtotele uerò illud amplius dignum memoratu: quum iudicium ueritus Athenis profugiſſet, ſcitante ex eo quopiã, cuius nam modi uideretur ei Athenienſium ciuitas, Παγκάλη, ἔφη, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ. Sycophantas nimirum innuens iuſto plus inibi progerminantes. Rurſum quærenti, Quid ita Athenas deſtituiſſet, ὅτι οὐ βούλεται, ἀπεκρίνατο, ἀθηναίους δὶς ἐξαμαρτεῖν εἰς φιλοσοφίαν, Ne, reſpondit, in philoſophiam bis delictum eant Athenienſes, τὸ περὶ σωκράτους πάθος αἰνιττόμενος, καὶ τὸν καθ' ἑαυτὸν κίνδυνον. Proditum & illud monumentis eſt: quum philoſophus hic extrema ſibi ingruere præſenſiſſet, dolore ac ſpe in lachrymas amplius profuſum primę cauſæ miſericordiam intentius imploraſſe. Quin

& Homeri ſententiam ex Odyſſea uehementer approbaſſe, qua non eſſe immortalibus diis indecorum pronuntiatur, hominis induere naturam, quo ab erroribus ſeuocentur mortales. Qua in re, CHRISTI præſenſiſſe aduentum, augurantur nonnulli, eius uiri gloriæ in primis addicti.

Sileni, ac Midæ congreſſus. Terram haberi continentem extra orbem noſtrum: deq; in ea ciuitatibus, & hominum moribus. Caput XXXV

THeopompum, inter Græcos hiſtoricos non incelebrem, prodit in Varia hiſtoria Ælianus, mandaſſe literis, Midam Phryga & nymphæ filium Silenum mutuis quandoq; uſos congreſſibus. Erat quidem Silenus deo natura inferior, homine tamē melior, ſi utiq; immortalitatis etiamnum compos. Et plurimis utique citrò ultroq; dictis, mox & Midæ ſic eſſe fabulatum Silenum, Europam, Aſiam, & Libyam quoque eſſe inſulas planè, ut quas ambitu complectatur Oceanus. Haberi autem extra orbem hunc, eam quæ ſola ſit continens, cuiusq; ſit infinita magnitudo: eſſe uerò inibi animalia prægrandia, ſed & homines amplitudine ad nos dupla, uitæ quoque ſpatiis menſu compari. Quin & plurimas maximasq; ciuitates, legibus omnino, & uiuendi inſtitutis noſtris haudquaquam ſimilibus, uerum inter eas præcellere duas præcipuè, inuicem prorſum diuerſas: alteram dici Machimon: εὐσεβῆ autem, ideſt Euſeben, alteram: cuius incolæ perpetuam ducant pacem, diuitiis affluentibus, quando ex terra ſuccreſcant fructus citra cultum omnino ullum. Neq; uerò ſerendi illis curam incumbere: perſeuerare porrò ſanos, καὶ ἀνόσους, id eſt ſine ægritudinum moleſtia. Demigrare denique uita ridibundos & hilares uſquequaque. Adeo uerò ſine ambiguitate iuſtos eſſe, ut ne dii quidem indignum opinentur, eos uel frequenter inuiſere. At qui Machimon incolant, eſſe pugnaces, & naſci armatos, ac bellum aſſiduè gerere, collimitaneos plurimum euertendo: quippe gentium multarum eſſe compotem unam modò ciuitatem. In ea cenſeri hominum myriadas ducentis haud pauciores, quos non abſumpſerint bella, morbis planè conficiuntur. Sed perrarum id eſt. Intereunt uerò in pręliis ſaxis percuſſi, aut lignis: nam ferri ictum non admiſerint. Auro argentoq; abundant eatenus, ut ſit ibi aurum uilius, quàm apud nos ferrum. Hoſce uerò in noſtrum quandoq; orbem adortos enauigare, ad Hyperboreos appuliſſe: quos quum inaudiſſent, noſtrorum hominum fortunatiſſimos, ipſi ut uiles ſunt aſpernati, ac humiliter ſordideq; agentes, proptereaq; ulterius pergere neglexiſſe. Cæterum, id mirabilius multò: eſſe inibi homines item Meropas nomine, quorum ciuitates & multæ ſint, ac inſignes. Viſitari autem in regionis parte ultima locum, quem dicant Anoſtum, ideſt ἄνοστον, hiatui perſimilem: ſed nec tenebris obtentum, neque item lumine. Aerem uerò incumbere turbido inſynceroq; ſuffuſum rubore. Flumina circumluere duo: unum uoluptatis dici, triſtitiæ ac mœroris alterum. Vtriq; adnaſci arbores, magnitudine qua proceriores platani. Haſce eius poteſtatis fructus producere, ut qui guſtarit, indeſinentes affundat lachrymas, demumq; ſic intermoriatur. At uoluptarias arbores diuerſum efficere omnino: nam pomo ueſcētes deſideria prorſum alia deſinunt, anteactas quoq; ætates denuo repetentes: ſiquidem ſenectam exuere primum, ac uigorem induere, perq; quoſdam uelut gradus, effectos iuuenes tranſire mox ad pueriles annos, ac demum infantiliter commori. Lectum & illud in Græcorum theſauris: fuiſſe in Macedonia hortos, qui dicerentur Midæ, roſis ſponte ſuccreſcentibus foliorū ſexagenum, odore cæteras anteeuntes multo. Inibi tenet fama apud Macedonas, Silenum captum.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI IN ANTIQVArum lectionum libros, ad uenerandum Franciſcum Pilumnum Rhodiginum Iuris Pontificii ſcientiſſimum, Præfatio decimaoctaua.

SI cui ab ineunte ætate, quam eſſe prudentia ſenum confouendam adminiculandamq́, traditum eſt, ita inhæſi, ut addicerem me totum, ueluti ridicæ cuidam firmiori, tu is es Franciſce parens optime: ſit enim hæc tui præfatio ueriſſima, ad quem in anguſtis lætioribusq́ meis rebus cenſui defugiēdum perpetuò, ne quod adoleſcentiæ commune uitium eſt, in lubrico conſtitutus per inſcitiam à rationis rectitudine abirem longius, quod ex Homero didiciſſem puer,

Iuuenilis ætas senum prudentia confouenda.

Νεωτέρων δ' ἀνδρῶν φρένες ἠερέθονται.

Tu uerò rerum diuturniore uſu prudentiſſimus, clementiſſimè amplexatus, perinde ac filium, es, nullo unquam reclinato incommodo. Nec id conſiliis modò eminentiſſimis fidiſſimisq́, ſed opera quoq́ uel ampliſſima, ut ædes tuas nunquam mihi occluſas ſenſerim. Nec illud repeto nunc, qua me ſemper tum apud prætores, tum apud ciues noſtros ingenuitate, nullo prorſum liuoris fuco ſordida celebrādum, etiamq́ ultra meriti rationē extollendum, ſis arbitratus. Et ſunt hæc quidem mentis propè diuinæ germina, reminiſcentisq́, quid nam uicturi gignimur, ordo quis datus. Quamobrem immenſa ſunt, quæ tibi à me hoc nomine debeantur. Nec aliud ferè apud animum meum ſolicitius, aut anxiè magis diu perpendi, quàm ut rationē inirem aliquam: quæ tibi me, & ſi non granſſimum, quod noſtri calculi modus non patitur: at non ingratum omnino præmonſtraret ſaltem. Verum omnem, quod aiunt, funiculum mouenti, dum apiè diſpunctam rationem uolo, illud ſe demum noſtræ obtulit imbecillitati, ut hiſce commentatiunculis noſtris, ſi modò tantæ rerum excellentiæ futuræ pares ſunt, nomen tuum, mihi nunquam non uice quodammodo numinis habitum, in perpetuitatis memoriam darem: ut ubicunque Latinæ linguæ ſonus fuerit non infrequens, mortales intelligant uniuerſi, quàm clemēter, quamq́ officioſe mecum egeris, quamq́ hoc uno nomine, non tibi modò, ſed & tuis omnibus debeam: ſi uolo is eſſe, qui ut eſſem, adniſus perpetuò ſum. Tuæ uerò partes ſunt, quæ pro uirili offerimus, lætiore fronte excipere. Tenuia quidem forſan ſunt, ſed beneficia te non fœnerari, certò ſcio. Quòd ſi laxius mecum ageret Fortuna, & uotis euentus reſponderet, munificentius multò gratiusq́ tractarere. Nunc te marmoreum pro tempore fecimus, ſupererunt forſan & alii qui aureum te conſtituant. Vale.

ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI DECIMVSOCTAVVS.

Spartanorum mores explicantur. Nomi polemici qui. Gymnopædiæ. De Ornithia, & Diana Orthia, ac Dionyſii feſto Scieria. Iuuenalis locus de orbe Lacedæmonio, & pædæmate. Itē de pueris Bomonicis. Lactantii grammatici locus reſtituitur. De fœminarum nuditate. Inibi Martialis locus explicatur de libidinoſa Lacedæmone. Quibus furari honeſtū. Cardaces qui. Quintilianus illuſtratur. Scutorum literæ. Græcorum latrocinia. Caput I.

Lacedæmoniorum rempublicam plurium monumentis celebrátam, habuiſſe præclara & eximia pleraq;, quum multa alia argumento ſunt, tum illud in primis, quòd Plato ille, quem diuinum omnis nuncupat antiquitas: quiq; non docendi ſolum, ſed etiam dicēdi fuiſſe agnoſcitur, eſſeq; etiam num magiſter optimus, libros De legibus non aliter cōcinnarit, quàm ut in eos cōgereret, quicquid ſingulari prudentia inſtitutum ſancitum ue comperiſſet in Cretenſi republica, Spartanaq;, necnon Attica, quam nouam dicunt. Quoniam prodat Timæus, ante ingentem terrarum inundationem fuiſſe Athenas alias tum in Græcia, tum in Ægypto, quas à Pallade cōditas educatasq; uult. In quibus ea fuerit gubernationis forma, quam in libris De republica ſit Plato complexus. Scitum & illud: uelut orbem Hercules obierit, una præcinctus pelle, ac una communitus claua: ſic & Spartanos ab una ſcytala & frugi ueſte ac uili, Græciæ uolenti imperaſſe, & ne moto quidem ſcuto, tyrannicos ſæpe ſpiritus retudiſſe. Quin traditum nōnullis: Athenienſium fuiſſe, myſteria celebrare, ac pompas ducere, Eleorum certamina ſtatuere: Spartanorum autem, ſi quid deliquiſſent hi, cædendo caſtigare. Scribit tamen Rhetoricorum primo Ariſtoteles, Quibuſcunq; ciuitatibus res muliebris malè habeat, ſicuti Lacedęmoniis, uideri iis ferè dimidium abeſſe felicitatis. Mira certè ſunt, quæ prodit hiſtoria. Lege ſiquidem apud eos ſancitum erat, ut ſenior, ſi fortè uxor eſſet ei floridior, aptaq; etiamnum tollendæ proli, & iuuandæ patriæ, delectum ex iunioribus quempiam, moribus præcipuè exploratis, probisq;, poſſet ad eam admittere. Quam ubi is generoſo impleſſet ſeminio, quod inde natum foret, educaret, ut cōceptum natumq; legitime. Quòd ſi quis uxorium onus, ut moleſtum grauaretur, nimisq; impeditum, ingenuæ tamē prolis deſiderio obmolliretur: tunc licebat, ſi quam is fœcundam generoſamq; animaduertiſſet, adducto prius in eiuſmodi ſententiam uiro, eam quærēdæ prolis gratia adire. Nec id ex propalata ſubſtrataq; paſſim natum pudicitia uideri poteſt, quodq; id genus fœminæ ad Veneris prolubia forent procliuiores. Legimus quippe pauperculam quandam interrogatam, Quid nam marito datura dotis foret, reſpondiſſe, Patriam pudicitiam. Altera uerò, quum quæreretur ex ea, an cum uiro coiſſet: Minimè, inquit, ſed ille mecum. Quædam porrò, quum fuiſſet clàm compreſſa, fœtumq; perdidiſſet, ſic nulla emiſſa uoce ſe conſtantem ac tolerantem præſtitit, ut eliſo conceptu reiectoq;, parentes aliosq; latuerit proximos: quippe dolorum magnitudinem, quibus (ut aſſolet) lancinabatur ſubinde conuellebaturq;, uicit ignominiæ timor. Tantum erat uel in muliebri ingenio tolerantiæ robur, ut non immeritò uideatur Horatius ceciniſſe Carminum primo:

Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Lariſſæ percuſſit campus opimæ.

Nam, ut inquit Æmilius Probus, Lacedęmoniorum moribus ſumma uirtus in patientia ſtatuebatur. Seneca ſcribit, Lacedæmonios conſueſſe liberorum ſuorum indolem experiri publicè uerberibus admotis, illos ſubinde adhortando, ut flagellorū ictus fortiter perferrent: item laceros, ac ſemianimes, rogando, ut perſeueranter uulnera præberent uulneribus. Quā rem copioſius exſequitur Lucianus in ſermone qui eſt De gymnaſiis

Platonis laus.
Platonis de legibus libri.
Attica noua.
Athenæ in græcia et ægypto aliæ.
Atheniensium proprium Spartanorum mores.
Lacedæmoniorum lex, pro creandæ prolis gratia.
Lacænarum responsa egregia.
Lacænarum tolerantia.
Horatij locus
Lacedæmoniorum uirtus summa. Patientia.

naſiis,& ſignificat Thebaidos quarto Papinius,

Et oliuiferi Eurotæ Dura manus.

Expoſuit & Lactantius grammaticus,gentis in eo crudelitate taxata. Laconibus hoc item fuit peculiare,omnia impẽſius cælare. Propterea id innuens hiſtoria quinta Thucydides, τὸ κρυπτὸν inquit ἠγνοεῖτο. quum de Lacedæmoniis loqueretur. Apud eundem obſeruatum quoq́. Nomos dici polemicos cãtilenas Lacedæmoniis in hoſtibus congrediendis concini ſuetas. De gymnopædiis,quas nudi certantes concelebrabant iidem,mentio Thucydidi etiam fit: τυχήσαντες inquit αὐτοῖς τῆς γυμνοπαιδίας. Sed ad patientiam redeo. Cretum quidem leges,inquit Cicero,itemq́; Lycurgi laboribus erudiunt iuuentutem,uenando,currendo,eſuriendo,ſitiendo,algendo,æſtuando. Spartæ uerò pueri ad aram uerberibus ſic accipiũtur,ut pleriſq́; ſanguis è uiſceribus exeat: nonnunquam etiam,ut quum ibi eſſem,audiebam,ad necem. Quorum non modò nemo exclamauit unquam,ſed ne ingemuit quidem. Hoſce pueros Seruius grammaticus Bomonicas,ueluti dicas,ſuper aris de uictoria contendentes,appellari ſcribit. meminit & Lactantius ſuper octauum Thebaidos,ſed codicibus fœde interpellatis:nam ſcribitur modo,Suominicæ. Concertatio autem ea,ut idem teſtatur,diamaſtigoſis uocabatur,hoc eſt diſflagellatio,quis plura poſſet uerbera ſuſtinere. Plutarchus in Lycurgo,Puerorum multos,inquit,in ara augurii cæſos uerberibus mori uidimus. In Apophthegmatis Laconicis,in ara Orthiæ Dianæ id ſolitum fieri ſcribit. Cui ſentẽtiæ ſuccinit & Papinii interpres. Hinc in Plauti Captiuis,feſtiuè Lacones leguntur Plagipatidæ. In Græco Plutarchi codice ita relatum aduertimus, ὧν πολλοὺς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ὀρνιθέας ἑωράκαμεν ἀποθνήσκοντας ταῖς πληγαῖς. Atq́; ita legiſſe animaduertitur interpres. Nam eſt Ornithia Sudæ augurium,Iulio autem Polluci aucupium. Poterat uideri emaculãdus Plutarchi codex,uti pro Ornithia ſubſtitueretur Orthia. Verum,ex Græcorum obſeruatum fidelia eſt,Ornithiam fuiſſe luſum,in quo euerberarẽtur pueri. In Ariſtidis uita Plutarchus idem auctor eſt:in pugnæ memoriam cum Mardonio cædi ad aram Ephebos,quòd quum ſacrificanti Pauſaniæ incurriſſent barbari,uirgis loriſq́; ſunt reiecti ab inermibus,ex quo & Lydia pompa diſflagellationem conſequebatur. Sed enim quia de Orthia Diana,& diamaſtigoſi facta nobis mentio eſt,remotiora quæpiã,nec in triuiis recantata,hinc iam ſubnectere pergamus. Nam ita in Græcorum,mihi compertum theſauris eſt:primum in Laconia Limnæum locum eſſe Orthiæ ſacrum Dianæ. Eius ſimulacrum id eſſe memorant,quod ex Taurica eſt ab Oreſte & Iphigenia tralatum. Qua in re probabiliora uidentur aſtruere,quàm Athenienſes,qui in Braurone relictum uolunt. Sed ſacrorum eos poſt alia pleraque coarguit ritus,ſiquidem Aſtrabacus & Alopecus,à quibus id compertum primò eſt,mox dilapſi in amẽtiam ſunt. Paulo pòſt Limnatæ,& alii quidam,Dianæ quum rem diuinam obire adorti eſſent,in diſſidium primò,pòſt & in mutuas proruperunt cædes:multis uerò in ara peremptis,reliquos qui calamitati ſuperfuerãt,morbi abſumpſere. Reddita conſultantibus inde ſors eſt, αἵματι ἀνθρώπων τὸν βωμὸν αἱμάσσειν. ideſt,ſanguine humano aram eſſe cruentãdam. Propterea immolari cœptus,quem intuliſſet ſors:donec Lycurgus immolationem ad Epheborum diſflagellationem tranſtulit:nam ſic cruore humano oppletur ara. Simulacrum ipſum quod exhibet ſacerdos,utpote perexiguum,leue eſt. Quòd ſi uel formæ uel dignitatis ratione minus ſe conuerberando ſæuiant pueri,tunc mulieri effici oneroſius creditur atque ingeſtabile. Dianam uerò non Orthiam modò nuncupant,uerum & λυγοδέσμαν: quoniam in uirgultorum,quæ dicunt λύγους, denſitate comperta memoratur:quæ ſimulacrum circumplexa, ὀρθόν, ideſt rectum,illud ſtatuebant: unde & nominis profluxiſſe ratio uideri poteſt. Sed inſtitutum repeto,ſi illud adiecero:in Arcadia non longe à Stymphalo Dionyſii fuiſſe templum, cuius feſtum σκιέρειαν nuncupant:in quo ex Delphici Apollinis reſponſo diſflagellentur mulieres. Præterea qui Græciæ formam rerum publicarum dederunt,corpora iuuenum firmari labore uoluerunt. Hoc Spartiatæ etiam in fœminas tranſtulere,quibus magis palæſtra,Eurotas,ſol,puluis,labor,militia eſt in ſtudio,quàm fertilitas barbara. Puellas ergo aſſuefaciebant non minus,quàm pueros,& uerſari nudas,& quibuſdam in ſacris ſaltare,& canere præſentibus,ſimulq́; aſtantibus iuuenibus. Propterea

ea Propertius quoque quadam elegia ita canit:

Multa tuæ Sparte miramur dona palæſtræ,
  Sed mage uirginei munera gymnaſii:
Quod non infames exercet corpore laudes,
  Inter luctantes nuda puella uiros.

Saltationem uerò hanc,ſiue id genus alteram ſignificaſſe Iuuenalem eo uerſiculo:

Qui Lacedæmonium pædæmate lubricat orbem:

putat in libro De orthographia Cæcilius Minutianus Apuleius,ac legendum pædæmate,prioribus ſyllabis diphthongum recipientibus: quia ſit utrobiq; apud Græcos ϖ, & uerbo eo planè ſaltationem innui. Cæterum,hac parte illud obiter legentes monuerim: Platonem quoq; libro De republica quinto,nō improbaſſe mulierum in gymnaſiis exercitia ,quoniam omnium operum natura compos ſit fœmina. Voluit quoq;, ut non puellæ ſolum,ſed etiam anus nudæ cum uiris luctarentur:& quæcunq; exercitationes uiris contribuātur,eaſdem mulieribus eſſe impertiendas dicit. Et quia res abſurda prorſum uidetur,ipſius Platonis uerba ſubieci. Nudandum igitur,inquit,corpus erit mulieribus,quandoquidem pro ueſtibus uirtutem induent,communicādumq; in bello,& omni alia ciuitatis cuſtodia. Qui uerò nudas riſerit mulieres, ratione optimi cuiuſdam ita nudatas, inanem circa ridiculas nugas carpens ſapientiæ fructum, neq; quid rideat,neque quid agat,intelligit. Huc porrò Martialem reſpexiſſe contenderim illis uerſiculis ex libro quarto,

Argiuas generatus inter urbes
Thebas carmine cantet,aut Mycenas
Aut claram Rhodum,aut libidinoſæ
Ledeas Lacedæmonis palæſtras.

Nam interpres ad Helenæ raptum alluſum putat, uel ad Venerem,quæ illic coleretur. Sed redeo ad uiros,ſcribit libro tertio Quintilianus ad hunc modum. Minus Lacedæmone ſtudia literarum,quàm Athenis honoris merebuntur,plus patientia & fortitudo. Rapto uiuere,quibuſdam honeſtum eſt. Hæc uerò imperitioribus ſubobſcura uideri,haud ambigo: ideo aliqua à nobis afficientur luce. Sic uerò apud Plutarchum in Apophthegmatis obſeruauimus: Spartanorum moris fuiſſe, literas modò pro neceſſitate diſcere,reliquarum uerò diſciplinarū nil omnino admittere,nec homines magis,quàm libros. Erat autem illa ipſis diſciplina,ut boneſtè parerent,labores conſtantiſſimè tolerarent,pugnandoq; aut uincerent aut interirent. Ob quod,quum Athenis rhetorum quiſpiam Lacedæmoniis imperitiam obiecíſſet, reſpondit Pauſaniæ filius Pliſtonax,Rectè dicis,ſoli nanq; Gręcorum nil à uobis mali didicimus. Scribit tamen in Protagora Plato,Antiquiſſimum apud Græcos,& plurimum ſapientię ſtudium in Creta & Lacedæmonia extitiſſe. Ac ſophiſtas inibi plures,quàm alibi uſquam repertos,diſſimulare autem ſolitos ac imperitiam prætendere,ne Græcos alios ſuperare ſapientia deprehenderentur,ac ad idem ſtudium accenderentur. Et mox paulo addit,Lacedæmonios optimè ad philoſophiam & ſermones eſſe educatos,etiam ſi à principio rudes uideantur:uerum eiaculari ſtatim magni momenti uerba contorta breuiaq;,uehementis modo iaculatoris:cuiuſmodi enūtiare,uiri tantum ſit abſolutè docti. Quod uerò ait Fabius,Quibuſdam rapto uiuere,honeſtum:de Spartanis item intelligendum. Apud quos Irenes ſunt,& Melirenes,ideſt ἄρχοντα καὶ μελλάρχοντα: rectus autem,unitatis numero eſt, εἴρην: uocant autem hoc nomine,qui iam annum ſecundum è pueris exceſſere. Melirenas uerò natu grandiores inter pueros. Iren igitur pueris præſcribit (neque enim unquam ſine magiſtro ſunt) firmioribus quidem,ut ligna ferant,minoribus uerò olera, quæ omnia furto quæruntur. Quòd ſi quis per incuriam deprehenderetur,flagris inſigniter afficiebatur,ceu negligenter ineptéq; furari uideretur. Aliàs,ſi propoſitæ quæſtioni parum accuratè quis reſpondiſſet, ab Irene pollici infigebatur morſus. Furantur item,ut Xenophon tradit,ex cibariis quicquid ualent. Eius uerò negotiationis curam nobile retegit exemplum:quum leonis catulum quidam ſurripuiſſet,ac inuoluiſſet pallio,eiuſq; uentrem unguibus & dentibus fera diſcerperet,latendi ſtudio,pertinax ille ſilentium ſeruare ita perrexit,ut inde interiret. Perſis item uiden-

tur

tur lege permiſſa fuiſſe furta. Nam qui rapto uiuerent apud eos, Cardaces uocabãtur: quia carda, uirile ac bellicoſum ſignat. Apud Pauſaniam & Ammoniũ, Cardaces pro militibus accipi uidentur. à Caribus uerbum eſſe propagatũ, ſcribit Euſtathius. Apud Ælium Dionyſium, impios homines dici Cardacas, obſeruaui. Eſſe enim mercede militantes barbaros, apud Theopompum: Simpliciter uerò, inquit, Perſæ quemlibet fortem furacemq́ cardaca uocant. Cares primos mercede militaſſe, auctor Pauſanias eſt. Tauros Scythas Herodotus ſcribit in Melpomene furandi licẽtia ſibi uictum comparare, atq; item ex bello. Refert Gellius, apud ueteres Ægyptios, quod genus homines conſtat & in artibus reperiendis ſolertes cum primis extitiſſe, & in cognitione rerum indaganda ſagaces, furta omnia indiſcriminatim fuiſſe licita, & proinde citra ullam noxam pœnam'ue. Sed & poeta nobilis Æneidos nono, de Latinis ita canit,

Caniciem galea premimus, ſemperq́ recentes
Conuectare iuuat prædas, & uiuere rapto.

Sed quod paulo antè ab eodem de Latinis eiſdem pronuntiatur:

Durum à ſtirpe genus, natos ad flumina primum
Deferimus, ſæuoq́ gelu duramus & undis.

Videtur item de Spartanis tractum moribus. Nam, ut Seneca nobis auctor eſt, libro Suaſoriarum primo, Omnibus ſua decora ſunt. Athenæ eloquentia inclytæ habebantur: Thebæ ſacris: Sparta armis. Ideo Eurotas amnis hanc circumfluit, qui pueritiam indurat ad futuræ militiæ patientiam. Sed illud aduertendum: eſſe auctores qui prodant, non aqua infantes, ſed uino ablui à mulieribus ſolitos, experimentum quoddam ipſorum habitudinis ita facientibus. Etenim dicunt huiuſmodi rerum periti, ægritudinibus obnoxios, admoto mero debilitari ac reſolui: qui autem ſit ualitudinis obfirmatæ, amplius acuere ac obſtipare habitum. Cæterum, quia non latet, à Græcis plerunq; Romanos conuelli, ut qui piraticam quandoq; uel exercuerint uel permiſerint, paucula, quibus ineptum reprimatur ſupercilium, ex hiſtoria Thucydidis prima collibuit exſcribere. Antiquitus (inquit) Græci, ac maris accolæ barbari, quiq; inſulares erant, ubi amplius traiectu mutuo ſe cœperunt inuiſere, ad latrocinia mox ſunt conuerſi ductantibus uiris uel præpotentibus proprii cauſa lucri, & ut imbecillioribus inde uitæ fomenta compararentur. Quòd ſi in urbes incidiſſent immunitas, uicatimq́ cultas deprædabantur. Indeq́ ſibi uictum ferè uendicabant: quando, ut uidetur, nullum ex facto comparebat dedecus. quin gloriæ potius promebatur nonnihil. Dilucet uerò & nunc ex continentis habitatoribus nonnullis, quibus id agere uel honeſtiſſimum. Et mox: In pleraq; inquit, Græcia uetuſtus necdum exoleuit mos. Et rurſum: Ipſa hæc latrocinia dilabentibus multis, Troianũ bellum decennale effecerunt, quod tamen fama longè minus fuiſſe, hinc coniectatio euidens: quod poſt id è ſedibus ſuis exacti ſunt Græci, nequeuntes per ocium augeſcere. Illud uerò neutiquam prætereũdum: Lacedæmoniis fuiſſe morem, lambda in ſcutis geſtare, ὡς παράσημον, ideſt notæ inſignioris gratia, ex principe nominis litera, uelut charactere ſe ipſos præmonſtrãtibus. Sicuti Meſſenii, μ literæ nota ſe cognobiles præbebant. Eupolis,

Ἐξεπλάγη ἰδὼν στίλβοντα τὰ λάμβδα.

Legimus in ſpectatæ fidei libris, Spartanum militem uehementius coercitum, quòd procinctus tempore auſus ſit uideri ſub tecto. At poſtremis Romani imperii ferè temporibus pluma & flexilis lectulus armato etiam in deliciis fuere, ac gladiis pocula grauiora, ſiquidem teſta bibere iam pudebat. Maximiano autem Cæſare Perſarum uallo direpto, gregarius miles, quum Parthicum forte ſcutum comperiſſet, in quo ſeriatim collucentes uiſebantur margaritæ, per rei inſcitiam gemmis abiectis, ſolo abiit pellis nitore contentus.

Terrarum furandi licentia · *Cardaces qui* · *Carda quid.* · *Cares primos mercede militaſſe* · *Tauros apud Scythas furandi licentia* · *Ægyptios furandi licentia* · *Vergilij locus* · *Decora omnibus ſua* · *Athenæ, eloquentia* · *Thebæ, ſacris* · *Sparta, armis* · *Eurotæ fluuij Spartanis uſus quis* · *Vino infantes abluendi mos* · *Vini proprietas* · *Græcos ſudam latrocinia* · *Troianũ bellum an decennale fuerit* · *λ notam in ſcutis geſtare Lacedæmonios mos* · *Meſſenios nota μ* · *Spartanos diſciplina militaris* · *Gregarij militis inſcitia*

Laconicæ magnanimitatis exemplum ex Xenophonte. Cur Spartani dicti quandoq; Ophiodiri. Item Spartam fuiſſe alterum Græciæ oculum. Eurotas, Sparta, Lacedæmon, unde appellationem traxerint. Sparti qui. Scedaſi filiæ. Cetoeſſa Lacedæmon cur. Cæeti. Coi. Oreſcoi. Caput II

Laconicæ magnanimitatis exemplum.
Spartanorum in Leuctris clades.

POſtremò uirtutis Laconicę ac magnanimitatis ſingulare apud Xenophontem libro Rerum Græcarum ſexto,argumentum nobis ſuggeritur,quo ciuitatis eius magnifici ſpiritus facilè omnium oculis ſubiiciūtur.In Leuctrica pugna à Thebanis proſtrata,exciſa attritaq́ prorſum Lacedæmoniorum gloria eſt,nam ab ea uix amplius emerſere.Accepta igitur tam inſigni clade,ſuæ cuiq́ aduenit calamitatis nūtius.At quorum propinqui cæſi in prælio fuerant,in publicum ſe proripiebant nitidi & hilares,aut(quod æque magnum eſt) hilaribus ſimiles.Quibus ſuperſtites fuerant neceſſarii,hi ferè in luctum ſe dantes,domi continebantur,rari admodum priuatos lares egredi.Et ii quidem ultra fidem triſtes,& fronte nimis corrugata,& demiſſis oculis,diceres omnibus exutos,ſolum deniq́ exilii cauſa uertere. Ex hac uerò uirtutis admiratione uideri Pindarus poteſt,Lacedæmona ſic celebrandam duxiſſe,uti in Iſthmiis ὑψίπεδον diceret ὀφρυόεντος οἰκέων ἕδος. ideſt,altam Therapnæ inhabitans ſedem.Quando ad loci ſitum referre haud queas:ſiquidem ita Homerus canit, οἳ δ' εἶχον κοίλην λακεδαίμονα κητώεσσαν.

Amoris libertas. Prouerb.
Lacedæmonij cur ὀφιοβόροι.
Lepinæ dictū de Lacedæmonijs.
Spartam fuisse alterum Græciæ oculum.
Scedasi puellæ.

Quibus concaua indicatur Lacedæmon. Nec inde ſeiungitur id prouerbii facie ab Maximo Tyrio prolatum,Amor nil adeo infeſtè odit,quàm neceſſitatem ac metum: ut qui magnanimus ſit, præcipueq́ liber,ipſis nimirum Lacedæmoniis liberior. Illud item nequeo præteriſſe:obſeruatum à me in Græcis literis,Lacedæmonios quandoq́ à Pythia nuncupatos ὀφιοβόρους.eius appellationis ex hiſtoria ueteri hanc promunt rationem.Quadam tempeſtate ſerpentum multitudo mira in Laconia ſuccreuit:facta inde annonæ caritas eſt incredibilis,coactiq́ indigenæ ſerpentes in eſcam humanam uertere:unde nomenclaturæ nouæ data occaſio.Quod in admirabilium relatione Ariſtoteles ſcribit.Idem libro Rhetoricorum tertio , metaphoras eſſe quatuor inſinuans, addit,eam probari in primis,quæ dicatur τὴν ἀναλογίαν. Cuiuſmodi fuit de Lacedæmoniis Leptinæ dictum non negligendum, τὴν ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην, id eſt Græciam factam unoculam.Quin & Pompeius Trogus,Athenas Spartamq́ ceu duo Græciæ lumina celebrat miraturq́.Cimon uerò Atheniēſis hortabatur,ne Græciam negligerent χωλὴν γεγενημένην, Sparta pereunte. Sed enim,ut diximus,apud Leuctra Spartana uirtus attrita corruit,in nihilum dilapſa ferè, infeſto numine,ſi credimus,ob ſcelus admiſſum in Scedaſi puellas,Molpiam & Hippo,uti à Pauſania relatum ſcio,etiam ſi ex Plutarcho alibi Miletiam ſcripſimus. Meminit quodam reſponſo etiam Apollo,quod ſic habet,

λεύκτρα τί μοι σκιόεντα μέλει, καὶ ἀλίσιον οὖδας,
Καί μοι τῶν σκεδάσου μέλεον δυσαγρέα κούρα.

Lelex.
Eurotæ nomen unde.
Lacedæmon Iouis filius.
Lacedæmonij unde dicti.
Amyclæ unde dictæ.
Spartium quid.
Spartiaria cæra.
Sparta quid.
Spartorum appellatio.
Sparti.
Cadmi e Græcia fuga.

Cæterum,in hac tam fuſa de Spartanis mentione,adiiciamus, quæ apud Græcos inter legendum præcerpta nobis:in regione ea principem regnaſſe Lelega indigenam, unde ſubiectis adoptata nomenclatura. Ex eo Myleta natum memorant,cuius fuerit filius Eurotas:hic ſtagnantes per regionem aquas dioryge, hoc eſt foſſa perduxit in mare,unde flumini origo & nomen. Perfuncto ſine liberis rege,principatum excepit Lacedæmon,qui Iouis dicebatur filius,Spartam Eurotæ filiam uxorem is aſciuit ſibi. Initio regni primum quidem à ſe dici Lacedæmonios iuſſit. Mox & conditæ ciuitati uxoris indidit nomen.Sicuti ab Amycla eius filio Amyclas tradunt nūcupatas. Vbi Hyacinthi Amyclæ filii uiſebatur monumentū,Apollinis ſubiectum ſimulacro.Spartium,uulgò ferè notū uocabulum,licet origine omnino ignota,eſt craſſius filum quo ſuimus calceos,indicat id libro quinto Athenæus,putria calceorum ſpartia accēſens: unde & ſpartiaria rectè dicetur cæra. Verbi origo Græca:nam ſparta dicuntur funes, & licia. Spartos uerò Palæphatus ſcribit,quum proximarum eſſent regionum,aduerſus Cadmū ſubitò conſtitiſſe,ac propter repentinos quaſi de terra contractus ex omni parte confluentes,Spartos nuncupatos.Quod Ammianus quoq́ Marcellinus probabile habet.Meminit Gellius:Ego(inquit)Sparta apud Homerum,non plus Spartum ſignificare puto,quàm Spartos,qui dicuntur in agro Thebano nati. Hippias Delius, uti Apollonii interpres ſcribit,gentis cuiuſdam nomen fuiſſe Spartos,pronūtiat.Pindarici enarratores ex Androtionis ſententia,fugiſſe ex Phœnicia Cadmum ſcribunt, μετὰ ἱκανῶν σποράδων.ideſt,cum Sporadibus multis.unde ob miſcellum & quaſi confuſaneum

ſuſaneum genus dici Spartos cœpiſſe. Sporades uerò ſparſi nuncupantur. Lacedæmona Cetoeſſam, ideſt κητώεσσαν nuncupant, & magnam interpretãtur, uel quia cete habet grandius. Verum Cætaeſſam, ſiue καιετάεσσαν, Zenodotus mauult ſcribere: ut intelligamus καλαμινθώδη. Aſtipulari uidetur & Callimachus, ubi ait,
ἵππους καιετάεντας ἀπ' εὐρώταο κομίσαι.

In Laconica uerò ſcatet herba calaminthe, quam nepetam Romani dixere, ut ſcribit Dioſcorides. Alii ab rimis ſic nuncupatam opinantur, quas terræ motuum ui contingit fieri. Eos autem Cæetos appellant. Terræ motibus uerò Lacedæmon obnoxia eſt. Fuit & ſpecu inibi carceris uice, Cæetum dicebant. Sed cauernas id genus ſunt qui Coos uocent: quo argumento feras Oreſcoas pronuntiat poeta nobilis, quod eſt in ſpecu decubantes.

Qui ſint apud Appiani interpretem aptatores. De Harmoſtis pluſcula. Plutarchi locus reſtituitur ex Alcibiade. Harmoſteres. Harmoſyni. Itemq; qui dicerentur epiſcopi. Agonii dei. Agonia. Agones. Exagonia. Angones, & phylacæ. Ciceronis ſoluitur nodus ex Epiſtolis ad Atticum. Proſcopi. Perinei.

Caput III

VErum prius quàm à Sparta digrediamur, addenda & ſcitu non indigna pleraq;, explicandusq; in primis Appiani Alexandrini locus ex libro quarto Ciuilium bellorum, ubi ſic ferè legitur: Tribunus plebis Titius legem protulit, Conſulatū ſub præſentium triumuirorum conſtitutione in quinquennium uacare, Antonii ſcilicet, Lepidi, & Cæſaris: qui pari modo ac conſules illum obtinerent. hos quiſpiam Græcorum Aptatores commodè diceret, quod Lacedæmonii reipublicæ ſubiecta diſponentibus impoſuere nomen. Hactenus Appiani interpres. Quos uerò Aptatores dicat, quæ'ue foret eius magiſtratus uis, ſcio ambiguum quàm plurimis uiſum iri. Proinde harmoſtas ipſe intelligo: eos ad ſubiectas ciuitates mitti ſolitos cum magiſtratu, ſcribit Harpocratio: & antè retulit Eratoſthenes in uoluminibus De bonis maliſq;. ſed meminit Demoſthenes quoq; pro Cteſiphonte. Indicat uerò liquidius in Alcibiade Plutarchus: Cum Chalcedoniis, inquit, bellare adortus eſt, quod defeciſſent, Lacedæmoniorū præſidio ſuſcepto & harmoſte. At interpres, uerbi offenſus nubilo, dum eloquentiæ pandit uela, miras effudit nugas: etiam ſi mox, harmoſtem urbis præfectum interpretatur. Sunt qui interpretẽtur, Harmoſtas apud Spartanos præfuiſſe arcibus efficiendis & ciuitatum inſtaurationibus. Apud Corinthios autem, qui mœnium reſtitutioni præficerentur, inuenio epidemiurgos dici conſueſſe, quando ſua eſt ciuitatum ferè ſingulis magiſtratuū nomenclatura. Teleutiam harmoſten celebrat Rerum Græcarum quinto Xenophon. Cæterum, hæc ad Appiani ſenſum parum congrua uideri poſſunt: propterea amplius quærendum. Auctor uerò eſt Halicarnaſſeus Dionyſius, Corrupto ciuili ornatu in Græcorum ciuitatibus, coactos fuiſſe nonnullos in urbes iterum tyrannicas regiaſq; poteſtates inducere, nominibus uelantes decentioribus: ut Theſſali archos, ideſt principes: Lacedæmonii harmoſtas: quum formidarent, reges eos & tyrannos appellare. Iis iam (opinor) mira infertur Appiano lux. ſed & Iſocrates in Panegyrico id ipſum planè confirmat, ubi ſic ſcriptum inuenio, τοσοῦτον δ' ἀπέχουσι τῆς ἐλευθερίας, καὶ τῆς αὐτονομίας, ὥς τε αἱ μὲν ὑπὸ τυράννοις εἰσί, τὰς δὲ ἁρμοσταὶ κατέχουσιν, ἔνιαι δὲ ἀνάστατοι γεγόνασι. hoc eſt, tantum uerò abſunt, ut fruantur libertate, ſuiſq; uiuant legibus, ut hæ quidem à tyrannis ſint oppreſſæ, alias harmoſtæ occuparint, aliæ uerò ſolo ſint adæquatæ. Harmoſtas Spartanorum fuiſſe numero uiginti, alicubi legiſſe uideor. Harmoſteres autem lapides dicuntur in eodem liminis loco commodè coaptati. Harmoſyni uerò Spartæ compeſcendis mulieribus fuere magiſtratus, quo ornatius agerent. Harma uerò currum Græci dicunt, à quo diuerſa uiſatur harmamaxa. Nam primo ἀναβάσεως Xenophon, in harmate ſediſſe Cyrum, ſcribit: in harmamaxa uerò Epyaxam Syenneſis Cilicum regis uxorem. Porrò in ſcholiographis Græcis ita lego: Quos ad ſibi ſubditas obnoxiaſq; ciuitates mitterent Athenienſes ſpectatum, quid in quaq; fieret, epiſcopos fuiſſe uocatos ac phylacas. Hoc uerò eo appoſui libentius, ut nodus explicaretur M. Tullii ex ſeptimo Epiſtolarum ad Atticum: Vult (inquit) me Pompeius eſſe, quem tota Campania

& maritima ora habeat epiſcopū,ad quem delectus & negotii ſumma referatur.Extat & Leonidæ epigrāma in Mercurium,ubi eum epiſcopum nūcupat ad hunc modum,

τᾶν αἰγῶν ὁ νομεὺς Μόσχος τὸν ἐπίσκοπον ἑρμᾶν
ἔστασ' αἰπολίων εὐδόκιμον φύλακα.

Scipionem item Aphricanum à ſenatu miſſum eſſe epiſcopum gentium regumq́;,Plutarchus ſcribit. Epiſcopum & ſcopon,pro eodem ferè accipit Euſtathius præpoſitione redundante,ſicuti in uerbo ἐπιβουκόλος,& pleriſq; aliis: Verum,inquit,uidendum amplius,epiſcopum'ne & ſcopon etiam ὀπτῆρα dicere liceat:quod uocabulum apud Sophoclem poſitum ſcimus.Certè apud Pindarum in Nemeis,dici Acaſtum obſeruauimus Magnetum σκοπόν, ideſt epiſcopum ac regem,accedente interpretū calculo,

Σωτεῦνα μαγνήτων σκοπὸν πέσαι σ' ἀκοίταν.

Epiſcopos dici uelut ἐπισκοπεύοντας, ideſt ſuperintendentes,aduigilanteſq́;,ut neceſſaria non deſint,auctor eſt Hieronymus:id quod ſignificantius indicat Græcis ἐπισκοπεῖν, quàm Latinis inſpicere. Arcadius Iureconſultus epiſcopū intelligit pani,& cæteris uenalibus præfectum,quæ ad quotidianum ſpectent uictum. Certaminum præſides inuenio appellatos nunc ephoros & epoptas,nūc etiam epiſcopos.nam Agonios deos legiſſe apud Platonem uidemur.Agonia tamen eſt Græcis ἀτεκνία καὶ ἀγονία, ideſt liberorum & generandi exſōrs facultas.Vnde apud Ælianum, διεφθάρη δ' ἡ πολία,καὶ ἦν ἀγονία καὶ μὲν τοι καὶ γυναικῶν καὶ τῶν ἀγέλης τῶν τετραπόδων. Cæterum,& in ſanctis quandoq; literis obſeruaſſe uidemur ἀγόνους χοάς, pro iis quæ uita functis prolibantur:quorum eſſe ſterilitas agnoſcitur propria.Nam & γῆς ἀγονία dicitur nonnunquā in ueteribus libris,quam ſæpe numinis incuſſerit indignatio.Quod ſicubi ἀγώνια ſcriptum inuenias,tunc quæ ad ludos & certamina ſpectant ſignificantur planè: quoniam & epitaphii leguntur Agones. Sed Angones,tela ſunt gentium pleriſq; peculiaria. Agon item locum indicat,ſicuti in eo, καλὸν δ' εὔρυναν ἀγῶνα, & ἀγυιοὶ δ' ἐν ἀγῶνι καθήμενοι: ſed & multitudinem,ut λῦτο δ' ἀγών, ac aceruum uel congregationem:unde legimus, μετ' ἀγῶνα νεῶν. Exagonia dicuntur à Luciano,quæ ad cauſam non pertinent, uelut extra certamen. Agonem interpretantur etymologici, διὰ τὸ μὴ γωνίαν ἔχειν, quia careat angulis,& ſit orbicularis figuræ. Alii,ab ἀγείρω inflectunt,quod indicat congrego.Heſiodus,

ἐρχόμενον δ' ἀν' ἀγῶνα θεὸν ὣς ἱλάσκονται.

Deniq;,ut inſtitutum repetam paucis:Epiſcopi Dianæ,templum legimus fuiſſe in Elide,quod Ariſtarchium diceretur. Id quum expilaſſet Sambicus cruciabiliter per annum in quæſtionibus habitus interiit. nata inde parœmia, Sambico grauiora pati. Proſcopi uerò,ideſt πρόσκοποι, remigantes dicuntur nautæ apud Thucydidem:ſicuti perineos uocat redundantes,extraq; remigii munus:uel ſeruos quoq;.Epiſcopa deniq; intelligimus,quæ ſcopum aſſequuntur,continguntq́;. Vnde apud Herodotum hiſtoria tertia, ἐπίσκοπα τοξεύειν, quod eſt,ſagitta umbilicum ferire.

Laconici breuiloquii commendatio.Item de orationis breuitate excerpta ex Phalereo pleraq;. Argiuorum in dicendo breuitas.Ionum nimia longitudo.De clauibus,& Laconico ferro. Caput IIII.

DE Laconum breuiloquio carptim ex Platone facta nobis paulo antè mentio eſt.Nunc illud amplius,quod uaria ſcrutando excerpſimus:ac primum quidem ſuccurrit,ueteribus id fuiſſe in Græcia percelebre, facilius multò eſſe philoſophari, quàm Laconum ſermonem imitari.Suppetit hiſtoria ad id non iniucunda. Diſceptantibus Lacedæmoniis cum Argiuis de finibus,uerboſiorem paulò epiſtolam illi Spartam miſere,minitantes,plurima ſe illis detrimenta illaturos,ni cederent.Lacedæmonii,ut quibus nil ferè prolixa oratione foret odioſius,porrò & illorum uanitatem non pili facerent,nil ferè aliud ſcribendum cenſuerunt,quàm uerbum unum, αἴκα. id uerò noſtro ſermone ſignat,ſi:ueluti inſinuarent,Si eualueritis,iſta exſequemini,quæ nunc tumidius promittitis. Proditum & id memoria eſt:interrogatum Charilaum,cur paucas admodum leges ſanxiſſet Lycurgus,reſpondiſſe, ὅτι ὀλίγα λέγουσιν,ὀλίγων καὶ νόμων δεῖ χρεία. pauca dicentibus,legum item paucitas ſufficit. Suggeritur deniq; ad hæc quod ſcribit Plato in Alcibiade ſecundo,de Spartanorum

norum

norum hominũ prudenti oratione. Nam oſtenſurus, in uoto non hoc uel illud bonum eſſe petendum, niſi quis prudentiam fuerit conſequutus: ſed ſimpliciter bonum, à deo quandoq; ita redditam ſortem tradit. Hæc dicit Ammon, Placere ſibi magis Lacedæmoniorum benedictionem, quàm reliquorũ cuncta Græcorum ſacra. Benedictionem uerò, inquit Plato, nullam prorſus aliam deus mihi dixiſſe uidetur, quàm illorum orationem, permultum enim illa à cæteris differt. Demetrius quoq; Phalereus περὶ φρονήσεως, colon breuius ac paucis multa comprehendens, grauius putat ac uehementius: proinde, inquit, Lacones βραχύλογοι in primis, hoc eſt breuitatis ſtudioſi. Imperiis quoq; conciſa adductaq; oratio præcipuè congruit. Et quilibet dominus ſeruo monoſyllabus eſt. Productior uerò orationis tractus, ſupplicantium lugentiumq; proprius. Sed & ſenes, inſita imbecillitate, μακρόλογοι, ideſt impendio ſunt loquaciores. Breuitatis Laconicæ ex epiſtolio illud profertur exemplum: Lacedæmonii Philippo, Dionyſius Corinthi. Certè habet breuitas apophthegmaticũ in primis & gnomologicum, & id ſapientius, quòd in arcto multorum ſemina continet: ſicuti grano quantulocunq; integræ arboris uis ineſt. Hinc & Stoicorum breuia & acuta, tertio De finibus à Cicerone laudantur. Ceterum ſcire conuenit, eiuſdem breuitatis fuiſſe Argiuos ſtudioſos. proindę in Pindari Iſthmiis, ἀργείων τρόπον, ideſt Argiuum modum, pro breui poſitum, animaduertimus. Contrà, Ionas legimus μακρολόγους, quod longiore uterentur uerborum ambitu. Obſeruatũ item nobis, Laconicas claues ueteribus habitas ex nouitate præſtantes. Sed & Laconica celebrantur calciamẽta, & ſaltationis ſpecies quædam. Quinetiam flagella, inueni & Laconicũ dici ferrum. Qua in parte ſciendum amplius, ex temperaturis metalli eius aliam uocari Chalybdicã, aliam Sinopicam, quandam etiam Lydiam. Sed ex iis Laconica, Sinopica, Chalybdica ſtructuris cõgruebat præcipue. Verum Laconica etiam limis terebriſq;, item characteribus ac lithurgicis. Lydia quoq; limas emittebat præſtãtes, uerum etiam gladios & nouaculas quæ xyria dicunt, & xyſteras. Hæc Daimachus in commẽtariis quæ inſcribuntur Poliorcetica.

In quibus fœde ſugillarentur Spartani. Diironoxeni qui. Item xeni. Epixenum. Theoxenia. Xeniſmus. Hoſpitum expulſio è Sparta, Roma, & è ciuitate Platonica. Scias, quid. Agnites. Iuno Ægophagos. Capræ immolatio. Xeniam capere, quid. Quæ apud Spartanos comperiantur ſcitu digna. Ferri fundendi ratio à quo excogitata primum. Caput V

SEd nunquid integris ita illibatiſq; fuere moribus, & amuſitata probitate, ut flagitio prorſum nulli aut labeculę inuenuſtiori ſuperfuerit locus? Minimè uerò: nam diuinũ eſt, quod labe caret. Lacedæmonios fuiſſe ſordidos, præparcoſq;, ac ſmicrologos, quo nomine ſignificatur is, qui parua & pretii propè nullius, nimio plus magnifacit, & admiratur: quum multa coarguunt, tum uel oraculum egregiè comprobat: cuius in Bœotiis rebus meminit Pauſanias quoq;,

ἁ φιλοχρηματία σπάρταν ὀλεῖ, ἄλλο δὲ οὐδέν.

quod eſt, Pecuniæ ſtudium ad interitum Spartam ducet, aliud uerò nihil. Inuritur & Spartanis crimen aliud: nam, ut auctor Theopompus eſt, inceſſitur à celeberrimis auctoribus Laconum ξενηλασία, quod uerbum ſignat hoſpitum expulſionem. Siquidem non tempore omni peregrinis licebat Spartam adire, ſed prȩſtitutis diebus. Quod ab Lycurgo ſancitum auctor eſt Thucydides, ne æmuli politiæ modi eius fierent, ac inde perdiſcerent, quo in uirtute proficerent. Quanquam malint hinc enatum morem alii, ne rubiginis affricarent quippiam: ſiquidem corpora peregrina, & peregrina conſectatur oratio: noua autem oratio λόγους καινοὺς ἐπιφέρει, unde affectiones inoriri multas, neceſſum fere. Peculiarem barbaris omnibus, auctor Eratoſthenes eſt, hoſpitum eſſe exactionem, quo nomine propter Buſirim infamantur Ægyptii quoq;. etiam ſi ea nomenclatura nullus unquam fuerit uel rex uel tyrannus. Illud planè mirum, à Platone quoq; hoſpitum probari expulſionem. Cæterum, fœdant eos tamen comici appellatione dedecoroſa quandoq;: nam Diironoxenos nũcupant, ideſt per ſimulationes & ironiam fallentes hoſpitem. quanquam ſcribit Herodotus, à Laconibus xenos peculiarius barbaros intelligi. Eodem nomine tamen & miſthophori intelliguntur, ideſt mercede ſtipendia facientes, unde iis præfectos dicebant xenagos. Epixenum uerò,

ideſt ἐπίξηνον, nil cum xenis cõmercii habet. Eſt enim eo nomine ſtipes, ſuper quem carnes concidere conſueuerunt coqui: unde exit Ariſtophanium illud,

ἐπὶ ξήνου θελήσω τὴν κεφαλὴν ἔχων λέγειν.

quo ſignificatur, Si uera non dixero, abſcindatur caput mihi. Theoxenia autem, ideſt θεοξένια, fuit apud Pellenen agon Apollinis honori, quem Theoxenion nuncupant. Certabant in eo uiri indigenæ, argenti poſitis præmiis. Xeniſmon uerò ſacrũ dicunt, quod Dioſcuris fieret. Quod ad hoſpitum attinet expulſionem, Romæ id quandoq; factitatum, auctor eſt Ammianus Marcellinus, etiam ſi codicibus præcipue interpellatis. Poſtremò (inquit) ad id uentum indignitatis eſt, quum peregrini ob formidatam haud ita dudum alimentorum inopiam pellerentur ab urbe præcipites, & auctoribus liberalium diſciplinarum impendio paucis ſine reſpiratione ulla extruſis, tenerentur mimarum aſſeclæ ueri, quiq; id ſimularant ad tempus. Et tria millia ſaltatricum ne interpellata quidem cum choris, totidemq; remanerent magiſtris. Et mox: Quum eſſet, inquit, aliquãdo uirtutum omnium domicilium Roma, ingenuos aduenas pleriq; nobilium, ut Homericarum baccarum ſuauitate Lotophagi, humanitatis multiformibus commodis retentabant. At nunc inanes quorundam flatus uile eſſe, quicquid extra Vrbis pomœrium naſcitur, æſtimant, præter orbos & cælibes. Quin & Legum octauo, ex Spartana forſan imitatione Plato ſancit, ne poſt annos uiginti quàm in urbem commigrarint, liceat permanere. Liberos item eorundem ab anno uigeſimo pellit, numeri uerò eius initium facit, annum ætatis quintumdecimum. Xeniam capere, apud Plutarchum eſt, locum in quem diuertas à magiſtratibus impetrare, ubi diuerſoria minus ſuppetant. Xenones, pro xenodochiis capimus, Codice De ſacroſanctis eccleſiis: qua in parte nominãtur, ſed corruptè, gerontocomia, brephotrophia, ptochotrophia. Duos tantum, ut aliqui uolunt, ex omnibus hominibus dicuntur Spartani ciuitate donaſſe, hoc eſt λιωσφιτόφους feciſſe, Tiſamenum uatem ac Hegiam eiuſdem fratrem. Spartanos item primos donis hoſtem corrumpere adortos in bello cõtra Meſſenios, Pauſaniæ credimus: ac Martiam uirtutẽ uænalem facere, Ariſtocrate Arcadum rege muneribus delinito. Præterea, Lacones ut infidos deſcripſit & Euripides in Andromacha,

Σπάρτης ἔνοικοι δόλια βουλευτήρια.

ideſt, Spartæ inhabitatores, doloſus ſenatus. Et Ariſtophanes,

οἷσιν οὔτε βωμός, οὔτε πίστις, οὔθ' ὅρκος μένει.

hoc eſt, Quibus nec ara, nec fides, nec iuſiurandum manet. Quod ad peregrinos attinet, exciderat penè, quod reticendum non eſt. Pauſanias Cleombroti ſcitante quodam, quid ita Tyrtæum ciuitate donaſſent, Ne (inquit) nobis unquã peregrinus fuiſſe dux uideatur. In Spartano agro Iouis templum fuiſſe, Pauſanias ſcribit, qui diceretur σκοτιτάς: puto, de regionis nomine, ita ex arborum denſitate appellationem indeptæ: quercubus enim frequentiſſima eſt. Innuit tamen auctor idem, τὸ σκότος, ideſt tenebras non factas arborum denſitate, ſed Iouem ſic fuiſſe cognominatũ. Fuit locus item Spartæ, qui diceretur Chorus, in quo gymnopædiæ fiebant, & Apollini choros ephebi ducebant. In propinquo oſtendebatur γῆς ἱερόν, ideſt terræ ſacellum, & Agoræi Iouis: quando & Pallas cognominabatur ἀγοραία. Erat in Lacedæmone item μοιρῶν, id eſt Parcarum ſacellum. Viſebantur & quæ ἀρχαῖα uocantur ἡρῷα, in quibus Epimenidæ Cretenſis monumẽtum. Exeuntibus autem ex foro occurrebat, quam dicunt σκιάδα, ubi & conciones habere, ueteris fuit moris. creditur Theodori opus Samii, quem omnium primum ferri fundendi excogitaſſe rationem, proditum memoriæ eſt, ac inde ſtatuas conflaſſe. At per Chalybes, inquit Ammianus Marcellinus, erutum ac domitum primitus ferrum eſt. Dactylos Idæos ferrum primò excudere adortos, ſcribit Bibliotheces decimoſeptimo Diodorus, ab deorum matre artem edoctos eiuſmodi. Pendebat inibi & Mileſii Timothei cithara: quem improbaſſe Lacedæmonii feruntur, quòd ſeptem ueteribus chordis quatuor adieciſſet, ut Pauſanias ſcribit. Signat uerò Scias, ideſt σκιάς, arbuſtum, quandoq; & tectam ſcenam. Quin etiam teſtudinatum σκιάδιον legimus, in quo ſediſſet Dionyſius. Robuſtiores item rami uocantur ſciadæ: & corporis umbra, unde concipiuntur horæ. Quum uerò in Spartana hiſtoria Agnitam legimus, Æſculapii cognomẽtum accipere debemus: ſimulacrum cuius, ex

agno

agno, quæ planta eſt, foret exciſum conformatumq́;. In eadem nominatur etiam Iuno αἰγοφάγος, apud Lacedæmonios tantum id adepta cognomentum, quando & deæ capras immolant. Sacellum ab Hercule primò erectum ferũt, qui & princeps capras immolarit: quoniam pugnanti aduerſus Hippocoontem ac liberos, nullum à Iunone ſe ingeſſiſſet impedimentum, ſicut ferè aſſueuerat. Ad rem uerò diuinam adhibitas potiſſimum capras, quòd aliarum uictimarũ haud ſuppeteret facultas: ſicuti comprobat in Laconicis rebus Pauſanias. Quum uerò meritas de Hippocoonte pœnas exegiſſet, Pallados quoq; ſacellum conſtituit ἀξιοποίνου. Verum, in eo quod de capra ſcribit auctor hic, uehementer aduertenda poetæ Ouidii ſententia ex quadam elegia, ubi animalium quæ ducerentur, pompam deſcribit in Iunonis feſto,

Duxq́; gregis cornu per tempora dura recuruo,
  Inuiſa eſt dominæ ſola capella deæ:
Illius indicio ſyluis inuenta ſub altis
  Dicitur incœptam detinuiſſe fugam:
Nunc quoque per pueros iaculis inceſſitur index,
  Et pretium auctori uulneris ipſa datur.

Triplici ſemita incedere, qui fabulas allegoricè interpretentur. Quo pacto intelligenda deorum certamina. Item nomina tum maſculina tum fœminina. Dioſcuri qui, & Pſoæ quid, ac Stachys, necnon Ægides. De Mercurio nonnihil. Argas. Argus quid ſint. Saturni ratio, & Idearum, & Tantali. V I

QVum Heſiodi interpretamẽta quæpiam, alioqui Græcarum antiquitatum etiam ſititor, ac inexplebile (ut ſic dicam) dolium, accuratius attentiusq́; uolutarem, præcerpturus indidem, quòd haſce lectiunculas noſtras adiutum iret, incidi fortè in quaſdã allegoricas enarrationes, quod alibi monuimus: non uſquequaq; reiiciendas, etiam ſi perſæpe leuicula neſcio quæ, ac ex triuio prorſum ſeſe ingerunt, nihilominus libellum deflorauimus, ac quocũq; genio noſtris commentatiunculis adglutinauimus: ut quamuis inſititia, haud ſecius unà cum aliis coaleſcentia eant in corpus. Alibi alia pro re nata attexentur, nunc illud adnotabimus. Fabularum allegorias tribus metimur modis: aut enim phyſicè interpretamur, aut ethicè, aut theologicè. ac phyſicam quidem allegoriam intelligimus, ubi ad naturam fabulamenta reflectimus. Sicuti quum deos compugnantes Homerus effingit, elementorũ nobis diſſidentem innuit naturam. Nam Neptunus diuerſum Phœbo in acie locum tuetur. Id uerò ambagibus tacitis caliditatem ſiccitatemq́; humoris & frigoris potentiæ obniti colluctariq́; ſignificat. Et in totius diuiſione, Ioui ignea obtigit ſubſtantia, Neptuno aquea, Plutoni aerea: hæc enim portio eſt, quam Homerus ζόφον dicit ἠερόεντα, ideſt caliginem obſcuram: quoniam intimo priuatur lumine, uerum ſolis, lunæ, ac ſyderum niteſcit ſplendore. Terra in meditullio relicta eſt compaſcua, ut ſic dicam. ſed & olympum adiecit poeta: ſiue eo nomine intelligatur mons, ut terræ portionem, ſiue cæleſtis claritas puritasq́;, ceu & elementis cõnumeretur quinta ea eſſentia. quod philoſophorum magni nominis pleriq; ſtatuerunt. Proinde congruenter admodum duo hæc communia dicuntur: terra quidem nutu ſuo grauis & ponderoſa, ob idq́; infima: ſupernè autem cælum ex leuitate genuina, ſi tamen leue id dici conuenit. Interſitæ uerò naturæ nunc quidem ſurſum protolluntur, nunc in ima deiiciuntur. Elementorum autem proprietates inuicem alioqui compugnantes, ob ſiccitatem humectationemq́;, rurſum ex calore ac frigore, ſi coalitu tamen conſono moderatoq; & analogico coeant, progignunt uniuerſa. Si diſſideant, per partes diſſoluuntur pleraq;, uniuerſitate ipſa perſeuerante. Propterea conſtare omnia Empedocles amicabili fœdere canit, quãdoq; uerò ſingula ferri νείκεος ἄχθει, ideſt litis pondere. Sed & Martis Venerisq́; appoſitiſſimè concinnata fabella idipſum indicat. Siquidem id pollet Venus, quod apud Empedoclem φιλία, ideſt amicitia. Mars uerò eſt νεῖκος, proinde coeunt quandoq;, interdum abeunt diuerſi diſſultantq́;. Deprehendit autem eos ſol: alligat Vulcanus, λῦσε δὲ ποσειδῶν, emittit Neptunus. quibus præmonſtratur doctioribus, calente ſiccaq; poteſtate, ac diuerſis potentiis, humectis frigidisq́;, nunc quidem conſpirare cuncta ac coaleſcere, nunc rurſum diſcapedinari ac relui. Significat coortum hunc ac

conſpiratum analogicum harmonia, quam poſt Homerum poetæ multi ex Marte ac Venere progenitã fabulantur. Compari quoq; ratione Dioſcuri, ideſt Caſtor & Pollux ad duo referuntur hemiſphæria, præcipueq; ad tropicos duos, quod Parabates Iulianus ſcribit. Quanquam nec latet in medicinæ commentariis apud Græcos, parotidas quaſdam dici dioſcuros. Sicut in eiſdem nominatur ſtachys, adiacens pſois pars. Sunt uerò pſoæ lumbi. Nam ouis aut ſuis ſtachyn pronuntiari quandoq; inaudias. Eadem quoq; ratione Iouis Ægida interpretamur, & Pallados, quando eo nomine procellas affectionesq; in ſublimi contingentes intelligimus, quæ catægides nuncupantur, & ægides, ſed & æges. Siquidem Iupiter ſit aer, ubi id genus formidoloſa concipi ſolent. Ad quem Pallada item referunt eruditiores. Illud ſciendum obiter: Ægida dici ab Ælio Dionyſio & Pauſania rete ex coronis contextum. Quem uerò uſum habeat genus hoc, non explicant apertius: probabile tamen fit, laneas ab eis coronas intelligi. Moralis uerò allegoria eſt, quũ fit ad mores relatio, ut ſi Pallada dicamus cum Marte diſſidia agitare, nimirũ rationis impotem animæ partem aduerſus rationalem potentiam attollentem caput intelligamus: quodq; bonum eſt, obluctari malo. Vbi uerò Latonæ aduerſatur Mercurius, ratio ſignificatur, quæ rimatur aſſiduè, recõditq; in memoriæ theſauris, cui ex diametro contraria λήθη eſt, quam obliuionem interpretamur. Sic & Panoptem Argum omnia uidentem, intelligimus ſolertem quendam perſpicacemq;, ac (ut inquit Euſtathius) πολυπράγμονα, qui omnibus intereſſe ſatagat, & quantũ fieri poteſt, uniuerſa oculis ſubiicere, ut nil prorſum lateat, ſpectetq;, ut inquit Homerus, τὰ ὄπισθεν καὶ ἔμπροσθεν. Sic & manibus actuoſum, multaq; obeuntem ſubinde, centimanum dicimus. Alium magna terrarum ſpatia citra fatigationẽ pedibus tranſmittentem æneo crure perinſignem comminiſcimur. Auditioni præcipuè intentum, aſini aures habere dictitamus. Sciẽdum tamen, ab Sophoclis interprete, Argum accipi pro cane, qui fuerit panoptes. Illud uerò hic adiiciamus obiter quodammodo Mercurium nuntiis præſidem, ex quo Angeliam finxit eiuſdem filiam Pindarus: dici Argiphontem, ut in Pauſaniæ lexico adnotatũ obſeruauimus, quia ophioctonos fuerit, ideſt ſerpentis necator, quem (inquit) uocant aliqui ἄργην, ideſt Argen. Verum, qua ratione ſerpẽtem confecerit Mercurius, hoc uerò dicere ſuperſedit. Illud ſcimus, Argan fuiſſe cognominatum Demoſthenem de morum feritate ac natura immiti. Alias qui præter annorum rationem ſapit, Argas item dicitur. Mercurium tricephalum appellarunt, quia phyſicum amplectatur & ethicum ac logicon: uel quoniam cæleſtis ſit ac marinus & terreſtris. Apud Bœotios Mercurius colitur λευκός, ideſt albus. Genitum ex Mercurio Hermaphroditum fingunt ob planetæ naturam quaſi mediam, quippe creduntur fœmineæ qualitatis Venus ac luna ex humoris abundantia, cui dominantur. Nam humecta uis in gignendi poteſtate materiam ſuggerit. Soli uis contribuitur maſculina caloris potentia, quem excitat, cui inſitum ſit humidum excalfaciendo formam inducere, ac excalfactum animare. Sed redeo, unde ſum in hæc digreſſus. Theologica uerò allegoriarum ratio ea ferè traditur, quum dicimus nomina deorum maſculina ſignificare in diuinis actum efficientẽ, fœminina autem potentiam capientem. Præterea quòd cælum ſuo motu tẽpus producat, abſumens perpetuò quæ gignat, imago quædam eſt, referens deum Cælum & Rheam atq; Saturnum filios deuorantem: in quibus Cælus eſſentiam præfert diuinam, Rhea eiuſdem uitam ſignificante, Saturno uerò eiuſdem mentem. Nam Saturni filios ideas rerum ſcienter interpretamur, intelligentia diuina intus genitas, quæ ſicuti producuntur à mente, ita & in eandem reuocantur, illas in ſe quodãmodo abſorbentem. Item quum Ζῆνα eſſe deum coniectamus, ueluti ζωῆς χορηγόν, ideſt uitæ ducem datorem'ue, Δία uerò, ut per omnia ſeſe porrigentem, διὰ πάντων φοιτῶντα: quod etiam approbat Pſellus. In cuius monumentis proditur illud quoq;: Tantalum, ignem ſignare æthereum, τέτακται γὰρ διὰ ὅλων τῶν σφαιρῶν, quia per ſphæras porrigatur omnes, inuehaturq; aere, ut leuior multo. Petram uerò ſphæram accipit, quæ ἀπλανής dicitur, ideſt erroris neſcia. Linguam deniq; intemperantem ad id refert, quòd elementum hoc παφλάζει καὶ συνεχῶς, ideſt ebullit, conſonatq;. Tantalum poſtremò in Oeconomicis ſcribit Xenophon, apud inferos perpetuò agere compauidum, ne bis cogatur mori. Aſtrui & illud non

inepte

inepte poteſt: Tantalos eſſe,ac cenſeri nos omnes:quippe ſitimus quidem bona omnes uera, ſed omnes inſomnia bibimus. dum uero Lethæas aquas ingurgitamus ampliter:interim umbratilem quandam nectaris,& ambroſiæ ſtillam ſummis prægustamus labiis:unde,qua exurimur,Tantali anhela inoritur ſitis.

Quid fabula:& fabularum genera. Cur dicantur Æſopeæ fabulæ. Quintilianus illuſtratur. De epimythio & promythio. Fabulus quid,& fabiolus. Fabularum in oratione utilitas. Inſuper cur fingatur Thamyris à Muſis excæcatus. Thamus. Theut. Mileſiorum figmenta. Suis teſtamentum. VII

QVia uerò ad fabulas recidimus, quas nec ipſas omnino eliminat philoſophia,adiiciamus porrò ex Aphthonio paucula,qui adhortationis ad bonã frugem gratia, narrationem eiuſmodi admitti ab oratore item,non abnuit. Fabulam ergo finit orationẽ eminentem quidem,ſed quæ εἰκονίζει τὴν ἀλήθειαν, ideſt imaginem præferat ueritatis. Nomenclaturam quoque eſſe diuerſam prodit ex inuentorum ratione,aliam nanque Sybariticam dici,Ciliſſam aliam,aut Cypriam. Æſopeiam tamen præualuiſſe appellationem, quòd optimè omnium Æſopus fabellas ſcriptitarit. Quod innuere,quanquam obſcurius,Oratoriarum inſtitutionũ quinto Fabius animaduertitur,quum ait, Illæ quoque fabulæ,quæ etiam ſi ab Æſopo originem non acceperunt(nam uidetur primus earũ auctor Heſiodus)nomine tamen Æſopi maximè celebrantur, ducere animos ſolent. Fabularum uerò genus unum dicitur λογικόν, ideſt rationale:aliud ἠθικόν, ideſt morale:tertium denique mixtum. Et logicum intelligitur quidem,ubi agere hominem quippiam comminiſcimur: in ethico,brutorum exprimimus mores:quod ex utroque confuſaneum eſt,mixti nomen indipiſcitur. Artexi autem apologis hoc genus plerunque documentum aſſolet,quo figmenti uenuſtioris reuelatur utilitas:id ἐπιμύθιον Græci nuncupant,affabulatio dici Latinè ualet. quòd ſi prætexatur, προμύθιον appellabitur rectius. Fabulus obiter ad fabulas pertinet nihil. Eſt autem Catoni fabulus albus, ſicuti eruditioribus placere animaduerto,candida faba.atque ita reponendum apud Columellam in boum cura. Quando & papauer album ab Romanis fabiolum uocari,ſcribit Dioſcorides. Fabilam dici Latine zeam, coniectat Dionyſius. Sunt qui apud Columellam legant bulbulis, uel etiam ualuolis, ideſt leguminum folliculis,fabæque in primis: ſic etiam dictis, quia uallo excutiantur. Illud uerò amplius adnotandum,quod περὶ γοργότητος tomo ſecundo ſcribit Hermogenes, Fabellas præcipuè uoluptatem prædulcem orationi inſpergere,ut in Platonis Sympoſio,quando nata eſt Venus,parato conuiuio diſcubuerunt dii quidem cæteri, & Metidis,ideſt conſilii filius Porus,ideſt affluentiæ deus. Rurſus quod de cicadis ex eiuſdem Phædro eſt: ſed & apud Demoſthenem in Oratione contra Ariſtocratem. Porrò ſecundum dulcedinis gradum habere ſcribit idem Hermogenes, narrationes quæ ad fabulas quàm proximè accedant, uti ſunt quæ de Troiano bello commemorantur. Tertio autem loco ſtatuuntur, quę in fabularum participatum raro admodum ueniunt, cuiuſmodi ſunt Herodoti omnia. Pauca enim inſunt fabuloſa,ut quæ de Pane dicuntur,& Iaccho,& alia non ſanè multa,proinde ineſt iis dulcedinis minus. Quoniam uerò de fabulis mentio nobis plurima eſt,in quibus maximè uerſantur poetæ,ſæpius ueritatem inuoluentes,corollarium adiiciemus illud: ex Homero credi manaſſe primum,uti apud Dorion Peloponneſi Muſarum indignatione dicatur Thamyris excæcatus:Ego,inquit Pauſanias, morbo illi corruptos eſſe oculos,contenderim. Quod ipſum poſterius Homero quoque uſu ueniſſe compertum eſt. Memoratur & illud,Balyram fluentum inde appellationem contraxiſſe,quòd in calamitate illuc lyram abiecerit Thamyris,qui Philamonis fuerit filius,& nymphæ Argiopes, quæ ad Parnaſum incoluerit:ſed ubi utero ſe geſtare animaduertit,in Odryſas commigrarit,quòd illam in domum non admitteret Philamon. Hinc factum,ut Thamyrin nunc Odryſen uocent, nunc Thraca. Thamum uerò Hieronymus in Ezechielem ſcribit,Hebræorum ac Syrorum idiomate, Adonidem indicare. Quin eiſdem Iulium quoque ſignari menſem,quo amaſius is fato conceſſerit. Mileſiorum porrò figmenta in ſcholis ab cirratorum turba decantari conſueſſe,auctor in Ruffinum Hieronymus eſt. Sed & à Suẽ conditum teſtamentum cachinno,inquit,Beſſorum membra concutit.

Tantali qui · Fabula quid · Fabularum diuersa g[…] · Fabulæ Æsopeæ cur · Quintiliani locus illus[…] · Hesiodus primus fabu[…] auctor · Fabular. triplex gen[…] Logicum, Ethicum & Mixtum · Affabulatio · Fabulus quid · Fabiolus · Fabila · Zea · Fabularum in oration[…] utilitas · Porus Metidis filius · Herodoti fabulosa · Thamyris cur a mus[…] excæcatus fingatur · Homeri cæcitas · Balyra fluuius unde · Odryses, et Thrax pr[…] Thamyri, cur · Thamus pro adonide · Thamus pro Iulio mẽ[…] · Milesiorum figmenta · Suis testamentum

Eſſe inter homines quoſdam uelut natura principes, atq; item ſeruos. Delphicus gladius. Qui ſint angari. Aſtandæ. Veredarii ducis Mediolani. Pegaſarii. Stathmi. Poſtæ. Stathmia. Phryctoria. Item de agarico, & angonibus. Item qui opiones, & teſſenarii. Opion quid, & meconium. Agonice. Herculei agones. Agari Scythæ. Cereales. Anabaſii. Parangariæ. Parauredi. Veredum. Caput VIII

ARiſtotelis ſummi philoſophi ex Politicorum primo, egregia ſententia eſt, Eſſe inter homines ἄρχειν μὲν τῇ φύσει, καὶ ἀρχόμενον διὰ τὴν σωτηρίαν. hoc eſt, imperans quidem natura & parens, propter conſeruationem. Nam qui mente proſpicere rem poteſt, natura imperare uidetur ac dominari. Qui uerò corpore ita affectus eſt, ut exſequi iſta poſſit, nil ipſe admodum diſpiciens, ἀρχόμενος, καὶ φύσει δοῦλος. quod eſt, paret natura, atq; ſeruit. Nihil enim natura facit tale, qualem chalcotypi, ideſt ærarii fabri, Delphicum gladium diuerſis uſibus accommodum ex inopia. Hoſce uerò homines ita ſeruituti mancipatos publicæ in primis, angaros rectè dici animaduerto; manet id uerbum hodieq;: & angarias in re militari apud Vegetium uidemur legiſſe. Sed & Iurecõſultus Arcadius Digeſtis De uacationibus, Angariarum (inquit) prohibitio, perſonale munus eſt. Apud Vlpianũ uerbum quoq; reperitur angariari, Digeſtis De priuilegiis ueteranorum. Meminit Nigidius item, ut eſt à Gellio adnotatum. Hinc, opinor, noſtrates item unius adiectione elementi, tangaros formaſſe: quo nomine ſignant ruſticiores iſtos ferina quadam mẽte, & nimio plus ab humaniore uſu ac urbaniore ſequeſtratos. Angarias legimus primo Codicis De ſacroſanctis eccleſiis, & parangarias: has uerò interpres accipit, in quibus uertitur perſonarum opera, & rerum impendia. Legitur & uerbum idem paulo pòſt De epiſcopis & clericis: Exactiones (inquit) angarias uel parangarias, eccleſiaſticis perſonis non imponant. Angaros tamen inuenio nuncupatos regum nuntios in Perſide: nam & illarum gentium eſſe uocabulum Herodoto uidetur. Sicuti Aſtandæ ferè notionis eiuſdem, hoc eſt grammatophori, ſiue tabellarii, qui certis itinerum ſpatiis permutarẽtur. Darium Perſarum regem fuiſſe quandoq; regis aſtandam, Plutarchus ſcribit in libro De Alexandri fortuna: quo argumento illius, inquit, coarguitur ſeruilis ignobilitas. Æſchylus in Agamemnone,

φρυκτὸς δὲ φρυκτὸν δεῦρ᾽ ἀπ᾽ ἀγγάρου πυρὸς ἔπεμπε.

Quibus ſigna facibus data, & per ſucceſſionem quandam ſignificat, quum angarum ignem dicit. Is uerò nuntiis nihil pernicius tranſcurrere in rebus humanis, Herodotus opinatur. Meminit & Xenophon libro Pædiæ octauo, Velocius ire credebantur nuntii huiuſmodi, quàm ſit gruum uolatus. Cyrus uidetur horum auctor primus. Memorabile eſt, quod ad hanc ſententiam Cleomedes ſcribit in libro De contemplatione orbium cæleſtium, Perſarum regem, quum arma Græciæ intuliſſet, ita diſpoſuiſſe homines à Suſis per ſtationes Athenas uſq;, ut quæ à ſe in Græcia gererentur, ſignificari Perſis, uoce per ſtationarios excepta, poſſent. Eam uerò uocem, proditum hiſtoriæ eſt, huiuſmodi exceptione progreſſam, quadragintaocto horis à Græcia in Perſas perueniſſe. Non omittendum, Mediolani principem, ueredarios item habuiſſe in Italia, qui diſpoſiti per modica interualla celeritate inenarrabili alius ad aliũ literas perferebant. Pegaſarios item nuncupant curſores, qui certis itinerum ſpatiis diuertunt. Stathmos dicunt manſiones id genus: uulgus ſimplex etiã poſtas: catalyſes Græci quoq;. De ſtathmo Herodotus hiſtoriarũ quinto. Sunt qui itineris menſum diurni ſtathmum interpretẽtur. Sudas, militare diuerſorium. Stathma uerò, ſeu ſtathmia quæ libræ lancibus iniiciuntur. Hemerodromum, ideſt curſorem, Philippidem celebrat hiſtoria ſexta Herodotus; etiam ſi ab diurni curſus ratione, ſol Græcis dicitur hemerodromus. Hemerodromos dici ſpeculatores putat Liuius, quia ingens die uno metirentur ſpatium. Obiter uerò illud legentes cõmonuerim, Phryctoria dici in libro De mundo, ab Ariſtotele (ſi modo ex illius officina prodiit liber hic, id quod doctorum aliquot inficiantur planè) ſpeculas quaſdam prominentiores; ex quibus oſtentatæ faces è longinquo præſignificarent, quid in quaq; regione factum eſſet noui: adeo ut in die una, quid in tota Aſia fieret, rex facilè perciperet. Phryctos uerò id genus faces uocitant, in quis

ſunt

ſunt & obeliſcolychni nuncupati. Phytoria uerò Græcis ſeminaria dicunt, ſeu plantaria, unde mox transferuntur plantæ, πεφυτευόμεναι, ut Bithyni dicunt. In Plutarchi monumentis relatum inuenimus, opionas & teſſenarios dici eos, qui nuntiorũ ac ſpeculatorum fungantur muniis: ni mendum exemplarium ſit. At opion, ſuccus eſt lacteus è ſcapo papauerum ſylueſtrium inciſo manans, qua ratione rhœadis ſunt cognomen ſortita. Meconium uerò ex papauere exprimitur. Theſſenarii cum flatili rectius dicuntur ἐκ τοῦ θέω, τὸ τρέχω, ideſt curro. Sicuti opiones uidentur nuncupari ab ὀπτῆρος, quod ſpeculatorem indicat. Theſſameni uocantur Græcis etiam ſuppliciter apprecantes, apud Heſiodum, Archilochum & Apollonium: quoniam θέσσαι, petere ſignificet, ac ſupplicare. Opaonem Herodotus hiſtoria quinta, miniſtrum intelligit, quem paulo ante hypaſpiſten dixerat, ideſt ſcutiferum. Verum, ut ad angaros reuertar, ſunt ex Græcis, qui id uerbum non pro operario tantum accipiant, ac miniſtro, ſed pro achthophoro item, ſiue baiulo: unde & mulos quandoq; angaros dici, ex approbatiſſimis auctoribus compertum nobis eſt. Angariam quoq;, ſicuti iam attigimus, inuoluntariam uocant neceſſitatem, & quod uiolenter iniungitur. ἀγγαροφορεῖν, onera ferre dicunt, permutatione ac uiciſſitudine quadam, uti Orion ſcribit. Eſt ἀγγαρεύεσθαι uerbum aliud, utitur eo in Sicyonio Menander: id uerò indicat, non ſolum ad onera ferenda cogere, ſed quamlibet hoc genus neceſſitatem. Quos item recuſantes cogimus, ut nobis ſint itineris duces, angaros rectè dixeris. Angara uerò etiam ipſos ſtathmos, hoc eſt mãſiones ac diuerſoria, in quæ angari, hoc eſt tabellarii peracto diei penſo, diuertant. Parauerедos item legimus: hinc parauerедorum dicuntur munera, ubi ex agris excitantur, qui onera auehant, uel bellica organa, principum iuſſu uel reipublicæ. Veredum, ſunt qui pro uehiculo accipiant. Angones uerò tela ſunt magnitudinis mediæ. Nam & in Sarmatia fuit urbs & amnis Agarus, unde Agarico radici datum nomen, ferè creditur. Agonicen certaminis uictorem accipe. Agonem Heracleoticum Herculeum intelligunt nonnulli. Pollux, gymnicos agonas σεμνότερον Herculeos dici autumat. Agaros Scythas ſcribit in Mithridatico Appianus ſerpẽtium morſibus ſolitos adhiberi, quo nomine Mithridatem aſſiduè aſſectatos. Inuenio denique, cereales anabaſiosq; dici eos, qui emittantur, rumores aliquos diſſeminaturi: uelut ſemina ſparſurum emiſit Triptolemum Ceres. Sed ab equorum inſcenſu, curruum'ue, anabaſii nuncupati.

Ficulnum lignum cuiuſmodi ſit. Fici folia cur dicantur thria. Thrinacia. Thapſus. Atharathrion. Curq; ficus arbor amara ipſa, fructus tamen prædulces gignat, & cur non iciatur fulmine. Iſchas. Phelomata. Olynthi. De caprificatione. Ficorum interim genera plura, & in iis de puerorum ludo. Cenchramides. Farctum fici. Carpi. Gluma. Erineos an ſit agreſtis ficus. Opos. Opora unde. Opias caſeus. Sycomorus. Morus. Phytalus. Cymalitus. Syca unde dicãtur. Hamadryadum hiſtoria. Ficedula. Martialis locus. Sycophantæ. Vireta ficus. Ficari.

Caput IX

Ficulnum lignum notæ eſt aſperitatis atq; amaritudinis: ſed & folium ex ſcabricie dictum à Græcis uidetur θρῖον. Nec nos moueat flatilis ratio, nam in aliis hoc item fit: thrinaciam thapſi radicem nũcupat Nicander, quod in Trinacris, quæ eſt Sicilia ſit frequẽs, quam & trinaciam uocant. Thapſum uerò in Thapſo inſula Sporadum una inuentam ab Crateua memorant. Eius eſt uiridior ſuccus & ægritudinem aſſimulantes, ac uideri cupientes ualitudinarii, eo faciem perlinunt. Sed ad ficum redeo, ſi tamen commoneantur eruditi, apud Homerum & ueteres Græcos pro Sicilia Thrinaciam ſcribi, ut flatilem recipiat prima. Et in Etymologico id teſtatum nouimus. Atharathrion in Plauti Pſeudolo interpretãtur eruditiores, libi ſpeciem ficulnis obuallatã foliis. Sunt qui thria inde opinentur dici, quoniam in treis uiſantur diſtincta portiones. Ligno item copioſior ineſt ſuccus: inde exuſtum, grauem prorſus & acutum reddit fumum. quod facetiſſimè Ariſtophanes exprimit in comœdia, cui titulus σφῆκες. Id & Ariſtoteles Problemate quodam comprobat. Proinde ab eruditis agitatur quæſtio, Qui fiat, ut arbor amariſſima fructum producat prædulcem, ac pinguedinis multæ: adeo, ut Ananius iambographus etiam σῦκα τῷ

χυνοῦ

χρυσοῦ χείοσω, ideſt auro pronuntiarit eſſe ficos meliores. Accedit admirationi,quòd inter frugiferas arbores ficus modò eſt ἀνανθὴς, ideſt citra flores. Quòd uerò nec de cælo tãgitur,id utiq; uel amaritudini acceptum referri oportet. Id genus quippe non attingunt fulmina,quod uitulus comprobat marinus,atq; hyæna. Ratio autem propoſitæ ambiguitatis illa eſſe nonnullis uidetur,quòd arboris dulcedo,quantacunq; ſit,in fructum ſecernatur:proinde,quicquid reliquum fiat in ligno ſucci,in amaritudinẽ degenerare. Id uel hepatis præcipuè argumẽto patet,quòd ipſum dulciſſimum eſt,quòd feculentum,quodq; biliosum eſt, in locum unum ſequeſtrato,ac quodammodo percolato. Ineſſe autem ficui ſucci bonitatem,quam euchymiam dicũt: eo probant indicio, quoniam adnata illi ruta dulcior euadat,& chymi molliorìs,ceu indidem deliquata iucunditate: ni diuerſum magis aſtruat quiſpiam,ficum uidelicet, dum alimentum ſibi conciliat,eximere quod acre,quodq; amarulentum eſt. In Paro inſula ficos rubentes uocant hæmonias. Leucerineon ficum dicunt albam. Cydoneas ficos,hyemales intelligunt Achæi:præcoces rectè prodromos dixeris ex Theophraſto: fortè protericas quoq;.nam & Seleucus ita ficum genere quodam nuncupat,maturius promẽtem fructus. Iſchadas uerò Atticas fuiſſe prædulces,teſtis eſt Dinõ,& retulit Theocriti interpres in Daphnide. Iſchada in Sophocle,pro anchora interpretantur grammatici. Sed & ficum quandam ibidem quoq; fuiſſe ſacram nuncupat.. adnotauimus,ut mox item dicetur:non ſuperſtitionis argumento,ſed gratiæ ac communicationis mutuæ,ut inanimatorum exemplo in bonorum participatum cæteros item admittamus. Quando & Romani fuit moris,lucernam minimè extinguere,ut uolentes perfrui poſſent,ipſis nihil indigentibus. Græci præterea Athenienſeſq; in primis ficos maturitatis falſam præferentes ſpeciem, φήληκες uocant,hoc eſt phelacas:quia phelomata dicantur impoſturæ deceptioneſq;:nam & φηλοῦν, decipere eſt. Hinc & uerbo parum luxato,qui mos imperitæ plebis eſt,plerique uulgò pro fraudibus ,phedolias uſurpant. Eas ficos Lacones œcadas dicunt. Alioqui ficos ante quàm mature ſcant,olynthos iidem Græci:nos dicimus groſſos,ſed non multitudinis tantum numero,quod quidam tradiderunt:quando & Mattius apud Macrobium ita ſcribit,In millibus tot ficorum non uidebitis groſſum. Et tertiodecimo Naturalis hiſtoriæ Plinius de Ægyptia ficu, Sed groſſus eius non matureſcit,niſi inciſura emiſſo lacte. Olynthos in Theriacis Nicander,etiam coccygas dicit:quoniam ſimul cum aue coccyge uerno tempore promant ſeſe. Sunt qui primitiuas ficos dici olynthos putent,ac groſſos. Aſtruit Macrobius, quæ maturitatem neſciant,ita nũcupari. Sunt inter Græcos qui ita diſtinguant,ut primum ſit olynthus(quanquam apud Euſtathium bis olonthon inuenio ſcriptum uno quidem loco,ſed & alibi eodem modo) mox phelax,inde ſycon,ideſt ficus,poſtremò iſchas:unde & forma deminuta , iſchadia nuncupantur, παρὰ τὸ ἴσχειν, quia ulterius fieri prohibeatur augumentum autumnali hora. Pleriq; eo nomine aridas intelligunt ficos,& attenuationis argumento dici iſchadas putant:quanquam & tragemata omnia,eo quoq; uocabulo ſignari credunt, Ariſtophanis teſtimonio in fabula Pluto. In noſtris literis nonnullos inuenias,qui aridam ficum,caricam dici putent:quum ſit tamen fici ſpecies carica(Plinio tradente)in Syria. Et in Caria ficum eiuſmodi copioſe enaſci,Strabo auctor eſt. Sunt qui prodant,in Græcia,Cilicia,Cypro ſui generis ficũ, quam uocent olynthophorum,quæ antea quidem ficum ferat,ponè uerò olynthum. Nam ficum propè ſolam eſſe biferam , non eſt obſcurum , quòd attrahentis potentiæ uiribus,ſuperq; arboris eius raritati acceptum referri conuenit,quarum beneficio humectæ poteſtatis plurimũ ſibi aſciſcat,& inde copioſius fructum producat alatq;. Coroneos,eſt ficulnæ arboris ſpecies,meminit Ariſtophanes:quam etiam coracium uocant,ideſt κοράκειον: quia fructus coraci,ideſt coruo,ſit aſſimilis colore. Feſtiuus eſt antiquitatis mos,in hac mentione non utiq; prętereundus. Conſueuiſſe luſitantes puerulos in ſublime ficos,ſeu iſchadas,uel uuæ acinos iactare,moxq; hiantes ore excipere. Iſchades Atticæ probabantur(ut diximus)præcipuè:nam & Ariſtophanes ait,

οὐδὲν γλυκύτερον ἰσχάδων. nil dulcius iſchadibus. Et Indorum rex Amitrochates per epiſtolam ab Antiocho mitti ſibi iſchadas flagitauit. Perſarum quoq; regi indidem pergratas fuiſſe iſchadas,ſcribit Dinon:etiam ſi apponi modò conſueſſent,quæ

imperio

imperio obnoxia ferret regio. Erāt in iis Ægilides pulcherrimæ, ab Ægila tribu appellatione ducta: nā chelidonias uocabant erythromelęnas, ideſt in nigro rubētes. Apud Theopompum Tithraſiæ laudantur item. Sunt & quæ brigindarides dicantur, barbarè quidem, ſed quæ bonitate præcellant. Iſchadas Iulius Pollux ita diſtinguit, ut alia recens dicatur, alia uirens, item uetus & ſicca, itemq; ſale condita. Comici etiam iſchada nouere κοπίων. Nouellæ autem ficus ſycades dicūtur, quamuis & adultas quidam eo nomine intelligant. Memorabile eſt, quod in cōmentatione de euchymia, de ſe Galenus prodit, qui annum agens octauum & uiceſimū, quum abſceſſum uereri cœpiſſet, qua hepar diaphragma contingit, horęis omnibus bellum indixit, ficis exceptis, ac uuis egregiè matureſcentibus. Non deſunt tamen, qui eſu ficorum ſanguinem conciliari parum probum cenſeant, quando hinc ſcaturiat pediculorum fœda multitudo. Agreſtem ficum uocant erineon, ideſt caprificum. Erineon, ut ex Pauſaniæ theſauris percipi licet, Græcorum nonnulli olynthum dicunt: tragum autem Meſſenii. Id quod ſymbolicè ſignificauit Apollo Ariſtomeni, & Theoclo uati de ſalute conſultantibus reſpondens,

ἐς τι τράγος πίνησι νέδας ἑλικόῤῥοον ὕδωρ,
οὐκέτι μεσσήνην ῥύομαι.

Erat autē Neda fluuius, cuius uiſuntur fontes in Lycæo monte. Tragus uerò non hircus intelligebatur: ſed erineos arbor in aquam Nedæ prona, ac foliis humorem quodam modo hauriens, unde à Theoclo coniectatum, ingruere Meſſeniis fatale malum. Erinei fructum dicunt erinon, ut eſt apud Ariſtotelem, & repetit Euſtathius: quem etiam ficubus circùm appēdunt, Pauſania tradente, ut ficos contineant, quod uocant ἐρινάζειν, uel συκάζειν. cuius rei etiam Columella commeminit. Ni id arrideat amplius, quod libro quintodecimo Plinius ſcribit, de culicibus in caprifico enaſcētibus. quorum meminit ſecundo De hiſtoriis plantarum Theophraſtus, & in Cauſis itidem ſecundo libro. Verum & circùm appenſio illa ipſum hoc, ut coniectare libet, ſignificarit: nam puluis & caprificatio hoc quoq; præſtant, ne fici decidant, humore tenero abſumpto. Naſcuntur uerò culices ex caprifici pomorum granis, quæ etiam in aliis frumenta noſtri uocant, cenchramidas Galenus, ex quadam milii ſimilitudine. Cenchramidas ſunt, qui in fico etiam carpos nuncupent: ſicut pericarpium uocant, quod circumiectum eſt humidum, cum ambeunte corio. Carpi nomine oliuarum item ſanſas intelligunt. Glumas uocant ficorum folliculos, à glubendo, ſicut in granis quoq;. Farctum ficorum legimus in Columellę Ruſtica re, Farctum (inquit) fici ſpecioſius efficit, ac plenius. Id pulpam uocat Palladius. Erineon, ut commonuimus, arbitrantur multi ſylueſtrem ficum, ſed non eſt. uerum, ſui generis habetur erineos, ut aliis placet, ab Dorica ciuitate ſic nuncupata, ſiquidem erineon dicūt: quod Lycophronis interpres prodidit. Quia uerò peſſimi generis inibi habentur fici, propagatum inde, ut id genus omnes ita nominentur. Auctores habeo: lacteum in ficu humorem dici opon, ideſt ὀπόν. Sed & eodem ſignatur uocabulo, ramis agglutinans folia humecta uis, unde producatur opora. Sunt qui arborum lachrymam ſignificare opon autument. Verum ea nomenclatura nuncupatur propriè, quo concreſcit lac, coagulum. Proinde qui ſic denſet, coitq; caſeus, opias uocitatur. Philoſycos dicitur, cui plurimum arrident fici, quas arbitranī nonnulli uelut duces purioris uitæ mãſuetiorisq;, quando ἱερὰν συκῆν Athenienſes nuncupant, ideſt ficum ſacram, locum innuentes (ut putant aliqui) ubi ea ſit nata primum. Sed & fructum ἡγητορίαν uocant, hoc eſt hegeterian. Quin & ueterem primumq; fuiſſe Athenienſibus cibum inde, ſcribit Ælianus: ſicuti Arcadibus glande ueſci, antiquiſſimum fuit: Tirinthiis uerò, iis quas uocant ἀχράδας. Id uerbum quid indicet, qui ſe ſcire diceret, non inueni. Indis autem calami ſolennes fuere in menſa: Carmanis, palmæ: Mæotis milium, & Sauromatis: Perſis, cardamum ac terminthus. Calliſtruthias ficos reliquis præſtare omnibus in urbe Roma, credit Athenæus. Inueni & iſchadas chelidonias, quæ etiam chelidones nuncupentur, meminit Athenæus, & nos paulo ante. Ficorum cuſtodes, ſycori rectè dicuntur, ideſt συκωροί. Palathas uocant Græci ficos inuicem connexas. Hinc illud ex hiſtoria eſt: Perſarum regem in bellicæ deæ templo ſacris ſolitum initiari, ſtolam exuiſſe propriam, ſumpta ea quam olim

ante regnum antiquior Cyrus geſtaſſet:ac σύκων παλάθας ἐκφαγόντα, etiam termin/
thum uoraſſe oxygalæ poculo hauſto. Deam uerò bellicam quis Palladem coniecta/
rit. Ficariam intelligere Palladius uidetur fici arborem. Quia uerò eius arboris folia
diximus θρῖα uocari:hinc Græci,quîs dedit ore rotundo Muſa loqui, θριάζειν di/
cunt folia id genus colligere. Sicut συκάζειν, præter id quod dictum iam eſt,ficos col
ligere indicat. Liquet id Dionis hiſtoria,Inuſta(inquit)ſuſpicionis eſt labes Liuiæ,cui
ipſe haud aſſentior,ficos adhuc in arbore propendentes ueneno ab ea fuiſſe litas,quia
inde ſoleret Auguſtus αὐτοχειρίᾳ συκάζειν, ideſt ficos manu præcerpere propria. Vi/
retam ficum nec dum maturam dici,apud eruditiores obſeruatum eſt. Ficorum ani/
malia,apud Ariſtophanē pſenes dicuntur,& cnipes. Traſiam uerò non aceruum mo/
dò ficorum putant,ſed ex calamis intextam tabulam,in qua refrigerantur. Plantaria
eiuſmodi ficeta nos,at Græci συκίδας nuncupant. Poſtremò illud uacātis operæ non
fuerit utiq;:caprificationem dici à Plinio,quum macie corticis aſtringente ſe ex ægri/
tudine,iuſtoq; plus uitalia arboris comprimente,perpetuis inciſuris diducunt,ac uelu
ti cutem laxant:id quod eſſe ſalutare,commonſtrant cicatrices internato corpore ex/
pletæ. Sed cur nā remedii genus dicitur caprificatio? An à caprifici ſimilitudine,quæ
muros prorūpens tumida proſilit? Nam & Martialis calculum adiicit;marmora Meſ/
ſalæ findit caprificus. & uenuſtè per metaphoram Perſius,

Et quæ ſemel intus
Innata eſt,rupto iecore exierit caprificus.

Ni à ſimilitudine culicum malis,qui in caprifico enati ad ficos euolantes ora aperiunt
earum,quod ipſum & caprificatio dicitur:quod ſi eſt,facilè quorſidam uanitas de ſca/
rificatione coarguit. Sycon eſſe dicunt, ἐγκωματικὸν ἕλκος in oculis & ſede:id & ſy
caminon uocant. Sed propriè ſycamina dicuntur mora,ut Paulus inquit. Arborem ue
rò ipſam ſycamineā,ſed ſyceam quoq; Hippocrates,& ſycen Ægyptiam ſycomoron
dicunt,& ſycomoreā. de ea,nonnulla Strabo libro ultimo:& in Dipnoſophiſtis Athe
næus. Ex Hippocrate illud item eſt:morum,arborem dici,& moreon. Ægyptiam fi/
cum,ſiue morum, etiam moroſycon dicit Celſus. Sycomora dici opinantur ex Græ/
cis nonnulli,ab ignauo inertiq; ſapore:quo argumento Syllam Athenienſes eſſe dice/
bant, συκάμινον ἀλφίτῳ πεπασμένον, ideſt ſycomorum polenta conſperſum. Syco/
phantas eſſe delatores eorum, qui ex Attica ficos exportarent,nemo non nouit. At,
inquit Alexis apud Athenæum, malè hoc conceptum uideri: nam qui bonus uir eſt
ac ſuauis & ficos apponit,ſic decuit nuncupari,quoniam ita ſuos retegat mores:nunc
uerò prauo ſuaue adnexum ambiguitatem parit,unde nam ſic habeat. Poſtremò,ut ſi/
ne radio cumulentur omnia,obſeruatum in literis eſt:prope Cephiſſum à Phytalo Ce
rerem hoſpitio ſuſceptam,quæ honoris ergò plantam fici mox illi contribuerit. quod
inſculptum monumento Epigramma abundè teſtatur,quod ita habet,

ἐνθάδ' ἄναξ ἥρως Φύταλός ποτε δέξατο σεμνὴν
Δήμητραν, ὅτε πρῶτον ὀπώρας καρπὸν ἔφηνε,
ἣν ἱερὰν συκῆν θνητῶν γένος ἐξονομάζει
ἐξ οὗ δὴ τιμὰς Φυτάλου γένος ἔχει ἀγήρως.

In locis haud ita diſſitis uiſebatur & Cymaliti ſacellum,ſiue is heros fuerit,ſiue κυα/
μους, ideſt fabas ſeminarit primus. Quæritur deniq; inter non incelebres Græcis au/
ctores,unde nam ſyca,ideſt fici nominis rationem trahant:& ſunt qui Syceam ex Ti/
tanibus unum tradant,quod in Georgico ab Dorione proditum,libro De ſtirpibus ſe
cundo,Tryphon ſcribit. Eum uerò Syceam quum inſectaretur Iupiter,ab terra ſuſce/
ptum matre,quæ & plantam remiſerit εἰς ἀνατροφὴν τῷ παιδί. At Pherenicus ab Sy/
ca maluit Oxyli filia, qui cum Hamadryade congreſſus ſorore Caryam genuerit,ac
Balanum,Cranium,Oream,Ægirum,Pteleam,Ampelum,Sycam, quæ Hamadrya/
des nuncupentur nymphæ,unde & arboribus conciliata nomina:cui ſententiæ aſti/
puletur Hipponax,ubi ait, συκῆν μέλαιναν ἀμπέλου κασιγνήτην.

Ficedulam Græci ſycalida uocant,ac ampelida,uel ampeliona quoq; ,ut tradit Pol/
lux: quod ideo non tacuimus,ut grammaticos commoneremus, quo pacto intelligi
Martialis illud debeat,

Quum

Quum me ficus alit,& paſcar dulcibus uuis,
Cur potius nomen non dedit uua mihi?

Quos dicamus inaffectatos capillos,affectatos'ue. Galericulus. Capillamentum. Phenace. Capillare. Capilliana ruta. Euphorbi cincinni. Pericephalea. Epaphæreſis. Stlengis,ſeu ſtrigil. Item de capillorum ornatu pluſcula. Quæ dicantur focalia. Caput X

DE capillorum ratione alibi affatim diſertatum à nobis eſt,nihilominus quæ ad id ſpectantia inter legendum ſeſe oſtentarint,conuerremus (quod dicitur)cum puluiſculo,cumq; ipſis manipulis,modò occurſent relatu non indigna. Neq; enim minutias quiſquilias'ue cumulatius exhibere legentibus, conſiliũ eſt:etiam ſi quandoq; ſigna faſcesq; ſummittimus,ut omnibus ſuppetat quod præcerpant,ſintq; noſtri libelli uice Delphici gladii. Igitur capillos nulla decoris affectatione excultos inuenio in claſſicis auctoribus appellari inaffectatum capillitium. In Apologetico ſcribit Apuleius,Capillos ſeſe habuiſſe non amœnos ac delicatos,nec ad lenocinium decoris promiſſos, quales affectati dicuntur, ubi anxia quadam cura franguntur in gradus,coluntur q; ſtudioſius à cincinnatulis & troſulis,qui (ut Seneca tradit)ſolicitiores ſunt de capitis ſui decore,quàm de ſalute,qui inter ſpeculum pectinemq; occupati ſunt, qui'ue concinniores eſſe malunt,quàm honeſtiores, qui rempublicam turbari ſuam minus curant,quàm comam. Lego præterea curioſum huiuſmodi capillitii cultum dici comoticon genere tam maſculino quàm neutro:nam comotria emplectriam ſignat,quæ muliebres adiuuat delicias implicando excolendoq; uenuſtius. Comos,ornatus eſt,quum arte quadam ſucciduntur capilli detondenturq;. Coſmotica medicamenta capillis uenuſtandis excogitauit nimia medicorum ſedulitas. Qualia ab Archigene compoſita,memoriæ proditum eſt,quibus docet flauos & criſpos capillos fieri ſalis ſpuma,intermixta myrrha. Galenus quoq; medicus alioqui grauis,coſmotica recenſet,quibus nigricet capillus,aut in candorem perducatur,uel euadat rufior. Quin commemorat etiam,uidiſſe ſe mulieres compluſculas immodica affectati capillitii defunctas curioſitate,quum caput huiuſcemodi medicamentis letifera frigiditate uexaſſent. Hac in re ſcitu dignum Alexandri apophthegma,qui capillos tingentem conſpicatus, Μὴ inquit τὰς τρίχας βάπτε, ἀλλ' εἰ δύνασαι τὰ γένεια. Euphorbi aurei cincinni parœmiæ faciem habent in Philoſtrati heroicis,quòd coma eſſet prænitida,& in ea ſibi nimiũ placeret Troianus Euphorbus. Caput comere, ubi uitæ ingruant diſcrimina,Spartanis fuiſſe peculiare,credimus Herodoto. Eſt & comotrion muliebre inſtrumentum apud Iulium Pollucem. Scribit Ambroſius in Hexaemero libro ſexto,Comam eſſe reuerendam in ſenibus,uenerãdam in ſacerdotibus,terribilem in bellatoribus,decoram in adoleſcẽtibus,comptam in mulieribus,dulcem in pueris. Tolle arboris comam,arbor ingrata eſt:tolle humani capitis capillum,tota pulchritudo flacceſcit. Præſto eſt Ouidiana id comprobans ſententia,

Turpe pecus mutilum,turpis ſine gramine campus,
Et ſine fronde frutex,& ſine crine caput.

Sed & Apuleius,Mulierem etiam uenuſtiſſimã,ſi capillitio nudetur,licet illa cælo deiecta,mari ædita,fluctibus educata:licet,inquam, Venus ipſa fuerit:licet omni Gratiarum choro ſtipata,& toto Cupidinum populo comitata,& balteo ſua cincta,cinnama fragrans,& balſama rorans,ſi calua proceſſerit, placere non poterit,ne Vulcano quidem ſuo. Quamobrem galericulum conſuunt nõnulli ex alienis capillis ad uelandam caluitii deformitatem,ubi fuerint natiuo capillorum nudati flore. Id appellari inuenio capillamentum. Horatius etiam caliendrium dixit. Græci phenacen, ἐκ τοῦ φενακίζειν, quod decipere eſt:quod uerbum etiã apud noſtrates uulgò durat,ut phenaciſſare,pro imponere uſurpent. Decipimur autem, διὰ τὸ ἐπείσακτον τῆς κόμης, ideſt ex aduenititia coma. Calamidas uocant harundineas acus firmandis cincinnis,aut uelamentis comparatas,quarum uicem implent modo æreæ uel argenteæ aciculæ. Pericephaleam intelligunt Græci muliebrium capillorum ſpiram capiti circũuolutam,tametſi communi æſtimatione uox ea galeam indicat. Epaphęreſin apud Martialem mollius interpretantur comæ ornamentum,uariis locis capillo ſucciſo. Apud Galenum,ſanguinis legi

mus epaphæreſin,pro detractione. Adnotatu dignum : ſtlengida dici Latinè quidem nota ſignificantia ſtrigilem,ſed & ea uoce indicari quãdoq; ductam ex auro bracteam ſiue laminulam,qua coronabantur non mulieres tantum,uerum & uiri:quod indicat per initia quarti libri Athenæus. Scribit Columella:Romæ publicos fuiſſe capitum & capillorum cõcinnatores.Ex canonicis uerò Decretis illud eſt, Mulieri datam eſſe comam tum operimenti gratia,tum ad ſubiectionis memoriam:proinde ſi qua religionis cauſa crines ſibi amputarit, anathema iudicatur. Capillare,Martialis accipit pro unguento ad capillos excogitato illis uerſiculis:

Stlengis, seu Strigil. — Mulieri cur data coma. — Capillare quid.

Non erubeſcit murice aureo nobis
Diuidere mœchæ pauperis capillare.

Capillianam uerò rutam idem appellaſſe uidetur de herbarũ florumq; capillamentis. Sunt qui ferrum,quod uibrandis capillis cãdeſcit,apud Horatium focale appellatum putent Sermonum ſecundo:

Capilliana ruta. — Focale

Quæro,facias'ne quod olim
Mutatus Polemon,ponas inſignia morbi,
Faſciolas,cubitale,focalia,potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpſiſſe coronas.

Ego uerò longè aliter ſentio:nam id uerbum focalia,non à foco deflexum puto,ſed à faucibus inclinatum potius, diciq; eo nomine colli ornamenta : quod ſignificat etiam Acron,atq; Porphyrio. quanquam ęgritudinis remedia uerius appellarentur focalia: quod item innuit Porphyrio,& monſtrat apertiſſimè Quintilianus. Palliolum,ſicut faſcias,quibus crura ueſtiuntur,& focalia,& aurium ligamenta ſola excuſare poteſt ualetudo. Hæc Martialis item innuit,

Focalia quid. — Martialis locus pul-cherrimus

Quid recitaturus circundas uellera collo?
Conueniunt noſtris auribus illa magis.

Sed & in Diſtichis:

Quòd lana caput alligas Carine,
Non aures tibi,ſed dolent capilli.

Focalibus item aures obturabant recitaturi, ne obſtrepẽtium clamore exterrerentur. Parthorum eſſe ſcribit Seneca,capillum effundere:Germanorum autem iungere,Scytharum ſpargere.

Capillũ effundere, Parthos. Capillũ iungere, Germanos. Capillũ spargere, scythas.

Capillos dici à Græcis τρίχας, inde deriuata pluſcula. Trichaices qui. Trichilæ. Trichorum. Spartiani locus,& Papinii. Diſtega,& triſtega. Trichina. Trichides. Trichiæ. Tricæ. Tricinus quæſtus. Strangalides quid. Philippi dictum,in eum qui inficiebat capillos. Extricati uniones. Phœbæ capilli qui.

Caput XI

QVia uerò Græcè capilli dicuntur τρίχες, inde appellatos comperimus trichaicas,qui aſſiduè uerſentur in prœliis,ueluti aſſiduè concutientes ac motantes criſtas,in quibus plerunq; capillorum quadam imagine propendent equinæ ſetæ:unde illud, Criſtaq; hirſutus equina.

τρίχον. — Trichaices qui.

Trichaicas tamen Heſiodus intelligere maluit, quoniam Cretam populi tres habitarint,Pelaſgi,Achæi,Dores:ut

Creta a tribus populis inhabitata.

πάντες γὰρ τριχάϊκες καλοῦνται, οὕνεκα τρισσὴν,
γαῖαν ἑκὰς πάτρης ἐδάσαντο.

ideſt,trichaices uerò nuncupantur omnes,quoniam procul à patria terram diſtribuerunt trifariam. Porphyrius tamen pugnaces intelligit,ut qui trichas concutiant aſſiduè, διὰ τὸ δραστικόν. Porrò trichina uocant iidem Græci,ex pilis aut ſetis contexta. Trichilas apud Cæſarem ſtragulæ ueſtis prætenuis genus,ſunt qui putẽt. Trichypha puellarũ indumenta apud Pherecratem poetam legimus,Athenæo referente. Trichides quoq; piſces,qui etiam thriſſæ dicuntur, ut putat Ariſtophanis interpres,à capillis appellationem trahunt,quòd prætenuia habeãt oſſa. Hinc etiam trichiæ,ut inquit Pollux. Quo uerò hi diſtinguantur piſces, docet De hiſtoriis quinto Ariſtoteles. Ex phalerica,inquit, fiunt arades, ex iis trichides,ex quibus poſtea trichiæ. Theodorus, trichidas interpretatur ſardinas:trichias uerò ſardas. Eſt & trichia mammarũ uitium, pilarem uocant morbum. Vbera enim tota fungoſa ita ſunt, ut ſi poculo forte pilum hauſerit

Trichina. — Trichila. — Trichypha. — Trichides pisces. — Thrissæ. — Trichiæ. — Trichia quid. — Pilaris morbus.

hauſerit mulier, dolor moueatur in mammis,qui non ſedatur, donec pilus uel preſſus exeat ſponte,uel cum lacte exſugatur. Nam ſtrangalides, globuli intelliguntur,quoties humor non cõcoquatur,nec exeat, ſed redundet. Tricborum uerò legimus apud Spartianum in Peſcennino Nigro:Domus,inquit,eius uiſitur hodie Romæ,in qua ſimulacrum eius in tricboro conſtituit. Quæſitum ab eruditis,ignoratumq́;,quid ibi trichorum:etiam ſi eſt apud Papinium Syluarum primo:

Strangalides quid. Trichorum. Spartiani, et Papinii loca enarrata.

Quid nunc ingentia mirer?
Aut quid partitis diſtantia tecta trichoris?

Quo in loco ingenioſus interpres, Trichora(inquit)ædificia tribus pinnis ſurgentia. Sed cur ſic,id uerò tacuit. Apud Dioſcoridem libro quarto,uerbum id uideor compeiſſe,ubi de lathyride uerba faciens,ita ſcribit, Καρπὸν δὲ ἔχει ἐπ' ἄκρων τῶν κλάδων τειχωρον περιφερῆ, ὥσπερ κάππαριν, ἐν ᾧ τρία σπέρματα, διειργόμενα ἐλύτροις ἀπ' ἀλλήλων, περιφερῆ, μείζονα ὀρόβων. Eum locum ita uertit Hermolaus, A capite germinum fructus loculamentis tribus,ut capparis,rorundus,& ſemina in eo terna, tuniculis inuicem diſcreta,orbiculata,& maiora eruo. Trichorum hic,àtrium capacitate dici conjectari poteſt. Ipſe & ab diſtributione triplici,tricborum poſſe deduci arbitror. χωρίζειν nanq;,diſparare indicat. Diſtega & triſtega in ſanctis literis, bicamerata & tricamerata interpretatur Hieronymus aduerſus Iouinianum primo. Sunt qui à contignationum numero ita dici opinẽtur. diſtegum domicilium appellat Dioſcorides quoq;. Apud quem acaciam in Cappadocia ſemen ferre legimus in folliculis iugatis, τειχώροις ἢ τετραχώροις, ideſt trilocis uel quadrilocis. Trichoriam dicebant Spartæ,triplici ſerie conſtantem cborum. Hac parte notandum & illud: in doctorum indagine à Marcello ſubnotatum,tricas dici Latinè,dempto atq; extrito afflatu:unde inflectatur tricinum,pro tardo & impedito uel exſucco,ut ſunt capilli. Hinc apud Varronem tricinus quæſtus & uber inuicem oppo[n]untur. Tricas, Hieronymus pro tendiculis accipit ac laqueis,quas impoſtor ſæuiſſimus ſtruat: Quas nunc diabolum,inquit,nectere credis tricas?quas parare arbitraris inſidias? Extricatos uniones Iurecõſultis dici opinantur perpolitos,& ab genitiuis maculis depuratos. Quia uerò de capillorum medicaminibus facta paulo antè mentio eſt,ſuccurrit ab hiſtoria exemplum baud aſpernabile. Quum Macedo Philippus ex Antipatri amicis quendam adlegiſſet iudicem, moxq; aduertiſſet,ab illo barbam inſici & capillum,eueſtigio amouit hominem,addito elogio,Qui in pilis infidus eſt,qualem in negotiis remur futurum? Capillos deniq; puros ac ſplendicantes,dici phœbas comperi,id eſt φοίβας.

Trichorum unde. Diſtega, et Triſtega quid in sanctis literis. Diſtegum. Trichoria. Tricæ. Tricinum. Tricinus quæſtus. Extricati uniones qui dicuntur. Philippi macedonis apophthegma. Phoebæ capilli qui.

Veneris caluæ atque item armatæ ratio. Quinam ex mulierum capillis funes nexuerint. De Venere item pluſcula,ac teſtudine,& birco. Aræ Mutiæ apud Plinium quæ ſint. Mutia feſta,& Marcellea. Caput XII

IN bac uerò capillitii mentione ingerit ſe quod Lactantius monumẽtis prodidit, Venerem cognomẽto Caluam apud Romanos in religionis cultum ueniſſe,ea præcipuè tempeſtate,qua Vrbe à Gallis ambuſta,quum obſidione arctius premeretur Capitolium,iamq́; ad extrema foret uentum,ex mulierum capillis,aliarum rerum inopia,tormenta connectere ſunt compulſi. Qua in parte amplius adnotandum: à Carthaginienſium mulieribus factitatum id quandoq;,ut capillos ſibi reſecuerint,implicandis funibus ad machinarum in bello uſum. Auctor uerò mihi eius hiſtoriæ Plutarchus eſt,in ſermone quem De fœnore cõcinnauit. Adiicit uerò irridens Lactantius, Turpius id Romanis contigiſſe,quàm ſi armatam Venerem conſecraſſent:quod feciſſe Lacedæmonios, frequens prodit fama, ubi Meſſenio bello armati ipſi cum armatis mulieribus,indiſcriminatim & paſſiuo (ut ita dicã) concubitu permixti ſunt. Alioqui in libro De Romanorum fortuna,idem refert Plutarchus Spartiatas dicere, Venerem ubi Eurotam tranſmittat, ſpeculum abiicere,ac ceſtum:haſtam uerò arripere,& inſertare ſcutum,Lycurgo ſeſe compo[n]entem. Armatæ Veneris meminit Fabius,atq; item Pauſanias. Extat & de ea re Leonidæ hexaſtichum. Scribit Iulius Capitolinus in Maximinis,tanta fide Aquileienſes contra Maximinum pro ſenatu fuiſſe,ut funes de mulierum capillis necterent,neruorum facultate defecti excutiendis ſagittis. Hiſtoriam quoq; aliam de fune ex capillis mulierũ con

Veneris caluæ ratio. E mulierum capillis funes nexi. Venus armata, eiusq; ratio. Spartiatarum de venere dictum.

Veneris ſimulacrum. Pandemus venus. Murtiæ ſedes. Plinij locus defenſus. Mutiæ aræ. Mutia feſta. Marcellea feſta. Aphricani, et Catonis ſtatuæ ubi poſitæ.

cinnato rati protrahendæ,pluribus exſequitur Pauſanias. Apud Eleos Veneris Vraniæ templum fuit,cuius ſimulacrum pede altero teſtudinem premebat. Simulacrum uerò alterum etiam hirco inſidebat. Dici autem Venerem uolunt Pandemum,ideſt πάνδημον. Horum quæ ſit ratio,aliis coniectandum,relinquere ſe,Pauſanias tradit. De teſtudine alicubi benè me collimaſſe,opinor. Quod uerò Murtiæ ſedes dicuntur, Liuio ab Vrbe condita primo,eſſe Venerem intelligendam,ex Plinii decimoquinto liquere amplius,opinor. Meminit præter cæteros etiã Varro. Sed quum libro ſecundo,capite nonageſimooctauo Plinius ſcribit, Ad aras Mutias in Veiente loca eſſe,in quibus in terram depacta non extrahantur: ſunt ex Lynceis, qui non Mutias agnoſcant,ſed Murtias reponant. Verum,quid ſi Mutias tueamur? Scimus utiq; ex Pediani ambuſtis theſauris,Q. Mutiũ Aſiam ſingulariter rexiſſe,adeo ut dies feſtus à Græcis honori eius inſtitueretur,quem Mutia uocarunt. Commeminit actione in Verrem quarta M. Tullius: ſicuti Marcelleorum,quæ Marcelli gratia colerentur Syracuſis. Quare ſicuti Aphricano in Iouis cella eſt poſita ſtatua, Catoni in curia, ita Scæuolæ uirtutis admiratione: cuius Valerio item mentio eſt, apud Veientes excitati potuerunt aræ.ni ad ueterem Mutium relatum malis.

De affectione quam medici capillitium dicunt. Item defluuii capillorum ratio. Capilli & ungues cur in defunctis augeſcant. Caput XIII

Capillitium affectio que.

ESt & affectio quædam medicæ rei peritis,quam uocant capillitium. obuenire enim quãdoq; compertum eſt,ut cum urina craſſa carunculæ exiguæ, aut ueluti capillamenta exeant,& præcipuè candida. Quidam uerò corpuſcula eiuſmodi per urinam tantæ longitudinis reddidit,ut nonnulla ad cubiti dimidium extenderentur. Id uerò ita contigiſſe,creditum: quoniam abliguriſſet is integro anno prius orobum & fabam ac caſeum partim muſteum nouellumq;,partim uerò etiam inueteratum. Nec ſecius alii quoq;,quibus cum urina eiuſmodi promuntur capillamenta,craſſioris ſucci cibariis ueſcentes id ipſum ſunt perpeſſi. proinde humore id genus uſto in renibus,capillis perſimiles ſubſtantiæ generantur. Modus porrò curandi cauſæ huic,rationiq; patrocinatur plurimum. Nam ab extenuãtibus medicamentis,ſimul cum humectiore uictu ita affecti ſanitati reſtituunt̃,fiuntq; ſuę ſpontis. Carunculæ uerò exiguæ ſubſtantiæ,renum indicia ſunt: capillamenta uerò nequaquã: non enim renes ad eiuſmodi ſubſtantię ſpeciem exſolui queunt. reſoluta uerò & eroſa ueſica,ſquammulæ promũt ſeſe: ſicuti auctor probat Hippocrates. Obiter uerò ex eiſdem ſcholis eſt & illud, Capilli defluuium ſummam alimenti inopiam indicare,atque interdum fortaſſis ſuccorũ labem. Sed & in iis qui tabe infeſtantur,ſi quod deſpuunt, nares offendat in ignem iniectum,& defluant capilli,letale arbitrãtur. At in defunctis cur augeſcunt ungues,& promittuntur capilli? Forſan,inquit libro ſecũdo De dubiis animæ Plotinus,quia corpus animatum non illuminato,ſed calefacto corpori ſimile eſt,poſt animæ demigrationem ſupereſt in eo ad breue uitale ueſtigium,quaſi ſub lumine calor: calor (inquam) naturalis,ſpiritusq; aptus motibus.

Capillorum defluuij ratio. Capilli, et ungues cur in defunctis augeſcant.

Felicitatem eſſe rem diuiniſſimam. Virum bonũ felicemq;, cur quadratum dicamus,& tetragonum. Quadratum dici de numero,figura,corpore. Plinthion. De fortuna quippiam. Equeſtris fortuna,& in imperatorum poni cubiculis ſolira aurea. Caput XIIII

VEterum ſententia grauiſſima eſt,ſi aliud quicquam ſit,deorum munere hominibus datum,par eſſe,felicitatem quoq; inter ea recenſeri,quoniam præſtantiſſimum quiddam eſt in humanis rebus. Et nobiliſſimũ effectum,conſentaneum eſt, à cauſa produci nobiliſſima. Quòd ſi à deo eſſe hanc maximè inficiari placeret, quia per uirtutem & diſciplinam quandam & exercirationem proueniat,diuiniſſima tamen uideatur,neceſſe eſt. Nam uirtutis pręmium finisq;,optimum quiddam & diuinum beatumq; creditur. Hic autem eſt felicitas ipſa,uirtutę nobilior. Quoniam uerò felix uel ſemper uel maximè omnium agit contemplaturq; ſecundum uirtutem,fortunamq; fert optimè, ac per omnia omnino decenter: hinc natum, ut hunc uerè bonum, ſineq; uituperatione ad libellam æquum, nec fucatum forenſi ſpecie,totum teretem atq; rotundum,ut inquit Horatius,quadratum item appel-

lemus

Felicitas res diuiniſſima. Felix cur quadratus dicatur, et tetragonus.

lemus. Sic enim Græcè dicitur, ἀγαθὸς ἀληθῶς, καὶ τετράγωνος, ἄνευ ψόγου. de quo ille ait, Sapiens uno minor eſt Ioue. Sed & Sextium dicere ſolitum accepimus: Iouem plus non poſſe, quàm bonum uirum. Hic longè ab eo diuerſus, quem publicis uerbis deſignamus, ut quum candidatos omnes uiros bonos dicimus. Hic primæ notæ innumerabilibus conſtat laudibus, quod etiam Fimbriæ Licinii ſuſpenſa ſententia facilè indicarit: & in Moralibus Plutarchus, Viri boni nuncupantur modo, dicunturq́; ſicuti hippocentauri, gigantes, Cyclopes: incuſabile autem opus, integrumq́; uirtute, citraq́; labem, non facilè reperias. Quod uerò de quadrato prætexuimus uiro, ut liquidius innoteſcat id, paulo altius ex literis interioribus tota repetenda res eſt. Quadratum igitur reperio dici ſcienter in numeris, figura, corpore. Numerum quadratum intelligi uolunt eruditi, ex ſeipſo in ſeipſum reſultantem, ut quater quatuor ſedecim conſtituunt: etiam quaternitas ipſa numerus eſt perfectus, ui enim in ſe numerum complectitur denarium, ultra quem non propriè eſt numerus: nam reliqui ultra, qui dicuntur numeri, priorum ſunt replicationes. Continet autem denarium hoc modo, quia habet quatuor, tria, duo, unum, quæ ſimul colligata denarium manifeſto conficiunt. Figura item quadrata perfecta eſt, continetur enim quatuor lineis æqualibus, quatuor quoq́; æquales habens angulos. Corpus quadratum perfectum etiam intelligitur, ut eſt cubus: habet enim ſex ſuperficies quadratas æquales, quarũ unaquæq́; quatuor habeat lineas, & quatuor angulos, & quomodocunq́; iacear, ſemper rectus ſtat, eodem ſe modo habens, quia portiones omnes æquales ſunt. Conſimiliter uir bonus ac felix: ſemper eodem ſe habet modo, & uirtutum poteſtate, quibus inſignis eſt, retinet in omnibus æqualitatem quandam. Eſt igitur felix numerus quadratus, quoniam ut partes quadrati numeri ſimiles ſunt, ac æquales: ſic & uiri boni operationes in quacunq́; re ac fortuna ſemper erunt ſimiles, & mediocritatem illam uirtutis ſemper ſeruantes. Et ut numerus quaternarius continet in ſe omnem uim & perfectionem numeri, eodem modo uir bonus & felix complectitur uirtutis perfectiones omnes, quibus benè & rectè utitur in quacunq́; forma. Eſt item felix, ut quadrata figura, & ut quadratum, quod lineis conſtat quatuor æqualibus, totidemq́; rectis angulis: neque enim uir bonus, uarius eſt, nec mutari à Fortuna ualet, ſed æqualis ſemper eſt, ac rectus. Eſt etiam ut cubus, quia in quacunq́; fortuna inflexus perſeuerat: unde conſequens fit, ut à uituperatione ſeiungatur, nec omnino quid faciat indecorum, ſed generoſe ac conſtanter ſe in quolibet Fortunæ afflatu habeat. Hic uerò eſt uir ille, quem Plato in Protagora diuinum uocat, & ſacratiſſimum. Sed & Laconibus id fuit perfamiliare, ut quum aliquem admirarentur, diuinum eſſe prædicarent uirum: quando per uirtutis excellentiam (uti aiunt) ex hominibus dii fiunt. Cauendum (inquit Plato) primò eſt, ne quid in Deum uerbo aut opere aliquando peccemus: deinde, ne quid aduerſus diuinos homines. Deus quippe nimium indignatur, quoties quiſpiam illius ſimilem improbat, aut probat diſſimilem. Dei autem ſimilis eſt, uir bonus. Neq́; uerò lapides, ligna, aues ſacra exiſtimes, hominem nequaquam. Immo ſacratiſſimum omnium eſt uir bonus: prophaniſſimum contrà, uir malus. Sententia autem de uiro tetragono eſt apud Ariſtotelem Moralium primo, ſed & Rhetoricorum tertio. Verum, ex Simonide eam eſt mutuatus, quod in eodem Protagora teſtatur Plato, qui in carmine quodam ad Scopam Creontis Theſſalici filium, Difficile eſſe, ait, uirum uerè bonum fieri manibus pedibusq́; ac mente tetragonum, ideſt quadratum, abſque uituperatione fabricatum. Meminit auctoritatis huius Damaſcius quoq́;. Sicuti uerò, quæ ſupra nos eſt, uirtutem heroicam dicimus, & diuinam: ita diuerſum habitum, uocamus immanitatem: quippe, qui reliquos prauitate antecunt, immanes rectè dicimus, infamamusq́;: id quod morbi excellentia obuenit quandoque. Hoſce autem rarenter ſpectamus, quemadmodum diuinos quoq́;. Illud parergon fuerit: Plinthion geometris dici, omne tetragonum: ut auctor eſt Theon. Quoniam uerò de felicitate plurimus nobis ſermo eſt, quam à Fortuna contribui, uulgò receptum ferè eſt: ſciendum ex eo argumento, principem omnium Bupalum Fortunæ ſimulacrum feciſſe, polum in capite geſtans, & manuum altera ſuſtinens Amaltheæ cornu. Sed & Pindarus, poſt alia quæ de Fortuna canere permiſit ſibi, etiam φερέπολιν nuncupauit. Equeſtris For-

tunæ templum fuiſſe, legimus in Taciti Annalibus, apud Antium, nec in Vrbe ad ſua tempora uiſitatum. Sed ἰξουργείας, ideſt uiſcatæ inibi agnoſcebatur ædes, ceu ab ea nos obretiamur, unde ſunt fortunæ uiſcata beneficia Senecæ. Fortuna uerò aurea in cubiculis uiſebatur imperatorũ, qui iamiam morituri ad ſucceſſurum deferri eam curabant: quo argumento rerum proſperiorem alicui euentum comprecantes prouerbii facie, ad eum aureæ fortunæ tranſitum optamus. Hanc in Seuero Spartianus regiam item nuncupat.

Quadratum corpus quod ſit. Quadrata compoſitio. Quadrati uerſus. Quadratum agmen. Quartarii. Quadratarii. Albarii. Albini. Quintiliani locus ex libro primo, capite De geometria. Caput XV

QVia uerò de quadrato facta mentio eſt, adnotandũ illud quoq; quadratum corpus apud Celſum Medicinæ ſecundo, uideri eſſe, quòd ſit ſtaturæ mediæ. Corpus (inquit) habiliſſimũ, quadratum eſt, neq; gracile, neq; obeſum: nam longa ſtatura, ut in iuuentute decora eſt, ſic matura ſenectute conficit: gracile corpus, infirmum: obeſum, hebes eſt. Columella de canibus ſcribẽs, Probatur (inquit) quadratus potius, quàm longus, aut breuis. Item de gallinis: Sint matrices robuſti corporis, quadratæ, pectoroſæ, magnis capitibus. In bobus tamẽ Palladius membra exigit quadrata & grandia. Ex qua ſimilitudine quadratam quoq; cõpoſitionem, ideſt æquabiliter fuſam, inuenias apud Quintilianum libro ſecundo: Quæ lenis (inquit) & quadrata, ſed uirilis tamen compoſitio. Et in Oratore M. Tullius: Sic minimè animaduertetur delectationis aucupium, & quadrandæ orationis induſtria. Et mox paulò, Quin redigeret omnis ferè in quadrum numerumq; ſentẽtias. Corporatos intelligere animaduertitur Firmicus, magnos corpore, uerũ haud citra proportionem, & quos honeſta conuenuſtet pulchritudo. Structuram intelligimus quadratã & optimam, ubi penultimo pyrrhichio ſuccedit pæon primus, qui quadriſyllabus eſt pes, ex longa & tribus breuibus: unde & quadrati quoq; nũcupantur pedes. Quadratos item uerſus à claſſicis auctoribus appellari obſeruauimus: nam A. Gellius Noctium Atticarum libro ſecundo, Æſopi apologum ſcribit à Q. Ennio in Satyris ſcitè admodum & uenuſtè uerſibus quadratis eſſe concinnatum, quorum duo poſtremi ſunt, quos habere cordi & memoriæ operæpretium putat: ſunt autem hi,

Hoc erit tibi argumentum ſemper in promptu ſitum,
Ne quid expectes amicos, quod tu per te agere poſſis.

Idem libro quarto ex Ennio eodem uerſum hunc aduocat, quem numero quadrato compoſitum ſcribit, ex libro cui titulus erat Scipio,

Qui propter Annibalis copias conſederant.

Acron quoq; Horatianus interpres uerſiculum quadratum dicit,

Scribere uerſiculos amore perculſum graui.

Quadratorum item uerſuum meminit libro tertio Diomedes: Metro, inquit, trinario ſi acceſſerit quarta dipodia, fit uerſus quadratus, qui quater feritur. Rufinus, Tetrametri (inquit) quadrati uocantur. Tetrametros pedibus octo conſtare, prodit Priſcianus. Quadratam poſtremò ſtructuram ſunt qui intelligant, quæ continua ſit, nullis ſectionibus interpellata. Quartarii ſunt Feſto, muliones mercenarii, qui quartam partem quæſtus aſſequebantur. Quadratarii eſſe uidentur Sidonio marmorarii, ab quadraturæ ratione: Vide, inquit, ut uitium non faciat in marmore lapicida: quod factum ſiue ab induſtria, ſeu per incuriam, mihi magis quàm quadratario liuidus lector aſcribat. Dicuntur formula eadem albarii, qui parietibus albarium inducunt: Iureconſultis etiam albini, modo ne mendum ſit exemplarium. Quadratum agmen legimus apud hiſtoricos frequenter, ac T. Liuium in primis. Cuius nam modi foret id, uariè exponitur. Interim illud Senecæ perplacet ex octauo Epiſtolarum: Sextium (inquit) quum lego, uirum acrem, uerbis Græcis, Romanis moribus philoſophantem, mouet me imago ab illo poſita, ire quadrato agmine exercitum, ubi hoſtis ab omni parte ſuſpectus eſt, pugnæ paratum: idem (inquit) ſapiens facere debet, omnes uirtutes ſuas undique expandat, ut ubicunq; infeſti aliquid orietur, illic parata præſidia ſint. In hac quadrati mentione ſuccurrit opem Quintiliano feramus Oratoriarum inſtitutionum primo, capite

de geome

de geometria: At ſi quinideni per latera,inquit,quini in fronte ſint,ex illo quod amplectuntur,quartam deducent,eodem circunductu. Hæc ſi ad hunc modum legas,uel nullus erit ſenſus,uel ineptus,aut omnino falſus. Sed legendum, Ex illo quod quadrata complectuntur,quartam deducent,eodem circunductu. Nam quadrata area paulo antè poſita pedes habet quadraginta per ambitum,intus centum. Hæc autem circunductum habet eundem quidem,ſed intus pedes modò quinq; ac ſeptuaginta,ut deſit ad centum pars quarta,ideſt uigintiquinq;. Locum hunc primi,quum Mediolani profiteremur,ſtipendiis Franciſci Gallorum regis,ambuſtum ac decurtatum reſtituimus in integrum.

Quadrantaria Clytemneſtra apud Cæcilium, quæ intelligenda. Caput XVI

AT illa quadrãtaria Clytemneſtra libro nono apud Fabium qualis'nam,aut quæ eſt? Locus eſt ex profeſſo obſcurus,& atriore allegoria,ſiue ænigmate obuolutus. Suſpicor, à Cæcilio, ex cuius officina id manauit,impudicam eo nomine Clytemneſtram ſignificari. Hoc ut ſentiam,adducor M. Tullii auctoritate,qui in Oratione pro M. Cælio ita ſcribit: Niſi fortè mulier potẽs quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori. In quo uidetur quidem orator innuiſſe pretium perſolui ſolitum ab ingrediẽtibus balneum,propter illud Horatianũ,

Dum tu quadrante lauatum Rex ibis.

Et Iuuenalis ad eandem ſententiam,

Cædere Syluano porcum,quadrante lauari.

Tamen rem turpem altius intuẽtibus inſinuaſſe uelatis uerbis internoſcitur: ſiquidem quadrantes fuiſſe proſtitutarum pretium,capturam'ue,à Plutarcho commonemur in M. Tullii uita,ſic prodente, Adoleſcentem quendam in Clodii ſororis loculos pro argenteis nummis quadrantes immiſiſſe æreos,quo nomine deluſa puella Quadrans eſt cognominata ex concubitus pretio. Vel, ut ipſe ait Græcè, κουαδράντια. ex æreis uerò numiſmatis minimum,inquit, κουαδράντης nuncupatur. Apud Hieronymum illud eſt obſeruatum: Rideo (inquit) aduocatum, qui patrono egeat, quadrãte dignam eloquentiam nare ſubſanno.

Cybelen uideri à cubo nuncupatam. Cubus unde,& quid. Item quid Cybe,ac Cybelis, & Cybele. Matroa. Matragyrtes. Mataiſmus. Cyberneſia feſta. Cybus. Cybiotates. Suetonii locus explicatur. Caput XVII

CVbum Cybeleio numini dicatum,ſcribit Martianus Capella, indeq; ἀπὸ τοῦ κύβου, deam ipſam appellationem duxiſſe. Cubum finiunt Græci,qui in ambitu baſin habeat,aut etiam calculum omnem tetragonum,ideſt quadratum. Vnde & ſtelas uocant cubicos lapides cum epigrãmatibus. Apollodorus, ἀπὸ τῆς κυφότητος inflecti uerbum putat. Quippe in caput ſaltare, κυβιστᾶν dicunt. Nam cyben,ſiue cuben,caput inrerpretantur. Cybelis uerò etiam bipennis dicitur. Hinc & aurium foramen cybele. Ab inclinatione igitur cubum nuncupant,quia facillimè prouoluitur,ac uelut in caput ſalit. Cybelen uerò eſſe matrẽ magnam,ſciunt omnes: unde Matroa,ideſt μητρῷα, dicebantur illius ſacra: & Matriazin,eſt ea obire, inde & Matragyrtes. Mataiſmus uerò infatuatio eſt: nam Seleucus Glycyſidem eſſe pomum refert,ſpecie fici: quod auerſentur præcipuè mulieres, ματαϊσμοῦ metu. Matroum etiam pro loco Athenis accipit Libanius, ubi concionaretur Demoſthenes. Quod ad Matragyrtem attinet, adnotandus uidetur interpretis Plutarchi error, ex Cleomenis uita, ubi auctor Ptolemæum regem Matragyrtem ſubſannans nuncupat. Tralator mitratum intellexit: etiam ſi μητραγύρτης ſcribitur,non Mitragyrtes. Poterat illi aurem uellere Plutarchus,qui antè paulo Ptolemæi raxans molliciem,inter mulierculas & comeſſationes tranſegiſſe illum ſcribit,ac myſteria obiſſe,& tympana tenuiſſe,quæ ſunt Matris deûm propria. Matragyrtæ ſtatuam fuiſſe Athenis,ſcribunt Græci,qui quum mulieres Marri deûm initiaret, ab Athenienſibus eſt necatus. Pythagoram memoriæ prodiiur, eiusq; hæreſin ſequutos cubicis rationibus præcepta uoluminibus eſſe complexos. Conſtituiſſeq; cubum ducentorũ ſedecim uerſuum, eosq; non plures tribus in una conſcriptione eſſe oportere,putauiſſe, Hanc autem ſi-

militu

militudinem ex eo ſumpſiſſe, quòd is numerus uerſuum (uti cubus) in quemcunque ſenſum inſederit, immotam efficiat ibi memoriæ ſtabilitatem. Græcorum quoque comici poetæ interponētes choro canticum, diuiſerunt ſpatia fabularum, ita partes cubica ratione facientes, ut intercapedinibus leuent actorum pronuntiationes. Eſt uerò in numeris cubus, quū omne latus eiuſdem numeri æqualiter in ſe ſoluitur: ſicuti fit, quum ter terna ducuntur, atque itidem ipſe numerus triplicatur. Cubum porrò in geometria principem inueniſſe Archytam, in Republica teſtatur Plato. Cyberneſia, ſiue κυβερνήσια, nil ad Cyben faciunt. Nam ſunt eo nomine feſta, Theſeo ex Creta redeunte, inſtituta, Nauſithoi gubernatoris honori, & proretæ Phæacis: etiam ſi Phereclus, Simonidæ magis placet, Theſei nauis moderator. Sed Nauſithoo & Phæaci erecta etiam num Heroa ſunt. Cybum, ideſt κύβον, Paphii Catinulum uocant. Vnde Ægypti regem Cybiotatem dictum opiner, ob ſordes turpiſſimas, ut ait Suetonius: ceu paropſidem delingeret, ne quid omnino deperiret. Interpretes ea parte aut tacēt aut delirant.

Ex diuerſis cæli habitibus diuerſos euadere hominum mores. Perſarum ritus. Ticta cœna, ſeu Telia. Saporis & Valeriani hiſtoria. Quintiliani locus emaculatus declaratur. Lucanus item illuſtrius enarratur. Perſes quid. Perſithea. Paſithea. Perſus piſcis. Perſinus. Perſica unde. τροφή, in ueteribus libris quid ſit.

Caput XVIII

INter Platonis placita, quæ haud parum multa norunt, qui uaſtiſſimum illius doctrinæ pelagus enauigare, fauentibus diis hominibusque non expauere, illud item obſeruauimus, ſcienter admodum ac uerè dictum, Ex uariis cæli locis aſpectibusue diuerſas ingenerari morum ἰδέας, ſiue contemperationes: quo argumento in Græciæ tractu indipiſcendis diſciplinis uideri aptiores multo, quàm alíubi homines. At qui in Phœnicen uergant, Ægyptumue, cumulandæ pecuniæ, ideſt (ut Græcè dicam) πρὸς ἀργυρισμόν, mirè credi ſagaces, ingenio ad id præcipuè facto. In furorem uerò iramque procliues ac lubricos, quotquot barbarorum innutriti bellis comperiuntur. Præcipuè autem Scythæ immani feritatis ſæuitie graſſantur. Nam Italos fieri regales, obſeruatum ferè eſt: Gallos uerò ſtolidos, leues Græcos, Aphros ſubdolos: ſua eſt Syris auaritia: Siculi acuti: luxu perditi Aſiam incolentes, ac uoluptatibus obretiti: Hiſpani elata iactantiæ animoſitate præpoſteri. Firmicus tamen ex operis inſtituti propoſito: Aſianos, inquit, plurimos uidemus, ac penè omnes ſobrietatis præferre inſignia. Et Græcorum leuitas frequenter modeſtæ grauitatis pondus accipit: & effrenata Scytharum rabies quandoque humanitatis clementia mitigatur. Innuit hoc ipſum uel comicus Ariſtophanes edocens, immanēdum eſſe τρόποις ἐπιχωρίοις, ideſt moribus locorum propriis atque uernaculis. Retegit & id iactatum apud Græcos, νόμος καὶ χώρα, quo ferè commonemur, inſtituta diuerſa pro locorum uarietate eſſe, ueluti legem, quæ peregrinos haudquaquam deceat allidere. Mores quippe, ſicuti plantas, ad regionis habitum qualitatemue habere reſponſum, liquere opinor. Hinc Thebanis tibiarum familiare ſtudium eſt. Eloquētiam inſequuntur Athenienſes. At Creticæ exercitationes uenationibus conſtant præcipuè, ac montanis itineribus, item curſu ac iaculatione. Theſſalus equitandi geſtit peritia. Currus agitant Cyrenæi. Ætoli graſſantur: iaculantur Acarnanes. Suum eſt Thracibus peltarum ſtudium. Et apud Herodotum Cyrus, operis calce φιλέειν dicit ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων, μαλακοὺς γίνεσθαι. ideſt, natura ſic comparatum, ut in mollibus locis molles proueniant. Ex quo Lucanus,

Emollit gentes clementia cæli.

Et Ptolemæus tertio Cōpoſitionis magnæ, Aſiaticos eſſe prodit caſtos abſtinentesque: quin & ueſtitu præcipuè moderatos. quod facit, inquit, Saturni & Iouis coniunctus aſpectus. Próinde facturum me operæpretiū arbitror, ſi quæ hiſtorica mihi lectio ſuggerit, cumulatius hinc inde flores præcerpendo, moreti cuiuſdā imagine, lecturis hæc qualiacunque, exhibuero. Sed nec ab inſtituti operis conſilio diſſita pragmatia eſt, ne quis fortè naſutior Cænotimon dentem imprimat, νοῦν coarguens τὸν ξένον, ceu peregrinetur mens, abeatque à propoſito longius. Quippe nullis circumſcribimur cancellis, excurſus in quælibet liber eſt, nec anguſtiore pomœrio cludi nos patimur. Neceſſa

ria

ria deniq; oratoribus cognitio hæc, quod poſt alios docuit in Epidicticorum ratione Menander rhetor, ubi ſcrutandum præcipit in laudum proſibatione: cuiuſmodi cenſeatur gens uniuerſa, an ſit doctrina præcellens, ut Græci: an legibus & iuſtitia inſignis, ut Itali: an illuſtri fortitudine, quales fuiſſe Gallos & Pæonas, compertum eſt. Igitur, ut inde auſpicemur primũ: Perſas Strabo auctor eſt de dubiis rebus uino iam hilariores cõſultare. Reges auguſtioris uice numinis uenerari. Verum, nec ſtatuas erigere, non templa conſtruere, non aras. Mos gentis eſt, æditiſſimis quibuſq; conſcenſis montibus, Ioui hoſtias immolare. Vniuerſum cœli ambitum Iouem arbitrantur. Soli item rem diuinam obeunt, ac lunæ: ſed telluri quoq; & igni & aquæ & uentis, quibus gubernantur ſolis. Iouem nuncupant Belum, Herculem Sandem, Anaitida Venerem. Inde in eandem cum Manichæis recidiſſe hęreſim uidentur, in eo in primis quòd duo inducunt principia: bonũm quidem unum, mali uerò cauſam alterum: atq; illum Horouſdatin dicunt, hunc Arimanin, qui ſit pernicioſus infeſtusq; dæmon. Feſtum peragunt, quod uitiorum uocant interitum, in quo ſerpentiũ & animalium etiam ferorum uis magna immolatur, dum bono dæmoni ſe gratificari ſtudent. Diuerſo autem, ideſt Arimani moleſtiæ plurimum inferre. Perſarum more maritos in bella ſequuntur mulieres, curribus ſubuectæ auratis, ac muliebri mundo inſtructæ pretioſiſſimo. Eiſdem, inſpectante quopiam uomuiſſe, aut ueſicæ retrimenta reddidiſſe, ſummum nefas. Perfrui uoluptatibus omnibus ſtudent uehementius. Liberorum diſciplina ternario perſicitur numero: ut equos agitent peritè, ſagittas doctius excutiant, denique uera loqui ſciant, uelintq;. Ante quinquennium aut quadriennium (ut Straboni placet) ni fuerint alterubi interpellati codices, in patris conſpectum non admittitur filius, ut ſi inter educationis munia, ſicuti aſſolet, fuerit interceptus, minore doloris ſenſu conuellatur parens. Quæ feciſſe, turpe ſit: ea nec dixiſſe, honeſtum. Mendacio nil fœdius. Turpe cuiquam debere. Sed & in flumen urinam profudiſſe, aut ſpuiſſe, uel omnino manus abluiſſe: fluuios ſiquidem colunt religioſiſſime. Natalitiam cœnam quotannis apponit rex: dicitur Perſico uocabulo ticta, Græcè uerò τίλεια. Eidem quoq; annis ſingulis ebrietas ſemel permiſſa. Quum Mithræ diuina res peragitur, ſaltat etiãnum, Aſiaticis aliis abſtinentibus die eiuſmodi. Verum, ſicuti equitare, ita & ſaltare diſcunt Perſæ, modulatam id genus motionem corporis robori conferre plurimum, arbitrati: quod ſeptimo Hiſtoriarum ſcribit Duris. Indorum regi largius ſe inuitaſſe, ſummum nefas. At Perſici regis luxum id item parte plurima retegit. Capiti ſiquidem imponebatur inſigne, quod (ut prodit Dinon) ex myrrha parabatur, & labyzo. Eſt uerò odorata labyzus, & myrrha longè pretioſior. Lectulus porrò regius ſic fermè concinnabatur, ut capiti incumberet pentaclina habitatio, in qua perpetuò ſeruarentur auri talenta quinque millia. Dicebatur uerò ædificium id, βασιλικὸν προσκεφάλαιον, ideſt regium puluinar. Rurſum pedibus adiacebat triclinon, in quo recondita haberentur argenti talenta tria millia: nuncupabatur locus, βασιλικὸν ὑποπόδιον, ideſt regium ſcabellum. In cubiculo ſupra lectum aurea uitis ſtabat, gẽmata, ideſt λιθοκόλλητος, racemis item propẽdentibus ex lapillis pretioſiſſimis. Nec longè crater aberat aureus, Samii Theodori opus. Aqua fuit in Perſis item aurea cognomento, ex qua rex modò potaret, ac inter filios natu maximus, aliis protinus morte mulctatis. Vxores ducere quàm plures, receptus mos eſt. Verum & pellices alere non pauciores, atq; id quærendorum liberorum gratia, & ſobolis propagandæ: quando & reges quotannis præmia in eos conferunt, quibus maior filiorum numerus. Saporem Perſarum regem in bello, arietini capitis ſimulacrum capillis interſtinctum geſtare pro diademate ſolitum, ab celebri traditum auctore eſt. Hic eſt, qui ſuperbia inſita humano altius faſtigio prouectus Valerianum, qui fuit Romanorum præcellens Imperator, in Meſopotamia uictum captumq; in id neceſſitatis malum coniecit, ut ſeruiliter incuruatus illi equum inſcenſuro gradum ſuamet ceruice faceret. Inter Perſica indumenta & calaſirin inuenio pulcherrimam omnium. Erant etiam, quæ Actææ nuncupabantur ueſtes, ita contextæ, ut miliacei grani auream per totum præferrẽt imaginem. Cidaris uerò eiſdem fuit capitis indumẽtum. Quod crobylum Athenienſes dicunt, cordylen Cyprii: quanquam nomine eodem capitis item dicitur ex plaga tumor. Veſtibus Perſas uti laxioribus, teſtis

Oratoribus neceſſaria
Perſarum ritus, acm…
Belus, Iupiter perſis
Sandes, Hercules
Anaitis, uenus.
Manichæus hereſis.
Hornusdatis dæmon.
Arimanis dæmon.
Liberorum diſciplina ap… perſas, quæ.
Mendacio nil fœdius a…ud Perſas.
Ticta quid.
Telia.
Perſici regis luxus.
Labyzus.
Theodori ſamij opus.
Aqua aurea apud Perſas, quæ.
Saporis, et Valeriani imperatoris hiſtoria
Calaſiris.
Acteæ ueſtes.
Cidaris.
Crobylus:
Cordyle.

teſtis eſt Aſtronomicon quarto M. Manilius,

Et Syriæ gentes,& laxo Perſis amictu.

Inter barbaros præcipuè zelotypos eſſe Perſas,proditum hiſtoria eſt,ac in ea re peracerbos ſe ac difficiles præſtare:nec uxores modò ſollicitè aſſeruant,ſed ſeruas item ac concubinas,ita ut domi occludantur:aut ſi prodeundum ſit,obſeratis ferantur uehiculis. Quorum occaſione tutus in Perſas Themiſtocles euaſit. Scire tamen conuenit: apud Perſas neque aureo annulo,nec zona,aut monili,uel ornamento alio inſigniore, ni ex regis munere,ac gratia,uti fuiſſe fas. Porrò apud eoſdem ita receptum moribus: in bellum ituros ante regem in throno ſedentem cum ducibus coire,ac ſingulos in cophinos ad id paratos ſagittã conjicere,qui mox ſigillo obſignẽtur regio. Demum peracto bello ſingulis ſagittam ſuam repetentibus,deſideratorum iniri rationem. Ad tripodem ire,in Perſicis inſtitutis quid ſit,hinc liquere poteſt. Ferreus ſtabat tripus ante regiam perpetuò:ſi cui uerò Perſarum factus eſſet iratior rex,in templum defugere haud licet:non item aliò,ſed apud tripodem regis cogitur expectare ſententiam,nemine prorſum cuſtodiente. Mittitur uerò ſæpe poſt dies aliquot ab rege,qui hominem iugulet. Obſeruatum illud quoque: zona ſolitum apprehendi,apparitoribus qui traderetur excarnificandus. Scribit Bardeſanes Syrus:legem fuiſſe Perſis,qua filias,ſorores,matres quoque in connubii iura admittere,non duceretur impium ominoſum'ue. Quod Strabonis item cõprobant monumenta:& Septimius Florens repetit. Ex qua hiſtoria illuſtratur,ſimul & emendatur Quintiliani locus libro tertio,ubi ita ferè ſcribitur:Et ſi quod eſt exemplum deforme poſteritati traditũ,quale libidinoſus uir Perſes in muliere Samia inſtituere auſus dicitur primus. Legẽdum puto,In matre ſua, uel in matre & filia,uel(ſi placet)Samia intelligatur proprium nomen. Sentẽtiam alteram ſubiiciemus ſtatim. Perſes autem(ſed non hic,ut opinor)antiquiſſimus fuit Perſarum rex,à quo & cognominati Perſæ,quem Medeæ filium Stephanus intelligit:quamuis Herodotus ſcribat libro Hiſtoriarum ſeptimo,à Perſe Iouis & Andromedæ filio,Perſas dici:quum Cephenes dicerentur prius à Græcis,ab accolis uerò Artei. Sunt codices tamen ueteres,in quibus legatur præſes,non Perſes. Porrò Magos quoque cenſuiſſe, Sotion libro uiceſimotertio ſcribit, iuſtum uideri cum filia & matre congreſſum. Ex quo etiam Catullus,

Naſcatur Magus ex Gelli matriſque nefando
  Concubitu,& diſcat Perſicum auſpicium:
Nam Magus ex matre & gnato gignatur oportet,
  Si uera eſt Perſarum impia relligio.

Quod uerò Lucanus hoc ipſum etiam Parthis attribuat,fortè Plinianum illud reſpexerit,ex libro ſexto:Perſarum regna,quæ nunc Parthorũ intelligimus,inter duo maria, Perſicum & Hyrcanum Caucaſiis attolluntur iugis utrinque per deuexa laterum. De ſinu uerò Perſico alibi Plinius idem:Perſæ Rubrum mare ſemper accoluere,propter quod is ſinus Perſicus uocatur. Ratio uerò ex Strabone elici poſſe uidetur: Et ſi adhuc(inquit)Perſæ regnant,proprium habentes regem,uiribus tamen ſunt longè inferiores,& Parthorum regi adhæreſcunt. Id quod in Craſſi rebus confirmat Dion:factum id aſtruens poſt Alexandri interitum,quum tabeſcerent res Macedonum. Carmen Lucani ad id ſpectans,quia ad manum eſt,ſubieci,ut uolentibus item præſtò ſit:

Parthorum dominus quoties ſic ſanguine mixto
Naſcitur Arſacides,cui fas implere parentem.

Nec ignoro,Q. Curtium ſcribere libro ſeptimo:in Naura regione cum parẽtibus ſtupro coire,moribus permiſſum. Illud mirum magis,à Chryſippo proditum [illegible], cõgreſſum cum matre,filia,ſorore parum prudenter uitio uerti. Ad hæc nimirum reſpicit Ouidianum illud:

Gentes tamen eſſe feruntur,
In quibus & nato genitrix & nata parenti
Iungitur,& pietas geminato creſcit amore.

Æmylius Probus & Plutarchus auctores ſunt,apud Athenienſes fas fuiſſe,ſororem in matrimonium capere. Agathius Gottici belli ſecũdo,facta huius turpitudinis mentione

tione,rem haud ita ueterem arbitratur argumento præcipuè,quòd Semiramis à filio necata feratur,cuius concubitum appetiiſſet impudentius. Id quod de Artaxerxe ac Pariſatide memoratur quoq;,niſi quòd hæc reiecta modò iracundius fertur & ſpretaſſe quod impium eſſet,nec patrium,nec ferè humanis moribus receptum. At noſtri temporis, inquit, Perſæ priſcos exuere mores, alienis imbuti legibus, Zoroaſtris præcipuè,qui & Zarades nuncupatur. Perſæ item ſicuti omnes ferè tractus eius homines, ſubnigri ſunt,graciles, uel colore liuido pallentes, caprinis oculis torui,& ſuperciliis in ſemiorbium ſpeciem curuatis. Omnes inter epulas feſtosq; dies gladiis cincti cernuntur. Qui fuit ueterum mos Græcorum,ab Athenienſibus deſitus primum,uti auctor eſt Thucydides. Prandendi,exceptis modò regalibus menſis,præſtituta eſt hora nulla. Sed uenter unicuiq; uelut ſolarium eſt. Eo autem uellicante, obuiis ueſcuntur, nec ultra ſatietatem ingeritur quippiam. Callidi ſunt,ſuperbi,crudeles;uiuis hominibus cutes detrahunt per partes,ſed & integras quandoq;. Miniſtris inter epulas nec hiſcere licet,nec ſpuere. Aduerſum ingratos diræ ſanciuntur leges. Super corio prædamnati iudicis ſediſſe iudicantes, aut fictum, aut deſitum mox eſt. Perſicæ fœminæ ut pulchritudinis gratia inſignes celebrantur. Perſici tractus urſos ultra omnem ſæuire rabiem tradunt. Apud Perſas nil aut pingitur,aut omnino effingitur præter uarias cædes,ac bella. Verum,ne quid omnino quod mihi lectione compertum ſit,diſſimulem,lego apud Græcos,Lesbios fuiſſe in Venereis fœdiſſimos,adeo ut ne capiti quidem parcerent, στόματι μολυνόμενοι, ideſt ore inquinati: quod Theopompus ſignificat,& meminit Stratis. Hanc fœditatem illi excogitarunt,ac in muliere experti ſunt primum. Ad quod fortè Fabii reſpicit ſenſus. Sed & Lesbiam muſicam intelligimus corruptam ſcurrilemq;:quoniam Lesbius Phrynis in ea talem ſe præſtiterit:nata inde parœmia, μετὰ λέσβιον ᾠδόν. Adiiciamus poſtremò quod obiter ingerit ſeſe, πέρσαι dici interdum κυβευτικὸν βόλον, ideſt cuborum iactum quendam. Perſitheam inuenio Venerem nuncupari. Paſitheam ſcribit Sudas,& eſſe tantũmodo deæ nomen tradit. Apud Plutarchum id compertum quoq;. Sed & alibi,opinor cõmeminiſſe me. Mneſimachus comicus Paſitheam prodit Charitis, Vulcani in Lemno uxoris ſororem,atq; à Somno amatam,qui & eo nomine habitare in Lemno inſtituerit. Meminit Iliados quintodecimo Homerus,ſed aliter. Paſitheam,ſunt qui Euphroſynem putent. Cybele quin etiã,ut quæ ſit Mater deûm,recte dici Paſithea poteſt. Apud Heſiodum in Theogonia,Nereidum una eſt Paſithea,ſic dicta interpretis aſtipulatu,quoniam παρὰ πάντων θαυμάζεται, ideſt omnibus ſit admirationi:uel ad quam currunt omnes, εἰς ἣν πάντες θέουσι. Eſt in lucubratione eadem, Paſithoa Oceani & Tethyos filia. Portò perſica,ex Perſide aduecta Plinius ſcribit,ridenda medici non indocti ſentẽtia,aſtruentis dici perſica,uelut per ſe iniqua,ideſt citra uini & ueteris & odorati potũ:quoniam frigidæ illorum prauitati,unde ſit pituitæ ſuccretio,præcipuè ſic obuiam eatur,Galeni aſtipulatu De alimentis ſecundo,qui & per initia menſæ iis ueſcendum præcipit. Perſus etiam piſcis eſt,in mari ſuccreſcens Rubro. Perſinon,Ephebum interpretantur. Illud grammaticæ rei ſtudioſos moneo:legi quandoq; in ueteribus libris, περσί: id uerò ad Perſas attinet nihil:ſignat autem πρός σε,nec aliud ferè. Scribit Ioãnes Monachus, in Danielis libro compertũ, fore ut Græcorum quidam Perſarum regna euerteret:id quum Alexandro patefactum foret,munificè multa Iudæis eſt impertitus.

Non eſſe legem ueram,quæ ad optimum non perducat. Lex quid. Cur in numina referãtur leges à ueteribus. De Minoe,Dracone,Zaleuco. Legum nullam eſſe bonam ex Gnoſticorum ſententia. Legum laus: & cur Platonis leges frigeant pleriſque. Nomophylaces. Caput XIX

SEd enim prius quàm ad ulteriora pergamus,quę haud parum multa ſuperſunt, quærat hic interfatus quiſpiam, Legem ne arbitremur ueram legitimamq;,adeo inauſpicata,improſpera,impiaq;,uel præcipientem,aut(quod paulominus eſt)ferentem? Ego uerò neutique,ut qui ſciam,traditum à me alias,Legem eſſe(Pindari ſententia) deorum hominumq; reginam:rurſumq;,eſſe legis finem,iuſtitiam:legem,principis opus:principem,dei uniuerſa exornantis ſpirantem imaginem. Quamobrem,ubicunque principum inſtitutiones aut ciuitatum uetæ non

Semiramis a filio necatur.
Parisatides, et Artaxerxis historia.
Zoroaster, qui et Zarades.
Persarum forma.
Persarum mores.
Persicarum mulierum forma
Vrsi persici
Persarum picturae.
Lesbiorum libido.
Lesbia musica, qualis.
Phrynis Lesbius.
Parœmia μετὰ λέσβιον ᾠδόν.
Persa. cuborum iactus.
Persithea, venus.
Pasithea.
Pasithea pro cybele.
Pasithoa.
Persica poma ex perside aduecta.
Persicis initio mensae uescendum.
Persus piscis.
Persinos.
περσί, in ueteribus libris quid sit.
Lex quid.
Legis finis.

ſunt, hoc eſt ad optimum ratione certa non dirigunt: legis haudquaquam uideri nuncupatione, ſacro'ue dignas titulo. Quinimmo decreta dici uerius, edicta'ue ac instituta. Siquidem lex uera, lex bona eſt, æterna item, & mutationis prorſum neſcia, immo & eadem ubique, ſi modò uera. Nam quæ ingeniorum afflatu ſubinde locis temporibusq; interpolata diſtinguitur, & Protei modo formam euariat, neutiq; lex dicenda eſt. Legem ex Platonis ſcientia ſic fermè poſſumus finire. Lex, eſt gubernandi ratio, formulaq; uera, finem ad optimum per cōmoda media nos perducens, tranſgredienti pœnam, parenti præmium præfigens. Quæ quia à ſummo eſt bono, ac rurſum in idem refluit: hinc ueteres legum latores, earum inuentiones eſſe diuini muneris arbitrati, (quod eſt à Diodoro adnotatum) in diuerſorum numinum uim referre adorti ſunt: ueluti Zoroaſter Bactrianis Perſisq; leges tradens in Oromaſin: Triſmegiſtus, ſeu Minas, ut uolunt alii, Ægyptiis in Mercurium: Charondas Carthaginienſibus in Saturnum: Draco & Solon Athenienſibus in Mineruam: Maumeth Arabibus in Gabrielem: Zamolxis Scythis in Veſtam: Plato Magneſiis & Siculis in Iouem & Apollinem: Minos Cretenſibus, ut uulgatior fama tenet, ac Parrhaſii monumentis traditur, in Iouem eundem. Euſebius tamen, à Platone falſum eſſe id, peruinci tradit: ſed uerum comprobat Politicorum ſecundo Ariſtoteles, meminit & in Moralibus. Sed & Euſebius mox paulo: Minos (inquit) leges ac fora conſtituit. Verum etiam primo Legum Plato non abnuere uidetur. Qui & ipſe Legum libros à Deo exorditur, quem cōmunem prædicat legum conditorem. Id & in Protagora comprobat, artes illas aſtruens quæ ad uictum ſpectent, ab Prometheo, ideſt ab humana prouidentia eſſe contributas. Legem uerò benè feliciterq; uiuendi ab Ioue, quo nomine diuinam intelligi prouidentiam uoluit, per Mercurium, ideſt angelicam inſpirationem eſſe admirabiliter infuſam. Quod ſi eſt, ſicuti eſt profectò, dilucet opinor, Iureconſultum uirum mercatori bono, uel etiam medico longè anteire, Minoemq; tanto fuiſſe Galeno eminentiorem, quanto eſt corpore præcellentior animus. Eſt liquidē ciuitatis anima, lex. Quod ſi plures comperiantur in ciuitate leges, non multæ tamen eſſe creduntur ciuitatis animæ. Nam inter magiſtratuum multifarias cōſtitutiones una nihilo ſecius publica lex eſt, communis ſcilicet rectè uiuendi regula, qua uno utiq; calle ad publicam prouchimur felicitatem. Adde, quòd philoſophus diſſerendo frequenter lites conſerit, quas legumlator ſoluit. Illius argutiæ inutiles ſæpius: quòd ſi utiles, paucis utiq; utiles. Huius nunquam non emolumentis redundans diſciplina, & ubiq; ac nemini non neceſſaria. Deniq; ex formula ſua uiuere, ideſt benè, quanto ſatius eſt, quàm loqui benè, ac felicem eſſe, quàm uideri: tanto legumlatoris, quàm philoſophi facultas præſtantior. Iureconſulti uerò laus illa præclara, publicum dici eum patronum, ciuitatis oraculum, diuinæ mentis ac uoluntatis interpretem. Nomophylacas uocant Græci, qui legibus præeſſent, eosq; qui illis parerent, laudibus proſequerētur, nec minus honoribus: qui autem non parerent, pœna mulctarent. De Dracone obiter ſcitu non indignum, quod Rhetoricorum ſecundo Ariſtoteles ſcribit, Ex nominis ratione duci quandoq; argumentum, ut in Draconem Nomotheten, Non eſſe hominis leges, ſed draconis planè. Et apud Euripidem Hecuba uirulentius illud in Venerem iactat: Rectè prorſum dici Aphroditen, quod ἀφροσύνης ἀρχὴ θεά, ideſt inſipientiæ princeps dea ſit. Sed redeo ad leges. In ciuitatibus, inquit Plutarchus, alia ad honeſtatem pertinent, quædam & ad neceſſitatem. Honeſtorum uerò omnium illud multò maximum eſt εὐνομία, ideſt legum bonitas. Neceſſariorum autem εὐπορία, ideſt rerum affluentia. Lex (inquit M. Tullius) uinculum eſt ciuitatis, libertatis fundamentum, fons æquitatis. Mens, animus, conſilium, ſententia ciuitatis poſita eſt in legibus. Vt corpora noſtra ſine mente, ſic ciuitas ſine lege ſuis partibus & neruis ac ſanguine & membris uti non poteſt. Legum porrò miniſtri magiſtratus. Legum interpretes iudices. Legum deniq; omnes idcirco ſerui ſumus, ut liberi eſſe poſſimus. Propterea qui Locris leges conſtituit Zaleucus, quum ſanxiſſet, ne quis armis obſeptus ſenatum ingrederetur, poſtea quàm urente bello, armatus ſenatum adiit, ſucclamauit quidam, Legem ſoluit Zaleucus. At is conuerſus, non ſoluturum quidem, ſed corroboraturum pronuntiauit: moxq; cum gladio ipſum ſe tradens, uitam abrupit, quæ trāſgredienti ſanciebatur pœna. Legem eſſe

omnium

omnium diuinarum humanarumq́; rerum notitiam, ſtatuit Chryſippus. At Demoſthe
nes in Ariſtogitonem oratione priore: Lex (inquit) eſt, cui omnes homines decet obe-
dire: præſertim, quia lex omnis, eſt inuentio quædam & donum Dei, ac ſapientum do-
gma, conſultorum incõſultorumq́; emendatio, ciuitatis demum conſenſus congruen-
tis. Differt autem à pſephiſmate lex: quoniam ψήφισμα ad tempus eſt, ſiue πρὸς και-
ρὸν: lex autem perpetua eſt, καὶ πρὸς ἅπαντα χρόνον. Poſtremò, uelut auctarium adii-
ciamus & illud ex Seneca: Legem oportere eſſe breuem, quo facilius ab imperitis te-
neatur, uelut emiſſa diuinitus uox. Iubeat, non diſputet. Nil mihi uidetur frigidius, nil
ineptius, quàm lex cum prolegomenis. Hinc iactatum fortè Platonicarum legum fri-
gus. Gnoſtici, uelut ex Platonicis accepimus, ut peruincerent, boni prorſum nihil eſſe
in mundo, nullas aſtruebant uel naturæ uel hominum leges eſſe bonas, & quæ dican-
tur uirtutes, eſſe nihil.

Ad meridiem uergentes cur timidi. Ad ſeptentrionalia audaces. Italiæ ſi-
tus laus exquiſita. Diagramma quid, aut programma. Diagraphe, diagra-
pharius, diagrapheus. Germanorum mores. Caput XX

SEd enim, ut ad hominum mores regrediamur, iam illud (opinor) apud benè
ſentientes conſtat, Qui exuſtas à ſole mundi partes incolant, ita caloris ex-
uberantia in extimis torreri, ut intima frigoris plurimum concipiant. Pro-
inde inſigniter ad timiditatem degenerare, & effœminatiorẽ naturam: quo
nomine ſeruituti ferè mãcipati omnes animaduertũtur: dilabitur enim intimus calor,
meatibus corporũ laxatis, & quodãmodo hiantibus, ſyderis propinqui intemperãtia.
Argumento eſt cutis nigricans, educti forinſecus inſiti caloris copia. At qui rigentia
mundi, pruinis, geluq́; torpentia terunt, nimio plus audacia præcellunt, candentibus
corporum extimis. Vtriq; tamen inhumani, feriq́;. Cæleſtium rerum ſtudioſi aliquot,
Saturno acceptam referunt meridianorum timiditatem, uitamq́; æui contractioris: ſi-
cuti Martis planetæ Septentrionaliũ ardorem bellicum, & animi præſtantiam. Quan
do iis ſydera eiuſmodi influere, ac præſidere, exſuperantius uideantur. Cæterum, me-
dianæ regiones hinc calore, hinc frigore contemperatæ, ad habitumq́; in primis con-
gruum reuocatæ, tum prudentiora promunt ingenia & ſapiẽtiora, tum imperiis præ-
cipuè adnata factaq́;: cuiuſmodi ferè Italiæ ſitum uideri, Vitruuius opinatur, ſed & re-
rum probatur argumentis: nanq; temperatiſſimæ ad utranq; partem, & corporũ mem
bris, & animorum uigoribus pro fortitudine ſunt in Italia gentes. Quippe, ueluti Io-
uis ſtella inter Martis feruentiſſimam, & Saturni frigidiſſimam, media currens tempe
ratur: eadem ratione inter ſeptentrionalem meridionalemq́; ab utraq; parte mixtioni-
bus temperatas Italia, & inuictas habet laudes. Proinde conſiliis barbarorum refrin-
git uires, forti manu meridianorum cogitationes: etiam ſi ex acuto feruore mente ex-
peditius celeriusq́; moueantur, uelut ad arctum uerſi ex infuſi cæli craſſitudine, ac ob
aeris obſtantiam humore refrigerati ſtupidis penè noſcuntur mentibus. Quod ex ſer-
pentibus brumali ſydere torpentibus perſpicuum fit. Adnotatur & interſtitium illud:
in meridianis finibus ex altitudinis breuitate ad mundum uoces inaudiri prætenues
& acutiſſimas. Ad extremos ſeptentriones ſub cæli altitudine grauiores, ſpiritibus uo
cum humore oppletis. At quæ mediana incolunt nationes, uti in diagrammate muſi-
co, medianæ uocis ſonum in ſermone præferunt. Eſt autem obiter diagramma quan-
doq; geometria quadrangulis ſiue triangulis delineata. Et omnino deſignationes, ut
uentorum, ac aliorum id genus, quibus utimur in libris plerunq;. Sed & libri item titu-
lus ac inſcriptio ſic nuncupatur. Sunt qui diagramma, edictum interpretentur, aut de-
cretum. Clodium Plutarchus ſcribit, diagramma propoſuiſſe, quo Ciceroni interdice
retur igni & aqua. Programa idem ſignat ferè. Vulcatius in Auidio Caſſio: Program
ma in parietibus fixit, ut ſi quis cinctus inueniretur apud Daphnem, diſcinctus redi-
ret. In Lucullo idem Plutarchus, ἀλλ᾽ ἐκβάλλων ἐκθεὶς διαγράμματα. ut dixi, Latinè poſſu
mus edicta interpretari ex Trãquillo in Cæſare, & cæteris. Plutarchi interpres in De-
moſthene, limitem tranſtulit pro diagrammate. Programmatis uocabulo utitur Impe
rator, Codice De legibus & conſtitutionibus, libro primo. διαγραφαὶ autem, compo
ſitiones dicuntur, & pacta. Intelligitur tamen id uerbum quandoq; καὶ τὸ ζωγραφ-

τοῦ πίνακος. Diagrapharium utiq; eum dicunt, qui publica repetit, ideſt ὁ ἀπαιτῶν τὰ δημόσια. Eſt diagramma etiamnum merces, quam ex præſcripto quis capiat: ſicuti præfinire ſolitos accepimus ædiles, quantum capturæ nomine acciperet meretricum quælibet. Sed & ingruente bello, quum ratione cenſus ciuium ſingulis præſcribebatur, quid conferendum foret, diagramma nũcupabatur. Nam & diagrapheus rei huic diſpiciendæ præpoſitus eſt appellatus. Sed nimirum à diuerticulo iam repetenda fabula eſt, ne in parerga nimis diu excurramus, etiã ſi amplius renident interdum. Nos itaq; omiſſa generis cura, ſpeciatim quæ ſuperant, exſequamur. Auctores ſunt, Germaniæ incolas eſſe immanes animis atq; corporibus, & ad inſitam feritatem uaſtè utraq; exercere. Hinc Aſtronomicon quarto Manilius,

Flaua per ingenteis ſurgit Germania partus,
Gallia uicino nimis eſt infecta rubore,
Aſperior ſolidos Hiſpania contrahit artus,
Martia Romanis orbis pater induit ora.

Sed Germanos repeto. Prius quàm pubertatem attingant, plurimum operimenta neſcire, corporum nuditate gaudentes. Diuturnam eſſe illis pueritiam. Virilitatẽ ingreſſos ſaga deniq; admittere, aut arborum contegi libris, etiam ſi obrigeſcant hyemali ſæuitia, uel paruis rhenonum tegumentis, magna ſic quoq; parte corporis nuda. Adeoq; uiribus attribuere multũ, ut ne latrociniis quidem parcant, ceu maximo robori, maximum item ius præſtò ſit. In tanta tamen feritate, quod præcipuè mirum eſt, eſſe hoſpitibus benignos, necnon ſupplicibus pacatos. Carnibus ueſci ferè crudis. Deorum loco eos modo habuiſſe quos cernerent, à quibusq; beneficia ſentirent, Solem, Vulcanum, Lunam. Venationibus ſtudere plurimum, ac rei militari. Fœmineũ congreſſum ante uiceſimum annum appetiſſe, parum apud eos decorum. Fœminis tamen illic auctoritas plurima. Memoriæ proditur, quaſdam acies inclinatas iam & labantes, à fœminis reſtitutas, conſtantia precum, & monſtrata comminus captiuitate. Ineſſe quin etiam ſanctum quiddam ac prouidum arbitrantur, quo nomine conſilia nec abnuunt. Veledam legimus, ſtationem imperii Veſpaſiano tenente, numinis loco habitam: ſed & olim Auriniam. Propterea in Syluis Papinius,

Captiuæq; preces Veledæ.

Fuit & gentibus illis celeberrimum Tanfanæ templum, ab Germanico Cæſare æquatũ ſolo. Auctor Agathius eſt in Gothici belli ſecundo libro, Germanos uatibus fœminis uſos quandoq;, ueriſſimo item euentu. Sacras uocat Plutarchus in Cæſare, ac ex fluminum uerticibus & ſtrepitu futura coniectaſſe. Scribit Herodianus, Germanos cenſeri natandi peritia, ut qui tãtum in fluminibus lauentur. Eſſe uerò in primis pecuniæ auidos, nunquamq; non auro pacem Romanis cauponari ſolitos. Appoſitiſſima uerò, quæ ad hoc ipſum pertinentia ſcribit Seneca, ſimul autem & uitæ peraccommoda: Quid, inquit, Germanis animoſius: quid in curſu acrius: quid armorum cupidius, quibus innaſcuntur innutriũturq;, quorum una illis cura eſt, alia negligentibus: quid induratius ad omnem patientiam: Hos tamen Hiſpani, Galliq;, necnon Aſiæ, Syriæq; molles bello uiri, ante quàm legio uiſatur, cedunt: ob nullam rem aliam opportunos, quàm ob iracundiam. Germanis uerò, ſed & barbaris inſitum omnibus, ut ſe in aduerſis humiles præſtent, diſpareſq; in ſequundis. Verum & fluxioris cẽſentur fidei. De Germanis illud amplius planè monſtrificum, proximis annis in Gallia hominum in bibendo capacitatem fuiſſe omnibus miraculo: quippe ſingulis menſis ſinguli quaternos quartarios uini exſiccarunt, ſic ut potores nouem amphoras exinanirent binas. ne miremur amplius bicongium Marci Tullii filium, aut Mediolanenſem tricongium Torquatum: etiam ſi apud Tranquillum potorem legerimus amphorarium.

Pannoniorum mores, Britannorum, Gallorum. Martialis explicatur. De Braccis, & Anaxyride, ac Campeſtribus, & Rhemenſi tela. De Angonibus Francis. Matrona iugo. Campago. Caput XXI

Pannonios

PAnnonios quidem feroces intelligi Papinius uoluit in Syluis:

Pannoniusq; ferox,arcuq; horrenda fugaci
Armenia.

Herodianus uerò auctor eſt,eius regionis homines eſſe quidem corporibus præualidis atque proceris, & in pugnam cædemq; paratiſſimis:uerum ingenio pingui & hebeti:quamobrem haud facilè ſentire,ſi quid agas dicas'ue aſtutè ac ſubdole. Vbi uerò apud Tibullum legimus,

Teſtis quoq; fallax Pannonius,

rebellem intelligunt.Extant Auſonii elogia ſcitiſſima in hanc concinnata gentem:

Armiferis alui quos ego Pannoniis. Et alibi:

Saluere Auguſtum iubeo,natumq; patremq;,
Imperiis grauidas qua ſeco Pannonias.

Mira porrò nunc eſt gentis eius in uictu lautitia,mirum & in condiendo ingenium. Summi,infimi,medioxumi coquendi artem ſagaciter tenent. Vſurpatur ab eis adagium,Extra Pannoniam non eſt uita,aut ſi ſit,non tamen eſſe ita.Pleroſq; eorum ad literarum ſtudia peracutos aduerti,quum Patauii prouincialibus profiterer. Affectant præcipuè ſtudia hæc noſtratia,audiendi porrò auidiſſimi omnes,ſtudendi non adeo. Veſtium in patria neglectus,in Italia non uſquequaq; incurioſi. Illud obiter adnotaro, quod eſt non ita frequens: Pannoniæ partem dictam quandoq; Valeriam,quòd Valeriæ Diocletiani filiæ honori eſt contributum. Pannoniacos augures in Seuero memorat Spartianus,Sed & in Alexandro Lampridius:Fuit & orneoſcopos(inquit)magnus,ut Hiſpanorum & Pannoniorum augures uicerit. Nec prætereundum:ex Pannonia prodiiſſe imperatorem Probum,Sirmii natum,uirtutis tantæ,ut inuulgatū uel apud celeberrimos ſit:ſi diutius ſuperfuiſſet, futurum fuiſſe,uti terrarum orbis barbaros non haberet.Nam & ipſe prædicabat,Breui milites neceſſarios haud futuros.Natus eſt,quod iure miremur,agreſti patre,ut inquit Sex. Aurelius,ac hortorum ſtudioſo.Hic Gallos & Pannonios uineas habere permiſit.Quin opere militari Almā montem,Eutropio tradente,prope Sirmium & Aureum in Mœſia ſuperiore uineis conſeuit.Sirmienſe uinum miris efferunt laudibus Pannonii. Eiuſdem Probi circumfertur dictum non ſilentio inuoluēdum,Annona gratuita milites ueſci non debere.Gentes porrò non paucas animaduertimus conciliandæ formæ gratia,ſubinde herbarum ſuccis ritu perpetuo corpora ſua linere. Fœminarum id inter barbaros proprium.Apud Dacos & Sarmatas etiam mares corpora narrantur inſcribere.Plantagini ſimile glaſtum in Gallia uocatur:eo Britannorum coniuges nuruſq; totum oblinentes corpus quibuſdam in ſacris nudæ incedunt,Æthiopum colorem ſic imitatæ.Sed & Britanni omnes eodem inficiuntur glaſto,quod (ut Cæſar inquit) cæruleum exhibet colorem, ut ea ratione horridiores hoſti ſeſe ingerant in præliis. Vnde cōmonemur,ut doctius interpretandos monſtremus Valerii Martialis uerſiculos,quàm ſint interpretes ſuſpicati:leguntur uerò hi libro undecimo:

Claudia cæruleis quum ſit Rufina Britannis
Ædita,cur Latiæ pectora plebis habet?

Germanos item cæruleos dici ab Horatio nouimus , quòd ad cæſios oculos referri poſſe animaduerto.Nam qui ſub Septentrionibus agunt,tradente Vitruuio,immanibus ſunt corporibus, candido colore, directo capillo & rufo, cæſiis oculis, ſanguine multo:quoniam ab humoris plenitate,cæliq; refrigerationibus ſunt conformati.Qui uerò ad axem accedunt meridianum, breuioribus uiſuntur corporibus,colore fuſco, capillis uibratis,oculis nigricantibus,cruribus inualidis,ſanguine exiguo. Hieronymus in Hilarionis uita Germanum quempiam coma rutilum dicit:quòd ad cæruleum colorem ſunt qui referant,Horatii carmine ad comprobationē allato:quàm benè,non ſtatuo nunc.Britannos præterea capillo uſos promiſſiore,cętero corpore abraſo curioſius,præter labrum ſuperius,frequens prodit hiſtoria. Britannos,ut hoſpitibus feros, inceſſit Horatius. Vxores habuiſſe traditur, denos duodenoſq; inter ſe communes, præcipueq; cum fratribus fratres,ac cum liberis parentes.Nati inde iis aſcribebātur, à quibus uirgo adducta primum. Illud obiter adnectam,Britanniam eſſe περίῤῥυτον, & inſulam,Tito imperante,Romanorum primum deprehendiſſe Cn.Iulium Agrico

lam. Id quod ex Dionis hiſtoria nouimus, qui in Seuero, Britanniæ gentes ait præcipuas Caledonias & Mæatas, qui montes incolant aſperos, & aquis indigos, & campeſtria deſerta ac paluſtria, ſine ciuitatibus, domibus, agrorum cultu, fructibus tantum & pabulo uictitantes. Piſcitium nec guſtant quidem: agunt in tentoriis nudi, ſine calceis. Curribus in bello utunt̃, equis paruis, ſed præuelocibus. Famem, frigus, miſeriam omnem ferunt conſtantiſſime. In paludes coniecti perſeuerant dies multos, capite modò prominente ex aquis. Cibum parant, quo fabæ menſura uescentes famem non ſentiunt, neq; item ſitim. Leporem, gallinam, anſerem admiſiſſe in menſam, maximum nefas: alere tamen iſta non abnuebant, ſed animi tantum gratia. Delectum ac tributa iniunctaq; imperii munia obiſſe haud grauate, modò abeſſet iniuria: hanc enim ægre patiuntur. Audaciam temerè proruentem, & cum ſalutis ac uitæ neglectu Celticam nuncupat Ariſtoteles: nam (ut Strabo inquit) præter uim & audaciam nullum ad prælia adiumentũ habent. Gallos ſcribit Cicero, iuriſiurandi ac deorum religione nulla commoueri. Nam cæteri, inquit, pro religionibus ſuis bella ſuſcipiunt, Galli contra omnium religiones. Quinimmo & cum diis immortalibus bella geſſere, quando & celebre in terris, ut tum res erant, impetu hoſtili Delphicum oraculum inuadere ſunt auſi. Si quando uerò metu perciti propitiandos deos arbitrantur, humanis hoſtiis templa fœdant. Auctor tamen Strabo eſt, Gallos eſſe ſimplices, ac nulla morum malignitate. Propterea Martialis,

Et tumidus Galla credulitate fruar.

Quod ad ſtoliditatem referunt alii, & Cæſar Gallorum conſilia, ut ſubita inceſſit, ac repentina. Accedit Polybii auctoritas tradentis, Gallos ira potius, atq; impetu moueri, quàm ratione. Sed & Gallos omnes admodum deditos religionibus tradit. Verum qui affecti morbis ſint grauioribus, aut periculis infeſtẽtur, aut pro uictimis homines mmolare, aut ſe immolaturos uouere, quod niſi pro uita hominis homo item reddatur, non poſſe deorum immortalium numen placari, arbitrentur. Fuiſſe quoq;, qui ſtaturoſa haberent ſimulacra, quorum contexta uiminibus membra ſpirantibus complerent hominibus, quibus ſubiecto igni, crudeliter incluſi exanimarẽtur. Hominem præterea diuinationi deſtinatum in tergo ferientes, ex ipſo impatientiæ affligendiq; modo uaticinia cõcipiebant, quoſdam etiam ſagittis configebant, patibulo etiamnum in ſacris ædibus ſuffixos. Gallorum & illud proprium, à Dite patre ſe prognatos arbitrari: quo argumento temporum ſpatia metientes non dies, ut cæteri, ſed noctes mittunt in digitos. Bardi, inquit Ammianus Marcellinus, fortia uirorum illuſtrium facta heroicis uerſibus cum dulci lyræ cõcinebant modulo. Druidæ ingeniis celſiores, uti Pythagoræ decreuit auctoritas, ſodalitiis aſtricti conſortiis, quæſtionibus altarum rerum occultiorumq; erigebantur: ac humana deſpectantes animas eſſe pronũtiarunt immortales. Galli ueteres celſioris erant ſtaturæ omnes ferè, ac candidi rutiliq;, luminum toruitate terribiles, iurgiorum auidi, & ſublatius inſoleſcentes: metuendæ complurium uoces placatorum, iuxtà & iraſcentium: terſi tamen pari diligentia cuncti, & mundi. Inter eos non ferè compertus, qui militiæ detrectãdæ cauſa pollicem ſibi præcideret: quod genus iocaliter Murcos dicunt. Vini auidum ferebatur genus, adeo ut uel humiliores ſenſum ebrietate continua hebetarent, quam eſſe furoris uoluntariã ſpeciem pronuntiauit Cato. Moræ præterea narrantur impatientes. Ab Iulio menſe Gallos conſueſſe procinctus exordia ſumere, obſeruatũ in auctoribus eſt. Lampridius in Alexandro Cæſare, Gallicanas mentes eſſe duras, prodit, ac retrogradas, ſæpeq; imperatoribus graues. Proinde Alexandri ſeueritatem non tuliſſe: quo argumento in uico, cui Sicilia nomen eſt, fertur occiſus. Pollio Treuellius inſitam Gallis leuitatem ſcribit, ac res nouas affectare. Idem, quum amiſſas eſſe Gallias, nuntiatum imperatori Galieno foret, artiſiſſe illum tradit, ac intuliſſe mox: non ſine trabeatis ſagis tuta reſpublica eſt? Nam & quum uaſtatam Aſiam audiſſet: Quid, inquit, ſine aphronitris eſſe non poſſumus? Galliarum ſtudia, ut florentiſſima celebrantur Hieronymo, qui & Gallici ſermonis ubertatem nitoremq; Romana condiri ſolitum grauitate, ſcribit: ſicuti Aſianum tumorem Attico ſale ſiccabant Græci. Hinc Gallicanũ cothurnum legimus dici. Apud Sotianos Gallorum gentem mos uetus irroborauit quandoq;, uti ſexcentos circa ſe

rex

rex haberet ex prudentioribus,quos dicant ipſi uerbo patrio Silodunos:id Græcè ualet, εὐχωλιμαίους. Regi conuiuunt hi,ac commoriuntur,ipſis ita cooptantibus:próinde ueſtitu utuntur eodem ac uictu, ſed & poteſtate. Commoriuntur autem,quicunq; regem interceperit caſus:adeoq; id obeunt uolentes,ut qui timidius ſubterfugerit,necdum ſit inuentus. Gallorum porrò eſt,ueſtes ferre intonſas,Bibliotheces ſexto Diodoro tradente:uariiq; coloris braccarum nomine:de quibus notiſſimum eſt illud Taciti Cornelii,Cecinna uerſicolori ſagulo,braccas barbarum tegmen indutus,togatos alloquebatur. Apud Ouidium Ponticos populos braccis aduerſus frigoris iniuriam uti ſolitos,legimus:

Silodum
Gallorum bracce.

Pellibus & laxis arcent mala frigora braccis.

Scribit Mela Pomponius, Sarmatas braccatos totum corpus, & niſi qua uident, etiam ora contegere. Apud Hieronymum & Ambroſium pro femoralibus, ſicuti uulgò,dici comperies : quæ alioqui tum ſuccinctoria,tum campeſtria,ut apud Horatium,nuncupantur:

Femoralia.
Succinctoria.
Campeſtria.

Penula ſolſtitio,campeſtre niualibus auris.

Meminit Vulcatius Gallicanus in Caſſii uita, & M. Cato quandoq; campeſtri ſub toga cinctus proceſſiſſe, ab Aſconio traditur. Aurelius Auguſtinus Ciuitatis diuinæ libro quartodecimo:Campeſtria,inquit,Latinum uerbum eſt:ſed ex eo dictum,quòd iuuenes qui nudi exercebantur in campo,pudenda operiebant. unde qui ita ſuccincti ſunt,campeſtratos uulgus appellat. Operas uerò campeſtres,ex Cicerone pro Plantio ſequeſtres accipimus, penes quos pecuniæ ab candidatis deponebantur:quos ſignificat Plinius,ubi ait, Quum apud Catonem pecunias deponerent candidati. Ab braccis braccarios in Alexandro Cæſare legimus apud Lampridium:ſicuti plauſtrarios item,& uitrarios. Scribit idem, Alexandrum eundem braccas geſtaſſe albas,non coccineas,ut ſolebant prius,qui & faſciis ſemper eſt uſus. Campagum,ad campeſtria facit nihil:eſt autem Iulio Capitolino barbarũ calciamẽti nomen,ſicut anaxyris item calcei fuit genus:ab cuius ſimilitudine rumicis quędam ſpecies ſic quoq; dicta comperitur. Verum anaxyris(inquit Euſtathius)ſignat,quod Romani bracion dicunt,ἐκ τοῦ ἀνασύρεσθαι demutata Σ litera in Ξ : quod uſu uenire quandoq; probant grammatici. Alibi Euſtathius idem,ideſt Iliados ſecundo,non bracion,ſed bracam ſcribit. Anaxyridas Strabo tradit libro undecimo, eſſe frigoribus commodum geſtamen. Dignum relatu in Gallorum mentione illud quoq;:eſſe inter Gallos,qui dicantur Rhemi,à quibus propagatum telæ genus tenuitate præſtantiſſimum:quod ab illis modo,luxata parum dictione decurtata ue,Rhemenſe dicatur paſſim : quanquam & in laudis participatum textrino eo reliqua item admiſſa Gallia. Gallos prodit Agathius,haud promptè uolenteſq; per æſtatẽ pugnas inire,ſed in algoribus gratè admodum,dum rigent in primis:tunc enim eſſe præualidos, & laboribus ſeſe libenter ingerere,ut qui frigoribus inſueuerint,ac gelida præcipuè incolant. Francis,inquit idem,tela ſunt,quæ angonas uocant ipſi,quibus res magnas,ubi opus fuerit,gerunt : eorum pars maior,obducta ferro eſt:in parte ſuperna circa ferri aciem ipſam recuruæ extant utrinque,tanquam hami,laminulæ quædam arcuatæ præacutæq;,ſed pronæ,ac in ima reclinatæ. Francos ſcribit Ammianus Marcellinus,Salios ab conſuetudine nuncupari ſolitos. Francis familiare eſt,inquit Vopiſcus,fidem ridendo frangere. Matrona celebre eſt in Gallia iugum, ei caſum fœminæ nobilioris nomenclaturæ occaſionem præbuiſſe, ſcribit Marcellinus.

Campeſtria unde.
Campeſtrati.
Campeſtres operæ.
Braccarij.
Plauſtrarij
Vitrarij
Campagũ calciamẽti ge[nus]
Anaxyris.
Bracion.
Braca.
Rhemi.
Rhemense.
Galli frigoribus aſſue[ti]
Francorum tela.
Angones.
Salij, cur franci.
Francorum perfidia.
Matrona, Galliæ iugum unde dictum.

Cur Hiſpaniæ ſubterranea incolere dicatur Plutos. Curq; in ea campos finxerit Elyſios Homerus. Hiſpanorum mores. Capur XXII

Hiſpaniæ uerò felicitatem inſigniter admiratũ Poſidonium oratoria quadam eloquentiæ ui ſeſe latius expandentem, tradidiſſe ferunt, Hiſpaniæ ſubterranea non infernum,ſed Pluton ipſum,ideſt opulentiæ deum inhabitare:tanta eſt in eo terrarum tractu metallorũ fœcunditas. Immo uerò & literarũ parens Homerus,opum eius prouinciæ gnarus in primis,nec uirtutum aliarum neſcius, in ea Elyſium effinxit campum, & piis dicatam ſedem,ad quam uaticinãs Proteus Menelaum cecinit emigraturum. Hiſpanos autem ipſos eſſe

Hiſpaniæ ſubterranea cur inhabitari dicatur Plutos.
Hiſpaniæ felicitas, et opulentia.
Homerus literar[um] paren[s]
Elyſij campi cur ab Homero in hiſpania finguntur

ingenio inquieto auidoq́ in nouas res: propterea ab hiſtoricis relatū ſcio, Hiſpaniam omni alia terrarum parte eſſe reparando bello aptiorem, partim quidem locorum, partim uerò hominum ingeniis. Quamobrem prouinciarum utiq; prima inita Romanis quæ continentis ſint, poſtrema omnium ductu auſpicioq́ Auguſti Cæſaris demum perdomita eſt. Hiſpanum porrò fuit, punctim magis quàm cæſim hoſtem adoriri: proindeq́ gladiis uti breuitate habilibus mucronatiſq́. Sicuti uerò Gallis ſupra umbilicum nudis depugnare moris erat: ita Hiſpani linteis prætextis purpura tunicis, candore miro fulgentibus, in bella pergere conſueuerant. Atque hæc quidem uniuerſim de Hiſpanis. Iberorum uerò iacula multis hamis ferreis fuiſſe inſerta, ex hiſtoria nouimus. Ferini uerò prorſum, ac deprauati harum gentium mores fuere: quando non abnuebant, ex lotio, quod intra cloacas aſſeruatum diutius fuiſſet, lauacra comparare: retrimentis deniq; contuſis, dentifricia ſibi atq; coniugibus quærentes. Id quod in more Cantabris fuiſſe, iiſq; qui in collimitio ſint, compertum eſt. Humi cubitare, non Iberis modò inſitum, ſed & Gallis. Verum, micrologia Iberorum propria eſt, ut Phylarchus ſcribit: res nanq; minimas plurimi faciunt, & auaritiæ ſtudio ſemel tantum die cibum capiunt: quam rem, μονοσιτίαν Græci uocant. Sunt & hydropotæ, & in tam auſ do ingenio ueſtibus tamen amiciuntur uel pretioſiſſimis. Taceo quod M. Tullius Aphros, Hiſpanos, Gallos, ut immanes deformat ac barbaras nationes: ſed hoc generis eſt. Callecos omnino eſſe ἀθέους, hoc eſt ſine deo, proditur. Celtiberis, ignoto deo, collimitaneiſq́ in Aquilonem uergentibus, rem diuinam, luna uiſitationem plenam faciente, obeuntibus noctu ante fores, cum peruigilio & tripudiis. Auctor Artemidorus eſt, mulieribus monilia ferrea geſtare conſuetū, è quibus in uerticem ſurrectos cor uos itidem ferreos decumbere in frontem longius, ut propendens inde uelum umbellæ uicem præſtet defendendo ſoli: mundus hic ſumme illis pretioſus: apicem aliæ pedali menſu protollunt: comamq́ aptè circūnectunt, galericulo atri coloris ſuperiecto. Quum gererentur in Cantabria res, filios, ne fierent hoſtilis præda & ludibrium, matres contrucidarunt: quin & puer, quum parentes compediti aſſeruarentur cum germanis, omnes confodit. Promiſcua uerò hæc Gallis, Thracibus ac Scythis. Quum omnibus cis Iberum Hiſpanis arma Portius Cato ademiſſet, adeo ægrè paſſi, ut multi mortem ſibimet ipſis conſciſcerent, ferox gens nullam uitam rati ſine armis eſſe. Mulieribus & illud proprium, opere ruſtico ſumptum ſuum exercere. Puerperæ uiris, ipſarum uice decumbentibus adminiſtrant. Infantem æditum in fluminis abluunt ripis. Proditur memoriæ: in Liguria quoq; exactis menſibus, quandam mercede fodientem doloribus incumbētis partus conuelli cœpiſſe: quumq́ urgeretur acrius, paululum ſe ſubduxiſſe, atq; enixam mox laborem repetiſſe, ne captura periret: pro re nata puerulo pannis obuoluto: quem inueniſſe crederes, nō peperiſſe. Quod ne fabuloſum quis putet, auctor M. Varro eſt, in Illyrico ſæpius id ipſum uſu uenire. Sed & inibi uirgines paſſiua Venere uti: ac quibus cum libuerit, congredi: & è quibus uelint, ſibi liberos quærere. Barbaricæ amentiæ, agreſtiſq; ac truculentæ immanitatis euidens hinc argumētum: Cantabros quippe ferunt iuris hoſtium factos, ac patibulo affixos, in tanta ſupplicii diritate nihilominus perinde ac geſtiētes, pæana cōcinere. Eiuſdem quoq; gentis illud eſt: uiros uxoribus dotem numerare, filiaſq́ ex aſſe inſtituere hæredes. Luſitanorum ingenia inſidiis apta traduntur, ac uerſatilia. Inſpectis humanis extis futura coniectant. Dextras captiuorum præciſas numinibus obtuliſſe, pſum illis præcipue. Hydropotæ in primis, ideſt aquæ potores, qui montana incolant: fronte mitris culta pugnam ineunt: hircus in epulis gratus maxime. Baſtetanis permutatio in more eſt, nummorum loco. Ægyptiorum item ritu, ægrotos producunt, ut à prætereuntibus, quos eiuſmodi quippiam infeſtarit, aliquid ſalutaris opis afferatur. Degere hiſce moribus Callecos ferunt, Aſtures, Cantabros, uniuerſim deniq; ad Pyrenea iuga.

Myſorum mores, item Thracum. Ctiſtæ. Ctitæ. Bendidia. Qui dicantur Abii: & aliorum quoq; populorum ratio. De Getis nonnulla. Itemq́ de Orpheo non indigna ſcitu, ac Libethriis, & Tereo. De antro Zerinthio, ac Hecate, Cynoſphago, Oſtrogotis, Vuiſigotis, M. Craſſo, Myſia Cerere, & Myſeo. Caput XXIII

Myſos

MYſos legimus deorum cultui adeo mancipatos,ut eſitandis animātibus eximiè abſtineant:quo nomine,etiam ab eis pecora declinari omnia. Viuendi ratio illis in melle,lacte,caſeo. Ex diuinorum autem cura & pacato genere uitæ deicolas uocant,& capnobatas,ideſt fumi conſcenſores. Obiter illud iucundum ſcitu:perraro in Myſia reperiri aſinos,quibus recta ſint ilia:inde nato adagio, ut ὀσφὺν κατεαγὼς, ἤγουν κατεαγώς, ideſt ile fractum habens,dicatur ex Myſia aſellus. Myſos omnium Aſiam incolentiū opulentiſſimos ac feliciſſimos,dicit in Heroicis Philoſtratus. Myſas item Amazonū more ex equis bellatrices. Hieram quoq; Telephi uxorem,mulierum ferè maximam equitatui imperaſſe. Sunt & in Thracia, qui omnino à muliebri congreſſu abſtineant. Propterea ctiſtas nuncupari,ueluti creatores,ſicuti interpretantur quidam. At Euſtathius,ubi Homerus Athenas uocat ἐυκτιμένας, exponens inquit, uel benè conditas,uel quæ bonos haberent poliſtas,ideſt conditores:quos ctitas uocat tragœdia,extrita s litera. Sanctos item cenſeri,ac omnifariæ compotes libertatis. Ex uitæ autem modo dici ab Homero Abios,ceu à uita ſequeſtrati poſſint uideri,quum mulieres neſciāt:qui hominum ſtatus ſit quodammodo diminutus,ac ſemiplenus. Sed ab Antiphonte abii dicūtur,qui multum poſſident uictus:uelut Homerus,axylon regionem dicit polyxylon. Poſſunt etiam abii appellari diu uiuentes,item qui legibus utuntur & politia,aut qui arcubus non utantur. Myſos ſuperiores uocari à poetis abios,putat in Heroicis Philoſtratus,qui ſint equarum paſtores, earumq; lac hauriant. Trauſorum in Thracia gens natos liberos ſeſe afflictans deflet,quòd magnis in uita malis occurſuri in lucem emādentur. Perfunctos humanis per ſummam hilaritatem ueteri more contumulat. Alicubi ſingulis uxores adſunt plures,uiſendo inter eas certamine:ſi uiro cōtingat hominem exuere,quam is dilexerit plurimum. Victoriæ præmium mors,& commune conditorium,reliquis miſeriam inſigniter deflentibus. Virgines non aſſeruare,ſed promiſcuè ut collibuerit,cum uiris congredi,Thracum moris eſt. Vxorum cura uel præcipua,quas à parentibus magna ui æris ſibi conſciſcunt. Otio perfrui præclarum, agricolatione contemptiſſima prorſum. Rapto ſibi uictum cōciliaſſe,honeſtiſſimum. Eiuſdem gentis ſacra fuere Bendidia,Platoni celebrata etiamnum,ut Strabonem prætercam. Hinc apud Xenophontem, Bendidium,ideſt Βενδίδειον, nominatur Athenis ad Munichiæ templum Dianæ, Græcarum rerum libro ſecundo. Thracas prodit Thucydides, ubi nil extimeſcant,eſſe φονικώτατον γένος, ideſt ſæuiſſimum genus. Thracas eſſe in Venerem præcipuè procliues, illis uerſibus teſtatur Ouidius, de Tereo Metamorphoſeon ſexto agens,& Philomela:

Digna quidem facies,ſed & hunc innata libido
Extimulat,pronumq; genus regionibus illis
In Venerem,& flagrat uitio,gentisq; ſuoq;.

Orpheum Thraca, proditur memoriæ,Teletas deorum excogitaſſe primum, itemq; ſcelerum expiationes, morborum medelas, præterea& iræ diuinæ auerruncationes. A mulieribus concerptum ferunt,quòd illarum uiros abduceret,quum ſibi uino audaciam quæſiſſent:unde inſtitutum etiam uiris,ut in reliquum uinolenti in aciem prodirent. Sunt qui de cælo ictum memorent, quòd myſteriorum aperiret arcana iis,qui prius minimè in eius rei ueniſſent participatum. Non deſunt,qui defuncta uxore in Theſprotidis Aornon autument ueniſſe,ubi olim fuerit νεκυομαντεῖον: quum uerò Eurydices animā euocaſſe adcredidiſſet,& conſequi,animaduerſo errore,ipſum ſibi manum admouiſſe,quum doloris uim perferre nequiret. Memorant Thraces ad Orphei conditorium luſcinias ſuauius concinere ac grandius. At qui Pieriam tenent Macedones,ac ciuitatem Dion,à mulieribus peremptum arbitrātur. Certè ex Dio montem petenti columna occurrit,cuius ἐπίθημα ſit lapidea hydria,qua Orphei oſſa cōtineantur,uti ferunt indigenæ, tralata ad ſe à Libethra,ciuitate in Olympo,quam euerterat funditus torrens nomine Sys:ædito prius Dionyſii ex Thracia oraculo, fore ut peſſimo interirent exitio Libethrii ὑπὸ συός, quum Orphei oſſa inſpexiſſet ſol. Quod euenit,hominum affluxu columna euerſa,ad paſtorem in ſomno ſuauiter canentem audiendum properātium. Adnotandum & illud:ab Hebro flumine haud ita eſſe diſſitam ciuitatem

ciuitatem nomine Zonam,poſt quam haberi Orphei quercus, ſub quibus ſit Zerynthium antrum : quod tamen in Samothrace ſtatuant alii : & Lycophron eſſe Zerynthium ſcribit , κυνοσφαγοῦς θεοῦ, quam Hecaten interpretamur. In Thracia regnaſſe Tereum,uulgatior fama tenet. Megarenſes putant circa Megaridis nũcupatos fontes. Arbitror,Pauſanias inquit,& ſuppetit coniectura multiplex, Daulidi ſuper Chæroneam imperaſſe:pleraq; enim Helladis olim occuparunt Barbari. Perpetrato autem in Philomelam ſcelere,ac Ityn,ſibi manum conſciuit Tereus . Conſtructum uerò illi ſepulchrũ & ſacra inſtituta anniuerſaria,in quibus hordei loco calculis utantur. Atq; inibi comparuiſſe primum epopa auem,ferunt. Nam & mulieres in auiculas deformatas,fabulantur : quoniam hirundo & luſcinia lugubre quiddam concinant,& querulum. Getas carnibus non ueſci,conſtans opinio eſt,& tradit Poſidonius. Ex Pythagoræ uerò decretis inſtituti origo eſt. Quando Zamolxim Getam Pythagoræ ſeruiſſe, & ab eo ſcientia cæleſtium rerum amplius imbutum,certior fama tenet : remeãtemq; mox in patriam,regni participem factum, atq; ex præſagiorum claritate deum quoq; creditum. Sciendum hoc item : Getas,nunc Gotos ab eruditis credi,quorum aliqui Oſtrogotæ nũcupantur,tanquam Orientales illorum uocabulis Gotos dixeris:ſicuti Vuiſigotæ dicti,qui Occidentalium ſeſe regionibus infudere. Obſeruatione dignum ex Dionis hiſtoria : M . Craſſum Auguſti auſpiciis Myſos & Baſternas edomuiſſe præliis frequentibus,ac illorum regem Deldona manu ſua interemiſſe,mox & Thracas debellaſſe,uexaſſe & Getas:qui tamen opima ſpolia retuliſſe non memoratur. Getas,inquit Dion,ultra Æmum habitare ad Iſtrum nouimus. Qui uerò à Romanis nuncupantur Daci, & ab ſeipſis quoq;, hoſce Græcorum nonnulli Getas dicunt:rectè ne an ſecus,non ſtatuo nunc. Illud hac in parte obiter non reticuerim:Myſiam quandoq; legi Cererem , ſicuti eius templum prope Pallenen Myſeum . Sed hæc ad regionem pertinent nihil,quando à Myſo quodam ſic dici deam,comperio : qui fuerit Argiuus patria,quiq; Cererem exceperit domo. Celebrabatur ſeptem diebus feſtum,ſed tertio excedebant templo uiri omnes, ſubſiſtebant mulieres, pulſis etiam canibus maſculis. Sequenti die redibant mares cum multis iocis ac ſcommatibus.

Scytharum inſtituta. Apoſcythiſmus quid. Vnde dicantur Scythæ. Anacharſidis inuenta. Carrago quid. De Scythicis calciamentis, & Perſicis. Dauorum ſeruile nomen unde propagatum. Hiſtia quid ſit apud Herodotum. Daulus quid. Daulis unde. Sarmaticus ludus. Scytharion. Thapſus. Melinus color. Chryſoxylon. Caput XXIIII.

SCytharum pleriſq; cõmunia eſſe omnia,præter enſem & cyathum,à multis proditum ſcimus. Inter promiſcua uerò,tanquam ex præſcripto Platonis,eſſe item uxores liberoſq;. Æſchylus etiam æquitatis ſeruatores dixit Scythas. Multi & ſimpliciſſimos arbitrantur,minuſq; in malum procliues. Gentis eius integritatem,Anacharſis & Abaris abundè uidentur comprobare : ſed & pleriq; alii generis eiuſdem. Anacharſidis ſapientiam ex inuentis ab eo facilè indicari,multi aſtruunt : quando folles excogitarit primus,anchoram bidentem,& figuli rotam. Quod tamen ultimo poſitum loco eſt,minus rectè dictum uidetur:quoniam figularem orbem antiquior illo etiam Homerus nouit. Nec ignoro tamen:Apuleio in Magia,Scythas dici ſocordiſſimos. Eos omnium principes communibus uſos legibus,Clearchus ſcribit. Mox nõ infeſti modo iniuriiq; in mortales omnes euaſere,uerum & in miras dilapſi delicias ſunt ex omnium affluentia. Illuc uerò immanitatis prouecti,ut cunctis ad quos accederent,nares præciderent. Ab hiſce porrò apoſcythiſmum dicimus, cutis in capite cum capillis abſciſſionem , ludibrii cauſa: quòd illis quandoq; calamitatũ magnitudine contigiſſe,animaduertimus. Scytharum proprium,lactis gratia,ſeruos occæcare. Item illud:uti mucronibus,quos pro numinibus colunt,eductis,iurent ſe permanſuros in fide. Scythas eſſe iracundos,nominis argumento comprobari poteſt:quando non aliunde gentis appellatio profluxiſſe creditur,quàm ἐκ τοῦ σκύζεσθαι, quod iraſci ſignat. Quanquam non latet,ab Herculis filio Scytha,nuncupatos,tradi à pleriſq;:abs quo,Herodoto auctore,Scytharum propagati reges. Scythicas uerò apud Alcæum , calciamenti genus inuenimus, σκυθικὰς ὑπο-

[illegible], meminit & Stephanus. Sicuti Laconicas albas apud Athenæum, & Perſicas in Ariſtophane legimus quandoq;. Sed mulieribus tantum congruere, interpretantur. Et Amyclaidas apud Euſtathium, in Amyclarum inuentas urbe: & ab Alcibiade, Alcibiadas. Scythas eſſe coloris rufi, in Sanitatis ratione ab Galeno traditum eſt: ſicuti Ægyptiorum nigritia eſt propria, Gallorum candor. Quia uerò carris plurimum utantur Scythæ, hinc illud Pollionis Treuellii: Quo comperto, Scythæ facta carragine, per montem Geſſacem fugere ſunt conati. Sic uerò interpretantur nonnulli, ut carraginem facere, uerbo barbariem reſipiente, ſit perinde ac ſi dicas, Conclamare uaſa. Sed & Carraginem facere, dixeris non rectè minus, Viam aperire, qua commeent plauſtra: quando & ratione hac, carraginem uſurpat pleraq; Italia, uel prouerbio teſte. Sed in Claudio idem Pollio, carraginem, pro carrorum multitudine accepiſſe uidetur omnino. Et Flauius Vopiſcus in Aureliano: Tuum eſt (inquit) quærere, ubi carrago ſit hoſtium. Sunt inter Scythas prope Hyrcaniam, quos uocant Daas: à quibus pleriq; Dauorum ſeruile Athenienſibus nomen corriuatũ, fabulantur. Id Straboni probabile non fit, ob inſignem locorũ intercapedinem, qua Græcis nullum cum illis gentibus fuiſſe commercium, coniectat. Proinde quum ex locis unde uectarẽtur, mancipia nomenclaturam ducerent, ut Lydi, Syri, Getæ: propius uerò eſſe, à Dacis nuncupari: quando & hos quoq; olim Dauos uocitari ſolitos arbitratur. Sunt uerò hi ex aduerſo Germaniæ, ad Iſtri fontes. Nam Daulus, omnino aliud eſt: ſignificat enim denſum, quod Pauſanias interpretatur: unde Dsulidi nomen impoſitum, cõiectat Euſtathius, quòd denſa arboribus forent circumiecta loca. Idem tamẽ libro decimo Pauſanias, à nympha Daulide nuncupari ciuitatem mauult. Sunt qui à tyranno Daulieo. δαῦλος ὑπήνη, eſt apud Æſchylum, ideſt denſior barba. Daulum etiam dicunt ſemuſtum lignum. Erat item apud Argos feſtum Daulis, in quo fuit imitatio pugnæ Prœti in Acriſium. Getas autem ſunt qui ad Pontum conſtituant, in ſolis exortum reclinatos. Daas autem & Daſas appellatos inuenio. Getarum (inquit Stephanus) lex eſt, manibus defuncti uiri uxores mactare. Maximum eſſe Scythis iuſiurandum Herodotus ſcribit, per regias ἱστίας, ideſt (ut Valla interpretatur) ſolia. Hiſtia, tamen idem uidetur, quod Veſta: quæ uox, ut alibi indicauimus, focum ſignat, larem, deam. Et antè paulo auctor idem docens, à Scythis coli Hiſtiam ante omnes: Veſtam intelligit interpres. Sed & in Græcorum lexicis obſeruatum eſt, Hiſtiam pro eſchara capi, ideſt foco, item textrice muliere, ac domo, & cœna. Scythis porrò, & Sarmatis peculiare, equos eunuchos facere, quoniam ſic euadant mitiores: habẽt autem non magnos admodum, at acres præcipuè pernicesq;, nunquamq; non rebelles. Nulla populis collimitia, nullæ domus, pabulo & pecori, non aruo ſtudent, in plauſtris agunt ferè, unde & Hamaxobiorum prorepſit appellatio. Tympana curribus imbri & hyemi defendendæ appinguntur ex corio: iuſtitiam colunt, non legibus, ſed inſita ingenii promptitudine. Furti crimen apud eos longè grauiſſimum, ut quibus immunita ſint omnia, & facilè uolentibus expoſita. Auri & argẽti odium ad cæterarum gentium amoris æquilibrium. Amictus illis ex ferarum pellibus, aut murium: aliàs, ueſtium uſus ignotus. Hinc illis alieno facilè parcẽtibus, conſummata excuſſaq; morum ſanctitas. Haud dubiè intelligas, ibi expeti diuitias, ubi earum uſus præponderet. Et, quod non deſinas admirari, apud illos amplius naturæ inſita uis pollet proficitq;, quàm apud alios examinata ſapientiæ documenta. Illud etiamnum admirabilius, unum modò Scythicum genus à condito æuo exterarum gentium iuga neſciſſe. Romanaq; illos arma, quibus omnia concutiebantur, audiſſe potius, quàm ſenſiſſe. Darium temerè aſſultantem, fœdiſſimè reiecerũt. Cyrum uel cum manipulis, quod dicitur, deleuerunt. Alexandri ducem Zopyriona ita proſtrauere, ut ne pyrphorus quidem reliquus fieret, quippe corporis robur illis excellens, ſed animi magnitudo excellentior, nil ſibi ex bello præter gloriam quærentis. Quia uerò de Scythis mentio eſt, non prætereamus, quod Flauius ſcribit Vopiſcus in Carino: Exhibuit (inquit) ludum Sarmaticum, quo dulcius nihil eſt. Ex Græcis compertum porrò commentariis eſt: ſcytharion intelligi lignum ſcythicum, quod tum thapſus dicatur, tum chryſoxylon, unde melino colore inficiantur lanæ, flauiq; item fiant capilli.

Athenienſium mores,ac inuenta præclara:& cur iidem Autochthones dicti. Cur Cecrops duplicis naturæ. Romanorum grauitas. Monophyes. Diphyes. Eunomia duplex. In arcem referri quid. Heniochos Athenienſibus dici pro ditiſſimis. Æxonum dicacitas. Sphettorum ſugillatio. Romanorum laus. Romanos fuiſſe ciues Romano ſubiectos imperio. Cap. XXV.

SEd ad mundi portionem, literarum claritate, ac ſapientiæ fama perilluſtrem,à qua in cæteras gentes quaſi corriuata traditur humanitas, ac uelut per traduces propagata, ſi ſtilum retraxero,multa ſeſe mihi agminatim ingeret rerum nobilitas,quæ ſe carptim explicari,& canis Ægyptii imagine quadam,uti eſt apud Ælianum,uelut fugiendo,non facilè patiatur. Verum iſta exſequi ad plenum,non eſt noſtri inſtituti,ut quibus propoſitum:non paſſim nomina dantes ſacramento rogare,ſed delectum agere,ita ut cultæ ſint,ac uiribus præſignes copiæ,potius quàm numeroſa multitudine graues. Propterea Ionicam ſilentio inuoluemus molliciē,& choreis deliciiſq; mancipatos animos. Necnon Bœotiam ruditatem,ac Thebanam ſuem. Athenas conſpicor,fulgurātis eloquentiæ cuiuſdam,& ſapientiæ exquiſitioris auguſtius ſacrarium. Quo nomine abblandientes Demagogi reliqua dixere Græcis communia omnibus: at quæ in cælum proueheat homines,uiam ſolos ſcire Athenienſes. Redditum illis quādoq; oraculum legimus, Tanto cæteris eos fore excellentiores, quantum aues alias præcellat in nubibus aquila. Pytheam tamen dixiſſe quandoq; accepimus,ſicuti uænale lac domui illatum indicat prorſum ineſſe morbi quippiam:ita,quo pergat Athenienſium legatio,ægrotare ciuitatem,neceſſariò intelligi. Eius urbis in excolenda uita eximiam curam inuenta præclara apertius commonſtrant. Illi ſiquidem acceptum referunt auctores celeberrimi lanificium,oleum,uini uſum,arandi ſerendiq; frumenta glande ueſcentibus præmonſtratam rationem. Vnde & Autochthonas eſſe cognominatos,ſcribit in Theologumenis Apollodorus,quoniā terram primi colere adorti ſint. Meminit Demoſthenes in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, μόνοι γὰρ τῶν πάντων αὐτόχθονες ὑμεῖς. Quin & illius regem Cecropem non alia magis cauſa naturæ duplicis fabuloſa narrauit antiquitas,quàm ex cōnubii ratione excogitata:ſicuti multis placet. Quippe ante Cecropem brutorū more in Græcia mulieres concubitu utebantur miſcello:unde fiebat,uti pueri μονοφυεῖς dicerentur,ideſt naturæ unius:quia matrem modò agnoſcerēt,patre prorſum incerto. Vbi uerò ferinos id genus mores ſuſtulit Cecrops,effecti quodammodo διφυεῖς, auctori ipſum id adoptarunt cognomen. Pueros ab initio ſtatim ita erudiebant,ut nandi uſum διὰ τὰς ναυμαχίας, ideſt propter naualia bella, & literas diſcerent. In pleriſq; tamen à linea deerraſſe tam nobilis ciuitas agnoſcitur. Nam munerum & lucri inexplebilis ardor ita inceſſitur,ut iactatum uulgò ſit, Atticū uel morientem manum porrigere. Ariſtophanes in Nebulis Athenienſium impudentiā infamat item,quum ait, In facie comparet ἀττικὸν βλέπος, ideſt Atticus aſpectus. Dicuntur quandoq; κολάκων κόλακες, ideſt adulatorum adulatores. Celebratur & à comico eodem Athenienſium dysbulia,ideſt δυσβουλία, quod eſt conſultatio mala:proinde etiam Eupolis, ὦ πόλις πόλις, ὡς εὐτυχὴς μᾶλλον, ἢ καλῶς φρονεῖς. Quibus innuit,eſſe quidem Athenienſes felices,uerum non ſapere multum,uel diſpicere. Factum id Neptuni indignatione fabulantur:at regeſſiſſe Mineruam,ut malè conſulta nihilominus feliciter caderent. Proditum tamen clariſſimis auditoribus,ſcio:Athenienſes publicis conſiliis diuinos quoſdam ſacerdotes,quos Mantes uocant,adhibuiſſe. Nam & Lacedæmonii regibus ſuis augures aſſeſſores dabant. quin & ſenibus, ſic enim conſilium nuncupant publicum,augur intererat. Nam ut in Politicis Ariſtoteles præcipit,Eunomia duplex creditur: una quidem, uti eſt iuris conſtitutio recta: altera,quum iuri ſapienter,ac ut ratio dictat,conſtituto obedientes ſe homines præſtant. Denique eunomiam iudiciorum præſidem alteram,opinatur Demoſthenes. Athenienſes porrò Plutarchus ſcribit,tum ad iram,tum ad miſericordiam fuiſſe lubricos,ac ſuſpiciones arripere celeriter,quàm edoceri per quietem,maluiſſe. Solitos item laudantibus arridere, cauillantibus haud ſanè moleſtos,ad opem quoq; humillimo cuique ferendam promptiores. Auctor in Oratione pro P. Sestio, M. Tullius, Athenienſes longe à Romanorum

rum

rum grauitate fuiſſe diſiunctos: quoniam in urbe Romana orta grauitas,& magnitudo animi uideretur. Quidam uerò ex Græcis præcipuè, Athenas dixerunt Græciæ muſeum,ideſt μουσεῖον. Pindarus etiam culmen firmamentumq;,hoc eſt ἔρεισμα. Thucydides uerò ἑλλάδος ἑλλάδα, ideſt Græciæ Græciam. At Pythius Veſtam Græcorum, & Prytaneum. Qua loquendi hyperbole templum Conſtantinopolitanum excellentiæ incomparabilis, κόσμου κόσμον appellare ſibi permiſit quidam,quæ res mundi mundum indicat. Iam Atticorum aures teretes ac religioſas celebrant grauiſſimi auctores: ad quas qui ſe accommodat,is uerò exiſtimandus eſt Atticè dicere,ut nil ſentiatur inſolens,nil ineptum,ornata omnia,grauia,copioſa. Quin Athenis clariſſimus irroborarat mos,in concione eos qui eſſent in præliis interfecti laudari,eamq; quotannis recitari neceſſe erat. Athenieſes Liuius ſcribit,literis uerbisq;,quibus ſolis ualent, bellum geſſiſſe in Philippum. Ex Acropoli & Propylæis,inquit Pauſanias, ἡ θάλασσά ἐστιν σύνοπτος, ideſt mare conſpicuum eſt,ac inde Ægeus ſe in præceps dedit,quum redeuntis Theſei uela eſſet intuitus nigra. Mox uerò Ægei ſubſtructum heroum ab Athenienſibus eſt. In Attica hiſtoria legas quãdoq; in arcem quoſpiam relatos,uel ἐν ἀκροπόλει ἐγγεγραμμένους. tu damnatos intellige,ac donec mulctam ſoluiſſent,ignominiæ obnoxios. Eorum nomina in Acropolin referebant̃,unde ſic nuncupati. Illud obiter adiecerim,ne pereat,alioqui nil offecturũ,quod Ælius ſcribit Dionyſius: ab Athenienſibus ditiſſimos nuncupari heniochos,ideſt aurigas ἁρματοτροφοῦντας, ideſt curules equos alentes,quem ordinem fuiſſe axiologon dicit,ideſt auctoritatis plurimæ. Fuere tamen in Attica Æxones dicacitate inſignes adeo,maledicaq; uirulentia,ut ἀξονεύεσθαι figuratum inde uerbum ſit,quo ſignetur potiſſimum intoleranda mordacitas. Sicuti agreſtis itẽ nota Sphettiis inhæſit in Attica eadem,unde infamatur Sphettius Chærephon. Verum urbis Romanæ nulla maior laus,quàm quæ à nobili Græcorum nata auctore eſt,qui orbis epitomen dixit eſſe Romam. Nam cæteris hominibus Romana præſtitiſſe ingenia,M. Tullius ſcribit. Quod uerò prodit Dion,admiratione prorſus dignum: reges ab Romanorũ imperatoribus ſolitos diademata accipere. Cæterum doctrinæ à Græcis exempla petenda,à Romanis autem uirtutis. Grecæ autem genti,adulandi morem eſſe propriũ familiaremq;,prodidit Iudaici excidii primo Egeſippus. Imperator uerò Conſtantius urbi Romanæ iam propior,ſenatus officia,uerendasq; patritiorum effigies ore ſereno contemplatus,non ut Cyneas Pyrrhi legatus,in unum coactam multitudinem regum,ſed mundi totius adeſſe aſylum,concipiebat animo. Fuit & qui imperii & uirtutum larem eſſe Romam pronunciarit. Deniq; interrogatus barbarorum quidam,quid nam de Romana urbe ſentiret: id ſibi modò placuiſſe aiebat,quòd ibi quoq; homines mori perdidiciſſet. Iureconſulti deniq; Romam communem pronuntiant patriam,quòd Romano ſubiecti imperio Romani haberẽtur ciues. Id quod lege lata ſanxit Antoninus. Porrò,qui Romanæ ciuitatis iura nõ habuiſſet,filios in poteſtate non retinebat,qui uentrem inſequebantur potius.

Cretenſium mores. Nonnulla de Spartanis. Periœci. Agelę. Andrion. Cœmeterium. Calophori. Xylophori. Xenicæ menſæ. Ephori. Coſmi. Epharmiotæ. Clarotæ. Lerium quid. Oleria feſta unde. Cretomartis. Dictyna. Aphęa. Carme. Item de Ægina,Lero,Ceo. De Caſſio Longino critico. Hieronymi locus reſtituitur. Caput XXVI

TRanſmittendum uerò paulum in Cretam inſulam: eam prodit Ariſtoteles, uideri natam & factam,ut Græciæ totius principatu perfrui queat. Mari ſiquidem adiacẽt ferè Græci omnes. Hæc autem in alto ſita,cunctis quodam modo incumbit, quando hinc ſeſe ingerit Peloponneſus,illinc oſtentatur Aſia. Quamobrem legum latori inter prima illud fuit,ut nil præſtabilius aſtrueret,q̃ ſi ad libertatis rationem conſtituatur ciuitas. Cretenſis reipublicæ claritatem Spartanæ ciuitatis inſtitura retegunt,illam plurimum imitata. Agricolationi Spartæ deſeruiunt,quos uocant Elotas. Cretenſes ad eundem uſum adhibent,qui nuncupantur Periœci. In Creta puerorum habebantur conuentus,qui Agelæ appellabantur,ideſt greges. Virorum autem erant conuiuia dicta Andria Syſſitia, ideſt uiriles ſodalitates. Spartæ uerò Phiditia,quæ tamen ipſa olim,ut in Creta,dicerentur Andria. In iis utiq;

infimæ fortunæ homines indiſcriminatim cum honeſtioris amplioriſq; loci uiris de publica alimonia parem conſequebantur portionem apud Cretenſes. Scribit Athenæus, Conuiuantibus duas fuiſſe deſtinatas domos, unam quarum dicerent andrion, alteram in qua dormirent hoſpites, cœmeterium: in andrio duæ primæ conſtituebãtur menſæ hoſpitibus deſtinatæ, propterea q; xenicæ nuncupatæ, mox ſequebantur reliquæ. Serui muneri huic deſtinati uocabantur calophori, ab aliis etiam xylophori à ferendis lignis. Ephori uiſebãtur Spartæ, ueluti quidam tribuni plebis, quinq; numero. In Creta uerò coſmi, ſed numero plures, decem nanq; creabantur. Poteſtas utriuſque magiſtratus compar. Senatus in utraq; republica ſimilis. Sed illum Cretenſes uocant βουλὴν, ideſt conſilium. Regiam uerò poteſtatem ab inſula excuſſam, in iis quæ ad bellicum ſpectant uſum, ad coſmos reiecere. Phiditia Lacedæmoniorum eo diſſita ab andriis animaduertuntur, quod apud illos uiritim præſcriptum quippiam exigebatur: quod qui conferre ſuperſediſſet, à republica reiiciebatur. Liberalius in Creta citra ullam exactionem indiſcretè omnibus alimenta publicitus ſuggeruntur. Cretenſium uerò illud peculiare, ut in participatum omnium ſeruos admittant, gymnaſiis ſolum, armiſq; interdicant. Cretenſem uictum fuiſſe tenuem, ideſt εὐτελῆ καὶ αὐστηρὸν, auctor in Lycurgo Plutarchus eſt, circunfertur tamen Epimenidis uerſiculus, quo & apoſtolus Paulus abutitur, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Quam ſententiam lepidè ad ſyllogiſmum, qui ψευδόμενος dicitur, reflectunt. Signat uerò id uerbum mentientem, quia ipſum ſe refellat: nam Cretenſis Epimenides fuit. Epharmiotas dici in Creta ſeruos legimus. Fuit & inibi, qui appellabatur Mnœus cœtus, eo fermè loco, quo fuere Theſſalis Penetæ. Amphamiotas lego apud alios, ſicuti à ſortitione Clarotas item nuncupatos. Plurimum item laudis eorundem meditationes aſſequuntur, quippe ab ineunte ætate ſic laboribus innutriuntur, & armorum uſui, ut ad capeſſendam fortitudinem audaciamq; mirè proficiant. Saltatio illis quam Pyrrhicham uocant, à Curete præmonſtratam, non ſine belli peritia eſt, quando in armis ea peragitur. Nauigandi ſolertia illis quoq; prima, nato inde (ut Straboni credimus) adagio, Si quis iron agat imperitum, Cres neſcit pelagus. In maſculis amoribus ita fermè agunt, ut ui amatum abducant, nullis perſuaſionum circunductibus. Qui inhibere coo riantur, turpitudinis labe non carent. Amorem cõciliat non tam forma, quàm roboris præſtantia. Et amaſium quidem κλεινὸν dicunt, ideſt illuſtrem: amãtem uerò Philæthora, ideſt ardentem. Legitima autem illis hæc ſunt, ſi credimus, citra ullam prorſus fœditatem. Nec eam inficias hac parte, eius inſulæ homines à ueteribus multis deformari proſcindiq; conuitiis, ut qui peruerſiſſimis forent moribus, improbitate, perfidia, mendacio, ignauia perinſignes: cuiuſmodi ferè Æginetas fuiſſe, compertiſſimum eſt: ſed & Lerios quoq; unde illud Phocylidæ elogium: Lerii mali, non unus quidem, alter uerò minimè: ſed uniuerſi, excepto Procle, mali. Lerium autem, ideſt λείριον, lilii caput indicat: de quo lepidior Græcis concinnatur fabella, Id auſum quandoq; de albedinis præſtantia cum Venere in certamen prodire: indignata uerò dea, ſic deformatum, uti aſini pudendo euaſerit perſimile. De Cretenſibus attendenda magnopere Polybii ſententia: Cretenſes (inquit) terreſtribus ac naualibus præliis ad inſidias, furta, rapinas, nocturnos inſultus, & omnia doli genera promptiſſimi ſunt: in prælio autem ſegnes, timidi, ac prorſus inutiles. Hæc uerò Epimenidis uerſiculum adiuuant plurimũ: quem tamen eleuare audent nonnulli, quod diximus. Æginam uerò eſſe inſulam Cycladum unam, ſciunt uel pullati, quæ prius Oenone dicta, mox ab Aſopi filia Ægina, Æaci matre ſic indepta nomen fertur. Eiuſdem ſoror Thebe ciuitati quoq; adoptauit nomenclaturam. Proinde Attico bello iuſſi ex reſponſo Thebani cognatos ſibi adſumere, Æginetas cooptarunt ſocios. Oenonen uerò ab Oenone item quadam nuncupatam, Græci ſcribunt. Vt hoſpitales animaduerto laudari Æginetas, ideſt φιλοξένους. Ex quo in Nemeis Pindarus de Ægina,

Ματρόπολίν τε φίλαν ξένων ἄρουραν.

Apud eoſdem Hellenium fuit promontorium, apud quod inſigniter Hellenius colebatur Iupiter, quòd Æaci filii extentis precibus ſit ſedata ſiccitas nimia æſtuoſaq;: uel, uti ſentiunt alii, aquarum alluuies, qua uniuerſa tantum non infeſtaretur Græcia. Verum, quia de Creta nobis dicuntur

pleraq;

pleraq́;Hieronymi codicē repurgemus:nam de Grunnio uerba faciens in omnes de/clamāte,Creticum diceres eſſe Longinum,inquit.tu autem,criticum repone.Id quod ex hiſtoria parum animaduerſa,fluctuante ſententia,ſuſpicatus eſt ex eruditorum ſena tu quidam.De Longino ſic ſcribit Sudas:Longinus,inquit,Caſſius philoſophus,Por/phyrii philoſophi præceptor, multæ eruditionis, etiam criticus fuit. Vixit Aureliani temporibus,ab eodem interemptus, quod cum Zenobia conſueſſet, Odenati uxore. De inſula eadem illud iactatum ueteribus circunfertur.Quicquid uſquam proueniat, id optime omnium haberi in Creta. In Ceo inſula lex lata olim,uti Menandri quoq; ſuffragio comprobatur:Qui rectè uiuere nequeāt,turpiter ne uiuunto.Significabatur autem, ſexagenario maiores aconito uitam finire oportere,ne reliqui cibariis defice/rentur.Cretenſium tamen in liberorum educatione laus ea circūfertur inſignis,quod liberæ conditionis pueros cogebant primum,memorię leges commendare,non citra melos concinnatas,ut ex muſica uoluptate afficerentur:ac illæ ſic ediſcerentur procli/uius,ne quandoq; iniuſtè ſi egiſſent,in inſcitiā crimen refundere pergerent. Mox uerò deorum hymnis animum adiiciebant. Poſtremò præſtantium uirorum perdiſcebant laudes,opinor,ut omnium imperita ætas,exemplis obblandientibus ad uirtutem am/plius incederetur.Illa obiter adiecisse,nil obfuerit:Olerum eſſe in Creta ciuitatem,un/de Oleria dicatur Pallas,& Oleria feſta eidem dicata.Cretomartin uerò,idest κρητόμαρτιν colunt,quæ Carmes filia fuerit & Iouis,quæq; curſu delectetur & uenatione, Dianæ grata in primis.Eam quum amaret Minos,inſequereturq́;,illa fugiens in retia capiendis demiſſa piſcibus ſe præcipitē dedit.Sed deam fecit Diana. Eandem colunt Aeginetæ quoq;,comparuiſſe ipſis opinati:ſed ἀφαίαν cognominant,ſicut Cretenſes δικτυῖαν. Quo tamen cognomine Diana quoq; ſignificatur,ut in Laconicis rebus à Pauſania proditum ſcimus.

Margin notes: Hieronymi locus priſtino reſtitutus. · Caſſius Longinus ... · Zenobia odenati uxor · Cretæ fertilitas. · Cei inſulæ lex. · Cretenſiū in educatione liberorum laus. · Pallas Oleria cur. · Oleria feſta · Cretomartis dea. · Carmes · Aphea. · Dictyna diana.

Albanorum qui ad Caucaſum ſunt,mores: deq; ſeruis qui apud eos Sacri nuncupantur. Caput XXVII

ALbani,qui ad Caucaſum Iberiæ adiacent,corpore prægrandi, nec inue/nuſto perhibentur, ingenio minimè fucato aut ſubdolo. Nummorum quoq; plurimū imperiti. Vltra centum numerando non progrediuntur. Sicuti nec pondera norunt,aut menſuras,neq; item belli,ciuilitatis,agri/colationis ullo modo gnari. Armantur tamen,exeuntq; in pugnam,ſed Armeniorū more. Linguarum apud eos uarietates ſex & uiginti. Aranearum illic ui/rus cogit ridibūdos emori,interdum etiam flendo,nimio ſuorum deſiderio. Dii apud eos,Sol,Iupiter,Luna,ſed hæc præcipue.Sacerdos eius poſt regem primas habet. Sa/cris præeſt ſeruis.Sacræ item regioni. Seruorum pleriq; numinis afflatu uaticinantur. Præcipuum ex iis inerrantem ſyluis ſacra peruinctum catena ſacerdos annuis epulis ſumptuoſius ſaginat,mox ad immolationē producit,cui ad id muneris deſtinatus ha/ſta ſacra per latus cor transfigit,tum ex labentis modo concipitur uaticinium. Apud Albanos plurimus ſenectuti honos. Defunctorum uel meminiſſe apud eos ſceleris lo co:cum quibus tamen pretioſa infodiunt,inde genti paupertas ſumma.

Margin notes: Albanorum mores. · Serui apud albanos ſacri · Albanos in defunctos ... crbaries.

Maſſagetarum mores:item Tapyrorum,Bactrianorum.De Phigaleis pul/chra,Caſpiorumq́;,ac Derbicum item ritus. Caput XXVIII

MAſſagetarum ritus eximiam præferunt cōtemplantibus admirationē,deos omnes deſpicantur. Vni modo Soli rem diuinam obeunt,equo immolato. Singulis ſua ſunt coniugia,ſed & cum alienis congreſſus,uerum nec clan/deſtini:in propatulo id fit,ſuſpenſa è curru pharetra. Eximiū apud eos mor tis genus,ſi iam magno natu fruſtilatim diſſecentur,ac interſitis ouium carnibus,mix/tim uorentur. Morbis tabeſcētem interiſſe,calamitatis cenſetur genus. Proinde eiuſ/modi in laniatum,ueluti impii,abiiciuntur feris. Pedeſtri,equeſtriq; militia præſignes. Arma illis arcus,gladius,thorax cum ſecuri ænea. Aureis ſuccinguntur zonis,gladiis diademate porrò cultis. Aurea & equorum ornamenta. Argento carent,& ferri rara illis copia:æris auriq; metallis fœcundiſſima regione. Inſulares uerò exuti ſeminio ra/dicibus uictitant herbarū & fructibus non urbanis. Indumenta ex arborum libris. Po tus illis expreſſus è pomis,quicunq; eſſe poteſt,ſuccus. Quibus in paluſtri loco ſedes

Margin note: Maſſagetarum mores.

ſunt,piſcitio aluntur,integumenta corporum è phocarum coriis conſuunt. Adiacent Hyrcanis Tapyri. Genti mos eſt,ut ſuſceptis liberis aliquot,uxores aliis item habendas,quærendæ prolis gratia,tranſmittant. Sicuti Catonē Portium Hortenſio indigenti Martiam eſſe impertitum,ueteri Vrbis more,poſt alios cecinit etiam Lucanus. Vinum his adeo gratum,tradit Bæton,qui Alexandri fuit βηματιστὴς, in libro De itineribus eiuſdem,ut eo perinde ac unguento oblinerentur,quod ipſum comprobat Cteſias quoq;. Inſuper & δικαιοτάτους, ideſt iuſtiſſimos eſſe prodit. Sed de barbaris minus fortaſſe mirum:quoniam Phigalei (Meſſeniis adiacent hi) uino eatenus adlubeſcunt, ut non alibi quàm in cauponis habitent,hoſpitibus domos elocantes cum uxoribus, hoſtilis tubæ ne in ſomno quidem ſonum perferentes. Hos ut in mœnibus cōtineret, belli tempore imperator Leonides,non alia conſequi ratione potuit,quàm ſtructis inibi cauponum tabernaculis. Id quod de Byzantiis prodidit Ælianus. Superioris ſententiæ Pauſania auctore locupletiſſimo. Bactrianorū efferatos mores explicans Oneſicritus,cuius non omnino Geographus nobilis aſſentiatur,ſenio iam feſſos,aut etiam morbo implicitos canibus obiectari prodit,diu ad id opus deſtinatis,quos & proprio gentis uocabulo Sepulchrales nuncupent. Caſpiorum pietas illa præcipua eſt:parentes,haud ſecus ac feras immanitate cōſpicuas,occluſos & arctius aſſeruatos fame necare , præſertim ubi ſeptuageſimum emenſi annum fuerint . Sunt & qui ita ſcribant, Quiſquis eam tranſcenderit annorum metam,in ſolitudine aſtitui:alios rei euentum è proximo curioſius inſpectare. Siquidem quem aduolantes aues unguibus ac roſtris concerpſerint,uiolentius ex ſandapila diripientes,felicitatis argumentū arbitrantur. Si à feris aut canibus conuellantur,non ita. Quòd ſi à nullo attingatur,deflent perinde ac infeliciſſimum. Derbices delicta omnia etiam minima,ultimo digna ſupplicio cenſent. Tellurem deam agnoſcunt. Rebus diuinis fœmininum nullum adhibent,ſed nec in menſam admittunt. Septuagenario grandiores iugulant,aduocato ad epulas proximo quoq;,miſerrimos arbitrati,qui morbo intercipiūtur,ut ſcribit Hieronymus quoque. Vetularum carnibus non ueſcuntur,præfocatas modo condunt. Si cui fatalis aduenerit ante præſtitutam metam dies,itidem ſepeliunt.

Medorum,& Armeniorū ritus. Vermes niuium. Niuis rubentis ratio. Veſtes talares quarum ſint gentium. De Anaitide Perſarum dea pleraq; non ingrata. Ciceronis locus explicatur pro lege Manilia. Sacarum feſta. Saca dies. Mediſmus quid. Caput XXIX

MEdorum mores cuiuſmodi fuerint,Perſæ illos plurimum imitati,præcipuè declarant. Operimenta corporum illis ſunt,tiara,cittaris,pileus, manicatæ tunicæ,anaxyrides,ſtola quam Perſicam nuncupant. Equitandi porrò ſolertia,ſagittas excutiendi ſtudioſa exercitatio,cultus,regū adoratio non aliunde,quàm ex Medis propagata. Medicorum regum eſt,uxores multas ſibi quærere. Quem morem incolas item montium ſeruare,alioſq;,proditum eſt : intra ſeptenarium ſubſtitiſſe numerum,nefas. Mulieribus quoq; decorum,uiros habuiſſe quàm plures,paucitas deformat,& infelicitatis creditur genus,præcipuè ſi quaternariū non exceſſerint. Qui ad Aquilonia reclinantur magis,ob locorum tenuitatem ex frugiferis arboribus ſibi alimenta conquirunt,ex toſtis amygdalis panibus comparatis. Poma item perſiccant teruntq;,inde globantur in maſſas. Vino utuntur,quod ex certo radicum genere proliquerint. Veſcuntur & ferarum carnibus:nam mitiora pecora negligunt. Armeniorum mores medicis perſimiles. Aquilonia eius tractus mirè niualia ſunt. Proditur memoriæ,per montana pergentes repente ita grumis niuium adobrui,ut nuſquā emineant:exerunt illi haſtilia,quæ ad eum uſum comparantur,tum ne præfocentur,commeante aliquo modo ſpiritu,tum eo ſigno ab inſequentibus opem implorātes,ſæpeq; ita euadere incolumes. Progignuntur ex niue item animalia quæpiam,hirta pilis & rubida,quoniam & ipſa nix uetuſtate rubeſcit:quod ex Ariſtotele eſt,quinto De animalium hiſtoriis:Apollonides uermes nuncupat,Theophanes uerò teredines mōtanas, in quibus concipiatur humor uel in potu gentibus illis gratus. Prodit quodam loco Homeri interpres nobilis Euſtathius,inibi quādoq; rubentes uiſitari niues,quòd loca illa ſint μιλτώδη, hoc eſt milto ſcateant,ſiue minio,unde exhalationum ui inficiatur

nix

nix. Quæ ratio item ſanguinis copia largiore effuſa, rorem reddere cruētum quadamtenus poteſt: quod apud Troiam factum quãdoq;, ſignificat Homerus, quum ψιάδας αἱματοέσσας dicit, ideſt cruentũ rorem. Armeniacam ueſtem Theſſalicam intelligunt, hoc eſt talares tunicas. Quas in tragœdiis etiã Ætolicas appellare, moris eſt. Longiores autem ueſtes geſtare, Theſſalicum putant, ex ſitu frigidiore ad Boream ſpectante, unde & ſcenici cultus prorepſere. Armenios à Phrygibus propagatos, produnt nonnulli, & propterea τῇ φωνῇ πολλὰ φρυγίζειν, ideſt linguæ ſono Phrygem agere. Perſicis diis immolant Medi, Armeniiq;. Sed hos Anaitidem colere in primis, fama eſt, ita more condito, ut uel nobilitate præſtantes eius miniſterio dedicent filias, quæ inibi corporis pudicitia in uulgus data, uelut inde auguſtiores factæ mox tradunt uiris, nemine non coniugia id genus alacriter admittẽte, tanta ſæpe humanis animis oboritur caligo, concepta ſemel peruerſiſſima religionũ uanitate. Huiuſmodi quippiam de Lydorum mulieribus prodit Herodotus, quę paſſim ſubſtratæ amatoribus, hoſpitali eos plerunque benignitate confouent, ac donis afficiunt pluribus longè, quàm excipiant ipſæ. Eum tamen haberi delectum, ut in turpitudinis fœdera condignos modò admittant: ne quis fortè uel litigantium aquarios (ut ſic dicam) in participatum opinetur ueniſſe. Quod de Anaitide Perſarũ dea diximus, ſciendum amplius: Sacarum feſta quæ dicuntur, eius numinis honori eſſe dicata, quãdo & ſacer illi dies uocatur Saca. In iis uerò turba uirorum iuxtà & mulierũ miſcellanea largius uina ingurgitare aſſueuit, uel uſq; ad ſtuporem. Celebritatis ratio ex hiſtoria eſt, quòd Cyrus per temulentiam Sacarum copias ad internetionem deleuiſſet in caſtris, quæ differta uino, ſimulata fuga, reliquiſſet ipſe. Iucũdum relatu eſt: ſtatuam ex auro ſolidam primum in Anaitidis templo poſitam, quod annales prodidere: quoniã eſſet illis gentibus numen eius ſacratiſſimum. Direptã ædem ferunt, quum bellaretur in Parthos ab Antonio, uulgata inde fama, eum qui uiolare templum, ſacrilegas admouẽdo manus, auſus fuiſſet primus, oculis eſſe captum membriſq;, ac ita deniq; expiraſſe. Propterea quum Bononiæ à ueterano cœna hoſpitali, ſcitari Auguſtus inſtituiſſet, uera'ne eſſent quæ iactarentur uulgò: reſpondit, Eius nunc maximè cruorem exhauris Imperator: ego enim ipſe ſum: & quicquid mihi eſt, ex ea conflatum præda eſt. Deam hanc ſunt qui Dianam interpretẽtur, quam à Lydis eximiè coli, Herodoto credimus & Pauſaniæ in Laconicis rebus: ſed Strabo etiam ab Armeniis inſigniter ſuſpici prodit, præcipuè Zeletica regione. nam fuit etiam Armeniæ regio Anaitis. proinde hanc à Cicerone ſignificari deam, puto, quum pro lege Manilia, Romanos Tigranis regnum ingreſſos, barbaris ſuſpicionem præbuiſſe, ſcribit, quòd fani locupletiſſimi & religioſiſſimi diripiẽdi cauſa, in eas oras exercitum adduxiſſent. Id parergon fuerit: mediſmum Thucydidi, ideſt μηδισμὸν dici, quum Medorum partes quis fouet, ac amplexatur.

Cappadocum mores. Cappa triplex peſſimum, quid. Cur præſignia tam uitio, quàm probitate, dicantur Cappadoca. Cappadocius panis. Heptacometarum ritus, & Moſynœcorum. Inibi quid Moſynos. Stathmi. Paraſtades. Allagæ. Manſiones. Vares, hoc eſt Βαρεῖς. Item de Tibarenis. Stammata quid. Mel, quod ſtupidos facit. Colchorum mores. Caput XXX

CAppadocum mores parum excuſſos, parumq; ex fide habitos ueteribus, argumẽto eſt quod Sudas ſcribit, iactatum uulgò, τρία κάππα κάκιστα, triplex cappa peſſimũ: quo gens deformatur triplex, Cretum, Cilicum (nam inde etiam frequens Græcis uerbum eſt κιλικίζειν, quod eſt aſtutè maleficeq; circũuenire, ſicuti αἰγυπτιάζειν) deniq; Cappadocum. Sed & idem κάππα διπλοῦν, pro malo interpretatur. Irrepſit inde forſan ſimplici plebeculæ, ut præſignem cuiuſpiã prauitatem manifeſtius pleniuſq; præmonſtrare geſtiens, uſurpet frequentius, Eſſe illum ex Cappadocia. Sed & in laudem enũtiatur quandoq; id ipſum. Fortè quoniã in Cappadocia, quum quãdoq; equina defeciſſent armenta, moniti Apollinis oraculo indigenæ ab Agrigento uſq; ſeminium petiere: unde ſuccreuerint longè præſtantiora. Agrigentini uerò equitii gloriam, Pindaro aſtipulante, ſacra Græciæ certamina indicant. Sunt qui indidem ſeruitia item proba mitti ſolita interpretentur. Eſt & plauſibilior ratio alia, quam inferemus mox. Enotatũ annalibus eſt, quum in ea gente regium genus

interextinctum periſſet, ſenatum populumq; Romanum conceſſiſſe, ut ſui iuris liberiq; dehinc Cappadoces forent. At enim principes re uniuerſa amplius perpenſa, enixiſſimè libertatem quam concoquere nequirent, recuſare inſtiterunt, oraréq;, ut regem habere liceret. Romani, rem nimio plus admirati, extare quibus dulce illud inſitumq; libertatis nomen ſorderet, recuſarentq; quod non cæteri modò mortales, ſed cuncta animantia uitæ ſæpe diſpendio ſumma expetant ui, liberum illis permiſere, ut quando libertatem pati non poſſent, regem ut collibuiſſet, conſtituerent. In Cappadocia optimos fuiſſe artopœos, ſcribit Athenæus, ſicuti & in Phœnicia Lydiaq;. Cappadocius panis, mollis intelligitur, cuiuſmodi in Cappadocia fieri cōſuerat: eum Syri, lachman uocant: à Græcis, ab teneritudine dicitur apalos. quod idem non tacuit auctor quoq;. Heptacometas inuenio dici barbaros quoſpiam ad Ponti regionem: eos Scythicum montem incolere, Stephanus putat. Cydiſſam hunc intelligit Strabo. Agreſtis naturæ exſuperantia hi præcipuè celebrantur. Nonnullis eorū ſuper arbores degentibus: aliis uerò in turribus: unde & Moſynœci quoq; nuncupantur: quippe moſynos, turres dicunt. Scribit in Onirocriticis Artemidorus, Moſſynes canum more in propatulo peragere concubitum: quod, inquit, gentibus aliis ἄτιμον νενόμισται. Sunt ex Græcis tamen, qui moſynos pro ligneis malint domibus accipere, ſicuti Apollonii interpretes. Ad quod alluſerit poeta ipſe, quum inhabitare illos dicat ὑλήεσσαν γῆν, ideſt nemoroſam terram. Sicuti animalium ſepta tectaq; dicuntur ſtathmi, atque item zooſtaſia, & omnino agreſtes domus uocantur ſtathmi. Apud Homerum in Odyſſea, pars ianuæ ita nūcupatur: paraſtada appellauit tragicus poeta. Sunt & in hiſtoria ſtathmi, ut alibi diximus, quos intelligunt loca quieti pręſtituta iter agentibus. Allagas uocant alio uocabulo. Sic interualla locorum ſupputari ſtathmorū numero aduertimus. Ad hoc pertinet illud Hieronymi quoq;, id interpretantis ad Fabiolam: Hæc ſunt caſtra filiorum Iſrael, qui egreſſi ſunt de terra Ægypti. quas Græci, inquit, ἀπάρσεις uocant: nos propter linguæ proprietatem ſignificantius, manſiones. Stathmodotem, in Demetrii uita apud Plutarchum dici inuenias, eum qui militibus hoſpitia diſtribuit. Nam eſt ſtathmus, στρατιωτικὴ κατάλυσις. Sunt & prope Pitanem ſtathmi: unde uinum ſtathmitas celebratum Gręcis. Stathmos apud Herodotum, & hyperthyra interpretatur Valla cardines & poſtes: rectius forſan facturus, ſi ſtathmi appellatione limen intellexiſſet. Hyperthyri uerò lapidem, qui hoſtio ſuperincumbit. In Ciſſia regione fuit Darii ſtathmus nomine Anderica. Stammata uerò in ratione militari, ſunt militibus in acie deſtinata loca: unde eſt illud Hieronymi parœmiæ quadam facie pronuntiatum: Cur (inquit) omiſſis, ſuper quibus pugna eſt, de ſtammate ac loco certaminis egrederis? Porrò domus undiq; occluſæ, ac turrium modo ſuſtructæ uerbo ἐπιχωρίῳ Βαρεῖς, à Palæſtinis dicuntur. In eodem mundi ſitu habentur & Tibareni: nam Tibarenida terram nuncupat Argonauticon ſecundo Apollonius. Iuſtiſſimos dicunt hos. Nec prius prælio cōgredi cum quopiam, quàm diem, locum, horam, ex fide hoſti denuntiarint. Memorabile eſt quod Nymphodorus ſcriptis mādandum cenſuit: ſi quando pepererint inibi mulieres, uiri in lectulis decumbunt, ut puerperæ apud nos, illis curioſe uxoribus præminiſtrātibus. Tibarenos Ephorus ſcribit, luſum amplexari in primis ac riſus, quod in iis maximam felicitatis partem arbitrentur conſtitutam. Moſynœcorum è lignis deſilientium in peregrinos prętereuntes aſſultatio ſanguinaria gentis truculentiam amplius infamat. Quin & in tam alta barbarie ſceleris tamen intellectus eſt. Naſcitur in Heptacometarū arboribus mellis genus medicati. Eius uirus hauſtum ſtupidos facit, exſternatq; mentem. Hoc genere tres Pompeii cohortes ad internitionē contrucidaſſe illos, conſtat, infeſtis animis eiuſmodi potum propinantes. Colchos dici nunc Lazos, enotatum alibi eſt. Sunt uerò tumidiores natura, & pręter decorum natura iactabundi: nec abſurdè forſan, quando non alia ferè gens gloria cenſetur excellentior, aut felicitate, uel diuitiis, necnon morum præſtantia cum loci opportunitate. Regia illis inſignia ſunt, aurea corona, lapillis diſtincta pretioſis, longior ueſtis, auro intexta, calcei rubro infecti, mitra item auro & gemmis uiſenda: chlamydem geſtaſſe purpuream, illis nefas, alba utiq; permittitur, nec uilis tamen, quin auro intertexta utrinq;: fimbriæ propendentibus lapillis, & apparatu alio planè inſignes.

Indorum

- Cappadoces libertatem a Romanis cōceſſam deprecati.
- Artopœi.
- Cappadocius panis.
- Lachma syris quid.
- Apalos.
- Heptacometarū ritus.
- Cydiſſa.
- Mosynœci.
- Mosynos quid.
- Mosynœcoꝝ ritus.
- Stathmi.
- Zooſtasia.
- Paraſtades.
- Allaga.
- Mansiones.
- Stathmodotes quid.
- Stathmus.
- Stathmitas uinum.
- Hyperthyra.
- Anderica.
- Stammata quid.
- Βαρεῖς.
- Tibareni, eoꝝ mores.
- Tibarenis
- Puerperas mos uiris ministrare apud tibarenos
- Mel. quod ſtupidos facit.
- Colchorum mores.
- Lazi, qui olim colchi.

Indorum ueterum ac recentiorum ritus. Arbor tala. Herculem coli ab Indis, gigantis nomine. Acratopoſiæ certamen. Bibaces philoſophi. Xenocrates. Philoſophorum genera duo. Brachmanæ. Germanæ. Linum Indicum. Animam qui primi immortalem aſſeruerint. De columbis melinis, & nymphis Meliadibus. Hypomelides. Meliæ aſtragali. Orontis cadauer mirum. Milium. Meline. Melii homines cur. Caput XXXI

INdos ueteres ante quàm in eos expeditionem iniſſet Liber pater, non aliis ferè cultos moribus fuiſſe, perhibet hiſtoria, quàm Scythas. Nullæ ergo illis domus, nullæ urbes, nec immortalium deorum templa erant. In plauſtris tranſmittebatur uita non alia, quàm nomadica, nulla ſacrorum cura. Non aliunde integebantur corpora, quàm ex occiſarum in uenatu ferarum pellibus. Alimenta ſuggerebat arboris cortex, quæ illarum gentium uocabulo Tala nuncupatur: in cuius faſtigio prodeunt uelut cucurbitulæ agreſtes, cuiuſmodi in palmis conuiſuntur. Nec non ferarum incocta caro. Diu uerò pòſt, commeante illuc cum exercitu Libero parte, & inædificatæ urbes ſunt, ſancitæ leges, templa quoq; ſtructa diis. Vini item ratio, ac ſerendi præmonſtrata illis. Armorum ſcientia tradita: ſed & unguentorum, ac ſatyricæ ſaltationis, quam Cordaca dicunt. Herculem quoq; Indiam appetiſſe, conſtans fama tenet, & auctor probat Megaſthenes. Próinde ab illis coli religioſius, uerum Gigantis nomine. Iuſtitia inibi adeo ſancta, ut proditum monumẽtis ſit, ab Indis exteras gentes nunquam bello appetitas, ne quid parum iuſti interim admitteretur. Sepulchra illic defunctorum honori nulla. Quando uirtus & uitæ integritas propagandæ memoriæ amplius ſufficiat. Memorabile illud eſt: Indiam eſſe prorſum ſeruitutis expertem: nemo enim ibi uel indigena, uel externus ſeruitutem ſeruit. De Lacedæmoniis, ſi helotas modò exemeris, id ipſum quoq; narratur. Indos in ſeptem diſtribui ſpecies, proditum ſcimus: principe loco philoſophis conſtitutis, quibus una tantũ ſacrificula incumbit cura. Interim uerò & diuinacula, quando uis hæc non alii ferè contingere creditur, quàm ſapienti. Si quem præſagia ter fruſtrentur, ſilentii perpetua mulcta irrogatur. Secundo loco agricolationis periti, tam à cæteris feriati, ut inter congredientes acies, uolantia tela, armorum ſtrepitum, nihilominus omnis expertes curæ iniuncta ſibi munia obeant, nec laceſſantur uel minimo. Inſequuntur hoſce pecoris magiſtri, mox & opifices inſtitores'ue. Quinto ſtatuunt loco bellandi peritos, & armis tãtum innutritos. Ab iis uiſuntur, quos dicere epiſcopos rectè poſſumus. Horum uerò muneris eſt, quid in quaq; geratur parte, peruigili cura explorare, ac mox regi inſinuare, uel magiſtratu fungentibus: ſicubi regia abſit poteſtas. Mentientibus mulcta irrogatur grauis. Sed necdum deprehenſus proditur quiſpiam. Poſtremò habentur, qui iuſtitia culti in primis ac ſapientia ſuper republica cum rege uel magiſtratibus capita conferunt. Per connubia porrò genera promiſcere, nefas: in ſua ſe pellicula, intraq; modulum proprium continere ſe, cogitur unuſquiſque. Philoſophia tantum neminem diſcludit. Mores gentis priuatim relatu haud indigni. Carbaſis talaribus corpora conuelantur. Soleis præmuniũt pedes. Caput linteis globatur: inaures propendent, ſi opulentiores ſint, elephantini. Sed aureis ornamẽtis nec lacerti carent, nobilioribus præſertim. Capilli cura non negligẽs: detondent tamen rarius. Mentum quoq; illis intonſum: facie reliqua ſpecioſius leuigata. Sed illud anxiè inficitur, nec fuci uniformi genere. Furti ſe alligaſſe, ſcelus apud eos nefarium. Literas prorſum ab Indis ignorari, pleriſq; proditur. Próinde legibus uſos non ſcriptis, ac memoriæ præſidio cuncta diſtribuiſſe. Alicubi tamen reperio, in ſindonibus ab illis ſcriptitatum: uerum, elementis haudquaquam peregrinis uti. Simplicitatis ac parſimoniæ argumenta plura. Lis apud eos rara. Teſtibus non indigent, aut obſignatione ulla. Fide plurimum tractantur omnia. Nec domui aſſeruandæ curioſius intendunt. Vinum neſciunt, præter quàm diuinæ rei cauſa. Potus illis ex oryza. Ex hordeo ferè cibus. Sunt qui Indos eſſe Philœnos, ideſt uini amatores, eatenus prodant, ut Calano moriente, præter gymnica & muſica ab Alexandro propoſita certamina, etiam acratopoſiæ, ideſt meraci potus, ſit inſtitutum: in quo primas occupanti, talentum foret præmium: ſecundas autem, minæ triginta: tertias, decem. Mortuos uerò inibi ſtatim

Indorum ueterum. recentiorum mores ritus.

Tala arbor

Cordax.

Herculis in india exp[...] itio.

Hercules indis coli g[...] -ntis nomine.

India seruitutis pror[...] expers.

Lacedæmonios liber[...]

Indorũ septem specie[...]

Episcopi apud indos, q[...]

Indi an Philoeni.

Calani funus.

Acratoposia quid.

quinq; & triginta,mox etiam ſex. Qui plurimũ bibit,ac uicit,meri choas perſiccauit quatuor,nomen homini Promachus. Sed hunc cur miremur? quum ab hoc aditu laudis ne philoſophi quidem abſtinuerint: quãdo tyrãno Dionyſio,in feſto quod Choes dicitur,aureæ corollæ præmium ei proponente,qui uini choam hauſiſſet primus,inſigne id Xenocrates arripuit. Sed Indos repetamus. Incolumitatem exercitio quærunt & perfrictionibus: adhibentur ſtrigiles ex hebeno pręcipuè corporum expolitioni. In qua deprehenduntur curioſiores. Superſtitio illa in ſacris plurima,non iugulandi,ſed uictimas præfocandi: ne quid deminutũ honori diuino cedat. Indos uerò hoſce in primis deos eximiè uenerari,Iouem pluuium,Gangem fluuium,& Indigetes genios. Si à rege abluantur capilli,feſta dies agitur,mittunturq; dona ampliſſima,geſtiente unoquoq; opes ſuas certatim oſtentare. Sunt qui à ſapientibus eorum deos credi putent, quicquid colere adorti ſint,præcipueq; arbores,quarum oblæſio capite expiatur. Lunæ curſu tempora metiuntur: nec ut pleriq;,orbe ſyderis pleniore,ſed ubi curuari cœpit in cornua. Indos philoſophos ſunt qui bifariam partiantur,ut alios Brachmanas nuncupent,quos & Brachmas uocant: alios uerò Germanas. Brachmanũ placita eſſe, uitam præſentem credi oportere,ueluti conceptum uitalem. Mortem uerò,egreſſum ad ueram felicemq; iis uitam,qui rectè fuerint philoſophia imbuti. Propterea meditatione multa ad mortem inſtrui. Item mundum habere tempus initiale,tendereq; in interitum. Eſſe quoq; globatum forma. Deumq; uniuerſorum opificem moderatoremq; per cuncta meare. Mundi exorſus eſſe ab humectationis elemẽto principe. Rurſumq; præter elementa quatuor,quintam haberi naturam , unde cælum promicuerit,& tot tantorumq; ſyderum præſignes,collucẽtes'ue oculi. Chaldæos & Indorum magos humanam animam eſſe immortalem,primos omnium tradidiſſe, Pauſanias monumẽtis prodidit: quos multi præterea Græcorum ſint inſequuti, in primis autem Plato. Et in libro De pomo,quiſquis fuerit auctor,adnotatum inuenias: ſcholaſticos qui morienti aderant Ariſtoteli,quum is iam exſpiraſſet,ſic uirum affatos, Qui philoſophorum animas excipit,& tuam colligat,in ſuis recondens theſauris,uti animam addecet recti hominis & perfecti,qualem te nouimus. In philoſophiæ communionem uxores non admittere: ne ſi improbiores paulò natura comperiantur,arcana rerum prophanis infundant pectoribus: ſi uero ad bonitatem factæ,ne à uiris diſcludantur,diuertantq;. Siquidem quibus uoluptas,dolor,mors contemptibiles fiant,non facilè ſeruitutem concoquere. Hoc genus eſſe diis amicum, Hierocles ſcribit,ſoliq; deſponſos præcipuè. Ab omniq; abſtinere creophagia,ideſt carnis cibo uictuq;. Agere item uniuerſum tempus hypæthrios,ideſt ſubdiales,ac ueritatem amplexari præcipuè. Lineis contegi amiculis: quæ certò nentur è lapidis genere,ignibus inuicta: ſed quæ nec perpurgẽtur aqua, uerum ubi ſordes inſederint, in flammam coniecta ſplendeſcunt. Ex Germanis uerò cenſeri eos honore præſtare, qui ſyluicolæ dicantur, uini,Veneris,ac omnino humanioris uictus expertes. Ab iis proximè coli medendi peritos: quorum philoſophia circa humani corporis contemplationem diſtringatur: uerum,non aliunde peti medicamenta ferè,quàm ex uictus ratione. De Indis illud amplius: mulieres alioqui pudicitia celebres, elephanti tamen pretio oblato, amatoribus pudorem ſubſternere, nullo inde præfloratæ famæ diſpendio. Quin laudi facinus ducitur, quòd tanti earum forma cenſeatur. Nuptiarum ritus non ferè alius,quàm ut ubiq; ferè dotis lenocinium abiũgatur omne. Virgines quum eſſe nubiles cœperint,in publicum à parentibus producuntur. Accurrẽte(ut aſſolet)multitudine,libera illis datur optio,è iuuenum turba uirum ſibi ſeligẽdi,quem uirtute aliqua inſigniter præſtãtem putent. Apud Catharos Indos irroborauerat mos,uti cum defunctis uiris deflagrarent uxores. Natum id ex ueneficii crimine,quo ſublatus à quapiã dicebatur maritus. Apud eos,quibus imperauerat Sophites,pulchritudo eximiæ uenerationis eſt,quo nomine infantes acriter explorãt,ecquid ſint ad pulchritudinem & robur facti: neq; enim aliàs educantur. In matrimoniis item cõtrahendis præter uenuſtatẽ cum proceritate nil curant magnopere. Oritæ defunctorum cadauera feris obiectant uorãda. Cedroſii,inhoſpitales ac feri,ungues tota nutriunt uita,ferarum amicti exuuiis. Cete in cibos adhibent,quorũ ſpinis trabalibus tecta contignant,ſquãmis tegularũ uicem ſubeũtibus. Gedroſii ab aliis dicunt hi. In Polyhi

ſtore

ſtore Cedroſii. Sed uitiatum putant codicem nonnulli. In Indis porrò traduntur naſci columbæ, ut Aelianus inquit Variæ hiſtoriæ primo, μήλιναι τὴν χρόαν, ideſt melini coloris: de quo Hermolaus aliqua. Sunt tamen & nymphæ dictæ μηλιάδες. Nam aſtragali, etiam μήλιαι dicuntur. Milium Varro ex Græcorum theſauris produci ſcribit, quod illi melinem dicant. Scire tamen licet: melinem Dioſcoridi, & Theophraſto eſſe panicum: id quod à noſtris eſt item obſeruatũ. Melios, ideſt μελίας, homines in Theogonia uocat Heſiodus, uel (inquit interpres) quoniam ex Meliis ſint nymphis progeniti, uel quòd nati ſub arborem fraxinum, quam uocant Meliam, ſint abiecti. Hypomelides poma ſunt, ut Gargilius Martialis aſſerit, cuius utitur teſtimonio frequenter Palladius, ſorbo ſimilia, mediocri arbore, flore cãdidulo, dulcedine acuto ſapori remixta. Indos fuiſſe hominum primos, probabile Pauſanias habet, ſi areſcente mole terrena, ſolis ui enatum prodiit humanum genus. Fuiſſe item cæteris longè proceriores, uel Orontis argumẽto, qui Indorum generis eſt creditus, oraculi Clarii teſtimonio, Syris conſulentibus, cadauere comperto in Orontis fluuii alueo, cubitorũ undecim, & amplius. Nauigia Indis ſunt ac Aethiopibus, nec pice lita, nec cõpacta ferro, ſed laqueis arctantur. Cauſam facti augurantur nonnulli, quia inſint in eo mari ferrum ad ſe pertrahentes petræ. Id haud uidetur uerum, quoniam Romanorum claſſibus illic res gerentibus, nil obuenit eiuſmodi. Potior ratio eſt, quæ de metalli promitur inopia, ſed nec aliunde inuehi licet, quando ne fiat, morte caueri traditur.

Taxilitarum mores perabſurdi in filiarum nuptiis. Carmanorum ritus. Caput XXXII

Sed enim quæ de Taxilitis memorantur, etiã ſi perabſurda prorſum, & quę uix impetrent fidem, à pleriſq; cenſebuntur, nihilominus tam honeſtè prodi, à nobis poſſe adiudicauimus, quàm prodita ſunt, auctore præſertim graui, & cui propèmodum diſpudeat non adcredidiſſe. Eſſe uerò indici tractus urbem Taxilem, ex Strabone, Stephano, cæteris ferè, notiſſimum. Inibi ergo fortunæ tenuioris homines, inópia premente, filias habentes illocabiles, ut quoquo poſſint, foras tamen obtrudant, ætate florem attingente, productas in foro ſtatuunt, incinẽtibus tubis claſſicisq;, quibus alias cani bellicum, moris eſt. affluẽte paſſim multitudine, adeunti propius puella corporis poſtica reuelat, ingeritq; mox & antica. Si hac ratione non diſplicuerit, nubit. Traditur & illud: functos fato uulturibus obiectari: ſed & uxores in multorum uenire participatum. Carmanis id ineſſe peculiare, ſcribunt Gręci, ut in conuiuiis percuſſa faciei uena, profluentem inde cruorem uino commiſceant, atq; propinent, amicitiæ finem ſtatuẽtes, ſanguinem guſtaſſe mutuum. Mox uerò unguentis caput collinere, repercutiendis uini exhalationibus.

Sogdiorum iuuenum admirabilis animi magnitudo. Caput XXXIII

Sogdianam eſſe regionẽ, tradunt coſmographi, prope Bactrianos, cuius incolæ dicantur Sogdii, uel etiam Sogdi. Eſſe uerò locorum pleraq; inculta, & habitatoribus uacua. Cuiuſmodi fuerint incolarum mores, uel uno retegi argumento facillimè poteſt. Quum in eo ſitu res gereret Macedo Alexander, producti ad eum ſunt Sogdii ad triginta ferè numero captiui, ut facile apparuit, & nobilitate præſtantes, & corporis robore haudquaquam inter poſtremos. Iuſſerat eos ad ultimum abduci ſupplicium rex: id ubi animaduerſum ab eis eſt, putares emiſſos uinculis domeſticum repetere ſolum, maxima alacritate pæana patrium, adhibito & modulatiore corporis motu, more choreas ducẽtium, recinere adorti ſunt. Renuntiatur id Alexandro, qui mirabundus, ſupereſſe cuiquam tantum animi, tantumq; elatæ mẽtis, ut mortis horrorem non compaueſceret, ſciſtari ab eis perrexit, quænam lætitiæ tam importunæ, tamq; inopinæ ratio foret. At illi, Non alia (inquiunt) ratione geſtimus, quàm quòd terrarũ principis imperio fatalem deſtinatumq; ſibi eſſent ſubituri diem. Quacunq; occaſione alia morerentur, conſueta cæteris perturbatione ſortem oblatam fuiſſe laturos. Nunc, ut fortes addecet, mortem eſſe ſibi in uotis: proindeq; cantu lætitiaq; laſciuire. Tum tanta animi magnitudine uerſus in ſtuporem rex: Cupio (inquit) noſſe, an ſit uobis optabilis uita citra ullas inimicitias meas? At illi, nũquam inimicos egimus, uerum nos quum hoſtiliter inuaderes urens uaſtansq; omnia

hoſtiliter

hoſtiliter,occurrimus uim repreſſuri. Quòd ſi benignitate potius,quàm diuexatione, certare nobiſcum perrexeris,dabimus operam,ne officiorũ uiciſſitudine ſuperemur. At rex, Verum,quibus obſidibus pollicitationes obfirmatis? Vitam,inquiunt,quam contribueris beneficio tuo,fidei conſtantiæq; pignori obiicimus, reddituri, quandocunq; reflagitaris. Hiſce uerò illi conditionibus emiſſi,quam dederant fidem,obſtinatis animis egregiè præſtiterũt,populares ſuos ſynceriter Macedonibus conciliantes.

Aſſyriorum ritus. Diſtinguãtur'ne à Syris Aſſyrii. Ilium, Troia,Dardania, ciuitas una. Grammatia quid. Piſces deorum loco. Syrorum item mores,& Phœnicum. A quibus inuẽta primum aſtronomia,arithmetica,geometria. De Aſtreo pauca. Phœnicoſtola iacula. Iamblichus. Adad,& Adargatis. Virgo cæleſte ſignum. Chalcidia pocula. Siriaſis quid. Sirrum. Sirrus. Sir ciuitas. Phœnigmum quid,& ſiræum,aut ſycion. Syriſcus. XXXIIII

ASſyriorum mores magna ex parte Perſici ſunt. Illud peculiare,ut ei negotio deſtinati,triumuiri,integritate conſpicui & nobilitate præſtantes ea maximè ratione iam maturas uiris puellas coniugio peruinciant: nam productas palàm,conuocata per præconem multitudine,locare ſe eas uelle pronuntiant,remq; peragunt,ut quæq; dignitate præcellit,ita elocantes principe loco. Babylon uerò,quæ fuerat Aſſyriæ caput,cur ab Hieronymo purpurata dicatur meretrix, etiam ſi Roma inibi ſignificatur,& de mulierum eius loci impudicitia,ſubſtrato hoſpitibus pudore,alibi(opinor)uberius explicatum. Mos uerò genti illi peruetus,ægrotos in uiis proponendi exquirendiq; à prætereũtibus,an morbo id genus norint remedia. Etenim nemo tam improbè malus fuerit,qui ſciens non gratè impertiatur. Coma illis haũd ſanè magna. In manu inſignis ſcipio eſt,prominet è faſtigio malum uel roſa aut lilium,uel omnino eiuſmodi quippiam. Mortuorũ luctus inibi,qualis fermè in Aegypto. Defunctus eorum melle conditur & cera. Aſſyrios præterea in prælüs capita ferreis præmunire galeis barbarico cõnſertis ritu,ut penetrare eas,non uſquequaq; fuerit promptum. Clypeos porrò geſtare haſtasq; & pugiones Aegyptiis perſimiles,clauas item ligneas ferro inductas, ac lineos thoraces,auctor Herodotus eſt. Sed addit, Syros à Græcis nũcupari,à Barbaris Aſſyrios,uel Attyrios uerius,quod ſcribit Dion, in quîs uiſantur & Chaldæi. Porphyrio & Acron, Quæ nunc(inquiũt)Syria eſt,olim adiectione ſyllabica uocatur Aſſyria. Stephanus,Babylonium tractum Aſſyriæ nomine intelligit:quanquam & Aſſyrios alteros ſtatuit,quod Xenophon item primo Rerum Græcarum facit,Syris adiacentes: diſtinguit & Strabo & alii plures. Id quod in Ilio,Dardania & Troia factitatum. Sed,inquit Lycophronis interpres, Dardanus ex Samothrace cataclyſmi tempore ad Troiæ loca tranſmiſit,ac cõdita Dardania,humanis eſt perfunctus,uiſebaturq; inibi eius ſepulchrũ: at poſterius Dardania,Troia,Iliũ ciuitas facta eſt una. Syrorum gentem eſſe natura leuem,obſeruauimus,adq; nouãdas res procliuem. Inde illud in Aureliano Flauii Vopiſci,Rarũ eſt ut ſeruent fidem Syri, immo difficile. T. Liuius,Syri & Aſiatici Græci,leuiſſima genera hominum,ſeruituti nata. Eſt & ludis celebritatibusq; adeo deditum genus,ut Antiocheni,quorum & maxima & feliciſſima urbs eſt,toto ferè anno tum in urbe tum in ſuburbiis non aliud impenſius curarent,quàm ludos & feſta. Hiſtoriarũ quoq; ſextodecimo Poſidonius,Syrorũ inceſſens delicias,oleo perungi eos pretioſo arguit,liniq; unguentis,diei partem maximam in grammatiis(ſic autem communes uocant concœnationes)cibis ſaburrari & potu. At M. Cicero,qui fuit oratoris pater,Romanos Syrorum uænalium eſſe dicebat ſimiles:nam ut quiſq; optimè Græce ſciret,ita eſſe nequiſſimum. In Syria,inquit Vlpianus Digeſtis de cenſibus,à quartodecimo anno maſculi,à duodecimo fœminæ uſq; ad ſexageſimumquintum tributo obligantur. In Syria fluuium nomine Chalum, χάλον, celebrat ἀναβάσεως primo Xenophon,in quo uiſantur piſces magnitudine inſignes,ac miti manſuetoq; ingenio: Eos,inquit,deos arbitrabãtur Syri,nec iniuria afſici patiebantur,ſicuti neq; columbas. Omnes autem Syrias uoluptatum ſcatere illecebris,auctor eſt Ammianus Marcellinus. Piſcium aurata ſimulacra,penatium loco illis ſunt. Sed & in templis argentei uiſebantur piſces. Syros præterea Fortunam impenſius colere,Pauſanias tradit,cuius ſimulacrum apud Orontem concinnarit Sicyonius

Euty

Eutychides. Sunt & Syri ad iocos & cauilla in primis factum genus. Sed & cultui diuino non incurioſe mancipatum. Proinde in Syluis Papinius,

Quod ramis pia germinat Damaſcus.

Inceſſitur tamen Syrorum gens, ut mortalium auidiſſima, ſicuti Hieronymus inquit; necnon uafricia nimis ſolers, atteſtante id ipſum adagio ex Sudæ monumentis, σύροι πρὸς φοίνικας. hoc eſt, aduerſum Phœnices Syri: ubi uerſuto imponere ſatagit uerſutus. Sunt enim in Syria Phœnices quoq;. Fuere item Syri quandoq; in hortis operoſiſſimi: quod Plinius ſcribit, producta inde parœmia, Multa Syrorū olera. Phœnicum laus peculiaris in nauigandi præſtantia, & purpurarum piſcatu, quando Tyriam præſtare cæteris purpuram perhibent. Sidonii uerò muneris à nōnullis creditur arithmeticæ ac aſtronomiæ excogitata ratio: quoniam nauigantibus utraq; peraccōmoda. Sicuti geometriam ad Ægyptios reiiciunt, ob agrorum menſus identidem neceſſarios, nunquā non collimitiis pereuntibus, Nili exſuperantia oblimatis metis. Sed in Mercurium cæleſtis ſcientiæ primordia renuit Manilius illis uerſibus:

Tu princeps auctorq; ſacri Cyllenie tanti,
Per te iam cælum in terris, iam ſydera nota.

Auctor uerò eſt Theon, quoſdam eſſe arbitratos, Aſtræum mathematicum excogitaſſe primum aſtrorum nomenclaturam: quo argumento, aſtrorum ſit dictus pater. Traditur illud quoq;, uetera de atomis placita à Mocho Sidonio propagata primū. Illud obiter adnotarim, ab Pindaro eleganter dici phœnicoſtola iacula, quæ mittant Phœnices. Verum, de Aſſyriis illud amplius, quod libro quinto ſcribit Egeſippus: in Iudaica captiuitate pleroſq; compertos, qui bimones aureos deglutiſſent, quum adornarent fugam. Id poſtea ſpecie miſerabili inter alui inquinamēta aurū legebant. Quod quum inſpexiſſet Aſſyrius quidam, mox eſt in omnes propagatum. Inde diſſecabantur miſeri adhuc uiuentes, ac uentris euiſcerabantur ſecreta, dum inter retrimenta aurum quæritur, duobus milibus nocte una diſciſſis. Deum uerò Aſſyrii, quem ſummum habent ac maximum uenerantur, Adad, uerbo gentium illarum proprio, nūcupant. Significat autem non aliud ferè, quàm unum. Adiiciunt & deam nomine Adargatin, ſiue ea ſit etiam Atergatis, quod alibi indicabitur. Omnia horum numinum poteſtati ſubiecta, opinantur, ſolem interpretati terramq;. Argumento eſſe, quòd Adad ſimulacrum inſigne radiis cernatur proclinatis, ceu uirtutis cęleſtis uehiculum illi ſint in terrenam aduentes molem. Schematiſmo autem diuerſo terræ, ſeu Adargatis imagunculæ confingebantur, in ſublime radiis ſurrectis. Quod cæleſti affluxu progerminēt cuncta planè de terreno, uelut fermento. Commeminit deæ item Baſſus in commentario, quod in Germanici Phænomena concinnauit, ubi de Erigone mentio eſt: cuius ſit leonem inter, libramq; domicilium. Virginem (inquit) dici Cererem, arbitrati ſunt pleriq;, ſpicarum quas tenet, indicio. Alii Adagartin malunt. Sunt qui & Fortunam, quoniā ſine capite aſtris inſcriiur. Obiter uerò ſciendum: à Nigidio Figulo iuxta M. Varronem doctiſſimo, Virginem dici Iuſtitiam, uel æquitatem. Sub ſiniſtra quæ ſpicam babet magnitudine inſigni, quam ideo Virgini contribuunt (quod ſcribit Theon) quoniam ſit res præcipuè pia agricolatio. Virginem ſunt, qui Ioue genitam fabulentur, uelut Heſiodus, Δίκη Διὸς ἐκγεγαυῖα. At nonnulli Aſtræi filiam malunt καὶ ἡμέρας. Ex Chalcide porrò Syriæ ciuitate, à Monico Arabe condita, propagatus creditur Iamblichus, philoſophię myſteriis copioſe imbutus. Illud obiter adnotarim, ambigere Euſtathium ab utra Chalcide ducantur pocula dicta Chalcidica apud Comicum. Siriaſis ad Syros pertinet nihil: eſt enim eo nomine cerebri inflammatio, & pāniculorum quos uocant πάνυγγας, auctor Paulus. Sirrum nuncupant ſubterraneā foſſam, ideſt cuniculum: λαύραν item dicunt. Sed & excauatio, in quam ſemina deponūt, eodem cenſetur nomine. Vbi recondantur in ſubterraneis frumenta, ſirros intelligit etiam Varro. Sir, in Illyrico ciuitas πολυάνθρωπος. Syriſcus uas plexile, in quo fici exponuntur uęnales, meminit Alexis apud Athenæum. Phœnigmū ſeptimo Therapeutices Galenus, ideſt φοινιγμόν, pharmaci genus intelligit communicatum deniq; τοῖς ἀτονοῦσι: ex thapſia concinnatur, aut napy, ac id genus aliis. Siræūm, ex Pauli monumētis, ficorū uocant decoctum pleriq;, cū defruto nomine participato: ſicyon eſt ab Hippocrate nuncupatum.

Arabum

Arabum ritus maximè miri. Zira. Siſyra. De ratione ueneni ſcitu non indigna pleraq;. Item de uiperis pulchra,& palſamo,ſeu balſamo. Scopeliſſare quid. Arabarchiæ uectigal. Arabarches. Lyciarches. Syriarches. XXXV

ARabum mores præcipua digni admiratione: primum,fratres honore filios anteire,traditur: quia natu grandiores ſint. Omnium bonorum participes conſanguinei ſunt:qui tamen cæteros ætate præcedit,dominus exiſtit,cenſeturq;. Cõmunis item uxor,immo uerò una omnibus. Ingreſſurus ad eam baculum ante fores deponit. Moris enim eſt, ut baculum unuſquiſq; geſtitet. Eo uiſo, reliqui congreſſui parcunt. Illa tamen cum ſeniore noctes agere, dicitur. Cum matre coiſſe,haudquaquã cenſetur impium. Deprehenſum adulterum mors eueſtigio conſequitur. Hic uerò non alius eſt,quàm aliunde genus ducens. Arabum amicula ziras,id eſt ζειράς, uocat Herodotus:ſicut Caſpiorum ſiſyras: unde Pactyes quoq; dicti ſiſyrophori. Relatu iucundum in hac mentione, quod ſequitur. Erat filia regi mira ſpecie inſignis:erant & mares filii numero quindecim,quorũ ſinguli ardentius ſororem amabant: proptereaq; non deſinebant per uices ad eam uentitare. Aſſiduis uerò illa congreſſibus delaſſata,lepido commento eludere omnes adorta eſt. Bacilla ſibi parauit,nihilo ab eorum bacillis diſcrepantia:quumq; unus ex fratribus fortè digrederetur,arrepto quod depoſuiſſet baculo,confeſtim illa compar ſubiecit. Id uidentes cæteri ab ingreſſu temperabant. Ita aliquandiu à Venereis facta quies. Sed quum fortè omnes in forum coiſſent, id intuitus ex eis quiſpiam,ſororis congreſſum petit. Verum,bacillo ante fores animaduerſo ex more,quum fratres alios agere in foro,ſciret,adultero dari operam coniectans, pergit inde trepidus & ira ardens ad patrem,quid uidiſſet,quid pro uero afferret,nuntiat. Indignabundus & minarum plenus accurrit is,baculum uidet,ingreditur,innocentem repperit filiam. Adiiciamus porrò,quod notandum cenſuit Vlpianus: Arabum pleroſque in prædia inimicorum lapides aggerere conſueſſe, quod σκοπελίζειν dicunt,ideſt ſcopeliſſare,quo ſignificabant,interituros malo leto, qui ea colere adorti forent,inſidiis illorum qui ſcopulos poſuiſſent. Quo fit, ut nemo audeat,crudelitatem ueritus inſidiantium. Id,inquit,grauiter perſequi ſolent pręſides ad pœnam uſque capitis. Dignum ſcitu:in Arabia uim balſami magnam ſubnaſci,uti Pauſanias arbitratur:qui tamen palſamum pronuntiat,balſamum minimè,in Bœotiis rebus. Amare porrò uiperas tum arboris ſuccum, quo alantur plurimum,tum etiam umbram: nam & in odoriferis ſyluis ſerpentes,ſiue ſerpulas,ut ueteres loquebantur, repperiri frequentiſſimas traditum eſt:& ſcribit Bibliotheces quarto Diodorus. Vbi uerò Arabibus appetat tempus balſami ſucculentum excipiendi humorem,Scytalas fert unuſquiſq; duas aduerſum uiperas:quippe inuicem iis alliſis,ſono illas abigunt. Interfeciſſe nanq; cauent cum primis,balſamo ſacras opinati. Quòd ſi quẽ fortè mordicus apprehenderint, fit uulnus, perinde ac ferro illatum, ſed ueneni timor nullus: quando cibis paſtæ odoratis uiperæ uirulentiam letalem alias,mitiore permutant poteſtate. Inſignem quippe uenenis molliendis uel accendendis uim habent alimenta. Siquidem in Phœnicia compertum,uel halitu modò truculentioris uiperæ pernecari hominem: quod radicum illic ſuccreſcentium potentia, creditur fieri. Arabici porrò inſtituti,& quidem legitimi fuit illud quoq;, ut ſi parte aliqua regii corporis cauſatio ſe oſtentaſſet,proximi ipſum id aſſimilarent:quippe cenſeri ridiculum, moriente rege certatim adniti,ut ſimul contumularent,ni idem & in corporis præmortua parte præſtarent. Luxum regis in thus ferentibus locis eum legimus apud Athenęum,ut in dies ſingulos talenta impenderentur Babylonia quindecim. Illud haud prætereũdum omnino: ex Arabia in Ægyptum uim animalium inſignem ſolitam adduci,quo nomine uectigal Arabarchiæ celebratur Iureconſultis:cui qui præeſſet,diceretur Arabarches. Ad quod ſcienter eruditis coniectatum, id ſatyricum liquidò ſpectare, Ægyptius,aut Arabarches,dormitantibus in aurem utranq; interpretibus,ut aliàs non infrequenter. Nam ſic in Epiſtolis ad Atticum & M. Antonius Arabarchæ fœdatur appellatione, ceu Ægyptius foret publicanus,ob exigendi ſanguinariam atrocitatem. Lyciarcham tamen intelligunt ludorum præſidem,qui in Lycia celebrarentur:& Syriarchem,eorum qui in Syria.

Nabatæorũ mores. Nabaten uocari ex adulterio conceptum. Reges apud Homerum ſolitos ſibiipſis ſubſeruire. Saracenorum inſtituta. Erembi qui, & unde. Caput XXXVI

Nabatæos eſſe felicium Arabum gentem, omnibus arbitror notiſſimum: à Nabate quodam ſic nuncupatam, Græci ſcribunt: diciq; Nabaten ex adulterio conceptum. Horum continentiã laudibus efferunt celeberrimi auctores, necnon cumulandis aſſeruãdisq; diuitiis curam exactiſſimam. Illud admiratione non caret: mulctam dici publicè iis, qui rem aliquo modo decurtarint imminuerint'ue. Augeſcẽtibus opibus, honor eſt domino exquiſitus. Rara inibi ſeruitia. Miniſteria ex cognatione frequentiora, uel ſibi unuſquiſq; miniſter eſt. Quo more ne reges quidem expertes ferunt, à quibus itentidem parari dicuntur conuiuia. In iis plura duodenis exſiccaſſe pocula, ignominioſum. Rex ibi auctoritatis adeo dilutę, ut non ſibi modò, uerum & aliis interim adminiſtret, ideſt non autodiaconum modò agat, ſed antidiaconum quoq;. Cæterum & Homerici reges eius quoq; modi comperiuntur, ex quo item αὐτοδιάκονοι inueniunt̃, ideſt ſibi ipſis ſubſeruiẽtes: quando Priamus etiam ἡνιοχεῖ, ideſt aurigatur. Achilles cõcidit carnes. Icit fœdus, immolatq; Agamemnon. Meminit libro primo Athenæus. Nabatæorum ſuſtructiones impendio pretioſæ. Vrbes nullis communitæ mœnibus uſſuntur. Summa enim regioni pax. Equorum quibus carent, uicem implent cameli. Perfuncta fato corpora retrimẽtitiæ ſordis loco illis ſunt. Regium cadauer, ut ritè cõtumuletur, in ſterquilinia deiectatur. Sol illis ſacratiſſimum numen. In arula res illi peragitur diuina, quam in ara excitarint. Sarracenos conſtituit Ammianus inter Aſſyriam & Nili cataractas, & Blemmyarum collimitia, qui omnes à caluo (quod dicitur) ad caluum bellaces cenſeantur. Seminudi agunt, coloratis ſagulis pubetenus amicti. Nemo unus eorum ſtiuam attigit, uel arborẽ coluit quæ rendo uictui. Errant ſemper nulla lege, nullo lare. Vita eſt illis perpetua fuga. Vxores mercẽnariæ ac conductæ ad tempus ex pacto. Verum, ut adſit matrimonii ſpecies aliqua, dotis nomine offertur marito haſta cum tabernaculo. Ita uerò palantur aſſiduè, ut alibi nubat uxor, pariat alibi, & procul liberos abducat. Victus uniuerſis caro eſt ferina. Lac præſtò eſt exuberantiſſimum. Frumenti ac uini uſus pleriſque ignotus. Interpres Homeri quidam Erembos Troglodytas interpretatur, & Sarracenos, ideſt σαρακηνούς. Dici autem Erembos, παρὰ τὸ εἰς τὴν ἔραν δύειν. quia ſubterranea incolant. Sed appellantur Erembæi quoq;. Ammianus idem alibi ſcenitas Arabas Sarracenos dici nunc opinatur.

Aegyptiorum inuenta, & eorundem ritus. Artophagi Aegyptii cur. Cylleſtia. Ammonii unde. Pan, ſeu Mendes. De ſuibus. Hermotybies. Cici. Calaſiris quid. Laura locus deliciarum. Dulcis cubitus apud Sardis. Ochi regis hiſtoria. Omphale. Lydorũ libido. Abrotonum. Laurea in potu quid. Laura ciuitas, & Croton unde. Lauria locus. Plutarchi locus in Themiſtocle de Lauriotico prouentu. Caput XXXVII

Qvid uerò de Æ gyptiorum ingeniis, deq; eorum doctrina ſentiendum uideretur, abundè aliàs exſequuti ſumus. Nunc nihilo ſecius prolibabimus quæpiam eiuſdem gentis peculiaria, ne quid per incuriam tranſiliamus, uelut conniuentes, quod noſtros libellos adiutum eat. Igitur quia in artibus reperiendis ſolertem fuiſſe gentem eam, & in cognitione rerum indaganda ſagacem, multi prædicant, compertum id in literis ante omnia. Ab Aegyptiis ex cæleſtium rerum ſcientia & obſeruatione anni rationem excogitatam primo: inde in portiones duodecim, quæ de lunæ nomine menſes nuncupantur, diſtributam. Græci quidem fuit moris, tertio quoq; anno ut fieret aptior temporum reſponſus, menſem interiicere, quem intercalarem dicimus. At Aegyptii, re uniuerſa (uti uiſum eſt) comperta certius, ſingulis quidem menſium treis dierum attribuentes decadas, euoluto deniq; anno, quinq; etiamnum ſuperadiiciebant dies. Traditum porrò, duodecim deorum rationem ab Aegyptiorum ſcientia Græcos ad ſe corriuaſſe. Primos item deorum excitaſſe aras, conflaſſe ſimulacra, ac templa conſtruxiſſe. Quin & animaliũ effigies ſaxis inſculptas oſtendiſſe. Quæ ad gentis mores ſpectant, & inſtituta à cæterorum ingeniis diſſita lon

gè comperiuntur. Nam taceo illud: ueterum Aegyptiorum alimenta ab herbis petita, paluſtriꝗ; caule, eam quam agroſin uocant, unde irrepſit mos eadem diis ſupplicandi. Mox uerò ad piſcitium tranſiſſe, ac nonnullos ad carnes, pellibus ad integumenta corporum reiectis: ſicuti ex arundinibus attexebantur domus. Aegyptios Hecatæus artophagos nuncupat, qui cylleſtiisueſcerentur. Colleſtes uocat Herodotus ex olyra, id eſt ſiligine confectos. Proditum à ſacerdotibus eſt, à Mercurio deinde artium diſciplinarumꝗ; excogitatos modos. Cæterū, ferri hæc poſſunt: illa, admiratione non carent. Tenet quippe fama, fœminas inibi negotia obire, cauponā exercere, ac id genus alia pleraꝗ; peragere. Viros autem domi ſe continere, quæ aliâs muliebris cenſentur muneris, tractantes. Onera item capitibus geſtare, uirorum eſt, humeris autem fœminarum. Veſicæ retrimenta reddunt fœminæ ſtantes, uiri ſedentes. Ciborum ſuperfluitates intra domeſtica conſepta excernuntur. Veſcuntur in propatulo, uiisꝗ;. Sacerdotiū nullum adit mulier: uirile habetur id. Maribus parentes alendi neceſſitas nulla. Filiabus autem ſumma. Scribunt non uti nos, à ſiniſtro in dextrum pergentes, ſed ediuerſo: prædicant tamen ipſi, nos in ſiniſtrum produci, ſe uerò in dextrum. Literæ eorum bifariæ ſunt, ſacræ, ac populares. In deorum cultum præter cæteros ſtudio ferūtur exſuperantiſſimo. Virilia circuncidere, non diffitentur, ſed rationem promunt, ut mundiores ſint. Sacerdotum tota leuigantur corpora, omni prorſum decuſſo pilo, ne quid ſordium ſe proferat in re diuina. Amicula linea ſunt, calcei papyracei, aliis uti nefas. Aegyptiorum dii uniuerſim quidem Iſis & Oſiris, quem Bacchum intelligant. Seorſum uerò & alii plures. Nam apud Thebas arietina facie coli Ioue, traditur, quòd Herculi ſeſe ita uiſendum præbuerit, ut arietis detruncati pelle corpus obſepſerit. Quia uerò Iouem Aegyptii Ammonem dicunt, inde Ammoniorum, quos Aegyptiorum atꝗ; Aethiopum colonos prodidere, cognomē celebratum, ſimul & oraculi apud eoſdem uulgata fama. Sed de hoc paulo itē plura mox. At Mendeſii inter octo deos Pana connumerant, quos priores, duodecim illis opinantur. Eius ſimulacrum caprinam præfert faciem. Crura uerò hircina ſunt, non quia talem arbitrentur eum, ſed ueritatis arcanum myſtico adumbratur uelamento. Æ gyptiacè uerò Pan dicitur Mendes, quo nomine hircus item deſignatur. Quanquam eſt quoꝗ; in Thracia ciuitas Mende, uel Mendis: ut eſt apud Apollodorum, unde Mendæum uinum. Sunt & in Sicilia prope Palicos Mendæ. Inter animalia antiquis obſeruationibus conſecrata mneuis & apis ſunt notiora: mneuis ſoli ſacer eſt, ſuper quo nihil dicitur memorabile, ſequens lunæ. Suilli pecoris apud Aegyptios deteſtatio ſumma. Argumentum euidens, ſi quis tranſeunter ullo modo belluam attigerit, eueſtigio cum indumētis omnibus in flumine abluitur. Propterea inibi ſubulcis interdicitur templis uniuerſis: nec per connubia quiſpiam cum eo genere affinitates conciliarit. Animal id nec diis immolatur ullis, præter quàm Libero ac Lunæ: niſi ubi plenam uiſitationem illa facit, liberum enim tunc ſacrificium eſt, nec ſuillam carnem à menſa reiiciunt. Maximus apud eos ſenectuti honos. Veſtes non aliæ magnopere, quàm lineæ, circa crura ambitu extremo fimbriatę, quas calaſiris uocant. quanquam ibidem calaſiries item pugnatores uocantur: ſicuti etiam hermotybies. Sunt quibus calaſiris intelligatur equeſtris tunica latior, quam & xyſtida uocant: dicitur quoꝗ; ἱππικὸν χλαῖνα, Græcorum lexicis hac in re præcipuè uitiatis. Laneas ueſtes intuliſſe templo, profanum. Scelus item, inuolutum iis cadauer condidiſſe. Aegritudinum ibi non unus eſt medicus, ſuus eſt unicuiꝗ; morbo deſtinatus. In funeribus is irroborauit mos, ut decedente aliquo, caput ſibi muliebris familia & uultum deformet luto, excurrat deinde per urbem, ac ſe plangat: conuerberātur & uiri renudatis pectoribus: ſalinariis mox condiendum traditur cadauer, quum odoribus, tum etiam ſale. Muliebre corpus domi diutius aſſeruatur, ne Veneria fœditate à ſalinariis inquinetur, quod experimento cognitum quandoꝗ; eſt. Vnguenta Aegyptiis, præſertim in paluſtri ſolo, ex Sillicypriorum fructu, ipſi appellant *kiki*. Cogebatur Aegyptiorum unuſquiſꝗ; deſtinato magiſtratui, quo ſe artificio tueretur, palàm facere. Quòd ſi quis ementiretur, morte luebatur mendacium. Eam legem ad Athenienſes quoꝗ; tralatam à Solone, auctor Diodorus prodidit. Hortorum curam eſſe familiarem Aegypto, ſcribit ex Callixeno Athenæus; quamobrem accedente aeris temperatura

tura,florum copiam quacunq; anni parte abundè ſuppetere,præter aliarum rationem terrarum.quo ductus argumento Martialis libro ſexto ſic iocatur,

Vt noua dona tibi Cæſar,Nilotica tellus
  Miſerat,hybernas ambitioſa roſas,
Nauita deriſit Pharios Memphiticus hortos,
  Vrbis ut intrauit limina prima tuæ.

Poſtremò,nec illud ſilentio inuoluendum:in numeroſa Aegyptiorũ regum ſerie,mandatum literis,etiam fœminas quandoq; regnum tenuiſſe. Ganeata eorundem cibaria literis commendarunt multi:ſed palàm facit hiſtoria potiſſimum,qua proditur memoriæ,aduerſus Perſarum regem Ochum expedito cum exercitu irruiſſe Aegyptium regem, moxq; à Perſis ſuperatum. Quum ab Ocho tractaretur humanè,etiam menſæ adhibitus,ridere perrexit Perſicam lautitiam,ut tanto principe indignam prorſus. Ac ſi collibeat(inquit)noſſe,cuiuſmodi eſſe deceat feliciũ regum menſam,imperato meis olim coquis,cœnam parent Aegyptiam. Quum adnuiſſet Ochus, arriſiſſentq; plurimum id genus condimenta: Malum malè (inquit) ó Aegyptie, diſperdant te dii,qui hiſce neglectis,uiliores affectaſti dapes. Fuit apud Alexandrinos locus Laura nomine,in quo omnium quæ ad delicias ſpectarent,uiſebatur forum. Sicuti fuit apud Samios Laura quoq;,Polycrate tyrãno ſtruente:ut apud Sardis qui eſt,dulcis cubiti exhiberet imaginem, Lydorum in primis molliciem amplexatus. Quando gens ea Venereorum appetentiſſima in hortorum amœnitate cum mulieribus congredi multum diuq; conſueuerat. Eorum principatum ubi arripuit Omphale,poſt alias irrogatas pœnas,uxores uiridario præcluſas ſeruitiis proſtituit,unde conciliatum loco nomen. Meminit Athenæus,ſed & Plato in Phædro. Quo(uti arbitrantur)argumento,Dioſcorides libro tertio,abrotonum etiam γλυκὺν ἀγνῶνα uocari ſcribit. Quum uerò ait Gellius,Romanis mulieribus in potu familiaria fuiſſe,lauream,paſſum,murrinã, lauream pro lora dictam uolunt eruditiores. Nam ſcribit Varro,Grandiores natu mulieres loram bibiſſe,uel garum,uel defrutum,uel paſſum,quam dixerit murrinam Plautus,uti nonnullis placet. Crotonis ciuitatem dici Lauram,compertum mihi eſt,ab Laura Lacinii filia,Crotonis uxore,à quo ciuitati factum nomen. Fuit in Attica item Laurium, locus metallorũ ferax:quod prodidit inter cæteros Herodotus & Sudas quoq;. Hinc apud Plutarchum in Themiſtocle, Laurioticus celebratur prouentus. quam rem aut non percepit interpres, aut neglexit:ſicuti in Nicia quoq;,ubi metalla in Laureotica recenſentur,ideſt ἐν τῇ λαυρεωτικῇ: at interpreti ſatis fuit,In agro,transferre:ni forſan decurtati codices ſunt. Laura,pro uia,ſeu uico eſt apud Herodotum libro primo, ueluti per quem fluit populus.

Aphrorum ritus diuerſiſſimi. De Mauruſiis pluſcula,& Cinganis. Aegidis origo, & quadrigarum. Hammata quid. Necnon de Carthaginienſibus. Ammon Iupiter unde. Parammon Mercurius. Gorgia quid. Gorgones animalia. Boues retro paſcentes. Plagion ſchema. In Libyam remittere ægrotum quid.

Caput XXXVIII

APhricam eſſe hominibus fœcundiſſimam,auctor probat Herodianus:próinde gentes diuerſiſſimæ in eadem,& moribus miris maximè. Nobis omnia conſectari,non eſt conſilium,cum delectu curioſo,quod hactenus fecimus,paucula ex ſtrue cumulata præcerpemus. Aphricam M. Tullius omnium uocat prouinciarum arcem, natam ad bellum contra urbem Romanam gerendum. Adyrmachidas ad Aegyptum uergentes eiſdem ferè,uti moribus accepimus, quibus & Aegyptii narrantur imbuti. Vxoribus in utroq; crure armilla ineſt ætea. Caput inſigniter comatum. Si quos,uti aſſolet,pediculos ceperint,præmordent,ac mox abiiciunt. Virgines iam maturas uiro aſtituũt regi. Quæ præcipuè illexerit animum, præfloratam dimittit. Naſamonum ſingulis de more adſunt uxores plures:cum quibus uel palàm congredi,receptum apud eos eſt,prius ſcipione prætento. Nuptiali cœna diſcumbentium ſingulos adit noua nupta Veneris gratia. Congrediũtur illi,domo allatum donum contribuentes. Sicubi iuriſiurandi uſus ueniat,concipitur id per uiros qui olim apud eos plurimo uirtutum ſplendore enituerint. Affuſis precibus ad maio-

pp 2 tum

rum monumēta, futurorum ſcientiam aucupantur incubantes manibus. Fidei ſanctio maxima, inuicem ſibi idem propinaſſe poculum. Cuius ſi inopia fuerit, è cinere idem petitur argumentum. Mauruſii duriſſimis inſueti, in paruis degunt tuguriis, ubi liceat uix reſpirare. In humo dormiunt nuda: ſi qui delicatiores paulò ſunt, aliquid ſubſternunt. Veſtes pro temporibus euariaſſe, legibus prohibentur. nam laceras craſſioresq́ omnibus geſtitant horis. Pane carent, ac uino, quin bonis omnibus, ſine quîs humanior degi non queat uita. Tritico ueſcuntur tamen, ac ſiligine, hordeoq́, uerum incocto, nec trito in farinam, belluarum utiq́ more. Apud eos nefas eſt, uiros uaticinari. Fœminarum modò ea eſt functio. Nam ſacrificio proprio diis obito, antiquis non inferiora ædunt reſponſa. Videntur Mauruſii è Phœnicia oriundi: quoniam Hebræis ex Ægypto demigrantibus duce quidem Moſe prius, mox Ieſu Naue filio, patrias coacti ſedes linquere in Ægyptum, inde in Aphricæ ultima defugere. Argumento ſunt lapideæ columnæ apud Tingen oppidum, in quîs Phœnicum lingua conſcriptum: Nos à facie fugimus Ieſu prædonis, filii Naue. Dicuntur autem Aphricæ indigenæ, quòd eis nulli ſint uetuſtiores. Quo nomine illorum rex Antæus, eſt dictus terræ filius. Hæc autem ratio & Didoni Carthaginis condendæ occaſionem facilè præbuit. Mauruſios deniq́ Cinganos appellari nunc, coniectatio eruditorum eſt, quòd ab Saracenis pulſi, per omnem ſint Europen diſiecti. Scatet feris Garamantum ſitus. Tenet conſtans fama, auerſari eos hominum commercia, immo uerò etiam aſpectum fugitare. Arma illis nulla, quando nec tueri quidem ſe audent. Macas memoriæ proditum eſt, ſumma capitis curioſius deradere, relictis in meditullio capillis, quos ſuccreſcentes circumtondent eadem cura. Poſſent uideri ſacerdotes noſtri ritum inde mutuati, niſi quòd capitis corona ex Romanæ eccleſiæ inſtitutione regnum præfert, quod in CHRISTO expectatur. Capillorum uerò decuſſio temporalium indicat bonorum depoſitionem: Gnidanum uxores fimbriarum copia perſtrepunt, pretium id concubitus eſt, quo pluribus quæque uiſatur exculta, eo plauſibilior eius forma cenſetur, ceu quam adamarint innumeri. Machlyes comam in occipitio connutriunt. Auſes uerò capronas è fronte demiſiſſe, gaudent. A uirginibus honori Mineruæ, quã indigenam arbitrantur, certamen æditur quotannis: arma, lapides ſunt, fuſtesq́: ſi qua ex ictu deceſſerit, falſa cenſetur uirgo. Quæ omniũ præſtantiſſimè deprælìata eſt, à cæteris Græca cōdecoratur armorum facie. Subuehiturq́ curru per Tritonidis ambitum paludis. Putant uerò Mineruam Neptuno propugnatam, & palude eadem. Coargutam uerò grauius à patre, indignabundamq́ inde, adoptandam ſe Ioui inſinuaſſe. Promiſcuus porrò illis, ac ferarum prorſus more paſſiuus cum mulieribus congreſſus. Troglodytas Æthiopum inenarrabili pedum celeritate mirantur rerum cōditores. Non articulatior illis uox: uerum, qualis in ueſpertilionibus inauditur, ſtridor. Cibus non aliunde, quàm ex ſerpentibus lacertis'ue, ac omnino reptili genere. Libycum uerò inſtitutum id item eſt, ut quos in uenatione uel pugna elephantes attriuerint, magnificè ſepeliant, ac hymnos præterea concinant. Quorum id ſit argumentum, ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι τοὺς ἀντιπάλους γενομένους θηρίῳ τοσούτῳ, ideſt uiros eſſe bonos, qui tam atroci belluæ ex aduerſum ſteterint: quòd mors glorioſius comparata [illegible] ſit τῷ θηριωμένῳ. Atlantes propriis carere nominibus tradunt, ſolos hominum, quod nobis compertum ſit. Hoſce memorant orientem execrari ſolem, ac omnifariam ingerere conuitia, quia ipſos perurat, & inutilem reddat regionem, caloris exſuperantia ambuſtam. Aphris porrò paſtoribus mos ille uetus eſt, quadrimis filiis uerticis uenas aut etiam temporum, lana quam ſuccidam dicimus, adhibita, inurere, compeſcendis è capite fluctionibus. Proptereaq́ inter omnes proſperiore uti ſe putant ualetudine, ac re uera eiuſmodi comperiuntur. Quòd ſi amburendis uenis fortè ſpaſmo corripiantur pueri, inſperſam hirci urinam, præſentiſſimum malo remedium arbitrantur. Aphras mulieres ſuper ueſtem nudas geſtare caprarũ pelles fimbriatas, ac rubrica litas: unde apud Græcos defluxerit Ægidis appellatio. Quadrigarum item morem indidem in Græciam demanaſſe, produnt. Sepeliendi ritus à Græca non ita abiungitur conſuetudine. Riſu non caret, quod in more Naſamonibus eſt, qui ſedentium habitu mortuos aſtituunt, id ipſum & inter moriēdum curioſius attendētes, ut ſedentes expirent. Aphros porrò

Handwritten marginal notes:

- Maurusiorum mores.
- Maurusij unde oriundi.
- Ad Tingen oppidũ colum-nae lapideae, earumq́ inscrip-tio.
- Maurusij cur aphricae in-digenae dicti.
- Antaeus maurusiorum rex, cur terrae filius.
- Carthaginis condendae ratio Didoni quae.
- Cingani nũc, qui mauru-sij prius.
- Garamantũ situs, & mores.
- Macarum mores.
- Sacerdotũ corona capi-tis quid signet.
- Capillorum decussio quid si-gnet.
- Gnidanum mores.
- Machlyes, eorumq́ mores.
- Auses, eorumq́ mores.
- Virginũ certamen Miner-uae institutũ apud Auses.
- Minerua unde propugnata.
- Troglodytarum mores.
- Libycum institutum in elephantis sepultura.
- Atlantes, eorumq́ mores.
- Aphrorum pastorum mores.
- Lana succida.
- Temporũ uenae inustae quid praestent.
- Hirci urinae usus.
- Aegidis appellatio unde.
- Quadrigarum mos unde in graeciam.
- Nasamonum mores.

porrò traditum eſt,gentem eſſe ad omnem auram ſpei mobilem,atq; infidam. Numidas ante omnes barbaros in Venerem effuſos. Ammon celeberrimum eſt Libycis numen,cui de paſtoris nomine,à quo illi primò erectum ſimulacrum eſt,appellationem factam,in Meſſeniacis rebus auctor Pauſanias eſt,ſicuti Babyloniorũ Belus ab Ægyptio quodam Belo creditur nuncupatus. Scitu uerò dignum:dici non Iouem modò Ammonem,ſed & Ammoniam Iunonem. Quin & Parammon Mercurius colebatur in Libya quoq;,ſed ita,ut Elei in Peloponneſo eiſdem pariter rem obiſſe diuinam memorentur. Pindarici interpretes id produnt modò:ab Libycis Ammonem nuncupari Iouem,atq; ſic etiamnum coli. Hammata in frictionis ratione pro faſciis accipit Galenus:His,inquit,de cauſis etiam τῶν ἀμμάτων circumactus fieri cõueniet,quos fricantes circa totum uentrem adhibent. Maxyes in parte capitis dextra comam enutriunt, in ſiniſtra decutiunt. Minio linunt corpora, ſeq; à Troianis propagatos, fabulanrur. Oblinuntur colore eodem Zygantes,quibus ex ſimiis alimenta ſunt. T. Liuius perfidiam Pœnis attribuit,quam uel Punica maiorẽ in Annibale fuiſſe,ſcribit. Cicero calliditatem:ſicuti numerum Hiſpanis,robur Gallis,artes Græcis,Italis ſenſum, Romanis pietatem,ac religionis ſapientiam. In Floridis Apuleius Carthaginem miris efferens laudibus:inibi pueros omnibus imbui diſciplinis,ſcribit,quas & oſtentent iuuenes,doceant ſenes. Eſſe porrò Carthaginem eius prouinciæ magiſtram uenerabilem, Aphricæ Muſam cæleſtem,camenam togatorum. Carthagine imperatores tollebantur in crucem,ſi proſpero euentu,prauo conſilio rem geſſiſſent. Carthaginienſium iuuentutem uidetur non citra probrum Ennius tunicatam dixiſſe:quoniam primum tunica non uterentur Romani, mox ſubſtrictam admiſerint,breuemq;,citra humerum deſinentẽ,quam uocant exomida. Carthaginienſium item mores inceſſit Plutarchus, ut amarulentos,triſtes,ſubditis graues,in terroribus haudquaquam generoſos,in ira peragreſtes ac feros,pertinaces in iis quæ ſemel complacita ſint,ad luſum & gratiam immites aſperoſq;. Pœnos eſſe acutiſſimã gentem, Columella ſcribit. Scitu uerò dignum:Carthaginem ueteribus dici quãdoq; caccaben,ideſt κακκάβην: quod illarum gentium lingua equinum indicet caput. Ad quam rem Virgilianũ illud ex Æneidos primo alludere,neminem(opinor)fallit. Miſnam dici Carthaginienſium nauale,compertum nobis eſt. Illud hic obiter ſubnotarim:eſſe in Libya Gorgonas animalia κάτω βλέποντα, ideſt ſemper deſpectantia,ouibus creduntur agreſtibus ſimilia,aut uitulis, ſicuti quidam uoluere. Peſtilens iis eſt oris halitus,quippe intereunt mox afflata omnia. Sed nec innocentior ab oculis radius manans, ubi concuſſa,quæ à fronte in oculos propendet,coma,ſpectarint aliquid. Cognitum id à Marii militibus aduerſus Iugurtam bellantibus. Eſſe item in tractu eodem, Herodoto auctore,boues opiſthonomos,ideſt retrò paſcentes,id exprimentibus cornibus quę adnuunt proclinanturq; in ima:tametſi hiſtoriam conuellit Athenæus ſub aliena perſona, quoniam à nullo præterea hiſtoricorum ſit comprobata. Gorgia,ideſt γόργια, ad Gorgonas pertinent nihil: nam dicuntur eo nomine Dorienſibus hiſtrionum perſonæ. Eſt & ſchema ſimiliter deſinens,quod gorgion dicunt:cuiuſmodi apud Thucydidem hiſtoria prima,

φαίνεται γὰρ ἡ νῦν ἑλλὰς καλουμένη οὐ πάλαι βεβαίως οἰκουμένη.

Eſt apud eundem ſchema item plagium, ubi quid ita enuntiatur,uti ad unum referri queat,queat & ad alterũ. Sicuti quum interpres ait,dici hæc ab Themiſtocle ualent, ſed & ab Thucydide. Illud uerò Galeni ex Therapeutices quarto, aduerſus Theſſalum & aſſectatores : Si,inquit,medicaminum ſeries numeroſa cum diætæ ratione nil prorſum ægritudinem alleuarit, ἀποπέμψουσιν εἰς λιβύην τὸν ἄνθρωπον, ideſt in Libyam hominem remittent,Hiſtoriam(opinor)latẽtem complectitur. Ex claſſicis quippe auctoribus id exploratius eſt,homines in Aphrica ſalubri eſſe corpore,ac pleroſq; diſſolui ſenectute,morbumq; haud ſæpe ſuperare quenquam.

Clepſydræ notiones plures. Hydrologium quid. De clepſydrio item. Iupiter Ithomatas. Ephydor. Ithomea feſta. Diametri notio recondita. Plutarchi locus explicatur in Demetrio. Quid ſit per diametrum moueri. Ariſtotelis obſcuritas illuſtratur. Caput XXXIX

CÆterum relictis deniq; gentium moribus, quos miſcellanea quadam ratione ac promiſcua, ut ſe inter legendum obtulere, prætexuimus, ad inſtitutũ, ueluti poſtliminio redeamus. Atq; illud attingamus primum: clepſydram dici quandoq; aſtronomicum organum, horas metiens. Clepſydris, inquit Martianus, lunæ magnitudo cognoſcitur. Hydrologia uidetur appellaſſe Cleomedes in tractatu De cæleſtium orbium contemplatione, quibus ſolem dimetiebantur. Pauſania uerò auctore, ſcimus in uertice montis Ithomes arcis Meſſenenſium: unde Ithomæa dicantur feſta, Iouis ἰθωμάτα honori dicata, fontem fuiſſe nomine Clepſydram, in Arſinoen fontem alterum influentem: credo, quia quandoq; exunder, quandoq; deficiat. Fuit & in arce Athenis eodē nomine fons ita nuncupatus, quòd flare incipientibus Eteſiis impleatur: flacceſcētibus autem, deſinat: conſimili fere ratione, qua Nilus. Propterea de M. Antonio ſcribit Appianus in Parthico: Athenis profecturum ad bellum, ex ſacra olea ſibi ſertum præcerpſiſſe: porrò & ab Clepſydra uas aquæ plenũ detuliſſe ex præcepto ſecum. Legimus & Metichen ſcortillum Clepſydræ cognomentum ſibi adoptaſſe, quum ad Clepſydram concubuiſſet, ac uniuerſa defluxiſſet aqua. Euboli quoq; poema dictum legimus Clepſydram, quod auctor prodit Athenæus Dipnoſophiſtarum libro tertio ac decimo. Qui clepſydræ æqualitatem cuſtodiret, ephydor dicebatur. Quia uerò eſt horonomicon uas clepſydra, hinc præfinito dicentes, ad clepſydram id agere, pronuntiamus. Ex quo Cicero: Cras ergo ad clepſydram. Hinc διαμεμετρημένην ἡμέραν dici à Græcis audias. In tres autē partes diſtribuebatur aqua, una quippe agentis erat, rei altera, tertia iudicum. Diametrum uerò appellarunt, quod à iuſta deficit dimenſione: ut eſt apud Dinarchum in Calliſtrati Iſangelia. Ex quo Plutarchi uerbis lux infertur plurima in Demetrio, cuius filius in Thebarũ oppugnatione, quũ plures fruſtra cædi aduerterer, eo nomine querebatur apud patrem. Qui commotior, τί δυσχεραίνεις inquit ἃ διάμετρον ὀφείλεις τοῖς ἀποθνήσκουσι; quid moleſtè fers, an diametrum trucidatis debes? Hanc doctrinā non eſt interpres aſſequutus. Nec illud negligendum, quod primo De animalium hiſtoriis prodit Ariſtoteles: animalia τετράποδα καὶ πολύποδα moueri κατὰ διάμετρον. Nam diametrum lineam item dicimus ab angulis quadrati ad angulos tranſeuntem oppoſitos. Multipeda uerò, dum ſtant, quadrāgulam planè formam delineare uidentur: uerum, in progreſſum, non per rectam lineam pedes protendunt, ut homo, ſed à dextro in ſiniſtrum, uiciſſimq; à ſiniſtro in dextrum. Diametrus, inquit Martianus, Latialiter diſtermina dicitur. Clepſydram graphicè Apuleius expingit. Clepſydrii auſcultationes inuenimus apud Philoſtratum, quibus Adrianum Tyrium aſcriptum refert, ab Herode Attico, tanquam rei maximè arcanæ. Item Pauſaniam Cappadoca unum ex iis fuiſſe ſcribit, qui clepſydrii participes forent, quos (inquit) aliqui uocant διψῶντες, ideſt ſitientes. De clepſydræ porrò ratione in encycliis quæſtionibus Ariſtoteles.

Vocabulum lutra quàm uarias recipiat notiones. Elytron. Anelytra. Luntæ aues, ac coniſticæ. Elutriare. Labandria. Luter. Lura. De lutrophoris, & corriuatis à lutra dictionibus. Hydrophoros puella. Hydrophoria feſtum. Erinnys unde. De aquiminariis: aquariis item, ac Cerere Luſia, & Erinnye, Arione equo, Neptuni & Cereris eiuſdem fabella. Puncta. A punctis. Neptunus cur Hippius, & deus maris. Neptunus item Hippodromius. Luſius fluuius, & Gortynius. Aquatio, aquatus, adaquare. Caput XL

LVtras ſunt qui in noſtris literis aquas immundas dici à Græcis interpretentur, opinor inde adductos, quia Sudas λοῦτρον exponit, τὸ ἀπόλουμα τὸ ῥυπαρόν. Sunt & lutræ fibrorum è genere, quas nunquam mari accepimus mergi. Haſce uerò etiam lytras (Varrone auctore) dicimus, quia radices arborum in ripa ſuccidant. quamuis poſſit uideri etiam à luendo lutra nuncupari, quòd aquis ſe lutet, quoniam enhydris Græcè interdum nominetur. Elytron uerò cruſtam dicunt pennas ſuperuenientem, quaſi uagina incluſas, ut in ſcarabeis: nam inde anelytra dicuntur, quæ detectas habent pennas, uti apes. Luntæ uocantur aues, quæ lauandi uſu non carent: ſicuti coniſticæ merſantes ſe puluere, uelut pulueratrices. Lutra Græci genere neutro etiam balnea dicũt: ſicuti etiam lutronas, ut Xenophon. Balnei

uerò

uerò aquam lutrion,ut Ariſtophanes ἐν ἥρωσι, noua etiam comœdia lutas. Inuenio & lutrophorū appellari,qui nouis nuptis lauacra deferebat,Athenis quidem ex Callirrhoe,aut ex Enneacruno,alibi uerò undecunq;. Puerum genere propinquiſſimum eo fungi ſolitum munere,ſcribunt nonnulli. Fœminam uerò in eo uſu intelligere uidetur Pollux. Quin & in Veneris templo apud Sicyonios uirginem,quæ annuo fungatur ſacerdotio,lutrophoron dici,Pauſanias ſcribit. Nymphica item lutra fuiſſe dicta, reperio. Erant & ſui defunctis,qui cælibem tranſmiſiſſent uitam,lutrophori,ideſt pueri hydriam tenentes,qui ſuper monumentum aſtituebantur. Lutra uas item apud Latinos. Vnde Elutriatum uellus apud Plinium, quod de uaſe in uas tralatum eſt,quod tranſuaſare item dicitur,ſed rarius. Elutriare lintea ex Laberio apud Gellium,pro lauare poſitum uidetur. Sicuti Labandria,quæ ad lauandum ſunt data. Luteridium ſunt qui Latinè labellum interpretentur:alii & capulam. Putant ex eruditioribus aliqui,à lura dici elutriare uerbū:id uerò eſt os culei:unde & lurcones,capacis gulæ homines. Apud quoſdam luter uas eſt,quo miſcetur aqua uino. Eius cōmeminit Hieronymus in Iouinianum. Et quoniam de aquis mentio eſt,aquarios lego nuncupatos hæreticos quoſdam,qui aquam offerebant ſolam in calice ſacramenti. Apud Ciceronem in Epiſtolis familiaribus à Cælio concinnatis,uidentur eſſe aquarii,qui aquam circunferunt uænalem. Niſi ego,inquit,cum aquariis & tabernariis pugnarem,ciuitatem ueternus occupaſſet. Iuuenalis,

Veniat conductus aquarius.

Aquaria prouincia in Cicerone àduerſus Vatinium, Cura eſt quæſtoris,præfecti mercibus,quæ uel mari uel omnino aquis ſubuehuntur,ne quid exportetur. Sed & publicis aquis præfici ſolitos quoſdam,ſcimus. De quibus quandoq; ſit ſenatuſconſultum factum,ut quum eius rei cauſa extra Vrbem forent,lictores binos,& ſeruos publicos ternos,architectos ſingulos,& ſcribas,& librarios,accenſos & præcones totidem habere liceret. Hoſce dici quandoq; aquarum curatores animaduerto,interdum & aquarios. Iulius Frontinus, Ille aquariorum tollendus reditus,quem uocant punctam. Et mox docet,fuiſſe quendam qui appellaretur à punctis. Pertinebāt & ad eandem aquarum rationem,qui uocabantur uillici,caſtellani,ſilicarii,tectores. Sed hæc fermè miniſteria erant. Alibi Frontinus aquariorum fraudem nominat,quos aquas ex publicis ductibus in priuatorum uſum deriuare deprehendiſſet. Super qua re Cælii Rufi ædilita quoq; legebatur oratio, cui titulus fuit De aquis,ubi aquariorum dolo, irriguos agros,tabernas,cœnacula perpetuis ſalientibus coarguebat inſtructa. Vnde illuſtratur Cælii eiuſdem locus, de quo diximus. Qua in parte mirari quiuis poteſt interpretum uanitatem,ſæpius in uado hęrentium,aut prora illiſa uel ſuppreſſa etiamnum naui,uix enatantium. Memorabile illud quoq;,ad inſtitutum quod pertinet præſens:aquarum Athenis præfecturam Themiſtoclem geſſiſſe,compertiſq; nōnullis,aquas per dolum corriuaſſe,quum damnādos curaſſet, ex mulctatitia pecunia æneum puellæ conflauit ſimulacrum,quam hydrophoron uocant,ab Perſis mox Sardis tralatam,& in Matris deûm templo collocatam. Leguntur hæc quidem in Plutarchi parallelis,ſed non citra ſcaturiens mendum. Fuit Athenis feſtum quoq; hydrophoria,lugubre,in eorum memoriā,qui cataclyſmo periiſſent,meminit Apollonius. Aquiminaria uaſa apud Pomponium Iureconſultum ab aqua deducuntur,ut ſint ad abluendas manus inſtrumēta. Quæ eſcario argento contineri putat. Scribit Herodotus hiſtoria prima, Aquiminaria duo Apollini Delphico fuiſſe à Crœſo oblata aureum argenteumq;. A Græcis περιῤῥαντήρια nuncupari uidentur. Aqualem cum aqua,ubi in Curculione Plauti legimus, notionem arbitror manifeſtam. Aquarium in Pomponio Digeſtis De ſeruitute ruſticorum prædiorum,eſſe locus uidetur,unde ducitur aqua in fundum riguum. Sunt & aquilices apud Calliſtratum. Aquarios inter ſeruitia computat Digeſtis de fundo inſtructo legato Vlpianus:Hoſtiarii(inquit)topiarii,diætarii,aquarii domui tantum deſeruientes continebuntur. Quod ad Euſtochium ſcribens comprobat Hieronymus, In lignarios,inquit,& aquarios damnauit. Aquationem pro irrigatione accipit Palladius,qui & aquatam mulſam dicit,aqua dilutam multa. Nec adaquare uerbum uulgò frequens idem reformidat. Luſiam,ideſt λουσίαν, inuenio cognominatam Cererem

in Arcadia apud Thelpuſam,quòd olim ei quærenti filiam congredi concupiſſet Neptunus,id ut uitaret dea pudica in equã ſe deformauit.Dolo percognito,deus equum induit,ac mox Cererem adiit. Quæ initio factum tulit permoleſtè:inde ira deſita, Ladonis aqua expetiuit relui.Hinc producta cognomenta duo:nam Erinnys nuncupari cœpit,quoniam indignari apud Arcadas ἐριννύειν dicitur. Ex ablutione uerò Luſiæ prorepſit appellatio. Sunt qui Luſiæ ibi ſimulacrum non Cereris eſſe coniectent,ſed Themidos toto(quod aiunt) cælo inconſideràter aberrantes.Ex concubitu eo natam ferunt puellam,cuius nomen non initiatis enuntiaſſe,nefas arbitrabãtur.Natum item equum Ariona.Qua ratione Hippion Neptunum Arcadas putant cognominaſſe primum.De Arione hoc intellexiſſe in Iliade Homerum uolunt,

Neptuni et cereris fabella. — *Erinnys cur dicta ceres.* — *Arion equus unde.* — *Neptunus cur hippius.*

οὐ δ᾽ ἄκιν μετόπισθεν ἀρίονα δῖον ἐλαύνων,
ἀδρήστου ταχὺν ἵππον,ὃς ἐκ θεόφιν γένος ἦεν.

Sed & in Thebaide ſic legimus,

ὡς ἄδρηστος ἔφευγεν ἐκ θηβῶν εἵματα λυγρὰ
φέρων σὺν ἀρίονι κυανοχαίτῃ.

Sunt qui tradant,omnium principem Neptunũ equos domuiſſe,arte etiamnum equitandi excogitata,unde cognominis nata occaſio. Sicuti etiam deus eſt maris habitus, e nauigandi ſcientia mortalibus cõmunicata,claſſe quoq; conflata primum,cui ſit à Saturno præfectus . Id quod Cretenſium placitis continetur præcipue. Fuit & Thebis Hippodromii templum Neptuni:quod Chryſippus ex carmine ſignificat Pindarico ex Iſthmiis.Hippii cognomen inde productum,arbitratur Phurnutus, quod mari celerrimè iter peragatur,uelut equorum functionem ſubeant naues.In Arcadia interluit Gortyna uicum fluuius initio Luſius cognomento, quòd natum ibi Iouem abluerint, mox & Gortynius,cuius aqua creditur omnium frigidiſſima.

Neptunus equitandi,et equos domandi auctor. — *Neptunus cur deus maris habitus.* — *Hippodromij templum thebis.* — *Neptunus cur hippodromius dictus.* — *Lusius fluuius et Gortynius.*

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN ANTIQVArum lectionum libros,ad ornatiſſimum doctiſſimumq; Angelum Bragadinum,patritium Venetum,ac Dominicani inſtituti profeſſorem reuerendum,
Præfatio decimanona.

EST genus hominum(ſi modò tales appellandi homines, & non potius ſub humana ſpecie,belluæ)uenerande pater,qui in uniuerſum omnes liberaliores oderunt diſciplinas:exiſtimantq; natura ſi quodam habitu facile ſe poſſe ſecernere uerum à falſo,æquum ab iniquo, honeſtum à turpi, & (ut paucis dicam) omnia rerum diſcrimina uidere.Ad quorum opinionem ſi cõniuere uellemus, quanta perturbatio rerum omnium conſequeretur?quanta confuſio?Nam maximas uirtutes clariſſimasq; diſciplinas iacere omnes neceſſe eſſet tam barbara dominante ſcientia. Non ſunt igitur huiuſmodi homines audiendi:nec tam rationibus(quas reiiciunt)refellendi,quàm ut inſani ad cognatos & affines deducendi,uel Anticyram deportandi,qui artem ipſa natura certiorem ducem excludunt.Sunt item alii qui literarum cognitionem libẽter amplectuntur,ſed

nonnullorum uel prauo iudicio perſuaſi, uel proprio naturæ uitio inducti, non putant hanc παιδείαν quam tum rectam ad bonas artes inſtitutionem, tum humanitatem appellare poſſis tam neceſſariam, ut ſummopere de ea ſibi comparanda ſolliciti eſſe deberent. Quorũ etiam niſi iampridem exploſa ſentẽtia eſſet, malè cum rectioribus ageretur literis, atq; dolerẽ uicem patrui mei, qui bonam uitæ partem in hiſce ſtudiis con ſumpſiſſet. Sed me recreat præſtãtiſſimorum hominum & inſtitutum & auctoritas, in quorum iudicio & mihi conquieſcẽdum cenſeo. Nam in priſca eccleſia & hac noſtra, qui ſummi ſemper habiti ſunt, ii magna cum laude in his etiam literis uerſati ſunt. Id confirmatius ut credam, facit Origenes Adamantius, in quo uiro tanta fuit eruditio, ut etiam acerrimi hoſtes ſanctiſſimæ religionis noſtræ, quales Porphyrius, Proclus, alii, faterentur eum exactiſſimam omnium liberalium diſciplinarum cognitionem tenere. Facit Euſebius Pamphili: faciunt Gregorii, alter Nazianzenus, Nyſſenus alter: atq; huius frater Baſilius uerè Magnus, qui poſt acceptum baptiſma rhetoricen profeſſus eſt aliquandiu, quod munus adeo magnificè impleuit, ut Libanius Sophiſta celeberrimus, ſuas declamationes Baſilii cenſuræ ſubiiceret, Nazianzenus magnificentius contempſit: quantum tamen & in hac parte potuiſſet, oſtendunt orationes tanto artificio elaboratæ, ut ueluti Chriſtianum quendam Demoſthenem agnoſcas. Hic tamen non rhetoris ſed theologi cognomentũ promeruit. Huc non aduocabo inter Latinos Tertullianos, Cyprianos, Hieronymos, Auguſtinos, & quos multos habet noſtrum, uel hoc ſolo nomine felicius, ſeculum. Legiſti opinor (cuius iam mentionem feci) Baſilii commentarium De gentilium libris legendis, Expendiſti (ni fallor) quid conſilii dederit nepotibus, quibus optimè conſultum uoluit. Frangatur igitur tot tantorumq; uirorũ auctoritate, iſtorum peruerſitas ac parum liberalis opinio: qui quum ad nullam partem humanitatis aſpirare poſſunt: nec alios quidem id debere facere arbitrantur, & quod propter ignauiam ſe aſſequi poſſe deſperant iudicio factum uideri uolunt. Nec tamen eò ſpectat oratio mea, ut cuperem grauioribus de manu excuſſis literis ſtudioſos perpetuò hic hærere, ſed oſtenderem quàm non obfuerint tractantibus ſacra, quantumq; potius præſidii, ubi cum cauillosis congrediendum hæreticis, attulerint: quòd quum multi, tum tu Angele doctiſſime, ac Venetæ nobilitatis præcipuum decus, omnium optime uides, quippe qui in hoc ſpatio magna cum laude decurriſti, & iam maiore cum admiratione res maximas adminiſtraſti: ut nobis dubitandum relinquas, maior'ne in te ſcientia rerum an peritia ſit literarum. Et ut nullum non liberalium artium genus tibi diſcendum cognoſcendumq; cenſuiſti, ita religionis & benè uiuendi ſtudia tanquam præcipua tibi propoſuiſti ac delegiſti. Quod quum antea minimè ignorarẽ, proximè tamen ex ſermone ac prædicatione affinis mei Ioannis Mariæ Goretti hominis integerrimi & utriuſq; noſtrum amiciſſimi illuſtrius neſcio quomodo apparuit. Qui uir tuam prudentiam, morum uitæq; conſtantiam ac ſanctimoniam ita admiratur & extollit, ut me quoq; ad uehemẽtius te amandum inflammauerit, uiq; ad eum quo te complexus eram amorem, magna iam fieret acceſſio: quamobrẽ quum in id toto pectore incumberem, ut diſpicerem quippiam quod inſtar arabonis eſſet initæ amicitiæ, & perpetuæ meæ in te ſymbolum obſeruantiæ, optimum factu ſum arbitratus, ſi nũcupatione huius deciminoni libri animum erga te meum teſtificarer. Sunt enim in hoc opere quàm plurima à tuis ſtudiis non abhortẽtia tractata loca, quum ex omni philoſophia, tum hac noſtra ſanctiſſima Chriſtiana. Tu uerò pater uenerande ſuſcipe hilari uultu hunc librum tibi inſcriptum, teſſeram noui amici, ſed qui officio & obſeruantia nulli ueterum ſit conceſſurus. Vale.

Rhodigii, ſeptimo idus Nouembris, anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo.

LODOVICI CAELII RHODIGINI

ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI DECIMVSNONVS.

Alopeciæ morbo unde factum nomen. Hydrocephalæ affectiones. Pericranos. Quid alopecium. Alopecades. Vulpio. Vulpis fraus. Scolios. Scolopes. Scolopomachærion. Cerdo. Cynalopex. Cinados. Smila. Baſſarus. Baſſæ. Scolecum, ideſt uermium ſpecies. Alopeconeſus. Apollo Epicurius. Scandalum unde. Baſſiadæ. Aethon uulpes cur. Alopeces. Pſyæ. Caput I

ALOPECIAM morbum inde dici, Galenus arbitratur, quum alibi, tum apud Hippocratem Sententiarum libro ſexto, quia uulpina ſit affectio: quod approbat item Paulus Aegineta libro tertio, ubi in humano capite areas & glabreta capillus deciduus facit. Idem erat ophiaſis: ſed hæc à ſerpēte (inquit Galenus) cui ſubſimilis eſt, nominis rationē ducit. Ex ſucci prauitate utraq; res conſurgit, quemadmodum & madaroſis, ideſt glabritas. Plura in Cornelii Celſi De medicina libro ſexto. Cæterum, quod in Græcis monumētis ad hunc uſum comperi, minime diſſimulandum: Eſt, inquiunt, pathos pſiloticum, hoc eſt decutiens pilos morbus, alopecia dictus, ex proprietate urinæ animalis eius. Vbi enim lotium id fuerit affuſum, eueſtigio infructuoſus efficitur locus, areſcentibus herbis, nec ſuccreſcentibus nouis. Morbum hunc inuenio ἀλωπεκίασιν dici quoq;. Verum, uberius ut iſta proſequamur: circa cutem capitis (inquit Galenus) ſeſe promunt affectiones hæ, μελικηρίς, meliceris, atheroma, id eſt ἀθέρωμα: in extimis uerò alopeciaſis. Sunt & hydrocephalæ affectiones. Earum ſpecies nouimus quatuor: aut enim coit aqueus humor in cerebri meditullio, & panniculi: aut panniculum inter, ac os: aut inter os, & pericranium: aut in oſſis, & cutis medio. Pericranos (inquit in libro, cui titulus ὅροι ἰατρικοί, Galenus) eſt pellicula neruoſa totum complexa craneum. Verba ipſius hæc, περικράνιός ἐστιν ὑμὴν νευρώδης, περιειληφὼς πᾶν τὸ κρανίον. Ambeuntes uerò cerebrum panniculi μήνιγγες dicuntur. Eos finit idem, σώματα νευρώδη καὶ ἀρτηριώδη. Lego alopecia item uulpium luſtra rectè dici. Alopecades uerò uafer eſt. Vulpionem noſtrates uocāt, & in Apologetico Apuleius. Nam Cicero De officiis primo, fraudem uulpeculæ attribuit, uim leoni. Próinde Lacedæmonius Lyſander, quum ei uitio uerteretur à nonnullis, quòd fraude ſubinde agere uideretur, Quò (inquit) leonis peruenire pellis non poteſt, uulpinam aſſuiſſe haud dedecuerit. Huiuſmodi uerò uafricie inſignes homines ac panurgos, ex interpretatione Procli Diadochi, ſcolios uocat Heſiodus, ideſt tortuoſos obliquosq;, ubi ait σκολιὸν ἰθύνει, hoc eſt, ſcolium dirigit caſtigando, & ad ſimplices reuocat mores. Scolopas uerò dicunt Græci ſurrectos palos, ex qua (opinor) ſimilitudine inter chirurgica organa reperias apud Galenū ſcolopomachærion, uelut cultellulum dixeris pali imagine. Nam ſmila in eodem uſu eſſe uidetur cælum. Scolecas autem uermes interpretamur, quorum ſpecies aliquot. Nam qui ſunt in uirentibus lignis, ac humectis, uocantur ὶῶκες, qui in aridis thrypes, uitium dicuntur ſces, cornuum ipes, leguminū troges, ueſtium σῆτες: ſicuti chartis qui adnaſcunt̄, appellantur tilphæ. Scolon & ſcandalum (inquit Hieronymus in Pelagianos) apud Græcos, ex offenſione ac ruina nomen acceperunt, ideſt ab σκάζω, quod eſt claudico. Sunt qui ſcandalum interpretentur offendiculum. Vulpem porrò dici item à Græcis cerdo, notiſſimum arbitror, à cerdoſyne, quę aſtutia eſt, maximè fallens. Sed & cerdos aſtutiam indicat uulpinam. Ariſtophanes in comœdia cui titulus ἱππεῖς. δολίαν κερδώ, πολύιδριν. hoc eſt, doloſam cerdo, multiſciam. Philoſtratum quendam laſciuiuſculè ſe ornantem idem Ariſtophanes uocauit κυναλώπηκα, ideſt cynalopeca, ex cane ac uulpe concinnata dictione, niſi ad Cynnam ſcortillum referre malueris. Cinados tamen, inquit Theocriti interpres, uulpes nuncupatur à Siculis, παρὰ τὸ κινεῖσθαι ἀναιδῶς, ideſt ab impudenti motu, uel

quia

quia doloſe moter:meminit pro Cteſiphonte Demoſthenes,ſed & Ariſtoteles. Ex noſtris martem dici Latinè opinantur nōnulli. Martialis, Venator capta marte ſuperbus adeſt. Sunt qui eo nomine feram quālibet intelligant:alii,paruū animal genitalia nunc proferens,nūc retrudens:quod Ariſtophanii interpretes adnotarūt. Refert Harpocratio,cinadion dici à Siculis uulpem. Eſt item apud Sophoclem cinados. Eo quoq; nomine nauis Menelai gubernatorem nūcupatum,Pauſanias ſcribit:cuius fuerit monumentum in promontorio,quod in Laconia uocant ὄνου γνάθον, ideſt aſini maxillam. In Sudæ lectum monumentis eſt,uulpem apud Herodotū nuncupari baſſatum. Baſſarica,ut ex Græcis cōperi(ſcripſit Dionyſius Apher, ſeu Mileſius,ut alii uolunt)opus multa obſcuritate inſigne. Baſſæ autem locus eſt in Cotylio monte prope Phigaliam in Arcadia,ubi celebratur Epicurii Apollinis templum, nato inde cognomine,quòd in peſtilenti morbo tuliſſet opem. Qua ratione ab Athenienſibus dicitur Alexicacus. Baſſiadæ autem celebrātur in Aegina,generis auctore Baſſo,etiam ſi apud Pindarum Budidas legit Didymus,de Budione progenitore. Alopeconeſus uerò inſulæ nomen eſt,uel(ut inquit Stephanus) Helleſpontiæ Cheroneſi ciuitas:inde ex oraculo adepta nomen,ut ibi Athenienſes ciuitatem cōderent,ubi uulpium catulos comperiſſent. Eſt & Alopecia inſula Straboni libro decimo. Illud deniq; ex Pindarico ſcitum carmine eſt, τὸ ἐμφυὲς, οὔτ' αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ' ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαιντο ἦθος. ideſt inſitum æthon uulpes morem haud exuit,non item amplius fremens leo. Aethon uerò nuncupatur uulpes,ut uafra mentis ignita:uel quia dicatur lampuris quoq;. Alopeces medicis carunculæ ſunt lumbis circūiectæ:quas item pſyas dixit ſummus eiuſdem artis auctor Hippocrates:etiam ſi pſyas Hieronymus renes interpretatur.

Aſciam cruribus illidere,quid. De Antiphonte,ac Dionyſio. Dolabella'ne dicatur,an dolobella. Dolabra quid. Caput II

ASciam cruribus illidere,ex Apuleii doctrina per parœmiam dici de iis uidetur,qui ipſi ſibi mala acceſſunt impingūtq; aut ſponte aut per temeritatem: quod genus nimio plus frequens eſt. Sæpe etiam per libertatis exſuperantiam. Ad quod ſcita hercle & digna quæ non prætereatur,ex Philoſtrati ſophiſtis ſuggeritur nobis hiſtoria. Siquidem Dionyſio Sicilię tyranno amplius ſcrutante,ubi terrarū exquiſitius haberetur æs:reſpondit ſophiſtes Antiphon,ut erat ingenii extemporalis,ſemperq; in numerato,Optimū ſe noſſe Athenis,ubi erectæ ſtarent Harmodii & Ariſtogitonis ſtatuæ. Fuerant uerò hi tyrannicidæ. Innuebat Antiphon,eſſe itidem Dionyſium ab eiuſmodi hominibus dignum qui cōtrucidaretur. Verum,dicacitas tum petulans tum nimia,homini malè ceſſit,ac inter alia euidens peperit exitiū. Aſciam nonnulli etiam dolabrā dici rentur,unde inclinetur dolabella,ut ſecunda ſyllaba prorſum habeat A,non O, ut ferè uulgò receptum eſt. Quod Cæcilius Minutianus Apuleius in libro De orthographia,monumentis prodidit. Cæterum,eſt item ruſticum inſtrumentū dolabra,quo in ablaqueationibus utuntur ruſtici,atq; item glebis diſſipandis inter arandum. Sed & dolabris ſubruta Sagunti mœnia,T. Liuius ſcribit.

Craterem Helenæ,habere prouerbii formam. Nepenthes Homericū quódnam ſit. Piſta medicamina. Epipaſta. Chriſta. Item nepenthes auſcultationes. Antiphon cognomento Neſtor. Alypiæ ars. Caput III

CRaterem Helenæ,apud Philoſtratum eundem prouerbii forma enunciatū, animaduertimus,de iis quæ nobis æſtuationem mentis leniunt,ſolicitudinem ſedant molliuntq;,& diſſerenato animo,ac frōte erugata exporrectaq; curarum obliuionem inducūt. Ita enim in Sophiſtarum uitis, in epiſtola ad Antoninum legimus conſcriptum, τόδε φρόντισμα ὅπερ ἔχεις ἰατρῶν, καὶ τὰ ἄχθη σοι κουφιεῖ τῆς γνώμης, ὥσπερ ὁ κρατὴρ τῆς Ἑλένης τοῖς αἰγυπτίοις φαρμάκοις. Qualis uerò fuerit crater hic,uerbis potiſſimum Plinii ex uiceſimoquinto Naturalis hiſtoriæ percipi facillimè quadamtenus poteſt: Homerus(inquit)primus doctrinarum & antiquitatis parens gloriam herbarum Aegypto tribuit, herbaſq; Aegyptias à regis uxore traditas ſuæ Helenæ plurimas narrat,ac nobile illud Nepenthes obliuionem triſtitiæ afferens,& ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum. Porrò ſunt ex diligentioribus,qui rimati exactius,cuius'nam modi foret pharmacum id,ex quibuſq;

concin

concinnaretur,ſuſpicati ſunt eſſe bugloſſam:propterea quod de ea ſic prodiderit Galenus, καὶ τοῖς οἴνοις ἐμβαλλόμενον εὐφροσύνης αἴτιον γίνεται. ideſt,uino iniecta hilaritatem inducit. Scribunt medicorum ſcientiſſimi,euentus mirabilis eam cenſeri rationem,quòd ſanguis inde clarior fiat,expurgatiorq́ꝫ, porrò & cor confoueatur, à quo mox & hepar: id autem ſic affectum laudabilem ſanguinem producere,unde cooriatur lætitia. Medicamenta uerò hoc genus dicebantur piſta,ideſt πιστά, iuxta Aeſchylum,quòd ebiberentur uelut ποτά uel πόπιμα. Erant & quæ uocarētur epipaſta,quoniam inſpergerentur:poſtremò & χριστά, quæ litu proderant. Tres uerò hæ pharmacorum ideæ Homero celebrantur in primis. Dignum item relatu,quod enotatum reliquit idem Philoſtratus:Antiphontem illum,qui à perſuadendi potentia Neſtor eſt cognominatus,nepenthes auſcultationes promittere ſolitum,quando nullus tam atrox eſt,infeſtusq́ꝫ dolor,cuius uellicationes ciuili eloquentia non lenire modò,ſed excutere etiam quiret. Ex quo arbitror Plutarchum ſcribere,ab Antiphonte excogitatam τὴν ἀλυπίας τέχνην, ideſt artem alypiæ:quæ uox triſtitiæ carentiam indicat.

De Archytæ tabella,ſeu Platage. Plangon. Nympha. Dagys. Item quid crotalum,& crotalus. Crocala. Cocalia. Aſcari. Lumbricorum ſpecies. Aſcarophori. Aſcarides. Ciriæ. Cirrhas. Tæniæ. Aſcalabus, & galeotes. Cirrhus color. De Platagonio quæpiam non inſcita, & Telephyllo, ac Anemone. Phennis quid. Partiliter. Platice. Caput IIII

ARchytæ fabri tabella in Græcis plerunque auctoribus celebrata,quem habeat uſum,egregiè Politicorum octauo,prçmonſtraſſe Ariſtoteles uidetur, ad uerbum ferè ita prodens:Inſimul,inquit,neceſſarium eſt,pueros re quapiam diſtineri exercerí ue. Proinde Archytæ tabella rectè admodū & ſcitè fertur excogitata: exhibent enim pueris eam,ut eius detenti luſu,nil eorum quæ ſunt domi oblædant comminuāt ue,quando inſitum pueritiæ,nuſquam quieſcere. In quo tamen etiam atq; etiam commonendi ſumus,in codicibus Græcis ita adnotatum reperiri, καὶ δεῖ σὺν παῖδας ἔχειν τινὰ διατριβὴν,καὶ τὴν ἀρχύτου πλαταγὴν οἴεσθαι γίνεσθαι καλῶς. Vbi Philoſophus hic platagen dicit,quam Arretinus tabellam nobis reddidit, translatiuè nimirum ac defunctoriè interpretatus. Id cur,nondum comperi:niſi quòd buxeam quandoq; fuiſſe platagen, ex Leonidæ tetraſticho, ubi πυξίνη nominatur πλαταγή, animaduerto. Sic autem habent primores uerſus,

Εὔφημόν τοι σφαῖραν,εὐκρόταλόν τε Φιλοκλῆς
  Ἑρμείῃ ταύτην πυξίνην πλαταγήν.

Græci tamen finiunt,eſſe inſtrumenti ſpeciem platagen ſonori & obſtreperi ex ære: unde illud, ὁ δὲ πλαταγὴν χαλκοδαίδαλον ἐπλατάγει.

Sunt qui putent platagen æneum eſſe crotalum. Apollonius eius mentionem facit,

Χαλκείην πλαταγὴν ἐνὶ χερσὶ τινάσσων
Δούπει.

Plangona inuenio in Græcorum doctrina,ſed eo nomine ornatum intelligunt puellarem,nympham item nuncupatum,& dagyda. Sunt qui coronam uelint capiti concretam:alii Veneris effigiem, ἐκ τοῦ πεπλάσθαι ἐκ κηροῦ, quòd ex cæra compingatur. Crotalum uerò doctiſſimi interpretātur calamum ſciſſum propriè,ac ſtudioſius comparatum,ut efficere ſonum queat, ſi quis uerſet manibus:unde & maſculino genere crotalus dicit,qui lingua eſt expeditiore,ac uoce ſonanti,& propè tinnula,loquaci quoq;:ſicuti Euſtathio credimus:qui ex teſta,ligno,ære,concinnari ſolitum ſcribit crotalum. Inueni qui crotalum intelligant inſtrumentum muſicum, quo in deorum cærimoniis utātur Aegyptii:& à uerbo Græco inflectant κρούω, quod pulſo eſt. quamuis non deſint,qui pro plauſtro reſonanti accipiant. Quidam annulum interpretantur ex ære,qui ferreo quatiatur baculo:unde illud ex poetica officina,

Coppa Syriſſa caput Graia redimita mitella,
  Criſpum ſub crotalo doctum mouere latus.

Dicuntur & quibuſdam fluminum calculi lapilli ue crocala. Nam cocalia,ideſt κωκάλια, ſunt inter animalia quæ teſta conteguntur, ſicuti limaces. Sunt qui crotala dici quoq; aſcaros putent. quāquam & ſandalia quædam eodem cenſentur nomine. Aſcarophoron uerò, φορτηγὸν interpretantur,ideſt onera ducentem geſtantem ue. Aſcarides autem

des autem,ut in parerga excurramus protinus,Galeno ſunt lumbrici minores,uermibus ſimiles:nam qui oblongi uiſuntur latiq́;,uocantur κειρίαι, quod aſſimulentur κειρίαις, ut dicemus.Nuncupantur ratione compari & ταινίαι. Sunt tamen Athenæo piſces ſic nuncupati:at quum apud Eupolim legimus tæniopolim,ideſt ταινιόπωλιν, zonas uendentem muliebres intelligendam Græci arbitrantur.Sunt & lumbrici rotunda ſpecie,ac σπιθαμιαῖοι, aut etiã maiores. Lumbricos uniuerſim ἑλμινθους appellant. Ciriæ uerò,ſeu κειρίαι, inde nominis rationem habent,quoniam cirias uocant Græci inſtitas,ſed & zonas,quibus reuinciuntur lectuli. Ariſtophanes Auibus,

οὐδ' ἂν χαμεύνῃ πάνυ γε κειρίαν γ' ἔχων.

Dicitur ciria item συσπαργάνωσις, ideſt faſciatio. Cirrhada οἴνην, ideſt uitem,appellauit Nicander, τὴν μέλαιναν ἄμπελον, ideſt nigram uitem. Cirrhum,colorem rufum intelligunt:ſicut hypocirrhum,ſubrufum. Cirrhum dicere uermiculum potes,quod colore medio eſt inter album nigrumq́;,ex Dioſcoridis decreto. Aſcalabum uerò,ſeu aſcalaboten,ab Atticis galeoten dici,tradit Nicandri interpres: Videtur autem(inquit)eſſe lacerta,in quam fertur deformatus Abas Metaniræ filius ab Cerere,quam à matre ſuſceptam hoſpitio is moleſtè tulerat,ſimul & inſtitutam illius honori rem diuinam riſu fuerat proſequutus,& in deam immurmurans neſcio quid. Quod ad infantium lumbricos attinet,ſciendum ex philoſophi placitis,nullum animal in cibi cõcoctione,quæ in uentriculo efficitur,procreari,quod aſſerunt nõnulli,ſed in reliquiis cibi putreſcentibus,quæ à natura reſpuuntur, formata,uentriculum petunt,concoctio in uentriculo perficitur,in aluo excrementa putreſcunt. Cæterũ,ut ad platagen redeamus,eam fuiſſe pueritiæ dicatam,in Sympoſiacis teſtari Plutarchus uidetur: Si autem(inquit)dare non oportet,ueluti pueris interquieſcere neſcientibus,haſtam uel enſem,ſed platagen & pilam:ſicut temulentis ferulam tradidit deus, leuiſſimam molliſſimamq́;,ut feriant quidem,uerùm non lædant. Hinc adagii forma obrepit non inſcita,ut arbitror,aduerſum eos,qui prudentiæ inopia,aut ingenii obtuſa quadam hebetudine,uel etiam,ut ſæpe ætatis uitio repueraſcunt,uelutiq́; ad luſus redeunt pueriles,hoſce enim ad Archytæ platagen eleganter recidiſſe pronuntiamus. Eam uerò fertur Archytas excogitaſſe primus,unde & appellatio ducta. Platagonion uerò,inquit Pollux,nuncupatur crotalum,ſiſtrumq́;,quo utuntur nutrices,dum lenire infantes cupiunt,qui difficilius conſopiantur. addit,Amantes quoq; platagonio luſitaſſe. Hoc uero Græci quidam interpretantes ita accipiunt,eſſe platagonium papaueris,& anemones herbæ folia, ἀπὸ τοῦ πλαταγεῖν ἤγουν ἠχεῖν, ideſt à ſono quem colliſa faciunt:iis ſiquidem periclitabãtur,ecquid amaſiis ſuis forent grati, eſſetq́; affectus mutuus. Siquidem pollici imponentes ea,& indici,mox collidebant,quod ſi percrepuiſſent,aut ruborem concepiſſent,quo nomine Rhodia uocabant,amari ſe augurabantur,ſin minus, ut fruſtrati ingemiſcebant. Id ipſum uerò planè ſignificat Theocritus hiſce uerſibus,

ἔγνων πρᾶν,ὁκάμεν μεμναμένον,ὦ φιλέεις με,
οὐ δὲ τὸ τηλέφυλλον ποτιμαξάμενον πλατάγησεν,
ἀλλ' αὔτως ἁπαλῷ ποτὶ πάχει ἐξεμαράνθη.

ideſt,cognoui uel prius,quando periclitãte me,an amarer abs te,neq; telephyllon inſonuit colliſum, ſed uanè molli in brachio conflaccuit. Vbi telephyllon, poetæ illius interpretes eſſe autumant papaueris ramum, cuius foliis intra manum colliſis, ex ſono(ut diximus)de amore coniectabant,dictumq́; putant,quaſi δηλίφιλον, quod amorem præmonſtret. inde ſunt,qui non per Υ, ſed per Ι, ſcribendum aſtruant. Alii putant eſſe, ῥιζίον τι θαμνῶδες κάτωθεν ἀναβαῖνον τελλωνον. Dioſcorides libro ſecundo,andrachnen ſylueſtrem aliquibus dici aizoum ſcribit,aliquibus etiam telephion, cui ſit excalfactoria uis & ulceratoria,quam poeta ſignificarit. Apud Ariſtophanios enarratores in Equitibus,inuenio uerbum πλατυγίζειν ſignare peculiariter,ſiniſtræ platagonium imponere,moxq́; dextra impacta,ſonum elicere. Quod autẽ de anemone commeminimus,ſcribunt nõnulli ex Græcis,ex Adonidis ſanguine prognatam. Soſibius ait,apud Laconas eſſe anemonias,quæ uocẽtur phænides:ni φαινίδες fuerit rectius, quo pilæ ſignantur luſus. Platicem appellant eruditiores,tractatum quo uniuerſim ac

pinguius imbuuntur rudes,informanturq́;, ut mox partiliter ſubtexatur doctrinæ ratio. Firmicus, Debet(inquit)is qui inſtituitur,primùm platice imbui,ut iis apertioribus leuioribusq́; compoſitus atque formatus ſecretiora deinceps genituræ confidentius conſequatur.

Athenodori & Philoſtrati iudicium de Iulio Polluce. Caput V

ATHenodorum legimus, cauillatum genus dicendi,minus altis ſubnixum radicibus, Iulium Pollucem eſſe ueluti Tantali hortos, dictitare ſolitum,rem uidelicet leuiculam, & momenti non magni, quæq́; eſſe aliquid uideatur, quum ſit nihil ferè. Sed & Philoſtratus de eodem ita ſibi ſcribere permiſit: Pollucem(inquit)Naucratitem ambigo,doctum'ne appellem,an imperitum,an quod fatuum fortè uidebitur,doctum pariter & indoctum.

Byzantii laus præcipua.Byzantios fuiſſe οἰνόφλυγας, ideſt uinolentos.Macedonis Philippi dictum præclarum. Caput VI

BYzantium Thraciæ ciuitatem perilluſtrem,utriuſque linguæ monumentis celeberrimam, ſors Delphica uel præcipuè extulit,quæ ſcitantibus Megarenſibus ad eam pertinens reddita,fermè ſic eſt,

ὄλβιοι οἳ κείνην πόλιν ἀνέρες οἰκήσουσιν
ἀκτῆς θρηϊκίης ὑγρὸν παρ' ἄκρον στόμα πόντου.

Felices uerò futuri pronuntiantur uiri, qui Thracii littoris ciuitatem habitabunt ad Ponti os. Quanquam non me fallit,Byzantios ita quãdoq; à Græcis conuelli,ut acolaſti dicantur,ideſt intemperantes:quippe qui in Venerem ferrentur præcipites,& uinum. Quod in Varia hiſtoria recenſuit Ælianus, illos plurimum in caupona ſolitos uerſari prodens:proinde ἐκ τούτων inquit ἔξεστι νοεῖν, ὅτι καὶ πρὸς ὅπλα, καὶ πρὸς πολέμους ἀλλοτριώτατα διέκειντο Βυζάντιοι. Narratur illud quoq;, Quum uehementius obſidione premeretur Byzantiũ,nec in mœnibus contineri tamen ciues poſſent,quod in tabernas ex more diuerterent uinarias,Leonides eorum dux ad mœnia excitari caupo nas imperauit. Quo effectum ſophiſmate eſt,ut in officio continerentur Byzantii. Approbantur uerò hæc Damonis quoq; auctoritate. Subſcribere & Menander uidetur, ubi ait, μεθύσους δὲ ἐμπόρους ποιεῖ τὸ Βυζάντιον, ὅλην ἐπίνομεν τὴν νύκτα. Illud adiecero obiter, Argiuos item ac Tirynthios & Illyricos quoq;,ut uini cupidiores à grauiſſimis Græcorum inceſſi plerunque. Denominatum uerò Byzantium creditur à conditore Byzante,uel quòd ductor claſſis quidam fuerit Byzes nomine. A Byzanto rege uocari Byzantium,ſcribit Diodorus. Diu autem poſt Conſtantinopolis nuncupata,& noua Roma. Felicitati ac pulchritudini ciuitatis,Macedonis Philippi calculus plurimum item ſuffragatur. Auctor quippe in Sophiſtarum hiſtoria Philoſtratus,Ductanti aduerſus Byzantios inſtructiſſimas copias Philippo Leonẽ ſophiſtem obuium ſe ingeſſiſſe,atque ita ſcitari inſtitiſſe:Quid tibi(inquit)factum,ó imperator,qua'ue noſtra exſtimulatus iniuria in nos prorsus armatus? At Philippus: Quoniam(inquit)patria tua,omnium ſpecioſiſſima ciuitatum,in ſuos amores me facilè pellexit: proindeq; ad deliciarum mearum portas appropero,ſigna illaturus. Sed,inquit Leo,amatores qui redamari poſtulent, armis minimè graſſantur:neq; enim bellica, ſed muſica expetunt organa,qui amori ſtudent. Citharœdus Stratonicus eſſe Byzantium dicebat Græciæ μασχάλην, ideſt iubalam. Sicuti Rhodios eſſe prædicabat albos Cyrenæos,& procorum ciuitatem,quum illos animaduerteret ſpatalonas & thermopotas,ideſt fluere deliciis & calidum haurire:Heracleam uerò Androcorinthum:Leucadios putres Corinthios:Ambraciotas autem Membraciotas.

De Pythagora enotantur pluſcula:item quibus argumentis comprobetur fuiſſe magus.De boue Empedoclis. Numæ inſtituta cur credantur Pythagorica.De Pythagoricis plura,& qui Pythagorii uel Pythagoriſtæ. VII

PYthagoram philoſophum, quem ut diuinum uirum ſuſpicit, & admiratur Plato,ea fuiſſe ſapientia legimus,ea mentis acie, nunquam non collimãte, inſuper & animi bonitate,ut conſulentes nũquam falleret, ſalubria ſemper forent illius monita. Hinc effluxit appellatio nobilis,ut Pythagoricus diceretur

retur tripus:tanquam uera nihilo ſecius,quàm Apollo,effari conſueſſet. Cæterum inde quoq;,diuino quodam afflatu,uiro ipſi inditum nomen, Ariſtippo tradenti credimus. Sed & augurem fuiſſe,lectum eſt, ac uaticiniis ab eo aũctoritatis plurimũ adoptatum. Verum enimuero nil tam exquiſitè afformatum,nil adeo amuſſitate aut graphicè concinnatum, compoſitum elaboratumq; cura peruigili,cui rubiginis non affricetur aliquid,aut loliginei ſucci labecula ſordidior allinatur. Etenim comperti nobis cauillatores neſcio qui,ac caniculæ,qui uiro alias coryphæo propèmodum, magicæ uanitatis crimen inuſtum uelint. Ea ſeu uera ſint ſeu falſa,hiſce noſtris commentationibus adglutinaſſe,uiſum operæpretium eſt. Timon Phliaſius, ſicuti auctor Plutarchus eſt,ita ſuper hac re ſibi ſcribere permiſit,

Pythagoricus tripus cur … Pythagoræ nomẽ … Pythagoram fuiſſe aug… Timonis phliaſij in Pythagoram cauillum.

Πυθαγόρην δὲ γόητα ἀποκλίνοντ' ἐπὶ δόξας,
θήρῃ ἐπ' ἀνθρώπων σεμνηγορίης ὀαριστήν.

Pythagoramq; tuere magum,qui nomine flagrans
Pergeret eloquiis homines captare uenuſtis.

Proditur item memoriæ, quum ſuperuolantem ſuſurraminibus magicis excantaſſet aquilam,ita deduxiſſe,ut mitem redderet,ac prorſus cicurem. Propterea Ammianus: Pythagoras (inquit) femur ſuum apud Olympiam aureum oſtentabat, & cum aquila colloquens ſubinde uiſebatur. Ad hæc ſi quãdo gallum gallinaceum plumantem candidius comperiſſet,ueluti fratrem(ſi credere libeat)amplexabatur,amabatq;. Legimus id quoq;,fuiſſe urſam quampiam feritate conſpicuam,magnitudine inuſitata,quæ uiſentibus modò horrorem incuteret. Eam uerò uir hic accerſitam demulctamq; apud ſe aluit. Mox dimiſſurus,ueluti conceptis uerbis,iureiurando(ut ſic dicam)adegit,nulli animantium cunctarum,damno oblæſioniue futuram. Abiens illa in ſyluas ſe coniecit ſuas,ſummaq; fide,quod inter homines quoq; perrarum eſt,in quod adiurata receſſerat,præſtitit. Hinc fortè Pythagoricam necromantiam per literarum numeros & lunæ ſolitam exerceri,recenſuit Auguſtinus. Narratur certè idem Pythagoras,bouem ubi prope Tarentum conſpexiſſet fabaciam ſegetem morſicatim corrumpentem,tum etiam proterentem pedibus,bubulco inſinuaſſe, Bouem moneret, frugibus parceret. Ridens buſequa:Ego(inquit)bouatim non didici,tu qui uidere ſcholarũ id genus experiens,obeas uicem meam. Eueſtigio Pythagoras auribus ſeſe admouens,ſui artificii quæpiam immurmurauit. Res additur mira: Obedientiſſimus bos, ut ab eo qui amplius ſaperet,edoctus,lacerare mox ſegetem deſtinit:quin etiam in futurum eiuſmodi pabulo abſtinuit:ſed & bubulum deſiit obſequium,factusq; de rureſtri colono ambulator urbanus, Tarenti placidè conſenuit,de manibus hominum uictitans,ut ſolida demum ac plena admiratio fiat. Verùm,ut iſta iam reſecemus,Pythagoram proditur memoriæ,quum noui quippiã excogitaſſet in geometria,Muſis bouem immolaſſe:quod (inquit apud Ciceronem Cotta) non credo,quoniam ille ne Apollini quidem Delio hoſtiam immolare uoluerit, ne aram ſanguine conſpergeret. Cæterum, auctor idem M. Tullius eſt,tantum exiſtimationis apud ſuos eſſe adeptum Pythagoram,ut ſi quid affirmarent in diſputãdo,quum ex eis quæreretur Quare ita eſſet,reſpondere non uererentur αὐτὸς ἔφα, hoc eſt Ipſe dixit:ipſe autem erat Pythagoras. tantum opinio præiudicata poterat,ut etiam ſine ratione ualeret auctoritas,quæ obeſt plerunque diſcere uolentibus. Deſinunt enim ſuum iudiciũ adhibere. Id habent ratum,quod ab eo quem probant,iudicatum uident. Obiter uerò illud adnotarim in Græcorum commentariis obſeruatum, ἐκεῖνον & αὐτὸν capi pro nominibus propriis:nam & Homerus Thetin inducit ſic dicentem,

Pythagoræ magia. Aquila a Pythagora cicur… Vrſa a Pythagora cicurat… Pythagorica necromantia. Bouis tarentini a Pythagora edocti mirũ … Pythagoræ in mactandis pecoribus religio. Pythagoræ apud ſuos auctoritas.

Τίπτε μ' ἐκεῖνος ἄνωγε μέγας θεός.

Et apud Ariſtophanem αὐτὸς dicitur de Socrate. Scribit in Magia Apuleius,Pythagoram proxime Metapontum, in Italiæ littore,quam ſucciſiuam Græciam fecerat, quum à piſcatoribus euerriculum trahi animaduertiſſet,fortunam eius boli ſiue iactus emiſſe,ac pretio dato,mox irretitos piſces mitti iuſſiſſe. Id cur factum à uiro philoſopho, ſuperſedit Apuleius explicare. Plutarchus in ſermone qui eſt, Quo quis pacto etiam ab inimico iuuetur: Fieri ſolitum uideri uult,ut per ea tacitis uelut ambagibus

αὐτὸς Pythagoræ emptus a piſcatoribus uerriculi iactus

Pythagoræ ſymbolum. inſinuaretur,à crudelitate abſtinendum ſemper,& moderationi inſueſcēdum,plus habendi reſecta cupiditate. Mirantur hiſtorici,unde nam fieri potuerit,ut Romanos in participatum Pythagoricæ doctrinæ aduocarit Pompilius Numa,quum ea poſterior aliquanto agnoſcatur Pythagoras. Verùm amplius perpendenti mihi id ſanè haud ui- *Pythagoras Numa poſterior.* detur diſſentaneum,Pythagorica inſtituta non ferè alia fuiſſe,quàm quæ in magna ſer- *Pythagorica inſtituta quę.* uarentur Græcia,ante illum multa annorum comperta ſerie:factum uerò,ut Pythagoræ nuncuparētur ſacra,quòd ea is rationibus præfulcire adortus ſit primus,ac munien- *Pythagoras uiuus exuſtus.* do luculentiora facere planioraq́;. Pythagoram uiuum fuiſſe à Cyloniis exuſtum,Plutarchus idem prodidit. Factum hoc Laertius ſcribit in Milōnis Crotoniatæ domo,à quodam,quem in diſciplinam admittere abnuiſſet. Scitu uerò dignum illud,ex Pythagoræ inſtituto propagatum:Empedoclem quandoq;,ubi Olympia uiciſſet equis,quod *Empedoclis bos.* animatis ex præſcripto abſtineret,ex myrrha,thure,aromatibus aliis bouem concinnaſſe,quem ad panagyrin conuenientibus diſtribuerit, quod parœmiæ quadam ima- *Prouerb. Empedocles bos, quid ſignet.* gine uſurpari à nobis poteſt, in iis quæ de ſaccaro paſſim coaptari conformariq́; animaduertimus. Lego deniq; in Græcorum theſauris, Pythagoræ ſectatorum quoſdam *Pythagorici ſebaſtici, politici, et mathematici.* fuiſſe contemplationi rerum ſic omnino addictos,ut inde nūcuparentur σεβαστικοὶ, ceu uenerabiles quidam. Nonnullos autem humanis, ex quo & politici ſunt appellati. Alios porrò matheſim amplexatos,tum geometricam,tum aſtronomicam:quo nomine mathematicos eſſe uocatos. Nec id prætereundum,eos qui cum ipſo congrederen- *Pythagorici.* tur Pythagora,dici Pythagoricos;horū uerò diſcipulos,Pythagorios:cæteros autem, *Pythagorij.* Pythagoriſtas. *Pythagoriſtæ.*

Mineruam cur Lacedæmonii Chalciœcum uocent. T. Liuii & Plutarchi codices emaculantur. Chalcopus. Chalcotypus. Thalamus æneus. Delphicum templum æneum. Item fori Romani tectum. Chalcidicum. Ca. VIII.

Chalciœcus cur a Spartanis Pallas dicta. Chalciœcum fuiſſe Pallados cognomētum Spartæ,certatim Græci ferè omnes tradidere. Id cur ſic,uideri ambiguum poteſt,ac indagine certa perquirendum. Ne uerò inſcitior quiſpiam diutius ſcrutatum eat, quid ex mutis (quod aiunt) mihi compertum magiſtris ſit,pergam hinc promere. Dictam igitur ſic gloſſularii interpretantur,uel quia domum haberet æneam,quam uocant οἶκον, aut quia ex Euboea Chalcidenſes fanum conſtruxere. Templi eo nomine poſt *οἶκος.* Thucydidem libro primo,meminit Æmylius Probus:in id Pauſaniam confugiſſe me- *Pauſania in Chalciœco interitus.* morant,atq; inibi interiiſſe,matre etiamnum principe,audito filii ſcelere,ad occludendum illi egreſſum lapides ingerente. Meminit & in Parallelis Plutarchus in hiſtoriæ eiuſdem explicatione. Sed & in Commentatione,quæ eſt περὶ ἀδολεσχίας, hoc eſt,de loquacitate,addita item hiſtoria altera tēpli ſpoliati,& lagenæ inanis ibidem ab exploratoribus relictæ. Quin & nono Variæ narrationis Ælianus,& in Laconicis rebus Pauſanias,qui eandem poliuchon eſſe arbitratur,ideſt πολιοῦχον. Templi ſubſtructio- *Poliuchos.* nem à Tyndaro inſtitutam primò tradit,mox & filios perficere adortos non quiuiſſe, deſtinatis ad opus Aphidnæorum ſpoliis. Cæterum,multis annis pòſt perduxiſſe ad umbilicum Lacedæmonios,ex ære ſimulacro cōflato,cuius auctor fuerit Gitiadas uir *Gitiadas.* indigena,qui & cantica cōcinnarit Dorica,& præterea in laudem deæ hymnum. Porrò eſſe inibi quoq; alterum Palladis templum,quam dicunt ἐργάνην. Quin ad ſiniſtra *Ergánen palladis templum.* Chalciœci erectum item Muſis ſacellum,quod non clangentibus tubis,progrediātur in prælia Lacedæmonii, uerum tibia,lyra,cithara præcinentibus. Sed ad rem. Taceo nanq; in dextris Chalciœci eiuſdem Iouis ſimulacrum planè omnium antiquiſſimum, quæ ænea habeātur. Hiſce uerò fulti auctoritatibus,quis calculum adiicit Græcorum ſchola uniuerſa,commonemur,ut T. Liuii codices temporum iniuria decurtatos,& li- *T. Liuij codex genuino reſtitutus candori.* brariorum inſcitia maculoſos extergamus, & genuino reſtituamus candori. Ita enim libro trigeſimoquinto ab Vrbe condita,ſcriptum paſſim lectitatur. Ætoli circa Chalciotem,Mineruæ id eſt templum æreum,congregati cæduntur. Reponendum cenſeo Chalciœcum,expungendum Chalciotem. Conſimile irrepſit in Plutarchi libros men- *Plutarchi codex emaculatur.* dum,apud quē in Agidis & Cleomenis uita ſic legitur:e regibus Agis quidem in aſylum,quod Chalcicon uocant,Cleombrotus autē in Neptuni templum confugit. Subſtitue

ſtitue ut in Liuio, Chalciœcũ, eraſa dictione nihili & adulterina. In libro eodem Plutarchus tradit, Leonidam eſſe Chalciœci ſupplicem factum: ſed interpres locũ integrum præteriit. Mentio ędis huius in Plutarchi eiuſdẽ Apophthegmatis eſt frequens. Chalcodontis phanum in Attica, recenſet idem in Theſeo. Chalcopus Erinnys firma dicitur, infatigabilisq́. Chalcotypus plaga eſt illata ferro. Erat & χαλκοῦς θάλαμος apud Argiuos in ſubterraneo ædificio. Eum ſtruxerat cuſtodiendæ filiæ Acriſius, quod ſcribit Pauſanias. At demolitus fertur Periſlaos tyrannus. Sed & templum quandoq; Delphicum ex ære factum, Græci ſcribunt. Quin & Romæ forum magnitudine quidem fuit inſigne, ſed in primis, quòd æneum eſſet tectum. Propterea non mirandum magnopere, æneam fuiſſe ædem Pallados. Chalcidicũ eſſe genus ædificii, ab urbe Chalcidia nuncupati, auctor eſt Feſtus. quo forſan argumento Minerua Chalcidica regione Vrbis nona, ſtatuitur à P. Victore, amplius tamen uidendum.

Chalceum quàm multa ſignet apud Græcos. Chalcea feſta, ſeu Athenæa, uel Pandemus. Exchalciare uerbum. Chalceati dentes. Orichalcum. Chalcenterus cur diceretur Didymus & Bibliolathas. Exodion Didymi. Diexodica. Eudromi qui dicantur. Petronianus Valerius. Codones quid ſint. Tubarum ſpecies. Codion. Caput IX

CHalceum uerò, ideſt χαλκεῖον, plures apud Gręcos recipit notiones, quandoq; enim ahenum ſignat, aut ex ære uas quodlibet: nam & in pleriſque Italiæ locis id genus uaſa dici nunc quoq; audias chalcedra, quaſi à χαλκός, quod æs indicat, & ὕδωρ aqua, ſit dictio compacta, ueluti aqualia ſignificentur conceptacula ex ære ducta, conflata'ue. Eodem porrò nomine & fabri nuncupatur æraria officina. Dignum uerò obſeruatione, lapſum uideri fœdè Polybiſtorem Libycorum tertio, dum ea appellatione in Libya ciuitatẽ intelligit. Neq; enim, ut inquit libro duodecimo Polybius, ulla eius nomenclaturæ in eo mundi ſitu ciuitas eſt: ſed ſunt (inquit) χαλκουργεῖα, ideſt ærariæ fabricæ. Porrò Chalcea, feſta quædam erant, quæ nonnulli uocant Athenæa. Alii etiam Pandemum, quoniã ab omnibus celebrarẽtur, quanquam mox à cerdonibus tantùm autoperariis & fabris præſertim, ut refert Harpocratio & Apollonius Acharneus. Quo argumento prodidere quidam, Athenienſes primùm ærariam fabricam exercuiſſe, quod ſcribit Euſtathius. Fuit & Menandri fabula, titulo Chalcea. Scribit Phanodemus, non utique Mineruæ ſacram fuiſſe Chalceorum celebritatem, ſed Vulcano. A dictione autem Græca, quæ chalcos eſt, lepidè quidam uerbum concinnarũt exchalciare, quod eſt ære ſpoliare, ac nummos auferre. Luſit facetiſſimè quiſpiam in Voranum Q. Luctatii Catuli furaciſſimum libertum, quem quum deprehendiſſet nummularius nummos de menſa ſubtrahentem, ac in calceos ſibi infarcientem, Belle (inquit) te nummularius exchalciauit. Chalceatos dentes, ex hac item ratione legunt nõnulli apud Plautum. Chalcenterum inde appellatum tradunt grãmaticum Didymum ob infatigabile ſtudium: ſicuti à Demetrio Trœzenio, ut ſcribit Athenæus, dicebatur Bibliolathas, ex uoluminum numeroſitate, quæ incredibiliter concinnaſſet, quando fuere tria millia ſuper quingenta. In quorum ſex uaniſſimè in Ciceronem inuehitur, ſillographos imitatus maledicos ſcriptores. quamobrem doctis auribus haud ſatisfacit, ceu immania fremẽtem leonem putidulis uocibus inanis oballatrans catulus. Didymi ἐξόδιον nominat in Rufinum Hieronymus, & in Exodum commentaria uidentur intelligi. At diexodicas hiſtorias intelligimus, curioſius latiusq́; conſcriptas, ut uel tenuiſſima quæque non omittantur. quando & Aphrodiſeus Alexander eo dialecticem à rhetorica diſpeſci tradit, quòd oratione non utatur diexodica, ideſt πλατυτέρᾳ καὶ καθολικωτέρᾳ. Sunt & diexodi aquarum, ideſt ductus. Sed & uentorum diexodi nuncupantur, ideſt ἐκπνοαί. Exodium denique pro exitu accepiſſe uidentur Plutarchus & Appianus in Craſſi rebus, ὡς τοιοῦτό φασιν ἐξόδιον τὴν Κράσσου στρατηγίαν, ὥσπερ τραγῳδίαν, τελευτῆσαι. quia è theatro cedentes cantum, auctore Polluce, concinerent, quem exodium dictitabant. Sed & tunc tragœdiæ ſpecies in Parthorum exhibita conuiuio eſt. Illud ab hoc haud ita diſſentaneũ, ab Græcis εὐδρόμους, ideſt eudromos nuncupari, qui ingenii facilitate præceleri mul-

ta breui obierint. Nam ſic Petronianum Valerium legimus honeſtatum,ſiquidem ætatis anno tertio ac uigeſimo humanũ tenuit Ius ac diuinum,medicinæ nec imperitus, ut ciuilia prætercam,& toties obitas legationes in digitos non mittamus. Illud libenter adnotarim ex interprete Aſpidis Heſiodicæ:Orichalcum eſſe uideri æneum metallum,ideſt chalcoma,quod in montibus enaſcatur. Aiunt alii,quorum eſt Philoponus, eſſe materiam metallicam quidem,ſed ære pretioſiorẽ,quæ(inquiunt)modò non comperitur. In Pompeii Sexti fragmentis lego,quoſdam etiam aurichalcum enuntiare,uelut dictione ab auro & ære connexa cõcreta ue,quoniam auri præferat colorem. Proinde inueni,qui uulgò dici Oitonem opinentur. Quin ita quoq; in Plauti fabula Pſeudolo adnotatum repperi:Di immortales,aurichalco cõtra non carum fuit meum mendacium. Græci utiq; ὀρείχαλκον pronuntiant,correpta principe ſyllaba. Hinc codonas ex orichalco legimus:ſunt autem codones,ideſt κώδωνας, quos uulgò ſonalios uocamus,ex equorum phaleris propendentes plerunq;. Et in epigrammate, ὀρειχάλκου λάλα κύμβαλα. hoc eſt,ex orichalco garrula cymbala. Sed & columnas,ideſt ſtelas indidem conflatas quoq; obſeruauimus. Codonas ex Græcis nonnulli tubæ partem interpretantur latiorem,quæ ſit generis non unius,quando ſunt Libyſticæ tubæ,necnon Ægyptiæ,atq; item Tyrrhenicæ:quas omnium primus Arichondas opem Heraclidis ferens intulit Græciæ. Codion uerò nuncupant Græci ſylueſtrium bulborum florem coronamentis inſertum apud ueteres. Tubas Tyrrhenicas ut uocis uel ſoni acutiſſimi intellexiſſe Sophocles uidetur in Aiace maſtigophoro,interpretis etiam aſtipulatu. In India naſci orichalcum,ſcribit Diodorus Bibliotheces tertio. Strabo Coſmographiæ libro tertio & decimo,& ab eo mutuatus Stephanus: Apud Andira,inquit,lapis reperitur,qui exuſtus tranſit in ferri uim. Mox cum terra quadam καμινευθεὶς, ideſt in fornace cõcoctus ἀποστάζει ψευδάργυρον, ſtillando pſeudargyrum exſudat. Dein,ſi æri promiſceatur, fit orichalcus. Apollonii interpretes Argonauticon quarto, dici orichalcum opinantur, ἀπὸ ὀρείου τινὸς γενομένου εὑρετοῦ. ideſt,ab Orio quodam inuentore. Apollonius,

Λαμπετίη δ' ἰθὺ βουσὶν ὀρειχάλκοιο φαεινοῦ
πάλμῃ ὀπάζουσα καλαῦροπα.

Orichalcum metallis omnibus fuiſſe pretioſius,coniectat Seruius grammaticus,Plautinum illud aduocans ex Milite,

Ego iſtos mores orichalco comparem.

Ariſtoteles ἐν πλάνταις, abnuit ſpeciem metalli huius comperiri uſquam. Pleroſque enim ſuſpicatos, nominari orichalcum quidem, cæterum haudquaquam eſſe,uerum & hoc de iis unum cenſeri,quæ prodita temerè ſint. Orichalci factitii meminit libro decimotertio Strabo.

Æs cur à Græcis χαλκὸς dicatur. De chalco nummulo,& dichalco. Æris inuentio & auctoritas. De Combe puella. Chalcas unde dicatur. Chalcis piſcis. Palea æris. Apothetæ. Synclides. Æneæ uxor. Creuſæ raptus. Coroebus. Meteoroleſchę. Chalcothece. Leſche quid. Æneum uinculum cur pro perpetuo. De adamante paucula. Telephia uulnera,& chironia. Cyſoleſches. Leſchenorios Apollo. Ænea pocula ueterum. Caput X

Aes autem,Græci χαλκὸν dicunt,uti præſtruximus. Eius uerbi etymon afferri uarium ſolet,opinatis quibuſdam inde corriuari,quòd fortitudini ſit accommodum,quam ἀλκὴν uocant. Adiecta craſſioris ſoni litera ex linguæ Doricæ proprietate. Ioannes Grammaticus in commentario in Heſiodum,à Chalybum gente inflectit,ut dicatur Chalcos,quaſi Chalybos. Apud eos uerò in Scythia populos primitus inuentũ traditur ferrum. proindeq; Chalcon id nũcupauere:nam ante ferri uſum æs memoratur compertum. Propterea id ferro nomen impoſitum:quod Euſtathius quoq; ſignificat. Et quum apud Homerum legimus χάλκεον ἔγχος, non utique æneum interpretantur, ſed ferreum,ex ueteri more appellatione propagata. Quod uerò armis uterentur æneis prius,non ferreis;aſtipulatur Heſiodus eo uerſu,

χαλκῷ

Χαλκῷ δ' ἠργάζοντο, μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.

Ære laborabāt,necdum ferrum erat nigrum.

Sunt qui ferrum putent per appoſiti formam dici χαλκὸν, παρὰ τὸ χέειν τὴν ἀλκὴν, quòd fundat diſſipetq́ interemptorũ uires. Chalcida Eubœæ ciuitatem arbitrantur appellatam nonnulli, quòd ibi primùm ærariæ fabricę memorentur compertæ. Quanquam alii, quod Euſtathius ſcribit, à Combe puella Chalcidis cognomento, Aſopi filia, duci uocabulum putant, cui æneæ armaturæ inuentionem acceptam referunt. De qua intellexiſſe Ouidium arbitrantur Metamorphoſeon ſeptimo,

Adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum uulnera Combe.

Quam Iamben trāſtulit Planudes, uti meminit Cæcilius Minutianus Apuleius. Chalcos, ideſt χαλκοῦς, apud Plutarchum inuenies in Catonis ſenioris uita. Interpres, æra ſimpliciter reddidit: quum tamen traditum eruditis ſit, obolum Atticis chalcos complecti octonos, uel (ut Plinius) denos, binis chalcis conſtat quadrans: unde dichalcus etiam dictus. Ærarios porrò fabros in Lemno inſula fuiſſe plures, comperio, qui omnium primi ænea commoliti tela, Sinties hinc uocitati traduntur, qua uoce nocumentum Græca ratione ſignatur, nata inde fabula, exceptum à Lemniis lapſum de cælo Vulcanum. Quod referunt alii ad eos, qui crebri uiſuntur in inſula ignium crateres. Chalcem Euſtathius purpuram interpretatur. unde appellari Chalcātem coniectat, ut qui profunde uaticinia conciperet: quāquam & ab æneo colore fingi potuiſſe nomen, non inficiatur, quem tamen purpureum intelligit. Apud Ariſtotelem eſt inter piſces nomine chalcis, quem æricam Theodorus reddidit, ab aliis dicitur etiam zygnis. Æs porrò in ſacris & excantationibus magnam habuiſſe ueteribus auctoritatem ac uim, ſcribit Theocriti interpres in poetæ Pharmaceutria, proptereaq́ in lunæ deliquiis adhiberi ſolitum, καὶ ἐπὶ τοῖς κατοιχομένοις, ideſt, & hominum morte: purius enim cæteris habebatur, καὶ ἀπελαστικὸν τῶν μιασμάτων, ideſt pollutionum expiatorium. Inde eò utebantur in purificationibus uniuerſis, ut in libro De diis ſcripſit Apollodorus. Quin & Coræ, ſeu Proſerpinæ ſacerdos Athenis æneum pulſare inſtrumentum aſſuerat, quod ἠχεῖον uocant. Apud Laconas rege defuncto lebetibus obtinnire, fuit ueteris inſtituti. Et Sophocles in Tragœdia, cui titulus Rhizotomi, ideſt radicum ſectores: Medeam ſcribit herbas ſecantem, ſuccos in cados refudiſſe æneos: herbas uerò æneis ſubſecuiſſe falcibus. Ex quo & Virgilius,

Falcibus & meſſæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte ueneni.

In his uerò potiſſimum ſacris ænea adhiberi uaſa Macrobius ſolita ſcribit, quibus delinire aliquos, aut deuouere, aut deniq́ exigere morbos uellent. Sed & Carminius libro De Italia ſecũdo, Thuſcos æneo uomere in condendis urbibus uſos, in traiectitiis eorum ſacris, ſe inueniſſe ſcribit. Quin & Sabinorum ſacerdotes æneo cultro attonderi conſueuiſſe. Æris porrò ſonos, ceu rem potentiſſimam, multis rebus Græcorum uetuſtiſſimos adhibuiſſe, palàm eſt. Cur uerò æris diſſono crepitu deficienti lunæ auxiliarentur antiquiores, quod & Manilius ſignificat, ſed & Ouidius,

Tequoque luna traho, quamuis Temeſæa labores
Æra tuos minuant:

Alexander etiam rationem affert eiuſmodi: Æs & ferrum, inquit, quatiunt mortales, quod inde abigi dæmonas, creditum ſit: quo tempore ſydera hæc uim ſuam ad terras non perducant, quæ & hominibus proſit, & improbos retrudar dæmonas. Moris huius meminit Titus item Liuius ab Vrbe condita uigeſimoſexto: Campanorũ, inquit, imbellis multitudo, cũ æris crepitu, qualis in defectu lunæ ſilenti nocte fieri ſolet, ædidit clamorem. Et, ut Plinium prætercam, etiam Thebaidos ſexto Papinius: Procul auxiliantia gentes æra crepant. Paleas inuenio ramentulas dici æris, palearum imagine quadam, quæ iam liquato ære ac percocto expuuntur flatu uehementiore, uti Plinius ſcribit. Etiam ſi non latet, Hermolao ſecus uideri. Cæterũ & adiuratiſſimis arriſit hoc. Porrò addamus quod ſcribit item Ioannes Grammaticus: ærarias fabricas quandoq́

leſchas nuncupari: quoniam pauperiores, hyemali præſertim ſydere, illuc caloris gratia ſe conferrent, ac (ut aſſolet) nugari plurimum conſueuiſſent. Sicuti Romæ in furnarias domos, ex quo Horatius,

Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos.

Propterea Heſiodus,

πὰρ δ' ἴθι χάλκειον θῶκον, καὶ ἐπ' ἀλέα λέσχην,
ὥρῃ χειμερίῃ.

Vbi ærariorum ſedes prætereundas monet, ac nugas, arationis tempore. Seniorum porrò congreſſum conſultandi cauſa, tragicus quidam, Euſtathio referente, σύγκλητον λέσχην nuncupauit. Erat Spartæ, ut prodit Pauſanias, leſche κροτανῶν. Sunt autē Crotani Pitanatarum portio. Pitana uerò fuit tribus. Nam & Menelaum Pitanatem legimus. unde & Græcorū exercitus Pitanates dicitur quandoq;, & πιτανάτης ἀγών, in Pitana celebratus. Hinc adnotatum: Spartæ natos infantes in Leſchen ſolitos deferri, ut ab ſenioribus exploraretur, ecquid corpus foret εὐπαγὲς καὶ ῥωμαλέον, ideſt compactum bene firmumq;. Quòd ſi apparuiſſet ſecus, exponēdus infans amandabatur ad Taygetum in Apothetas, ideſt ἀποθέτας, id loco nomen eſt βαραθρώδει, hoc eſt abiecto ac profundiori. Quod autem ſyncleton, leſchen appellari diximus, ſciendum amplius, Suda interprete, ſynclydas nuncupari conuenas, & συμμίκτους, ideſt commixtos. unde ad Pyrenen ſtatuunt coſmographi συγκλύδων πόλιν, ideſt conuenarum ciuitatem. Eſt uerò Leſche, ideſt λέσχη, nunc confabulatio, nunc nugæ. Dicebatur & publicus locus, in quo uerſarentur πτωχοί, ideſt mendici, inuicem garrientes. Signat & conuiuiis deſtinata publicitus loca, ideſt δειπνητήρια, ſeu cœnacula: item ſermones, inibi qui haberentur: deniq; tepentia loca dici eo modo ualent. Fuit apud Delphos Caſſotis fons, à nympha ſic dictus Parnaſia. Super Caſſotida uerò ædificium, quod à Delphis Leſche dicitur, à diſertationibus quæ ibi fierent: & multa eiuſmodi fuiſſe in Græcia, teſtari Homerus uidetur in Melanthi iurgio cum Vlyſſe,

οὐδ' ἐθέλεις εὕδειν χαλκήϊον ἐς δόμον ἐλθών,
ἠέ που ἐς λέσχην, ἀλλ' ἐνθάδε πόλλ' ἀγορεύεις.

Leſcheos uerò, ideſt λέσχεως, de bello ſcripſit Troiano: in quo, unà cum auctore Cypriorum carminum Æneæ uxorem facit Eurydicen, tradentibus aliis Creuſam: quam auctore Pauſania, deûm mater & Venus liberarint à Græcis. Sed & in pleriſq; aliis, à communi diſſidet ſententia Leſcheos. Nam Caſſandræ gratia ueniſſe Corœbum, & à Neoptolemo peremptum, multi tradunt: hic autem à Diomede mauult. Leſchas apud Plutarchum inuenies in Lycurgo: cuius uerbi notio, ex iis quæ diximus, coniectari liberè poteſt. Æneum uinculum, pro perpetuo, accipiūt poetæ: quoniam, ut inquit Porphyrio, æris metallum rubigine non conſumitur. Horatius,

Diductoſq; iugo cogit aheneo.

Cuiuſmodi adamantina item dicuntur, tum quia ſit ferri ſpecies adamas, ut nonnulli Heſiodi aſtruūt interpretes, tum lapidis inſita denſitate ignibus, ac ferro inuicti, quamuis plumbo & leonis hirciq; ſanguine molliatur. Æris porrò auctoritatē indicat illud quoq;, quoniā ærea cuſpide, ſiue etiam ferrea Telephum ſanaſſe Achilles perhibetur. unde natum adagium Euſtathius ſcribit, ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται. quòd qui uulnus intulit, ille idem perſanabit. Qua in parte illud obiter quoq; ſubnotādum: Vulnera, quæ malignitatis præferant multū, dici τηλέφεια τραύματα, ut quæ ſalutarem Achillis manum requirant. Veluti & Chironia dicuntur δυσαλθῆ, ideſt quæ medicam uix recipiant curam, & Chironem aliquem reſpectare uideantur, ut inquit Paulus Medicinæ quarto. Quod uerò de leſche diximus, id neutiquam prætereundum: dici cyſoleſchen cinædologum, ideſt ſermone turpem. Nam ueteres tam cyſthon dicebant, quàm cyſon: ſicuti auctor probat Euſtathius, Iliados rhapſodia octaua. Leſchenorion ueteres Apollinem cognominarunt, quod interdiu in cœtus coeant uiri, ac uti aſſolet fabulentur, noctu uerò ſeiunctim conquieſcant. Meteoroleſchas inuenio apud Plutarchum dici phyſicos ante Platonē conſueſſe, ut qui nugas profunderent meras de ſublimium ratione. Platonis uerò illuceſcente doctrina cum uitæ ſanctimonia, & dogmatum religione, quoniam τὰς θείας καὶ κυριωτέρας ἀρχὰς ὑπέταξε τὰς φυσικὰς ἀνάγκας, abiici

cœpta

cœpta philoſophiæ calumnia. Lego denique, poculis æneis uſos eſſe priores, ac præcipue, qui diuitiis præſtarent. unde & eorũ repoſitoria chalcothecas uocabant. Verum id ex auri argentiq́; paucitate fieri ſolitum, innuere Athenæus uidetur. Nam Macedonum rex Philippus phialiũ nactus aureum, id puluino ſubiectum ſemper habebat ferè.

In cubiculo nola, quid ſit in Oratoriis Quintiliani inſtitutionibus. De tintinnabulis. Iaſſæorum hiſtoria. Caput XI

IVlius Pollux Onomaſtici ad Commodum Cæſarem libro ſexto, loquacis ſynonyma, ut lectio ſuggerebat multifaria, congerens in unum, denique ſic ait: Ahenum ex Dodone, Iliade longiora garriẽs, Alcini apologus, Arabius tibicen. Hactenus is. Quod uerò principe loco poſitum eſt, & Græce ſic habet, δωδωναῖον χαλκεῖον, id eſt Dodonæum tintinnabulum: cuius meminit uel Euſtathius: anſam præbere mihi eſt uiſum ad explicandum Quintiliani (aut quiſquis fuit auctor primus) inenodabilem nodum, in quem impacti pleriq; omnes cohæſerunt. Obſcuritas uerò nodata hęc, eſt libro octauo, In cubiculo nola. Coniectura ducor ex Græco adagio, eſſe itidem hoc prolatum in garrulum deſidentẽ dies totos domi, & nugali uerborum futilium importunitate, & copia exundanti detinnientem, ut obſtrepera loquacitate, uti pica uerboſiore obſurdeſcerent aures, ac ueluti tintinnabulo conuulnerarentur. uel (quod arridet amplius) eos intelligamus, qui domi quidem & in cubiculo, ubi ſilentii eſſe uſum, Varro ſcribit, fluenta uerborum promunt: in foro autem, ubi ciuili eloquentia gloriam ſibi comparant uiri præſtantes, ut teſtis cõprobat Homerus, aut in ſenatu, altero ingeniorũ theatro, penitus conſileſcunt, fiuntq́; (quod Græci dicunt) etiam piſcibus magis muti. Nolam ſiquidem pro campana dici obſeruauimus: etiam ſi apud recentiores ſæpius: nil tamen obſtat, eſſe uerbum id inter inuentu rara, cuiuſmodi adnotata Politiano quædam. Meminit quodam loco Laurentius quoq;. Sed occurrent recẽtiores, nouitium cenſeri inuentũ id. Ego de nouitate nihil diſputo. Vnum ſcio, fuiſſe ueteribus quoq; ex ære inſtrumentum id, aut proximum, quo remotioribus ut conuenirent, daretur proponeretur'ue ſignum. Quod duabus fulcimus auctoritatibus: præterq́; hiſtoriam Valerius Martialis in Apophoretis,

Redde pilam, ſonat æs thermarum, ludere pergis?
Virgine uis ſola lotus abire domum.

Æs nanque thermarum tintinnabulum ſignat, quo è gymnaſio lauaturi reuocabantur ad thermas. Sed & Iuuenalis,

Tot pariter pelues, tot tintinnabula dicas.

Hiſtoriam uerò hanc apud Strabonem, ad hoc ipſum præcipuè ſpectantem, obſeruauimus. Iaſſus, inquit, incolas habet parte plurima piſcitio & piſcatu uictitãtes, quum infœcunda ferè ſit regio, uerum piſculenta. Hinc iucundum narratur factum, documento etiam magno futurum, quantum ſæpe nos fallat opinio. Oſtentabat inibi citharœdus artem. Audiebant, ut tum eſt uiſum, attentius Iaſſæi omnes, mox uerò ut æditum tintinnabulo (ſic enim κώδωνα interpretamur) ſignum uẽdendo piſcitio eſt: confeſtim cum ſua ſibi muſica deſtituto artifice, auolarunt omnes, uno uix excepto, qui oblæſo erat auditu, proinde captum eum artificii ſuauitate opinatus citharœdus, propius accedens: Eſt quod agam gratias, inquit, & quidem maximas, tum quòd muſicæ negligens haudquaquam uidere, tum quòd deſpectui me prorſus non habueris. Nam reliqui quàm primum tintinnabulo cecinit ſignum piſcarium, dicto citius hinc ſeſe proripuere. At is, uelut commotior ac excitatior: An, inquit, increpuit æs. Eo uerò adnuente, Bene tibi ſit (inquit) magiſter optime: ac conſurgens ad uiuarium feſtinabundus accurrit ipſe quoq;. Illud autem Virgilianum ex tertio Æneidos,

Stipatq́; carinis Ingens argentum, Dodonæosq́; lebetes,

ideo dictum uolunt, ut oraculo domeſtico foret Æneas inſtructior, ex hiſtoria.

Super Phauorino adnotata quæpiam minus extrita. Arſenothelyes. Eunuchorum deteſtatio. Vocis acutæ ratio in eunuchis, item nuditatis barbitii, cur'ue amaſii ſint. Vocis magnitudo uel paruitas unde ſit, ex Galeno. Læx quid. Interim imperatoris laudem eſſe præcipuam, indignationem comprimere

mere. Dyſtrapeli. Atrapeli. Peſcennii Nigri hiſtoria. Eunuchos non lædi in ſpiracula deſpectantes, aliis omnibus præfocatis. Caput XII

Phauorinum uel Gellii monumentis percelebrem, fuiſſe patria Gallum, quod apud eundem libro ſecūdo ipſe uidetur fateri, memoriæ proditum eſt, ex Arelate oppido prope Rhodanum. Inter philoſophorum familias à multis connumeratus. Ab aliis uerò, ſophiſtis inſertus, quod hominis fecit eloquentia, & rhetoricæ ſtudium ſingulare. Dignum ſcitu eſt: uirum hunc ita cooptatum, qua quidem inter ſapientes, qua uerò inter oratores, diphyen fuiſſe ac androthelyn, hoc eſt naturæ duplicis & uirum ſimul ac fœminam: cuiuſmodi ſunt androgyni, qui nuncupantur & hermaphroditi: ab Ariſtotele dicti quoq; arſenothelyes, ideſt maſculofœmini, ſicuti uertiſſe Theodorum ſcimus, quāquam id cenſent eruditi fidelius, quàm felicius. Sed hi non ſunt androgyni propriè, quoniam eo nomine à Philoſopho intelligantur animalia, quæ ipſa ſe ineunt, uti inter piſces trochus. In Phauorino præterea tria fuere maximè mira. & primum quidem, quòd Gallus quum foret, Græcè tamen optimè ſciuerit: adeo ut gentis illius eloquio, ueluti dolatorio leuigatus excomptusq;, præterq; ſapientia imbutus celebre ad poſteros nomen dederit. Deinde, quum foret eunúchus, adulteraſſe tamen cōſularis uiri uxorem creditus, ſubiit eo nomine iudicium ab eodem poſtulatus: adeo libidinis etiam erat præferuidæ. Poſtremò principi Adriano factus offenſior, nihilominus inde nullo affectus incommodo ſuperuixit. quæ laus imperatoris eſt uel maxima, qui ex æquo diſceptaret cum eo, quem iure ſuo poſſet euertere: ex quo illud ſic à Philoſtrato enuntiatur, Βασιλεὺς δὲ κρείττων, ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ, ἢν ὀργὴν κρατῇ. ideſt, præſtabilior cenſetur rex, ſi inferiori iratior indignationem comprimat. Lectum quoq; eſt, quum Phauorini uerbum quādoq; proſcidiſſet Adrianus, ceu infrequens, ceſſit is: accuſantibus uerò amicis, ſurriſit iucundius, ac mox, Sinite (inquit) illum uideri omnibus doctiorē, quando illi præſto ſunt legiones triginta. Hic eſt deniq; Phauorinus, qui ſynchronū æquo animo Plutarchum ob illuſtre nomen concoquere non poterat, numeroſis quæ ædebat uoluminibus infeſtus præcipue. Hic non abſurdè prorſum illud ſubiecero: dyſtrapelos & atrapelos uocari à Græcis, qui in ira uel affectione alia immobiles perſeuerant, nec ulla ui ab inſtituto queunt reuelli. Effœminatæ porrò ac degenerantis naturæ in Phauorino illa ſe promunt indicia manifeſta, nuda barbitio facies, uel magno natu, etiā ſenio ultimo iam appetente, uox inſuper acuta & tenuis, qualis ferè eunuchorum natura pernoſcitur. quos eſſe tertium genus hominum pronuntiauit Alexander Cæſar, nec uidendum, nec in uſu habendum à uiris, ſed uix à nobilibus fœminis. Tametſi barbaris uno fidei nomine fuiſſe integris eunuchos pretioſiores, Herodoto credimus. Omnes ſiquidem agoni, hoc eſt ſeminis expertes, ut pueri, mulieres, decrepiti, ſpadones oxyphoni ſunt, ideſt acutæ uocis. Viri autem grauis, & βαρύφωνοι, ut Græci dicunt. Quod antiquitatis & literarum parens Homerus hiſce uerſibus monſtraſſe uidetur, in quibus de uirili muliebriq; uoce, ita cánit, quamuis aliud agere uideatur,

τῷ δὲ βαρυστενάχοντι παρέστατο πότνια μήτηρ,
ὀξὺ δὲ κωκύσασα, κάρη λάβε παιδὸς ἑοῖο.

Huic autem grauiter gementi aſtitit mater uenerabilis,
Acutè uerò lamentabunda, caput ſui apprehendit filii.

Alibi porrò idem poeta ſeniores cicadis comparat, quæ animalia ſunt planè ὀξύφωνα. Cæterum effectus hic manifeſtus utiq;. At ratio non fortè obuia. Plutarchus quidem præciſe nimis & obſcurè contingere iſta ſcribit, διὰ τὸ λεπτὸν τοῦ πνεύματος. hoc eſt, ex ſpiritus tenuitate. Verum iſta fuerant enarratius promenda in literas: quod nos, ſacro afflante ſpiritu, magna inſequuti nomina implebimus, quæ nobis uelut ſubſcudes ſunt ac ſecuriclæ, quibus ſcienter tigna inuicem peruinciuntur. Nam ſicuti linea, cæteraq; tenuia dimenſionem duntaxat unam ſortiuntur, craſſa uerò pleraque plures obtinent, ita uox etiam tenuis unam dimenſionem habuerit. Vnum autem efficere ac mouere, facilius eſt quàm plura. Ergo quum prædicta illa ſpiritum habeant imbecillum, non niſi parum aeris moueri ab illo ſpiritu poteſt. Minimus autem eſt, qui dimenſione

conſtat una, quem tenuẽ eſſe, uocemq́; talem ab eo proficiſci, neceſſe eſt. Vox autem acuta, quæ tenuis eſt. Igitur qui prolifico ſemine carent, uocẽ hinc meritò reddunt acutiorem. Viri robuſti, quoniam ſpiritu ualeant, multum aeris incitare queunt: qui quum multus ſit, tarde mouetur, uocemq́; efficit grauiorẽ: motu enim ueloci & tenui uocem reddi acutam, conſtat iam. Porrò qui natura ſunt calida magnam emittere uocem ſolent, quia multum in his aerem, frigidumq́; ineſſe, neceſſe eſt. Caloris enim uis facilè ad ſe & ſpiritum trahit ac aerem, eoq́; amplius id agit, quo amplior eſt: uox autẽ magna, tum oritur, quum aeris multum agitatur, utq́; acuta quum celeriter, ſic grauis quum tarde. Adde, quòd ſublatis teſtibus, tentio quoq́; meatuũ laxatur: ſicuti in fidiculis & ſtamine, ſublatis ponderibus, quæ textrices Græco uerbo λειάς, id eſt læas nuncupant. Laxatis uerò iis, principium quod moueat uocem, eadem ratione laxatur. Teſtium ſiquidem natura meatibus adnexa ſeminalibus eſt, qui meatus ex uena tendunt, cuius ex corde origo eſt. Iuxta ipſum principiũ, quod uocem mouet. Quamobrem meatibus immutatis ſeminalibus ætate, qua excernitur ſemen: pars illa item immutatur, qua immutata, uox etiam mutatur, maribus maximè, ſed & fœminis: quanquam obſcurius, quod quidam dicunt τραγίζειν, id eſt hircire, ubi inæqualis mittitur uox. Galenus uerò ἐν τῇ τέχνῃ, tractatu De ſignis, cauſam uocis magnæ uel paruæ, non uidetur in caliditatem aut frigiditatem retuliſſe: ſed amplitudini aſperæ arteriæ potius magnam aſcripſiſſe, & inſufflationi tamen uehemẽtiori. Paruam uerò anguſtiis eiuſdem: & in libro De uoce, in eandem refert arteriam acutæ grauiſq́; uocis rationes: arctum enim iter acutam, amplum & ſpatioſum grauem uidetur efficere. Anguſtia ſiquidem & expanſio cauſam præbẽt aeri, ut uelociter aut tardè moueatur. Verum, ne quid uideatur contrarium, ſic ſtatuunt eruditiores, uocem magnam effici utiq́; à caliditate primo & mediate, aerem plurimum agitante. Poſtremò autem atque immediatè ab aſperæ arteriæ amplitudine, ac uehementi inſufflatione. At magnitudo & paruitas uocis, inquit Galenus, non fit ex caliditate ſemper, neq́; pręcipuè, ſed per accidens. Eſt & Platonici eruditi ſuper eadem re ſententia, quæ ſcitamentis hoc genus congruit planè: Cur, inquit, ita acutæ ſint uocis eunuchi, ut ſæpe mulier an eunuchus loquatur, niſi uideas, ignores? Id uerò ex ſuperflui humoris abundantia effici, reſpõdendum. Ipſe enim arteriam per quam ſonus uocis aſcẽdit, efficiens craſſiorem anguſtat uocis meatum, & ideo uel fœminis uel eunuchis uox acuta eſt, uiris autem grauis, in quibus uocis trãſitus habet liberum, & ex integro patentem meatum. Naſci autem ex pari frigore in eunuchis & fœminis parem penè importuni humoris abundantiã, etiam hinc liquet, quòd utrunq́; corpus ſæpe pingueſcit. Certè ubera propè ſimiliter utriq́; grandeſcunt. Septentrionalium, inquit Albertus, & fœminarum uox euadit acutior quàm meridionaliũ, ob pulmonis molliciem & arteriæ, quæ arctior item intelligitur. Molliorem certè uocem facit organorum humectatio, debiliorem pulmonis imbecillitas ac reſolutio. Ægrotantium acuitur uox, quia ſiccitas arctet meatus, uel etiam ex intemperanti frigiditate, aut forſan ex opprimente humectatione. Peſcennium Nigrum Romani imperii ſtatione potitum legimus uoce adeo fuiſſe canora, uti in campo loquens per mille paſſus audiretur, ni obniteretur uentus. Obiter uerò hic eſt Peſcennius, cui reliquo corpore candido, in nigredinem adeo abierat ceruix, ut Nigri cognomentum inde prorepſerit. Sed curnam eueniat eunuchis, ut ſint ἄτριχες, id eſt glabri, perinde ac mulieres? Hæ utiq́; frigoris ui denſa corporis habent ſpiramenta: ſiquidem obſtipat arctatq́; frigus, proinde non ferè pilis ad exitum meatus patent. Eunuchi porrò, utpote humidi & ualde redundantes. Nam hac de cauſa locorum pleraq́; nimia humoris exſuperãtia adobruta, rurſumq́; nimis areſcentia aut ſaxoſa, & caluoſis conſimilia, uel ut Græci dicunt, ἰσώματα τοῖς φαλακρώμασι, herbas haudquaquã proferunt. Illud quoq́; non indignum quæſtione, opinantur eruditi, unde nam ſit, quòd eunuchis Venerii proluuii incentiua interextincta haudquaquam ſunt, uerum ſæpe amoribus irretiũtur, quod de Phauorino aſtruximus. Nempe multis, quum pubeſcerent, ſubſecti teſtes ſunt, aut eliſi, & quodammodo ἡμιτελεῖς εἰσὶν εὐνοῦχοι, id eſt eunuchi quidem ſunt, ſed non pleni. Et qui hepate ſunt natura feruentiore, ac genitalia uaſa poſſident capaciora, uſum quidem imaginantur

Vocis magnitudo et par-uitas unde.
Vox quando magna,
Item acuta,
Item grauis.
Lææ quid.
Hircire quid.
De uocis magnitudine, et paruitate Galeni opini
Eunuchi cur uocis sint acutæ.
Septentrionaliũ cur uox acutior, quam meridiona-lium.
Molliorẽ uocem, et debilio-rem quid faciat.
Ægrotantiũ uox cur acu
Pescennij nigri uocalita
Pescennius cur niger cog-nominatus.
Eunuchi cur glabri.
Eunuchi cur aliquando uenerei, et amatores.

tur,concipiuntq́;,ſed non perficiunt,nec uoti euadere compotes queunt,quoniam ueręnda ipſa efflaccuerint. Qui enim tumeſcere facit ſpiritus,emarcuit,qui à ſemine ortus per ſeminales meatus ferebatur ex eis partibus,quæ circa lumbos habentur,ut in pueris ſeminales occæcantur meatus. Dignum equidem ſcitu, in pleriſq; terrarum locis uideri ſpiracula,è quibus peſtifer erumpat uapor,quo præfocētur deſpectantia omnia,præter eos quibus exciſa ſunt genitalia. Cuius rationem euentus incōpertam ſibi Dion ſcribit. Illud ex Græcis obſeruatum,quibuſdam in bello præ formidine intercipi uocem. Proinde Menelaum laudare Homerus uolens,ut minimè formidoloſum in bello βοὴν ἀγαθὸν appellat, ut qui uocem nullo minueret terrore. In oratore demum tragœdorum uocem exigunt eruditi,ſicuti acumen dialecticorum,ſententias philoſophorum,memoriam iureconſultorum.

Eunuchos non lædi inſpiracula deſpectantes,alijs omnibus præfocatis.

Vocem præ formidine intercipi.

In oratore quæ potiſsimũ requirantur.

Super uocis ratione adnotata pluſcula,deq́; ſoni ac uocis interſtitio. Pollucis obſcuritas illuſtratur. Tertiata uerba quæ intelligantur. Thraciæ portæ admirabilis naturæ. Caput XIII

SEd enim quia de uoce mentio eſt,non grauabimur peripateticas ſcholas ingreſſi amplius de eadem ratiocinari. Primas igitur ac principes ſonorũ differentias acumine ac grauitate tradunt conſtare. Quæ appellationes,ab iis quæ tanguntur tralata,ſonis accommodãtur. Vt enim quod in mucronem faſtigiatum eſt,momento penetrat,quod uerò hebetius retuſiusq́; eſt,non ita,ſed cum mora & ſegniter. Conſimiliter uibrata uox & acuta auditum peruellit ac fodicat: grauis obtundit,ueluti trudendo. Euenire autem utrunq; celeris aut tardi ratione motus, liquet. Quãobrem haud ita mirum quod in Pompeii rebus ſcribit Dion: populi clamore diſſono ſuperuolantem coruum grauius ictum decidiſſe, ὥσπερ ἐμβροντηθέντα. Super quo & multa Plutarchus. Hinc etiam percipi illud poteſt,à læuigatis corporibus latioribusq́; acutiorem promi ſonum: quoniam ab iis celerius agitetur aer,celeriusq́; diſſiliat,unde & auditus ualidè citoq́; laceſſitur. Videtur autem nõ eſſe aliud ſonus,quàm eliſus aer,paſſusq́;. Aer autem ipſe duplex: alter,qui inter colliſa deprehenſus proſilit: alter,qui ab hoc incuſſus primum,mox ſucceſſu motus ad ſenſorium euadit. Hoc uerò id demum eſt quod inaudimus. Interſtitium uerò illud ſeruandum magnopere: dici in animantibus tantummodo uocem,quod inanima eſſe uocalia nequeant,ni metaphoricè abutaris proprietate,ut ſi organa nuncupes uocalia,quod iis quodammodo affomari uerba & effingi alloquia uideas. Sed nec animalia cuncta rectè uocē habere pronuntiaris,quando exſanguibus uocis nulla ſuppetit facultas,ſicuti inſectis,& iis quæ cruſta integuntur. Nam ea quæ concentum etiam promere ſentiũtur,ut cicadæ,quam habeant rationem,alibi edocuimus. Tribus porrò uox ſonus'ue conſtare planè uidetur: primum eſt,quod plagam incutit: mox,cui ea ipſa incutitur: tertiò ſtatuitur loco id,in quo hæc aguntur. Aerem ſanè in utroq; haberi,neceſſe eſt,quãquam non eodem modo. Nam ad uocem elidendam non omnis accommodari aer ualet: ſed ſolum ſpiritus is,quem anhelitu reciproco promimus aduocamusq́;. Huius uerò munia duo,ueluti etiam linguæ: quam prompſit natura,tum uictus neceſſitati perficiendæ,& ſaporibus prægustandis,quod omnibus ferè animantibus adeſſe conuiſimus. Tum uero ad loquutionis articulatam rationem, quod ad uitæ excellentiam pertinet, & uni modo inter cuncta homini cõtributum: nam hinc pſittacen ἀνθρωπόγλωττον dici comperimus ab uno loquendi uſu. Propterea in Timæo ita ſcribit Plato, Verborũ autem effluxio, miniſtra prudentiæ,effluxionũ omnium optima eſt atq; pulcherrima. Ratione eadem in ſpiritu reciproco duplex recognoſcimus naturæ propoſitum, & ſcopum quidem unum habet intimi caloris refrigeratio perneceſſaria. Alterum uerò ſermonis conformatio,ac uocum dearticulatio,in mille abiens uarietates,nõ perneceſſaria quidem,ſed ad infinitos mortalium uſus inſigniter accõmoda. Anhelitus organum guttur eſt. Huiuſmodi igitur nũc admiſſus,nũc remiſſus aer,arteriæ deſtinato alliſus,uox eſt. Quamobrem tuſſis,& id genus ſoni plures,ubi irraucuerimus,quanquam eiſdem concipiuntur partibus,à uocis definitione abiunguntur,quoniam conſilium abeſt,& animi certa intentio. Eſſe nanq; uocem finiunt,ſonum ex ſignificandi propoſito æditum. Præmonſtrat

Vocis ratio.

Sonorum differentiæ.

Coruum populi clamore ſuperuolantem decidiſſe.

Sonus quid.

Vox tantũ in animatis.

Vocem tribus conſtare ut Sonum ſimiliter.

Linguæ duplex munus.

Psittacus ἀνθρωπόγλωττος.

Spiritus in homine reciproci duplex ratio.

Anhelitus ratio.

Vox quid.

ſtrat autem uox omnis aut ægritudinem naturalis affectus, aut uoluptatem, qualis eſt bru nina uox: aut ea quæ hominũ neceſſitates exigunt, infinitis propemodum uocabulis inuicem diſparata. Membra reſpirationi deſtinata ſunt, lingua ea quæ fiſtulis duabus interiacet, nunc cõniuens, nunc reſurgens. Tum arteria quæ ad pulmones pertingit. Ex iis uerò lux infertur (opinor) Iulio Polluci ſecundo Onomaſtici ſic ſcribenti: Epiglottis eſt ſimplicis organum uocis, lingua uerò articulatæ. Scribit porrò Galenus in libro De uoce, Exſufflationem eſſe quidem uocis materiam, effici tamen eam, commiſſo thorace ab intercoſtalibus muſculis, quibus nihil agentibus, animal uocis priuatur uſu. Nam quum ex alto prolapſus foret quidam, afflicto dorſi initio, tertio die exiguam admodum uocem emiſit, at quarto prorſum obmutuit, reſolutis ſimul cruribus. Verum nec ſpirationẽ amittebat, neq; difficulter ſpirabat, quoniam intercoſtales modò nerui affecti erant omnes, nullis omnino uocis particulis affectionem ſentientibus. Sunt autẽ hæ uniuerſim quidem guttur: per partes uerò chartilagines tres, quibus accedunt nerui à cerebro demiſſi: & ligula, quam uocant epiglottida. Illud obiter adnotarim, dici quandoq; uerba tertiata, quæ imperfecta enuntiantur & lapſitantia, ubi uix tertia proferuntur, intermediis deuoratis pauoris opere. Singulari autem dignum admiratione, quod in Seueri rebus prodit Dion: ad Byzantium turres ſe uidiſſe numero ſeptem, ab portis Thraciis in mare uergentes. Eas ſi quis præter ſeriem impuliſſet, uox prorſum ædebatur nulla. Quòd ſi ad primam quis inclàmaſſet, aut lapidem impegiſſet, exceptum illa ſonum reddebat, ac mox ſequens, & deinceps, donec ad extremam perferretur uox, ſic uti perturbatio interſtrepens ſentiretur nulla omnino. Xenophon Rerum Græcarũ primo, Byzantii portas quaſdam celebrat, ἐπὶ τὸ θρᾴκιον καλουμένας, ideſt ad Thracium quæ dicerentur.

Sonus quomodo illabatur auribus. Cur ouali figura aures & lingua. Item pleraque muſicæ conſonantiæ organa. Ficos obeſſe uoci. Caput XIIII.

TRadunt uerò phyſici, & quidem claſſici, ac uerè aſſidui, quod equidem adnotandum hac parte, etiam atq; etiam eſt uiſum, ſonum in orbicularem figuram multis gradatim amplificatam circulis ad aures peruenire, non aliter, quàm in ſtagno ex iactu lapidis ab alto circuli multiplicantur ad littus. Themiſtius etiam in libros Ariſtotelis De anima, paraphraſi ſecunda, ita ſcribit: At aer qui primò inſonat, non abiungitur ſic, ut ad auditum ipſe accedat, ſed proximũ ſibi & continuum aerem commouet, atq; hic ſubinde alium excitat eo modo quem in fluctibus cernimus, in quibus alter alterum trudit, & pulſus obiter ſequentem impellit. Hinc Vitruuius: Mouetur, inquit, uox circulorum rotundationibus infinitis, uti ſi in ſtantem aquam lapide immiſſo, naſcantur innumerabiles undarum circuli, à centro creſcẽtes, & quàm latiſſimè poſſint, uagantes, ni loci interpellarit anguſtia: eo tamen interſtitio, quòd in aqua circuli æqua planicie in latum mouentur: uox etiam in latitudinem progreditur, & altitudinem gradatim ſcandit. Concentum uerò ex grauibus acutiſq; conflatum, uelut unam formam, & hanc rotundam quidem, ſed oualem illabi auribus, arbitrantur Platonicis innutriti ſcholis. In qua quidem octaua uox, quaſi per acutiorẽ uerticem, uocis primæ latitudinem ſibi cõtinuans, ex ſeipſa atq; prima unam iam conflat uocem. Atq; ſicut oculus oualem rotunditatem, tanquam unam uidet figuram, quamuis hinc latam magis, inde minus: Sic auditus uocem ex graui, octauaq; reſultantem haurit tãquam unam, ab amplo quodam profundo, quaſi in acutam ſublimitatem oui inſtar gradatim ſeſe ac ſuauiter attollentem. hinc item fieri opinantur, ut & eiuſmodi quaſi figuram audiendi inſtrumento natura tribuerit, ſimilemq; inſtrumẽto loquendi: & ars præterea ſimilem, quo ad fieri potuit, muſicis inſtrumentis. Ea certe conſonãtiora ſunt, quæ ouali figuræ propinquiora. In uocis deniq; ratione non habẽdum inſuper Græcorum pręceptum, qui uocale putant adiumentũ, ſi ficis abſtineamus: quod Hegeſianax Alexandrinus tragœdiam optimè credatur egiſſe, quoniam annis duodeuiginti ficos in cibum non admiſiſſet.

Zame fons canoras reddens uoces. Calaſtri pueri, qui ſint. De Carneade & Antipatro. Calamouoas qui dicatur. Calamophori. Quid arteria, & un-

Vocis varietas.
Iulij pollucis obscuritas illustrata.
Epiglottis quid.
Epiglottis.
Verba tertiata quæ … ligantur.
Thraciæ portæ Byzan… quales.
Sonus quomodo auribus illabatur.
Vocis ratio.
Vocum concentus.
Aures, et Lingua, cur ouali figura…
Musica instrumenta cur … ali figura pleraq;
Ficos obesse uoci.
Hegesianax cur tragœ… dia optime credatur egiss…

de. Pſithyriſſare. Pſias. Pſithia uitis, quæ & pramnia. Antiphona quæ dicantur. Antiſpaſis. Parocheteuſis. Caput XV

ET quia de uocum ratione ex philoſophiæ ſacrariis, quæ uiſa ſunt, abundè præcerpſimus: nunc quæ tum hiſtoria, tum grãmatici ſuggerunt, promiſcuè adiiciantur, ut uel pullato circulo non deſit, ex quo ſupellectilem ſibi comparet. Lectum igitur in ueteribus memoriis primũ, eſſe in Aphrica fontem Zamen, ex quo canoras effici uoces Varro ille doctiſſimus prodendum cenſuit. Sed nec Vitruuius ignorauit, tradens, Quæſitos à regibus ad id muneris pueros, quos etiã calaſtros nuncuparint, uel (ut alii codices pręferunt) cataſtlos. Carneadem Plutarchus ſcribit fuiſſe μεγαλοφωνότατον, ideſt maximæ ac ſonantiſſimæ uocis. Antipater uerò Stoicus eam uocis magnitudinem quum nec poſſet, nec uellet aſſequi, aggreſſus Antilogiarum concinnare libros, cognominatus & ipſe καλαμοβόας eſt, ideſt calamo uociferans. Calamophori autem in Græca hiſtoria dicti milites, qui inopia preſſi Chium inuadere cogitantes, ita conſilium iniere, ut quibus res placeret, calamos proferrent. Quum in auribus tenuis quidam obtinnit ſonus, dicitur id Græcè ψιθυρίζειν, ideſt pſithyriſſare, παρὰ τὸ ψίειν ἐν ταῖς θύραις, ἤγουν ταῖς ἀκοαῖς, ut inquit Theocriti interpres, quod ſignat tenuiter mouere in audiendi ianuis. nam & paulo antè idem auctor, ψίειν expoſuit pro λεπτύνειν, ideſt attenuare. Vnde ſit apud Homerum ψιάς, ideſt pſias, quæ ſignat κατὰ λεπτὸν τοῦ ὕδατος ἔκλυσιν, ideſt guttatim factã humoris erogationem. Impropriè tamen etiam de arborum ſuſurro dicimus pſithyriſſare. Pſithiam autem uitem Gręci quidam intelligunt, quæ dicatur & pramnia. Arteriam uerò qua commeat ſpiritus per diaſtolen aut ſyſtolen, Albertus dici opinatur, ueluti arctam aeris uiam. Sed homini Græcæ doctrinæ ignaro facilè ignoſcẽdum. Arteria, peregrina dictio eſt, proinde etymon Latinum nequit admittere. Illi ergo quorum genuina uox eſt, ex aeris nomine, hoc eſt ἀπὸ τοῦ ἀέρος καὶ τηρεῖν, quod ſeruare indicat, inflecti uerbum ac compingi tradunt. Genere neutro uſus eſt De rerum natura quarto Lucretius, ubi an ſit corporea uox, latius perquirit. Verſiculi eius ſunt hi, in quibus correptè, nõ (ut uulgò aſſolet ferè) tractim enuntiatur penultima:

Corpoream quoque enim uocem conſtare, fatendum eſt,
Et ſonitum, quoniam poſſint impellere ſenſus:
Præterea radit uox fauceis ſæpe, facitq;
Aſperiora foras gradiens arteria clamor.

Adnotemus & illud doctiuſculè à Plutarcho poſitũ in ſermone De oraculis, quæ defecerant. Nam quia Græci φωνὴν dicunt uocem, inde ἀντίφωνα futurorum dicuntur ab eo quæ facta paulo antè, uentura mox uelut digito ac uocis perfunctione quadam præmonſtrant. Emandatus, inquit, à Mardonio eſt ad Amphiarai oraculum ſeruus ſciſtatum ſuper iis quæ adminiſtrarẽtur. At is per quietem putauit, dei miniſtrum ſibi aſſiſtentem, primò quidem uoce repellere, ceu abeſſet deus: mox uerò, ut minus obſequentem manu etiam obtrudere: poſtremò pertinacius perſeuerãti lapidem benè magnum in caput impegiſſe. ταῦτα δ' ἦν ὥσπερ ἀντίφωνα τῶν μελλόντων. ideſt, hæc autem erant, uelut futurorum antiphona. Superatus nanque Mardonius eſt, regis adminiſtro Græcos ductante, ac lapide ictus cecidit. Dici opinor antiphona, quoniã res uocis munus impleret. Sicuti ἀντίθεος, æqualis deo intelligitur. ἀντίχειρ pollex, manui æquiualens reliquæ. Antiſpaſis uerò medicis eſt in contrariam partem reuulſio, ut quum è naribus profluit ſanguis, in poſtrema capitis per cucurbitulas attractio fit, uel ad ima corporis totius. Parocheteuſis apud eoſdem, eſt in proxima corriuatio.

Scruta quid ſint, & quid ſcrutaria, item ſcrutarius, ſcuta, ſcutriſcum, ſcrutea, ſcrutariam facere. Enarratur Horatius. Scutarii qui ſint, organarii, bractearii, tribuni armaturarum, & ſtabuli, parietarii, thurarii, ſcripturarii, ſcriptura. Caput XVI

Eſt apud

Est apud Horatium in Epiſtolis uerſiculus hic,
Vilia uendentem tunicato ſcruta popello.

Scruta, uerbum rarum eſt, quando id Latinæ elegantiæ ſtudioſi haud ferè præter paucos admodum, admittendũ cenſuere. Sed cuiuſmodi ſit uerbi eius notio, rarior etiãnum eſt infrequentiorq́ue, qui ſe ſcire profiteatur. Nam Acroni & in aliis item parũ curioſo ſatis ſuperq́ue uiſum eſt dicere, ſcruta uulgus ſcrutas uocat: aliter, ſcrutum eſt fractum milium: ſunt qui pelles, aut inteſtina interpretentur. Sicq́ue illud in Epiphanii epiſtola legunt & intelligunt: Nunquid coriarius aut ſcrutarius erat deus, ut pelles animalium conficeret, ac ex pellibus tunicas conſueret? Ego uerò amota omni ueſica, quæ gloriolas captantibus, ac ſcribentibus catacritica, huncq́ue lacerantibus, & illum obliquis nunc rhetorum ſtrophis, nunc apertioribus (uti aiunt) tibiis, nimio plus familiaris eſt, eo uerbo ueteramenta omnifaria ſignificari puto, quæ quum uſu iam detrita ſint, pretio item deminuta cenſentur. Hinc ſignificanter ab Horatio uilitatis appoſito expreſſa præmonſtrataq́ue ſunt. Ex qua origine factum, ut ſcrutaria dicantur uiliſſima quæque. Quod ut ſentiã, Lucilius facit apud Gellium Noctium Atticarum libro tertio: neque enim quem ſequar, laudare auctorem pigeat:

Quid ni & ſcruta quidem ut uendat ſcrutarius laudar,
Perfractam ſtrigilem, ſoleam improbus dimidiatam.

Sunt qui apud Horatium ſcuta legant pro uaſe ruſticis accõmodo uſibus: unde ſit ſcutriſcum Catoni quoq́ue. Scrutea uerò in Plauto pro catachyſmatis, hoc eſt miſſilibus, etiam ſi ſubtimide, interpretantur uilitatis ratione: ſeu quod è folliculis pelliceis, qui & paſceoli nuncupantur, mitti aſſueſſent. Rentur alii, ſcrutum eſſe uaſis genus è ſcroto, ideſt corio conſuti. Ad Horatianum carmen alluſum ab Hieronymo eſt in Hilarionis uita: Ab Iudæo, inquit, audiuit uilia populis ſcruta uendente. Sidonius item Apollinaris ſcruta uocabulum in centurias allegiſſe uidetur: Nunc (inquit) friuola quædã, nunc ludo apta uirgineo ſcruta donabat. Quo in loco ſunt qui imagunculas pueriles operis dulciarii ſcruta poſſe accipi, augurentur. Omnino quiſquilias neſcio quas & prorſum nihili munuſcula, accipere oportet. Ad hæc, quæ de ſcrutorum ſignificantia pronuntiauimus, planè alluſit Apuleius Fabulæ Græcanicæ libro quarto: Enimuero uos bonæ frugi latrones, inter furta parua atq́ue ſeruilia, timidiculè per balneas & aniles cellulas reptantes, ſcrutariam facitis. Scutarii qui ſint, ex uerbis Firmici dilucet: Mercurius, inquit, cum Venere in horoſcopo partiliter conſtitutus in diurna genitura ſcutarios faciet, uel imperatorũ protectores, uel qui proprio excubitu ſalutem principibus ſeruent. Sic apud eundem organarii dicuntur, uel qui organa compingunt, aut qui pulſant. Veſpertinus, inquit, Mercurius ſi cum Venere fuerit inuentus, cordatos, ingenioſos, muſicos, uel organarios faciet. Scutariorum tribunos legimus apud Ammianum Marcellinum: ſicuti alibi armaturarum tribunos, item ſtabuli Cæſaris tribunum: ſic autem organarii uocantur, ut bractearii. Facit (inquit idem) artifices, inauratores, bractearios, argentarios. Parietarii ſunt parietũ ſubſtructores: thurarii, thura tractantes ac uendentes. Ex eadem forma, ſcripturarii profluunt, quos publicanorum & mancipum tabelliones intelligunt eruditi: quod prodidit Nonius. Nam publicanorũ ratio dicitur ſcriptura, uti innuit pro lege Manilia M. Tullius. Ad rem uerò pecuariam propriè ſpectaſſe uidetur ſcriptura: quod ſignificat Plautus quoque.

Super Mæandro & Protagora relatu nõ indigna quæpiam. Magorum ſententia de diuinis rebus. Item non temerè ab eiſdem admitti aliquos in diſciplinam. Item de ſophiſtis pluſcula. Parii ſophiſtæ. Ancalidophori. Ancalides. Phaceli. Sophiſma. Philoſophema. Aporema. Caput XVII

Mæandrum Protagoræ patrem adeo opulentia & omnifaria rerũ copia præcelluiſſe, ſcribunt ex Græcis nonnulli, ut Xerxem Perſarum regem, à quo mox Græcia concuſſa eſt, & domo & donis excipere auſus ſit, qua occaſione illi inſinuatus, Protagorę filio magorum congreſſum impetrauit, quando Perſarum magi in doctrinæ participatum non temerè quenquam niſi iuſſu regum admittunt. Vnde is de ratione diuina falſam, immo inauſpicatiſſimã traxiſſe opinionem

Horatij locus enarra[tus]
Scrutum quid
Scruta quid sint.
Scrutaria quid.
Scrutarius.
Scuta quid.
Scutriscum
Scrutea quid in Plau[to]
Catachysmata.
Pasceoli.
Scrutum quid.
Scrotum.
Hieronymi locus illus[tratus]
Scrutariam facere.
Scutarij qui.
Organarij.
Scutariorum tribuni.
Armaturaz tribuni.
Stabuli cæsaris tribun[us]
Bractearij.
Parietarij.
Thurarij.
Scripturarij.
Scriptura quid.
Mæandri protagoræ pa[tris]. Historia.
Mæandri opes.

uidetur. Siquidem quodam loco ita exordiri auſus eſt: De diis utrum ſint, an non ſint, nihil habeo dicere. Quo argumẽto pulſus is ab Athenienſibus eſt. Magicum uerò dogma eſt, ut Philoſtratus putat, clàm quidem rem diuinam obire, palàm deum abrogare. Quo facto quid excogitari inſolentius queat? niſi quòd cauſa propter quam ita faciunt, longè execrabilior tumidiorq́ eſt. Neq; enim uideri uolunt, ſi qua in eis uirtus eniteſcat, à diuina ui, uelut ex fonte perenni in riuulos corriuari. Qua ſententia quid omnino infantius, quid magis brutum ſit, non magnopere diſpicio. Primus hic Protagoras mercede traditur docuiſſe. Quæ res, inquit Philoſtratus, uituperari nec poteſt nec debet. Quæ enim impendio aliquo nobis conſtant, gratiora demum ueniunt: quoniam, ut inquit etiam Hieronymus, putent gratuitæ merces: dictus tamen inde eſt, λόγος ἔμμισθος, ideſt oratio mercenaria. Prodit Moralium nono Ariſtoteles, conſueſſe Protagoram, ubi ea perdocuiſſet, quæ profiteretur, diſcipulum iubere æſtimationem proferre quanti ipſa ea faceret quæ tradita imbibiſſet, ac id demum accepiſſe. Primum item hunc ſophiſtem cognominatum accepimus. Hoc uerò nomine dixerunt ueteres, ut Græci ſcribunt, non modò oratores præſignes & ſumma dicẽdi copia perilluſtres, ſed & philoſophos quoq; dictione non uſquequaq; infantes. Nam & Plutarchus auctor eſt, ſapientes, à nonnullis etiam ſophiſtas nuncupari. Sicuti & apophthegma teſtatur illud, μισῶ σοφιστὴν, ὅς τις οὐχ αὑτῷ σοφός. odi ſapientem, qui ſibi ſapiat nihil. Et Ariſtarchus Theodectæ pater, olim uix ſeptem fuiſſe ſophiſtas, pronuntiauit, mox tantam eorum ſcaturiſſe multitudinem, ut pullatam exſuperaret turbam. Sophiſtarum tamen artem, perinde ac in patrem, in Gorgiam referimus. Sophiſtices uerò, quæ ſecunda dicitur, principem ferunt Æſchinem. Qui tametſi ut φιλοπότης ἡδὺς καὶ ἀνειμένος, hoc eſt uini appetens uoluptarius ac remiſſior inceſſitur: primus quoq; inter ſophiſtas creditus eſt, θείως λέγειν, hoc eſt diuinè dicere. Ad hæc pertinet planè Fabii illud ex libro undecimo: Diſcurſare uerò, & (quod Domitius Apher de Sura Manilio dixit) ſatagere, ineptiſſimum: urbaneq; Flauus Virginius interrogauit de quodam antiſophiſte ſuo, quot milia paſſuum declamaſſet. Noſtri ſic diſtinguunt, ut rhetor ſit qui literas docet, atq; artis traditor eſt eloquentiæ. Sophiſta uerò, apud quem dicendi exercitium diſcitur. Orator, qui in cauſis priuatis & publicis plena & perfecta utitur eloquentia. Sed de oratoris & ſophiſtæ interſtitiis Cicero in Oratore plura. Attingit & in cõmentariolo περὶ φιλαδελφίας Plutarchus. Plato autem ſophiſtas ubiq; omnia profitentes inducit, iactabundos, glorioſos, temerarios, inſuper & auaros: nec illibatæ prorſum uitæ, ſed ſequioris. Nam & in libro De Platonis definitionibus Speuſippus, Sophiſtam eſſe dicit, iuuenum nobilium atque diuitum mercenarium uenatorem. Hoſce Plato, quamuis omnia profiteantur, nihil prorſum ſcire conuincit, ut maleficos item inſectatur, atq; ueneficos. Philoſophos nanq; arbitratur, qui ſtudioſius ueritatem affectentur, operis tantum ipſius intuitu ac perpenſione. Sophiſtas uerò intelligit, qui opinionem modò affectent, opinionis ipſius amore. Hos item amarius inceſſens Seneca, Illos mihi (inquit) circulatores ſophiſtas, qui philoſophiam honeſtius neglexiſſent, quàm uendunt, in faciem ingerer. Sunt inter ſophiſtas, qui ab Ariſtotele in procemio Rhetorices ad Alexandrum, parii nũcupantur. Fortè, quia ſophiſmatum tendiculis obretirent illaquearentq́; eos, quibus cum diſertarent. πάρειον certè Græci nunc fidelem intelligunt, nunc κάτοχον, ideſt cui detinendi uis ineſt. Ariſtophanes in Nebulis, ſophiſtas accipit pro mathematicis, iiſq́; qui de ſublimibus diſertationes inſtituunt. Alias uerò, inquit interpres, ſophiſtas intelligimus τοὺς πεπαιδευμένους, ideſt eruditos. Porrò ſcribit Gellius, Protagoram inſyncerum quidem fuiſſe philoſophum, ſed acerrimum ſophiſtarum: adoleſcentem quoq;, uictus quærendi gratia, uecturas onerum corpore ſuo factitaſſe. Sudas quinetiam ſcribit, fuiſſe prius φορμοβαστάκτην, quod ſignat onerum geſtatorem. Et in quadam epiſtola Epicurus phormophorum uocat, ideſt ſportuligerum & xylophorum. Cuiuſmodi homines dicuntur ancalidophori, ſicut aſini quoq; ancalidas ferentes, ideſt ligna ulnæ menſura. Nam & grauia lignorum onera apte colligata, phaceli uocantur: quando ſic Thucydides ſcribit, φοροῦντες ὕλης φακέλους, ideſt ferentes materiæ phacelos. Mirum uerò id de Protagora, ſi patre diuite, ac etiãnum inuidioſo

Protagoræ de Dijs opinio.
Magicum dogma.
Gratuitæ merces putei.
Protagoras cur λόγος ἔμμισθος.
Sophistæ cognomen primo Protagoræ inditum.
Sapientes sophistas nuncupari.
Apophthegma notandum.
Aristarchi de sophistis dictum.
Gorgias sophisticæ uelut parens.
Æschines sophistices secundæ princeps.
Æschines uini appetens incessitur.
Distinctio inter Sophistam, Rhetorem, et Oratorem.
Sophistarum taxatio apud Platonem.
Sophista quid.
Philosophi qui secundum Platonem.
Sophistæ Parij qui dicuntur.
πάρειον.
Protagoras φορμοβαστάκτης, et Phormophorus.
Xylophorus.
Ancalidophori.
Ancalides.
Phaceli.

dioſo eſt natus. Sophiſmata Xenophon edulia intelligit, quæ eſitandi prolubium illectent. Qui, inquit, iucundè ueſcuntur, hiſce ſophiſmatis haudquaquam indigent. Philoſophema, inquit octauo Topicorum Ariſtoteles, eſt demõſtratiuus ſyllogiſmus. Argumentum dicitur dialecticus ſyllogiſmus: ſophiſma, ſyllogiſmus litigatorius: aporema, ſyllogiſmus dialecticus contradictionis.

Sophiſmata. Philoſophema quid. Argumentum. Aporema.

Pythii hominum ditiſſimi hiſtoria, deq; uxoris eiuſdem non uulgari prudentia. Caput XVIII

QVoniam Mæandri opes attigimus, ſuccurrit tempeſtatis eiuſdem uir alter Pythius nomine, cui ſe tota ui ſic denique fortuna infudit, ut reſidens Celænis, urbe in Phrygia, natione Lydus, Atys filius, Perſarum exercitum terræ mariq; grauẽ, ac Xerxem quoq; hoſpitio excipere auſus ſit, & quidem exſuperanti magnificentia. Quin adeo ſuperfuit illi animi magnitudo præſignis, & pecuniæ uis immenſa, ut inſuper ad belli uſus & ſtipendia polliceretur. Sed non hic primũ uiri ſeſe raro aliàs audita largitas prompſit. Quippe Dario ante Xerxis patri auream elargitus fuerat platanum, & ex eadem quoq; materia uitem. Quamlibet generoſum principem tam munifica, tamq; inenarrabilis benignitas, uel uſque ad aras & ultra deuincire abundè potuerat. At in uirum hunc exerta tamen barbari regis barbara efferataq; ſæuities eſt. Siquidem natu maximum ex Pythii liberis, cui petebatur militiæ immunitas, medium diſcindi iuſſit Xerxes. Eiuſq; diſciſſi dimidium ad uiæ dextram, reliquum ad ſiniſtram locari, & illac demum copias pertranſire omnes, luſtrationis imagine quadam. Fuit & Pythio ſingularis prudentiæ uxor. Ea lepido commento uiri infinitam cupiditatẽ auro congerendo compeſcuit. Quum enim is totam ferè ciuitatem refodiẽdis theſauris attereret, adeo ut non temerè ibi aliud rerum obiri poſſet: pleriq; uerò etiam laboribus uicti interirent, iuſſit ſagax mulier omnifaria, quibus duci in primis maritum ſciebat, conflari cibaria ex auro. Aberat tum Pythius, aduenienti igitur aurea apponitur menſa. Inſuper ex auro omnia. Is necdum cõſilii gnarus, nec quò tenderent iſta, percipiens, elegantia rerum oblectabatur, mox quæ forent eſui, flagitat inferri. At proba uxor aurea item obſonia pergit inferre. Stomachanti iam & eſurire ſe, amplius inclamanti (fames nanq; & bilis naſum conciunt) Quæſo, inquit illa, ne excandueris, & pax ſit rebus. An non ſentis Pythi, præ unius auri ſtudio in ciuitate omnia iam perire, agriq; colendi ſtudium penitus deſtitutum? Quin intereunt item homines. Quod ſi pergis, quid aliud in eſcam ceſſurum ſit, non uideo. Quid plura? Salubri commẽto Pythius reſipiſcens, auri quidem ſtudium non remiſit omnino: altius enim auiditas inhæſerat, ſed quintam modò ciuitatis partem in opere continuit. Hunc Pythium accepimus, imparem dolori, quo miſere ob immanem filii necem à Xerxe, conflictabatur, quum paulo molliore animo foret, nec ſatis adeſſet roboris ad uindicias ſecundum libertatem, quando nemo poteſt inuitus ſeruire, in monumentum ſe conieciſſe, quod ipſe tumuli uertice excitarat. Atque inibi flebiliter quod ſupererat uitæ, compleſſe, ſummittente illi diebus ſingulis cocta cibaria uxore, cui principatus moderamina per manus tradiderat.

Pythij hominis ditiſſ. hiſtoria. Xerxis immanitas. Pythij uxoris commen[tum]. Pythij uitæ exitus.

Hiſtoria Paridis paulo remotior, deq; inter deas iudicio, & Dardano eiuſdem filio. Interim & de Amandro loco, qui & Parius. Ceſtos hymnus qui. Item agonos. Paridem ab urſa educatum. Caput XIX

DE Paride allecto inter deas de formæ præſtantia certantes iudice, uaria pro ingenii captu afferri ſolere, uel inter eos qui ἀγοραῖοι nuncupari ſolent, & ſunt, ideſt uulgares uileſq;, non me fallit. Nunc illud iure Latii donabimus, quod dum iſta proderemus, ex Græcorum theſauris interluxit. Parin uidelicet hunc Priami filium educatum patris iuſſu in loco, quem Amandrum dixere, mox uerò & Parion de ipſius nomenclatura, tribus ferè annorum decadibus. Atque inibi quum natura ingenioſus foret, nec ad doctrinarum ſtudia ineptus, Græcis imbutum diſciplinis. In quibus ubi haud parum promouiſſe eſt uiſus, etiam Veneris laudes, oratione ædita, prolibauit: inq; ea Palladi ac Iunoni præſtare contendit. Quando, ut uidetur, deæ nomine concupiſcentias eſſe intelligendas ſignificabat, atq; uoluptates; ſicuti

ἀγοραῖοι. Paridis hiſtoria. Amandrus locus. Veneris laudes oratione à paride celebratæ.

meminit Athenæus quoque, unde mala omnia ſeſe mortalibus agminatim, ac fluenti exæſtuantis more affundant. Atq; hinc fabellæ occaſionem datam, inter diſceptantes deas captum iudicem, datumq; Veneri malum, ideſt uictoriam. Quin & Paris idem atq; in eandem hymnum ceciniſſe narratur, quem uocant ceſton. Belli uerò primordia hinc prorepſiſſe, quod euolutis iam ſpatiis annorum triginta, à patre accerſitus emiſſusq; ad rem diuinam obeũdam, quum Spartam appuliſſet, Helenam rapuerit. Ex qua Dardanum ſuſceperit filium, quod Dionyſium Scytobrachiona, monumentis ferunt prodidiſſe. propterea in Homeri Iliados rhapſodia tertia ſcriptum reperiri, ἄγονος τ' ἔμεναι, ἄγαμος τ' ἀπολέσθαι. ideſt, ſine ſemine eſſe, & citra nuptias mori. ut ſchema ſit πρωθύστερον: prius enim ducitur uxor, mox prolis ſuſceptio conſequitur. Eſt enim agonos, qui aſpermos, ideſt ſine ſemine ac filiis: quãuis exponant alii, μὴ γεννηθείς, ideſt non natus. Sunt autem Hectoris ad Paridem uerba. Cæterum prolifici ſeminis priuationẽ agoni nomine intelligit Dioſcorides. Sicut in fœminis ſterilitatem atocion idem appellat frequenter: tametſi non deſunt, qui aborſum malint intelligere. Nec illud omiſero, ab aliis proditum, poſt Hecubæ oblatam in quiete ſpeciem Archelao ſeruo traditum Paridem in Ida exponendum, cui quum diebus decem ubera ſubmiſiſſet urſa mitis, re animaduerſa idem Archelaus ſublatum educauit ut filium. Sunt ex Græcis, qui inter deas iudicium fuiſſe ſomnium prædicent, in Ida Paridi oblatum, unde is coniectarit fore ſibi in Græciam nauiganti propitiam Venerem, nauigaſſe autem Heſionem repetiturum.

Senectutem imbecillem euadere ob adoleſcentiæ intemperãtiam. De Gorgiæ ſenio præuiridi. Caput XX

Milonem Crotoniatem, memoriæ proditum eſt, quum iam ſenex eſſet, athletasq; ſe in curriculo exercentes ſpectaret, ſuos lacertos amplius intueri cœpiſſe, illachrymantẽq; dixiſſe, At hi quidem iam mortui ſunt. Verum, inquit Cicero, non tam iſti, quàm tu ipſe nugator: neque enim ex te unquam es nobilitatus, ſed ex lateribus & lacertis tuis. Et poſt multos item uerſus: Iſta ipſa, inquit, defectio uirium adoleſcentiæ uitiis efficitur ſæpius, quàm ſenectutis: libidinoſa enim & intemperata adoleſcentia effœtum corpus tradit ſenectuti. Cyrus quidem apud Xenophontem, eo ſermone quem moriens habuit, quum admodum ſenex eſſet, negat ſe unquam ſenſiſſe ſenectutem ſuam imbecilliorẽ factam, quàm adoleſcentia fuiſſet. Lucius uerò Metellus poſt conſulatum pontifex maximus, ita bonis uiribus extremo ætatis tempore fuiſſe narratur, ut adoleſcentiam non requireret. Sed enim omnes ferè corporis robore, ſenſuum integritate, ingenio uegeto, memoria firma exſuperaſſe Gorgias Leontinus uidetur. Itaq; produci in adagium Gorgiæ ſenectus ualet, de optima, nec annis exſoluta, quæq; uireſcens omnium præſtantia ſemper quodammodo pubeſcat. Quæ omnia fuiſſe in eo uiro, Græca memorat hiſtoria, etiam ſi ætatis annum attigiſſet octauum ſupra centeſimum. Cuius rei quum ab eo rationem ſcitaretur quiſpiam, reſpõdit, οὐδὲν πώποτε ἡδονῆς ἕνεκα πρᾶξας, ideſt ad id ætatis perueniſſe, quod uoluptatis cauſa nil ſibi unquam permiſiſſet facere. Fuit uerò Charmantidæ filius, Empedoclis diſcipulus, præceptor Poli Agrigentini, item Periclis & Iſocratis & Alcidamantis. Thraſymachum & Gorgiam omnium primos arte quadam uerba iunxiſſe, auctor eſt in Oratore M. Tullius. Hic porrò Gorgias, ut eſt apud Platonẽ, de omni re quæcũq; in diſceptationem quæſtionemq; uocaretur, ſe copioſiſſimè dicturum, profitebatur. Isq; princeps ex omnibus auſus eſt in conuentu poſcere, qua de re quiſque uellet audire. Ei quoq; tantus honor habitus eſt à Græcia ſoli, ut Delphis non inaurata (ut cæteris) ſtatua, ſed aurea planè ſurrigeretur. Quod De oratore libro tertio commemorat Cicero. Gorgiæ alterius meminit libro nono Quintilianus.

Ætatum humanæ uitæ diſtributio. Ex catalogo eſſe quid ſit, uel extra catalogum. Fabulam ætatis peragere, apud Ciceronẽ quid. Vitæ metam quam ſtatuant pleriq;. Tranquilli locus explicatur in Auguſto de Mimo uitæ. De Moſe iucundum ſcitu. Plinii loca duo ex undecimo Hiſtoriæ naturalis, de pubertatis ratione amplius explicantur. Caput XXI

Et quoniam

ET quoniam ingeſſit ſe nobis ſenectus, ſuccurrit, ut nonnulla de ætatum diſtinctione promamus in medium, eo quidem procliuius, quod mirum eſt, quàm non omnino ſuper ea re conſentiant auctores. Quippe doctiſſimus Varro, & πολυγραφώτατος, quinque ætatis gradus æquabiliter putat eſſe diuiſos, ac unumquenq; præter extremum, in annos quindecim. Propterea ſectio prima annum quintumdecimum attingens pueros habet, ex puritatis ratione ita nuncupatos. Secunda ad triceſimum porrecta adoleſcentes, ab incrementi notione nomen indeptos. Iuuenes ſectionem faciunt tertiam ad annos quinq; & quadraginta. Quibus inde appellatio facta, quòd in bellicis uſibus reipublicæ adiumento forent. Et inde huiuſmodi ex catalogo eſſe dicuntur, ſicuti ultra catalogum, qui iam militiæ habentur inepti. Ad annorum decada ſextam ſeniores perueniunt. Reliquum uitę tempus ſectionem habet quintam. In qua qui agunt, iam uocantur ſenes. Ex hac Varroniana ætatum diſtributione commoneor, ſcite admodum & congruenter uitæ tempora fabulis comparari. Nam & Cicero, Qui hiſce (inquit) auctoritatis præmiis ſplendidè uſi fuerunt, ii mihi ſunt uiſi fabulam ætatis peregiſſe, nec tanquam inexercitati hiſtriones in extremo actu corruiſſe. In fabulis uerò actus ſeruari quinq;, nō arbitror eſſe quem fugiat, quando nec perſona quinquies egreſſa ultra exire poteſt. In quo attente animaduertēdum, ubi & quando ſcena uacua ab omnibus ſit perſonis, ut in ea chorus uel tibicen audiri poſſit: id enim quum uiderimus, ibi actum eſſe finitū debemus agnoſcere. Hinc illud Tranquilli ſic poſſe legi animaduerto in fine Auguſti Cæſaris uitæ, Et amicos admiſſos percunctatus, ecquid his uideretur Mimum uitæ commodè tranſegiſſe? Quam lectionem id uidetur approbare, quod mox infertur, δότε κρότον καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς τὶ κτυπᾶτε. Hippocrates, ſicuti libro De die natali prodit Cenſorinus, ſeptem ætatis conſtituiſſe gradus deprehenditur, ac primū quidem anno ſeptimo terminaſſe, ſecundum quartodecimo, tertium duodeuiceſimo, quartum triceſimoquinto, quintum duodequadrageſimo, ſextum ſexageſimoprimo, ſeptimum ad uitæ coronidem protendit. Solon decem fecit hebdomadas. Staſeas addidit etiamnum duas, & plenioris uitæ ſpatia annis quatuor & octoginta metitus eſt, quod præſcriptum ſi quis trāſmittat, idem illi uſu uenire, quod ſtadiodromis & quadrigis ultra deſtinatum procurrentibus. Hetruſci uitalem menſum hebdomadibus finiunt duodecim, quod Varro ſcribit. Aſtrorum peritus Dioſcorides anno centeſimo uitam circumſcripſit, cordis ratione, quod in anniculo menſum habeat drachmarum duarum, in bimo quatuor, inde procurſu pari in annum quinquageſimum. A quo decrementa ſupputētur ad æquilibrium, quæ ambitu peracto, ad metam redeāt eandem. proinde non ſupereſſe ſpatia, uiſceris eius dilapſu. Quam hæreſim fuiſſe item Ægyptiæ gentis, Plinius ſcribit. Mathematicorum doctiſſimi, inquit in Claudio Treuellius Pollio, homini uitæ ſpatium contribuunt annorum centum & uiginti, & menſum hunc à nemine excedi, eo item addito, Moſen dei familiarē annis quinq; ſolum utiq; tranſgreſſum eſſe modum hunc, qui quum quereretur, quòd iuueni occumbendum foret, ab incerto reſponſum numine, quempiam eum numerum haud exceſſurum. Galenus in libro cui titulus ὅροι ἰατρικοί, ætates ſtatuit omnino quatuor: ex quibus primam facit τῶν νέων, ideſt iuuenum: ſecundam, τῶν ἀκμαζόντων, ideſt uigentium: tertiam, τῶν μέσων, ideſt mediorum: poſtremam, τῶν γερόντων, ideſt ſenum. Iuuenes poſtmodum eſſe ait temperatura calidos humectosq;, ueri præcipuè aſſimiles. In uigore conſtitutos, calere ſimul areſcereq; æſtatis modo. Medios, eſſe pronuntiat frigidos ac ſiccos, perinde ac autumnus eſt. Sunt uerò humecti cum frigiditate ſenes, τῷ χειμῶνι παραπλήσιοι. Effloreſcit in iuuenibus ſanguis: in uigentibus, ξανθὴ χολή: in mediis, μέλαινα: in ſenibus, τὸ φλέγμα. Et hæc caloris intimi ratione omnia. Hic uerò aduertendum amplius Plinianum illud ex undecimo Hiſtoriæ naturalis: Pubeſcētem hominem maximè nodum quendam ſoluere, quod ægritudine ſentiatur præcipue. Auctor quidem Cenſorinus eſt, poſt ſeptimum quenq; annum articulos quoſdam, & in his noui aliquid naturam oſtendere. Quod & in Elegiis ſignificarit Solon. Sed & Alexander pubeſcentes pueros hirciſſare ſcribit, ob uocis aſperitatem raucam, ab hircis ita uocem efferētibus producta uerbi ratione. Siquidem

naturam tunc corpora diſſociantem,multã,repentinamq́; ætatis efficere mutationem, augeſcentibus fœminarum uberibus,marium uerò thorace,humeris,teſtibus. Accedere item morborum mutationes,ſolutiones'ue. Equidem à pube ex macilentis craſſeſcere pleroſq; animaduertimus,ac euadere ſaniores. Sed & quibuſdam contingere diuerſa omnia. Quippe ita obtingit ferè,ut quicquid fuerat ante pubertatē redundantis materiæ,ac excrementitiæ,unà cum ſemine ſecernatur & menſibus,unde ſanioris ſunt ſtatus argumenta,ſeſe promentibus,quæ diuerſum concinnabant. Quibus uerò proſperior ante id tempus ſuppetit ualetudo,iis gracileſcunt corpora,morbis ſubinde obnoxia. De ipſa ſiquidem natura, καὶ τῶν καλῶς ἐχόντων ἡ ἀπόκρισις γίνεται, ideſt & iis quæ bene habent,fit excretio,ſemine,aut menſibus ſequeſtratis. Sciendum & illud,ab pubertatis tempore puerorũ deſinere birciſſationem, quod aſpera arteria prorſum abſoluta iam æqualitatē admittat. Ex iis dilucere Plinii altera poteſt obſcuritas,ubi ait,Pubeſcit homo ſolus,quod niſi cõtingat,ſterilis in gignẽdo eſt ſeu maſculus ſeu fœmina.

Ætates humanas planetarum conſequi rationem. Mercurius cur negociis præeſſe dicatur & lucro. Vnde ſit quòd præmaturo coitu barba promitur celerius. Tranquilli in Nerone locus de iuuenalibus ludis. Nymphis coæuus qui dicatur. Martialis & Apuleius declarantur,necnon Horatius. Iuuenalia cur. Philoſophorum placita & Auicennæ de ætatibus:item de fabula ætatis. Vocabula plura quibus ætates à Græcis diſtinguuntur:pareſbatus, triacatus,apodromi,apobomia ſacra,baliciotæ, baliotæ,balari,ballæ,pempeli,genea. Neſtoris ætas quomodo intelligenda. Caput XXII

Illud uerò concinnè admodum huic parti appingetur ex Procli,inter philoſophos haudquaquam poſtremi,doctrina ,ætatum ordinem ſequi ordinem uniuerſi. Quippe princeps ætas lunarem conſequi poteſtatem animaduertitur. Tunc enim ex nutritiua uegetaliq; degimus potentia,& in utriſque porrò humecta uis præcellit. Secunda Mercurialem,quando literarum citharæq; & luctæ, ac denique conſimilium nobis ſtudium ingeneratur,& arithmetices in primis , ut auctor probat Ptolemæus . Ideoq; forſan decantatum, negotiis illum præeſſe ac lucro. Inconſtans porrò ſydus traditur,ac omnino eiuſmodi quale id cui adhæſerit,cum benignis benignum , exitiale cum exitialibus. Tertia Veneream,quando obturgeſcunt membra ſeminibus,& ad genituram protinus incitantur. Qua in parte ſciendum amplius,ubi laſciuiente pruritu & Venerio prolubio nimis approperetur coitus, præmaturè item barbam promi,quoniam concubitu augeſcit circa renes inſitus genuinuſq; calor,quo fit,uti affluentius ſumma corporis uapores ſcandant,quæ eſt pilorum materia,unde illuſtratur Martialis illud libro undecimo,

Inde tragus celereſq; pili,mirandaq; matri
Barba.

Adiuuatur & Apuleius in Magia. Inueſtem puerum accepiſti,ueſticipem ilico reddidiſti. Quarta ſolarem,tunc enim regnat uigor , ætatiſq; perfectio properat,ætaſq; media. Vt uerò ſol fons luminis,& cæli oculus,ac mũdi mens,ut priores dixere:conſimiliter iuuenilis ætas flos uitæ delibatus. Verum prius quàm ad ulteriora pergamus age Tranquillo ſuccurramus,apud quem in Nerone qui ſint iuuenales ludi,ambigunt eruditiores, nodum uerò exſoluit hiſtoricus Dion, qui ab Nerone iuuenalia ſcribit celebrata, ὥσπερ τινὰ νεανισκεύματα,propter ſuam barbam,quam tum primum raſerat,pilis in aureum coniectis ſphærion,& Capitolino dicatis Ioui. Mars porrò uirilitati dominatur,planeta calidus & ſiccus,ac præparãs ad robur. Sexta ætas Ioui ſubiicitur,quæ prudentiam & uitam actiuam ciuilemq; deſiderat. Septima Saturnum reſpicit,in qua naturæ cõſentaneum,à generatione ſequeſtrari,& à corporeis abiungi,alteram & incorpoream affectando uitam. Nam decrepitos inuadens Saturnus implet naturæ ſuæ malis, frigiditate, pigritia & triſtitia querula . Sed enim nec illud omittendum:ratione admodum diuerſa præfici infantibus,dum geſtantur utero,planetarum(ut ſic dicam) uultus , quoniam primo conceptionis menſi Saturnus præeſſe narratur,Iupiter ſecundo,tertio Mars,Sol quarto, Venus quinto,ſexto Mercurius,ſeptimo Luna, rurſum uerò octauo Saturnus, nono Iupiter. Inde quoq; partus fieri imProſperos

Ubertatis ratio.
Pliniana obscuritas dilucidata.
Ætates humanas planetarum consequi ratione.
Lunæ planetæ ad pueritiam ratio.
Mercurii sydus quale.
Venerei syderis ad adolescentiam ratio.
Barba cur præmaturo coitu promatur celerius.
Martialis locus illustrat.
Apulei locus enodatus.
Solis ad iuuenilem ætatem ratio.
Sol fons luminis, cœli oculus, ac mundi mens.
Tranquilli locus in Nerone explicatus.
Iuuenales ludi qui.
Iuuenalia cur dicta.
Iouis planetæ ad sextam ætatem ratio.
Saturni planetæ ad septimam ætatem ratio.
In infantibus dum gestantur utero, quæ planetarum ratio.
Martis planetæ ad uirilem ætatem ratio.

proſperos conjectant menſe octauo,at nono optimos. Verum ut poſtliminio redeamus,philoſophorum placita præferre uidentur:tres tantum dici ætates,incremẽti,ſtatus,diminutionis. Quod ex Ariſtotele aucupantur,tertio De anima,ſic ſanciente:Neceſſe(inquit)eſt,omne quod generatur,augmentũ habere,ac ſtatum,& decrementum. Sed idem philoſophus in libro De moribus,ſentire diuerſa deprehenditur. Auicenna autem prima primi,capite De complexionibus: Æ tates,inquit,omnes quatuor ſunt: adoleſcentia prima eſt,ad annum ferè producta trigeſimum:ſecũda uerò conſiſtentiæ nuncupata,uel pulchritudinis ad annum ferè quintum poſt trigeſimũ:conſequitur inde diminutionis occultæ tempus,quæ ſenectus nuncupatur, ad annum ferè ſexageſimum. Subeſt mox ætas,quæ ad manifeſtũ nos interitũ præcipites agit,in qua qui diutius perſeuerat,dicitur νυμφαις ἰσῆλιξ, ideſt nymphis æquæuus. Suppartitur inde adoleſcentiam in minuties alias,quas qui expetit nouiſſe, & locum habet,ac quem adeat auctorem. Sciendum uerò ætatum commenſus non ubiq;,nec ſemper haberi eoſdem, ſed euadere diuerſos pro conſtitutionis ratione,aut ſexus,uel etiam regionum,ac terrarum ſitus,cæli quoq;,& uictus temperamenti,& aliorum plurium. Nam ſexto De ſanitatis regimine Galenus:Stato,inquit,annorum numero ætates circumſcribere nequimus:quod tamen quidam faciunt,niſi latitudinis modo. Nanq; pubertatem auſpicantur aliqui anno quartodecimo,alii anno adiecto,aut etiam alio modo. Et quibuſdã decrementi exordia cõtingunt,mox ab anno trigeſimo. Aliis,quinq; accedentibus. Proinde ſignatè Princeps in ætatum diſtributione aduerbium ferè,adiicere ſolet. Porrò, quia de fabula ætatis mentio facta nobis pauloante, ad id ipſum Apuleiana facit ex libro Floridorum tertio concinna ſententia:Deinde,inquit,regreſſi ad populum renunciauere,Philemonem poetam qui expectaretur,qui in theatro fictum argumentum finiret,iam domi ueram fabulam cõſummaſſe:enimuero iam dixiſſe rebus humanis ualere & plaudere. Adiuuat & ad Lucilium Seneca. Quo modo(inquit)fabula,ſic uita: non quàm diu,ſed quàm bene acta ſit,refert: nihil ad rem pertinet,quo loco deſinas: quocunq; uoles,deſine: tantum bonam clauſulam impone. In hac uerò ætatum mentione ac pragmatia uehementer adnotandũ,quod ſcribit Magnus Albertus, Virilem ætatem ac ſenum præcipuè inſigniter areſcere. Cui rei argumẽtum ſuggerat membrorum durities & laxior cutis,ac corrugata, quod frigiditas efficit cum ſiccitate. Quippe laxat hæc,contrahit in rugas illa. Frigidum enim complicat conſtringendo. Ex iis porrò liquere arbitror,cur ſit in Epiſtola ab Horatio enuntiatum,

Nigros anguſta fronte capillos.

Quo iuuenilis indicatur ætas. Ex Græcorum autem doctrina comperimus,nomina ſic per incrementa diſtingui,ut ſit primò βρέφος ſtatim natus puer,mox παιδίον:ubi iam inceſſus datur,pædarion:pòſt dicitur παιδίσκος: at παῖδα nuncupant,qui encyclicas obire diſciplinas deniq; ualet. Inſequentem uerò ætatem πάλλικα uocant:parectatum quoq;,qui à pueritia in pubertatem protenditur,& βουπαῖδα, & ἀντιπαῖδα, ac mellephebum:mox habentur ephebi. Hos triacatæos appellant Cyrenei. At Cretenſes dicere ἀποδρόμους malunt,non quia curſum deſierint,quod præpoſitionis innuere poteſtas uidetur,ueluti ἀπιχθύς dicitur,qui piſcitio abſtinet. Apobomia ſacra,quæ non in altari peraguntur, ſed in pauimento,uel ſolo: & apud Callimachum apotriches,qui ἄνηβοι intelliguntur,ideſt impuberes. Verum apodromi nuncupantur,qui per ætatem certamina currendi publica necdum adiere. Sunt qui ſic ſtatuant,ut ἔνηβοι, ideſt puberes,qui annum quintum & decimum uel ultra,nati ſunt,intelligantur. ἄνηβοι autem, ideſt impuberes,duodecimum,aut eo etiam minores. Baliciotæ apud Cretenſes item uocantur ſynephebi. Baliotæ dicuntur progenitores. Ballas Cyprii gradus nũcupant. Balaros Cyrnii exules dicunt,Pauſania tradente:quod nomen Sardiniæ montana incolentibus adhæſit,quum illuc ſeceſſiſſent à Carthaginienſibus deficientes. Libyes autem Corſicam incolentes inteſtinis agitati diſcordiis in Sardiniam commigrarant. Sequitur miracion:inde mirax,qui & neaniſcus,uel neanias,ideſt iuuenis. Hoſce uerò ἱππεῖς, ideſt equites appellant Spartani. Sicuti inter eos qui præſident,hippagretas. Iis inhærent nymphii,uelut ſponſos dicas:poſtea eſt pater:inde uir νέος, ideſt iuuenis

& uirens

& uirens:mox uir meſos,ideſt medius:inde à canicie,hypopolios:pòſt geron,ideſt ſenex,qui & presbytes:inde eſchatogeros,poſtremò poliocrotaphi. Senectutem Galenus trifariam diſtribuit:in prima conſtitutos, ὠμογέροντας uocat,ideſt uirentes,ac crudos ſenes,quos etiam προβεβηκότας uocant nonnulli:in ultima uerò, πεμπέλους, ideſt pempelos, quoniam uti aſtruunt etymologici,iamiam ad inferos mittendi uideantur. Nec illud in hac ætatum pragmatia præteriero: geneam Græcis,ideſt γενεὰν dici,pariendi ac generandi perfectius ſpatium , quod annorum triginta periodum conficit: quo nomine ſexageſimũ attingens annum duas uidetur uitæ impleſſe geneas. Si uerò ultra pergat,in tertia iam utiq; recenſebitur.quod de Neſtore cecinit poeta,quem periodicas geneas perfeciſſe duas humanas pronuntiat,ceu δύο τριακονταετίας dixiſſet, quæ uocantur γενεαὶ ἀνθρώπειαι. Aureas ætates in uita tres modò intelligunt,iuuentã, uirilitatem,ſenium:nam infantia & decrepita nullum præferunt uoluptatis argumentum. Ab inſtituto non diſſentaneum prorſus illud fuerit:ſenilem cutem,quia ætate aſperior fiat,paguron à Caſandra dici. Eſſe uerò inter cancrorum genera paguros,ſciunt plerique omnes.

Æneam pietate in deos ac parentem inſita , clementer à uictoribus tractatum Græcis,ac liberum abire cum domeſticis permiſſum bonis. XXIII

ETiam ſi non me fallit,è Græcis auctoribus celeberrimum Dionem,condito uolumine,conatum rationibus multis,& à uero haud ita diſſultãtibus argumentis comprobare,ab Ilienſibus fuiſſe Græcorum exercitum bello uictum fugatumq;:nec ab eo Ilium,quod Homerus cecinit,expugnatum. Nihilominus quæ ab aliis prodita ingerunt ſe nobis,dum in libris noſtra planè ſupellectile uerſamur,allidere,ueluti abortiua non ſuſtineo:ut qui Maronem tractant aſſiduè,& interpretãtur,ſufferti amplius habeant aliquid,unde auditoribus ſuis ſatisfactum eant. Igitur ſic compertum mihi ex adiuratiſſimis : Ilio expugnato,captorum fortunam Græcos,qui genti ſuus eſt mos,clementer eſſe amplexatos ac miſeranter. Eoq; nomine à uictoribus pronuntiatum ducibus,liberorum unuſquiſq; ex domeſticis rebus unum quid tolleret auferretq;. Tunc Æneam,cunctis aliis facile neglectis aut neceſſitate reiectis,patrios ſelegiſſe quos aſportaret deos. Id quũ intuerentur Græci,plurimumq; ea re forẽt oblectati,eidem permiſere:iterum quod uellet,ex bonis ſibi caperet. Qui geminata pietate,multo iam ſenio feſſum parentem humeris ſubiens efferre properabat. Ea quum(uti erant)ſtupenda uictoribus acciderẽt,uiro maximè pio domeſticis cedentes omnibus,quotquot iure belli erant adepti,abire quò uellet,liberè permiſere,fatentes, hoſtilitatis remitti iura,& manſuetudinẽ induere aduerſum eos qui uerecundè in deos ſe ac parentes ita gerant.

Citharœdi prudens reſponſum apud Alexãdrum fidibus utentẽ ruſticius. Quo pacto Linũ peremerit Hercules,à quo muſica imbuebatur. XXIIII

ALexãdrum Macedona, Philippi filium,quum puer etiamnum ageret,ac genas necdum conueſtiſſet pubertas,cithatæ ferunt operæ quippiam impendiſſe,interq; inſtitutionem(uti aſſolet)ac rudimenta prima,certam ex fidibus canore pulſari,quum identidem cõmonefaceret peritus artifex, ſicuti exigere uidentur τὰ κιθαρῳδήματα, ideſt citharœdicæ leges:Et quid intereſt,Alexander inquit,ſi hanc pulſaro. At is,Si uti rex paulo mox futurus hæc inferſ,nil ſane : at ſi artifex,planè multum. Videtur autem hic haudquaquam rerum uir imperitus Lini euentum prorſus expauiſſe:is nanq; puerum itidem Herculem cithara imbuebat,qui quũ inconcinnius ruſticiusq; uteretur fidibus,excanduit in eum Linus. At indignabundus Hercules illi plectrum impegit letiferum.

De tityris,ſilenis,ſatyris,quæ ſit nominum ratio. Sillus quid. Bacchus cur dicatur Phleon:itẽ cognomina alia. Apblaſtus quid,& phoſſones,& phoſſonium. Orarium,oron,orobachi. Coruus cur ſatyra dicatur auis. L. Florus illuſtratur egregie. Caput XXV

Qui cum

QVi cum Dionyſio per tripudia & feſtos luſus pleraq; terrarum obiere, nunc ſatyros nuncupant, quandoq; & tityros, puto de caniuum laſciuia, quæ τῷ πίσματι dicunt, quibus id genus duci magna parte, animaduertitur. Satyros autem, ἐκ τοῦ σαυργύναι, uocitatos opinantur. Nam Sillani appellantur, ἐκ τοῦ σιλλαίνειν. Quod & alibi attigimus. Sillon autem morſum cum luſu uocant ingrato infeſtiuoq;. Scribit Nicandri interpres: quos ipſi ſatyros dicimus, ab antiquis Silenos nuncupari conſueſſe. De Satyro capto ad Apolloniam, qui οὐδὲν συνετῶς loqueretur, in Sylla Plutarchus. Silenis indumenta fuere ἀμφίμαλλοι χιτῶνες, ideſt utrinq; uilloſæ tunicæ. Quod tacitis uelut ambagibus plantãdi ex Dionyſio artem innuit, ac item palmitum conſtipationem. Quia uerò apud ueteres φλύειν multum ferre fructum, ideſt τὸ πολυκαρπεῖν indicat: hinc factum, ut Dionyſium dicerẽt φλεῶνα. quin eundem Protrygen appellarunt, & Staphyliten, ac Omphaciten: ſed & modis item aliis, ac ſanè diuerſis. Tityrum ſunt qui auem item interpretentur, aut calamum quoq;. τιτυρῖνος dicitur certè ex calamo tibia. Parabacchum legimus ab Eratoſthene dici in orationibus Demoſthenem quandoq;: puto, quia eloquẽtiæ ui furore percipi interdum uideretur. Nam & Phalereus Demetrius illum quoq; pronuntiaſſe quædam tradit, uelut ἐνθουσιῶντα, ſicuti μὰ γῆν, μὰ κρήνας, μὰ ποταμούς, μὰ νάματα. Aphlaſtum uerò ad Dionyſium nihil: eſt enim eo nomine puppis, quæ & aphlauſtus dicitur per euphemiſmum, quaſi aphlaſtus καὶ ἄκαυστος, quoniam religionis cauſa partem illam exurat nemo. Quippe inibi deorum uiſebantur expictæ imagines, nauibus præſertim regiis, ſed & militaribus. Partes autem alias rectè euphlaſtas nuncuparis, uelut ἔγκαυστα, quod ex picis litu ignium ſint fomenta. Porrò uela ipſa phoſſones uocitantur, ideſt φωσσῶνες, ex uerbo φῶ, quod illuſtro indicat, de candoris proprietate. Vel quia intumeſcant uento, παρὰ τὸ φυσᾶσθαι ὑπ' ἀνέμων. Phoſſonium item pro ſindone reperias: orarium uocant Romani. Oron autem, ruſticum dicunt inſtrumentum: quod docuit Iſæus: uerum ab Æſchylo & Menandro lignum appellatur, quo calcatam premunt uuam. Orobacchi, coriaceos indicant utres. Quoniam uerò ab Satyris exorſi ſumus, id forſan expendiſſe præſtiterit: quid ita coruum ſatyram auem dixerit in Valerii Coruini hiſtoria L. Florus. Et ſunt qui ad fellationem putent referendum, de qua Martialis,

Corue ſalutator, quare fellator haberis,
In caput intrauit mentula nulla tuum.

Et Plinius libro decimo: Coruos, inquit, ore parere aut coire, uulgus credit. Id ab Anaxagora item traditum. Verum libro De animalium generatione tertio, negat Ariſtoteles. Commeminit libro ſeptimodecimo Auicenna. Quid ſi ad ſaturam paludem, ſeu ſatyram, relatum malis? Ea uerò Pontina eſt, uigintiquatuor urbium olim locus capax. Virgilius Æneidos ſeptimo,

Qua ſaturæ iacet atra palus, gelidusq; per imas
Quærit iter ualles, atque in mare conditur Vfens.

In agro autem Pontino rem geſtam, auctor idem Florus eſt, necnon A. Gellius, ac Titus Liuius, etiam ſi apud hunc Pomptino legitur. Quo autem argumento coruum paludis nomine ſignificarit diſertiſſimus hiſtoricus, ex Theone ſumi poteſt apud Aratum, qui prodit, cornicem ac coruum inſigniter aquis oblectari: quod earũ alitum corpora inaruerint uehementius: proinde humentia expetere admodum, quin & ſolitudinis amicum animal coruus eſt, prouerbio ſuffragante, βάλλ' ἐς κόρακας. Erat proxime Tarentum locus item Satyra, uel Satyrion, ut Stephanus.

Diuerſi populorum mores, breuibus, ac miſcella enotati opera. Qui nunquam riſerint. De Ceo ſene caniciem coloribus obſcurante. Cap. XXVI

ETiam ſi pauloante gentium diuerſarum mores, ut ſeſe inter legendum ingeſſerant, præcerpſimus enotauimusq;: tamen quæ rurſum occurrunt, alliſdere aut præfocare nequimus: ſicuti illud eſt, Stagiritis fuiſſe legẽ, quam prorſum uereq; opinatur Græcam in Variis narrationibus Ælianus, ὃ μὴ κατέθου, μὴ λάμβανε. quod non poſuiſti, ne tollas. Sed & Biblium tantæ uirum integritatis ac abſtinẽtiæ accepimus, ut ſi quid intercidum ei fuiſſet alieni oblatum

tum,omnino intactum præteriret, οὐ γὰρ ἡγεῖτο τὸ τοιοῦτον εὕρημα, ἀλλὰ καὶ ἀδίκημα, ceu eiuſmodi non inuenta forent,ſed iniuſtitiæ germina. Lucanis lege ſancitum ſcimus,ne quis ſole occaſo diuertentem hoſpitem exigeret:quòd ſi feciſſet, κακοξενίας agebatur reus,atque eo nomine mulctam ſubire,prorſus neceſſum erat. Dardaneos ſub Illyride ter tantummodo in uita balneis operam audio ſolitos dare,nuptiarũ & partionis tempore,ac deniq; mortis.Indis omnino fœnus ignotum. Quin & maximum inibi nefas iniuriam uel facere uel pati.Proinde nulla illis ſyngrapha,nullum depoſitum. Sardoa lex eſt,ſeneſcentes iam parentes fuſtibus letaliter à filiis cædi,ac mox contumulari. Turpe ſiquidem arbitrantur,multo confectum ſenio ſupereſſe diutius,quum in pluribus aberret corpus,annis feſſum deniq;. Illuſtrius uerò multo inſtitutũ illud,quo peraguntur ἀργίας δίκαι, ideſt otii iudicia,quæ ſubirent temerè ac citra uitæ propoſitum agentes:ſic enim exprimebatur illis,ut unde alerentur,magiſtratibus approbarẽt. Derbicæ dicũtur ipſi quoq;,certam ætatis metam tranſgreſſos perimere,uiros quidem immolantes,mulieribus autem præfocatis. Lydæ mulieres prius quàm coniugia inirent, corpus in uulgum dabant:iunctis,ſi deliquiſſent,ueniæ ſpes nulla. Athenienſibus pridem inoleuerat,ut ſi fortè homini occurriſſent inſepulto,terræ mandarent,gleba iniecta:ſed ita,ut exortum ſpectarẽt. Rurſum & illud ſeruatum diu,Ne bouem,cuius opera,uel aratro uel curru uterentur,omnino immolarent, ὅτι καὶ οὗτος ἂν εἴη γεωργὸς, καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις καμάτων κοινωνός. ideſt,quoniam & hic colonus ſit,ac laborum quoq; noſtrorum particeps. Perſarum mos eſt,cibis expleri prius,ac(ut Plautinè loquamur) ſaburrari,mox potui & propinationibus indulgere largius. Quo etiam tempore uelũt in hoſtem depugnaturi,ueſtes exuunt. Illi uerò hominum mores comperti peculiares, Clazomenium Anaxagoram riſiſſe nunquam, immo ne riſus quidem ueſtigium omnino ullum prætuliſſe. Huic quoq; rei inimicatum inſigniter Ariſtoxenum ferunt. Quin & Heraclitum, ὅτι πάντα τὰ ἐν τῷ βίῳ ἔκλαεν. ideſt,quæ ſint in hominum uita, fletu proſequebatur omnia. Nec illud à moribus hominum abiungitur expingendis, ſiquidem facta noſtris nos plerunq; coloribus ſuppingunt. Ceus quidam narratur Lacedæmona ueniſſe,iam utiq; æui maturus,uerum elatior impẽdio & confidens quantumuis,inſuper caneſcens caput inficere conatus,annos obſcurabat. Ita uerò affectus, quum in concionem prodiens peregiſſet,quorum cauſa uenerat,exſurgens Archidamus Lacedæmoniorum rex, τί δ' ἂν ἴσως οὗτος ὑγιὲς εἴποι, ὃς οὐ μόνον ἐν τῇ ψυχῇ τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ περιφέρει. Et quid'nam,inquit,ſalubre dixerit hic,qui non in anima modò mẽdacium circumfert,uerum & in capite? Philippum item Cæſarem ſcribit cum Eutropio Sextus Aurelius,ab quinquennii ætate ſeueri adeo,& triſtis animi fuiſſe,uti nullo prorſus cuiuſquam commento ſolui in riſum potuerit.

Zeuxin ſpectatũ Helenam à ſe pictam neminẽ admiſiſſe,ni erogata prius ſtipe,quo nomine appellata eſt meretrix. Epicuri dictum nobile, Videri felicem,cui uitæ ſuppetant neceſſaria. De pecuniæ cura difficili. XXVII

ZEuxin pictura nobilem,inter cætera eius artificii,haud parũ multa quæ circumferuntur,& hominum deſideria uix explent,Helenam quandoq; ab eo expictam ferunt,cui tantum ſanè attribuerit,ut non temerè nec quemlibet, ac(ut Græci dicunt) ὡς ἔτυχε, ſpectatum admitteret,ni ῥητὸν ἀργύριον, ideſt propoſitam pecuniæ quantitatẽ erogaſſet. Quo expreſſum nomine Græcis eſt,uti Heracleote ſic mercenariam ſtipem ab adeuntibus, ac uelut manuarium æs corrogante, mox Helenam dicerent illam ἑταίραν,ideſt meretricem,ceu planè capturas ſibi,proſtito corpore,ab inuiſentibus turpiter quęreret. Lepidè ſic,ut interpretari libet,deformato item artifice,ut qui auidius quæſticulum corraderet. Id quod prudẽtiſſimus quiſq; facilè aut ſpreuit aut neglexit. Nam tantus ille uoluptatis aſſertor Epicurus,cum Ioue ſe promptius de felicitate in certamen uenturum,aſſeuerabat, ſi maza modò ſuppeteret ac aqua. Scires Gargetii ſenis hæreſin aliud præſcribere omnino, quàm prætẽdant uerba. Obſeruatum apud Hieronymũ eſt:Helenas dici quæ maritis ualere iuſſis,adulteros conſectantur,nulla interpellatæ uerecũdia. Cæterum,quod ad nummariam pertinet curam,parerga uelut opera,id item ſuppingemus,ab adiuratiſſimis proditũ monumentis

numentis, ὥσπερ ἐχῖνον λαβεῖν μὲν ῥᾴδιον, συνέχειν δὲ χαλεπὸν, οὕτω καὶ τὰ χρήματα. quod eſt, ſicuti echinum unicꝫ capere facillimum eſt, retinere difficillimum, ita & pecunias. Sententiæ huic ſuccinit ferè Anaxagoræ illud ὃν ἔφη περὶ βασιλείας, χρήματα χαλεπὸν συναγείρασθαι, χαλεπώτερον δὲ φυλακὴν τούτοις περιθεῖναι. ideſt, pecunias cumulare, arduum eſt, uerum cuſtodire difficilius multo. Nec relatu indignum quod grauis auctor in primis prodit Archilochus, quanquam non citra conſuetum illi κακοῤῥῆμον: nummos ſæpe uel minutiis hinc inde corraſis, nec ſine ſudore cõparatos, πολλάκις εἰς πόρνης γυναικὸς ἔντερον κατοίρουν. ideſt, in proſtitutarum delabi interanea frequenter.

Animos hallucinantes malis edoctos ſæpius reſipiſcere. De Hierone, Ptolemæo ſecundo, Phrage, & Damocrate palæſtrita. Caput XXVIII

HOminis prudentiam fortunæ indulgentia nunquam non remiſſiorem laxioremcꝫ, malis ſæpenumero ad ſe redire, ac (ut ſic dicam) in numerato & procinctu ſtare, non ſanctis modò teſtatum literis, quarum eſt ſcopus inconniuens ueritas, ſed & nobilibus exemplis aliquot palàm factum. Ex iis aliqua attigiſſe, intereſt plurimũ uitæ, ut inde edocti à linea identidem non aberremus, ſed in harena uerſemur noſtra, ideſt ex formula uiuamus, ne alioqui in decuriam tranſcribamur, non tam male uiuentium, quàm male pereuntium. Igitur proditum memoriæ eſt, Siciliæ tyrannum Hierona fuiſſe prius & priuatum, & planè omnium præcipuè inconcinnum inelegantemcꝫ, & agreſti porrò natura inconciliabilem ferumcꝫ, ac prorſum à fratre Gelone nil diuerſum. Sed enim poſtea quàm ægritudine implicito à publicis curis indulta uacatio, feriaricꝫ abundè licuit, febre interpellante, hominum factus elegãtiſſimus eſt. Siquidem quod uel inuito recuſanticꝫ otium ex morbo impertiebatur, εἰς ἀκούσματα πεπαιδευμένα, ideſt, doctis impendere diſciplinis adortus eſt. Quamobrem iam ſuæ ſpontis, ac prorſum cõualidus Simonide utebatur Ceo, ac Thebano Pindaro, necnon Bacchilide, ὁ δὲ γέλων ἄμουσος ἄνθρωπος. Ipſum hoc & Ptolemæo ſecundo uſu ueniſſe, compertum eſt. Quin auctor item Plato eſt, Phragen non alia magis ratione ſacris initiatum philoſophiæ myſteriis, quàm quòd ἡ νοσοτροφία εἴργουσα αὐτὸν τῶν πολιτικῶν συνάλλαγμα εἰς τὸν τῆς σοφίας ἔρωτα. ideſt familiaris ægritudo à ciuilium cura ipſum abducens in ſapientiæ amorem coniecit. Quòd ſi eſt, nimirum extentis optanda uotis triſtior ualetudo Critiæ fuerat & Alcibiadæ, ac Pauſaniæ inſuper Lacedæmonio, & compluribus id genus aliis. Porrò & palæſten legimus Damocraten pedibus ægrum, ut ſi qua effici poſſet, morbum diſcuteret, certamina adiiſſe ſacra, eocꝫ productum denicꝫ, ut in ſtadio lineam ſibi circumduceret, aduerſariis iuſſis extraherent ui ſi poſſent: nequeũtibus uerò, abiit demum coronatus. Faciunt porrò ad hæc quæ ſcribit Manilius Aſtronomicon primo,

Sed quum longa dies acuit mortalia corda,
Et labor ingenium miſeris dedit, & ſua quenque
Aduigilare ſibi iuſſit fortuna premendo,
Seducta in uarias certarunt pectora curas.

Super Electra adnotantur paucula, quæ dicta prius Laodice ſit. De Gyge, qui mulieres primus εὐνούχισεν. Necnon de Alcimi Lydorum regis felicitate. Interim & Xanthi memorantur duo, poeta, & hiſtoricus. Cap. XXIX

XAnthum fuiſſe melicum poetam, puto omnibus notum, qui Græca paulo uberius attrectarunt. Ab eo autem præter cætera, id item proditũ memoriæ eſt, Electram Agamemnonis, non ea uticꝫ initio fuiſſe nomenclatura, ſed dictam Laodicen. Quippe Agamemnone perempto, nupſiſſe Ægiſtho Clytemneſtram, qui & principatu ſit potitus: Electram uerò, ut quæ neglectui foret, cõſenuiſſe uirginem: qua ex cauſa, ab Argiuis id eſſe nominis ſortitam, διὰ τὸ ἄμοιρον ἀνδρὸς, καὶ μὴ πεπειρᾶσθαι λέκτρου. ideſt, quòd uiri expers fuerit, nec lecti experiens. Fuit & non incelebris rerum conditor Xanthus, patria Lydus, qui & uoluminibus quatuor Lydiaca fertur complexus. In eorum ſecundo, id quod haud relatu indignum opinatus ſum, Gygen omnium principem ſcribit, dum Lydis imperaret, γυναῖκας εὐνουχίσαι, ideſt mulieres eunuchas feciſſe, ὅπως αὐταῖς χρῷτο ἀεὶ νεαζού-

σαις, ideſt ut illis perpetuò iuueniliter florentibus uti ualeret. Cæterum amplius memorat Xanthus idem, Lydorum regno potitum quandoque Alcimum, qui & præcipua fuerit inſignis pietate, ingenioque mitiſſimo. Proinde ſtationis eius tempore uniuerſo Lydis altiſſimam contigiſſe pacis pinguiſſimæ tranquillitatem, & diuitias quoque affluentiſſimas. Et ita quidem, ut intrepidè ageret unuſquiſque, omninoque citra inſidiarũ ullum metum, uel (ut Græcè dicam) ἀδεῶς, καὶ ἀνεπιβουλεύτως. Id eo adnotaui libentius, quod inde adagionis ſpeciem poſſe aptius conformari, palàm eſt: ubi quis ἐν ἀπονίᾳ τε καὶ εὐδαιμονίᾳ διάγει.

Alcimi Lydorum regis felicitas.

Alcimi felicitas quid ſignificet.

Qua ex cauſa prædicent Delii, philoſophum non incelebrem Syrium Pherecydem tam tetro tamque exitiabili peremptum fato. Caput XXX

Pherecydes Syrius cur phthiriasi conſumptus.

SVper Pherecyde, quem ferunt Pythagoræ doctorem, alibi hoc opere commentati ſumus: nunc & ad id quæ ingerunt ſeſe, haud inſuper habebimus, ut locupletior, etiam ſi craſſiore (ut uocant) Muſa, fiat lucubratio. Igitur ſcribunt celeberrimi è Græcis conditoribus, in morbi (ut ſic dicam) propyleis ab eius corpore deliquatũ ſimilem uiſco calidum ſudorem, mox & ferinum quendam, poſtremò ſuccreuiſſe pediculorum ſobolem diram, qua colliquatis carnibus cõtabuerit. Sed antea, conſpectu horrorem incutiente, familiarium reclinare conſuetudinem cœpiſſe. Vbi uerò acceſſiſſet quiſpiam, ex eo ut haberet ſciſcitaturus, ὅτε τι ἐπιὼν τὶς περὶ τὴν θύραν διείρας τὸν δάκτυλον, ψιλὸν γεγονότα τῆς σαρκός, ἐπέλεγεν, οὕτω διακεῖσθαι καὶ τὸ πᾶν αὐτοῦ σῶμα. hoc eſt, per ianuæ peruiam portiunculam digito immiſſo, iam carne prorſum renudato, addebat, corporis reliquum compari affectum modo. Memorare autem Delios ferunt cõſueſſe, Apollinis indignatione philoſopho tetram adeo incuſſam plagam, quòd tumidius inſolentiuſque cum diſcipulis in Delo ſedens, multa quidem de ſapientia ſua oſtentaſſet: uerum & id reticere non quiſſet, Nulli unquam ſe deorum immolaſſe, nihiloque minus iucundè ſibi ad id temporis actos uitæ annos: nec citra omne incommodum minus, quàm qui Hecatombas ſubinde oblatum eant. Quo dicti rumore, uel leuitate potius, quam κουφολογίαν uocant, grauiſſimam rependiſſe pœnam, probabile prorſum fieri. Scribit Hiſtoriæ naturalis ſeptimo Plinius, copia ſerpẽtium è corpore prorũpente, Pherecydem exſpiraſſe: adeo infinitam eſſe morborũ multitudinem.

Herculeas columnas prius Briarei nuncupatas. Epaminondæ paupertas & magnanimitas, Perſarum regis munera ſpernentis. Caput XXXI

Herculis columnæ. Briarei columnæ.

ET Ariſtoteles quidem tantus in doctrinis uir, leuicula tamen quæpiam in libris non reformidaſſe, animaduertitur, quando Herculeas ſcribit columnas prius fuiſſe Briarei nuncupatas. Nam, inquit, poſtea quàm ab Hercule perpurgata terra eſt, & mare item, comparuitque omnino is in genus hominum beneficus, Briarei monumenta nulli prorſum rei eſſe, arbitrati plerique, in Herculem loci appellationem facilè corriuarunt. Scribit Tacitus quod ad rem uehementer facit, celebratas in Germanico Oceano Herculis columnas, ſeu (inquit) Hercules adiit, ſeu quicquid ubique magnificum eſt, in claritatem eius referre conſenſimus. Cæterum, etiam ſi nec huiuſmodi negligenda uſquequaque duco, nihilo ſecius multo illud grauius, uitæque commodius longe: quod Græca uerſanti nuper compertum mihi eſt, Epaminondæ Thebanorũ principi, tantumque non Græciæ totius, unum modò affuiſſe indumentum, & quidem rude ac pertritum, addo etiam ſordeſcens ſatis: quo nomine, ſi quando expurgandum fulloni traderet, interim ueſtis inopia alterius, domi ſe continebat. Quamuis autem à re familiari ſic haberet, nihilominus à rege Perſarum uim auri haud paruam ad ſe tranſmiſſam non admiſit. Quo fit, inquit Ælianus, ut reſpuẽtis animus maior longe ampliorque uideatur, quàm dantis. At quia ex fide parum forſan promi hæc à nobis, opinabũtur aliqui etiam ſerii, ſuper tota re hiſtorici uerba ſubſcribam: cui (opinor) in rem adducti præſentem haud colaphum ducent. Ἐπαμινώνδας ἕνα εἶχε τρίβωνα καὶ αὐτὸν ῥυπῶντα. εἴποτε δὲ αὐτὸν ἐδίδου εἰς κναφεῖον, αὐτὸς ὑπέμενεν οἴκοι δι' ἀπορίαν ἑτέρου. ἐν δὲ τοιαύτῃ τῇ πενίᾳ ὤν, τὸ παρὰ τοῦ βασιλέως πέμψαντος αὐτῷ πολὺ χρυσίον, οὐ προσήκατο. καὶ ἔτι ἐγὼ νοῶ, μεγαλοφρονέστερος ἦν τοῦ διδόντος, ὁ μὴ λαβών.

Epaminondæ paupertas et magnanimitas.

Hominum

Hominum ingenia tyrannica uel mitia, ex geſtis rebus facile plerunque conjectari. De Pericle, ac Gelone: item de Dionyſio poſteriore. Catapultæ inuentio. Caput XXXII

SVppetit ex hiſtoria plerunque uel tyrannica hominum ingenia, uel mitia in primis & popularia ſpectare. Id ipſum & mihi nuper uſu uenit Græca uoluenti quæpiam: quippe animaduerti, Athenis prætura dum fungeretur, Periclem inter alias uel hanc cenſuiſſe ſtatuendam legem, Vt ni parente natus quis foret ciue utroque, in reipublicæ participatum haudquaquam admitteretur. Cæterum, tumor hic plane, nimio plus ſibi applaudentis illuc erupit demum, uti in eundem grauior expeteret Nemeſis. Etenim quum ei duo eſſent liberi, Paralus & Xanthippus, graſſante publicitus ſæuo peſtilentiæ malo, uterque eſt abſumptus. Quamobrem ſobolis legitimæ ac ſolenni cõceptæ toro inops Pericles, reliqui habuit nil prorſum, niſi ut ſpuriorum præſentia ſuperſtitum, ſed reipublicæ ipſius ſanctione expertiũ, æſtuantem leniret animum. At contrà, ſi Gelonis expendas animi altitudinem, & in Siciliam uniuerſam benignitatem eminentiſſimam, quis non illius alliſam uelit animi elationem, huius uerò bonitatem rarenter uiſam alias, amplexetur exoſculeturque? Hic quippe uictis Carthaginienſibus apud Himeram, & occidione occiſis, factus Siciliæ totius compos, exſuperanti mentis magnitudine in forum pergens nudus alacriter pronũtiauit, Siculis ſe principatum reſignare. At illi ore conſono ſucclamantes, id ſe non admiſſuros, aſſeueranter prædicarunt, ut qui populares eius, gratiſſimosque mores diu antea forent periclitati, diuerſos longe à monarchico ſpiritu, intolerando plerunque. Argumento eius facti eſt, in templo ſurrectum ſpecie nuda ſimulacrum. Sed & rei geſtæ teſtimonium dictat epigramma. Quam uirtutem ſi promere ſciſſet Dionyſius poſterior, etiam ſi multa principatus propugnationi comparaſſet, catapultam quoque excogitaſſet primus: tyrannide, quam omnium in Europa maximam adamante munitam, gloriari ſolebat ſuperior Dionyſius, uiolenter Dionis opera excuſſus, non omnium inops infeliciter, quod uitæ ſupererat, ac turpiter tranſmiſiſſet, hebetiore etiamnum uiſu ex meri intemperantia, ſicuti à Theopompo proditum monumentis, ſciunt politiores paulo. Id quod mirum uideri præcipuè debet, quando longæ naues aderant quingentæ, peditum uerò centum milia, equitum decem, armorum, commeatuum, pecuniarum uis immenſa: tantum autem facinus eſt adortus Dion duabus tantum onerariis nauibus primò præfultus, uti prodidit Diodorus.

Philippum uictoria elatum, ne unquã fieret rationis impos, iniunxiſſe puero, mane ingreſſus diceret, Homo es Philippe. Caput XXXIII

POſtea quàm apud Cheroneam Macedo Philippus Athenienſium profligauit opes, felicitate nimia efferri aliquãtulum cœpit, ſed ita, ut rationis tamen limites nec tranſcenderet nec proculcaret, proinde ad iniuſtitiam aut uictorum ludibria & ſubiectorum iniurias neç dilaberetur. Id ne fieret quandoque, uti ſunt plerunque hominum ingenia, in peius mutabilia, ſic propèmodum cauit: nam ex pueris uni muneris id modò iniunxit, ut ad ſolis exortum ingreſſus inclamaret, Meminiſſet hominem eſſe ſe. Id ab eo conſtanter adeo ſeruatum ferunt, ut nuſquam omnino uel progrederetur ipſe, uel familiariũ quempiam, aut aliorum regis operam requirendum admitteret, quàm quot diebus puer intonuiſſet ter, Φίλιππε ἄνθρωπος εἶ.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI IN ANTIQVArum lectionum libros ad doctiſſimum Iureconſultum Zachariam Rhodiginum, Præfatio uiceſima.

SI ulli unquã, doctiſſime Zacharia, grauior incubuit cura patriam demerendi, ac omnes ciues ſuos: ego planè eum eſſe me, poſſum profiteri, quando ueterem Athenienſium ἀμνηστίαν inſequutus, traditis obliuioni omnibus, reiectisq́; animum quæ repetita ualẽt exulcerare, ac magna ex parte obductũ uulnus refricare: quippe infecta ne tempus quidẽ πάντων πατήρ, uti Pindarus inquit, reddiderit: non deſino pro uirili utroſque propagare in æuum, ut iam hinc cuncto terrarum orbi, qua modò Romanæ linguæ ſonus pertingat, palàm fecerimus, eſſe in rerum natura Rhodigium, quod ad hanc diem (nec dici tamen arroganter uelim) Cimmeriis obuolutum tenebris latuerat penitus. Eadem porrò animi ſimplicitate ciuium nonnullos duxi ſcriptis meis (ſi quis tamen eorum futurus eſt genius) illuſtrandos. Nam antiſtiti reuerendo Ioanni Mariæ Matarello unum noſtri, ut ſic dixerim, certaminis ſtadium cenſui dicandum. Exigebant id mores eius excultiſſimi, doctrina ſingularis, & quam ſuſtinet honeſtiſſimè dignitas clariſſima. Exigebat, immo efflagitabat, ut ſignificantius agam, ſanguinis coniunctio, & larium ferè communium, peruetuſta quidem, ſed tamen prædulcis memoria. Nunc autem in neceſſitudinis ratione ſentire ſum uiſus aurem mihi denuo peruelli, & inſuſurrari grauius, uiri me non boni ſubiturum crimen, ſi Zachariam meum ab iiſdem manantem fontibus præteriſſe ſuſtinerem. Ego uerò Iureconſultorum ſcientiſſimè toto feror animo in tui nominis gloriam, ſi modo is ſum, qui tibi in maximo doctrinæ faſtigio diu iam conſtituto ad laudem aliquid poſſim adiicere. Quoniam, dum in Romana profiteris academia, tuarum uirtutum ſplendorem ipſe uniuerſis abundè patefacis, ueterum placita ſapientum in ſanciendis legibus promendo in lucem nitidiſſimam. Adeo ut obſcuritatis nubilo ampliſſime diſcuſſo & ſqualore omni deterſo, in poteſtate omnium, qui te utuntur doctore, quod mirum eſt, ſi quid aliud, omnino comperiantur. Equidem parum perſpicaces illi eſſe mihi uidentur, ſi qui ſoli lumen afferre contẽdant: ſed enim conſanguinea huc me affectio tranſuerſum rapit, ut quantulacunq; ex libellis noſtris promi gloria poteſt, eam lætiſſimo uultu tecum ueniam participatum. Tantum abeſt, ut mentium hyſtricularum approbem uirus, quo contacta extabeſcunt omnia, dum alienæ derogando famæ, quod ſanguinariũ eſt, ſcientiam in ſe profundiorem probare hominibus uolunt, etiam ſi noctuinis oculis nunquam non caligare uel luce nitidiſſima pernoſcuntur. Sed libitinas facio miſſas. Illud grauius multo reliquum ſit mihi, ut amanter extenteq; doctiſſime Zacharia obteſtari non deſinam, quæ de myrotheciis noſtris qualiaqualia comperiantur, nunc primum in odores ſparguntur, & laborioſiſſimis euigilata curis, neq; enim perfunctoriam remur ſcribendi pragmatiam, publicum tandem indipiſcuntur, munuſcula boni conſulas, pureſq; non quidem magnitudini ſatisfactum tuæ, ſed ab imbecillitate noſtra, id demum quod eualuimus munificentiſſimè oblatum. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI
ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI VICESIMVS

Octimeſtris partus cur raro uitalis. Caput I

DVM pauloante aſtrueremus,præfici à cæleſtium rerum peritis, non ætatibus modò planetas,ſed & infantibus prius quàm promantur in lucem,quanquam(ut prætexuimus)ratione diſparili:adiectũ id quoq;,Octimeſtrem partum ideo non ferè cenſeri uitalem,quia Saturnũ habeat epiſcopum, cuius frigiditas ac ſiccitas uitæ plurimum contrariæ ſint. Adnotãdum uerò nunc,eſſe inter apprimè doctos qui aſtronomica ratione eliſa, aliud quod ſequantur magis,excogitent.Siquidem embryon ſæpe menſe ſeptimo,ab uteri conceptaculis egreſſum affectare,ac in id colluctari plurimum, uerum conatu excidere,atq; interim fatigatum effici imbecillius.Quòd ſi necdum refectis uiribus,octauo rurſum eundem petat conatum,oblæſum frequẽtius intermori. Hippocrates ſummus medendi artifex,qui tam fallere quàm falli neſcit,oneroſam moleſtamq; ac perdifficilem eius menſis geſtationem autumat,tum matris ratione grauiter affectæ,tum uteri incommodius ſe habentis,ac quodammodo ingeſtabile onus reſpuentis.Proinde ſi ſe oſtentet partio,dupliciter inde utero geſtantes uexatas,& à fœtu prodeunte,& affectione propria,inſigniter imbecillitate urgeri.Vnde cõſequutione probabili fœtum item oblæſum raro non emori.Alicubi tamen,quod huic ſententiæ calculum adiicit:corpore uegeto ſcimus ac ſucculento robuſtoq; prægnantes,octauo etiam promere uitalem fœtum , id quod in Hiſpania uſu uenire,ſcribit Auicenna, & in Ægypto Ariſtoteles.

Octimeſtris partus cur raro uitalis. — *Saturni frigiditas et ſiccitas uitæ contrariæ.* — *De Embryonis egreſſione.* — *Octimeſtris partus ubi uitalis.*

Fabulam fieri quid ſit. Vitam noſtram eſſe item fabulam. Platonis de ſpe apophthegma. Caput II

FAbulam fieri eleganter docteq; uſurpamus pro eo quod eſt,muniis uitalibus perfungi, & abire(ut Plautus inquit)in communem locum . Perſii ſatyrici poetæ id auctoritas comprobat:

Indulge genio,carpamus dulcia,noſtrum eſt,
Quod uiuis:cinis & manes & fabula fies.

Hoc uerò ex illo Horatiano apparet profluxiſſe:

Iam te premet nox,fabulæq;,manes.

Fabulam fieri, quid ſit. — *Perſij uerſus.*

Quin facetè luſiſſe putatur quidam non omnino malus nec imperitus, Viuentes etiam num fabulam eſſe. Quæ ſententia,mirum eſt quàm graphicè noſtris nos pingat coloribus:quoniã uti fabulæ nec uera inſunt nec uerisimilia,compari modo uita noſtra nec ueritatis quicquam nec certitudinis habet, niſi illud quo certius nihil,Hominem bullam eſſe,ſed multo magis ſenem,ut M. Varro ait.ex quo rectiſſimè uidetur Euripides,

οὐκ ἔστι θνητῶν, ὅς τις ἐξεπίσταται,
τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται.

quod noſtris uerbis ſonat , Mortalium nemo eſt,qui craſtinum ſibi audeat polliceri. Et quod grauius aliquanto eſt , οὐ βίος ἀληθῶς ὁ βίος, ἀλλὰ συμφορά. hoc eſt,uita non uerè uita eſt,ſed calamitas. Sicuti Euripides idem ſubnotauit ſententialiter. Vnde & Palladas ſcitè,

δακρυχέων γενόμην, καὶ δακρύσας ἀποθνήσκω·
δάκρυσι δ᾽ ἐν πολλοῖς τὸν βίον εὗρον ὅλον.
ὦ γένος ἀνθρώπων πολυδάκρυτον, ἀσθενὲς, οἰκτρὸν,
συρόμενον κατὰ γῆς, καὶ διαλυόμενον.

Lachrymans ſum natus,ſed & lachrymans morior : in lachrymis uniuerſam comperi uitam:o genus hominum lachrymoſum,debile,miſerabile:tractum in terra,ſolutumq;

Vita noſtra eſt fabula. — *Homo bulla.* — *Iuxta illud Senecæ.* — *Nemo tam diuos habuit fauentes, craſtinum ut ſibi poſſit polliceri.* — *Euripidis ſententia.* — *Humanæ uitæ miſeriæ.* — *Hominum genus lachrymoſum.*

Nos tamen opinionum illecti uanitate, nobisque blandius ementientes, ſpes inanes omnino cõfouemus, quod ad præſentem attinet uitæ ſtatum, nec philoſophum audimus eminentiſſimũ Platonem ſubinde inſuſurrantem τὰς ἐλπίδας ἐγρηγορότων ἀνθρώπων ὀνείρατ' εἶν. quam ſententiam iure Latii ſic donamus, Spes eſſe uigilantium ſomnia.

Maronis locus ex primo Georgico, Septima poſt decimam felix. Lunam humectare, non areſacere. Tetradiſtæ qui ſint. Caput III

ERat in manibus nuper Maronis Georgicon liber primus, eo gratior nobis quòd Columellæ teſtimonio poeta hic, ut in aliis ſummus, ita & agricolationis diſciplinam carmine potentem fecit. Quo nomine eum plerique omnes bene literati adprobique obſeruant, ueluti τεμενῶν ἱερά, ideſt templorum ſacra. Ita eſt doctrina multifarius, & morum ſanctitudine præcellens. Inibi ergo hoſce uerſus legebamus, ubi lunarium ratio dierum pertractatur,

Septima poſt decimam felix, & ponere uites,
Et prenſos domitare boues, & licia telæ
Addere.

Quæſitum diu & anxiè in eruditorum ſcholis, quid ſit quod poeta nobilis ait, Septima poſt decimam felix. Seruius multa quidem affert, ſed quia dictorum rationes minus protulit, poſteris amplius quærendi curam iniecit non mediocrem. Nos ergo quæ apud cæleſtium rerum peritos obſeruauimus, hinc iam attexere pergemus. Illud autem traditur primum, Lunæ calorem eſſe imbecillem prorſus, adeo uti nequaquam ita unquam augeſcat, ut ſiccitatem queat inducere. Cæterum ad humectationem uſque modò progredi. Vnde & illud conſequutione quadam manifeſtum, pro luminis copia, & ex eo etiã caloris, corpora humectari. Conſimiliter ad deſectum tendente lumine, humectationis detrimenta fieri & caloris. Sciendum & illud: lunam priore dichotomia excalfacere plus atque humectare quàm ſequenti, ratione (ut prætexuimus) augeſcentis aut decreſcẽtis luminis. Ex iis deprehendère periti rerum, increſcentis lunæ ſpatia eſſe plantationibus uelut decretoria, quoniam humoris exſuperantia ſemen madeſcens celerius uendicet incrementa. Vbi uerò deteritur lumen, cædi optimè materiam, quæ areſcat tunc attenuetur'ue: propterea nec carie compurieſcat. Quamobrem apud Maronem, quum ſeptima poſt decimam nominatur, neutique decimamſeptimam intelligi poſſe: quamuis id non abnuat interpres. Hanc ſiquidem ponendis uitibus incommodam cenſeri, propè in confeſſo eſt, ob luminis detrimenta. Verum probabilius id, aut ſeptimam ſignificari, quæ ſit poſt decimam prima, & melior, ideſt quartamdecimam, quæ dies comprobari omnium calculis poteſt, luna tum plenam faciente uiſitationem: aut dies colláudaſſe duos, credamus poetam agricolationis peritiſſimum, ſeptimum ac decimum, ſed hunc eo amplius. Septima utique luna dimidio orbe cæſa conuiſitur. Decima amphicyrtos, ideſt utrinque gibboſa. Et utrobique humor affatim, calorque radicibus affundi facilè poteſt. Quòd uerò ſeptimadecima die ſubuectari in aream fruges, poeta Heſiodus prodit, non aliunde uideri natum poteſt, quod item ex Procli interpretatione liquet, quàm quod à circumacto lunari orbe proſollunrur ferè uentorum afflatus euentilandis frugibus peraccommodi. Scire tamen licet, M. Manilium Aſtronomicon quarto, ſeptimam poſt decimam ex Maronis imitatione, pro decimaſeptima accepiſſe: ſic enim de cancri partibus ſcribit,

Prima rapit, nec ter quintæ clementior uſus,
Septima poſt decimam luctum, & uiceſima portat.

In collectaneis Rei ruſticæ apud Græcos ita lego, Eſſe qui ſtatuant, augeſcente modò luna plantationi incumbendum: tendente uerò in damna lucis, haudquaquam. Alii ab quarta in octauamdecimam rectè plantari autumant. Nec deeſſe, qui ab decima ad uiceſimam quippiam fieri id genus uetent, ὅπως μὴ τὸ φῶς αὐτῇ συγκαταχωσθῇ τοῖς φυτοῖς. Illa uerò rectior obſeruatio, luna inferna permeante id agere: ſupra terram autem poſita, cædere materiam. Ad rem fortè illa nil admodum attineant, ſed enotaſſe prius nil obfuerit, quod poſitũ à Plutarcho ſcimus: Ægyptios fabulari, eadem die Oſiridis eſſe peractum interitum. Pythagoreos uerò antiphraxin eam diem mathematica ratione nuncupare, & abominari in primis. Tetradiſtas denique à Græcis uocari uita laborioſos, ac

ſos,ac multis occurſantes turbinibus,conflictatosq́; crebris Fortunæ aſſultibus,neque id citra gloriam tamen : ab Hercule ducta uocabuli ratione,quem quarta natum luna ferunt. Sunt qui coitionem eo nomine intelligant familiarium iuuenum τῶν τετράδι γεγονότων. Lunæ καταυγασμοῦ καὶ σκιᾶς rationem literis mandauit omnium princeps Anaxagoras. Sed quum Athenienſes concoquere philoſophos nequirent,in uincula impactus,uix eſt à Pericle ſeruatus.

Hercules quarta luna na-tus.
Prouerb. quarta luna nati ad ſtier.
Anaxagoras a Pericle ser-uatus.

Sententia triplex de lunari lumine. Quibus probetur rationibus,lunam repercuſſu lucem non propagare. Caput IIII

IN hac lunæ mentione ſubeunt obſeruata in ueteribus memoriis digna relatu uel præcipue. Scribit enim Architecturæ nono Vitruuius , ſed & in libro De orbium cæleſtium contemplatione Cleomedes,inter Beroſi placita contineri,Corpus lunæ pilam eſſe dimidia parte candidam,alteram ceruleam. In coitu uerò,ſolis ardore corripi,cõuertiq́; partem eius candentem proprietate quadam naturæ luminis ad lumen trahendi,quo quidem tempore noſtri auerſam dicant eam:quæ enim non uiſuntur,quæq́; latent,ita nuncupantur. Plinius:In coitu utiq; non cerni,quoniam hauſtum omnem lucis auerſa illò regerat unde acceperat:quum uerò plena fuerit,ut conſpici tota poſſit,aduerſa. At Græci per diametrum hęc & dimetientẽ lineam obiecta appellare ſolent. Ceruleam uerò,hoc eſt inferiorem eius partem,quia candens non ſit,propter aeris ſimilitudinem,obſcuram uideri. Eandem porrò ſententiam in deo Socratis exprimit Apuleius. Sunt qui lunam à ſole illuſtrari autument,unde & nothum eius lumen uocarit Catullus:uerum per refractionem illuminare aerem, quod uſu uenire in ſpeculis conſpicimus,ſplendentibusq́; argenteis laminis,ſiue argyromatis. Haſce duas ſententias in Pſalmorum enarratione quum retuliſſet Auguſtinus , difficulter inquit perſpici poſſe,utra demum ſit uerior. Magnus utiq; Baſilius in Hexaëmero,lunæ corpus eſſe magnum comprobat,& ſplendidiſſimum omnino poſt ſolem,etiam ſi non ſemper eius conſpiciatur magnitudo propter ſchematiſmi uarietatem. Extat & ſententia tertia,Miſceri eius lucem propriam ſolari lumine,ac huiuſmodi fieri,haud utique carentem ipſam affectu,nec uelut corpora ſolida,ſplendida,micantes habentem ſplendores,illuminantemq́; aera repercuſſu,exceptis à ſole radiis,quos deinde ad nos regerat à ſole alterata(ut ſic interim dicere permittamur) tali temperamento proprium habens fulgorem,non primo quidem & per ſe,uerum per participationem. Hanc opinionem eruditi ſaniorem interpretãtur,quàm ſit ea,quæ lunam aſſerit per reflexionem illuminare,regeſtis ab ipſa fulgoribus:quam rem à luminoſis fieri corporibus,quando ſunt ſolida,animaduertimus. Quod uerò impoſſibile ſit,lunam repercuſſu lucem propagare , hiſce(opinor) ferè rationibus Cleomedes idem comprobat. A corporibus ſolidis non eſt quidem extra naturæ modum, reflexionem fieri,non item ab aqua,cui ipſi ineſt denſitas quædam:at à raris corporibus refractio fieri nequit:quî enim fiat,ut ab aere aut igne repercuſſus efficiãtur,quum eiuſmodi tam extrorſum quàm introrſum radios admittant? ſicuti ſpongias oppleri aqua,animaduertimus. Adde,quòd qui ex refractione ſeſe promit ſplendor,prætenuis eſt,ac ferè nullus. A luna uerò non terra modò colluſtratur,ſed & mundi uniuerſa,quũ regeſtus lucis,ne duorum quidem ſtadiorum menſum ſuperferatur. Liquet id in ſpeculis,& id genus aliis. Quòd ſi lunari amplitudini acceptum referri oportere,contendat quiſpiam:ſciat uerò is,tam in paruis quàm uaſtioribus lucem regerentibus analogi rationem haberi conſimilem. Porrò ſi luna repercuſſu colluſtraret,neq; quum in cornua ſinuatur,neq; item dichotomos uel diuidua terræ lucem infunderet:quando quæ reflexu illuminant,ad rectos angulos lucem promunt. Proinde orbe pleno,ad occidua ſolemq́; ipſum fiet lucis reflexio. Lunæ uerò mediana tantum terræ ſplendorẽ affundent, orbis uniuerſus minime:quippe ex meditullio tantum,rectiangulus radius ad terram promi poteſt. Quòd uerò ab orbe toto colluſtretur terra,euidens inde ſumi argumentum poteſt:nam ubi emergere primum ab orizonte incipit curuatura,proiectantur ad terram radii,deuexis partibus cælum non terram ſpectantibus.

Lunæ corpus quale.
Luna auersa quando dicatur, &
Luna aduersa.
Lunã a sole illustrari.
Catulli locus enodat.
Lunaris luminis ratio.
Lunam repercussu lucem non propagare.
Mundi uniuersa a luna collustrari.

Lumen eſſe cæleſtium uirtutum uehiculum. Cur à nobis longius abeat ſol, nec luna eundem præferat ſchematiſmum. An item à planetis illuſtretur, uti à ſole. Rurſum quid lumen, ex Plotino & Proculo. Caput V

Eſſe uerò lumen cæleſtium uirtutum, & quidem omnium ueluti uehiculum, in Meteorologicis libris Auicenna ſcribit, & comprobat Albertus in libro De ſomno & uigilia. Inde ambiguitas haud contemnenda exoritur: Si ita ſit, ueluti propemodum aſſentimur, cur nam ſtatis temporũ cardinibus longius abeat à nobis ſol, nec luna eundem præferat ſchematiſmum aſſidue. Hæc uerò qui æqua lance penſitarit, ſumma diuini examinis ratione diſpenſata, comperiet. Siquidem terrena fragilitas cæleſte bonum, quamuis inenarrabile, pati diutius nequiſſet. Proinde diuinæ prouidentiæ inconniuens acies hyemali ſydere longius ſolem abduxit, ut noctium humecta opacitate reficeretur terra, exuſtione alias primo quoq; tempore peritura mortalium uſibus, & animãtium cunctarum: nam & ſic etiamnum perit parte haud contemnenda. Eadem uerò diuinitatis diſpẽſatione, nec perpetes, eoſdemq; ſolis ad nos profundit radios luna, ſed nunc parcius, nunc uberius pro ſchematiſmorum ad ſolem euariatione. Qua ex cauſa neq; item proprio admodum eſt condecorata lumine. Quòd ſi in diſquiſitionem euocet quis illud quoq;, an lunari ſyderi lucem fœnerent planetę item alii, ſicuti ſol, aſſeueranter aſtruendum, non fœnerare: quod ſilentis lunæ dictat ratio, quem coitum uocant, quo penè deſtituitur luce, quia ſplendoris de ſole hauſtum habeat nullum in aduerſo nobis diſco, futura non adeo lucis inops, ſi quid à planetis mutuaretur. Porrò de lumine ſubnectamus hic ſcitu digna pleraque, ex magnis comperta auctoribus, & illud in primis, ex Plotino ac Proculo: eſſe lumen, uiſum quendam aſpectumq; numinum, per cæleſtium oculorum radios profuſum, emicansq; procul. Eſſe item diuinum quẽdam ſpiritum, à quo & ſpectentur omnia, & quantum in eo eſt, ab omnibus ſpectetur ipſe quoq;. Hunc nuſquam extingui aſtruunt, ſed ſydera conſequi perpetuo. Eſt deniq; lumen quaſi numen quoddam in mundano hoc templo, dei ſimilitudinem mortalibus ingerens. Quod ipſius boni filium nuncupat in republica Plato. Eſt uerò cauſa, conſeruatio, excitatio quæ naſcuntur omnium, non ſecus ac ſtruthii aſpectu confoueri traduntur oua.

Item de lunari lumine. Cur ſelene. Cur in Dianæ ſacris faces, & cur tergemina Diana, & Hecate. De Geryone paucula. Hecatompedon. Plutarchi codex emaculatur. Hecatombæum. Hecatombe quo ritu celebraretur. Mænides. Canes cur immolentur Hecatę. Virgilii locus ex Bucolicis. Dictina. Triuia unde, & Diana. Caput VI

Lunam uerò de ſolari fonte haurire, uel nominis etymo coniectant eruditorum ſcholæ: nam ſelenen dici, quòd lucem nouam habere perpetuò uideatur. Adiiciunt calculum & Dianæ ſacra, quæ uocant Artemia, in quibus ex hoc argumento geſtantur faces. Quia uerò triplicem faciat uiſitationẽ luna, quum ſurgit in cornua, & falcata dicitur, quumq; diuidua eſt, & quum orbe circumacto: hinc propagatum autumant poeticum commentum de triformi Diana. Vnde ſit & Maronis illud decantatum grammaticis, diuerſeq; pro ingeniorum captu expoſitum,

Tergeminamq; Hecaten, tria uirginis ora Dianæ.

Quod exprimens Auſonius in ternarii numeri grypo, inquit,

Tergemina eſt Hecate, tria uirginis ora Dianæ.

Verum in eius loci enarratione, ut nil prorſum diſſimulem, uaria (ut dixi) promuntur à ſtudioſis pro inuentorum ratione. Sunt enim qui Hecaten ibi tergeminam dici opinentur, quia ſit (ut ſcribit Orpheus in Argonauticis) trium capitũ, eam ſiquidem τρισσοκέφαλον inde appellat, ita quòd dextrum caput ſit equi, ſiniſtrum canis, medium hominis agreſtis. Eſſe quoque Tartari filiam, eiuſdem comprobat carmen, ταρταρόπαις ἑκάτη. Ex quibus Seruium coarguere nituntur, iterationem eſſe tradentem ibi. Nam etiam ſi Hecaten dici Proſerpinam ſæpe inuenias, tamen intelligi quãdoq; ſeparatum numen. Putant alii, quia multi Hecaten cum Iunone coniungunt, ut ſit eadem Iuno,

Diana

Diana & Proſerpina:ex quibus Hecate,ut eſt apud Lucanum,commune efficiatur numen:idcirco,ne alterutrum poeta damnaret,utrunq; dixiſſe. Nam eſſe item,qui Hecaten Perſeo Titane,& Aſterie Latonæ ſorore prognatam ferant. Cui elementa ſubiecerit Iupiter,fecerítq; cælo hereboq; potentem,ut cecinit poeta nobilis:unde etiam Hecaten dictam uoluit Heſiodus, à multiplici uidelicet poteſtate. Aiunt & illud Græci, terniones,ideſt τὰς τριάδας, apud inferos cenſeri admodum,ut qui ſint Hecates numini conſecrati. Cui item argumēto compari trigla piſce rem diuinam fieri,& ſurrigi in triuiis ſimulacrum,quod(ut inquit Ariſtophanis interpres,& approbat in Deorum natura Phurnutus)luna,Diana,Hecate,idem crederetur numen:cui ſole occiduo,uice ſacrificii cœnam mitterent ditiores in neomeniis,quam famelici pauperes diriperent uorarentq;,à dea factum id cauillantes. Quòd ad triglam attinet,ſic in Euſtathii monumentis legimus:Trigla(inquit)ex ueterum ſententia,Dianæ creditur ſimulacrum:quatenus (ut Cilix poeta aſcribit) ſic dicitur,quoniam ter anno gignat. Luna uerò tertio poſt coitum die manifeſtam uiſitationem facit. Hecaten in Bœotia præcipuè coli ſolitam,ſcribit Theogoniæ Heſiodi interpres. Dici autem Hecaten, ἀπὸ τὸ ἑκάστου προνοεῖσθαι, quòd uniuſcuiuſq; prouidentiam gerat. Nam quicquid in terra uiſitur,ac mari,fato ſubiici:quod ut numen,uenerētur pleriq; omnes. In Pachyno Siciliæ promontorio Hecatæ cenotaphiū exſtructum ab Vlyſſe legimus,ob nocturnos ab illa immiſſos terrores. Hecatomphonia ex lege immolari à Meſſeniis ſolita,in Septem ſapientum conuiuio auctor Plutarchus eſt:tanquam ex hoſtibus centum interemiſſent,ut inquit Pauſanias. Id ſacrum obiit Ariſtomenes Ioui ἰθωμάτᾳ. Verum,ad præſens negotium nihil,ſicuti nec Hecatompedon,quod fuiſſe Pallados templum autumant,omnibus lateribus pedum omnino centum. Id & Parthenon dicitur pleriſq;. Plutarchus in Pericle Hecatompedon parthenona uocat : qua in parte,in codices Latinos irrepſit labecula: nam circumferuntur ad hunc ferè modum,Hecatompedon parte noua. Verum,Græce ſic, ἑκατόμπεδον παρθενῶνα Callicrates & Ictinus perficere ſunt exorſi. Neque item Hecatombæon,ad Hecatem ſpectat,qui Athenienſibus menſis erat,Soli ſacer:cuius quia tunc magnus ſit curſus , inde tempori factum nomen, quando numerus is ſignare magnitudinem aduertitur plerunq;, quod probant Hecatombæa. Menſis hic Cronion dictus ueteribus quoq; à ſacrificiis,quæ Crono fierent,ideſt Saturno. Hecatomben ſacrificium quandoq; ſic ſolitum celebrari comperiſſe uideor : Aræ primum uno in loco centum ſtruebantur ceſpititiæ,inibi centum mox immolabantur ſues,oues totidem. Quòd ſi Imperator rei daret operam diuinæ,centeni feriebantur leones,aquilis nec paucioribus,aut id genus animalibus cæteris. Quod & à Græcis factitatum item nouimus,præcipuè cum latius graſſaretur peſtilentia. Sed ad rem. Theagenem quendam domi Hecates ſimulacrum,quod Hecateum uocant, adeo ſuperſtitioſe coluiſſe, Græcorum monumentis adnotatum eſt, ut nuſquam omnino proferret pedem,ni id conſuluiſſet prius. Hecate præterea Mænida putant immolari,quòd ſit quibuſdam maniæ,ideſt furoris cauſa,ut iis qui dicuntur σεληνιαζόμενοι. Antipbanes certè Mænidas uocat hecates cibum:eſt autem notiſſimus piſcis. Quanquam ſunt & leucomænides, boacas nuncupant quidam. Alibi poeta idem mænidas & triglas Helenæ dixit cibaria. Mænis à Theodoro dicitur alec. Porrò & Hecate canem immolari,in Mimis prodidit Sophron:quippe,ut ſcribit Lycophronis interpres, canis latratus carmina ſoluit omnino, καὶ τὰ φάσματα , ſicuti æris tinnitus quoq;,aut eiuſmodi quippiam. Propterea in Alcxandra Lycophron,

ζήρινθον ἄντρον κυνοσφαγοῦς θεᾶς λιπών.

Ad hæc reſpectare Virgilianum illud ex Bucolicis,nemo non emunctæ (quod aiunt) naris aduertit,

Neſcio quid certè eſt,& Hylax in limine latrat.

Dictinam ſcribit Phurnutus,non Dictynam : ἀπὸ τοῦ βάλλειν δίκειν τὰς ἀκτῖνας. Nam inquit, δίκειν indicat τὸ βάλλειν. Dictyneum & Phœbeum loca ſunt prope Spartam, de templis puto eorum deorum dicta. In Apuleii magiæ Apologia prima obſeruatum illud quoq;:ad magorum cæremonias aduocari Mercurium conſueſſe,carminum ue-

ctorem

ctorem, & animi illicem Venerem, ac noctium conſciam lunam, & manium potentem Triuiam. Ad malignos certè ſpiritus, loco mouendos, diuinationemq́ per mortuos explendam, Ptolemæus in quadripartito conferre putat cæleſtem harmoniam, quando luna fuerit magiſterii domina, coſtatq́ Iouis ædes, Sagittarium uel Piſces. Triuiam dici, quoniã triplici ſit figura inſignis, ait Baſſus Phænomenon Arati interpres: nam eadem eſt Luna, Diana, Proſerpina, ideſt cæleſtis, terreſtris, & inferna. Et Proſerpina quidem, aut quia noctu luceat, uel quòd humilior currat, & terris præſit. Nam & boum habere bigam creditur, quod eius detrimenta non terra modò, uerum lapides, animalia, & lætamina ſentiunt quoq́, quæ lunæ incrementis eiecta uermiculos parturiant. Diana uerò, quoniam arboribus ac fruticibus augumenta inducat: quo forſan argumento etiam Phyllada nuncupauit Callixenus apud Athenæum, ni etiam foliorum ibi contextum malis accipere aut ramos, ut eſt apud Ariſtophanem. Deniq́ crementis lunæ deſecta ligna furfuraceis tineatum terebrationibus fiſtulaſcunt. Dianam dici uolunt, quaſi Dimen, quod die appareat noctuq́: nam & bigam contribuunt propter duo uiſitationis tẽpora, aut ob celeritatem. Sunt qui par equorũ unum tradant album, nigrum uerò alterum: quoniam hyeme ac æſtate luceat plus, quàm autumno aut uere. Quod uerò pauloante de lunæ ſchematiſmo triplici ꝓtulimus, apud Heſiodicos enarratores comperimus illud item: adcredidiſſe pleroſque Geryonem tricipitem, hoc eſt τρικέφαλον γηρυονῆα, non eſſe alium quàm lunam. Sed alii ea fabula ſignari prodiderunt hyemale ſydus: alii tempus ipſum, in quo præſens, præteritum, inſtans, ueluti tria cenſeantur capita: poſtremò ad triplicem lunæ mutationem quot menſibus prouenientem calendarum, nonarum, iduumq́ diſtributionem referri oportere, contendunt auctores eminentiſſimi.

Septem ab aliis dici lunæ permutationes. Quid phaſis. Iugum dici de Libra. Cicero inibi explicatur. De Diana, quam uocant Agroteram & Endymione. Cur Lunæ appellatione mundus ſignificetur, necnon mens noſtra. Lunæ domus, qui cenodromos dicitur. Synaphia in eadem quid, aut aporrhœa. Lunus deus. Virgilii locus ex libro tertio, Qua ſe plena per inſertas fundebat luna feneſtras.

Caput VII

SVnt autem qui diſſecãtes curioſius ſeptem faciant Lunæ permutationes, easq́ dicant phaſes, quo uerbo utitur in libro De menſibus Theodorus quoq́. Sed & Ariſtoteles Meteororũ primo, in cometarum ratione: Euenit, inquit, hoc Mercurii ſtellæ, διὰ γὰρ τὸ μικρὸν ἐπαναβαίνειν, πολλὰς ἐκλείπειν φάσεις. ideſt, quia parum à ſole abſcedit, multas relinquit phaſes. Sed & pauloante Anaxagoram refert, ac Democritũ dixiſſe, cometas non eſſe aliud, quàm σύμφασιν τῶν πλανητῶν ἀστέρων, hoc eſt (ut uerbo uerbum reddam) coapparitionem errantium ſtellarum. Quanquam eſt apud Pollucem, phaſin dici delationem eorum, qui in metallicis aut emporiis aliquid peccaſſent, uel etiam in uectigalibus, ut qui publica uſurparẽt. Ac omnino phaſis dicitur cuiuslibet occulti criminis apud magiſtratus indicium. Meminerunt uerbi huius Dinarchus & Demoſthenes. Pręterea ſi quid orphanorum tutores in domorum elocatione fraude agerent, eius denuntiatio facti rectè appellabatur phaſis, ut Lyſias commeminit. Sed illud non prætereundum utiq́, à Chalcidio perpenſe traditum, fieri uiſum uel tuitione quam dicũt phaſin, uel intuitione quam emphaſin, aut detuitione quam uocant paraphaſin. Eſſe autem phaſin, ubi aliqua ſimpliciter uidentur, ac propriè, nec reiicitur uiſus. Emphaſin, quando radii fragmento ad oculorum aciem recurrẽte, res uidentur ut in ſpeculis & aqua. Paraphaſin intelligunt, quoties non in cute ſpeculi, ſed introrſum, & tanquam in penetralibus ſimulacrum inuenitur, obumbrante nigredine aliqua, ut in pellucidi quidem, ſed fuſcioris uitri lamina. Fit enim ut ipſi noſmet uidentes intra ſpeculum eſſe opinemur, nec os noſtrum è ſpeculo, ſed intra ſpeculum uidere. Sed ad lunam redeo. Primam in ea phaſin ſtatuũt, quum exoritur emergitue à ſole. Et corniculatio dicitur, aut corniculans luna. Ea uerò à Gręcis figura Menoides nominatur, ſicuti Martiano propemodum credimus: etiam ſi apud Firmicum Matheſeos quarto, non citra mendum (opinor) monoides legitur.

Vnde

Vnde lunata conchylia dicantur Plinio. Sunt tamen qui emergẽtem primitus lunam artitocon nũcupent, mox menoide. Poſtea eſt dichotomos, hoc eſt dimidio orbe cæſa uel diuidua. Porrò amphicyrtos, quod eſt, utrinq; gibboſa. Inde panſelene, ſiue plena: è ſolis regione quum normaliter ſteterit, ut Marcellini uerbo utamur. Rurſusq; amphicyrtos, ac denuo dichotomos. Demum luminis uniuerſitate priuatur, quum ſilere intelligitur: & ab Græcorum ſcientiſſimis ſynodica nuncupatur, uelut cum ſole commeans, ut tradit Theon. Ex hac ſchematiſmorum diuerſitate ſubinde euariante in ſanctis literis legimus quandoq;, per Hiericho, quod uerbum lunam indicat, mundum ſignificari: quia ueluti luna, in continua ſit tranſmutatione. Non deſunt qui mẽtem noſtram lunæ nomine accipiendam putent, quæ pro conuerſionis ratione ad ſolem ſuum ſchematiſmos euariat, luminis & umbrarum diuerſitate ac uiciſſitudine, etiam ſi ſplendoris facultate nunq; exuatur prorſum: ſed nec uniuerſa item eniteſcit, quando rationis impos pars, tanquam cõſtipatior ac apta minus, fulgorem non admittit. Dignum uerò quod non prætereatur: lunæ motum quendam cenodromon dici, ideſt κενόδρομον, ſi per uacuum currat, ideſt planetarum nulli coniuncta. Id quod ex Firmici uerbis dilucere amplius poteſt, Matheſeos quarto: A Saturno, inquit, defluens luna, ſi ad nullum feratur, ſed per uacuum ſuos dirigat curſus, patrimoniũ miſera laceratione dilapidat. Synaphiam, ideſt συναφίαν uocant Græci, quum ſtellæ cuipiam uel planetæ per radiationem luna coniũgitur, ſicut quum abſcedit ac defluit, aporrhœam dicunt, ſeu ἀποῤῥοίαν. In iis poſtremò, quæ de luna diu commẽtamur, nec Ciceronis quidem nodus ex Diuinationum ſecundo, prætereũdus ſilentio eſt, qui paulo impolitioribus, uelut ſufflamen moleſtius, inijcere morulam poteſt. Lucius inquit Tarutius Firmanus Romam in iugo quum eſſet luna, natam eſſe dicebat. Iugum hic, libram accipe ex Solino in Polyhiſtore, & Græcis præterea, qui Scorpii priorem partem ζυγὸν dicunt, ideſt iugum. Nam in Rei ruſticæ præceptis Zoroaſter, ſicuti in primo De agricultura libro, cuius apud Græcos incertus eſt auctor, adnotatum comperi, tria fecit autumnalia ſigna, ζυγὸν, σκορπίον, τόξον. Deniq; quando Diana eadem cum luna eſt, tranſmittentibus Hiliſſum terræ Atticæ fluuium, unde Hiliſſiades nuncupentur Muſæ, occurrit (Pauſanias inquit) regio, quam dicunt ἄγρας, ubi fuerit Dianæ ἀγροτέρας templum, quòd inibi uenatam primò deam fabulantur è Delo profectam, quo nomine ſimulacrum arcu erat inſigne. Lunam deniq; ab Endymione amatam fabulantur, atque inde filias eſſe ſuſceptas quinquaginta. Vero ſimilius fit (inquit Pauſanias) uxorem illi fuiſſe Aſterodiam, ſiue Chromiam, uel etiam Hyperippem, natosq; ei liberos, Epeum, Ætolum, Pæona, puellam Eurycœdam. Ab Epeo autem dictos uolunt Epeos, quibus imperauit: à Pæone Pæonas ad Axium fluuium. Fuit Æthlii filius Endymion. Eius ſepulchrum Elei oſtendunt. Heracleotæ, qui ad Miletum ſunt, in Latmum ſeceſſiſſe prædicant, ubi Endymionis agnoſcitur adytum. Porrò adiiciamus de luna, quippiam ex hiſtoria & priſcæ religionis uanitate: ab Carrenis Lunum deum eximio uenerationis ritu coli: quoniam ſit ab prudentiſſimis traditũ, qui Lunam fœmineo credat nomine appellandam, itaq; habendam prorſum, muliebribus mancipatum deliciis uitam tranſmiſſurum, ſeruitutis onere ingeſtabili. At qui maſculorũ decuriæ aſcribendam cenſuerit, eum uerò uxori pro arbitrio iniecturum frena, reclinatis facilè uel eluſis perruptis'ue inſidiarum tendiculis omnibus. Nam Græcis quoq; Ægyptiisq;, etiam ſi uti fœminam uidentur enunciare, myſtico tamen ſenſu deum planè credi. Sed illud Virgilianum Æneidos tertio, cuiuſnam modi eſt in peſtilentiæ mentione? Penates nanq; ingeſtos per quietem Æneæ ſcribit, quà ſe

Plena per inſertas fundebat luna feneſtras.

Cur enim ait, Luna plena? nempe quia canonica peſtilentiæ ratio ab ſyderum poſitu ex cæleſtium rerum præcipuè ſtudioſorum obſeruatione producitur. Quippe ſi plenilunio coitu'ue œconomi cardinis exortiui planetæ ſint odioſo aſpectu aliquo parum felices, ſæuam inoriri peſtilentiam: grauiorem autem multo, ſi occurrat octaui domicilii œconomus maligno ſyderis alterius uultu: grauiſſimam deniq; alterutro luminum laborãte, ociſſimo peſtilentiæ præſagio. Nec illud negligendum, inter ſeneſcentem ac

nouam lunam diem ab Atticis dici ἕνην καὶ νέαν. ex eo quòd ea die poſſit uideri extrema & prima luna.

Memoria matutina, quæ intelligi debeat. Quintiliani locus explicatur. Rurſum de memoriæ ui pluſcula. Caput VIII

MEmoriam matutinam dici quandoq; inaudias, nec aliam prorſum intelligi, quàm quæ firma conſtansq; ſit, ac eorum quæ ſemel apprehenderit, retinentiſſima. Siquidem ſyncerius cohærentiusq; adglutinãtur, quæ proferente ſe die, percipimus, quo iam auctiore ſubſultat uirtus ea, hebeſcitq;. Nec id alia magis ratione, quàm rerũ turba (uti aſſolet) ſeſe oſtentantium ingerentiumq;. Proinde recepta obfirmataq; etiam inter politiores opinio eſt, Iuniores percipiendis, quæ tradantur, à natura uideri magis factos, quoniam omnium penè ignari comperiuntur. Etenim quibuſdam imbuti aduentitia mox non æquè hauſta recipiunt. Sed ſeniores item amplius uegeta mẽte pollere, traditum eſt. Ex iis uerò quæ de Ariſtotelis fontibus in hoſce libellos corriuauimus, facile Quintiliani locus explicatur ex libro Inſtitutionum oratoriarum primo, ſcribentis, Natura nos tenaciſſimos eſſe eorum, quæ rudibus annis percipimus. Cæterum id exacte obſeruandum tamen, pueros admodum, ac ſenes item iam prouectiores, ideo memoria minus pollere; quod in motu inceſſanter ac perpetim agant. Et illi quidem ex genuino cremẽti officio, at hi decrementi damno deminutione'ue. Suppetit & in pueris ratio quoq; illa, quod annis aliquot nanis perſimiles animaduertuntur, quos præcipuè fluxa eſſe memoria hebetiq;, non ferè latet. Sicuti omnes quibus ſuperiora corporum uaſtitate nimia cum reliquis portionibus reſponſum non habent. Siquidem in hiſce uis ſenſus primatis onere premitur inutili ac ingeſtabili, propterea in tam obeſa & craſſa materia deſignari aut exprimi formæ rerum non poſſunt, ſed quaſi fruſtrãtur & diſſiliunt plagæ. Nec initis modò imaginibus præduri & ſpiſſi ſenſus reſiſtũt, ſed ſi quas ob inſignem earum pulſum admiſerint hauſerint'ue, non ita uidentur admittere, ut quum reminiſci uolunt, facilè ad imperium ſubeant, aut recto itinere ad condictum ſequãtur. Verum, quia in memoriæ mentionem uolentes incidimus, non inutile fuerit in Peripateticorum ſacraria diuertiſſe parũper, in quibus affatim potentia hæc rationalis animæ ad examen libramq; reuocatur. Ergo in Ariſtotelis interpretatione Themiſtius inquit, Præterita modò dilapſaq; iam ad memoriæ theſauros pertinere. Nam extantia ſenſui ſubiiciũtur: inſtans uerò ſpem confouet. Semper uerò animus, quoties meminiſſe uult, hoc autem eſt, ad imagines conuerti eorum, quæ olim perceperit, neceſſariò adhibet dilapſum tempus. Hinc fit, ut quum aliquis meminit quippiam, dicat, huius ſe antehac aliquãdo aut ſenſum aut intellectum habuiſſe. Hinc in libro De oraculis quæ defecerãt, Plutarchus, eſſe diuinationi antiſtrophon memoriam ſcribit: dum præterita uelut præſentia, aſſeruando facit: quippe fluunt uniuerſa, ſimul & dilapſa pereunt, ueluti fluctu auferente cuncta. Ipſa uerò hæc animæ facultas perinde ac occurſans non exiſtentibus iam phantaſiam circumponit, ac eſſentiam. Eſt igitur memoria non ſenſus, non imaginatio, non intelligentia, ſed alicuius horum habitus aut affectio, quum tempus adiungitur, quo facta impreſſio eſt, & derelictum in anima ſpectrum eſt. Vnde conſequens illud eſt, Animalibus iis memoriam adeſſe, quæ ſenſum & notitiam temporis habeant. Nec meminiſſe parte animæ alia, quàm ſenſuali. Nam qui in præcipitiũ aliàs abierit aſinus, ſi rurſum ei occurſet locus, in memoriam reuocabitur ſtatim, ſe aliàs in ima dilapſum. Eo tamen diſcerniculo diſparantur ab homine bruta, quod non ſolum ſe uidiſſe aut quandoq; audiſſe, commeminit rationale animal, uerumetiam extantis temporis ſpatia ab elapſo ſecernit. Brutis uerò illud modò ſuppetit, ſe nũc corruere, aut olim eſſe in præceps delata. Rurſum homo recordari ſe, animaduertit: quod brutis adeſt haudquaquam. Inter animãtes uerò memoriæ facultate pollent in primis, quibus expurgatior abſolutiorq; imaginatio eſt, cuiuſmodi pernoſcuntur apes & columbæ. Obliuioni autem obnoxiæ, quibus uis ea offenſior turbulentiorq; eſt: ſicuti uſu uenire uermibus liquet, ac muſcis. Siquidem in ea parte animi ſtatuenda memoria eſt, in qua imaginationis potentia uiget. Quoniam uerò in ſenſu principe ſimulacra rerum inſita ſunt, princeps autem ſenſus in

ſus in quibuſdam mollior dilutiorq; habetur, in quibuſdam rigidior,item aliis in motu eſt,aliis quieſcit,neceſſe eſt, ſimulacra in eo condita eandem conſequi,imitariq; rationem. Hinc illa numeroſo diſcrimine ingeniorum uarietas. Deſultoria & fragilis in paruulo memoria eſt(ut præſtruximus) ex iugi motu. In iis qui ætate media ſunt,quæ conſtans adultaq; dicitur,quia ſtatu indecliui temperatoq; exigunt,firmiſſima & tenaciſſima eſt. Sicuti uerò in profluentē impreſſus ſignatorius annulus imprimit nil obſignatq;,ita illorū memoria conſeruare nil poteſt,qui aut ægritudinis uiolentia,aut ætatis fluxu agitatione raptantur continua. In iis item memoriæ uis nulla ferè,quibus duriuſculi & inflexibiles ſenſus ac corneoli quodammodo ſint. Qui enim fiat,ut annuli impreſſionem recipiat lapis? Illud uerò reticēdum haudquaquam,quod in conſolatione comprobat Boethius,& non inficiantur Platonici nonnulli,à ſenſibilibus non imprimi formas in anima,tanquam à ſigillo in cera:uerum ſicut ſunt in anima naturales ſubſtantiæ uires,intellectus,ratio,imaginatio,ſenſus,ita rerum quoq; cognoſcēdarum rationes habet,quaſi uires eſſentiales. Vbi igitur aliquid meditatur,ſeipſam ex natura ſui uirtute in actum naturalem circa id ipſum educit:quòd ſi attentius meditatur,& diutius idem,in hoc ipſum ſe ualentius conformat,idq; eſt meminiſſe,hinc & facilius reminiſcitur. Si formæ(inquit Plotinus)reſiderent,conſideratione ad reminiſcēdum nequaquam indigeremus.

Memoria cur fragilis in paruulo. — *Memoria in quibus tenaciſſima.* — *Memoriæ uis in quibus ferè nulla.* — *Naturales ſubſtantiæ uires in anima.* — *Meminiſſe quid.*

Reminiſci quid ſit. Aliud eſſe, iterum diſcere, aliud reminiſci, ex placitis Ariſtotelicis. Et qui in reminiſcendo ſolœciſmus. Pauca de Platonis reminiſcentia ex Procli doctrina. Animā non eſſe tabellam literis uacuam. IX

REminiſci uerò,ex Ariſtotele idem Themiſtius ait,eſt ex aliquo ueſtigio conſeruato,& incolumi referre ſe in cognitionem eius,quod memoria excidiſſe uideatur. Diſparatur uerò apud Peripateticos reminiſci, ab eo quod eſt iterum diſcere. Siquidem qui reminiſcitur,ab ipſo ſe mouetur,& ex principio quodam incolumi,& manente intus. At qui addiſcit,ex præceptore mouetur. In reminiſcendo id uſu uenire quandoq; ſolet,ut quum nominis alicuius meminiſſe uolumus, in affine aliud deerremus. Proinde oberrantes,ueluti ſolœciſmum admittimus,ut ſi Leophanis reminiſci ſtudeas,& in Leoſthenem deflexeris,ſolœciſmus eſt. Ad ea uerò quæ alibi adnotata nobis ſunt de Platonis reminiſcentia,attexamus & Procli comprobationem: Diſciplinas,inquit,eſſe reminiſcentias illud confirmat: quod enim reſpondentes ex ſeipſis,omnia dicant,maximum eſt reminiſcētiæ ſignum. Animas uidelicet rationes ſermoneſq; ex ſeipſis promere,atq; ſolo ſuſcitante quopiam indigere. Neque eſſe tabellas uacuas literarum,quæ extrinſecus figuras accipiāt. Sunt enim ſemper inſcriptæ,& ipſe ſcriptor eſt intus. Neq; tamen omnes inſcripta poſſunt legere,uel quod inſcripta ſint,cognoſcere: quippe quum ob geneſicam obliuionē oculus earum ſit ſordibus circūfuſus,atq; ex ipſa obliuione in perturbationes inciderint. Opus modò eſt, auferre quod obſtat appoſitum,innoteſcetq; tum demum, uerum eſſe Platonicū illud, Animam omnia noſſe,ſoloq; indigere quodam ad reſpondendū extrinſecus incitante.

Reminiſci quid. — *Differentia inter reminiſci, et iterum diſcere.* — *In reminiſcendo ſolœciſmus qui.* — *Diſciplinæ nō aliud quam reminiſcentia.* — *Animam non eſſe tabellam literis uacuam.* — *Animam omnia noſſe.*

De Attico Herodis filio memoriæ nullius. Scipionis apophthegma in Appium,item Themiſtoclis. Cur Muſæ,Iouis & Mnemoſynes filiæ. Qui Amnemones in Cnido. Muſa quid ſit,ac unde dicatur. Themiſtoclis dictum de memoriæ arte. Muſonia ars. Lethe fons ad Trophonii ſpecū. Item alter Mnemoſynes dictus. Caput X

ET quoniam de memoria ſatis multa non citra delectum congeſſimus,illud minus reticēdum opinamur,quod & ipſum in eundem dirigitur ſcopum. Atticum Herodis ſophiſtæ filium præter ingenii hebetudinē ac ſtoliditatem, ita fuiſſe memoria nulla,ut ne elementorum quidem nomina perdiſcere aut retinere unquā potuerit. Cui infortunio ut mederetur pater,quatuor & uiginti pueros,coæuos & à literis cognomina ſingulos habentes cum filio ſimul educabat,ut hac ſaltem ratione illi inſiderēt. Suppetit in tractatu hoc exemplum item aliud,quanquam diſſimile. Petebat Appius Claudius cenſuram cum Scipione Aphricano, à quo deleta Carthago eſt. Vt uerò fauorabilior fieret,memoriam

Attici herodis filij memoria nulla. — *Scipionis apophthegma in appium claudium.*

tt quoq;

quoq; oſtentando, nominatim à ſe populum Romanum ſalutari prædicabat, quum is omnes ferè ignoraret. At Scipio illudens, Vera(inquit) narras: ego enim non ut multos cognoſcerem, ſed ne ab ullo prorſus ignorarer, ſum adnixus. Illud uelut auctarium adiecero, ad ea quæ alibi ſunt enotata nobis, quod Proclus Diadochus in Heſiodicis enarrationibus ſcribit: Muſas ideo tradi Iouis filias & Mnemoſynes, quia ad procinctum in literaria uelut palæſtra tendentem, neceſſe ſit, νοητικὸν εἶναι καὶ μνημονικὸν, ideſt intelligendi percipiendiq; poteſtate, atq; item retinẽdi præcipuè pollere. Iouem autem contribuere, τὸ νοητικόν. At Mnemoſynen, τὸ μνημονικόν. Quæ uoces à mneme producuntur, quo uocabulo memoria ſignificatur: unde & Amnemones in Cnido nuncupati, ſexaginta delecti ex optimatibus uiri, uelut epiſcopi, ad quos de maximis rebus referrent. Dicebantur uerò Amnemones, ἀπὸ τὸ ἀνεπιλήθωνον, quia in iudicium non uocarentur: aut certè uelut πολυμνήμονας, ideſt memorioſi. Pauci uerò ex poetis, quorum Alcmæon eſt, Muſas cæli filias & terræ prodiderunt. Muſam interpretatur Euſtathius, animæ cognitionem, quæ diuinum ſit quiddam, ſicuti anima item. Id ſenſiſſe Homerus uidetur, quum θεὰν dixit, ἀπὸ τοῦ θέειν, ideſt à cognitionis celeritate. Ab indagine uerò dici Muſa uidetur: quippe ex ſapientum ſententia, gnoſtices copiæ mater eſt indagatrix inopia. At Platonicorum ſententia nobilis, Muſarum nomine cæleſtes intelligit cantus. Quo argumento & Camenas dici quandoq; opinantur. Haſce uerò à Ioue proficiſci, quoniam uti eſt apud Plotinum, mundi totius animũ frequenter Iouis appellatione nũcupet Platonis ſchola, cui calculum adiiciat illud Platonici Maronis:

[In margine manu: Musae cur Iovis et Mnemosynes filiae dicantur. — Mneme quid. — Amnemones qui. — Musae caeli et terrae filiae. — Musa quid interpretetur. — Musa unde dicatur. — Camenae unde. — Iupiter, mundi anima.]

Principio cælum ac terras campoſq; liquentes,
Lucentemq; globum lunæ Titaniaq; aſtra
Spiritus intus alit, totamq; infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

[In margine manu: Verg. locus.]

Inde nanque colligi, ut ab Ioue mundi totius ſpiritu ac mente, quoniam cæleſtes moueat ſphæras, ac regat, muſici cantus Muſarum nomine ſignificati, cooriantur & profluant. Quam rem innuit illud quoque,

Ab Ioue principium Muſæ, Iouis omnia plena.

[In margine manu: Musarum nomine caelestes intelligi sphaeras.]

Quoniam uigeat ubiq; Iupiter, ac impleat omnia, & cælum, citharam uelut quandam (uti eſt ab Alexandro traditum Mileſio) uerſet agitetq;, cæleſtes inde ac harmonicos proliciens cantus. Non prætereundum quod ſcribit Diodorus, Alexandrum Macedonem in Perſas bellum moturum Ioui & Muſis ſcænica celebraſſe certamina: quæ inſtituiſſet Archelaus rex, in diem nonum celebritate producta, quòd Muſarum ſingulis ſuus foret deſtinatus dies. Adiiciamus id quoq;, Themiſtocli quum artem memoriæ polliceretur Simonides, ſiue is alius fuerit: Obliuionis(inquit) mallem, nam memini etiam quæ nolo, obliuiſci non poſſum quæ uolo. Muſoniam artem quum audis nuncupari, ad Muſas nil ſcito attinere. Nam Conſtantinus quum limatius ſuperſtitionum ſectas conquireret Manichæorum & ſimilium, nec interpretes inuenirentur idonei, deniq; Muſoniano adhibito, qui erat utriuſq; ſermonis facundia clarus, uoti cõpos, quòd peritè is functionem obiſſet, Muſoniam inde dici artem uoluit. Verum iam receptui canendum: neq; enim de memoria aut de Muſis propoſita nobis cõmentatio eſt. Illud modò adieciſſe, non fuerit uacantis operæ: apud Trophonii ſpecu fuiſſe fontem qui diceretur Lethe, cuius aquam haurirent deſcenſuri, ut omnium quæ antè uidiſſent, irreperet obliuio: rurſum alter item erat, quem μνημοσύνης, ideſt memoriæ uocabant, ut hauſta inde aqua, omnium recordarentur, quæ uiſuri erant. Sed hæc ſunt ἔξω πάρεργα, ut eſt apud M. Tullium.

[In margine manu: Musis et Iovis scenica certamina ab Alex. adita. — Themistoclis dictum de memoriae arte. — Musonia ars unde. — Lethe fons ad Trophonii specum, & alter Mnemosynes dictus.]

De Scopeliano ſophiſte pleraque non indigna relatu. Vitam eſſe uigiliam. Tranquilli hiſtoria illuſtratur. Vites in Aſia haberi prohibitas ab imperatore Domitiano. Caput XI

SCopelianum ſophiſten uel præſtantiſſimum, Philoſtratus ſcribit, à liuidis quibuſdam, & dentis rubiginoſi, ac male feriatis hominibus ex eo fuiſſe ordine ſummotum, quod intemperans foret, καὶ διθυραμβώδης, hoc eſt dithyrambicũ tumorem oratione proflaret. Id parum rectè ingenio facundiſſimo eſſe

[In margine manu: Scopeliani sophistae historia.]

eſſe iniuſtum,nititur comprobare,& perficit planè quod intendit,ac inter reliqua Scopeliani præſignia nocturnum illius ſtudium ſummis effert laudibus. Eum ſiquidem ἀϋπνότατον ἀνθρώπων fuiſſe commemorat,hoc eſt inter mortales omnes ſomni parciſſimum. Solitumq́ ſubinde ſcitum illud proferre, ὦ νὺξ,σὺ γὰρ δὴ πλεῖστον σοφίας μετέχεις μέρος θεῶν. ideſt,ó nox tu quidem ſapientiæ diuinæ obtines plurimum. Narratur ſæpe à ueſpera in diluculum lucubrationem protuliſſe,quo nomine ſcitiſſimum inde promi adagium poteſt,ut Scopeliano more dicamus eos libris inuigilare,qui ſummè lucernarum fuligines hauriunt, & inexplebiliter ac minus iuſto ualitudinem cum ſomno computant. Elegãtiſſimum eſt illud Plinii Cæcilii de auunculo:Repeto,inquit,me correptum ab eo quum ambularem , Poteras(inquit)has horas non perdere:nam perire omne tempus arbitrabatur,quod ſtudiis non impertiretur. Quid illud ex Hiſtoriæ naturalis præfatione , Dum iſta muſſitamus,pluribus horis uiuimus:profecto enim uita, uigilia eſt. Ariſtoteles uerò ſcientiſſimè,ut omnia,De animaliũ generatione libro quinto : Somnus, inquit, talis ſua natura eſſe uidetur, ut uiuendi & non uiuendi interliminium ſit. Et neq; omnino ſit,qui dormit,neq; non ſit. Viuitur enim potiſſimum uigilia propter ſenſum. Et Plato De legibus ſeptimo, καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος,οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. Nullus,inquit,conſopitus indicaturæ cuiuſpiã fuerit,non magis q̃ qui iam hominem exiuit. Et faceté Plutarchus,Etiam ſi breuiſſima ſint homini uitæ ſpatia,nihilominus ſopor præterea,ueluti publicanus,dimidium aufert indidem. Hinc natum & Ariſtotelicum id ex primo De moribus, οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἄλλων, ideſt felices nil admodum à cæteris diuerſos fieri uitæ dimidio. Proinde ſcienter Plinius quoq; in uinolentos ac cenſorie declamans:Interea (inquit) ut optimè cadat,ſolem orientem non uident,ac minus diu uiuunt. Et quoniam ad manum uigiliæ ſunt,ſuccurrit nunc Senecæ id ex Epiſtolis prouerbiale, Ad faces & cereos uiuere,de luxu perditis hominibus,uita quorum in contrarium circumagitur,lucifugæ infames,ac lychnobii,quibus res ſordida eſt,trita & uulgari uia uiuere. Qui ſi noſſent ſatis, iacturam temporis, ſumptus precioſiſſimi,Theophraſtum annos natum octoginta plus minus frequẽter ad lachrymas compuliſſe:nec Theophraſtum modò, ſed & complures alios,Socraticum illud ſæpius ſuccinerent ſibi:Abite procul hinc hoſtes ſacrilegi,abite quàm primũ animi mei fures,ne à me ipſe abire compellar. Siquidem quid eſſe exiſtimamus aliud,inanes curas,ſuperuacuos ludos,ſomnũ diuturniorem,negocia non neceſſaria? Certè Ariſtotelicum eſt, βίον εἶναι λογικὴν ζωήν, ideſt βίον propriè ad naturam ſpectare rationalem,quum ζωὴ & hominis ſit & brutorum,quin plantarum quoq;,ſicuti annotauit Ammonius:proinde ſi uerbo diſparamur,re magis multo ſeiungi addecet. Sed poſtliminio redeũdum. Proditur memoriæ,Scopelianum in declamationibus,in quibus Darius effingeretur aut Xerxes,tanto impetu ac uehementia ſolitum dicere,ut ex Polemonis aſſectatoribus quidam eum ut furẽtem ac omnino debacchantem ſcommate urbanius laceſſiuerit, τυμπανίζειν illum dicendo. Cui Scopelianus:Tympanizo,inquit,ſed Aiacis ſcuto. Dignum ſcitu id quoq;,quod Græcorum monumenta præferunt:edixiſſe quandoq; imperatorem,ne in Aſia uites haberentur : quoniam uini ubertate,ſeditionibus agitari uideretur. Legationem publicam uiſa tum res exigere,uirumq; tum prudentia præſignem,tum uerò in dicendo minimè infantem,ſed qui foret uelut Orpheus aliquis aut Thamyris. Igitur omnium ſuffragiis huic muneri præficitur Scopelianus. Qui tanta eloquentiæ ui atq; dexteritate iniunctam obiit prouinciam,ut non ſolum id conſequéretur quod erat caput,ne cui fraudi foret,plantaſſe uites:ſed inſuper,ut pœna irrogaret, qui eo munere abſtinuiſſet. Quin & ornatus donis honeſtiſſime dicitur ab imperatore. Hæc eo libentius ſum exſequutus,quoniam ad ea pertinent quæ Tranquillus memorat in Domitiano,ab eius enarratoribus prætermiſſa. Ad ſummam,inquit,uini ubertatem,frumẽti uerò inopiam,exiſtimans nimio uinearum ſtudio negligi arua,edixit,ne quis in Italia nouellaret,utq; in prouinciis uineta ſuccíderentur, relicta ubi plurimum dimidia parte:nec exſequi rem perſeuerauit. Apollonius uerò Tyaneus ex hac hiſtoria,Eunucham terram eſſe ab Domitiano factam,cõqueſtus eſt,quod alicubi à me item ſubnotatum ſcio. Scopelianum

Scopeliani dictum.
Prouerb. Scopeliano more libris inuigilare.
Plinij opinio.
Vitam eſſe uigiliam
Somni ratio.
Vigiliarum cõmendatio.
Somnũ ueluti publicanus dimidium uitæ auferre.
Felices dimidio uitæ nil differre ab alijs.
Vinolentoȝ taxatio.
Prouerb. Ad faces et cereos uiuere, quid ſignet.
Theophraſti ætas.
Theophraſtus iacturã temporis Lachrymis cõqueſtus.
Socraticum dictum.
βίον.
ζωὴ.
Scopelianus in declamationibus quantus.
Vites in Aſia prohibitæ a Domitiano.
Tranquilli locus illuſtratus.
Eunucha terra a Domitiano facta, quid.

uerò fuiſſe Apollonio ſynchronum,ſiue cõtemporaneum,multa quidem patefaciunt, ſed Apollonii præcipuè ad hunc ipſum epiſtolæ,quem ſub Nerua item floruiſſe,Græca teſtantur monumenta.

Hominem cenſeri prudentiſſimum,quia ſit capitis non magni modi. Inibi quæ ſit congrua capitis uel magnitudo uel figura. Cur magnis uiris caput aperire,moribus receptum ſit. T.Liuii ex primo ab Vrbe condita locus aduerſum uitiligatores diligenter explicatur,ex more in ſacris caput uelandi. Hippocratis imago pileata,& laus eiuſdem. Bruti ſtatuæ cum pileolo & pugiunculis. Lyſimachi cornua. Periclis caput magnitudine uiſenda. Schinocephalus. Cephalegereta. Carides cur dicantur. Caput XII

QVæſitum ab eruditiſſimis eſt,quid'nam cauſæ ſit,quòd animãtium prudentiſſimus homo ſit. Id aliqui capitis paruitati aſcribendum,cenſuerunt:minimum enim id in homine ad reliqui corporis proportionem,& qui ea parte deminuta ſunt,eſſe fermè prudentiores,compertum eſt,quàm qui grandiori,quos μεγαλοκεφάλους uocant Græci: ſicut illos μακροκεφάλους, qui habitu corporis ſunt contrario:ni fortè probabilius fiat,quia ſit prudentiſſimus,ideo tale ei contributum caput. Cæterum hac parte illud minimè diſſimulandum,prodi monumẽtis à Galeno medicæ profeſſionis poſt Hippocratẽ principe,libellis iis quorum attitulatio eſt μικροτέχνη, hoc eſt parua ars. Caput paruum eſſe indiciũ proprium male cõformati cerebri. Quo in loco enarrator Hali Rhodoan cauſam quoq; aſcribit conſtrictionẽ coarctationemq; uentrium cerebri,ex qua ſpiritus animalis liberè minus ualeat expatiari, addita quoq; eorũ imbecillitate,quæ inde producuntur. Etenim ſi exigua ſit radix,uix inde prodire aliquid magnum poteſt. Proinde inter diſſidentes eminẽtiſſimorum ſententias,ita ſtatuẽdum uidetur:caput paruum ab Ariſtotele laudari,quòd oſſium & ambeuntis carnis,aut cutis mole non extuberet,quod genus ferè in brutis uiſimus,quæ propterea capitis quoq; ſunt demiſſi. Quod ſignificat Ariſtoteles De partibus quarto: Solus,inquit,homo animalium omnium erectus eſt,quoniam eius natura atq; ſubſtantia diuina eſt. Officium autem diuini eſt,intelligere atq; ſapere,quod non facilè foret, ſi uaſta corporis moles aſſideret. Pondus enim tardiorem reddit & mẽtem & ſenſum communem. Quamobrem concretione ac pondere grauiore opprimente,corpora uergere in terram,neceſſe eſt. Et mox: Quare,inquit,bruta hominibus ſunt dementiora: etenim inter homines pueri uiris,& inter uiros pomiliones mente deficiunt. Cuius rei cauſa,quod principiũ animi admodum difficile motu,corpulentumq; in iis eſt. Caput uerò quod intus èxiguè capax ſit. cerebrum oblædit,ac proinde uituperabile cẽſetur, deq; eo Galenum intellexiſſe,euidens comprobat ratio. Accedit & Ioannis Alexandrini in Hippocratis epidemias commentatio,in qua ita legimus,Caput paruum ſemper malum eſſe,ſicuti & paruum pectus. Hoc enim ideo malum,quia pulmonis domicilium eſt ac cordis,quæ membra latius exigũt ſpatium. Occluſum enim anguſtiis cor minus motatur,indeq; præfocatur naturalis calor ac debilitatur:unde indigeſtio conſequitur & ſuperfluitatum accumulatio. Capitis uerò laxior requiritur capacitas,quia multarum eſt uirtutum conceptaculum,ſenſiuarũ uidelicet quæ præcipuæ ſunt,& motum præſtantium. Si enim amplum fuerit cerebrum ad capitis proportionem,manifeſtum eſt,calorem naturalem bene agere,magnis quoq; ſphondylibus,magnis item pectoris oſſibus,quæ obliquè à ſphondylibus exoriuntur. Hinc uitalium uirtutũ optima prouenit conſtitutio,& mox corporis totius connutricatio peraccommoda. Porrò primo Canonis Auicenna,Orbiculari figura eſſe tornatum caput,uideri uult,tum capacitatis ratione,tum ut nocumẽtis minus occurſet. Eſſe tamen quadamtenus oblongum, quoniam neruorum ex cerebro propagines per longitudinem conſtituantur. Extumeſcere item uerticibus geminis,ut illis ueluti ſuperciliis prominentibus,præſentius ſuppetat neruis tutamen. Sed & Galenus eam capitis eſſe ſtatuit figuram optimam,quæ orbicularis ſit,ac ex parte utraq; preſſa leniter:& rotunda quidem,quoniam ea figurarum ſola capaciſſima eſt,aut quia ex cælo infuſa nobis eſt rationalis anima. Scribunt Platonici,deos capitis figuram ad mũdanæ rotundationis ſimilitudinem compegiſſe.

In coq;

In eocꝫ duos illos animæ diuinos circuitus interlocaſſe. Ac eſſe membrum corporis diuiniſſimum,& reliquorum facile princeps. Cui totum corpus connexum diis ſubeſſe ac parere iuſſerint. In Platonis Timæo id obſeruatum certè eſt: caput quocꝫ dici non principale ſolum,ſed etiam totum in corpore. Reliqua enim ſolum,ut capiti ſeruiant, adiuncta eſſe. Proinde colligunt periti,hominem contemplationis gratia eſſe natum. Qua fortè ſententia in ueteri etiam diſciplina inoleuit,ut uirtute aliqua uel nobilitate aut dignitatis amplitudine conſpicuis uiris aperire caput,conſenſu gentium comprobetur. Quanquã eius rei rationes alias Plutarcho Pliniocꝫ placuiſſe,non ignoro: quod alibi quocꝫ adnotauimus. Certè diuiniſſimo in nobis membro diuinitus eniteſcentem in aliquo præſtantiam reuerenter & religioſa quadam obſeruãtia excipere,congruentiſſimum fuiſſe arbitror: quando non corporea,non fluxa,& inſtabili noſtri parte cæleſte donum honore proſequimur,ſed mente,quæ(ut Lactantius ſcribit,ac prius docuerat Plato) in ſummo capite collocata,tanquam in arce,ſublimis ſpeculatur omnia,& contuetur. In ſacris contrà,uelatur caput,quod Virgilius ſcribit,ac in Quæſtionibus eſt ab Plutarcho expoſitum. At qui Saturno rem diuinam obibant,capita retegebant, dicebanturcꝫ lucem facere. Hac uerò parte T. Liuio ſuccurrendum,ab Vrbe condita libro primo: quem quum Mediolani publicè Gallorum regis Franciſci ſtipendio aſcitus profiterer, irruerunt in me neſcio qui male feriati,quod ſic legiſſem, Augur ad læuam,eius capite uelato ſedem cœpit. Vti Numæ caput obtectum intelligatur,non auguris: quod illi aſtruebant,quoniã infrà dicat Liuius, Actii erectam ſtatuam capite conuelato: & ad hoc ipſum nonnihil libro decimo. Sed rudes homines retundit in Numa Plutarchus,ex quo paucula hæc exſcripſimus, φγτοῦθε τὸν μάντιν ὁ πρεσβύτην, τὴν μὲν εἰς μεσημβρίαν τρέψας ἐγκεκαλυμμένον, αὐτὸς δὲ παραστὰς κατόπιν. Illud uerò eſt haud ita diſſitum,apud Macedonas cenſeri δωρεὰν βασιλικωτάτην, Cauſias cuipiam dediſſe purpureas,& chlamydes. Pilei deniq; umbraculo Hippocratis imagines contegebantur,ut ſignificaretur quàm maximè cuſtodiendam partem illam,in qua tãquam domicilio princeps animus reſidet,& intelligendi pontificium poſitum eſt. Etiam ſi nobilitatis id haberi argumentum,nonnulli ex Græcis interpretantur. Et præterea omnium nobis bonorum fuiſſe auctorem Hippocratem,ſcribit ad Glauconem Galenus. Idem in libro De criſibus non deſinit Hippocratem amplius honeſtare,admirabilem appellando. Hic uerò Hippocrates eſt,qui diſcipulos adiurat ſuos ante quàm doceat, & in uerba ſua iurare compellit,ac ſilentium ſacramento extorquet,ſermonem,inceſſum,habitum quocꝫ præſcribens. M. Bruti ſtatuis pileolus addebatur cum pugiunculis duobus, reſtitutæ libertatis argumento ipſius maximè opera & Caſſii. Id quod decentius multo eſt,quàm Lyſimachi cornua,qui proripientem ſe ab aris taurum repreſſerit. Ex capitis menſu parum congruo,ac longiore Periclem cognominatum accepimus Atticis poetis Schinocephalum: nancꝫ ſcillam interdum ſchinon appellant. Cratinus uerò etiam κεφαληγερέταν ab diis uocatum comminiſcitur,ut qui nimio plus in caput extumuiſſet. Alibi de eodem ita pronunciatum aduertimus, ἐκ κεφαλῆς ἑνδεκακλίνου θόρυβον πολὺν ἐξανίστατο. Vtique hoc nomine turpitudini tegendæ artificum ingenio imaginibus addebatur galea. Caridas inter piſces ita nominari credunt,quia cara,ideſt caput totum occupet fere.

Cur capite deminuti ferè impetuoſi ſint. Cephale unde corriuetur. Cepus quid,& unde. Aram potentiarum animæ eſſe in capite,quod & Olympus dicitur,& Trito. De Tritogenia pluſcula. Virgilii locus de Olympo omnipotente. Vranos pro capite. Tripſis. Diatrimma. Triton. Nili nomina.

Caput XIII

AD ea uerò quæ hactenus de capitis modulata ratione diximus,uehementer faciunt & quæ in librũ De ſenſu & ſenſili,ad hunc ferè modum prodidit beatus Thomas: Caput,inquit,ac cor ſitu oppoſita ſibi inuicem ſunt, ut cerebri frigiditate huius contẽperetur calor. Inde uerò fit,ut paruo capite homines iuxta membrorum aliorum proportionem impetuoſi ſint ac uiolenti,quippe cordis calore non ſatis per cerebrum reflexo. At in diſpoſitione di-

uerſa, affectio item prouenit contraria. Capitis paruitas, inquit Medicinæ primo Paulus Ægineta, prauæ cerebri conſtitutionis peculiare indicium eſt. Magnitudo autem non utiq; neceſſario bona. Nam ſi cæli regioniſq; ampliore ui, materiam probam affatim artifici ingenio ſuggerentis, id obueniat, indicium utiq; bonum. At ſi ſola materiæ copia, οὐκ ἀγαθόν. Sed enim quia ſatis ſuperq; philoſophiæ ſacrariis caput inſeruimus, clathris nil admodum officientibus, mutuemur & à grammaticis aliquid, quæ noſtra ipſorum harena eſt. Scribit Oppiani interpres cephalen, ideſt caput, dici παρὰ τὸ κάρφεσθαι, quod areſcere ſignat: quia inaruerit pars ea, ut quæ oſſea plurimum ſit. Apollodorus uerbi etymon rimatur, ut à καλύπτω profluat, quod eſt operio: quoniam ſit cerebri integumentum, ueluti καλύφη τις οὖσα. Alii uero, quòd inibi κεῖνται τὰ φάη, quaſi κεφάη, de luminum uidelicet interlocatione. Aut à κάπω, quod indicat nobis ſpiro, quia ſit difflationis locus. Vnde & domi, qui perflatum haberet locum, uocabant cepum, ideſt κῆπον. At id eruditius multo, quod ex Ioannis Grammatici commentario in Heſiodum obſeruauimus ſuper eo uerſu,

οὐ δ' ἀθανάτους ἱλάσκοντο ... ἄεθλον.

neque, inquit, animales potentias & affectiones colere uolebant, puta ἱλάσκειν θυμοῦ, ideſt iram comprimere ac remollire. Et mox: Ara, inquit, horum deorum, ideſt animalium potentiarum eſt in capite locus, ubi rationalis reſidet facultas. Nam & Euripides inquit,

οὐκ ἔστι πειθοῦς ἱερὸν ἄλλο, πλὴν λόγος,
Καὶ βωμὸς αὐτῆς ἐστ' ἐν ἀνθρώπου φύσει.

Suadelæ ſacellum non eſt aliud, præter orationem: ipſius autem ara eſt in hominis natura. Idem quoque interpres alibi: Olympus cælum eſt, & uniuerſus mundi ambitus, quod undiq; colluceat: ſed & cæli quadam ſimilitudine ſphæroides hominis caput, in quo eſt τὸ ὁλολαμπὲς λογιστικόν, ideſt hinc inde eniteſcens rationis facultas, Olympus dicitur. Sed & in primum Iliados Euſtathius οὐρανὸν apud Homerũ ab antiquis pro capite accipi ſcribit, proinde Pallada è cælo fingi deſcẽdiſſe, quæ amplius intumeſcentem Achillis iram comprimeret. Minerua autem, inquit, eſt ἡ παρ' αὐτοῦ ἀγχίνοια. Tritogeniam Democritus allegoricè prudentiã interpretatur, ut ſcribit idem Euſtathius, dictam ſic, quod ab ea oriantur tria, bene cogitare, bene dicere, quæ ſis meditatus, demumq; bene perſequi cogitata, dictaq;: quæ eſſe actionum genera tria, in noſtris literis Varro docuit: tametſi mentis agitatum non putat actionem uulgus. Et quia de Olympo facta mentio eſt, ſcribit Cæcilius Minutianus Apuleius Olympum etiam dici Iouem: unde Næuius,

Panditur interea domus altitonantis Olympi.

Ex quo Virgilius, omnipotentis Olympi: quod ſi eſt, falluntur, qui legendum arbitrantur, Omnipatentis Olympi. Nam & Ennius ait,

Deceſſit Olympius antro.

Auctor quinetiam Diodorus eſt, Iouem eſſe Olympium cognominatum ab Olympo præfecto, abs quo ingenii cultum acceperit. Sed & deos, qui opem aduerſus gigantas tuliſſent, Olympios appellari uoluit, necnon Dionyſium Herculemq;. Auctor Liuius eſt, Olympium eſſe templi Iouis prope Syracuſas nomen. Illud uerò in Græcorũ commentariis extritũ, & in Heſiodi Aſpide ab interprete relatum: Caput ab Æolibus dici τριτώ, unde Trittogenia Pallas, ut uolunt aliqui, quòd ex Iouis capite ſit nata. Verum & in ea re mira eſt opinionum diuerſitas. Nam ſunt qui tertia menſis die coniectent natã, & inde Athenienſibus is dies ſacer deæ creditur. & Pallas nuncupatur, uel quia eadem eſt quæ luna, quæ ab coitu tertia die uiſitationem facit: aut quoniam ſit aer, qui dicitur τρίτος, ideſt tertius. Additur & id, quia τρεῖν, ideſt compaueſcere hoſtes faciat, quum ſit ipſa prudentia. Vel quia nobis tria gratificetur, βουλεύειν καλῶς, κρίνειν ὀρθῶς, πράττειν δικαίως, ideſt bene cõſulere, rectè iudicare, bene facere: id quod antea paulo aſtruximus. Sed lepidum inde prouerbium non reticebo, quo filius optatur Tritogenes, nequaquam uerò Tritogenia: quoniam ſint puellæ πολυδάπανοι, ideſt impenſæ multæ. ſic uerò ſonat Græcè, παῖς μοι τριτογενὴς εἴη, μὴ τριτογένεια. Tripſin autem,

ideſt

idest τρῖψιν nuncupant Græci, quam frictionem nos: at μηρῶν διατρίμματα femorum intertrigines intelligunt. Triton uerò Neptuni filius eſt, ac Amphitrites, cuius ea uiſebatur forma, uti ſuperna umbilico tenus hominē præferrent: inferna autem ad uræum Delphinem, uti foret planè Ichthyocentaurus. At Neptunum quoq; Tritona in Alexandra nuncupauit Lycophron. Sed & Nilum, quod tribus olim inſignitus ſit nominibus. Siquidem dictus primò eſt Oceanus, mox ab curſus celeritate Aetos, ideſt aquila: poſtremo Ægyptus. Nili uerò appellatio recentior de limi nouitate.

Super Lydorum inuentis & mollicie adnotata paucula. De Lydio ornatu, & maſturbatione. Aleæ & teſſerarum ac pilæ luſus inuentores, necnon aurei argenteiq; nummi. De Caryce & Candaulo cibis. Eunuchas fœminas quis fecerit primus. Agneon locus, ſeu dulce certamen. Omphale. Item pilæ inuentores. Phennis unde. Caput XIIII

LYdos omnium primos caupones inſtitoresq; extitiſſe, aliquot ex Græcis memoriæ commēdarunt, necnon aleæ luſum & teſſerarum excogitaſſe: item pilæ, & id genus alia plura. Quo argumento ludi à Lydis uideri poſſunt appellati. Sed & aureum quoq; argenteumq; nummum principes feriendum curaſſe. Sunt qui ſcribant, Cyrum Lydis ſuperatis, ademiſſe arma, & talares geſtare ueſtes iuſſiſſe, quo nomine remollitos cauponariam factitare cœpiſſe. Lydium certè ornatum pro molli & parum uirili in Iconibus accipit Philoſtratus illis uerbis de Pelope, ἔσταλται δὲ ὁ μὲν τὸν λύδιόν τε καὶ ἁβρὸν τρόπον. Lydorum porrò illud etiamnum peculiare, meridianis horis turpiter manibus indicere Talaſſionem, ut fierent ſine fœmina mariti: unde & Lydum uolſum legimus à Plauto dici. Super qua re aliubi aduocata nobis plura. Lydos improbitatis primas retuliſſe, adnotatum à Græcis eſt, Ægyptiis gradu ſecundo cōſtitutis, Caribus autem tertio. Legimus item Lydam gentem, uel cum primis auguriorum, omninoq; diuinationū ſuperſtitionibus fuiſſe mācipatam. Deformat prouinciam eandem M. Tullius pro Flacco: Quid porrò, inquit, in Græco ſermone tam tritum atq; celebratum eſt, quàm ſi quis deſpicatui ducitur, ut Myſorum ultimus eſſe dicatur? Nam quid de Lydia dicam? Quis unquam Græcus comœdiam ſcripſit, in qua ſeruus primarum partium non Lydus eſſet? Quod de aleæ luſu diximus, ſciendum, ab Euſtathio proditum, κυβείαν, ideſt cuborum luſum, & πεττείαν, ideſt peſſorum, à Palamede fuiſſe excogitatum apud Troiam, etiam ſi ad Ægyptios id referunt quidam. Quamuis apud illos non tam πρακτική, id eſt luſoria foret ratio hæc, quàm philoſophica, & ex intymis eruta doctrinæ conceptaculis. Eius formam & modum proſequitur libro primo Athenæus. Nam & apud Homerum luſu hoc genus oblectantur proci, præterq; coniugii Penelopes omen captant. Amplius de Lydis compertum nobis, Andramyten gentis eius regem omnium primum fœminas εὐνουχίσαι, ideſt eunuchas feciſſe, eisq; eunuchorum uice uſum, quod in ſecundo Rerum Lydiarum prodit Xanthus. Lydorum deniq; emollita improbitas illuc progreſſa fertur, ut alienas uxores uirginesq; in locum producentes, quem à re Agneona uocarunt, omnes conſtuprarent. Vnde tyrannidem aſſequuta Omphale, ſtupratarū una, illatas ulciſcens iniurias, ſeruis dominas proſtituit in loco eodem: quem, rei atrocitatem mollientes, Lydi γυναικῶν uocant ἀγῶνα, ideſt mulierum certamen, & γλυκὺν ἀγῶνα, ideſt iucundam & dulcem luctam. Carycem, gāneatum cibum excogitarunt hi: de quo multa, qui opſartyca ſcripſerunt. Alterum item genus candaulum dicebant ex elixa carne ac pane caſeoq; Phrygio cum anetho & pingui iure. Quod de pila diximus ſciendum porrò, eius inuentionem Nauſicaæ contribui ab Agallide corcyrea grammatica, in Sicyonios id referente Dicæarcho, aliis uerò in Lacedæmonios, quibus & gymnaſia aſcribuntur primis. Harpaſtum, ſeu Phennida comperit Phæneſtius, quod retulit Iuba: ab miſſione, ideſt ἐκ τοῦ ἀφιέναι nuncupari Phennida, opinantur. Sphæricam dicunt Græci pilæ luſum. Ariſtonico Caryſtio Alexandri ſphæriſtæ ſtatuam ob ludendi artificem modum Athenienſes erexiſſe, proditū monumentis eſt. Apud Homerum non uiri modò, ſed & mulieres pila oblectantur.

Quàm late pateat animæ rationalis imperium in corpus. Vnde ſit grauidarum mollicies,& appetitus abſurditas. Imaginationis potentia in generando. Ouium hiſtoria fœtus producentium albos inſpectis coloris eius uirgis. Caput XV

IN hac Lydorum mẽtione ſuccurrit,quod auctor Herodotus prodit,pluresq; præterea ex eiſdem haurientes fontibus,Crœſi filium naturali impedimento mutum,repente uiſo patris periculo,uocalem euaſiſſe atque exclamaſſe,homo ne perimas Crœſum. Quin & in reliquum quoq; tempus fuiſſe uocis compotem articulatæ. Id multis ſcio uiſum iri præter hiſtoricam fidem,ac ex Græca prolatum uanitate. Verum conſideranti mihi rationalis animæ uim poteſtatemq; in terrenum hoc hebesq; corpus,nil profecto uideri incredibile debet. Nam inde certior eſt eruditiſſimorum cõiectatio,animam eſſe formam excellentiſſimam ac ſubſiſtentem per ſe,nec peregrino adminiculo,ac uelut ſubſtrato indigentem. Quoniam manifeſtum ſit,tam prælıgni in corpus imperio non pollere formam,quæ per corpus exiſtat. Quàm uerò procliue humanum corpus deprehendatur ad animæ obſequia,inde modò coniectari poteſt,quod cæteris collatum terrenæ feculentiæ modum contineat non magnum,& eum quidem prætenuem,defecatiorum autem elementorũ partem uberiorem,ut pro cæleſtis animæ præſtantia conceptaculum item compingeretur,quantum ratio patitur æquè præſtans. Argumento eſt,uiros ingenio præſignes ſæpius eſſe molliculos carne,præmacros & ualitudine nonnunquam parum ſequunda. Hinc Platonis illud ex Timæo: Potuerat,inquit,deus tam ſolidum corpus hominis concinnare,ut nocumento forinſecus occurſanti minus foret obnoxium. Sed mollius efficere præoptauit,quo eſſet contẽplationi paratius. Adnectit porrò,animi præpotentis motiones proprium corpus quandoq; reſoluere ac diſſoluere. Sed cur item ex animantibus cunctis homini tantum riſus eſt datus? datæ ſimiliter & lachrymæ? nempe ex poteſtate,quã in corpus habet anima. Sed age,affectus qui phantaſiam conſequuntur,diſpiciamus : ſunt uerò hi quatuor numero,appetitus,uoluptas,metus,dolor. Qui ubi uehementius ſe intenderint, non corpus modò exagitant proprium,ſed & peregrinum afficiunt nonnunquam. An non liquet,quàm ardentes euibratosq; motus,irarum æſtus concient in corde? quo titillatu iecur libido permulceat, immo uerò & pulſum afficiat emutetq;? Nam ex uibratiore eius aſſultu medicæ profeſſionis ſolertiſſimus Eraſiſtratus Antiochi in nouercam Stratonicem amorem deprehendit. Vnde apud Galenũ agitata quæſtio eſt, ſit'ne pulſus aliquis eroticus. Rurſum & maleficorum ex nocendi auiditate oculus fixis obtutibus nonne præmolles faſcinare infantes creditur? Quid uerò prægnantium deſideriis apertius? quis ſæpe in utero geſtatorum commaculatur caro,inuriturq; tenellis expetitæ rei nota. Eius tamen euentus,ſimul & faſtidientis ſtomachi ratio ſic à phyſiologis reddi ſolet: quod conceptu inito,& proinde menſibus repreſſis,ſanioſus ſanguis intra uenas cohibitus,& ad ſtomachi uillos redundans,ac hepar nauſeam concinnat,& cibi faſtidium,abſurdarumq; appetentiã rerum. Nec prius naturalis reſtituitur appetitus,quàm ſanguis eiuſmodi in ubera copioſius cœperit corriuari,ſtomacho liberato. Quid,nónne in uſu Venereo cogitatio utriuslibet animo tranſuolans effingere ſimilitudinem exiſtimatur? Quæ ratio(ut Plinius inquit)plures in homine,quàm in cæteris animantibus diuerſitates producit: quoniam uelocitas cogitationum,animiq; celeritas,& ingenii uarietas multiformes imprimit notas,quum cæteris animalibus immobiles ſint animi,& ſimiles omnibus ſingulisq; in ſuo cuiq; genere. Produnt tamen nonnulli,& in animalibus alba naſci,ex genitoribus alba imaginantibus. Sicuti relatum de pauonibus eſt. Marcus uerò Tullius Thuſculanarum primo: Similitudo,inquit,magis apparet in beſtiis, quarum animi ſunt rationis expertes. Ab Hebræo uiro Iacob in canalibus,quo potiræ ducebantur oues,uirgas diſcolores fuiſſe diſiectas,ut inibi initis ouibus,euariantis lanitii producerentur fœtus,alibi commonuimus. Sed ipſum id in equarum quoque gregibus factitatum legimus in Hiſpania. Hanc uerò eſſe naturæ uim,comprobat uel Fabius in controuerſia,in qua de matrona agebatur,quæ Æthiopem peperiſſet. Quin ab Hippo

ab Hippocrate proditum, liberatam à ſe quæ adulterii ſuſpicione mox ſupplicium ſubitura uidebatur, quod pulcherrimum ædidiſſet filium, ac inde parentibus abſimilem, quum monuiſſet, inſpectandum, ecquid artis pictoriæ in cubiculo modi eius foret: quo comperto, ambagioſa ſoluta quæſtio eſt. Taceo & quoſdam gulæ uentriq; mancipatos ita ſæpenumero ganeata quædam cibaria concipere animo, ita iamiam deglutire, ut ſaliuam ſuam conſimili ſapore inficiant. Quàm uarii lætiuã conſequuntur euentus? Quàm multos ita exſpiraſſe legimus? Sed & nõnullos leuatos item morbo? Quantum uerò efficiat dolor, quem fallit? Iam pueris, quandoque & adultioribus potione amara necdum ori admota: linguæ tamen humor infici amaritudine præſentitur, quam rem uehemẽs efficit imaginatio. Qua ratione nõnullis & aſpectu aliquo & auditu ſtupent dentes. Quin & ſanguinem humanum, ſi ſpectent effuſum aliqui, ſpiritu intercepto, nimio miſerationis affectu, ſæpe collabuntur. At timor quàm efficax quandoq; animaduertitur? Ex præaltis deſpicientes ſpeculis ita nonnunquã caligine offundimur, ita deficiunt uires, ut metu exſuperante corruamus præcipites. Timore ſubito non trepidat modò cor & ſubſultat, uerum & arriguntur comæ, ac intercipitur uox, ſæpe uerò & uita aut affectiones conſequuntur tum graues, tum diuturnæ. Sed & uſu uenire compertum, ut timore præſigni etiamnum morbi diſcutiantur, cuiuſmodi ſingultus & quartana febris. Quòd ſi formidini uehementiſſimæ uehementior acceſſerit auiditas, mirus ſæpe promitur inde effectus, quod in Crœſi filio patuit iam. Plura ex ratione phyſica congeri in unum poterant. Sed nos hæc ex occurſu, & ſucciſiua quodammodo opera muſſitamus: proinde in noſtram reflectemur deniq; harenam, idem mox argumentum repetituri, hoc eſt ex iiſdem hauſturi fontibus, unde rigemur ſatis.

Exempla hiſtorica ad idipſum. Caput XVI

EX hiſtoria uerò promi aliqua ualent, quibus inenarrabilis, nec ſine ſtupore uis animæ in corpora quædã ubertim explicatur. Nam ut prætercam quod Auicenna ſcribit, fuiſſe quendam, qui quum uellet, corpus ſuum paralyſi oblædebat, nec à noxiis feriebatur animalibus, niſi quum ea ipſe cogeret, quæ tamen mox, ut ſic demum impleatur admiratio, intermorerentur: ſcribit Aurelius Auguſtinus fuiſſe quoſdam, qui aures pro arbitrio mouerent, uel ſingulas, uel ambas ſimul. Item qui totam cæſariem capite immoto, quantũ capilli occupant, deponerent ad frontem, reuocarentq; quum uellent. Illud uerò admirationem ferè excedit omnem: quoſdam repertos, qui eorum quæ deglutiſſent incredibiliter plurima & uaria, paulatim contrectatis præcordiis, tanquam de ſacculo quod placuiſſet, integerrimum proferrent. Iam nec illud abditum: nonnullos uoces auium pecorumq; & aliorum quorumlibet hominum ſic imitari atq; exprimere, ut niſi uideãtur, diſcerni omnino non poſſint. Nonnulli ab imo ſine pudore ullo ita numeroſos pro arbitrio ſonitus ædunt, ut ex illa etiam parte cantare uideãtur. Idem Auguſtinus expertum ſe refert, quendam ſolitum ſudare ubi uellet. Notum etiam eſt, aliquos flere quum uolunt, ac ubertim etiam lachrymas profundere. Narratur præterea preſbyteri cuiuſdam Reſtituti nomine, ſtupenda naturæ uis. Is ubi collibuiſſet (rogabatur autem frequenter ut faceret) ſe auferebat à ſenſibus, & iacebat ſimilis mortuo, ut non ſolum uellicantes atq; pungẽtes minimè ſentiret, ſed etiam ſi igne ambureretur admoto, ſine ullo doloris ſenſu, niſi ex uulnere poſtmodum, perſeueraret. Non obnitendo autem, ſed non ſentiendo immotum ſeruaſſe corpus, eo probabatur argumento, quòd uelut in defuncto, nullus inueniebatur anhelitus. Hominum tantum uoces, ſi clarius loquerentur, tanquam ex longinquo, ſe poſtea audiſſe, referebat.

Quid ſit imaginatio, ſiue phantaſia. An cum opinione coniungatur. Prius, cur imaginatio uiſum dicatur, uel uiſio aut phãtaſia. Catalepticus qui, & euphantaſiotos. Caput XVII

SEd enim quia de phantaſia pauloante facta nobis mentio eſt, ac neſciunt pleriq; quid phantaſia ſit, breuibus afferam quid in Peripateticorum diſciplina ſuper ea re contineatur; ſicuti in Themiſtii paraphraſi tertia De anima, obſeruauimus, ubi ſic ferè adnotatum legitur. Nam & hic noſtra hæc, cuiuſ-

cunq;

cunq; ſint modi, ἐφοδίζα plerunq;, ideſt inſtruit apparatq; uberi (ut ſic dicam) uiatico. Imaginatio eſt motus animæ, quem ſenſus in actu poſitus creat. Cæterum, quoniam uiſus ſenſuum omnium acerrimus præſtantiſſimusq; eſt: inde imaginatio uiſi, & uiſionis nomen accepit: & phantaſia dicta ex argumento lucis, ſine qua cerni & uideri non poteſt. Animalium quoque uita actionesq;, magna ex parte uiſis reguntur. Propterea quòd in iis imagines diu hæſitant, & ſimillimæ perpetuis ſenſibus ſunt. In hoc tamen diſtinctio illa ſuccedit, quod alia uiſis ducuntur, quia uim nullam ſuperiorem hac habent, ut bruta. Alia, quod plerunq; accidit, ut nobiliorem potentiam aut morbus intercipiat, aut ſomnus impediat, neceſſe eſt imaginationem ſequantur, ut homines. Plato ſenſiſſe uidetur, imaginationem nihil aliud eſſe, quàm ſentire aliquid, & illud ita opinari eſſe, ut ſentiatur. Ariſtotelem ſequuti, imaginationẽ cum opinione non ſemper coniungi, demonſtrant: quoniam ſit imaginatio quaſi quædam impreſſio & ueſtigium ſenſus, non complexio opinionis & ſenſus. Nam remos ſi mergas, uidentur infracti, primumq; id ſenſus iudicat, deinde imaginatio ſequitur. Sed opinio, quæ uiſis obſiſtit, utrunq; coarguit. Catalepticum uocant Græci, ideſt καταληπτικόν, qui conceptas animo ſpecies continet, ac exhibet mox uel pictura uel ſculptoris artificio. At qui omniũ imagines concipit ingenioſe, εὐφαντασίωτος nuncupatur.

Ventorum finalis ratio quæ ſit, deq; eorundem materiali cauſa. Flatum à uento diſtare. Æolipilæ quid ſint. Aera, pro pila. Empedoclem dictũ fuiſſe Colyſanemam. Aſininæ pellis proprium. Æolus cur uẽtorum rex. XVIII

INter alia quæ ingenio ſingulari, doctrina nequaquam extrita uel plebeia, prompſit in literas auctor Seneca, illud inſigniter obſeruandũ ingerit ſe mo dò de uẽtorum ratione, quod & apponam, ſed ipſius maxime uerbis ob elegantiæ concinnitatem & ſententiarum iucundam grauitatem. Ergo uentos, inquit, dedit ſummus ille rerum artifex ad cuſtodiendam cæli terrarumq; temperiem, ad euocandas ſupprimẽdasq; aquas, ad alendos ſatorum atq; arborum fructus. Quos ad maturitatem cum aliis cauſis adducit iſta iactatio, in ſumma cibum attrahens, & ne torpeant, permouens. Dati quoq; uenti ad ulteriora pernoſcenda, quippe fuiſſet imperitum animal, & ſine magna experientia rerum homo, ſi circumſcriberetur natalis ſoli fine. Dedit item uentos parens deus, ut commoda cuiuſq; regionis fierent communia, non ut legiones equitesq; geſtarent, nec ut pernicioſa gentium arma tranſueherẽt. Hactenus de uentorum cauſis finem complectentibus ex Seneca. Cæterum, quum ſit exhalatio duplex, ut Ariſtotelica nos placita commonent, nec omiſit Albertus: una quidem uapida & humecta, altera uero fumida & arida, earum neutra ſine altera inuenitur, at ſimul ambæ: uerum, à dominante atq; exſuperãte altero totum appellatur. Quæ itaq; plus humidi habet exhalatio, ea pluuiæ aquæ principium eſt: quæ autem plus aridi, principium creditur & cauſa, materiaq; uentorum, reliquorumq; flatuum. Proinde ita finit Albertus, Ventum eſſe uaporem terrenum, aeris ſuperiora tranſcẽdentem, & aerem ipſum fortius percutiendo impellentem. Porrò ſicuti non omnis, utcunq; fluat aqua, fluuiùs dicitur, ſed qui fluendi principium fontem habet: ita nec flatus quidem omnis, uentus nominatur, ſed ſui fluxus tãquam fontem habens principium. Nam ex terra ſuſpirationes flatus quidem ſunt, quoniam flant, nec tamen uenti ſunt dicendi. Auctor idem Albertus eſt, Ventum omnem fieri ex uapore frigido & ſicco: auſtrum uerò eſſe calidum, non exhalationis natura, ſed loci. Sunt qui uentorum materiam eſſe opinẽtur calidam exhalationem aridamq;. Nec tamen uideri calidos uentos, quòd aerem moueant, qui multo & frigido uapore offertus agnoſcitur. Ita nanque è corpore prorumpens flatus prope os, calidus: quum longius abierit, frigidus ob eãdem euadit cauſam. Omnis utique exhalatio tam arida quàm humida, ob inteſtinum calorem euaporat, ac ſuperna petit. Sunt itaq; qui uentum eſſe finiant, aeris fluentem undam, cum incerta motus redundantia. Naſci uerò quum humorem offendat feruor, cuius impetus uim exprimat ſpiritus flantis. Argumento eſſe, Æolipilas æneas, cauas, quibus inſit punctum anguſtiſſimum, quo aqua infundatur: hæ uerò admotæ igni, prius quàm incaleſcant, ſpiritum concipiunt nullum: at ubi feruere cœperint, mox euidens proſilit flatus

flatus. Illud obiter adnotaſſe, nil puto officiet: æram apud Callimachum pro pila item capi, & globo. Sed ad rem. Addunt iidem & uẽtorum proprietatem miram in Lesbo fere apud Mitylenem obſeruatam: ubi Auſtro flante, ægrotant homines, at Coro tuſſiunt: à Septentrione in integrum facile reſtituuntur. Verum, frigore urgente, in angiportis plateis'ue conſiſtere nequeunt: quoniam parum prudenter ab architectis poſitum ſit oppidum, magnifice alias exſtructum. In quod uitium ne dilabi inter ædificandum Athenienſes poſſent, Andronici cura octogonos excitata turris eſt marmorea, collocata in lateribus ſingulis uenti imagine contra ſuum cuiuſq; flatum. In turris deſummum uertice metalis præſtò erat prominentia, ſuperincumbente Tritone æneo, dextra uirgam intendente, quæ flantis uenti imaginem indicaret. Nam ita libratus ſtabat Triton, ut circumagentem perpetuò ſpectaret uentum. Cæleſtium rerum ſcientia imbuti, ſtellarum poteſtate contingere iſta contendunt. Euocari ſiquidem protolliq; uentos ab Oriente Solis ui, Iouia autem potentia à Septentrione, Lunari ab Occaſu, Martia à Meridie. Sed & ſigna uentos prolicere: ſicuti triangulum igneum orientales, triangulum terreſtre meridionales, aereum triangulum occiduos, triangulum aqueum ſeptentrionales uentos. Quin & ratione ea de elementis triangulorũ nomenclaturam eſſe enatam in ſignifero. Ex eiſdem ſcholis eſt, Libram dici uentorum ſignum, quod ſole in ea conſtituto, ubertim meridionali uento ſuppeditetur exhalationum materia. Notiſſima quoque quantum ad hoc, Ariſtotelis ſententia ex Meteororum ſecundo, ὁ δ᾽ ἥλιος καὶ παύει καὶ συνεξορμᾷ τὰ πνεύματα. quod eſt, ſedat ſol & concitat flatus. Tenues enim ac debiles exhalationes ui redundantis caloris reprimit atq; tabefacit. Verum in libro quem De uentis concinnauit, plura de iis Theophraſtus. Equidem cunctanter apponendum quod ſequitur: uerum tam prodendum nobis, quàm proditum ueteribus eſt. Legimus Empedoclem quandoq; nuncupatum Colyſaneman, ideſt κωλυσανέμαν, quæ uox eum indicat qui uenti inhibet flatum: nam quum Agrigentini uento infeſtarentur uehementiore, illum auertiſſe Empedocles dicitur, circumpoſitis urbi pellibus aſinorum innumeris. Sed enim quia poetica tradit fabuloſitas, uentorum eſſe regem Æolum, quid in ueterum Græcorum libris ad id compertum mihi, attexere non grauabor, ac illud primum: Æoli nomine annum intelligi oportere, menſtruis temporum periodis duodecim peruinctum, cui ab uarietate mira cõciliatum nomen: neq; enim μονοειδὴ conſurgit φύσις, nunc gelicidiis horridior, nunc uerna miteſcens iucunditate, æſtiuis nunc flammatus ardoribus, denique ſordentis autumni prouentu onuſtior, ὥραις χειμερίαις πεδοιμάζεται. Filiorum duodenarius numerus menſium continet rationem, ſex muliebris ſexus æſtatis fertilitatem præferunt, mares prædenſam concretamq; hyemalem uim. Hippotes Æoli pater præcelerem temporis indicat uertiginem. Ventis creditur Æolus imperare, nunc laxans, nunc comprimens, quia ὑπομένει δὲ τούτων φοράς, καὶ ἐπὶ προθυμίαν πνέουσι.

Ventorum ſpecies aliquot, uulgò haud ita notæ. Apogæa retinacula, ſeu epigæa. Amuſium organum. Strobilus quid. Coccalus. Strobiline reſina. Conos. Pallas Anemotis. Sardinia cur peſtilens. Sardoa herba. Sardonius riſus. Pleſiſtius uẽtus. Pleſignathus panis. Phyſignathos. Acrophyſium. Plæſion. Plinthion. Plutarchi in Solone locus. Phyſema pityinon. Ventorum aræ. Tempeſtas quid, & uis maior. Tropeæ pluuiæ. Boreæ templum, & feſta. Boreaſmi. Tempeſtatis ædes. Capur XIX

CÆterum præter celebratã omnibus ferè uentorum rationem uniuerſam, ſciendum eſt, quoſdam naturæ peculiaris quibuſdam dominari locis, ex quibus proflatus initia indipiſcũtur. Nam uti nos edocet in libro, cui De mundo titulum appoſuit Ariſtoteles, ſi tamẽ auctor eſt is legitimus, Qui ex humecta perflant terra, apogæi nũcupantur, quos matutino in primis ſpirare, Theophraſtus prodit, uapore refrigerato. Quanquã & nauium retinacula quædam dicuntur apogæa, ſeu apogea, ideſt ἀπόγεια: ſicut etiam epigæa. Qui uerò ex ſinu quopiam euaporant, eccolpias appellauere. Qui ex mari ipſo, dici à noſtris Altani ſolent. Cum iis proportionem habent aliquam ex fluuiis ſtagniſq; conſurgentes. At qui

diſciſſa

Æra pro pila.
Lesbi uaria affectiones p[...] uentorum diuersitate.
Athenis octogonos Andro[...] turris, qualis.
Ventorum ratio ex stella[...] ui, et signis.
Triangulorum uis, et no[...]nclatura in zodiaco.
Libra, uentorum signi[...]
Empedocles cur Colysane[...] quandoq; appellatus.
Æolus cur uentorum re[...]
Annus æoli nõie significa[...]
Hippotes cur Æoli pater.
Æolus cur uentis impera[...] dicatur.
Ventorum species uulgò m[...]nus notæ.
Apogæi uenti qui.
Apogæa, siue epigæa retinacula, quæ.
Eccolpiæ uenti.
Altani

diſciſſa concerptaq́ꝫ prouolant nube,ſi diſcuſſionem craſſitudinis in ſeſe contorſerint, τυφῶνες à Græcis,à noſtris turbines uocãtur.Sin autem minus denſi,ecnephiæ.Fiunt hi (ut Ariſtoteles inquit) uere quidem,ſed autumno in primis. Apud Gellium libro Noctium Atticarum decimonono ita legimus:Quin turbines etiam crebriores,& cælum atrum,& fumigantes globi,ac figuræ quædam nubium metuendæ,quas Typhonas uocabant,impendere imminereq́ꝫ ac depreſſuræ nauem uidebantur.Plinius etiam prodit ad hunc modum. Repentini flatus maiore illati pondere incurſuq́ꝫ,ſi late ſiccam ruperint nubem,procellam gignunt,quæ uocatur à Græcis ecnephias. Sin uerò depreſſo ſinu arctius rotati effregerint,ſine igne, hoc eſt ſine fulmine,uorticem faciũt, qui typhon uocatur,hoc eſt uibratus ecnephias. Et mox:Quòd ſi maiore depreſſæ nubis eruperit ſpecu,ſed minus lato quàm procella,nec ſine fragore,turbinem uocant, proxima quæq́ꝫ proſternentem.Idem ardentior,accenſusq́ꝫ dum fuerit,præſter uocatur,amburens contacta pariter,ac proterens.At enim flatus,qui cum aqua tumultuoſe profuſa inhorrentes & fragoſi feruntur,exhydriæ ab Ariſtotele dicuntur.Quicunque uerò in rectum proflant,euthypnoi nũcupantur.At qui in ſua ſe reflectunt primordia, ſicuti Cæcias,reflexi flatus.Ex uiolentis autẽ flatibus catægis eſt,deſuper pulſans cum fragore.Thyella,hoc eſt procella,flatus eſt cum tumultu ualido efflans,exq́ꝫ improuiſo inter flandum proſultandumq́ꝫ uehementer ſtridens.Lælaps autem & ſtrobilus eſt flatus reuolutus ex inferno loco ſurſum uerſus.Eſt tamen & ſtrobilus nux pinea,unde illud, καὶ ξανθοὶ μυελοὶ ἐκ στροβίλων. Arbores quoq́ꝫ nucleos ferentes pineos, quos & coccalos uocant,eodem cenſentur nomine.Quin etiam carduus,qui in menſam commeat,Dioſcoridis teſtimonio,ſtrobilus dicitur. Apud Galenum pinea reſina ſtrobiline nuncupatur. Eſt item ſaltationis genus ſtrobilos Polluci. Arborem ipſam Conon dicunt,ſed & ſtrobilon quãdoq́ꝫ.Eſt tamen Conos item Polluci dulciarii genus ex nucleis pineis & amygdalis.Montem Pergami στροβιλοειδῆ appellat Strabo,quia in acutum deſinat.Sed Carcini item poetæ filios lego ſtrobilos nuncupatos,concinnato inde prouerbio per ironiam,felicior Carcini ſtrobilis. Strobili quoq́ꝫ ſunt limacæ ac marini Ceryces.Terræ autem anaphyſema,hoc eſt cum tumore efflatio,ex imo flatus eſt uel effractiore uomitu terræ ſeſe,eruptione facta,attollens.Qui quũ reuolutus fertur, multum quoq́ꝫ ſecum affert æſtum,præſter terreſtris appellatus.Sicuti Ariſtoteles monuit.Quod ut exprimeret Apuleius:Anaphyſemata,inquit,Græci eos nũcupant ſpiritus,qui de fundo uel hiatibus terræ exploſi ad ſuperna maris ſolent deuenire.Hi quũ maiori ui torti ſunt,fit procella,quæ præſter à Græcis nomen accepit.Seneca præſter, inquit,eſt igneus turbo.In hac porrò uentorum diſpenſatione illud haudquaquã omittendum,uentos quandoq́ꝫ(quod diximus)ſibi ipſis aduerſos ſpirare motu quodam reciproco,ſicut qui inde appellantur Palimboreæ,ueluti retrogrados dixeris Boreas. Putat Theophraſtus iſta prouenire locorum montiumq́ꝫ prominentia,quibus occurſantes flatus,quum nequeant tranſilire,neceſſariò repercuſſi reſiliunt.Sicuti in Macedonia uſu uenire obſeruatũ eſt,ubi Boreas Boreæ aduerſus difflare animaduertitur,montium ſuperciliis,& Olympi in primis,atq́ꝫ Oſſæ reiectus. Ventum proſperius flantem Homericè dicas utiq́ꝫ πλησίστιον, ideſt uela implentem.Sicuti panem quiſpiam protulit πλησίγναθον, ideſt maxillas obfarcientem.Ad quam imaginem conformatur & physignathos,ideſt inflans buccas.Nam & Acrophyſium Thucydidi ferreum uidetur roſtrum inſufflando accommodum,libro quarto. Plaſion uerò eſt quadrati agminis conformatio.Dicitur & nomine eodem ex lignis quadratum pegma,quod plinthion uocant aliqui. Propterea in Solone Plutarchus: Leges,inquit, κατεγράφησαν εἰς ξυλίνους ἄξονας ἐν πλαισίοις περιέχουσι στρεφομένους. Eum uerò locum Plutarchi interpres non eſt aſſequutus.Pityinon phyſema ex Græcis nonnulli nomine peculiari reſinam intelligunt piceam. Amuſium comperio dici uentis reperiendis excogitatum organum. In agro denique ſicyonio uentis ſuſtructam fuiſſe aram,inuenio, ſacrificii more noctem unam occupante modo quotãnis:ſed & in foſſis quatuor,arcana fiebant quædam placandis à ſacerdote truculentioribus uentis,qui & Medeæ,uti ferunt, ἐπῳδὰς adhibere,ideſt excantationes,ſolenne habebat. Apud Mothonen quoq́ꝫ Peloponneſi ciuitatem

tem, Pallados fuit templum ἀνεμώτιδος, Diomede ſimulacrum dicante: quod ante id uiolentiores loca ea uenti inſigniter oblæderent, haud tempeſtiuè ſatis perflantes, qui mox fuſis deæ precibus, deſierint, nullumq; deinceps calamitatis genus incolis indidem enatum: unde cognomentū Minerua eſt adepta. Dignum relatu illud quoq;: obſidente Cyzicum Mithridate, oblatam per quietem Ariſtagoræ Mineruā eandem, quæ commoneret aduenisſe ſe, uti modulatorem Libycum in Ponticum induceret tubicinem: proinde ciues iuberet bono eſſe animo. moxq; ualidius flante Auſtro, afflicta eſt claſſis Mithridatica & machinæ parte plurima diſiectæ. Quòd ſi Græca quis uerba impenſius requirat, ἐγὼ γε ἄγων ἥκω τὸν λιβυκὸν αὐλητὴν ἐπὶ τὸν ποντικὸν σαλπικτὴν ἐπάγονε. Traditum ueteribus illud quoq;: cæleſtis iniuriæ unum haberi genus, quod tempeſtates nuncupamus, ut quum deuolutæ grandines atterunt omnia, aut percellit impetuoſior procellarum peruicacia, quam ſanè cladem uim appellamus maiorem. Quod horridi ſyderis poteſtate contingere obſeruatum eſt, cuiuſmodi arcturus cenſetur, item orion, hædi quoq;. Repentinas pluuias procelloſasq; uulgò etiam tropeas uocant, æſtiua cōuerſione commodum peracta obtingentes, ubi præcipuè geminatis caloribus aer incenditur, ac inde uaporum euectio fit copioſior. Boreæ templum fuiſſe à Græcis ſtructum apud Iliſſum, quod eius uiolentia Perſarum claſſis naufragiū feciſſet, auctor Herodotus eſt. Quin Athenis Boreaſmos nuncupabant, qui Boreæ feſta ducerent, ac conuiuia celebrarent, ut ſiccus ſpiraret. Romæ porrò regione prima fuiſſe ædem tempeſtatis, P. Victori credimus, & tempeſtates populi Romani ritu eſſe ſacras, Cicero ſcribit. Illud hac parte nequaquam ſubticuerim, quod noſtram adiuuat interpretationem, alibi depromptā in literas de Sardinia peſtilenti. Nam Pauſanias inquit, eius inſulæ aerem eſſe θολερὸν ὡς ἐπίπαν καὶ νοσῶδες, ideſt turbulentum ferè ac morboſum. Cui rei anſam, inquit, præbent cōcreſcens ſal, & graues auſtri ac uiolenti: nam montium altitudo Boream repellit retundit'ue. Idem porrò Pauſanias herbæ ſardoæ mentionem faciens, quam ſelino, ideſt apio ſimilem dicit, ac mortem cum riſus ſpecie afferre, naſciq; in ambitu fontium præcipuè, ſubdit: inde Homerum ac poſteros, Sardonium riſum nuncupaſſe, τὸν ἐπ' οὐδενὶ ὑγιεῖ. Sardoniam eſſe ranunculi ſpeciem prodit Dioſcorides libro ſexto, ac in cibis potu'ue mentis alienationem concinnare, & cum labrorum contractione conuulſionem facere ridentis ſpecie, à quo euentu Sardonius dicatur riſus miſerabili inter homines dicterio. Propterea herbam ſceleratam dixit Apuleius, ſi eius tamen eſt De plantis commentarium. Noſtri etiam dicunt herbam riſus. Sciendum porrò, Ægineta Paulo auctore, quacunq; cauſa labris contractis conſequatur riſus imago quædam, ab ſimilitudine dici Sardonium quoque.

Super Polemone enotata quæpiam. Manu ſolœciſmum facere quid. Quintilianus illuſtratur. Varus Pergæus. Pelargi cognomen. Item quid typos bis, & tyrbe. Type, Caput XXV

Polemonem fuiſſe apud Græcos ſophiſten haud ingratum, minimeq; infantem, ſat notum ex gentis eius monumentis, reor. Succurrunt ex ea hiſtoria, quibus uelut floribus, noſtri libelli lætiores fiant. Celebrabantur Smyrnæ Olympici ludi, præſidebat Polemo, tragœdia fortè actitabatur, inibi inſulſus actor quum ó Iupiter exclamaſſet, manum in terram protendere perrexit: rurſum quum diceret ὦ γᾶ, in cælum ſuſpectabat, manum eódem intentans. Demiratum uerò hominis imperitiam Polemonem ferunt, ex theatro ſe proripuiſſe inſuſurrantem, οὗτος τῇ χειρὶ ἐσολοίκισεν, quod eſt, manu hic ſolœciſmum fecit. Hoc uerò eo appoſui gratius, quoniam Oratoriarum inſtitutionum primo Quintilianus, in geſtu quoq; nonnullos putaſſe, ſcribit, ſolœciſmi uitium ineſſe, quum aliud uoce, aliud nutu uel manu demōſtratur. Huic opinioni, inquit, neq; omnino accedo, neq; planè diſſentio. Sed ad Polemonem redeo. Erat idem Smyrnæ fluxa mente & moribus adoleſcens. Suppetebant affatim diuitiæ, intemperantis naturæ magiſtræ nequiſſimæ. Varus nomen fuit homini: quanquam erat & alter Varus Pergæus ſophiſtes, quem à forma naſi Pelargum uocabant, ideſt ciconiam. Sed hic de quo nunc agimus, aſſentatoribus nunquam non erat obſeptus, quorum ueneficiis corruptus imbiberat

animo,eſſe ſe omnium formoſiſſimum,ſtaturoſiſſimum,arte quoq; & robore in palæſtra omnes antecellere.Immo ne Muſas quidem ſuauius cantillare.Quin & ſophiſtas quoq; pleroſq; dicendi ui exæquabat opinione ſua.Nam & declamatorium attētabat forum.Id uero agentem frequentabant, quibus fœnori pecunias erogaret, ſiquidem uſuris perſolutis aſcripturi,declamantem audiſſe.Inter eos fuit quandoq; etiam Polemo,qui tamen mox auſcultatione eiuſmodi abſtinuit:quo nomine,quum æs alienum minus diſſolueret,inſtabat adoleſcens importunius,typos illi ſubinde intentans.Erat id iudicium,quo iis interdicebatur foro,qui creditoribus non paria facerent (Tyrbe autem obiter feſtum Dionyſii eſt in agro Argiuo,ex Pauſaniæ theſauris) Ea moleſtia perpulſus Polemo,ac præterea multorum ſtimulis,ad audiēdum hominem pergit.Inſulſe declamabat is,ſed ex more.Negotium nimis diu protendebatur.Finis comparebat nullus.Barbariſmis & ſolœciſmis perſtrepebant omnia.Tum ſtomachabundus Polemo exſiluit,ac protentis manibus,Vare (inquit) typos profer.Quibus uir eruditus innutritusq; eloquentiæ diſciplinis palàm faciebat,malle ſe iudicium ſubire,quàm id genus ineptias ineptiſſimas pati diutius.Hunc item Polemona proditum memoriæ eſt,uiuentem adhuc ſuo ipſius iuſſu contumulatum, quod articulari morbo, quem arthritida illi dicunt,uiolentius infeſtaretur,iacentemq; in conditorio identidem inclamaſſe, ἔπαγε, ἔπαγε, μὴ γάρ ἴδοι με σιωπῶντα ἥλιος. Obducas (inquit) obducas,abſit ut tacentē me intueatur ſol.Rurſumq; flentibus ubertim amicis cognatiſq;:Date,inquit, mihi corpus alterum,& mox emigrabo. At prius quum ſubinde à medicis diſſecaretur,inſuſurrabat illud, ἐκτέμνετε τὰς πολέμωνος λατομίας,excidite Polemonis latomias. Quod ad typos attinet,illud ex abundanti adiecero,eſſe demonſtrationis genus quod Græci τύπους uocant,ideſt formas,& ὑπογραφάς,ideſt deſcriptiones:nam finitiones, horiſmos dicunt. Fuit & ueteribus feſtum,quod dixere τύπας: quanquam & eo nomine plagas intelligimus.Sicut τύπτης, percuſſor dicitur:nam typias uocatur τῶν τοῦ χαλκοῦ τὰς προχάς.

Manum in Ætolis habere,ac mentem in Clopidis,quid ſit. Ætolorum furta. Ætoli epitheton quid ſit,& unde. Ætoli bellaces,ac monocrepides.Legati Carthaginienſis hiſtoria.Clopia. κλωπιδῶν. Caput XXI

EST Ariſtophanis poetarū facetiſſimi comœdia,cui titulus ἱππεῖς, ideſt Equites.In ea,Cleon remisueliſq; proſcinditur:inter probra alia,quibus eius infamatur uita,illud item eſt:ubi Cleonis manus eſſe in Ætolis ſcribit,mētem uerò in Clopidis. Sed rectius commodiuſq; fuerit, Græca ſubtexuiſſe uerba,quæ ſolicitius forſan ſtudioſorum requirent aliqui,

Τὼ χεῖρ' ἐν αἰτωλοῖς,ὁ νοῦς δ' ἐν κλωπιδῶν.

Quid uerò ſit,in Ætolis manum habere,poetæ interpretes appoſitiſſimè explicant,& meminit Euſtathius:quum in ſortis extremæ hominē,ſemperq; in petendo paratum, ac nil niſi rapinas meditantem,ut qui nil ſuauius opinaretur,quàm accipere,dici interpretantur.Ioci autem gratia ex uerbi Græci notione conſurgit:nam αἰτεῖν, petere ſignat. Sed & qui Ethnica ſcripſit, Ætolum eſſe epitheton,quandoq; ſcribit ab αἰτεῖν. Quod uerò infertur,in Clopidis fuiſſe mentem: urbaniſſimè item in depeculatorem pronuntiatur,quando κλοπὴ furtum indicat. Vrbanitas uerò inde elicitur,quia Cropidæ in Leontide recenſebantur tribu. Dum ergo ſignari loca uidentur,mores impoſtoris ac nefarii hominis ſcitius occultius'ue reteguntur,comicoq; inſperguntur felle. Faciunt ad hæc, quæ apud Athenæum legimus & Polybium obſeruata. Ætolicum fuiſſe rapere τὰ τῶν πέλας, ideſt res eorum qui prope forent, νῦν δὲ καὶ τὰ πόρρω, id eſt nunc & quæ remotiora.Sed & bellaces tamen fuiſſe Ætoli produntur,ac propterea μονοκρήπιδας, ideſt crepidæ unius:quod Pindarici nouerunt interpretes,& ad Hernicos tranſtulit Maro:

Veſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituere pedis,crudus tegit altera pero.

Nec omiſit in Cœnis Macrobius.Quod autem de manu in Ætolis diximus,adnotandum & illud quod in hiſtoriis poſuit Plethon Gemiſtus:Carthaginiēſium legatum ad

Andro

Andromachum miſſum,poſtea quàm elatè multa minaciterq; diſſeruit; denique manum producentem nunc ſupinam,nunc pronam,iuſſiſſe remitti Timoleontem. Quod irridens Andromacho geſtu cõpari manu prolata,primo quoq; tempore ut inde enauigaret,præcepit. Verum ad inſtitutum redeo. Clopia,ideſt κλωπεία, ſaltationis fuit ſpecies,meminit Theatricorum quarto Iubas. Dignum ſcitu: κλωπᾶσθαι Græcis dici, clam taciteq;,ideſt ἀψοφητὶ facere quid,uel loqui,aut furari. Audaciam magnam parœmiæ forma quadam Polybius Hiſtoriarum quinto, Ætolicam dicit.

Pterophori apud Plutarchum in Othone quinam intelligendi. Item quid ptera,aut pteromata. Plutarchi locus reſtituitur. Peripteron. Pſeudoperipteron. Cylarabis. Pterophori ſacerdotes. Ptila quid,ac unde. Pennatis pedibus ſalutare. Pterygophorum pro ſuccino cur. Caput XXII

PLutarchus in Othonis uita: Iam(inquit)nuntiabatur, Vitellium imperatoris dignitatem atq; potentiam ſibi uendicaſſe, καὶ πτεροφόροι συνεχῶς ἐφοίτων, ἀεί τι προσχωρεῖν ἐκείνῳ φράζοντες. hoc eſt,& pterophori aſſiduè adueniebant,illi ſubinde accedere quippiam afferentes. Verbum id pterophori,quid ſibi uelit,non ſatis tenuiſſe interpres animaduertitur. Ego curſores tabellarios'ue eo nomine intelligo: quoniam Dionis hiſtoria prodit,eos peregrè proficiſcẽtes ſurrectas in capite pennas geſtare conſueuiſſe: cui ſentẽtiæ adiicere calculum id Satyrici poetæ creditur,

Tanquam de Catis aliquid,toruisq; Sicambris
Dicturus,tanquam diuerſis partibus orbis
Anxia præcipiti ueniſſet epiſtola penna.

Eſt & Pterophoros in Septentrionibus ad Rhipæos montes nuncupata regio,ab aſſiduo niuis caſu,pennarum quadam ſimilitudine,quod Herodotus ſignificat,& à Plinio relatum ſcio. Sic enim barbara incultaq; Scytharum gens opinatur,pennis eſſe oppletum aerem,proindeq; non patere in longinqua proſpectum,neq; item tranſitum. Pennas uerò πτερὰ uocant Græci: quanquã ſunt etiam ptera,uel (ut eſt apud Vitruuium) pteromata in templis muri duo,ut Strabonis quoq; monumentis comprobatur,ad altitudinem eorum utrinq; conſurgẽtes alarum uice. Meminit Plutarchus quoq;,ſed & Plinius in Mauſolæi mentione. Aptera uerò Cretæ ciuitas eſt,unde in Pyrrhi uita ex Plutarcho, Orœſus nominatur Apteræus: quod non uidens interpres,præteriit: quem præter Stephanum commonere Pauſanias potuit. Cui à Ptera Delphici templi conditore urbi factum nomen placet πεδώνης γράμματος. Quin & mox paulo Pyrrhum Argos irrupiſſe, Plutarchus ſcribit παρὰ τὴν κυλάραβιν, quod eſt,ad Cylarabin. At uocabuli nouitatem admiratus tralator tranſiluit. Eſt uerò Pauſaniæ Argis gymnaſii nomen Cylarabis,ab Stheneli filio nuncupati. Sed à diuerticulo repetendum inſtitutum. Leges item peripteron ædem,quam circulatam intelligunt. Hinc & pſeudoperipteron non prætermittunt architecturæ magiſtri. Succinum Dioſcorides pterygophorum appellat libro ſecundo,quia ſtramina proliciat floccosq; & fimbrias,ut ab eruditis eſt traditum. Inuenio item ptera,ideſt πτερὰ neutro genere dici Babylonis arcem. Nam eſt in Medis ciuitas Pterion: in Sinope autem Pteria. Signatur & Pterophori nomine τάγμα τὸ στρατιωτικὸν, uel ex eadem pennarum ratione,hoc eſt διὰ τὴν ἐν τοῖς λόφοις πτέρωσιν. Sunt in Ægypto ſacerdotes ſic quoq; nuncupati. Ptila in eandem ueniunt pennarum notionem: dicuntur uerò ſic, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ πέτεσθαι τίλλεσθαι καὶ κόπτεσθαι τὸν ἀέρα, ideſt ab aere icto interuulſoq; inter uolandum. Illud autem Hieronymi ad Florentium: Pennatis,ut aiunt,pedibus te ſalutauerim,celeritatem indicare uidetur nimiam,ab Mercurii talaribus parœmiæ facta uerſura.

Plutus diuitiarum deus,cur cæcus effingatur. Herodis ſophiſtæ munifica, & proinde mirabilis natura. Chalcidiſſare. Auaritiæ improbatio. Aloadæ qui dicantur. Auri laus ex Pindaro. Liberalitatis cõmendatio. Deum quoq; eſſe uænalem. Caput XXIII

PLuton eſſe diuitiarum deum,& quidem cæcum, neminem puto qui neſciat:cui ſaltem eius nominis comœdia apud Ariſtophanem non ſit incognita. Plutarchus uerò auctor eſt,emanaſſe celebratum illud,in una omnium quæ ſub ſole ſunt, urbium Sparta ſeruari diuitiarum deum & cæcum & iacentem,ut picturam inanimatam ac immobilem. Quod ibi uictus facilitate,& communi cœnandi inſtituto efficeretur,ne furto diuitiæ conciliarentur,marſupio(ut inquit Hieronymus)ſuffocato,uel potius(ut ait Theophraſtus)honori haberētur. Nam,ut taceam quod prudenter Seneca inquit,multum eſſe,diuitiarum contubernio non corrumpi,& affluentibus hinc inde diuitiis,uitiorum fomitibus,animum ſeruare inconcuſſum: certè Philoſtratus inquit,non ſunt tractabiles diuitiæ,debentq; inter ardua & difficillima quæq; connumerari. Qui enim diuitiis(ut ſic dicam) inebriant̄,ac pauloante exſucci,mox uel ricinis diſtentiores euaſere,non deſinūt ſubinde iniurios ſe præbere,& in magna amplaq; fortunæ laxitate cæcūtiūt. Quòd ſi opulentiæ adhiberetur utendi ratio, reciperet iam uidendi uſum Plutos. Quod ſophiſtæ Herodi factitatum,ſcimus:apud quem minimè luminibus captus diuertiſſe uidetur is deus,quando bonorum affluentiam & annuas obuentiones ad liberalitatis uſum contulit,quod ſciret τὴν φιλαργυρίαν μητρόπολιν εἶναι πάσης κακίας, ideſt auaritiam eſſe totius uitioſitatis metropolin. Quæ res illi,ut taceam quòd eum Rufus Perinthius Græcorum nuncupabat linguam & orationis regem,immortalem apud poſteros gloriam comparauit. Amicos ſiquidem ampliter confouebat,ciuitates genteſq; inopia adobrutas ſubleuabat. Erat enim hic theſaurus illi accuratiſſimus,multis bona ſua impertiri. Addebatq;,congruere in primis non abutenti diuitiis,indigentibus opem ferre,ut deſinant indigere:non indigentibus item,ne fortè quandoq; indigeant. Inconſultū uerò diuitem ac ſordidum,cumulandiſq; pecuniis immorientem,ac nil aliud,quàm nummarios circūſpectantem amicos,& Cinyram,de quo eſt apud Libanium,ſpirantem, eſſe mortuum prædicabat Pluton. Theſauros porrò,in quos nullo fine congerantur opes,Pluti carceres uocabat. Eos qui ſepoſitam pecuniā uice numinis colerent,Aloadas eſſe dicebat. Qui quum in uincula Martem coniecissent,eidem mox rem diuinam obire perrexerunt. Illud certè uelut ex oraculo promptum uideri poteſt,quod Aſtronomicon quarto Manilius ſcribit,

Victuros agimus ſemper,nec uiuimus unquam:
Pauperiorq; bonis quiſque eſt,qui plura requirit:
Nec quod habet,numerat:tantum,quod non habet,optat.

Poſtremò,elegans eſt apud Græcos uerbum χαλκιδίζειν, ideſt Chalcidiſſare,quod ſignat auidius pecuniæ inuigilare,quoniam eiuſmodi fuiſſe Chalcidenſes feruntur. Pindarus aurum admiratus,de quo ſic pronuntiat, αἰθόμενον πῦρ ἅτε διαπρέπει νυκτὶ, μεγάνορος ἔξοχα πλούτου, ideſt ſplendicat perinde ac noctu ignis,extra diuitias Meganoras,ideſt quibus inſoleſcunt ferè homines ac efferuntur:uel quæ magnificentiæ plurimum adiiciant,& ad agendum uim ſingularem. Extat & Pindari ſententia illa præclara, ὁ μὰν πλοῦτος ἀρεταῖς δεδαιδαλμένος φέρει τῶν τε καὶ τῶν καιρόν. quibus innuitur,ſi comes adſit uirtus,tum demum & ſuis & quæ ex uirtute ſunt commodis,peropportunè diuitias perfrui. Verum Callimachi præclara ſuccurrit commonitio,quam prætermiſſe in mentione iſta,piaculum fuerit penè,

οὔτ᾽ ἀρετῆς ἄτερ ὄλβος ἐπίσταται ἄνδρας ἀέξειν,
οὔτ᾽ ἀρετὴ, ἀφένοιο, δίδου δ᾽ ἀρετήν τε καὶ ὄλβον.

Cæterum & Sappho ſcientiſſimè, πλοῦτος ἄνευ ἀρετῆς οὐκ ἀσινὴς πάροικος. Dici uerò in hoc propoſito & illud ſciēter poteſt, Eſſe deum uenalem:ſed non alio prorſum nummo uenalem,quàm quo ipſe cæteros emit,ideſt charitate in pauperes liberali. Virtutes aliæ diuinarum uirtutum umbræ ſunt,non imagines. At qui in pauperes liberalem munificumq; ſe præſtat,deum exactè imitatur. Eadem quippe in munificentiæ ratione cauſa eſt liberalis hominis & dei. Capaneū fuiſſe talem prodit Euripides,ut opum affluentia intumeſceret nihil,nec elatius ſaperet,quàm pauperum quis, τ᾽ ἀρκοῦν ἰσχύων. At quendam tradit Chryſippus, ſub mortis tempus aureos deglutiſſe non pau-

Plutus diuitiar. deus, cur cæcus effingatur.
Senecæ sententia.
Philostrati sententia.
Diuitiæ quatenus cæcos reddant.
Herodis sophistæ opulentia et liberalitas.
Auaritia totius uitiositatis metropolis.
Rufus perinthius.
Diuitis sordidi et auari detestatio.
Pluti carceres, Thesauri. Aloada qui dicant.
Manilij sententia.
Chalcidissare quid.
Chalcidenses pecuniæ studiosi.
Auri laus ex Pindaro.
Diuitiæ cur megan...res dictæ Pindaro.
Deum quoque esse uenalem.
Liberalitatis comendatio.
Capanei commendatio ex liberalitate.

tos,atq; ita perfunctum fato. Alium uerò tunicæ plurimos inſuiſſe,atque ea indutum citra honorem alium ſe contumulari mandaſſe.

Diuitiarum uſum quem eſſe deceat. Vſia & periuſia,quo differant. De Marco Antonio, Ptolemæo, Bione. Diuitiarum genera duo. Ariſtodemi, Caii principis & Neronis hiſtoria. Profeſſio ſenatoria quæ dicatur. XXIIII

ET Græcus quidem hic rectè admodum & ſynceriter,exq; mortalium uſu in primis. Sed & apud Rabirium poetam M. Antonius perſanctè,quum fortunam ſuam ad alios emigrātem ingemiſceret, Hoc habeo quodcunq; dedi. Illud(inquit Seneca)quod ſuſpicis,quo te diuitem quoq; ac potētem putas,quandiu poſſides,ſub nomine ſordido iacet:quum donaſti,beneficium eſt. Propterea notiſſimus poeta,

Extra fortunam eſt,quicquid donatur amicis:
Quas dederis,ſolas ſemper habebis opes.

Diuitias ueras docet Ariſtoteles dici eas,quæ neceſſaria uitæ ſuggerunt,& utilia ad ciuitatis & domus ſocietatem. Iis ſiquidem ſufficimus ad bene uiuendum. Eſſe diuitias non ueras,quarum acquiſitionem χρηματιστικὴν nuncupant,ideſt pecuniariam. Hæ uerò dicuntur infinitæ,nec ueræ,quoniam appetitum non explent. De quîs item intellexiſſe Solon uidetur, ſicuti commeminit etiam in libro περὶ φιλοπλουτίας Plutarchus, πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται, hoc eſt, diuitiarum nullus eſt conſtitutus finis hominibus. Nam diuitiæ quæ neceſſariis rebus conſtant,finitæ ſunt. Extant autem organa œconomici & politici. Iis enim utuntur ad domus & ciuitatis adminiſtrationem. Diuitias ueras ex naturæ fontibus principia ducere,palàm eſt:alteras uerò minime. Moderatam opum uim Græci uſiam uocant,redūdantem uerò periuſiam. Elegans extat Platonis dictum,uolenti ſe dici diuitem uerum, μὴ τὴν οὐσίαν πλείω,ἀλλὰ τὴν ἀπληστίαν ποιεῖν δεῖ ἐλάσσω, ideſt non opulentiæ adiiciendum,ſed cupiditati inexpletæ detrahendum. Ad hæc autem Epicuri illud ſpectare,non latere arbitror: Si ad naturam uiues,nunquam eris pauper:ſi ad opinionem,nunquam diues. Exiguum natura deſiderat,opinio immenſum. Etenim,ſicuti prudentiſſime Seneca ſcribit,congeratur in te,quicquid multi locupletes poſſederunt. Vltra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat,auro tegat,purpura ueſtiat,& eò deliciarum opumq; perducat,ut terram marmoribus abſcondas,& non tantum habere tibi liceat,ſed calcare diuitias. Accedant ſtatuæ ac picturę,& quicquid ars ulla luxuriæ elaborauit,maiora cupere ab his diſces. Naturalia deſideria finita ſunt,ex falſa opinione naſcētia,ubi deſinant,non habent:nullus enim terminus falſo eſt. Plato autem De legibus quinto,Diuites ualde ſimulq; probos eſſe,arbitratur impoſſibile: proptereaq;,nec felices. Et mox: Pecuniarum,inquit,cura ultimū honoris teneat locum. Hinc illud Ptolemæi laudatur eximiè, qui apud amicos cœnitare aſſuetus,ſæpe etiam dormire,ſi quandoque illis reponeret, uaſa commodo ab eiſdem ſumere non uerebatur:ſtragula item,ac id genus alia plura, quod ipſe in domeſtica ſupellectile nil admodum præter neceſſaria haberet, ἀλλὰ τὸ πλουτεῖν ἔλεγε τὸ πλουτίζειν εἶναι βασιλικώτερον. Nam ditare quàm ditari,magis uideri regium,aſſeuerabat. Quid,quòd immodicæ diuitiæ (ſicuti docuit Apuleius) uelut ingentia & enormia gubernacula faciliùs mergunt quàm regunt,quòd habeant irritam copiam,noxiam nimietatem, libitinariorum modò expetitam uotis,ac feralium anteambulonum. Deniq; is plurimum habet,qui minimum deſiderat. Quippe animus eſt, qui diuites facit:pecunia ad animum nihil pertinet. Aurum,argentum,magni leuatiq; menſarum orbes terrena ſunt pondera,quæ amare nequit ſyncerus,ac ſui memor animus. Rem familiarem largam & uberem populo elargitus eſt Crates. Diogeni & Antiſtheni pera fuit & baculus,quod regibus diadema. Proinde iucundum Bionis illud, qui quum apud Theognin legiſſet,

πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος οὔτε τι εἰπεῖν,
οὔθ' ἕρξαι δύναται, γλῶσσα δέ οἱ δέδεται.

Paupertate quiſquis premitur,nec dicere,nec facere quippiā ualet:obligata ſiquidem lingua illi eſt. Quo,inquit,pacto ipſe inops tantū nugaris deblaterasq; aduerſum nos?

Diogenes diuitem indoctum eſſe ouem aſſeuerabat uellere aurato. Cæterum, in hoc uſu ſcitiſſimum eſt illud Horatii ex Epiſtola ultima,

Quid uici proſunt, aut horrea? quid ue Calabris
Saltibus adiecti Lucanis? ſi metit Orcus
Grandia cum paruis, non exorabilis auro?

At Spartiatæ Ariſtodemi ſcitum hercle circumfertur apophthegma, cuius in pragmatia de prouerbiis commeminerat Chryſippus. Is uerò quum diuitiis excidiſſet, ac (uti aſſolet) inſimul & amicis foret exutus, dolenter inquit

χρήματα, χρήματ' ἀνήρ, πενιχρὸς δ' οὐδεὶς πέλετ' ἐσθλός, οὐδὲ τίμιος.

ideſt pecunia, pecunia uir, pauper nemo bonus eſt, aut honore dignus. Caius princeps nepotinis ſumptibus (quod ait Tranquillus) omnium prodigorum ingenia ſuperauit, aut frugi hominem eſſe oportere dictitans, aut Cæſarem. Hic non toto uertente anno, ſex milia, ſeptingentas & quinquaginta myriadas aureorũ prodegit. Nero diuitiarum & pecuniæ fructum non fere putabat alium, quàm prodigentiam. Nam ſordidos eſſe ac deparcos, quibus ratio conſtaret impenſarum. Quadragenis in punctum ſeſtertiis aleam luſit, ideſt denis aureorum millibus in ſingula puncta, non in ſingulos aleæ caſus. Profeſſionem ſenatoriam pro eius ordinis cenſu, comperi apud recentiores.

Carthaginienſium & Homeri ſententia de diuitiis, item M. Craſſi ac Cæſaris. Eulogiæ quid. εὐοῖ. Eua mons. De Solone, Themiſtocle, Timotheo, Pelopida: item de Pluto cæco, & Phryne. Aphnii ſacellum. Theſaurum recondendis pecuniis ſtructum à Minya primum. Tirynthi mœnia. In adulteros lex prima. Domitiani in ædificando prodigentia. Caput XXV

Carthaginienſes uerò, ut docuit Ariſtoteles, non optimos ſolum, ſed & ditiſſimos cenſebant magiſtratibus admouendos, ueluti arbitrarentur impoſſibile, eum qui egeſtate premeretur, rectè ſynceriterq; magiſtratum gerere, aut quietem optare. Diuitias porrò eſſe deorum donum Homerus canit,

καὶ θεσπέσιον πλοῦτον κατέχευε Κρονίων. Et rurſus,
Ζεὺς δ' αὐτὸς νέμει ὄλβον Ὀλύμπιος ἀνθρώποισι.

Sed & Solon, Diuitias (inquit) habere quidem cupio, per iniuriam uerò conſequi nolim, ſubſequitur enim mox ſupplicium. Inter L. Metelli felicitatis argumenta id recenſetur, Pecuniam magnam bono modo inueniſſe. Inſulas colluſtrans Themiſtocles pecuniam hinc inde corrogabat. Adiit & Andrios, urgensq; infeſtius, Duos (inquit) ad uos affero deos, Vim, & Suadelam. At illi nec minus feſtiuè, Duos quoq; apud ſe, & magnos quidem reſidere deos intulere, Paupertatem & Impoſſibilitatẽ, qui nummos illi erogari prohiberent. Succurrit & in mentione iſta lepida equidem, nec inutilis hiſtoria ſuper citharœdo Timotheo. Agebat is apud Archelaum, ſed quum ſpe aliquanto parcius ab eo donaretur, non deſinebat illum laceſſere. Quin ſuccinens quandoque commation illud, σὺ δὲ τὸν γηγενέταν ἄργυρον αἰνεῖς, tu autem terræ filium argentum laudas? Intendebat in Archelaum. At is feſtiuiter, σὺ δὲ αἰτεῖς; tu autem petis? Marcus Craſſus eos ut pauperes miſerabatur, inquit Dion, qui ἐκ καταλόγου οἴκοθεν, ideſt domeſtico reditu exercitum alere nequirent: adeo, inquit, erat πολυχρήματος καὶ φιλοχρήματος. At legionem intelligere Plinius maluit: Dion, ſicuti retuli, στρατόπεδον, quod & Plutarchus. Cæſar fuit in primis χρηματοποιός, duo eſſe aſtruens, quibus paretur principatus, cuſtodiatur item, ac augeſcat quoq;: milites, & nummariam uim. Sed hæc mutuis necti auxiliis: quippe alimentis contineri milites, illa uerò militari ope accumulari. Nec minus ſcitu iucundum id eſt: Eulogias dici munera, quæ prælatis offerant ſubditi, & quæ ſacra petentes concilia deferant presbyteri. Dicuntur uerò eulogiæ, uelut benedictiones planè ſint. Nam & ad Vitalem Hieronymus, Satis (inquit) miror, quid cauſæ fuerit, ut quum in benedictionibus & tuis & illius perferendis, fidelis extiterit, in retenta epiſtola negligens comprobetur. εὐοῖ autem obiter, uox Bacchantium eſt: unde Eua, Meſſeniorum mons eſt nũcupatus. Pelopidam uerò ſcribunt eruditi, quum ab amicis incuſaretur, quòd pecuniæ cogendæ, rei in primis neceſſariæ, parum curioſus foret: Per Iouem, reſpondiſſe, neceſſariæ, ſed Nicomedi huic. Erat Nicomedes

comedes claudus ac mutilus. Illud poſtmodum adiiciamus, quod non ingratũ in Sympoſiacis refert Plutarchus, ubi diuites inceſſit domicilia comparantes triacontaclina, & eo etiamnum ampliora. Horum, inquit, conuiuia panagyriarcho uerius, quàm ſymposiarcho indigere uidentur. Ego autem uulturiis contenderim potius codonophoris & atratis ſandapilariis. Plutum enim arbitrantur aplutum, ac cæcum uerè, καὶ ἀδιέξοδον, ideſt citra decurſum, ni teſtes ſortiatur plures, ſicuti tragœdia ſpectatores. Nam & nobile ſcortum Phryne, atq; eo nomine prædiues, mœnia Thebana ſubſtructuram ſe, pollicita eſt, modò aſcribi paterentur ciues, ἀλέξανδρος μὲν κατέσκαψεν, ἀνέστησε δὲ φρύνη, ideſt, euertit Alexander quidem, ſed reſtituit Phryne. Diuitiæ omnes, inquit Hieronymus, de iniquitate deſcẽdunt; & niſi alter perdiderit, alter inuenire non poteſt. Vnde uulgatior ſentẽtia mihi uidetur uerißima, Diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Illud uerò non inſuper habendum, in Tegeatum agro eſſe montem Creſium nomine, ideſt ἱρήσιον, in quo fuerit Aphnii ſacellum. Nam ubi cum Ærope congreſſus eſt Mars, ueluti memorant Tegeatæ, natus inde Aphnius matri nihilominus inhæſit, partui quamuis immortuæ, ac ex uberibus ui numinis paterni multum copioſumq; lac ſuxit. Qua ratione in deos tralatus, Aphnios, ideſt diues, fertur nũcupatus. Theſaurum recondendis pecuniis, hominum primus ſtruxiſſe Minyas traditur. Fuit hic Chryſæ filius ex Chryſogenia nati & Neptuno. A quo nũcupatos ferunt Minyas, quibus imperitarit. Hic præterea Minyas diuitiis creditur cunctos anteiſſe mortales. Miratur Pauſanias, in celebrandis pyramidibus Græcos hiſtoricos multum operæ impẽdiſſe, theſauri huius præcipuè memoria digni, nullam prorſum feciſſe mẽtionem. Sicuti nec mœnium apud Tirynthum. Minyæ filius Orchomenus fuit: unde Orchomenii nuncupati. Ad eum uir Argiuus uenit Hyettus poſt Moluri cædem, in uxoris adulterio deprehenſi. Is ab Orchomeno regionis parte accepta, omnium primus in adulteros legem ſanxit, quam poſtea ſit imitatus Draco Athenis. In hac denique diuitiarum ratione ſuccurrit Chæronei Plutarchi ſententia præclara: Quòd ſi, inquit, admiratur aliquis impendia in Capitolio magnifica, ſi unam in Domitiani principis domo porticum ſpectaſſet, uel baſilicam, aut balneum, uel item concubinarum diætam: iuxta Epicharmi illud in perditum ac bonorum profligatorem,

οὐ φιλάνθρωπος τύγ' ἐσσὶ, ἔχεις νόσον, χαίρεις διδούς,

Tu quidem haud humanus es, morbo afficeris, dare gaudes: in Domitianum pronuntiatet itidem, οὐκ εὐσεβὴς, οὐδὲ φιλότιμος τύγ' ἐσσὶ, ἔχεις νόσον, χαίρεις οἰκοδομῶν, ὥσπερ ὁ μίδας ἐκεῖνος, ἅπαντά σοι χρυσᾶ, καὶ λίθινα βουλόμενος γίνεσθαι. ideſt, non es tu quidem religionis ſtudioſus, neq; item honoris cupidus ac famæ, morbum ſentis, ædificare gaudes, ac Midæ illius more, lapidea tibi effici aurea concupiſcis.

Lapidem Lesbium in funeſtas admitti domos ſolitum. De Herode ac Lucio, item Marco imperatore. Lapis niger in comitio. Romuli monumentum.

Caput XXVI

LEsbium lapidem eſſe ſubtriſti aſpectu accepimus, ac nigricante, quo nomine in funeſtas quandoq; ueniſſe domos, ex Philoſtrati quoq; hiſtoria condiſcimus. Ab eo nanq; proditum eſt, Herodem ſophiſten, diuitiis perilluſtrem, ex luctu forma domus ſubmutata, parietum ornamenta florida tum uelis nigricantibus, tum lapide Lesbio induxiſſe, ex quo emerſit facetiſſimum ſcomma Lucii cuiuſdam, ſapientis quidem uiri, ſed Herodi etiam perfamiliaris. Is ergo pueros conſpicatus rhaphanidas, hoc eſt radices, ſic Græcis nuncupatas perluere, quæſiuit, cuiusnam foret ea cœna. Audiens uerò Herodi eam parari: Atqui, inquit, Rhegillæ Herodes iniurius eſt, qui alba ueſcatur rhaphanide in funeſta & pullata domo. Quæ illi renuntiata eatenus inſederunt, ut mox domeſticas tenebras, & parietum (ut ſic dicam) nubila diſcuteret, ne ludibrio ſtudioſis & magnis uiris fieret. Fuit alioqui Lucius is naturæ, ut uidetur, paulo mordacioris ac liuidæ. Marcus Romanorum imperator Sextio philoſopho utebatur familiarius ex Bœotia. Inuiſebat perſæpe illius domũ. Romam nuper uenerat Lucius hic: ex occurſu inſtitit ſcitari, quo nam aut cur pergeret. reſpondit Imperator, καλὸν καὶ γηράσκοντι τὸ μανθάνειν, pulchrum etiam ſeneſcenti diſcere,

peto philoſophum Sextium,percepturus quæ necdum edidici. Tunc Lucius prolata in cælum manu,O' Iupiter,ait, Romanorum imperator, iam appetente ſenio, geſtans librum,qui pueris mos eſt,præceptorem adit. At meus imperator Alexander annum ſecũdum & triceſimum agens mortuus eſt. Erat uerò Sextius Cheronenſis,Plutarchi ex ſorore nepos,qui de Pyrrhonica philoſophia decem concinnauit libros. Meminit uiri in M. Antonino philoſopho Iulius Capitolinus. Niger porrò lapis in comitio funeſtum indicabat locum, uel ut aliis placet,Romuli morti deſtinatum.

Nobilitatem in aſtragalis geſtare,quid. De Herode item,ac Rhegilla uxore. Aſtragalus quid,ac epiſphyrion,& aſtragaliſis. De talorum figuris,aut numeris. Diagrammiſmus quid:grammæ item,ſeu lineæ. Cuborum inuentor. Peſſorum luſus. Petteutice. Coleps. Midas iactus. Aſtragali in ſacris menſis. Aſtragalion. Caput XXVII

NObilitatem in aſtragalis habere, ex adagio uidetur rectè dici de eo,qui generis præſtantia tumens,nulla ipſe propria nititur uirtute:quum præſtet tamen ingeniũ excoluiſſe,in quo uera ſunt ſtemmata & genuina hominis excellentia,ſicuti à Platone ſummo philoſopho comprobatum,ſcimus. Nam in pedibus nobilitatis inſignia,ſi aliud adſit nihil,geſtare,odioſa tantum eſt,& inanis oſtentatio. Nec eiuſmodi hominem ab imagine,quam ſcientiſſimus artifex concinne,uel(ut Græcè dicam) γραφικωτάτως expinxerit,magnopere diſtingui,cenſendum eſt. Propterea prudenter admodum Socrates ille in Apuleii Floridis,quum adoleſcentem uidiſſet diutule tacentem: Dic aliquid,inquit,adoleſcens, ut te uideam. Sic enim hominem uoce,uti figlinum ſono pernoſcimus. Quod Platonem quoq; dicere ſolitum,ferunt. In hoc genus parœmia item congruit uetus, τίς πατέρ' αἰνήσει, εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί; Quis patrem laudabit,niſi improbi filii? Sic enim natura comparatum,ut nulla præſtantes uirtute, parentum itidem obſtrepant laudibus. Nec ignoro,deluxatam à Chryſippo parœmiam,

Τίς πατέρ' αἰνήσει, εἰ μὴ εὐδαίμονες υἱοί;

quod refellit Dionyſodorus. Sed ad prouerbium redeo,cuius ex hiſtoria ratio eſt. Erat Herodi ſophiſtæ,cuius facta nobis mentio eſt, Rhegilla uxor nomine. Eam ob peccatum haud ita momenti magni,iuſſit à liberto Alcimedonte cædi. Fortè tunc geſtabat utero,agebaturq; à cõceptu menſis iam octauus. Igitur hominis imprudentia ingeſtis in uentrem plagis,non ferens mulier iniuriæ uim,immaturo partu,naturæ cõceſſit. Eo nomine poſtulatus cædis eſt Herodes apud Romanum ſenatum ab uxoris fratre:nomen uiro Bradeas fuit. Is maiorum claritate longe princeps eſſe,nec minor nobilitatis oſtentator. Argumẽtum generis erat in calceis epiſphyrion Menoides eburneum. Id ſignificat fibulam cornicantem,qualis fermè figura in luna eſt,quum tenuem uiſitationem facit,uel etiam paulum craſſeſcit. Prodiens igitur is paratu magno ad peragẽdum reum,de cauſa quidem pauca ferè,aut nihil:in laudibus uerò propriis etiam nimius,immo uerò totus. Quũ multa iam de familia perilluſtri emugiiſſet homo imperitus,ſcommate illum excepit Herodes, Tu,inquiẽs,in aſtragalis nobilitatem geſtitas. Eſt autem aſtragalus Latine talus. Plinius de Polycleto,Fecit & talis nudos ludentes,qui uocantur aſtragalizontes. Et ſunt in Titi imperatoris atrio,quo opere nullum abſolutius,pleriq; iudicant. Dicuntur & aſtriæ,ſed à poetis tantum,ut ſcribit Pollux:ſicuti Ariſtophanes etiam aſtrichos uocauit. Sunt & in columnarum ſpiris partes dictæ aſtragali:ſicut torus,atq; item ſcotia,ſeu trochilus,& ſupercilium,necnon plinthus. Dignum relatu, quod in Ariſtotelis primo Rhetorico enotauimus,talorum ludum dici aſtragaliſin:ſicuti etiam ſphæriſin,pilæ nuncupat ludum. Sed & cybian & pettian,ideſt κυβείαν καὶ πεττείαν, ideſt calculorum luſum:quando & apud Homerum proci, πεσσοῖσι προπάροιθε θυράων ἐτέρποντο. Petteuticen quoq; dici animaduertimus. Quum uerò centum forent proci,octo inſuper adiectis,quatuor peſſi ac quinquaginta parte una,totidemq; altera,è regione diſtribuebantur,ſpatio inter utroſq; relicto,in quo peſſus ſtabat unus, Penelopes nomine,in quam ſortito peſſum collimabant : ex deiecta futuri captantes omen matrimonii,ſi peſſorum præterea nullum attigiſſent. Peſſorum item pro calculis mentio

ſis mentio eſt Herodoto. ἀσρίζειν eſt talis ludere,apud Callimachum:ut probat etiam auctor Euſtathius. Aſtragalum Nicander & κώληπα dixit. Sed & Homerus,

κόψ' ὄπιθεν κώληπα τυχών.

Cubus,inquit in Atticis elegantiis Thomas Magiſter,eſt uaſis cuiuslibet cauitas. dicuntur & cubi, τὰ στιγμία ὀστᾶ, ideſt punctis diſtincta oſſa,quibus utuntur οἱ ταυλίζοντες, ideſt tabliſſantes,ut eſt apud Diomedem duobus locis. Cubus,ſeu teſſera lateribus conſtabat ſex,talus autem quatuor. In ludendo autem teſſeris utebantur tribus, talis uerò quatuor:id quod in Diuinationibus Cicero commonuit,& ex ea obſeruatione Valerius Martialis,

Non ſum talorum numero par teſſera,quum ſit
  Maior quàm talis,alea ſæpe mihi.

Nec illud indignum ſcitu,in talo figuras in cadendo uicem habuiſſe numeri. Monada enim ſignificans uocabatur κύων, ideſt canis:canicula uerò & à Perſio dicta:

Scire erat in uoto damnoſa canicula quantum
Raderet.

Propertius autem canes nuncupauit eo uerſiculo,

Semper damnoſi ſubſiluere canes.

Hic iactus etiam chios dicebatur. Cous uerò,qui & hexites,ſenio eſt,mendoſis parte hac Ariſtotelis codicibus:binarius & quinarius numerus in talis non erat,ut in cubis, hoc eſt teſſeris. Quin & in talario ludo numerus quidam Steſichorius dicebatur, qui non alius erat,quàm octonarius:quoniam eius poetæ conditorium magnifico exſtructum impendio,ex octonis(ut Pollux inquit)conſtabat omnibus,angulis uidelicet,columnis,gradibus. Fuit in Himera Siciliæ ciuitate,alii in Catana ſcribunt. Euripides uerò numerum continebat quadragenariũ,quoniam uidetur unus fuiſſe Euripides præfectorum quadraginta,poſt triginta tyrannos Athenis exactos. Fuit uerò in teſſerario ludo Midas iactus,& quidem fortunatiſſimus. Venus cõſurgebat ex talis quatuor iactatis, ubi diuerſam omnes oſtendiſſent faciem. Teſſerarii ludi ſpecies fuit ueteribus diagrammiſmus,à uerbo γραμμίζειν, adhibebantur(ut inquit Euſtathius)calculi ſexaginta,tum albi,tum nigri. Meminit Philemon, μικρὸν, διαγραμμίζω, κυβεύω. Sed ludum hunc grammas item dicunt,ideſt lineas. Cubicum luſum à Palamede inuentum,Pauſanias ſcribit. Erant porrò in ſacris menſis aſtragali,quorum iactu uaticinia concipiebant:ut ſi me iaciente,id emerſerit,fiet hoc;ſin minus,haud fiet. Aſtragalion ueſtem,id eſt ἀστραγάλιον, talarem intelligunt Græci. Scitum & illud Fabii ex libro undecimo, coarguentis cantandi morem in actionibus, Et ipſam,inquit,fori ſanctitatem ludorum talarium licentia ſoluere. Lora aſtragalota legimus apud Athenæum,diſſagellationi accommoda. Aſtragalum Odyſſeæ decimo,in Elpenoris nece,ſunt qui pro iuguli conſunctura interpretentur:alii ſphondylum malunt.

Cur lunulas geſtarint in calceis Romani ueteres. Nobilitatem nil prodeſſe, ni adſit uirtutis meditatio. Terræ filii,qui dicantur. Caput XXVIII

APud Romanos,auctor Plutarchus eſt,omnes qui nobilitate præſtarent, lunulas in calceis ſolitos geſtare: unde & lunata pellis Martiali,& apud ſatyricum poetam,

Appoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ.

In id argumentum rationes afferuntur plures, illa interim arriſit plurimum. Etenim huic inſtituto affuiſſe uideri poteſt nobile antiquitatis documentum,tacitis uelut ambagibus commonentis,non inſoleſcendum,nec proſperiore ſucceſſu efferendos animos,inconſtantiæ rerum ſemper memores,qua humana conflictantur:cui argumentum præbeat luna, quæ primo quidem ex obſcuro prodeat, mox ſplendido refulgens nitore uiſenda conſurgat facie. Sed quum iam clariſſimam præferat candoris ſpeciem,rurſum conſeneſcens defloreſcit,donec ratione quadam reciproca in nihilum denuo redeat. Illud non prætereundum,uideri aliarum quoq; gentium fuiſſe inſtituti,lunulas in calceis geſtare,quando Eſaiæ tertio ita legimus, In die illa auferet Dominus ornamentum calciamentorum & lunulas & torques. Sunt tamen,qui lunulas inibi aureas accipiant bullulas,collo circumiectas. Cæterum,ab inſtituto non alienum

omnino

omnino,& ad uitæ mores eximiè pertinens: quod Lycurgum prædicare ſolitum accepimus, qui ciuibus ſuis identidem comprobare adnitebatur, nil profuturam illis nobilitatem, & quod ab Hercule uiderentur propagati, niſi ea facerent meditarenturq́, quibus ille hominum ſummus euaſiſſet: catulorum etiam argumẽto, quos eiſdem prognatos parentibus educationis diſſimilitudine, moribus etiam longe diuerſis oſtentabat, quum lucernarius foret unus, alter uenaticus, & qui generoſos ſpiritus alunt, laboribus innutritus. In hac uerò nobilitatis mentione, adieciſſe ſuperpondii quippiam, non fuerit oneroſum, opinor, eo quidem amplius, quòd multi nominis uiri ac primæ quodammodo notæ non omnino doctis auribus paria uidẽtur feciſſe, dum terræ filios pro ignobilibus aſſeueranter exponunt & prædicant. Quando uel una Fabii reuincantur auctoritate ex Oratoriarum inſtitutionum libro tertio: Multum, inquit, auctoritatis affert uetuſtas, ut iis qui terra dicuntur orti. Quod uerò ex Iuuenale affertur,

Vnde fit, ut malim fraterculus eſſe gigantis,

potes ad Pygmæos referre, qui & ipſi terra æditi ferãtur: quod indicat Philoſtratus in Imaginibus, in Herculis mentione: abs quo, perempto Anræo, conſilio inito, aduerſus Herculem irruiſſe Pygmæi traduntur, fratris mortem ulturi. Antæus quippe terra natus memoratur. Quia uerò ex Quintiliani uerbis, terra orti uidentur dici, quorum genus aboleuit uetuſtas, inde lux Ouidio infertur Metamorphoſeon primo,

Iupiter è terra genitam mentitur, ut auctor
Deſinat inquiri.

Sunt qui monſtroſi corporis homines, dici terræ filios putent. Certè in Oedipo coloneo legimus apud Sophoclem, χθόνιον, ideſt terreſtrem, pro nobili & indigena. Scribit in Apologetico Florens Septimius, terræ filios dictitari uulgò, quorum ſit incertum genus. Sicuti ignotos item, aut ex inopinato apparentes, de cælo ſuperueniſſe dicunt. Sed enim cælum & terram, inquit, matrem ac patrem, honoris gratia uenerationisq́ rectè appellarit unuſquiſq. Sunt qui terræ filios, ſæuos dici ac immanes homines putent: quando & Callimachus, immanitate ac truculentia præſignes feras terra prognatas intelligi uoluit. Non prætereundum uerò, quod ſecundo Politicorum ſcribit Ariſtoteles: Putãdum, inquit, eſt, priſcos illos homines, ſiue ex terra ſint geniti, ſiue ex corruptione aliqua ſeruati, ſeminis fuiſſe ignaros & imprudentes, quod eſt de terra natis inuulgatum. Legimus porrò, quod ab inſtituto diſſitum non eſt, præſtantiſſimos uirtute, prudentia, uiribus, Iouis filios à poetis dici conſueſſe: ſicuti ab omni ſeiunctos humanitate, uelut marinis æditos fluctibus, Neptuno fuiſſe adoptatos: quod Lycophronis interpres ſcribit, qui & robore inſignes in eandem uocat decuriam. Scribit tamen Cæcilius Minutianus Apuleius in libro De orthographia: Ignobiles, ac quorum ignoretur genus, terræ filios à Cicerone & aliis nuncupari. Nam quum Epiſtolarũ ſeptimo, Cornelius, inquit, tuus ſummo genere natus, terræ filius, ironicos dici interpretantur. T. Liuius libro ab Vrbe cõdita primo, Veteri conſilio condentiũ urbes, qui obſcuram atq; humilem conciendo ad ſe multitudinem, natam è terra ſibi prolem mentiebantur.

Vocabula plura de rebus conformata quæ geſtantur. Item ad id pertinentia alia. De hypomochlio, uecte ferreo, & lingula. Sera. Moloche, ſeu malache. Serra. Serram ducere. Serratura quid. Vectiarius quid, & mochlos. Mochlia. Exholcyſmus. Phragma. Vectigaliarii. Fiſcarii. Sceuophora. Comiſtrum. Phoretrum. Phorion. Phractici ſatellites. Caput XXIX

VErſabamus nuper theſauros Iulii Pollucis, ex iis ueluti cella quadam proma, hæc depromp ſimus, quibus grammaticorũ ſupellex inſtructior fiat. Hydrophoros dici, qui aquam ſubuehant: xylophoros, qui ligna: hylophoros, qui materiẽ: plinthophoros, qui lateres: pelophoros, qui cœnum aut etiam uinum: phryganophoros, qui ſarmenta. Poſitum id nomen in quadam Lyſiæ epiſtola, apud quẽ eſt & xylophoria. Ex eadem ſunt forma, coprophori, qui fimum aut ſtercus ferunt. Nam comicus Plato, uentrem copragogũ dixit. Sunt & qui umbellam geſtitent, ſciadephori: ſicut lampadophori, qui faces. Phalangas dicunt, quibus baiuli ferendis utantur oneribus. Ea Plato, ut idem auctor eſt Pollux, q̃

di

Αἱ κηλουμένων, ſceuophoria nuncupat. A phalangis certè phalangarios appellari, animaduertimus, quos eſſe quandoq; hexaphoros, interdum tetraphoros tradunt: quod Architectonicæ decimo repetit Vitruuius. Vectis autem ferreus dicitur, quo onus alioqui uel multis immobile manibus, unius preſſione hominis protollitur. Quod uecti ſubiicitur, hypomochlion ab Ariſtotele dicitur in Mechanicis, ſi tamē de familia non ſummouetur liber is. Corruptè apud Vitruuiū legitur hypomodion. Pars uectis quæ onus ſubit, & hypomochlio incumbit, lingula uocatur. Dici hypomochliō uidetur, ex ὑπὸ Græca præpoſitione, ſub, nobis ſignificante, & μοχλὸς, quæ uox indicat planè uectem, quo utuntur plerunq; parietum perfoſſores. Scribunt ex Græcis nonnulli, mochlon communius dici catopegium, puto quia retro impingitur ianuæ. Vectes remiſſarios legimus apud Catonem. Inueni qui ſeram quoq; nuncupent organum, quo ad aliquid mouendum utamur. Moloche uerò eadem eſt, quæ malache, ideſt malua: uti auctor Athenæus eſt. Vnde illud Epicharmi, πραότερος ἐγώ γε μολόχας. ideſt, ego malua mitior. Hinc & Columella,

Et moloche prono ſequitur quæ uertice ſolem.

Serram prodit Gellius, eſſe nomen ordinis militaris, è ſtrenuiſſimo quoq; contractam. Vegetius ſcribit, dirigi in fronte conſueſſe, qua quidem hoſti reprimendo, qua uerò aciei turbatæ reſtituendæ. Hinc apud Varronem Rei ruſticæ tertio, ſerram ducere, pro eo quod eſt fortiter pedem conferre obnitiq; hoſti ſeſe ingerendo. Serratura uerò ſectio eſt, ſerra quæ fit. A uecte inflectitur uectiarius apud Vitruuium: Ipſum, inquit, torcular ſi non cocleis torquetur, ſed uectibus & prælo premitur, quadraginta pedum longitudine conſtituatur, ut ſit uectiariis ſpatium expeditum. Vectigaliarii eſſe uidentur Firmico, qui uectigalia conſectantur & redimunt: Erunt, inquit, aut publicani aut uectigaliarii uel curioſi. Apud eundem, ut obiter aliquid enotemus: fiſcarii legūtur ab fiſco: Faciet, inquit, imperatorum exactores, & qui annuas fiſcariorum præſtationes repetant, & qui diſcuſſiones rationales tractare conſueuerint. Sunt & uectes Vitruuio item, qui per ſucculam traiecti, quamdiu ab uectiariis ducuntur, funis ipſe ductarius ſuccula circumuoluitur ſpiratim. Hæc autem trahendis aut ſuſtollendis oneribus excogitata ratio eſt. Apud Lucianum, mochlion, glyphion, copeus, colapter, hermoglyphices ſeu lapicidinæ inſtrumenta ſunt. Sceuophora item à Græcis uocantur, quæ Latina hiſtoria impedimenta dicere conſueuit. Baiulorum merces comiſtrum appellatur & phoretrum, etiam phorion. Sunt & clitellæ ephippia quædam, quæ iumentis imponuntur doſſuariis ad onera commodius geſtanda: uulgus, detorto à Gręcis uocabulo, baſtos nūcupat: nam βαστάζοντας pro baiulis dici ab illis, aliubi hoc opere adnotatum, non excidit. Quoniam uerò de mochlo facta mentio eſt, ſciendum, dici à Galeno mochliam oſſis tralationem, ex eo quod eſt præter naturam, in id quod ex natura eſt. Sicut exholcyſmus eſt oſſis tralatio ex ſuperficie in profundum. At phragma, ex profundo in ſuperficiem. Phractici ſatellites quidam nominantur à Poſidonio apud Athenæum, quos corporis cuſtodes habuit Athenienſium tyrannus Athenion.

Inuidiæ deteſtatio. Quid inuidia. Prouerbium, Ægyptio Scytha non inuidet. βασκανία ridicula. Coros pro inuidia cur. Palamedis poemata. Tiberii liuens ingenium.

Caput XXX

INuidia nullum eſſe pernicioſius crimen humanis ingenitum mentibus, à magnis proditum auctoribus, ſcimus, ſed Baſilio in primis. Hoc uerò etiam ſi inuidioſo minimum infert moleſtiæ: præcipuum tamen & inteſtinum inuidi malum eſt. Nam ſicuti rubigo ferrum, ita inuidia animum hominis, ubi inſita eſt, conſumit: ut dicere ſolebat Antiſthenes. Et uerius ut uiperas tradunt aliqui, uentre in quo genitæ ſunt corroſo, naſci: eodem modo liuor oppreſſum exedit animū. Propterea & Q. Curtius inuidos homines nil eſſe aliud ſcribit, quàm ipſorum tormenta. Eſt enim inuidia ex proximi commodo proueniens dolor, originem ex ſuperbia ducens, ſicuti interpretatur Auguſtinus. Ea uerò eſt propriæ amor excellentiæ, unde huic affectioni fomenta ſuggeruntur. Sed illud in hac peſte prorſus peſtilentiſſimum, quòd liuidus mentis æſtuationem grauius diſtrahentem nemini

mini audeat omnino aperire. Sed defixus hærens in uno obtutû(ut Virgiliano abutamur uerſiculo)non uellicatur modo,ſed lancinatur,ac demum excarnificatus tantæ ſolicitudinis rationem comprimit:credo,diuino iudicio protinus irrogante ſupplicium. Ita enim intolerabilius urit,dum fateri erubeſcit,inuidiæ ſe ſtimulis exagitari,ſequundis amici rebus ingemiſcere,fratris fortunam uideri nimiam. Eſt enim huius mali proprium,ut gentilis ſui unuſquiſque æmulus ſit. Verum,ex gentilibus quoq;, ne ignotis quidem inuidet aliquis,at notioribus tantum uiciniſq;,aut eodem quæſtu alia'ue ſimilitudine coniunctis,ut coætaneis,propinquis,fratribus. Et ſicuti ærugo præcipua eſt frumenti calamitas,ita inuidia inteſtinus etiam amicitiæ morbus. Inter hos furor hic execrabilis ſæuit & debacchat̃. Inde datus apud eruditos prouerbio locus, Ægyptio Scytha non inuidet:quando in diſſimiles,& quos nunquam nouerimus,non exeritur uirulenta rabies. Quæ apud quoſdam adeo uidetur abominanda,adeo nulla prorſum ratione ferenda,ut inuidos putent etiam ſolo aſpectu nocere,ut bonæ etiamnum habitudinis corpora,quibus illi inuideant,extinguantur,aut eorum relangueſcat nitor,& omnis conflacceſcat gratia. Perinde ac perniciosa mali uis,& radius peſtifer ab oculis profluat,quo mortale corpus inficiatur,ac grauius oblædatur,uel uſq; in tabem. Adeo naturæ gignere in toto corpore, & quorundam oculis quoq; uenena placuit,ne quid uſquam mali eſſet,ut inquit Plinius,quod in homine non reperiretur. Quãquam non me fallit,eiuſmodi ſententiam à grauiſſimis uulgarem putari, & anicularum fabulis perſimilem. Cæterum,ſcire conuenit,aliud plerunq; Chriſtianæ ueritatis aſſertores ſtatuere, q̃ à priſcis uiris proditum ſit. Ego uerò,quantum ad doctrinam pertinet,quam hiſce libellis inſpergimus,plurimum ueteres conſector,

Nullius addictus iurare in uerba magiſtri,
Quo me cunque tulit tempeſtas,deferor hoſpes.

Sed redeo ad inuidos,quorum inauſpicata infelixq; natura,ſicuti Plutarchus ſenſit & docuit,optimum quenq; uirulentia ſua inſectatur, ſed in primis,quem ſummo niſu ad uirtutem ſe proripientem intueatur. Quo nomine Themiſtoclem ferunt,quum etiamnum adoleſcens foret,nihil ſplendidum à ſe fieri,inde cõiectare ſolitum,quòd inuidos adhuc nactus non foret. Etenim quemadmodum cantharides lætioribus frumentis & uiridioribus innaſcuntur roſis:ſic & inuidia eos arrodit præcipuè qui boni ſunt,quiq; ad gloriam uirtutis graſſantur uia. Nec laudes concoquere iam ualet,ſed uelut ſatietate quadam liuidè auerſatur. Inde coron pro inuidia poſitum inuenimus in Pindari Nemeis, digna ſententia quæ ubique legatur, ἐστι δὲ καὶ κόρος ἀνθρώπων βαρὺς ἀντιάσαι. Quibus eſſe occurſu grauem liuidam hominis mentem, ſignificat. Quæ & magnos quãdoq; uiros inficit,quando eius quoq; ſtimulis proditur à nonnullis,ab Homero Palamedis in Græcorum caſtris perempti poemata concerpta fuiſſe aut exuſta,etiam ſi Agamemnonis id poſteris allinant pleriq;. Non præteribo parte hac Tiberii uanitatem,qui magiſtrum architectona, quòd maximam porticum in latus ita procumbentem,uti ruinam minaretur, ingenii ſagacitate mira in integrum reſtituiſſet, admiratus eſt, καὶ ἐζηλοτύπησεν inquit Dion, quo nomine illum pecunia donatum Vrbe interdixit. Quum autem acceſſiſſet ſupplex,ac quo procliuius fieret compos ueniæ,ex induſtria uitreum alliſiſſet poculum,moxq; idem oſtendiſſet ἄθραυστον, ideſt infractum illæſumq;,etiam interfecit. Obſeruatum tamen,felicitatis magnitudinem ac ſplendorem ſæpenumero inuidiæ uirus retundere atq; interextinguere. Neque enim credibile eſt, Alexandro aut Cyro inuidiſſe quempiam imperitantibus iam & cunctorum dominis. Sed ut ſol eius umbram,ſupra cuius caput aſtiterit ſuis aſpergendis radiis,aut prorſus extinguit,aut longe minorẽ reddit:ita & felicitas,quum magnam nacta altitudinẽ fuerit,& ſupra inuidiæ caput aſtiterit,ſplendoremq; inſperſerit ſuum,eam attenuat expellitq;. Sed nec miſeris inuidet aliquis. Vnde præclarè dictum à ſophiſte accepimus,inuidos homines libenter commiſereri. Sciendum præterea,inuidiam duntaxat eſſe hominis,& aduerſus hominem:neq; enim inter feras inuidia fuerit,ut quibus nullum ſit de felicitate alterius iudicium,neq; gloria titillentur,aut dedecore moueantur:quibus rebus incremẽta inuidiæ ſubiici,palam eſt. Sunt qui oculorum affectioni liuorem per-

ſimilem

ſimilem faciant,& rectiſſimè quidem. Illi quippe lumen clarius ferre nequeunt,& ad omnem ſplendorem caligant, quod eſt item inuidiæ proprium. Cuiuſmodi uerò ſint inuidiæ faces, graphicè Ouidius exprimit illis uerſibus:

Pallor in ore ſedet,macies in corpore toto,
Nuſquam recta acies,liuent rubigine dentes,
Pectora felle uirent,lingua eſt ſuffuſa ueneno,
Riſus abeſt,niſi quem uiſi fecere dolores.

Dignum ſcitu illud in hac mentione:ueteres ferrarios fabros ante fornaculam ſolitos ridicularia quæpiam appendere,inuidiæ auertendæ gratia. Ea uerò dicebantur baſcania. Eſt autem baſcanus,qui oculorum acie *καίνει*, ideſt pernecat corrumpitq; uiſa.

Quem Ægyptium ſophiſten intelligamus. Deq; Proteo allegoricè pluſcula.

Caput XXXI

AEgyptium ſophiſtam,ex prouerbio adnotauimus poſſe dici de eo,qui ſuſpenſas habeat uitæ rationes,ſemperq; aliunde pendeat,hoc eſt ex aſtantium iudicio. Nam ſicuti à doctiſſimis traditũ ſcimus,Nihil omnium eſt quod fugere ſapiẽs æquè debeat,q̃ ad oſtẽtationem uiuere,ac populares curas ſequi. Quod pleroſq; omnes philoſophiæ ſectatores feciſſe,Hieronymus adeo uidetur comprobaſſe,ut illos gloriæ animalia nuncuparit,& auræ popularis uilia mancipia. Vera autem ratio eatenus uitæ dux eſt habenda,ut etiã ſi uniuerſi reclament homines,nil eorum mutetur quæ rectè ſemel fuerint inſtituta,etiam ſi infamiam uel pericula pro rectè factis ſubire dimicareq; pro aris fociſq; neceſſe ſit. Qui uerò imbutus innutrituſq; ſecus eſt,nil ab eo differt,quem Ægyptium appellauimus ſophiſtam:qui arbor fiebat & aqua & fera,& poſtremò quicquid collibuiſſet: ſiquidem iuſtitiam laudibus efferet,modò id ex animo audientiũ eſſe intelligat. Quandoq; uerò ratione eadem uituperare itidem permittet ſibi,modò auditori (etiam ſi turpiter) arridere iniurias animaduertat:atq;,quod aſſentatorum eſt proprium,ut polypus ad ſpeciem ſubiecti ſoli colorem permutat,ita & ipſe ad uoluptatem audientium ſententiam nunc hoc nunc illo dictabit modo. Sophiſten uerò hunc Proteum intelligunt auctores magni, ſicuti hydram Plato,& repetit Euſebius,callidiſſimum item fuiſſe generis eius hominem. Sunt qui putent Proteum eſſe ueritatem ipſam,quæ quia latet,ac alta premitur rerum caligine:ideo traditum à mythicis,ſenem Proteum in antro obdormiſcere. Porrò ipſe hic in uarias tranſit effigies,& ut poeta omnium maximus ſciẽter canit,

Omnia transformat ſeſe in miracula rerum,
Ignemq;,horribilemq; feram,fluuiumq; liquentem.

Siquidem dum ratione ducitur ingenium ad ueritatis indaginem,uariæ tunc cooriuntur rerum formæ,quæ ueritatis ſpeciem oſtentantes,animis noſtris fallaciarum nubila obiectant. Multa enim putamus uera ac bona,quæ non ſunt. Itaq; Protei conformatio imaginum falſarum rationem continet,quibus deludimur. Sunt enim qui in uoluptate ſummum ſtatuant bonum. Hanc per ſuem exprimi concipimus. Alius expleſſe iram,crudelitatis conceptaculum,inter optanda maximè opinatur. Tunc in tigridem demutatio recognoſcitur. Draco autem eorum nobis errores innuit,qui terrena pulchritudine felicitatem metiũtur. Inueñias qui ambitione & ſuperbia:id exprimit leo: nam flamma etiam iræ typum habet. Fluuii liquentis nomine intelligo eos,quorũ ſententia,animæ poſt mortem corpoream tribuit nihil: ſed uita hac fluxa & inconſtanti, qua ſingulis momentis in decliue, hoc eſt ad interitum ducimur euidentiſſimum,totum metiuntur hominem. Verum,quo plures ingerunt ſe nobis obices,eo inſtandum acrius,& toto(ut Græci dicunt)pede eatenus enitendum obnixius,donec ſuæ ſe figuræ reddat ambagioſus Proteus,ut ueritas demum illuceſcat. quam magno & excellenti ingenio uiri,enixè perueſtigare adorti quidem ſunt,ſed conatus omnium ceſſiſſe in irritum,res ipſæ perdocent:cederentq; etiãnum,ni ſaluator præpotens CHRISTVS ex ſacris æterni patris fontibus tanti arcani prompſiſſet oracula. Nec fruſtra à M. Tullio nuncupatis expetitum uotis ſciremus,ut tam facilè poſſet uera inuenire,quàm falſa conuincere. De Proteo Herodotus item hiſtoria prima, & poſt eum Diodorus,alii

quoque plures, ad Ægyptiorum regum morem hiſtoria relata: quibus familiare fuit, leonis aut tauri uel draconis priorem partem in capite geſtare, necnon arborem, quin ignem quoq;, principatus inſignia.

An credibile ſit, ſilentem lunam aliquid in nos agere. Qui dicantur Icadiſtæ. Athenæi locus declaratur. Caput XXXII

QVæſitum à doctioribus naturæ arcana rimantibus, tum ut ſic perfectius ingenium expolirent, tum ut poſteris ſe uixiſſe teſtarentur, Sit'ne à luna defluus effectus aliquis dum ſilet, dumq; in coitu eſt, quando lumine nullo, aut ſanè minimo, uirtute quoq; eſſe prætenui, aut prorſum nulla, probabile uideatur. Certè ſi intimo non omnino exuitur ſplendore, quod alibi ſentire Cleomedem adſtruximus, defluere inde aliquid, conſentaneum eſt. Inter Galeni tamē placita reperimus, lunam eo ſcheſmatiſmo, quod interlunium appellamus, nil omnino ſuæ uirtutis affundere. Proinde apud eum conſurgit menſis dierum numero ſex & uiginti, addito etiamnum ſemiſſe. Tot enim diebus inſigniter, nec uanum nobis lumen inſinuat, abſumpto ferè triduo, dum ſolis radios ſubit, donec in emerſum prope rans, conſuetum induat habitum. Dici tamen non improbè poteſt, lunari ui tunc affici aliquo modo inferiora hæc, quatenus dum agit nihil, ſubducta luminis poteſtate, nocumentum affert nonnullum, quæ incrementum adepta adoleſcentiæ uim impertitur, largius alendo ac ſucculentius amplexando. Poſtea uerò quàm de luna ſatis multa ex diuerſo congeſſimus, farraginem (ut ſic dicam) adiuuabit noſtram illud quoq;, ſi Epicureos docuerimus à Græcis, & Athenæo præcipuè Dipnoſophiſtarum libro ſeptimo, εἰκαδισταί, ideſt Icadiſtas nuncupari, quoniam Icadas colerent, quas intelligimus ferias Epicuri nomine inſtitutas menſibus ſingulis uiceſima luna, qua natus credebatur is, quem ſuperſtitioſe adeo uenerabātur, ut uultus geſtarent per cubicula, circumferrētq; ſecum. Immo uerò, ut quinto De finibus Cicero ſcribit, non in annulis modò, ſed & in poculis haberent. Feriarum mentio quoq; eſt libro operis eiuſdem ſecundo.

Adulationis malum. Quid cercopiſſare. Quæ climacides. Adulatorum appellationes diuerſæ. Crocidiſſare quid. Carphologia. Carpi, carpiſculi, carpæ, pericarpia. Capreolus. Tylæ. Crocylia. De Dionyſii adulatoribus, & Antigoni. Adulatorum cognomina plura. Colax unde, & item Cœlia, & Bucolos. Cœla. Stena. Clymenus pro Plutone. Cælius mons, qui & Querquetulanus unde. Thopica. Thopes. Tiberii & Porcelli hiſtoria. Climax quid. Caput XXXIII

ADulationem perpetuum eſſe malum regum, quorum opes aſſentatio ſæpius quàm hoſtis euerterit, Q. Curtius ſcribit. Abs quo proditum item ſcimus, id eſſe nationis Siculæ uitium proprium germanumq;: ſicut Græcorum quoq;, ut indicat Hieronymus: Scit ipſa, inquit, me non nota, ſed audita narrare: nec ex aliquo in me beneficio, more Græcorum, gratiam lingua reddere. Cynicum Diogenem ſcitè admodum & uerè ſolitum dicere, accepimus, κρεῖττον εἶναι ἐς κόρακας ἀπελθεῖν, ἢ ἐς κόλακας. ideſt, præſtare ad coruos redigi, quàm adulatoribus exponi. quoniam illi morticina modò conſectentur, hi etiamnum uiuos bonosq; laniatu peſtifero excarnificare non deſinant. Et Anaxilas dixit, adulatores eſſe diuitum σκώληκας, ideſt uermes. At Pindarus quum adulatores pſithyros appellaſſet, ideſt τοὺς ψιθύρους, παρὰ τὸ ῥῆμα ψιθυρίζειν, ideſt ab inſuſurratione, illorum eſſe dixit ἄμαχον κακόν, id eſt inexpugnabile malum. Quin ſicuti pueris ſimia uidetur decentior pulchriorq;, itidem & imprudentium pleriſq; ac adulatorum ſæpe uideri potentes, aut dici ſapientia præcellere, ac omnifariam ſcatere bonis. Cæterū ab ſtultis probentur illi quidem, dum ſapientibus ſimiæ prorſum ſint. At Solonem è regno egiſſe præcipitem Crœſus memoratur, quòd adulari neſciret. Poetæ item Philoxeno mortem intentabat Dionyſius, quòd eum uerſus proprios recitantem, abſurdos quidem & inconcinnos laudantibus cunctis, ſolus audiret immobilis. Quæ res, pernicioſa uitiorum eſt altrix. Ea demum, inquit Ammianus, laus grata eſſe poteſtati debet excelſæ, quum interdum & uituperationi ſecus geſtorum pateat locus. Monet Seneca, adulatoribus non eſſe præbendum

latus

latus,qui artifices ſint ad captandos ſuperiores.Habere enim hoc in ſe naturale blanditias,ut quum reiiciantur etiã placeant,ſæpeq; excluſas nouiſſime recipi.Remedium tanti mali eſt,nolle laudari.Et alibi Seneca idem:Pro ſua quenq; portione adulatio infatuat.Dicamus,uos quidem dicitis me eſſe prudentem:ego autem uideo,quàm multa inutilia concupiſcam,nocitura optem.Adulatorum porrò guttur dicitur in Pſalmo ſepulchrum patens.In præceptis ciuilibus Plutarchus ſcribit:Demetrii adulatores indignum putaſſe,quo illum(opinor)arctius illaquearent,ac compeditum tenerent,cæteris regium nomen impertiri.Nam Seleucum elephantarchen nuncupabant,Lyſimachum uerò gazophylaca,at Ptolemæum nauarchum,Agathoclea neſiarchen.Idem alibi Plutarchus nil intentius cauendum,quàm adulatores monet,quoniam nullum ſit pernicioſius genus,quodq; in præcipitium feſtinantius iuuentutem agat:quippe parentes ac liberos radicitus exterunt.Relatu dignum eſt, κροκυδίζειν uerbum adulatoribus congruere,ubi ſubblandiendo floccos piloſq; ex ueſtibus legũt,quos uocant Græci κροκύδας, item γνάφαλα & τίλας.Ex quo elegantiſſimè Galenus phrenetios ſigna commonſtrans,eſſe in eis,inquit,ſtultam manuum iactationem, καὶ κροκυδισμὸν καὶ καρφολογίαν, ideſt crocidiſmum ac carphologiam,ideſt feſtucarum collectionem.Crocylia uerò ciuitatis eſt nomen.Eadem figura dicitur ῥαγίζειν, ideſt acinos,quos uocant rhagas colligere,quod faciũt uuas comedentes.Carporum uerò in Europa copias ab Aureliano afflictas,prodit hiſtoria:quo nomine,Carpicum ſenatus eum appellauit. Quod indigne is ferens:Supereſt,inquit,patres conſcripti,uti carpiſculum etiam me dicatis.Erat autem eo nomine calceorum genus notiſſimum,unde calceis forſan indita modò plebeia nuncupatio.Olearum item uermiculi uocantur carpæ,auſtrino prouenientes flatu,ſicuti in uitibus ipes.Sed & fœnum græcum inuenio carpum appellari:quin & balſami ſemen. Encarpa in Trachiniis uocat Sophocles,euaporationes ex floribus factas & fructibus in ſacris.Pericarpia carnem intelligunt ſeminibus circumiectam in pomis.Capreolus bicorne ferramentũ eſt.Scribunt Græci, κερκωπίζειν eſſe adulatorum uerbum item proprium,tralatione tamen à brutis ducta,quæ caudam motantia,quam dicunt κέρκον, ſubblandiri aſſueuerint.Id uerò noſtris literis cercopiſſare dicetur rectè.Fuiſſe iuniori Dionyſio adulatores legimus plures,quos etiam plerique Dionyſiocolacas nominant.Hi primum ſe non acutè admodum uidere aſſimulabant,quia ſic afficeretur Dionyſius.Expuenti quoq; faciem obiiciebant,quam is conſpueret:nec ſatis,ſuperfluitates oris collambebant etiam : quæ euomuiſſet, melle dulciora uideri,aſſeuerantes. At Apollophanes Antigoni adulator,illius dicebat fortunam ἀλεξανδρίζειν. Sunt qui ex adulandi geſtu,adulatorem nunc paranchoniſten,nunc ſchematothecen nuncupent,quoniam ſit propémodum Proteus quidam.Pſomocolax legitur quandoq; in ueteribus libris. Eſſe is uidetur,qui panis ac bucellæ gratia,quam uocant pſomon,fuſim abblanditur.Qui uerò etiã plagas pati poteſt,pſomocolaphum (opinor) rectè dixeris.Nam & colax indidem ſibi nomen uendicat,quoniam cibum etiã colon uocent,unde & bucolos.Quin cœlia quoq;,ideſt uenter,hinc originem ducit.Cæles autem Vibenna Etruſcæ gentis dux,Cælio monti nomen cõciliaſſe memoratur,quem ob ſuppetias latas ſedem accepit ab Priſco Tarquinio,ſeu alius quiuis fuerit is:qua de cauſa etiam Thuſco data uico nomenclatura. At olim mons Cælius dictus,uti comperio,Querquetulanus,quòd eſſet ſyluæ id genus frequens fœcunduſq;. Sinum Euboicum dici Cœla,ſcribit Liuius.Sed & fauces uocari cœlas,quas item ſtena nũcupent,ideſt στενά. Cyprias uerò mulieres aſſentandi artificio pernobiles,quum in Syriam tranſmiſiſſent,climacidas legimus nuncupatas,quoniam acclinatæ currum inſcenſuris regũ uxoribus gradum ſtruerent,ac uelut ſcalam arrigerent,quam uocant climaca.Eſt item ſchema,quod dicunt grãmatici climaca & climacoton. Dicitur uerò pulchritudinis ſchema, panegyricis plurimum orationibus accommodatum.Clymenum uerò coli quum audis ab Ermionẽſibus,non alium(Pauſania tradente) accipias, quàm Plutonem.Nam & inibi uiſebatur hiatus,per quem eduxiſſe Cerberum Hercules memoratur.Dici autem Clymenon interpretantur, ὅτι πάντας προσκαλεῖται εἰς ἑαυτόν, quod ad ſe accerſat omnes : uel ὑπὸ πάντων ἀκουόμενος, ideſt quem audiunt om-

Adulationis remedium.
Sepulchrum patẽs, quis psalmo.
Demetrij adulatores.
Seleucus elephantarches
Lysimachus gazophylax
Ptolemæus nauarchus
Agathocles nesiarches
Plutarchi admonitio
κροκυδίζειν quid.
Phrenetios signa.
Crocidismus
Carphologia.
Crocylia ciuitas.
Rhage.
Carporum copie ab Aureliano afflicte.
Carpisculus.
Carpæ quid.
Ipes.
Carpus.
Encarpa quid.
Pericarpia.
Capreolus
κερκωπίζειν.
κέρκος.
Cercopissare quid.
Dionysiocolaces.
De Dionysij adulatoribus
Apollophanes adulator
Paranchonistæ.
Schematothecæ.
Psomocolax quid.
Psomos.
Psomocolaphus qd.
Colax.
Colon.
Bucolos.
Coelia.
Cæles dux.
Cælius mons unde.
Querquetulanus mõs qui, et cur.
Coela.
Coelæ.
Stena.
Cypriæ mulieres assẽtatrices
Climacides.
Climax.
Schema.
Schema pulchritudinis
Clymenus qd, et unde

nes. Eſſe quoq; Plutonem hunc, teſtatur Epigramma de Orpheo concinnatum,

ὃς καὶ ἀμειλίκτοιο βαρὺ κλυμένοιο νόημα
καὶ τὸν ἀμείλικτον θυμὸν ἔθελξε λύρᾳ.

Quod ad climacidas ſpectat, amplius aduertendũ: anaboleos, ideſt ἀναβολεῖς dici Græcis, & Plutarcho in uita Craſſi, qui equum inſcenſuris adiumento ſunt. Sed & pro ſcala capi, prodit Sudas. uerbum id transferre neglexit Plutarchi interpres. Climax porrò certaminis eſt genus Sophocli in Trachiniis. Thopica item adulatoria intelliguntur. Nam adulatorii & ementiti ſermones uocantur thopes. Ab adulationis malo nec illud ſeiunctum: Tiberio fortè obuenit, ut in decreto quodam uerbo uteretur haud Latino ſatis: id quum amplius noctu uerſaſſet, mox rei grammaticæ ſtudioſos conſuluit: tunc Capito Ateius, Etiam ſi, inquit, ueterum nemo hoc uideatur uerbo uſus: at nunc abs te ius accipiet, interq; antiqua recenſebimus. Porcellus ſermonem excipiens, Tu inquit, Romanorum hominibus, ó Cæſar, πολιτείαν dare potes, uerbis non potes.

Vitæ diuturnioris breuiorisq; rationes ex philoſophorum ſcholis: item de ratione maris & fœminæ in plantis: atque inibi Plinius illuſtratur. Vlyſſes cur dicatur corax, ſeu coruus. Caput XXXIIII

LOngioris aut breuioris uitæ diſcrimina eſſe bifaria, proditum ab eminentiſſimis eſt. Sunt enim animalia quædam, quæ uitæ comperiuntur longioris per totã ſpeciem, ſicut homo: diutius enim uiuit hic, quàm equus. Alia uerò ſunt, quæ inter ſe differunt. Nam inter homines habentur, quorum ſpatioſior uita eſt, quod ipſum duabus de cauſis contingere poteſt: altera promitur ex cõſtitutionis ratione: ex regionũ diuerſitate altera. Qui in regione agunt calida & humida uel temperata, proculdubio longiora ſortiũtur uitæ ſpatia, ſicuti Ariſtoteles arbitratur, ꝙ qui in frigida. Præterea, qui ſanguinei ſunt, annoſiores degunt. Exiſtunt enim calidi & humidi, quibus uitam conſiſtere maximè deprehenderunt ſcientiſſimi. Melancholici uerò ratione diuerſa commoriuntur uelocius: ſuntq; prorſum oligochronii. Neq; credendum, magnitudinẽ corporis uel paruitatem, eſſe diuturnioris uitæ cauſam. Equus enim breuioris eſt uitæ, quàm homo, & inſectorum multa ſunt ἐπέτεια, hoc eſt annuum tantum tempus degentia. Neq; item plantæ animalia exſuperant uitæ longitudine, quando inter ipſas annuæ ſunt plerçq;. Neq; item ſanguine prædita ſuperant exſanguia, quoniam apes multa præcellunt, quæ ſanguinem habent: nec rurſus exſanguia, ſanguineis diuturniora. Etenim quæ malaca uocãtur, epetia quidem ſunt, ſed ſine ſanguine. Neque in terra degentia iis, quæ in mari. Nam ex terreſtribus multa uix annum implent. Et in mari quoq; pleraq; ſunt uitæ breuioris. Nam mollioris durioriſq; teſtæ animalia breue admodum durãt tempus. Verum, ut ratio euidens proruatur effectus huius: ita omnino coniectandum uidetur, ut ueterum prętereamus ſententiam, ſtatuentium, fellis priuationem uideri longioris æui argumentum. Omne animal eſt calidum & humidum. & quod ſit calidum, hinc peruincitur: Omne enim uiuens alimento indiget: alimentum in principio contrarium eſt, in fine ſimile. Vnde neceſſarium uidetur, id à principio aliquo intimo commutari. Hoc autem non aliud eſt, quàm calidum. Proinde, omne uiuens caliditatem habet. Sed calidum ſine humido nequit conſiſtere: hoc enim eſt proprium calidi ſubiectum. Propterea, quod uiuit, utrũq; habeat neceſſe eſt: his enim uita conſtat. Senectus uerò, quæ corruptioni proxima eſt, frigida eſt ac ſicca. Amplius uerò corrupta iam, & mortua. Porrò quia ſeneſcentia exſiccãtur aſſiduè ac neceſſario. Siquidem calidum aſſiduè in humidum agit, ac diuexat illud, ſimulq; ſeipſum. Nam humido corrupto per accidens, & ipſum flacceſcat, neceſſum uidetur. Vitæ longioris cauſa agnoſcitur prima, ſi genuina humectatio talis fuerit, ut non facilè areſcat exteraturq; ab intimo calore. Proinde pinguia longioris uitæ ſunt. Nec facilè cõputreſcunt. Illud enim pinguedinis proprium, ut partes agglutinet, quia uiſcidi habet multum, & inde aeris quoq; plurimũ, pingue enim aereum eſt. Aer autem ſic ſe habet ad aquam & terram, ut ignis ad omnia elementa. Qui illorum reſpectu imputreſcibilis eſt. Itaq; & aerem reſpectu aquæ & terræ neſcire putredinem, certum eſt. Deinde ſi humectum hoc non pingue ſolum, uerum cum calore compari fuerit

rit copioſum, conſequetur ratio ſecunda diuturnitatis uitæ. Nam ſi humidum proportionem non habet ad calidum, largitate ſua & redūdantia illud præfocabit, uel ipſum concreſcet. Propterea inquit Ariſtoteles, δύο γὰρ τὰ αἴτια, τό τε ποσὸν καὶ τὸ ποιόν. id eſt duæ enim cauſæ ſunt, quantum & quale: quod eſt, multum eſſe quidem, ſed non extra proportionem. Qua ex cauſa, inquit, homo diuturnitate uiuēdi multa præcedit animantia. Quibuſdam uerò animātibus humidum ineſt pingue, indeq; duo proueniunt. Nam eiuſmodi humectum non exſiccatur facile, quod iam diximus. Rurſus nec facile frigeſcit, quum pingue aereum ſit. Aer uerò calidus: quod uerò calidum eſt, non ferè concreſcit, immoq; nec pinguitudo. At in quibus fuerit aquaticum humidum, uitæ proculdubio ſunt breuioris. Tale enim humectū craſſius eſt frigidiuſq;, immoq; etiam concretioni obnoxium. Cæterum ex iis quæ iam nobis expoſita ſunt, euidentius illa pernoſcūtur. Quum ſit genitale ſemen ſuperfluitas digeſtionis tertiæ, etenim calidum percoquens plus ſæpe digerit, quàm ad nutricationem uideatur neceſſariū & augmentum, idq; ſuperfluum fit ſemen: quæ frequentius coeunt, breuioris ſunt uitæ, & maturius ſenectute conficiuntur. Nam quum ſuperfluum eiuſmodi intemperantia coitus egeſtum fuerit, id demum emittitur humidum, quod nutrimento deſtinatum à natura fuerat, unde exſiccatio conſequitur. Inde fit, ut muli equos exſuperent uiuendi diuturnitate. Itemq; uniuerſim fœminæ mares, quia plus hi egerant urinæ genitalis, quod & in paſſeribus perſpicuum eſt. Alioqui quum ſit mas calidior fœmina, & uitam longiorem ſortiri eum, nō diſſimile ueri eſt. Quam rem & in plantis intelligimus, etiam ſi improprie maſculus & fœmina dicuntur in iis. Maſculus ſiquidem proprie eſt, qui in alio generare poteſt: fœmella, in qua generari poteſt: qua ratione maſculus & fœmina eſſe in plantis non queunt. Ea tamen diſtinguūtur appellatione, quòd quædam illis inſint maſculorum proprietates & fœminarum. Nam quia maſculus maioris eſt uirtutis ut plurimum, quàm fœmina: ideo planta, cui maior uis adeſt fructus promendi, maſculi indepta nomen eſt: cui autem minor, fœminæ. Et Ammianus Marcellinus maritari palmas tradit, ac ſexum facile diſcerni: quin & fœminas concipere marium illitas ſeminibus, adeoq; inuicem oblectari, ut enixius ſeſe appetētes, ne proflatu quidem ualidiore auerti queāt. Hæc uerò ideo exſequuti ſumus, ut Pliniana eruditio amplius innoteſceret: ſic enim Naturalis hiſtoriæ libro tertiodecimo legimus: Arboribus, immo potius omnibus quæ terra gignit, herbiſq; etiam, utrunq; ſexum eſſe, diligentiſſimi naturæ tradunt. Quum tamen Ariſtoteles libro De animaliū generatione primo, marem à fœmina non ſeparari in iis ſcribat. At Dioſcorides Syluæ medicinalis libro ſecūdo: Anagallidis, inquit, ſpecies duplex, flore differens: quæ enim cyaneum habet, fœmina dicitur: quæ phœniceum, mas. Quin & De ſtirpibus libro tertio Theophraſtus: Arborum, inquit, differentia publica eſt, qua fœmina masq; diſtinguitur: quorū alterum fructiferum, alterum ſterile aliàs eſt: ubi uerò ambo fructifera, fructum meliorem præſtat fœmina: niſi fortè mares eas libeat uocare: ſunt enim quibus ita uideatur. In Aſclepio autem Mercurius: Deus, inquit, ut omnia, utriuſq; ſexus fœcunditate pleniſſimus, ſemper uoluntatis ſuæ prægnans parit, quicquid uoluerit procreare. Amplius Hexaemeri tertio cum magno Baſilio Ambroſius: Eſt etiam, inquit, quod mireris: nam ipſis ſexus pomis ineſt, ineſt arboribus ſexus diſcretio: quippe palmam uideas, dactylos quæ promit, plerunq; ramos proclinantem ſuos, ſeſeq; ſubmittentem, ac concupiſcentiæ & amplexus ſpeciem quodammodo arbori prætendentem, quam marem palmam nuncupant ruſticorum pueri. Palmam igitur illam fœminam intelligunt, quæ ſexum ſubiectionis ſpecie confiteatur. Quo ſane argumento agricolationis periti ramis eius dactylorū, uel maſculæ palmæ ſemina præſtruentes, ueluti perfunctionis ſenſum infundunt, ac expetiti concubitus exhibent gratiam. Quo affecta munere ſurrigitur denuo, ac planè hilarior comam protollere animaduertitur. Verū quia de uitæ diuturnitate loquuti multa ſumus, ſciendum, Vlyſſem ab Lycophrone coraca dici, hoc eſt coruum, διὰ τὸ πολυχρόνιον, quoniam ætate iam feſſus interiit, ab Telegono interemptus, quem ex Circe ſuſceperat: cuius rei uel Oppianus commeminit.

Vitæ breuioris qui

Coitus frequentia, breuioris uitæ, et maturæ senectutis causa.

Itali cur equis annosiores

Mares foeminis calidiores sed uitæ breuioris cur

In plantis maris et foeminæ ratio.

Masculus quid.

Foemella.

Palmas maritari.

Plinij locus illustratus

Anagallidis sexus duplex quomodo discernatur.

Dei foecunditas.

Palma mas.

Palma foemina

Vlysses cur dictus sit corax.

Telegonus ulyssis filius et interfector.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS LEctionum antiquarum Lodouici Cælii patrui, ad dominum Antonium Campum ciuem Rhodigii, Præfatio uigeſimaprima.

...ux illud Platonis. ...um demu fore Respub. beatas, Cum ſapientes regeri, Aut reges ſapere coepiſſent.

BEatam ciuitatem, quæ ſapientum conſiliis recte gubernetur, doctiſſimorum antiquorum ſententia comprobatum eſſe, nemo eſt qui ambigat: quum felicem illam dixerint eius dominis aut philoſophantibus, aut philoſophis dominantibus: utpote qui rationabili mentis intuitu inducti, quæque innoxiæ probitati diſſona fuerint, proficua ſint, an nocua perſcrutati, ſolam ueritatis tutelam aucupati confoueant: cuius claritate ſubiectorum mentes illuſtratæ, de facili conquieſcunt. His libenti adhæſi animo, quos patriæ patres dicere non abnuentes, conſequuti eorum iudiciis, unanimes conquieſcunt. Quorum conſortio te probiſſime Antoni Campe aſcriptum cognoſcens, qui & priuatorum negotiorum factura, & publicorum magiſtratuum adminiſtratione, quibus uiros oſtendi iudicatum eſt, apud omnes tantæ auctoritatis haberis, ut eorum animos in te perpenſos allexeris, naturali quodam (ut ſic dicam) innato impetu, tanto affectu me deuinctum reddidiſti, ut tibi ſemper deditiſſimus, nihil in me habeam quin in tuæ probitatis commodum cedere deſtinauerim. quòd & ſi tenuioris meæ fortunæ paruitate ſaginatè tibi palàm facere nequeam, antiquum id olfactus adagium, Mola quidem ſalſa litant, qui non habent thura: in huius certioris certitudinis uadimonium uolumen hoc uigeſimumprimum literatiſſimi patrui mei maximis uigiliis primò elucubratum, pòſt caſtigatiſſimè reformatum, tui inſcriptione ædendum curaui. Quòd & ſi munuſculum quidem pauxillum ſit, tibi tamen gratiſſimum fore non dubito: qui ab ipſo humanioris literaturæ principia adeptus, talis euaſiſti, qualem te nunc noſtra cognoſcit reſpublica. Id igitur lubenti accipies animo, meque tibi deditum, doctiſſimique tui præceptoris nepotem fouendum cura. Vale.

Prouerbium. ex Plinio in præfatione hiſtoriæ mundi, excuſſum.

LODOVICI CAELII RHODIGINI

ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI VICESIMVSPRIMVS

Cur ſexus uterq; minus in plantis diſtinguatur. Cur Iupiter dicatur mas & fœmina. De Proteo nõnihil. Iupiter phyſicus qui. Cur Herceus Iupiter oculorum trium. Iupiter imperator. Pentapylon Iouis. Arbores in quo ſimiles habeãtur inſectis, & quo differant. Inſecta cur ſi diſſecentur uiuant, ſed non diu. Cingere arborem quid ſit. Caput I

CÆTERVM quia huc producti ſumus, cum Platonicis ita poſſumus cõtemplari. Maſculina uirtus & fœminina, ideſt generandi & cõcipiendi, quæ in animalibus ſunt diſcretæ, coniunctæ in plantis ſunt in eodem plantæ corpore: ob hoc duntaxat, quia natura plantæ ita eſt inſerta cõmuni naturæ, ſicuti plantæ corpus communi corpori. Vis autem maſculina & fœminina ad naturam pertinentes coniunctæ ſunt in uniuerſali natura, quamuis in aliis ſeparatæ. Sicut uiſus, ubi perfectus eſt, uim perſpicacem habet, cum illuminante coniunctam: ſimiliter intellectus. Sic Orpheus naturam mundanumq; Iouem marem uocat & fœminam, eodem modo & Mercurius. Hac ratione aeris animam Iouem Iunonemq; appellant. Nam & phyſicum Iouem, quum dicebãt, uti prodit Theon, aera intelligi uolebant, quando ut aſtruunt Stoici, hic eſt, ὁ διὰ πάντων διήκων, ideſt per omnia commeans. Hunc & Protea dixere nonnulli, quod innuit Homerus, quum ait,

γίγνετο δ᾽ ὑγρὸν ὕδωρ καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον, καὶ πῦρ.

Eſt utiq; hic omnium fons. Sed redeo unde ſum digreſſus. Animam terræ non ſolum Cererem dicunt, atq; Veſtam: ſed etiam Plutonem cum Proſerpina coeuntem. Sic uerò hæc allegoriam habent, ueluti & illud, Iouem tribus inſignem oculis, quorum unus modò foret in fronte, reliqui uti aſſolet, Priamo fuiſſe patrium deum, ideſt πατρῷον, in aulæ hypæthro, ideſt ſubdiali portione, ad cuius aram capto Ilio defugerit: quod Pauſanias ſcribit. Eius ſimulacrum eſt mox Argos tralatum à Sthenelo Capanei filio. Trium oculorum ratio prouidentiam cõtinet triplicem: nam cælo imperare creditur, ſed & apud inferos ab Homero, Ζεύς τε καταχθόνιος dicitur καὶ ἐπαινὴ Περσεφόνεια. At Æſchylus Euphorionis etiam in mari Iouem uocat. Illud commonuero, eſſe qui Hercium Iouem non à uallo, intra quod coleretur, nuncupatum aſtruant, uti ferè creditur, ſed ab arcẽdo, quoniam mala putaretur arcere, proindeq; flatilem non admittere. Hercion pro domo accipi, adnotauit Sophoclis interpres. Nec obiter prætericro, ex Prænestina urbe tranſuectum Iouis imperatoris ſignum, inq; Vrbis regione octaua collocatum. Sed in Palatina regione Pentapylon Iouis arbitratoris fuiſſe legimus. Sed à diuerticulo repeto fabulam. Coniunxit uerò natura ſexum utrũq; in arbore, quia nequit hæc ad aliam coeundi gratia progredi: quamuis alibi alter præualeat, tuncq; appropinquare plantas, neceſſe eſt. Verum quia in uitales rationes uolentes incidimus, id obiter inſertum huic parti attexemus. Plantas eatenus conſimiles entomis uideri, quatenus ut entoma, ſiue inſecta, interciſæ uiuunt. Eius ratio, inquit Thomas, reddi poteſt, quoniam eis inſit anima actu quidem una, potẽtia uerò plures. Hoc tamen differre deprehenduntur, quod entoma præciſa conſectaq; uiuunt quidem, ſed non perdiu: cuius ratio euidens. Nam ſi perdurare diutius deberent, organa illis diuerſa forent neceſſaria, ut os & ſtomachus: quod non fit. Neque enim habere poſſunt in qualibet corporis portione principium, quo nutrimentum admittant: immoq; nec perſeuerare diſſecta diutius queunt. At plantæ reciſæ uiuunt diu, quoniam in qualibet ferè parte potentia & uirtute germen habent ac radicem. Hoc uerò in nodis fit, propterea durãt, quia trahere alimentum ualent: gignunt quoq;, quum germinandi inſita ſit uis. Cingi arbo-

rem obiter intelligi uoluere antiquiores,ubi quis nocumenti propoſito per ambitum delibraſſet corticem,quo intermoreretur planta.

Climactericos annos à Ptolemæo haudquaquam probari. Caput II

SCribit uerò in Noctibus Atticis Gellius,obſeruatũ in multa hominum memoria expertumq́;,ſenioribus pleriſq; omnibus ſexageſimumtertium uitæ annum cum periculo & clade aliqua uenire aut corporis morbiq́; grauioris,aut uitæ interitus,aut animi ęgritudinis.Hunc item annum appellari tradit climactericum,ideſt gradarium uel ſcanſilem.Cuius mentionem quoq; in Epiſtola ad Caium Nepotem Auguſtus fecerit. Proinde uitæ breuioris unum id eſſe argumentum,colligunt ex doctioribus pleriq; . Siquidem auctor Iulius Maternus eſt,propterea ſexageſimumtertiũ annum ætatis præcipuè uideri periculis inſignem:quoniam numerus uterq;,ſeptem & nouem,qui decretorii maleficiq́; ſint,& ad uitam ſuccidẽdam pollentes,in unum quaſi confluant:nouies enim ſeptẽ,& ſepties nouem ſexagintatres efficiunt.& ob id climactericus præcipuè annus is uocatur: quia à ſeptimo incipiens, uitam hominis quaſi per gradus quoſdam agat. Ita & quinquageſimusquartus,& alii minores climacterici nũcupantur,quoties aut per ſeptem aut per nouem conſurgunt. Ad ipſa porrò hæc reſpectare Senecæ illud uidetur ex ſeptimo De beneficiis: Sic,inquit,in hoc ſtudio multa delectant , pauca manent:licet neſcias,quæ ratio Oceanum effundat,ac reuocet:quare ſeptimus quiſque annus ætati ſignum imprimat. Cæterum illud grauiſſimè adnotandum,altiusq; omnino menti imprimendum,ſummis quidem uiris rationes haſce numerales arriſiſſe plurimum, proptereaq́; plurium uoluminibus inſertas. At aſtrologorum princeps Ptolemæus,atq; in ea decuria prudentiſſimus,ex aſſe placita eiuſmodi reieciſſe atque alliſiſſe,animaduertitur. Quando ſua ſe dogmata perſcripturum pollicitus , id ſe præſtaturum ait,non per partes & numeros inefficaces,& cauſæ rationem non habentes,quæ ſuperfluè multi,nulla ad perſuadendum ratione fabulantur.Nam quum numeros dicit,dodecatemoria ſignificare deprehenditur,& qui climactericos annos ex numerorum obſeruatione ſola conficiunt,ut enneadicos & hebdomadicos.

Quibus conſtet ſanitas,quibus'ue conſurgant morbi. Cur tam longæui ante diluuium. Cur Cyrnii macrobii. Mellis præſtantia in producenda uita. Democriti hiſtoria. Manna quid. Proegumena in morbis quid, & catarchonta:item acceſſio,& paroxyſmus. Hygienus qui. Item gymnaſtes,ac pædotriba. Caput III

SAnitatem,Alcmæon ſcribit,iſonomia contineri,hoc eſt æquabilitate facultatum quarundam,humecti uidelicet,calidi,ſicci,frigidi,amari,dulcis,& id genus aliarum.Quòd ſi monarchia ſe in his oſtentarit aliqua, tunc uerò cooriri morbos, & mox conſequi interitum.Diocles ægritudinum plurimas innaſci ex elementorum in corpore anomalia ſcribit, καὶ τὸ κατασκεύασμα. Eraſiſtratus in alimẽti copiam & cruditates corruptionesq; morborum cauſas reiecit,quippe moderationem & αὐτάρκειαν,ideſt ſufficiẽtiam eſſe ſanitatem.Obſeruatum in Galeni theſauris, Similarium quas uocant partium ſanitatem,calidi,frigidi,humidi & ſicci ſymmetria conſtare:quod uerbum Latinè commenſum dicas,uel etiam conueniẽtiam.Inſtrumentalium uerò,ſimilarium coaptatione ac reſponſu,numero,magnitudine,figura. Vbi uerò iuſtum ac ſummum incrementum,ideſt(ut nuncupant Græci) ἀκμὴν, indepta fuerint corpora,mox areſcentibus nimio plus uniuerſis,reddimur planè macilentiores & rugoſi quoq;.Qui ſanè ſtatus animalis appellatur ſenium:cuius analogum in plantis dici αὔανσις ſolet,ſiccitate moriens & ipſa. Quæ genitis interitum præſtruit inſita ui. Eſt & alterum ex ſubſtantiæ ipſius fluore,ob caloris poteſtatem inductum exuperans malum ac ineuitabile:unde citra docentem ingenerantur cunctis eſcæ ac potus deſideria,inſtaurandis quæ per momẽta euaneſcunt. Sicca reſtituit cibus,humecta uerò potus. Accedit his ſpiritus reciprocatio & arteriarum pulſus,quis aeream igneamq; ſubſtãtiam inſigniter confouemus.Et unus hic quidem tuendæ ſanitatis ſcopus: nam alter excrementitiæ feculentiæ ſpectat egeſtionem. Cæterum de iis alibi fuſius.

Stoicorum

Stoicorum ſcholæ calidi defectu obrepere ſenium autumant. Æthiopas anno triceſimo conſeneſcere, Aſclepiades arbitratur ex ambuſtione ſolari. Nam frigoris ratione diuerſa, in Britannia ætatis anno centeſimo ac uiceſimo ſenium contingere. Obſtipari ſiquidem in iis locis corpora, obſeptumq; ſeruari genuinum calorem, qui euaneſcat in Æthiopibus, ſolis ui laxatis eorũ corporibus. Sed cur nam adeo longæui ante uniuerſalem terrarum inundationem homines fuiſſe narrantur? A Chriſtianis theologis eius rei rationes promuntur aliquæ: corporibus quippe bene compactis parẽtum primorum, tam longæ ætatis beneficium præcipuè aſcribendum, rentur. Quæ temperaturæ bonitas quo abierit longius, eo degenerarit magis. Conſequebatur & uictus moderatio inſignis, necnon alimenti præſtantia. Cui à diluuio multum acceſſerit prauitatis, quoniã dilutiora euaſerint omnia, terræ item ex Oceani ſalſedine uberi fertilitate corrupta. Suppetebat porrò principibus illis uiris omnifaria herbarũ, fructuũ, lapidumq; ſcientia, quibus produci uitam in immenſum ſalutari temperamento, ac inenarrabili ope tunc potuiſſe, non ferè diſſonum uero eſt. Aderat & benignior clementiorq; ſyderum aſpectus, quem motus rotata uertigo annorum ſerie numeroſa demutarit. Sed affuit in primis ſapientiæ diuinæ prouidennia ſagax inculpabiliſq;, ea maximè ratione mortalis naturæ incrementa procurantis. Auctor Athenæus ſcribit, Cyrnios qui Corſicam incolant, ideo eſſe macrobios, ſiue polychronios malis dicere, hoc eſt longæuos: quoniam mellis cibo utantur aſſiduè, quod apud eos in buxo natum (ut Bibliotheces ſexto ſcribit Diodorus) habetur copioſius. Et interrogatus Democritus, quo nam pacto ſanum quis poſſit agere: Si interna, inquit, melle rigaris, oleo autem extima. Quin Pythagoræ conſectatorum menſa pane conſtabat melleq;, ſicuti prodit Ariſtoxenus. Ille uerò ipſe Democritus, quum ingruerent Theſmophoria, ne domum funeſtaret, rogatus, dies aliquot uitam produxiſſe dicitur ſola mellis anaphora, ideſt euaporatione: quanquam alii calentium panum odore id factum malunt. Alioqui melle oblectatus aſſiduè philoſophus is in annum centeſimum nonumq; fati diſtulit diem. Non propter eundum uerò, quod in ſanctis literis nũcupatur manna, dici à Græcorum ſcientiſſimis aeromeli, ceu aereum intelligi mel uoluerint. Propterea ſic finitur, ἡ ἄνωθεν χορηγουμένη τροφή. Dicitur & angelorum panis, ceu ab angelis ſuppeditatus. Sunt qui ambliſion uocent quoq;. Manna eſſe rorem, ſcribit Auicenna, qui fiat diuerſus pro excipientium rerum qualitate. Mel denique diis eſt ac hominibus gratum, quòd in altaria fauus uenit: & mel ad principia conuiuii & ſecundam menſam adminiſtratur. Illud fuerit auctarium ex Therapeutices primo: Morborum cauſas in ipſo concinnatas coortaſq; animali, προηγούμενα nuncupari: ſicut extrinſecus morientes, προκατάρχοντα αἴτια. Nec illud relatu indignũ: apud Plinium ac Celſum dici acceſſionem in morbis, quam Græci paroxyſmum ſcitè nuncupant, ubi in febre, ſeu ſtata fuerit, ſeu erratica, ab redeunte malo in pugnam irritatur naturæ uis. Compertum id nobis quoq;: eum qui tuendæ ſanitatis artem profiteatur omnifariam, ὑγιεινὸν ab Græcis nuncupari: ſicut gymnaſtem dicunt, qui ea modò teneat, quæ exercitii ſunt. Nam & appellatione ea ſic utitur Eraſiſtratus. Pædotriba uerò ſic eſt ab gymnaſte diuerſus, uti à medico coquus: nanque hic betam, lentem aut ptiſſanam alias alia condit ratione, nec tamen quas habeat quodq; eorum uires, nouit ſatis. At medicus nil horum uti coquus condiet, uerum eius quod fuerit concinnatum, uim ediſſeret ſcienter. Itidem gymnaſtes omnium planè exercitiorum uirtutes ac rationes pernouit. Pædotribam non latent palæſtrici motus, latet autem quid eorum efficere quiſque ualeat.

An mors ulla dici naturalis poſſit. Naturale, nõ uno intelligi modo. Fatum capi pro natura. Virgilii locus explicatur. Caput IIII

QVoniam uerò in uitæ uel contractæ uel productioris contẽplatione diu iam uerſamur, inſeramus & quæſtiunculam fortè doctrinarũ myſteriis nunc primum initiatis futuram non omnino iniucundam, Sit'ne mors ulla, quæ dici rectè naturalis poſſit. Ac eſſe quidem, pręclaris magniſq; auctoritatibus ſubfulciri ac comprobari ualet. Nam primo Canonis Princeps: Et hæc eſt, inquit, naturalis mors, cuiq; indiuiduo deſtinata ratione cõplexionis primæ ad metam, quam ſuapte

ui con-

ui continet ad intimam humectationem conſeruandam. Idem apud Ariſtotelem in libro De morte ac uita,non incurioſus lector comperiet. Sed & primo De ſanitatis moderamento Galenus,capite primo,duas eſſe naturales corruptiones ſcribit,quas productorum corporum nequeat ullum euadere:altera eſt,quòd areſcimus perpetuo:alteram ſubſtantiæ effluxus inceſſanter genuini caloris ui conficit. Verum enimuero argumentari aduerſum hęc modis aliquot planè licet. Ac primum quidem,quod Ariſtotelis teſtimonio in Moralibus,eſt ultimũ terribilium mors:proindeq́ haudquaquam naturalis:quippe quod naturale nuncupatur, amicũ quippiam & conueniens inſimul amplecti uidetur. Porrò ſi dicitur morbus,corporis habitus contra naturam,quãto id de morte cõſtitui probabilius poteſt? An non uitam dicimus naturalem? id ſi eſt,mors contra naturam erit, uelut contraria. Deinde ſi præter naturam ſenectus,eo amplius mors ipſa. Deniq; ſi eſſet homini mors ulla naturalis,eſſet nimirũ ſecundum naturam, aut ratione formæ,aut ratione materiæ. Siquidem in formam & materiam natura diſtribuitur,ex ſecundo Auſcultationis phyſicæ. Verum ex forma non contingit mors, quum ſit immortalis anima. Non item ex materia,quoniam & hæc ipſa perſeuerat ea dem ſub utroq; tranſmutationis termino. Cæterum,ut ambagioſæ quæſtionis diſcutiatur nubilum,ſcire oportet,non uno tantum modo dici naturale. Nam quandoq; ut artificiali oppoſitum,intelligi neceſſe eſt:cuiuſmodi eſt ex materia & forma coaptatum corpus,quæ naturæ dicuntur,quod in ſe habet motus & ſtatus principia:ſicuti legitur in ſecundo De auſcultatione phyſica. Alia item ratione nũcupatur naturale,ut aduentitio obiectum,ſiue poſt generationẽ comparato,quod Moralium ſecundo innuit Ariſtoteles,quum ait, Nullum eorum quæ naturaliter exiſtunt,aliter inſueſcere. Et ſeptimo eiuſdem tituli uolumine,Facilius eſt,inquit,conſuetudinem immutare,quàm naturam. Ideo nanq; & conſuetudinem demutare difficillimum eſt,quia naturæ ſimilis eſt: ſicut canit poeta Euenus. Tertio modo dicitur naturale,quod rei neceſſariũ eſt,cui naturale traditur:ad eamq́; materialis,formalis aut finalis cauſæ habitudinem poſſidet: qua ratione medicorum peritiſſimi,res naturales ſeptem prodidere. Quarto modo naturale aliquid intelligimus,quod cuipiam congruit,ut ſit,uel ut conſeruetur. Sic enim eſſe naturalem equis auenam pronuntiamus,& locum locato. Poſtremò naturale eſt, quòd neceſſariò rei naturam conſequitur,cuius eſt,ita quòd in ea exiſtentiæ ſuæ principium habet. Huic uerò naturali uiolentũ ex aduerſo conſtituitur. Qua ratione,ut eſt Meteororum quarto , putrefactionem eſſe naturalem colligimus,ambuſtionem uerò uiolentam. Quin in libro De maraſmo, ſenium à Galeno ſecundum naturam conſtituitur:Nec tamen,inquit,ſicuti connutricatio & crementũ:ſunt enim hæc naturæ opera,ſenium uerò non opus,ſed affectio conſequens neceſſario. Quando animantiũ nulla in lucem prodiit uitalem ſenectutis neſcia. Proinde ſecũdum naturam obuenire ſtatuitur,ut quæ neceſſariò conſequatur omnia,quæ à natura diſpenſantur. Quo ſanè modo & mortem eſſe naturalem,colligi poteſt:quæ ineſt homini ex materia phyſica iam poteſtatibus animæ ſubſeruire amplius nequeunte. Quam quidem materiam eſſe corruptibilem ſcimus,nec manere eandem ſub utraq; tranſmutationis meta: ſicuti manere hylen,prudentiſſimi naturæ rerum comprobarunt. Hanc uerò moriendi naturam etiã fatum dicimus. Nam & quinto Auſcultationis phyſicæ Ariſtoteles fatalem nuncupat generationem,quæ ritu fiat naturæ. Hinc Virgiliani carminis diſcutitur nubilum ex quarto Æneidos,

Nam quia nec fato,debita nec morte peribat.

Quippe quod ſecundo loco poſitum eſt præcedentis expoſitio uidetur, qui mos eſt Virgilio uel frequentiſſimus. Quid enim eſt fatalis mors,aliud quàm debita & naturali proueniens diſcraſia? Sunt quibus tripartita Seruii diſtributio amplius arrideat:fatalis,naturalis,fortuita:quando & Cicero ait, Multa mihi imminere uidebantur præter naturam,præterq́; fatum:quem locum perpendit Gellius , ſed ita,ut incertiores ſimus quàm prius : ipſe ſic,ut Maronem,interpretor. Nam extra fati rationem non eſſe uiolentam mortem,quam planè indicabat orator,ex ſecunda Philippica liquet : Clodii,inquit,te fatum,ſicuti C. Curionem manet:quoniam id domi tuæ eſt,quod fuit illo

rum

rum utriq; fatale. Audio ab elementariis noſtram uellicari ſententiam, ſed non mirum faciunt, ſi quando ſupra ferulam ſapere cœperint, quãquam difficillimum ſit, incinent illud ſibi, alabaſtrus unguenti plena nobis putet. Siquidem ex uepreculis extracta nitedula publico excuſſa bono conatur arrodere.

Aphetica in cælo quæ dicantur ab aſtrorũ peritis, & qui aphetæ: item apheteria quæ ſint. Aphanetæ ſtellæ, ac ſynodicæ, & acronyctæ. Proſthetes planetæ, ac aphæretes. Caput V

INter alia quæ haud parum multa ſuis complexi uoluminibus ſunt eius diuinationis ſectatores, quæ de ſyderum ratione concipitur, ſi modò concipi ulla poteſt: obſeruatum nobis id quoq;, quod & arripuimus, quando labor hic noſter planè miſcellaneus eſt, ac (ut ſic dixerim) congeſtitius. Eſſe in cæleſti templo loca quædam, Græco nuncupata uocabulo aphetica, carcerum imagine quadam, quas uocanr apheterias. Dicũtur uerò ſic, quoniam inde uitalem auſpicemur decurſum: ſicuti aphetas item appellauere annorum diſtributores, quos ex apheticis locis putant, quodam uelut afflatu, procurſum in uitam elargiri, perinde ac à linea certantes emittuntur quadrigæ. Eſſe uerò aphetas Ptolemæi obſeruatio arbitratur ſolem, lunam, horoſcopum, partem Fortunæ, & prędominantes in illis locis erraticas ſtellas. Sunt qui aphetas dici opinentur radiorum emiſſores, ſeu iaculatores, aut proiectores. Illud uerò ex literis eſt noſtratibus: Aphetas quoq; dici Magneſiæ ciuitatem, facto inde nomine, quod in illis locis Herculem liquerint Argonautę. Appellant & eodem uocabulo locum prope Athenas, ubi Xerxis primum infeliciter cõcuſſa ſit claſſis. Apheteria uerò genere neutro machinas obſidendis urbibus accommodas ſignant. Aphanetas, ideſt ἀφανῆτας, uocant ſtellas, ideſt abſconſas, ut quas Solis orbe contegi, manifeſtum fiat: quo ſanè argumento ſynodicas nuncupant, uelut cum ſole commeantes. Nam acronyctas intelligunt, quæ tunc oriantur, quum occidat ſol. Aphæretas dicunt planetas numerum imminuentes, quando efficiuntur tardiores. Nam ratione diuerſa, addentes ad numerum uocant προσθέτας.

Super Hermogene ex Græcis deprompta quædam periucunda. Cap. VI

INgeniorum illud præcox genus nõ temerè unquam peruenire ad frugem, dictum eſt à grauiſſimis auctoribus. Id ſi alias unquam, in Hermogene deprehenſum maximè eſt. Cui uix dum pubeſcenti uim ingenii miram & doctrinam minus peruulgatam, neq; ex triuio (quod aiũt) natura indagini adnexa curioſiori ingeſſit, adeo ut natus annos duodeuiginti artẽ concinnarit rhetoricen, quæ non citra admirationem omnium atteritur manibus. Nec indignum putarit philoſophus Muſonius declamantem præſentia ſua honeſtare. Immo uerò nec Marcus imperator, ad quem extant uerba illa: ſicuti auctor Philoſtratus eſt: Venio, inquit, ad te imperator pædagogo indigens rhetor, quem etiamnum ætas moratur. Quo nomine à Marco munificè dimiſſus eſt. Cæterum ipſe hic ingenioſus adeo, & ultra ætatem diſciplinis imbutus expolitusq;, agens quartum & uiceſimum annum mente lapſus eſt, nulla euidenti cauſa. Propterea Antiochus ſophiſtes ita in eum eſt cauillatus, Ἑρμογένης ὁ ἐν παισὶ γέρων, ἐν δὲ γέρουσι παῖς. quod noſtris uerbis eſt, Hermogenes inter pueros ſenex, inter ſenes puer. Quod & in prouerbium duci poteſt, de iis quorum ingenia concitata primo, & uegeta deflacceſcunt mox, ac ueluti bulla euaneſcunt. Fuerunt & qui urbanè iocarentur, uerè appellaſſe Homerum λόγους πτερόεντας, quod eos ueluti pennas abieciſſet Hermogenes. Vixit quidem diu, ſed ut unus ex multis. Memoriæ proditum eſt, mortui corpore diſſecto, cor hiſpidum fuiſſe repertum, ſed & magnitudine uiſenda.

Procemio male uti, quid ſit: itẽ de Philagro ſophiſte: item dici procœmium pro hymno. Caput VII

PRocemiis male uti, tralatione pereleganti de iis dicitur, qui negotium quodpiam obituri, initia, & quæ conatum præcedunt, minus uidenr, aut curant. Sumptum id ex Attici Herodis uerbis, quibus Philagrum ſophiſten repercuſſit, δοκεῖς μοι, ἔφη, οὐ καλῶς προοιμιάζεσθαι. uideris, inquit, mihi procemiis

non

non bene uti. Illum uerò iis coarguebat, quòd parum accuratè auditorum beneuolentiam uenaretur, quam eſſe conſtat, ueluti procemium declamaturo, & ſeſe oſtentaturo. Fuit Philagrus hic, Cilix patria, Lolliani auditor, ſophiſtarum uehementiſſimus, ſed & maximè iracundus. Narratur quandoq; dormitanti auditori pugnum in malam impegiſſe. Natura porrò difficilis erat, & minus tractabilis, quæ res nec ipſum fefellit: nam ſcitanti amico, quid ita non placeret ei filios tollere, Quoniam, inquit, nec mihi ipſi placeo. Apud Thucydidem dici animaduertimus, ἐκ προοιμίου ἀπόλλωνος, quod ex hymno interpretantur, quando & hoc indicet procemium. Id uerò adnotatum ex hiſtoria tertia. Ratione porrò haud abſimili, epilogo male uti ſcitè dicitur, pro eo quod eſt infeliciter rebus uel dictis coronidem impingere. Nam Herodoto calculum apponente, epilogum dicimus, quicquid factis uel ſermonibus loco ultimo adiicitur, πάρεστι τὰ ἀδῶναι ἱερείων τῶν ἐπιλόγων. Procemium cœnæ legimus apud Athenæum, quo nomine intelligi uidentur, quæ inferuntur primum. Ipſum id indicat ferè propoma quoq;.

De Ariſtide Adriano. Qui dicantur uomentes. Scomma in Philippum.
Caput VIII

ARiſtidem patria Adrianũ ex Myſia, Eudæmonis filium, proditur, dicendi copia & ui expreſſiſſe Marco imperatori, ut Smyrnam motu terræ ac hiatibus labefactatam, & funditus penè euerſam reſtitueret: cum monodia, hoc eſt oratione querula & flebili frequens eliceret ſuſpirium, mox uerò etiam lachrymas, ac demum intuliſſet, ζέφυροι ἐρήμην αὐτὴν καταπνέουσιν. hoc eſt, deſolatam perflant Zephyri. Erat quandoq; in Ionia imperator Marcus, necdum Ariſtidem nouerat. Euocatum ergo ad ſe ita interrogare perrexit: Quando, inquit, te audiemus? Hodie, ait ille, proponas, cras uerò audias, οὐ γὰρ ἐσμὲν τῶν ἐμούντων, ἀλλὰ τῶν ἀκριβούντων. hoc eſt, non ex uomentibus ſumus, ſed ex eorum numero qui accuratè dicunt. Vomentes uerò intelligebat, qui extemporali uterentur oratione. Ad quam quum minus ipſe procliuis foret natura, ut aſſolet, rem totam ut incurioſam aſpernabatur irridebatq;. Hic porrò Ariſtides ſcommate Philippũ laceſſere, non expauit, quum Arimaſpos μονομμάτους, ideſt unoculos illi cognatos dictitaret.

Vomentes item qui dicantur. Pompeii ſcomma in Marcellinum. Vomitus ratio. Drimyphagia quid. Cotabiſſare. Lecanion. Lecane. Lebetion. Scapha. Ecbolia, & phthoria, item emetica.
Caput IX

SEd enim ſcitu non iniucundum, uomentes dici non hoſce modo, de quibus facta nobis mentio eſt, uerum & luxu item diffluentes eodem intelligi uerbo, ut qui repletione nimia uomere ſæpius cogãtur. Digni prorſum hoc nomine, qui in morem pinus exterantur, ſicuti Lampſacenis olim eſſe interminatum Crœſum, Græcis credimus, ni ueternum primo quoq; excutiant tempore. Scitiſſima eſt Pompeii ad hoc ipſum ſententia. Nam diſſidente illo apertius iam cum Cæſare, Marcellinus ex iis unus, qui eſſent ad honeſtiorem locum à Pompeio producti, eũ in ſenatu proſcindere grauius cœpit, ut qui Cæſaris partes mutato conſilio, foueret. Quo nomine commotior Pompeius, Nónne erubeſcis, inquit, ó Marcelline, dum honeſtè minus de meis rebus loqueris? An excidit, Opera mea ex muto te uocalem factum, ἐκ δὲ πεινητικοῦ ἐμετικόν, hoc eſt, ex famelico quoq; uomitorem? Certè qui auidius in dies epulis diſtenduntur, & ultra quàm genuinus ſtomachi calor perficere queat, infarciuntur, aut quotidianã cruditatem Laconicis excoquunt, aut uomitu leuant, aut catharticis extrudunt. De uomitu, primo Canonis Auicenna: Quum, inquit, uorãdi aſſiduitate repletio ſuperfluxerit, aut eius quod eſt in ſtomacho quiſpiam inundauerit motus, ad uomitum eſt feſtinãdum. Sed & alibi Princeps idem: Hippocrates, inquit, uomitum collaudauit quot menſibus per biduum nõ interciſum, ut ſequenti educatur, quod priore haud quiuerit. Hac autem ratione ſanitatis pollicetur ſecuritatem. Sed frequentius hoc agere, arbitratur malum. Nam & Raſis quarto Almanſoris: Vomitus, inquit, admitti frequenter haudquaquam debet, inde nanq; ſtomacho inſigne infertur nocumentum, quippe cuius uirtus deſtruitur. Rarenter ſi fiat, approbatur uel Galeni auctoritate, quarto De utilitate particularũ. Sed & Raſis idem

poſt nimiam cibi ingeſtionē fieri ſuadet,aliâs durum eſſe ait. Alibi uerò uomitus temperati hæc recenſet emolumenta,in primis expurgari ſtomachum ſcribit,digerendi facultatem effici auctiorem,corpus detergi ac nouari,caput cum ſenſu leuius fieri,uiſum acui. Plinius undecimo Naturalis hiſtoriæ; Vomitiones,inquit,homini ad hæc in remedium excogitatæ,frigidiora corpora faciunt,inimicæ oculis,maximè autem dentibus. Cornelius Celſus Medicinæ primo, Vomitum quotidianum ei qui ualere ac ſeneſcere optarit,reiiciendum commonet:nam & Aſclepiades in uolumine De tuenda ſanitate,uomitum excluſit:offenſus puto eorum cōſuetudine,qui quotidie reiectando uorandi facultatem moliuntur. Nam pleriq; (ut cenſoriè queritur Seneca) uomunt,ut edant:edunt,ut uomant:epulas quas toto orbe conquirūt,nec concoquere dignantur. Et alibi idem auctor: Quid enim,oro te,liberale habent iſti ieiuni uomitores,quorum corpora in ſagina,animi in macie,& ueneno ſunt? Plutarchus porrò uomitus & alui ductiones medicaminum ui,eſſe ſcribit κακὰ παραμύθια πλησμονῆς. ideſt,mala repletionis ſolatia:certandum potius ὑδροποσίᾳ καὶ ἀσιτίᾳ, ideſt aquæ potu ac inedia,decurrendum πρὸς κλυστῆρα, ideſt ad clyſterem. Medicamenta uerò eſſe ueluti ecbolia & phthoria,quibus intemperantes mulierculæ partum abigant, ut impleantur denuo & Veneriis perfruātur deliciis. Illud non trāſiluerim:eſſe Græcis drimyphagiam,quum ciborum acrementa,ſiue(ut ait Palladius)acredines quæruntur,quibus obturbetur ſtomachus,atque ad uomitum fiat procliuior. Emetica uerò cenſentur,ideſt ad uomitum propēſiora,quæ ſunt θωρακώδη,ideſt pectoris lati. Ex grammaticorū uerò theſauris illud eſt,Bene potos quoſdam uomere conſueſſe:id nonnulli κοτταβίζειν dicunt,ſiue cotabiſſare. Vas eiuſmodi negotio accommodum dicitur lecanion,item lebetion. Sed & ſcapham nuncupauit in Anagyro Ariſtophanes. Lecanion & delicatus dicitur cibus. Lecane peluim indicat:unde illud parœmiodes in Lucullo apud Plutarchum, λεκάνη δελφῖνα οὐ χωρεῖ, Delphina peluis non capit:utimur innuentes re pretioſa quem uideri indignum. Sicuti apud Seleuciam ſuperbè pronuntiauit rhetor Amphicrates,quum amplius rogaretur,artis ſuæ documenta inibi promeret.

Nil prorſum corpori indulgendum uoluptatis nomine. Iuliani imperatoris hiſtoria. Sophoclis dictum. Carcerem inſtruere,quid ſit. De Platone,Pythagoreis,& Plotino,& Ageſilao. Caput X

PLato non minor bene uiuendi,quàm ſciendi magiſter, Tantum,inquit, corpori indulgendum,ut philoſophiæ miniſterium præſtare poſſit. Nam & apoſtolus Paulus ille celebratus magiſter gentium,Non oportere,ait, nos prouidentiam aliquam corporis habere uoluptatum nomine. Quoniam qui curioſius intentiusq; illi uacant,animam uerò cuius eſt imperare proprium,deſpectui habent: nil admodum ab iis diuerſi uidentur,qui ut organa q; optima habeant,ſummo ſtudio conquirunt:artem uerò,cuius gratia comparantur,negligunt. Quamobrem,inquit magnus ille Baſilius,ratio diuerſa potius ſeruāda. Nam caſtigare corpus,& compeſcere illius impetus,ut immanem quandam belluam,oportet,& eiuſdem aduerſus animam temerarios motus rationis habenis compeſcere:nec uoluptatibus frena remittere,animæ curam prorſus abiiciendo,ne inſtar aurigæ,impetu equorū & uiolentia rapti feramur in præceps. Nam imperator Iulianus,qui in Perſica interiit expeditione,turpiſſimum uideri pronūtiauit,animæ præditum excellentia, corporis gaudia captare. Quod ab eo dictum ueriſſimè inde abundè liquet,quoniam ab coniugis interitu Veneriis prorſum abſtinuit,ceu attentius obſeruaret,quod de Sophocle apud Platonem legimus,lætari eum iam ſeneſcētem conſueſſe,quia prærabidi tyranni tendiculis euaſiſſet. Menſa uerò,ut ſomni parſimoniam non memorem,adeo utebatur tenui,ideoq; admiranda,ut uideretur alioqui ad inopiam recaſurus. Ariſtotelis decretum eſt ex Moralium ſecundo, In uniuerſis ab uoluptate cum primis cauendum,quando de ipſa incorrupti haud iudicamus. Proinde ut Troiani ſenes,inquit,erga Helenam ſeſe habuerunt,ſic & nos ad uoluptatē ipſam eſſe affectos decet,paſſimq; illorum uti uocibus:hoc enim pacto ab ea ſecreti minus delinquere cōperiemur. Propterea Pythagoram ferunt,quum audiſſet quendam ex familiaribus,cibis exercitatio

nibusq́,ut pinguis fieret curare,dixiſſe, Non ceſſare illum moleſtiorem ſibi carcerem inſtruere. Quæ res cedere in prouerbium poteſt de iis qui teterrimi mancipii,ut ſic dicam,ſaginæ intenti nil omnino ſuſpiciunt,uel proſpiciunt:ſed proni,uelut pecora,terrena modò meditantur & cogitant,tanquam quod ſupra nos eſt,noſtræ omnino curæ non ſit,optimeq́ cum illis decidat fortuna,ſi numeroſis & fumãtibus patinis titillatur relangueſcens appetitus,diſtenditur uenter, Sardanapali obuoluuntur plumis,anima uoluptatum congerie remollita fatiſcit.

Prouerb. Carcerem inſtruere quid ſignet.

Neq́ uenit in mentem, Platonem,quum corporis habitudine uteretur nimium proſpera,quæ ueluti uitis luxurians foret reſecanda,Academiam inſalubrem Atticæ locum delegiſſe, qua quod redundans nimiumq́ ſentiebat,loci intemperie ſupprimeretur.

Platoni cur delecta academiæ inſalubritas.

Quid,quod peritiſſimi ex medicis aſtruunt, ſummam corporis ualitudinem eſſe periculoſam? Ita profectò eſt, corpus hoc animi pondus ac pœna eſt,premente illo urgetur,in uinculis eſt,ni ſapientiæ ſtudium acceſſerit, & illum reſpirare naturæ rerum ſpectaculo iuſſerit, ac à terrenis dimiſerit ad diuina.

Valetudo corporis ſumma periculoſa.

Equidem maiores ſumus,& ad auguſtiora geniti,quàm ut corporis noſtri mancipia ſimus, quod non aliter inſpectare decuerit,quàm ut arctius libertati noſtræ obiectum,circunductumq́ uallum,ac plane loriculam. Huius habitaculi ueneficiis imbuti ac deliniti, ut Porphyrius ſcienter & ſenſit & docuit, altiore hic opprimimur ſomno, propterea diuina contemplaturis abſtinentiam ab animalibus neceſſariam arbitratur.

Corporis ad animã ratio.

Diuina cõtemplaturis abſtinentia ab anima[illegible] neceſſaria.

Quando & ueterum ſapientum pleriq́ omnes ſumma declinabant cura,quicquid animam arctius corpori adnecteret,ac(ut ſic dicam)ferruminaret. Vnde notiſſima Pythagoreorum expetita ſolitudo ac templorũ lucorum'ue inhabitatio:& quorũdam etiam celebrata occæcatio,ne quid uſquam foret,quod contemplandi ſuauitatem interpellaret. Tantum aberant,ut corporis ſaginæ uacarent attentius,qua carcer obſepitur durior.

Contemplationis commendatio.

Corporis ſagina.

Temperare nequeo mihi,quãdo huc producti ſumus,quin Plotini philoſophi ſæculo illo ſingularis ſententiam ad hæc maximè facientem,huic inſeram loco. Auctor ſiquidem Porphyrius eſt,uirum hunc ſumma ſapiẽtia,pudore quodam affici ſolitum, quòd anima eius eſſet in corpore,proindeq́ quibus eſſet ortus parentibus,neq́ etiam qua patria oriundus,æquo animo narraſſe. Idem quinimmo tantopere indignabatur, effigiem corporis tradere pictoribus & plaſtis exprimendam,ut quum Amelius obſecraret,ut imaginem ſuam permitteret effingi:Quaſi uerò,inquit,non ſatis hanc imaginem ferre ſit,quam natura nobis ab initio circumdedit, etiam cenſes imaginis huius imaginem diuturniorem inſuper poſteris,ut opus ſpectaculo dignum,relinquendam.

Plotini philoſophi de corporis imagine nõ exprimenda dictum.

Scribit Xenophon,quod propoſito noſtro uehemẽtius inhæret, Ageſilaum illum magnum & Spartanorũ regem,corporis imaginem ſibi ſtatui ſumma ui abnuiſſe,quum id ei gratificatum irent nonnulli. Cæterum animi elaborare monumẽta,nunquam deſtitiſſe,quum ita conciperet,Illud ſtatuariorum,hoc ſuum ipſius eſſe opus:rurſumq́ id eſſe locupletum,hoc autem bonorum. Meminit hiſtoriæ in quadam ad Luceium epiſtola etiam M. Tullius.

Ageſilai hiſtoria.

Sed redeo ad Plotinum,cuius morientis uerba literis planè aureis,& ſi quid auro reperitur etiamnum pretioſius, perſcribenda: quia quid noſtrum cuiq́ meditandũ obeundumq́ ſit,ſumma ueritate præſcribunt,non duxi per incuriam tranſmittẽda. Nam quum iamiam foret animam acturus,perrexit ad eum inuiſendum Euſtochius,ſicuti ab eodem relatum ſibi,Porphyrius ſcribit:habitabat is Puteolis. Adhuc(inquit Plotinus)te expecto, atq́ equidem iam adnitor,quod in nobis diuinũ eſt, ad diuinũ ipſum quod uiget in uniuerſo,redigere. ſpiritumq́ his uerbis emiſit.

PLOTINI Iam morituri uox.

Quamobrem omne ſtudium adhibere, ut corpori quàm optimè ſit, hominis eſſe uidetur ſeipſum ignorantis,nec intelligentis oraculum uiri magni, Non eſſe hominem id quod uidetur. Nec cuiuſmodi ſit honeſti facies,quæ ſi oculis cerneretur (ut in Phædro docuit Plato,& eſt à M. Tullio repetitum)mirabiles amores excitaret ſapientiæ. Corpus certè uiuentis hominis,quia ſit planè carcer, ab Homero ſemper dicitur demas, ſicut mortui ſoma:quoniam ut docuit Plutarchus,relinquatur ceu σῆμα. Eſſe autem Plotinum humanis perfunctum,ſcribit Firmicus,quum per totam eius cutem magnis humoribus nutrita peſtis erupit,ut putre corpus,deficientibus membris,corrupti ſanguinis more tabeſceret,perq́ omnes dies ac horas,ſerpente morbo,minutæ uiſcerum par-

Hominem nõ id eſſe quod uidetur.

Demas quaſi corpus Homero dictum. Soma.

Plotinus quali ægritudine mortuus.

tes

tes defluerent:& quicquid pauloante integrum uideras,ſtatim confecti corporis exul/
ceratio deformaret,ut ſic corrupta & diſſipata facie,tota ab illo figura corporis diſce/
deret,ac in mortuo(ut ſic dicamus)corpore ſolus ſuperſtes retineretur animus.

Homo uerus quid ſit,ex Platonicorum ſententia.Duas eſſe quodammodo
in nobis animas. Valeriani imperatoris uirtutes eminentiſſimæ. Cap.XI

QVamuis autem maiore ſit opus ſapientia,ut quiſque noſtrum quid tandem
ipſe ſit,perſpicere ualeat,& ex unguibus(quod dicitur)agnoſcere:prǽſertim
quod ſingularis neceſſaria uidetur mentis expiatio,ſine qua ueluti lippitu/
dine craſſiore obſeptis obſtipatisq; oculis uibrans ſolis lumen pati nequi/
mus.Naturæ intima certè pertingere,prorſum impoſſibile.Expiationum uerò illa effi
cax in primis,uolupratum,quas ſenſus pernicioſi ſatellites prætendunt,contemptus.
Tamen in præſentia pro uirili promere iam enitar,quæ mihi Platonicorum magiſtra
lectio ſuggerit,ex qua uelut cella quadam proma,mira ſæpe nobis ſufficitur rerum ex/
cellentia.Igitur hominem uerum,inquiunt,non eſſe corpus,illud argumento eſt,quo/ *Homo uerus quid.*
niam hoc utimur ut inſtrumento. Neq; item eſt uita corpori propria & adnexa addi/
ctaq;,quando hæc nobis eſt cum brutis quoq; communis, & quia nonnunquam huic
ratio ipſa,per quam ipſi ſumus,aduerſatur & imperat.Non porrò quiddam ex corpo/
re & eius uita propria conſurgens,hoc enim eſt animal.Non deniq; ex anima rationa *Animal quid.*
li & uiuente irrationali coniunctum,quoniam ex indiſſolubili & diſſolubili unum con
fici nequeat.Sed quod & antea multo fuiſſe ab Homero uate ſancitum,acutè compro
bat Plutarchus,hominem eſſe animam,ideſt ſubſtantiam incorpoream rationalem,ex *Homo quid.*
diuino quidem intellectu exiſtentem,in ſe uerò conſiſtentem,corpori autem non inhę
rentem,ſed potius aſſiſtentem,atq; ipſa ſui præſentia uitam hanc producentem in cor/
pore, ex qua & ipſo corpore compoſitum animal appelletur. Vita autem huiuſmodi
animatio & uiuificatio dici debet:communi tamen licentia,illam quidem animam di *Animæ in nobis duæ quo*
cimus primam,hanc uerò ſecundam,atq; à prima eiusq; uiribus ſecūdam,uiresq; eius *-dammodo.*
oriri.In prima quidem ab intellectu ratio,à ratione imaginatio proficiſcitur. In ſecun/
da,uires quoq; tres præcipuæ ſunt:imaginatio,ideſt communis ſenſus quidam:deinde
ſenſus exterior in partes quinq; diuiſus:poſtremò potentia genitalis,quę & natura uo
catur,generationis,augumenti,nutritionis origo.Porrò non eſſe animam cōpoſiti par
tem,in libro De beatitudine ſignificat Plotinus,ubi ait,Animā non eſſe coniuncti por
tionem,teſtatur ipſa eius à corpore ſequeſtratio. Vbi ſeparationem intelligimus dupli *Animæ a corpore separ-*
cem:unam per moralem philoſophiā, qua ſe à perturbationibus corpori ſeruientibus *-atio duplex.*
ſegregat:alteram per contemplatiuā,qua ſe à ſenſibus & imaginatione ſeiungit.Debet
uerò philoſophus ad utentem rationem inſtrumentū hoc conuertere,ut ei libentiſſimè
pareat,& rationem ipſam ab hoc uſu ſeuocare,quoad fieri poteſt,ad contemplandum.
Vel id prorſum agere quod Valerianus,de quo quū de cenſore creando in ſenatu age *Valeriani imperatoris u-*
retur,ita pronuntiatū uoce omnium una,ſcribit Trebellius Pollio, Valeriani uita cen/ *-tutes.*
ſura eſt:Is de omnibus iudicet,qui eſt omnibus melior:is de ſenatu iudicet,cui nullum
inuri crimen poteſt:is de noſtra uita ſententiam ferat,cui obiici quicquam nequit. Va
lerianus uel ab incunabulis tantumnon cenſor fuit: Valerianus in tota uita cēſor,pru
dens ſenator,modeſtus,grauis,amicus bonis,tyrannorum hoſtis,criminoſorum inimi
cus ac uitiorum multo magis.Cenſorem hunc accipimus,imitari hunc omnes uolu/
mus,genere hic eſt primus,ſanguine præcellens,uita emendatus,doctrina clarus,mo/
ribus inſignis,exēplum antiquitatis.Hic tamen talis tantusq; mox imperator ab Per/ *Valerianus a Sapore c-*
ſarum rege Sapore infeliciter captus memoratur. *-aptus.*

Hominem ab aliis finiri ex anima corporeq; concinnatum. Homo interior
& exterior qui ſit. Caput XII

ATqui dicat aliquis,uideri quidem hæc acutè ſatis ſolerterq; excogitata,eſ/
ſe tamen præter communem hominum conceptum, quando ut Auguſti/
nus ſcribit,nō totus homo,ſed pars melior hominis anima eſt:at quum eſt *Hominem ex anima et*
utrunq; coniunctum ſimul,tunc demum cōſurgere conflariq; hominis no *corpore concinnatum*
men.Quod tamen & ſingula ſibi uendicent, ſiquidem communi quadam

loquendi lege, illatum conditorio hominem pronuntiamus, corpus tantum intelligentes: rurſumq; ad cæleſtia tralatum, aut in barathri ſupplicia intruſum, dum animam modò ſignificamus. Cui rationi ſeu cõſuetudini calculum adiicit etiam ſcriptura, animam interiorem appellando hominẽ, corpus uerò exteriorem, ceu duo planè ſint homines, quum ſimul utrunq; ſit homo unus. Significare obſcurius hoc ipſum Euſtathius quoq; animaduertitur, ubi αὐτὸς inquit, ideſt ipſe, nunc quidem dicitur de anima tantũ, nunc de corpore uel mortuo: ut apud Homerum,

Homo interior, et exterior qui.

αὐτοὺς δὲ ἑλώρια τεῦχε κύνεσσι.

nunc uerò & de utroq;, ideſt homine compoſito. Proinde perpẽdendum amplius, qua ratione dicatur homo ad imaginẽ dei factus: & eſſe item terra pronuntietur, denuoq; in terram abiturus. Dici nãq; illud rationalis animæ intuitu, palàm fit acrius inſpectanti, qualem deus inſufflando, uel (ſi commodius dicitur) inſpirãdo indidit homini, ideſt hominis corpori. Hoc autẽ corporis ratione, qualem hominẽ ex puluere finxit Deus, cui & animam eſt impertitus, ut ſic concinnaretur animale corpus, ideſt homo, in animam uiuentem. Varro item ille doctiſſimus, quum animaduertiſſet, in hominis natura duo eſſe quædam, corpus & animam, addubitauit primum, an hominis appellatione intelligi tantum anima deberet, cui ita foret corpus, ut equiti equus: an corpus tantum aliquo modo ſe habens ad animam, ſicuti ad potionem poculum. Mox uerò hominem non animam ſolam ſtatuit, non item corpus, ſed quod ex utriſq; cõſurgit: proinde ſummum hominis bonum, quo euadat beatus, ex utriuſq; rei bonis conſtare.

Homo qua ratione ad imaginem dei factus.

Homo qua ratione terra, et in terram abiturus.

Adam & Euæ allegorica ex Platonicis ſignificatio. Caput XIII

Adami. et Eue allegoria ex Platonicis.

VErum nec uacantis operæ fuerit, attexuiſſe huic potiſſimum loco, qua ratione Moſaicam doctrinã, & uelata myſteria Plotinus, Origenes, & Ammonius per allegoriæ acumina ſecretiora ſint interpretati, etiam ſi facta nobis alibi quoq; mentio eſt. Aſtituunt enim primum perſonas duas, hominem ipſum quaſi Adam, & humanum animal inde emanans atq; degenerans, quaſi Euam, quæ ex conſopito Adam tracta narratur: quoniam animal ex ſe tunc propagat anima, quando ex priore inter cæleſtes uigilia ad naturalia labens, diuinorumq; oblita iam dormit, & ſomniat. Proinde tũc affundere uitam corpori dicitur, Euæ nomine ſignificatam, quæ & prior errore deuio prolapſa, illius deniq; ſuffragium impetrat. Quamobrem quum eſſe traduntur duo in carne una, duas uelut in corpore uno animas rectè accipi poſſe, arbitrantur. Verum, hæc ſint illorum placita, nos ne latum quidem unguem à Chriſtianorum patrum ſcitis reuellimur.

Argiuo ſcuto dignus, prouerbium, quam rationem habeat præter Zenobii ſententiam. Certaminum feſtorum pręmia uaria. Sagma quid. Plutarchi locus explicatur ex Arato. Defenditur lectio in Lactantio grammatico. Scutum ſactum. Sigmata in ſcutis. Sagmaria. Solenoides. Scutariæ fabricæ, & id genus aliæ. Cunicularii. Sacos cur dicatur. Scuta genibus illiſa quid indicarent, ac quid peruerſa. Caput XIIII

Prouerb. Argiuo clypeo dignus. quid signet.

ARgiuo clypeo dignus, dicitur ex parœmia, ut Zenobius ſcribit, de eo qui eximia ob generoſitatem ueneratione ſit dignus: idq; ex Argiuorum ueteri more propagatum, quo honeſtioribus pueris cõtribueretur honor is, ut ſcutum geſtantes pompam ducerent. Cæterum, quæ fuerint eius rei initia, non fere traditur. Ego tamen omnem (quod dicitur) lapidem proruens uideor aliquid eruiſſe certius, quod & protinus hiſce libellis inſperſi. Legimus uerò, fuiſſe Argiuorum regem Enhippum felicitatis miræ, cuius clypeum, qui apud Græcos inſigniter rem geſſiſſet, accipiebat, ut per urbem incedens honeſtaretur, unde obrepſerit in ignauos prouerbium, cuius etiam meminerit Callimachus. Mentio item & regis & ſcuti, eſt apud Papinium hiſce uerſibus:

Enhippi regis clypeus

Papinij locus.

Celſam ſubeuntibus arcem,
In gradibus ſummi delapſum culmine templi
Arcados Enhippi ſpolium cadit æreus orbis.

Lego item in Græcis auctoribus, apud Argos celebrari conſueſſe feſta certamina Heræa quæ

ræa quæ

ræa quæ dicerentur,ac Hecatombęa:in quibus uincenti æneũ contribueretur ſcutum, ſicuti apud Achaiæ Pellenem in Theoxeniis,ac Hermæis chlæna, quam nos lænam dicimus. Apud Marathonem in Heracleis argentea phiala. Quippe hoc genus panagyres paſſim in Græcia celebrabantur,uti Thebis Iolaia,quæ & Heraclea: Megaris Diocleia: apud Æginam Æacia,& Delphinia. In Geræſto Gereſtia propter Neptunum. Amarynthia in Euboea. Porrò in hac ſcuti mẽtione addamus & aliud quod uſui ſit legiſſe:ſicuti thecam dici ſagma, teſtimonio Ariſtophanii interpretis in Comoedia cui titulus ἀχαρνῆς, ſuper eo poetæ uerſiculo, τὴς γοργόνα ἐξέγειρε ἐκ τοῦ σάγματος. quis Gorgona excitauit ex ſagmate? Nam ſage,inquit,ideſt σάγη, ſcutum indicat:un de & panſagia dicatur panoplia,ideſt armatura. Sagmatis meminit etiam Sophocles, κάλλιστα τεύχη δ' ἐν καλοῖσι σάγμασι.

Lactantius grammaticus in Thebaidos nonum: Corythus theca,inquit,arcus ſolius, ſicut pharetra ſagittarum, ſagma ſcuti. Quem tamen locum uelut repaſtinaturus quidam, expuncta lectione tum uetere,tum etiam uera(ut conſtat)ſacconiam repoſuit,errore manifeſtario. Sagma inuenies & apud Polluecem Onomaſtici ſeptimo, καὶ σάγμα τὸ ἐλύτρον,τὸ τῆς ἀσπίδος. ſed & libro decimo, ſagmata iumentorum ex quorundam ſententia, Philippicorum quinto inueniri, ſcribit. Quin & Leuitici quintodecimo: Sagma ſuper quod ſederit, immundum erit, quo nomine uel ſellam interpretatur,uel inſtratum, quo mollior fiat ſeſſio: proinde in Hebræo equitaturam haberi. Sagma pro aceruo accepiſſe Plutarchus animaduertitur in Catonis ſenioris uita, πυρὶ μόλις ἐν πολλοῖς σάγμασιν ὅπλων,καὶ πικρὰν σώματα. Non prætereundus Plutarchi eiuſdem locus in Arato, quem ſcribit apud Corinthum paraſſe περιφερίδας μικρὰς. & mox aſſuiſſe ὡς σάγματα: quod capſas indicare interpres eſt ſuſpicatus. Tradunt Græci, canthelia dici aſinorum ſagmata,& quę his imponuntur,texta uiminea. In puppibus quoq; procurua ligna ſcenæ gratia ſtruendæ, canthelia uocari. Sigmata ſcutorum inuenimus apud Xenophontem Rerum Græcarum quarto: ea uidentur fuiſſe inſignia elementi figura, quibus uterentur Sicyonii, οἱ δ' ἀργεῖοι ὁρῶντες τὰ σίγματα ἐπὶ τῶν ἀσπίδων,ὡς σικυωνίους,οὐδὲν ἐφοβοῦντο. Et mox, ψεύσει ὑμᾶς τὰ σίγματα ταῦτα. Ab ſagmate porrò ſagmarias dici mulas, animaduertimus. Sagmaria Sudas interpretatur, τὰ βαστάζοντα τὴν ἀποσκευὴν,καὶ μετακομιδὴν τῶν ὅπλων. Equum ſagmarium leges apud Lampridium in Heliogabalo. Scuta quædam comperi ab Dione in Macrino dici ἀσπίδας αὐλωτάς, tanquam fiſtulæ aut aluei præferrent imaginem. Eſt apud Arrianum ſcuti ſacri mentio, quod de Palladis templo quũ detraxiſſet Alexander, eo ſemper prælato, prælia inibat. Scutarias fabricas legimus quandoq;,ſicuti & loricarias, item arcuarias, in quibus ſagittæ, miſſilia, caſſides, omniaq; armorum genera coaptari conformariq; in exercitu etiamnum aſſuerãt: ubi, quicquid uſum ex ſe præſtaret commodum, non inſuper habebatur, quando & cunicularios nec defuiſſe, palàm ſit, quibus una ducendi per ſubterranea cuniculos, Beſſorum more, incumberet functio. Scutum Græci quan doq; σάκος dicunt, ab Sacis inuentum primo, uti coniectatum grammaticis eſt. Non prætereundũ uerò quod in auctoribus eſt obſeruatum, ſi genibus illidantur ſcuta, proſperitatis uideri indiciũ plenum. Nam quum haſtis feriuntur clypei, iræ documentum eſt, ac doloris inſigne. Verum, ſi peruerſa geſtentur ſcuta, defectionis indicium eſt uel apertiſſimum. Porrò ſcutum hoſtibus oſtentaſſe, proditionis fuiſſe argumẽtum, palàm hiſtoria ſexta Herodotus facit. Illud uerò ex hiſtoria ſuperpondium fuerit: oſtentabat Aphricano iuniori adoleſcens quidam affabre compactum ſcutum, & exquiſitius expictum: at is, Decet, inquit, Romanum uirum in dextra magis, quàm in ſiniſtra ſitam ſpem putare.

Iouem lapidem iurare, apud Gellium quid ſit. Ciceronis locus explicatur ex Epiſtolis. Priui ſilices. Priuæ uerbenæ. Caput XV

Gellii ex primo Noctium Atticarum uerba hæc ſunt: Iouem, inquit, lapidem, quod ſanctiſſimum iuſiurandum eſt habitum, paratus ſum ego iurare, Virgilium hoc nunquam ſcripſiſſe. Quæſitum memini ex me à doctiſſimis iuuenibus, dum Patauii iſta muſſitaremus, quid ſibi uellet lapis Iupiter apud Gel

lium auctorem periſluſtrem & facundiæ haudquaquã extritæ obuiæq;. Reſpondi tum pro tempore,arbitrari me loci eius nubilum Sexti Pompeii enarratione diſcuti clariſſime,apud quem legiſſem,iuraturos per Iouem,lapidem tenere ſilicem ſolitos,eiuſmodi ferè uerba enuntiantes,Si ſciens fallo,qui me deſpicit,ſalua Vrbe arceq;,bonis eiiciat ut ego hunc lapidem. Ad quam uerborum conceptionem amplius penſitatiusq; inſpicienti,alluſiſſe M. Tullium liqueret,Epiſtolarum familiarium ſeptimo,per maximam interpretum hallucinationẽ:ita enim ſcriptum inuenias,Deliciæ uero tuæ noſter Æſopus eiuſmodi fuit,ut ei deſinere per omnes homines liceret:is iurare quũ cœpiſſet,uox eum defecit in loco illo,Si fallo ſciens. Meminit T. Liuius ab Vrbe condita libro primo & uiceſimo:Eaq;,inquit,ut rata ſcirent fore,agnum læua manu,dextra ſilicem retinens,ſi falleret,Iouem cæteroſq; precatus deos,ita ſe mactarent,quemadmodum ipſe agnum mactaſſet,& ſecundum precationem caput pecudis ſaxo eliſit. Sed & alibi Titus Liuius idem huiuſmodi iuriſiurandi formulam latius exſequitur. Verum, ſi quid etiamnum ſubſultare uidetur apud ingenia lectionis multæ,& id genus quæſtiunculis perexercitata,audiant quæſo Polybium ita ſubſcribentem:Ergo,inquit,Carthaginienſes deos patrios iurati ſunt,deinde Romani,per lapidem ſecundum uetuſtiſſimum ritum. Martis Quiriniq; numinibus additis,iuſiurandum præſtiterunt. Ritus uerò lapidis fuit huiuſmodi:Fecialis ſumpto in manibus lapide,poſtquàm de fœdere inter partes conuenerat,hæc uerba dixit:Si rectè ac ſine dolo malo hoc fœdus,atq; hoc iuſiurandum facio,dii mihi cuncta præſtent felicia:ſin aliter aut ago aut cogito,cæteris omnibus ſaluis,ſolus ipſe peream,uti lapis hic è manibus meis decidet. Nec loquutus plura,manu lapidem excuſſit. Apud Græcos irroborauerat mos,ut iurantes mydrum tenerent:eſt autem eo nomine ignitum ferrum, fœduſq; tandiu perſeuerare comprecarentur,quandiu latuiſſet mydrus, quem mox in mare deiiciebant. Meminit in Antigone Sophocles. Sed & Callimachus,

φωκάων μέχρις κεὶ μῦδρος μέγας ἐν ἁλὶ μύδρος.

Priuos lapides ſilices,priuaſq; uerbenas ſecum fœciales ſolitos ferre,prodit Romana hiſtoria.

Ciceronis locus ex epiſtolis illuſtratus. — Iuriſiurandi apud Romanos ueteres formula. — Græcorum mos in iurando per mydrum. — Mydrus quid. — Priui ſilices. — Priuæ uerbenæ.

Haſtarum auctoritatem fuiſſe ueteribus religioſam. Materæ deæ. Haſta pura,& præpilata quæ ſit. Sceptrum Agamemnonis pro deo. Tyli ferrei. Haſtam & caduceum mittere. Caducei ratio. Quid cerycium,& quid ceryces. Seneca declaratur. Præconum ſpecies. Plutarchi locus reſtituitur ex Pelopidæ uita de Alexandri Pherei haſta. Caput VI

Haſtas,in ueteribus memoriis legimus,regii faſtigii inſigne diadematis loco fuiſſe,quas dixere Græci σκῆπτρα. Nam & à rerum origine deorum immortalium uice cultas,obſeruatum item eſt. Ex cuius ritus memoria diu quoq; cuſtoditum,ut deorum ſimulacris adderentur. Hinc lectum eſt,eſſe in Sicilia urbem,cui nomen Ægion,antiquiſſimã quidem & dearum religione celeberrimã,quæ Materæ nuncupentur,quarum ſimulacris tum Meriones,tum Vlyſſes haſtas affixerint,inſcriptis etiamnum dicantium nominibus. Scribunt Apollonii interpretes,ab Cæneo adeuntes compulſos per haſtam iurare:cui,neglecto deorum cultu,preces fundebat,rem quoq; faciebat diuinam. Quippe factus elatior,ut ſcribit Euſtathius ſuper Iliados primum,quòd Neptuni munere ex puella uir eſſet factus, præthereaq; inuulnerabilis,& (ut Græci dicunt) ἄτρωτος, in fori meditullio ſurrectam fixit haſtam,proq; deo cenſeri iuſſit. Sed & Pheræus Alexander immanis tyrãnus ac ſanguinarius,quum auunculum Polyphrona peremiſſet, haſtam qua facinus obierat, coronatam ſacrauit,eiq; ut deo rem facere diuinam perrexit,tychona appellans,ideſt τύχωνα: puto,quòd ictu haud foret fruſtratus, παρὰ τὸ τυγχάνειν. Locus hic eſt planè interpellatus in Pelopidæ uita,incurioſe admodum,ne dicam inſcitiſſimè donata Latinitate. Quin & in T. Liuii hiſtoria ab Vrbe condita libro quadrageſimo,lectum eſt, nuntiaſſe pontifices inter prodigia alia, haſtas motas. Et libro primo ſecundi Punici belli,Lanuuii haſtam ſe commouiſſe,quam ſcilicet Iunonis ſignum tenebat:ſed & haſtam Martis Præneſte ſua ſponte permotam,idem tradit. Curitimq; Iunonem dictam tradunt

Haſtas diadematis loco fuiſſe. — σκῆπτρα. — Haſtæ deos immortalium uice cultæ. — Ægion urbs. — Materæ deæ. — Cænei transformatio et elatio. — Per haſtam iurare. — Alex. Pherei hiſtoria. — Tychon haſta. — Plutarchi locus ex Pelopidæ uita reſtitutus. — Haſtas motas, prodigium. — Iuno cur Curitis dicta.

tradunt ab huiuſmodi haſtæ latione, quæ lingua Sabina Curis diceretur: quod Sextus Pompeius refert. Vnde à priſcis inſtitutũ, ut nubẽtium caput haſta comeretur, quam cælibarem nuncupabant, quod ſint in Iunonis tutela matronæ conſtitutæ. Eius certè ſigillum in pilo ſublatum Plutarchus tradit. Qui auctor item eſt, lanceam in regia poſitam fuiſſe Martis nomine inſignem. Lancea quoq; donari ſolitos, qui in bellis acriter ſtrennueq; pugnantes laudem meruiſſent. Id ideo inſtitutum Sextus Pompeius refert, quia haſta, ſumma armorũ & imperii erat: quamobrem & captiuos ſub ea ſolitos uænire, quos Græci δορυαλώτους καὶ δορυλήπτους uocant. Sicinium dentatum Plinius ſcribit fuiſſe donatum haſtis puris duodeuiginti. Haſtam puram grammatici intelligunt ſine ferro. Id enim fuiſſe præmium apud maiores eius qui tunc primũ uiciſſet in prælio, ſicuti ſcriptum in libris De gente populi Romani: unde poeta nobilis,

Ille uides pura iuuenis qui nititur haſta.

Donatus puram quidem accipit ſine ferro: ſed addit, pacis id eſſe ſignum, non belli. Præpilatas inuenimus haſtas dici, quæ ferreas habẽt cuſpides, quaſi præferratas: quanquam & præpilatum ſit quoq;, quod ferro utiq; caret, ſed in mucronem tamen eſt exacutum, ut locuſtarum cornua, quibus natant. Præpilata uidentur Græcis & Herodoto hiſtoria ſeptima, rectè dici τυλωτά, uelut callo obdurata, quod τύλον uocant. Ruidum pilum in Plinio accipiunt eruditi, non tam quòd ferrum non habet, quàm quòd aſperum impolitũq;. Auctor ex Artemidoro Strabo eſt, Megabaros Æthiopas conſueſſe clauis quas geſtitant, addere tylos quoq; ferreos. Cheroneos legimus ex diis omnibus colere præſertim ſceptrum, quod Vulcanum affabre feciſſe, Homerus ſcribit, datumq; Ioui, à quo diu pòſt ad Agamemnonem peruenerit. Appellant autem δόρυ, ideſt haſtam. Templum quidem publicè nullum ei dicatum uiſebatur: nihilominus quot diebus res illi fiebat diuina, apponebatur & menſa omnifariam carnibus ac bellariis onuſta. Legimus fuiſſe uetus adagium, quod ex Pauſaniæ monumentis eſt, haſtam & caduceum mittere, quod eſt (ut arbitror) permittere, ut pro arbitrio quis bellum ineat, ſiue etiam pacem amplexetur. Docet id Polybius libro quarto: Quod quum, inquit, Rhodii intellexiſſent, propoſitum ſuum ad finem perducere cupientes, legatum ad Byzantios Aridicem miſere, ac cum eo Polemoclem cum triremibus tribus, uolẽtes, id quod in prouerbio eſt, haſtam ſimul & caduceum Byzantiis mittere. Aut de iis dicatur qui adhortantur quidem, ſed interim etiam minantur, uel qui pacem utique oſtendunt, ſed bellum mox inferunt. Scimus præterea Carthaginienſes, quum bellum uellent, Romam haſtam miſiſſe. Caduceum uerò eſſe pacis inſigne apud Græcos, caduceatorum quoq; nomen demonſtrat: ſic enim uocantur, qui ad pacem mittũtur legati. Apud barbaras gentes, inquit Polybius, florentes capiti corollas impoſuiſſe, pacis ferè eſt atque amicitiæ ſignum. Qua uerò forma caduceus foret, ita in Gręcis auctoribus adnotatum inuenimus: Cerycium, inquiunt, lignum erat rectum utrinq; duos continens ſerpentes implexos inuicem, ita ut ſe mutuo & ex aduerſum intuerentur, quales illi uocant ἀντιπροσώπους. Ferunt id caduceatores, & inde illis iniuriam intuliſſe, maximum habebatur nefas. Et rectum quidem lignum συμβολικῶς & opertè orationis rectitudinem ſignificat: ſerpentes uero impliciti caſtra caſtris iuncta nobis innuunt occultius, quibus ſe diſſidentes conciliatura uoluntates, orationis inſerit uirtus. Sed de caduceo aliqua item in medendi ratione Plinius, plura Macrobius in Cœnis. Cerycium uerò, ne quem Græca offendat dictio, caduceum planè ſignat. Nam eſſe id legatorum geſtamen, finit Pollux, quando & Mercurii uirga dicitur κηρυκίου ῥάβδος. quanquam & Cerycia uocant pręconum ſeu caduceatorum mercedes, qui nuncupantur Ceryces. Habebantur uerò hi generis non unius: nam alii myſtici erant, ſic dicti à Ceryce Mercurii filio, & Pandroſi Cecropis filiæ. Fuiſſe hos Athenienſes proprii generis, tradunt multi, & munus eorum minus fuiſſe uulgare, coniectatio certa eſt. Nam & Seneca ſcribit: Non uis niſi conſul, aut prytanis, aut ceryx adminiſtrare rempublicam. Cerycum honeſtè meminit in Decem rhetorum uitis Plutarchus. Fuere certaminũ item pręcones, alii etiam in pompis, quidam uenalium quoq;. Cerycium porrò etiam præconium ſignat. Dicerem plura, ſed alieno loco ſatis multa: niſi quòd Euſtathii ſententiam pręterire nequeo

tradentis, Caduceatores aut cerycas fuiſſe ἀσύλους, ideſt nefas fuiſſe à quoquam uiolari, quod crederentur θεῶν γένος, ideſt diuinum genus, ex origine quam præſtruximus: proinde in Odyſſea Vlyſſes exploratoribus comitem adiecit ceryca, διὰ τὸ ἄσυλον. Achilles uerò cerycas Iouis nuncupat nuntios & hominum, quoniam ſacrificiorum quoq; miniſterio adeſſent. Athenæus quinetiam coquinariam exprimẽs dignitatem, eius eſſe argumentum cerycas Athenis ſcribit, qui & coquorum & butyporum haberent ordinem: quod prodidit Clidemus Protogoniæ primo. Ceryca item dicunt Græci, nos buccinum.

De auctionum haſta & magiſtris. Cicero & Fabius explicantur. Item locationum & ſalutis haſta. Caput XVII

Quia uerò dicebatur Romæ auctio haſtæ, res uel imperitis notiſſima, quũ publicè ciuium bona diſtraherentur, hinc refrixiſſe haſtam eleganter pronuntiamus, quum deſitum tandem ſignificamus, ceſſatumq; uel à magiſtratu uiolento & ſordido, aut tyrannica rabie deſæuiendi in miſerorum bona. Nam & M. Tullius eloquenter & ſcitè, haſtam Cæſaris refrixiſſe, dixit. Sed & haſtam ſperare ſcelerati ac perditi homines dicuntur, quod ex eadem eſt farina, qui ciuium affectant bona. Sicut haſtam uibrare dicuntur, qui ſanguinariam huiuſmodi conſectantur auctionem. Cicero De officiis ſecundo, Dum homines perditi haſtam illam cruentam & meminerint & ſperabunt. Quam P. Sylla quum uibraſſet, dictatore propinquo ſuo, idem trigeſimo & ſexto anno poſt à ſceleratiore haſta non receſſit. Lucius uerò Sylla, quantum nobis ſuggerit hiſtoria, addidit & uocem intolerabilem. Nam quum poſita in foro haſta, ciuium bona uenderet, prædam ſuam ſe uendere, ſæuiſſimè dictitabat. Proinde haſtam huiuſmodi perticam quoq; triſtem nuncupari nouimus. Et Tacitus Cornelius ſcribit, Heluidium Priſcum tribunum plebis aduerſus Sabinum ærarii quæſtorem contentiones proprias exercuiſſe, tanquam ius haſtæ aduerſus inopes inclementer augeret. Apud Tertullianum in Apologetico haſtarium dici legimus, uenditionẽ id genus: In haſtario, inquit, uectigales ſumus. Nec illud parte iſta omittendum, ut obſcuriſſimum Ciceronis & Quintiliani locum aperiamus: magiſtros dici, qui bona ſub haſta uẽdunt. Vnde id in Epiſtolis ad Atticum libro primo: Vnà agebant cæteri creditores, in quibus erat Lucullus & P. Scipio, & is quem putabant fore magiſtrum, ſi bona uænirent, L. Pontius. Et libro ſexto, De poſſeſſionibus hæreditatum & poſſidendis bonis, magiſtris faciundis uendendiſq; ex edicto & poſtulari & fieri ſolet. Ex iis itaque infertur lux uerbis Fabii libro ſexto De iocis: Peruenit res, inquit, uſq; in ænigma. Quale eſt Ciceronis in Pletoriũ, Fonteii accuſatorem, cuius matrem dixit, dum uixiſſet, ludum, poſtquàm mortua eſſet, magiſtros habuiſſe. Dicebantur autem, dum uixit, infames fœminæ ad eam cõuenire ſolitæ, poſt mortem bona eius uæniebant: quanquam hic ludus per tranſlationẽ dictus eſt, magiſtri autem per ambiguitatem. Hactenus ex Fabio. Ad hoſce porrò magiſtros forte reſpexit Marcus item Tullius, ubi ait, Heus tu manum de tabula, magiſter adeſt, in Familiaribus epiſtolis: etiam ſi non excidit, quid alibi præceptum à me ſit. Cæterum obſeruauimus & illud: haſtam in claſſicis auctoribus non de auctionibus uenditionibuſq; modò dici, ſed & de locationibus, quæ publicè fiant. Vnde aſſueti haſtæ appellati elegãter, qui ea conducere conſueuerunt. Docuit hoc T. Liuius ab Vrbe condita, uigeſimoquarto libro: Quum cenſores, inquit, ob inopiam ærarii ſe iam locationibus abſtinerent ædium ſacrarum tuendarum curuliumq; equorum præbendorum, ac ſimilium rerum, conuenere ad eos frequentes, qui haſtæ huius generis aſſueuerant, hortatiq; cenſores, ut omnia perinde agerent locarentq;, ac ſi pecunia in ærario eſſet. Cornelius Nepos in Attici Pomponii uita, de hac item intellexiſſe uidetur, ubi ait, Ad haſtam publicam nũquam acceſſit, nullius rei neque præs neque manceps factus. Quin & Ouidius libro quarto De Ponto:

Aut populi reditus poſitam componet ad haſtam,
Et minui magnæ non ſinet Vrbis opes.

In Quintiliani uerò Declamationibus, haſtam ſalutis dici inuenies, de frumenti uenditione

tione in fame ac penuria non ferenda. Sed ſi ſemel, inquit, ponis haſtam ſalutis & redemptores uitæ admittis, & nos admone, melius uendes. Apud Pomponium iureconſultum Digeſtis De origine iuris, ſic item lego: Deinde quum eſſet neceſſarius magiſtratus, qui haſtæ præeſſet, decemuiri litibus iudicandis ſunt conſtituti.

Haſtici ludi, ſiue xyſtici. De xyſto, & deriuatis inde. Trigonum apud Elidem, & maltho. Caſei ſpecies. De Æganea & Ancyle bis, ac Gæo, & Sigymno. Item plura ad haſtas pertinentia. Cloſtra quid. Necnon quid rectis aut infectis haſtis uenire. Phalanx quid, & ceraunobolos legio cur dicatur. Pſili. Hoplitæ. Peltaſtæ. Currus bellici. Quadorum bellum. Caput XVIII

HAſticos uerò ludos, quos in Latina quandoq; hiſtoria lectitamus, Græcè contenderim appellari xyſticos, uelut & gladiatores quoq; xyſticos nuncupatos, ſcimus, quòd haſtili uterentur, quod ξυστὸν Græci uocant: quanquam & eo nomine dicitur locus, in quo exercentur athletæ. Xyſti pro telo meminit Arrianus: Xyſtis, inquit, quæ prælongæ haſtæ ſunt, corneis aduerſus tela, quæ palta uocant, utebantur. meminit hiſtoria prima Herodotus, inter Crœſi donaria. Xyſtarchum uerò pro gymnaſii principe legimus. Nuncupatur quandoq; dromos xyſtos, ideſt curſus xyſtos, ut in Ariſteæ Orpheo,

ἦν μοι παλαίστρα καὶ δρόμος ξυστὸς πέλας.

ideſt, erat mihi palæſtra & dromos xyſtos prope. Xenophon in Oeconomico xyſtum pronuntiauit ſimpliciter, εἰ ἐν τῷ ξυστῷ περιπατοίην. quod eſt, ſi in xyſto obambularent. Hinc xyſtos paradromidas etiam dicunt: noſtri uero ambulationes & ambulacra. Xyſtida uerò tunicam interpretantur talarem, muliebrem: alii tragicum putant indumentum. Sunt qui prætenuem ueſtem eo nomine accipiant. Eſt & xyſtis alio uocabulo dicta ſtlengis, hoc eſt ſtrigil: unde xuſticos, ſeu xyſticos legas pro indoctis quidem, ſed in cute curanda nimio plus ſatagentes. Legitur id nomen apud Epicharmum & Diphilum. Ambitus item gymnaſii apud Elidem totus dicebatur xyſtus, quoniam Hercules Amphitryonis exercitii gratia quotquot ſuccreſcerent ſpinæ, ſingulis diebus ἀναξύειν, ideſt eradere conſueuerat: ſicuti auctor Pauſanias eſt, Eliacorum ſecundo. Intra eum uerò ambitum eſt alter, quem à figura uocant trigonum. Quin eſt tertius quoq;, cui nomen à mollicie loci μαλθώ. Ad gymnaſium id uia erat, quam ab exploratorum ſilentio σιωπὴν nuncuparunt. Erat & Dianæ ſacellum Φιλομείρακος, ex gymnaſii propinquitate dea cognominata. Aduertendum amplius, ξυστὸν apud Athenæum pro caſeo accipi, quem raſilem dicere queas: nam eidem χλωρὸς, uiridis ac recens eſt, & præmollis, cuiuſmodi in fiſcellis circumfertur. ξηρὸς, caſeus aridus eſt, coptos autem præduius. Quin pomorum quorundam eſu in corporibus chymum produci xyſticum, idem tradit, cuius meminerit Praxagoras. nam quæ non perficiuntur craſſiorē reddere chymum. Æganeam ſcribit Euſtathius, iaculi leuioris eſſe ſpeciem, ἀπὸ τοῦ ἄγαν ἱέναι, quòd longius mittatur, uel quòd ancyle ex pelle concinnaretur caprina: quippe capram uocant αἶγα. Signat uero ancyle, iaculi anſam, quam uocant λαβὴν: eſt tamen ancyle item iaculum quoddam, unde ancyliſtæ qui eo utuntur. Ancylia uerò in Romana hiſtoria, neminem (opinor) latere poſſunt. Dies quibus ea mouerētur, religioſi ad iter habebantur. Apud Lycophronem ſigymnum iaculi genus eſt. Apud Pauſaniam gæus, ſiue gæum dicitur telum omnino ferreum, aut embolium ὁλοσίδηρον. Meſancylon nominat Euripides, & fortè idem ſit quod ancyle. Sigymnum uerò ſigynnum Apollonius ſcribit, dicuntq; eo uerbo ſignari alicubi parua peltaria. Eſt item ancyle cubiti curuatura & poculi genus, cottabis accommodum. Vnde apud Æſchylum cottabos legimus ancyletos. Vt uerò ad haſticos redeamus, non ineptum foret, eo item uocabulo equeſtres ludos intelligere, quorum nunc uſus eſt multiplex, & ſæpe haſtis concurritur, & dicuntur uulgò cloſtra, quòd clauſtris obſepiantur temporariis, ſicuti ueteribus Euripos, ſiue Nilos, ut in Legibus Cicero ſcribit, circumducere moris fuit. Quoniam uerò de haſtis mentio nobis plurima eſt, haſta præconis inſectari, non aliud ferè arbitror, quàm curare, ut bonorum ſub haſta uēditio fiat. Cicero De lege agraria, iubet eos agros uenire, quos rex Mithridates in Paphlagonia, Pōto Cappadociaq; poſſederit.

Num obſcurè uidentur propè haſta præconis inſectari Cnei Pompeii exercitum, qui uenire iubeant eos ipſos agros, in quibus nunc ille etiam bellum gerit. In Philippicis uerò quum tabulas dicit ab haſta, non alias intelligit, quàm emptionis ſub haſta factæ. Sunt & haſtæ gramineæ Ciceroni item Actione in Verrem ſexta: In quibus, inquit, neq; manufactum quicquam, neq; pulchritudo erat ulla, ſed tantum magnitudo incredibilis, de qua audire ſatis eſſet, nimium uidere plus quàm ſemel. Haſtarum repoſitoriũ Homerus ſyringa uocat Iliados decimonono: Iulius Pollux, dorothecen: alii etiam dorodochen. Haſtæ poſtremum quod ferreum eſt, uocatur ſauroter: quanquam eo nomine ſunt qui intelligunt locum item, in quo reponatur haſta. Scribit hiſtoria ſeptima Herodotus, quoſdam Perſarum lanceis ſuffixa geſtaſſe mala punica aurea pro ſauroteribus, ideſt corollis, ut Valla interpretatur. Medium uerò etiam ancyle appellant: unde ἀγκυλίζειν uerbum, uel ἀγκυλίσασθαι. Lignum iaculi ipſius à quibuſdam dicitur ſtyrax. Alii ea uoce intelligunt haſtæ partem, quam manu tenemus & affigitur terræ. Styracion dicitur à Thucydide, pro ſpiculo, ut interpretantur nonnulli: συρακίῳ inquit ἀκοντίου χρησάμενος ἀντὶ βαλάνου εἰς μοχλόν. quod eſt, ſtyracio uſus iaculi pro balano ad ſeram. Et Xenophon Rerum Græcarum ſexto: Alium (inquit) baculo, alium ſtyrace percuſſit. Styrax item Dioſcoridi lachryma arboris cuiuſdã eſt, cotoneo perſimilis, in qua flaua præcellat, ſordeſcenſq;, ac reſinoſa, & thrombos, ideſt guttas habens ſubalbidas. Ex ſtyrace in Syria unguentum concinnant, quod ſtyracinon uocant chriſma: id eſſe caroticon, traditum eſt. Iulius uerò Pollux ita: Haſtæ (inquit) prominens, αἰχμὴ uocatur, ideſt cuſpis & epidoratis & ſtyrax. Apud Euſtathium ſic obſeruauimus: Styrax, inquit, plantæ ſpecies eſt, unde ſunt iacula ſtyracina corneis conſimilia. In Piſidia uerò prope Selgam Lacedæmoniorum coloniam potiſſimum haſtilibus accommodus habetur ſtyrax, quia ſit acrior minuſq; ſuccoſus: id quod Æliani cõprobatur calculo, ſed & Strabonis. Nec illud præteriero: à Cypriis iacula dici ſigynas: quanquam uocabulo eodem Ligures caupones intelligunt ac inſtitores. Sariſſas uocant Macedones prælongas haſtas, unde Sariſſophori nuncupantur. Poſtmodum ſunt, eodem tradente Polluce, haſtilia quædam naumacha, teſte etiamnum Homero, ea uerò prælonga erãt. Acinaces Arrianus ſcribit, eſſe haſtas Perſicas. Idem tradit: Equitibus haſtas Macedonicas pro barbaris meſancylis datas. Gæſa ſunt Gallorum propria tela, ſicut ſariſſæ Macedonum, Germanorum frameæ. Sed & fortes uiros dici à Gallis gæſos, adnotatum à Seruio eſt. Geſatas tamen appellari ab eiſdem mercenarios milites, Plutarchus auctor eſt. Porrò illud item haud negligendum, quod & parœmiæ formam habet. Rectis, an proclinatis haſtis uenio? quod eſt, Amicum'ne uultis, an hoſtem? ductum uerò id ex hiſtoria. Lyſander liquidem quum Bœotiorum agros peruaſurus foret, quæſiuit ab illis, πότερον ὀρθοῖς τοῖς δόρασιν, ἢ κεκλιμένοις (διαπορεύσηται) τὴν χώραν αὐτῶν. ideſt, ſurrectis'ne an infeſtis haſtis per ipſorum agros iter faceret? Illud quoq; Ciceronis pro Murena, prouerbii faciem habet, Iacet, diffidit, abiecit haſtas. Haſtarũ uerò uſus agnoſcitur duplex: aut enim è manu utimur, & uocantur anchemalæ uel orectæ, nam ὀρέξαι ſignat, manu percutere: aut mittimus, ſicuti quæ dicuntur à uibratione palta, ideſt iacula. Contus utrũq; implere uſum poteſt: à quo & contobolia dicitur, uelut etiam ſariſſa, atq; item hyſſus. Stadia uocatur pugna, & συστάδην pugnare, ubi comminus certatur. Vnde & anchemachi nuncupantur, qui ita pugnant, ſeu haſta id faciant, ſeu enſe. Non ignorandum tamen: ueteres lignis coryniſq;, ideſt clauis depugnare conſueuiſſe, quæ ratio militum phalangibus nominis cauſam præſtitiſſe creditur. Siquidem ligna nuncupantur phalangia. Argumento eſt, quòd ex materia compactas ſuſtructiones etiam phalangas uocitamus: & inde forſan phalangia nuncupata, quæ è trabibus telas contexunt. Et quæ nauibus ſubiiciuntur hermata, ideſt ſuſtentacula, dicuntur item phalangia. Ad digitos quin etiam uerbum id reuocat Ariſtoteles. Nam qua flexus conſtat, condylus (inquit) appellatur: qua non flectitur, phalanx. Phalangem Macedonicã, quam Latinè cuneum Liuius uocat, prædenſi ordinis excogitaſſe omnium princeps dicitur Philippus, Alexandri magni pater, ducto ab heroibus exemplo, quos clypeis clypeos iunxiſſe, cecinit poeta nobilis. Quo ritu qui armantur, phalangitæ dicuntur. Sunt & eodem nomine equites

ne equites. Illud non prætericro, cuius in Nerone cõmonuit Dion: Pſilos Græcè nuncupari leuioris armaturæ milites, quibus opponuntur quos hoplitas dicunt Græci iidem, graui præmunitos armatura, Macedonum ritu: ſcutis quoq; in orbem circumactis, necnon haſtis longioribus. pſili, ſeu uelites arcu utuntur, & iaculo, item funda. In horum meditullio peltaſtæ ſunt, ideſt cetrati, ſcuto protecti modico, & lanceas preferentes haud ita longas. ſed & curruum item in bello interſtitia tria. Addamus de haſtis illud quoq;: eſſe qui haſtæ cuſpidem, quam terræ infigimus, ab Homero quandoq; etiam uriachon tradant nuncupatam, ab aliis croſpon, uel groſphon. In hac rei militaris mentione non prætereunda ſopitè nobilis hiſtoria ex Dione, qua memoratur, aduerſus Quados, ideſt κουάδους, ut ipſe ait, bellum M. Antonino Philoſopho geſtum, in quo quum ſiti ac æſtu præcipuè conflictarentur Romani, hoſtium multitudine circumſepti, nec ullum omnino effugiũ pateret, repentè cœlitus aquæ uis magna eſt præcipitata. Id factum interpretatur Dion, quòd Ægyptius Arnuphis magicis excantaminibus dæmones quoſdam & aerium aduocaſſet Mercurium. Qua in re ſciens mentitur hiſtoricus aliàs grauis. CHRISTI nanq; uirtus largos effudit imbres: erat nanq; in exercitu Chriſtianorum τάγμα, ideſt legio, cuius precibus id ipſum Imperatore exigente, aquarum effuſa eſt copia, & crebra in hoſtes fulmina excuſſa: unde ceraunobolos dicta legio, M. Antonino ita ſanciente. Hiſtoriæ fit à nobis alibi item mẽtio, ſed fide parum integra. Verum, de iis ſatis iam ſuperq;, ad alia deniq; faciendus gradus.

De Iſthmo. Prouerbium quod eſt, Iſthmum perfodere, quam rationem habeat. Papinii locus ex quarto Syluarum explicatur. Qui adorti ſint rerum naturæ faciem hic aut alibi mutare. Chalcidicũ fretum ponte iunctum adaggeratumq;. Iſthmi notiones, & deriuata. Aula. Aulon. Euripus. Tænia. Caput XIX

ANguſtias, unde procedit Pelopõneſus, Iſthmon dici, nemo non paulo politior nouit. In eum locum, inquit Plinius, irrumpunt è diuerſo maria, omnemq; ibi lancinando uorant latitudinem, donec contrario incurſu æquorum tantorum in quinq; millium paſſuum interuallo, exeſis utrinq; lateribus, anguſta ceruice Pelopõneſum contingat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur ſinus. Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc anguſtiarum termini. Multos hiſtoria prodit, ſpatium id adortos interſcindere, ut nauibus pateret nauigabilis meatus. Memoratur uerò in primis Demetrius rex, dictator Cæſar, ut Tranquillus etiam auctor eſt, Caius princeps, Nero Domitius. Verum, quia omnium conatus non in irritum modò ceſſit, ſed & exitu infauſto id fuiſſe inceptum, compertum eſt: quia, ut inquit, in rebus Corinthiacis Pauſanias, diuinitus conſtitutis rebus manum iniicere non licet, ſiquidem Gnidios Iſthmum intercidere adortos Apollinis deterruit oraculum, inde nata elegantis adagii ratio, ut qui improſperius & inauſpicato rem quãpiam conantur commoliunturq;, Iſthmum perfodere prædicentur. Quando id ipſum adorto Nerone, ſcaturiit inter initia cruor, uti prodit Dion; mox ululatus flebiles & mugitus auditi, uiſa & ſimulacra multa. Quibus haud ille territus ligonem arripuit primus, ac cæteros inſequi exemplum coegit. Quod uerò ad Demetrium ſpectat: illud perpenſione dignum amplius, fuiſſe à quibuſdam proditum literis, eum ab architectis, ne propoſitum exſequeretur, deterritum: quod quum illi metarentur, renuntiaſſent, ſinus Corinthiaci mare eſſe altius, quàm quod ad Cenchreas: itaq; intermedium ſi intercideret locum, uniuerſum ad Æginam tranſitum, quum ipſa pariter Ægina, & proximas inſulas demerſum iri. Porrò nec nauigationi alueum futurũ habilem, ob affluxus rapidam uarietatem, qualis in Euripo uiſeretur. Ex hiſtoria uerò huiuſmodi amplius commoneor, quo ſenſu enuntiarit in Syluis Papinius de uia Domitiana:

His paruus, niſi deuiæ uetarent,
Inous freta miſcuiſſet Iſthmos.

Sed nec me fallit, uerbum deuiæ, quod ſenſui præcipuè congruit ac hiſtoriæ, ab interprete acutiſſimo expungi, proq; eo reponi Lechiæ, nec ſyllabarum menſu offendi ſe ſignificat. In quem uelut ſcopulum impactus Hermoleos, ut eſt in re literaria Lynceus,

atq;

atq; optimè de re Latina meritus, uerbum Cenchreæ ſubſtituere maluit. Sentit & ipſe hoc non omnino accommodum, ſed minus putat habere morulæ, quàm id Domitij. Ego nil immutandum contẽderim, quando ſic illibatior prolicitur ſenſus. Quod ſi cui amplius arridet nouitas, hiſtoriæ nihilominus inhærendum, non inficiabitur, quiſquis citra liuoris labeculam ſibi iſta expendere permittet. Sed ad inſtitutum redeo. Memorabile uerò id quoq; eſt, Herodem Athenieñſem, cuius alibi quoq; commeminimus uel ſæpe, tot tantisq; fuiſſe diuitiis inſtructum, & (quod omnia excedit) tanta fuiſſe animi magnitudine, ut quamuis plurima paſſim non tota modò Græcia, ſed in Italia quoque opera ædidiſſet, quæ uiro haud dubiè immortalitatem comparatura uidebãtur: tamen altior & inquies animus nil ſe dignum perfeciſſe opinabatur, quoniam Iſthmum non perfodiſſet. Splendidum ſiquidem arbitrabatur, continentem abſcindere, maria diuerſa coniungere, ambitũ ſex millium & uiginti ſtadiorum (tot enim ferè nauigando conficiuntur) in breue coniicere. Affectabat ille quidem hoc, ut magnificum & illuſtre, uerum ut poſſet, ab Imperatore non auſus impetrare, deſtitit: ueritus, ne uitio illi uerteretur, uelut id animo agitanti, cui ne fuiſſet quidem Nero par. Dignum relatu id quoq;: conſimili conatu excidiſſe Nicanorem Seleucum, qui perfodere excogitarat ſpatium à Boſphoro Cimmerio ad Caſpium mare, quo tempore à Ptolemæo Ceranno ſit interfectus. Eſſe uerò id interuallum cẽtum quinquaginta millia prodidit Claudius Cæſar. Idem ſtudium in mutanda rerum naturæ facie Ægypti reges agitauit, ut nauigabili meatu proſcinderent interſtitium à rubro mari ad Nilum, qua parte uocatur Delta, Seſoſtri omniũ principe, ut in Meteoris prodit Ariſtoteles, id tentare adorto, inſequuto mox Perſarum rege Dario. Sicuti poſt alios commeminit in Hexaemero magnus Baſilius. Deniq; Ptolemæus foſſam eduxit latitudine pedum cẽtum, altitudine triginta, uſq; ad Fontes amaros: ultrà deterruit inundationis metus, excelſiore tribus cubitis, ut Plinius ſcribit (quod uanum Strabo putat, & refellit auctor libri De proprietatibus elementorum: quoniam meridiana ſeptentrionalibus altiora non ſunt: quod male opinati ſunt quidam) mari rubro comperto, quàm terra Ægypti. Contrà legimus ab Plethone Gemiſto proditum, Eubœos Peloponneſiaci belli tempore, poſt Athenienſium in Sicilia cladem, quum ab eorum defeciſſent ductu, fretum Chalcidicum adaggerare ſi: adortos, animaduerſa Athenienſium potentia, ut ſingulis modò triremibus meabilis pateret tranſitus, ad tanti moliminis rem aſſumptis Bœotiis quoq;. Quin & anguſtias ponte iunxerunt. Id quum prohibere Athenienſes conarentur, in caſſum allaborarunt, conatu excidit Philippus quoq;. Quod uerò ad Iſthmum attinet, abs quo exorſi ſumus: ſcribit in tertium Sententiarum Hippocratis Galenus, Tonſillas eſſe locorum ad iſthmum attinentium inflammationes. Per iſthmum uerò oportet, inquit, intelligere partem illam quę os & gulam interiacet, quæ per metaphoram quandam ita nominatur ab iis, qui propriè dicuntur iſthmi. Sunt autem anguſti quidam terræ tranſitus inter duo maria ſitæ. Iſthmum uerò grammatici inde tradunt, quia iſthmata ſint τὰ βήματα, hoc eſt gradus: eſt enim βάσιμος τόπος, ideſt inter duo maria meabilis locus. Illa uerò ex theſauris Iulii Pollucis ſunt: guttur propter anguſtias dici iſthmum, ex quo portiones utrinq; poſitę, pariſthmia aptè uocantur. Sed & alibi colli recenſens ornamenta, Quę collo (inquit) circumponuntur, peritrachelia uocantur, & perideræa, item deræa & hypoderia: ſicuti hypoderides, iſthmia, plocia, ſtomia, malacia. Porrò nec illud ignorandum: iſthmum, ubi anguſtam terram ſignat, quam duo lancinent maria, aulam quoq; nominari: ſicuti quandoq; etiam dicitur ἀμφαυχενίς & ἀμφιτραχήλιος. Nam porthmon, ſiue fretum Aulona item uocant ac Euripum. Tæniam uocat Strabo terram anguſtam inter mare ac foſſam quandam: ſed mendoſe impreſſi codices νησία præferunt.

Equo Sophocleo ſimilis, prouerbium quid inferat. Item Damiani & Sophoclis hiſtoria. In quo taxetur Sophocles. Plauti defenſio. De equo Probi Imperatoris. Caput XX

Equo Sopho-

EQuo Sophocleo ſimilis, adagium in eos eſt, qui ætate feſſi & imbecillo corpore, animi tamen uigorem ſeruant etiamnum. Philoſtratus in Damiano ſophiſta, καὶ εἶδον ἄνδρα παραπλήσιον τῷ σοφοκλείῳ ἵππῳ. & uirum inquit, uidi perſimilem equo Sophocleo. Sed & mox infertur ratio, νωθρὸς γὰρ ὑφ᾽ ἡλικίας δοκῶν, νεάζουσαν ὁρμὴν ἐν ταῖς σπουδαῖς ἀνεκτᾶτο, ideſt languidus quamuis ætate uideretur, tamen iuuenilem in ſtudiis refouebat impetum. Erat autẽ Damianus hic, de quo hæc Philoſtratus dixit, Epheſius, ſummo loco natus, opulentia magna, &(quod omnia exſuperat) diuitiis bene utebatur. Fuit præterea eloquentiſſimus, adeo ut Soteri, Soſi, Phædri & Cyri, ludibria uerius Græcorum fuerint, quàm ſophiſtæ digni, de quibus mentio fiat. De Sophocle uerò, qui iam ſenio confectus inſaniæ à multis accuſabatur, ut Plutarchus ſcribit in libro qui eſt An ſeni adminiſtranda reſpub. Copioſeq́ M. Tullius: Sophocles, inquit, ad ſummam ſenectutem tragœdias fecit, ſed quum propter ſtudium in re familiari negligentior foret, poſtulatus à filiis eſt, ut ſicuti more Romano male rem gerentibus patribus interdici bonis ſolet: ſic illum uelut deſipiẽtem, à re familiari remouerent iudices. Tum ſenex dicitur, eam fabulam quam in manibus habebat, & proximè ſcripſerat, Oedipum coloneum recitaſſe iudicibus, quæſiſſeq́, num illud carmen deſipientis uideretur. θαυμαστοῦ δὲ τοῦ μέλους φανέντος ut inquit Plutarchus προεπέμφθη μετὰ κρότου καὶ βοῆς τῶν παρόντων, ideſt quum id apparuiſſet admirandum, plauſu & clamoribus aſtantium reductus eſt, uelut cygneũ neſcio quid, & ſolito dulcius uicina morte ceciniſſet. Satyrus uerò, ut eſt apud Ariſtophanis interpretem, Sophoclis apologiam huiuſmodi fuiſſe prodit, εἰ μὲν εἰμὶ σοφοκλῆς, οὐ παραφρονῶ. εἰ δὲ παραφρονῶ, σοφοκλῆς οὐκ εἰμί. ſi Sophocles ſum, non deſipio: ſi deſipio, Sophocles non ſum. Scire tamen oportet: in Aiace maſtigophoro Sophoclis frigus taxari, ut qui tragicos affectus in comœdiæ humilitatem remollierit, dum mortuo iam Aiace, de eiuſdem ſepeliendi ratione frigidius orationem producit, quàm par erat. Vt hinc commoniti Plauti Amphitryonem uellicantes, diſcere tandem incipiant, eruditiſſimum quenq́ poetarum multa plerunque ſibi permittere. Quod autem de equo dictum Sophocleo eſt, arbitror in eo alluſum ad tragici cothurni maieſtatem, qui ſit ueluti equeſtris, comicæ humilitatis ratione: unde in Arte poetica Horatius,

Et tragicus plerunque dolet ſermone pedeſtri.

Vel quia poetę furoris diuini afflatu perciti uicem equi implent: equitis uerò inſidens numen, ſiue is Apollo ſit, ſeu Muſa, ſiue quiuis alius. Nam & in Sibylla hoc ipſum ſeruauit poeta nobilis Ea frena furenti

Concutit, & ſtimulos ſub pectore uertit Apollo.

Equus porrò imperatoris Probi in parœmiæ formam deduci item poteſt. Is erat nec decorus quidem, nec ſtaturoſus, uerum celeritate tanta, ut diurnis ſpatiis centum obiret miliaria, uel in decimum diem labore haud interpellato. Eum tamen fugaci magis quàm forti ac ſtrennuo congruere militi pronuntiauit Probus idem. Et quoniam noſtrorum libellorum farrago uaria eſt, hic illud impingam ex Græco penu,

ἵππους μελαίνας οὐ καλὸν πάντως βλέπειν, ἵππων δὲ λευκῶν ὄψις ἀγγέλων φάσις.

Coloneus Oedipus cur dicatur. Colonos fuiſſe in Attica duos. Euryſacion quid. Colonarii. Colonitæ. Colonæ. Colonarium quid. Columbarium. Columba unde. Interim & de equo Sophocleo, & de Antigones ſyrmate. Domitius coarguitur. Rhinocoluſtes Hercules. Apoſyrmata. Syrmæa. XXI

CÆterum ingerit ſe difficultas haudquaquam ex triuio, & quam Lyncei noſtrates, etiam ſi trans parietes proſpectare ſibi uidentur, non explicuerunt ſatis, quid ita Sophoclis tragœdiæ titulus ſit factus, Oedipus coloneus. Sunt qui à loco ſentiant fieri uocabuli corriuationem: ſed ubinam gentium reperiatur is, aut cur ſic dicatur, parum doctè, parumq́ exactè perpendiſſe pernoſcuntur. Id nos, ut id genus alia pleraq́, ex ſcientiſſimorum pomœriis proferemus. Igitur apud Pauſaniam ita primum legimus. Hac regionis, inquit, parte apparet Timonis turris, qui ſolus nouit, nullo pacto fieri poſſe, ut quiſpiam beatus ſit, niſi aliorum hominum conſuetudinem declinarit. Oſtenditur etiam agger, qui κο-

λωνὸς ἵππειος, ideſt colonus equeſter dicitur, in quem primum Atticæ locum Oedipodem ueniſſe, aiunt. Nam & inibi uiſebatur equeſtris Neptuni ara, necnon Mineruæ itidem equeſtris. Heroum præterea Pirithoi, Theſei, Oedipodis, Adraſti. Habebãtur & æris metalla, unde Chalcopus uia Sophocli nũcupata, quoniam ea pateret ad inferos deſcenſus. Quin Atticam quoq; illam εὔιππον, ideſt equis inſignem, Sophocles idem uocat in Oedipo Caloneo: aut quia inibi fertur Neptunus equos iugaſſe primus, ac inhibuiſſe frenis: uel quod Athenienſes equitatu pollerent, ac nautica re. Proſerpinã per Chalcopum ad inferos raptam, ſcribunt nonnulli. Porrò Onomaſtici ſeptimo Iulius Pollux, duos fuiſſe colonos ſcribit, quorum alter diceretur ἵππειος, ideſt equus, in quem confugerit Oedipus. Ad quod forte prouerbium reſpectat, quod de equo Sophocleo prætexuimus, eo quidem procliuius, ſi inibi quoq; habitauit Sophocles, quod in quinto De finibus Cicero ſignificat. Alter uerò in foro erat colonus apud Euryſaciũ, quò quia conuenirent mercenarii, colonitæ ſunt nuncupati: ſicuti meminit Hyperides. Euryſacion interpretatur Harpocratio Neptuni templum, ni mendum exemplarium eſt. Nam id Aiacis malũt alii intelligere, qui Euryſaces diceretur à ſcuti magnitudine. Eſt uerbum id apud Sophoclem quoq;. Colonus uerò hic forẽſis dicebatur, ſiue agoræos. Colonia item oppidum fuit, cuius meminerit libro primo Frontinus: Boios Hetruſco bello ab Æmylio Paulo inibi eluſos ſcribens, quod & Catullus ſignificarit, tametſi incognitum ſibi loci nomẽ fateatur interpres. Colonas porrò & colonos, ideſt κολωνούς, terrarum ſupercilia aut etiam promontoria uocant Græci. Sunt qui colonas dici Latinè pagos, opinentur: uti apud Thucydidem hiſtoria prima, ἐν δὲ κολωνοὺς τῆς πεδιάδος ἐρυμνάς. Colonida uicum, in Philopœmene agnoſcit Plutarchus. Oedipi colonei meminit in Magia Apuleius, ſed codicibus inſigniter interpellatis. Fuit & Spartæ locus, Pauſania tradente, qui diceretur Colona, ex aduerſum Ioui Ambulio, & Palladi Ambuliæ. Inibi uiſebatur item Dionyſii κολωνάτα templum. Colonariam uerò conditionem in Canonicis decerctis, diſtinctione octuageſimaſeptima: & apud Iureconſultos eam accipio, quæ ad rem ruſticã tractantes pertinet. unde & colonarios in Epiſtola Cælii humiliores intelligimus homines, forteq; ruſticanas tribus: Nolo te putare, inquit, Fauonium à colonariis præteritum, optimus quiſq; nihili eum fecit. ſic enim uidetur legẽdum. Colonicas leges Varro appellat, colonis dictas: ut eſt, Colonus in agro ſurculario ne capras compaſcat. Coloniam Columella intelligit, quantum uillico ſubiicitur: Coloniæ, inquit, ſuæ terminos non excedat uillicus. In Epiſtolis ad Atticum, colonarium eſſe arbitror publicum, unde publicanis aſcitum nomen: ſeu uectigal, quod pro re penderetur ruſtica. De aquæductu (inquit) probè feciſti, colonarium uide, ne ullum debeamus: quãquam audio, eam illic commutatam eſſe legem. In eundem ſenſum dixit Cæſar libro Ciuilium bellorum tertio. Columnariũ eſſe uidetur Pomponio Digeſtis De argento legato ad bibendi uſum uas comparatũ, etiam ſi minus fallor, plauſibilius uiſum iri pleriſq;, ſi colum legas niuarium. Sunt qui columbarium poſſe ſcribi putent: quia Vitruuio ſic dicatur hauriendæ aquæ per tympana idoneum organon. appellari uerò ita ab κολυμβᾶν, quod urinare indicat, unde & columbæ item appellatæ creduntur. Poteſt & columnariũ pro cartibulo accipi, quæ Varroni menſa eſt lapidea columellæ unius. Quod ad colonarium attinet, aduertenda in primis Higini diſtinctio de agrorum limitibus: Vectigalium, inquit, agrorum ſunt obligati quidam reipublicæ pop. Rom. quidam coloniarum aut municipiorũ aut ciuitatum aliquarum. Et quia ab Oedipo exorſi ſumus, illud itẽ opera uelut parerga huic parti impingamus: fuiſſe apud Thebas fontem, Oedipodiã cognomento, quoniã ibi cædis paternę cruorem abluiſſet Oedipus. In propinquo Hectoris uiſebatur monumẽtũ, ex oraculo illuc oſſibus ab Ilio tralatis. Adnexum & illud: eſſe prope Thebas locum, qui dicatur σύρμα Ἀντιγόνης, quoniam quum Polynicis cadauer tollere nequiſſet, illud protractum in ardentẽ Eteoclis coniecit pyram. Nec me fallit, aliter Pauſaniæ ſentẽtiam à Domitio tralatam, ſuper illud Satyricum, Syrma uel Antigones. uerum Pauſaniæ uerba ſunt hæc, καλεῖται δὲ σύρμα Ἀντιγόνης. ὡς γὰρ οἱ τὸν τοῦ Πολυνείκους ἄρασθαι νεκρὸν προθυμουμένῃ οὐδεμία ἐφαίνετο ῥᾳστώνη, δεύτερα ἐπενόησεν ἕλκειν αὐτόν, ἐς ὃ εἵλκυσέ τε καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τοῦ Ἐτεοκλέους ἐξημμένην πυράν. In ea porrò parte ſingulari certamine cõpugnaſſe Polynicẽ ac Eteoclẽ, ſignificat idem autor, mutuiſq; ſe uulneribus cõfeciſſe, ubi & Menœcei extabat monumẽtũ. Et Herculi

Colonus equeſter in Attica locus.
Chalcopus uia.
Attica εὔιππος.
Proſerpina unde rapta.
Coloni duo.
Colonitæ.
Euryſacion.
Euryſaces cur dictus.
Colonia oppidum.
Colonæ, & coloni.
Pagi.
Colonis uicus.
Colona locus.
Colonaria conditio quid in iure.
Colonarij qui.
Colonicæ leges.
Colonia quid.
Colonarium.
Columnarium quid.
Columbarium quid, et unde.
Columbæ unde dictæ.
Cartibulum.
Oedipodia fons ubi et cur.
Hectoris monumentum ubi.
Domitius interpres taxatur.
Syrma Antigones.
Eteoclis, et Polynicis pugna.
Menœcei monumentum.

Iunonẽ lac præbuiſſe Iouis fraude,putant Thebani. Haud longe demum ſub dio Hercules ſtabat ῥινοκολούστης cognomento,quoniam Orchomeniorũ Cerycibus nares amputáſſet,qui uenerant tributa repetituri. Apoſyrmata in medendi uſu dicuntur deſquãmationes. Syrmæa cibi genus ex adipe ac melle,expurgando accõmodum:unde συρμαΐζειν Herodoto purgare eſt. Fuit & Spartæ Syrmæa certamen,in quo uincenti præmium erat ſyrmæa.

Hippon apud Græcos dictiones intendere. Hippobinus. Laſtaurus. Proculi hiſtoria. Taurus quid. Elephantini libri. Orica iuga. Cillones qui ſint. Plura ab hippos deriuata. Hippomanes. Hippobotæ. Hippotrophium. Hippotrophia. Polion. Prophoros,& acoſte quid:item lochia. Hippodromus ſophiſta. Bupori obeliſci apud Herodotum qui ſint. Hippoſtaſium. Statos equus. Hippocoryſtæ. Corys. Coryna quid. Hippotigris. Taraxippus. Amphion & Orpheus magi. Marmax procorum Hippodamiæ primus. Hippocentaurus qui. Ampyx. Sclerus. Hippagus. Hypagus. Plinii locus perpenditur. Caput XXII

ET quoniam equi facta mentio eſt,ſubnotabimus hic protinus nonnulla ex ſupellectile grãmatica,quæ qui curioſius uerborũ ſectatur proprietates,uocabula proruit hinc inde,quibus locupletior inſtructiorq́; fiat loquẽdi ratio. Quoniam igitur equum,Græci ἵππον dicunt,animaduerto id nomen multifariam prodire in uſum doctorum. nam ſcitè admodum & doctè hippobinũ uſurpant pro eo,qui meretricio amore debacchetur,aut qui inexplebiliter Venerea cõſectetur, quem Latinorum nonnulli etiam laſtaurum dicunt,ſed Græcè tamen,ut ex Athenæo liquet. Nam eo uerbo Pompeius Leneus nobiliſſimo hiſtorico,uelut nęuum inuſſit. Id uerò ſignare hominem libidinis ualidæ,in libro De grammaticis & rhetoribus auctor Suetonius eſt. Cuiuſmodi narratur Proculus inter minuſculos Romanorum tyrãnos; qui quum ex Sarmatia puellas abduxiſſet centum,ex iis decem una conſtuprauit nocte,omnes intra quintumdecimum diem. Vocabuli ratio hæc,quia Gręcorum lingua λα dictiones intendit,taurus uerò eſt pudendorum pars:ſicuti adnotatum à Galeno ſcimus,necnon à Quintiliano. Eam ſub oſcheo poſitam Euſtathius interpretatur:quanquam eſt & apud Trœzenem nomine eodem fluuius,ex quo Tauria nominatur apud Sophoclem aqua. Alii laſtaurum dici putant,quaſi λασιόταυρον, quòd hiſpido ſit pudendo:ut idem Euſtathius aſtruit. Nam laſtaurocaccabum apud Chryſippum in libro περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς, legimus eſſe delicatioris edulii genus, uti eſt apud Athenæum, ut quòd ſit libidinis incentiuum,ſicuti apud eundem leguntur ὑποβινητιῶντα βρώματα ratione eadem. Eſt & Las uiri proprium nomẽ,cuius ab Achille interempti,quem ambiuiſſe Helenam ferunt,uiſebatur monumentum in Aræno Laconiæ,ut ſcribit Pauſanias. Laſtarnos quidam malunt ſcribere,ut ſint οἱ περὶ τὴν ὀρθὴν λαύρας, καὶ πόρνοι παρὰ ὄντες. Cillones uerò apud Ciceronem in Saluſtium,cinædi ſunt ac turpiter ceuentes: quia cillere,motitare eſt. Verum apud Nonium eo uocabulo intelliguntur ſuperciliis prominentibus:quanquã ſyllones præferant peruulgati codices. Sed ad hippobinum redeo. Inuenio id nomen poſitum in Ariſtophaniis Batrachis,cuius fabulæ interpres, à laſciuia id duci ſcribit:quoniam in magnis rebus ἵππον Græci accipiant,ſicut ἱππόπορνος, cinædus dicitur magnus. βινεῖν autem ſignat coire,unde illud in Epiſtolis ad Pætum:Quum loquimur terni,nihil flagitii dicimus:at quũ bini,obſcœnum eſt. Hinc & Seuinus,hoc eſt σίβινος, ducitur:quod nomen eſt apud poetam Platonem. Porrò hippon dictiones augere,ex Galeno quoq; didicimus,qui ſeptimo Simplicium pharmacorum auctor eſt,hippomarathron dici fœniculum ſylueſtrem ab inſigni magnitudine. Id uerò dici rectè,Dioſcoridis auctoritas comprobat:nam tertio libro Syluæ medicinalis, Hippomarathron,inquit,Romani uocant fœniculum erraticum: eſt autem marathron,fœniculus ſylueſtris grandior. ſed & hippoſelinum eodem modo à magnitudine nuncupari uidetur,cui ſententiæ aſtipulatur Dioſcorides idem, Eſt autem hipposelinum,quod olus atrum Romana uocatur lingua. ἱππομανῆ, Sophocles Aiacem nuncupat,uelut μεγάλως μαινόμενον, ideſt inſigniter furentem,ex ratione metaphori-

ca, quando uti nobilis canit poeta,

Scilicet ante omnis furor eſt inſignis equarum.

Vel, ut præſtruximus, quia ἵππος ὑπὸ μεγάλου πάσχει τι: nam ἱππογνώμονα dicunt, τὴν μεγαλογνώμονα. Hippomanes quoq; appellari pratum ualet, ceu ἀνθῶδες, ideſt floridum. ἐφ' ᾧ οἱ ἵπποι μαίνονται. Sic & βου dictiones intendit, unde apud Herodotum hiſtoria ſecunda, obeliſci bupori nominantur: quos Rhodopis quæſtu ditata meretricio Delphis dicauit. Nec ambigitur apud Græcos, quin magnos intelligere oporteat, etiam ſi aſſandis bobus aptos Valla buporos accipit, ridicule, ni fallor. Apud Nicandri interpretem ſic comperi: Hippomarathron, inquit, herbæ ſpecies eſt: uerum Theophraſtus eſſe hippoſelinum dicit, quod in petroſis proueniat locis, ab magnitudine ſic nuncupatur, uel propter equorum ſtranguriam. Hippobotas Chalcidenſium, ex hiſtoria dici nouimus prædiuites, gloria quoq; præcellentes. Hippotrophium libro ſextodecimo Coſmographiæ Straboni locus eſt equis alendis accõmodus, qualis ad Syriæ Apamiam uiſebatur, equarum uel ſupra triginta millia capiens: admiſſarios, ὀχεῖα ille uocat, trecentos. Inibi & logiſterium fuiſſe ait ſtratioticum, ideſt exercitui recenſendo deſtinatam partem. Cronippum præterea Græci nuncupant magnas nugas. Cronia nanq; uidentur eſſe nugalia omnia & prærancida quodammodo: ſed de hac uoce non ſunt hic ingerenda plura, ne planè fiat quod Græci autumant, Iouis Corinthus, dum idem ſubinde inculcando repetimus: quamuis non ignorem eſſe apud Platonem, bis ter'ue dici quod pulchrum eſt. Sicuti uerò ab equis magnitudinis petita ratio eſt, ita de elephante: nam libros ueteribus elephantinos eſſe nuncupatos ex amplitudinis ratione, ſunt qui opinentur: iis uerò trigintaquinq; numero & tribuum & tribulium continebantur nomina. Scribit tamen in Tacito Flauius Vopiſcus, in libris hoc genus ſolita perſcribi ſenatus conſulta, quæ ad principem pertinerent. In Vlpia uerò bibliotheca ſeruabantur hi. Sed à diuerticulo fabulam repeto. Hippicum eſſe menſuræ nomẽ, nouimus, Plutarcho docente: Sed quum, inquit, nec perennibus fluuiis, nec lacubus quibuſdam, nec uberibus fontibus regio abundaret, & pleriq; Atticorum puteis uterẽtur manufactis, lege ſtatuit Solon, ut ubicunq; publicus puteus eſſet, intra hippicum homines uterentur. Eſt autem hippicum quatuor ſtadiorum diſtantia. Orica iuga quum legimus apud Æſchinem ἐν τῷ περὶ τῆς παραπρεσβείας, de mulis dici interpretantur, quos appellari oreas, auctor cũ Ariſtophane Homerus eſt. Hippalectryon dici uidetur ſtaturoſus gallus. Putant aliqui eſſe marinum animal, etiam ſi in rerum id natura compertum quandoq; abnuant philoſophia imbuti pleriq;. ἱπποτροφίαν, ideſt equorum nutricationem, quòd ea res magno conſtet impendio, apud Spartanos inter execrationes uſurpari ſolitam, ſcimus ex Græcorum libris. Nam & Ariſtophanius ille ſenex ita queritur, ἀλλ' οὐ δύναμαι δείλαιος εὕδειν δακνόμενος ὑπὸ τῆς δαπάνης καὶ τῆς φάτνης. ideſt, nequeo miſer dormire, me nanq; mordicus lancinat impenſa & præſepe. Archidami Spartanorum regis filia, mulierum prima, inquit Pauſanias, equos alere adorta eſt: primaq; curru adepta uictoriam eſt in Olympicis. Eius heroum uiſebatur in regione, quam de platanorum copia plataniſtam uocant. Philoſtratus in Hippodromo ſophiſta, Olympiodoro eius patri gloriæ adſcribit, quòd hippotrophia cunctos præcelleret Theſſalos. Hic uerò eſt Hippodromus, ut obiter aliquid ſubnotemus, qui Homerũ dixit ſophiſtarum patrem, quum Nicagoras tragœdiam eſſe matrem, pronuntiaſſet. Et rurſus Homerum eundem uocem, Æſchylum uerò ſpiritum appellauit. Hippoſtaſium eſſe uidetur equorum ſtabulum, ſicuti boum buſtaſium. Nam & equum ab armento ſequeſtratum iam, & ſtabulo ac præſepi applicitum, Græci eleganter ſtaton, ideſt στατὸν dicunt. Hordeo dum connutritur equus, ἀκοστᾶσαι pronuntiatur: quoniam ut interpretantur gloſſematarii, acoſten hordeum uocat Nicander. Sed apud Theſſalos cibaria & alimẽta omnia nuncupari acoſtas, traditum ueteribus eſt. Sunt qui apud Homerum Iliados rhapſodia ſexta, legant ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ. exponantq; ſordidatus in ſtabulo. Nam γοῖτος, ideſt gœtus, ſordes indicat. Eſſe uerò equum animal philolutron ac philydron, ideſt balneorum & aquæ expetens, auctor probat Ariſtoteles. Hippocoryſtas dici Apion arbitratur, qui equinis ſetis ornatas geſtant galeas. Riſit hoc Porphyrius, putans eo nomine

equites

equites intelligi, quoniam κορυνὴς armatum indicet, ac ferè pro pedite accipiatur. Corys uerò, inquit, ideſt galea, fit ab κορύσσεσθαι, quod & κορθύεσθαι dixit Poeta, id ſignat in altum tolli: unde & à capite nutans uirga, dicitur coryna: ſed pro claua inde ponitur quoq;. Hippotigrin animal celebratum inuenias in Antonino Caracalla, ex Dionis Nicæi hiſtoria. Taraxippum inuenio nuncupari heroum Myrtilo à Pelope ſtructum, in quo & rem diuinam illi obierit, ut perpetratæ cædis iram leniret. Nominis ratio eſt, quod in eo loco Myrtili arte iniectus ſit Oenomai equis terror. Sũt qui ab Oenomao id ſolitum peragi, fabulentur. Quidam inibi infoſſa aliqua à Pelope, ſibi ab Amphione tradita Thebano: quibus non Oenomai modò exterriti ſint, uerum exterreantur omnes, illac tranſeuntes equi. Fuiſſe uerò Ægyptii putant magicæ peritum Amphiona: propterea petras illi in Thebarum mœnibus ſuſtruendis uiſas obtemperare, ſicuti Orpheo ratione eadem feræ obediuerunt. Fuit & in Iſthmo Taraxippus Glaucus, quem peremiſſent equi. Illud obiter adnotarim, Marmaca omnium primum ueniſſe Hippodamiæ procum, anteq; alios ab Oenomao necatum, eius equas tradunt uocatas Parthenian & Eripham: quas quum iugulaſſet Oenomaus, iuſſit ſepeliri: à Parthenia uerò impoſitum fluuio nomen. Eſt & alter Harpinates, à ciuitate Harpina, quam inhabitarit Oenomaus, ſic à matre nuncupatam. Illud poſtremò non negligendum, uideri apud Plutarchum dici Hippocentaurum, pro equitatore præſtantiſſimo & prorſum inexſuperabili. Ipſe, inquit, ſe ait perniciter currere, illum autem uolare, ſe commodè in equo uehere, ἀλλὰ τί πρὸς ἱπποκένταυρον ἐστίν; quod eſt, ſed quid ad Hippocentaurum hunc? Ampyx, aurata dicitur catena ſetas uinciens equinas in frontis ambitu: unde & Martis equi chryſampyces Homero dicũtur. Sunt & qui eo nomine reticulum intelligant muliebre. Equas in partu uacare admodum purgamentis, ſcribunt naturales: ea uocat Ariſtoteles lochia. Lochæos uerò diphros Græci ſellas intelligunt, in quibus commoditatis cauſa ſeſſitent parientes. At humor eruentus aquoſusq; intra membranas contentus, quibus obuoluitur embryon, prophoros dicitur. Eſt & polion, ideſt πώλιον, quod ante partum emittit equa. Propheres uerò dicitur re ipſa iuuenis, aſpectu tamen ſenex, cui contrarius dicitur ſclerus. Hippagum ſcribit Plinius à Salaminiis inuentum. Hermolaus pro eo reponendum præcipit hypagum, quia ſic recognoſcant Græci. Nos apud Herodotũ hiſtoria ſexta duobus locis hippagogas dici naues, equis ſubuectandis deſtinatas, obſeruauimus.

Quæ dictiones item Græcis amplitudinis ſignificantiam habent. Æginæa mercatura. Quid rhopon. Rhopes. Rhopographi. Strabo illuſtratur, item Virgilius. Æginæum pro magno. Rhoptron. Ætnæum item pro magno, ſic & Parnaſium. Pſammocoſium. Pſamathos. Amathos. Gargara. Carcinus unde Rhypça. Rhox. Melan. Aſterium. Cyaneum. Agroſtes. Rhypos. Caput XXIII

Sed enim eiuſdem linguæ proprietate in rerum quaſi uaſtitate exprimenda, non hippos modò in uerbis, quæ ex pluribus conſurgũt, ſuggerit menti amplioris ſignificantiæ notam: ſed & pleraq; comperiuntur alia, uſum eundem in magnis auctoribus iunctim implentia ac ſeparatim: quippe grãdiora quãdoq; Æginæa dici animaduertimus, quod ex talenti ratione productum, grammatici coniectant, id in ea inſula exſuperabat Atticum. Quanquam non latet, uenalium onera nũcupari etiam Æginea: unde corriuati, qui dicuntur Æginæopolæ, hoc eſt αἰγιναιοπῶλαι, mercium id genus uenditores. Hos intelligunt nõnulli, qui & Pantopolæ nuncupentur Græcis. Nam eſt ibi factum emporium, ob inſitam loci ſterilitatem hominibus maritimam negotiationem obeuntibus. Vnde inquit Strabo, Rhopon multimodis rebus conſtantem, Æginæam dicimus mercaturam: ſic enim Græci ſanciunt, rhopon, ideſt ῥῶπον ſignare παντοδαπὸν φόρτον, ideſt miſcellaneum onus. Hoc eo libentius appoſui, quia Strabonis tralatio ſubſultat. Meminit uocabuli Galenus Therapeutices primo, οἱ γὰρ τὸν ῥῶπον [illegible] καὶ πολλὰ πρωτείων ἐρίζουσι. qua in parte pictorum & unguentariorum mixturas intelligunt: quod comprobare Heſychius uidetur. Dicuntur & rhopes ſyluoſæ plantæ, unde & rhopographi nuncupantur. Vulgus nau-

ticum rhopon nũc gropon dicit,ut reor,dictione luxata,qui mos imperitis eſt uel frequentiſſimus.Rhopen uerò & rhipen dicunt Græci momentũ uel ictum aut oculi motum.Rhoptra apud Archilochum,petaura dicũtur laqueorum,ſiue ſcandalethra,ideſt flexuoſa ligna capiendis feris uel auibus.Rhypæon in Achaia conſtituunt terrarum periti,unde Rhypæos pro Achæis accipimus.Et Stephanus ait,Rhypæ ſeu Rhypæa eſt Achaiæ ciuitas , unde Rhypæus. Rhox phalangii ſpecies,quia ſit ῥαγί, ideſt uuæ acino ſimilis:os uerò in uentris habet meditullio:id genus & melan uocatur:ſecũdum autem genus aſterion dicitur,cui ſunt in corpore collucentes uirgæ:cyaneum nuncupant genus tertium,ſicur quartum agroſtem:quintum ſphecium ab ſimilitudine,quod & dyſderi eſt,hoc eſt δύσδηρι: ſextum appellatur myrmecium:inter legumina comperitur ſeptimum.Rhypon pro ſigillari cæra Pollux accipi ab auctoribus tradit.Procæris quoq; in Epiſtolis ad Atticum legimus rhypos,de uetuſtatis ratione nomenclatura accerſita.Rhoptra denique concaua,& βυρσοπαγῆ, ideſt corio compacta Plutarchus nuncupat in Craſſo:quibus in prœliis Parthi,adiectis etiamnum echiis,ideſt ἠχεῖς, horrendum eliderent ſonum.Porrò ætnæum item pro magno reperies in libris auctoritatis non dilutæ:unde & cantharus ætnæus,magnus intelligitur apud Ariſtophanem in comœdia cui titulus εἰρήνη. De montis Ætnæ magnitudine,uel quia Ætnæi equi habeantur præceleres,& in currendi certaminibus inclyti.Ex qua ratione,Virgilium quoq; fratres appellaſſe ætnæos,ſimile ueri eſt.Cõſimiliter apud Ariſtophanem eundem in comœdia cui titulus ἀχαρνῆς, dicuntur ἄνθρακες παρνάσιοι: quem locum enarrans interpres,Parnaſium ex more pro magno fatetur poſitum.Ab harena quoq; quam uocant pſammon,dictio configurata eſt,pſammocoſius,quæ pro immenſo accipi numero uidetur.Nam Eupolis ἐν χρυσῷ γένει, ſpectatores appellat pſammocoſios, numeroſos intelligens.Verbum autem coſia,eſt numerorum deſinentia poſt centum: dicunt enim diacoſia,triacoſia,tetracoſia,& deinceps. Sic etiam gargara pro multitudine excellenti poſita inuenias:ſicut apud Ariſtophanem ἐν Βορθοῖς, Intus nobis ſunt gargara:poſitum id uerbum apud Sophronem quoq;. Et in tragœdia legimus,Pecuniarum gargara.Quin carcinum,quæ uox cancrum ſignat,hinc duci opinantur eruditiores,à pedum multitudine:quanquam à capitis motatione,ita dici putant alii,quaſi caracinos quidam ſit.Pſamathon uerò harenam dicunt marinã,ſicuti fluuiatilem amathon.Pſamathe in Bœotia locus eſt,uel fons.

Quos dicamus equos Lycoſpadas.Lycos frenum,ſeu lupatum.Lycophilos.Lycophos.Lycophones.Lycea Diana.Lapis ſacer.Oreſtis expiatio. Oreſtis ſcena.Lupus.Lycopodes qui.Lymax.Lymata.Item Phaſiani equi, & Neſæi.Chelidon.Veredi.Veredarii.Chamelæ.Curſus publicus,uel fiſcalis.Tractatoria facultas.Phoruades.Trophiæ.Empyi.Atrophi equi,& anagogi.Lactiſtæ.Cacopodes.Caballatio quid.Exophthalmus.Cœlophthalmus.Chamelæ.Cæſaris equus,& Caligulæ.Cirſi.Lichenes.Ephippiũ. Fuluius,qui equam inibat.Onochelos.Aſini caput à Iudæis coli.Hippona,& onoſcelis,& hippo.Equus primus.Neptunus Hippius cur.Centrineces.Encentrides qui.Peroriga.Plinii locus perpenditur.Equus ligneus apud Troiam.Caianus locus.Æolopolus quid. Caput XXIIII

DIgnum uerò obſeruatione cenſuimus,& quod huic potiſſimum loco adglutinemus,dici à Græcorum ſcientiſſimis quoſdam equos lycoſpadas,ideſt λυκοσπάδας.Id uerbum quam habeat rationem,ambiguum & tenebris aliquo modo obuolutum,ſcio uiſum iri,quando eſt haud ita frequens.Ego uerò etymon duplex comperiſſe uideor:alterum eſt de freni genere,quod lycon uocent, noſtri lupata dicunt:ſicuti Georgico tertio Virgilius,

Nanque ante domandum
Ingentes tollent animos,prenſiq; negabunt
Verbera lenta pati,& duris parere lupatis.

Quo in loco Seruius,& qui ab eo mutuati ſunt plures,eſſe lupata tradunt frena aſperrima,ſic de lupinorum dentium ſimilitudine nuncupata,quos eſſe inæquales conſtet:

unde

Gropon. Rhope,&c. Rhipe quid. Rhoptra. Scandalethra. Rhypaeon. Rhypaei pro Achaeis. Rhypae ciuitas. Rhox quid. Melan. Asterion. Cyaneum. Agrostes. Sphecium. Dύsdηρι. Myrmecium. Rhypos. Rhoptra ite quid. Aetnaeum pro magno. Cantharus aetnaeus. Aetnaei equi. Verg. locus. Parnasiu pro magno. Psammos. Psammocosius. Cosia, et diacosia, triacosia, tetracosia. Gargara. Carcini appellatio unde. Psamathos. Anathos. Psamathe locus, et fons. Lycospadae equi qui. Lycos frenum. Lupata. Verg. locus. Lupata quid et unde. Lupor. dentes cuiusmodi.

unde & morſus infigatur ſummi nocumenti. Hoc uerò frenorum genus equis adhiberi præferuidis ac ferocientibus, ſæpeq́ ob inſitam animoſitatem rebellibus, ut retundatur impetus, hebeſcatq́ generoſitas nimia, moris eſſe, nemo non nouit. Sicuti etiam lycon dici lupum, unde lycophilios pro ſuſpecto ponitur & latenti, ut eſt apud Ælium Dionyſium, & Menander ita ſcriptum reliquit, λυκοφιλίαι μὲν εἰσὶν αἱ διαλλαγαί. ideſt, ſuſpectæ quidem conciliationes ſunt. Nam & lycophos pro tenebroſo poſitum inuenimus, aut pro crepuſculo, quando lupi color cinereus eſt, nec nigredinem præferens intenſiorem, quod inquit Euſtathius. Per hyemis autẽ tempora Spartani lycophonas, ideſt λυκόφωνας, ad dormiendi uſum ſtibadibus promixtos ſibi ſubſternebant, θέρμαν πρὸς ἔχειν τι τῆς ὕλης δοκούσης. Lyceæ Dianæ templum apud Trœzenios fuiſſe ab Hippolyto excitatum, auctor Pauſanias eſt, qui tamen eius rationem cognomenti ignorare ſe, fatetur: ſed ex Macrobio aucupari (opinor) licet, ubi diſſeritur, cur Apollo dicatur Lycigenetes ac Lycos. Ante templum lapis uiſebatur ſacer dictus, in quo Trœzeniorum uiri nouem à cæde materna Oreſtem feruntur expiaſſe, adhibitis quum expurgationibus aliis, tum aqua ex fonte, quem ἵππου κρήνην dicunt: nam & hic apud Trœzenios mõſtratur, Pegaſo terrã inibi pulſante, ſcaturiſſe. Fuit apud eoſdem ante Apollinis ſacellum locus, quem Oreſtis ſcenam dixere, quòd nondum is expiatus, nemine eum recipiente, ibi diuerſaretur. Adobrutis uerò in propinquo purgamentis, enatam laurum memorant. Lupos deniq́ ſerrulas uocamus manubriatas, agreſtium uſibus accommodas. Lymax ad lycos pertinet nihil: nam eſt eo nomine apud Phigaliã fluuius, in Arcadia, in quem purgamina ſordesq́ coniecerint Nymphæ, quum Iouem peperiſſet Rhea. Sordes autem Græci ueteres lymata uocarunt, uel Homero teſte, quum ait, λύματ' ἔβαλλον. Dicuntur & lymaces petræ. Veredos, ſi modò non aberrat interpres, aliàs æris non multi, apud Procopium Perſici belli ſecũdo libro, equos accipimus publicos. Sunt qui à celeritate trahendæ rhedæ ſic opinentur dici, quorum aurigæ nuncupentur ueredarii. Martialis,

Parcius utaris moneo, rapiente ueredo
 Priſce, nec in lepores tam uiolentus eas. Et in Diſtichis,
Stragula ſuccincti uenator ſume ueredi,
 Nam ſolet à nudo ſurgere ficus equo.

Veredarium metaphora decenti legimus apud Hieronymum: Quia ſingulæ, inquit, metuunt ueredarium Vrbis offendere. At Procopius idem ueredarios intelligere uidetur, eos qui celeriter equis inuecti regum literas prouehunt. Equorum publicorum in hoc uſu, commeminiſſe Ammianus uidetur Marcellinus: Tranſeo, inquit, quòd quidam per ampla urbis ſpacia ſubuerſosq́ ſilices ſine periculi metu properanter equos uelut publicos, ſignatis (quod dicitur) calceis agitant, familiarium agmina tanquã prædatorios globos trahentes à tergo: ne Sannione quidem, ut ait Comicus, domi relicto. Procopii, uel interpretis ſententiam adiuuat Firmicus Matheſeos tertio: Regum, inquit, nuncios ueredariosq́ reddent. Curſus publicus dicebatur aut fiſcalis, quum ab imperatoribus certis locis equi id genus præceleres deſtinabãtur: quibus non utebantur alii, niſi facultate impetrata, quam uocant tractatoriam. Sed redeo ad lycoſpadas. Sunt qui malint lycoſpadas inde dici, quòd qui pullina ætate in lupos inciderint, ſi periculum euadant, inſigniter bonitate proficiant, ac pernicitate. Cæterum perpenſione dignum, cur nam eiuſmodi caſum conſequatur euentus hic, niſi dicamus, ideo credi uehementiores effici equos ab ea impoſtura: quoniam, ni fuiſſent natura tales, haudquaquam dilabi eualuiſſent: neq́ enim prudentem euaſiſſe Vlyſſem dictitamus, Cyclope declinato: ſed ideo declinaſſe, quia foret prudens. Equos uerò ad ſonum quemlibet uel minimũ compaueſcentes, expreſſius Græci ψοφοδεεῖς nuncupare ſolent, dictione compacta à ψόφος, qui eſt ſonus, & δέος timor. Quod uerò in eiuſdem linguæ monumentis legimus quãdoq́ Lycopodas, ad equos ea res omnino pertinet nihil. Nam ea uoce tyrannorum ſatellitium ferè ſignificatur. Erant uerò hi corpore uegeto, & animo præſtigni iuuenes. Vocabuli ratio eſt, quia pedes lupino circumtegerent corio, aut quia in clypeis lupi geſtarent inſigne. Phaſianos equos inuenimus ab eius auis inuſto inſigni,

uel quoniam ad Phaſin equi habeantur pulchritudine præſtantes. Neſæos equos nuncupat Herodotus, qui prægrandes naſcerentur in Neſæo Medicę regionis campo: ſic enim Stephanus etiam ſcribit, νησαῖον πεδίον, pudendo cuiuſdam errore, qui eo uocabulo ſignificari inſulares eſt opinatus. Auctor Plutarchus eſt: Pyrrho ſpeciē oblatam, uelut Neſæo equo inſcenſo, ducem ſe illi præſtaret Magnus Alexander. Id quod non percipiens interpres tranſiluit. Sed & in Græcos codices irrepſit mendum: nam νησαῖον ἵππον legit. Meminit & loci & equorum Arrianus quoq;, ſed & in Legibus Plato, ut Strabonem pręteream & Ammianū Marcellinum. Equos gregales Græci phorbadas dicunt, ideſt φορβάδας, domeſticos uerò trophias, ideſt τροφίας. Nam empyi intelliguntur, quos ſuppuratio infeſtat, quæ inter equorum recenſetur morbos: ſicuti crithialis, ideſt hordeatio, & lymphaticus morbus, quem dicunt νυμφιᾶν: in quo ad tibiæ ſonum quies contingit, fronte demiſſa quod uocant κατωπιᾶν. Sunt inter equos qui uocentur athletæ & agoniſtæ, item hodœporici & pompici, quos itinerarios dicere potès. Porrò & ſtratiotici, ideſt militares. Atrophos intelligit equos Xenophon, ἀπομνημονευμάτων tertio, imbecillos, quiq; conſequi uix ualeant. Anagogos autem contumaces, & qui ubi conſtitueris, conſiſtere abnuant. Nam lactiſtæ, ideſt λακτισταί, ſunt eidem, calcibus qui impetunt peruicacius. Quidam nominantur cacopodes quoq;, ſicuti & κακοσκελεῖς. Caballatio, uoce haud ueteribus trita indicat Iure conſultis, alendi publicos equos munus. Digna uerò ſcitu & illa: equum prominentibus oculis exophthalmum dici, ſicut cœlophthalmum, qui contrario affectus modo eſt, cuius in receſſu cauo oculi ſunt. Chelidon ungulæ dicitur concauitas, ſed & in canibus eodem modo. Eſt & chelidon ſupra cubitum pars. Chamelas, ideſt χαμηλάς, uocat Xenophon ungulas pleniores carnoſasq; citra cauitatem. Et in libro περὶ ἱππικῆς ſcribit Simon, ſicuti ab Xenophonte relatum ſcimus in tituli eiuſdem commentatione, equos ὑψηλὰς internoſci etiamnum ſono, ſiquidem increpat uelut cymbalum, in ſolo cauatior ungula. Auctor porrò hiſtoricus Dion, Cæſari Luſitaniam gerenti natum eſſe equum διφυεῖς τοὺς τῶν προσθίων ποδῶν ὄνυχας ἔχοντα. ideſt, cui gemina foret in anteriorum pedum ungulis natura, qui mox illum elate admodum geſtaret, reliquos omnes ἀναβάτας recuſaret, unde immodica de ſe ſibi cœpit polliceri. Cirſos nuncupant, qui adnaſcuntur equorum tibiis. Lichenas oſſicula uocant, canini dentis imagine genibus equorum, & prope ungulas agnaſcentia. Dioſcorides eſſe tylos dicit, ideſt callos. Pedes anteriores proſthios appellant, cæteros uerò opiſthios. Pedum uirtus eupodia uocatur. Ephippeion eſſe interpretantur ſellam: ephippion uerò eſt currentium equorum certamen. Lego in Plutarchi Parallelis: Fuluium quendam mulierum odio, equam ſolitum inire, unde uenuſtior enata puella ſit, quam dixere Hippo: ſicuti Epheſius Ariſton, ex aſinæ initu formoſam progenuit Onoſcelin: quod Admirabilium ſecundo Ariſtoteles, ſiue alius, ſcribit. Nam Onochelon Chriſtianorum deum quidam intelligere maluerunt, auribus aſininis, altero pede inungulato, librum geſtantem togatumq;. Nam & aſinini caput uice numinis coli à Iudæis ſolitum, Cornelius Tacitus mendacium (ut Septimii Florentis utar uerbis) loquaciſſimus prodidit, quòd in Arabia ſiticula deprehenſi, onagris ducibus, perducti ad aquarum ſcaturigines ſint. Sed inter Græcos quoq; nominis haud obſcuri Damocritus aureum aſelli caput à Iudæis cultum, nō tacuit: nec ritu quidem ſacrorum neglecto, ſeptimo quoq; anno peregrinum hominem perduci aſſueuiſſe, ſcribens, ac κατὰ λεπτὸν, ideſt fruſtillatim conciſum necari. Onochelos autem Dioſcoridi libro quarto, herba eſt, dicta quoq; Alcibiadion. Stabuli uerò deam Apuleius Hipponem uocari tradit, ut placere doctioribus animaduerto: quanquam pleriq; Hipponam & legunt & interpretantur, ut eſt apud Tertullianum: ſic & apud Iuuenalem legunt: Iurat ſolam Hippo, & facies olida ad præſepia pictas. ea nimirum forma qua Dido & Manto, pro Didonem & Mantonem dicimus. Illud minus omiſerim, quod eſt in Pindari Pythiis obſeruatū, & ab interpretibus enarratum curioſius: Neptunum à mythicis appellatum tradi Petræum, quòd olim ſuper ſaxo conſopitus urinam profuderit genitalem, unde enatus ſit equus primus, quem dixere Scyphion. Lactantius uerò grammaticus, in Theſſalia terram tridente percuſſam ſcribit, à Neptuno, ex quo

mirum

mirum dictu,proſiluerint equi duo,Scyphios & Arion, inde nata Theſſalicorũ equorum præſtantia. Quia uerò equitandi artem,ideſt τὴν ἱππικὴν, primus excogitarit Neptunus : inde factum opinatur Pauſanias, ut dicatur ἵππιος, potius quàm cauſa alia: quando & in equorum certaminibus Homerus per Hippium Neptunum iurare Menelaum fingit. Sed & qui hymnos ſcripſit antiquiſſimos, Pamphus, Neptunum dicit ἵππων δωτῆρα, ideſt equorum datorem. Seruius grammaticus,in contentione cum Minerua de Athenarũ nomine,ab Neptuno littore percuſſo,equum ſcribit productum, ſed à noſtris coarguitur. Apud auctorem ἐκλογῶν περὶ γεωργίας libro nono,ſic comperi adnotatũ: Terram initio fuiſſe aquis adobrutam,emerſiſſe primum Atticam:eius amore ducti Neptunus & Minerua de ciuitatis conſtituendæ nomine litem intendere: Ioui complacitum,eius eſſe urbis pontificium , qui pulcherrimum excogitaſſet munus, tunc portubus & naualibus ab Neptuno urbem excultam,Minerua oleam producente in Acropoli:quo argumento euaſiſſe ſuperiorem.unde inſtitutum,oleaſtro uictores coronare. Petræum denique dici uolunt alii,quòd reuulſis in Theſſalia montibus,qua uocantur Tempe,emiſerit Peneum,ac ſtagnantes prius agros renudarit. Ex quo Callimachus,

φεῦγε δὲ καὶ πηνειὸς ἑλισσόμενος διὰ τεμπέων.

Fuerant & Petræo Neptuno inſtituta certamina. In hac deniq; equorum mentione,illud ex Homero addidiſſe,offecerit nihil: Centrineces nũcupari equos centro obedientes. Centra uerò,inquit Euſtathius,ſunt quæ encentrides item dicuntur,ideſt inhærentes calcaneo ſtimuli,quibus excitari equos nouimus. Ichthycentrum eſt fuſcina. Erant & ſuæ furibus encentrides,quibus per parietes obrepebant,uelut factitaſſe Corœbus dicitur apud Pauſaniam. In collectaneis Rei ruſticæ libro tertio apud Græcos,monemur,palmites menſe Martio capiendos πρὸς ἐγκεντρισμὸν, ideſt ad inſitionem. Quin mox paulo idem auctor appellat, τὰ εἰς ἐγκεντρισμὸν φυτεύματα. In libris cõperi eiſdem, equos ἐποφθάλμους haberi quibuſdam pulcherrimos, cuius fuerit modi Alexandri Bucephalus. Hippocampum interpretantur aurigarum ſcuticam,flectendis equis accommodam,unde nomen. Et apud Helicẽ ciuitatem dicitur ſtetiſſe Neptunus æneus habens ἱπποκάμπην in manu. Deniq; perorigam dici inuenio,eum qui equos admittit:eo enim adiutãte,equa alligata celerius initur,nec equi fruſtrata cupiditate impulſi ſemen eiiciunt:quo fit ut apud Plinium libro octauo,capite De equis, rectius forſan peroriga legatur,quàm auriga : ut modò agnoſcitur, quem ab equa laceratum ſcribit: quanquam apud Varronem hiſtoriæ eiuſdem relatione,auriga item circumfertur. ἵππον δούρειον, ideſt equum Durium,Epei opus fuiſſe,Pauſanias interpretatur machinam muris diſſoluendis,cuius æneum ſimulacrum in Acropoli fuerit. Equos ſtatura puſillos uocant inos,ſed & gynnos poſteri nũcuparunt:ſicuti homululos dicere nanos conſueuimus, παρὰ τὸ ἰσφῶσαι τῶν ὤμων. Nanorum pudenda pro magnis ferè uſurpantur Græcis. Equus dyſgargalis nũcupatur in libro περὶ ἱππικῆς apud Xenophontem,qui eſt δυσυπότακτος ac difficilis,qui ne tactum quidem aut titillationem pati queat, γαργαλισμὸν Græcis dictam. Addamus porrò: Incitatum,ideſt ἐγκίνητον, eſſe equi nomen apud Suetonium,præter interpretum ſententiam. Id quod ex Dionis lectione amplius dilucet,opinor: Afficiebatur,inquit,Caligula geſtanti batrachida. quo argumento Praſini cognomen eſt illi adoptatum. Sed & locum certantium quadrigarum uel hac tempeſtate Caianum dicunt : ex equis unum ſic amauit,uti ad cœnam inuitaret,annona quoq; appoſita & hordeo,quin & aureo poculo uinum propinabat:per illius ſalutem fortunamq; concipere iuſiurandum ſolitus: conſulem quinimmo deſignare conſtituerat,feciſſetq;,ni conſilia interpellaſſet mox interitus. Equinos pullos ubi Homerus ἀελλοπώλους uocat,interpretantur grammatici uarios. Id reluit Porphyrius,αἰόλον ſignare aſtruens ταχύν, ideſt celerem, ἀπὸ τῆς ἀέλλης, ideſt ab procella ducto uocabulo,quæ ab ἄειν flectatur,& εἰλεῖν, quia ſpiritu uerſet omnia. Nam & bellacem Corythæolum dicunt,qui motat aſſiduè galeam: ſicut Martem Corythaica nuncupat Homerus quoq;.

Prouerbium de Corintho ſuperciliosa,quam habeat rationem. Corinthi felicitas. Æs Corinthiũ cur pretioſum adeo. Mixobarbari qui ſint apud Corinthios. Æ etes. Caput XXV

Strabo

STrabo non hiſtoricus modò præſignis, ſed philoſophus quoque & mathematicus, adeo celebris & peruulgati nominis, ut eum Theſſalonicenſis Euſtathius per quandã exochen geographi nomine perſæpe ſignificet. Is inquam Strabo poſt multa de Corintho commemorata libro octauo, demum ita ſcribit: Ciuitas ipſa Corinthiorum ampliſſima diu fuit & opulentiſſima, ſiue uiros innumerabiles ad ciuile regimen peritiſſimos, ſiue eximias opificum artes animo uertas. Ager aũt non admodum telluris bonitate pollebat, quippe qui obliquus foret & aſper, unde ſuperciliosam Corinthum uocant uniuerſi, & ceſſit in uulgare prouerbium, Corinthus ſuperciliis curuitatibusque laborat: cuius etiam meminit Euſtathius. Eius adagii mentionem faciens quidam, ingenuè ſatis fatetur, non ſe uidere ubinam uſui eſſe poſſit, niſi (inquit) quis detorqueat ad hominẽ intractabilem, aſpero ingenio, & ſibi ipſi inæqualem, parumque ſibi conſtantem. Ego uerò aliud ſpectaſſe prouerbii conditorẽ primum, contenderim: nam quia non conſequitur ager reliquam ſuæ urbis felicitatem, inde dicti uim Straboni manaſſe opinor: quando nil eſt tam diuitiis inſtructum, tamque artibus & uirtute præclarum, nil poſtremò in humanis rebus adeo numeris omnibus abſolutum, quin aduerſi aliquid & improſperi inſit protinus, & affricet mortaliũ rubigo, & fortunæ (ut ſic loquar) liuor liuidiſſimus, quod ueluti labecula, ac uerius nubilum, lætitiæ infuſcet ſplendorem. Quamobrem ubi Corinthum dicimus ſuperciliosam, id quidem meo iudicio innuimus, Omnia utique ineſſe, quæ & placere ac poſſint etiam faſtidientem allectare: uerum eſſe aliquid unum, quod offendat quadantenus, quoniam nil ſit ex omni parte beatum. Ex iis uerò, ni fallimur, & noſtra ita amamus, ut neſciamus perdere, perſpicuum iam eſt introſpicienti exactius, adagii uis quò tendat & quid uelit ſibi. Quòd ſi quis in ſtudiis adeo inſolens eſt, ut Corinthiorum neſciat felicitatem, is Homerum conſulat, qui Iliados ſecundo Corinthum diuitem uocauit, ἀφνειόν τε Κόρινθον: quod tamen ex Geographi ſententia, ad emporium inibi conſtitutum refert Euſtathius. Nam & Thucydides Græciæ emporiũ uocat Corinthum. Audiat & L. Florum ita ſcribentem: Corinthus Achaiæ caput, Græciæ decus, inter duo maria Ionium & Ægæum, quaſi ſpectaculo expoſita. Et infrà, ubi ruinas eiuſdem felici breuitate tranſcurrit: Quid ſignorum? quid ueſtium? quidue tabularum raptum, incẽſum, proiectum eſt? quãtas opes uictor abſtulerit & cremarit, hinc ſcias, quòd quicquid Corinthii æris toto orbe laudatur, incendio ſuperfuiſſe cõperimus. Nam & æris notam pretioſiorem ipſa opulentiſſimæ urbis fecit iniuria, quia incendio peruſtis plurimis ſtatuis atque ſimulacris, æris, auri argentique uenæ in cõmune fluxere. Hinc æra Ephyreia celebrata Virgilio, quibus quum uehemẽtius caperetur Auguſtus, etiam dici Corinthiarius cœpit. Traditum porrò in fabulis eſt, quod repetit in Epidicticorum ratione Menander, de Corintho & Iſthmo Solem Neptunumque contendiſſe, ſicuti de Athenarum ciuitate cum eodem Neptuno Mineruam. Et quid pluribus agimus in re confeſſa? M. Tullius in Rullum, Deinde agrum optimum & fructuoſiſſimum Corinthium uenire iubent. Nam quod in Græcæ gentis contemptum dicere Philippus ſolebat, habere ſe κλεῖς τῆς ἑλλάδος, ut Pauſaniæ teſtatum monumentis eſt, quum in Eubœa Chalcidem præſidio teneret, in Iſthmo Corinthum, in Theſſalia ſub Pelio Magneſiam, præſens forſan inſtitutum nil iuuerit. Significabat autem Philippus ciuitates eas eſſe, uelut Græciæ claues, ac ὁρμητήρια τῆς ἑλλάδος. Nec illud quod proximè ſe ingeſſit, non omnino parergon, omiſero: coli ab Corinthiis ſolitos, qui dicerẽtur mixobarbari, quos non fuiſſe alios, quàm Medeæ liberos, proditum hiſtoria eſt. Nanque habitauit ea Corinthum, quumque fames eſſet inorta ualidior, Cereri ac Lemniis nymphis obita re diuina, illa comprecante deſiit malum. Sed & Corintho Æetem Medeæ patrem quandoque potitum, ſcimus. Quippe Solis fuiſſe filios & Antiopes Aloeum & Æetem, quibus diſtribuerit regionem pater, illi quidem Arcadiam, Corinthum huic, qui propria non contentus ſorte, ciuitatem Buno Mercurii filio reliquit, quam poſteris denique is reſignaret, in Colchos ipſe demigrauit. quam rem carmine complexus Eumelus ſit.

Iouis Corinthus prouerbiũ, quem habeat ſenſum apud Philoſtratum. Quæ dicantur anacalypteria, & encalypteria. Nymphæ quid, & unde. Encalymmata

mata

mata. Epicalymmata. Edna. Opteria. Diaparthenia. Necocorinthii qui ſint, & quid defunctis. Mortuale, morticinum. Sepultura. Necropernas. Lycophronis ſuggillatio. Caput XXVI

Porrò quia de Corintho nobis mentio eſt, pergamus porrò attexere adagium alterum ab eadem productum ciuitate: ita enim habet, Iouis Corinthus. Id uerò quo enuntietur ſenſu, enarratũ ampliter à Suda nouimus, & Ariſtophanis interprete, ac pleriſque aliis. Sed & in literis Latinis alicubi expoſitum, non incurioſus lector inueniet. At quia diſſonum quiddam apud Philoſtratum ab horum ſemita deprehendimus, ut quæ mox afferentur, clarius & apertius innoteſcant, totam Græci ſcriptoris ſententiam, quæ ad præſens negotium ſpectat, tralatam huic loco inſeremus: moxq; quid ipſe ſtatuam, nõ grauabor pluribus explicare. Iudicabunt uolentes, neq; enim ſine prouocatione ſunt hæc. Ergo ita habet: Antipatro, inquit, qui tum imperatori ab epiſtolis erat, auidius affectante filiam, quæ fuerat ei forma haud ſanè cõſpicua, Hermocrati in matrimonium tradere, non cenſuit is arripiendam felicitatem eiuſmodi. Immo nuptiarum conciliatrice inſtante acrius, ac uiri potentiam memorante: Doti, inquit, magnæ non ſeruiam, neque ſoceri ſuperbiæ. Quum uerò etiam iuncti ſanguine ad nuptias omnino propellerent, quod Iouis Corinthum eſſe putarent Antipatrum, non ceſſit prius quàm ab imperatore accerſitus Seuero, puellam ſibi iungi paſſus eſt. Quo tempore ſcitante ex eo familiariũ quodam, quando eſſet anacalypteria præbiturus, Vrbane (inquit Hermocrates) immo uerò encalypteria, poſtea quàm ita deformem ſum ductarus. Cæterum mox paulo etiam dimiſit, quòd neq; oculis foret grata, nec moribus commoda. Hactenus ex Philoſtrato. Iam neminem arbitror ita hebeti iudicatu, etiam ſi ferè ſit elementarius, cui non perſpicuè pateat, nihil eorum quæ Græci in literas miſere, cum Philoſtrati ſententia congruere, & proinde aliud quærendum. In quo ne amplius fatigentur bonarum literarum ſtudioſi iuuenes, quibus hæc qualiacũq;, ſummis tamen laboribus congeſta procudimus. Ego Iouis Corinthum hic intelligo feliciſſimum quendam hominem ac præpotentem, uirgula quadam oblatum diuina: quiq; tanto imperatori, qui uice numinis coleretur ab hominibus, eſſet in primis charus. Nam ſicuti tradũt mythici, quum Aletes Corintho eſſet potitus ex Iouis Dodonæi reſponſo, uideretq; nobilem ac prævalidam ciuitatem ſubiectam ſibi, eam Iouis appellauit Corinthũ: unde irrepſit prouerbiĩ ratio apud Philoſtratũ. Et nos in id genus rebus uti concinnè poſſumus. Sudas tamen alicubi ab hoc ſenſu non eſt omnino deuius, quum ſcribat, Iouis Corinthum eſſe parœmiã de iis qui, bus quandoq; lætius arriſerit fortuna, mox uerò non ita. Scribit tamen ex Græcis Damon, id quod ab Pindaricis relatum interpretibus ſcio, dici in eos parœmiam, qui nimis quàm elati magnos uideri ſe uolunt, ſibiq; placent plurimum, ac oſtentant, mox tamen timidè, perq; ſummum abeunt dedecus: quod Corinthiis ſanè obuenit legatis, dum Megarenſes audacius in concione rebellantes inceſſerẽt, dicerentq;, ni ſumptum de ipſis ſupplicium eſſet, fore uti meritò ingemiſceret Διὸς Κόρινθος: ad quam uocem uehementius ſuccenſi Megarenſes, lapidibus Corinthios impetiuere, quibus in fugam uerſis, cædentes illi terga identidem ſucclamabant, παῖε Διὸς Κόρινθον, feri Iouis Corinthum. Vt uerò plenam præſtemus operã, & hiſtorici nubilum diſcutiamus, ſciendum eſt, anacalypteria in Philoſtrato dici munera, quæ uir & domeſtici atq; amici ſponſæ contribuebant, quum primum retecta uiſendam ſe præberet: nam apud Græcos ἀνακαλύπτειν reuelare eſt, & anacalypſis reuelatio eſt. Hæc ab aliis theoretra item dicta inuenimus. Sunt qui Pindarum putent, Agrigentum ideo in Olympiis nuncupaſſe ſacrum, quod olim eſſet Proſerpinæ contributum ab Ioue, ὡς τὰ ἀνακαλυπτήρια. Nam & in Timoleone Plutarchus ſcribit, eſſe Proſerpinæ ſacram Siciliam, καὶ ἐν τοῖς γάμοις ἀνακαλυπτήριον αὐτῇ δοθῆναι. id quod ſexto Bibliothecés opinor indicaſſe Diodorum: etiam ſi aliud præfert Latina tralatio. Sunt & qui nymphas dici ſponſas interpretẽtur, ἐκ τοῦ νῦν πρῶτον φαίνεσθαι, quia nunc primum uiſendas ſe præbeant, quum antea prodeant obtectæ. Alias uocantur nymphæ dulcium aquarum fontes, ἐκ τοῦ ἀεὶ νέας φαίνεσθαι. Encalypteria uerò faceſſiſſimè uidentur dici, quæ dentur quum puella obuelata nolit

Prouerb. Iouis Corinthus quid ſignificet.

Hermocratis liberale dictum.

Aletes corintho potitus.

Philoſtrati locus illuſtratus.

Anacalypteria quæ.

Anacalypſis.

Theoretra.

Agrigentum cur sacrum Pindaro dictum.

Sicilia Proſerpinæ sacra.

Nymphæ cur ſponſæ dictæ.

Nymphæ quid, et unde.

Encalypteria quæ.

nolit uideri:quod ſanè congruit deformi, ἐγκαλύπτειν enim integere eſt & obuelare. Vnde & cancrorum loculoſa opercula rugoſaq́;,epicalymmata uocant πτυχάδας. Anacalypteria uerò edna item dicuntur,& opteria,proſphthencteria quoq;:Agias uerò comicus etiam diaparthenia:quoniam διαπαρθενεύειν, deuirginare ſignat,ut uerbo utamur recentioribus frequentiſſimo.Anacalypteria poſtremò donorũ nuncupatur dies. Scitu præterea dignum & illud in hac Corinthi mentione tam multa, νεκροκορινθίους, ideſt Corinthiorũ defunctos uocari in hiſtoria ſigna fictilia,quæ Corintho euerſa,Romam impleuere,quoniam ex recluſis ſepulchris eam excerperent prædam.Obſeruandum & illud: νεκρὸν dici Latinè defunctum,hoc eſt cadauer:quod Hieronymus mortuale morticinũq́; uocauit.Plinius,Vt qui latiſſimè rura metatus fuerit,ultraq́; famam exegerit accolas,quota terrarum parte gaudeat:uel quum ad menſuram auaritiæ ſuæ propagauerit,quam tandem portionem defunctus eius obtineat? M.Tullius ſepulturam quoq; nuncupauit,ut quum ait, Illam inſepultam ſepulturam. Emortualem diem Plautus appellare uidetur,in quo quis mortuus eſt. Necropernas uerò dicitur poetis Achilles,quòd præmortui Hectoris cadauer uendiderit. ἐκ τοῦ πέρνημι participium conformatur πέρνας.Sic autem apud Lycophronem comperi,cui tamen ducens quandoq; colaphum interpres,nil ueretur eum βαρβαρόγλωσσον nuncupare.Illud poſtremò ſubnotandum:de Corinthi nomine confingi Græcis uocabulum κορινθιάζεσθαι, quod ſcortari ſignat & lenocinari,ideſt μαστροπεύειν.

Super Heraclide ſcitu digna quæpiam de Græco excerpta penu.Lepidum Ptolemæi factum. Caput XXVII

VVltos ingenio & ui percipiendi quæ tradantur, anteire aliis,notius eſt quàm ut ſit pluribus probandum.Sed & illud à Quintiliano traditũ non præterit nos,neminem reperiri qui ſit ſtudio nihil conſequutus.Id equidem non argumentis modò ualet comprobari,quia multum facit in qualibet re quantulacunq; ſedulitas,ſed exemplis quoq;, quæ nobis paſſim hiſtoria ſuggerit. Reliqua miſſa facimus. Heraclidæ tantum commeminiſſe collibuit parte iſta,cuius in ſtudiis diſciplinarum cura mirè ab auctoribus prouehitur.Erat uerò hic natione Lycius,hebeti ingenio,& ad politiorem cultum ineptiſſimo:tamen ſedulitate,ac lucubrandi,fuligineſq; lucernarum bibendi,& in ſudata ueſte durandi laboribus,ac propoſito pertinaci,id demum eſt aſſequutus, ut à magnis auctoribus dignus ſit habitus qui inter facundiæ ſtudioſos recenſeretur,immo etiam elegantiſſimus appellaretur atq; eloquentiſſimus.Quod eo mirabilius contingit,quia eum ut πολύφαγον, ideſt uoracem,notat hiſtoria. Relatu iucundum eſt,quod ei uſu ueniſſe proditur memoriæ:ſiquidem re ipſa edoctus eſſe nihil,quod improbus uolentis labor & pertinax non peruincat,librum concinnauit,cui titulum fecit πόνου ἐγκώμιον, ideſt laboris laus. Fortè ita euenit,obambulabat quadam die,eumq́; librum manibus geſtans apud Naucratim(eſt ea Ægypti urbs)Ptolemęo factus obuiam eſt,facũdiæ ſtudioſo & ipſi: ab eoq́; interrogatus,quid'nam eſſet id quod prompſiſſe in literas uidebatur,reſpondit πόνου eſſe ἐγκώμιον. Capit librum Ptolemæus,ac facetiſſimè primo elemento,hoc eſt π expuncto abraſoq́;,ita ut reliquum fieret ὄνου ἐγκώμιον: quod non aliud profectò eſt, quàm aſini præconium.Accipe,inquit,& lege laudis nomen attitulationemq́;.

Qui maledicta leniter tulerint, Antigonus, Philippus, Auguſtus. De Demochare,qui dicebatur Therſites. Caput XXVIII

ELogium uetus eſt,& nulla non hora iracundis iſtis,ac tumẽtibus ingerendum,Eſſe in primis regium,male audire.In ea re ob inſignem animi moderationem pleroſq; eximiè laudatos,neminem,puto,fallit qui paulo humanior ſit.Nos quæ ad manum ſunt exempla,non præteribimus uelut conniuentes.In primis uerò ſeſe oſtentat Antigonus,cui tantum ſuperfuit animi,modò uelis,omnia ſupergredientis,ut uel manipulares petulantius lingua utentes leniter ſit paſſus.Incumbebant illi regio tabernaculo,nec ſibi temperabant,quin quod periculoſiſſimè quidem,ſed libentiſſimè perſequuntur homines,qui non continent redituras per iugulum uoces,male de rege ſuo exiſtimarent & loquerẽtur. Ex proximo

exceperat

exceperat omnia Antigonus,quippe interiacēte modò lineo,ut ſic dicam,pariete. Excanduiſſet alius,protinusq; ultimi ſupplicii terrore perfuſos abripi iuſſiſſet homines. At is comiter ac ſedatè: Abite(inquit) longius, ne obloquentes fortè obaudiat rex. Idem itinere nocturno,& præmoleſta ob cœni altitudinem uia,ubi milites ægrè ferentes animaduertit, palamq; illi improſpera omnia imprecantes,adire eos perrexit,qui præcipuè uoragine impliciti diſtinerētur:quumq; eos explicuiſſet,nec eſſet ab eis percognitus, Execremini(inquit)Antigonum, qui uos in haſce coniecit difficultates: ei uerò qui inde uos extraxit,bene precemini. Affulſit & patientiæ uirtus,inſtrumētum ad tutelam regni præclarum, Philippo regi:ſiquidem perbenignè Athenienſium legatione audita,demum iamiam remigraturis, Ecquid(inquit)noſtis,quòd à me gratum in ciuitatem ueſtram proficiſci ualeat? Aderat fortè Demochares,ob nimiam & procacem linguā cognominatus Therſites:is ergo excipiens,Si te(inquit)ſuſpenderis. Commouerat tam intempeſtiuū,tamq; atrox reſponſum legatorum reliquos,exortaq; omnium cum fremitu indignatione,molliter Philippus,Nunciate(inquit)Athenienſibus, multo elatiores uideri,qui ob animi impotentiam hiſce non abſtineant,quàm qui impune dici permittāt,ac iniuriæ inſolentiam facile concoquant. Hiſtoricus Timagenes Auguſtum,uxorem,domum uniuerſam procacius impudētiusq; proſciderat in libris, ac dicaciter lapidauerat. Monuerat Imperator, ut facile appareret illi non imperaſſe iram,moderatius lingua uteretur. Pergenti etiamnum ac liberius naturæ indulgenti, ſatis habuit,domo ſua interdicere.

Antigoni in milites un…nitas. — *Philippi in Democharem patientia.* — *Demochares cur Therſites cognominatus.* — *Augusti in Timagenem moderatio.*

Conſtantiæ bonum. Leuitatis fœda ſuggillatio. De animi mobilitate. Deſultorium ingenium. Fortunæ appellationes diuerſæ. Volaticus qui. De Tutilina dea. Plinii locus explicatur ex libro octauodecimo. Caput XXIX

QVi officiorum rationem in obeūdis uitæ muniis,quidq; deceat & aptum perſonis ſit,temporibus,ætatibus,exactiſſima cura ſibi ſcrutandum,cenſuerunt,tandem deprehendiſſe ſunt uiſi,nil eſſe quod tam deceat,quàm in omni re gerenda conſilioq; capiendo ſeruare conſtantiam. Nanque ita quoq; natura comparatum,ut quiſquis ſe aliquid ordine ac recta mente complexum confidit:uel iam geſtum,ſi obtrectetur,acriter tueatur:uel nondum æditum,ſi interpelletur,ſine ulla cunctatione ad effectum perducat. Hæc quum ita profecto ſint, & calculis omnibus paſſim & fœde damnetur leuitas ipſa ſine ampliatione, quādo uel plebeculæ imperitæ eiuſce turpitudo uitii planè liquet,natum adagium eſt, ut deſultoriū nuncupemus ingenium,quod mobile eſt,uarium,ac omni tipula leuius, facileq; momentis horarum ad tenuiſſimum quenq; afflatum in diuerſa tranſiliens inſtar foliorum,quæ,ut Poeta inquit,

Mobilibus uentis arida facta uolant.

Conſtantiæ bonum. — *Leuitatis deteſtatio.* — *Prouerb. Deſultorium ingenium, quid ſignet.*

Ægri proprium eſt,nihil diu pati,& mutationibus,ut remediis uti. Semper præſentibus eſt infeſta leuitas, quæ eo preſſius enixiusq; cauenda,quòd natura humanus animus agilis eſt,ac ad motum pronus. Mobilis,inquit Seneca,& inquieta mens homini data eſt:nunquam ſe tenet,ſpargitur,& cogitationes ſuas in nota omnia & ignota dimittit,uaga & quietis impatiens. Quod non miraberis,ſi originem inſpexeris. Ex cæleſti nanq; deſcēdit ſpiritu,cæleſtium autem natura ſemper in motu eſt. Quod uerò ad deſultorium attinet, Felix quoq; Capella De nuptiis Philologiæ primo,deſultoriam fortunæ leuitatem nuncupaſſe uidetur: ita enim ſcribit, Tunc enim omnium garrula puellarum, & contrario ſemper fluibunda luxu,leuitate pernix deſultoria geſtiebat; quam alii ſortem aſſerunt, Nemeſinq; nonnulli, Tychen quàm plures,aut Nortiam. Quam uerò rationem habeat dictum hoc,pergam iam explicatius enarrare:ſi commonuero prius,in hoc uſu dici à Seneca uolaticum hominem:ita enim ad Lucilium ſcribit, Meminiſti quum quendam affirmares,eſſe in tua poteſtate,dixiſſe me,uolaticum eſſe hominem ac leuem,& te non pedem eius tenere, ſed pennam:mentitus ſum,pluma tenebatur,quam remiſit,ac fugit. Ambroſius uolaticum ſermonē lepidè dixit,qui ſit de auitio inſtitutus. Quod uero ad fortunā ſpectat,ſunt qui Plinianum illud ex decimooctauo Naturalis hiſtoriæ,de calua intelligāt fortuna,quum ait, Tertiam ex his no

Ægri proprium. — *Animi mobilitas unde.* — *Fortunæ deſultoria leuitas.* — *Homo uolaticus qui.* — *Volaticus ſermo.* — *Plinij locus explicatus.*

minare ſub tecto,eſt religio. At ipſe Auguſtini doctrinam inſequutus Tutilinam malim:ſic enim ſcribit Ciuitatis diuinæ libro quarto, Sata,inquit,frumenta quandiu ſub terra eſſent, præpoſitam uoluerunt habere deam Seiam. Quum uerò iam eſſent ſuper terram,& ſegetem facerent,deam Segetiam:frumentis uerò collectis atq; conditis,ut tuto ſeruarentur,deam Tutilinam præpoſuerunt. Quæ Pliniano ſenſui congruere qui non uidet,Leberide prorſum cæcior eſt. Equeſtris Fortunæ ædem uouit Fuluius prætor in Hiſpania,quòd ſtrenua equitum opera in Celtiberos uſus foret.

Seia Dea, quæ, & Segetia Dea. Tutilina Dea. Fortunæ equeſtris ædes

Deſultorii equi unde,& qui dicantur. Iulii Pollucis codex uindicatur à uitio. Hamatrochia. Harmatrochia. Amphigyi. Amphippi qui ſint:item hamippi,& prodromi. Caballi. Manni. Caput XXX

Deſultorij equi qui,& unde. Æs pararium.

DEſultorios equos uideo dici à deſiliendo:nam ut Sex. Pompeius ſcribit,paribus equis, ideſt duobus, Romani utebantur in prælio,ut ſudante altero tranſirēt in ſiccum. Nam & pararium dicebatur æs,quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. Eum uerò Scytharum pleriſq; morem fuiſſe,Ammianus prodit Marcellinus,binos trahendi equos,ut iumētorum uires foueat permutatio,uigorq; ocio integretur alterno. Sed Romanum morem amplius intuenti planè indicat T. Liuius quum libro ab Vrbe condita primo ait, Ad equos emendos dena millia æris ex publico data:& quibus equos alerent,uiduæ attributæ. Iulius uerò Pollux libro Onomaſtici primo,equitum ſpecies recenſens,ita ſcribit: Hippotoxotæ,doratophori,contophori,hypaſpiſtæ,ſceuophori,hippagogi,anippi, hi uerò duos habebant equos, alter ab altero trahebatur,ita demum exercitatis militibus,ut in alterum nullo negotio tranſilire poſſent. Sed in iis Pollucis uerbis labes extergenda eſt:ſiquidem non anippi,quæ uox ſignat ſine equis:ſed amphippi,legendum eſt. Comprobat quod aſtruimus,uel hiſtoria prima Herodotus,Maſſagetas eſſe ἱππότας καὶ ἀνίππους, ideſt ex equis pręliari & pedibus prodens. Impegimus ſæpe in eum ſcopulū,mendum irrepſiſſe manifeſtum erat:quid ſubſtitueretur,non facile peruidebamus. Deniq; lapſitantibus conniuentibusq;,manum quaſi præbuit Ælianus,qui de phalange diſſerens, quæ antiſtomus dicatur,à duplici frontis ſeu oris obiectu,quaſi occeps:ita inſtituta,ut mediis tergis inter ſe oppoſitis conſtet: ita deniq; infert, Valet,inquit,hoc inſtruendi genus potiſſimum contra barbaros,qui loca amni Iſtro uicina incolunt,quos amphippos cognominant,à mutatione equorum:ex aliis enim equis in alios tranſilire conſuerunt. Traditum hoc & à Suda,in parte quæ eſt De uocabulis rei militaris. Sed hamippos item dictos quandoq; aduertimus:& ita fortè ſcripſit Pollux. Sed eo uocabulo pedites cum equitibus diſpoſitos,accipiunt Thucydides ac Xenophon,quos Philochorus prodromos dicit. Hamippos apud Sophoclem in Antigone dici inuenio celeres,ueluti equos adæquantes curſu. quod adnotarunt Scholiaſtæ. Hamatrochiam uerò dicunt aſſociatum curſum, οἷον ὁμοδρομίαν. at harmatrochia rotarum planè orbitam indicat. Ne autem in leuicula exire nos,cauilletur quiſpiam,interſtitionem hanc Callimacho in Homeri enarratione fuiſſe incognitam,miratur Porphyrius. Amphigyi dicuntur,manibus & pedibus qui luctantur,aut fortes,uel ambo thoracibus communiti,aut deniq; ex aduerſum certantes. Caſſiodorus tamē in Epiſtolis: Equi,inquit, deſultorii ſunt,per quos Circenſium miniſtri miſſus denūtiant exituros. Illud uerò parte hac commonendi diligenter ſumus:aliud omnino deſultorem uideri,aliud deſultorium equum. Nam illud ad hominem uniq; ſpectat equos alentem docentemq;,qui dicantur deſultorii. Docuit nos id Varro Terentius,in cuius libro De ruſticis rebus ſecundo,ita legimus: Itaque peritus belli alios eligit,alit,ac docet:aliter quadrigarius,ac deſultor:neq; idem,qui uectorios facere uolet. His aſtipulari Liuius quoq; uidetur libro ab Vrbe cōdita tertio & uiceſimo: Numidis,inquit,deſultorum in modum binos trahentibus equos inter acerrimam ſępe pugnam in recentem equum ex feſſo armatis tranſultare mos erat,tanta uelocitas ipſis,tamq; docile equorum genus eſt. Quin & eum qui certat,rectè deſultorem dixeris:quod comprobat Vlpianus Digeſtis de præſcriptis uerbis: Tuq; deſultor in his cucurreris & uiceris. Cicero pro Murena ait, Qui neſcio quo pacto mihi uidetur prætorius candidatus in conſulatem,quaſi deſultorius in quadri-

Hippotoxotæ. Doratophori. Contophori. Hypaſpiſtæ. Sceuophori. Hippagogi. Anippi. vel Amphippi. Equitum ſpecies. Iulij pollucis codex uindicatus a uitio. Antiſtomus quid. Amphippi. Hamippi qui. Prodromi. Hamatrochia quid. Harmatrochia quid. Amphigyi. Deſultor. & Deſultorius equus non idem. Numidarum equi.

in quadrigarum curriculum incurrere. Deſultorem porrò deſignat Elegiacum illud ſcientiſſimè concinnatum:

Eſt etiam aurigæ ſpecies uertunnus,& eius
Traiicit alterno qui leue pondus equo.

Caballos intelligere uidetur Hieronymus maiores equos:ſicuti mannos accipimus minores:Caballos,inquit,cernam equis cedere.

Caballi qui, & Manni qui.

Equitum ſpecies plures. Dimachæ. Epigoni. Monippi. Zygii. Pareori. Paraſyri. Siræi. Siræ. Parabates. Anabates. De curribus bellicis,& certaminũ ſacrorum ratione. Erichthonius quadrigarum inuentor. Nomina armorum quibus equi muniuntur. Clibanarii. Cataphractarii. Baſtalus. Subſellares quid. Catalogi libri,& tactici. Selma. Sellium. Selmides. Nauium ſtructores primi. Nauale bellum item omnium primum. Cataſtromata. Propli naues. Aminocles naupegus. Bucellarii. Seuir. Oſtenſionales. Campion. Agema. Sariſſophori. Amici equites. Laphytæ. Centauri. Hippocoryſtæ. Aſtrabe. Vngula equina. Coryphæa quid. Cucuma. Borchiæ equorum. Boryſthenes equus.

Caput XXXI

IN hac uerò rei militaris mentione addamus & aliqua,legentibus futura non ingrata. Qua in parte illud fuerit primum:equites quoſdam ab Alexandro inſtitutos,quos à duplici genere pugnæ appellabant dimachas, & hi quidem ex equo pugnabant peritiſſimè,ubi uerò exigeret neceſſitas, & foret regio equitatui inepta,cuiuſmodi Græci uocant ἀφίππον, mox deſilientes ex equis congrediebantur,ut pedites,ne omnino forent ἀπόμαχοι, id eſt pugnæ expertes,& Lydium paterentur incõmodum. Idem Alexander agmen pubeſcentium puerorum triginta millium numero,epigonos appellabat. Hi uerò barbari erant Macedonicis inſtructi moribus. Dicuntur epigoni uelut poſteri:nam & Thebanorum epigoni leguntur aduerſus Thebas excitaſſe bellum. Quos non fuiſſe alios Euſebius ſcribit,quàm interfectorum poſteros. Libyes ex curribus pugnabant,ſicuti apud Homerũ heroes:hic enim nouiſſe monippos non uidetur:ſic enim uocitant uno depugnantes equo, Qui uerò iugũ ſubeunt equi,zygii nominantur,qui latera ſtipant, pareori, penultima extenſe pronuntiata (etiam ſi Dionyſius diſcrepare quadantenus uidetur) & paraſyri,ac etiam ſiraphori,item ſiræi:ſicuti eorum habenæ ſiræ,ac pareoriæ dicuntur. Duobus modò equis ad currum adhibitis,heroes depugnaſſe,in Iconibus Philoſtratus ſcribit,etiam ſi Hector audacia præſtans quatuor uteretur. Vectabula hæc,ſeu iumenta,Græci uocant ἅρματα πολεμικά, in quibus præſtò auriga eſt,pugnat parabates, aut aliud quid facit etiã propter ſynodiam,ut inquit Euſtathius. Eum Plato anabatam micraſpida uocauit,Homerus Iliados ψ,

ἂν δ' ἔβαν, ἐν δίφροισι παραιβάται, ἡνίοχοί τε.

ideſt currum inſcenderunt paræbatæ ac aurigæ. Dionyſius libro octauo,parabatas prò aurigis accipit,quos Athenienſes apobabatas uocabant. Ariſtophanis interpres currum inſcẽdere ſolitos ſcribit,hoplitem & parabatem,ac id genus currus à Theſeo excogitatos primum. Epibatæ uerò ſunt, qui mercede naui uectantur aliena: ſed Atticis eo dicuntur nomine ad pugnam parati bello nauali. Anabatæ uerò in equis intelliguntur,ut ſcribit Ammonius. Sunt apud Xenophontem ἀναβάτας primo, ἅρματα δρεπανηφόρα, currus nos dicimus falcatos. Erichthonius autem omniũ princeps,ut Arati uetus teſtatur interpres, currus equis iunctis docuit quadrigis ſolaribus perſimiles compingere. Qua ſanè admiratione eſt inter cælitum tralatus imagines,quod non tacuit Manilius Aſtronomicon primo,heniochi nomenclatura inſignis:

Heniochus ſtudio mundumq;,& nomen adeptus,
Quem primum curru uolitantem Iupiter alto
Quadriiugis conſpexit equis,cæloq; ſacrauit.

Scribit uerò Theon,cæleſtem Heniochum uel eſſe Bellerophontis idolum,uel Trochili: Callithea qui eſt natus, ſacerdote apud Argos prima, quiq; currum iunxit primus. Alii eſſe Myrtili dicunt. Sunt qui Cillantis Pelopis aurigæ,aut Oenomai quoq;

Equitum ſpecies plures. Dimachæ. Epigoni. Heroes e curribus pugnant. Libyes. Monippi. Zygii qui. Pareori. Paraſyri. Siraphori. Siræi. Siræ. Pareoriæ. Harmata polemica. Parabates. Anabates. Apobabatæ. Theſeus curruum bellicorum auctor. Epibatæ qui. Harmata drepanephora. Currus falcati. Erichthonius currus auctor. Erichthonius inter aſtra Heniochus. Heniochus inter aſtra qui. Callithea. Cillas.

minare ſub tecto, eſt religio. At ipſe Auguſtini doctrinam inſequutus Tutilinam maluit: ſic enim ſcribit Ciuitatis diuinæ libro quarto, Sata, inquit, frumenta quandiu ſub terra eſſent, præpoſitam uoluerunt habere deam Seiam. Quum uerò iam eſſent ſuper terram, & ſegetem facerent, deam Segetiam: frumentis uerò collectis atq; conditis, ut tuto ſeruarentur, deam Tutilinam præpoſuerunt. Quæ Pliniano ſenſui congruere qui non uidet, Leberide prorſum cæcior eſt. Equeſtris Fortunæ ædem uouit Fuluius prætor in Hiſpania, quòd ſtrenua equitum opera in Celtiberos uſus foret.

...eia Dea, qua & Segetia Dea. Tutilina Dea. Fortunæ equeſtris ædes

Deſultorii equi unde, & qui dicantur. Iulii Pollucis codex uindicatur à uitio. Hamatrochia. Harmatrochia. Amphigyi. Amphippi qui ſint: item hamippi, & prodromi. Caballi. Manni. Caput XXX

DEſultorios equos uideo dici à deſiliendo: nam ut Sex. Pompeius ſcribit, paribus equis, ideſt duobus, Romani utebantur in prælio, ut ſudante altero tranſirēt in ſiccum. Nam & pararium dicebatur æs, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. Eum uerò Scytharum pleriſq; morem fuiſſe, Ammianus prodit Marcellinus, binos trahendi equos, ut iumētorum uires foueat permutatio, uigorq; ocio integretur alterno. Sed Romanum morem amplius intuenti planè indicat T. Liuius quum libro ab Vrbe condita primo ait, Ad equos emendos dena millia æris ex publico data: & quibus equos alerent, uiduæ attributæ. Iulius uerò Pollux libro Onomaſtici primo, equitum ſpecies recenſens, ita ſcribit: Hippotoxotæ, doratophori, contophori, hypaſpiſtæ, ſceuophori, hippagogi, anippi, hi uerò duos habebant equos, alter ab altero trahebatur, ita demum exercitatis militibus, ut in alterum nullo negotio tranſilire poſſent. Sed in iis Pollucis uerbis labes extergenda eſt: ſiquidem non anippi, quæ uox ſignat ſine equis: ſed amphippi, legendum eſt. Comprobat quod aſtruimus, uel hiſtoria prima Herodotus, Maſſagetas eſſe ἱππότας καὶ ἀνίππους, ideſt ex equis prçliari & pedibus prodens. Impegimus ſæpe in eum ſcopulū, mendum irrepſiſſe manifeſtum erat: quid ſubſtitueretur, non facile peruidebamus. Deniq; lapſitantibus conniuentibusq;, manum quaſi præbuit Ælianus, qui de phalange differens, quæ antiſtomus dicatur, à duplici frontis ſeu oris obiectu, quaſi occeps: ita inſtituta, ut mediis tergis inter ſe oppoſitis conſtet: ita deniq; infert, Valet, inquit, hoc inſtruendi genus potiſſimum contra barbaros, qui loca amni Iſtro uicina incolunt, quos amphippos cognominant, à mutatione equorum: ex aliis enim equis in alios tranſilire conſueuerunt. Traditum hoc & à Suda, in parte quæ eſt De uocabulis rei militaris. Sed hamippos item dictos quandoq; aduertimus: & ita fortè ſcripſit Pollux. Sed eo uocabulo pedites cum equitibus diſpoſitos, accipiunt Thucydides ac Xenophon, quos Philochorus prodromos dicit. Hamippos apud Sophoclem in Antigone dici inuenio celeres, ueluti equos adæquantes curſu. quod adnotarunt Scholiaſtæ. Hamatrochiam uerò dicunt aſſociatum curſum, οἷον ὁμοδρομίαν. at harmatrochia rotarum planè orbitam indicat. Ne autem in leuicula exire nos, cauilletur quiſpiam, interſtitionem hanc Callimacho in Homeri enarratione fuiſſe incognitam, miratur Porphyrius. Amphigyi dicuntur, manibus & pedibus qui luctantur, aut fortes, uel ambo thoracibus communiti, aut deniq; ex aduerſum certantes. Caſſiodorus tamē in Epiſtolis: Equi, inquit, deſultorii ſunt, per quos Circenſium miniſtri miſſus denūtiant exituros. Illud uerò parte hac commonendi diligenter ſumus: aliud omnino deſultorem uideri, aliud deſultorium equum. Nam illud ad hominem utiq; ſpectat equos alentem docentemq;, qui dicantur deſultorii. Docuit nos id Varro Terentius, in cuius libro De ruſticis rebus ſecundo, ita legimus: Itaque peritus belli alios eligit, alit, ac docet: aliter quadrigarius, ac deſultor: neq; idem, qui uectorios facere uolet. His aſtipulari Liuius quoq; uidetur libro ab Vrbe cōdita tertio & uiceſimo: Numidis, inquit, deſultorum in modum binos trahentibus equos inter acerrimam ſępe pugnam in recentem equum ex feſſo armatis tranſultare mos erat, tanta uelocitas ipſis, tamq; docile equorum genus eſt. Quin & eum qui certat, rectè deſultorem dixeris: quod comprobat Vlpianus Digeſtis de præſcriptis uerbis: Tuq; deſultor in his cucurreris & uiceris. Cicero pro Murena ait, Qui neſcio quo pacto mihi uidetur prætorius candidatus in conſularem, quaſi deſultorius in quadri-

Deſultorij equi qui & unde. Es pararium. Hippotoxotæ. Doratophori. Contophori. Hypaſpiſtæ. Sceuophori. Hippagogi. Anippi vel Amphippi. Equitum ſpecies. Iulij pollucis codex uindicatur a uitio. Antiſtomus quid. Amphippi. Hamippi qui. Prodromi. Hamatrochia quid. Harmatrochia quid. Amphigyi. Deſultor, & Deſultorius equus non idem. Numidarum equi.

in quadrigarum curriculum incurrere. Deſultorem porrò deſignat Elegiacum illud ſcientiſſime concinnatum:

Eſt etiam aurigæ ſpecies uertunnus,& eius
Traiicit alterno qui leue pondus equo.

Caballos intelligere uidetur Hieronymus maiores equos: ſicuti mannos accipimus minores: Caballos, inquit, cernam equis cedere.

Equitum ſpecies plures. Dimachæ. Epigoni. Monippi. Zygii. Pareori. Paraſyri. Siræi. Siræ. Parabates. Anabates. De curribus bellicis,& certaminũ ſacrorum ratione. Erichthonius quadrigarum inuentor. Nomina armorum quibus equi muniuntur. Clibanarii. Cataphractarii. Baſtalus. Subſellares quid. Catalogi libri,& tactici. Selma. Sellium. Selmides. Nauium ſtructores primi. Nauale bellum item omnium primum. Cataſtromata. Propli naues. Aminocles naupegus. Bucellarii. Seuir. Oſtenſionales. Campion. Agema. Saniſſophori. Amici equites. Laphytæ. Centauri. Hippocoryſtæ. Aſtrabe. Vngula equina. Coryphæa quid. Cucuma. Borchiæ equorum. Boryſthenes equus.

Caput XXXI

IN hac uerò rei militaris mentione addamus & aliqua, legentibus futura non ingrata. Qua in parte illud fuerit primum: equites quoſdam ab Alexandro inſtitutos, quos à duplici genere pugnæ appellabant dimachas, & hi quidem ex equo pugnabant peritiſſime, ubi uerò exigeret neceſſitas, & foret regio equitatui inepta, cuiuſmodi Græci uocant ἀφίππου, mox deſilientes ex equis congrediebantur, ut pedites, ne omnino forent ἀπόμαχοι, id eſt pugnæ expertes, & Lydium paterentur incõmodum. Idem Alexander agmen pubeſcentium puerorum triginta millium numero, epigonos appellabat. Hi uerò barbari erant Macedonicis inſtructi moribus. Dicuntur epigoni uelut poſteri: nam & Thebanorum epigoni leguntur aduerſus Thebas excitaſſe bellum. Quos non fuiſſe alios Euſebius ſcribit, quàm interfectorum poſteros. Libyes ex curribus pugnabant, ſicuti apud Homerũ heroes: hic enim nouiſſe monippos non uidetur: ſic enim uocitant uno depugnantes equo, Qui uerò iugũ ſubeunt equi, zygii nominantur, qui latera ſtipant, pareori, penultima extenſe pronuntiata (etiam ſi Dionyſius diſcrepare quadantenus uidetur) & paraſyri, ac etiam ſiraphori, item ſiræi: ſicuti eorum habenæ ſiræ, ac pareoriæ dicuntur. Duobus modò equis ad currum adhibitis, heroes depugnaſſe, in Iconibus Philoſtratus ſcribit, etiam ſi Hector audacia præſtans quatuor uteretur. Vectabula hæc, ſeu iumenta, Græci uocant ἅρματα πολεμικά, in quibus præſtò auriga eſt, pugnat parabates, aut aliud quid facit etiã propter ſynodiam, ut inquit Euſtathius. Eum Plato anabatam micraſpida uocauit, Homerus Iliados Ψ,

οἱ δ' ἔβαν, ἐν δίφροισι παραιβάται, ἡνίοχοι τε.

ideſt currum inſcenderunt parabatæ ac aurigæ. Dionyſius libro octauo, parabatas pro aurigis accipit, quos Athenienſes apobabatas uocabant. Ariſtophanis interpres currum inſcẽdere ſolitos ſcribit, hoplitem & parabatem, ac id genus currus à Theſeo excogitatos primum. Epibatæ uerò ſunt, qui mercede naui uectantur aliena: ſed Atticis eo dicuntur nomine ad pugnam parati bello nauali. Anabatæ uerò in equis intelliguntur, ut ſcribit Ammonius. Sunt apud Xenophontem ἀναβάτας primo, ἅρματα δρεπανηφόρα, currus nos dicimus falcatos. Erichthonius autem omniũ princeps, ut Arati uetus teſtatur interpres, currus equis iunctis docuit quadrigis ſolaribus perſimiles compingere. Qua ſane admiratione eſt inter cælitum tralatus imagines, quod non tacuit Manilius Aſtronomicon primo, heniochi nomenclatura inſignis:

Heniochus ſtudio mundumq;,& nomen adeptus,
Quem primum curru uolitantem Iupiter alto
Quadriiugis conſpexit equis, cæloq; ſacrauit.

Scribit uerò Theon, cæleſtem Heniochum uel eſſe Bellerophontis idolum, uel Trochili: Callithea qui eſt natus, ſacerdote apud Argos prima, quiq; currum iunxit primus. Alii eſſe Myrtili dicunt. Sunt qui Cillantis Pelopis aurigæ, aut Oenomai quoq;

Porrò equitatus ipſe hippicum dicitur à Græcis. Verum ex armaturæ genere diuerſa ſortitur nomina, ſiquidem alii ſunt equites cataphracti, alii acataphracti. Cataphractos intelligi eos uolo, qui non ſolum ſua corpora, ſed etiam equos lorica undiq; muniunt. Hos ſcribit Vegetius eſſe quidem à uulneribus tutos, ſed propter armorũ impedimenta & pondus capi ſumma facilitate. Et Q. Curtius equitibus tradit equisq; Perſarum tegumenta fuiſſe ex ferreis laminis, ſerie inter ſe connexis. Cataphractos equites, ſcribit Ammianus Marcellinus, etiam clibanarios nũcupari. Idem inter equeſtres copias cataphractarios recenſet ſagittarios, formidabile genus armorum. Lampridius in Alexandri Cæſaris oratione de Perſis perdomitis innuere uidetur planè, cataphractarios ab illis clibanarios uocari. Loricatos equites dici cataphractos Liuius tradit. Equites antiquitus non habuiſſe thoracas, ſcribit in commentatione De Romanorum militia Polybius: Verum, inquit, in ſubligaculis periclitabantur, ad inſcenſum deſcenſumq; præceleres. Eorum clypei ex bubulo concinnati corio, placẽtis erant umbilicatis perſimiles, qbus in re diuina uti moris fuerat. Scribit in Adriano grauis auctor Dion, equites qui uocãtur Baſtai, Danubium armatos enataſſe. Cataphractas naues & aphractas recenſet Hiſtoriarum quinto Polybius. Sunt & qui dicantur chryſophalari, aut etiam argyrophalari: cuiuſmodi in ludis produxit Antiochus, qui Epiphanes quidem ferè cognominatur, ſed ex geſtorũ ratione etiam Epimanes à furore. Ex acataphractis uerò alii haſtati habentur, alii ferentarii. Haſtati, qui manus conſerunt, & comminus haſta decertant: quorum alii ſcutum gerunt, & θυρεοφόροι uocantur, hoc eſt ſcutati: ſine ſcuto alii haſta impugnant, hi nomine ſpeciali haſtati uocantur & contati. Ferentarii equites ii dicuntur, qui eminus ſolent dimicare, quorum alii iaculis utuntur, alii arcu iaculantur. Quos Tarentinos uocamus, arcu utuntur: qui equites ſagittarii, & à nonnullis Scythæ etiam uocantur. Tarentinorum duo faciunt genera: alios nanq; ſuo nomine Tarentinos uocant, qui è longinquo iaculari conſueuerunt: alios leues, qui pugnam comminus ſubeunt. In ſacris uerò certaminibus duo erant certandi equis genera, Synorides, & Celetes. Synoris erat biga è duobus equis, non pullis, ſed adultis: quanquam pòſt è pullis quoq; iuncta eſt. Inueni tamen apud Ariſtotelem in libro De mundo, etiam in bello uſos Synoride. Celetes ſingulari currebant equo, quem monatora etiam Græci uocant, ut eſt apud Ariſtophanis interpretem. Acceſſerunt & alia duo Calpe, & Apene: de quibus etiam alibi facta nobis mentio eſt. Calpe trahebatur equa, ſed ita ut extremum curſum anabatæ, hoc eſt ſeſſores ipſi deſiliendo, apprehenſis manu habenis, perficerent. Apene mulas iungebat. Campion porrò curſum uocabant non rectum, nec ſimplicem, ſed flexiones habentem, quas uocant καμπάς. De Synoride Ariſtophanis interpres in Nebulis, ita: Συνωρὶς, inquit, eſt currus non plenus, ſed ex duobus iunctus equis, quem nunc diphron uocamus. Quanquam eo propriè dicitur nomine, in curru pars, ubi cum parabate uerſatur auriga: unde etiam inclinatur, quaſi δυοφόρος, id eſt duos ferens, auctor Euſtathius. Falcatas uerò in bello quadrigas eſſe unicum nonnullarum gentium auxilium, multiplex prodit hiſtoria, & Q. Curtius non prætermiſit. Vt uerò ad equites redeamus. Inuenio equites quoſdam dici bucellarios in Romano exercitu, ſed ueteribus haudquaquam. Eo nomine Gallogræcos intelligere maluit Sudas. Nam & Seuir, rara item uoce, ut coniectant ex doctis nonnulli, equitum indicat præfectum, unde Seuiralium ludorum prorepſerit appellatio. Scribit Iulius Capitolinus in M. Antonino philoſopho ad hunc modum: His ita geſtis, adhuc quæſtorem, conſulem ſecum Pius Marcum deſignauit, & Cæſaris donauit appellatione. Et Seuirum turmis equitum Romanorum, iam conſulem deſignatum creauit. Et ædenti cum collegis ſeuirales ludos adſedit. Corruptè tamen codices omnes Seuerum præferunt, non Seuirum. Oſtenſionales milites apud Lampridium uidentur dici, qui oſtentui modò habentur in urbibus, non bellicæ rei cauſa. Scribit Arrianus, Hipparchiam dici alam, quæ quingentis, inſuperq; duodecim conſtaret equitibus. Idem & quoſdam equites in Alexandri exercitu Sariſſophoros appellatos tradit: ſicuti & nonnullos, qui dicerentur amici. Necnon alam equitum, quæ dicatur agema: quãquam & de peditibus dici ἄγημα, idem teſtatur Arrianus. Equis caſtratis Barbarorũ pleroſq;

uti

uti in bellis ſolitos,legimus:ne aut fœminarum uiſu exagitati captētur,aut in ſubſidiis ferocientes prodant hinnitu denſiore uectores,& per ſpacia diſcurrant ampliſſima. Lapythas porro & centauros fuiſſe nobiles Theſſalorum equites, Palæphatus ſcribit Incredibilium primo. Apud Homerum hippocoryſtas,ſunt qui interpretentur in galeis equinas habentes ſetas,ut aliàs commonuimus. Sed,inquit Euſtathius,ſi ita foret,Hippocorythas dicere debuerat,quæ forma corythaices nuncupantur,& corythæolos appellatur Hector. Eſt igitur hippocoryſtes,qui & hippiocharmes,ideſt ἱππιοχάρμης,hoc eſt ex equo bellator:quoniam χάρμην dici pugnam,nemo non nouit. Aſtraben eſſe aſinum interpretantur nonnulli,aut mulam. Quidam ὑποζύγιον omne,ideſt iumentum,quo ſubuectentur homines. Dicitur & aſtrabe in ephippiis lignum,quod manu continent ſedentes. Sunt qui doſſuarium mulum aſtraben nuncupent. Aſtrabelaten uerò aurigam,aut notophorum,ideſt dorſo ferens,ac gerulum iumētum. Podoſtrabe autem uenatorum eſt inſtrumentū capiendis feris concinnum. Equorum colores præcipuos hoſce cōperi,badium,aureum,abineum,ruſſeum,mureum,ceruinum,giluum, ſcutulatum,album,guttatum,cādidiſſimum,preſſe nigrum. Equinas ungulas à Stygis aqua ſolas non perrumpi, Pauſanias ſcribit. qui obiter illud addit quoq́,ſibi non ſatis eſſe conſtitutum,an eo ueneno perierit Alexander. Denique prius quàm hinc reuellamur, ſubnotemus & illa quæ auidas etiamnum explere aures ualeant: equos quippe armis præmuniri, ſciunt omnes, ſed eorum nomina(ni fallor)nota pauciſſimis. Igitur quæ à fronte propendent,prometopidia: quæ ab auribus,parotia:pareia,quæ maxillas præfulciunt,appellari debent:proſternidia uerò,quæ pectus:parapleuridia,quæ lateribus obiacent:paramerîdia,quæ femoribus,ſolet ea uulgus coxalia nuncupare:paracnemidia,tibiis apponi cōſueuerunt. Illud item huic parti attexuerim libenter:equitantium adminicula,quibus pedes inſerūtur,ut ſeſſio fiat commodior,& ſtaphas nuncupat inſcium uulgus,ab Auicennæ interprete,primo Canonis dici ſubſellares,quia ſub ſella propendeant,ut docti interpretantur. Monet autem inibi Princeps,non oportere ſubſellares,aut pedum integumenta eſſe iuſto arctiora,quoniam eius membri motus longè facilius arcere ualeat frigus. Coryphæam in libro περὶ ἱππικῆς Xenophon equini capitis uinculum intelligere uidetur,quum obſeruandum amplius monet,in os frenum quo pacto admittat,ac quo etiā κορυφαίαν circum aures. Cucumam ſunt qui habenalia putent ornamenta ex ære orbiculata,è medio bulla protuberante,unde uulgò forſan borchias uocant. Boryſtheni equo,uenationibus aptiſſimo,ſepulchrum ab Adriano ſuſtructum,ſcribit Dion. In Græcis auctoribus ſic fermè uideor comperiſſe, ſelma poſitum pro cathedra,unde ſellium inclinatur. Propterea nauis εὔσελμος dicitur,ideſt εὔεδρος, ut eſt apud Theocritū,quæ ſedilia habeat accommoda. Sunt qui funes dici ſelmidas pronuntient,& naues nuncupari euſelmos,quę aptè rudentibus ſint inſtructæ. Deniq́ libros,in quîs deſcripta militum nomina ſeruarentur,catalogos dici à Græcis,alicubi obſeruauimus:ſicuti armorū magiſtros uocari tacticos. Tactica contemnere,apud Libanium eſt rem militarem neglectui habere. Bellorum peritiam dici tacticen quoque Plutarchus ſcribit. Adiiciamus illud item ex Thucydide ac Libanio declamatione quadam,futurum ſtudioſis non ingratum:Corinthios omnium primos naues concinnaſſe,quæ formam præcipuè præferrent,frequētior quæ nunc eſt. Iidem inter Græcos primi triremes compegiſſe memorantur. quando & nauium fabricator, quem Naupegum uocant,Aminocles patria Corinthius Samiis naues fertur conſtruxiſſe numero quatuor. Nauale bellum,ex iis quorum ad nos propagata memoria eſt, uetuſtiſſimum traditur,quod aduerſum Corcyrenſes eſt ab Corinthiis geſtum, annis plus minus ad noſtram,inquit,memoriam ducentis ſexaginta. Naues porrò,quibus in barbaros ab Athenienſibus eſt depugnatum,cataſtromata per totum nec habuiſſe,prodit idem Thucydides. Cataſtroma uerò eſſe uidetur tabulatum in naui ſuperius. De quo Pollux,Propli naues dici à nobis præcurſoriæ ualent.

De Æliano ſophiſta quædam inuulgata minus. De Socrate & Aglao Pſophidio. Caput XXXII

Ælianum ſophiſtam(ut protinus eo à nobis ornetur cognomento,cui ex ingenita modeſtia & prudentia perſpicaci ipſe imparem ſe,ut Romanæ grauitatis uirũ decuit,perpetuò aſſeuerauit) proditũ memoriæ eſt,quum minus ſibi uirium ac uehementiæ uel ſpiritus adeſſe,non eſſet neſcius,ꝙ ut declamatoriam palæſtram calefaceret,in qua deſudarent quidem multi,laudem referrent perpauci,ad ſyntaxes, & ad promendum quippiam quo ſe uixiſſe apud poſteros teſtatiſſimum faceret,ſe totum intruſiſſe.Quod quidem uſque ad ſtuporem impleſſe,narratur. In dicendo apheliam maximè affectauit,quam nos ſimplicitatem dicimus,quæq́(uti prodit Fabius) ſimplex & inaffectata habet quendam purum, qualis etiam in fœminis amatur,ornatum. Nicoſtrati uenuſtatem expreſſit,ad Dionis tonum reſpicit quandoq́.Huic olim occurrit Lemnius Philoſtratus librum indignanter & cõcitatè lectitanti.Inſtitit quærere,quid nam foret ſub incude:Elaborauimus,inquit,Gynnidis accuſationem(ſic enim tyrannum uoco) qui pauloante Romano imperio infamiæ labem inuſſit morum turpitudine.Cui Philoſtratus grauiter admodum: Admirarer(inquit)impenſius,ſi uiuentem accuſaſſes.Siquidem ſuperſtitem tyrannum laceſſere,uiri opus cenſeo:functum uerò fato cuiuſque. Cedit hoc in prouerbium,cuiuſmodi & Plinianum illud ex præfatione Naturalis hiſtoriæ,Cum mortuis non niſi laruas luctari.Porrò illud de Æliano uelut ſuperpondium addamus,quod in eo uiro non parum admirationis habet.Quippe prædicare ſolitum ferunt,nunquam ſe extra Italiam peruagatum,nauem nunquam inſcendiſſe:mare nec nouiſſe quidem,quo nomine in magna erat auctoritate,ueluti patrii moris ſtudioſus in primis.Conſimilia iis ſunt,quæ à Socrate narrantur in Platonis Phædro,ubi illo dicente,O admirabilis uir abſurdiſſimus quidam uideris,ac hoſpiti,non incolæ ſimilis,quando nec fines noſtros tranſiſſe unquam,neq́ extra mœnia ipſa egreſſus uideris.Mox Socrates ita,Ignoſcas optime Phædre,nam diſcendi cupidus ſum,agri uerò & arbores nihil docere me poſſunt,ſed homines qui in urbe uerſantur.Cognata iis ferè,quæ item de Aglao Pſophidio prodita memoriæ ſunt,quem etiam ſcitante Gyge,tunc ampliſſimo terrarum rege, Apollo felicem pronuntiauit,qui ſenior in anguſtiſſimo Arcadiæ angulo paruum,ſed annuo uictui largè ſufficiens prædium colebat, nunquam ex eo egreſſus,atq́ ut ex uitæ genere manifeſtum eſt, minima cupiditate minimum in uita mali expertus: quod Plinius ſcribit.

Antipatri præſtantia in ſcribendis epiſtolis.Epiſtolam quid illuſtret præcipue.Deorum præceptores qui dicantur.Mos referendi in deos. Faſtigium decernere quid.Plutarchi locus de Acroterio domus Cæſaris.Antigoni hiſtoria.Laſanophorus quid ſit. Caput XXXIII

Ntipatrum Hierapolitanum ſcribunt ex Græcis nonnulli,adeo in literis conſcribendis pręcelluiſſe,ut in ea re non temerè excellentior reperiatur alius.Fuit hic Seuero imperatori ab epiſtolis,cuius etiam res geſtas uidetur hiſtoria complexus.Sed epiſtola proprium erat uiri opus.In ea ſplendidum quiddã inſonuit,nec à decoro imperatoriæ dignitatis recedebat. Perſpicuitas inerat ſententiarum iuncta magnitudini.Aſyndetorum,quæ nos diſſoluta dicimus,iucunditas mira.Etenim ea in primis epiſtolam illuſtrant.Fuit Seueri eiuſdem filiorũ item præceptor:propterea dum laudibus eum meritis optimi iuuenes onerarent,ſubinde deorum præceptorem nuncupabant.Quæ res & in prouerbium trahitur,ut quiſquis principum aut optimatium etiam liberos inſtruit, is deorum dicatur inſtitutor.Nam & Ariſtophanes μακάρων εὐωχίαν dixit regia conuiuia, hoc eſt beatorum epulas. Non ferè eſt qui neſciat,ex adulatione natum,ut imperatores perinde ac dii haberentur colerenturq́. Euſtathius tamen in Iliados primum,ex ui benefica aut præclaro inuento intelligere maluit: unde, inquit,Cæſar apud Romanos primus uiuensq́,dei nomen eſt ſortitus:ſed & eiuſdem filius Auguſtus.At inquit in Apologetico Tertullianus,maledictum eſt,ante apotheoſin deum Cæſarem nuncupare. Auguſtus,ne dominum quidem ſe dici patiebatur:eſt enim hoc Dei cognomen. Et Tacitus inquit: Deûm honor principi non ante habetur, quàm agere inter homines deſierit.

Nouimus

Nouimus tamen ex Appiani Alexandrini hiſtoria,templa Iulio Cæſari,ueluti deo pu
blicis ſtatuta decretis. Atq; inſuper cõmune ipſi clementiæq; conditum unum. Et quia
Lucianus ille blaſphemus cognomento,qui nec diis nec hominibus pepercit,uti La-
ctantius inquit,cum riſu quandoq; Auguſtum deum nuncupat. Plutarchum habemus
auctorem,Lyſandro item,ſed primo Græcorum templa fuiſſe erecta. Cyro mortalium
primo adorationis cultum fuiſſe delatum,ſcribit Arrianus, quam humilitatem Perſæ
poſtea ſeruarint,& Medi. Quando ut Curtio etiam credimus,inter deos recenſuere re
ges,tanquam maieſtas imperii ſalutis ſit tutela. Conſecratũ quoq; uiuum ſentientemq;
accepimus Apollinis iuſſu & Iouis deorum ſummi,uti tum creditũ eſt,aſtipulatu Eu-
thymum pictam,ſemper Olympiæ uictorẽ,& ſemel uictum. Amplius de dictatore Cæ
ſare ſic propémodum Tranquillus, Ampliora etiam humano faſtigio decerni ſibi,paſ-
ſus eſt:ſedem auream in curia,& pro tribunali thenſam,& ferculum Circenſi pompa,
templa,aras,ſimulacra iuxta deos,puluinar,flaminem,lupercos. Meminit & in Philip
picis M. Tullius iiſdem ferè uerbis. Herodianus auctor eſt,in Seueri apotheoſi exſtru
ctum fuiſſe ſuggeſtum,lignis ingentibus compactum,ſpecie quadrangula,æquis lateri
bus in faſtigii formam. Quod extrinſecus intextis auro ſtragulis atq; eboreis ſignis ua
riisq; erat picturis exornatum,intrinſecus uerò poſitum eſt minutũ tabernaculum,ter-
tiumq; item ac quartum ſemper ſuperiore cõtractius,poſſis eius ædificii formam com
parare turribus iis quæ in portubus extruuntur,naues nocturno igne dirigentes,quas
uulgò pharos nuncupant. Porrò quum legimus,faſtigium imperatori decretum,intel
ligendam etiam arbitrantur dignitatem humano faſtigio celſiorem,aut templum faſti
gio inclytum,uel etiam conſecrationem,quam & ἀποθέωσιν Græci uocant. Verum ut
hæc incertè uideantur allata,ſic illud planè firmius,& ex reconditiore doctrina:faſti-
gium in hoc uſu id haberi prorſum,quod acroterium Græcis dicitur. Nam in Cæſare
Plutarchus ab T. Liuio proditum ſcribit, Ingruente Cæſaris nece,oblatam Calphur-
niæ ſpeciẽ in quiete,ut acroterium domui Cæſaris accumbens,ac ſenatus decreto ue-
nerationis & ornatus cauſa ſurrectum,opinaretur defractum comminutumq;,ac pro-
inde(ut aſſolet)deſiderio fleſſe uberius. Ex Vitruuio coniectare licet quid acroterii no
mine intelligẽdum.nam libro tertio acroteria nuncupat angularia & mediana:uiden-
tur autem omnino ſtatuæ,ſic in ædificiis plerunq; excitari conſuetæ. Plutarchi inter-
pres per imperitiam acroterii nomine ſacellum reddidit:ſed in eandem tendiculam &
Tranquilli enarratores incurioſius præcipitantur,ubi Suetonius ait,Calpurniam eſſe
imaginatã collabi faſtigium domus. Libro ultimo Macedonici belli auctor T. Liuius
eſt,faſtigia aliquot templorum à culminibus abrupta, ui tempeſtatis fœdæ diſſipata.
Lucius quoq; Florus faſtigium in domo decretum Cæſari ſcribit. Acroteria Dioſcori
di ſunt extrema corporis. Apud Herodotum legimus,nauis acroterium in ſtatuæ ma-
nu apud Delphos. Nec apud Romanos tantum,& quos diximus,putet aliquis hunc
conſecrandi morem irroboratũ increuiſſe. Reges maximos ac potentiſſimos legimus,
uirtutis admiratione aut munerum uel artium repertarum in deos fuiſſe relatos. Nam
& M. Tullius non ſolum perfectus orator,ſed etiam philoſophus,non dubitauit dice-
re,deos qui publicè colerentur,homines fuiſſe. Qua ratione filiam omnium optimam
doctiſſimamq; approbantibus diis immortalibus, in eorum cœtu locatam,ad opinio-
nem omnium mortalium pollicetur conſecraturum. Eſt uerò huic loco peraccommo-
dum,& ſcitu Hercle dignum,quod lectum de Antigono eſt. Quem quum ex adulatio
ne,quæ peſtilens & uirulenta nulli non rei inducit tabem, Hermodotus in poemate ſo
lis dixiſſet filiũ:Non hæc,inquit,de me ſentit laſanophorus:ueluti obſcurè inſinuans,
quum alimentis egeam,quum inde retrimẽta fiant plura ſubinde egerenda,mihi ſanè
mortalis uideor,non dei filius aut ſolis. Siquidem eſt laſanophorus,qui matulam do-
mino ſubiicit. Laſanum quippe uirorum eſt,ſicuti fœminarum trulla ſcaphium dicitur:
ueluti Pollux ſcribit,Eupolidem ſequutus. Laſani meminit Horatius,

Te pueri laſanum portantes œnophorumq;.

Laſanum & chytropus,item trypus ac pyroſtates,pro eodem uaſe à Græcis accipiun
tur:quod Sophoclis & Heſiodi interpretes ſcribit.

Cur multis rebus ſit contributum dei nomen. Iuuenalis locus perpenditur de Pecunia dea. Veterum de deo placita. Deum inuenire eſſe impoſſibile. Homochetæ dii. Dei deſcriptio perdocta. Diuina quomodo indipiſcamur. Deus cur dicatur. Caput XXXIIII

Æterum nec homini ſolum ſacri nominis participatio facta eſt,& contributus honor:uerum(uti Auguſtinus inquit) etiã diuinis muneribus:nec utiq; quòd deos ea crederent,ſed quoniam ſciebant nemini talia,niſi aliquo deo largiente,concedi. Quorum deorum nomina non inueniebant, earum rerum nominibus deos appellabant, quas ab eis ſentiebant dari, aliqua inde uocabula inflectentes:ueluti à bello Bellonam nũcupauerunt,non bellum: item à cunis Cuninam,non cunam:à ſegetibus Segetiam,non ſegetem:à bobus Bubonam, non bouem. Vel etiam nulla uocabuli declinatione,ut res ipſæ nominantur: ut Pecunia dicta eſt dea,quæ dat pecuniam. Hic uerò illud obiter ſubnotandum, Æris deum ex Varronis ſpicilegio,ab Auguſtino dici Æſculanum. Proinde admiratione ui deri dignum poteſt,quid ita Iuuenalis ſibi ſcribere ſic permiſerit,

Etſi funeſta Pecunia templo
Nondum habitas,nullas nummorum ereximus aras.

Verum enimuero quemnam dicere deum uerum oporteat, parum ueteribus conſtitiſſe uideo. Nam Mileſius Thales, qui omnium primus naturalia exactius ſcrutari eſt auſus,aquam eſſe dixit,de qua nata omnia ſint. Deum autem eſſe mentem,quæ ex aqua cuncta formauerit. Pythagoras uerò deum eſſe animum credidit,per uniuerſas mundi partes,omnemq; naturam commeantem atq; diffuſum,ex quo omnia quæ naſcuntur animalia uitam capiant. Anaxagoras auctor eſt,deum eſſe infinitam mentem,quæ per ſeipſam moueatur. Cleantes & Anaximenes, æthera dicunt eſſe ſummum deum. Ex quo & Virgilius,

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ deſcendit,& omnes
Magnus alit magno permixtus corpore fœtus.

Ariſtotelem putat Lactantius diſſidere ſecum ac pugnantia & dicere & ſentire,in ſummam tamen unam mentem mundo præeſſe teſtari. Parmenides (quod uel alibi à me relatum ſcio)commentitium quiddam coronæ ſimilitudine effecit, ſtephanem appellat,continentẽ ardore lucis orbem,qui cingit cælum,quem autumat deum. Alii etiam num aliter. At Cotta ille apud M. Tulliũ: Roges me(inquit)quid aut qualis ſit deus, auctore utar Simonide,de quo quum quæſiuiſſet hoc idem tyrannus Hiero,deliberandi cauſa ſibi unam diem poſtulauit:quum idem ex eo poſtridie quæreret, biduum petiuit:quumq; ſæpius duplicaret numerum dierum,admiransq; Hiero quæreret cur ita faceret. Quia quanto(inquit)diutius cogito,tanto mihi res uidetur obſcurior. Hinc Plato ſemper ferè diuinus,deum putat indictum,innominabilem,& (ut ait ipſe) ἄῤῥητον ἀκατονόμαστον, cuius naturam inuenire difficile eſt:ſi inuenta ſit,in multos eam enunciari non poſſe. Platonis hæc uerba ſunt, θεὸν εὑρεῖν μὲν οὐ ῥᾴδιον, νοῆσαι δὲ ἀδύνατον. ideſt deum quidem inueniſſe haud facile eſt,intellexiſſe autem impoſſibile. Sed mox de Platonis dogmate plura. Deum tamen ita ſibi deſcribere permiſere nonnulli,ut dicatur ratio,rationum fons,rerumq; artifex omnium,forma uniformis & omniformis,ſubſtantia immobilis,omnia mouens:in motu ſtatus,in tempore æternitas,in ſummis profunditas,ſummitas in profundis,in multitudine unitas,in debilitate poteſtas: natura fœcundiſſima naturarum,fœcunditas fœcunditatum naturaliſſima,æterna,uitarumq; uita:ſenſus ſenſibilium,ſenſuum lumen & perſpicacia:intelligentia talis,uti ipſa rerum intelligendarum ſit bonitas,& intellectus cuiuslibet ueritas,& gaudium uoluntaris. Id uerò leuius:homochetas ueteribus nũcupari deos,qui in templi eiuſdem ac ſacrorum uenirent participatum: ὁμοχέτας Græci pronuntiant:& commeminit hiſtoria quarta Thucydides. Illud adiiciendum ex theologicæ ueritatis myrothecio eſt,Dei ſubſtantiam,ſicuti eſt,ne angelorum quidem ullum peruidiſſe. Propterea in ſanctis literis, Regi autem ſeculorum immortali,inacceſſibili. & rurſum, Lucem habitat inacceſſibilem.

Inde

Inde à prudentibus ſcienter quoq; traditum, quod à propoſito diſſidet haud multum: moralia uſu comparari, rationis indagine perquiri naturalia: uerum non aliter magnopere, quàm oratione à deo peti diuina oportere. Hæc liquidem, uti à Platone traditum nouimus, pro uitæ puritate nobis inſinuantur uerius ac reteguntur, quàm uerbis aut doctrina infundi queant. Sed & illud per incuriam haud præterierimus: eſſe deum ſtabilem unitatem, ac ſtatum unicum: quod à Platonicis aſſeritur ſubtiliſſime. Proinde ita collige, Quiſquis deum aſſequi exoptat, & multitudinem pro uiribus reclinet, ac motum. Deum uerò eſſe appellatum prodit Phurnutus, ἀπὸ τῆς θέσεως, quoniam creduntur dii ἐπιτροπεύειν καὶ ποιεῖν τῶν γινομένων ὅλων.

Diuina oratione cum ... a deo petenda.
Dei deſcriptio.
Dei aſſequutio quomodo fi...
Dei appellatio unde.

Alexandrum appetiuiſſe dici ſe deum. Lacedæmoniorum prudens in eo decretum. Antigoni commonitio ad filium. Caput XXXV

NOn fruſtra dictum à ueteribus animaduerto, auctoritatis non dilutæ uiris, Secundas res ſapientium animos fatigare, at probare aduerſas. Siquidem externantur quandoq; fortunæ afflatu proſperiore uiri alias magni & cælo pares quodammodo. Miſſos nunc facio cæteros: Alexandri magnitudinem & omnium capacem animum, quis non nouit? At is Dario iam excuſſo, & Perſarum regno, præterq; tot tãtarumq; gentium principatu potitus, ueluti felicitate multa ebrius, ſapere ſupra hominem cœpit, ac ſibi deniq; uideri deus. Quo nomine datis ad Græciæ ciuitates literis, ridicule ſatis inſtitit petere, decreto publicitus ipſum ſtatuerent deum: & quæ minus ei impertita fuerat natura, ab hominum expectare inſtitutis, non eſt ueritus. In eo igitur alia alii decretis approbarunt. Lacedæmonii uerò ſic, ἐπειδὴ Ἀλέξανδρος βούλεται θεὸς εἶναι, ἔστω θεός. ideſt, poſtea quàm eſſe uult deus Alexander, eſto ſane. prorſum Laconicè ac patrio more, Alexandri ſtupidum tumorem coarguentes. Quanto demum prudentior ac circumſpectior Antigonus, qui filium intuitus ſubditis uiolentius utentem ac ſuperbius, οὐκ οἶδας ἄγνω, ὦ παῖ, τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἔνδοξον εἶναι δουλείαν; ideſt, an ignoras, ó fili, regnum noſtrum non ferè aliud eſſe, quàm ſeruitutem glorioſam? De Alexandro amplius id compertum nobis, multos adcredidiſſe: regis eius imagines auro argento'ue inſculptas geſtantibus, amuleti uicem præſtare, plurimumq; in qualibet re adiumenti afferre. Quo ſanè argumento in Macrianorum familia uiri paſſim ac mulieres, non in uaſis modò, ſed & ueſtibus ac reticulis, dextrocheriis quoq; ac annulis perpetuò Alexandrum geſtaſſe memorantur.

Dictũ a ueteribus notabil...
Alexandri arrogantia deum ſe dici uolentis.
Lacedæmonior. prudens decretum.
Antigoni præclarum apophthegma.
Alexandri imagines amuleti uice geſtari ſolitæ.
Macrianorũ Alex. imaginem geſtandi mos.

De Titormi Buſſequæ incredibili robore: itemq; de Milone paucula. Vnde natus adagio, Alter hic Hercules. Caput XXXVI

SVm memor alibi à me Crotoniatæ Milonis factam mentionem, nunc de Græco penu id ſe oſtentauit, quod & arripuimus: fuiſſe Buſſequam Titormum corpore ſtaturoſum, uiribus præcellentem. In eum ubi incidiſſet Milo hic Crotoniates, uirium fiducia elatior, ac ſibi placens percupiebat, uiſa proceritate inſigni, illius periclitari robur. At is non ſine ironia, poſſe nil ſe magnum, aſſeuerabat. Mox tamen in Euenum deſcendens, reiecta ueſte, permagnũ arripit lapidem, quẽ primò quidem ad ſe pertraxit, inde & propulit, bisq; ac ter ipſum hoc effecit, poſtea ſuſtulit, ſed non ultra genua: demum humero impoſitum ad quinquaginta ferè tulit orgyias, ideſt ulnas, proiecitq;. At lapidem uix emouebat Milo. Cæterum, eo nec contentus Buſſequa pergit in armentum, ſtansq; in medio ferociſſimi omnium maximiq; tauri pedem corripit, furentemq; ac inde ſe proripere adnitentem fruſtra, retinet conſtantiſſime. Nec ſatis, quinimmo manu altera prætereuntis fortè tauri alterius pedem apprehendit audaciſſime, ac comprimit ferociter. Id quum intueretur Crotoniates, in cælum manibus ſublatis, ὦ Ζεῦ, ἔφη, μὴ τοῦτον ἡρακλῆ ἡμῖν ἕτερον ἐσπάρκας; ideſt, ó Iupiter, inquit, an alterum proſeminaſti nobis Herculem hunc? Hinc deniq; prouerbii demanaſſe primordia, memorant, ἄλλος οὗτος ἡρακλῆς. hic alter Hercules. Titormum fuiſſe patria Ætolum, prodidere nonnulli, & commeminit Athenæus, qui inde illuſtratur plurimum, ut eſt nimio plus conciſus ac demutilatus.

Titormi Buſſequæ robur.
orgyiæ.
Milonis crotoniatæ de titormi robore teſtimon...
Prouerb. Alter Hercules, unde natum.

Periandros fuiſſe duos, Miltiades tres, Sibyllas quatuor aut decem, Bacchides tres. Quos educauerint bruta. Apellis dictum de Protogonis Ialyſſo. Caput XXXVII

QVum inter legendum excerpendumq́ concisa quædam mihi ſe ingeſſerint, breuitate compari noſtris hiſce commẽtationibus duxi inſerenda: ne quod aliquo modo relatu dignum eſt, ſi prætereatur, ex formula damni illati mecum agant φιλομαθεῖς, nil affectantes grauius, quàm ut πολυμαθεῖς dici ualeant & ſint, quando nil dulcius quàm omnia ſcire. Illud igitur fuerit primum, quod ποικίλης ἱστορίας undecimo, non prætermiſit Ælianus: Periandros fuiſſe duos, ſapientia illuſtrem unum, ſed tyrannide alterum: Miltiades uerò tres. Sibyllas quatuor, Erythræam, Samiam, Ægyptiam, Sardianam: ſunt qui ſex item adiiciunt, inter q̃as Cumæam, Iudæamq́. Cumææ meminit Agathius Gottici belli primo, & Italicenſem uocat, quæ prope Cumas ſpeluncam inhabitarit: unde oracula ædere ſolita, Æneæ quoq; adeunti futura prædixerit omnia. Huius carmina apud Ænam ciuitatem Iuliano imperante, combuſta, ſcribit Ammianus Marcellinus. Sibyllas porrò in iis quæ de CHRISTO aut aliis ad humanam ſalutem ſpectantibus ſunt uaticinatæ, probabile habet Auguſtinus, ſeu bonæ fuerint ſeu malæ, à deo inſpiratas: nam prophetiæ donũ bonis eſſe commune ac malis, ſicut etiam gratiæ aliæ ſunt gratis datæ. Cur autem ſic, nouit auctor omnium Deus. Bacchides poſtmodum tres, ex quibus unus tradatur Hellen, ideſt Græcus modò, uel (ut in aliis ſcriptum comperi) ex Bœotiæ Eleone: alius Athenienſis, tertius denique Arcas. Præcerptum illud quoq;: Cyrum à cane educatum, à cerua Telephum Auges filium & Herculis: at Neptuni & Tyrus Peliam ab equa: quin Alexandro item Priami urſam alimenta ſuggeſſiſſe, adnotatum eſt: ſicuti Ægiſtho Thyeſtis & Pelopiæ capram. Nec illud præteritur: nobilem pictura Protogenem annis uix ſeptem celebratã omnibus, Ialyſſi imaginem abſoluiſſe: quam ubi eſt contemplatus diu Apelles, primum quidem ſtupentem ferunt obmutuiſſe, inopinam admiratum excellentiam: mox uerò intuliſſe, καὶ πόνος μέγας καὶ ὁ τεχνίτης γε μὴν τῆς χειρουργίας ἡ χάρις, ἧς ὁ ἀνὴρ εἰ τύχοι, ὁ πόνος αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ ψαύσει. ideſt, & labor magnus & chirurgiæ artifex gratia, quam ſi uir hic aſſequatur, tum uerò cælum contingent planè labores eius.

Quos ab infimo gradu ad maximum dignitatis faſtigium euexerit proſperior fortuna. Interibi quid tymbalus & tymbades, necnon cataponiſtes. Oecotrips qui ſit. Caput XXXVIII

VIris plerunq; haud ita nobilitate inſignibus fortunæ ſequundioris afflatum, ſine ullis imaginibus etiamnum ſic affuiſſe, nos commonet hiſtoria, ut uirtute ſua facile maioribus præluxerint, ac ignoti antea, inde aliquo haberi numero exorſi ſint. Quis enim neſcit, filium Hiſtaſpis Darium Cyri φαρετροφόρον fuiſſe? Nam poſtremus illi ὁμώνυμος, ab Alexandro uictus, etiam lictorio functus dicitur munere. At Macedonũ rex Archelaus Simiche natus ſerua deformat. Auum Philippi Menelaum in ſpurios deſiiſſe, memorant. Sicuti eius filius Amynias Æropes dicitur ſeruus. Perſeus, opes cuius afflixit Æmylius Paulus, fuit quidem Argiuus genere, ac ignobili prognatus patre. Eumenen inopi æditum parente ferunt, ac tymbalo. Nam & tymbadas nuncupant pharmacidas mulierculas, ἐκ τοῦ περὶ τοὺς τύμβους στρέφειν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀκρωτηριάζειν. ideſt, quoniam ſepulchra oberrent mortuos demutilaturæ. Antigonus Philippi, qui & ἑτερόφθαλμος, ideſt monoculus erat; indeq́ Cyclops item cognominatus αὐτουργὸς fuit, hoc eſt artificio ſe confouebat. Latrocinia uerò exercuit etiã Polyparchon. At Themiſtocles barbaros qui nauali bello ſuperauit, quiq́ ſolus oraculorum reſponſa nouerat diſcutere, Thracia natus matre eſt. Phocion χρηστὸς cognomento, patre fuit qui δοίδυκας, ideſt cochlearia conficeret. Demetrium Phalerea ſeruiſſe apud Timotheum & Conona, proditur memoriæ, hoc eſt fuiſſe οἰκότριβα. Quo nomine (ut in Declamationibus ſignificat Libanius) Græcis ſignificatur, qui parentibus ſeruitutem qui ſeruierint, eſt æditus. Nam eſſe οἰκότριψ poteſt, qui αἰχμάλωτος, ideſt captiuus. Oecuria, ideſt τὰ οἰκούρια, in Trachiniis intelligit Sophocles, cohabitationis præmia ac diſpenſationis domeſticæ. Epaminondam obſcuris prognatum parẽtibus, ignorat nemo. Sicyoniorũ tyrannus Cleon fertur, & καταποντιστὴς, ideſt pirata fuiſſe prius, qui non præda contentus, captos etiãnum in mare dat præcipites.

Diogenis

Diogenis apophthegmata duo, in Demoſthenem unum, in Spartiatam alterum. Scita quoq; Ariſtotelis commonitio ad medicum, à quo inuiſebatur æger. Caput XXXIX

Diogenem ferunt prandii cauſa in cauponã quãdoq; diuertiſſe, moxq́; quum prætereuntem foret conſpicatus Demoſthenem, inuitare ad idem perrexiſſe: eo autem minus obtemperante, Erubeſcis ó Demoſthenes (inquit) cauponam ingredi; atqui dominus tuus hic quot diebus obuerſatur. populum innuens obſcurius, quoniam multitudinis ſerui fere ſunt δημαγωγοὶ καὶ ῥήτορες. Quum uerò Sparniata quidam laudibus efferret Heſiodicum carmen, quod in Ergis legitur, *Diogenis in Demosthenem apophthegma.*

οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτο, εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

ideſt, nec pereat bos utiq;, ni affuerit uicinus malus. Audiens Diogenes, καὶ μὴν Μεσσήνιοι καὶ οἱ βόες αὐτῶν ἀπολώλασι, καὶ ὑμεῖς αὐτῶν ἐστὲ οἱ γείτονες. Atqui, inquit, & Meſenii periere & eorundem boues in uicinia uobis conſtitutis. Quippe Meſanam bello afflixerant Lacedæmonii. quod diſertiſſimè amplius perſequitur Pauſanias. Sed quia excellentis uiri ſententias apposuimus, non inſuper habeamus ſcitum Hercle, ac philoſopho congruens in primis apophthegma Ariſtotelicũ: nam quum iaceret grauiter affectus, ac eum inuiſens medicus quæpiam mandaret, μή τι inquit Ariſtoteles ὡς βοηλάτην με θεράπευε, μή τι ὡς σκαπανέα, ἀλλὰ διδάξας πρότερον τὴν αἰτίαν, οὕτως ἕξεις ἑτοῖμον πρὸς τὸ πείθεσθαι, διδάσκων ἐκ τούτου μηδὲν χωρὶς αἰτίας προσφέρειν. ne mihi perinde ac buſſequæ aut foſſori medicam adhibueris manum, ſed reddita omnium ratione prius, dicto audientiorẽ es habiturus, ut qui citra cauſam nil te proferre iam docueris. *Diogenis in spartiatam apophthegma.* *Aristotelis in medicum apophthegma.*

Socratis in laſciuientes noctu adoleſcentes conſtantia. Eiuſdem apophthegma de Alcibiade muneribus: item in eum qui diceretur magnũ quippiam expetere, arduumq́; factu: necnon de otio. Caput XL

NE uerò longius à philoſophia ſeiungamur, proditum memoriæ ſcimus, quandoq; multa iam nocte à cœna domum ſeſe commodum recipientem Socratem, quoſdam adoleſcentiũ intemperanter ac laſciuè graſſantium plerunq;, perterrefacere adortos quum eſſe uenturũ præſciſſent: illi ergo per tenebras ingeſſere ſe armati facibus, & Erinnyum cultu reliquo: id conſpicatus Socrates, nil admodum compauidus, quòd eos ſcitet aliis itidem ſolitos illudere, otio abutentes, placide prorſum ſubſiſtens, quærere ex eis cœpit, uti ex aliis item in academia conſuerat, aut Lycio. Succurrit & alterum eiuſdem animi planè inuicti exemplum. Congerebat ambitione quadam in Socratem munera Alcibiades: eorum admirata multitudinem Xanthippe ac indicaturam, digna opinabatur quæ à Socrate non reſpuerentur. At is, Et nos (inquit) ambitione tenemur quapiam, ambitioſe iſta mittit Alcibiades, itidem nos ambitioſe nõ admittimus. Circumfertur Socratis eiuſdem dictum aliud, nec præclarum minus, cui quum ſuggeſſiſſet neſcio quis, arduum uideri admodum, id cõſequi quod concupiſceret quidam, ἀλλὰ μεῖζον δεῖν ἔφη, τὸ μηδὲ ἐπιθυμεῖν τὴν ἀρχήν. at maius fuerat, inquit, initio ne optaſſe quidem. Ab eodem quoq; memorari ſolitũ accepimus, ἀργίαν εἶναι ἐλευθερίας ἀδελφήν, ideſt eſſe libertatis fratrem otium: argumento eſſe, prædicabat Indos Perſasq;, qui & fortiſſimi cenſeantur & liberi cum primis. Eſſe autem utroſq; otioſos præcipuè πρὸς χρηματισμόν. At Phrygas Lydosq; operi maximè intentos, ſeruitutis malo premi aſſidue. *Socratis apophthegma.* *Socratis moderatio.* *Socratis magnanimitas in respuendis muneribus.* *Otium libertatis frater.* *Indi et Persae liberi.* *Phryges et Lydi servi.*

Super Eurydamante pycta, & notæ dicacitatis homine zoilo adnotata de Græco penu quæpiam. Caput XLI

QVibus contigerit hominibus diſparatum à reliquorũ menſu uiq; ingenium, alibi hoc opere non neglteximus, nunc quæ occurrũt exempla duo, ad tabulas (quod dicitur) Ceritum non reiiciemus, ſed ut ineant protinus ſuffragia, permittere in animo eſt. Fuit pyctes nobilis Eurydamas, Cyrenæus patria, inter certandum fortè, quem ualidum nactus fuerat, dentes ei plagarum ui & frequentia excuſſerat aduerſarius. Cui ne ſpectaculo animum adderet, proindeq; inſuperabilis cooriretur, omnes deuorabat. Qua ratione ad illum ne minima quidem facti ſuſpicio peruenit. Zoilum qui in Homerum, Platonem, alioſq; complures acerbè uirulenterq́; *Eurydamantis pyctae historia.* *Zoili dicacitas.*

ſtilum

ſtilum diſtrinxit, fuiſſe Amphipoliten accepimus, ac propterea θρᾳκικὸν ἀνδραποδώδη dictum ab Pontico Heraclito: & Polycratis auditorem, qui aduerſus Socratem accuſatorio ſpiritu orationem concinnarat, cognominatum ferunt κύνα ῥητορικόν, ideſt rhetoricum canem. Habitu ferè eo fuit, ut barbam quidem amplius promitteret, capite uel ad cutem deraſo, indumentum nec genua contingebat. Dicendi cura erat ei uel maxima, ſicut odii quoq; ac cum pleriſq; inimicitiarum: quumq; lingua foret uirulentus, ac unumquenq; proſcinderet audacius, quidam haud ſanè illiteratus ex eo inſtitit quærere, ut quid procliuiter adeo alienam laceratum famam pergeret, quod inquit, ποιῆσαι κακῶς βουλόμενος οὐ δύναμαι, ideſt male facere cupiens nequeo.

Scitum Dionyſii reſponſum, quòd relictum à parente imperium nequiſſet ſeruare. Caput XLII

Dionyſij poſterioris ſcitu[m] reſponſum

DE Dionyſio poſteriore facta iam aliquoties mẽtio nobis eſt, illud huic ſuppingam parti, ſcitu non Hercle indignum. Annalibus adnotatum comperi, Dionyſium & Philippum Amyntæ congreſſos quandoq;: quumq; hinc inde multa forent pronuntiata, uti par eſt, demum illuc prouectus eſt Philippus, ut ex Dionyſio amplius quæreret, qua eſſet factum ratione, quod præclarum adeo illuſtremq; à patre acceptum principatum nequiſſet aſſeruare, eo excuſſus ab inimicis. Ad ea Dionyſius non inſcitè prorſum, nec illepidè, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα μοι κατέλιπεν ὁ πατήρ, τὴν δὲ τύχην, ᾗ ταῦτα ἐκτήσατο καὶ διεφύλαξεν οὐκέτι. quoniam, inquit, alia quidem reliquit mihi pater, fortunam uerò qua hæc ſibi quæſierat cuſtodieratq;, non itidem.

Meſonis aſſimulatus furor, ne cum Athenienſium reliquis Siculam iniret expeditionem, quòd aſtrorum peritia futuram prænouiſſet afflictionem. Caput XLIII

Meſonis aſſimulatus furor

IN Nauigaturis in Siciliam belli cauſa Athenienſibus, claſſe iam inſtructa, ex catalogo erat unus item aſtrorum peritus Meſon, qui quum ingruentiũ uim malorum artis beneficio, uti tum eſt creditum, uelut ex ſpecula eminentiore proſpectaret, miſſionem quoquomodo quærens, ne initam obiret militiam, quum in irritum cederet conatus omnis, demum inſaniam aſſimulauit, ac multa ut ſibi fidem compararet, dixit fecitq;. Inter alia etiam domui, quam inhabitaret, faces ſubdidit. Quibus ſanè omnibus adducti bello præfecti, uerum arbitrati furorem, dimittendum cenſuere hominem, ueſania percitum ac debacchantem planè, felicius longè, quàm Vlyſſes olim, quem ingenioſe ſolerterq; deprehenderat Palamedes. Meſonis aſſimulationem, & quidem Athenis, diſpicere quiuit nemo.

Vlyſsis ſimulata inſania a Palamede deprehenſa

Dicta uel facta quorundam ſcitu digna, quæ ex diuerſo, miſcella uelut opera ſunt in unum congeſta. Homeri laus. Oſtraciſmi inſtitutor primus. Pindari & Corinnæ hiſtoria. Boreæ honores apud Thurios. Caput XLIIII

Ariſtotelis ad Alexandrum commonitio.

ALexandrum imperatorem nobiliſſimũ fuiſſe ira præferuidum, indicio multa utiq; fuerint, ſed & Ariſtotelis commonitio prudens, qui illum conſpicatus omnibus, ac per omnia ſuccenſentem, per epiſtolam ſalubriter ſic perterrexit admonere ac remollire, ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργὴ οὐ πρὸς ἴσους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς κρείττονας γίνεται, σοὶ δὲ οὐδεὶς ἴσος. ideſt, furor & ira non aduerſus æquales exeruntur, ſed in meliores præſtantioreſq;, at tibi ex æquo ſtat utiq; prorſum nemo. Cercidas ex Arcadia Megalopolites, quum iam cõclamatus, ac in Proſerpinæ peculio adnumeratus decumberet, ad ſuos conuerſus, iucunde ſe à uita demigrare pronũtiauit, quod animo concepiſſet, mox paulo ex ſapientibus quidem cum Pythagora congreſſurum ſe, ex hiſtoricis cum Hecatæo, ex muſicis cum Olympo, ex poetis cum Homero: inter hæc autem animam egiſſe, proditur memoriæ. Palaton ζωγράφος ſiue pictor, quum Homerum deſcriberet, illum quidem uelut uomentem exprimebat, poetas uerò reliquos per ambitum aſtitutos ἐμημεσμένα ἀρυομένους, ideſt quæ reieciſſet is, abſorbentes. Cliſthenem ferunt Athenienſem oſtraciſmi, ſeu teſtularũ rationem omnium principem induxiſſe, primumq; eiſdem damnatum ſuffragiis. Pindarus nouem Lyricorum princeps quum Thebis in poetarum ueniſſet cõmiſſionem, per auditorum inſcitiam quinquies à Corinna

Cercidæ morituri dictum

Palatonis pictoris hiſtoria

Homeri laus

Cliſthenes oſtraciſmi auctor, eidemq; primus obnoxius.

Pindari et Corinnæ hiſtoria.

à Corinna fertur uictus. Claſſem coegerat aduerſum Thurios, inſtructamq́ ducebat Dionyſius. At uehementior coortus Boreas, naues diſiecit omnes, attriuitq́. Quo tanto permulcti beneficio Thurii, Boreæ uti deo ſacra peregere, inſuperq́ in ciuitatis iura cooptarunt, domo itidem illi cōparata. Vt minus iam mirādum accidat, dici ab Athenienſibus uentum hunc κηδεστήν, ideſt affinem: à Pauſania etiam Megalopoliten.

Zaleucum filio iuſſiſſe alterum ex oculis erui, alterum ſibi, ut lata à ſe de adulterio ſeruaretur lex. Adulterii pœna apud Gortynam. Caput XLV

ZAleucum, de quo alibi paucula commētati ſumus, inter alias ferunt, quas Locris conſtituit leges, ſanxiſſe illam quoq́, Vt quiſquis deprehenderetur mœchus, pœnas lueret, excuſſis oculis. Hoc (ſicuti uidetur) ut ſanguinarium quum improbaret dæmon, Ælianus inquit, præter opinionē, præterq́ ſpem, in auctorem regeſſit primum. Nam ubi Zaleuci filius adulterii eſt conuictus, ex paternis ſanctionibus præſtitutū ſubire ſupplicium cogebatur. Quod ne irritum fieret, poſt ea quàm ſemel erat complacitū, qui ſanxerat, pœnæ ſibi partem irrogauit, ac uelut partiario legis corroborauit integritatem: nam filio excuti oculum iuſſit, at ſibi alterum. Quod ſic exprimit Ælianus, ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου τῶν τοῦ παιδὸς ὀφθαλμῶν, ἀντιδοῦναι τὸν ἑαυτοῦ, ἵνα μὴ ὁ νεανίσκος τυφλωθῇ τελέως. Apud Gortynam adulter deprehenſus ad magiſtratus per ciuitatem producebatur, lana coronatus. Qua re illi planè mollior opprobrabatur natura effœminatiorq́. In reliquum præterea ignominioſus erat in primis & reipublicæ in nullo particeps. In Ægypto qui in ſpontaneo deprehenſus adulterio foret, uirgis ad plagas mille cædebatur, muliere naribus demutilata.

Silentii bonum ex Græco diſticho. Animantia ſilentio quandoq́ ſalutem tueri. Numæ inſtitutum. Tacita Muſa. Gnathænæ meretricis hiſtoria lepidiuſcula. Silentiarii qui dicantur. Comes, magiſtratus multiplex. Domitiani uerbum, ſilete. Caput XLVI

DE ſilentii bono, quantumq́ inſitæ præferat prudentiæ lingua præparca, & nos alibi commentati ſumus. Et animantia ratione caſſa præmonſtrant ſalutem tueri plerunq́ alto tueri ſilentio ſolita. Nam æſtu oriente digreſſi anſeres & ſyderis uapore coacti nimio, ac occidua petentes, ubi Taurum ſuperaturi montem ſunt, aquilis abundantem, dum uolucres compaueſcunt infeſtiſſimas, roſtra lapillis occludunt, ne clangorem eliciat uel ultima neceſſitas, quos uolatu pernici collibus eiectent tranſmiſſis. Sed & rei præſtantiā non Pythagoræ modò indicat echemythia, uerum & Pompilii inſtitutum, qui quum uaticiniorum plurima in Muſas referre conſueſſet, unam ex iis præcipuè ab Romanis coli uoluit de ſilentii ratione Tacitam nomine. Et Græcanicum quidem illud amplius patefacit,

ἀῤῥήτων ἐπέων γλώσσῃ σφραγὶς ἐπικείσθω,
κρείσσων γὰρ ἐπέων, ἢ κτεάνων φυλακή.

Verum & ad ipſum id lepida confert hiſtoria, etiam ſi decora non ſatis eſt quæ inducitur, geſta res. Ex Helleſponto in Atticam uenerat amator quidam, Gnathænæ ſcortilli fama illici pellectus, quumq́ admiſſus commodum accubuiſſet, erat inter pocula loquacior impendio, ac planè (ut Græci dicunt) φορτικός. Id mirabunda mulier, cupiensq́ finem, ſic illum adorta fertur, An non ab Helleſponto te profectū dicis? quum adnuiſſet is, Et quo (inquit) pacto ciuitatum illic primam ignorare uideris? Scitante autem eo quænam foret hæc? Sigeum, reſpondit Gnathæna, ὡς ἐμμελῶς διὰ τοῦ ὀνόματος κατασιγάσασα αὐτόν. ideſt, aptè admodum & concinnè ex nominis ratione ſilentium illi ſuadere eſt uiſa. Scitu uerò digniſſimum id quod augurātur nonnulli: Romæ familiam fuiſſe Silentiariorum: quippe aduocatur Sudæ Silentiarius Paulus quādoq́, cuius & circumferātur epigrammata non illepida. Dici uerò de ſilentii ratione, quod in ſacris ſeruaretur, ueluti eius foret pontificium id, ac tanquam præfectura. Verum ineptè iſta prodi, comprobat Procopius De bello Perſico uolumine ſecundo: etenim Adolium ſcribit Acatii filium, genere Armenū, in palatio imperatoris fuiſſe ad ea quæ ſunt quietis, miniſtrum. Quod, inquit, munus Romani ſilentiarium uocant: & quia principis arcanorū eſſent conſcii, ſunt qui auricularios item uocent. Obiter apud Ammianū Mar-

cellinum, Domeſticorum comitem ſæpicule obſeruauimus dici: ſicuti & Orientis comitem, & Magontianæ, ſed & largitionum. Non prætereundum in hac ſciendorũ mole congeſtitia, quod ſcribit Dion, Quum (inquit) per uim & ſuperbè in armorum ludis ab Adriano quædam peterent Romani, nil eis omnino diſtribuit, immo Domitiani illud iuſſit pronuntiari, Silete.

Prudens Olympiadis apophthegma, quo Alexandri tumorem repercuſſit, diuina ſibi quærentis in uita. Caput XLVII

Olympiadem Alexandri matrem prodit hiſtoria, quum inaudiſſet filium diutius ſepulturę honoribus exutum, iacere uelut neglectum, grauiter eo nomine indoluiſſe, flẽtemq́ inter crebra ſuſpiria inclamaſſe altius miſerabiliusq́, ὦ τέκνον, σὺ μὲν οὐρανοῦ μετασχεῖν βουλόμενος, καὶ τοῦτο σπεύδων, νῦν οὐδὲ τῶν κοινῶν δή που, καὶ ἴσων πᾶσιν ἀνθρώποις μετασχεῖν ἔχεις, γῆς τε ἅμα καὶ ταφῆς. ideſt, ô fili, tu quidem cælum tibi uendicare ſatagebas, hocq́ unum feſtinabundus habere opus uidebare. At nunc quæ cæteris ex æquo cõmunia omnibus cenſentur, ne iis quidem potiri uales, terra & conditorio. Qua ſane ratione uiſa Olympias eſt, non imprudens nec inſcita mulier, & ſuam ipſius commiſerari fortunam, & filii tumorem coarguere.

De inſula Samo, & in ea feris quæ dicantur Neides, & hirũdine alba, Æſopo, Hermodice item Midæ uxore, Cumæis prima quæ nũmos cudit. Adulterii ſupplicium apud Lepreos quod fuerit. De Lucania, ſeu Samothracia, & Lamiſco, & Theſpienſibus, & Magnetum malis, ac inſula Icaro, & piſcium excellentia, ac Georgio Trapezuntio. Artem didiciſſe, uel aruo ſtuduiſſe, ubi ignominioſum. Caput XLVIII

Quoniam publico bono nil legimus ferè, quin aliquid ſubinde pręcerpamus, & ſeparatis capitibus perſcribi multa nequeunt, cõciſa nimis ac deminuta. Proinde in unum regerenda parte hac duximus, ne diſiecta, uelutq́ diſpalata pereant. Igitur lego primum, inſulam quidem Samum initio fuiſſe incolis uiduam deſertamq́. Cæterum ſuccreuiſſe inibi ferarum uim, quarum audiretur intolerandus, uelut barritus, dicebantur νηΐδες, hoc eſt Neides. Nuncupatam prius Samum etiam Parthenon, mox & Dryuſam. Apparuiſſe in Samo item hirundinem quandoq́ albam, perdice haud minorem. Æſopum præterea inuenio logopœum fuiſſe Thraca genere, conditione ſeruum, manu tamen ab Idmone miſſum, ac Xantho ſeruiſſe prius. Hermodicen ſcribunt ueterũ pleriq́, Phrygum regis Midæ uxorem, tum forma fuiſſe conſpicuam, tum uerò ſapientia & artifici ingenio præſtitiſſe plurimum, ſiquidem Cumæis primam cudiſſe nũmos. Leprei quos deprehenderint adulterantes per triduum uinctos circa ciuitatem ducunt, mox toto uitę tempore contemptibiles habent. Quod mulieribus itidem fit, niſi quòd hæ diebus undecim in foro ſtare coguntur diſcinctæ, & tunica circumueſtitæ pellucida. Sicuti Romæ in publicum egredi togatæ cogebantur mœchæ, quod approbat Martialis illis uerſiculis, ut Horatiũ prætercam cum eiuſdem interprete,

Telim uiderat in toga ſpadonem,
Damnatam Numa dixit eſſe mœcham.

Lucanos, uel (uti enũtiant Græci) λευκανούς, eſſe ferunt φιλοξένους, ideſt hoſpitibus affici plurimum, inſuper & iuſtos cenſeri. Apud eos regnaſſe quandoq́ Lamiſcum, cui tertius à magno digitus in pede lupinus fuerit. Samothracen quandoq́ dictam olim λευκανίαν, διὰ τὸ λευκὴν εἶναι, ideſt quòd albicet. Mox à Thracibus habitatam dici cœpiſſe Thraciam, quibus item deficientibus Samii ſuperuenientes Samothracen fecere. Magnetas pluribus conflictatos infortuniis, ſuffragari Archilochus uidetur, ubi ait, κλαίω θαλασσῶν, οὐ τὰ μαγνήτων κακά. Icarum inſulam ab Icaro mox cognominatam, prius inuenio ſolitam dici ἰχθυοῦσσαν, de piſcium excellentia, qui caperentur inibi. Apud Theſpienſes turpe cenſebatur, artem didiciſſe, uel aruo ſtuduiſſe: propterea illorum paupertas tum frequens, tum inſignis præcipue. Nec illud reticuero: Georgiũ Cretenſem, qui Trapezuntius dici maluit, conditis uoluminibus, Platonis uitia expendiſſe plura: quo argumento ſit Cænotimon nuncupatus, atq́ Erinnys item: quo modo eſt à Beſſarione inſigniter proſciſſus.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI IN ANTIQVARVM
lectionum libros ad magnificum comitem ac equitem
Ioannem Mariam Vidonem Ferrarienſem,
Præfatio ſecunda & uiceſima.

QVoniam liber hic, qui eſt futurus noſtri laboris ſecundus & uiceſimus, ab inenarrabili diuinæ maieſtatis ratione orditur, in qua ueterum ſapientum ingenia mirè hallucinantia, multiplici errore obſepta ſe torſerunt, quòd necdum ueritatis arcanum, intimis occluſum penetralibus, in lucem ab intelligibili productum ſapientia foret, facturum me operæpretium arbitratus ſum, quando mutua nobis neceſſitudine peruinctos, certum eſt, in ſingulis noſtri operis uelut propylęis amicè cõſalutare, ſi ad libelli huius partes te aduocaro potiſſimum. Quippe ſicuti balbi balbos intelligunt ac amant, ſic à diuino cultu non prauitate ulla reuulſus uir, orationi in primis, quæ deum uel exprimit uel rimatur, cum primis affici conſueuit, fronte inſigniter exporrecta. Tu uerò Ioannes Maria nobilium ſcientiſſime, ac ſcientum nobiliſſime, ſic Chriſtianæ ueritatis aſſertorem te ubique præſtas, ut uitæ cura innocentiſſimæ, & religionis reuerentia uel religioſiſſimis eſſe quoq; integritatis exemplar ſingulare poſſis uideri. Nam etiam ſi conſpicuos uel iunior magiſtratus geſſiſti, in quibus quod Vidonum claritati conſentaneum fuerat ſanè, eam prætuliſti grauitatem, ut ſeueritas prædulci temperata comitate, iuſtitiam non utiq; rigidam aut ulla ex parte immitem à caluo (quod dicitur) ad caluum ciuitatibus exhiberet, ſed uel damnatis amabilem, nihilominus à publicarum rerum moleſtia magnam partem abiunctus, & tibi quodammodo uiuens, nec magnopere (quod Græci dictitant) ἔξω βλέπων, intellectualem potentiam ad id quod uerè eſt, per momenta ſurrigis, ueram arbitratus felicitatẽ, ab hominis ueri ueſtigiis non abire longius. Nec tibi equeſtris dignitas, aut quod dicaris, & ſis comes, ut doctrinæ ciuilium dogmatum inſignia prętercam: nec, inquam, iſta tibi animos tollunt, quod ſanè agnoſcimus in plurimis, ſed mira in omnibus benignitate ita mores attemperas, ut perhumanum te facilemq; ſentiant infimi ac mediocres uiri, ſummi etiam, hac quam ſuſtines perſona dignum, opinentur, quum ſæpe uel tua tranſcribas, ideſt ceſſo iure indigentibus concedas. Sunt præclara iſta quidem, ſed fratris non abſona uirtutibus, honorum ſeriè conſtipatis, non abſona uniuerſæ domus Vidonum amplitudini tum Ferrariæ, tum Mutinæ, unde oriundi eſtis, ſed & in aliis Italiæ locis uel præcipuis. Quamobrem habebit liber hic (opinor) quod ſibi placeat. Nec id, quia umbilicis exeat auro niteſcẽtibus, ſed quod in ueſtibulis ſuis præclarum cernat ſtare uelut herman, ſed non utique ἄκωλον, quin undecunque amuſſitatum præclarumq;. Qui ſit fortiter libitinas reiecturus naſutiores, ac ſordidum dentem, ne uirulentus infigi ualeat morſus, quo conuulnerata plerunq; exareſcunt omnia. Quod ut facias, uir clariſſime, peruelim utiq;: ſic enim fiet, ut gratam tibi quantulacunq; ea eſt, ſedulitatem hanc noſtram & in te tuosq; omnes propenſiſſimam uoluntatem, fuiſſe intelligam. Nec ipſe immemor uideberis initæ olim in patria mea inter nos amicitiæ, quam uno ductu pro uirili perpetuò & foui & auxi, nec ipſe aſpernari es uiſus, ueluti de pocillatoris Tantali phiala ſanciendis amicitiæ ſacris latices duxerimus. Quod ſupereſt, uiuas opto, diu felix & Lodouicum tuum ames.

de Tantali phiala latices duxisse.

Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI
ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI SECVNDVS ET VICESIMVS

Prolepſin,ideſt de diis anticipationem omnium eſſe mentibus inſitam. Cur deo ſummo ſolem perſimilem dicat Plato. Caput I

EQVIDEM conſideranti mihi amplius rationem hanc quæ de diuinis eſt, uelut ex oraculo promptum uidetur, quod apud M. Tullium prius, mox & à Seneca comprobatum legimus, omnibus de diis eſſe inſitam opinionem. *[De dijs opinionem omnib. eſſe insitam.]* Nec eſſe gentem ullam adeo extra leges moresq; proiectã, quæ deos aliquos opinione non cõcipiat. Notionem hanc ipſa nobis impreſſit natura, & ſine doctrina ineſt anticipatio quædam diuinitatis. *[Prolepsis Epicuro quid.]* Hæc uerò eſt quam Epicurus πρόληψιν dicit, ſed & ἔννοιαν uocant Græci, ideſt anteceptam animo rei quandam informationem. Cæterum, ubi ad ſummum ac principem omnium deum, quem Græca natio τἀγαθὸν nuncupat, hoc eſt bonum ipſum, *[Deus τἀγαθὸν.]* humana mens audacius aſſurgit, ſi quid ſcrutando attentius & perpendendo lance examinatiſſima, diſſerendoq; definire pertentet, quum inenarrabilis amplitudo illa, & infinita maieſtas, humani animi conceptus omnes longiſſimo à ſe interſtitio relinquat, nedum ſermo ullus illuc eualeat pertingere: ad id deniq; rerum excellentia caligans diuertit, ut ſimilitudines quærat & exempla. Qua ratione etiam Plato περὶ ἀγαθοῦ, ideſt de ipſo bono, diſſerere adortus, dicere quid eſſet, non eſt auſus: quoniam humanæ poteſtatis menſum tantæ claritatis excedat uis ſplendida. Illud modò latius indagãdo eſt aſſequutus, ut quòd inter obiecta ſenſus præcipuè nitidum, præclarum, immenſum, ad mirabile animaduertiſſet, illi ſimillimum aſtrueret. Hunc uerò eſſe ſolem uoluit, per cuius ſimilitudinem humanæ imbecillitati gradum præſtari ad non cõprehenſibilia quadantenus eſt opinatus. Proinde à ſapiẽtibus receptum ferè, principi ſummo illi ac ineffabili prorſum nulla ſurrigi ſimulacra debere, *[Deo nulla simulacbra surrigenda.]* ſicuti diis aliis conſtituiſſe ueteres, compertum eſt: quando, ut ſcienter Plotinus inquit, neq; cognitionem neq; intelligentiam illius habemus. Loquimur tamen de illo, ut Parmenides & Dionyſius aiunt, per negationes atq; relationes. Summum genus ſciẽtiæ eſt (inquit Caſſiodorus) ſcire, deum tanta præſtare, quanta humanus ſenſus non ualet attingere. Lumen infinitum ab intellectu creato perſpici nequit, ni gloriæ lumen acceſſerit. Nam ut ſe habet noctuæ oculus ad ſolis lumen, ita intellectus noſter ad manifeſtiſſima in natura. Nec me fallit tamen, *[Cottæ dictum.]* Cottam illum Ciceronianum dicere, multas ſe arbitrari gentes, ſic immanitate efferatas, ut apud eas nulla deorum ſuſpicio ſit. *[Diagoras atheos.]* Quid Diagoras inquit, ἄθεος qui dictus eſt, poſteaq; *[Theodorus.]* Theodorus, nónne apertè deorum naturam ſuſtulerunt? Nam Abderites quidem Protagoras ſophiſtes temporibus illis uel maximus, uelut alibi quoq; commemoratum eſt, *[Protagoræ de dijs sententia.]* quum in principio libri ſui poſuiſſet, De diis neq; ut ſint, neq; ut non ſint, habeo dicere: Athenienſium iuſſu, urbe atq; agro eſt exterminatus, libriq; eius in concione combuſti. Auctor hiſtoria ſecunda Herodotus, deos à Pelaſgis nullis cultos cognominibus, *[Deorũ appellatio unde.]* quando ea necdum auditu noſſent. Deos autem, ideſt θεοὺς nominaſſe, uelut κόσμῳ θέντας τὰ πάντα πρήγματα, ideſt ordine ſuo diſtribuens omnia. Tralatio Latina parte hac confuſanea circumfertur. Cæterum, quod eſt à me comprobatum pauloante, in libro De myſteriis ita cõfirmat Iamblichus, Ante omnem (inquit) rationis uſum ineſt naturaliter inſita deorum notio. Et alibi, Eſſe animæ (inquit) eſt quoddam intelligere, ſcilicet deum unde dependet. Porrò eſſe noſtrum putat, deum cognoſcere, quia præcipuum animæ ſit intellectus: in quo idem eſt eſſe, quod intelligere diuina actu perpetuo. Sed & Plutarchus, Deos (inquit) opinatur, quiſquis bene ſentit. Galenus in libro De philoſophi hiſtoria: Dei, inquit, notionem habemus ex pulchritudine operum *[Dei cognitio ex operibus.]* illius & excellentia. Propterea & Euripides,

ἀείδω

ἀςέρων δ' ἐν οὐρανῷ ποίκιλμα τέκτονος σοφοῦ.
ideſt, ſtellæ in cælo uarietas ſapientis fabri.

Quàm abſurda prioribus deorũ uarietas. Deus ignotus Athenis. Dei ſummi deſcriptio. An rectè in dei mentione apud Ariſtotelem ζῶον transferatur animal. Sanitas dea, cui dicarentur capilli. Cæleſtia qui primum adorarint. Vnde dicatur theos. Cæleſtia an uiuant. Apomyius Iupiter. Spodius Apollo. Gratiarum ſacra. Dii maiorum gentium & minorum. Lexiarchicum quid. Thraſeæ hiſtoria. Iupiter liberator. Caput II

ATqui ipſum hoc numen immẽſum, inenarrabile, auguſtiſſimũ, omnemq; humanæ mentis captum excedens, ex ipſa hac maieſtate præcelſa mirum eſt, quantas quamq; abſurdas interdum ambages in mortaliũ animis pepererit. Nam ignotis etiam diis fuiſſe Athenis erectas aras, Philoſtratus ſcribit: meminit Laertius quoq; in Epimenide: ut de Pauſania taceam, Ἑλλάδος περιηγήσει, ad Phalerum θεῶν ἀγνώστων βωμοὺς ſtatuente. In Canonicis uerò decretis adnotatum ab interprete eſt, Apoſtolum Paulum quum eiuſmodi aram uidiſſet titulo notiſſimo, Ignoti uidelicet dei, in quo uiuimus, mouemur, ſumus: altius intonuiſſe, Quem uos ignotum dicitis, ego prædico. Hunc Plato, ſicuti ex Speuſippo didicimus, ita deſcribit (etiam ſi non excidit quod eſt allatum paulò antè) Viuens immortale, per ſeipſum ad beatitudinem ſufficiens, eſſentiam ſempiternã ipſius boni cauſam. Addit ex Platonis eiuſdem ſententia Apuleius, Incorporeum, aperimetron, beatum, beatificum, omnium patrem, optimum, nulla re indigentem, cuncta conferentem. Ariſtoteles quoq; duodecimo Metaphyſicæ ſic propemodum, Deus eſt (inquit) ut aſſerimus, quod uiuit, & æternum atq; optimum eſt, ideſt quod ipſum uita eſt optima, æterna, ac tota ſimul. Qua in parte amplius ex Cænotimone aduertẽdum, falli interpretum pleroſq;, à quibus ita tralatum inuenias, Deum eſſe dicimus animal perpetuum, optimum. Id quod Ariſtotelis ſapientiam haud reſipit, nec uerborum congruit exquiſitæ rationi, quæ rebus coaptari debet. Animal enim Latinè nunquam de deo aut de intelligentiis dictum eſt, ſed nec dici ualet, niſi ab iis qui ex corpore atq; anima conſtare opinantur deum. Id enim Latinè animal eſt, quod non ab anima Græci, ſed à uita, nomine inflexo pronuntiant. Proinde rerum uim intuitus Ariſtoteles, quia uitam optimam & re ipſa æternam, ideſt actu eſſentiaq; eſſe approbat in deo, ſtatim infert, Deum eſſe non animal, quod anima conſtat & corpore, ſed ζῶον. ζωὴ quippe, uita eſt Latine. Quare hic ζῶον non animal, ſed aut uiuens, aut id genus quippiam ab uita corriuatum, interpreti reddendum fuit: niſi quòd ſic animal ab anima, ideſt uita deflectitur, ut zoon Græcè ab zoe. Animam dici de uita, nec grammatici ignorant, & comprobat in dei mentione Plinius. Ob id magis utiq; mirum, Græci hominis ſupercilium iſta minuta adeo præteriſſe, tamen in uexandi Platonis maieſtate & multus eſt, & ſæpe ridiculus cauillator. Vbi autẽ diximus, Vita æterna, tota ſimul: quia Græcè eſt συνεχής, transferunt alii, continua: inſcitè opinor, & inepte. Nam ſi de re agatur per partes extenſa, rectè ſyneches continuum dicitur: ſi uerò de eo quod partes aliam extra aliam non habet, imperitiæ fuerit maximæ non tranſtuliſſe totum ſimul. Hæc enim uerba & communiter tempus reiiciunt, & propriè poſitionem quoq;. Eſſe uerò innumeros, quidam prodidere. Nam & Chryſippus, quem Stoicorum ſomniorum uaferrimum interpretem Epicureorum nuncupat ſchola, magnam congregat & ipſe ignotorum deorum turbam, atq; ita ignotorum, ut eos ne coniectura quidem informare (ut ille ait) poſſimus. In Sicyonia etiam ὑγείας, ideſt Sanitatis ſimulacrũ celebriter cultum, adnotauimus. Quod uix tamen comparebat, paſſim illi à mulieribus capillis dicatis, quos deæ honori reſecari, moris illarum eſt. Ambiunt & Babyloniæ ueſtis Telamones. Quin Herculem in Olympia rem diuinam obeuntem, quum muſcarum multitudine infeſtaretur, Ioui ſacrificaſſe ἀπομυίῳ, protinusq; ultra Alpheum muſcas eſſe abactas. Sed & Elei itidem Ioui Apomyio dicuntur quandoq; immolaſſe. Apollinem cognomẽto Spodium Thebis cultum, animaduerto: cuius ara ex ſacrificiorum cineribus foret conſtructa, unde nata cognominis ratio. Gratiis Eteoclem ferunt Andrei & Euippes filium, ſicuti à

Bœotiis memoratur,hominum primum rem diuinam feciſſe:quibus eſſe tres item placet,etiam ſi nomina non tenent. Gratias haberi quidem duas,inter Lacedęmoniorum placita eſt, quas nuncuparint κλητᾶν καὶ φαεννᾶν. Tres ſunt apud Athenienſes ad Acropolin,ubi & arcanam multis teleten agunt:has in Theogonia cecinit Heſiodus eſſe Iouis & Eurynomes filias: nomina uerò hæc facit,Euphroſynen,Aglaiam,Thaliam. Antimachus Ægles filias pronuntiat,& Solis. Gratiarum ſimulacra ueteribus non fuere citra indumenta, inquit Pauſanias: at poſteri neſcio cur nudas pingere ac ſculpere adorti ſunt,antiquorum ratione mutata. Democritus duos eſſe deos opinatur,Pœnam & Beneficium. Sicuti in Acrocorintho fuiſſe prodit Pauſanias,Neceſſitatis ſacellum & Violentiæ:ſed ingredi(inquit)putatur haud legitimum. Multas item gentium per fœtidos iurare cibos,proditum eſt:ſiquidem cepas alliumq́ inter deos iureiurãdo habet Ægyptus:Harpocratem quoq́ habuit eadem,& Cynacephalum, ſiue Anubim:quorum imagines digitis geſtare,moris etiam Romani fuit quandoq́. Sunt qui deos maiorum dicant gentium,quod Cicero ſignificat,ſummates illos,ſemperq́ decuriæ habitos diuinæ,quos Aurelius Auguſtinus ſelectos item uocat. Minorum autem gentium ratione eadem ex hominibus illuc tralatos,qui & aſcriptitii queant dici, necnon allectí,quos παρεγγεγραμμένους uocant Græci,& μετοίκους, uelut aduenas. Nam priores illos ἐγγεγραμμένους malunt nuncupare,quando Apollinem Lucianus ἐγγεγραμμένον, id eſt ſcriptum in deorum duodecim lexiarchico,ſcribit. Erat autem eo nomine libellus,in quo adultorum iam nomina perſcribebantur. Quibus deniq́ paterna dirigere ac gubernare permitteretur, διὰ τὸ τῶν λήξεων ἄρχειν, quia hæreditatis iam & bonorum ſunt compotes,quæ λήξεις nuncupantur. Scitu dignum id quoq́:omnium primos qui olim Ægyptum occupauerant,cæleſtia ſuſcipere atque adorare cœpiſſe,noctium ſerenarum beneficio,& quia plurimum ſub dio agerent,ita exigente mundi ſitu eo. At Plato in libro cui titulus Cratyli eſt,de recta nominũ ratione diſſerens: Videtur mihi,inquit,Græcorum priſci deos ſolos putaſſe eos,quos etiam his temporibus Barbarorũ plurimi arbitrantur,ſolem,lunam,ſtellas,terram,cælum. Et quum hæc omnia perpetuo in curſu eſſe conſpicerent,ab hac natura τὸ θεῖν, hoc eſt currendi, θεοὺς id eſt deos nominaſſe. Nec mirum id uideri admodum debet,præſertim ſi ueterum ſapientum in iis placita curioſius diſcuſſerimus. Nam cæleſtes ſphæras habere animas, non Platonici modò,ſed omnes etiam Peripatetici confitentur. Id ipſum & ſecundo Cæli docet Ariſtoteles:ruſus ſeptimo & octauo Naturalium,ſecundo De anima,undecimo Diuinorũ: Theophraſtus quoq́ eiuſdem diſcipulus libro De cælo:ſed & Auicenna,& Algazeles ſummopere confirmarunt. Auguſtinus Aurelius in Enchiridio, & Thomas Aduerſus gentes libro ſecundo,tradunt,Nihil quantum ad Chriſtianam doctrinã ſpectat,intereſſe,cæleſtia corpora animas habere uel non habere. De elementis conſtat apud Platonicos:ambigunt recentiores Peripatetici. Porrò cæleſtia uiuere, eſſeq́ animata aſtronomici auctores concedunt, Ptolemæus præſertim & Albumaſar & Zaeles:quod & Hali confirmat,illos deridens,qui uiuere cæleſtia diffidant,& hoc Ptolemæum ſequutus:idem Aratus arbitratur,& Manilius. Deniq́ Theophraſtum dicere ſcimus,Non eſſe philoſophum,qui cæleſtibus abneget uitam. Quin Orphei theologia ſphærarum animas ita partitur,ut cuilibet geminam contribuat uim,unam in cognoſcendo poſitam,alteram in ſphæræ corpore uiuificando atq́ regendo. Ergo in elemento terrę illam uim Plutonem Orpheus nominat,hanc Proſerpinam:in aqua Oceanum illam,hanc Tethyn:in aere,fulminantem Iouem ac Iunonem:in igne,Phanetam & Auroram:in anima ſphæræ lunaris illam Bacchum Licnitem,hanc Thaliam Muſam:in anima Mercurii,Bacchum Silenum & Euterpen:Veneris,Lyſium & Erato:Solis,Trietericum & Melpomenen:Martis,Baſſareum atque Clio: Iouis,Sebaſium & Terpſichoren:Saturni,Amphietum & Polymniam:octauæ ſphæræ,Pericionium & Vraniam:in anima uerò mundi uim priorem Bacchum uocat Eribromum,ſecundam uerò Muſam Calliopen: ſingulis porrò Muſis unum præficit Bacchum, quoniam is ſymbolicos & opertè diuinæ cognitionis nectar prudentioribus monſtrat. Verum enimuero ne quid uelut in utranq́ conſopiti aurem,prætereamus,Hebræos obſeruauimus

uimus

uimus ſolos ex omnibus pia ſanctaq; conſideratione, primum elementa & quæ ab elementis cōpoſita ſunt, ſolem ſimiliter & lunam ac ſtellas reliquas & cælum ipſum, non ſolum deos non eſſe, uerum etiam animæ penitus expertia, iudicaſſe. Nicolaus quoq; theologus in Geneſeos caput primum: Corpora, inquit, cæleſtia inanimata ſunt, & ſine ſenſu: ex Damaſceni doctrina. Auguſtinus item loco eodem, Solet quæri, inquit, utrum hæc luminaria ſola ſint, an habeant rectores ſpiritus, & ab eis uitaliter inſpirentur, ſicut per animas animalium carnes animantur. Sed de tam obſcura re nil temerè credendum. Alii uerò, quæ dicantur de hominis animo, ad cæli quoq; animum poſſe transferri, opinantur, & eſſe illum cæleſtem hominem. Nam & Timæus prodit, temperatos animos noſtros ab opifice deo in eodem cratere, ex iiſdemq; elementis cum cæleſtibus animis. Inde uidendum, aſtruentibus eruditis, ne nos illorum ſeruos uelimus, quibus nos fratres cooptauit natura. Illud adnotatu non indignū: Thraſeam philoſophum quando Neronis iuſſu moriens præciſis uenis manum extēdit, inclamaſſe, ζεῦ ἐλευθέριε σοὶ τοῦτο τὸ αἷμα σπένδω. Sunt qui Senecæ hoc contribuant, quum hiſtoriæ ſuperioris auctor ſit Dion.

Diuinorum inſcitia ubi exorta primum. Deorum multitudo ex Varrone. Item deum eſſe unū, nomina plura. Stator unde dicatur. Strator qui. Quid Amum. Quid Phtha, & Oſiris. De Meliſſeo item, & Meliſſa, ac Iunone, & Nymphis, ac Boni templo. Nomii montes. Pannomius. Melpia locus. Marnas Iupiter.

Caput III

AT enim curioſior aliquis, neq; (quod dicitur) hoc contentus Catone, inſtet protinus urgeatq; infeſtius, ecquid compertius exploratiusq; in literas mittere aggrediamur, qui nam primi potentiam omnia ſupereminentem, longè lateq; infinitæ naturæ germina propagantem uel diſſimulare cœperint, uel mox etiam prorſum neſcire, multa perobruti rerum caligine. Mihi uerò multa diu uerſanti ex Arabum gētibus tantæ inſcitiæ, maliq; planè contagioſi primordia, & in proximos quoſq; craſſantem primò labem, inde latius profudiſſe incendium uidetur, quo uniuerſus ferè deflagrarit orbis. Chananæos uerò in eo terrarum ſitu ſacræ ſtatuunt literæ: iam inde à Cham uno ex Noe liberis corriuatos. Cui quum ob impietatem diras extuliſſet pater imprecationes, nullis etiamnum is imbutus diuini cultus rationibus, raptim à parēte reuulſus in Arabas ſeceſſit. Vnde mox diuinitatis inſcitia inibi irroborata primum, in plures data. Hincq; numeroſa deorum ſeries pro cuiuſq; libidine aut commodo eatenus extumuit, ut Varro Terentius deos ad calculum reuocet ab hominis exorſus cōceptione, initiali exordio à Iano deducto, numerumq; ad decrepiti prouehat metas: in quibus aſtituit Næniam, quæ in ſenum recinatur funeribus. Inde uerò in digitos mittit deos alios, qui non ad ipſum quidem pertineāt hominem, ſed ad ea quæ ſunt hominis. Quo in genere uictus eſt ac ueſtitus, porrò & quæ uitæ uſibus neceſſaria, præmonſtrans in omnibus, quod ſit cuiuſq; munus. Quin & municipales in Italia leguntur dii, ſicuti Cruſtuminorum Delucntinus, Narnienſium Viridianus, Æſculanorum Ancharia, Volſcinienſium Nortia. Adeo colebat unuſquiſq; quod uolebat, ut non prouinciis modò, ſed & ſuus eſſet unicuiq; ciuitati deus. Præſtò tamen ſunt, qui nomina quidem eſſe fateantur plura, deum tamen unum. Sic non aliud eſſe naturam, quàm deum ipſum interpretantur: hoc eſt, toti mundo & partibus eius inſertam diuinitatis rationem. Iouem quoq; optimum maximum nobis ipſum hunc ingerere. Quin & Statorem quoq;, quem ſic appellatū produnt hiſtorici, quòd poſt uotorum conceptionē nuncupationemq; fugientium Romanorum ſteterit acies. Sed id rectius multò, & uero conſonū magis, principem illum & uniuerſalem architectum deum dici Statorem, quòd ſtent beneficio eius omnia. Illum Græci στήσιον uocant, cuius erat templum in ſacræ uiæ principio, qua ſcanditur palatium. Epiſtaſion tamen interpretatur Plutarchus. Strator autē qui ſit, aperit in Caracalla Spartianus: Quum, inquit, illum in equum ſtrator eius leuaret, pugione latus confodit. Sic Digeſtis De officio proconſulis Vlpianus, Nemo proconſulum ſtratores ſuos habere poteſt, ſed uice eorum milites miniſterio in prouinciis funguntur: ii uerò non abſimi-

les(opinor)his fuere, quos modò ſtapherios uulgò nũcupamus. Sunt qui ſtratores intelligant, qui præcurrentes caſtris metandis loca complanarẽt, pontes pararent, hoſce inſtructores dici à Vegetio quoq;. Sed ad deum redeo. Fatum item ſi hunc dixerimus, non aberrarimus. Nam ſi eſt fatum implexa cauſarum ſeries, ille eſt omniũ cauſa princeps, à qua propendent reliquæ. Deniq; tot excogitari cognomenta queunt, quot eius recognoſcimus munera, ne nunc indigitamenta excutiamus omnia. Nam & in libro De myſteriis Iamblichus: Opifex (inquit) intellectus, qui & ueritatis eſt dominus, atq; ſapientia, quatenus in generationẽ progrediens, occultam latentium rationum potentiam traducit in lucem, Amum Æ gyptiaca lingua uocatur. Quatenus autem ſine mendacio peragit omnia, & artificioſe ſimul cum ueritate Phtha nuncupatur. Græci uerò hunc Vulcanum nominant, artificioſum duntaxat conſiderantes. Quatenus uerò effector eſt bonorum, appellatur Oſiris, aliasq; denominationes habet, propter potentias actionesq; differentes. Illud tamen parte iſta haudquaquam tranſmiſerim, quod à Didymo proditum ſcimus in libris enarrationis Pindaricæ: Meliſſea Cretenſium regem diis primum rem obiiſſe diuinam, ac ritus nouos ſacrorumq; pompas introduxiſſe. Huius porrò filias Amaltheam & Meliſſam, quæ Iouem puerum caprino lacte ac melle cõnnutrierint. Vnde datum mythicis locum configendi, aduolaſſe apes, atq; os puerile ſucci blandiſſimi liquore colliuiſſe. Meliſſam uerò magnæ matri ſacerdotẽ fuiſſe inſtitutam primam: unde propagatum mox, ut quibus eiuſdem iniungeretur ſacerdotii functio, Meliſſæ item dicerentur. Quin & abutendi ratione aliorum quoq; ſacrorum myſtidas eodem cenſeri nomine, auctor aſtipulatur Pindarus, quum ait, ταῖς ἱέραις μελίσσαις τέρπεται. Factum uerò hoc de inſecti puritate. Sunt & qui ſacris aſſiduè obuerſantes nymphas dici rectè Meliſſas opinentur: de quibus Patareus Mnaſeas ſic prodidit ferè, primas ab carnium eſu, quam ſarcophagian uocant, homines abduxiſſe, arboreis inſuefactos frugibus, quo nomine Cereris ſacrũ abſq; nymphis haud obiri, quod omnium principes fructus præmonſtrarint, ſedarintq; τὴν ἀλληλοφαγίαν, & uerecundiæ cauſa ex hyle indumenta excogitarint. Obſeruatum in ſcientiſſimorum theſauris, Meliſſas item dici in generationem prodeuntes animas, præcipuè per iuſtitiam uitæ opera obituras, indeq; patriam repetituras, quando eſt apis φιλόσοφον animal, in primis autem iuſtum. Nuncuparunt uerò ſic, ἡδονῆς οὔσας ἐργαστικάς. Ex quo de animis Sophocles,

βομβεῖ δὲ νεκρῶν σμῆνος, ἔρχεται τ' ἄλλη.

Cereris autem ſacerdotes, Meliſſas ueteres appellarunt, ceu terreſtris deæ myſtidas. Sed & ipſam Proſerpinam μελιτώδη. Lunam quoq; generationis præſidem, Meliſſam dixere. Lunæ altitudo taurus. Apes uerò βουγενεῖς dicuntur. Et in generationem pergentes animæ βουγενεῖς. Sed & Buclopus deus generationem latenter audiens. Sed non utiq; prætereunda Æ liani admiratio eſt, prodentis, Barbararum gentium ſapientiam uideri laude dignam, quando nulla prorſum ἐς ἀθεότητα ἐξώκειλε, ideſt eò producta eſt, ut deum negaret, aut omnino ambigeret, Sit'ne prouidentia ulla, an temerè ferãtur omnia. In quam ueſaniam dilapſos nouimus, Euemerum Meſenium, Diogenem Phryga, Hippona, Diagoram, Soſiam, Epicurum. Illud non negligendum, poeticam quod inſtruit enarrationem: Temenum Pelaſgi filium in Arcadia Stymphalum habitaſſe antiquam, atq; inibi Iunonem ab eo educatam, & deæ ſacrum inſtitutum triplex ex trium ratione cognominũ. Siquidem Parthenon uocauit puellam adhuc: at Ioui nuptam, τέλειαν ideſt adultam. Diſſidentẽ uerò cum eodem, ac Stymphalum denuo repetentem χήραν, ideſt uiduam. Apud Menalum fuiſſe dicitur ἀγαθοῦ ναός, ideſt Boni templum. Id referendum ad Iouem Pauſanias ſuſpicatur: quoniam ἀγαθῶν δωτῆρες οἱ θεοὶ εἰσιν ἀνθρώποις, Ζεὺς δὲ ὕπατος θεῶν ἐστί. Panos præterea ſacellum locis aliquot excitatum legimus, eſſe quoq; qui opinentur, eiuſdem eſſe pontificii hominum uota ad exitum perducere, quin & ſceleſtis pro dignitate ac meritis rependere. Sed & olim eſſe uaticinatum, traditur item. Affuiſſe uerò illi πρόφητιν Erato nympham, quæ Arcadi Calliſtus fuerit iuncta. Prope Lycoſuram eſſe dicũtur montes Nomii, in quibus & Panos Nomii ſacellum. Melpiam, ideſt μέλπειαν, uocãt locum, quòd inibi fiſtulæ melos compererit Pan. Montibus factum nomen putant ab eius dei paſtionibus: etiam ſi à

nympha

nympha credunt Arcades. Fuit & in Parthenio monte Panos delubrum, ubi & teſtudines conficiendis lyris peraccõmodas haberi, proditum memoriæ eſt, quibus tamen parcunt, quòd Pani ſacras opinentur. Gazæ Iupiter colebatur, Marnas nuncupatus: quæ Cretenſibus uox indicat uirginem. Hieronymus, Gazæ Marnas luget incluſus. meminit auctor idem in Enarrationibus in Eſaiam. In hac uerò deorum fuſiore pragmatia nec illud neglectui habuero, quod eſt ab Oenomao traditũ: triginta millia deorum in orbe terrarum fuiſſe culta, quod ipſum & uates aſſeruerit Heſiodus. Hinc obrepſiſſe, opinor, petulantius in blaſphemias prorumpentibus, ut alliſa quodam modo patientia, facturos ſe quippiam triginta millium diabolorum nomine, non citra impietatem pronũtient. Carmina Heſiodi ipſum hoc aſtruẽtia, ſi quis requirat fortè, ſunt hæc:

τρὶς γὰρ μύριοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
ἀθάνατοι Ζηνὸς, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.

Scribit inibi Proclus, hoſce dæmonas à deis abiunctos intelligi, & ab hiſce dæmonibus, quos ex hominibus factos, idem cecinit poeta. Trecentos item fuiſſe ueteribus Ioues, adnotatum à Varrone eſt, ac à Septimio Florente repetitum.

Platonem, & Platonicos nonnullos ſentire, unum modò eſſe deum. Deus unde. Caput IIII

SEd rurſum obiiciat ſe quiſpiam, & quoniam à Platonicis tam reuelli neſcimus, quàm nolumus: quod hi nunquam non fidem tueantur ſuam literarum magnitudine, ac recondita ſupellectile, quęrat ſolicitius, quid nam parte hac illorum coryphæum Platonẽ ſenſiſſe, opinemur, quid ue cæteris inſinuemus de tanto aſtruendum philoſopho. Ego uerò, ut qui norim elogium illud ſæpe repetendum, pauculis modò mutatis, Platonicos planè Chriſtianos fore. Nam & Auguſtinus ſapientiæ profunditatẽ admiratus, neminem eo philoſopho propius religionis noſtræ pulſaſſe metas, ſcribit. Obſeruaſſe uideor ab eminentiſſimo quidem uiro plures ſæpe nominari deos, uerũ non tam deos intelligi, quàm diuinos angelicosq́, ac cæleſtes dei miniſtros. Nam angelos non fuiſſe Platoni incognitos, aſtipulatur & Florens Septimius in Apologetico. Siquidem in Parmenide ac Timæo unicum, & per ſeipſum eſſe ſancit deum. Inſequuti uerò doctoris ueſtigia ſingulari ingenio, eloquentia non incurioſa Platonici multi, unum modò eſſe deum, ratione triplici probare connituntur. Primò, inquiunt, quia ſumma eſt unitas. Nam ſi quodlibet ſummum eſt unicum, quid magis unicum eſt, quàm ſumma unitas? Eſt etiam unus, quia eſt ueritas. Summa enim ueritas una eſt. Nam ſi duæ ſummæ ueritates eſſe dicantur: aut una earũ habet, quicquid habet altera, aut non. Si prius datur, una eſt, non duæ: ſi ſecundum eſt, neutra eſt ſumma: deeſt enim iſti illud ueritatis quod in illa eſt, & illi quod eſt in iſta. Item unus eſt deus, quia ſumma eſt bonitas. Summa quippe bonitas, quicquid boni reperiri uſquam poteſt, complectitur. Quòd ſi duas induxeris bonitates ſummas, quicquid boni eſt in una, eſt & in altera: alioqui neutra eſſet ſumma. Et ſecundum boni ipſius naturã unum ſunt, non duo, neq; eſt aliquid aliud illis admixtum, præter bonitatis naturã, quia ſummæ non eſſent, ſed inquinatæ. Vnum itaq; ſunt omnino. Propterea Manichæis, gnoſticisq; philoſophis aſſentiendum nullo modo eſt, duos eſſe deos aſtruentibus. Quorum alter ſit bonorum omnium auctor, alter uerò malorum. Nam ſicut deus, qui bonorum eſt auctor, ſummum bonum eſt, mali totius expers, ita contrarius ſummũ malum, omni bono priuatum. Hic igitur neq; aget quicquam, neq; cognoſcet, neque uiuet, neq; erit omnino: ſiquidem eſſe, uiuere, cognoſcere, bona, expetendaq; ſunt. Vnum igitur omnino ſit rerum principium, & uocetur unitas, quia per excellentiſſimam ſimplicitatem ſupereminet omnia: ueritas, quia producẽdo eſſe dat omnibus: bonitas, quia producta ad ſe reuocando, præſtat & bene eſſe. Atq; ut tradit Ioannis apoſtoli theologia, theologorum omnium diuiniſſimi, quem Platonicus Amelius libẽter amplexatur, unitatem uocato principium, ueritatem principii rationem, bonitatem deniq; principii rationalis amorem. Dicitur uerò deus, uel θεὸς, ut Damaſceno placet ac repetit Thomas in libro De ueritate, ab αἴθειν, quod ardere eſt. Cæterum etiam ſi ardere pronuntiatur de deo metaphoricè, non tamen & nomen hoc deus. Cæterum, poſtea quàm parte hac ſa

DEI INVOCATIO, ET LAVS. & Mercurio.

tis ſuperq; euagati ſumus,cum Mercurio ita coronidem impingamus. Sanctus es deus pater omniũ:ſanctus deus,cuius uoluntas à propriis implet poteſtatibus:ſanctus deus qui tuis familiaribus innoteſcis:ſanctus es,quem nunquam creauit natura:ſanctus es, omni poteſtate ualidior:ſanctus es,omni excellentia maior:ſanctus es,omni laude melior. Excipe uerborum ſacrificia ſancta,ab anima & tibi dedito corde manantia. Ineffabilis,ſolo ſilentio prædicande ab eo,qui fallacias ueræ cognitioni contrarias declinauit,annuè nos corrobora,atq; huius gratiæ participes effice eos,qui in ignorantia uerſantur. Ipſe pater es uenerãdus,homo autem tuus ſanctitate unà tecum potiri exoptat, quum poteſtatem illi omnium arbitriumq; conceſſeris.

Super Memnonis ſepulchro & ſtatua ex Gręcis adnotata pluſcula,unde Iuuenalis illuſtratur. De Rhodio Memnone,ac Palto, Dipalto, Euhelio,& Memnonidibus. Suſa cur dicantur. Item quid Apaſtia,& Paſtus. Caput V

MEmnona poetis cantatiſſimum nemo non nouit. Comperta nobis nonnulla de eo ſunt,iis planè adnumeranda quæ præcipuè digna admiratione ſunt in naturæ contemplatione,uel etiam quæ fidem rei nouitate uix impetrant. Ac de Memnonis quidem ſtatua mox paulo. Interim ſepulchrum eiuſdem pergamus illuſtrius facere,hiſce memoriis inſpergendo, quæ grauis auctor Ioſephus prompſit in literas:cuius hiſtoria, quia minus inuſta mendacio eſt,in cuiuſq; animum facile quod ſubnectemus poteſt irrepere:quod ita habet, Eſſe Ptolemaida Galilææ ciuitatem montibus hinc inde ferè obmunitam,conuallamq;:ſiquidem à meridie Carmelo conſtipatur,à Septentrione uerò quem uocant incolæ Scalam Tyriorum:ab urbe duorum ferè ſtadiorum interſtitio fluuiolus offert ſe Beleus nomine:eius in propinquo Memnonis eſt ſepulchrum, cui adiacet locus omnium admiratione digniſſimus:ea eſt ſpecies uallis circumactæ in orbem,quę uitream harenam emittit,alioqui & ſingulare miraculum adeſt. Commeant illuc numeroſi nautæ genus terræ aucturi:ſed quicquid inde egeſtum fuerit,repletur mox : eadem ſemper campi facies. Produnt peritiores,uentorum id opera contingere,qui ex circumiectis ſuperciliis difflatu ſuggerãt metallum. Nec tamen uno ibi eſt miraculo natura contenta:quicquid aliunde congeſſeris harenæ,tranſit eueſtigio in uitrum:quòd ſi ultra loci margines fuerit denuo profectum,in habitum priorem eadem redit celeritate. Illud porrò non negligendum,quod ad Memnonis ſpectat ſepulchrum:nam in Troade id ſtatuit Strabo:ita enim libro tertiodecimo ſcribit, Vltra Eſapi hoſtia tumulus quidam occurrit,in quo uiſitur Memnonis ſepulchrum eius,qui Tithoni filius fuit:cui proximus etiam Memnonis uicus. Dicat aliquis,Memnonẽ eum de quo Ioſephus,ab hoc fuiſſe diuerſum. Nam & Strabonis eiuſdem monumenta Rhodium habent Memnona,qui fuerit Perſici ductor exercitus,& Hermiam eunuchum circumſcripſerit, quiq; Platoni Ariſtotelíq; dediſſet operam:mox uerò principatu etiam potitus:uel id Memnoni fortè obueniſſe,quod & claris plerunq; uiris,quibus imaginaria ſepulchra multis in locis admiratione uirtutis quandoq; excitata fuiſſe,obſeruauimus. Nam Strabo idẽ alibi : Memnon,inquit,ſepultus dicitur circã Paltum Syriæ iuxta flumen Bandam,ut Simonides ait,Paltum uerò Syriæ ciuitatem agnoſcit etiam Stephanus,unde ſit gentile nomen Paltenus,uti à Damaſco Damaſcenus. Sed eſt item Paltum teli genus Arriano libro primo. Meminit Xenophon,quum alibi,tum Rerum Græcarum tertio:unde apud Sophoclem in Aiace Maſtigophoro,quod adnotaruut ſcholiaſtæ. Dipaltus me perimeret,quod eſt manu utraq; καὶ ἀμφιδεξίως, ac tota ui. Dicitur & παλτὸν πῦρ, pro fulmineo igne deſuper excuſſo,Strabonis auctoritatem ſuffulcire Plinii quoq; calculus uidetur, ſic fermè libro ſexto prodentis, Ægyptiorum bellis attrita Æthiopia eſt, uiciſſim imperitando ſeruiendoq; clara & potens,etiam uſq; ad Troiana bella,Memnone regnante. Et Syriæ imperitaſſe eam,noſtroq; littori ætate regis Cephei,patet Andromadæ fabulis. Porrò de Memnonis ſtatua in Baſaltæ lapidis mentione Plinius idem ita ſcribit, Non abſimilis(inquit)illi narratur Thebis delubro Serapis,ut putant Memnonis ſtatua dicatus , quem quotidiano ſolis ortu contactum radiis crepare dicunt. Philoſtratus etiam in Iconibus:Memnon,inquit,in Æthiopia deformatus eſt in

lapidem

Ioſephi hiſtoriæ laus.
Ptolemais galilææ ciuitas.
Scala Tyriorum.
Beleus fluuius.
Memnonis ſepulchrũ ubi.
Harenæ uitreæ mirum.
Memnon cuius filius.
Memnonis uicus.
Memnon rhodius.
Banda fluuius.
Paltus urbs.
Paltenus.
Paltum quid.
Dipaltus.
παλτὸν πῦρ.
Memnonis ſtatua.

lapidem nigrũ,ſedentis habitu. Solaribus radiis ſtatua ubi contingitur,uelut plectrum
incidens ſol in Memnonis os,elicit inde uocem:meminit & in Heroicis. In Toxari Lu
cianus prodit,Demetrium Sunieum peregrinationem obiſſe in Ægyptum,ut Pyrami *Demetrius sunieus.*
des ſpectaret ac Memnonem, quod illas inaudiſſet quãuis altiſſimas,umbram tamen
non iactare. Memnonem uerò ad exorientem ſolem inclamare. Strabo ibi ſe adfuiſſe
ſcribit cum Ælio Gallo & amicorũ multitudine ac militum:circiterq; horam primam
ſonitum audiuiſſe,ſiue à baſi,ſiue à coloſſo,ſiue à circumſtantibus de induſtria factum.
Id enim(inquit)haudquaquã affirmarim,quum propter incertam cauſam omnia ma-
gis ſubeat,ut credam quàm ex lapidibus ſic compactis concinnatis'ue crepitum ædi.
Pauſanias miratur in Megarenſium mœnibus lapidem,quem ſi quis calculo percuſſiſ- *De megarensium moeni[bus]*
ſet,non ſecus inſonaret ac lyra. Sed multo me(inquit)maiore admiratione affecit Ægy *mirum.*
ptiorum coloſſus,qui Thebis Ægyptiis eſt,poſtquàm Nilum traieceris. Vidi enim ad *Ægyptiorum colossus*
hoc uſq; tempus ſtatuam ſedentem iuxta eum locum quem Syringas uocant. Eam ple *Syringes locus.*
riq; Memnonem dicunt,quem ex Æthiopia profectum in Ægyptũ ueniſſe arbitran-
tur,ac Suſa uſq;. Thebei Memnonẽ negant,ſed quendam popularem ſuum eſſe aiunt,
cuius ea ſtatua ſit. Audiui etiam,qui hanc Seſoſtri ſtatuam tribuant,quam Cambyſes
mutilauerit. Reliquum corpus ſedet, καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ἀνίσχοντος ἡλίου βοᾷ, καὶ τὸν
ἦχον μάλιστα εἰκάσει τις κιθάρας, ἢ λύρας ῥαγείσης χορδῆς. ideſt,& quotidie inſonat oriente
ſole,quem ſonitum ſimilem dixeris diruptæ chordæ in lyra uel cithara. Legimus por-
rò Tyaneum Apollonium ueniſſe quandoq; in Memnonis templum,deq; eo Damin
ita retuliſſe,Auroræ filium fuiſſe Memnonem:occubuiſſe uerò non apud Troiam,quò *Memnon auror[ae] filius.*
etiam neq; ueniſſe illum ſatis cõſtet:ſed in Æthiopia,quum regnaſſet apud Æthiopas
per generationum quinq; ſpatium. Ipſos tamen Æthiopas,quando longiſſimæ ſunt ui *Aethiopes longissimae uit[ae]*
tæ extra mortalium reliquorum conſuetudinem,quaſi in adoleſcentia Memnonem lu
gere,quæq; in acerbis promi funeribus ſoleant,facere. Locum præterea,ubi erectum *Memnonis templum*
ſteterit templum,antiquo foro conſimilem fuiſſe:cuiuſmodi uiſebantur multa in uetu-
ſtiſſimis ciuitatibus,ubi etiamnum columnarum extant fragmenta & parietum ueſti-
gia quædam. Porrò ſedes ac Mercurii ſimulacra. At Memnonis ſtatuam adoleſcentis *Memnonis statua quo[modo]*
impuberis imaginem referre:eſſe autem ex nigro lapide confabricatam,& ad ſolis ra-
dios conuerſam,utroq; pede ſolum attingentem:erectas autem manus ſedi inniti,ho-
minis ſurgere uolentis ſimilitudine quadam:at oculorum & totius oris habitum,quaſi
loquẽtis eſſe hominis:ubi uerò ſolis radio percutitur,quod matutino euenit,tum utiq;
ſummam parere admirationem,loqui enim tunc perhibent,ubi primum ad illius os ra
dius peruenerit:nam ſplendentes oculi lætiq; ad ſolem expoſiti ſunt,ueluti eorum qui
ualde ſolis aſpectum tolerare poſſunt,quos Græci εὐηλίους uocant,hoc eſt euhelios. *euhelij.*
Scribunt item ex Græcis nonnulli,Memnona apud Ilium Æthiopibus quidem præ- *Memnon an aethiops.*
fuiſſe, Æthiopem tamen non fuiſſe,uerum apud Perſica Suſa,& fluuium Choaſpem
gentibus illis imperaſſe. Argumẽto autem eſſe,quòd à Tithono Memnonis patre Su- *Susa a Thitono condit[a]*
ſa dicantur condita,uel(ut alii)à Memnone potius. Dictam uerò urbem à liliorum co- *Susa unde dicta.*
pia,quæ gentium earum uocabulo dicantur ſuſa. Sed illud etiamnum euidentius:Su-
ſorum arcem à Memnone Memnoniũ uocari. Suſios item Ciſios appellari,quia Mem *Memnonium arx.*
nonis matrem Ciſiam uocet Æſchylus. In Pauſaniæ monumentis lectum eſt,Memno *Susij etiam Cisij.*
nem Æthiopum quidem fuiſſe regem,non tamen ex Æthiopia Ilium ueniſſe,uerum à *Cisia memnonis mater.*
Perſicis Suſis & Choaſpe,quæ ſibi ſubiecerat loca. Nam ſunt auctores quoq;,quotan-
nis aduolare Ilium ex Æthiopia aues,& confligere ad Memnonis ſepulchrum,quas
ob id Memnonidas uocent. Hoc idem quinto quoq; anno facere eas in Æthiopia cir- *Memnonides aues und[e]*
ca Memnonis regiam, exploratum ſibi,Cremutius tradit. Ex Memnonis cineribus
apud Troiam interempti natas aues,cecinit Ouidius,non ſuppreſſo item depugnan-
di more:ita enim ſcribit libro tertiodecimo, *Ouid. locus ex li. xi[ii]*
Præpetibus ſubitis nomen fecit auctor,ab illo *metamor.*
Memnonides dictæ,quum ſol duodena peregit
Signa,parentali morituræ more rebellant.
Memnonidum item auium mentio Pauſaniæ eſt,illas in Memnonis chlamyde picta
expreſſas

expreſſas memoranti apud Delphos. De Memnonis porrò ſtatua, Satyrus quoquè hiſce commeminit,

Effigies ſacri nitet aurea Cercopitheci
Dimidio magicæ reſonant ubi Memnone chordæ.

In cuius loci enarratione, allatis modò, quæ prodit Strabo, interpretes mira ſeſe inde expediunt breuitate. Bibliotheces item tertio Diodorus, à Theutamo, tunc Aſiæ imperante, miſſa ad Troiam Æthiopũ decem millia ſcribit, totidemq́ Suſianos, cum ducentis curribus, Memnone duce: qua tempeſtate pater eius Tithonus Perſarum geſſerit ſatrapiam. Sed & nonnulli Idam uocant Memnonis matrem. Inuenio item Memnonas eſſe Aethiopum gentem, quam (ut auctor eſt Polybiſtor) agreſtem interpretantur, ſed tamen pugnacem ac difficilem. Quod uerò de Rhodio Memnone, cuius etiam meminit Arrianus, nec tacuit Q. Curtius, paulo antè protulimus, ſciẽdum amplius, uocem eius memorabilem uideri præcipuè dignam, quæ utriuſque linguæ monumentis certatim celebretur, maximo documẽto, debere ſtipendia facientes lingua præparcos, manu largiores eſſe. Is ſiquidem, quum aduerſus Alexandrum ſumma ui bellum gereret, quendam de Alexandro obloquentem, ac multa per imperitiam, tum etiam aſſentandi ſtudio diſſerentem quum inaudiſſet, eoq́ nomine commotior foret, quòd maximus imperator ab inertiſſimo, ac prorſum (ut uidetur) gregario milite proſcinderetur, hominem acrius lancea percuſſit: & mox, Ego te (inquit) alo, ut pugnes, non ut Alexandrum petulantia tua ſordidè inceſſas. Fuit & Troianus quidam Memnon, à quo interemptus ſit Antilochus, ut in Heroicis Philoſtratus ſcribit, etiam ſi ab Æthiope creditur fere. Apud Græcos pro aſino dicitur Memnon, unde Memnoniæ carnes pro aſininis leguntur. Illud uerò ſuperpondium fuerit, quod à Græcorum grammaticis exaratum ſubſcribemus, Memnona & Sarpedona Iouis filios ad Troiam interiſſe. Tanto autem à diis honore affectos, ut ferente legem patre, funeris diem luctu & ieiunio celebrarent. Quod comici ueteris auctoritas illis comprobat uerſiculis, ut protinus legentium demereamur aſſenſum Græca (uti aiunt) fide,

πολλάκις δ' ἡμῶν ἀγόντων τῶν θεῶν ἀπαστίαν,
ἡνίκ' ἂν πενθῶμεν, ἢ τὸν μέμνον', ἢ τὸν σαρπηδόνα
σπένδεθ' ὑμεῖς καὶ γελᾶτε.

Sæpe, inquit, nobis diis apaſtiam ducentibus, ubi lugeamus Memnona uel Sarpedonem, prolibatis uos & ridetis. Apaſtia uerò, quod ſcitu reor dignum, ſignat nobis ieiunium: quando πασὸς dicitur, qui cibo operam dedit παρὰ τὸ πῶ, quod ἐσθίειν, ideſt ueſci indicat. Vnde irrepſit inſciæ plebeculæ, ut paſſim pro conuiuio paſtum uſurpet. Et ſaginatos anſeres, ac id genus cætera ferè conſimiliter nuncupet.

Prouerbium quod eſt, numerare nouit, quam uim habeat. Deq́ arithmetice occultiore. Cuiuſmodi ſit illud, Deum omnia in numero, menſura, pondere perfeciſſe. Caput VI

AVenzoaris uiri Babylonii, & ſcientiæ reconditæ, uerbum fuiſſe præclarum, & ſenſus profundioris, Abumaſar auctor eſt, Scire omnia, & noſſe exactius eum, qui numerorum ſcientiam teneat. Quod ideo dici opinandum eſt, quia priſcis ingeniis, quæ nobis rerum multarum lucem pepere re, à uulgari & exculcata ratione ſequeſtrata abiunctaq́ philoſophandi per numeros conſuetudo fuit. Eam uerò quum à theologis exultam accepimus, tum in primis non neglectam à Pythagora, Aglaophemo, Platone, cæteriſq́ id genus compluribus. Sed & in Epinomide ab ipſo traditum Platone, nouimus. Inter omnes liberales artes & theoreticas ſcientias pręcipuam & maximè diuinam uideri numerorum ſcientiam. Cæterum id comprobari quî poteſt, ſi eam numerandi peritiam accipias, in qua uel negotiantium, ut negotioſiſſimus quiſq́ eſt, ita præſtat in primis? Quid enim præter cæteros illi norunt? Scientia omnino fuit hæc, extra quam pleriq́ uel opinentur uel ſciant, certe mira: immoq́ noſtra tempeſtate minus pertrita. Quinimmo occluſa adeo, uelut ſanctius arcanum, ut qualis ſit, ne ſuſpicemur quidem, aut uix attingant pauci. Quod ne quis ambigat, ſcitatur Plato, Cur ſit homo animal ſapientiſſimum: ſup

pingit mox reſpōſum, Quia(inquit)numerare nouit. Et rurſum in Epinomide: Opus (inquit)eſt numeris, non iis qui corpus habent, ſed qui omnem paris imparis'ue generationem atq; uirtutem, quam ad perficiendam cognoſcendamq; rerum naturam conferunt. Proinde nos adagiū præſtruximus, quo in eum uti poſſumus, qui omnibus calculis credatur undecūq; ſcientiſſimus, ac propè perfectione omnifaria eminētiſſimus. Meminit & in Encycliis quæſtionibus Ariſtoteles, Cur(inquit)homini potius, quàm cuiquam ex cæteris animantibus credendum eſt: an quia, ut Plato Neocli reſpondit, homo ſolus omnium animantium ἀριθμεῖν ἐπίσταται; hoc eſt, nouit numerare? Quem locum(ſit uerbo uenia)philoſophus quidam interpretatus, dum nihil altius ſuſpicatur, id modò dici inde opinatur, quòd is ſit rationis actus. Qui enim numerare ſcit, diſciplinis imbibendis non uidetur impar. Inſuper ratione prædito amplius fidendum, quia præter eam, dum talis eſt, operatur nihil. Vel, inquit, quoniam perpēdit acrius, bonum malumq; metiens. Sed nos in ſanctis itē literis legimus, Deum omnia in numero, menſura, pondere perfeciſſe: quæ ipſa & Plato aperte ſignificat, dum numeros, menſuras, ſolida in medium adducit. Sed per numeros intelligi uult ipſas rerum naturalium ſpecies formasq; ſubſtantiales, quas etiam Ariſtoteles numeris comparat. Per menſuras autem certas, inſtrumentalesq; figuras, uel magnitudines ſpeciebus certis accommodatas. Per ſolida deniq; atque uires, ſignificat qualitates quæ & cum molibus penitus protenduntur, & præſtant motionibus actionibusq; momentum. Ex hac item occultiore facultate ſcribit Aurelius Macrobius, Numerorum certam conſtitutamq; rationem animas ſociare corporibus: qui numeri dum ſuperſint, perſeuerat corpus animari: quum uerò deficiant, arcanam illam uim ſolui, qua ſocietas ipſa conſtabat. Et hoc eſſe, quod fatum & fatalia uitæ tempora uocemus. Vnde ſit illud doctiſſimi uatis,

Explebo numerum, reddarq; tenebris.

Hinc item probabile eſt, ueterum ſapientū curam pronuntiare non dubitaſſe, animam eſſe numerum ſe mouentem. Hoc Pythagoricum eſſe decretū, auctor Plutarchus probat libro De iis quæ philoſophis placeant, quarto. Sed adiicit, ἀριθμὸν ἀντὶ τοῦ νοῦ παραλαμβάνειν, ideſt numerum pro mente accipere. Eſſe quoq; in anima numerum, ſcribit Plotinus libro Enneadis quintæ primo: Non enim, inquit, moles ſunt prima naturæ, neq; ullæ magnitudines. Craſſa enim hæc poſteriora ſunt, quæ ſenſus exiſtimat entia: iam uerò nec in ſeminibus hoc ipſum humidum eſt, quod æſtimatione dignum cenſetur, ſed quod ſenſibus non apparet: id autem numerus eſt, atq; ratio. Eſt item in intellectu primo numerus idearum ratione formali inter ſe differentium: ſi modò per eas intelliguntur, & fiunt formæ rerum re ipſa diſcrepantium. De qua re, ſi noſtrum eſſet onus, dicerem plura, ſed alieno loco ſatis multa. Illud Boethi multum ad hæc ipſa facit, quum ex mathematicis arithmeticam percipi primum tradit, quoniam matris quodammodo ad cæteras obtineat portionem. Tum uerò quòd hanc ille huius mundanæ molis conditor deus primum habuit ſuæ ratiocinationis exemplar, & ad hanc cuncta conſtituit, quæcunq; fabricante ratione per numeros aſſignati ordinis inuenere concordiam. Hoc tamen nec item prætereo: rationalis fabricæ naturale quoddam pullulans principium dici, ac eſſe numerū: quippe mentis expertia, uti bruta, non numerant: nec aliud eſt numerus, quàm explicata ratio. Eatenus autem principium eorum quæ ratione attinguntur, numerus comprobatur, ut ſublato eo, reliqui futurum nihil, ratione colligatur. Nec aliud omnino eſt, per numeros rationē quippiam explicare, quàm rationem ipſa ſe uti, ac in ſui naturali ſupremaq; ſimilitudine cuncta figere. Vti deus infinita mens in coæterno uerbo rebus eſſe communicat, nec numero eſſe quicquam poteſt prius: cuncta enim ab ipſo alia, ipſum fuiſſe neceſſariò, affirmant. Omnia ſiquidem unitatem exeuntia ſimpliciſſimam ſuo ſunt modo compoſita, nec ulla citra numerum concipi ualet compoſitio. Ex ſeipſo autem conſurgit numerus: quando ex tribus connexis cooriri debet ternarius. Alioqui non magis ternarius eſſet, quàm ſi ſeorſum parietē, ſeorſum tectum, atq; item domus conſtrueres fundamenta, & domicilii tamen cōcipias formam. Porrò an menti ſimilius numero excogitari poteſt quippiam? Nónne ternarii unitas ternaria eſt? ternarii æqualitas ternaria item? Sed & ternarii con-

CC nexio

nexio ternaria eſt. Igitur numeri eſſentia, mentis exemplar eſt primum.

Pythagoræ placita de monade, ac dyade: item de pari, imparíq;. Cap. VII

Numeri, uis Pythagoricæ quanta. *Definita unitas.* *Indefinita dualitas.* *Monadis, et Dyadis ratio.*

PYthagoram igitur legimus opinatum, in numeris maximã eſſe uim, in eosq; referenda omnia, ſyderum ambitus, & animalium productiones. Duo item feciſſe principia: definitam unitatem alterum appellando, reliquum indefinitam dualitatem: ſed illam bonorum, hanc malorũ exordium & cauſam eſſe dicebat. Vnitatis ſiquidem natura inſita circumferentiæ temperiem, animis uirtutem, ſanitatem corporibus, domibus & ciuitatibus pacem, & animorũ gignit conſpiratum. At dualitas diuerſa omnia, aeri hyemem contribuit, animis malitiam, ægritudines corporibus, ciuitatibus ſeditiones, & domibus diſſidia inducit. Omne ſiquidem malum ex diſparili inoritur uoluntate. Hinc ex conſequentibus numeris parẽ quidem demonſtrauit indigum ac deficiẽtem atq; imperfectum, imparem uerò plenum ac perfectum. Etenim pari permixtus uim ſuam ſeruat perpetuò, cõduplicatus uerò eundem gignit: ita ut fœcundus ſit, habeatq; principii uim, diuiſionis ipſe neſcius, unitate ſemper in eo redundante. Par uerò imparem producit nunquam, neq; eſt indiuiſibilis. Proinde Homerus quoq;, quem profundior nulla prætериiſſe uidetur doctrina, unitatis naturam in boni quidem portione conſtituit, in mali uerò dualitatem: nam bonum, ἰφία ſæpe dicit, & ἰάλω affectum eiuſmodi: contrario autem modo, δύλω uocat afflictionem ac diuexationem. Et ſuperis imparia quidem ſemper contribuit, inferis uerò paria: nam Neſtor Neptuno immolat ἐννεάκις ἐννέα ταύρους. Achilles uerò Patroclo paria offert omnia, ἵππους μὲν τέσσαρας, δώδεκα δὲ τρώων μεγαθύμων υἷας ἐσθλούς. Plurimum uerò ternario utitur numero, item quinario ac ſeptenario, maximè uerò nouenario: ut δὶς, ἐννέα πάντων ἄνισαν. & alibi, καὶ ἐννέωροι γὰρ τοί γε.

Paria inferis, ut Imparia superis semper tribui.

De nouenario numero. Virgilii locus explicatur ex Aeneidos primo. Heliconides Muſæ. De Helicone muſico organo. De Muſis pulchra. Febrium ſpecies. Caput VIII

Nouenarij numeri perfectio, et ratio.

SEd cur nam eſt numerus hic perfectiſſimus? nempe quia eſt ab impari primo quadratus, & impariter impar in tres diſtribuitur triades, ſiue mauis trinitates dicere: quarum item quælibet in tres diuiditur unitates. Qua in parte admonendi ſtudioſi ſunt, illud uehementer obſeruandum, quod in literis Latinis à pauciſſimis animaduerſum, miror. Nouenarium numerum præcipuè ueteribus pro multitudine qualibet poſitum, ſicuti probat Nicander, qui duos habẽtem aculeos ἐννεάκεντρον uocauit, quod eſt aculeorum nouem. Sed & alibi in quodam genere ſcorpionum, quibus ſeptem inſunt ſphondyli, dixit, σφόνδυλοι ἐννεάδεσμοι. Nam enneadeſmos uocat ſphondylos, uolens ſignare polydeſmos, ac ſi dicas multarum commiſſurarum aut colligationum. Idipſum in præconum enneade apud Homerum Iliados ſecundo adnotauit Euſtathius: ſed & in nouem bellatoribus Hectori obiectis. Ad quam Græcorum doctrinam optimum maximum poetam reſpexiſſe contenderim, quum ait, Et nouies Styx interfuſa coercet.

Nouenarius numerus pro multitudine qualibet. *Enneadesmi sphondyli.* *Polydesmi.*

Virg. loca explicata.

Sed & quum Aeneidos primo ita de Timauo flumine ſibi canere permiſit,

Atque intima tutus
Regna Liburnorum, & fontem ſuperare Timaui,
Vnde per ora nouem uaſto cum murmure montis
It mare proruptum, & pelago premit arua ſonanti.

Timaui ora quot.

Nam quum Timauo ſeptem ora contribuant alii: nonnulli etiam nouem, ut Pomponius: alii etiam octo. Vnde & multifidum etiam appellauit Timauum Valerius Martialis Epigrammatum octauo:

An tua multifidum numerauit lana Timauum,
Quem prius aſtrifero Cyllarus ore bibit?

Martialis locus illustratus.

Propterea doctiſſimus auctor in opinionum fluctu nouenarium ſibi numerum cenſuit maximè uſurpandum, ut interiorum literarum, ſicuti frequenter ſolet, quippiam operi inſpergeret, quod illotis (ut aiunt) pedibus ingredientes maleferiati quidam aut tranſiliunt aut impingunt, ſcholarum cantilenas inſequuti. Eodem modo & Horatianum illud

lud ex Arte poetica intelligendum, Nonumq; prematur in annum. quanquam lectione interpolata, decimum pleriq; legunt & interpretantur: quòd ſi ad decadis perfectionem referas, concoqui poteſt. Aſtipulatur & Theon Arati interpres doctiſſimus, qui ſuper eo poetæ uerſiculo,

χειμῶνος μέγα σῆμα, καὶ ἐννεάγηρα κορώνη.

Ennea, inquit, pro multis poeticè accipiendum, ἤγουν ἡ πολύγηρα κορώνη. Nouenarius, inquit Heſiodus, Muſarum dies eſt Heliconiadum. Hic ſiquidem numerus, inquiunt Græci, ἰσάκις ἴσος ἐστὶ, & bonus in omnibus aptusq; heliconiadibus: ſic nuncupatis, non quia ab Helicone ſint, ſed quia (ut in Ptolemæi Muſica lectum eſt) organum habetur muſicum, quod helicon dicitur, in quo nouem quædam chordæ ſunt: quarum tres ſunt τὸ διὰ τεσσάρων, uel epitriti: tres autem diapente, ſeu hemiolii: tres autem διὰ πασῶν, ſeu diplaſii: quas & nouem appellarunt Muſas. Cæterum id obiter quodammodo parte hac ſciendum, Muſis in Helicone rem diuinam obiſſe Otum & Ephialtem primos, ſacrumq; illis montem dixiſſe, quas tres modò intelligi uoluere, Meleten, Mnemen, Aœden. Nouem poſtea fecit Pierus Macedo, nominibus quæ nunc habẽtur impoſitis. Sunt qui nouẽ fuiſſe Piero filias putent, quibus eadem quæ Muſis nomina indiderit. Ad nouenarii deniq; rationẽ fortè ſpectat illud quoq;: febriũ (quibus ſubinde mortalis excoquitur imbecillitas) ſpecies primum quidem eſſe duas, quippe aut συνεχὴς dicitur, uel ſynochos, quæ continua: aut διαλείπουσα, ideſt interuallata. Huius apud ueteres diſcrimina pernoſcebantur ſex, ut ſentit Galenus: ἀμφημερινός, quæ quotidiana: τριταῖος, quæ tertiana: τεταρταῖος, quartana: πεμπταῖος, quintana: ἑβδομαῖος, ſeptimana: ἐνναταῖος poſtremò, dicere quam poſſumus nonanam. Eodem modo & ſynochorum interſtitia norunt tria: nam alias dicunt epaumaſticas, ideſt increſcentes: alias paraumaſticas, ideſt decreſcentes: tertias homotonos, ideſt tenore eodem perſeuerantes. Proditum uerò memoriæ ſcio, Vidum grammaticum Thraſimenum annis quatuor & uiginti quartana febri fuiſſe mirè infeſtatum. Sunt uerò etiamnum febres dictæ πλάνητας, ideſt erraticæ, quæ ordine graſſantur nullo, ἀλλ' ἀκαταστάτως γίνονται, ideſt citra ſtabilitatem fiunt. Febres præterea δυσλύτους, ideſt difficulter ſolubiles nuncupant ἑκτικούς: at εὐλύτους, quæ tollantur negotio haud magno, χρονίους. nam hoc genus affectiones receptum ferè medicis eſt, ἐν χρήσει appellare. Synochon finit Galenus dici, quum paroxyſmus unus ab initio perſeuerat omnino, ac in plures protẽditur dies. Sed nomeñ (inquit) Græcum minimè eſt: maluerunt tamen in ſolœciſmum dilabi, quàm eam febrium ideam ἀνώνυμον relinquere, idem febres μαρασμώδεις inter hecticas recenſet: unum uerò ex iis genus uocat ἐκ νόσου γῆρας, ideſt ex morbo ſenectutem. Hepialam intelligunt febrem, in qua rigor ſimul cum calore inuadit: quo in genere ſunt & lipariæ: ſic enim affecti rigorem ſentiunt ac calorem, etiã ſi non loco eodem: intus enim & in eiſdem uiſceribus calore infeſtantur, in partibus uerò extimis omnibus frigore. Sed quod aliàs in magnis obuenit portionibus, in hepiala fit in paruis. Ephemeras dixit Hippocrates eſſe febrium ſimpliciſſimas. Sunt uerò hæ, quæ propter laſſitudinem eueniunt, ac ebrietates & iras, furores, mœrores, & id genus animi curas. Crymodes nuncupantur febres ex pulmonis cauſatione ex ſacri ignis malo, ſicut lepyria ex ſtomachi, typhodes ex iocinoris. Periodicas febres, ſunt qui circulares interpretantur: ſunt, qui obambulantes. Periodus autem eſt ὁ ἐπιτάσεως καὶ ἀνέσεως ἐν νοσήματι χρόνος, ideſt ex intenſione tempus in morbo & remiſſione.

De monade. Curq; ea ad deum referatur. De ternario item ac quaternario. Triembolum quid, & decembolum. Medici diatritarii, hæmophoui, pſychrophoui. Tetraſtiche, pentaſtiche. Quaternarii ſcrobes. Quaternaria tabula. Caput IX

AT quoniam ipſa nos ratio in numerorum uirtutes cõiecit, non fuerit ab inſtituto ſeiunctum, quædam porrò fuſius hinc inde, ueluti amœniores quoſdam floſculos, ac diuerticula non ingrata legentibus, quos alioqui nouitatibus excitari ſcio, congeſſiſſe in hunc præcipuè locum, in quo arithmetices uim prolibamus, ac (ut ab uno exordiamur) quod eſt in hoc ge-

nere primordium, diciturqꝫ à Græcis μονὰς, ideſt unitas. Compertum nobis eſt, marem credi & fœminam, parem item atqꝫ imparem, non numerum, ſed fontem & originem numerorum. Zaratam uerò Pythagoræ doctorem, dyada numerorum dixiſſe matrem, monada uerò patrem. Proinde inter numeros præſtare, qui monadi præcipuè aſſimulentur. Eſſe quoqꝫ monada hanc initium finemqꝫ omnium accepimus, neqꝫ ipſam finis aut principii ſcientem. Referri uerò ad deum, eiusqꝫ intellectum à ſequentium numero rerum & poteſtatum ſequeſtrare. Qui quoniam in unum diſperſa cogit, inde etiam dicitur ζεύς. Monas uerò appellatur, ὅτι πάντων φθειρομένων, αὐτὸς μόνος μένει, καὶ ὅτι μονὴν ἔχει ἐν τοῖς αὐτοῦ βουλεύμασι. ut inquit Ioannes Protoſpatharius, dierum Heſiodi phyſicus interpres. Dicitur inquam monas, quoniam tendentibus in corruptionem omnibus, ſolus ipſe perſeuerat, & quoniam in ſuis habet firmitatem conſiliis. De ternario uerò quid hic exſequamur potiſſimum? An illud in primis? Trinitatem Pythagoricos philoſophos rerum omnium menſuram eſſe uoluiſſe. Credo, ratione illa, quòd ſummus rerum opifex ternario numero uniuerſa diſpẽſat. Immo uerò etiam res ipſæ numero eodem terminari pernoſcuntur: ad quod reſpiciens poeta nobilis, Numero (inquit) deus impare gaudet. Siquidem ineffabile illud agens creat primò ſingula, rapit mox, ac deniqꝫ perficit. Singula quoqꝫ in primis ab illo perenni fonte effluunt, dum naſcuntur: deinde in eundem refluunt, dum originem mox ſuam repetunt: poſtremò perficiuntur, ubi in ſuum redierint principium. Id ipſum uaticinatus Orpheus Iouem principium, medium & finem uocauit uniuerſi: principiũ, ut producit: medium, ut producta retrahit ad ſeipſum: finem, ut redeuntia perficit. Sed in conuerſione hac trinitas obſeruatur mira: quoniam in ea Mercurius primum obtinet gradum, animos per rationem ad ſublimia reuocans: ſecundum, Venus, per uiſum ad ſuperna proliciens: poſtremum, Phœbus, id ipſum efficiens per auditum. Et Mercurius quidem ad ipſum præcipuè prolectat bonum: ad intellectum, Venus, in quo radians pernoſcitur pulchritudo prima: ad animam uerò prouocat Apollo, cuius eſt harmonia peculiaris. Hinc regem illum uniuerſorum bonum, pulchrum, iuſtum, quod ſæpius à Platone ſignificatur, poſſumus nuncupare. Bonum, inquam, dum creationem obit: ubi allicit, pulchrum: at iuſtum, quatenus pro cuiuſqꝫ meritis perfectionem elargitur. Pythagoricos item Plutarchus ſcribit, unitatem ſolitos Apollinem nuncupare: dyada uerò litem, & audaciam: triada autem iuſtitiam. Quum enim iniuriæ illatio aut perpeſſio per defectum obueniat aut exceſſum, inſeritur iis iuſtum ad æqualitatem retrahens. Adnotatum à grammaticis illud quoqꝫ, Numerum quandoqꝫ hunc pro multitudine capi, uti de triembolum pro utrili pudendo inuenimus poſitum, ut quod inifici ſępius queat. Eſt eo item nomine nauis, quando Neſtoris nauem decembolum dixit Aeſchylus. Sed illud grauius multo, Principem deum tribus coli, adoratione, thuris ſacrificio, hymnis. Et id utique ter, ex totidem hemiſphærii punctis, mane, ueſpere, meridie. Proinde legibus ſanciri pleriſqꝫ, nouimus, exortum ab adorantibus ſpectandum: quod eſt Pythagoricis obſeruatum, nec ſpreuit Chriſtiana ueritas. Triſmegiſtus ad meridiem conuerſus id ipſum obibat: Moſes Iudæiqꝫ, ad occidua. Ratio inde promi poteſt, quod ab Oriente motus eſt diurnus: at planetæ, quos eſſe Ptolemæi doctrina ſtatuit, uelut cæleſtium ſignorum animas, ab occaſu uertiginis ſumunt initia: ſed uiuificum lumen à meridie per circuli redit obliquitatem. Adoratio, reuerentiæ cultum exhibet. Thus, ſuauiſſimæ cognitionis diuinæ diſtributionem complectitur. Hymnorum iucunditas, cælorum refert concentum: ut Pythagorici ſanciunt, nec tacuit Mercurius: uel ſubſtantiarum harmoniam ſeparatarum in laude intellectuali, ut Peripatetici. Ad ternarium ſpectat illud quoqꝫ, uel eruditionis ſaltem gratia: Medicos quoſdam nuncupatos diatritarios, deridiculi cauſa: quoniam cibi abſtinentiam initio morbi in diem tertium prorogabant. Proinde ſubſannans Galenus identidem θεσσαλείων διάτριτον appellat Therapeutices octauo. Sed & qui experimentis parum ualent, ſuntqꝫ ἀγύμναστοι, hæmophoui eleganter, & pſychrophoui nuncupantur, ut qui ſanguinis miſſionem comepaueſcant, aut potiones reclinent frigidas, ſicuti rabie concitos ὑδροφόβους dicere moris eſt. Quod uerò Ariſtoteles ait, Natura impulſos homines, trinitatis numero

in deorum

in deorum ſacrificiis uti. Sunt qui ita interpretentur, Quum fruſtra nihil agat natura, omnibus ab ea inſitum, ut eo uterentur numero in cæremoniis: quo palàm fieret, trinitatem ita in Deo concedi, ſicut & in corporibus. Ternarium autem in ſacris ita intelligunt, ut hoſtiæ immolatæ uinum affunderent, aut mel, & omnino liquidum aliquid, & ſalem, hordeum item, aut fruges inſpergerent. Atque ita trium oblatione uno in ſacrificio abunde litari opinarentur. In obeundis item ſacris eundem uidentur obſeruaſſe Trinitatis numerum, ut tertio quoq; die peragerentur, aut trimeſtri ſpatio. In ſacerdotalium porrò ueſtium genere, ac figura: in templi ambitu, uel aræ: in hoſtiæ comburendæ ſuffumigationibus, & extorum: necnon in uaſorum figura ſacrorum, aut materia. Quòd ſi rerum omnino ratio maiorem efflagitare numerum aduerteretur, ipſa in ſe identidem redibat trinitas. Hinc uniuerſam Proclus Platonis theologiam ad treis reuocare trinitates adniſus eſt. Porrò (inquit Ariſtoteles) duo quidem, ambo dicimus: & duos, ambos, atq; utroſque: omnes uerò non dicimus, ſed hanc appellationem de tribus enuntiamus primum: quod inde fieri creditur, quoniam ſic à natura uidemur inſtituti. Porrò ſicuti Deo fabricatori monadem, ita procreanti materiæ dyadem, & idealibus formis triadem conſequutione quadam aptamus. Animam uerò rationis, inquit Martianus, iracundiæ cupiditatisq; diſtribuere tricario. Quid porrò de numero dicam quaternario? Poteſtas eius ut ſit miranda, illud potiſſimum facit, quòd conſenſu tacito gentes ferè omnes præcipuum Dei nomen quatuor modò literis enuntiant, quæ res citra diuiniorem afflatum non uidetur potuiſſe cõtingere. Nam quem nos Deum nuncupamus: Aegyptii, Theut: Perſæ dicunt Syre: Magorum diſciplina, Orſi, unde profluxit Oromaſis. Iam apud Hebræorum gentem celebre eſt quatuor uocalium, Dei ſacrum nomen יהוה quod inde Tetragrammaton dicunt: & alia uoce exprimitur, quæ Adonai eſt, quæ apud eos tamen Adni ſcribitur: ſignificat autem, Dominum noſtrum. Græcis uerò θεὸς appellatur: Arabibus, Alla. IESV autem ſalutare Gentibus nomen, ab angelo accepimus. Porrò quaternarium Pythagorici numerum, omnem uocabant: quoniam numerus denaria perficitur multitudine. Denarius uerò eſt quaternarii compoſitio: proinde totum numerum, τετρακτὺν uocabant. Ex eo & iuriſiurandi religionem ſibi fecerant: unde illud, Ita per quaternitatem animę noſtræ tradentem, perennis fontem naturæ. nam & quaternitate animam conſtare arbitrabantur: eſſe enim mentem, ſcientiam, opinionem, ſenſum. Omnia porrò quæ ſunt, quaternarius numerus coniunxiſſe ac colligaſſe uidetur, elementa, numeros, horas anni, ætatum compagſhes. Denique dici nil poſt, quod à numero quaternario, tanquam à radice ac principio non dependeat. Cuius cognitio Pythagoreis ab ipſo tradita Pythagora eſt, per quem etiam iurabant, ueluti iurare per magiſtrum deceat, obſeruantiæ ac uenerationis ratione, qui quaternarium ipſis numerum tradidiſſet, quiq; non utiq; deus fuerit immortalis, non heros, ſed uir ſimilitudine dei præditus. Porrò τετρὰς, id eſt quaternarius, omnis ſacer eſt ac ſolidus: nam quæ conſiſtunt, omnia ex puncto producta primum ſunt: ſiquidem punctum fluens, lineam facit: linea, epiphaniam, ideſt ſuperficiem: ſuperficies, ſolidum. quare perfecta habetur tetras, & quæ colatur digna. Dicitur nanq; & harmonia, habet enim epitritum: quaternarius enim ad ternarium epitritus, ad binarium duplex, unde & diplaſius eſt. Habet & tetraplaſion eius ſymphoniæ, quæ uocatur δὶς διὰ πασῶν: quatuor enim unitatis ſunt tetraplaſia. Quaternarium illud nil forſan iuuerit, ſed appoſuiſſe, quod nam fuerit piaculum? Porticū, inquit in Galieno Trebellius Pollio, flaminiam parauerat ducere tetraſtichen, uel (ut alii uolunt) pentaſtichen: ita ut primus ordo pilas haberet, ac ante ſe columnas cum ſtatuis: ſecundus, & tertius, & deinceps διὰ τεσσάρων columnas. Numerus deniq; hic quadratus Mercurio aſcribitur, quando inter omnes quadratus cenſetur deus. Quaternarios ſcrobes intelligimus, quoquo uerſus pedum quatuor: ternarios autem trium: quaternariam tabulam in uineis, quæ tabulatim diſponitur, intelligimus, quæ quartam partem iugeri quadrata conficiet.

Quinarii numeri potentia. Cur ſenſus tantum quinque, & quæ præcellant ſenſibus. Pempazin quid. Pempobolum pentadactylus. Pentaſublon. Triobolum. Ius quintæ relationis. Quinta, uectigal. Caput X

QVinarii uerò potentiam ex ſcientiſſimis pleriq; admirati, multa in ſe illum obſeruare prodiderũt, aut à quinarium habentibus prodiiſſe, quales ſunt hominum manus. Immoq; nec iniuria diuinum cenſeri, ac meritò diis artium, Mercurioq; in primis eſſe dicatum. Ex ueterum doctrina illud item eſt, numeri huius uim tanto haberi quaternario auguſtiorem, quanto animatum inanimato præcellentius credatur. Nos id certè obſeruauimus, ſolum hunc numerum omnia quæ ſunt, quæq; uidentur eſſe, complexum. Eſſe autem dicimus intelligibilia, uideri eſſe corporalia omnia, ſeu diuinum corpus habeãt, ſeu caducum. Hic ergo numerus ſimul omnia & ſupera deſignat & ſubiecta. Aut enim deus ſummus eſt, aut ex eo nata mens, in qua ſpecies rerum contineri, Platonicum dogma eſt. Aut mundi anima, abs qua reliquas animas, ceu ex fonte profluere tradunt. (Platonicè ſemper loquor, neq; enim nunc Chriſtianæ ueritatis dogmata promimus, ſed ueterum placita conſectamur, quæ inſtituto noſtro ſcribendi ſuggerunt argumentum) aut cæleſtia ſunt uſq; ad nos, aut terrena natura eſt. Quinque porrò uiuentium traduntur genera, principem locum ſibi uendicante deo, ſequentibus mox dæmonibus, inde heroibus, quarto autem loco conſtitutis hominibus, ultimo brutis. Quin & animæ poteſtates ſunt, qui eodem terminent numero: prima enim uis threptica eſt, ſiue uegetatrix: ſecunda, ſenſuum potens: tertia epithymetica, ſeu concupiſcibilis: ſequitur mox thymoides, ideſt iraſcibilis: inde logicon, ideſt rationalis facultas. Adde, quod (ſicuti Aphrodiſeus Alexander docuit, ſi tamen ex illius officina liber is prodiit, quod non uidetur: quoniam eius philoſophi haudquaquam in pleriſque reſipit hæreſin) eorum numerus, quæ ſub ſenſum cadunt, quinarius eſt. Vnde factum quoq;, ut ſenſus item duntaxat quinq; ſint, quòd ad ſenſibilium naturam ſentiendi quoq; inſtrumenta ſint. Tactus ſiquidem aſpera experitur & leuia, necnon dura molliaq;, quæ ſolidorum qualitates ſunt: guſtus, dulce & amarum ac ſalſum, quæq; in humidis ſunt, id genus alia, & ſiccis: olfactus, quod bene & male olet, quæ in euaporationibus inueniũtur: auditus, ſonituum & fragorum eſt explorator, quæ in aeris colliſione uerſantur: uiſus, colores diſcernit, qui in tenuiſſimo & ætheris lucidiſſimo ſpiritu ſunt collocati. In qua quidem ratione ſenſuum illud obiter adnotabimus: In cane, uim odorandi eſſe præcipuam: in aquila, uiſum: in protogeuſte Indico animali, guſtum: in ſerpentibus & quibuſdam auibus, tactum: in apris, auditum, uel (ut Græcus præfert codex) in anſeribus. Quintas porrò eſſe fugiendas, Heſiodus præcipit: quod (inquiunt Græci interpretes) allegoricè ſignat, nuptias multas. Quinarius enim γάμος dicitur: ex binario nanq; pari conſurgit, & impari ternario. Dicitur & numerus hic δίκη, ideſt iuſtitia, quia denariũ ex æquilibrio ſecet. Quinta porrò natas Erinnyas ferunt, quæ plus habendi deſideria caſtigant, ac iuſiurandum obſeruant, quod ex lite natum peierantibus nocumẽta comparat. Extabat olim in Melampodis commentario: Peierantes luna quinta totidem commori diebus: quod, inquit, quum obſeruarim quandoq;, uerum comperi. Pempazin, ideſt πεμπάζειν, eſt per pentadas, ideſt quiniones numerare: nam Æoles, πέμπε dicunt pro πέντε. Vnde & pempobolum ueru, cui quinq; ſunt ad aſſandum ordines, quod & pentadactylum dixeris, & pentaſublon. Cumæorum autem qui Æoles ſunt, inuentum id eſt: nam cæteris in uſu triobola fuere. Quanquam eſt trium obolorum nummus item triobolum. Nam in Parallelis Plutarchi legas tetrobolum pro triobolo, ab Lyſandro nauticis erogatum: etiã ſi ex fide minus id reddat interpres. Ad quinarii quoq; numeri poteſtatem forſan & id ſpectarit: Romanis imperatoribus initio principatus quintæ relationis contribui ſenatus decreto ius ſolitum, ceu honor foret is exquiſitus. Propterea in Pertinace Capitolinus, Quartæ relationis ius illi fuiſſe omen ſcribit: quoniam uti eruditis placet, in numero deminuto fuerit imperii breuis, ac Thebani planè præſagium. Nam & Probo imperatori, cui tertiæ ius relationis fuiſſe additum prodit Flauius Vopiſcus, id ipſum ferè uſu uenit. Ius autem quintæ relationis intelligunt, uti quinquies ſuper re

iudicata

iudicata iam,referre ad ſenatum poſſent,præiudiciis nil officientibus. Quinta uerò ue‑ctigal fuit,ubi ex quinque unum ſoluebant:meminit de Nerone Tacitus.

De ſenario numero,& quæ numerorum partes dici iure poſſint. Numerorum rationem haud eſſe contemnendam. Caput XI

Senarii uerò numeri uim id puto abundè declarauerit, quòd Moſaica ſapientia, à nemine unquam laudata ſatis,eo numero mundi geneſin abſoluit. Sed & Pythagoras,ſenarium numerum geneſi nuptiisque accōmodari probat:unde & gamon appellauit:quoniam eius partes iuxta poſitę ipſum gignant,ſimilemque reddant genitum genitori. Numerus porrò ſenarius,uti Auguſtinus ſcribit,primus completur ſuis partibus,ideſt ſexta ſui parte & tertia & dimidia,quæ ſunt unum,duo,tria:quæ in ſummam ducta,ſex fiunt. Hinc Plutarchus gamon dici ſcribit,propter paris & imparis commixtionem. Partes autem in hac conſideratione numerorum illæ dicendæ ſunt,quæ quotæ ſint,dici poteſt:ſicut dimidia,tertia,quarta,& deinceps,ab aliquo numero denominatæ. Neque enim,exempli gratia, quia in nouenario numero quatuor aliqua pars eius eſt,ideo dici poteſt,quota eius ſit. Vnum autem poteſt,nam nona eius eſt:& tria poſſunt,nam tertia eſt eius. Coniunctæ uerò iſtæ duæ partes,nona ſcilicet,& tertia,ideſt unum,tria,longè ſunt à tota eius ſumma,quod eſt nouem. Adnotanda porrò Auguſtini item grauiſſima ſententia:Numeri, inquit,ratio contemnenda non eſt,quæ in multis ſanctarum ſcripturarum locis,quanti æſtimanda ſit,elucet diligenter intuentibus:nec fruſtra in laudibus Dei dictum eſt, Omnia in menſura & numero & pondere diſpoſuiſti. De qua re affatim prius.

Multiplex ſeptenarii poteſtas. Cur ante diem ſeptimum infanti non imponeretur nomen. Amphidromia. Liberales cauſę. Androcles annus,& clima clericus. Andracos. Andricelos. De partu ſeptimeſtri,item octimeſtri,& de Saturno paucula. Caput XII

Sequitur inde ſeptenarius numerus,quem maxima ingenia mirari non ceſſant:ſiquidem totus impar numerus primus ternarius eſt. Totus par quaternarius,ex quibus duobus conſurgit ſeptenarius:ideo pro uniuerſo ſæpe ponitur,ſicuti eſt, Septies cadet iuſtus,& reſurget:ideſt quotieſcunque ceciderit,non peribit. Quod nō de iniquitatibus,ſed de perturbationibus ad humilitatem perducentibus intelligi debet. Et, Septies in die laudabo te. quod alibi alio modo dictū eſt, Semper laus eius in ore meo. Et multa huiuſmodi in diuinis auctoribus reperiuntur,in quibus ſeptenarius pro cuiuſque rei numeroſitate poni ſolet. Propterea eodem ſæpe ſanctus ſignatur ſpiritus. Hinc eſt illud propheticum, Auguſtino interprete, Eloquia Domini,eloquia caſta,argentum igne examinatum,probatum,repurgatum ſeptuplum. Et in Euangelio Lucas ſcribit,de Magdalena ſeptem proſiluiſſe dæmonia. Quo fit,ut Homericū illud ad hunc fermè ſenſum interpreter,etiam ſi Strabo grauiſſimus auctor aliter & ſenſit & docuit:

τρὶς μάκαρες Δαναοὶ, καὶ τετράκις, οἳ τότ᾽ ὄλοντο.

Quod eſt ex Virgiliana tralatione,

O terque quaterque beati,qui tunc oppetiêre.

Vt ſit quod Græcè dicitur apud Thucydidem, & Aelius Dionyſius interpretatur, πανσυδὶ διέφθαρται: ideſt, omnino prorſumque periit, ſiue παντελῶς. Nam ſic dicitur πανσυδὶ, ut & ἑπτάκις, ideſt ſepties. Meminit quidem loci huius uir reconditiſſimæ ſcientiæ Macrobius:ſed συμβολικῶς adeo(ne tenebroſe dicam)uix ut auribus quantumuis mordaci lotis aceto,ſatisfaciat. Septenario præterea ſummum rerum opificem deum,maiorem in modum delectari,hinc licet cōiectare,quòd ſeptem appoſuit cælo uagantes ſtellas,quas planetas dicunt:quoniam προποδίζουσι καὶ ὑποποδίζουσι, καὶ οὐδέποτε φυλάττουσι τὴν οἰκείαν τάξιν. Nam ἀπλανεῖς ſunt,ut duodecim zodiaci animalia,quæ ordinem norunt proprium. Nec uideas unquam Cancrum ante Leonem,nec hyemalia ſigna æſtate collucere:ut Heſiodicus interpres ſcribit. Sed & quem ſuas eſſe delicias uoluit, hominem ita moderatus eſt Deus,ut & concipi hac ratione poſſet,& perfici & adoleſcere & confirmari: id quod copioſe approbat in Platonis Timæum

Chalcidius. Et demum huiuſmodi omnia ad hunc ipſum redegit numerum ſeptenarium. Quin ueteribus etiã numeri huius obſeruatio magna, ut auctor Ariſtoteles eſt: ſiquidem nato infanti ante diem à natiuitate ſeptimum, nomen non imponebant: ueluti prius non uideretur omnino uitalis. Apud alios inuenio tamẽ, decima id Athenis die ſolitum factitari, quando congregatis tum conſanguineis, tum amicis, peracta re diuina, ſplendidum parabatur conuiuium, quod uocabant δεκάτην ἑστιᾶν. Nam quinto à nato infante die, Amphidromia agebatur, qua manus expurgabant, quæ obſtetricis munere fuerant perfunctæ, curſuq; ad focum ferebatur puer, mittebanturq; à propinquis polypodes ac ſepiæ, munerum loco. At Iulius Capitolinus in Antonino philoſopho: Inter hæc, inquit, liberales cauſas ita muniuit, ut primus iuberet, apud præfectos ærarii Saturni unumquenq; ciuium natos liberos profiteri, intra tertium diem nomine impoſito. Per prouincias tabulariorũ publicorũ uſum inſtituit, apud quos idem de originibus fieret, quod Romæ apud ærarii præfectos: ut ſi fortè aliquis in prouincia natus cauſam liberalem diceret, teſtationes inde ferret, atque hanc totam legem de aſſertionibus firmauit. Apud nos item Pompeius Feſtus: Luſtrici, inquit, dies infantium appellantur, puellarum octauus, puerorum nonus: quia his luſtrantur, atque eis nomina imponuntur. Liberales cauſas intelligunt Iureconſulti, quum aleam ſubit libertas. Sed illud amplius, quod ad homines pertinet naſcendos: Semen quod poſt iactum intra horas ſeptem non fuerit in effuſionem relapſum, hæſiſſe in uitam pronunciatur. Quin & ſemen idem intra formandi hominis monetam locatum folliculo obambit genitiuo artifex natura ſeptimo die quoq;. Quod Hippocratis perceptum experientia eſt, à quo edocta mulier eo à conceptu ſpatio, ſaltu folliculum id genus excuſſit. Sed & per dierum hebdomadas incrementi infantilis, adoleſcendiq; corporis rationem concipiunt rerum naturæ periti. Septeni porrò anni & noueni, quos hebdomadicos uocant & enneaticos, grauia ſemper hominibus indicunt pericula: uerum grauiora multo annus tertius & ſexageſimus: qui numeri utriuſq; multiplicatam, ac inuicem obligatam ſibi ſummam perficit. Quo ſanè argumento Andracles nuncupatur, quòd uitæ ſubſtantiam omnem frangat, & comminuat. Sicut andraclon herbam, quia hominem occidat, dici putant: quæ an eadem ſit cum mandragora, quam anthropomorphon uocant, ambigunt eruditi. Nam andricelon, ſcribere oportebat uerius: etiam ſi coloris eſt genus andricelon Ariſtoteli ac Polluci, purpuriſſi nomine Latinis celebratũ. Quærit Alexander, unde fiat, quòd ἑπταμηνιαῖοι, id eſt ſeptimeſtres infantes, ſint ζώσιμοι, id eſt uitales: ὀκταμηνιαῖοι, ſiue octimeſtres, minime. Nam & inde, ut ex Græcis item aliis didicimus, ſeptenarius numerus uocatur ζωογόνος, quòd eo ſpatio prodeant è bulga matris uicturi infantes, magis quàm inſequenti menſe. Subdit uerò Alexander, ſeptenarii perfectione ita euenire, ut Pythagoræ probatur teſtimonio, & conſentiunt arithmetici, nec inficiantur muſici. Eſſe uero octonarium imperfectum, & inde cenſeri uitæ ominoſum inhabilemq;. Aedi porrò ſeptimeſtres ob ualidiſſimam in uulua informatricem, quam is δύναμιν διαπλαστικὴν Græce dicit, quæ utilem ac moderatum ſanguinem comperiens, fœtum celerius explicat in uitam. Sciendum tamen, natum quandoq; infantem octauo anno, cõceptionis menſe, nocte ſub Saturno ſtationario, ſtatione prima in Sagittario aſcendente, ſemianimem quidem, adhibitis tamen remediis opportunis refotum coalitumq; in multos annos prorogaſſe uiuendi ſpatia. Vt ſciamus rationem illam à Saturno ductam ab aſtrorum peritis, uti alibi cõmeminimus, non perinde cenſeri efficacem perpetuamq;. Nam & aſtrologorum plerique in Indico tractu, Saturno ſubiectum quem faciunt, eſſe fatentur uitas uel longiſſimas. Vtiq; Peripatetici, ac medicinam profeſſi, aliunde quàm à Saturno, octimeſtris partus rationes petunt. Ariſtotelicum certè illud eſt ex quarto De animaliũ generatione, Qui octauo menſe naſcuntur, & ſi minus, tamen poſſunt uiuere. Septimo præterea menſe infantes dentire, compertum eſt: anno ſeptimo, immutare: pubeſcere, annorum hebdomade ſecunda: in uirilitatem tertia exire, quæ ipſa & incremento in longitudinem coronida impingat: ſicuti quarta etiam in latum: in quinta, roboris ſumma fit auctio: quod ſeruet ſexta: ſeptima deterat, quamuis per momenta. Proinde ab hac annorum ſerie, à militiæ laboribus

eſſe

eſſe feriatis licet. Poſtremò eſſe numerũ hunc Apollini ſacrum, Plutarcho credimus.

De octonario. Vbi octimeſtris partus uitalis. Exterricinei qui ſint. Epitoca. Epitheca. Reſtituuntur dictiones in Digeſtis duæ inſigniter labefactatæ. Epithetos epiſtola quæ. Gellius illuſtratur. Parcarum nomina. De Ilithyia, & Telepho. Octonario ſignari iuſtitiam. Caput XIII

Octonarii uim & quidem uitæ auſpiciis uel inauſpicatiſſimam iam attigimus. Sciendum tamen, fœtus eiuſmodi in Aegypto non ferè intermori. Tralatitium quippe in ea prouincia & octauo gigni. Aſclepiades item auctor eſt, Naxias mulieres ὀκτάμηνα, ideſt octimeſtria ædere puerperia, uel Iunonis munere, id illis gratificantis ob Dionyſii beneuolentiam: uel quia Bacchus ipſe ſic creditur natus, quo nomine Naxum nuncupari Dionyſiã, quamuis de uinearum fertilitate appellari ita, magis Plinio placeat: nam & in ea fons uino fluere traditur, quod ſit prædulce. Apud nos uerò ſi peperit prægnans octauo menſe, & intermoriatur fœtus, matrem quoq; ſubinde morituram certiſſimo, ut putant, præſagio uaticinantur. Quin ſi concubuerit menſe octauo parens, fiet infans oppletus lentoris mucoſi & cute fœda. Cæſoniam octauo menſe genitam, quæ fuit uxor Caii principis, prodit hiſtoria. Hic illud obiter adnotauero: Exterricineos nominari Feſto ante tempus natos, tanquam eos mater exterrita aluo eiecerit. Græci ἀλιτομήνους uocant, ueluti fallentes in menſe. Sicut epitoca eleganter, quibus iam pariendi inſtat tempus. Epitheca uerò, ideſt ἐπιθήκη, Græcorum ſcientiſſimis dicitur dos: unde prædiorum epithecæ apud Iuris prudẽtes: quas Papinianus impoſitiones interpretatur: ſed inibi, hoc Digeſtorum trigeſimotertio, pro epithecis, uitioſe legitur eotici: ſed & libro trigeſimo ſecundo: Prædiis (inquit Vlpianus) cum his euthicis quæ in ea poſſeſſione ſunt, relictis. ſcribendum, epithecis. Epithetos uerò epiſtola dicitur data cuipiam, ut tabellario: nam ſcitum eſt apud Atticos, ἐπέθηκα τινὶ ἐπιστολήν, ideſt dedi alicui literas. Quia porrò partus octimeſtris non ferè uitalis eſt, putat Cæcilius Minutianus Apuleius: Parcis tribus facta nomina hæc, Mortuam, Nonam, Decimam. Quod ſi eſt, Gellius illuſtratur egregiè, ſimul & falli eos dilucet, qui pro Morta uel Mortua Mœram ſubſtituunt. Ilithyiam, ſunt qui εὔλινον dicant, ueluti eadem ſit cum Parcis, auctore Pauſania. Haſce uerò dixit Lycophron maris puellas, ob feram uim & agreſtem immutabilẽq;, ideſt ἀμετάστρεπτον. Noctis filias putat Heſiodus, propter occultiorem fatorum uim, ὅτι τὸ ἀοράτως ἐπέχουσι τὴν εἱμαρμένην. Fuit & Romæ locus, quem Parcas tres dixerunt Romani, prope quem fuerat Iani templum, aut ſacellum uerius, ære conſtructum, ac menſu quadrato, magnitudine qua contegi poſſet ſtatua, amplitudinis pedum quinq;. Dignum relatu quod Maximus ſcribit Tyrius, Vniuerſa eiuſmodi nomina mortales ad honeſtandam improbitatem ſuam confinxiſſe uideri, in dæmones, Parcas, Erinnyn flagitiorum cauſas conferendo, quum animis inſint noſtris hæc omnino, aliaq; fatalis cauſarum ordinis propoſita nomina. At Ilithyiam Tegeatæ, cuius & templum in foro habent, & ſimulactum, ex hiſtoria dicunt ἐγγόνασιν. Nam quum Nauplio filiam tradidiſſet Haleus, mandans in mare præcipitem mitti. Illa dum in perniciem duceretur, in genua procubuit, atq; ita puerum enixa memoratur, ubi poſtea Ilithyiæ delubrum eſt excitatum. At produnt alii, patre inſcio, Augen peperiſſe, ac in monte Parthenio infantem Telephum eſſe expoſitum, cui lac præbuerit cerua. Cæterum illa tamen octonarii laus uel præcipua, quòd eo apud Pythagoricos iuſtitia ſignificatur. Quum enim iuſtitia ſit æqualis pro cuiuſq; meritis diſtributio, ciuitatiſq; ſolidum fundamentum, iuſte per octonarium deſcribitur numerũ, qui & ſolidorum primus eſt, primuſq; omnium in numeros ita ſoluitur pariter pares, hoc eſt in bis quaternos, ut nihilominus in numeros æquè pariter pares diuiſio quoq; ipſa ſoluatur, ideſt in bis binos. Rurſusq; qua æqualitate reſoluitur, eadem quoq; contexitur: nam bis bini bis, octonarium conſtituunt. Hinc Orphei inſtitutum amplius propagatum per numina octo iurantis, ſicubi diuinam obteſtari iuſtitiam uellet. Eorum uero nomenclatura hæc: ignis, aqua, terra, cælum, luna, ſol, phanes, & nox.

Denarii

Denarii numeri poteſtas. Thracum in numerando mos. Dextræ porrigendæ ratio. Vnde dicatur decas: & quid ita eo nomine dicatur mundus. Cur in ſuppliciis denario numero utatur Plato. Virgilius explicatur. Decatones, decateutæ, decatelogi, icoſtologi, decaduchi, decaproti, pentaprotia, decennia, decennalia, encænia, protoſpatharii. Caput XIIII

DEnarii uerò numeri (ſeu decuſſim, ex Vitruuii imitatione malis dicere) excellentiam multa equidem declarant. Illud utiq; mirum, quod eſt ab Ariſtotele proditum, quum alibi, tum Auſcultationis phyſicæ tertio: Omnes homines tam Barbaros quàm Græcos priſcam ſeruaſſe conſuetudinem perpetuò ad decem uſq; numerandi. Neq; enim cenſeri fortuitum debet, uerum ex naturæ fontibus propagatum, quod ſemper fiat, atq; item ubiq;. Id uerò numeri huius abſolutam indicat qualitatem. Continet quippe hic numerandi genera uniuerſa, uti par, impar, quadratum, quadrantale, ſiue cubum, longum, planum, primum compoſitum. Denarius porrò fons eſt ac principium: quippe qui ex uno, duobus, tribus & quatuor conſtet: quo argumento, ut ſcribit Chalcidius, decumanum numerum Pythagorici quadraturam uocabant primam. In ſenarii autem ratione apud eundem ſecunda explicatur quadratura, quin etiam tertia. Nec illud reiiciendum, dediſſe nobis in manuum digitis eum numerum ipſam rerum naturam. Vna tamen gens Thracum narratur ad quatuor modo numerandi ſeriem terminare. Quoniam amplius ritu puerorum nequeat meminiſſe, nec ferè uſum habeat rerum multarum. Denarium porrò decada Græci uocant, quaſi dechada, quòd omnem in ſe numerum recipiat. At enim Pythagorei decada etiam mundum uocabant, quòd eo numero ſit compactus: conſtat enim ſphęra, quæ dicitur aplanes, & planetis ſeptem, elementari natura. Poſtremò Antichthone, quo tamen nomine (quod mirum eſt) intelligebant illi lunarē ſphæram, quia ut terra lunam umbra hebetat, ita ſolem luna nobis adimit plerunq;. Adiice illud item, ex numeri huius religione quadam, & obſeruantia, moris fuiſſe ueteribus, ut iuſtiſſimi quiq; fidei comparandæ gratia dextras iungerent, quia ſic denarium præmitterent numerum. Nec illud negligendum, Platonem ad delendam culpam numero uti denario, centenario, millenario: cuilibet ſiquidem uoluptatis gradui ſuppliciorum decem contribuit. Ita enim oblęſæ maieſtati diuinæ repēdi, omnino par fuit. Adde, quòd ſicut beatitudinis gaudia iuſtitiæ humanæ dolores exſuperant: ſic miſeriæ cruciatus iniuſtitiæ uoluptates. Denarii porrò rationem continere & centenarius uidetur, ſed & millenarius. Nam & hi uniuerſi cenſentur, quoniam ex denario uniuerſo conſurgunt. Proinde numeri, quos uniuerſos dicimus, purgationi & emaculandis dicãtur animis, ut labes ex peccato inuſta, concretaq; prorſum eluenda ſignificetur, ut candidiſſima æternitatis luce perfrui ualeamus: quæ depuratum modò exterſumq; nitidius admittat æthereum ſenſum, atq; aurai ſimplicis ignem. Propterea reconditioris ſcientiæ poeta nobilis Platonicorum myſteriis ampliter imbutus, ita pronuntiat,

Centum errant annos, uolitantq; hæc littora circum.

Et alibi ad eundem ſenſum,

Mille rotam uoluere per annos.

Adnotatum quoq; à theologis noſtris, decem uirginum appellatione in pagina Euangelica uniuerſitatem ſignari contemplantiũ: quia ſit numerus hic digitus primus, ac numerorum limes. Decuſſes, lineas quoq; intelligunt eruditi tranſuerſim ductas ad acutos angulos & obtuſos imagine quadam literæ X, quæ quoniam denarii nota numeri eſt, inde conciliatum uocabulo nomen. At Columella ſcribit, rapa decuſſatim ferramento lunato incidenda, ut conſueuerunt ſalgamarii: ſic tamen, ne uſq; ad imum præcidantur, poſtea inter inciſuras ſalem aſpergendum. Adiiciendum uerò illud operæ lectoris, decatones dici, & decateutas, qui decimas exigunt. Vnde apud Abydenos decateuterium legitur, quod nauli habebatur genus. Decatelogi ſunt, qui decatones, εἰκοστολόγοι uidentur, qui uiceſimas colligunt. Qui ſanè inter probroſos recenſentur, quos ἐπονειδίστους nuncupant Græcè periti. Decaduchi leguntur ſæpe in Græca hiſtoria, & apud Lyſiam: quippe decem uiri exactis triginta tyrannis rempublicam Athenis adminiſtrarunt

miniſtrarunt:eorum unuſquiſque dicebatur decaduchus:meminit Iſocrates ad Callimachum. Decaprotas Græci & Iureconſulti decemprimos nuncupant,ideſt δεκαπρῶτοι; Dignitatis nomen eſt,ſicuti πρωτοπρωτία. At protoſpatharius nomen fuit dignitatis primæ apud Græcum imperatorem,quando Venetos duces interdum allectos protoſpatharios,adnotatum hiſtoricis eſt. Decaprotas,ſunt qui interpretentur decumis exigendis præfectos,aut qui exactoribus decem præſiderent. Apud Ciceronem pro Sexto Roſcio Amerino,ſic adnotauimus:Decurionum decretum ſtatim fit,ut decem primi proficiſcãtur ad Syllam:& mox legatos eoſdem uocat. In hac porrò mentione addamus quod ſcribit Pollio Trebellius,Byzantium Galieno imperante,à militibus ita deuaſtatũ,ut prorſus nemo ſupereſſet,uetuſtis etiam familiis funditus euerſis.Id quum egregiè ultus foret Galienus,militibus ferè omnibus contrucidatis,Romã conuolans Decennia celebrauit,nouo ludorum genere,noua pomparum ſpecie,uelut magnum quippiam geſſiſſet. Cæterum amplius æſtimandum,an Encænia,purior ſit lectio:quippe Suda interprete,ſic dicebatur celebritas,quum noui quippiam foret geſtum. Nam encænides nauigii pars erat. Cæterum idem Pollio,decennalia in Salonino appellauit,ut poſſint uideri ſacra decimo imperii anno celebrata. Sicuti uicennalia dicuntur, & tricennalia,de quibus in ſepulchrorum ritu plura.

Ex numeris qui dicantur lineares,plani,ſolidi. Numerus quid. Qui numerus dicatur potentia, & qui actu. Digitus in numero quid. Item articulus. Supernumerarii. Super numerũ. Numerarii. Numero dicere. Numerorum & computationis inuentor Theut. Caput XV

PORrò in Pythagoreorum myſteriis & Platonicorum quoque,triplices inuenio numeros,lineares,ſuperficiales ſiue planos,ſolidos. Et eſſe lineares quidem,quos ſola metitur unitas,quaſi punctum:ut binarius, ternarius, quinarius. Solus enim attenditur proceſſus, nulla habita ratione deductionis numeri in numerum,ad linearum modum, unam habentium dimenſionem tantum,ideſt longitudinem citra latitudinem: hoc uerò fit,quum dicimus unum,duo,tria. Planos autem intelligimus,qui ex numeris quaſi lateribus multiplicantur,ut adnotatũ eſt Geometriæ octauo:uelut ſenarius,ex bis tribus fit,uel ter duobus. Ex planorum autem numero eos quadrangulos & æquilateres appellamus,qui ex numeri alicuius ductu in ſeipſum conficiuntur: ſicuti quaternarius,ex bis duobus. Inæquilateres autem,qui ex ductu numeri minoris in maiorem,cuiuſmodi ſenarius fit ex duorum in tria deductione. Dicimus & oblongos,qui ex ductu numeri admodum minoris in numerum longe maiorem conficiuntur,ut eſt denarius ex deductione duorum reſultans in quinque. Solidi uerò ſunt,qui ex reductione atque deductione numeri alicuius in ſeipſum efficiũtur,inſtar molis ſolidæ in trinam quaſi producti dimenſionem; ut bis duo,bis octo,ter tria ter,uiginti ſeptẽ:quater quatuor quater,ſexaginta quatuor: Numerus autem,quoniam de hoc iam diu diſſerimus,ſicuti decimo Metaphyſices traditur,una dicitur menſurata multitudo. Septimo autem Geometriæ finitur,multitudo ex unitatibus aggregata. Numerorum uerò alius eſt potentia,ut unitas:eſt enim omnis numerus potentia,ſicuti aptiſſimè colligit Boethus. Alius uerò actu,ut cæteri. Adhuc numerorum alius dicitur digitus,alius articulus,alius compoſitus ſiue cõmixtus. Digitum appellant numerum omnem denario contẽtum. Articulus eſt numerus omnis,quem poſſis in denas partiri partes æquales,nullo redundante,ut decem,uiginti, triginta. Compoſitus numerus ex digito & articulo conſtat,ut quatuordecim,quindecim. Quadratum numerum octauo Geometriæ intelligit Euclides,qui quatuor æqualibus continetur lateribus,ut quatuor,octo,ſexdecim. In hac tam uaria numerorũ mentione ſciẽdum,Supernumerarios dici Vegetio,in militia qui poſtea ſunt additi,quàm fuiſſet legio completa. Dicuntur & ſuper numerum,quod imaginariæ item militiæ genus eſt, quo abſentes ac titulo tenus funguntur. Numerarios legimus apud Ammianum Marcellinum:Numerarii,inquit,apparitionis magiſtri equitum. Numero dicere apud eruditos,eſt promptè ac facilè conceptus animi proferre:ſicut ingenium in numerato,uocatur expeditum paratumque. Aliquo numero habere Varroni eſt quadam-

tenus

Ibis auis cui dicata.
Theut. qui et theutates. numeri inuentor. &c.
Thamus. qui et Ammon ægypti rex.

tenus aliquem magnifacere. Illud denique non habendum inſuper: ad Aegypti Naucratin, uti in Phædro ſcribit Plato, deum fuiſſe quendam, cui dicatam ferunt auem ibin, quique ſit Theut, ac item Theutates, ſeu Mercurius, quod pleriſque arriſit: hic omnium princeps & numerum & computationem excogitauit, ſed geometriam quoque ac aſtronomiam: talorum rurſus, aleæque luſum, & literas: qua tempeſtate Aegypti rex fuerit Thamus, quem dicunt Ammonem.

De mediis duobus arithmetico & geometrico. Plutarchi illuſtratur obſcuritas. Caput XVI

Virtutes morales.
Media duo. geometricum et arithmeticum, muſicum etiam.

HAec habui de numeris quæ ex diuerſo congeſta noſtris infererem libellis. Illud hinc non ita cenſebitur abiūctum, quod peripatetica ingreſſi pomœria præcerpſimus. Igitur Ariſtoteles ſecundo Moralium ſumma, ut conſueuit, ſubtilitate, ac edocenter tamen, morales aſtruens uirtutes eſſe mediocritates quaſdam, Mediocritates, inquam, non rei, ſed reſpectu noſtri, medium eſſe duplex ſignificat, rei ſcilicet, atque rationis, hoc eſt medium arithmeticum, & medium geometricum. Taceo nunc de medio muſico. Medium uerò ex parte rei, eſt id quod adamuſſim æquiparatum, & in librili perpenſum æquè diſtat ab utroque extremo, eſtque idem apud omnes, & hoc medium dicitur ſecundum rationem uel proportionem arithmeticam: ſicuti ſenarium numerum conſiſtere in medio dicimus inter duo & decem, quia ſicut ſex excedunt duo in quatuor, ſic à denario in quatuor item deficiunt. Medium uerò rationis, & reſpectu noſtri non ita ſe habet, nec eſt idem apud omnes. Et conſiſtit in proportione geometrica, hoc pacto: ſicut ſe habent ſex ad quatuor, ita ad nouem. Non eſt autem medium inter quatuor & nouem, ut æqualiter excedat quatuor, & excedatur à nouem. Sed habet æqualitatem ſecundum geometricam proportionem, & rationis ſimilitudinem: quia ſicut ſex continet totum quatuor cum dimidio, ſic cōtinetur à nouem, quæ dicitur proportio ſeſquialtera. Eius exemplum eſt apud Philoſophum eiuſmodi. Si ueſci duobus panibus eſt parum omnibus, decem uerò nimium: medium non erit conueniens cuique, ſex panes comediſſe, quod foret rei medium. Sed medium ſumetur id, quod erit cuique conueniens, ut eius requirit temperatura. Hoc uerò eſt reſpectu noſtri medium, ita ut non res, ſed nos ſimus termini medii ipſius. Idem & geometricum dicitur. Hinc uerò lux infertur plurima Plutarcho Sympoſiacôn ſecundo: ubi conuiuii improbare dominum uidetur, qui in epularum ratione arithmeticam ſpectet mediocritatem, non geometricam. In conuiuium pergit unuſquiſque (inquit) proprium afferens uentrem, quem non explet æquale, ſed quod ſatis eſt. Tollitur & nubilum ex libro περὶ φιλαδελφίας, Solon in politiæ rationibus (inquit) edocens, ex æqualitate ſeditiones non produci. Turbulenter admodum eſt uiſus arithmeticam Democraticamque inducere analogiam, quum geometricam debuiſſet potius. Comprobantur item ipſa hæc à Proclo, ut interim & Platonicos reſpectemus: Eſt, inquit, iuſtitia cauſa pulchritudinis, & pulchra. Eſt autem duplex iuſtum: unum quidem in contractibus, quod arithmeticam conſeruat æqualitatem: alterum uerò in diſtribuendo uerſatur, in geometrica conſiſtens æqualitate. ut quemadmodum differunt inter ſe perſonæ, itidem differant inter ſe diſtributa perſonis.

Proportio ſesquialtera.
Plutarchi obſcuritas illuſtrata.
Iuſtum duplex.

Cauillum ſuper litera μ, qua Dionyſio concionis habendæ facta poteſtas eſt. Quid morologia. Quo ſenſu dicatur, ſortitus es τὸ μ, præter Græcorum interpretamenta. De Dionyſio ſeniore pluſcula. Item de iuniore pauca. Dionyſocolaces qui, & Alexandrocolaces. Proſagogidæ. Proſagogion. Grammation à Græcis dici ſortem. Caput XVII

Syracuſanorum ſortiendi per literas mos.
μ. Literæ cauillum.

SYracuſis uetuſtum inoleuiſſe morem legimus, ut prodituri in concionem literarum notis deſignarentur. Illæ uerò ducebantur ſorte, ac ubi quis literam ſuam foret indeptus, alloquendi populum poteſtas ei fiebat. Ritu ergo necdum exoleſcente, quum Dionyſius etiamnum priuatum ageret, ſortitus eſt concionis habendæ ius per literam μ. Quo nomine quiſpiam deſpicatui (opinor) illum habens, ac nihili hominem arbitratus, nullius'ue aut ingenii aut facundiæ, mox intulit, μωρολογεῖς Διονύσιε; Id ſi interrogandi nota legis, acutior fiet in

tellectus

tellectus, eo ſenſu, Et tu garriẽdi poteſtatem ſortitus es. Eſt enim profectò morologia, fatua loquacitas & inſulſa. Nam mori, dicuntur ſtolidi ac fatui, hianti ore, qui & mammachuti nuncupentur: unde & mórari, prima producta, legimus apud Tranquillum pro inſanire. Nec me fallit, ueterem grammaticum accepiſſe pro inepto, μωρόν. Donatus ſuper eum Terentii locum in Eunucho, Pannis anniſq; obſitum. Morologiæ, inquit, paraſitorum ſunt. Reſpondit Dionyſius eludens ſcomma, ſimulq; ad concionis literam alludens, μοναρχήσομεν οὖν ἄρα: monarchico igitur, inquit, potiemur principatu. ueluti elementum id, non morologiæ (ut ille cauillabatur) uel concionis faceret poteſtatem, ſed planè monarchici imperii futuri mox præſagium foret. Sicuti etiam obuenit. Nam haud ita longa intercapedine, habita concione, prætor à Syracuſanis eſt deſignatus: qui fuit ad tyrannidem gradus peracommodus. Sunt ex Græcis, qui ἔλαχες τὸ μ, ideſt ſortitus es literam M, eſſe in ſtultos adagionem arbitrentur. Ego ex hiſtoria quam prætexui, malim de iis dici, qui interim contemptibiles neſcio qui, & ex multis eſſe creduntur: mox tamen tum uafricia ingenita, tum uirtute, nominis ſibi pariunt claritatem. Siquidem Dionyſium hunc, qui ſenior fuit, non inſulſum quendam fuiſſe, aut mentis & prudentiæ inopem, multa ſunt utiq; argumẽto. Illud uerò animum minimè ſegnem, ſed erectum & multorũ capacem, facilè indicarit. Nam adeptus iam tyrannidem, coortis in eum Syracuſanis, quum arctius obſidione premeretur, ampliusq; inſtarent amici, faceſſeret ſuadentes abdicatus imperio, ne haud ita multo pòſt factus hoſtium poteſtatis contrucidaretur uſq; ad eorum ludibria. Fortè ita euenit, ut interim iugularetur à coco bos, quem momento prolapſum intuens in mortem Dionyſius, ad amicos conuerſus inquit, Nónne deforme eſt, mortem adeo celerem, & (ut ſic dicam) tranſuolantem, expaueſcentes, tantum talemq; relinquere principatum? Illud in eo uiro præclarum ſine dubio: pulſis Sicilia Carthaginienſibus (neq; enim cum quolibet hoſte res fuit) occupatoq; totius inſulæ imperio, quum graue otium regno ſuo, periculoſamq; deſidiam opinaretur tanti exercitus, ne remollirentur animi, ſed laborum aſſiduitate augeſceret mentis uigor, Italiæ principatum affectare cœpit: protinusq; trajectis copiis, in Græcos qui oram incolerent, graſſari adortus eſt: illisq; mira felicitate iugum ſubactis ferre, ulteriora ſemper appetere pergebat. Breuiq; profeciſſet multũ, ni irruentibus in inſulam Carthaginienſibus, reuocatus, inſidiis deniq; ſuorum imperii eus occubuiſſet. Memorabile eſt quod prodidere annales: eo bello Carthaginienſes, quum ſe literarum Græcarum commercio proditos ſenſiſſent, ac quicquid fuiſſet ab ipſis decretum, Dionyſio ſignificatum, ſenatuſconſulto cauiſſe, ne quis poſtea Carthaginienſis aut literis Græcis aut ſermoni inſueſceret ſtuderet'ue. Scribit Politicorum quinto Ariſtoteles, Dionyſium hunc inſectando Daphnæum, & alios ciuitatis præpotentes, ac principes uiros, dignum eſſe habitum, cui crederetur tyrãnis, coniectantibus omnibus, ſuſceptas cum illiuſmodi uiris inimicitias eſſe popularitatis indicium. Philoſophiam (ut inquit Plethon Gemiſtus) aſpernabatur, poeticen amabat quoq;. Carmina item componebat, mala quidem, ſed quæ uideri bona percuperet: ſic enim illi ab adulatoribus perſuadebatur. Quo nomine, ſi auſus foret quis inſcitiæ labem inurere, indignè adeo ferebat, ut Philoxenum Dithyrambopœum hoc argumẽto in latomias coniecerit. Ad hunc peruenit Plato quoq;, quum per adiacentia Italiæ loca peregrinationem obiret διὰ ἱστορίας τῶν τε πόλεων, καὶ πολιτειῶν τῶν ἐκεῖ, ideſt ob hiſtoriam ſeu contemplationem inſpectionemq; ciuitatum ac rerum publicarum, quæ inibi comperirentur. Circumferũtur in Græcorum literis Dionyſii huius dicta aliquot præclara, & memoria (uti arbitror) digniſſima: Audierat à filio, cui principatum deſtinabat, ingenui uiri uxorem adulteratam: ob quod iratior illi factus, inſtitit quærere, nunquid à ſe id genus quippiam perpetratum ſciret. Tu (inquit is) patre tyranno non es prognatus, ego memini me tyranni filium. Nec tu (inquit pater) principes liberos relicturus uideris, ni flagitia eiuſmodi deſieris. Ruſum ingreſſus ad eundem Dionyſius, ubi eſt cõſpicatus uim magnam aurei & argentei operis, intonuit altius, οὐκ ἔστιν ἐν σοὶ τύραννος, non aſpiras ad tyrannidem: nec omnino eiuſmodi in te quippiã ineſt: quando ex tot & tam pretioſis quæ à me ſuggeruntur poculis, neminem prorſus inde tibi amicum conſpi-

Morologia quid.
Mori qui.
Mammachuti
Mórari, pro insanire
Dionysius ad literam [illegible] ... tus quodo cauillu...
Prouerbium M. literam sortitus e... quid significet.
Dionysij senioris quæd... memorabilia.
Carthaginensibus cur interdictu literis græcis.
Philoxenus cur in latom... as coniectus.
Dionysij senioris apoph... thegmata.

cor. Erat ei aff…cta iam ætate mater, quæ quum intẽpeſtiuius nouas appeteret nuptias: Vis, inquit, legibus afferri poteſt, naturæ non poteſt. Illud porrò non imprudentis animi indicium, quod quum ſceleris conuictos grauius plecteret, eos qui ueſtes ſuffurarentur, quos uo…cant lopodytas, permittebat illæſos: non quidem ut impunitate creſceret audacia, & aleretur augeſceretq; flagitium, ſed ut ea ratione Syracuſanos à comeſſationibus & ebrietatibus, quibus nimio plus diſtinebantur, abduceret. Illud uerò uafri & planè tyrannici: quum à duobus ſe adoleſcentibus conuitiis proſciſſum inaudiſſet, utrunq; uocari ad cœnam iuſſit, eorum alterum intuitus multa per uinolentiam leuiter deblaterantem, alterum ſub quibuſdam quaſi magiſtris ſe caſtis poculis exhilarantem: illum quidem, ut qui nil eſſet formidoloſus, ſed uino dicatior fieret, dimiſit: hunc uerò iuſſit interimi, ut qui cogitato & præmeditate & conſilio certo hoſtilia diceret, & ſi offerretur occaſio, etiam facturus uideretur. Dionyſium uerò iuniorem uſque ad oculorum inſigne uitium mancipatum uino, Theopompus ſcribit. Quin diebus quandoq; nonaginta nuſquam interpellatam ebrietatem, in Syracuſanorum politia tradit Ariſtoteles. Ab hoc nũcupati Dionyſocolaces, qui ſubblandiendi cauſa nil ſe eorum quæ apponerentur, uidere ita ementiebantur, ut ab ipſo Dionyſio ductari manu geſtirent. Cæterum & id genus homines Alexandrocolaces mox nuncupati, à Magno (ut ferè creditur) Alexandro appellatione propagata. Proſagogidæ uerò dicebantur impii quidam homines, quorum opera emiſſitia captabat Dionyſius, quid quiſque de tyranno uel ſentiret uel loqueretur. At proſagogium tectonicum habetur organum materiæ dirigendæ cõcinnum, ſi fuerit flexuoſa. Quoniam uerò de ſortibus actum nobis eſt, illud obiter ſtudioſos cõmonuero, ab Plutarcho in Fabio Maximo γραμματεῖον dici, quam Sortem Latina nuncupauit hiſtoria: Prope Phalerios (inquit) cælo delapſum γραμματεῖον eſt, in quo perſcriptum animaduerterunt, ἄρης τὰ ἑαυτοῦ ὅπλα σαλεύει: Mars ſua tela quatit.

Cuiuſmodi foret mos ſortiendi per literas Athenis: item inter athletas. Qui dicatur ephedrus, aphedrus, & ephormus. Ephemerum. Capur XVIII

Q Voniam uerò præcedentis capitis initio ſortitionis per literas facta nobis mentio eſt, nec ambigimus, rem multis fore obſcuriorem, q̃ ut facile illius aſſequantur intellectum: iam hinc, ut qui ſatisfactum omnibus uelimus, attexere pergemus exemplum, unde nubilum ſuperioris ſententiæ diſcutiatur. Ex eo enim coniectatio erit facillima, cuius nam modi Syracuſanorum fuerit inſtitutum. Athenis ergo plura fuiſſe dicaſteria, hoc eſt ſtationes ius dicentium, comperimus: in aliis expendebantur, quæ φονικὰ Græci uocant, ubi agere tur de uita: in aliis, ciuiles tractabantur lites, hoc eſt τὰ δημοτικά. Vnicuiq; ſtationi de elementorum ſerie appellatio indebatur: erat enim quæ diceretur alpha, & quæ beta, item gamma, & deinceps uſq; ad literam κ, quippe decem fuere ſtationes. Ianuæ porrò uniuſcuiuſq; coloris rubri ſuperpictum erat elementum, ex quo nomen loco foret. Quotquot erant Athenis, qui iudicialibus fungerẽtur muniis, pro ſtationum ratione pugillares habebant ſinguli, in quibus exaratum ſeruabatur tum ipſorum tum ſtationis nomen: habebant & uirgulam inſcriptam pariter. Vbi igitur iudicandi appeteret tempus, in forum commeabant omnes iudices, coniectiſq; in uas ſortibus, qui ſortitus mox foret, eam quæ præferret alpha, in ſtationem pergebat eius literæ cognominem: atq; deinceps ſerie eadem. Quòd ſi quis ad iudicandum nulla ſortitionis habita cura, perrexiſſet, grauis irrogabatur mulcta. Quum uerò forent Athenis decem omnino tribus, ex omnibus ſeligi iudices, mos irroborarat. Ex unaquaq; ergo quinq; ſecernebantur, illuſtriſſimus quiſque: ex quibus unus modò iudicaret, quem ſors ſelegiſſet. Celebratur & à Luciano conſimilis ferè inter athletas pancratiaſtasq; ſortitio: In argenteam (inquit) calpin, ideſt urnam coniiciebantur minutulæ ſortes, faba non ampliores. Eo ſemper ordine ſeruato, ut binis eadem inſcriberetur elementi nota: pro athletarum numero ſortibus item auctioribus. Quum impẽderet certandi tempus, prodibant ex athletis ſinguli ſortem educturi, nec inſpectandi productam ius erat, quãdo id prohiberet aſſiſtens maſtigophorus. Peracto autẽ orbe, ambiens Alytarches inſpectabat

ſortes

ſortes,atq; ita diſpenſabat,ut qui alpha eſſet ſortitus,cum eo cōponeretur qui eandem eduxiſſet literam;atque ita deinceps homogrammi certaturi prodibant.Fieri uerò ſic moris erat,ſi certaturi pares fuiſſent.Quòd ſi quinq; aut ſeptē,coniiciebatur in urnam ſolitaria litera,quæ antigraphon ſiue antigramma non haberet.Qui uerò eam eduxiſſet,reſidebat expectans quandiu certarent alii,congreſſurus mox cum fatigatis uigens ipſe atq; integer uiribus.Quod ſanè uel feliciſſimum cenſebatur. Dicebatur uerò hic ephedrus,ideſt ἔφεδρος, quæ uox apud Sophoclem in Aiace maſtigophoro,indicat nouiſſimum.Scribit Plutarchus,Craſſum fuiſſe Cęſaris & Pompeii ephedrum,ut qui in utriuſque meditullio ſederet cuſtos,ne bello inter ſe concurrerent. Aphedrum pro puerperio accipiunt quandoq; Græci. Ephormus autem Thucydidi uocatur nauticus aſſultus. At ephemerum,ideſt ἐφήμερον, accipit pro cicuta uel ueneno Dioſcorides:ſed & unguenti genus dicitur eodem nomine:quin animal quoq; uno tantum uiuens die.Porrò quia ſortitò iudicia fierent,hinc qui purè Atticeq; loquuntur, λαγχάνω δίκην τῷ δεῖνι uſurpant,ideſt iudicium in quempiam ſortior,non autem εἰσφέρω.

Potentiam ui quadam inſita ſapientiam cooptare.De Ioue,Saturno,Pallade.Athenæum quid.Vlyſſeum.Sais.Singa.Zoſteria Pallas.Zonæ appellatione quid intelligatur ueteribus.Monozoni.Monazonium.Septizonium.Conſtillati balthei.Parazonium. Caput XIX.

VEtus inter Græcos adagio eſt,& à Platone non prætermiſſus,Sapientum congreſſu principes ſapere.Quum id amplius mecum expenderem,animaduertebam profectò,id ex diuiniore quodam promptum oraculo. Quando intima quadam ui,potentia magna ſapiētiam ſibi geſtiat adglutinare.Præfert id primum inenarrabilis diuinæ potentiæ ſplendor ſapientiſſimus.Natura tacitis uelut ambagibus inſinuat:perdocent id ipſum & artes.Atq; in deo quidem inſolubili(ut ſic dicam)ferrumine duo hæc ineffabiliter coaluiſſe ab æuo, fabuloſa etiamnum edocet theologia Iouis atq; Promethei occultiore inuolucrò. Illius ſiquidem nomine potentiam,huius uerò prouidentiā intelligi oportere,deprehenſum à peritioribus eſt.Sed & utriuſq; rei indicia ſeſe promunt in natura.Quippe ſpectatur ubiq; poteſtas mira ordini adnexa mirabili,quadam proculdubio ſapiētiæ imagine.Quod ipſum & in artibus conuiſimus,in quibus eniteſcit primum, ingenii,memoriæ atq; uoluntatis facultas nobiliſſima:nec inferior affectat ſapientiæ uis,in actionibus ſeriem promens compoſitiſſimam.Ex iis uerò omnibus id colligitur deniq;,potentum ſapientumq; ueluti nexum quendam ita conflari oportere,ut inde naturalis cooriri neceſſitudo uideatur.Siquidem ſapientia ſi ſummoueatur auoceturq; à potentia longius,prodeſſe quàm pauciſſimis queat. Hæc rurſum ab illa ſi ſeligatur,nocumenta indidem emanantia perpauci ſint euaſuri.Inſinuant id & cæleſtium rerum ſtudioſi in coniunctionum,quas ipſi magnas dictitant,ratione. Siquidem Iupiter dominus eſt,Saturnus uerò philoſophus.Qui ſi coaptentur,mirū eſt quàm præclara moliantur.Illam uerò perbeatam Plato neceſſitudinem cenſet,quam ſapientia conciliet atq; potentia. Quòd ſi in anima unà conſpiret utraq;,illam uerò arbitratur feliciſſimam.Quam rem ſignificare Pallas animaduertitur, quando una eſt belli potens dea,& artium ſciens. Vnde & Athenæum,pro auditorio poſitum inuenias. Hieronymus, Quando omne Athenæum ſcholaſticorū uocibus conſonabat.Meminit in Alexandro Cæſare Lampridius,Mineruium dici Latinè ualet.In Iuliano item Didio ſcribit Dion,Athenæum fuiſſe in urbe Romana ſic nuncupatum ἀπὸ τῆς τῶν παιδευομένων ἀσκήσεως. Eadem forma dicitur ab Hieronymo Vlyſſeum,Quale(inquit)pileolum in Vlyſſeo pictum conſpicimus.Item Aeaceum,ideſt αἰάκειον, in Demoſthene apud Plutarchū:ſed mendum obrepſit in Latinam tralationem:nam modò,ad Aeacum legitur.Pallados tamen ἀστρατείας templum fuiſſe in Laconia,legimus:ſed id,quia ibi Amazones progredi ulterius deſierūt.Inſubres Gallos in bello aduerſus Romanos,aurea ſigna quę uocant immobilia,è Mineruæ templo ſuſtuliſſe,Polybius ſcribit.Pallas Phœnicum lingua dicitur Singa:Aegyptiorum autem Sais.Quo ſanè argumēto reuincuntur,qui ex Aegypto,non ex Phœnicia Cadmum adueniſſe,contendunt.Nam Thebis extabat Pallados ſimulacrum

DD 2 crum

crum,cui foret nomen Singa,nequaquam uerò Sais. Dicatum autem id à Cadmo,aſtruũt Thebani,& ſcribit Pauſanias. Apud Thebas Aegyptias coli præcipuè Iouem, auctor eſt Strabo: Cui,inquit,ſacratur uirgo ſpecie in primis cõſpicua & genere princeps,quas uocant Palladas Græci. Illa item obiter adieciſſe,nil obfuerit: Primum ſimulacra apud Thebanos ſtetiſſe Pallados ζωστηρίας, quòd inibi arma ceperit aduerſus Euboeos & Chalcoduntem: quippe ueteribus ζώννυσθαι ſignat ἐνδύναι τὰ ὅπλα, ideſt arma induere. Nam & Homerus,ubi Marti zona ſimilem facit Agamemnonem,non aliud zonæ prorſum nomine intellexit,quàm armorum apparatum. Zonam uirilem modò intelligit Ammonius,zonion autem muliebre. Monozonos porrò interpretantur Græci ἀπλόζωνας μαχίμους, ex hac opinor ratione: ſed & militum præcipuos,ideſt πρωμίους, ſic item nuncupant, qui non eandem cæteris zonam geſtitent. Quin & ſicarios ac impuratos homines eodem appellant nomine. Sunt qui monazonium monachis in ſolitudinibus deſtinatum locum interpretentur. Nam ſeptizonium in Seuero apud P. Victorem & Spartianum,ſubſtructionem accipiunt,ſepteno columnarum ordine per ambitum præſignem: de quo etiam alibi hoc opere. Baltheos conſtillatos legiſſe alicubi uideor apud recentiores,ſtillis ſeu ſtellis diſtinctos aureis. Parazonium in Traiani uita leges,quam iure Latii donauit Merula: uerum id Dionis uerbum non eſt,ne quis fallatur,ſed de interpretis promptum fidelia. Hiſtorici uerba hæc ſunt, τὸ ξίφος, ὃ παραζώννυσθαι αὐτὸν ἐχρῆν, ὤρεξεν.

Epilogus præſtantiſſimorum regum ex ueteribus memoriis. Plutarchi codex emaculatur. Macedonibus fuiſſe cautum legibus,ne trophæa conſtituerent. Elephantes quis habuerit in Europa primus. Caput XX

QVi in re militari,aut rerum publicarum adminiſtratione cum illuſtri laude uerſati ſint, complures(opinor)in ueteribus memoriis comperiuntur: at qui regium indepti faſtigium,inſignem inde ſibi gloriam pepererint: eos uerò non admodum multos,animaduerto. Ex Perſarũ quidem gente præclarum agnoſcimus Cyrum, quem ab ſole ita nuncupatũ memorant: nam Perſis eſſe patrium, ſydus ſic appellare. Nec minus(quanquã in ſecunda quoq; tribu)Hiſtaſpis filium Darium,ſiquidem intra priuatum uterque prognatus modulum,uirtute exſtimulante,ita demum proferre caput eſt auſus, ut regalem non expaueſcentes amplitudinem,tanta ſe ipſi maieſtate non indignos comprobarint,quanquam euentu diſpari, quando Darius annis iam feſſus, nullos aſſultantis fortunæ reflatus ſentiens placidè hominem exuit. At Cyrus armis innutritus,& bellicum ſpirans,in Maſſagetas dato impetu,prælio uictus occubuit. Dignum uerò ſcitu eſt,Darii monumento inſcriptum, ἠδυνάμην καὶ οἶνον πίνειν πολὺν, καὶ τοῦτον φέρειν καλῶς, ideſt & uini haurire poteram plurimum,& pulchrè etiamnum ferre. Darius(ut produnt nonnulli)à Perſis dicitur prudens,à Phrygibus Hector. Eſt & talorum iactus ſic nuncupatus. Adduntur ex eodem mundi ſitu tres item memorabiles: Xerxes potens adeo pollensq;, ut hominis ſpecie crederetur Iupiter humanum genus exciuiſſe ad ſuſcitandam è ſedibus ſuis Græciam. Artoxerxes porrò duo,alteri quorum cognomẽ factum Macrochir,ueluti Longimanus,quòd manuũ altera,ideſt dextra,foret ei oblongior: alteri uerò μνήμων, ideſt Memor. In quo ſubmonendi ſunt ſtudioſi,mendoſam uideri Latinam hiſtoriam, in qua legitur quandoq; Memnon,pro eo quod eſt Mnemon,facili ac lubrico lapſu: in quem Suetonii tamen interpres fœdè in Auguſto eſt præcipitatus. Eum uerò iunioris Cyri fuiſſe fratrem, legimus apud Græcorum pleroſq;, qui ea in re maximam retulit laudem, quòd non ipſe modò paſſim adire ſe uolentibus facilem præſtabat: ſed legitimæ item uxori id iniunxit,ut intecto nulliſq; obſepto aulæis curru uectaretur,quo indigẽtibus promptior fieret ac paratior aditus. In fuga uerò quandoq; apparatu eius direpto,quum aridis modò ficis ac pane ueſceretur hordeaceo, Cuiuſmodi(inquit)uoluptatis expertem me regalis fecerat affluentia? Hunc fuiſſe Darii & Paryſatidis filium,produnt chronographi. Et ἀναβάσεως primo comprobat Xenophon,qui & Cyrum ab illo antiquiore omnium fuiſſe Perſarum βασιλικώτατον pronuntiat,præcipueq; imperio dignum. Macrochiri laudem peperit inſignem decentiſſima corporis amplitudo,quam belli deco-

ra non

ta non pauca auguſtiorem fecere. Tenet fama, non ferè inter Perſas compertum manu fortiorem. Primus uenationis legem ſanxiſſe narratur, ut quibus affatim uires præſtò forent ac uoluntas, iactu primum in feras aſſultarent, quod Græci πρωτοβολεῖν dicunt. Viri ingentes, generoſosq́ ſpiritus illud retegit præcipue. Fuerat ei catacœmiſtes, ideſt cubicularius, Satibarzanes nomine, hic ab eo inſtitit petere iniuſti quippiã, quòd triginta millibus Daricorũ fuiſſet corruptus, quos ei pollicitus is fuerat, pro quo petebatur. Id quum exploratè perdidiciſſet rex, eandem ſummam confeſtim erogari à quæſtore iuſſit, addito elogio longè clariſſimo: Accipe (inquit) Satibarzane, his mihi pereuntibus, nihilo ſum deteriore loco futurus: at ſi tibi benignè adnuero, planè iniuſtior. Inter Macedonicæ claritatis faſtigia eniteſcit in primis Philippi gloria præcellens, qui Macedoniam Illyriis obnoxiam liberatamq́ ſeruitio graui, multarum ac nobilium principem gentium conſtituit. Inſita porrò uirtute illuc prouectus, ut ab Græcia uniuerſa imperator ſelectus, etiam Amphictionibus adnumeraretur, Thracas, Pæonas, Scythas iugum accipere cõpulit. Perſicum bellum meditatus in clariſſimo rerum procinctu interceptus periit: id quod affatim perſequitur Diodorus, à quo id item proditum, In Methones oppugnatione, quam & diruit, Philippo ictu ſagittæ oculum eſſe excuſſum. Sed Magni Alexandri, qui patris ſtationem excepit, uirtus uibrans latius, inſtar fulguris coruſcantis præſtringit oculos: cuius uiri peculiaris laus, Orbem terræ communem omnium patriam feciſſe, cuius arx præſidiumq́ caſtra forent ipſius: qui & cognatum arbitraretur optimum quenque: alienigenas uerò tenebrarum alumnos, & flagitiis adobrutos. Primus ex Europæis, ut inquit Pauſanias, elephantos habuit, Poro & Indis ſuperatis. Eo autem humanis perfuncto, inter reliquos poſſediſſe plures memoratur Antigonus. Affuerũt & Pyrrho Epirotæ, capti in prælio aduerſus Demetrium, unde iniectus Romanis legionibus terror. Sed Alexandrum repeto, quem eminentiſſimum terrarum regem inſignia dehoneſtarunt uitia, uiniq́ auiditas in primis, adeo ut ex uinolentia biduum ſæpe obdormiret integrum: quod in Ephemeride ipſius, Cardianus atteſtatur Eumenes, ut Diodotum prætercam, & in Dipnoſophiſtis Athenæum libro decimo: iactatum paulominus prouerbii loco, ἀλεξάνδρου πλεῖον πίνοντος τοῦ βασιλέως. Alexandrum bibendo regem præcelluiſti. Certè ex ebrietate, Veneris uſus ei hebetior fuit: quod Theophraſtus probat, & in Epiſtolis Hieronymus retulit (Græcus hic & notiſſimus auctor fuit) Vinolentorum porrò ſemen dilutius euadere, ab Ariſtotele in Phyſicis quæſtionibus uidemur didiciſſe. Proinde ualeat Arrianus, qui coniecturis rem toto (quod dicitur) cælo notiſſimã nititur expurgare, ac conuelare etiamnum. Delicias porrò Alexandri, & ingenium ἀφόρητον, ut Græci dicunt, ideſt intolerabile, ac φονικόν, ideſt in cædem procliue, immo uerò melancholicum, amplius qui expendiſſe cupit, Athenæi adeat librum duodecimum. Illud fortè mirum hiſtoriam tanti principis uerſanti contingat, nullum omnino uel Darii afflictis opibus, uel fuſis fugatisq́ Indorum exercitibus numeroſis, fuiſſe ab eo excitatum trophæum, qui mos Græcorum fuit celeberrimus. Cæterum ſcire licet, Macedonum regibus cautum lege, ne facerent: nam quum Caranus quandoq́ propinquum barbararum gentium regem Ciſſeum retudiſſet, ac ex Argiuorum inſtitutis trophæum conſtituiſſet, uictoriæ monumentum, ueniens ex Olympo ferocior leo id euerſum diſiecit. Inde ſancitum, ceu id planè ominoſum foret, ne quis in reliquũ Macedoniæ regum erexiſſe trophæum uellet. Tanquam res ea inimicitias indicet ἀδιαλλάκτους, uelut dicas irreconciliabiles. Ex Alexandri ore, ac membris omnibus fragrantiam mirè ſuauem defluxiſſe, ſcribit in hiſtoriis Ioannes Monachus. Id quod inſiti caloris ui factum interpretatur, humentia faciſe percoquentis. Prodit duobus locis idem Monachus, Alexandro in rebus omnibus felicitatem fuiſſe obſequentiſſimam. ut uel hinc Plutarchum ludere intelligas, qui fortunam perpetuò fuiſſe φιλαλέξανδρον tradit. Hammonis porrò ſacerdos, quum adeuntem Alexandrum Græcè cuperet ſalutare, ac παιδίον, ideſt filiole uellet dicere, per barbariem παῖ Διὸς (inquit) ideſt Iouis fili. Vnde cæleſtis originis captata creditur gratia, cui initia error dederit. Pyrrhi quoq́ Epirotæ illuſtris fama eſt, qui uehemens ac imperatoriis imbutus uirtutibus, ſemigræcam uindicaturus ciuita-

tem cum totius Epiri uiribus, Theſſaliæ item Macedoniæq́;, ac ad eam ætatem incognitis elephantis, terra mariq́; cum populo Romano bellaturus in Italiam tranſmiſit. Celebris eſt Dionyſii prioris gloria, de quo iam quæ uiſa ſunt, prægustauimus. Fuit is manu promptus & fortis, & (quod in ea fortuna perrarũ eſt) minimè libidinoſus, non luxurioſus, non auarus, nullius rei deniq́; cupidus, præter quàm ſingularis perpetuiq́; imperii, atq́; eo nomine immitior crudeliorq́;. Nanq́; Marſiam quendam ab ipſo potiſſimum ad altius euectum faſtigium, ea tantum cauſa interemit, quòd is per quietem iugulare ſe Dionyſium exiſtimarat. Eò deniq́; formidinis eſt progreſſus, ut cultros metuens tonſorios, candente carbone ſibi adureret capillum. Quin & tondere filias docuit, à quibus tamẽ ipſis etiam ferrum remouit, inſtituitq́;, ut candentibus iuglandium putaminibus barbam adurerent, & capillum. Sed in tam nobili cenſura quis tam patiens, ut concoquat, ſi Romanos principes tranſmiſero tacitos? Etenim ardentẽ & concitatum Romuli animum quis non nouit, in arripiendo regno & ciuitate condenda, abs qua uelut cæleſti arce iura mox terrarum orbis peteret? Quàm artifex in Tullo ingenium? qui Romanæ iuuentutis robur animaſſe eſt uiſus, addita rei militari diſciplina, ut ratione inſtructa uirtus exacueretur. Quid Mithridatem hic memorem, tot tantarumq́; gentium principem, ut annis quadraginta à uictore terrarum populo, cum eo ſit bellatum: ac uix, uelut ariete triplici, deniq́; ſit æquatus ſolo, ac principatu, uitaq́; pariter excuſſus, Syllæ Cornelii felicitate, Luculli uirtute, poſtremò magnitudine Pompeii? In hanc uerò cenſuram adeo grauem minus fortè admittendus uideatur Ptolemæus Aegypti rex ſecũdus, grauis quidem, & doctrinis (ſi quis alius) imbutus, uerum deliciarum emollitus contubernio: mox eatenus mente creditur excuſſus, ut ſe perpetuò uicturum opinaretur, diceretq́;, à ſe uno immortalitatem inuentam: uerum mox infeſtante podagra, Aegyptios intuitus ad fluuium incurioſius diſcumbentes, O' me miſerum, inquit, ex iis ſaltem unus qui non fuerim. Tribonianus ſagacis uir ingenii, & ad ſimulandũ facti, impius quoq́;, & Chriſtiani cultus ex profeſſo hoſtis, auaritiæ cum primis mancipatus, ſic ut ad omnem lucelli auram leges fixerit ac refixerit: hic fraudes ſpirans, peſtifero afflatu Iuſtinianum imperatorem ita infecerat, ut nunquam moriturum perſuaderet, ſed uiuum ſentientemq́; in cælum tralatum iri. Hunc tamen Iuſtinianum ſunt qui tradant, fide catholicum, rectum in adminiſtratione, iudiciis iuſtum: unde ſit factum, ut ex uoto cederent omnia. Huius tempeſtate floruit Priſcianus grammaticus. Maximinus imperator quum immortalem ſe propèmodum arbitraretur proceritatis fiducia & roboris, ſucclamatum (eo audiente) in theatro, Græcè quidem, ſed in hanc ſententiam: Et qui ab uno non poteſt, à multis occiditur: elephas grandis eſt, & occiditur: leo fortis eſt, & occiditur: caue multos, ſi ſingulos non times.

Philoſophos qui imperia arripuerint, crudelius illiteratis rem adminiſtraſſe. Stephanophorus qui. Baſileus, Cœranus, Hegemon quo diſtinguantur. Caput XXI

SEd enim quia Dionyſii (de quo carptim uellicatimq́; diximus) filiũ etiam philoſophiæ ſtudioſum fuiſſe, à grauiſſimis proditũ auctoribus eſt: & nos paulo antè ex Platonicorum fontibus, ut ſæpe, humore corriuato, potentiam mirè ſibi cooptare ſapientiæ ſalubritatem, aſtruximus: ſubit recordatio eorum, quæ à Socrate diſſeruntur libro quinto De iuſto: ſic enim profectò ait, Niſi philoſophi ciuitatibus dominentur, uel hi qui nunc reges potenteſq́; dicuntur, legitimè ſatiſq́; philoſophentur: in idemq́; ciuilis potentia & philoſophia concurrant: neq́; (quod nunc fit) à diuerſis hæc tractentur ingeniis, non erit ciuitati, uel (uti mea fert opinio) hominum generi ulla malorum requies: neque prius hæc reſpublica, quam uerbis expoſuimus, orietur pro uiribus, & lumen ſolis ſpectabit. Hæc quidem Socrates. Confirmata porrò à M. Tullio quum alibi tum in Epiſtola ad Quintum fratrem didaſcalica: Hanc coniunctionem (inquit) poteſtatis & ſapientiæ ſaluti cenſuit ciuitatibus eſſe poſſe, princeps ingenii & doctrinæ Plato. Sed & Antoninum philoſophum imperatorem, ſententiam eandem in ore habuiſſe perpetuò, prodit Iulius Capitolinus. Verum enimuero, ſi oratoriè licet in partem utranq́;, quæ probabilia ſunt, afferre

ferre:quæſo quo'nam hæc pacto uideri poſſunt uera? Nam etiam ſi rationibus abunde colligi queat,ita rem habere,obluctantur exempla tamen pleraq;,ac ueluti reclamant, & quoquo te uerteris,agi rem lanceis(quod dicitur)argenteis coarguunt. Nam quotquot ex philoſophorum progreſſi ſcholis tyrannides arripuere,crudelius,auarius immaniusq; eas exercuiſſe comperiuntur,quàm ignari prorſus literarum. Patriam libertatem,obſecro uos,quanta feritate Athenienſis Ariſton,Epicureorum innutritius ſcholis,oppreſſit? An non ante illum etiam Critias? quiq; cum Critia philoſophiæ myſteriis ſunt initiati? Quid uerò de Pythagora dicam? Quid de illis ipſis ſeptem ſapientibus,aliisq; qui maximarum rerum pondera ſubire adorti ſunt,nónne imperio uſi crudeliſſimè deprehēduntur? Athenionis ex Athenæo nimio plus apud Athenienſes crudelitas Mithridatico innotuit bello. Nec Lyſiæ Tarſenſis tyranni ex philoſophorum ſcholis latet:quem quum Stephanophorū allegiſſet patria,ideſt Herculis ſacerdotem, arreptum ſemel imperium non abiecit,tyrannum agens ex profeſſo. Qua hominum ſæuitia ſanguinaria commotus Demochares,ſiue is fuerit Crates,lepidè fertur dixiſſe, Sicuti ex thymbra lanceam nemo cōcinnarit,ita nec ex Socrate inculpatum militem. Vt Homerum imitemur,qui non uirtutibus appellandis,ſed uitiis detrahendis laudare plurimum ſolet: ſic enim amymona dicit ſignificanter,qui riſu excipiendum perpetrarit nihil. Hinc in hiſtoricis commentariis ſcribit Cariſtius,à Lyſimacho exactos toto regno philoſophos. Verum quid Lyſimachum dico? Alcium & Philiſcum Epicureos Romani exigendos cenſuere. Sectæ eiuſdem complices omnes Meſſenii. At uniuerſim philoſophos Antiochus. A Sophocle quodam per decretum ex Attica pulſos eoſdem,accepimus. Proinde in eum à Philone Ariſtotelis familiari concinnatam nouimus orationem, Demochare rurſum apologiam excogitante. Romani quoq; ſophiſtas,ut iuuentutis corruptores, longius ſummouendos cenſuere. Nam eleganter Anaxippus, Sapere quidem uerbis philoſophos,re autem uideri prorſum ἀνόητους, ideſt rudes fatuosq;. Et ille ait, Nil eſſe philoſophis ἀφιλοσοφώτερον. Proinde ambiguum uidetur,ac ſuſpicionibus plenum, uirtutis'ne gratia,an coacti paupertate,& rerum gerendarum impotentia ſapientiæ ſacris imbui perrexerint,ut qualecunque poſſent,inde inopiæ humilitatisq; lenimen uenarentur. Dum uerò diuitibus ac principibus uiris iniuſtas acerbius calumnias uolunt,id agere non tam eorum inſolentia animaduertuntur, quàm inuidiæ ſtimulis exagitati. Quamobrem,quibus ita theoninum impreſſere dentem,quosq; peſtilentis naturæ ueneno inſpergere adorti ſunt,ſapientius longè,atque ſecundum hominem,magis illorum latratus riſu excepere,liuori ſuo & tabidæ dicacitati miſeria relicta. Porrò nec ab hiſce diſſentaneum eſt,quod ab Eudæmonida prolatum legimus:qui quum philoſophum audiſſet diſſerentem, Solum ſapientem uideri imperatorem bonum: reſpondit, Dictio quidem admiratione digna, ὁ δὲ λέγων οὐ πολεμοσάλπιγγα. hoc eſt, Qui uerò dicit,tubæ clangorem ne inaudiuit quidem. In tanta uerò regum mentione non fuerit,opinor,uacantis operæ illud ex abundanti adieciſſe,quod Ammonius non præteriit: βασιλέα eum dici propriè,qui à maioribus traditum gerit principatum. Cœranon autem,ideſt κοίρανον, qui πρὸς καιρὸν, ideſt ex occaſione,regium obit munus:quod ante diſſidium Achilles fecit. Nam ἡγεμὼν intelligitur,qui in militia ordines ducit.

Tyrannos raro conſeneſcere,amicorum inopia potius quàm auri. Cap. XXII

VErum quia regiam ingreſſi ſumus,& nos hinc inde floſculos præcerpimus, cur nam tyrannum ſenem,aut incruenta morte pereuntem rariſſimè conſpicantur mortales? Sit hoc huiuſce pragmatiæ auctarium,quod ut elargiamur copioſius,à magno uiro faciēda uerſura eſt:is erit Dion,cuius uerba ex Epiſtola ad Dionyſium tyrannum ſuppingere collibuit:ſi illud adnotauero prius, Eſſe tyrannum uelut in tartaro orcum,non tricipiti,ſed capitum multorum Cerbero conſtipatum,qui cuncta trahat & laceret. Sed ad Dionem redeo: Et mihi (inquit) de Euripidis tragœdia illud ſubit mentem, Te rerum quandoq; uſu ita ferente,ut uir tibi aſſiſtat huiuſmodi,optaturū impenſius. Meminiſſe item uolo & tragicos alios,ubi tyrannum aliquem inducunt pereuntem,haſce illi uoces attribuere, Heu pereo miſer nullis ami-

cis fultus. Auri uerò inopia malè perire aliquem, nullus adhuc retulit poetarum. Ex iiſdem porrò fontibus illud item à ſapienniſſimis ſummè comprobatur. Non auri fulgorem in miſera mortalium uita rariſſimi, non adamantem, non argenteas menſas, quæ apud homines cenſentur præcipuè, ita coruſcare, neque latifundia aut culta pinguia tantum ualere ad uitam, quantum uirorum mens bonorum conſpirans conſentiensq́. Tyranni nomen haud ita uetus fuiſſe Græcis, comperio: quãdo nec Homerus, nec Heſiodus, aut ueterum poetarum alius eo aduertitur uſus. Echetum certè Homerus βασιλῆα nuncupat, tametſi mortalibus infeſtiſſimum. Archilochi maximè tempeſtate irrepſiſſe appellatio creditur: aut ab Tyrrhenis, qui maria infeſta haberent, ut ex Hippia probat Sophoclis interpres: uel, ab Tyro ciuitate: aut quia παρὰ τὸ λαοὺς, id eſt populos conterit, ἄτας inferens.

Regium eſſe, ne tenuia quidem aſpernari. Apologia aduerſus ſuperciliosos uitilitigatores. Mnaſeam cur ueteres Salpam cognominandum cenſuerint. Spartanorum ſacrificia prætenuia. Caput XXIII

ARtoxerxem Perſarum regem legimus, ſumma prudentia & morum grauitate præditum. Quod mirum in gentibus illis uideri poteſt, adiudicaſſe non uerbis modò, uerum & ipſa re, Nil minus eſſe amplitudinis regiæ, parua ſi offerantur, lætè excipere, quàm magna. quæ ſummi faſtigii creditur contribuiſſe. Nam quum illi obequitanti mercenarius & uilis ac imperitus quidam, ut cui aliud eſſet nihil, aquam utraq; manu è proximo hauſtam flumine obtuliſſet, non pedem ſupploſit ille quidem, ſed hilaris ac renidens excepit. Quippe qui non rei quæ dabatur, uel inopia, uel uſu, ſed alacri dantis uoluntate gratiam metiretur. Quo ſanè argumento inde conformata Græcis ſententia lepidior, χάρις βαιοῖσιν ὀπηδεῖ: qua ſignificant, rebus exiguis non deeſſe gratiam comitem. Hoc mihi nunc collibuit interfari, propter faſtoſos iſtos ſubnixè ambulãtes, quibus alabaſtrus unguenti putere quandoq; ſolet: à quibus ſcio, uel clauſis (ut aiunt) oculis, uitio nobis uerſum iri, quòd tanto ſtudio ubertatem conſectemur: & inepta fortaſſe, aut Græcula, quum recondita retruſaq; debuerimus, & indicta quæq; ex Cimmeriis uiderentur euoluta tenebris, & in album elata. Nobis uerò, quod ſæpius teſtatũ uolumus, iſta (ut ſic dicam) conuaſatio, uaſaria omnia excutiẽs, ac hilaria ipſa exhibens lectori, plurimum arridet, necdum noſtri nos pœnitet. Nam & Mnaſeam, qui Pægnia concinnauit, à familiaribus ex argumenti uarietate Salpam inuenimus cognominatum, quod piſcitii genus id uarium præcipuè conuiſitur. Quin & depaciſci mortem cupimus, modò quæ concepimus animo, ad deſtinatam publico bono metam prouehantur. Quo nomine, uelut caduceo ac uelamento, uel inter hoſtes abundè præmuniti poteramus uideri: ut ne ſuſpicemur quidem, nos συνάγειν ὄκνου τὴν θώμιγγα. Sed norint item cenſorio tumentes ſupercilio, & (ut Demoſthenis in Aeſchinem utar uerbis) tragici Theocrines, in alios mirè audaces, pro ſe muti: Lycurgum Spartæ legum latorem celeberrimum, non ideo creditum cæleſtibus inimicum, uel rei diuinæ parum ſtudioſum, quòd tenuiſſima ciuibus ſuis ſacrificia inſtituiſſet: immo uerò factum ea re eſſe, ut expeditius faciliusq́, & inde frequẽtius quoq; rebus diuinis intenderent: quòd mola tamen ſalſa litarent, ſi minus ſuppeterent thura. Hoc ego argumento, noſtra hæc qualiacunque, ueluti xeniola quædam, & literarii ſtipendii primitias bonis iuuenibus uelut partiariis duxi offerenda: legant, ſi ad ſtomachum faciunt: ſin minus, ὡς οὐδὲν προὔργου ὄντος, remittant, ſed citra bilem. Quanquã non parum ſum ueritus, ne ſæpe occurſent, quæ uel politiſſimos fatigent, ita omne ſtudiorum genus attentamus, quæ non à limine modò ſalutauimus, ſed & cauædium ingreſſi, non transfugiendi propoſito, ſed explorandi: ut inde præuertamus concoquamusq́ pluſcula, ut qui ſortem fieri ex uſura, didicerimus abunde. In hæc quandoq; diuertiſſe, ac antidotum (quod dicitur) ante uenenum porrexiſſe, uitione fuerit, propter Catonum cenſuram ſeueriorem, & tragœdias nonnunquam importuniores: quibus ad uenena prorſum natis, uelut excantamine funeſtius euibrato, frugum germina conflacceſcuut intereuntq́, abominando ſpiritu pernicioſe cuncta afflante. Cæterum inter illos nosq́, deo bene iuuante, intergerinus ſtruetur tuſtus, nec diplin

thius

thius modò,uti eſt apud architectum Vitruuiū:ſed & triplinthius,uel eo amplior probiorq́, quum Perpennarum ui ſolida, quo arietationes feſtucarias,quas ipſi trabales rentur,ſecuri derididiculo habeamus.

Super omnem irin,adagio quid ſit.Iridis rationem eſſe admirabilem,& cur Thaumanthis credita filia: item appellationes eiuſdem uariæ:ac cur dicta arcus dæmonis.An in ea ſint clementiæ diuinæ præſagia.Item de cataclyſmo,ſiue abluuio,& conflagratione,ſiue ecpyroſi.Cataractæ cæli ruptæ quæ intelligantur. Demum de columba indice ſubſidentium aquarum,ex Plutarcho. Caput XXIIII

QVum Philoſtrati iconas euolueremus,præfloraturi,ſi quid ſe oſtentaſſet dignum quod hiſce libellis operæ leuioris,ſi ſpatioſa legū uolumina ſpectentur,aut phyſica perpendantur acumina,uel primæ philoſophiæ ſacram intueamur altitudinē,protinus inſpergeremus,ac(ut ſic dicam)inocularemus: inter cætera non citra genium illud ſe nobis ingeſſit,quod & apponam.Paſiphaes ueſtem in Neapolitana illa porticu diuinum quiddam enituiſſe, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἶριν. hoc eſt,ſuper omnem irin.Id quod adagionis formam habet,de ueſte ſplendida coloribus uariantibus,ac omnino contexta pretioſius: ſiquidem iridis colores eſſe inter naturæ mira,neminem præterit.Quando & Plato inde creditam ſcribit,Thaumantis filiam, quod admirationis inferat plurimum,quod retulit Plutarchus quoq́. Sed illud maximo eſſe argumento poteſt,à pictoribus formam eiuſmodi ſpeciem'ue colorum exactè necdum quiſſe exprimi;tum quòd à ſimilibus adeo auſpicantur,ut indiſcreti uideantur colores,qui tamen deſinant in diuerſiſſima;tum etiam quòd iridis colores in ſubſtantia fiunt peruia ac diaphana.Quā rem æmulari nulla queat ars,ut docebimus,quæ terreſtri materiæ colores appingit. Eſt & res hæc in aliquo nominum ambitu: alius enim irin dicit:arcum uarium,alius. Sunt & qui arcum dæmonis,ideſt intelligētiæ uel ſapientiæ: aſtruuntq́ eſſe in eo diuinæ clementiæ præſagia,quæ mundo cladem igni uel aqua non uideatur illatura:quòd inibi rubens uiſatur color,qui conſit ex humido inflammato,quo ſignificetur, humectam naturam non præualere,quum ignis in arcu ſuam præferat uim. Cæruleus uerò color,qui & ipſe indidem uiſitationem facit,conſtatq́ ex aqueo indigeſto,igneam uim haud ita præcellere uidetur præmonſtrare. Addunt illud quoq́:irin apparere nunquam,niſi ubi partim diſſerenarit,partim humoris perſiſtat denſitas.Serenitatem uerò ex calido prouenire ac ſicco,quod igneę congruit uirtuti. Humoris denſitatem,ex frigido humectoq́,quæ aquæ proprietas eſt.Hæc uerò natura diuerſa quum ſimul fiant,uictoriam in æquilibrio poſitam planè inſinuant. Sunt uerò ex theologis,nec philoſophiæ ignaris,qui inundationis uniuerſalis,quam prælicenter abluuium dixit Laberius, aut conflagrationis rationem naturalibus prouenire cauſis non poſſe (hoc eſt,iis quas philoſophi ſecundas uocant cauſas) contendant.Immoq́ eſſe ridendos,cataclyſmum attribuentes planetarum humidorum coniunctionibus in ſignis pluuialibus: ſicuti ecpyroſin,planetarum calidorum in calidis ſignis. Poteſt quidem(inquiunt)diluuio terrarum inundari portio,tota terra non poteſt:præſertim exceſſu adeo miro,ut quindecim cubitis excedātur montium uertices: quod antiquitus factitatum nouimus.Nam & Ariſtotelis auctoritas aſtruit hoc ipſum Meteororum ſecundo,ubi ait, Si terræ pars mari adobruatur,alteram ediuerſo retegi ac areſcere. Totam uerò terram latere ſub aquis,uideri impoſſibile,ſi naturæ duntaxat rationes conſectamur. Sanctæ literæ inundationis illius uaſtiſſimæ cauſam efficiētem in diuinam reiiciunt uirtutem,quæ princeps cauſa eſt & unica uniuerſaliſq́,materialem in Oceani aquas:Ecce(inquit Dominus)adducam aquas diluuii ſuper terram. Et alibi,Rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ,& cataractæ cæli apertæ ſunt.hoc eſt,feneſtræ aerei cæli,in quo generantur nubes & pluuia. Sicuti cataractis ex aſſeribus temperantur aquarum curſus,nunc aperiendo,nunc occludendo in foſſis plerunq́ manu factis,quarum prærìpia latentio muniuntur pariete:hinc & à Diodoro,Nili celebrantur cataractæ. Quoniam ut in remotioribus Græcorum lexicis comperi, Cataractas ea gens riuos intelligit,ac (ut apertius agam) conductus;quanquam pro aquilis & har-

pyis

pyis uſurpent poetæ quoq;,ut Sophocles. Vbi uerò optimus maximus deus ait(Ioſepho item approbante)Arcum meum ponam in nubibus,& erit ſignum fœderis inter me & inter terram : intelligunt ſcripturarum periti , ſignum uocari ad placitum ex diuina inſtitutione : quoniam artifex ille maximus ita diſpoſuerit,ut eſſet iris atteſtatio fœderis ipſius cum Noe poſt diluuium,quo in reliquum terra non foret peritura. Fuerat ante cladem illam iris,ſed non ut ſignum:ueluti ſi cogites lapidem immobilem diu, & neglectum,mox factum diſtinctionis alicuius ſignum. Strabus inter ſacros interpretes non negligendus,de iride ſic fermè prodit : Arcus duos habet colores,cæruleum & igneum,qui duo exprimũt iudicia:unum aquæ,quod præteriit:alterum ignis,quod uenturum creditur ſeculi fine. quamobrem cæruleus color,extrinſecus : igneus uerò introrſum uiſitur. Dignum uerò relatu,quoniam de diluuio facta nobis mentio eſt,in Plutarchi monumentis legiſſe me:columbam ex arca emiſſam indicium Deucalioni præbuiſſe ſubſidentium aquarum & ceſſantis hyemis.

Affectionum quæ in aere fiant,ratio duplex. Item uidendi per lineas. Remus cur in aqua uideatur fractus. Iris quomodo fiat,& eiuſdem colorum diſtinctio. De ophthalmicis nonnihil. Caput XXV.

VErum in philoſophorum ſcholas iam diuertendum,apud quos unguenti facilè plus reperias,quàm apud noſtrates olei:primumq; à Plutarcho fiat uerſura,in cuius libro De iis quæ philoſophis placeant,tertio,de iridis ratione ſic propemodum legimus:Eorum quæ in ſublimi fiant,quæ πάθη Græci uocant,nos dicere affectiones poſſumus,alia per hypoſtaſin,ſiue ſubſtantiam effici,cuius eſt modi imber,grando,id genus alia plura. Alia uerò κατ' ἔμφασιν, ideſt ex apparitione,quam primo De generatione Ariſtoteles ſymphaſin uocat. Nam & nauigantibus nobis moueri continens uidetur. Eſt ergo per emphaſim iris,quam purpuream Homerus dicit,hoc eſt πορφυρέην ἶριν. Sed & ex mythicis nonnulli habere eam tauri caput,fabulati ſunt,ac ἀναῤῥοφεῖν, ideſt exſugere abſorbereq; flumina. At quo'nam modo fiat iris? Viſus,inquit Plutarchus,aut per lineas efficitur rectas,aut flexas,aut refractas. Per rectas quidem, ut in aere,aut διὰ τῶν λίθων τῶν διαυγῶν, ideſt per lapides perſpicuos:tenuium ſiquidem hæc omnia ſunt partium. Per flexas lineas,in aqua:ui quippe flectitur uiſus,ob denſius aquæ elementũ:quæ ratio efficere creditur,ut inibi remus flexi fracti'ue ſpeciem præbeat : aut quia in aquam demiſſus per naturæ pellucidam raritatem enatantes remittit à ſuo corpore fluentes imagines ad ſummã aquæ planiciem,quæ inibi commotæ infracti ſpeciem oculis ingerunt. Tertius uidẽdi modus,in refractis eſt, ſicuti per ſpecula,cuiuſmodi eſt iridos affectio: humecta enim intelligenda eſt euaporatio in nubem tranſmutata:inde ſenſim in puſillas humectantesq; aſpergines,uel(ut Græcè dicam)εἰς μικρὰς ῥανίδας νοτίζουσας. Quum ergo occaſum ſol petierit,ex aduerſo eius irin ſpectari,neceſſe eſt: quum uiſus incidẽs in aſpergines refringitur,ut iris fiat. Sunt autem aſpergines, οὐ σχήματος μορφή, non figuræ forma, ἀλλὰ χρώματος, ſed coloris:habetq; primũ puniceum,aliud oſtrinum purpureum'ue,tertium cyaneum & praſinum,ſiue cæruleum & uiridem. Iridis exemplum ſuppetit in inferioribus. Si quis è regione radiorum ſolis aquam ore conceptam efflet, ac aſpergines ipſæ ἀνάκλασιν, ideſt refractionem admittant in ſolem,ibi iam effectam irin comperies. Nec minus qui ophthalmici ſunt,ita afficiuntur,ubi in lucernam intenderint aciem.

Item quæ requirantur ad iridis effectum. De quodam,qui imaginem ante ſe propriam uidebat. Caput XXVI.

CAeterum Meteororum tertio prodit Ariſtoteles,ut contingat iris requiri prædenſam nubem,ante quàm altera ſit nubes roſida,quoniam in nube concipiatur iris quadam ſpeculi ſimilitudine. Roſida ſolis radiũ tranſmittit,denſa repercutit. Sic in ſpeculo fit per uitri perſpicuitatẽ & plumbi ſpiſſitudinem. Effigies corporum (inquit Albertus) naturæ ui effingi in aere poſſunt humecto,& in aqua eodem modo,quo imagines rerum ſunt in rebus. Et quia humiditas perſimilis aeris humiditati & aquæ defluit in oculum infirmũ:inde

fit,ut

fit,ut ſimilis effingatur imago quandoq; in oculi humore. Propterea ſcribit Ariſtoteles,Cuidam ex uidendi infirmitate cōtigiſſe,ut idolum ſuum aduerſa facie ipſum præcedere arbitraretur:ſed hoc(inquit)eueniebat,quòd radius uiſiuus ad ipſum repercutiebatur : adeo enim ex morbo imbecillis erat, ut ſpeculum fieret propinquus aer,nec poſſet omnino penetrare.Propterea etiam Seneca,Quidam(inquit)hoc genere ualitudinis laborant,ut ipſi ſibi uideantur occurrere,ut ubiq; imaginem ſuam cernant.Quare?Quia infirma uis oculorum non poteſt ne proximum quidem ſibi aerem perrumpere,ſed reſiſtit. Antipheron Oretanus à quibuſdam dicitur ex Græcis,quem nominare Ariſtoteles ſuperſedit.

An lunaribus radiis effici poſſit iris. Plinius emaculatur. Caput XXVII

IRin lunaribus radiis confici non poſſe,ueterum nonnulli ſunt opinati: credo,quia difficilis ſit obſeruatio. Ariſtoteles fieri poſſe non inficiatur, ſed luna modò plena,& ea in occaſu uel ortu poſita. Et amplius, annorū ſpatio quinquaginta bis tantum. Id quod nulla ratione dici,argumentantur eruditiores. Immo eodem anno bis uiſam nocturnā irin,experimentis probant. Quin & in aquilone, luna in meridie conſtituta,nec utique plena, ſed ea phaſi,quam alibi amphicyrton docuimus appellari. In tantū fallitur Plinius,qui noctu fieri pernegat:quamuis (inquit) Ariſtoteles id prodat aliquando uiſum. Quod tamen fatetur,non niſi triceſima luna poſſe. Irrepſit turpe mendū in Pliniana uerba:qui enim ſcribi poteſt, Triceſima luna?quum Ariſtoteles, ἐν τῇ πανσελήνῳ prodiderit:quod eſt, in plenilunio. Id autem quartadecima luna contingere,interpretantur eruditi,& perdocet ratio ipſa. Arati quoq; interpres Theon,Anaximenis recenſens opinionem ſuper affectione huiuſmodi:Et noctu(inquit)fieri aſtruit,ſed perraro,quoniam non ſemper ſit plenilunium. Publicam uerò Plinii lectionem ita demum tueri poſſis,ſi lunares dies non ab ea coeunte,iamq; uiſitationem faciente,ſed plena mittere in digitos ordiare. Sed contrà Macrobius Naturaliū primo, Nec ſol(inquit)unquā deficit,niſi quum triceſimus lunæ dies eſt:& niſi quintodecimo curſus ſui die,neſcit luna defectum.

Rotundationis in iride ratio:item colorum. Cur Heſiodus irin dixerit πολυώνυμον ὕδωρ. Senecæ locus reſtituitur. Caput XXVIII

PVtat quidem Ariſtoteles irin,neq; circulum eſſe,neq; ſemicirculo maiorem,ſed uel ſemicirculum,uel ſemicirculo minorem:quanquam Heſiodus maiorem intelligit. Verum rotundationis ratio duplex,tum ex ſubiecto,tum ex efficiēte cauſa. Ex ſubiecto quidem,quoniam id eſt roſidus humor,qui globoſa quidem effigie eſt,ſed pyramidali. Certum enim eſt, omnia grauia deſcendere ad angulum. Porrò ex ſole quoq; luminoſus radius pyramidis exit figura,cuius ſuperior tantū arcus in ſemiglobo rotationis cōmemoratæ effingitur,tum etiam quia eſt ſol nubibus altior. Eſt quidem iris τρίχρως, hoc eſt colorum trium,ut inquit Ariſtoteles : quamuis eſſe quoq; quatuor poſſint. Cauſa uerò ordinis colorum eſt,quia in roſido humore portio aliqua eſt fumidi uaporis,& proinde leuioris,& ſcandentis altius. Indeq; ſuperior in iride color,rubens uiſitur,ac dicitur uinoſus & puniceus,qui fit radio tangente ſuperficiem rotunditatis nubis. Puniceū quoq; apparet lucidum & album,per atrum ſi ſpectetur. Craſſum uerò aqueum reſolutū deſcendit,grauitatis natura. Proinde inferior exteriorq; color uiret. Aer autem humefactus ac ſpiſſus in meditullio eſt, ac imo cæruleus color ibidem albo intermixto. Aer autem is ſępe uniformis eſt,& hinc tres tantum uiſuntur colores:interdum euariat,ita ut quatuor appareāt. Sunt qui putent hoſce colores à quatuor trahi elemētis,ut ex igni rubens ſit in ſummo,ex terra uiridis in imo,ex aere lacteus,ex aqua cæruleus. Ex colorum certè multiplicitate uidetur Heſiodus, πολυώνυμον ὕδωρ irin dixiſſe,ideſt multinominis aquam. Cæterum,hac in parte potiſſimum Senecæ locum reſtituamus in integrum, qui fœdè interpellatus circumfertur Naturalium primo,de iridis coloribus, ſic inquit, Purpura eodem conchylio non in unum modum exit,intereſt quantum macerata ſit,craſſius medicamētum : arcus aquarius traxerit,ſæpius merſa ſit,& excocta,an ſemel tincta. legendum,non Arcus aquarius,ſed An aquatius:id quod ſenſui maximè congruit,ac uetus præfert lectio.

Obſeruationes item ſuper iride plures. Maronis locus explicatur, necnon Plauti, ac Propertii. Caput XXIX

prognoſtica.

Irides duas, et tres etiam apparere ſimul poſſe.

Iris an etiam in meridie fiat, et quomodo fiat.

Pluuiæ præſagiũ ex iride

Verg. locus explicat.

Plauti locus ex Curculione explicat.

Propertij locus enodat.

NOn omittendum hic ruſticanum præſagium & uulgò celebratum: ſi fuerit color rubens in albenti, ſignificari fertilitatem: cuius ratio eſt, quia color is fit ex materiæ raritate, ubi radius ſolis fortius agat. Rara autem materia facile à ſole reſolui poteſt. Quo euenie͂te, non inſequi queunt pluuiæ iuges, quis plurimum impediri fertilitas ſolet. Cæterum, hoc perpetuum non eſt. Porrò, ſunt qui Ariſtotelem ea ratione arcus tantum duos poſſe apparere, literis autument tradidiſſe, quòd in eadem nube ac materia eadem non queat diuiſio multa fieri ſubtilium & craſſarum partium rorantium. Sed calor fortis & minus fortis in diuerſis, & diſtantibus partibus, diuiſiones facit duas, & raro plures. Probabile tamen habet Albertus, tres & aliquando plures poſſe contingere. Qui etiam putat, hyeme, ſole in meridie poſito, irides duas poſſe apparere ex oppoſito ſitu, etiam ſi rarius id contingit. Paruas utique, & uelut incumbentes terræ in ortu uel occaſu. Sed cur (id quod philoſophicis imbuti ſacris conſtanter aſtruunt pleriq;, etiã ſi admittit Seneca) non fit in meridie? quum tanta ſit ſolis ad aquilonem arrectio, quanta ad meridiem deiectio: qua ratione ita ibi diſtinguuntur climata, ſicut hic: quamobrem neceſſariò fiet in meridie quoq; iris demonſtratione perſpectiua. Sed colligunt eruditi, fieri quidem, uerum à nobis non uideri. Nam nec irin uidet ferè aliquis ultra tria millia paſſuum: ueſperi autem & meridie omni tempore anni poteſt apparere iris in oppoſita nube. Illa porrò obſeruanda: irin nunquam fieri aſcendente nube, ſed ad imum uergente: illo enim modo non rorat, ſed quum defluit. Oportet item nubem à uento quieſcere, alioqui planæ non fierent partes perſpicui, nec imago ſolis in roratione concipi poſſet inquieta. Eua neſcit primo quoq; tempore iris, quia generatio eius eſt in materia iam deflua. Quippe ubi primo eleuatur uapor, diu perſtat prius, q̃ frigore extrudatur calidum ſurrigens, & denſetur in nubem. Vbi uerò iam nubes eſt, diu perſeuerat: nec ſtatim reſident partes, ut conuertantur in aquam. Verum ubi id obuenerit, non diu pòſt inſequitur pluuia. Quia uerò concipitur iris in portionibus aquoſæ nubis, quæ iam ad ima feruntur, tam diu apparet, donec appluat iam, quamobrem deficit mox. Hac de cauſa uel imperiti eadem hora ingruere præſagiunt pluuiam, qua ſeſe oſtentarit iris, quæ ubi euaneſcere incipit, uertitur in pallorem, uiſunturq; in nubibus uirgæ intermixtæ deſcendentes, quia tunc defluit roratio per guttas grandiores. Quod de pluuiæ diximus præſagio, lucem infert (opinor) Virgiliano uerſiculo, Et bibit ingens arcus: Georgicôn primo. Quem locum per incuriam pleriq; neglig͠et. Meminit etiam Seneca Naturalium primo: Quanquam (inquit) non eaſdem, undecunq; apparuerit, minas affert, à meridie ortus magnam uim aquarum uehet: uinci enim non potuerũt uehementiſſimo ſole, tantum eſt illis uirium: ſi circa occaſum refulſit, rorabit, & leuiter impluet: ſi ab ortu, circa'ue ſurrexerit, ſerena promittit. Ex iis etiam clarius ſe aperiunt Plautini ſales ex Curculione, de anu uini uas exſiccante,

Ecce autem bibit arcus, pluet credo hercle hodie.

Item apud Elegiacum poetam legimus,

Cæruleus pluuias cur bibit arcus aquas?

An rectè dicatur, iris caua nube concipi. An iridis colores ſint ueri. Cap. XXX

Iris an recte dicat caua nube concipi

Iris quid.

Nubes ſolis ſpeculum

QVod autem irin ſtatuunt plerique, eſſe imaginem ſolis caua nube conceptam: id uerò à nonnullis rerum naturæ peritis perſpicuè refellitur, ob incongruitatem eorum quę contingerent, ſi ita detur. Nam & Poſſidonius eſſe nubem ſolis ſpeculum ſcribit, irin uerò ſolis imagine͂ in ſpeculo confuſam. Id ſi ita eſt, debet ſe imago illa ingerere noſtris obtutibus ex profundo nubis per tantum interſtitii, quantum ab occidente eſt ad ortum, hoc eſt à ſole ad nubem, quæ ſpeculum dicitur ſolis. Id uerò eſſe falſum, euidens comprobat experimentum, quum ſæpius uiſatur iris longè ante nubis ſuperficiem, in qua apparet. Qui enim rerum naturam ſerutantur ſolicitius, experti ſunt: alterum iridis cornu uiſitationem facere inter obſeruãtis aciem, & montem haud ita ſeiunctum diſſitum'ue, aut propinquam

pinquam arborem, à qua longo interuallo abſint nubes, in quibus item reſultet. Inde autem ita fieri coniectant, quòd montem arborem'ue iiſdem inſici coloribus, ſit obſeruatum. Quod uerò aſtruunt, ueros non eſſe iridis colores, meras eſſe nugas, fatendum eſt, ſi peripateticos audire ſciẽtiſſimos uolumus. Quum enim lux, omnium ſit colorum hypoſtaſis, & ſubſtantia formalis, & conſtituat colores tinctis radiis in perſpicuo denſo: conſtat, ibi ueriſſimè ineſſe colores, ubi eiuſmodi lux tingitur in perſpicuo aeris humidi, uel rorationis deſcendentis: eo nanq; modo, iris colores cõcipit: & ideo ueri ſunt cenſendi, tanto naturæ artificio, ut eos (ſicuti diximus) conſequi nulla queat ars, quum tranſitus internoſci haud poſſit, qui in ſequentem uertantur, nullo medio: ſicuti Boethius adnotauit in Muſicis item contingere. Ex quo rectè Ouidius,

Qualis ab imbre ſolet, percuſſis ſolibus arcus
Inficere ingenti longum curuamine cælum,
In quo diuerſi niteant quum mille colores,
Tranſitus ipſe tamen ſpectantia lumina fallit.

Quod uerò ingerunt Pythagorici, ideo non uideri colores ueros, quòd non permaneant diu, uaniſſimum eſſe aiunt. Id enim obuenire, certiſſimum eſt ſubiecti ratione, quod in dilapſu eſt conſtitutum. Alioqui colligemus, ueriorem uideri hominem uitæ diuturnioris eo, qui commoritur ſtatim productus in lucem, quod quis non uideat eſſe abſurdiſſimum?

An ex iride odor accedat uel terræ uel arboribus. In oriente cur odoratiora conſurgant. De aſpalatho, & rhamno. Caput XXXI

SEd & parte hac ſciendum illud quoq;, ueteribus ferè creditum: terram halitum quendam præſuauem emittere ex eo loco, in quem cæleſtis arcus decubuerit. Id ne quis fingi à me putet, uerba eminentiſſimi auctoris ex libro Naturalis hiſtoriæ decimoſeptimo ſubnectam: Quòd ſi (inquit) admonendi ſumus, qualis ſit terræ odor ille, qui quæritur: contingit ſæpe etiam quieſcente ea, ſub occaſu ſolis, in quo loco cęleſtis arcus decubuerit capitibus ſuis. Et quum à ſiccitate continua immaduerit imbre, tunc emittit halitum illum ſuum diuinum ex ſole cõceptum, cui comparari ſuauitas nulla poſſit. Cæterum, ſcitu item digniſſimũ eſt, quod eminentiſſimus philoſophus ſuper iis eſt commentatus: Terra (inquit) quum feruet atq; inuritur, quod ædiderit principio, bene olet. Etenim, quæ parce humido quendam in modum recaluerint, odorata redduntur, humor enim calore cõcoqui poteſt. Hinc quæ ad Orientem ſpectant, odoratiora exſurgunt. Irin uerò efficere hoc putant, quoniam ſine aqua effici nunquam poteſt. Quum uerò materies immaduerit, caloreq; interiori concoxerit, reſpirare iam incipit, uaporemq; interius cõceptum emittit. Nec uerò aquam nimiam acceſſiſſe oportet: eluit enim, atque extinguit calorem ab igne iniectum. Quæ autem poſt arcum eueniunt, ſemper fere mediocres ſunt. Hæc qui non ſuſpicantur, quum cauſam nullam reperirent inſignem, iridi effectum contribuerunt. Quod uerò alibi Plinius ſcribit: In quocunq; frutice curuetur arcus cæleſtis, eandem quæcunq; ſit aſpalatho, ſuauitatem odoris exiſtere: ſed in aſpalatho inenarrabilem quandam. Ex eodem ita compertum nobis Ariſtotele eſt, nec omnes arbores, nec ſemper aliquas odorem ita acquirere, palàm eſſe. Sæpe enim arcum cæleſtem conſtitiſſe, nec tamen arbores odoris ſpiraſſe quicquã, quod ſenſum mouere poſſet. Cauſa uerò ad arcum per accidens referẽda eſt. Præſertim ſi arcus ipſe nulla eſt natura, quæ fixa & permanens ſit. Sed obtutus tantum refringendi affectio & apparitio. Prouenit autem odoris affectus ille, non qualitercunq; ſe materies habeat. Neq; enim in uiridi, neq; in arida, ſed in exuſta poſt aquam quæ arcui ſuperuenerit, certam reddi ſuauitatem odoris, paſtores referunt, præcipuè ubi aſpalathus, aut etiam rhamnus eſt, aut id genus alia, quorũ flos ſuauiter oleat. Illud de rhamno obiter adnotarim libens, ab Græcis præcipuè poetis ἀλεξιάρην dici, non modò quia reptilium morſus alleuet, uerum quòd aduerſum phantaſmata ſit amuletum præſtantiſſimum. Quo argumento, in parentationibus ante fores appendebatur. Meminit eius uel Euphorion, ἀλεξίκακον φὺν ῥάμνον: nec tacuit Sophron.

Iridis notiones aliquot. Radix marica. De melino colore,& gilutio. Quid meline, melinophagos, melothra. κυανίζειν quid. Iris pro arcu,unde dicatur. Aquarium dici de iride. De arquato morbo nonnihil. Caput XXXII

VErum ut in grammaticorum etiam diuertamus hortulos,quando & ibi dii ſunt:ne quis protinus obiiciat,ollas oſtentari à nobis,ſciendum eſt,Iridis nomine nonnunquam placentæ intelligi ſpeciem,ſed & lapides criſtallini generis:& aromaticam item herbam,quę a Romanis dicatur radix marica,ab aliis etiam conſecratrix, ab Aegyptiis uerò nar. Eius etiam commeminit Plinius:ſed (ut auctor eſt Dioſcorides) à ſimilitudine cæleſtis iridis appellatio ducta.Flores enim habet mira diſtinctos uarietate,tum enim pallent aut albent,tum melinum præferunt colorem,quem luteum interpretantur:quod ex Plinio euidentiſſimum,ac Dioſcoride. Qui ſorba,ideſt οὖα, dicit μηλίζοντα, ideſt colorem præferentia luteum. Apud Athenæum,Epheſiorum ſatrapes dicuntur fuiſſe melini & purpurei:ſunt autem eo nomine tunicæ. Quamuis etiam à Melo inſula pro candido accipiatur Plinio,Plutarcho,cæteris. Nec ignoro Seruiũ Georgicôn tertio,giluum colorem melinum interpretari. Giluum uerò ſunt,qui ex Palladio cinericium accipiant. Virgilius,

Glaucicę color deterrimus albis,
Et giluo.

Melinen ſunt qui pannicum interpretantur,quod & elymon dicunt,ut ſeptimo περὶ φυτῶν Theophraſtus,ab elymo ſeiungit melinen:ſicuti καὶ ἀπὸ τοῦ κέγχρου, ideſt à milio. Proinde ſunt quibus placeat leguminis ita nuncupari genus,quod fœminino enuntiarint genere Sophocles,Herodotus hiſtoria tertia,Xenophon:ſed poſtremus,melinos item:qui & ἀναβάσεως primo, in Cilicia fuiſſe campum,prodit:qui ſeſamum,melinum,milium,triticum ubertim ferret,ac hordeum. Melinen pro piſo accipit Valla. Melinophagos dici ex Thracibus quoſdam,lectione obſeruatum hiſtorica eſt. Melothra uerò,ideſt μήλωθρα, colorum ſpecies ſunt,concinnandæ faciei peraccõmodi. Verum ad iridem redeo. In ea uiſuntur ex floribus alii purpureo nitore,alii cyaneo,hoc eſt Veneto:cuiuſmodi Græci dicunt ἄνθη κυανίζοντα. Eſt & fluminis nomen Iris,ut apud Apollonium, ποταμὸν ἀγχίῤῥοον ἶριν. Quum pro arcu accipitur,trahitur à uerbo εἴρειν,quod dicere interpretamur:ſicuti in Cratylo comprobat Plato:quoniam in iride præſagia concipiãtur hyemis uel ſerenitatis futuræ:non quia ſerenitatem iris faciat,ſed quoniam eius cauſa,eſt item ſerenitatis interdum cauſa. Eſt & pupillam ambiẽs circulus nomine eodem. Sed de eo affatim alibi. Inueni etiam,qui irin ſignare philoſophiam autument. Iam huic capiti coronidem fueram impacturus, quum Arati uenit in mentem prodentis,Irin geminam eſſe pluuiarum euidens prognoſticum,eo uerſiculo,

ἢ διδύμη ἔζωσε διὰ μέγαν οὐρανὸν ἶρις.

Confirmat & illius interpres Theon:Quum(inquit)multa fuerit nubium conſtipatio, ex priore iride altera fit circumſcriptione conſimili, imbrem portendens plurimum. Nec illud prætermiſerim,quod eſt ab Heſiodi interprete adnotatum:irin dici quoque προφέρειν λόγους ab εἴρω, quod eſt dico(uti prænotauimus) uidentes enim admirantesq́ orationem proferimus. Irin poſtremò à Seneca dici aquariũ,adnotaſſe uidemur,à uirore qui in iride uiſitur. Arquatum dici morbum regium,contẽdunt grammatici:de quo eſt illud Hieronymi notiſſimum,ille putrefactus morbo regio cadaueri ſuperuiuit ſuo. Sed comprimam ſtilum,ne ab erudita iridis diſertatione exorſi,turpiter atrum deſinamus in piſcem:& ſuccinat aliquis, λάρος ὠδίνει, parturit larus.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS LECTIONUM ANTIQUARUM DOCTIſſIMI LODOUICI CÆLII PATRUI, AD CLARIſſIMUM ſACRARUM LITERARUM DOCTOREM, FRATREM SEBAſTIANUM DELIUM DURANTINUM, PRÆFATIO UIGEſIMATERTIA.

POſtea quàm grauiſſimis iudiciis ſtudioſorum publici boni uiſum eſt, Lodouici Cælii Rhodigini patrui mei excultum Lectionum antiquarum opus imprimendum eſſe, cenſui facturum me operæ pretium, ſi operis, tibi Sebaſtiane, qui bonas literas profiteris, partem dicauero: noui te harum elucubrationum ſemper fuiſſe ſtudioſiſſimum, huiuſmodiq́ opus miris ſemper laudibus extuliſſe. Iudicium tuum minimè ſpernandum duco. Vir etenim es & doctrina & religione præclarus. Sed quo plenius præcellens tua magnitudo ſtudioſis omnibus innoteſcat, diuiſio illa ſummis approbata ingeniis in primis nobis occurrit, Bonos ſtudioſosq́ tribus effici, natura, more, ratione. Etenim naſci primò oportet, ceu hominem, & non aliud animal. Neceſſaria deinde inſtitutio, quam ſubſequitur ratio. Animalia nanque muta, rationis expertia plurimum naturam ſubſequuntur. Aſt genus humanum, quod rationalis naturæ gradum habet poſtremum, artibus uiuit & ratione. Proinde, quum te optima conciperet mater, ita tibi ex puriſſimis ſeminibus uidetur corpus attemperatum, ut diuiniori animæ organum eſſet exquiſitiſſimum, non (ut plerunque) impedimentum. Quod ita eſſe, ſtatim tu natus (ut audio) abundè pateſeciſti. Nam ingeniis noſtris quum ſemina ſint innata uirtutum, quæ ſi adoleuerint, ipſa nos ad uitam beatam natura perducit, non tu quidem malis moribus opinionibusq́ deprauatis illuceſcentes, huiuſmodi igniculos extinxiſti. Sed enim primum illud propoſitum eſt officium, ut te in naturæ ſtatu conſeruares: deinde ea teneres, quæ ſecundum naturam ſunt, pelleresq́ contraria. Siquidem eam morum dexteritatem, eam comitatem ac affabilitatem in te perſpicimus, quam in uiro probo deſideramus. Ob id Seraphicum ordinem & patriam tuam Durantinam illuſtras, hoſtiam te ipſum producens: propriam animam, quaſi quoddam dei uiuentis ſimulacrũ ædificaſti: templum quoq; conſtruxiſti, quum diuiniſſimam mentem tuam & intellectum ita paraſti, ut diuinam lucem facilè poſſet recipere. Ergo undecunq; optimus, undecunq; ſummus à me coleris & obſeruaris. Te igitur præſide prodeat hic Vigeſimustertius patrui mei eruditiſſimi uiri elucubrationum labor, quem tibi dicandum duximus, ob uitæ integritatem, utq; Camillum tuum mancipatum tibi certiſſimum ſcias.

Vale, & (quod facis) nos dilige, quando & ipſi te plurimum diligimus.

Bonos studiososq, tribus modis effici.

Ciceronis sententia.

LODOVICI CAELII RHODIGINI

ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI VICESIMVSTERTIVS

Super Phrygii ac Pieriæ amore adnotata paucula, deq; indidem nata parœmia. Cataphryges hæretici. Caput I

PYTHEN genere perilluſtrem tradunt hiſtorici celeberrimi, uxorem duxiſſe Iapigyam, exq; eo matrimonio natam illi filiam Pieriam nomine. Erat prope iuge bellum Myuntiis aduerſus Mileſios, ſed non ἀκήρυκτον, ideſt citra caduceatoris officium: quippe ſtatis temporibus patiebãtur Mileſii illorum mulieres ad ſe rei diuinæ cauſa commeare. Qui mos eſt in terra Græcia diu ſeruatus: nam Spartani & Meſſenii pacati quandoq; ob quædam ſacra, etiam uirgines mutuo mittebãt: quumq; Laconum uirgines quinquaginta uiolare Meſſenii forent adorti, in numeroſa adeo turba ad ſtuprum nulla conſenſit, ſed & Locridas uirgines quotannis Iliũ mitti ſolitas legimus rei diuinæ cauſa. In quo mirum illud, annis mille non compertã, quæ pudicitię labeculam ſentiret. Sed ad inſtitutum redeo. Inter eos qui Myuntem incolerent, erat hic quem diximus, Pythes: eius uxor cum filia, Dianæ celebritatem ut obiret, quam uocant Neleida, Miletum perrexit. Ibi tum Phrygius ex Nelei liberis natu maior, Pieriam conſpicatus, eiusq; forma incenſus, amare uehemẽter puellam cœpit: quiq; eſt amantium affectus, cupiens illi gratificari, inſtitit quærere, quid'nam ei iucundiſſimum à ſe poſſet præſtari. Prudens puella, & (quod in uiris rariſſimum inuenias) etiam pia, id uerò ſibi omnium longè gratiſſimum reſpondit fore, ſi daret operam, ut quàm ſæpiſſimè multisq; comitibus Miletum conueniendi poteſtas fieret. Animaduertit Phrygius, nil futurum Pieriæ gratius pace. Proinde Mileſiis in concionem euocatis, confeſtim de finiendo cum Myuntiis bello, deq; ineunda cum eiſdem amicitia, uerba facit: placet res omnibus, componitur pax. Inde euentu tam felici, tamq; iucundis exorſo initiis, apud utrunq; populum Pieriæ nomen celebre fuit: adeo ut mulieribus abierit in adagium res, ut in uotis illarum id eſſet antiquiſſimum, Sic ſe amari uelle, ueluti Pieriam Phrygius adamaſſet. Cataphrygas de regionis nomine hæreticos apud Hieronymum legimus: ſed ad Phrygium nihil.

Amor, cur apud Platonicos dicatur dæmon: & cur admirandus. Amoris principium quale ſit. Caput II

QVia uerò in amorem uolentes incidimus, etiam ſi nõ me fallit, alibi nos eſſe de ea re commentatos, ſuccurrit nunc, aliqua item ex Platonicorũ arcanis promamus in hoc album: præſertim quum ſciamus, Phædrum Platonicum laudibus amorem grauioribus efferre adortũ, pronuntiaſſe, Magnum uideri dæmona. Siquidem amatorius ordo, ut Platonicus docuit Proclus, cauſa conuerſionis eſt rebus omnibus ad diuinam pulchritudinem atq; formam, ſequentia omnia ad illam reuocans, eiq; connectens, connexaq; confirmans replensq;, dum diuini luminis profluentes inde dotes per omnia radiant. Quippe medium replet ubiq; inter illa quæ appetunt & quæ appetuntur. Ipſum quidem quod eſt amandum, gradum ſibi uendicat primum. Amans autem gradum tertium ab amato. Amor deniq; uſurpat inter utrũq; medium, implens meliore deterius. Dicitur quidem & admirandus, quando id amat unuſquiſq;, cuius admiratur pulchritudinem. Ac dii quidem, ſiue (ut Chriſtianè loquamur) ultramũdani ſpiritus, & aſtra matutina diuinum amant decorem. Corpoream uerò etiam gratiam homines, quæ ſit tamen ad ſuperemi nentem ac inenarrabilem illam gradus unus, qui & primus. Nam (ut docuit ſcienter Plotinus) ſi quis amatorii affectus principium ponat, antiquam ipſius pulchri inſitam animis appetitionem, cognitionem, notionem, & quandam ſine rationis actu cogna-

tionis

tionis perceptionem. Is à ueritate cauſæ (ut arbitror) non aberrabit. Nempe quod turpe eſt, id naturæ eſt deoq́ contrarium. Natura enim ſpectans pulchrum agit: ſpectat autem determinatum: quod quidem in boni ordine collocatur. Indeterminatũ uerò turpe eſt, ordinisq́ contrarii: quin in amoribus Veneream appetentes mixtionem, in pulchro quodam procreare percupiunt. Penes illos uerò, qui ab hoc pulchro in superni pulchri reminiſcentiam reuocantur: pulchrum hoc, uelut imago diligitur. At penes illos qui minimè recordantur, ob affectionis ignorantiam, noſtra hæc uera creditur pulchritudo. Ac ſi temperati ſint, inita cum hoc pulchro familiaritas uitio caret, lapſus uerò intemperantium in Veneream mixtionem eſt peccatum. Hinc apud eundem Platonem improbat uehementer Pauſanias, ſi quis generationis auidior contẽplationem deſerat, aut generationem præter modum cum fœminis, uel contra naturæ ordinem cum maſculis proſequatur, aut formam corporis pulchritudini animi præferat.

Venus duplex quæ ſit: deq́ amore gemino. Vraniam Venerem qui adorti colere primi ſint. Malum punicam in Cypro à Venere ſatam primo. Mitra Venus. Quibus diis non prolibaretur uino. Nephalia ſacra. Nephalia ligna. Thymum unde.

Caput III

QVia uerò humanis animis gemina ineſt uis (habemus enim & intelligendi & generandi potentiam) uires haſce duas eſſe in nobis Venerem duplicem, deprehẽdere Platonici ſciẽtiſſimi, quas & amores gemini comitentur. Equidem ubi humana ſpecies uenuſtius concinnata ingerit ſeſe nobis, mens noſtra, quam eſſe in nobis Venerem unam ſtatuimus, & quidem ſuperiorẽ, eam tanquam diuini decoris imaginem, amplexatur & ſuſpicit, perq́ huius quãdoq́ ueſtigia ad illud arrepit, ſtruitq́ gradum. Generandi uerò facultas, quæ altera dicitur Venus, pulchritudinis illecta radiis ac permulcta, formam illi perſimilem geſtit effingere. Quamobrem utrobiq́ amorem recognoſcimus. Sed contemplatur unus, generare alter cupit, atque expingere, quod decentiſſimum animaduertit. Amor uterq́ honeſtus, ac probandus, ſi modò fidei non confringas teſſeram, quando uterq́ diuinam cõſectatur imaginem. Nec me fallit, eruditos in mente diuina conſtituiſſe Venerem primam, cuius quidem mentis eſſentiam uocant Saturnum, uitam Iouem, intelligentiam Venerem. Alteram uerò in mundi anima, quæ ut ſuperna percipit, dicatur & ipſa Saturnus: ut cælorum motricem habet potentiã, Iupiter: ut inferiora generat, Venus. Natam ſine matre priorem illam, ſine materia Plotinus interpretatur. Cælum uerò patrem, deum intelligunt ſummatem. Secundam Venerem ex Ioue natam tradunt & Dione, quod eſt ex potentia, qua ſphæræ perpetua rotantur uertigine. Matrem Dionem materiæ commercium intelligi uolunt. Vtranq́ Venerem comes affectatur amor. Mentis quippe diuinæ intelligentia inſito rapitur amore ad dei pulchritudinem percipiẽdam. In mundi anima prolicit item amor ad pulchritudinem eandem in corporum ſerie effingendam. Hæc uerò ſignificare Plotinus agnoſcitur, quum Platonis ſentẽtia duplicem eſſe Venerem dicit: alteram quidem cæleſtem, cæli ſtirpem aſſeuerans: alteram uerò ex Ioue prognatam & Dione, humanorum coniugiorum ducem, hæc ipſa comminus attingẽtem. At illam ſine matre, & ante coniugia, quoniam nuptiæ in cælo non fiant. Hæc de Venere gemina & amoribus totidem, habui quæ dicerem, ex profundiore quàm uel ſciat uel ſuſpicetur pullatus circulus, proruta doctrina, ne quis ſuperfluò conari Platonem arbitretur, dum tanto ſtudio in amoris laudes fertur, perinde ac ſit Corcyreum flagellum. Ex Pauſaniæ uerò monumentis non negligendum illud utiq́: Aſſyrios omnium primos Vraniam Venerem adortos colere. Quos ſint inſequuti in Cypro Paphii, & ad Aſcalonẽ Phœnices, à quibus didicerint mox Cytherii. Sed & Athenis Vraniæ Veneri fuiſſe ſurrectum templum, idem comprobat Pauſanias. Superiora Herodoti comprobantur monumentis in integris codicibus libro primo, ubi adiectum & illud comperias: Scythis, qui templum in Aſcalone expilarũt, ira numinis cum poſteritate omni fœmineum morbum eſſe immiſſum: quo argumento Euares ſint appellati: indicat id uerbum [illegible], ideſt execrabiles. Scribit tamen auctor idem, quod nec in Latino reperias, Venerem ab Aſſyriis dici Mylittam, ab Arabibus Alyttam, à Perſis Mi-

tram. Hiſtoria tertia idem prodit Herodotus, Arabas Dionyſium modò & Vraniam deos putare. Scitu uerò dignum: Athenis ſacra Veneri Vraniæ celebrari conſueſſe nephalia, hoc eſt citra uinum, ſicuti Mnemoſynæ, Muſis, Auroræ, ſoli, lunæ, nymphis: quin Dionyſio item ac Erechthei filiabus, ut prodidit Philochorus. Sunt uerò & nephalia quoque, ligna quæ uitiginea nõ ſunt, aut etiam ficulnea, ſicuti autem adiecit idem Philochorus, thymi lignum propriè nephalium uocatur, quo uſi primũ in ſacris igne factis ueteres feruntur: unde & thymo conciliatum nomen, παρὰ τὴν θυμίασιν καὶ τὴν θυσίαν. Venerem omnium principem malum punicam in Cypro ſeuiſſe, traditum ab mythicis ſcio.

Cur amor heros dicatur, item eros: necnon amoris commendatio. De amicitia quæpiam haud exculcata: item Cratero, & Hepheſtione. Caput IIII

VErum ut à campi puluere & à palo (quod dicitur) ad tabernaculi umbracula, hoc eſt ad leuiora multo reclinemus, ſcribit Plotinus: Amorem heroa dici, fortè quoniam ἀπὸ ὁράσεως, hoc eſt à uiſione, ſubſtantiam habet: quando & amor, qui affectio eſt, ab hoc habet inſtinctum. Amorem porrò, Græci ἔρωτα uocant: quia (ut Plato inquit) εἰσρεῖ, hoc eſt influit, extrinſecus per oculos. Quamuis etiam in Phædro, ἀπὸ τῆς ῥώμης, ideſt à robore ac uehementia, dici erota Socrates putet. In quo libro & illud inuenias, quoſdam tradidiſſe, Amorem dici à mortalibus ἔρωτα, uolatilem: ab immortalibus autem, πτέρωτα, ideſt alatum quendam, propter uolandi neceſſitatem. In Sympoſio Socrates aſſerit, ſe nihil præter amatoria ſcite. Phædrus uerò maximorum bonorum cauſam eſſe amorem, pronuntiat: nec ſe inuenire, quid melius accidere poſſit adoleſcẽti, quàm optimus amator: aut amatori, quàm amatus optimus. Et eſſe quidem duo, quæ à pueritia per omnem uitam ducere illum debeant: in rebus turpibus, uerecundiam: honeſtis, ſtudium. Hæc autem nobis neque diuitiæ, neque honores præſtare citius poſſunt ac melius, quàm amor: neque abſque his duobus, aut ciuitas unquam, aut priuatus, præclarum aliquid & magnificum perficere poterit. Nec ullus adeo ignauus eſt, quem amor non inflammet ad uirtutẽ, diuinumque reddat, ut uiro fortiſſimo par euadat. Nam quod Homerus inquit, uim furoremque à deo quibuſdam heroum inſpiratum, hoc amor amantibus efficit: quin etiam pro altero mori, amantes ſoli eligunt: nec uiri tantum, ſed mulieres quoque. De amicitia uerò hic illud ex Platonicis item ſubiiciamus ſcholis: amicos cẽſeri eos præcipuè, qui ſtudio compari ad uirtutem contendant, ſtudioque mutuo ad procinctum feſtinent, ac animi cultum: hic autem uirtute conſtat ſola. Virtus uerò, non aliud quàm ſapientia eſt: ſapientia, diuinorum cognitio creditur, quam ſanè lux nobis diuina exuberans, latius infundit. Proinde ſic collige: Cultum animi, Dei ipſius eſſe cultum: amicitiam uerò, quum duorum conſenſu ad capeſſendum animi cultum cõnitatur, nil eſſe aliud omnino, quàm duorum animorum ſummam euigilatamque in deo colendo concordiam. Vnde trium cooritur beneuolentia, quãdo hominibus duobus ita affectis tertius accedit amator, deus, qui amicitiæ indiſſolubilis eſt nodus cuſtoſque perpetuus. Quæ ſanè ratio admiranda Zoroaſtri ueterum theologorum principi, Arimaſpem conciliauit, Aeſculapium Mercurio, Orpheo Muſæum, Pythagoræ Aglaophemum, Platoni Dionem prius, mox & Xenocratem: qui omnes numine illuſtrante, opere uno, ad metam unam tanquam eodem calle ad eundem itineris feſtinarunt terminum. Addamus id amplius, cæleſtium rerum ſtudioſos arbitrari, mutuam inde beneuolentiam conflari: quum in geneſi, luminum (ideſt ſolis & lunæ) fuerit commutatio: ut ſi, me in uitalem prodeunte lucem, ſolem geſtarit Aries, lunam Sagittarius: te uerò, ſolem Sagittarius, Aries lunam. Aut quibus idem ſignum uel haud abſimile, idemque planeta ſimilis'ue aſcenderit: aut Orientis angulum benigniores conſpexerint planetæ: aut in eadem natiuitatis domo Venus, eodemque fuerit gradu conſtituta. Ex Platonica uerò ſchola eſt, ſi dæmon compar acceſſerit uitæ ductor. Adiiciunt naturæ periti conſtitutionis ſimilitudinem, educationis, eruditionis, conſuetudinis, ac denique conſilii. Dignum ſcitu, de Cratero & Hepheſtione amicis interioribus, ita ſanxiſſe Alexandrum, uti illum diceret φιλοβασιλέα, hunc autem φιλαλέξανδρον.

Semiramidis ſepulchrum. Auaritiæ ſuggillatio, cum Philippi apophthegmate. Item plura de Semiramide. Quæ ſit Derceto, ſeu Atergatis: item Aſtarte. Piſcium cæleſtium hiſtoria. Chelidonia. Aſtures aues, & falcones. Quæ dicantur manica, mannos, mannophoros, manni, burdi, burdones, maniacia. Gatis regina. Hieronymi ad Pammachium locus reſtituitur. Agron Nini filius.

Caput V

SEmiramidem Orientis reginam, & mulierum omnium quarum ex hiſtoria ad nos perlata notitia eſt, longè celeberrimam: quamq; cum Cyro præcipuè admiratus Alexander fertur, quòd in illis & magnitudo animi, & rerum claritas plurima emicuiſſet, legimus: quum ſibi iam magno natu monumẽtum in quo perfuncta humanis reconderetur, strueret, inſcriptionem eiuſmodi exſculpendam curaſſe: Quicũq; ex regibus pecuniæ inopiam ſenſerit, conditorio recluſo ſumat inde quicquid uiſum fuerit. Id quum perlegiſſet Darius, ut qui auri foret auidior, ſepulchrum iuſſit recludi, ſed in eo pecuniam quidem inuenit nullam: in eas autem incidit literas, εἰ μὴ κακὸς ἦσθ' ἀνήρ, καὶ χρημάτων ἄπληστος, οὐκ ἂν νεκρῶν θήκας ἐκίνεις. quod eſt, Ni malus uir fores, & pecunia prorſum inexplebilis, non utique mortuorum loculos moueres. exprobratione lepida in ſacram auri famem, ut eminentiſſimi auctores dixere. Quæ dum uetita ſcrutatur, per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes, dum ipſa ſibi uidetur inops: dum recondere geſtit, quo non perfruatur, ſed cuſtodiat: ſæpe conatu excidens, ridiculam ſe præbet, rediens inanis, renudata modò auiditate, in immenſum uela pandente: etiam ſi nunquam non auſtrum percellat, & operam ludat, ſi naturæ pomœria anguſti ſunt ambitus, quibus facilè paria neceſſitatibus facere ualemus. Sed efferatam hanc habendi cupiditatem amarius repercuſſit Philippus quoq;, auarum nactus medicum, & indeſinenter efflagitantem. Pars eſt in corpore, qua collo adnectitur pectus: ea dicitur Græca uoce κλεὶς, ideſt clauis. Fortè prælio quodam conuulneratus eo loci fuerat Philippus, curabaturq;, ut aſſolet. Qui eo fungebatur munere, quum expleri muneribus non uideretur, inſuſurrauit Imperator, λάμβανε, ὅσα βούλει, τὴν γὰρ κλεῖν ἔχεις. cape (inquit) quantumlibet, quando clauem habes. Sed ne prorſum feramur παρὰ μέλος (quod aiunt) ideſt extra cantilenam: Semiramidem deæ cuiuſdam Dercetus fuiſſe filiam, fabuloſa prodit hiſtoria. Eius templum fuerat ad Aſcalonem Syrię ciuitatem, apud ſtagnum piſcibus plenum. Eandem Plinius prodigioſam uocat Atergatin, quòd eſſet facie hominis, at corporis reliqua in piſcem deſinerent. Ferunt, Venerem factam deæ illi obuiam quandoq;, adoleſcentis ſpecioſi amorem inieciſſe, cui permixta Derceto filiam conceperit, quam pudore ducta mater, in deſertis locis ubi aues forent plurimæ, expoſuerit: quæ connutrita puella, cauſam etiam nomini fecerint: quippe Syrorũ lingua, ſemiramis auitium ſignat. At enim dolore percita Derceto ex facti turpitudine, in lacum ſe præcipitem dedit, deformataq; in piſcem eſt: quo nomine, piſcitii abſtinẽtia ſanctiſſimè à populis illis colebatur. Et hinc Atergatis quoque nuncupata, quoniam illarum gentium uocabulis, ater priuationem dicat, & gatis piſcem. Nam & libro ſextodecimo Strabo auctor eſt, Atergatin à Barbaris dici, quæ ſit Athara, quamq; Cteſias uocarit Derceto. Et Cornutus eandem cum Rhea eſſe putat. Lego prætere a, Aſſyrios deo quem ſummũ maximumq; uenerantur, Adad nomen dediſſe: cuius interpretatio nominis eſt Vnus, qui non alius ferè ſit, quàm ſol. Subiungunt, eidem deam nomine Atergatin, quam eſſe terram opinantur. Omnem uerò poteſtatem duobus his attribuunt. Sunt qui putent, Dercen Veneris filiam in mare prolapſam, à piſcibus in cælum mox tralatis fuiſſe ſeruatam: quo nomine, Syros in mẽſam piſces non admittere, ut ſcribit Theon. Piſcem uerò Boreum hirundinis præferre caput, proptereaq; ab Chaldæis piſcem nuncupari Chelidoniam. In huius autem ac notii meditullio ſydus conuiſitur, quod οὐραῖον uocant δεσμόν, ideſt caudariũ uinculum. Extat autem apud Tarſenſem Antipatrum in commentario De ſuperſtitione, fuiſſe qui traderent, Gatida Syrorum reginam opſophagon, ideſt gulæ mãcipatam eatenus, ut per edictum denuntiaret, ne quis ἄτερ γάτιδος, ideſt ſine gatide piſcitio ueſceretur. Per inſcitiam uerò pleroſque eandem dicere Atergatin, & abſtinere piſculentis.

AVARITIA DETESTATIO

Semiramidis sepulchrum. Philippi regis in medicum quendam apophthegma. κλεὶς. Semiramis dercetus filia. Ascalon syrię urbs. Derceto, eiusq; templum. Semiramis unde dicta. Atergatis dea unde. Ater priuationis nota apud syros. Gatis pisce apud syros. Athara. Assyriorum dij. Adad quid. Atergatis dea quę. Dercees fabula. Syri curin mensa pisces non admittant. Chelidonia piscis. Gatidis syrorum reginę historia. Opsophagos.

Reginam tamen Atergatin agnoſcit Mnaſeas immitem, quæ piſcibus abſtinere iuſſerit reliquos, quoniam eo cibo ipſa inſigniter caperetur. Hanc a Mopſo Lydo in mare præcipitatam (Xanthus ſcribit) cum Ichthye filio, & à piſcibus deuoratam. Nec me fallit, Aſtarten quoq; fuiſſe in Syria deam, ut Aelianus auctor eſt, ac in Apologetico Tertullianus. Sed eam eſſe Venerem quartã, quæ Adonidi nupſerit, manifeſtum Marcus Tullius facit, De deorum natura tertio. Qua in re addubitaſſe uirum in literis clarum, admiratione non caret. Sciendum tamen, Auguſtinum in libro Iudicum, Aſtarten non aliam putaſſe, quàm Iunonem. Aſtures autem uulgò notæ aues ſunt, ſic nuncupatæ Firmico Matheſeos quinto, qui & falcones non reticet. Porrò inueni in Græcorum ueteribus memoriis, Semiramidem poſtea quàm Nini uxor ſit facta, ſic illum depexiſſe, ut extentis ab eo precibus contenderit, uel diem modò unum in regia ſella ſedere permitteret, diademate cultam, obeuntemq; regium munus iuri dicundo ſancienq; doq;, quæ uiderentur. Quum adnuiſſet Ninus, omnesq; dicto audientes eſſe, imperaſſet, perinde ac ſibi: tum illa ſatellitum ingenia & promptitudinem periclitans, moderatè admodum initio uti imperio eſt uiſa. Vt uerò nil omnino aduerſantes eſt conſpicata, ac ſtrennuè quæ forent iniuncta perſequentes, mox comprehendi Ninum iuſſit, ac in uincula coniici, atq; inde interimi. Semiramidis item honeſta Plutarcho mentio eſt: Præclara (inquit) cenſentur in Aſſyria Semiramidis facinora: magna item in Aegypto Seſoſtris. At Phryges, uel nunc illuſtria admirandaq; Manica nuncupant, ob Manin ipſorum regem uetuſtiſſimum bonitate, ac potentia perinſignem. Eum uerò à quibuſdam etiam Maſdem uocari. Dicitur & mannos, colli ornamentum: unde mannophori nuncupantur maniacia habentes, ideſt aurea peritrachelia. Apud Galenum manotica legimus alimmata, quibus intelligũtur, quæ litu rarefaciendi uim habent: ſicuti addenſantia, dici pycnotica ualent: nam πύκνωσις & μάνωσις, contrariæ intelliguntur affectiones. Mannos item, ſeu mannulos, ut eſt apud Martialem, equos dicſit haud ita magnos ac præmites, uulgus (uti ſcribit Porphyrio) burdos uocabat. Hinc reſtitui poteſt Hieronymi locus ad Pammachium, Vbi feruentes uideris buricos mannos: legẽdum, feruentes mannos. nam burdos, ueluti interpretamentum ab ſciolo quopiam ſuperadditum per imperitiam mox contextui eſt inſertum: nec in omnibus codicibus id agnoſcitur uerbum. Burdones dici uidentur quoq; ab Iureconſulto, Digeſtorum triceſimoſecundo, ac De legatis tertio. De Semiramide nouimus & illud, Ab ea inſtitutum morem, ut uiris dominarentur uxores in Aſia. Quam conſuetudinem, Alexandro res ibi gerente, ſeruatam etiamnum, exploratiſſimum eſt. Sunt qui ab eadem comperta primum metalla prodant. Cæterum, ipſa hæc tam celebris, tamq; omnium laudata calculis, libidine efferata in ſæuitiem quoq; dilapſa fertur: nam quum à uiri obitu in concubitum ſibi ex militibus deligeret, appeteretq;: qui in caſtris forma præſtarent, omnes poſtea immaniter atq; efferate contrucidabat. Demum à filio Nino interemptam, produnt aliqui, quumq; eius quoque congreſſum appetiiſſet. Diodorus à fabulis ſuis non recedens, quum præfectis omnibus, ut filio audientes dicto forent, iniunxiſſet, euanuiſſe comminiſcitur, atq; ex oraculo ad deos abiiſſe. Sunt ex Græcis, qui Nini filium in agris natum, putent Agrona nuncupatum.

Quæ ſint ſeptem orbis terræ celebrata ſpectacula: quamq; in iis euariet hiſtoria. Capitolinus Iupiter, qui Coryphæus. Diana Coryphæa. Interim de Serapeo Alexandriæ. Pyramides cur dicantur. Caput VI

SEd enim quia eiuſdem fœminæ opus fuiſſe narratur, mirabilis obeliſcus, longitudine centum & quinquaginta pedum, latitudine uerò ſpiſſitudineq; quatuor & uiginti, ex Armeniorum montibus lapide exciſo: qui ob rei excellentiam uia nobiliſſima Babylone excitatus, inter ſeptem mirãda connumeratur, non ineptè fecerimus: quoniã bibliotaphi non ſumus, & promos illos ſordidos ac tenaces auerſamur, quibus condum agere, in ſumma uotorum eſt: ſi quæ de ſeptem illis orbis terræ celebratis miraculis, etiam ſi otioſis parte plurima, inertibusq;, compertius ſunt adnotata nobis, huic potiſſimum parti ſuppinxerimus. Ergo in eum uenit ordinem, Dianæ in primis Epheſiæ templum: inde Mauſo-

ſeum, hoc eſt Mauſoli ſepulchrum: coloſſus ſolis apud Rhodios: Iouis Olympici ſimulacrum, quod Phidias fecit ex ebore: muri Babylonis, quos item excitarit regina Semiramis: pyramides in Aegypto, ipſe hic (de quo diximus) obeliſcus. Cæterũ, ſtudioſi amplius commonendi, ex ueteribus non omnes eadem ſenſiſſe: nam ex iis quæ recenſuimus, aliquò expuncto, ſunt qui Cyri regis archiuum ſubſtituant, quòd arte prodiga Memnon ſit confabricatus, illigatis auro lapidibus, ſicuti Caſſiodorus ſcribit. Inueni qui urbis Romæ Capitolium hiſce insererent miraculis: cuius excellentiam mirè effert Ammianus Marcellinus, ubi ait, Serapeum Alexandriæ atriis & columnis ampliſſimis, ac ſpirantibus ſignorum figmentis, & reliqua operum multitudine ita eſt exornatum, ut poſt Capitolium, quo ſe uenerabilis Roma in æternum attollit, nihil orbis terrarum cernat ambitioſius. Erat tamen in Vrbe, uetus Capitolium & nouum: & hoc quidem regione ſexta, octaua illud. In Capitolio præterea deorum omnium ſimulacra celebrabãtur. Sed & apud Corinthios ſupra theatrum, Iouis erat ſacellum, quod Romana uoce καπιτωλίου Διὸς dicebatur: ſed (inquit Pauſanias) nuncupari Græcè κορυφαῖος ualet. Verũ & apud Epidaurios in montis apice Dianæ uiſebatur ſacellum, quam uocant Coryphæam, cuius quodam cantico meminerit Teleſilla. Adeoq; euariat hiſtoria, ut in libro quo rimatur exactè Plutarchus Prudentiora ne terreſtria ſint an aquatica, Ceratinon Apollinis aram ἐν τοῖς ἑπτὰ πολυυμνήτοις θεάμασιν ὑμνούμενον ſcribat, ideſt inter ſeptem ſpectacula celebratã. Sed & penſiles Babylonis hortos in hanc cenſuram pleriq; admittunt. Cæterum de pyramidibus, cur ſic dicantur, ambagioſum grammaticis fit: quibuſdam eos laceſſentibus, qui ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ideſt ab igne, inflecti opinantur, quoniam abſq; auctore dici credunt. Propterea Stephani ueſtigia inſequuti, ab tritico, quod πυρὸς nuncupatur, deduci malunt: quoniam eo illuc aggeſto, fames per Aegyptum irroborarit. Sciendum tamen, prioris ſententiæ auctorem uideri Ammianum Marcellinum libro ſecundo & uiceſimo: Quia (inquit) figura in acutum deſinens, ab geometris ſic appellatur, quòd in morem ignis in conum ingruat.

Byſſina uerba, quæ intelligantur. Quid in oratore præcipuum: deq; in oratione magnificentia, & ſplendore. Aſiatica oratio. Quid epiphonema. Virgilius illuſtratur bis. Cyriologia. Altercatio ab oratione quo differat. Sine controuerſia quid ſit. Actio & oratio quo differãt. Hordearius rhetor. VII

PAryſatin Cyri & Artoxerxis matrem dicere ſolitam, accepimus: Regem qui prompte nec animo timidiore concionaturus foret, debere byſſinis uti uerbis. Id quum amplius dignum obſeruatione eſſet uiſum, ſcrutabamur accuratius, quid nam altiſſimi ſenſus mulier complecti ea ſententia uoluiſſet. Ac illud quidem non ineptè ex eruditorum albo uidemur eruiſſe: Byſſina uerba dici, quæ ſublimitatem habeant ac magnificentiam, nitorem quoq; & auctoritatem: quando hæc pars eſt, quæ popularem exprimere fragorem poteſt, ac efficere, ut dicentes laus proſequatur inſolita. Etenim quid aliud fuiſſe credimus, cur populus Romanus in cauſa Cornelii admirationem, non acclamatione tantum, ſed etiam plauſu confiteretur? In ea profectò (quod Fabius ait) maximus omnium orator, non fortibus modò, ſed etiam fulgentibus armis eſt præliatus. Nec id unquã eſſet aſſequutus docendo iudicem tantum, & utiliter demum ac Latinè perſpicueq; dicendo. Optimus (inquit M. Tullius) eſt orator, qui dicendo animos audientium & docet & delectat & permouet. Docere, debitum eſt: delectare, honorarium: at neceſſarium, permouere. Hi ſunt, quos exhorreſcunt homines, quos ſtupent dicentes: in quibus exclamant, quos deos inter homines (ut ita dicam) putant: qui diſtinctè, qui explicatè, qui abundanter, qui illuminatè & rebus & uerbis dicunt: & in ipſa oratione, quaſi quendam numerum uerſumq; conficiunt. Sed quærat fortaſſe quiſpiam, quid nam in oratione ſplẽdidum propriè dicamus aut magnificum. Nam & libro tertio Quintilianus uerborum magnificentiam non ualidius aſtruit affectandam ſuaſorias declamantibus. Et libro quarto: Tribus (inquit) narrandi uirtutibus adiiciunt quidam magnificentiã, quam μεγαλοπρέπειαν uocant. Hanc uerò mox uidetur Fabius intelligere ſupra modum ſe attollentem orationem. In Rhetoricis ad Alexandrum, in ratione generis demonſtratiui

monſtratiui Ariſtoteles ita ſcribit: Congruet autem laudibus, nominibus etiam multis circa unumquodque uti, & ſplendidam facere orationem atque magnificam. At Fortunatianus, Quæ ſunt (inquit) uerba ſplendida? quæ natura ſua nitida ſunt, quæ copulata facilius claritatem ſuam oſtendunt: ut quadriremem, quam in ſalo fluctuãtem reliquit. Sed hæc magnificentia (inquit) atque magnitudo, non omnibus eſt accommodata locis: quoniam ſunt quædam partes cauſæ, quæ uerba humilia deſiderant: ut latet in ſcalis tenebroſis Cominius. M. Tullius libro De oratore ſecũdo, genus dicendi in Craſſo magnificum fuiſſe dicit atque præclatum. Et ſeptimo Noctium Atticarum Gellius: Magnificum in Vlyſſe apud Homerum, & uber dicendi genus admiratur: ſubtile in Menelao, & cohibitum: mixtum in Neſtore, ac moderatum. Demetrius Phalereus in libro πρὸς ἑρμηνείας, agens de characteribus, magnificum tenui contrarium ſtatuit, propterea que illi non permiſceri: mox uerò magnificum item logion dici autumat, ac tribus conſiſtere, ſententia, dictione, necnon compoſitione commoda. Syntheſis autem magnifica, calculum quoque Ariſtotelis adiiciente ſententia, eſt pæonica. Pæonis uerò ſpecies duæ: nam unus procatarcticus nuncupatur, cuius prima ſyllaba extenditur, corripiuntur tres inſequentes, ut ἤρξατο δὲ: alter uerò catalecticus, priori antiſtrophus, nam primæ corripiuntur ſyllabæ tres, poſtrema productiore, ut τῇ Ἀραβίᾳ. In orationis autem magnificæ colis, à procarctico exordiendum pæone, ac conſequi catalecticus debet: prorſumque ita diſtribuendum, ut à longis ducatur initium, & deſinẽtia fiat in eaſdem. Siquidem natura longis ineſt præcellens quiddam: & (quod ſcitu digniſſimũ eſt) compoſitionis δυσφωνία, hoc eſt aſperitas orationi plerunque magnitudinem conciliat: ut apud Homerum totius eloquentiæ auctorem eminentiſſimum,

αἴας δ' ὁ μέγας αἰὲν ἐφ' ἕκτορι χαλκοκορυστῇ.

Sed apud Maronem quoque,

Fremet horridus ore cruento.

Epiphonema quoque, quod eſſe dictionem exornantem deſcribere licet, in oratione uel magnificentiſſimum, arbitratur idem Demetrius. Nam alia ſunt, quæ enũtiationi ſubſeruiunt: alia ornatus gratia inſeruntur, ut apud poetarum coryphæum, quem male feriati multi non enarrant quidem pueris ſuis, ſed inuoluunt, implicãt, conuellunt: etiam ſi in ſua ſe illum poteſtate habere, deblaterant ſæpicule,

Tantæ molis erat, Romanam condere gentem.

Omninoque uidetur epiphonema triglyphis diuitum perſimile, ac purpuræ latiori. Eſt enim ipſum quoque in oratione diuitiarum indicium. Denique etiam poetica quandoque magnificentiam in dicendo reſipiunt quandam. Cæterum, hæc non tam imitatio fuerit, quàm metatheſis. Nam & ſi quid à poeta mutuetur Thucydides, proprietate quadam circumueſtiens, ſuum uideri facit. Etenim Homerus Cretę uolens magnitudinem exprimere, περίῤῥυτον uocauit. Thucydides uerò honeſtum putat unanimiter ſentire Siculos, γῆς ὄντες μιᾶς καὶ περιῤῥύτου, ideſt unius exiſtentes terræ ac circumfluæ. Vbi idem utique, ſed tamen diuerſum dicere uidetur, quoniam non tam reſpicere magnitudinem creditur, quàm concordiam quoque. Magna profectò res eſt ac præcellens, apposite ſciteque ornaſſe orationem, & quæ pauciſſimis omnino contingat. Reliqua huius palæſtræ etiam multis. Hoc illud eſt quod admirationem parit. Cultam uerò ſanamque orationem huiuſmodi, cyriologiam uocant Græci, ſine lenocinio expolitam intelligentes. Quamobrem rectè Cicero quadam ad Brutum epiſtola: Eloquẽtiam (inquit) quæ admirationem non habet, nullam iudico. Ariſtoteles quoque eandem maximè petendam putat. Sed ornatus hic eſſe uirilis debet: cincinnis enim offendimur & fuco: nam & unguentis minus diu oblectamur ſumma & acerrima ſuauitate conditis, quàm iis moderatis. Quin laudatur magis, quòd terram (ut Cicero inquit) quàm quòd crocum olere uideatur. Niſi quòd in demonſtratiuis floſculos omnes, uelut inſtitor quidam eloquentiæ, captabit orator. Aſiaticam orationem putat Cicero adoleſcentiæ congruere magis, quàm ſenectuti. Eſſe uerò genera eius duo: unum ſententioſum & argutum, ſententiis non tam grauibus & ſeueris, quàm concinnis & uenuſtis: alterum non tam ſententiis frequentatum, quàm uerbis uolucre atque incitatum. In oratore autem opimum, & tanquam

tanquam adipale dicendi genus charum, Phrygum Myſorum irridetur. Illud minus omittendum: orationi perpetuæ altercationem opponi, quippe cauſa perorata, quum iamiam in conſilium mittendi iudices forent, actor & reus oratione breui ſe inuicem impetebant: quod ſcribit Quintilianus, & in quadam epiſtola Plinius, poſt perpetuam orationem ueniſſe ad altercationem ſcribit: quin T. Liuius rem ab perpetuis orationibus in altercationem uerſam tradit. Comperti quandoq; ſunt altercatione potẽtiores, qui oratione perpetua. Altercationis exemplum eſt pulcherrimũ primo Epiſtolarum ad Atticum. Oratio ſine controuerſia nuncupatur, in qua ſtatus reperiri haud queat: hinc Gellianum illud rhetoris Iuliani, Adoleſcens hic ſine cõtrouerſia diſertus eſt. Ad rem pertinet illud quoq;: actionem contineri modò intra cancellos diſceptãtium. Agi quippe cauſa dicebatur, quum de re cognoſceret iudex. At cauſa iam tranſacta, oratio plerunq; in libris conſcribebatur. Proinde ſcimus factum quandoq;, ut in agendis cauſis celebrarentur multi, quorum in conſcribẽdis orationibus improbabatur induſtria. Hinc tradit Dion: quum Miloni oblata Ciceronis oratio foret, in id prorupiſſe, ut nunquam habitam aſſeueraret. Nam ſi (inquit) ſic actitata eſſet cauſa, mulos Maſſiliæ non eſitaret Milo. Aſtipulatur in Epiſtolis libro primo Plinius: fieri poſſe (inquiens) ut ſit actio bona, quæ non ſit bona oratio. Non poſſe autem non bonam actionem eſſe, quæ ſit bona oratio. Eſt enim oratio, actionis exemplar, & quaſi ἀρχέτυπον. Plotium Gallum appellabat Marcus Cælius hordearium rhetorem, ut inflatum irridens ac leuem ſordidumq;.

Byſſina ueſtimenta quæ ſint. De phæo paucula obiter: deq; lineis, ſeu camiſiis. Amorgina ueſtimenta. Leucophæus, leucotheus, leucothea. Thapſinus color. Caput VIII

Ceterum illuc iam reclinandum, cur byſſina dicantur uerba, de quîs latius iam diſſertaſſe uidemur. Byſſina ueſtimenta ex Græcis quidam interpretantur dici ſucco herbæ infecta, quæ dicatur byſſus. Nam in Theocriti pharmaceutria, pro colore byſſum accipiunt: & βύσσινον, Sudas interpretatur βύσσῳ βεβαμμένον. Et in Euangelio, diuitem legimus byſſo ac purpura indui ſolitum. At Pollux Onomaſtici ſeptimo, lini genus accipit byſſum apud Indos. Leuitici capite uiceſimoſexto: Cortinas præcipit Dominus de byſſo fieri retorta & hyacintho ac purpura, coccoq; bis tincto, uariatas opere plumario. Eſſe uerò byſſum inibi teſtantur interpretes, lini genus candidiſſimi. Vnde Apocalypſis decimonono: Byſſinum enim, iuſtificationes ſanctorum ſunt. Et Prouerbiorum tertiodecimo: Byſſus & purpura, indumentum eius. Eſt & nomine eodem pretioſior lana, colorem præferens auri ac nitorem, uti uiſum pleriſque. Byſſum apud Elidem modò naſci, Pauſanias ſcribit, ac nullibi præterea in Græcia. Tenuitate nec eſſe Hebræa inferiorem, uerum eſſe flauam minus. Plinius decimonono: A ſueſtino (inquit) lino principatus toto orbe, proximus byſſino, mulierum maximè deliciis circa Elin in Achaia genito, quaternis denariis ſtipula eius permutata quondam, ut auri. Byſſi meminit & Philoſtratus iis ferè: Homines (inquit) qui ſecundum Indum flumen habitant, lineis amiciuntur ueſtibus, etenim linum in agris plurimum naſcitur: calciamenta geſtant ex byblo, ſiue papyro: nobiliores, byſſo induuntur. Byſſum uerò ex arbore naſci ferunt, quæ baſi quidem pópulo ſit perſimilis, foliis uerò ſalici. Nam ab Indis legi ex arboribus linum, auctor ſcribit Arrianus. Id quum uidiſſet Apollonius, lætatus plurimum eſt, ἐπειδὴ ἔοικε φαιῷ τρίβωνι, ideſt frugi amictum phæum, quoniam referre uidebatur. Diximus alibi, phæum tradi (Galeno auctore) colorem in nigri albiq; meditullio, ineſſe uerò lugubre quiddam apparet, in Demetrii & M. Antonii hiſtoria. Nam Antiochus cognomento Hierax, ubi fratrem quo cum de regno certauerat, interemptum credidit, purpura poſita, phæum ſumpſiſſe indumentum dicitur, auctore Plutarcho. Sordidos etiam panes, phæos nuncupauit Alexis. Verum & in Nemeæis, quod epitaphium certamen fuit, aſſediſſe iudices legimus ſtolis circumamictos phæis, atq; ita de certantibus pronunciaſſe. Inde leucophæum dici, norunt paulò eruditiores. Apud Firmicum Matheſeos ſecundo, leucotheum nuncupari colorem legas ſæpicule: Libra (inquit) colorem ſignat

uiridem

uiridem & leucotheum:ni forte mendum exemplarium eſt. Leucotheam uocari Ino, cecinerunt mythici, quoniam furens per Leucum agrum excurrit, qui adiacet Megaridi, & in mare præcipitem ſe dedit. Sed Nereidas item Leucotheas appellauit Myrſinus. Emplaſtros phæas in Dioſcoride, nigras interpretantur, Celſo auctore. Byſſinæ porro ueſtis comme minit Hieronymus quoq́ꝫ, quæ adhæreat corpori, & ea utantur ſacerdotes, ut habentes ueſtimentorum pulchritudinem, diſcurrant nudorum celeritate. Byſſinas uerò haſce, lineis militaribus conſimiles arbitratur, quas ſermone uulgato camiſias uocent, quibus conueſtiti milites, & ad curſum expediti, & ad prælia peruibrando iacula ſint præceleres, quū aptæ habeantur membris, & aſtrictæ corporibus. Erant & amorgina ueſtimenta byſſinis ferè ſimilia, meminit contra Timarchum Aeſchines. Sed Eupolis quoq́ꝫ, & in Lyſiſtrate Ariſtophanes, eſt enim lini ſpecies amorgis. Erant uerò indumenta hæc πολυτελῆ, ideſt impenſæ multæ. Quoniam uerò de phæo actum nobis, cui inſit lugubre quiddam, haud ab re puto illud adiecisſe: thapſinum dici funereum colorem, quia in Phocione ita ſcribit Plutarchus: Tæniæ (inquit) quibus peruinciunt μυστικὰς τοίτας, θάψινον ἀντὶ φοινικοῦ χρῶμα καὶ νεκρῶδες ἀνειληφυῖαν. Sunt qui flauum interpretentur, ab thapſo, unde inficiuntur lanæ, quin & capilli, quod eſſe Scythicum arbitrantur. Thapſinas tunicas, in Ptolemæi pompa ex Callixeno recenſuit Athenæus.

Indi ſagittarii exemplo commoneri nos, quàm ſit famæ parcendum. Indorum ſagittæ quantæ, qualesúe habeantur ex hiſtoria. Chele. Glyphis. Glyphon. Glyphanon. Glyphium antrum. Glyphiæ nymphæ. Crenæ. Ca. IX

FAmæ diſpendium quanti omnino faciendum ſit, præſertim ſi auctior ea ſit, inq́ꝫ hominum animis diu iam irroborarit, multa (opinor) perdocent abunde: ſed exemplum tamen unum ex ueteri memoria ui quadam ampliore mentibus affigere uidetur. Fuit inter Indos ſagittator eximius, de quo percrebuerat fama, ſagittas ab eo tanta peritia dirigi, uti uel per annulum tranſirent. Forte uir hic ad Alexandrum captiuus eſt perductus, ea tempeſtate qua is Imperator aduerſus eas gentes proferebat imperiū. Quumq́ꝫ hominis gloriam inaudiſſet, optauit, ſe præſente oſtentari artem. Renuit ille. Indignatus Alexander rapi eum iuſſit, ac interimi. Dum uerò ad ſuppliciū duceretur, conuerſus ad milites: Ego (inquit) per multos dies artem excutiendi ſagittas deſieram, nec minimum quidem in eo exercebar: proinde ueritus, ne ob inſuetudinem uoto exciderem, recuſaui quod iniunxerat Imperator. Quum Alexandro nuntiata forent ea, mitti hominem eueſtigio iuſſit, multisq́ꝫ etiamnum donis affecit, animi altitudinem miratus, mori præoptantis, quàm uideri opinione minor. Tela uerò, quæ Indus excutiat ſagittator, eſſe Arrianus ſcribit, trium propè cubitorum, ferriq́ꝫ tanta ui, ut non clypeus, non thorax, non aliud quicquam ſummæ firmitudinis & quàm ualidum obſiſtere obluctari'ue queat, ſi ab Indo ſint emiſſa. Q. Curtius duorum modo cubitorū ſagittas facit, ni alterubi mendum, interpellatumq́ꝫ ſit exemplarium. Ex abundanti uerò fuerit id: ſagittæ chelen, aut exciſionem cui inſeratur neruus, dici glyphida. Eſt & eo nomine columnæ caput: ſed & ſcalprorium inſtrumentum, quod glyphon item uocant: quin & glyphanon Theocritus. At Glyphion cum antro mons eſt, unde ſunt Glyphiæ nymphæ. Nec illud ignorandum: glyphidas in ſagittis, Latinè crenas nuncupari: quanquam & arcuum ſumma ſuas habent crenas.

Qua ratione inficerent ſagittas Scythæ: deq́ꝫ eorūdem more in ſagittando. Tollitur ex Plinio obſcuritas. Arabas item, ac Indorum nonnullos tingere ſagittas ueneno. Cur Galli ſagittas helleboro collināt. Toxicum unde. Conion. Coniazomenos. Brachmanum mos inficiendis ſagittis. Caput X

ATqui in hac ſagittarum mentione illud non erit utique ab inſtituto diſſitum, & (ut Græci dicunt) ἀπροσδιόνυσον, ſi Plinium aliquo modo illuſtrauerimus, in cuius intellectu nunquam non conciſo nimis atq́ꝫ detruncato mirè centones farciunt plerique. Quos tamen ſi audias, putes Sibyllæ folium recitari: ita ſibi placent, ita applaudūt, ueluti planè rem ipſam acu

attigerint

attigerint,quod Plautus ait.Igitur morem fuiſſe Scythis perueterē ſcribit,ſagittarum aciem tingere uiperina ſanie & humano ſanguine,irremediabili ſcelere.Nam mortem ilicò affert, etiam leui tactu. Operæpretium uerò eſt,adnotaſſe,qua ratione Barbara illa immanitas genus id conficeret : nam ſuppetit eius rei memoria ex Græcis monumentis,præcipueq́; Ariſtotelis in Admirabilium relatione,ſi tamen Ariſtotelis officinam reſipit lucubratio ea.Obſeruabant ergo Scythæ uiperas, ubi iam peperiſſent , ſic enim captas diebus aliquot liqueſcere ſinebant:mox ubi computruiſſe uiderentur ſatis,in ollam ſanguinem hominis unius totum infundebant,adobruebantq́; in ſterquilinio,uaſe diligenter obturato:ubi uerò & hic cōtabuerat,eximebant , ſumēteſq́; quod ſupernataſſet iam aquoſum,ſanieiq́; uiperinæ promiſcentes,ita letale conficiebant uenenum.Et Scythæ quidem ſagittis plurimum utebãtur . Nam in Exampæo,qui eſt inter Boriſthenem & Hypanin locus,ahenum fuiſſe dicatum,Herodotus ſcribit,ſexcentarum amphorarum capax,ex aculeis modò ſagittarum cōflatum.Sic enim Ariantam regem Scytharū iniiſſe numerum,allata ab unoquoq; ſagitta una.Legimus porrò,Dario Perſarum regi à Scythis caduceatorem cum id genus muneribus miſſum, aue, rana,mure,ſagittis quinq;.Quæ Gobryes è ſeptem unus,qui magos ſuſtulerant,ita coniectanter eſt interpretatus:Ni Perſæ effecti,ut aues in cælum ſubuolaſſent:aut ueluti mures,terrę ima ſubiiſſent:aut perinde ac ranæ deſiluiſſent in paludes,Scytharum uim non euaſuros ſagittis adobrutos.Quin & Scythica narratur ſupellex , iugum boum, aratrum,ſagittarū pharetra, quibus cum amicis utantur,& aduerſum inimicos.Adiici & quo uectantur,currus poteſt:ſunt enim ἄοικοι, hoc eſt domibus nullis:qua in re uel nimium ſibi placent,quòd ſolari quadam circumuectentur imagine.Arabas quoq; ſolitos inficere ueneno ſagittas,ex theſauris Iulii Pollucis obſeruatum nobis eſt.Sed & alicubi periclitatum in India Alexandri exercitum,prodit hiſtoria,imbutis uirulenta ſanie gladiis,ut ictu uel leuiſſimo interirent percuſſi:quanquam mox per quietem herba Alexandro monſtrata,quæ remedio præſentiſſimo tantæ cladi obuiam iret.Gallos adnotatum eſt,helleboro ſagittas collinere,quòd iis in uenatibus transfixis feris,multo carnes efficiãtur teneriores ad epularum uſum,reciſis tamen abiectiſq; quæ uulnus ambiunt,propter hellebori contagium ; etiam ſi eo aduerſus Zenonis decreta ſtilum diſtricturus Carneades ſuperna corporis repurgaſſe narratur.Auctor item Strabo eſt, Tranſalpinæ Galliæ peculiarem haberi arborem ficui perſimilem , lacte cuius perniicioſiſſimo ſagittas inficiant.Quanquam & artifex,præcipua uenena miſcendi olim fuiſſe, tradatur mundi portio illa. Quod in Cimbrum Tullium ſignificarit Maro:id quod obſeruatum Hermolao eſt.Sed & libro octauo meminit Fabius:Cimber hic fuit (inquit) à quo fratrem necatum,hoc Ciceronis dicto notatum eſt , Germanum Cimber occidit.Obiter illud adnotaro:helleborum pleriſq; flatilem non admittere.Scribit Paulus Aegineta, toxicum uideri nominatum,quòd eo à Barbaris inficerentur ſagittæ,quas dicunt Græci τοξεύματα . Approbat id ipſum & in Alexipharmacis Nicandri interpres,eos refellens,qui toxici appellatione τὸ κώνειον accipiunt,ideſt cicutam, quando inter utraq; interſtitium ſit uel maximum. Coniazomenos uocant Græci auctores,qui letiferum hauſerint pharmacum,quoniā mortifera ſit cicuta. In Harmatis, quæ Brachmanum ciuitas eſt, linebantur ſagittæ uenenata ſudoris ui,ex ſerpentium quarundam carnibus ſolis ardore colliquatis,deprompti . Ea malo inerat potentia,ut primum obſtuperet corpus,mox peracuti inſequerentur dolores cum tremore ac contractione. Cutis atrior mirè frigeſcebat,reiectabatur ſubinde bilis quoq;:proliciebatur ex uulnere nigrum uirus,ac ſpumoſum,cuius contactu contabeſcerent omnia.

Qui dicantur computatorum digitis ſimiles.Orontis hiſtoria.Scirpum dici uitioſe,at ſcrupum recte.Digitorū geſtu ſupputaſſe ueteres.De Iano paucula.Ianuarius unde. Caput XI

ORontem Artoxerxis Perſici regis generum legimus,quandoq; indignatione quadam à ſocero damnatum,ac honore deiectum, quum ſe contemptibilem animaduerteret,ac eſſe ludibrio inimicis,ſolitum dicere:Principū amicos uideri cōſimiles arithmeticorum ſeu computatorum digitis. Nam ſicut

hi computando nunc myriada, qui numerus decem millia continet, geſtu conficiunt: nunc uerò monada, ideſt unitatem: pariter & qui regibus ſeſe inſinuant, modò pollent plurimum: ſuntq́ꝫ omnibus conſpicui, fumos uenditantes, à multis frequẽtantur, obſeruantur, coluntur. Plurimorum etiam uitam à principe deprecantur: mox uerò, qui fortunæ mos eſt, deuoluti in imum deriſui ſunt omnibus: quiq́ꝫ quàm plurimis opitulabantur, uix iam ſe tueri queunt, audiũturq́ꝫ ſubinde uoces, Nunquam, ſi quid mihi credis, amaui hunc hominem. Quò enim fortuna, eodem & pronus hominum fauor proclinatur. Proinde ex hiſtoria prouerbũ elicere ſchema poſſumus, ut regum familiares, νῦν μὲν τὸ πᾶν δυναμένους, νῦν δὲ τοὐλάχιστον. ideſt, qui nunc omnia poſſunt de ſe promittere, nunc uerò minimum, dicamus eſſe computatorũ digitos. Sed enim quia mos hic, ut eſt, uideri obſcurior poteſt, & planè ſcrupus quidam (etiam ſi Barbarè ſcirpum dicere nonnulli ænigma permittunt ſibi, mendoſis Gellii codicibus in tendiculam impacti. Scrupos eſſe Feſtus ſcribit, ſaxa aſperiora) amplius fuſiusq́ꝫ tota res claritati admouenda eſt, nubilo difficultatis excuſſo. Eo quidem procliuius, quòd multis (ut dicitur) mutuas trademus operas. Nam & perobſcurè Pro magia oratione ſecunda Apuleius, Si triginta (inquit) annos pro decem dixiſſes, poſſes uideri pro computationis geſtu erraſſe, quos circulare debueris, digitos aperuiſſe. Plinius quoq́ꝫ auctor eſt, Ianum à Numa rege dicatum digitis ita figuratis ſteiiſſe, ut trecentorum ſexagintaquinq́ꝫ dierum nota, per ſignificationem anni, temporis & æui ſe deum indicet. Super quo interim adnotatu non indigna ſunt, quæ à Græcis in hunc uſum deriuauimus: quippe Ianuarium eſſe inquiunt quadriformem ſtatuam, propter conuerſiones quatuor, quas τροπὰς uocant. Sed alios eum ita effingere, ut dextra clauem teneat, ut temporis principium & anni recluſorem & patulcium atq́ꝫ cuſtodem, aut ſcutum: alios uerò in dextra τ habentem, in ſiniſtra uerò ξε, quia non alius ſit, quàm annus. Ex quo Longinus, quaſi æonarium interpretari conabatur Ianuarium. Illa uerò nota τ, trecentos ſignat, ξ uerò ſexaginta, at ε quinque. Obſeruanda & quæ ſcribit Hieronymus, Qui triginta (inquit) digitorum coniunctione molli, ſexaginta uerò ſuperiore digito depreſſo ſignari. Porrò centeſimum numerum de ſiniſtra transferri ad dextram, & iiſdem quidem digitis, ſed non eadem manu quibus in læua, ſignificari. Proinde Nicarchus facetè in uetulam nimio plus uiuacem, quæ annis etiam ceruos tranſcenderet, ita ludit, ut iterum iam ſiniſtra computare annos ſcribat,

ἃ φεῦ ζήσασ' ἔλαφον πλέον, ἃ χερὶ λαιῇ
 γῆρας ἀριθμεῖσθαι δεύτερον ἀρξαμένη.

In Apologetico item Florens Septimius, Multis (inquit) inſtrumentis cum digitorum ſupputatoriis geſticulis aſſidendum eſt. Scribunt Euangelicæ paginæ interpretes Matthæi tertiodecimo, Triginta referri ad nuptias, ſexaginta ad uiduas, centum (qui numerus iam eſt in dextra) ad uirginitatẽ. Sed enim quo planius cumulatius'ue percipi ipſa hæc per digitos computatio queat, ad uerbum ſubiiciemus, quæ doctiſſimus Chriſtianæ ueritatis cultor, literis Beda mandauit. Si commonuero prius, decenter arithmeticos digitos in hoc uſu à Martiano dici uermiculatos: Digiti uerò uirginis (inquit) recurſantes incomprehenſæ mobilitatis ſcaturigine uermiculati.

Quo digitorum geſtu ueteres ſupputarint. Grunnii hiſtoria. Digitorum crepitus apud priores quid innueret. Caput XII

QVum (inquit) unum dicis, minimũ in læua digitum inflectens in medium palmæ artum figes. quum autem duo, ſecũdum à minimo flexum ibidem impones. quum tria, tertium ſimiliter inflecties. quum dicis quatuor, itidem minimum leuabis. quum dicis quinque, ſecundum à minimo ſimiliter eriges. quum ſex, tertium nihilominus eleuabis, medio duntaxat ſolo, qui medicus appellatur, in medium palmæ fixo. quum ſeptem dicis, minimum ſolum ſupra palmæ radicem, cæteris interim leuatis, impones. iuxta quem quũ dicis octo, medium. quum nouem, impudicum è regione compones. quum decem enuntias, unguem indicis in medio figes artu pollicis. quum uiginti, ſummitatem impudici inter nodos indicis & pollicis arctè figes. quum dicis triginta, ungues indicis & pollicis blando coniunges

ſunges amplexu.quum dicis quadraginta,interiora pollicis lateri uel dorſo indicis ſu perduces,ambobus duntaxat erectis.quum quinquaginta pronuntias,pollicem exteriore artu inſtar Græcæ literæ gamma Γ curuatum ad palmam inclinabis.quum ſexaginta.pollicem(ut ſuprà)curuatum,indice circumflexo,diligenter à fronte præcinges. quum dicis ſeptuaginta,indicem(ut ſuprà)circumflexum,pollice in longum extenſo implebis,ungue illius duntaxat erecto trans medium artum indicis.quum octoginta, indicem (ut ſuprà) circumflexum, pollice in longum tenſo,implebis, ungue uidelicet illius in medium indicis artum fixo.quum dicis nonaginta,indicis inflexi unguem radici pollicis erecti infiges. Et hos quidem numeros læuæ geſtu ita enunciari,idem auctor colligit.Deinceps conuerſus ad dextram,quum(inquit)centum ſignificas,eodem utaris modo,quo in læua decem monſtrabas.ducenta in dextra,quo modo in læua uiginti.Eadem ratione & cætera uſque ad noningenta. Item mille in dextra,quo modo unum in læua.duo millia in dextra,quo modo duo in læua.Et reliqua uſque ad nouem millia. Porrò decem millia quũ dicis,læuam in medio pectoris ſupinam appones,digitis tantũ ad cælum erectis.quum uiginti millia dicis,eandem pectori expanſam latè ſuperpones.triginta millia quũ dicis,eadem prona,ſed erecta,pollicem chartilagini medii pectoris immittes.quadraginta millia quum dicis,eandem in umbilico erectam ſupinabis.quinquaginta millia quum dicis,eiuſdem pronæ,ſed erectæ,pollicem umbilico impones.ſexaginta millia quum dicis,eadem prona femur læuum deſuper comprehendes.ſeptuaginta millia quum dicis,eandem ſupinam femori ſuperimpones.octoginta uerò millia,eãdem pronam femori ſuperimpones.nonaginta item millia,eadem lumbos comprehendes,pollice uerſo ad inguina.At uerò centum millia,ducenta millia,& deinceps uſq; ad nongenta millia,eodem quo diximus ordine,in dextra corporis parte complebis. Decies autem centena millia quum dicimus, ambabus inuicem conſertis manibus, digitos implicabimus. Verum prius quàm cætera ſubnecto,quæ ſunt huius pragmatiæ,illud de Grunnio non prætereundum,quod ad digitorum attinet geſtum,& eſt ab Hieronymo mutuandum ipſius maximè uerbis:Teſtudineo(inquit)gradu ad loquendum incedebat Grunnius,& per interualla quædam uix pauca uerba carpebat,ut eum putares ſingultire: mox adducto ſupercilio,contractisq; naribus,ac fronte rugata,duobus digitulis concrepabat:hoc ſigno ad audiendum diſcipulos prouocãs. Tum nugas meras fundere,ac aduerſum ſingulos declamare:Criticum diceres eſſe Longinum, notare quem uellet,ac de ſenatu doctorum excludere. Hinc Valerius Martialis,

Dum poſcor crepitu digitorum,& uerna moratur,
O' quotiens pellex culcitra facta mea eſt. Sed & alibi:
Digiti crepantis ſigna nouit eunuchus.

Quintiliani & M.Tullii auctoritates prædictis accommodantur, & Iuuenalis quoq;.In digitos mittere,quid:item in digito mori. Caput XIII

HAec de ratione canonica ſupputãdi,hac parte,ubi ſe maximè ingeſſit occaſio,pertractare collibuit:tum ut uetus ratiocinii mos in ea re notior fieret,uel circumforaneis,& pullato circulo:tum uerò ut enucleatius multa & doctius perciperentur,quæ maximi auctores,uelut aliud agentes attigere:quale eſt Fabii illud ex Oratoriarum inſtitutionum libro primo,Si actor(inquit)non dico,ſi circa ſummas trepidat,ſed ſi digitorum incerto ſolum aut indecoro geſtu à computatione diſſentit,iudicatur indoctus,ut uulgatum Iuuenalis illud prætercam,

Atque ſuos iam dextra computat annos.

Ex hac porrò ratione illud eſt quod ſæpe legimus,In digitos mittere:pro eo quod eſt, accuratè ſupputare. Hinc & illud in Epiſtolis ad Atticum ex libro quinto, Præſertim quum ſenatuſconſultum modò factum ſit,ut puto,poſtquàm tu es profectus in creditorum cauſa,ut centeſimæ perpetuo fœnore ducerentur:hoc quid interſit,ſi tuos digitos noui,certè habes ſubductum. Verum & illud non reticuiſſe,candidi(opinor)fuerit animi,etiamſi uidebor pleriſq;,deſultorius in quadrigarum curriculum incurrere,uti

eſt apud Marcum Tullium. Verumtamen quod nil obeſt, concoxiſſe perfacilè fuerit, aut tranſiluiſſe, ſi cui minus arrideat, quando nulla hic echinorum aſperitas. In digito mori, nil omnino ad computandi canones facere: ſed de animalibus intelligendum id, quorum genitalia uel corporis partes aliæ opportunæ, digitis ueneno litis contactæ mortem inferunt. Cicero pro Scauro: Libertus patronum non occidit, ſed duobus digitulis gulam obliuit. Plinius: Sed antiquorum curam diligentiamq́; quis poſſit ſatis uenerari? quum conſtet, omnium uenenorũ ocyſſimum eſſe aconitum, & tactis quoq; genitalibus fœminini ſexus animaliũ, eodem die inferre mortem. Hoc fuit uenenum, quo interemptas dormientes uxores à Calphurnio Beſtia, M. Cæcilius accuſator obiecit: hinc illa atrox peroratio eius, In digito eas mortuas.

Aegyptium iudicem ſanctum intelligi. Iuſtitiæ laus. Stachane quid. Acriſia quid, & acritos. Ageſilai, Philippi, Antigoni exẽpla. Adecaſtos iudex qui, & unde. Alexandri in iudicando mos. Caput XIIII

AEgyptium iudicem ſi quis adagionis ſchemate integrum intellexerit, nec conſtupratum, ſed ſanctum, nihil præmio, nihil metu à iuſtitiæ ſemita digredientem, & planè eum quem uocant Græci ἀδέκαστον, qui gratiæ nihil prorſum tribuit: eſtq́;, ut ab exceſſu nõ temperem, iuſtitia ipſa iuſtior, & uel ſtachane æquior. Eſt autem Doribus eo uocabulo trutina, cuiuſmodi haud ita multos comperias, quando hæc rara auis eſt: quoniam reſtibilis litium perniciosior feracitas arriſerit pluribus, dyſnomia, quam poeta Heſiodus τῆς ἄτης, ideſt detrimenti ac offenſæ contubernalem comminiſcitur, nullius non approbata calculo. Non aberrabit utiq; is à uero multum. Suggerunt quippe nobis ueterum monumẽta, Aegyptiis regibus ex præſcripto legis antiquæ moris fuiſſe, iudices mox futuros iureiurando adigere, Ne ſi rex quidem iniuſti quippiam iniunxiſſet, à uirtutis medio declinaturos, nec lineam omnino (quod dicitur) moturos. Adiicit Diodorus, in Simandii monumẽto parte quadam iudicum ſtetiſſe ſigna, eorumq́; principem ita conſtitutum, ab eius ut collo ſuſpenſa propenderet ueritas, ipſe autem eſſet oculis paulò minus clauſis, librorum cumulo circumiecto, ceu ueritas modò ſit inſpectanda. Quæ res omnium cenſetur excellentiſſima, quando neq; heſperus neq; lucifer ita nitet, ſicut iuſtus uir, ut dixit Euripides. Nam & Theognis iuſtitiam continere uirtutes omnes comprobat. Hinc Chryſoſtomo interprete, ab Euangeliſta Iuſtus dicitur Ioſeph, non de iuſtitiæ unius ratione, ſed quod abſolutæ foret probitatis, eiusq́; omnes impleſſet numeros, undecunq; mirabilis. Quo argumento & ἀδικίαν quodlibet peccatum dicunt. Sed & magnus Ageſilaus, quum Aſiaticos animaduerteret, Perſarum regem ex aſſuctudine magnum nuncupare: Quo'nam (inquit) is maior me eſt, εἰ μὴ δικαιότερος καὶ σωφρονέστερος, ideſt, ni iuſtior eſt ac temperatior. Idem interrogatus, Fortitudo'ne præſtaret, an iuſtitia. Fortitudine (inquit) nil opus foret, ſi iuſtè ageremus omnes. Proinde etiam Plato, in omni ſermone ſuo De republica, propoſito infundendum animis iuſtitiæ amorem aduertit, ſine qua non ſolum reſpublica, ſed ne exiguus quidem hominum cœtus, nec domus parua conſtabit. Ire uerò ad iudicem (inquit Ariſtoteles) eſt ire ad ipſum ius. ὁ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶναι οἷον ἔμψυχον δίκαιον. quod eſt, iudex eſſe debet, ueluti animatum ius, hoc eſt ſanctus, inadulabis, inexorabilis, erectus, terrificus. Et in Legibus Cicero magiſtratũ eſſe ſcribit, Legem loquentem, legem uerò mutum magiſtratum. Acriſiam Xenophon Rerum Græcarum ſeptimo, uel malum appellat iudicium, uel potius ubi uirtutis ac eius (quod decet) nulla habetur ratio, nec quod rectum internoſcitur ἀκρισία δὲ καὶ ταραχὴ ἔτι πλείων μετὰ τὴν μάχην ἐγένετο. ideſt, acriſia uerò & turbatio etiamnum maior inorta poſt pugnam eſt. Acritos apud Demoſthenem pro Cteſiphonte dicitur ἀδιάκριτος: quiq; quod decet, non diſpicit, ac garrit temere: item indicta cauſa condemnatus, necnon indiſcretus indiuiſusq́;. Illud utique parte hac eximiè admirandum: non ferè quẽquam eſſe, moribus tam efferatis, tamq́; omnino barbaris, qui in ea re præcellere, non exiſtimet longè pulcherrimum, & uel Biante Prienenſi iudicare præſtantius. Suppetunt in hoc exempla plurima. Nobis cum delectu ſeruandus eſt modus. Machætas cauſam agebat apud Philippum. Intendebat is minus eis, quæ dicerentur

ręritur, dormitabatq́; interim. Mox aduerſus Machætam pronuntiauit. At ille uociferans, & rei indignitate intonans altius: Prouoco, inquit. Tum Philippus iam uigilantior, ſed & commotior, & ore ſerio: Ad quem, obſecro te? Et Machætas, Ad te, inquit, ſed uigilantem intendentemq́;. At is excitatior etiamnum, & ad ſe amplius rediens, quum audiſſet iniuria affectum Machætam, non reſcidit quidem iudicium, ſed iniunctam ipſe exſoluit mulctam. Idem, quum deprecaretur Harpalus, ut Crateta familiarē, ac gentilem ſuum, qui iniuriarum eſſet poſtulatus, iudicio liberaret: atq; ita, ne tamen illi remitteretur mulcta: Eum (inquit Philippus) rectius eſt, quàm nos ob ipſum, male audire. Antigoni quoq; illud memorabile: nam aſſerente quodam, eſſe regibus honeſta omnia & iuſta. Per Iouem, inquit, ſed barbaris: nobis uerò ea modò honeſta quæ honeſta, & iuſta quæ iuſta. Sed Græce ita, ναὶ μὰ Δία εἶπεν, τοῖς τῶν βαρβάρων. ἡμῖν δὲ μόνα καλὰ τὰ καλά, καὶ μόνα δίκαια τὰ δίκαια. Ariſtidem dicere ſolitum accepimus, quum ex eo quæreretur, τί ἐστι τὸ δίκαιον; quid eſt iuſtum? τὸ μὴ ἐπιθυμεῖν τῶν ἀλλοτρίων, id eſt aliena non appetere. Adecaſton uerò iudicem, cuius initio facta mentio eſt, ἀπὸ τοῦ δεκάζειν nuncupant Græci, quòd donis corrumpere nobis indicat. Vnde apud Plutarchum in Ciceronis uita, ὄχλων δεκασμοὺς dici animaduertimus in Clodii hiſtoria. Aelianus, πολλοὺς διέφθαρε χρημάτων, δεκάσας εἰς προδοσίαν. Ab aliis adecaſtos uocatur, ὁ μὴ δεχόμενος πρόσωπον, ἢ δῶρα. Non negligendū parte hac, quod in hiſtoriis Ioannes Monachus prodit, conſueſſe magnum Alexandrum audiendis diſceptantium controuerſiis aurium alteram obſtruere, ceu reo integram ſeruaret, ac criminum exſortem. In Romana uerò hiſtoria latet prorſum, qui omniū princeps largitione graſſari adortus ſit: etiam ſi præclare dixit quidam, ὅτι πρῶτος κατέλυσε τὸν δῆμον, ὁ πρῶτος ἐπιδοὺς καὶ δεκάσας, opinor, quia clam καὶ κατὰ μικρὸν id obrepſit malum. Athenis iudices ab Anyto primum conſtupratos legimus proditionis reo, Peloponneſiaci belli exitu ferè.

Iuſtitiæ aſtruitur excellentia & difficultas. Cur iuſtitia bonum dicatur alienum. Et cur alicubi dicat Ariſtoteles, iuſtitiam eſſe quiddam exiguum. X V

At qui non præclariſſima tantum in numero ſerieq́; uirtutum iuſtitia eſt, ſed inſuper & cognitu difficillima. Nec utiq; citra rationem in ordine poſtrema cenſetur. Nam quum dicatur multipliciter, & ſit aliquo modo tota uirtus, & quaſi aggregatum quiddam ex uirtutibus cunctis, quæ à moribus appellationem ducunt, meritò conſentaneum uidetur, ad ſcientiam eius percipiendam noſſe prius uirtutes alias. Hanc uerò legitimam ſtatuunt iuſtitiam perfectamq́; (de ea quæ in actione uerſatur, loquor) nam contemplatiua longè præcellit. Illa utique uirtus perfecta in primis cenſenda eſt, qua uti uir bonus poteſt, non in ſe modò, ſed & in alium: equidem uirtus habētem, perficit. Quòd ſi inſuper uirtute eiuſmodi, & in alios uti queat, gradum certè perfectionis non paruæ ſibi uendicabit uirtus ea. Accedit enim illi, quod ſummè arduum cenſetur, rectè in alios agere. Longè ſiquidem ſua facilius diſpenſat unuſquiſq;, quàm aliena. Proinde arridet pleriſq; omnibus Biantis apophthegma, ſeu (ut Sophocli placuit) Solonis, Magiſtratus uirum oſtendit: uel, ut Græcè dicam, ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσι. Nam eſt magiſtratus adminiſtratio quædam ad alium, id eſt ad commune bonum in ſocietate ciuili. Hinc & iuſtitiam dici audies alienum bonum: quoniam boni ratio alterius, & humanæ ciuiliſq; ſocietatis bonum reſpicit, in idq; tanquam in ſcopum collimat. Vnde & M. Tullius in ea uirtutis ſplendorem eſſe maximum ſcribit, ex qua & uiri boni nominentur. Cuiusq; meritò Iureconſultos ſacerdotes dixeris, Iuſtitiam nanq; colunt, boni & æqui notitiam profitentur, ueram utiq; affectantes philoſophiam: ſi modò hæc non præſtent uerborum tenus, factis procul. Hinc nonnullos comperias, qui iuſtitiam oleo perſimilem autument, τῷ σώματι τοῖς μὲν ἐκτὸς ὠφελιμώτατον, τοῖς δ᾽ ἐντὸς βλαβερώτατον. Eſt illa quoq; iuſtitiæ laus, ἀνδρὸς δ᾽ εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀρείων.

Hanc Plato nunc iuſtitiam nominat, nunc uniuerſæ uirtutis nuncupatione complectitur: ſed & fidelitatis inſignem uocabulo facit. Verum, ubi ei à quo poſſidetur, utilis eſt, beneuolentia quoq; dicitur. At quum foras ſpectat, eſtq; ſpeculatrix fida alieni emolumenti, tum uerò iuſtitiæ nanciſcitur nomen plauſibile. Præterea Seneca, Me iuſtum

Iuſti officium

gratis eſſe oportet. Tota cogitatio priuatis cõmodis, quàm longiſſimè aduerſa ſit. Immo uerò ſæpe iuſtus eſſe debebit cum infamia, dum clauum rectum teneat. Tuncq́; ſi ſapimus, mala opinio benè parta delectet. Neceſſarium uerò (inquit primo Rhetoricorum Ariſtoteles) uirtutum eas cenſeri maximas, quæ quàm plurimis ſint emolumẽto; ac eo quidem magis, ſi eſt uirtus δύναμις εὐεργετική, ideſt benefica facultas. Proinde iuſtos forteſq́; præcipuis proſequuntur honoribus: quando in pace quidem una, in bello altera multũ afferre adiumẽti & ſolet ac poteſt. At enim alicubi apud Ariſtotelem, & quidem libro eodem, inuenias dici quandoq́; minutum quippiam eſſe iuſtitiam. Sed ad uulgare apophthegma id uerò relationem habet, quando iactatur paſſim, Momenti eſſe non magni, probum eſſe quempiam: ni etiam eiuſmodi cenſeatur. Propterea plauſibilior Aeſchyli ſententia,

οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει.

ideſt, non uideri quidem, ſed eſſe optimus, allaborat. Ad eandem ferè ſententiã & pro Plancio M. Tullius, Equidem primum, ut honore dignus eſſem maximè, ſemper laboraui: ſecundò, ut exiſtimarer: tertium, mihi fuit illud quod pleriſq́; primum eſt, honos. Ex iis illud planè conſequitur, ut ad inſtitutum redeam, nec de calcaria (quod aiunt) in carbonariam demigrem, Nimirum eſſe deterrimum, qui ad ſe ipſum & ad alios utitur prauitate. Sed Heſiodicum illud notiſſimum, κακὰ κέρδεα ἶσ' ἄτῃσιν. ideſt, lucra mala damnis cenſeri æquipollentia.

Iuſtitiæ legitimæ finitio. De iuſtitia particulari, deq́; eius partibus, diſtributiua, & commutatiua, ſiue correctiua. Vnde dicatur dicæum, & dicaſtes: neo non medium, ſiue μέσον. Syndicos quid. Dice, ideſt iuſtitia, cur Iouis filia. Qui dicantur chirodicæ. Epidicos quid. Caput XVI

IVſtitia uerò hęc legitima, & uniuerſo uirtutis nomine inſignis, ſicuti noſtra Peripatetica inſtruit diſciplina, ſic fermè finiri cõſueuit. Habitus electionis compos in iis, circa quæ plurimũ obuerſatur uir bonus ad legũm firmiſſimam cuſtodiam, publici boni ergô. Verum haud omnino ignorandum, pręter iuſtitiam hanc uniuerſam, eſſe & peculiarem quandam, quæ uirtutis cenſeatur pars, quam dicit Philoſophus, τὴν μέρος δικαιοσύνην. Sicuti eſt iniuſtitia aliqua, ut totius uitioſitatis pars (ut interim hoc cum Cicerone utamur uocabulo) uerſatur autem hæc, in plus appetendi libidine. Porrò iuſtitia quidem uniuerſa & hæc, quæ particularis dicitur, ſunt utiq́; ad alium, ſed non eodem modo. Eſt enim legitima ad alium, ideſt ad rempublicam: particularis uerò ad alium, ideſt ad hũc uel illum particularẽ hominem. Eius uerò definitio talis erit, Iuſtitia particularis, quum ſit etiam uirtus ad alium, eſt habitus cum electione in præfinitis rebus: cuius ſunt modi, honores pecuniæ, id genus alia externa bona, tribuens cuiq́; quod ſuum eſt. Iniuſtitia uerò tota, quum ſit uitium ad alium, eſt electionis habitus tranſgrediendi leges detrimenti communis, & ſui commodi gratia. Iniuſtitia uerò, particularis eſt electionis habitus circa præſcriptam materiam, ſumens quod ſuum non eſt. Cæterum, iuſtitiæ particularis & iuſti illius, quod ſecundum eam eſt, una traditur ſpecies, quæ diſtributiua nuncupatur, agitq́; in honoris diſtributione uel pecuniarum, & eiuſmodi quæ inter eos diuidi poſſint, qui in ciuili uerſantur ſocietate: altera ſpecies commutatiua nũcupata, ſiue correctiua morum & commertiorum, à philoſopho διορθωτικὸν uocatur. Verum & hæc bifariam diſtribuitur, τῶν γὰρ συναλλαγμάτων τὰ μὲν ἑκούσια, τὰ δὲ ἀκούσια. ideſt, commertiorum alia ſunt uoluntaria, alia inuoluntaria. Voluntaria, uelut emptio, uenditio, mutuum, fideiuſſio, commodatum, depoſitum, locatio, & huiuſmodi. Nuncupantur uerò uoluntaria, quia principium eorum uoluntarium eſt. Inuoluntariorum autem alia clandeſtina ſunt, hoc eſt λαθραῖα, ut furtum, inceſtus, ueneficium, dolus, fraus, doloſa necatio, falſum teſtimoniũ: alia uiolenta, ut uerberatio, nexus, mors, rapina, orbatio, conuitium, contumelia. Iuſtum diſtributiuum, eſt medium aliqua ratione ſimilitudine: habet enim perſonarum rationem. Iuſtum uerò correctiuum, in arithmetica conſiſtit proportione: quoniam perſonas non perpendit, ſed ipſam modò rei inæqualitatem, qua res rem excedit, ac ad æqualitatem nititur reuocare. Nil enim refert, bonus'ne malum

expilarit

expilarit,an contrà. Sed damni interſtitium ſpectat modò lex,ac ut æquis utitur:iniuſtumq́;,quod & iniquum,æquare conatur. Nam inter hæc medium eſt æquum,quod iuſtum dicimus:medium,inquam,inter damnum & lucrum. Proinde ubi controuerſa res eſt,ad iudicem itur,ideſt ad animatum ius(ut ſignificatum prius eſt)ac ad medium. Ex quo & μεσοδίκους uocant nonnulli,ideſt mediatorem,ut ſic interpretemur,ueluti iuſtum aſſequuturi,ſi mediũ aſſequantur. Nam ſyndicon appellat Pindarus ſynodum. ideſt σύνωδον, conſonum,nec diuerſum:aut σύντροπον, ideſt eiuſdem moris,uti ferè placuit Apollonio,quippe id item ſignat δίκη: ſicut ex eo dilucet Homerico,

αὕτη τοι δίκη ἐστὶ θεῶν, οἳ ὄλυμπον ἔχουσιν.

Quin & medium ipſum ex etymi forma dici creditur, παρὰ τὸ τὰ μέρη ἴσα ἔχειν, quod eius partes æquales ſint. Vnde & meſites nuncupetur ὁ μεσάζων, qui mediator eſt. Iuſtum quoq; ipſum propterea δίκαιον uocatur,quia δίχα ἐστὶν,ideſt duatim(ut ſic dicam) & diuiſim fiat:tanquã dicamus δίχαιον, hoc eſt bifariam diuiſum,uel diuidens. Eadem ratione & iudex ipſe dicaſtes,quaſi dichaſtes,à diuiſione nuncupatur:ueluti totum aliquod diuidat in partes æquales. Grammatici quoq; δίκαιον uerbi uim aliquo modo intuiti,ex notatione ſeu etymologia,quam in Topicis Cicero ueriloquiũ poſſe transferri putat(nam id ipſum Græci uocabuli interpretamentum innuit planè,meminit & primo Oratoriarum inſtitutionũ Fabius)arbitrantur dici παρὰ τὸ δύο ἔχειν, quoniam dice,hoc eſt iuſtitia,partes ſecernat duas:quam ut obiter,&(quod Græci dicunt) παρὰ νίλον aliquid inſeramus, Virginem credi,ſcribit Proclus:quoniam dicaſticum genus eſſe deceat καθαρὸν, ideſt integrum purumq́;,cuius ſit uirginitas ſymbolum. Dici porrò & Iouis filiam,quia nomothetes ſit νομικὸς, ueluti princeps imperatorq́; uniuerſorum. Heſiodus,

ἡ δέ τε παρθένος ἐστὶ δίκη, Διὸς ἐκγεγαυῖα.

ideſt,Virgo iuſtitia eſt,prognata Ioue. Sed & illud ſubnotaſſe nil obfuerit,quando in Heſiodum incidimus,qui chirodicas eleganter eos nuncupat,eodem Proclo interprete,qui τῇ δυνάμει τὸ δίκαιον, τῇ δὲ τῶν χειρῶν ὁρίζουσι, ideſt manuum ui iuſtum finiunt metiunturq́;,uiolentia adhibita. Carmen Heſiodi de ferreæ ætatis hominibus ſubiecit:

χειροδίκαι, ἕτερος δ' ἑτέρου πόλιν ἐξαλαπάξει.

Epidicon uocant Græci,quod etiamnum ſub iudice uerſatur:hinc eleganter νίκην ἐπίδικον dicimus,quæ incerta ſit ac dubia καὶ ἀμφίδοξος. Sic & puella nuncupatur ἐπίδικος, ubi ambigi contingit,cui nubat potiſſimum.

Repaſſum Pythagoricũ deſtruitur. Gratiarum in urbibus templa quam habeant rationem. De nummi uſu,& nota. Permutandi conſuetudo apud ueteres. Epiſemum argentum,uel aſemum. Apephthon aurum. Caput XVII

Videtur autem quibuſdam τὸ ἀντιπεπονθὸς, hoc eſt repaſſum,ſiue contrapaſſionem,uel(ut Latinius loquar)talionem eſſe ſimpliciter,ut iuſtum:ſicuti aſtruunt Pythagorici:uoluntq́; & τὸ ῥαδαμάνθυος δίκαιον, ideſt Rhadamanthyos iuſtum innuere hoc ipſum. Si patitur quæ fecit, ac eodem (quod dicitur) poculo bibit, Thermerii quadã ſupplicii imagine,iuſtum eſt iudicium. At diſſona hæc uarie comperiũtur,quod Philoſophus comprobat. Nam ſi in magiſtratu conſtitutus plagam intulerit,referire haudquaquã liceat. Quòd ſi magiſtratum quis pugno oblæſerit,non uiciſſim percuti modò debet,ſed inſuper & ſupplicio affici. Porrò quòd in commutando ſecundum ſimilitudinem rationis, & non iuxta æqualitatem, continet, ſeruatq́; ciuitatem, eſt iuſtum correctiuum commertiorum. Id ipſum & talio meditatur,quippe quæ iuſtum ſit,emendationis compos. At iuſtum ſimpliciter non utiq;,ueluti aſſertio monſtrat Pythagorica,nec ſecundum æqualitatem, ut oculum pro oculo,& manum pro manu,ſed eo modo quo præſtruximus. Siquidem ſeruatur ciuitas,quum retribuitur rependiturq́; ex rationis ſimilitudine: ut ſi quis quem malo affecerit,idem ex rationis libra à lege referat. Quòd ſi bonum,itidem bonum,& gratiam. Proinde moris fuiſſe antiqui nouimus,ut in urbibus,Gratiarum ſubſtruerentur templa. In iuſtitia deniq; commutatiua ſemper quidem rei æqualitatem ad rem adeſſe oportet, uerum actionis paſſionis'ue haudquaquam:quod infer

re talio uidetur Pythagorica. In permutationibus uerò, præſtò eſt communis menſura, ex hominum nata inſtitutis, non naturæ ui. Hæc autem nummus eſt, qui rebus menſuram infert, ac æſtimationem. Eſtq; medius quodammodo, πάντα γὰρ μετρεῖ. ideſt, cuncta metitur: ac rerum pretia inæqualium, ea menſura ad æqualitatem reuocantur. Quia uerò ex lege eſt, non natura, proinde nummi prorepſit appellatio à nomo, ideſt lege. Eſtq; (ut Ariſtoteles inquit) οἷον ἐγγυητής, tanquam fideiuſſor. Ante cuius inuentionem, rerum fiebat permutatio, & res metiebatur indigentia. Id uerò Troianis temporibus factitatum, Homero credi conuenit: quanquam & ipſe miratus aurum, æſtimationes rerũ ita fecit, ut centum boum arma aurea permutaſſe Glaucum, ſcribit: cum Diomedis armis, nouem boum. Ex ea porrò conſuetudine, mulcta legum antiquarum pecore conſtabat, etiã Romæ. Luſitanos præterea quoſdam eo eſſe uſos more, Strabo auctor eſt: atq; item Albanos. Scribunt ex Græcis nõnulli, quadrupedibus maximè permutationem conſtitiſſe: qua item ſit effectum ratione, ut mox inuẽto nummo, pecudis imprimeretur nota, ſed bouis maximè. Hinc apud Thucydidem, argentum ἐπίσημον legimus hiſtoria ſecunda, quod ſignatum indicat. Sicut econtrario dicit eidem, ἄσημον, quod rude eſt. ἄπεφθον uerò aurum apud eundem, excoctum eſt. Refert Politicorum primo Ariſtoteles, commutationem initio cœpiſſe, ex eo quod eſt ſecundum naturam: quòd alii plura quàm neceſſe ſit, pauciora haberent alii. Quo ad uerò ipſis ſufficeret, neceſſarium erat, permutationis inire rationem. Sicut, inquit, adhuc faciunt Barbarorum nationes multæ alia pro aliis dantes, recipientesq;. Eſt autem hoc genus indigentiæ, ſupplementum ex naturæ præſcripto, ad patrimonium auctius faciendum nihil admodum ſpectans.

De iuſtitia interna, & iniuſtitia. An ſibi quis iniuriam facit: ac, ſit ne ad ſeipſum iniuſtitia. Plato Ariſtotelesq; pugnare uidentur. Homicidium ſui an admittatur legibus. Caput XVIII

Quum uerò inter potentias animæ, alteri proprium ſit ius imperare præſidereq; inferiori potentiæ, quæ illi, ſi rectè agas, & ſecũdum hominem uiuas, deſeruit: putabat Plato, ubi iſta contingant, ut ueluti in arce conſtituta ratio titillantem retundat appetitũ, ne fiat animal hoc Typhone multiplicius, iuſtitiam oriri: quoniam uis utraq; habeat, quod ſuum ipſius eſt. Contraria uerò ſi fiant, ut ſæpe, & appetitus deiectam excuſſamq; gradu rationem imperitantem obſternat obculcetq;: iniuſtitiam tum uerò naſci, arbitrabatur, & inæqualitatem potentiæ ad potentiam, quum ſit illa concordia quædam conſonantiaq; concentuum omnium ſuauiſſima, potentiæ ad potentiam, & perfectionis ad perfectionem. Proinde uir ſapientiſſimus ſic colligebat, Non modò fieri poſſe, ut ſibi quis iniuriam faceret: ſed nullas quinimmo iniurias, niſi à ſe ipſo fieri. Quod ipſum dialogo proprio comprobaſſe Chryſoſtomus agnoſcitur, neminem aſtruẽdo, niſi à ſeipſo lædi. Etenim magnis ſtandum mihi nominibus eſt, ut ſic fidem meã liberem, dum ſumo aliena. Platonis uerò illud frequens eſt, Nemo iniuriam patitur, Omnes iniuriam agunt. Nam ſi fiat iniuſti quippiam ab aliquo: tunc is cui infertur, non patitur iniuriam, ſed ille inferens ſibi ipſi aſciſcit iniuriam. Si quis enim fortunis exuitur, non patitur iniuriam ille quidem: quid enim erat, quod ſuum diceret? In animalibus utiq; bonis ſentiri iniuria poteſt, ſed hæc niſi à ſeipſo fieri nequit. Quòd ſi eſt, nemo prorſus iniuriam ab alio patitur. Facere tamen poſſunt omnes, ſeipſos oblædendo. Nec aliam Plato iniuriam intellexit, quàm qua rationi aufertur, quod ſuum erat: ideſt imperium, quod appetitui contribuitur: cuius alioqui fuerat obſequi, ut factus aliquo modo rationis particeps, ſuam conſequatur perfectionem. Quiſquis uerò turpia perſequitur, animæ candorem obnubilando, is nimirum ſibi ipſi, Platonica ratione, iniuriam inſigniter infert. Cæterũ Ariſtoteles multis aſtruere conatus eſt, Neminem ſibi iniuriam facere. In quibus Platonis uidetur placita refellere. Sed ipſe de ciuili diſſerit iuſtitia, quæ planè ad alterum eſt uirtus. Sed internam iuſtitiam profundius, quàm uideatur nonnullis intelligebat Plato, quæ cauſa externæ item eſt. Quod fortè nec inficiabitur Ariſtoteles, quoniam ab eo proditum ſcimus, Amicitiam ſui ad ſeipſum, uideri eſſe cauſam amicitiæ, quæ eſt ad

alterum

alterum. Quamobrem Platonicam ſententiam plauſibiliter ut præclaram & planè diuinam, excipiẽdam omnibus cenſeo. Dignum uerò quod parte hac non tranſiliamus, ab Dione proditum: Euphratem philoſophum ſponte de uita exceſſiſſe, quòd ueniam eſſet impartitus Adrianus, ut id citra ignominiam liceret, ac infamiam, quia eſſet annis feſſus & morbo diuexaretur, quibus malis cicutæ hauſtu eſt occurſum. At Martianus Digeſtis De bonis eorum qui ſibi manum conſciuerunt, Qui ſibi manum (inquit) inferre uoluit, nec perfecit, puniendus eſt: niſi tædio uitæ, uel doloris impatientia id agere eſt coactus: qui ſibi non pepercit, minus multo aliis parceret.

Quibus iuſti cognomen ſit adoptatum. Inibi Ariſtidis hiſtoria. Apollo Dicæus. Terra iuſta. Agyrtica quæ ſint, & quid ad Agyrticas tabellas recidere. Propertius explicatur. De Eleis & Pedaliis Indis. Laudum iuſtitiæ epilogus. Silentium in iudicio quid. Plauti locus explicatur ex Amphitryone. Iuſtum à lege, quo ſecernatur interſtitio. Quintiliani ex libro tertio illuſtratur obſcuritas. Caput XIX

AB hac uerò præcelſa animi uirtute, ut Iudææ gentis pontificem, Oniæ filium Simonem prætereãm, cui diuini cultus ſolicitior cura & in ciues pa ratior clementia, iuſti cognomentum aſciuit. Athenienſem legimus Ariſtidem paſſim δίκαιον ſolitum dici. Ceu planè cunctos eo inſigni antecelleret, quando & ſolitudine plurimum oblectaretur ſocietatesq;, quantum poſſet, declinaret: quod diceret, amicorum potentiam perſæpe ad iniuriam hortari. Id uerò cognomentum à nullo regum uel tyrannorum quãdoq; uſurpatum adoptatumq; nouimus. Sed urbium dici expugnatores, fulmina, aquilas, accipitres, id genus alia plura ingenti applauſu concupiſſe, legimus. Memorabile uerò quod ei uiro uſu ueniſſe, compertum nobis eſt. Quum illum Athenienſes apud quos puniebatur uirtus, teſtularum exilio, quod oſtraciſmum uocant, mulctare deſtinaſſent, adiit eum homo quidam ἀγράμματος καὶ ἄγροικος, hoc eſt illiteratus & agreſtis, qui teſtulam teneret, iubebatq; Ariſtidis nomen inſcribi. Rogauit is, ecquid Ariſtidem noſſet? negauit ille, addiditq;, nil ſibi aliud in eo uiro, quàm iuſti cognomẽ eſſe moleſtum. Tacitus Ariſtides ſcripſit, quod rogabatur & hominẽ dimiſit. Hic eſt Ariſtides, cui tantum tribuit Plato, ut præ cæteris, qui clariſſimi Athenis floruere, ſolũ eum exiſtimatione ac laude, præterq; admiratione dignum, cẽſuerit. Dignum uerò relatu, huius uiri poſteros paupertas nimia ad ἀγυρτικοὺς κατέβαλε πίνακας, ideſt ad circulatorias deiecit tabellas. Nam agyrtica χυδαῖα interpretantur ψεύσματα. Et Agyrtes impoſtor eſt. Sed & cubicus iactus, ac uates. Verum à diuerticulo redeundũ in ſemitam. Apollo quoq; Dicæus eſt quandoq; dictus, ideſt Iuſtus: quoniam quum Thebæ ab Alexandro caperentur, aurum à fugiente ſinu eius conditum, cælatum diu, ac ſeruatum ſit, ſicuti meminit Plinius. Sed & Menander comicus poeta δίκαιον γῆδιον, ideſt iuſtam terram denominat, quæ tantundem reddit, quantum accepit, ſed & eo amplius. Ad quam doctrinam reſpexiſſe Propertium arbitror,

Quarum nulla tua fuerit mihi Cynthia forma
 Gratior, & tellus hoc ita iuſta ſinat.

Sed & equam pharſaliam Iuſtæ cognomento inſignem legimus, quòd admiſſario ſimilem fœtum æderet. Naturę ſiquidem ratione aliæ ſibi, aliæ marito ſimiles generant. Eleos uerò, ut parum iuſtitiæ affectatores inceſſuit Lacedæmoniorum rex Agis. Nam quum pleriq; laudibus eos extollerent, quòd Olympicos ludos ampliter concelebrarent: Quid (inquit) mirum faciunt, ſi annorum quatuor curriculo, die uno iuſtitia utuntur? Quumq; illi pergerent laudando etiamnum, τί inquit θαυμαστὸν, εἰ πράγματι καλῷ ... δικαιοσύνῃ; quid mirandum, ſi pulchra re iuſtitia utantur pulchre? At ex Indis, qui Pedalii uocãtur, nil ferè in ſacrificiis aliud à diis immortalibus expoſcebant, quàm iuſtitiam, arbitrati omnium planè compotes ſe futuros, ſi eam modò unam forent conſequuti. Quæ ſi animo inſeritur, ſapientiæ nomen uendicat: ſi in corporibus ſeſe promat, proſperior dicitur ualetudo: ſi e domibus caput proferat, concordiam uocant: ſi in ciuitate celebretur, pacis tranquillo excolitur nomine: ſi eniteſcat in mundo, prouidentia

IVSTITIÆ LAVDV EPILOGVS

prouidentia nuncupatur. Adiiciamus illa deniq;,ſilentium in cauſis iudiciiſq; intelligi,quum nulla prorſum promit ſe coniectura ueritatis diſpiciendæ,unde ferri poſſit ſententia.Id quod indicat Plautinum illud ex Amphitryone,

Iacent rationes,ſilet iudicium,quid dicam,neſcio.

Alluſum autem uideri poteſt ad ampliationis morem , quum in tempus aliud diffinitur iudicium:ſuper qua re plura Pædianus. Cæterum de re perilluſtri nimis longum loquimur,ad alia igitur demigrãdum. Sed parte hac Quintiliani prius obſcuritatem tollamus pro uirili:ſic enim libro tertio ſcribit in ratione ſtatuum,at quoniam quod iure dicimur feciſſe,non hunc ſolum intellectum habet,ut lege:ſed illum quoq;,ut iuſte feciſſe uideamur. Et quæ ſequuntur, Aperitur difficultas ex Ariſtotele in Rhetoricis ad Alexandrum,ubi à lege ſic diſtinguitur iuſtum, δίκαιόν ἐστι τὸ τῶν ἁπάντων, ἢ τὸ τῶν πλείστων ἔθος ἄγραφον, διορίζον τὰ καλὰ, καὶ τὰ αἰσχρὰ, τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ γονέας τιμᾶν καὶ φίλους εὖ ποιεῖν, εὐεργέταις χάριν ἀποδιδόναι. ideſt,iuſtum omnium ſancitur,aut plurium mos,non ſcriptus,honeſta pręſcribens & turpia. Id uerò eiuſmodi eſt,parentes proſequi honore,de amicis benemereri,beneficis non ingratum ſe præſtare. Legem uerò ſic idem finit, νόμος δ' ἐστὶν ὁμολόγημα πόλεως κοινὸν διὰ γραμμάτων προστάττον, πῶς χρὴ πράττειν ἕκαστα, quod eſt, lex dicitur ciuitatis conſenſus publicus , ſcripto comprehenſus, quidq; agendum ſit,ſtatuens.

Iram in puniendo præcipuè reprimendam. Cotys Thracum regis exemplum, necnon Auguſti. Druſi iracundia. Iræ fœda ſugillatio. Microlypus qui ſit,& crypſicholus. Crypſinus. Caput XX.

IRam ſemper quidem,ſed in puniendo præſertim eſſe cauendam permittendumq;,exſæuiat impetus & deflagret ardor,à maximis pronuntiatum auctoribus eſt. Neq; enim ira concitatus ad ſumendum ſupplicium pergens,medium ſeruare poterit,quod in nimii paruiq; eſt meditullio conſtitutum. Et à Peripateticis eſt ſummopere comprobatum. Illud uerò egregium prorſus,ſi qui reipublicæ gubernacula moderantur,legum ſe maximè ſimiles eſſe uelint. Hæ nanq; ad puniendum non iracundia,ſed æquitate ducuntur. Id quum naturæ profluentioris benignitate quadam (nam doctrina id obtigiſſe,ne ſuſpicandum quidem eſt) optimè teneret Cotys,Thracum (opinor) rex,quòd eſſet natura prærapidus,ac ad iram efferuentior,ad ultionem proinde etiam præceps,præcipueq; imperioſus & immitis in ſeruorum delictis : quum pretioſiora eſſent ab hoſpite dono ei oblata figlina,cælato opere, tornatiliq; ratione conſpicua,ſed tamen prętenuia,fractionisq; iniuriæ peropportuna: offerenti quidem gratum ſe præbuit,ampliter illum muneribus afficiendo. Cæterum, mox uaſa contriuit omnia, facti protinus ex fide ratione reddita. Quod uereretur,ne per incuriam miniſtros peccantes ea in re ſæuius amariusq; uerberibus concideret. Propterea exemplo nobili,adagionis comminiſci figuram poſſumus, ut Cotys figlina identidem præferuidis intẽdamus inſuſurremusq;,quos uelimus commonitos,prorumpentẽ indignationis ardorem ex nimio irarum æſtu reprimẽdum prudentiæ quodam(ut interim ſic dicam) ſufflamine,uel cum diſpendio. Cauſiſq; præcipuè,ac uelutì fomitibus occurſandum,quibus tacitè ſtomachari contingit,ac labris dentes impingere. Quod ipſum inſinuauit egregiè Auguſti ingenium perſpicax,quum apud Vedium Pollionem cœnaret. Cuius ſeruorum unus ubi fortè cryſtallinum alliſiſſet,ad ultimum rapi ſupplicium Vedius perturbatior iuſſerat. Verum,quod ſupplicium? Bone deus, murenis iamiam erat obiiciendus,quas in piſcina depaſcebat capaciſſima. Nec luxuria fuit iſta,ſæuitia erat. Euaſit ad Cæſaris pedes dilapſus puer, non quidem mortem deprecaturus,ſed mortis genus,hoc eſt,ne eſca fieret. Miratus crudelitatis inuſitatam ſpeciem Cæſar,dimitti e ueſtigio puerum,imperauit. Et uaſa eius operis conteri uniuerſa,in primis uerò piſcinam compleri oblimariq;. Huiuſmodi autem animũ obiter,minutulis ſufferuefactum rebus microlypum Græci uocant,qui frenum mordeat nunq;, & in fermento ſemper ferè ſit,nec norit deferueſcere. Qui uerò iram diſſimulat crypſicholus dicitur:ſicut qui mentẽ cælat doloſe,crypſinus. Quid porrò tumore feruido turpius? quid'ue minus ex rationalis naturæ dignitate ualeat uel dici uel excogitari? Sed

ut agamus

ut agamus liberius paulò, quid inſaniæ ſimilius? Druſum Tiberii filium adeo uincebat ira, uti ſcribit Dion, ut uel inſigni equiti plagas impingeret: quo argumẽto Caſtor (inquit) eſt cognominatus. Iram quidem dixit Ennius, inſaniæ initium. Quidam è ſapientibus, breuem inſaniam. Quippe Cato etiam ſenior, iratum ab inſano non alio diſtare aſtruebat, quàm tempore. Color, uox, oculi, ſpiritus, impotentia dictorũ atq; factorum quam habent ſanitatis partem? An non id Plutarchi nouimus ex Sympoſiacis, Canes uehementiore aduerſum feras concepta ira, quandoq; occæcari? Vt ſcias (inquit Seneca) non eſſe ſanos, quos ira poſſidet, ipſum intuere habitum: flagrant, emicantq; oculi, multus ore toto rubor eſt, labia quatiuntur, dentes comprimuntur, ſurgunt capilli, ſtridet ſpiritus, gemitus, mugitusq;, ut parũ explanatis uocibus, ſermo præruptus, & complosæ ſæpius manus, & pedibus pulſata humus, fœda uiſu & horrẽda facies deprauantium ſe atq; intumeſcentium. Nam & Hippocrates morbos uideri grauiſſimos ſcribit, in quibus ſibi longè diſſimilis ægrotãtis facies euadat. Quid turpitudo illa, quàm non digna homine, quem ut animalium principem ſuſpicimus ueneramurq;? Quod dum contemni nos arbitramur, in omnes iræ faces intendimus, nec homines modò, ſed & bruta. Sicuti is de quo Plutarchus ſcribit in libro περὶ ἀοργησίας. Qui eum percuſſurus, à quo agebatur aſinus, quum is ſubinde inclamaſſet, ἀθηναῖός εἰμι, Athenienſis ſum, effeueſcẽte amplius ira, fuſtibus aſellum adortus, identidem cum bile & minis (ut Plautus inquit) æacidinis, uociferabatur, σὺ μὲν οὐκ εἶ ἀθηναῖος, tu quidem Athenienſis non es. Quid illud ex medicorum ſcholis? quum ſit ira feruor quidam caloris in corde conſiſtentis, an non ob immoderatiorem quandoq; motum per corpus effunditur totum, & febrem inducit: ſicuti heriſipelata, & herpetes, ac carbunculi, & inflãmationes, & phygethla. Quippe hæc ipſa totum concalefaciẽtia corpus febrem accendunt. Porrò inquit Maximus Tyrius, ut qui diuitias quærant, ac ſe mari committunt, maximo interdum fœnore pecuniam ſibi quærunt, ſic & qui iræ laxius indulgent, maximis ſe calamitatum innectunt, adobruuntq; uſuris. proinde Ariſtophanem æquo animo Socrates tulit. In Melitum & Anitum odium non exeruit, uerum ſubinde inſonabat, Socratem Anitus & Melitus tollere è medio poſſunt, lædere haud poſſunt. Idem Athenienſes irridebat, uti puerulos, ſuffragia ineuntes, dum ſatagunt mortalem hominem perdere. Quòd ſi te iniuriis impetant improbi, aſſultantes identidem, ad Homericam redi Achillis uocem, Ab Iouis meditor iuſtitia honorari.

IRÆ DETESTATIO.

Druſi iracundia

Druſus cur Caſtor dictus

Ira / insania.

Iratorum deſcriptio.

Morbi grauiſſimi qui

Ira quid.

Ira immoderatior etiam febrem inducit.

Tyrij max. ſententia

Socratis moderatio.

Achillis præclara uox.

Quæ pro ira dicantur apud Plutarchum à Gryllo in Brutum deformato. Quæ rurſum aduerſum ea excogitari rectè ualeant. Iræ medicamen optimum eſſe moram. Perturbationum uictorem poſſe deum dici. Cap. XXI

IRam tamen qui laudibus efferre conentur nec deſunt (de philoſophis loquor) in quorum quandoq; ſcholis iactatum ſcimus, quod eſt à Plutarcho item adnotatum fortitudinis, οἷον βαφὴν τὸν θυμὸν εἶναι καὶ στόμωμα, ideſt iram furoremq; eſſe uelut tincturam ac ſolidationem. Propterea feras in certaminibus incredibile robur promere, quòd hanc adhibeant meraciorem ſyncerioremq;, nobis rationis frenum, uelut uino aquam promiſcentibus, ac proinde in diſcriminibus plerunq; ſtupere. Audias & illud, eſſe iram τὸ ψυχῆς σύμφυτον ὅπλον, ideſt animæ genuinum ſcutum. Et hæc quidem apud Plutarchum à Circe in brutum Gryllus deformatus. At enim M. Tullius inquit, non deſiderat fortitudo aduocatam iracundiam, ſatis eſt inſtructa, parata, armataq; per ſeſe. Nam iſto quidem modo licet dicere, utilem uinolentiam ad fortitudinem, utilem etiam dementiam, quod & inſani & ebrii multa faciunt uehementius. Illa quidem ex rhetorum ſunt pompa, qui indignationum impetus nunc animorum appellant ardores, nunc uirtutum cotes. An non abſurdum planè & à uero diſſentaneũ, non poſſe fortem uirum, niſi ſtomachabundum uirtutis ſuæ opera promere? Gladiatorium forſan hoc fuerit. Atqui literarum & omnis antiquitatis parens Homerus nõ quidem gladiatoriè, ſed multa alacritate bellicis ſeſe diſcriminibus offerentem Aiacem inducit. Non arbitrari fortitudinẽ debemus, quæ rationis pomœrio circũſcribi ſe non patiatur. Niſi fortè putes, quæ uehemẽter, acriter, animoſe fiant, iracundè fieri. Nos tamen iratos plerunq; exiſſe de poteſtate pronũtiamus. Id ſi inter-

IRÆ COMMENDATIO.

Grylli in brutũ deformati pro ira defenſio

Iræ rurſum deteſtatio

Homerus literarum et antiquitatis parens.

Iratos de poteſtate exiſſe cur dicamus.

pretari

Charilai regis hiſtoria. Helotæ. Sij pro geminis. Ira deferueſcens quæ. Iræ medicamen aptiſſimum mora. Athenodori de ira reprimenda præceptum.

pretari libeat, nónne de conſilio dices, de ratione item ac mente? An non ſuademus iratis,colligant ſe?Id uerò an cenſemus aliud,quàm palantes dilapſasq́ animi uires reuocare ad ſigna? Hinc ſcitum illud Charilai Lacedæmoniorum regis,cui quum ſe ingereret audacius inſolentiusq́ ex ſeruis unus,quos Helotas uocant, νὴ τὼ σιὼ inquit κατέκτανον τοι,εἰ μὴ ὠργιζόμαν, hoc eſt per Sios(ideſt Geminos)interemiſſem te,ni iraſcerer. Huc ſpectat illud quoq́,quod deferueſcentem nũcupamus iram,quum reſidentem animi ardorem,qui rationi obluctetur,ſignificare uolumus. Id ipſum uerò dilatio comparat & morula,quæ caliginem menti ſeſe obtendentẽ diſcutiat,aut rareſcere modo denſitatem cogat.Hinc illud T.Liuii,Daret ſpatium iræ.Hinc & Athenodori philoſophi documentum,quo(ut à Plutarcho accepimus)ita Cæſarem Auguſtum inſtruxit.Quum te Cæſar ira cœperit,nil prius dicas uel facias,quàm ipſa quatuor & uiginti elementa literarum Græcarum ipſe tecum percurreris,memoriaq́ recenſueris,ut ſic concitatio illa quæ momẽtoſa eſt,mente aliò traducta,parui temporis interiectu emollita relangueſcat.Hoc ipſum & à Sex.Aurelio proditum,memini.Porrò & tacitis uelut ambagibus obligati,ſubſtrictiq́ ſecuribus Romanorum magiſtratuum faſces præmonebant,quod initio adſtruximus,lente ad irrogandam pœnam pergendum.Iræ deniq́ fœditatem bracteata M.Tullii ſententia retegit in Epiſtola ad fratrem didaſcalica,dum monet intentius,iracundiæ obſiſtendum,quumq́ ea maximè animũ moueat,tum eſſe diligentiſſimè linguam continendam.Quid,quod primo Canonis Auicenna nutrices optat,animi perturbationibus minimum obnoxias, præcipueq́ iræ,timoris,triſtitiæ immunes,quando temperaturam iſta corrumpant,indeq́ uitiatum affundatur infantibus lactis alioqui ſalutare alimentum. Bis uerò aut ter iram comprimẽti palàm fit,id ipſum quod Thebanis euenire,qui ſuperatis quandoq́ Lacedæmoniis,qui ad id temporis inuicti credebantur, nunquam poſtea illis prælio ceſſere. Iræ autem ſolutio prima,tanquam tyranni eſt,imperantem non audire.Sed & urbanius tumeſcenti inſuſurandum,quod infantibus nutriculæ,ne fleas,& ſtatim capies, μὴ σπεῦδε,μὴ δὲ βόα, Ne feſtines,ne clames: & mox fient quæ uis,& melius. Adde,quòd perturbationum uictorem poſſe immortalium deorum numero aſciſci, De rerum natura libro quinto Lucretius eſt auctor,

Faſcium apud Romanos ratio,quæ. Ciceronis ſententia de comprimenda ira. Nutrices quales eſſe debeant ſecundũ Auicennã. Thebanorum,et Lacedæmoniorum hiſtoria. Iræ moderandæ ratio. Nutricularum infantibus uerba. Perturbationũ uictor, non. Lucretij locus.

Hæc igitur qui cuncta ſubegerit,ex animoq́
Expulerit dictis,non armis,nónne decebit
Hunc hominem diuum numero dignarier eſſe?

Peripateticorum placita pro ira.Lentitudo quid,& lenti qui dicantur.Fortitudinis adulterinæ ſpecies.Autolecythi qui ſint. Fortitudo ſyncerior quæ dicatur. Caput XXII

Peripateticorum placita pro ira. Ephodion. Orator ſine iracundia, non ſatis uehemens. Lenitatem, quibuſdam Lentitudinem dici. Lentitudo Latina uox, & erudita.

Atqui rurſum Peripateticorum ſcientiſſimi perturbationes,quas alii extirpandas putant,non modò eſſe naturales contendunt, ſed & utiliter à natura datas,rationibus colligunt. Iracundiam quoq́ laudibus efferunt plurimis,& cotem eſſe fortitudinis aſtruũt,nec ullam prorſus uim ineſſe huic uirtuti,ni ira excãduerit,quod ſit ad res præclaras planè ephodion, ut Libanii uerbo utamur. Vt uerò ſciamus,habeat'ne generoſi in ſe aliquid ira,liberas uidebis gentes quæ iracundiſſimæ ſint,ut Germanos & Scythas.Oratorem denique non agentem modò, ſed & patrocinantem ſine iracundiæ aculeis non ſatis uehementem arbitrantur.Adiiciunt quinimmo,ſi non adſit,uerbis tamen ac concitatiore motu effingendum,ut ardens oratoris actio ira inflammet auditores. Virum quoq́ eſſe negant,qui iraſci neſciat.Quamq́ lenitatem Latinis dicere mos eſt, uitioſo lentitudinis nomine appellant. Nam obiter eſt hæc Latina uox & erudita,quòd dum Epiſtolas ad Atticum profiteremur Patauii,abundè teſtati ſumus,magnis fulti auctoritatum tibicinibus,quibus in ſtudiis hiſce noſtratibus ſtare omnia uidentur:etiam ſi cuidam ex ueteranis,tum ſecus eſt uiſum,qui riſu ſatis inurbano noſtram ſententiam in ſcholis excepit:uelut more Latinè loqui tentantium in uenalibus,in uocis hallucinatus proprietate forem.Cæterum,alienæ parcamus famæ,cuius diſpendio gloriam quærere,eſſe puſilli animi & iacentis,opinamur.Sit is in eruditorum albo,uel omniũ calculis,& uiuat felix

felix. Cicero in Epiſtolis ad Quintum fratrem: Omnino (inquit) non iraſci, non ſolum eſt grauitatis, ſed nonnunquam etiam lentitudinis. Inde in Epiſtolis ad Atticum, lente ferre, uidetur poſitum pro eo quod eſt, æquo animo perpeti quicquid contingat. Credas (inquit) mihi uelim, neminem adhuc offendi qui hæc tam lentè quàm ego fero, ferret. Vocabuli ratio inde uidetur profluxiſſe, quia lentis legumento qui ueſcuntur, æqui animi fiunt, auctore Plinio: etiam ſi non me fallit Aeginetam Paulum libro primo ſcribere, φαῦλον εἶναι κακόχυμον καὶ μελαγχολικόν. Sed & alibi, hominis morſum præcipuè noxium tradit, ſi à ieiuno impingatur ore, & ab eo qui legumina pridie & lentem in primis admiſerit in cibum. Paulo ſuccinit tertio ad Almanſorem Raſis, Corpus inde perſiccari tradens, ſemen deſtrui, & ſanguinis reſtingui feruorem, oculis caliginem induci, ac deniq; ægritudines cõcinnari melancholicas. Confirmat Dioſcorides quoq;, ſanguinem hoc alimento melancholicum produci, non tacuit in cõmentatione De euchymia & cacochymia Galenus. Certè lentos dicimus, qui affectibus non mouentur, ac uelut æquanimitate torpentes ſtupent. Propertius,

Hoſtibus eueniat lenta puella meis. Et Martialis,

Tu ſpectas hyemem ſuccincti lentus amici,
Proh ſcelus, & lateris frigora tuta times.

Gellius Noctium Atticarum libro ſecundo: Tum Plutarchus lente & leniter, Quid autem (inquit) uerbero, ego tibi uideor iraſci? Laberii quoq; illud ex Compitalibus ipſum hoc uidetur approbare, Nunc tu lentus es, nunc tu ſusq; deq; fers: ideſt, quod accidit, non magnipendis, ac propèmodum ἀδιαφορεῖς. Videtur item ex iis quæ protulimus, lentitudo eſſe, quam Græci uocant ἀοργησίαν, ideſt animi affectionem, quæ ira uacet. Iniraſcibilitatem dicere quidam permiſerunt ſibi. Ne priuis illorum uocibus cedat omnino Latina res. Cicero De oratore libro ſecundo: In quo ego, non quo libenter audiam, ſed quia cauſam non libenter relinquo, nimium patiens & lentus exiſtimor. Verum (ut opinor) latius patet lentitudo, quàm illa Græcorũ ἀοργησία. Argyropylus apud Ariſtotelem Moralium ſecundo, circa honores mediocritatem ait magnanimitatẽ dici, exſuperantiam uerò lentitudinem quandam. Lentis uerò cruribus eſſe himantopodas, ſcribit Mela Pomponius. Tu interpretare loreis, ex nominis quoq; etymo. Sed in hæc excurriſſe, non fuerit aquam inaniter conſumentis, aut Arabiam ſeminio cauam, ut Lucianus inquit, conſpergere adorti, ut diſcendi auidos miſcella rerum ſciendarum turba expleamus. Ne ſint Latinarum uocum infrequẽtes. Redeo ad Peripateticorum placita igitur, in primisq; Ariſtotelis, in quem penè uidetur eſſe collatum, quicquid eſt capax humanũ genus. Quæ iuſto fortè plus conuellere Cicero, multiq; præterea, Stoici præcipuè, conantur. Nam & Senecæ Stoicorum acutiſſimi nota ſententia eſt. Ira non acuit animum ad res bellicas, nunquam enim uirtus uitio adiuuanda eſt, ſe contenta. Philoſophus ergo Moralium tertio, poſtea quàm fortitudinis ueræ rationem eſt exſequutus, ſpecies quinq; recenſet adulterinæ fortitudinis atq; impropriæ. Primo ſtatuit loco eam, quæ ciuilis dicitur fortitudo, quum ſuſtinent pericula ciues metu pœnarum & infamiæ ac honoris cupiditate. Huiuſmodi facit Homerus fortes aliquot, ut Diomedem & Hectorem: id quod ex carminibus coniectari ſubiectis facillimè ſic poteſt,

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.
Polydamas me coarguet primus & Diomedes,
Ἕκτωρ γάρ ποτε φήσει ἐνὶ Τρώεσσ᾽ ἀγορεύων,
Τυδείδης ὑπ᾽ ἐμεῖο.

Hector enim quandoq; diceret apud Troianos cõcionabundus, Tydides à me. In hoc item ſunt gradu, qui à magiſtratibus compelluntur. Hinc eſt illud ſcientiſſimi Plutarchi, fortitudinem à ueteribus ſtatui, non ἀφοβίαν, ſed φόβον ψόγου καὶ δέος ἀδοξίας. Siquidem qui leges præcipuè reformidant, hi uel in primis hoſtem contemptui habent, nilq; uerentur pati, qui male audire cõpaueſcunt. Propterea dictum rectè, ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς. Secunda porrò ſpecies uirtutis eiuſdem conſtat peritia quadam, in bellicis præſertim rebus: quamobrem Socrates in libro qui Protagoras inſcribitur, apud Platonem, cenſebat fortitudinem eſſe ſcientiam. Eiuſmodi ſunt in bello milites. Tertia

ſpecies prouenit ex ira. Videntur enim fortes, qui per iram, ueluti feræ percuſſores im
petunt: quoniam & fortes, iracundi ſunt. Impetuoſiſſima quidem res eſt, ad pericula ca
Animi concitatio. peſſenda animi concitatio. Vnde Homerus, Σθένος ἔμβαλε θυμῷ,
Robur in animo. robur iniecit animo. Et rurſum Homerus idem, καὶ μένος θυμὸν ἔγειρε, ira concitauit
animum: καὶ δριμὺ δ' ἀνὰ ῥῖνας μένος, impetus per nares acer ſubiit: καὶ ἔζεσεν αἷμα,
inferbuit ſanguis. Quæ omnia ſignificare uidentur, animi concitationem & impetum.
Fortes uerò propter decus faciunt, ſed adiuuat eos ira. Non eſt autem fortitudo, ſi do-
lore aut ira concitati in periculum deferãtur, nihil præuidentes eorum quæ incurrunt.
Eo nanque modo & aſini fortes nuncuparentur, quando ne uerberibus quidem à pabu-
lo abigi perſæpe queunt. Inſuper & mœchi ob libidinem multa audent. Proxime au-
tem ad eam quæ ſecundum naturam eſt, accedere uidetur fortitudo, quæ per iram fit,
ſi modò electionem rationemque ante ſuſceperit. Superſunt uerò & duę fortitudinis ſpe
cies: quarum altera ex fiducia ſui naſcitur, cuiuſmodi uocant Græci εὐέλπιδας, ſpei
ſemper bonæ, dum periculi deflagrat ardor. Ab hac nec abeſt procul reliqua & poſtre
ma, quæ per ignorantiam contingit. Et de impropria quidem fortitudine hactenus.
Quem aſt uere fortem ſanciat idem Philoſophus, ad priorum intellectum faciliorem,
erit (arbitror) operæpretium ſubieciſſe. Fortis uir impauidus & extrilidus eſt, animoque
Viri fortis ratio. ſubnixo eminentique, ut homo: quamobrem timebit ut oportet, ac (uti dictat ratio) tole-
rabit, decoris honeſtique gratia. Hic enim eſt uirtutis finis. Qui igitur quæ oportet, & cu
ius gratia, & quando, & ut conuenit, ſuſtinet ac metuit & audet, is fortis eſt. Inuenio in
Autolecythi qui. Græcorum doctrina, autolecythos, ideſt αὐτολεκύθους, dici ſtrenuos paratosque ad om-
nia obeunda uel patienda. Quanquam pauperem eo uerbo intelligere malunt alii, ut
qui poſſideat aliud nihil, quàm lecythos. Vel ad erogandam pecuniam procliues, quæ
lecythis contineretur. Forte & autolecythi dicantur αὐτουργοὶ, qui per ſe omnia procu
rant ac faciunt. In Moralibus tamen Plutarchus αὐτολεκύθους καὶ τραπεζέας nuncu-
pat, qui culinam modò conſectentur, nec amicitiæ ullam habeant rationem. Ad forti-
tudinis uim pertinet præclara in Pompeii Magni rebus, Dionis ſententia, ὁ ἀρετῇ καὶ
Dionis ſententia in Pompeii magni rebus. ἡ τέχνη παντὸς ὁμίλου κρατεῖ. Hæc autem de Tigrane proferuntur apud Tigranocerta
ab Romanis Lucullo duce fuſo fugatoque. Quorum paucitatẽ quum is contemptui ha-
beret, dicere ſolebat, εἰ μὲν πολεμήσοντες ἥκοιεν, ὀλίγοι, εἰ δὲ πρεσβεύσοντες, πολλοὶ πάρεισι.

Diluuntur obiecta, quæ in Peripateticos concinnãtur. Iram duobus perpen
di modis. Fortitudinis rationem bifariam diſtribui. Affectiones ex homine
tolli non poſſe. Militi cur honoris deferatur plus, quàm doctori. Apyrina.
Caput XXIII

AD ea uerò quæ Peripateticæ obiiciuntur ſcholæ, reſpondebit luculenter
ipſa, ſui Ariſtotelis innixa ueſtigiis: iram cõſiderari perpendique poſſe pro-
Iram duobus perpendi modis. ut in exceſſu eſt, itemque ut eſt in mediocritate: ſi accipiamus eam ut eſt in
exceſſu, tunc non dicimus eſſe cum fortitudine: ſin uerò modo ſecundo,
tunc eſſe affectionem aſtruimus, non ſine regula & rationis gubernaculo,
fungique cum operatione forti poſſe pulcherrime. Ideoque philoſophum dixiſſe, iræ mo-
tionem eſſe naturaliſſimam, ſique congruum accipiat finem ac electionem, futuram forti
tudinem ueram uel fortitudinis operationem. Eſt enim appetitus natura procliuis, ut
ſeſe rationi obſequentem præſtet, etiam ſi non rationalis per eſſentiam. Proinde ex ira
produci affectus ualet à ratione conformatus compoſitus'ue. Ex quibus colligi perſpi-
cuè poteſt, rectè ſenſiſſe philoſophum, eo tamen addito, fortitudinis rationes uideri bi-
fariam diſtribui: aut enim eſt fortitudo in tolerando, aut in aggrediendo: priori autem
Fortitudinis ratio duplex. ira nullo modo eſt opus, alteri uerò præcipuè, ſed moderata. Iram porrò nõ habere, di
Iram nõ habere, quid. ctum ueteribus eſt, qui mentem non habeant. Ira legum præſidi neceſſaria, ciuitatis mo
IRÆ COMENDATIO. deratori peraccommoda. Aufer à rege iram, iam non imperio tantum rebelles expe-
rietur popularium animos, ſed & momento de principatu periclitabitur. Immo uerò
& cuiuis hunc eripe affectum, cui non fuerit contemptibilis? à quo non circumſcribe-
tur, expilabitur protrudeturque? Iam & apud Gellium Taurus, Vt aliorum (inquit) om-
nium, quos Latini philoſophi affectus affectiones'ue Græci uocant πάθη, ita huius
quoque

quoq; motus animi, qui quum eſt ulciſcendi cauſa ſæuior, ira dicitur, non priuatio utilis eſt, quam dicunt στέρησιν, ſed mediocritas quam μετριότητα nũcupant. Melanthium quoq; dicere ſolitum accepimus, Iram non uideri grauem, quæ migrare mẽtem faciat, ſed quæ domo excludat omnino. Quæ uerò in diuerſum præcipi, & colligi argumentis ſolent, de Pythagòræ atq; Zenonis fontibus uidentur manaſſe, qui perturbationes aſſerunt omnes exinaniri poſſe perſanariq; omnino, ueluti cauſarias animæ partes, nullamq; fibram aut uitiorum radicem in homine omnino reſidere, meditatione, ac uirtutum exercitatione aſſidua. Quod profectò eſt, inquit Hieronymus, tollere hominem ex homine, & in corpore conſtitutum, eſſe ſine corpore. Propterea ſcienter quadam Satyra Horatius,

Nam uitiis nemo ſine naſcitur, optimus ille
Qui minimis urgetur.

Verior & apoſtolica ſententia: Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? uideo aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & ducentem me in captiuitatẽ: non enim quod uolo, hoc ago, ſed quod nolo, id operor. Quum M. Antoninus educatorem ſuum defleret mortuum, auocareturq; ab aulicis ab pietatis oſtentatione: Permittite (inquit) Antoninus Pius imperator ut homo ſit, neq; enim uel philoſophia uel imperium tollere affectus ualet. Quin & Procli ſententia eſt admirabilis: An non ſtupendum eſt (inquit) animam immaterialiter in rebus materialibus uiuere, & in caducis incõtaminatam ſe alicubi conſeruare? Terrenus locus Circes eſt diuerſorium. Amplius animæ in generatione cõſtitutæ perſimiles ſunt peſtilentem regionem habitantibus hominibus. Vbi uerò extra generationem agunt, eſſe ueluti prata incolentes, Plato ſcribit. Ariſtotelicam doctrinam adiuuat in libro De morali uirtute Plutarchus, affectionum principia eſſe tradens σύμφυτα, οὐκ ἐπεισόδια, ideſt ingenita, nec aduentitia. οὐ δὲ ἀναιρετέα παντάπασι, hoc eſt, nec extirpanda omnino. Et mox paulò, affectus prodeſſe ait, ſi rationi comites ſe præbeant, ſicuti fortitudinem intendit ira, ſi moderata ſit. Sed temperamentum id genus riſu excipiunt Stoici, Quid ſi (inquiunt) ſanum uoces leuiter febricitãtem? non eſt bona ualetudo mediocritas morbi. Sic (inquies) dicitur imperturbatus ſapiens, uti apyrina uocantur: non quibus nulla duritia eſt granorum, ſed quibus minor, falſum eſt: non enim diminutionẽ malorum in bono uiro intelligi uolumus, ſed euacuationem. Demum in fortitudinis mentione quærat ex me forſan aliquis, quid'nam cauſæ ſit, quòd publico tantum non conſenſu militi, ac uiro forti plus multo prærogatiuæ contribuatur, quàm doctrinarum antiſtiti uel maximo. Reſponderi autem Ariſtotelis ſententia ſic maximè puto ex Rhetoricorum primo, Neceſſariò uirtutes illas cenſeri maximas, quæ aliis pernoſcuntur utiliſſimæ, ſiquidem eſt uirtus δύναμις εὐεργετική. Proinde iuſtis plurimum exhibẽt honoris, atq; item fortibus: altera enim uirtus in pace, in bello altera prodeſſe præcellenter ualet. Ab iis uerò liberalitas cenſetur præcipuè, argumẽto eodem: profundit enim pro tempore ac modo, non uendicat pecuniam.

Ex uoluntate affectionũ qualitates præcipuè pendere. Apathiam item non eſſe huius uitæ. M. Antonini tranquillitas. Aegritudines ſæpe ſublatas, animo ſedato. Arietes perturbationum. Caput XXIIII

HOminem uerò, cuiuſmodi effingunt Stoici, Græco uerbo dicunt ἀναμάρτητον, quod eſt, nulla peccati labe pollutum, qui ſit planè aurum putum, & (ut Ariſtophanes inquit cum Herodoto) prorſus colophonium. Intereſt (inquit Aurelius Auguſtinus) qualis ſit uoluntas hominis, quia ſi peruerſa eſt, peruerſos habebit hos motus: ſi autem recta eſt, non ſolum inculpabiles, uerum etiam laudabiles erunt. Voluntas eſt quippe in omnibus: immo uerò nil aliud, quàm uoluntates ſunt. Et rurſum idem Auguſtinus: Illa quæ ἀπάθεια Græcè dicitur, quæ ſi Latinè poſſet, impaſſibilitas diceret, ſi intelligenda eſt, in animo quippe, non in corpore accipitur, ut ſine affectionibus uiuatur, quæ contra rationem accidunt, mentemq; perturbant, bona maximè atq; optanda eſt. Sed nec ipſa huius eſt uitæ, non enim qualiumcunq; hominum uox eſt, ſed maximè piorum ſanctorumq;, quos

uitæ integritas præſtat omnino (quod dicitur) πηδαλίου ἀγυιστρόφους, ideſt nautico mundiores clauo. Si dixerimus, Quoniam peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt. ἀδιάκτον γὰρ τὸ ἀπαθὲς τῶν ἀνθρώπων, inquit Plutarchus. Propterea diuinè M. Tullius in Oratione pro Marcello: Nulla eſt (inquit) tanta uis, tanta copia, quæ non ferro ac uiribus debilitari frangiq́ poſſit. Verum, animum uincere, iracundiam cohibere, quæ ſemper eſt inimica conſilio, uictoriam temperare, aduerſarium nobilitate, ingenio, uirtute præſtantem non modò extollere iacentem, ſed etiam amplificare eius priſtinam dignitatem, hæc qui faciat, non ego eum ſummis uiris comparo, ſed ſimillimum deo iudico. Scribit alibi Plutarchus, iram nuſquam continere, imperiti eſſe hominis atq; intemperantis: ubiq; uerò, difficillimum, quibuſdam etiam uideri impoſſibile. Vtamur enim uerbo audacter, quod non reformidat cum Iure conſultis & Hieronymo Boethius, & libro quinto Fabius, ſicuti commonuimus alibi quoq;. Quando perturbationis huius uelut proprium perſæpe ſit, quod uelit, empium morte perſequi. Monet tamen nos propheticum illud, Iraſcimini, ſed nólite peccare. Motus animi (inquit Caſſiodorus) in poteſtate noſtra non eſt, ſed dei gratia temperare poſſumus. Proinde quod conſuetudinis eſt, permittit: quod culpæ, prohibet. Et Hieronymus: Nos (inquit) affectus & perturbationes, quamdiu in tabernaculo corporis huius habitamus, & fragili carne circũdamur, moderari, & regere poſſumus, amputare non poſſumus. Propterea Apoſtolus, ſol non occidat ſuper iracundiam ueſtram, quia iraſci hominis eſt, finem iracundiæ imponere, Chriſtiani. Stoici porrò non diffitentur, uiſiones animi, quas phantaſias dicunt philoſophi, quibus quatuur mens ad primam ingruentis cuiuſpiam formidabilis ſpeciem, non uideri aut uoluntatis aut arbitrii, uerum ſua pte ui nobis ſeſe ingerere ac uellicare. Cæterum, probationes quæ mox conſequantur, eſſe iam arbitrarias, ubi perpẽdimus ac diiudicamus, moxq; reiicimus & aſpernamur: has, Græci ſyncatatheſes nuncupant. Præſtantius cenſetur (inquit Auguſtinus) iram uincere, quàm ciuitatem expugnare. Et perturbationum quidem uim graſſantem uiolentius permulta retegunt utiq;: ſed & Galenus in re medica tantus auctor, à quo traditum ſcimus, ægros quotannis non paucos integritati reſtitutos ſuæ, animi ſolum motionibus ad propriam reuocatis temperaturã: cui ſanè calculum adiicere uidetur Aeſculapius, qui cantilenas adhiberi, ac riſus conciliatores Mimos, & ridicularia denique alia, iis quos animoſæ partis motus uiolentiores amplius exagitent, corporis temperamento excuſſo, & calore inſito auctius commoto. Quin uenari alios præcepit, equitare item uel armorum meditationibus non parcere, motuum quoq; ac armotum ſpecie, ideaq; præſcripta, ut animoſa pars, ſi fortè iaceat, ſitq; imbecilla, ſurrigatur exciteturq;. Scribit Sex. Aurelius, M. Antoninum imperatorem ab uitæ initio tranquillum fuiſſe adeo, ut ab infantia uultum nec gaudio mutarit, nec mœrore, philoſophiæ ſtudens, ac literis imbutus Græcis. Affectionum titillatus arietes uocat Hieronymus, quibus quatitur fides, quos euangelii retundendos aſtruit muro. Idem ſcorta publicitus proſtantia libidinum publicarũ uictimas dicit: ſunt enim diaboli uictimæ, uelut mentis & corporis illibata integritas CHRISTO inſigniter grata uictima.

De mediocritate, deq; exceſſibus iræ. Iracundorum ſpecies tres, & naturalis eorundem cauſa. Iræ uocabula. Caput XXV

Cæterum introſpiciamus denuo Peripateticum muſeum, præcerpturi inde quæ horum libellorum ſtudioſos, ſi qui tamen erunt, dimittant inſtructiores. Ergo (inquit Ariſtoteles) manſuetudo, ſiue πρᾳότης, mediocritas eſt circa iram: quumq; medium, itemq; ferè extrema ſint anonyma, hoc eſt ſine nomine: medio utique manſuetudinem attribuimus, ad defectum qui item ſine nomine eſt, declinantem, Exceſſus uerò ὀργιλότης, hoc eſt iracundia dici poteſt. Affectus autem eſt ira, ideſt ὀργή: nam iracundia, eſt habitus excedens. Qui igitur pro quibus oportet, & cõtra quos oportet, iraſcitur: ac preterea, ut oportet, & quando, & quãto tempore, laudatur, manſuetusq; hic erit. Defectus autem, ſiue ἀοργησία eſt, ſiue quodcunq;, tandem in uitio eſt: nam qui non iraſcuntur in quibus oportet, ἠλίθιοι eſſe uidentur, hoc eſt ſtupidi. Etenim qui nõ iraſcitur, nec ſentire quidem uidetur, neq; dolere

dolere. Atqui perferre contumelias, & ſuos negligere, ſeruile eſt. Iracundus,celeriter ſuccenditur,tum in quos non oportet,tum pro quibus non oportet, & amplius quàm oportet:uerum & confeſtim deſinunt qui ſic afficiuntur,quod eſt in ipſis optimum.In iis uerò bilis fulua prædominari uidetur:quæ quum acuta & ſubtilis ſit,ob inſitam caliditatem facile ſuccenditur ſurrigiturq́, unde inoritur ultionis uotum. At qui nulla prorſum aguntur ira,frigidi perſentiuntur atque humecti,quia fulua & acriore carent bile. Excellenter autem acuti ſunt acrocholi,& ad omnia,quibus ſumma eſt bilis,unde & nomen habent.Inter hos ſunt quos uocant πικρούς, nos interpretari amarulentos poſſumus:difficulter hi placantur,& plumbeas diuturnasq́ ſeruant iras. In iis uerò fulua bilis permiſcetur atræ, proindeq́ illis conſtantior ira eſt,ſiquidem eam comprimunt:ut autem in ſeipſa digeratur,indiget tempore. Sunt & inter iracundos ſpecie tertia,qui non explentur facile,niſi uiſo inimici ſanguine.Hoc genus appellant Græci χαλεπούς, ex Latinis plerique acerbos. Hoſce uerò planè melancholicos tradunt,quòd bilis uigeat in eis atra:quæ quia frigida eſt & ſicca,craſſiore materia,quæ haud facile diſſoluatur,diutius perſeuerat. Quòd ſi amplius inquirat aliquis, cur tres tantum iracundiæ prodantur ſpecies,reſponderi poteſt,oriri affectionem hanc ſanguine circa cor efferueſcente. Eſſe uerò eum feruorem triplicem,conſtat: ſubtilem,craſſum,medium: ſicuti ex iis quæ præſtruximus, coniectare perſpicax ingenium potuit. Apud Homerum,quod Euſtathius ſcribit,affectio hæc quatuor ſortitur nomina:eſt enim quandoq́ apud illum θυμὸς, χόλος, menis,ideſt μῆνις, & κότος: ſed eo tamen interſtitio,ut dicatur propriè menis,immanens ira, unde & inflexum nomen ἀπὸ τοῦ μένειν: quum cholos,orge,thymos,perturbationis indicent initia,etiam ſi obſeruatio non eſt perpetua. Hinc Porphyrius, ἡ μὲν κατὰ κίνησιν πρόσκαιρος ὀργή, χόλος καὶ θυμός. nam menos(inquit) eſt ἀπόθετος χόλος: uerum ubi ultionis captatur occaſio, κότος dici conſueuit, παρὰ τὸ ἐγκεῖσθαι. Vnde Homerus,

ὅτι κότον ἔνθεο θυμῷ. Et rurſus,

ἔχει κότον, ὄφρα τελέσῃ.

Nuncupatur autem χόλος, ἀπὸ τῆς χολῆς, ἥ τις ἐν τῷ ἥπατι κεῖται.

An uerum ſit,hircos pati facilè,ipſis intuentibus fœminas iniri.De hyæna inſuper ſcitu digna.Confirmatur Plinii hiſtoria de uiperæ partu.Athenienſium uotum de hircorum immolatione.Tragos quid,aut hirculus in uitibus. Caput XXVI

Nacideram nuper in Aeliani commentaria,quæ haud ita inſcitè is conditi περὶ ζώων ἰδιότητος, auidè(qui mos eſt meus)ac ſitienter arripui,ac euolui,præcerpturus quæ uiſu forent legiſſe. Inter cætera,quæ ſe primo libro ingeſſere,fuerit,& quæ huic impigere capiti uiſum protinus eſt:pugnam pro fœminis hircos inire, perinde ac pro formoſis mulieribus aduerſum hircos. Ratione compari tauros acrius in id genus alios cooriri,uelut arietes item ouium cauſa. Hæc non eo ſubnotaſſe uolui,tanquam ex Heracliti forent antro planè deprompta,aut indicta prorſum inſcitaq́,ſed quod inaudiſſe uideor,ex recentioribus nonnullos,haud ex aſſe ἀμούσους, ſed (uti ſentio) bene doctos nonnunquam,cauſam eruere conatos:quid ita, quorum uxores corpus inuulgent,hircorum appellatione deformemus paſſim,inde factum uaticinari,quod animalium ſoli(uti putant)hirci ſui generis fœmellas ipſis intuentibus,iniri facile coꝛoquant,omninoq́(quod dicitur)ſuſq́ deq́ ferant, nec in prælia conſurgant ad corollas (ut interim ſic dicere permittar) decertaturi.Id quàm uerum ſit,ne quis Sibyllæ folium prolatum arbitretur,perſpicuum iam, uel unius auctoritate Aeliani non diluta, nec proletaria, opinor. Apud eundem obſeruatum eſt illud item, Hyænam ſi hoc anno marem conſpexeris, eandem inſequenti fœminam agnoſces:ſi fœminam nunc, poſterius marem conſpicaberis. Venire etiam in Veneris utriuſque participatum,inireq́ uiciſſim ac iniri, quotannis ſexu immutato. Ceu animantis natura Cenæum re præmonſtrarit, ac Tireſiam ueteribus celebratos. Sed quia mira prorſus hiſtoria eſt, rectè ac operæpretium me facturum cenſeo,ſi auctoris uerba ſubiecero; τὴν ὕαιναν τῇ τε μὲν ἄῤῥενα εἰ θεάσαιο, τὴν αὐτὴν ἐς

Seruile quid.
Iracundi ratio.
Acrocholi.
Amarulenti.
Acerbi.
Iracundorum species cur tres eorundemq; cũ natura
Ira triplex.
Iræ uocabula.
Menis.
Cholos.
Orge.
Thymos.
κότος.
Choles unde.
Hircos pro foeminis pugna.
Hirci cur dicantur, quorum uxores inuulgãt corpus
Hyena sexus anceps.

νύκτα ὅτε θέλων, εἰ δὲ θέλων νῦν, μετὰ ταῦτα ἄῤῥενα, κοινωνοῦσι δὲ ἀφροδίτης ἑκατέρας, καὶ γαμοῦσί τε, καὶ γαμοῦνται, ἀνὰ ἔτος τοῦ ἀμείβουσαι τὸ γένος. οὐκ οὖν τὴν φύσιν, τὴν παρ' οἷαν ἀρχαίους ἀπέδειξε τὸ ζῶον τοῦτο, οὐ κόμπτης, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Aduertendum porſ historiam Plinii de uipera, ab Aeliano item primo libro cõprobari planè ad uerbum. Adeo ſi auctoritatibus agas, controuerſa res eſt, uerum qui diuerſa ſentiunt, ab experimento ſtare ſe, dicunt. Quia uerò ab hircis exorſi ſumus, in eoſdem noſtra corriuabitur oratio, adnexa non procul ab deriſu hiſtoria: cuius auctor nobis Agathius eſt Gotici belli libro ſecũdo, ingruente Perſarum bello in Marathoniis campis, uouiſſe Athenienſes, totidem ſe hircos Dianæ immolaturos, quot peremiſſent hoſtes. Quod quum implere in primis cuperent, non quiſſe tamen, etiam capris adiectis uel ſuccidaneis. Tragon uocant Græci in uitibus cauſationem, ubi flatu graſſante decutiuntur germina, hirculum Latinè queas nuncupare. Sed & hirceſcere dicuntur uites, ſi ſterileſcant: quãdo hircorũ eſt, nimia pinguitudine in ſterilitatẽ abire, quod cõprobat Ariſtoteles.

Animal thoa eſſe homini amicum præcipue. Canum fides anxia in Niciam uenatorem. Super Nicia imperatore paucula, & uerbo μελλονικιᾶν.

Caput XXVII

Iſse animal quod θῶα nuncupent, non ex Ariſtotele modò ac Plinio notiſsimum, ſed aſtipulatur & Theocritus. Cæterum, cenſeri id uel humaniſſimum, præcipueq; homini amicum, ac (uti dicunt Græci) φιλανθρωπότατον, non ita multi prodidere. Lectum tamen quandoq;, ſi fortè in hominem inciderit, reuereri, ac uelut obſeruanter ſuſpicere. Amplius, ſi à feris alius circumuentum ſenſerit, tum uerò accurrere protinus opitulariq; pro uiribus. ſed quod ad brutorum in nos beneuolentiam attinet propenſiorem, traditum à ueteribus ſcio, fuiſſe inter uenatores quempiam, nomine Niciam, qui (ut aſſolet) uenandi ardore ſtudioq; concitatior, dum improſpicienter imprudentiusq; feras immiſſis canibus inſectatur urgetq;, in carbonariam fortè delatus fornacem præceps eſt. Id uerò intuiti canes neutiq; abſtiterunt, cæterum gannientes primum quidem per fornacis ambitum, domini (quod facilè appareret) charitate deſiderioq; ac rugientes moras ducebant: demum uerò adeuntes, leniter obſeruateq; tantumnon mordicus apprehenſa ueſte, pertrahere ad locum enitebantur, ueluti opem inde aucupantes quampiam domino, fide ſumma, quæ uel in homine rarior pernoſcitur. Id autem intuitus quidam, & quod erat, ſuſpicatus planè, quum ſuboleret, non fruſtra ſolicitè adeo anxieq; concurſare canes, ducem inſequutus factum deprehendit, exuſtumq; in fornace ſpirantem Niciam, re prorſum coniectata ex iis quæ in ignibus uiſebantur reliquiæ. Fuit Nicias ab hoc alius, Athenienſium haud omnino incelebris imperator, etiam ſi impendio timidior, & eo nomine in obeundis negotiis tardior: unde exiit illud facetiſſimum Ariſtophani in Auibus,

καὶ μὴν μὰ τὸν Δί' οὐχὶ νυστάζειν ἔτι
ὥρ' ἐστὶν ἡμῖν, οὐδὲ μελλονικιᾶν.

per Iouem nobis haud eſt dormitandi tempus, neq; item Niciæ more ceſſandi. lepide prorſum conformato uerbo ab μέλλω, quod tardo nobis indicat, & Nicia. Non prætereundum, ab Plutarcho in Nicia carmen Ariſtophanium aduocari, ſed ita ut uix ſenſum recipiat uerbo μελλονικιᾶν decurtato interpellatoq;: quo factum, ut per inſcitiam ab interprete ſit præteritum.

Ingenio præſignes eſſe plurimum iracundos imbelleſq;, at grauitate fortes, ſed indociles obliuioſoſq;: undeq; horum promi effectuum ratio ualeat.

Caput XXVIII

E uariis hominum affectionibus, quæ πάθη dicunt Græci, deq; ingenii ratione uel amplioris uel minutioris aliubi (opinor) affatim pro re nata diſſeruimus, aggeſtis, quæ hinc inde olim prælibauimus. Nunc præteriiſſe nequeo Platonis ſententiam graphicè poſitam, ſciteq; in libro De ſcientia: quæ quia illuſtri enuntiata perſpicuitate eſt, nullo indigere interpretamẽto mihi eſt uiſa: eam modo exſcripſiſſe ſatis ſuperq; fuerit. Eſt admodum (inquit)

arduum

arduum, hominem comperiſſe ingenioſum, qui inſimul manſuetudinis ac modeſtiæ exſors non ſit. Quippe ad hanc diem eiuſmodi neminem uixiſſe, aduerto, uel etiamnum eſſe nunc, cui naturæ genius ita affulſerit, ut boni ſit compos utriuſq;. Siquidem acumine qui inſignes ſunt, callidi item ac memoria illuſtres & docilitate, nunquã non iracundi ſunt, ac contentionis auidi, nec raptantur ſecus ac nauigia retinaculorũ prorſus expertia. Hoſce item furore quodã præſtare dixeris uerius, quàm fortitudine. Sed enim qui ad grauitatem natura facti ſunt, eamq; unam rem habent, ueluti ſcopum, ſi ſe ad ingenii cultum dent, & doctrinam ſibi pergant induere: hi uerò hebetiores comparent mox, & neſcio quomodo deſidioſi, obliuionis quoq; nubilo identidem ſe obtendente. Id quod à Platone ſancitum uel Ariſtotelis ualet calculo cõprobari, qui Thracas eſſe adeo ingenio tradit oblæſo, & memoria propémodum nulla, ut ne quaternarium quidem numerando queant tranſcendere. In iis tamen robur, & ad belli munia promptitudinem ſingularem haud deſideraris. Hanc uerò uarietatem adeo uariam, immo contrariam interim, cæli defluuiis forſan retulerint acceptam aſtrorum non imperiti. Quando & Iulium Maternum ſic ferè nouimus prodidiſſe: Quædam, inquit, gentes ita à cælo formatæ ſunt, ut propria ſint morum unitate perſpicuæ. Siquidem immanis feritatis crudelitate graſſantur Scythæ (uti aliàs commeminimus) Itali fiunt regali ſemper nobilitate præfulgidi, Galli ſtolidi, auaros eſſe Syros ferunt, acutos Siculos, luxu diffluere Aſiaticos, ac uoluptatibus deliniri. Hiſpani dicuntur elata iactantiæ animoſitate præpoſiti. Nec ignoro tamen eſſe, qui in hoc auctore putent loquentiæ multum, ſapientiæ parum.

De Vulcani templo apud Aetnam Siciliæ, deq; canibus ingenii mirandi diſcernendis, qui caſtè pieq; accedant, aut ſcelere imbuti ſalutatum tamen eant deum. Cur Vulcanus in inſulam Lemnum excuſſus tradatur. Lemnia terra, quæ & ſigillata. Philoctete hiſtoria. Caput XXIX

Apud Aetnam qui notiſſimus eſt Siciliæ mons, eſſe Vulcani templum fertur honore multo. Circumiectum eſt templo ſeptum, ſacræ item uiſuntur arbores, necnon peruigil & inextinctus ignis, uel (uti à Græcis dicitur) ἄσβεστον πῦρ καὶ ἀκοίμητον. Templum aſſeruare ac lucum traduntur canes, quibus mirum præcipuè inſitum ingenium creditur. Quippe adeuntes, ſi caſtè modò ac piè, utq; addecet, id agant, permulcent ac abblandiuntur, illiſq; perinde ac beneuolis aggregantur, & planè familiaribus. Quòd ſi manibus non puris, ſcelereq; aliquo pollutior templum inuiſat, uel lucum, irruunt mordicus, lacerant, conuelluntq;. Cæteros ex cœtu aliquo remeantes laſciuiore intemperantioreue inſectari modo, ſatis ſuperq; habent. Euentus rationem ſi ſolicitius perquiras, ac ueterum conſecteris ſuperſtitioſam uanitatem, cælitus omnino fieri putabitur: ſi me audias, immũdorum ſpirituum fallacioſæ acceptam ſedulitati referes, quãdo unum illis ſtudium, in tendiculam per momenta rationalem animam præcipitaſſe, ut quo illi iuſtiſſimè diſcruciantur, eodem & nos paterni diuiniq; luminis exſortes Catonio includamur teterrimo. Illud de Vulcano nec reticebo, in Lemnũ inſulam tradi à fabuloſis excuſſum deum: quoniam ut ſcribit Galenus nono Simplicis medicinæ, loci facies ſit exuſtæ ſimilis, nec quicquam ſubnaſcatur: inibi tamen terra habetur lemnia, quam & ſigillatam iuniores uocant, ſphragida Græci appellant, quia conformatis inde paſtillis capræ ſigillum imprimeretur, ut uoluit Dioſcorides: ut uerò Galenus, Dianæ. Quod autem huic terræ hircinum promiſceri ſanguinẽ, prodit Dioſcorides item, ab Lemniis ſacerdotibus irriſum, refert Galenus. Proditur à Græcorum nonnullis, Vulcani antiſtites in Lemno aduerſus ictum ſerpentium medica pollere uirtute. Quo argumento Philoctetẽ apud Smynthei Apollinis aram ictu ſerpentis uulneratum illuc medicinæ gratia eſſe miſſum.

Cereris templum, & feſtum Chthonium, apud Hermionẽſes celebre uel miraculo, quòd præferocem taurum ducat ad aram uetula ſacerdos obediẽtiſſimum. Item de canibus in Palladis templo, quod in Daulia eſt. De Panos tẽplo in Arcadia, ubi Aula locus uiſitur, & muſcis auolantibus ex Olympia & Leucade, ubi Actius Apollo; necnon de Diana in Icaro inſula. XXX

Ceres ab Hermionensibus coli. miraculo et insigni. Chthonium festum.

AD eandem porrò fraudem & impoſturam peruerſiſſimam, ſpectat illud item quod inferam mox: Cererem ab Hermionenſibus eximia coli ueneratione, peragiq; ſacra prorſum μεγαλοπρεπῶς τε καὶ σοβαρῶς. Feſtum uerò Chthonium nuncupari. Ferunt ergo, boues magnitudine uiſenda & ferocia ad aram ex armento facile agi immolandos à Cereris ſacerdote, quæ uetula plerunque eſt, ac uiribus prætenuis. Super qua re carmina circumferuntur apud Græcos, quæ & appoſui, auctore eorum Ariſtocle:

δάματερ πολύκαρπε, σὺ δ' ἐν σκιλλοῖσιν ἀγαργὲς,
καὶ παρ' ἐριχθαδίαις, ἐν τε μέγα κείνεται
ἑρμιονεῦσι, τὸν δὲ ἀγέλης γὰρ ἀφειλῆ ταῦρον,
ὃν τέυχ' ἀείρουσιν ἀνέρες οὐ δὲ δίκα,
τῶν γραῖς σείχουσα μόνη μόνον οὔατος ἕλκει
τὸν δ' αὐτὴν βωμὸν, ὁ δ' ὡς ματέρι πᾶς, ἕπεται.
σὴν τόδε δάματερ, σὸν τὸ σθένος, ἵλαος ἄγε,
καὶ πάντων θάλλοι κλᾶρος ἐν ἑρμιόνη.

Canes Mineruæ in Daulia admirandæ naturæ.

Panos templi miraculum in aula arcadiæ.

Muscarum fuga in olympia panagyri.

Actij apollinis templi, musicis bouem immolari.

Cæterum & in Daulia eſſe memorant, Iliados Mineruæ templum, in quo alantur canes, quibus inſitum planè ſit, perinde ac ratione quadam, aduentantibus ſubblandiri Græcis. Barbaros autem, ubi ſe oſtentarint, latratu inſectari. Eſt in Arcadia locus nomine Aula, ubi olim uiſiratum eſt Panos templum, conſtanti fama, omnibus quæ illuc defugerint animalibus, haud dubie ſalutem præſtari. Quippe ſi ea inſequantur lupi, ſubſiſtunt protinus, ubi ad eam uentum partem eſt, nec ingrediuntur omnino: quod defugientia illuc putet deus, uelut ſupplices quoſdam, οἱ ἀυλὺς ἄγον αὐτά. Et quia ex ueteri ſuperſtitione animaliū miracula conſectamur, & anquirimus curioſe, addamus illa quoq;: In Olympia cognitum hoc annorum plurium experimento, ingruente certaminum & panagyris celebritate, muſcas inde omnes ad ulteriorem Alphei ripam ſponte, uelut mulieres aſſectentur auolare. Porrò in Leucade, ubi in promontorio eminentiore Apollinis ſtat templum, quem Actium nuncupant, futura inibi (ut aſſolet) panagyri, in qua & honori diuino æditur ſaltatio, bouem muſcis immolare fuit receptiſſimi moris, quæ illius diſtentæ cruore confeſtim credebantur euaneſcere, hac uelut mercede amplius delinitæ, ac (ut ſignificanter dicunt Græci) ἀναδῶσι. Quum omnino Piſææ animaduerterentur ἀδίκηθοι, & proinde probiores quoq;, ut quæ dei reuerentia quadam, non mercedis ui, iuſtitię opus inirent, & (quod addecet in primis) ſi modò ibi erat deus, ac non ſpurciſſimus dæmonarches, miſerorum mentibus ad ſatietatem illuſurus. Sicuti in Icaro inſula quoq;, in qua Dianæ templum fuerat: quumq; nimio plus ſcaterent ibi agreſtes & præpingues capræ cum Dorcadibus ac leporibus, ſi uenari cupiens, à dea rei pontificium eſſet comprecatus, pergens inde præda onuſtus reuertebatur, captis quæ concupiſſet. Quòd ſi petere ſuperſediſſet, inanis prorſum fiebat uenatio, inſuper & in eum expetebant audacioris conatus pœnæ. Cæterum illuſiones hoc genus, ſeu indigitamenta credere malis, ideſt excantamina ſeu ueneficia, perſequi diutius, abutentis planè otio fuerit. Proinde iis prætèritis, alia diſquiramus auditu iucundiora, & gratiora ſcitu.

Icari insulæ mirabilis uenatio. Dianæ icariæ templum.

Quadruplex loquendi figura, ueteribus obſeruata grammaticis: priſca, Latina, Romana, demumq; miſcella, ſiue mixta. Caput XXXI

Loquendi figura quadruplex ueteribus obseruata Prisca, latina, Romana, miscella.

QVi amplius penſitatiusq; indagine ſcrupuloſa loquendi uarietates diſcutiendas ſibi in commentariis propoſuere, rationem eam uideri quadrifariam planè diſtributam pronuntiauere. Quippe nonnulla in ueteribus libris priſcè dicta, uidere licet, Latinè aliqua, necnon Romanè, demumq; eſſe miſcellam omnino figuram quandam, mixta quæ ſit, ac dicatur. Priſcam uero intelligunt, qua Iano ſynchroni & Saturno, ac mox etiam paulò probè cum ſuis fabulati ſint. In qua pleraq; multo obſcuritatis nubilo circumuoluta, preſſaq; pernoſcantur, deſitis iam uocabulis, proindeq; intellectum facilè non admittentibus, cuiuſmodi fuiſſe carmina, quæ nominantur Saliaria, coniectare licet ex pauculis, quæ ſuperſunt, uelut reliquiæ. Latina loquendi figura creditur nuncupata, qua uterentur in

Saliaria carmina. Latina loquendi figura qualis.

Latio

Latio, quum rebus potiretur Latinus, & præterea Hethruſci reges: qua ſanè forma decemuirorum conſcriptæ ſint tabulæ. Sed huius pars ulla uix ſubſiſtit innoxia: quod retulit Sex. Pompeius. Romanam deniq; dicendi rationem intelligunt, quæ in Plauto effloruerit, Næuio, Accio, Pacuuio, Marone, Catone, Siſenna, Antiate Valerio, Cæſare, M. Tullio. Miſcella demum figura intulit ſe, ubi iam auctiore imperio, dataq; peſſum Romana libertate, gentibus communicata ciuitas diuerſiſſimis eſt, ex quarum uelut uoragine, loquendi ſynceritas concuſſa in primis in barbarum ferè dilapſa ſonum, ſapere Gothicum cœpit, & omnino peregrinũ, ut rarenter ſe promat, quem purè Romanum dicas, non ciuitate donatum. Miratur tamen & Fabius, Oſcè plurima in auctoribus inualuiſſe, necnon Sabinè, ut de Gallicis taceam, quum & Punica oſtentent ſe nonnunquam.

Morbo atrocius graſſante, uel etiam citra oblæſionem manifeſtariam, nonnullos ſe in puteos deiectaſſe. Lugdunenſes mulieres. Laurentianus Florentinus. Caput XXXII

ATræ bilis effectus præcipuè admirabiles abundè aliàs perſequuti ſumus: nunc ab illis haud diſſita prorſum ingerunt ſeſe, quæ artis medicæ ſummates uiri, ac planè Coryphæi obſeruata literis mandanda cenſuere, Hippocrates & Galenus, ægrotos, ſi uiolentius graſſans morbi uis debacchetur, & atrocior inardeſcat febris, arctius uideri uinciendos, quod ita affecti complures plerunq; ſe peremptum eant, nec id ratione ſingulari, compertis etiam qui in aquas præcipites ſe dent, quod eſſe factitatum in ea, quæ Atticam depopulata olim peſtilentia eſt, multorum approbatur calculo: & Lucretius carmini inſeruit,

Multi præcipites lymphis putealibus altè,
In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum iacientes corpus in undas.

Mirum certè eſt quod à recentioribus eſt item proditum, haud ita pridem in Lugdunenſi Gallia contigiſſe, ut citra ullum corporis incommodum, quod quidem appareret, crebriter mulieres in præaltos ſe puteos demerſum pergerent. Sed fœminas forſan imbecillior excuſarit natura, & ſemper ferè peregrinabunda mens. Quid philoſophis facias uiris, quibus etiam familiarẽ aduertimus affectionem huiuſmodi, non alia ratione Florentino Laurentiano proximè conſumpto? Ad hæc pro ingeniorum captu à multis multa proferri conſueſſe, non latet: defluuio cæleſtium corporum acceptam referentibus pleriſq; atrociorem mali uim, aut in diuinam etiamnum iram. Id quod ueteribus arriſerit, inani oblaqueatis ſuperſtitione. Sunt forſan, qui & hoc ipſum in melancholiam reiiciant, à qua hoc genus plura concinnari ſolere, aliàs commonuimus. Mihi ſanè uti ſunt, iſta omnino accidunt admiranda.

Qui dicantur citharœdi piſces, quæq; nominis habeatur ratio. De polypo item, qui ſua ſibi uoret brachia, cirrhosq;: quod negant alii. Cap. XXXIII

ESſe in Erythræo mari piſcem, obſeruauimus, forma quidem latiore, ad buglottæ modum (uti aiunt) ſquammis haud ita ſcabris, ſi attingas: colore ſuffuluo, lineis nigricantibus à cauda uſq; ad capitis ſumma corpore interpicto, ut tentarum fidium ſuſpicari imaginem poſſis, unde piſci adoptatum citharœdi nomen. Zona præcingitur crocea, uertex uariis diſtinguitur coloribus, nigrum aureo interlucente fulgore. Narrantur & citharœdi, alii στικτοὶ, hoc eſt picti. Quippe uiſuntur purpurei ferè, per interualla lineis diſcurrentibus aureis. Commemoratur in mari eodem pardalis, plurimum & colore & orbicularibus picturis, hoc eſt τὰ στίγματα ποικίλη, montanæ aſſimilis. Cæterum, in hac piſcium aut belluarum mentione, quoniam (ſicuti Philoctetes olim, ut eſt apud Ciceronem ad Trebatium) diuerſa inuiſimus uagamurq;, adnotandum amplius quod prodidit Aelianus in Animalium pragmatia, Polypum eſſe uoraciſſimum, hoc eſt φαγεῖν δεινόν, & ſtruendis inſidiis uaferrimum: quòd ſi defecerit uenatio, ſuis ipſius ueſcitur cirrhis, ſuccreſcentibus mox quæ fuerint abſumpta.

Ceruum

Ceruum à Philadelpho ita educatum, ut Græcæ linguæ ſono inſueſceret, intelligeretq́. Meropis auis pietas ſingularis. Luſciniæ ambitio. Ciconiarum pietas. Cur eaſdem pietaticultrices dixerit Arbiter Petronius. Caput XXXIIII

OBſeruatum apud eundem Aelianum id quoque eſt, Ptolemæo Secundo, quem & φιλάδελφον dicunt, cerui catulum dono datum quandoq; educatum autem ea præcipuè ratione, ut ei præfectus curæ Græca ipſum modò uoce alloqueretur. Quum idiomati inſueuiſſet brutum, loquentem intelligebat perſpicue. Quãquam irroboraſſet uetus opinio, Indicæ ſonum uocis à ceruo tantum percipi. Scribit idem auctor, meropa auem eſſe ciconiarum iuſtiſſimam, quòd educandis parẽtibus ſenium haudquaquam arbitretur expectandum, ſed ipſum id agere protinus uolatus celerioris compotem. Quo coniectatum, inter cunctas eſſe aues tum iuſtiſſimam, tum uerò piiſſimam. Scio, mirabuntur plures, quin præter fidem dici, conſtanter forſan aſſeuerabunt. Mihi in naturæ contemplatione nil occurrit incredibile, quando & Charmidem Maſſilienſem commentatione non indignum eſſe opinatum uideo, luſciniam non muſicæ ſtudioſam modo, ideſt φιλόμουσον, ſed & φιλόδοξον, ideſt gloriam, ambitioſius captare. Siquidem in ſolitudinibus ſi concinat, ſimplicem omnino cantum ædere, apparatu nullo, uelut ſibi canentem modò: quòd ſi auditoribus non excidat, præſtoq; ſint aliquot, tum uerò prædulcem in primis uariumq; ædi concentum, quippe intellectu certo παντοδαπὸς ἐλίττειν τὸ μέλος. Id quod ab Homero quoq; illis uerſibus coniectatum, probabile ſit,

ὡς δ' ὅτε πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν
καλὸν ἀείδῃσι ἔαρος νέον ἱσταμένοιο
δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν,
ἥ τε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνήν.

Sed quã de merope diximus, quam inter ciconias recenſent Græcorum pleriqué, ut aliarum item non hic pietatem ſubiiciam, ſuper qua in Hexaemero plura prodidit magnus Baſilius, & retulit in noſtris literis eloquentiſſimus ſcriptor Ambroſius. Sciendum, uideri ad hæc reſpectaſſe Petronium Arbitrum, ubi pietaticultricem nuncupat ciconiam illis uerſiculis, quos & appoſui:

Ciconia etiam grata peregrino hoſpita
Pietaticultrix, gracilipes, choraliſtria.

Apum nomina plura. Emplaſtica, & paremplaſtica, quæ dicantur. Anthrèdon. Mellis genera, non citra admirationem. In Myconſo apes non haberi. Vocabula plura ad idem: plaſtides, cephenes, ſira, ſirenæ, meliſſa, meliſſia. Meliſſæus Iuppiter. Melitea lintea. Neon accipi pro uere. Hyemem eſſe patrem temporum. Apomeli. Mulſa. Apiana uua, & muſcatula. Melitomata. Caput XXXV

INter apes (inquit Aelianus) alias nouimus quæ ſint & dicantur duces: quædam σειρῆνας, ideſt ſirenes: aliquæ uerò ἐργοφόροι: ſunt & quæ plaſtides, forte ab artifici figmento, uel quia emplaſtica & paremplaſtica Græcis dicuntur, quæ infarciunt opplentq́, ſed uiſcida priuatim ac glutino tenacia. Cephenas, ideſt κηφῆνας, abundare in primis Nicander ſcribit. In Cappadocia obſeruatum prioribus eſt, ſine ullis fauis confici ab apibus mella. Feruntur uerò ea craſſitudine, qua oleum. Apud Trapezuntem in Ponto defluere ex buxo eadem, accepimus, odore grauia, & quæ bene ualentes ἔκφρονας faciant, ac amentiam concinnent. In Media item ab arboribus mella ſtillare, ſicuti cecinit Euripides in Bacchis. Apud Citheronem dulces à ramis guttas manare: uerum & in Thracia mel item arboreum ſuppetere, proditum ſcio. Sicuti in Mycono apes haberi nullas, & ſi inferantur, emori. Arbores item mellifluas Hyrcaniæ, in pagis qui Fortunati dicantur, celebrat hiſtoria. Verum & Diodoro beſtiola eſt uolucris, anthredon nomine, eodem tractu, ape minor, nec multo tamen: in ſaxorum aut arborum cauitatibus fauos conſtruit, ac melli ſuccum concinnat perſimilem. Apes porrò dicitur quandoque

σειρ

σειρ, ideſt ſira, aut certè apum domuncula. Eſt & eo nomine auiculæ ſpecies, & indumenti quoq; prætenuis. Sed ſirenæ itidem pellucida uocantur amicula, ideſt σειρῶναι. Sunt qui κηφῆνας interpretentur apes maſculas ἀπράκτους, ſed & muſca ſine aculeo, ideſt ἄκεντρος: ſterilisq; dicta interdum cephen reperitur. Melias item pro apibus reperias nonnunquam, ſed ſunt eo nomine haſtæ quoq;. Meliſſa nunc eſt apes, nunc pro obolo ponitur, qui drachmæ partem habet. Dicuntur & myſtides eo uocabulo. Nam & Meliſſæum cognominatum legimus Iouem. Meliſſia uerò aluearia ſunt. Melitea quum audimus lintea, ideſt μελίτινα ὀθόνια, non à melle fit corriuatio, ſed ab inſula Melite. Illud autem Homeri de apibus, αἰεὶ νέον ἐρχομενάων. exponunt, recenter perpetuò uenientium: quoniam earum ſit non continuus uolatus, ſed interpellatus, ut ſemper uideantur uolatum ordiri. At Porphyrius, uernum innui tempus opinatur magis, quo euolant apes. Neon autem, uer dicebant. Et πετόφα τὸν χειμῶνα, hyemem uocat Pythagoras. Quod autem de eiſdem Poeta ſcribit, βοτρυδὸν δὲ πέτονται. exponit Zenodotus, ad animalis imaginem, quod botryn nuncupant: id inter uolandum ipſum ſe conuertit. Verum, quæ auctor hic prodit, incomperta planè ſunt. Proinde in racemi modum accepiſſe præſtiterit. Apianam uuam gratam apibus, Græci ſticam uocant, ex noſtris ſunt, qui appellari modò putent muſcatulam. Apomeli uerò, potionis eſt genus, inter mulſum, hoc eſt melicraton & oxymeli mediæ. Vtuntur ea Peloponneſii præcipue. Artomeli legiſſe item alicubi uideor in medicorum theſauris, Galenus libro Tuendæ ſanitatis quarto: Mulſam ex pluuia fieri aqua, prodit: apomeli, ex qualibet. Melimela, ideſt μελίμηλα, dicuntur apud Athenienſes poma pulcherrima ex cydoniorum nata inſitione: uti decimo ἐν λόγῳ τῶν γεωργικῶν expoſitum comperi. Melitomata, uocant Græci mellita omnia. Illud ex grammatico penu eſt, Nomen nullum apud Græcos neutri generis exire in I literam, excepto μέλι: nam gummi, ideſt κόμμι, & πέπερι & κίκι eſſe peregrina uocabula.

Sira.
Sirene quid.
Cephen musca ἄκεντρος
Meliæ quæ.
Melissa apis
Obolus.
Mysthides.
Iupiter melisseus.
Melissia quid.
Melitea lintea
Neon pro uere.
Hyemen esse prim tempor
Botrys animal.
Apiana uua.
Stica
Muscatula.
Apomeli.
Artomeli.
Mulsa ex qua aqua fiat.
Melimela quid.
Melitomata quid.
I litera, unum tantum nomen terminari apud græcos τὸ μέλι.

Rhodiginum, compatrem amantiſſimum,

Præfatio quarta & uiceſima.

Hyieronimi ſyluestri laus.

HIeronymus parens tuus Petre Antoni, ciuis (ſi quis alius) uel optimus, & ſenator præcipuè illuſtris, quòd publici boni, priuatis rationibus reſectis, eſſet mirè ſtudioſus, ſæpeq; non citra diſpendiũ, ea me in patriam à literaria peregrinatione, uelut poſtlimio redeuntem beneuolentia, & pietate eſt amplexatus, ubicunq; ſeſe uel dignitatis uel rei augendæ oſtentaſſet occaſio, labore prorſum nullo reclinato, ut dum uixit, non ſecus à me coleretur, quàm ſi uitalis huiuſce lucis, poſt optimum maximum deum cauſa mihi fuiſſet prima. Sed & quum fatalis ei aduenifſet dies, palàm funebri oratione, quam ἐπιτάφιον dicunt λόγον, conceptum ex obitu dolorem, teſtatiſſimum apud omnes feci, quod & præſtantis ingenii uiro exutam intempeſtiuius patriam animaduertiſſem, & me non quidem amico, quòd ipſum foret tamen uel grauiſſimum uulnus, ſed parente optimo planè orbatum, uirulentiæ ac peſtiferis quorundam ingeniis inermem expoſitum ſentirem. Quo ſanè factum, uti lachrymis ueris ſpirantibusq; inter crebros ſingultus, ſubinde interpellantes, oratorium munus implere uix licuerit. Vitæ illius integritas, morum formula exactiſſima, ingenium minimè ſubdolum, non fucatum, non liuore ullo unquã obſcurius nil à me aliud efflagitare eſt uiſum. Præſtitimus uiuenti quod eualuimus, præſtitimus etiam humanis functo, præſtamus nunc quoq; quod

Hærent infixi pectore uultus

Verbaq;, nec placidam membris dat cura quietem.

Non is ſum Petre Antoni, qui adulari ſciam, nec ſi ſciam maximè, uelim. Notior eſt parentis tui uirtus, quàm ut hic ſubblandiendi ſtudio eſſe poſſit locus. Niſi quòd importunius forſan diu iam obductum uideor uulnus refricare. Sed enim qui es ipſe tanti hæres uiri & æmulus, ægro animo ueniam (opinor) non inficiabere: quando ut es ingenio uel præcipuè in numerato, & multo rerum uſu peritus, ignorare non potes, reipublicæ noſtræ incuſſam bellorum funeſto tumultu plagam, & alio ſuper aliud accedente malo, ita omnia prorſum concuſſa, ut latè iam ruinam minẽtur præcipitem. Nec ferè ſit, qui tantæ cladi conſilio uel prudentia obuiam eat, ſenioribus ferè abſumptis omnibus, quorum grauitate ac ſententiis ſtabat ciuitas noſtra. Nam haud ita diu à

Antonius fulginâs.
Andreas casalinus.

parente tuo perfuncto, graſſante ſæuius fortuna, raptus eſt Antonius Fulginâs, egregius ciuis, & Catonianæ cuiuſdam ſeueritatis: raptus & Andreas Caſalinus medendi ſcientia nobilis, & (quod prius eſt) philoſophus (uti ſentio) præclarus, ut uitæ libram hic exactiorem non pergam memorare. Quibus ſanè uulneribus reipublicę impactis, uel mirari quiuis poteſt, tam diu ſtetiſſe nos: niſi quòd ſuppetit tamẽ ex diuiniore fonte, quo æſtuantem animum leniamus: quoniam ſeſe naturæ argumenta pleraque ita promunt ex te Compater amantiſſime, ut iam nunc concipere libeat, futurum te mox nulla in parte, etiam ſi arduum id eſt, parente inferiorem: ſed talem quoq;, ut peſſum euntia noſtræ ciuitatis fundamenta in integrũ reſtituas præſtantis ingenii maturitate, nunquam non proſpectante longius, præproperæ leuitatis temeritate alliſa. Vt in te (libet enim iam nunc uaticinari) quæ ſua eſt ſeneſcentium affectio, Ennianum illud propèdiem regeri elogium poſſit,

Ennij uersus.

Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem.

Quod ut facias, etiam atque etiam rogo. Hæc erit tibi ad æternam gloriam uia: hàc iere certatim Romanorum ac Græcorum plerique proceres: hàc nunc cæleſti paſſu incedas ipſe, feſſis ſubueniens rebus, quando

εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI

ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI QVARTVS ET VICESIMVS

Vbi affectus mouere non permittantur oratores. Quintiliani ſententia perpenditur. Quid propriè πάθος, quid'ue ἦθος. Item narratio morata. Horatii locus de morata fabula. Caput I

QVONIAM uerò præcedentis uoluminis fine, quantum noſtra paruitas tulit, de ira commentati ſumus, quam eſſe cæcam ueterum teſtimonio pronuntiauit Chryſippus, ὅτι πολλάκις οὐκ ἐᾷ ὁρᾶν τὰ ἐκφανῆ. ideſt, quoniam perſæpe nec manifeſta quidem conſpici ſinat, ſuccurrit illud Quintiliani ex ſecũdo Oratoriarum inſtitutionum libro, Athenis actores mouere affectus uetari conſueſſe, ex quo uiſum quibuſdam, orandi artem quodammodo fuiſſe reciſam: ſed & libro ſexto: Athenis etiam (inquit) per præconem mouere affectus prohibebatur orator. Libro item decimo in Demoſthenis Ciceronisq; compoſitione, ſalibus & commiſeratione, qui duo plurimum affectus ualent, uincimus. Et fortaſſe epilogos illi mos ciuitatis abſtulerit. Vt uerò ita rem habere propemodum credamus, in libro De morali uirtute Plutarchus facit: à quo proditur, in Ariſtocratica adminiſtratione rhetoras magiſtratuum iuſſu uetitos παθαίνεσθαι: hoc enim utitur uerbo, ex eiuſce linguæ fertilitate, quod eſt affectiones ex iudicum animis prolicere: quoniam ῥέπει ἰθεῖαν ῥοπὴν ὁ ἀπαθὴς λογισμὸς ἐπὶ τὸ δίκαιον. ideſt, inclinatione ſerpit recta citra affectum perpenſio, ad id quod iuſtum eſt. Quòd ſi acceſſerit affectio, quod arridet, quodq; urit, pugnam intendit aduerſus iudicandi deliberandiq; uim. Lucianus uerò in ſermone cui titulus Anacharſis, ſiue De gymnaſiis, hoc ipſum in Areopago irroboraſſe tradit, ubi cædis peragebantur iudicia: ut ſi quis de re dicat, patienter ac æquis auribus dicentem ferat ſenatus. Quòd ſi captandæ beneuolentiæ concinnarit aliquis procemium, uel extrinſecus οἶκτον ἢ δείνωσιν, ideſt miſerationem elicere, aut indignationem excitare cooriatur, cuiuſmodi haud pauca aduerſum iudices comminiſci oratores ſolent, progrediens præco ſilentium eueſtigio imperat, apud ſenatum diutius nugari nequaquam permittens, aut dicendi ui rem obuoluere atq; implicare, ac uelut retas obiicere, ut tranſacti negotii ſeriem nudam ex fide ſpectare poſſint Areopagitæ. Ipſum hoc & primo Rhetorico ſignificat Ariſtoteles, in ciuitatum pleriſq; prohiberi oratores aſtruens extra rem dicere, ſicut (inquit) in Areopago, & rectè id quidem. Neq; enim iudicis peruertere mentem oportet, indignationem concitantes uel inuidiam uel omnino miſerationem conciliantes. Perinde enim eſt, ac ſi canonem, ſeu regulam, qua in operum directione ſis uſurus, obtorquere ac inflectere incipias. Apſinus uerò in procemiorum præceptis, captandæ miſerationis præmõſtrans rationes, ambiguitatis iniicere uidetur aliquid. Athenis (inquit) ſi oratorio fungamur munere, ex iudiciis rebusq; geſtis communem hunc locum inſtruemus. Miſericordiæ ara excitata apud uos eſt, communiq; omnium humanitate beneuolentiaq; eſſe uidetur dea. Exindeq; apud omnes inſignem adepti laudem eſtis. Moris in Areopago ſeruati meminit Onomaſtici octauo etiam Pollux, ne quem poſſeſſione ſua dominum interuertamus. Sed mitiores fortè affectus permittebantur quandoq;, uehementes & ardore quodam concitati haudquaquam. Aræ Miſericordiæ Athenis, meminit Pauſanias quoq;, ſicut pudoris, famæ, appetitionis, ideſt ὁρμῆς. Adnotanda uerò hic M. Tullii ſententia, quoniam de affectibus agitur, duo eſſe, quæ admirabilem faciant eloquentiam, alterum Græci ἠθικὸν uocãt, patheticum alterum: ad mores illud & ad naturam, omnemq; uitæ conſuetudinem accommodatum: hoc perturbantur animi & concitantur, quo uno regnare oratio præcipuè creditur. Illud ſuperius come, iucũdum, & ad beneuolentiam comparandam aptum in primis; hoc autem uehemens eſt, ac incitatum:

Hinc legimus, narrationem eſſe planam debere, breuem, euidentem, credibilem, bene moratam cum dignitate. Hinc uerò illi Horatiano ſenſus infertur illuſtrior,

Morataq; rectè fabula.

πάθος putat libro ſexto Fabius, propriè dici à nobis affectum, ἦθος autem Romana carere uoce, dici tamen mores. Verum non tam hos ſignificari, quàm morum quandam proprietatem, quibus omnes contineantur mentis habitus. Omnino affectum concitatum πάθους nomine intelligunt, mitem atq; compoſitum ἦθος ſignare. Id uerò eſt, quod bonitate commendabile eſt, nec mite ſolum ac placidum, ſed blandum plerunq; & humanum, audientibus amabile atq; iucundum. Quo dicentis mores ex oratione perluceant. Sunt qui τὰ ἤθη, non mores prorſum interpretentur, ſed ſenſus. Fides (inquit Martianus) tribus fit, conciliando, docendo, permouendo: illa prior ethica, ſequens apodictica, tertia pathetica nominatur. Scribit Donatus in eum Terentii locum in Eunucho,

Dii immortales, homini homo quid præſtat?

Morata narratio à ſententia incipi ſolet, quæ dicitur promythion.

De apathia, dyſpathia, metriopathia, propathia, ſympathia, antipathia, & id genus pleriſq; aliis. Procatarctica & ſynectica cauſa quæ ſit. Item aipathia, homœopathia, proegumenon. Antipathiam promiſcere. Idiopathia. Ca. 11

ILlud uerò ad grammaticam pertinet ſupellectilem, eſſe apathiam aliud, aliud dyſpathiam, itemq; propathiam, quanquam eſt & metriopathia. Et apathiam quidem intelligi iam docuimus, impaſſibilitatem quandam (ſi dici ita Latinitatis patiatur decor) quam eſſe agreſtem, nimiſq; profectò duram, etiam ex philoſophis nonnulli ſentiunt, ut quæ tum impoſſibilis ſit, tum etiam inutilis. Tollit enim amoris mutui beneuolentiam, qua maximè uita conſtat, & ſocietatis humanæ ratio. Rurſum uerò extra modum angi, & in luctus abire nimios, iam non naturæ id fuerit, ſed deprauatæ cuiuſdam opinionis. Proinde ſcitum eſt appoſitiſſimumq; Crantoris illud ex Academia, Non ægrotare quidem primum (inquit) ſit. At ſi contigerit, adſit ſenſus aliquis, ſeu diſſecetur quippiam, ſeu conuellatur. Siquidem anodynon hoc, ideſt nil dolere non ſine magna immanitatis mercede contingit in animo, ſtuporis in corpore. Quamobrē ut dedecet prudētes dyſpathia, quam doloris impatientiam interpretamur, ſic & apathia. Hoc enim ἄτεγκτον καὶ θηριῶδες, ideſt durum ferinumq;. Illud autem ἐκλελυμένον καὶ γυναικοπρεπὲς, ideſt molle ſolutumq;, ac fœminæ accommodum. Metriopathia uerò haudquaquam improbanda reiicienda'ue, quæ moderatam in perturbationibus rationem amplexatur & continet. Eſt & ſua medicorum ſcholis propathia: ſic uerò nuncupant πρόαισθησιν, ideſt præſenſionem quandam. Neq; enim tacitè furtimq; obrepunt omnes ægritudines, ſicuti Heſiodo placuiſſe, intueri licet,

ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μητίετα Ζεύς.

ideſt, quoniam uocem prudens abſtulerit Iuppiter. Sed earum plurimæ proangelos, id eſt prænuntios habent, & prodromos, ſiue præcurſores, ac præcones, uelut cruditates & inconcoctæ materiæ ſuperfluentiam, & motus pigriores, quam uocant δυσκινησίαν. Grauitas quippe oneroſa, laborq; (inquit Hippocrates) ſpontanei morbum prænuntiant. Incentiua item uitiorum propathe dicuntur rectè, ac ſignificantius Græcis, uelut antepaſſiones, quibus carere cenſetur impoſſibile: nam ea omnium titillant animos, & inde præcauere cogitationum ſagittas commonemur, & naturæ dominus in Euangelio: De corde (inquit) exeunt cogitationes malæ. Protopathiam inuenies alicubi apud Galenum, uelut primariam dicas affectionem: ſicuti idiopathiam quoq;, ideſt affectionem propriam. Si oboriatur (inquit Galenus) ab ulcere ingens panus, quum inducta in ulcere cicatrice, permanet etiam panus, uel in ſuppuratam inflammationem tranſiens, uel in durum tumorem, quem chœrada, ideſt ſcopulum appellant: nemo primarios dixerit huiuſmodi morbos, qui ob alium præcedentem contigerunt. Fuere item ex medicorum decuria, qui ἀειπάθειαν induxerint, tanquam dicas perpetuam affectionem. Quippe ſanorum iuxta, ægrotantiumq; corporum καταστάσεις, ideſt conſtitutiones eaſdem eſſe ſpecie, ſtatuere permittunt ſibi, etiam ſi præſtat, ampliorem ſanitati latitudinem

titudinem contribuiſſe,quàm omneis homines urgentibus perpetuò morbis conuelli,ac lancinari. Eſt ſua oratoribus item homœopathia de paſſionis nata ſimilitudine, quam undequaque ſcientiſſimus exprimit poeta,

Fuit & tibi talis Anchiſes genitor. Item,
Et patriæ ſtrinxit pietatis imago. Et,
Me quoque per multos ſimilis fortuna labores.

Quod in Macrobii Sympoſiacis eſt adnotatum. Idiopathiam reciprocationem dicimus, ſicut idiopathes reciprocum. Priſcianus ſui paſſionem & ſuipaſſum interpretatur. Et quia uberem conſectamur doctrinam,& medicam rem à limine ſalutamus,ſciendum omnino,à propathia diuerſas cenſeri cauſas in ægritudinibus, procatarcticas dici ſolitas. Sunt enim hæ,rei quidem effectrices,uerum ſeparatæ, ſicuti morſum qui infixit canis ſcorpius'ue,ac ſolis exuſtio febrem producens. Synectica uerò cauſa intelligitur,quæ præſens præſentem cuſtodit affectionem,fouetq́;,ut in ueſica lapis,qui non cauſæ modò rationem habet,ſed & affectus. Eſt item προηγούμενον αἴτιον, quod à procatarctico inſtruitur,uel quo præſente, ἀποτέλεσμα quoq́;,ideſt effectus adeſt. Sed redeo ad inſtitutum. Sympathiam quoq́; apud ueteres non Græcos modò ſed & Latinos,inuenias pro conſenſu quodam,qui plerunque inter res conuiſitur:ut quum Lucilius ait,

Luna alit oſtrea,
Implet & echinos,muribus fibras,& pecu addit.

Eadem quoque quæ creſcente luna gliſcunt,deficiente contrà defiunt,exſuctaq́; ſunt. Quanquam eſt & in quibuſdam antipathia:nam cepe(Plutarcho tradente)decedente luna reuireſcit ac congerminat,inareſcit autem adoleſcente. Proindeq́; Peluſiotas cepis abſtinere,quia ſolæ ex cunctis oleribus contra lunæ aucta & damna,uices minuendi & augeſcendi(ſicuti repetit etiam Gellius)habeant contrarias. Eleganter porrò & antipathiã promiſcere dicitur,qui pugnantia exq́; diametro diſſidentia componit,inq́; unam corporis molem cõpingit:ut ſi quis contrarias inter ſe conſarcinet auctoritates.

De monſtro mirabili ædito in Rhodiginis agris. De piſcium & ranarum pluuia. Item de infante Conſtantii temporibus nato. Monſtrorum ratio ex cæleſti diſciplina. Decani. Munifices dii. Caput III

EXſcribentibus nobis iſta,& elimatius leuigatiusq́; concinnãtibus,quæ pridem Patauii dederamus in literas. æditum in patrii ſoli uico,cui Sarzano nomen eſt,magnitudinis inuſitatæ monſtrum. Digna res eſt uiſa, quam hiſce libellis insererem,eo quidem procliuius,quoniam flagrante inteſtinis diſcordiis Italia,& intonante altius bellorum procella,quæ iam aliquot annis latè uaſtitatem dedit,uice prodigii habitum id eſt. Is uerò infans fuit biceps,multa in eo mira. Primũ quadrimeſtris magnitudo,membra omnia cum proceritate reſponſum habentia,abſoluta,amuſſitataq́;. Facies utraq́; ſimilitudinis propè indiſcretæ. In capitibus crines aliquanto longiores ac nigricantes. Inter utrunq́; caput ex collimitio humerorum tertia ſurrigebatur manus. Sed quæ aures longitudine non excederet,nec integra uiſebatur omnino. Reliquũ corpus prorſum bene compactum, ac citra ullam maculæ fœditatem. Natus eſt quinto idus Martias, anno nati Verbi milleſimo quingenteſimo quarto ac decimo. Poſtridie allatus Rhodigium eſt. Quia uerò uiſenda res erat,placuit mitti ad Hiſpanorum ducem,qui in proximo uicaria regis fungebatur poteſtate. Id uerò ut citra putredinis timorem poſſet obiri,exenterarẽ præmortuum neceſſe fuit. Inibi ergo mirum aliud,cor quidem ſimplex,ut aſſolet:at iecur duplex,ſicuti & lien. Nam in uiſcere hoc uiſam quandoq́; duplicationem uel in uno,credimus Ariſtoteli. Verum in hoc genus monſtris mira quidem,ſed naturalis tamen à peritis rerum afferri ratio ſolet. In quibuſdam uix,ſicuti quod Athenæi relatum monumentis eſt,piſcibus pluiſſe nonnunquam. Factum id in Chæroneſo etiam legimus,& triduo utiq́; continuo. Sed & in Pæonia & Dardania ranarum pluuiam contigiſſe(prodit Euſtathius)tanta multitudine,ut domus opplerẽtur, nedum uiæ. Nec aduerſus mali uim uſquam ſalutare compareret auxilium,præter quàm in fuga,quando nec aquis nec cibis uti licebat, irrepentibus inſilientibusq́; ranis in omnia,confirmat

quarto Bibliotheces hiſtoriã hoc genus etiam Diodorus. Quod ad infantem attinet, illud amplius ſciendum, unum'ne an plura ſint per coagmentationem, quod monſtriſ cum prodit animal, iudicandum eſt ex principii ratione: nam ſi cor pars eiuſmodi eſt, quod unum cor habet, unum animal eſt quod duo, animal item duplex coalitum propter conceptuum coniunctionem. Imperante Conſtantio legimus, æditum infantem ore gemino, dentibus binis & barba, oculis quatuor, auriculis duabus quidem, ſed breuiſſimis. Qui partus (inquit Marcellinus) rempublicam in ſtatum reclinaturam deformem, plane portendebat: nam portenta id genus comparent ſæpius, ſed rerum euentus uariarum indicant fere. Cæleſtium rerum ſtudioſi in partes diſtribuunt tres ſignorum ſingula, ſicut portio quælibet unum habeat decanum. Alii uerò ſcrupuloſius rem rimati, ternos deos decanis aſcribunt, & munifices nuncupandos cenſuere, uel ſynergos quoq;, ut ſignorum cuilibet nouem adſint munifices. Hoſce rurſum per infinitas ſecant numinum poteſtates. Ab iis porrò aſtruunt, caſus decerni repentinos: quin & monſtroſos hominum conſarcinari partus. Deinde Necepſo Aegypti iuſtiſſimus imperator, & optimus aſtronomus per ipſos decanos uitia omnia ualitudinesq; collegit, oſtendens quam ualetudinem quis decanus efficiat. Sciẽdum uerò, plenas dici partes in quibus decani fuerint inuenti. Vacuas autem, ad quas nunquam decanorum numerus accedit.

Super Agathocle adnotata quępiam. Curq; is gracculus ſit cognominatus: item triorches. Plutarchi labecula colluitur. De buteone aue. Gracchus, & Pulcher an flatilem admittant. Mihi cum flatili ſcribendum. Martialius Caracallæ occiſor. Philomelam dici, non philomenam. Caput IIII

Agathoclem Siciliæ tyrannum, qui tam moderatè, tamq; fortiter uidetur proſperiorem tuliſſe fortunæ afflatum, ut ſine fictili opere non ferè unquam cœnaret, ac miſceret opes, pauperiemq; ſimul (uti de eo cecinit Auſonius) ætatis primordio ab eminẽtiſſimis proditum hiſtoricis eſt, forma & corporis uenuſtate præeminẽtem, diu uitam ſtupri patientia exegiſſe. Proinde Timæus & ipſe hiſtoriarum conditor, illum dicit περὶ τὴν πρώτην ἡλικίαν κοινὸν πόρνον, ideſt primæuo ætatis flore ſcortum promiſcuum, impudentiſſimo cuique expoſitum: item mox κολοιὸν nuncupat καὶ τριόρχην. Eſt autem κολοιὸς gracculus, ſuper quo facetiſſimus extat Ciceronis iocus: nam à Pharſalica pugna quum aufugeret Pompeius (dicente Nonio quodam) ſupereſſe etiamnum aquilas ſeptem, immoq; nec dum eſſe deſpondendum. Rectè (inquit) moneres, ſi cum gracculis depugnandũ foret. Nec id minus factum quod in Ionia prodit Apoſtolius, Venetos Adriatico mari appoſitos ſub ſementis tempus ſolitos cum gracculis depaciſci, ut libis obiectis cum maza, quæ illis forent ligmata, ne ſemina refoderent omnino, uel legerent: ſtabantq; illi dictis legibus. Triorches uerò auctoribus Plinio & Ariſtotele De animalium hiſtoriis libro nono, genus accipitris eſt, à numero teſtium ſic nuncupati, cui principatum in auguriis Phœmonoe dedit, eum buteonem Romani uocarũt, familia etiam ab eo cognominata, quum proſpero auſpicio in ducis naui ſediſſet, ut Plinius ſcribit. Ego in gente Fabia id fuiſſe cognomentum, accipio. Nam ab Vrbe condita libro uigeſimotertio. T. Liuius M. Fabium Buteonem nominat. Meminit & in Fabio Maximo Plutarchus. Sed ibi mendum (opinor) inoleuit: nam ſcribitur modò Fabius Bulco. Græcus tamen codex, φάβιον præfert βουλεῶνα, quo tempore duos habuit reſpublica dictatores poſt Cannenſem ſtragem, M. Iunium, & hunc (de quo diximus) Fabium. Deniq; Buteonis oratoris mentio eſt Senecæ Controuerſiarum libro ſecundo. Triorchem apud Ariſtophanem inuenimus in Comœdia, cui titulus σφῆκες: ubi poetæ illius interpretes nil amplius aſcribunt, quàm ἔστι δὲ ὁ τριόρχης ὄρνεόν τι: eſt autem triorches auis quædam. Sed & in monumentis Sex. Pompeii ita legas: Buteo, genus auis quæ eo ſe alit quod accipitri eripuerit. Vaſtitatisq; eſt cauſa in his locis quæ intrauerit, ut bubo, à quo etiã creditur appellatus Buteo. Proinde ex hac auis natura uideri poteſt tyrannus cognomentum traxiſſe: niſi quis malit ab efferata libidine. Nam egreſſus Agathocles pubertatis annos libidinem à uiris tranſtulit ad fœminas. Traditur item quum eſſet perfun-

ctus

ctus fato,uxorem querulam flebilibus modis illud ſubinde ingeſſiſſe, τί δ' οὐκ ἐγώ σοι, τί δ' οὐκ ἐμοὶ σύ; quid non ego tibi,quid tu non præſtitiſti mihi? Cæterum,cur dictus κολοιὸς, ideſt gracculus?an ob latrocinia,& furacem naturam? Huic ſoli aui(inquit Plinius)furacitas auri argentiq́ꝫ præcipuè mira. Monedulam quoq; inde dictam grammatici interpretantur,quaſi monetulam,quòd ſurripiat monetas. Quanquam ſunt coliæ item piſces,dicti Theodoro monedulæ. Agathoclem uerò latrociniis incubuiſſe ante tyrannidem,hiſtoria teſtis eſt. Indeq; concedentem Syracuſas diu ſine fide fuiſſe,quoniam nec in fortunis quod amitteret,nec in uerecundia quod inquinaret,habere uidebatur. Sed enim quamuis in omne facinus ſemper fuerit promptiſſimus,non tamē uſquequaq; malus erat:nam & manu ſtrenuus fuit,& in concionibus perfacundus eſt creditus: quo nomine ab æmulis & inimicis gracculus item uideri poteſt appellatus: ueluti loquax magis eſſet,quàm eloquens,uti de Atilio Palicano pronuntiatum nouimus. Nam & Bacchylidem uellicans in Nemeis Pindarus,ut locululeium impendio, ac humilem,ſic ferè pronuntiat,

κραγέται δὲ κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται.

Dicitur enim κολοιὸς, ἀ κολῳᾶν, quod tumultuari nobis indicat,Euſtathio tradente: quia ſit auis obſtrepera,tumultuatrixq́ꝫ,ideſt θορυβητικὴ & κραυγαστική. Nam & eadem ratione Gracchum apud Romanos cognominatum legimus: quamuis apud Varronem obſeruatum ſit,Gracchum ideo nuncupatum,quòd eum mater menſibus duodecim in utero geſtaſſet, quia legitimum pariendi tempus eſſet ſupergreſſa. Proinde ex iunioribus quidam etiam bene doctus,ſine flatili ſcribendum cenſuit. Quod tamen,ni fallimur,forſan coarguitur pauciſſimis Quintiliani uerbis ex Oratoriarum inſtitutionum primo:nam de aſpiratione diſſerens inquit, Parciſſimè ea ueteres uſi,etiam in uocalibus,quum ædos ircosq́ꝫ dicebant:diu deinde obſeruatum,ne conſonantibus aſpiraretur,ut in Graccis & triumpis. Horum ſenſus uerborum qui ſit,perſpicuè(opinor) patet:nam Graccum triumpumq́ꝫ olim fuiſſe innuit ſcriptitatum,ſed id non fuiſſe perpetuum,quis(rogo uos,ſtudioſi omnes)nō peruidet. Triumpum'ne tempeſtate noſtra ſcribimus,an triumphum? Triumphum profectò,ſed & Gracchum conſimiliter:nam & in Græcis monumentis ita ſcriptitatum inuenimus, τριόμφον. In catholicis tamen Probi,ſic adnotatum animaduertimus:Quidam putant,inchoare dici imperitiſſimè: nam neq; poſt C literam H Latina uerba regunt,exceptis nominibus tribus,pulcher, orchus,lurcho:uel (ut autumat Seruius in tertium Georgicum) ſepulchrum. Pulcher item in Græcis inuenitur codicibus,ut apud Strabonem libro quartodecimo. In tantum falluntur,qui pulcer & ſcribunt & enuntiant. Quam tamen ſcribendi rationem inſequi uidetur Cæcilius Minutianus in libello De orthographia,quanquam inſigniter mutilato decurtatoq́ꝫ,ac prorſum uetuſtatis & incuriæ uulneribus confoſſo:in quo & illud adnotauimus,Mihi,cum flatili ſcribendum,ut diſparetur à uocatiuo mi. Scribit in Oratore ad Brutum Cicero,Quin(inquit)ego ipſe quum ſcirem,ita maiores loquutos eſſe,ut nuſquam,niſi in uocali aſpiratione uterentur,loquebar:ſic,ut pulcros, Cetegos,triumpos,Cartaginem dicerem:aliquando,idq; ſero conuitio aurium,quum extorta mihi ueritas eſſet, uſum loquendi populo conceſſi, ſcientiam mihi reſeruaui. Mihi uerò,inſertam habet flatilem , non natura,ſed ut hiatus declinetur: nam uti caſu patrio mei,ſine ſpiratili dicimus,ſic dandi caſu mii fuerat ſcribendum,ni auribus foret conſultum. Leonardus uerò Arretinus epiſtola quadam rationibus comprobare adnititur,addendum C quoq;,ut michi ſcribamus:quod non recipiunt doctiores. Preendo,citra flatilem ſcribi oportere,ſentit Terentius Scaurus. Eum nos quandoq; ſequuti ſumus:at Quintilianus ad ſua ſeruatum tempora prodidit,ut aſpiraretur ei uerbo. Sed ad inſtitutum. Puſillos item ſtatura, κολοιοὺς, ideſt gracculos,dici conſueſſe,in Ariſtophane uideor obſeruaſſe. Nam & auis hæc,minutula eſt, ut quæ tota ferè pennis conſtet. Imperante Antonino Caracalla inſedit obeliſco uociferabūdus gracculus,mirum dictu,ſucclamatum ab omnibus,ceu ex compoſito,Martiali ſalue,Martiali ab tempore multo te uidimus. Hæc autem non intelligenda eſt gracculi appellatio;ſed eius erat nomen,à quo interemptus eſt mox Antoninus. Et quoniam de orthographia mentio

HH 3 facta

Agathoclis ad uxoris dictum
Agathocles cur κολοιὸς dictus.
Gracculi furacitas.
Monedula auis unde.
Coliæ pisces.
Agathoclis uitia, et uirtutes.
Agathocles cur gracculus appellatus.
Atilius palicanus.
Bacchylides locululeius.
κολοιός .i. tumultuari.
Gracchi appellatio unde.
Gracchus an sine aspiratione scribendum.
Triumphum, et nō triumpum scribendum
Inchoare an recte scribat.
Pulcher an pulcer scribendum
Mihi, cum flatili scribendum
Mihi, an cum C scribendum
Prehendo, an sine aspiratione scribendum.
Gracculi qui.
Antonini caracallæ histor.
Martialius caracallæ occisor.

facta nobis,nec illud obiter negligendum , quòd publicum ferè peccatum eſt, Philo-
melam dici,non Philomenam,ſuffragante Pauſaniæ auctoritate,qui φιλομήλαν dicit.
Quod deniq; ad Agathoclem attinet,legimus,domum Syracuſis prope inſulam,quæ
ſexaginta lectorum indepta cognomentum eſt,quæq; Siculas ſuſtructiones uniuerſas
& magnitudine & elegantia ſtructuræ facilè anteibat,huius fuiſſe regis opus.

Nominum ratio recta quæ ſit. Quid ſit,quòd ſubſtantiam nomen dicitur ſi-
gnificare uel qualitatem. Item nominum interpretatio plurium. Onomato-
theræ qui dicantur. Menandrus. Menectates. Myſteria. Quintiliani locus
ex libro primo de Pythiis. Galbana. Allantes. Allantopolæ. Salſicopolæ.
De Bryſeide,ac Chryſeide. Caius unde dicatur. Gæus bos qui ſit. De Na-
uætho,& nauium incendio ab Troianis mulieribus. Cothones,uel Cothi.
Sios dici deos. Caput V

INter alia quæ diſertiſſimè apud Platonem & ſcientiſſimè quæruntur,no-
minum quoq; rationem in magna eſſe nouimus quæſtione. Id uerò eſt,
φύσει ἢ θέσει, quod eſt,naturâne an poſitu uim ſuam habeant. Placet au-
tem illi,poſitione quadam conſtare nominum rectitudinem,ſed non te-
merè tamen,& ut obtigit,uerum poſitionem ipſam de naturæ penu arbi-
tratur promi:neq; eſſe aliud nominum rectitudinem,quàm naturæ ipſi conſonam im-
poſitionem. Scitumq;,ac ad unguem factum putat nominum conditorem,qui per no-
men exprimat rei naturam:quippe rei organum eſſe nomen,nec fortè oblatum,ſed na-
turæ congruum,ut quòd res diſcernat & indicet naturam. In grammaticis item com-
mentariis Nigidius Figulus ſolicitè admodum & aſſeueratè,uerba eſſe naturalia ma-
gis quàm arbitraria colligit,feſtiuiter quoq; inferens,ac lepidè: Vos quum dicimus,la-
bias ſenſim primores emoueri,ac ſpiritum atque animam porrò uerſum intendi:quum
uerò Nos,neq; profuſo intentoq; flatu uocis,neq; proiectis labris pronuntiari,ſed hęc
quaſi introrſum reflecti. Cæterum, prius quàm ulterius in etymologicas excurramus
rationes,collibitũ eſt grammaticis inſcitiæ nubilo perſæpe obuolutis,ferre opem pro
uirili. A quibus ſi exſculpere pergas,quid ſit quod pueris nulla non hora intonant al-
tius, Nomen dici,quod ſubſtãtiam indicet aut qualitatem propriam uel communem:
hærebit (opinor) illis aqua. Verum ſcire conuenit, philoſophum Ariſtotelem, quum
ſciẽtiſſimè diſpiceret infinitam,miſcellamq; eſſe rerum uerborumq; diſparilitatem,uti
ordo conſtitueretur aliquis,decem prædicamentorum uolumen concinnauit:catego-
rias uocant Græci,quas eſſe primas intelligimus uoces, genera rerum prima ſignifi-
cantes. Nam quum infinitæ propémodum comperiantur res,infinitas eſſe item earum
uoces quibus indicẽtur,neceſſe eſt. Sed infinitorum cognitio,infinita eſſe nulla queat,
quoniam animo concipi haud ualeant:quæ autem eiuſmodi ſunt,nullius ſcientiæ cir-
cumſcribi cancellis creduntur:quippe infinitorum ſcientia nulla eſt. Proinde prædica-
menta conſtituens decem Philoſophus,in ea uocum alioqui infinitarum,ſeriem con-
iecit. Omnia nanq; in duas diſtinxit portiones:in ſubſtantiã,& accidens:quod nouem
contineri prædicamentis uoluit. Subſtantias autem tum primas intelligit,tum ſecun-
das. Et primas quidem eſſe dicit,indiuiduorum corporum ac ſingulorum:ſicuti Cice-
ro eſt,Socrates,Plato. Secundarum nomine,ſpecies accipit,uti eſt homo:uel genera,
quibus continentur ſpecies,ut eſt animal. Igitur ad unum ſubſtantiæ reuocantur no-
men,quæ ſunt infinita ferè,homo,lignum,animal,lapis,aurum,id genus alia. Acciden-
tia uerò hæc:quantitas,quæ bifariam intelligitur,quàm magnum,quàm multum:quali-
tas,ad aliquid, ubi,quando,facere,pati,habere. Poſtremò κεῖσθαι, quod eſt compoſi-
tum eſſe quodammodo,ut calefacere,ſtare,iraſci. His porrò comprehendi reliqua,di-
lucet:nam quum bipedale dico uel tripedale,ſex,quatuor,decem,lineam,ſuperficiem,
id genus innumera,in quantitatis ueniunt prędicamentum:at quum album,ſcientiam,
bonum,malum appello,nimirũ exprimitur qualitas:quod in categoriis item aliis con-
tingit omnino. Sed ad ſecretius nominum etymon uenio:ſiquidem facturum me ope-
præpretium arbitratus ſum , ſi parte hac potiſſimum, quid in hoc nomenclationis au-
cupio,mutis ex magiſtris compertum nobis ſit,appingere adortus fuero. Quando &
apud

apud Græcos huiuſce rei plerinq; ſtudioſi illuc prouecti demum ſunt, ut etiam Onomatotheræ dicerentur, ideſt uelut nominum uenatores, noua ſibi conſarcinantes uocabula, rerum intuiti proprietatem. Cuiuſmodi fuiſſe uidetur Siculus Dionyſius, qui uirginem uocabat Menandrum, quia μένει τὸν ἄνδρα, ideſt manet expectatq; uirum. Stylon uerò, ideſt columnam Menecratem, quoniam manet continetq;. Murum autem conceptacula, rectè dici myſteria coniectabat, quia mures ſeruent, quod τηρεῖν dicitur. Idem etiam bouem nuncupabat garotan: porcum uerò, Iacchum. Alexarchus quoq;, Vranopolin qui condidit, nomina ſibi conformauit, non audita multis: nam gallum, orthouoan dicebat: drachmã, argirida: chœnica, hemerotrophida. Sic & Atticus Herodes, lignum quod inſeritur rotis, trochopedam nuncupauit, quum per accliuia uectaretur: aliis epochlea uocantibus. Anchoram Sophocles etiam iſchada nominauit, quoniam nauem contineat. Sed nos eo quidem gratius iſta complectimur præcipuè, quoniam à Fabio proditum ſcimus, ſcrutaturum mille præceptorem acrem atq; ſubtilem origines nominum, ut quæ ex habitu corporis rufos longosq; fecerũt. Vbi erit aliud ſecretius, unde Syllæ, Burri? In quo præter ea quæ ex Macrobii Cœnis circumferũtur omnium ex chartabulis & gloſſematis, ſtudioſus cõmonendus lector eſt: eſſe qui Sillam dictum putent, à ſilo naſo, qui eſt ſurſum uerſus & repandus. Sed non ignorandum, à Græcis pariter & Latinis Syllam per Υ Græcum ſcribi, quod ex monumentis Sudæ perſpicuum eſt. Plutarchus tamen ita prodit, Ex corporis quoq; habitu denominationes ritè imponi ſolent, ut Silli, Nigri, Rufi, uerum etiam Cæci & Clodii. Sed & apud Græcos à forma imponi cognomina inuenias, ut Phyſconem, Cirrhippum. Phyſcam illi uocant inteſtinum craſſius, in quod farina inferciatur & caro, fiuntq; qui dicuntur allantes, παρὰ τὴν ἐπάλληλον τῶν κρεῶν, à carniũ congeſtione: unde allantopoles, qui etiam ſalſicopoles uocatur, uenditor id genus farciminis. Hinc reſtituitur egregiè Valerii locus libro nono capite primo, Ptolemæum prodentis Phyſconem cognominatũ: quanquam uulgò Phyſicum legi audio, uel Phytonem: ſententiam noſtram Strabone comprobante. Cirrhippum uerò, ab equis & cirrho colore dici puto. Cirrhum uinum legas ſæpicule apud Dioſcoridem & alios. Cirrhum, fuluum interpretantur, ideſt πυῤῥὸν, aut etiam igneum. Senecam Caſſiodorus putat inde duci, quoniam cui primo cognomentum id impoſitum, canus ſit natus; ſicuti de Numa Pompilio lectum eſt. Ad quod alluſiſſe Virgilium credunt,

Agnoſco crines, incanaq; menta
Regis Romani.

Quin etiam Tyrrhenum, à quo Tyrrhenia nuncupata, ab ineunte pueritia incanuiſſe, traditur fabulis: ſed ad egregiam indolem id Strabo referẽdum putat. Caium inuenio in Græcorum monumẽtis appellatum ab Italis & Tarentinis mercenarium, aut etiam rudem hominem ac planè brutum: quia à γέα, quæ terra eſt, deriuetur γάϊος & γάιος. Nam à γαῖα, inflectitur γαῖος: unde bos, γαῖος dicitur, uelut colonus: & γαιζῆται dicti Galatæ, qui patria excidentes terram quæſiere, quam incolerẽt. Panſam uerò idem Caſſiodorus, ab expanſis & porragineis capillis. Neruam, à fortitudine ueſtigii. Murenam, à neruoſo corpore. Galbam, à colore lurido dici opinatur: eſt enim (inquit) Galbeus, paſſeris nomen, luteis pennulis. Suetonius uerò ambigi ſcribit, cur id Sulpitiæ gentis factum cognomentum ſit. Quidam enim putant, eum qui ſit primò ita nuncupatus, inde appellationem duxiſſe, quòd oppidum Hiſpaniæ fruſtra diu oppugnatum, illitis demum Galbano facibus, ſuccenderit. Alii, quòd in diuturna ualetudine galbeo, ideſt remedio lana inuoluto uteretur aſſidue. Nonnulli, quòd præpinguis fuerit, quem galbam uocant Galli. Vel contrà, quòd tam exilis quàm animalia quæ in æſculis naſcuntur, appellanturq; galbæ. Quod de galbeo remedio Tranquillus ſcribit, ſciendum, tradidiſſe alios, galbeum ſiue calbeum dici armillas, quibus uterentur triumphantes, quibusq; ob uirtutem (ut Feſtus inquit) donarentur milites. Galbana uerò ueſtimenta erant delicatorum, quæ à uiris geſtari, mordaciter taxauit Satyricus poeta:

Cærulea indutus ſcutulata, & galbana raſa.

Inde apud Martialem galbanatus, & galbini mores, pro mollibus & ſupinis: nam tuni

Pene. Lamyrus quid,& diadema. De Caſandra & Achille pluſcula,& patria eiuſdem Phthia. Venox unde. Caudex, & codex. Excodicare. Ablaqueare. Regilliani hiſtoria. De Thetide nonnulla,bis. Caput VI

POrrò à uirtute quidã cognomina traxere,ut Euergetes & Philadelphus, auctor eſt Strabo:ne ſine capite (quod aiunt) rumuſculos corrogare uideamur,odorariq́; : quando,ut nunc eſt,non exarmatos licet cum ſciolis naſutioribus pedem conferre: Ptolemæum ex Aegypti regibus Philadelphum uocitatum,cognoſcendarum rerum fuiſſe perſtudioſum,& ex inſita corpori imbecillitate noui aliquid ſemper ſcrutari ſolitum,quo ſe & improſperam oblectaret ualetudinẽ. Philadelpho huic in principatu ſucceſſor fuit Euergetes,quum ipſe poſt Ptolemæum Lagi,qui Alexandro ſucceſſerat,obtinuiſſet imperium. Inter Aegypti reges fuit & ſecundus Euergetes,quem Phyſconem dixere. Fuit & Ptolemæus κεραυνὸς cognomento,ideſt fulmen,ex promptitudine audaciaq́;,ut tradit Pauſanias. A felicitate quidam etiam cognomina ſibi aſciuere,ſicuti teſtatur Eudæmonis appellatio: qua Baſſum ſecundum fuiſſe ornatum,uetus teſtatur hiſtoria. Vnum tamen hominum ad id æui felicis ſibi cognomen Syllam aſciuiſſe,Plinius auctor eſt,ciuili ſanguine ac patriæ oppugnatione adoptatum: quódq́; Metelli Pii fuiſſet amicus, ſicuti Plutarchi Apophthegmata teſtantur,& quòd Athenas non deleſſet. Scribit Alexandrinus Appianus,imaginem Syllæ,ex auro equeſtrem ante roſtra collocatam,addita ab adulatoribus inſcriptione eiuſmodi, Cornelio Syllæ imperatori fortunato. Sic enim (inquit) aſſentando appellabant,quòd in hoſtes feliciter depugnaſſet. Quod ablandimenti genus,ſtabile mox cognomẽtum eſt conſequutum. Sed ex decreto idem Venuſtum ſe appellari uoluit,quæ nũcupatio à felici non ita uidetur diſſentanea. Varios dici obſeruauimus,qui ſemine uario,ideſt è meretrice concipiuntur: nam & ſic appellatum Heliogabalum,auctor Lampridius eſt. Heliogabali uerò illi aſcitum cognomen,ab Heliogabali dei ſacerdotio,quem alii Iouem interpretantur,ſolem nonnulli. Nothum(inquit Pollux)ex peregrina dicimus natũ: hoc eſt,non ex legitimis nuptiis. Eum quidam Metroxenum item uocant. Latina caret appellatione,ut putat Cato,& eſt ab Quintiliano repetitum. Nuncupatur nothus,quia eo ſit exutus,quod diuinum cenſetur,ideſt legitimis natalibus. Νο ſiquidem,priuationem indicat,& θεῖον,diuinum. Nothias pecunias accipit Ariſtophanes,quæ notho ex paternis contribuuntur bonis ad drachmas mille: meminit contra Ariſtocratem Demoſthenes. Notha quandoq; peregrina ſimpliciter dici inuenias. Mores etiam pleriſq; extra iam dictos,uarias contribuere appellationes: ſicut mordacitas Ptolemæo Lamyri cognomentum inuſſit. Garrulum enim Græci Lamyrum uocant,ſed & comem facetumq́; & oblectabile ac amœnum,item ſtupendum: ut in Epigrammate,

βροτολοιγὸς ἔρως τὰ πνεύμονα τόξα βάλλει,
καὶ λαμυροῖς ὄμμασι πυκνὰ γελᾷ.

Athenienſis Diotimus Chone,ideſt infundibulum,eſt cognominatus: quoniam eo appoſito ori,inceſſanter infuſum hauriret uinum. Fuit & Oenotrorum ciuitas Chone,cuius libro ſeptimo meminit Strabo. Dicta uerò eſt,quoniam Aegyptiacè Chonen uocant Herculem,à quo in Italiam aduentante dicti creduntur Chones. Chone item fornax eſt: unde choneuomena,in fornace cocta uocantur. Xenarchus Rhodius,uti meminit Euphorion,ex bibacitate quam polypoſian dicunt,Metretes eſt cognominatus. Paulus quidam imperatoris Conſtantii tempeſtate,cognomen indeptus Catenæ eſt: quoniam eſſet (ut Ammianus inquit Marcellinus) in complicandis negotiis artifex dirus. Traianum ſenatus decreto eſſe cognominatum Optimum,ſcribit Dion. Quod in uno Scipione Naſica Plinius admiratur. Anticyram meretricem inde nuncupatam ferunt,quòd quum mentis emotæ furentibusq; diſcumberet: uel quòd medicus Nicoſtratus moriens,hellebori uim ei magnam reliquerit,aliud præterea nihil. Antiochum ex Macedonum regibus quendam fuiſſe Doſonem cognominatũ legimus,quòd multa promitteret,pauca impleret: nam δώσω, futurum eſt à uerbo δίδωμι, ceu diceretur Antiochus Dabo. Cuiuſmodi fuiſſe uidetur Athenienſium imperator Chares: cuius

mira

bis primum ſit connutritus,uerum ex infantia medullis animalium,mox & carnibus uenatu cōparatis,quum illi foret pædagogus Chiron. Chili mentio item Xenophonti eſt,ubi ex caſtris abiiſſe milites ſcribit, ἐπὶ χιλὸν, ueluti frumentatum dicas. Sunt qui(Euſtathio tradente)dici Achillem opinentur,quòd bello uictus triſtitiam immitteret. Alii,quòd Ilienſes mœrore confecerit:quo etymi argumento, L ſimplici ſcribendum arbitrantur,ſuccinente uel analogi ratione. Nam ſic Oileus dicitur,& Baſileus: id quod pluribus comprobat Lycophronis interpres. Illud obiter ſciendum, Achillis patriam dici Phthiam,quæ nunc Pharſala,à Phthia muliere,uel à Phthio Neptuni filio. Phthiæ puellæ meminit Aelianus,quam quum amaret Iuppiter, formam demutauit in columbæ ſpeciem. Sed & hoc opera item parerga enotaſſe,nil (puto) obfuerit: ſpongiarum genus tertium dici ab Ariſtotele ac Plinio Achilleum,quia(ut inquit Euſtathius)ſit robuſtiſſimum:ſicuti hordeum uocatur Achilleum,quod præſtantiſſimum, cuiuſmodi equis ſuis Achilles obiiciebat. Scribit Apollodorus Ligyron huic fuiſſe prius nomen,mox Chironi traditum eſſe Achillem nuncupatum. Alii Pyriſoon prodidere appellatum:puto,quia noctu mater Thetis infantem igne confouebat,interdiu litum ambroſia,ſic demum illi cōciliatura immortalitatem. Id quod aduertens Peleus altius inclamauit:at ad Nereidas inde digreſſa narratur Thetis,cui alioqui fuit inſitum,formam demutare. Quin & cum ea coiſſe primum creditur Peleus in ſepiæ ſpeciem conformata. Euripides Pelea cum Thetide ſemel coiſſe tradit,idq; in Sepiade promontorio,quod in Magneſia ſtatuit Plinius. Verum ut parte hac,ne ab iocis quidem abſtineamus,quum apud Regillianum mox imperatorem, fortè cœnarent milites,affuit & Tribunus Valerianus,à quo illata quæſtio,unde'nam credatur Regilliani nomen productum: & unus, A re,flexum opinor. At qui aderat fortè ſcholaſticus, grammatico more inflectere orſus eſt,Rex,regis,regi,regillianus. Succlamatum eueſtigio ab militibus uti eſt hominum genus,ad id quod cogitat præproperum, Rex ergo eſſe poteſt? & regere igitur nos poteſt? & à deo inditum huic nomen. Quid amplius? quum poſtridie publico ſe commiſiſſet,à principibus imperator eſt conſalutatus. Porrò L. Iulius tribunus plebis primus rogationem tulit,quot annos nati quenq; magiſtratum peterent caperentq;. Inde cognomen familiæ inditum,ut Annales appellarentur. Scitu uerò dignum illud eſt, à magni nominis auctoribus prætermiſſum: C. Fabium collegam in cenſura Appii Claudii,cui Cæco mox cognomen factum, Venocem fuiſſe nuncupatum ob indagine ſolerti conquiſitas Appię aquæ uenas,quæ M. Valerio Maximo, P. Decio conſulibus,inducta in Vrbem eſt,appellatione ab Appio eodem conciliata,Fabio ſe magiſtratu abdicante.

Super Euripide,& Archelao paucula,& Cylone. Plutarchi locus malè tralatus reſtituitur. Pulchritudo cur mirè afficiat unũquenq;. Omne pulchrum eſſe item bonum. καλὸν unde dicatur. Diotimæ præceptum. Quintiliani locus illuſtratur. Pulchritudinis ſpecies. Caput VII

EVripidem tragœdiarum poetam nobilem & ſcenicum philoſophum,uti ab Athenienſibus iactatum ſcimus: Archelao regi ſola uirtutis admiratione fuiſſe perfamiliarem ferunt,adeo ut in conuiuio,ubi aureo ſcypho donari ſe à rege quidam frugis nõ ſatis bonæ amplius deprecaretur,puero innuerit Archelaus,Euripidi poculum traderet: quumq; is uideretur etiam atq; etiam admirari, σὺ μὲν γὰρ ἅπαξ αἰτεῖν, οὗτος δὲ λαμβάνειν ἄξιός ἐστι καὶ μὴ αἰτῶν. tu quidem(inquit)qui petas,hic uerò quamuis non petens,dignus eſt qui capiat. Ardebat Euripides Agathonem formoſum uenuſtumq;,ſed iam adultiorem,nihiloſecius amplexabatur arctius amaſium, ſanabaturq;. Conuerſus ad amicos Archelaus. Ne uos (inquit)ulla teneat admiratio, τῶν γὰρ καλῶν καὶ τὸ μετόπωρον καλόν ἐστι. pulchrorum etiam autumnus pulcher eſt. In Alcibiade Plutarchus huius meminit ſententiæ,ut Euripidis. Verum,interpres ſenſum haudquaquam eſt aſſequutus, quando ſic transferre ſibi permiſit, Adultam hominis ætatem omnium pulchrorum eſſe pulcherrimam. quod ne ſomniauit quidem Plutarchus. Qui hoc dicit planè,non probari Euripidis dictum,aſtruentis, Omnium pulchrorum etiam autumnum eſſe pulchrum: nam in pau

in pauciſſimis eſt compertum, pulchritudinis gratiam, augeſcente ætate, non defloreſcere, quod Alcibiadi tamen elargita fuerat natura. Sed inſtitutum repeto. Id uerò in pulchritudinis dici applauſum uidetur, ubi tener quiſpiam eximium prætulit formæ ſplendorem, eundemq́ non adeo defloratum, ętate quamuis paulò grandiori, cuſtodit excellenter. Præclara equidem res, ac ſummis efferenda præconiis, ut quæ nulli non ſcienti ſtuporem iniiciat, quantumuis efferato alioqui, neminem non ad amandum alliciat. Nam & huius admiratione Cylon ſtatua honeſtatus ænea eſt, uti Pauſanias coniectat, quamuis tyrannidem Athenis affectaſſet: unde celebratum hiſtoricis, ac Thucydidi præcipuè κυλώνιον ἄγος. Sed unde'nam iſtud fiat? Ducimur'ne, ut Veneriæ affectioni deſeruire formam exactiorem opinemur? Abſit, etiam ſi plerıq́ in eam fœditatem feruntur præcipites. Et Euripides, arbitror, collabebatur. Sed quid nos afficit tantum? Principio eſt quiddam primo intuitu blandius ſenſui ſe patefaciens, idq́ animus apprehẽdens, familiariterq́ agnoſcens ſuſcipit iucundè, & quaſi accommodatiſſimum approbat & amplectitur. At uerò in turpe ſi incidat, ſeſe recipit, & uelut abhorrens ob diſcordiam reſpuit reſilitq́. Exiſtens nimirum anima id, quod naturaliter eſt ac prope, & ſecundum eſſentiam in rerum ordine præſtantiſſima, quandocũq́ aſpexerit cognatum quiddam, cognatiq́ ueſtigium congratulatur & ſtupet, referturq́ in ſeipſam, ſuiq́ recordatur atq́ ſuorum. Anima nempe rationalis proximè pendet ex mente diuina, & pulchritudinis ideam ſibi illinc impreſſam ſeruat intus. Cui quod congruit, tanquam ſibi patriq́ cognatum libenter amplectitur. Congruit autem ea in corporibus forma, quæ ad ipſam ideæ normam examuſſim compoſita eſt. Omne uerò pulchrum, inquit Proclus, etiam bonum eſt: pulchrum amabile ſuapte natura eſt, quandoquidem externa pulchritudo diuinæ pulchritudinis imaginem ferens, eſt amabilis, primoq́ aſpectu ad ſe mouet animos: quod confirmatur in Phædro. Re enim uera, καλὸν, ideſt pulchrũ dicitur, ſiue διὰ τὸ καλεῖν, quia prouocet animas, ſiue διὰ τὸ κηλεῖν, ideſt quia permulcet intuentes: ſicut ἀγαθὸν dicitur, ἐφ᾽ ὃ πάντες θέουσιν, ad quod omnes currimus. Certè ſecundum naturam eſt amabile, quo fit, ut ad pulchrum amantem ducere amor dicatur. Quicquid autem eſt amabile, eſt & appetibile, quando eſt amor appetitus quidam etiam uehemens. Omne uerò appetibile bonum item eſt, aut boni faciem præſtat. Demonſtratum uerò in Menone eſt à Socrate: Fieri non poſſe, ut qui malum quale ſit, nouerit, ipſum appetat. Appetibile itaq́ omne bonum eſt, ac ſiquidem appetibile ſit principaliter: bonum quoq́ principaliter erit. Sin minus, apparens appetibile. Quod igitur eſt bonum, eſt & pulchrum. Quamobrem amatoribus pręcipit Diotima, ut poſt occurſantem ſenſibus pulchritudinem, ſe ad pulchritudinem actionibus, officiis, ſciẽtiis inſitam transferant, atq́ inibi amatorium animæ oculum uehementer exerceant. Deinceps uerò ad intellectum, ibiq́ pręcipuam diuinamq́ pulchritudinem latè dominantem ſpeculentur, tanquã ipſum re uera pulchrum in anima uigeat. Nam quid ſit in nobis uirtute & ſciẽtia pulchrius? aut quid rurſum ignorantia & uitio turpius? Quoniam uerò pulchritudo intellectuale munus creditur, inde ſolos allicit cognoſcentes: cognoſcentes (inquam) ſiue intellectuali poteſtate aliqua, ſiue uiſu, ſiue auditu, qui ſenſus rationi plurimum ſubſeruiunt. Et quia citra cognitionem, quæ illuſtrare iudicium ualet, ingenerari amor nequit: hinc aperitur latius illud Quintiliani ex primo Oratoriarum inſtitutionum: Id (inquit) in primis cauere oportebit, ne ſtudia qui amare nondum poteſt, oderit, & amaritudinem ſemel præceptã etiam ultra rudes annos reformidet. Duplex porrò pulchritudo eſt: incorporea, & corporea. Et quemadmodum corporea rurſum eſt duplex: altera quidem, in his quæ uidentur: altera, in his quæ audiuntur. Sic & incorporea duplex: in intellectu una, in anima uerò reliqua. Intellectualis lucis pulchritudo, præcipuè ab ea quæ uidetur in lumine, uelut imagine, nobis repræſentatur. Pulchritudo rurſus animæ in harmonia quodammodo conſtitutæ, ab illa quę auditur, harmonica pulchritudine tanquam imagine, ritè refertur. Verum, ſicuti oculus ut ſolem uideat, debet eſſe, fieriq́ ſolaris: ſic tu ipſam inſpecturus pulchritudinem, quæ diuinus ipſe intellectus exiſtit, ſequeſtra te à materia, ſenſum ſeclude, abdica interim rationem quoq́, intellectualis eſto, atq́ intellectus primò tuus, deinde diuinus.

Quo pacto à corporea fugiendum pulchritudine. Qui plurimum terrena mirentur & ament. Caput VIII

Collibuit autem ad hæc pertinentia inſigniter magni Plotini uerba ſubſcribere, quæ & diuina ſunt, & Chriſtianæ religioni conſentanea in primis, quando equi (ut dicitur) Acarnici inſtar hic inter Platonis ſectatores longè ſupereminet, nec tanto nomini indignantur cæteri, quos philoſophicum magis oblectet pancratium, quàm athletarum, uelut nani aſſurgere. Hic ergo, ubi uelut ex auguſtiore oraculo, corporea hæc, eſſe diſſeruit imagines & umbras & ueſtigia, eſſeq; ad id confugiendum, cuius hæc ſimulacra ſunt, altius iam intonans, Abeamus (inquit) hinc, amici, in patriam dulcem confugientes. Sed quænam fugiendi ratio? & qua uia ueneficia Circes & Calypſus deuitabimus? Hoc quidem & ſi perobſcura, Vlyſſis fabella ſignificat, quæ illum fingit manere nolentem, quãuis ſpectacula illi oculis iucunda occurrerent, ac cætera quæ ſenſus oblectant, promitterẽtur. Patria uerò noſtra ibi eſt, unde uenimus: ibidem quoq; pater. Quænam igitur claſſis? & quæ fuga? Haud ſanè pedibus eſt fugiendum: pedes enim ab alia in aliam paſſim ferunt terram. Neq; rurſus equos ad uehendum, neq; naues ad nauigãdum huius gratia parare debemus. Immo uerò hæc cuncta dimittere, nec proſpicere quidem, ſed uiſu corporis clauſo, alterum pro hoc uiſum aſſumere atq; ſuſcitare. Quem habent quidem omnes, utuntur uerò pauci. Oculus autem intimus eſt ratio contemplatrix. Intellectus autem animæ proprius eſt huius oculi lumen. Intellectus uerò diuinus, eſt luminis huius lumen. Ipſum deniq; bonum eſt lux, paterq; luminum. Anima itaq; quum oculum ab exterioribus prorſus auertit, ſubitò ad intima conuertit lumina atq; lucem, euaditq; non luminoſa ſolũ, ſed lumen. Animæ uerò (inquit Proclus) quæ ob peruerſam educationem à ſuperno decidere lumine, alioqui amatoriam nactæ naturam, in pulchritudinis incidentes ſimulacra, ex pulchritudinis ueræ ignorantia corporeas admirantur formas, & amant. Sicuti enim apud Plotinum defluxus mentis facit aſtutiam, atq; ſapientiæ portio lapſa ſophiſticam producit, ſic & amoris munus in peruerſum prolapſus ſuſceptaculum, uitam efficit intemperatam atq; tyrannicam. Diuinorum cõtemplatores inde nunquam diſceſſuros, aſtruit Plotinus, Iamblichus & Porphyrius animos etiam noſtros ad ſimilem poſſe beatitudinem peruenire, ſignificant. Hinc in ſacra lectum pagina eſt, Non commouebitur in æternum qui habitat in Hieruſalem. &, Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſeculum ſeculi laudabunt te.

Plotini uerba, christianæ religioni consentanea. *Quo pacto a corporea fugiendum pulchritudine.* *NOTANDVM.* *Vlyssis fabella* *oculus intimus ratio contemplatrix.* *Intellectus an[imæ]* *Intellectus diuinus.* *Animæ cur plurimum terrena mirentur, et ament.* *Astutia unde oriatur.* *Sophistica unde proueniat.* *Locus in sacra pagina illustratus.*

Platonicorum laus. Pulchritudinis commendatio, cum muliercularum ſugillatione. Iuuenalis illuſtratur, & reſtituitur Plutarchi locus ex uita Catonis Vticenſis. Certamina de pulchritudine. Tenediatũ uenuſtas præſignis. Chryſophori mulieres quæ intelligantur. Item certamina muliebris temperantiæ & œconomiæ. Caput IX

Atqui Plinius ait, Magna pars ſtudiorum amœnitates quærimus. Tu uerò (dicat aliquis) ſubinde neſcio quos permoleſtos obices, ac uelut moramenta ingeris, quæ multa tranſcurrendi auidos nimio plus ſufflaminare ac præpedire uideantur. Equidem non eam inficias, rapi nos interdum tranſuerſos illius ſciẽtiæ ſublimitate, ſimul & ſecretiore rerum dignarum cura. Sapit enim ea ſchola θεῖον quiddam, hoc eſt diuinum. Quo afflata mens, uix à lectione reuelli poteſt. Cæterum, iam ad hiſtoricam conuertemur iucunditatem, atque illud appingemus primum, ueteres pulchritudinem adeo admiratos, ut Gorgonem propter eximiũ uenuſtatis decus, mentis inopes, ac prorſum ſtupidos reddentem ſpectatores, in ſaxa eos deformare, fabuloſo confinxerint inuolucro. Huius porrò boni ea barbararum gentium animos contemplatio cepit, ut earum pleriſq; tantæ ſit maieſtati corporis dignitas, uti magnorũ operum non alios capaciores putent, quàm quos eximia ſpecie donare amplius naturæ potentia inenarrabilis dignata ſit. Quin & formoſiori occurriſſe cuipiam, omen cenſebatur præſtantiſſimum: at deformi, inauſpicatiſſimum. Nam & imperator Adrianus ex Mauri occurſu, ingruere ſibi extrema, concepit. Ad quod ſpectare Iuuenalis illud Satyricum, facilè contenderim:

Plinij sententia. *Platonicorum laus.* *Gorgonis allegoria.* *Pulchritudinis cõmendatio* *Formosi occursus, boni ominis habitus, deformi, inauspicatissimi.* *Adriani Imp. superstitio ex mauri occursu.*

Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

Illud item Apuleii ex Apologia ſecunda iactatur plerunq;, Virgo formoſa etſi fuerit oppidò pauper, tamen abundè dotata eſt: affert quippe ad nouum maritum animi indolem, pulchritudinis gratiam, floris rudimentum. Iam illud Homericum quis non legit?

ἕκτωρ εἶδος ἄριστε,

Hector forma præſignis. At quum dicit idem, δύσπαρι εἶδος ἄριστε, ideſt, ó male Paris ſpecie præcellens: tacitis uelut ambagibus innuere uidetur, à ſugillatione fœda haud eſſe procul, quibus pulchritudine ſpecioſius bonum adſit nullum. Tanto fœdioribus muliercularum pleriſq;, quibus unum modò eſt inſtitutum, una cura, corpus excolere, ac longa formam quærere deſidia, ornare crinem, & alienis capillis turritum uerticem ſtruere, ut inquit Hieronymus. Nam & inde Plautus duas eſſe res ſcribit, quæ nũquam ſatis exornari poſſunt: nauem, & fœminam. Sed inde reſiliendum, ne quis raucas putet nos, & alienæ obrepentes famæ prorſum arrodere, quod in uitalia mox ſit corriuandum: ſi Plutarcho prius opem tulerimus fœde mutilato in codicibus Latinis, & Catonis Vticenſis uita, ubi parte ultima de filio agitur eiuſdem, qui in Cappadocia apud Marphadatem diuertens uxorem, quam is Pſychen appellabat, corrupit: unde exiit iocus (inquit) Porcius & Marphadates φίλοι δύο, ψυχὴ μία, ideſt amici duo pſyche una. Item generoſus ac illuſtris Cato, βασιλικὴν ψυχὴν ἔχει: erat quippe regulus Marphadates. Apud Tenedum Troianis adiacẽtem inſulam, eſſe omnium quotquot ſint, mulieres ſpecioſiſſimas, in Aſiæ periplo ſcribit Nympbodorus. Alicubi & de muliebri pulchritudine certamina legimus propoſita, ſicuti in Cereris Eleuſiniæ feſto prope Alpheum, ubi uictrix Herodice apparuerit primo. At quę in certamen prodeunt mulieris, chryſophori nuncupantur. Chryſophorum autem Dioſcoridi electrum eſt. Idem apud Eleos factitatũ, Theophraſtus ſcribit; peragiq; iudicium libatione ſolenni conſueuiſſe. Arma quoq; fuiſſe uictorum præmia, quæ Palladi mox dicarentur, ut Leuctrico placet Dionyſio, Victorem tæniis auguſtiorem factum deducentibus ad templum amicis, pompæ quadam imagine. Adiicit Myrſilus, coronam dari myrteam conſueuiſſe. Illud multo clarius certamen, quod in quibuſdam inſtitutum locis de muliebri temperantia & œconomia, idem nos docuit Theophraſtus, præcipuè uerò inter barbaras gentes.

De Euripide quæpiam haud inuenuſta. De Græco penu præcerpta potiſſimum. Scandia quid. Eſterincæ canes, uel trapezei. Palinthus. Caput X

QVoniam uerò Euripidis facta paulò antè mentio eſt, ſuccurrit nunc quod apud magnum auctorem de eodem obſeruatum, parti huic adglutinabimus. Dignum quippe ſcitu eſt, Euripidem oris graueolentia laboraſſe plurimum, quam Græci uocant τὴν τοῦ στόματος δυσωδίαν. Id ei obiectum quandoq; à Decamnicho Archelai aulico. Excanduit poeta maledicto grauius, quàm opinaretur quiſpiam. Sed eſt genus irritabile uatum. Querelas apud regem depoſuit. Is uerò, ut qui Euripidem amplius amaret, illiq; afficeretur plurimum, Decamnichum permiſit, in quem pro arbitrio plagis deſæuiret. Qua tam inſigni iniuria accepta, bilem nõ ſubſtrinxit Decamnichus, ſed in Archelaum graſſantibus ducem ſe præbuit, ac necis illius cauſa exſtitit grauiſſima. Porrò de tragœdiæ ratione in libro De poetica Ariſtoteles diſſerens, cuius ſit proprium in aduerſam deſinere fortunam, hoc Euripidi teſtimonium reddidit. Hinc (inquit) maximè nobis licet cõiectare, in certaminibus ſceniſq; pulcherrimas exactiſſimasq; eas uideri tragœdias, quæ ita diriguntur. Et Euripides, tametſi in aliis non concinna utitur œconomia atq; diſpoſitione: eſt tamen poetarum omnium tragiciſſimus. Apud Græcos item ab ordinis prauitate dici inuenias, στρεψίμαλλον τὴν τέχνην Εὐριπίδην. Fuit uerò Euripides hic Mneſarchi, quem Mneſarchidem uocant alii, & Clitus nobiliſſimæ fœminæ filius. Quidã uerò, ut Theopompus, & in noſtris literis Maximus Valerius poetæ matrem λαχανοπώλιν fuiſſe produnt, ideſt olera uenditaſſe, in primiſq; ſcandicem, ſicuti commeminit Plinius, & Ariſtophanes in comœdia, cui titulus ἱππεῖς, aſtipulari uidetur. Quin & Euripidem ipſum σκανδικοπώλην inuenias cognominatum. Scandia uerò in Cytherorum inſula

nauale

Iuuenalis locus illustrat. / *Pulchritudinis commendatio.* / *Mulierculas suggillatio.* / *Nauem, et Fœminam nunquam satis ornari posse.* / *Plutarchi locus restitut.* / *Psyche catonis filio amata, atq; inde iocus.* / *Marphadatis reguli historia.* / *Tenedi mulieres pulcherrimæ.* / *Muliebris pulchritudinis certamina.* / *Herodice.* / *Chrysophori, quæ.* / *Chrysophorum quid.* / *Muliebris temperantiæ, et œconomiæ certamen.* / *Euripidem oris graueolentia plurimũ laboraße.* / *Decamnichi scomma.* / *Tragœdiæ proprium.* / *Euripides cur poetarum tragicißimus Aristoteli dictus.* / *Euripides cur στρεψίμαλλος.* / *Euripidis parentes.* / *Mnesarchides cur Euripides.* / *Euripides cur σκανδικοπώλης dictus.* / *Scandia quid.*

nauale fuit,quod ex Pauſania diſcimus. Legitur & σκάνδεια galeæ ſpecies. Ferunt natum Euripidem, die quo Xerxem Perſarum regem Græcia nobili prælio uicit. Qua ex cauſa putant nonnulli ſic nuncupatum,quoniam in Euripo depugnatum ſit. Pictor fuit prius, mox Prodici ſophiſtæ auditor. Moribus fuiſſe narratur iniucūdus & triſtis, ſubinde figens terram obſtipo capite,cuiuſmodi homines σκυθρωπούς Græci uocant. Hinc certè μισογέλως eſt nuncupatus,ueluti qui riſum foret exoſus. Creditur quoq; in mulieres odio fuiſſe præcipiti,& inde dictus Miſogynes:ſiue quia natura eſſet talis,ab horreretq; à mulierū cœtu:ſiue quòd duas habuerat uxores ſimul,quum id decreto ab Athenienſibus facto,ius eſſet. Quarum matrimonii quum pertæduiſſet,muliebri ſexui bellum indixit. Cuius rei in Theſmophoriis quoq; teſtis Ariſtophanes eſt. A canibus deniq; proſciſſum interiſſe,ferè omnes tradunt,ad locum Bormiſcum,de montis Bormii nomine appellatum in Macedonia. Canes eas ſcribit Stephanus,nūcupari ab Indigenis Eſterincas,ſed ab Homero trapezeas, hoc eſt
κύνας τραπεζῆας πυλαωρούς. Iliados χ. De poetæ ſepulchro, morte obita,euariat hiſtoria. In Macedonia id ſtatuit Plinius:monſtrari Athenis,Pauſanias ſcribit,ſed ἱερόν: nam inquit, τέθαπται ἐν μακεδονίᾳ. Strabo etiam in Argiuorum foro,& Palinthum quoq; nūcupatum refert:ſed cenotaphium fuiſſe poſtremum hoc item,facilè peruincitur,quando de Macedonico hiſtoria conſtantior agnoſcitur. Tragœdias adortum ſcribere tradunt,natum annos duodeuiginti. Adiicit Philochorus in tetra quadam Salaminis ſpelunca ſolitum ſcriptitare. Porrò Euripidis excellentiam in poetica,id priſca ætate atteſtari eſt uiſum,quòd mortuo iam & condito in Macedonia prope Arethuſam,ſepulchrum eius tactum de cælo eſt. Eo mirabilius uiſum, quod ad id æui mortalium contigiſſet nulli,extra quam Lycurgo,quem diis chariſſimum piiſſimumq; intelligi uoluere annales. Euripides porrò tantæ auctoritatis Ciceroni fuiſſe memoratur,ut ſingula eius uerba ſingulas eſſe ſententias exiſtimauerit. Sicuti illud,à Platone item repetitum,
τίς οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν μέν ἐστι κατθανεῖν, τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν;
Quis nouit,an uiuere quidem ſit mori,mori autem uiuere? Lucianus Sophocleos uerſus putat plus habere grauitatis. Euripidi ineſſe leuius quiddam,tanquam omnino tragici cothurni princeps ſit Sophocles,ut qui planè excoctus ſit,pluſq; medullarum habeat,quàm corticis. Euripidis porrò illud eſt,Solem auream eſſe glebam:poſitum uerò id in fabula Phaethonte,quod ab Anaxagora inſinuatum uideri poteſt, qui lapidis è ſole caſum prædixiſſe narratur. Poſtremò adnotatu non indignum,Euripidem penultima pronuntiari producta Sidonio Apollinari,illo phalætio:
Orcheſtram quatit alter Euripidis.
Apud Ionem quoque id ipſum inuenias,
χαῖρε μελαμπετάλοις Εὐριπίδη ἐν γυάλοισιν.
Sunt qui corripiant tum Græcè tum Latinè,ut in eo,
Nulla ætate tua Euripides monumenta peribunt.

Perſarum legati quo pacto ab Alexandro dimiſſi. Soles duos,neq; item regna duo patitur mundus. Cælum quis furnum dixerit,homines autem carbones.

Caput XI

Alexandrum Macedoniæ principem,& Orientis debellatorem tradit hiſtoria,dum orbis terrarum affectaret imperium,ingenti animo Perſarum regi Dario indixiſſe bellum. Quo tempore is audaciam iuuenis reformidans,ſimulq; uirtutem admiratus præcelſam,nec ſanè publicam,ob idq; ſibi fatalem quodammodo præſagiens,quibuſcunq; modis incumbens exitium euadere commoliebatur,miſſisq; ad hoſtem legatis, primum auri uim magnam illi obtulit,alia item eximia. Quod uerò potiſſimum,Aſiæ imperiū portionibus æquis cum eo ſe diuiſurum,repromiſit. Ea quum forent audita Parmenioni,inter Alexandri amicos prępotenti,Accepiſſem(inquit)ſi Alexander eſſem. Et ego per Iouem(inquit) ſi Parmenio forem. Iuſſit uerò legatos Dario ita renuntiare. Neq; mundum ſoles duos, neq; duo ſumma regna,ſaluo terrarum ſtatu,poſſe concoquere. Id uerò ex eminentiſſi

mi regis,omniũ capacis,æſtuantisq; anguſto in limite mundi magnifica prolatum ſententia,prouerbii faciem habet,ac ueteri confirmatur apophthegmate bracteato,quod & paſſim iactatur,Regnum non patitur duos:propter illud poeticum,

Omnisq; poteſtas impatiens conſortis erit,
Nam ut eſt apud Ennium,
Nulla ſancta ſocietas,nec fides regni eſt.

Solem uerò duplicem quo pacto terra patiatur,quæ multis partibus ne unum quidem ferre ualet? Præſtò ſunt clariſſima naturæ indicia. Cur enim partitis uicibus anni brumalis abſcedit? Nempe ut noctium opacitate terras reficiat,exuſturus haud dubiè,& ſic quoq; exurens quadam in parte,tam excellens eſt eius magnitudo,tam incomparabilis uis. Quo argumento Hipponi philoſopho irrepſit,ſicut in fabula cui titulus πανόπται, Crates ſcribit,ut ueluti furnum eſſe cælum diceret,homines uerò carbones.

Solis deſcriptio,& cur dicatur Phaethon. De Eridano. Ouidii locus reſtituitur. Solis magnitudinem non rectè metiri Epicurum argumẽto oculorum. Sol cur oriens aut occidens maior uiſatur,& remotior. Virgilius illuſtratur. Diſcus & ſolos quid,& abacus. Solis curſus per zodiacum. Anni ratio, & biſexti. Signorum zodiaci inæqualitas. Dodecatemorion. Caput XII

SYdus uerò hoc,tantæ(ut ſic dicam)maieſtatis Plato, quod Speuſippus edocuit,ita definire uel deſcribere uidetur: Sol,cæleſtis eſt ignis,qui ſolum ab ortu ad occaſum ab eiſdem aſpici poteſt,animal ſempiternum,aſtrum animatum,diurnum ac maximum. Certè ab inſigni claritate nobili epitheto ab Homero illuſtratur & Sophocle, ἥλιος φαέθων, ideſt ſol phaeton:quanquam & Solis filius,ſicuti commeminit Pauſanias quoq;:quem & Eridanum antea uocatum nouimus,quæ & fluminis eſt apud poetas(ut putat Polybius) appellatio in Italia:quem & Theſſalia & Attica,ut credit Cæcilius Minutianus Apuleius. Quem tamen haud ita eſſe in cælo,rentur nonnulli, quia minus in hanc horam ſit omnium celebratus aduocatione. Phaethontis incendii meminit in libro De mundo Ariſtoteles,ſiue is fuerit Theophraſtus:ſed ita,uti delapſas cælitus flammas intelligat, quibus ad occaſum totæ combuſtæ regiones ſunt: Scribit Sophoclis interpres, equorum ſolarium alterum dici Phaethonta. Ex iis eorum retegitur uanitas,à quibus carmen interpolatur Ouidianum. Eridani in Attica Hiliſſum influentis meminit Pauſanias quoq;. Sed ad ſyderis redeo maieſtatem,quæ quoniam ueteribus credita eſt diuina,proinde religioſius,dum percutitur fœdus ab Agamẽnone,aduocatur apud Homerum,ut fœderum cuſtos & inſpectrix omnium. Hinc Bithynos ſcribit Arrianus,iudicia ex aduerſo ſolis exercere ſedentes conſueſſe. At enim ſunt,qui tam amplæ poteſtatis ſydus oculorum metiantur argumentis,& animi coniectura ſcrutentur. Sed uanitas multis coarguitur indiciis. Immenſum eſſe conſtat,Plinius inquit:quia arborum in limitibus porrectarum in quotlibet paſſuum millia umbras paribus iaciat interuallis,tanquam toto ſpatio medius. Epicuri ſcholæ ſunt,quæ ſtatuũt ea magnitudine eſſe ſolem,qua uidetur. Cæterum,non peruidiſſe illos,quanta inde conſequeretur abſurditas,admiratione dignum. Si enim(inquit Cleomedes)in cæleſtiũ orbium contemplatione,tantus ſit ſol,quantus apparet,profectò multę ſimul in ipſo magnitudines erunt: ſiquidem exoriens & occidens maior uidetur. Porrò non apud omnes eodem exoritur tempore:nam quum ſit globata ſpecie terra,aliàs apud alios oritur & occidit & medium cæli tenet. Quamobrem quum accidat,eũdem apud alios oriri,& apud alios in medio cæli exiſtere,ſimul & maior & minor fiet:maior uidelicet,quibus oritur:minor,quibus eſt in medio cæli hora eadem:quod utiq; in eo abſurdiſſimum planè cenſeri debet. Horum nanq; effectuum ratio ea promitur à ſcientiſſimis:Maior (inquiunt) nobis ſol exoriens & occidens uidetur: & minor,in cæli conſtitutus meditullio:propterea quòd in orizonte per aerem denſiorem & humectiorem,ipſum uidemus. Eiuſmodi nanq; eſt uicinus terræ,aer. In medio autem cæli,quia in puriore cernimus,emiſſus ab oculis ad ipſum radius non reflectitur,quod in alio contingit ſitu. Argumento ſunt,quæ in aqua uiſuntur,grandiora corpulentioraq;:nam & ex puteis altioribus ſol

conſpectus

conſpectus id ipſum patitur. Eiſdem porrò rationibus colligitur, cur in medio cæli ſol conſtitutus nobis uideatur propior, oriens uerò aut occidens remotior. Hęc ſiquidem aeris efficit qualitas: in humectiore nanque craſſioreque conſpectus longius abeſſe creditur, per purum uerò interuallo uidetur propinquiore. Proinde, inquit Poſidonius, ſi fieri poſſet, ut per parietes alia'ue ſolida corpora, ut de Lynceo prodit fabula, ſol conſpiceretur, multo amplior ſe nobis ingereret, & ampliore diſtare interuallo crederetur. Viſum porrò inſigniter falli, indicio eſſe poteſt colorũ ſubinde in ſole mutatio, quòd aeris affectio facit. Adde, quòd quum à montis cacumine occîdit aut oritur, præ ſe fert nobis ſpeciem cacumen tangentis: propterea doctiſſimus poeta,

Iamque iugis ſummæ ſurgebat lucifer Idæ. Et alibi,

Tibi deſerit heſperus Oetam.

Solis corpus orbemque inuenio diſcum quandoque dici: quanquam uocabuli huius notiones uariæ ſunt admodum. Nam eſt eo nomine pertuſus orbiculatus lapis, quem exercitii gratia iactare ſolebant plerunque: quòd ſi ferreus fuiſſet, ut docet Euſtathius, nuncupabatur ſolos: ſicuti in Theriacis cõmeminit Nicander quoque. Scribit & Tryphon in quinto De Helloniſmo, ut retulit Ammonius: unde apud Vitruuium, ſtatuas in foro ſurrectas legimus, diſcos tenentes. Idem alibi ſcribit in Horologiorum ratione, hemicyclium excauatum ex quadrato Beroſum inueniſſe. Scaphen, ſiue hemiſphærium Ariſtarchum Samium: qui etiam diſcum excogitarit in planitie, ideſt aream, non cauo ambitu, ſed plano: habebat lapis hic in medio lorum, quo circumageretur. Eſt & nomenclatura eadem uas apud Dioſcoridem, lenticulam Latinè poſſe dici arbitrantur eruditiores. Pro lapide corriuatur ἀπὸ τοῦ δίκω, quod βάλλειν, ideſt iactare ſignat. Obſeruatum & illud, ſolis latitudinem ſcienter abacum dici, eadem qua diſcus notione. Cæterum, apud Macrobium in Cœnis libro primo, eſſe uidetur abacus luſoria tabula: Quem diem (inquit) omnes plerique abaco & latrunculis conterunt. Illud fuerit parergon: in ſignorum ſingulis ab ſole menſem confici, ac horas undecim ferè, uti ſcribit Theon. Quippe in parte qualibet diem abſumi, addito etiam momento. Baſſus Arati interpres tricenis diebus ab ſole tranſcurri ſigna tradit, deniſque horis ac ſemiſſe, ideſt horæ dimidio. Hinc ſemiſſis incremento diem confici unum quarto quoque anno, biſexti nomine, ex quadrantibus conſurgentem. Hoc ideo adieciſſe, non inſuper eſt uiſum, quoniam Plinii tollitur obſcuritaș ex libro ſecundo: Inde ſolis, inquit, meatum eſſe partium quidem trecentarum ſexaginta: ſed ut obſeruatio umbrarum eius redeat ad notas, quinos annis dies adiici, ſuperque quartam partem diei. Nec illud tranſiluero quod item ſcribit Theon, Signa ſingula nõ complecti ex aſſe partem zodiaci duodecimam, ſed deficere nonnulla, uelut in Ariete ac Cancro: redundare aliqua, uti Scorpium & Virginem. Hinc inaudias quandoque, ab dodecatemorio ſignum cenſeri diuerſum: quia ad libellam non fiat reſponſus. Adnotatum uerò Columellæ libro duodecimo, Solem biduo calendis Maiis unam tenere particulam.

Falſo Epicurum opinari, aſtra quum oriantur, accendi, quum occîdant, extingui. Caput XIII

SEquitur & deliramentum alterum ex eiſdem propagatum ſcholis, quippe talpis cæcior Epicurus, qui tamen unus primuſque hominum ueritatem inueniſſe uideri uult, Aſtra quum oriuntur, accendi: quum occîdunt, extingui aſtruit, perinde ac ſi quis diceret, quum homines conſpiciuntur, naſci: quum non uidentur, mori. Quo quid abſurdius? Potuit certè uel ſola fulgore clariſſimo luna commenti uanitatem retundere. Quo enim modo, extincto in occaſu ſole, fulget ipſa noctu? aut quo modo deficit in umbram incidens terræ, antea ſplendicans, aut quo pacto egreſſa umbram rurſus nitet, non exiſtente ſuper terram ſole? Aut qua'nam ratione ſol tam eximius, tamque omnium maximè mirus, ubi extinctus fuerit, denuo renaſcitur? Arbitror Hiſpanica fabula delinitũ, hanc alteram profudiſſe uanitatem. Ab illa ſiquidem gente demanauit, ſolem in Oceanum mergi: quumque mergatur, quaſi candens ferrum ſonum ædere: propter quod & Satyrus dixerit,

Audiit Herculeo ſtridentem gurgite ſolem.

Hoc uerò quî fieri poſſit: quum portio cæli quælibet ex æquilibrio à terra diſtet: Hæc ſunt, quæ ſacra Epicuri ſcientia excogitaſſe memoratur, exagitata abundè, exſibilataq́ Cleomedi in eo quem paulò antè aduocauimus libro. Verum, nos ab iis iam ad iucundiora dictu ſtilum conuertamus.

Solis præcipuæ laudes. Briarei allegoria. Archimedis laus. An fatendum ſit, ſolem calere. An cælum ſit igneum. Parhelia, & anthelia qua contingant ratione. Caput XIIII

Solis præcipuæ laudes, et uariæ ex diuersis appel-lationes.

Platonis opinio de sole.

Solem quippe ipſum Plato ipſius boni conſpicuū filium nominauit. Credidit quoq́ eſſe ſolem, perſpicuam Dei ſtatuam in hoc templo mundano ab ipſo deo poſitam. Hunc ueteres (ut Plotinus ait, & Plato enuntiarat prius) uenerabantur ut deum. In ſole, priſci gentium theologi omnia gentilium numina collocarunt: quod quidem Iamblichus & Iulianus Macrobiusq́ teſtantur. Deniq́ quiſquis non uidet, ſolem in mundo imaginē eſſe, uicariumq́ dei. Is certè noctem nunquam conſiderauit, nec ſolem ſuſpexit exorientem, neq́ item illius animaduertit munera, nec Areopagitę Dionyſii monumenta unquam adiit. Hic ut diſertiſſimè ſcribit Plinius, cæli triſtitiam diſcutit, atque etiam humani animi nubila ſerenat. Hic ſuum lumen cæteris quoq́ ſyderibus fœnerat, præclarus, eximius, omnia uidens, omnia etiam exaudiens, ut princeps literarū Homerus credidit in uno eo. Nobiliſſimus quoq́ ueterum theologorum Orpheus ita canit,

Solis laus ex Plinio.

κλῦθι μάκαρ, πανδερκὲς ἔχων αἰώνιον ὄμμα,
Τιτὰν χρυσαυγής, Ὑπερίων, οὐράνιον φῶς.

Et paulò pòſt,

ὄμμα δικαιοσύνης, ζωῆς φῶς, ὦ ἐλάσιππε
μάστιγι λιγυρῇ τετράορον ἅρμα διώκων.

Orphei de sole dictum.

ideſt, Audi beate, æternum habens omnia intuentem oculum: Titan, aureo nitens fulgore, Hyperion, cæleſte lumen: iuſtitiæ oculus, uitæ lux, ó equorū agitator: flagello ſtridulo quatuor horarum agens currum. Theologi ueteres (Proculo tradente) dicebant, reginam omnium iuſtitiam è medio ſolis throno per cuncta propagari, omnia dirigentem, ueluti ſol ipſe omnium ſit moderator. Iamblichus ex Aegyptiorum doctrina ſic fermè colligit, Quicquid adſit nobis boni, adeſſe ſolari poteſtate, uel ab ipſa tantum, uel etiam ſi ab aliis, id quidem uel à ſole abſolui, uel à ſole per alia. Eſt quoq́ ſol elementalium uirtutū dominus, luna uirtute ſolis domina generationis. Ideo Albumaſar, per ſolem (inquit) & lunam omnibus uim inſinuari. At de humana mente Epicharmus, Iſthic eſt de ſole ſumptus ignis, ideſt ſol eſt (inquit Varro) iſq́ totus mentis eſt. Moſes cæleſtium dominum in die ſolem arbitratur, nocte lunam, quaſi nocturnū ſolem. Marcus Tullius ſolem ueneratur ut ducem & principem ac moderatorem luminum reliquorum, mundi mentem & temperationem. Heraclitus, fontem cæleſtis lucis nuncupauit. Phyſici etiam, cor cæli. Id enim in æthere ſol eſt, quod in animali cor. Cuius id proprium, ne unquam ceſſet à motu. Sunt & qui ætheris oculum nūcupent ſolem. Sed & Centimani Briarei nomine hunc ipſum nonnulli ex Græcis intelligunt, qui multis uelut manibus inferna diſponat, efficiatq́. Nam & Archimedem, qui à Græcis de ingenii fertilitate πολυμήχανος nuncupatur, quoniam uno impetu numeroſas excuteret ſagittas, ab iis quos percuſſiſſet ἑκατόγχειρα cognominatum, ſcimus. Plerıq́ ex Platonicorū ſcholis, in ſole mundi animam conſtituiſſe uidentur, quæ ſphæram ſolis totam implens, per globum illum quaſi igneum, tanquam cor, effundat radios, ueluti ſpiritus inde per omnia, quibus uitam, ſenſum, motum uniuerſo diſtribuat. Hinc fortè promūſe aſtronomorum placita, ſicut deus ſolus intellectualem animam nobis tribuit, ita ſub ſolis modò influxu eam mittere, ideſt quarto duntaxat menſe poſt conceptum. Porro ex ſolis poteſtate, quæ diem cum nocte librat tunc, circulus ab ariete productus in libram Mineruæ, ideſt ſapientiæ iuſtitiæq́ circulus apud Aegyptios nuncupari ſolet. Sed nec temperabo mihi parte iſta, quin protinus plauſibile ingeniorum inuentum appingam. Quippe excogitatum ſolertiſſimè eſt, in ſoleeniteſcere imaginem diuinæ Trinitatis miram. Inibi ſiquidem tria quædam uiſitari, diſtincta pariter & unita: primum quidem naturalis animaduertitur ipſa fœcunditas, ſenſibus noſtris prorſum occulta: deinde

Quicqd adest nobis boni, adesse solari potestate.

Per solem, et lunā omnib' uim insinuari.

Sol, cæli cor.

Cordis proprium.

Sol, ætheris oculus.

Briarei allegoria.

Archimedes cur πολυμήχανος.

mundi anima in sole constituta.

Mineruæ circulus quid ægyptiis.

In sole trinitatis imaginem eniteſcere.

deinde lux eiuſdem manifeſta,ex ipſa manans fœcunditate,ipſiq; æqualis ſemper:poſtremò eſt ab utroq; propagata calefactoria uis,penitus utriſq; par. Cęterum parte hac ex Platonici diſertiſſimi doctrina commonendi diligenter ſumus:non eundum infitias,cælum ſolem'ue eſſe calidum:ſed uerius negandum,eſſe urens. Nec dicamus,ſolis lumen ſola repercuſſione calefacere,ſed ſola comburere. Nam lunæ radii repercuſſi nihil calefaciunt,quum in ea uirtus(ſicuti pleriſq; uiſum)aquea dominetur. Calefaciunt autem ſolis radii ſalubriter pro ignea ſolis uiuificaq; natura. Quòd ſi ingerat aliquis, motu tardiore minus calefacere lunam , tarditatem emendare propinquitas poteſt, ut aliquo modo calorem afferre poſſit ipſa quoq;,ſi repercuſſu propagatur calor. Si uerò æſtum eſſe ignis dicant genuinum,occurrendum,quo minus alienæ promiſceatur materiæ.eo urere minus. Aſtruēdum uerò planè,eſſe lumen ignis proprium. Quippe quo purius,eo lucidius. Largitur calorem,at non largitur lumen,utpote ingenitum & proprium. Etenim ſi abeat ignis,abit & lumen. Vbi uerò ait Plotinus,potiſſimam ignis actionem eſſe calefactionē,intellige ignis elementalis cōmixtiq; actionem. Nam præcipua cæleſtis ignis actio,ea eſt quæ cæleſtis animæ præcipuam refert actionem,ideſt intelligentiam. Eſt porrò cæleſtis ignis æqualis,quietus,& aſtrorum naturę accommodatus præcipue. Dogma deniq; Platonicum eſt,nec ab aſtrologis improbatum,lucem in cælo eſſe ſenſum. Proinde radios paſſim ex luce protendere,ſingula perſentire eſt, ſentiendoq; facere,& faciendo ſentire:quando nil uel ſub terra latet,quod non ſentiatur inde,latentibus ubique radiis. Alioqui non generarentur etiam ſub terra cæleſtia. Erunt fortaſſe,qui motus argumento,igneum minimè uideri cælum,colligere enitantur,quoniam in ambitum circumagatur,igne in ſurrectum tendente:ſed attendant,obſecro,rationis fallaciam. Si cæli pars aliqua(demus enim poſſe hoc perfici)à toto ſecluſa diuulſaq; in mundi ſitu aliquo conſtituatur,repentè in arrectū ſuſtolletur ea,patriam mox repetitura,quanquam cælo circumagi ſit proprium. Nam & terra,ſi à centro externa ui aliqua ſeuocetur, ad ima protinus naturæ ſuæ nutu reclinabitur,etiam ſi propria ſit ei quies. Motus rectus,ubicunq; reperiatur is,non tam intimus genuinusq; eſt, quàm reditus in naturam. Adde,quòd ignis,quum ſuapte ui mobilis perpetuò ſit,neceſſario in orbem mouetur:nam hic finem omnino neſcit,quod in recto nequit contingere. Cæli ſubſtantia (inquit etiam in libro De deorum natura Phurnutus) πυρώδης ἐστὶ, ſicuti argumento ſol eſſe poteſt: item aſtra reliqua,unde & mundi pars ſuprema æther nuncupatur, ἀπὸ τοῦ αἴθεσθαι: etiam ſi ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν, uerbi uim deflectant nonnulli,quod eſt ἐοικὼς φέρεσθαι. Alibi auctor idem:Sicuti nos(inquit)ita & mundus anima continetur. Ea uerò Iupiter nuncupatur,qui uniuerſis creditur dominari,quoniam omnibus ſit cauſa uitalis. Eius domicilium cæleſte traditur,quia inibi principalis uigeat mundanæ poteſtas animę. Nam & anima noſtra eſſe ignis planè aſtruitur. Digna porrò quam minimè tranſilias,Hexaemeri primo Ambroſii ſententia:In terra(inquit) ignem comperies,qui ex lapidibus ac ferro excutitur frequenter:& in cælo,quum ſit ignitus & micans fulgentibus ſtellis polus. Quin Magnus item Baſilius in tituli eiuſdem libro: Sunt(inquit)qui ſoli calorem haud inſitum tradant,ſed ex motionis emergere celeritate. Verum ſententia hæc ueritatis cancellos egreditur. Quoniam uerò ſolem Græci helion uocant,inde nuncupari inuenio parhelia,quæ (uti tradidit Theon) eſſe nubes rotundas Poſidonius cōmonuit,in ambitu ſolaris luminis,ex quo & ſplendorem mutuatæ illuſtrentur,ſicuti luna:& inde nominis ratio. Vt uerò globentur,materia indigent denſa & multa. Quo argumēto ad Euxinum pontum uiſuntur frequentia,rarius autem in Græco tractu. Hyemem uerò liquidò præſagiunt. Arbitratur Ariſtoteles parhelia eſſe utiq; emphaſin , uerum citra hypoſtaſin omnino. Sunt qui anthelia uocent quoq;. Venti frigidiore perflatu addenſatur nubes,ut radiis excipiēdis fiat idonea:unde & uentorum eſſe prognoſticum cecinit Aratus. Oriente porrò ſole,uel ad occaſum properante,cooriuntur parhelia:quòd ſi ab ſeptentrione uſitationem faciant,Boream prænuntiant:ſi ab meridie,Auſtrum.

Cælum item eſſe ignem in quo tria ſint, calor,lumen,uitalis humor. Tollitur ex Plinio obſcuritas,item Martiano & Ariſtophane. Obiter de argento,quod uiuum dicunt. Caput XV

Solem, coelumue calere an fatendum.
Lunæ uirtus qualis.
Ignis proprium.
Ignis cœleſtis actio.
Coelum an ſit igneum.
Terræ proprium.
Aether quid, et unde dicatur.
Iupiter, mundi anima.
Ignis in coelo et terra quomodo deprehendat.
Helios.
Parhelia quæ, et ubi frequentia.
Anthelia quæ.
Ventorum ex nubibus prognosticon.

CAelum porrò eſſe ignem, colligi ex Platone tota (quod dicitur) facilitate poteſt. Nam ubi Moſaica myſteria ſic habent, In principio creauit Deus cælum & terram: Plato ait, Deum primò ignem feciſſe, ac terram: ignem nimirum intelligens præcipuè, cælum. Nam in mundi fabrica utrunque perpendit extremū, uidelicet ſtructuræ medium ſiue centrum, & circumcurrens cælum, cuius ambitu reliqua contegantur omnia: nam cætera, horum gratia interſita pernoſcuntur. Sed attendant (quæſo) ſtudioſi omnes, quæ mox ſubnectentur, ut Plinii & Capellę Felicis locus Gordiano implicatior nodo explicetur latius, dum à Platonicorum ueſtigiis, ne unguem quidem latum reuellimur. Totam utique cæli molem eſſe calidam, liquet: quia ignis tota eſt. Id quod ſublimitas coarguit, mobilitas & lumen, calor quoq; (quanquam occultus) omnia confouens. Calor autem ampliſſimus ſpatio nullam patiens uiolentiam familiarem habet humorem. Nam ſicuti cæli anima, uita conſtat & intellectu ac motu, ſic & in cælo tria recognoſcūtur hæc: calor, tanquam uita: lumen, intellectus uice: uitalis humor, perinde ac in anima uitalis motus. Nec ſanè aliud eſſe humorem cenſueris, quàm agilitatem quandam ad motum. Proinde cęleſtis ignis non eſſe modò colligitur calidus, ſed humectus inſuper, ideſt liquidus, fluidus, agilis atq; lubricus & lenis ac blandus. Nam ſiccitas non ferè citra rigiditatem fuerit, & quidem aſperiorem, cuiuſmodi etiam acrius induxerit frigus. Auerroicum illud ex libro De cælo, Platonicis calculum adiicere creditur, Cæleſtia nulla frigus inferunt, ſed calorem omnia. Quæ uerò frigus conciliare opinemur, ea eſſe quæ caloris inferant minus. Sententiam huiuſmodi comprobant ferè Abraham & Auenazra, ſtatuentes, Saturnum dictitari frigidum, qui calorem inferat noſtro remiſſiorem. At Vitruuius matheſeos non imperitus, eſſe ſtellarum alias temperatas ſcribit, alias feruentes, etiamq; frigidas: ea ex cauſa, quòd ignis quilibet ſuperna petit: quo fit, ut ſol æthera ſuperiorem radiis exurens candentem efficiat, Martis argumēto. Saturni uerò ſtella, quòd eſt proxima extremo mundo, tangitq; congelatas cæli regiones, uehemens inde frigus concipere creditur. Sed hæc ille uiderit. Cæleſtis uerò proprietatis, ſi quod in rebus noſtris exēplum aliquo modo ualeat excogitari, non temerè fuerit aliud, quàm argentum, quod ab indeſinente motu uocant officinæ uiuum, in quo uegetus calor cum humore multo, ſed tenaci, motum ingenerat quietis neſcium. Quòd ſi ſubtiliorem & diaphanam lucidamq; adhibueris naturam, habebis & cælum. Scribit tamen Meteorôn quarto Ariſtoteles, Quæ tametſi aqua conſtent, plus tamen aeris retinent, haud concreſcere, ut oleum, argentum uiuum. Ex iis iam (opinor) infertur lux multa Plinii uerbis ex Naturalis hiſtoriæ ſecundo uolumine: Eſſe innumeras ei effigies animalium rerumq; cunctarum impreſſas: nec, ut in uolucrum notamus ouis, læuitate cōtinua lubricum corpus, quod clariſſimi auctores dixere tenerum, argumentis indicatur. Martianus uerò Felix Capella, Lunarem (inquit) circulum ingreſſa Virgo conſpicatur globoſum quoddam, tenerumq; corpus, & ſuperni roris leuitate compactum, inſtar ſpeculi prænitentis. Sed in Timæo item Plato, Lenem prætereà (inquit) hunc globum extrinſecus undiq; expoliuit, nec immeritò ſumma cum æqualitate tornauit. Ex humoris uerò cæleſtis ſimilitudine, qui agilitatem ſignat, ut antea eſt expoſitum, Ariſtophanes Nebulis Socratem irridens illum ita inducit loquentem,

ἀλλ' ἡ γῆ βίᾳ ἕλκει πρὸς αὑτὴν τὴν ἰκμάδα
τῆς φροντίδος.

ideſt, ſed ui (inquit) terra ad ſe pertrahit humorem curæ. ubi interpres, ἰκμάδα, ideſt humorem, τὸ νοητικὸν intelligit τῆς ψυχῆς, ideſt animæ intellectualem potentiam: ſed cur ſic, id uerò dicere ſuperſedit.

Peripateticæ rationes, ſolem ſtellasq; non eſſe igneas. Caput XVI

CAeterum, quia diu iam Platonicorum rimamur arcana, introſpiciamus parumper, & Peripateticorum pomœria, quę multum tempeſtate noſtra & nominis & auctoritatis indepta late dominatur, & in naturæ maieſtate principatū ſibi uendicant. Promemus autem, ac in ſinum, hoc eſt commodum uertemus noſtrum, quæ à Magno Alberto ſecundo Cæli comprobata

Coelum eſſe ignem
ignis pro coelo.
Pliniij. et Martiani cap. obscuritas illustrata.
Coeli anima tribus constat
Tria in coelo recognoscuntur Calor. Lumen, uitalis humor.
Humor quid.
Celestis ignis calidus et humectus.
Saturnus cur frigidus dicatur.
Stellarum uarietas.
Saturni stella cur frigida
Argenti uiui motus.
Pliniij et Martiani loca.

probata nouimus, Caliditatem uidelicet ac lumen non uideri idoneas cauſas, cur ſol & ſtellæ dicantur igneæ. Neq; enim caliditas prouenit ſemper ex proprietate naturæ, ſed ex motu interdum, & aliquando ex radiorum reflexione ad locum unum: ut in quibuſdam manifeſtum eſt ſpeculis, & probat Euclides in Perſpectiuæ tractatu. Porrò luminoſa corpora ſunt multa, quæ tamen eſſe ignea, non audeas aſtruere, ut contingit in putrefacta quercu. Quinimmo igni accidit quoq; non lucere, ſi ſimplicior fuerit ac purior: ſicuti euenire (Alexander ſcribit) in locis prope Aethiopas. Adde, quòd non ubiq; calorem motus inducit, ſed in iis dũtaxat corporibus, quæ à motu diſſolui queunt per partium attritum. Quia enim partes diſſoluuntur, rareſcunt amplius, quàm formæ aeris uel aquæ uel terræ congruat: inde ad ignem diſponũtur & calorem. Si uerò corpus fuerit eiuſmodi, ut motu diſſolutionem non recipiat, quale eſt cæleſte corpus, tunc nec calor ualet, nec ignis induci. Motus autem ad hæc perficienda non alius eſt quàm localis, & præcipuè motus is qui eſt quaſi uita quædam exiſtentibus omnibus: cuiuſmodi eſt cæli motus. Proindeq; uiuifica qualitas eſt calor: letifera frigus, quia abſcindit & ſiſtit motum. Quánam uerò ratione aſtrorum motus calorem gignat, ſecundo Cæli ſic ſtatuit Ariſtoteles: ἡ δὲ θερμότης inquit ἀπ' αὐτῶν, καὶ τὸ φῶς γίγνεται παρεκτριβομένου τοῦ ἀέρος ὑπὸ τῆς ἐκείνων φορᾶς, πέφυκε γὰρ ἡ κίνησις ἐκπυροῦν καὶ ξύλα καὶ λίθους καὶ σίδηρον, εὐλογώτερον δὲ τὸν ἀέρα. hoc eſt, calor autem ab ipſis & lumen gignitur, aere inceſſu illorum attrito: aptus enim natura motus eſt incendere ligna, lapides, ferrum & aerem eo magis. Patet porrò quod dicimus, ἐκ τῶν φερομένων βελῶν, ideſt ex ſagittis impetu excuſſis uehementiore: ſic enim incenduntur, ut μολιβδίδες, ideſt plumbeæ laminæ colliqueſcant. Quod tamen ipſum non ita accipiendum, tanquã ſagitta excalfacta aerem quoq; ita afficiat, ſicuti uidetur intellexiſſe Simplicius, ſed diuerſum potius, ut inquit etiam Thomas. Nam excalfactus aer motu, ſagittam ita incendit: quod Alexander & ſenſit & docuit: ſed hoc in ſtellis uſu uenire nequit. Neque enim illæ per aerem feruntur, ſed in ſphæra longè ab aere ſequeſtrata. Ideoq; non incenduntur ipſæ, nec caleſcunt ullo modo, tum etiam quia externam non recipiunt impreſſionem. Aer uerò circulari ſubiectus corpori caleſcit neceſſariò ex illius præceleri motu, quo non ignis modò illi proximus concitatur, ſed aer ad eam uſque partem quam pertingunt montes, ut ex cometarum motu datur intelligi: quod ex Meteororũ primo colligitur. Ne uerò caloris ſit æqualitas quacũq; anni parte, cauſa in ſole eſt euidens, quum quando incendit is hemiſphærium noſtrum, tum quando altiora zodiaci ſcandit, ſitq; capitibus noſtris propior. Quum uerò Ariſtoteles ait, ab aſtris gigni lumen, non intelligendum (inquit Thomas) de lumine ignis generati ex motu, cæterum de lumine quod à ſtellis producitur, quatenus entia ſunt actu lucida. Duplex ergo (inquit) cauſa eſt caloris ex cæleſtium corporum ui in inferioribus: altera ex aeris motu tantum, quem efficit cæleſtis corporis ambitus. Cauſa uerò reliqua eſt lumen, quod quidem excalfaciendi uim habet, quia eſt qualitas actiui primi alterantis (ut hoc utar uerbo) hoc eſt cæli, directeq; producit qualitatem primam corporum inferiorum, quæ eſt calor. Quia uerò ſolare lumen exuberantius eſt, inde fit, ut ab eo potentius proueniat calor. Reliqua uerò ex proportione, adeo ut lunæ lumen etiam excalfaciat. Cui ſententiæ ſubſcribit Ariſtoteles, ubi De animalium partibus diſputat: Noctes (inquiens) in plenilunio eſſe calidiores, propter lunæ lumen: unde contingat, piſces ad aquarũ commeare ſuperficiem. Sed comprobat & Auicenna, ubi plus ſit luminis, ibi uerò plus eſſe & caloris. Hinc Hippocrates ait, Aerem nocturnum, ſtellarum luminibus ſubtiliorem fieri, & calidum aliquantum, generationiq; & uitæ accommodatum.

Solem, et stellas non esse igneas.
Caliditas unde proueni[at] aliquando
Igni accidere etiam no[n] lucere.
Calor cur qualitas uiuifica[,] frigus lethifera.
Astrorum motus qua ra[ti]one calorem gignat.
Simplicij error.
Stellas non incendi, nec calescere.
In plenilunio cur noctes calidiores.
Pisces cur in plenilunio ad aquarũ commeant superficiem.
Aeris nocturni ratio.

Beſſarionis ad idem ſententia. Qui ſint antiſtii gradus. Anthion quid. Anthele. Anthelion. Solis inter planetas locus. Cur ſolis frater Titan. Meganira. Deſpœna, ideſt δέσποινα quæ ſit. Virgilii locus declaratur. Limbum pro zodiaco accipi. De Lyceo monte pulchra. Iuppiter ubi & à quibus ſit educatus. Agno fons, mirandæ naturæ. Lycęus Iupiter. Lycæa ſacra. Antra cur dicata diis. Mithra. Mithriaca ſacra. Caput XVII

Verum

VErum ab hiſce altioribus ad humiliora remeandum, ſi prius Beſſarionis appoſuero ſentẽtiam,uiri meo quidem iudicio ſcientiſſimi ac prudentiſſimi, & in Platonicis rebus ſummè exercitati,non relictis porrò paucu lis, dignis cura. Is igitur libro primo aduerſus calumniatorem Platonis ita ex interprete,ſicuti receptum iam aduerto,ſcribit.Et ſi(inquit)cælum Plato ex igne conſtare affirmat,quatenus ſcilicet uiſibile eſt,& ex terra,quatenus tangi poteſt,ſtellasq́ ex omnibus quatuor elementis compoſitas.Non tamen hæc ita eſſe exiſtimat,ut quæ generationi & corruptioni obnoxia ſint, corpus immortale conſtituant:ſed ex igne cælum eſſe,quia corpus æthereum lucidum eſt. E terra,quia ſenſui occurrit.E mediis,quia mediorum præcipuam recipit rationem.Quod ne Ariſtoteles quidem(inquit)inficias iret,cæleſtia ſcilicet corpora conſtare ex his ſummitatibus elementorum,quãdo & ipſe cælum eſſe ſtatuit uiſui tactuíq; obnoxium,quod animatum quoq; & animal eſſe,ut Plato cenſuerat in libro De cęlo affirmauit:Nos enim(inquit) perinde ut de animalibus,iſta conſideremus.Hæc tot tantaq́; de ſole cæloq́; habui quæ dicerem,ut ſtudioſos hiſce humanioribus implicitos ſtudiis cogeremus quodammodo uolentes altiora quandoq; ſuſpicere,nec pati uitam ſordeſcere ſitu quodam poeticarum fabularum,quas ipſas nec profundius excutiẽdas opinantur,quamuis ſub illis inuolucris ſæpe lateant ſenſus mirandi.Sed in iis hebetius ita plerunq; conſeneſcunt, ut inde auulſi noctuinis oculis conſpiciant cætera. Quod minus profectò facerent,ſi diſcere aliquando potuiſſent, quæ genuina ſint eius ſcientiæ,quam humanitatem uocant.Nos exſequemur reliqua propoſiti,ſi illud item monuerimus,Hipparchũ,& certatim ferè ueteres omnes, gradus eos in quibus ſol conſtitutus dies diebus & noctes adæquat noctibus, antiſias nuncupaſſe, ueluti dicas, ex aduerſo æquales. Antiſcios apud Meroem æquinoctiali ſubiectam circulo dici populos,Marcellinus ſcribit,quoniam ſole ad nos commeante,illorum umbræ noſtris contrariæ iaciantur,inq; aduerſum decidant,ideſt læuorſum,noſtris in dextram procumbẽtibus perpetuo. Anthion uerò aliud eſt:nam eo nomine nuncupatur in Bœotia puteus,ubi à Proſerpinæ raptu ſediſſe Cererem ferunt,uetulæ imagine prælata.Quo nomine uelut Argiua à Celei filiabus deducta ad matrem eſt.Putei auctor Pamphus,ideſt πάμφως. Non longè à puteo uiſebatur Meganiræ ſacellum,quam fuiſſe Celei uxorem,ac Triptolemi matrem, Græcis credimus.Anthelen uocant paniculæ florem in harũdinibus,qui auribus creditur infeſtus,ac omnino exſurdare:quod prodit Dioſcorides.Anthelion porrò floſculum indicat Græcis. Sed & illud obiter adnotarimus, limbum apud Varronem ſcitè prorſus de zodiaco dici:quum in Menippæis ſatyris inquit,

Per quam limbus pictus bis ſex ſignis
Stellimicantibus,altus in obliquo æthere lunæ
Bigas acceptat Poſthumi,cui ſeplaſia fœtet.

An uerò inter planetas medius collocari ſol debeat.An mox lunam conſequatur,agitatum diu inter cæleſtium rerum ſtudioſos & philoſophos quoq;.Aegyptiorum placita à luna principem ſanciunt.Mediana illi ſyderi aſcribentibus Chaldæis,quod ipſum & Ptolemæus ſtatuit.Theon uerò probabilius habet,ſupra lunam ſtatim locari,& id nec à præceptore Ptolemæo quem enarrabat, ueritus diſſentire quod Plato comprobat & Ariſtoteles.At Moſes Aegyptius ſitum planetarum,& ordinem incertiſſimum uideri pronuntiauit.Ammianus Marcellinus libro uiceſimo:Quum ſol(inquit) ac lunaris globus aſtrorum omnium infimi,comitatu parili obtinentes circulos proprios, ſaluaq́; ratione altitudinis interiectæ iunctim locati,ad dimenſiones uenerint,ſi contigua præſtrinxerint ſpatia,dilutior erit defectus.Sed nos quod polliciti ſumus cæleſtibus relictis,noſtræ memores infirmitatis terrena pergamus expẽdere.Si illud ex Marcellino eodem adiecero item,poſt ea quæ iam ſunt dicta, ſolem quandoq; ideo exiſtimari geminum,quòd ſurrecta ſolito celſius nubes,æternorumq́; ignium propinquitate collucens,orbis alterius claritudinem,ceu è puriore format ſpeculo. Proinde addamus ex Pauſaniæ theſauris illud quoq;,Titana creditũ ſolis fratrem,regionem ad Aſopum,ſicuti ferunt Indigenæ, habitaſſe primum, & ab eo dictam Titanen. Verum,uti

ſ ego(inquit)cenſeo,uir ſagax fuit Titan,& temporũ anni obſeruator diligens,& quando auctiora ſol faciat ſemina & arborum percoquat fructus,ac proinde ſolis frater habitus. Vnde coniectatio euidens,cur aſtra Titania dixerit Maro. Titanas omniũ princeps ad poeſin Homerus induxit,ut deos apud Tartarum. Ex iis Anytus commemoratur unus,à quo educatam ferunt δέσποιναν. Propterea apud eius ſimulacrum ſtabat armati præferens ſchema. Hanc δέσποιναν, ſeu dominam uenerantur cum primis Arcades,Neptuni aſtruentes filiam. Cæterum pluribus eſt Cereris cognomẽtum δέσποινα: quo tamen & Proſerpina honeſtetur. Ad quod poetam nobilem reſpexiſſe contenderim illo uerſiculo,

Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Certè in Arcadicis rebus Pauſanias ſcribit:In templo,Cereris ſtatuam dextra facem geſtare,alteram uerò iniicere ἐπὶ τὴν δέσποιναν, quæ & ipſa ſceptrum ciſtamq; in genibus habeat. Templi porrò parieti affixum ſtetiſſe ſpeculum,in quod intuens initio quidem ſe aut parum aut omnino nil ſpectaret,dearum planè ſimulacris conſpicuis,atq; item throno. Ad ſiniſtrã templi, τῆς δεσποίνης montem ſtatuunt Lycæum,qui & Olympus dicatur. Arcadum pleriq; ἱερὰν κορυφὴν, ideſt ſacrum nuncupant uerticem:puto, quoniam inibi eſſe educatum Iouem,eorum mythicis eſt obſeruatum. Argumẽto eſſe locum,qui inde uocetur κρητέα, ad ſiniſtra luci Apollinei,cognomẽto Parrhaſii,ideſt παῤῥάσιον. Nymphas quæ Iouem educarint,fuiſſe Thiſoam,ideſt θεισόαν, & Nedam, & Agno,ideſt ἁγνώ: à qua & in Lycæo fons appellationẽ ducat,cuius ea fuerit olim uis,ut re diuina ibi à Lycæi Iouis ſacerdote curioſius peracta & fuſis precibus,quernoq; ramo leuiter aqua commota,mox denſior ſurrigatur uapor nebulæ aſſimilis,quæ non multo pòſt effecta nubes,aggregatis item aliis,largos demittat imbres. Miracula in Lycæo ſuppetunt alia quoq;, eſſe inibi Iouis Lycæi lucum,quem ſi quis (lege ſpreta) ingrediatur,annũ nequit ſuperuiuere. In eo item animalia,nullam prorſus umbram iactant. Quodq; apud Syenen ſyderis Cancri primas partes ſole fir obtinente,perpetuum ibi eſt. Lycæa ſacra apud Phrygiæ urbem,peltas ab xenia Arcade celebrata,primo ἀναβάσεως prodit Xenophon,ac inſtitutis certaminibus præmia propoſita στλεγγίδας χρυσᾶς. Lycon eſſe lupum ſciunt omnes. Amphilycen exortũ interpretatur Theon, quia ſoli dedicetur lupus,quia ſit ὀξυδερκὴς, ideſt uiſus præacuti,ſicut longinqua ſpectat ſol. Solem deniq; Perſæ mithram dicunt, cuius ſimulacrum leonis rictum præferebat, cum tiara, manu utraque bubula premente cornua. Quo argumento in Thebaide Papinius,

Adſis ò memor hoſpitii,Iunoniaq; arua
Dexter ames,ſeu te roſeum Titana uocari,
Gentis Achemeniæ ritu,ſeu præſtat Oſirin
Frugiferum,ſeu Perſei ſub rupibus antri
Indignata ſequi torquentem cornua Mithram.

Sed & in Philologiæ nuptiis Martianus,

Te Serapin Nilus,Memphis ueneratur Oſirin,
Diſſona ſacra Mithram.

Hinc certè Mithriaca diei ſacra legimus. Ea in antro obiiſſe,moris fuit,educto cornibus ex eo boue,quem mox ut Mithræ uictimam immolarent,per hymnorum modulatos concentus. Propterea obſcurè Hieronymus,ſed doctè,ad Athletam: Ante paucos (inquit) annos propinquus ueſter Gracchus,nobilitatem patritiam ſonans nomine,quum præfecturam gereret urbanam,nónne ſpecum Mithrę,& omnia portentoſa ſimulacra ſubuertit: Lampridius in Commodo:Sacra Mithriaca homicidio uerò polluit,quum illic aliquid ad ſpeciem timoris uel dici uel fingi ſoleat. Meminit horum cum Suda Procopius. In ſpecu colebatur ueteri more,quo antequã excogitata forent templa,diis conſecrabantur antra,ſicuti in Creta Ioui ab Curetibus:in Arcadia lunæ, ac Pani Lyceo,Dionyſio autem apud Naxum. Mithræ,ubicũq; is coleretur. Mithram Aegyptii ſtatuunt ſub æquinoctiali:propterea gladium Arietis, Martii animalis geſtare. Inuehitur autem Tauro Venus,ceu tanquam Taurus, opifex generationis ac do-

minus

minus cenſeatur Mithras. Creditur Zoroaſter primus in montibus ad Perſidem florildum Mithræ ſpecu dicaſſe cum fontibus. Sed ita, ut mundi ſymbolum ſpecu obtineret, quem creaſſet Mithras. Quæ autem intus forent, elementorū mundi, ac climatum imaginem præferrent. Neroni quoq; eblanditus Tiridates eum perinde ac Mithram ſe adoraturum pronunciauit, ut ſcribit Dion. Mithræ hiſtoriam multis uoluminibus explicuerat Eubulus.

Graſum ne pertuliſſe quidem quid ſit, & quid graſus & graſon. Tragaſæus & tragomaſchalos. Cur ſub alis odor malus. Cur pedes fœtent. XVIII

ALexandrum apud Arbelas totius certaminis aleam cum Perſis ſubiturum, pleriq; ex amicis adeuntes grauius milites accuſabant, qui in tentoriis ſermones ſererent depaciſcerenturq;, nihil ſe hoſtilium ſpoliorum in regiam relaturos, ſed ſibi ea omnia uendicaturos. At is læte, quæ dicerentur accipiens, Proſpera (inquit) nuntiatis, uincere cogitantium iſta ſunt conſilia. Quum uerò hoſtiles copiæ myriadas uiderētur centum excedere, hoc eſt decies centena hominum millia: identidem Alexandro ingeſſere milites, ὦ βασιλεῦ θάῤῥει, καὶ μὴ φοβοῦ τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων, αὐτὸν γὰρ ἡμῶν τὸν γράσον οὐχ ὑπομενοῦσι. Confide rex, neq; pertimeſcas hoſtium multitudinē, ipſum enim graſum noſtrum non perferent. Hinc nata parœmiæ ſpecies, ut qui primo funduntur impetu, fuganturq; prius quàm intra teli iactum ueniant quodammodo, ne graſum quidem dicantur pertuliſſe. Sicuti Pharnacem feciſſe, ſignificauit Cæſar, quum illo uictio ad amicos ſcriberet, ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα, ueni, uidi, uici. Graſum uerò dicunt Græci fatuum quidem, ſed eo item nomine, ac primū uiq; lanarum ſordes in ouibus appellant, quod genus etiam Oeſypen uocant, uel Oeſypum, ut apud Dioſcoridem, quanquam & ſuccida lana ita dicitur. Eſt & graſos, ἡ τῶν μασχαλῶν δυσωδία, ideſt odor malus qui ſub alis fit. Vnde & graſon, ideſt γράσων dictus odoris mali. Hinc illud parœmiodes, γράσωνι μὴ ὀργίζου, Graſoni ne ſuccenſeas. Tradunt aliqui, Graſona etiam ſignare uiride hordeum, παρὰ τὸ γράω τὸ ἐσθίω. Eſt item graſos adeps ipſe in Græcorum doctrina. Sudorem denique corporis, ac ſordes graſoniam dixit Archigenes. Pollux etiam cinauram. Quia uerò alarum odor nunc hircus Latino uerbo, nunc tragus item Græco, ſed idem ſignificante, nuncupatur. Ariſtophanes in fabula, cui titulus eſt ἀχαρνῆς, tragaſæum uocauit male olentem, & alia fabula Tragomaſchalos eoſdem dicit. Graſon porrò & Crymnam in Theriacis Nicander in Troade loca dici opinantur, κρύμνας ἀμφινέμον καὶ αἰπὰ γράσον. Quærit Ariſtoteles, διὰ τί αἱ μασχάλαι δυσωδέστεραι τῶν τόπων; ideſt cur alæ omnium maximè partium noſtri corporis male olent? An (inquit) eſt, quia omnium minimè reſpirare poſſunt? Malus autem odor locis huiuſmodi contrahi maximè ſolet, quoniam putredo quiete interioris qualitatis, ideſt humectæ materiæ, ad corruptionem paratæ conſiſtit. Etiam ſi partes illæ ſint raræ ſatis, quod pilorum indicat multitudo, ut Sententiarum quinto meminit Hippocrates. Cæterum, quia immobiles maximè inexercitæq; ſunt, ſuperfluitatum multarum ibi conceptaculum fit, quæ crudæ incoctæq; odorem producunt malum. Quippe odoris mali cauſa cruditas quædam excrementi eſt. Quamobrem ſudores etiam aliqui quandoq; ita olent. Proinde in plantis, quia ſiccæ & calidæ ſunt natura, humor non eſt fæculentus, ſed expeditius concoquitur. Inde & animalium nullum bene olet, excepta panthera, quoniam cruda ſint excrementa & fœtida. Legimus porrò ſeptima quarti Auicēnæ: quoſdam opinatos, tetrum alarum odorem ex quibuſdam ſeminum reliquiis quibus gignimur, produci, quæ locis iis inſederint cutem ſubeuntes. Verum peritioribus ratio hæc parum efficax uidetur, quod ſeminis proprium ſit, conuerti in melius. At obiiciat aliquis, fœtere tamen pedes, quamuis perpeti agitentur motu. Agitātur illi quidem, ſed obſepti obuallatiq; amplius operimentis, ut quod ſuperfluit, euaneſcere queat minus. Deniq; terreſtris humecti grandior copia illuc demanat. Quod eſſe corruptioni maximè obuium, liquet.

Cur odorem malum augeat calor. Item cur præcipuè odoribus capiantur homines. Inſpirationis opus duplex. Odori percipiendo quid neceſſarium. Caput XIX

Et quia

ET quia de odoribus agimus, ingerat hic fortè curioſior aliquis, Vnde'nã fiat, quòd quæ male olent, tetrius oblædunt quum calent, quàm quum frigent. Ea uerò eſt odoris natura, nam uapida res eſt quæ calore confit: motus enim quidam eſt: calor autem, motandi præcipuam habet uim. Nam frigore concreſcit humor, & fit immobilis. Adde, quòd frigus concipientia imum petunt omnia. E diuerſo autem in ſumma calor ſurrigitur, ſimiliterq́ꝫ uniuerſim odores, tum quia in aere conſtituuntur, tum quia qui eos percipit ſenſus, in arrecto uelut ſpecula eſt. Siquidem cerebri conceptaculis ſeſe inſinuans odor ſenſum mouet.

Odorem malum cur augeat calor.
Odoris natura.

Sed illud iucundius in quæſtionem uenerit, cur ex omnibus animantibus homines miram ex odoribus perſentiſcant uoluptatem. Vt qui paulò ſit intemperantior, totum ſe fieri naſum concupiſcat, ſicuti eſt apud Catullum. Id uerò inde putatur effici, quòd cerebrum nos maius habeamus, & reliquis aliquanto humectius. Propterea odorum illuc aſcenſus hyperbolen eam, hoc eſt frigiditatis exceſſum, & humectationis ad menſum reuocat rationalem. Fit autem affectio hæc per ſpiritus attractionem, quantum ad homines attinet, ſcãdentibus eo modo odoribus ad cerebrũ ipſum, quia calor igneus quo reſoluuntur odores, eiſdem præſtat leuitatem quandam, ut ſuperiora petant, unde conſequitur in membro illo ſanitas quædam, odori ſiquidem ineſt calefaciendi uirtus ob calidum igneum, unde producitur, atq́ꝫ idem reſoluitur. Proinde uidetur natura in duo maximè opera inſpirationem inſtituiſſe: quorum alterum, & id utique operoſius, euẽtatio eſt caloris intimi, aliàs exuſturi omnia. Nam & Platonici ideo pulmones eſſe productos ſcribunt, molles, atq́ꝫ uentoſos, & inſtar fiſtulæ cauos, & ſpongiæ ſimiles, ut cor iræ ardoribus nonnunquam exæſtuans aliqua ſaltem refrigeratione mitigaretur.

Odoribus cur præcipue capiantur homines.
Inspirationis opus duplex
Pulmonis ratio

Proximum eſt odoris perceptio, ad quam ſicuti ad auditum & guſtum corpore aliquo intermedio eſt opus: per quod, ad ſenſum prouehãtur odorum differentiæ. Sed & elemẽta eadem odoratui præſeruire uidentur, quæ uiſui & auditui, aer uidelicet ac aqua. Nam aquatilia quoq́ꝫ odorari, certum eſt. Et ſicut in uiſu perſpicuitas communis quædam qualitas in aere & aqua cognoſcitur, ita in odoratu alia qualitas in elementis eiſdem promiſcua continetur, quam dicimus dioſmon, ideſt perodoriam aut tranſodoriam, ut interim ſic loquamur: inuenias id uerbum apud Theophraſtum, cuius & nos alıubi mentionem fecimus. Ea uerò eſt potentia ad ſenſorium tranſuehens, quod odorum eſt. Senſorium autem non naris eſt utiq́ꝫ, ἀλλ' ἡ μαστοειδὴς τοῦ ἐγκεφάλου ἀπόθεσις. ideſt, uerum ſepoſita cerebri portio mammarum imagine quadam. At de hac re plura mox. Nam & Albertus cerebri anterioris extremum eſſe duabus mamillarum papillis conſimile, prodidit, in quibus ſit odorandi poteſtas.

Odori percipiendo quid necessarium
Aquatilia etiam odorari.
Diosmos quid.
Odorandi sensorium quodnam, et ubi.
Cerebri anterioris extremum quomodo sit.

Cur odorandi ſenſorium in homine retuſius hebetiusq́ꝫ ſit. Caput XX

NEc illud utique ambiguitate caret, quid'nam ſit quòd ſenſum hunc homines tardum habent, ac laceſſitum: ſiquidem animalia plurima exquiſitius quàm nos & ſagacius olfaciunt, ut ex terreſtribus canes, ex auitio uulturii. Sed & uariarũ odore ſollicitari mirè quadrupedes cunctas, nono De animalium hiſtoriis tradenti credimus Ariſtoteli: quod & à Plinio eſt repetitum. Euentus autem eiuſmodi hæc afferri ratio poteſt: ſiquidem organum ſenſus requirere cum ſenſibili proportionem uidetur: nam uti odor ex calido prouenit & ſicco, ita ad bonitatem inſtrumenti odoratus exigitur uictoria calidi & ſicci. Sed homini cerebrũ, in cuius uicinia olfactus eſt, datum omnibus aliis maius, perpenſa præſertim corporis proportione: quod & comprobat in libro De animalibus Ariſtoteles. Quum uerò id ſit humidum & frigidum, in ſe animaduerſum, inde nimirum fit, ut in eo odorandi perfectio præpediatur, nihilq́ꝫ ferè odorabilium percipiat, niſi quòd excellenter poſſit oblectare, aut affectionem inducere diuerſam.

Odorandi sensorium cur in homine obtusius.
Odor unde proveniat.
Cerebrum hominis proportione maximum, et ratio.

An odoribus ſuffici alimentum queat. Rhyntaces auis. Ouidii locus explicatur ex primo De Ponto. Chamæleon. Salamandra. Caput XXI

HIppocrates auctor artis medicæ ſummus, quiq́ꝫ bene ſentientibus perinde ac lychnuchus eſt, per literarias ſemitas iter faciẽtibus, in libro De alimento

Alimentum an suffici odoribus queat.

mi regis,omniũ capacis,æſtuantisq; anguſto in limite mundi magnifica prolatum ſententia,prouerbii faciem habet,ac ueteri confirmatur apophthegmate bracteato,quod & paſſim iactatur,Regnum non patitur duos:propter illud poeticum,

Regnum non patitur duos.

Omnisq; poteſtas impatiens conſortis erit,
Nam ut eſt apud Ennium,
Nulla ſancta ſocietas,nec fides regni eſt.

Solem uerò duplicem quo pacto terra patiatur,quæ multis partibus ne unum quidem ferre ualet? Præſtò ſunt clariſſima naturæ indicia. Cur enim partitis uicibus anni brumalis abſcedit? Nempe ut noctium opacitate terras reficiat,exuſturus haud dubiè,& ſic quoq; exurens quadam in parte,tam excellens eſt eius magnitudo,tam incomparabilis uis. Quo argumento Hipponi philoſopho irrepſit,ſicut in fabula cui titulus πανόπται, Crates ſcribit,ut ueluti furnum eſſe cælum diceret,homines uerò carbones.

Solis abſceſſus per hyemem utilitas.
Cœlum quis furnũ dixerit, hõies autem carbones.

Solis deſcriptio,& cur dicatur Phaethon. De Eridano. Ouidii locus reſtituitur. Solis magnitudinem non rectè metiri Epicurum argumẽto oculorum. Sol cur oriens aut occidens maior uiſatur,& remotior. Virgilius illuſtratur. Diſcus & ſolos quid,& abacus. Solis curſus per zodiacum. Anni ratio, & biſexti. Signorum zodiaci inæqualitas. Dodecatemorion. Caput XII

Solis deſcriptio.

SYdus uerò hoc,tantæ(ut ſic dicam)maieſtatis Plato, quod Speuſippus edocuit,ita definire uel deſcribere uidetur: Sol,cæleſtis eſt ignis,qui ſolum ab ortu ad occaſum ab eiſdem aſpici poteſt,animal ſempiternum,aſtrum animatum,diurnum ac maximum. Certè ab inſigni claritate nobili epitheto ab Homero illuſtratur & Sophocle, ἥλιος φαέθων, ideſt ſol phaeton:quanquam & Solis filius,ſicuti commeminit Pauſanias quoq;:quem & Eridanum antea uocatum nouimus,quæ & fluminis eſt apud poetas(ut putat Polybius) appellatio in Italia:quem & Theſſalia & Attica,ut credit Cæcilius Minutianus Apuleius. Quem tamen haud ita eſſe in cælo,rentur nonnulli, quia minus in hanc horam ſit omnium celebratus aduocatione. Phaethontis incendii meminit in libro De mundo Ariſtoteles,ſiue is fuerit Theophraſtus:ſed ita,uti delapſas cælitus flammas intelligat, quibus ad occaſum totæ combuſtæ regiones ſunt: Scribit Sophoclis interpres, equorum ſolarium alterum dici Phaethonta. Ex iis eorum retegitur uanitas,à quibus carmen interpolatur Ouidianum. Eridani in Attica Hiliſſum influentis meminit Pauſanias quoq;. Sed ad ſyderis redeo maieſtatem,quæ quoniam ueteribus credita eſt diuina,proinde religioſius,dum percutitur fœdus ab Agamẽnone,aduocatur apud Homerum,ut fœderum cuſtos & inſpectrix omnium. Hinc Bithynos ſcribit Arrianus,iudicia ex aduerſo ſolis exercere ſedentes conſueſſe. At enim ſunt,qui tam amplæ poteſtatis ſydus oculorum metiantur argumentis,& animi coniectura ſcrutentur. Sed uanitas multis coarguitur indiciis. Immenſum eſſe conſtat,Plinius inquit:quia arborum in limitibus porrectarum in quotlibet paſſuum millia umbras paribus iaciat interuallis,tanquam toto ſpatio medius. Epicuri ſcholæ ſunt,quæ ſtatuũt ea magnitudine eſſe ſolem,qua uidetur. Cæterum,non peruidiſſe illos,quanta inde conſequeretur abſurditas,admiratione dignum. Si enim(inquit Cleomedes)in cæleſtiũ orbium contemplatione,tantus ſit ſol,quantus apparet,profectò multę ſimul in ipſo magnitudines erunt: ſiquidem exoriens & occidens maior uidetur. Porrò non apud omnes eodem exoritur tempore: nam quum ſit globata ſpecie terra,aliàs apud alios oritur & occidit & medium cæli tenet. Quamobrem quum accidat,eũdem apud alios oriri,& apud alios in medio cæli exiſtere,ſimul & maior & minor fiet:maior uidelicet,quibus oritur:minor,quibus eſt in medio cæli hora eadem:quod utiq; in eo abſurdiſſimum planè cenſeri debet. Horum nanq; effectuum ratio ea promitur à ſcientiſſimis:Maior (inquiunt) nobis ſol exoriens & occidens uidetur: & minor,in cæli conſtitutus meditullio:propterea quòd in orizonte per aerem denſiorem & humectiorem,ipſum uidemus. Eiuſmodi nanq; eſt uicinus terræ,aer. In medio autem cæli,quia in puriore cernimus,emiſſus ab oculis ad ipſum radius non reflectitur,quod in alio contingit ſitu. Argumento ſunt,quæ in aqua uiſuntur,grandiora corpulentioraq;:nam & ex puteis altioribus ſol

Sol cur phaeton dicatur.
Phaeton Eridanus antea.
Eridanus fluuius in cœlo.
Phaetontis incendiũ &c.
Equi ſolis.
Ouid. locus reſtitutus.
Bithynorum iudicia ex aduerso ſolis exercendi mos
Solis magnitudinem nõ recte metiri oculorum argumentis.
Solis ortus. et occaſus non idem apud omnes.
Sol cur oriens et occidens maior uideatur et remotior.

conſpectus

conſpectus id ipſum patitur. Eiſdem porrò rationibus colligitur, cur in medio cæli ſol conſtitutus nobis uideatur propior, oriens uerò aut occidens remotior. Hęc ſiquidem aeris efficit qualitas: in humectiore nanque craſſioreque conſpectus longius abeſſe creditur, per purum uerò interuallo uidetur propinquiore. Proinde, inquit Poſidonius, ſi fieri poſſet, ut per parietes alia'ue ſolida corpora, ut de Lynceo prodit fabula, ſol conſpiceretur, multo amplior ſe nobis ingereret, & ampliore diſtare interuallo crederetur. Viſum porrò inſigniter falli, indicio eſſe poteſt colorũ ſubinde in ſole mutatio, quòd aeris affectio facit. Adde, quòd quum à montis cacumine occîdit aut oritur, præ ſe fert nobis ſpeciem cacumen tangentis: propterea doctiſſimus poeta,

Iamque iugis ſummæ ſurgebat lucifer Idæ. Et alibi,

Tibi deſerit heſperus Oetam.

Solis corpus orbemque inuenio diſcum quandoque dici: quanquam uocabuli huius notiones uariæ ſunt admodum. Nam eſt eo nomine pertuſus orbiculatus lapis, quem exercitii gratia iactare ſolebant plerunque: quòd ſi ferreus fuiſſet, ut docet Euſtathius, nuncupabatur ſolos: ſicuti in Theriacis cõmeminit Nicander quoque. Scribit & Tryphon in quinto De Helloniſmo, ut retulit Ammonius: unde apud Vitruuium, ſtatuas in foro ſurrectas legimus, diſcos tenentes. Idem alibi ſcribit in Horologiorum ratione, hemicyclium excauatum ex quadrato Beroſum inueniſſe. Scaphen, ſiue hemiſphærium Ariſtarchum Samium: qui etiam diſcum excogitarit in planitie, ideſt aream, non cauo ambitu, ſed plano: habebat lapis hic in medio lorum, quo circumageretur. Eſt & nomenclatura eadem uas apud Dioſcoridem, lenticulam Latinè poſſe dici arbitrantur eruditiores. Pro lapide corriuatur ἀπὸ τοῦ δίκω, quod βάλλειν, ideſt iactare ſignat. Obſeruatum & illud, ſolis latitudinem ſcienter abacum dici, eadem qua diſcus notione. Cæterum, apud Macrobium in Cœnis libro primo, eſſe uidetur abacus luſoria tabula: Quem diem (inquit) omnes plerique abaco & latrunculis conterunt. Illud fuerit parergon: in ſignorum ſingulis ab ſole menſem confici, ac horas undecim ferè, uti ſcribit Theon. Quippe in parte qualibet diem abſumi, addito etiam momento. Baſſus Arati interpres tricenis diebus ab ſole tranſcurri ſigna tradit, deniſque horis ac ſemiſſe, ideſt horæ dimidio. Hinc ſemiſſis incremento diem confici unum quarto quoque anno, biſexti nomine, ex quadrantibus conſurgentem. Hoc ideo adieciſſe, non inſuper eſt uiſum, quoniam Plinii tollitur obſcuritaș ex libro ſecundo: Inde ſolis, inquit, meatum eſſe partium quidem trecentarum ſexaginta: ſed ut obſeruatio umbrarum eius redeat ad notas, quinos annis dies adiici, ſuperque quartam partem diei. Nec illud tranſiluero quod item ſcribit Theon, Signa ſingula nõ complecti ex aſſe partem zodiaci duodecimam, ſed deficere nonnulla, uelut in Ariete ac Cancro: redundare aliqua, uti Scorpium & Virginem. Hinc inaudias quandoque, ab dodecatemorio ſignum cenſeri diuerſum: quia ad libellam non fiat reſponſus. Adnotatum uerò Columellæ libro duodecimo, Solem biduo calendis Maiis unam tenere particulam.

Falſo Epicurum opinari, aſtra quum oriantur, accendi, quum occîdant, extingui. Caput XIII

SEquitur & deliramentum alterum ex eiſdem propagatum ſcholis, quippe talpis cæcior Epicurus, qui tamen unus primuſque hominum ueritatem inueniſſe uideri uult, Aſtra quum oriuntur, accendi: quum occîdunt, extingui aſtruit, perinde ac ſi quis diceret, quum homines conſpiciuntur, naſci: quum non uidentur, mori. Quo quid abſurdius? Potuit certè uel ſola fulgore clariſſimo luna commenti uanitatem retundere. Quo enim modo, extincto in occaſu ſole, fulget ipſa noctu? aut quo modo deficit in umbram incidens terræ, antea ſplendicans, aut quo pacto egreſſa umbram rurſus nitet, non exiſtente ſuper terram ſole? Aut qua'nam ratione ſol tam eximius, tamque omnium maximè mirus, ubi extinctus fuerit, denuo renaſcitur? Arbitror Hiſpanica fabula delinitũ, hanc alteram profudiſſe uanitatem. Ab illa ſiquidem gente demanauit, ſolem in Oceanum mergi: quumque mergatur, quaſi candens ferrum ſonum ædere: propter quod & Satyrus dixerit,

Audiit Herculeo ſtridentem gurgite ſolem.

Hoc uerò quî fieri poſſit:quum portio cæli quælibet ex æquilibrio à terra diſtet: Hæc ſunt,quæ ſacra Epicuri ſcientia excogitaſſe memoratur,exagitata abundè,exſibilataq; Cleomedi in eo quem paulò antè aduocauimus libro. Verum,nos ab iis iam ad iucun diora dictu ſtilum conuertamus.

Solis præcipuæ laudes. Briarei allegoria. Archimedis laus. An fatendum ſit,ſolem calere. An cælum ſit igneum. Parhelia,& anthelia qua contingant ratione. Caput XIIII

Solis præcipuæ laudes,et nomina ex diuersis appellationes.
Platonis opinio de sole.

Solem quippe ipſum Plato ipſius boni conſpicuū filium nominauit. Credidit quoq; eſſe ſolem,perſpicuam Dei ſtatuam in hoc templo mundano ab ipſo deo poſitam. Hunc ueteres(ut Plotinus ait,& Plato enuntiarat prius) uenerabantur ut deum. In ſole,priſci gentium theologi omnia gentilium numina collocarunt:quod quidem Iamblichus & Iulianus Macrobiusq; teſtantur. Deniq; quiſquis non uidet,ſolem in mundo imaginē eſſe,uicariumq; dei. Is certè noctem nunquam conſiderauit,nec ſolem ſuſpexit exorientem,neq; item illius animaduertit munera,nec Areopagitę Dionyſii monumenta unquam adiit. Hic ut diſertiſſimè ſcribit Plinius,cæli triſtitiam diſcutit,atque etiam humani animi nubila ſerenat. Hic ſuum lumen cæteris quoq; ſyderibus fœnerat,præclarus,eximius,omnia uidens,omnia etiam exaudiens,ut princeps literarū Homerus credidit in uno eo. Nobiliſſimus quoq; ueterum theologorum Orpheus ita canit,

Solis laus ex Plinio.

κλῦθι μάκαρ, πανδερκὲς ἔχων αἰώνιον ὄμμα,
Τιτὰν χρυσαυγὴς, ὑπερίων, οὐράνιον φῶς.

Et paulò pòſt,

ὄμμα δικαιοσύνης, ζωῆς φῶς, ὦ ἐλάσιππε
μάστιγι λιγυρῇ τετράορον ἅρμα διώκων.

Orphei de sole dictum.

ideſt,Audi beate,æternum habens omnia intuentem oculum: Titan,aureo nitens fulgore,Hyperion,cæleſte lumen: iuſtitiæ oculus,uitæ lux,ó equorū agitator:flagello ſtridulo quatuor horarum agens currum. Theologi ueteres(Proculo tradente)dicebant, reginam omnium iuſtitiam è medio ſolis throno per cuncta propagari,omnia dirigentem,ueluti ſol ipſe omnium ſit moderator. Iamblichus ex Aegyptiorum doctrina ſic fermè colligit, Quicquid adſit nobis boni, adeſſe ſolari poteſtate,uel ab ipſa tantum, uel etiam ſi ab aliis,id quidem uel à ſole abſolui,uel à ſole per alia. Eſt quoq; ſol elementalium uirtutū dominus,luna uirtute ſolis domina generationis. Ideo Albumaſar,per ſolem (inquit) & lunam omnibus uim inſinuari. At de humana mente Epicharmus, Iſthic eſt de ſole ſumptus ignis,ideſt ſol eſt(inquit Varro)iſq; totus mentis eſt. Moſes cæleſtium dominum in die ſolem arbitratur,nocte lunam,quaſi nocturnū ſolem. Marcus Tullius ſolem ueneratur ut ducem & principem ac moderatorem luminum reliquorum,mundi mentem & temperationem. Heraclitus,fontem cæleſtis lucis nuncupauit. Phyſici etiam,cor cæli. Id enim in æthere ſol eſt,quod in animali cor. Cuius id proprium,ne unquam ceſſet à motu. Sunt & qui ætheris oculum nūcupent ſolem. Sed & Centimani Briarei nomine hunc ipſum nonnulli ex Græcis intelligunt,qui multis uelut manibus inferna diſponat,efficiatq;. Nam & Archimedem,qui à Græcis de ingenii fertilitate πολυμήχανος nuncupatur,quoniam uno impetu numeroſas excuteret ſagittas,ab iis quos percuſſiſſet ἑκατόγχειρα cognominatum,ſcimus. Pleriq; ex Platonicorū ſcholis,in ſole mundi animam conſtituiſſe uidentur,quæ ſphæram ſolis rotam implens,per globum illum quaſi igneum,tanquam cor,effundat radios,ueluti ſpiritus inde per omnia,quibus uitam,ſenſum,motum uniuerſo diſtribuat. Hinc fortè promūt ſe aſtronomorum placita,ſicut deus ſolus intellectualem animam nobis tribuit,ita ſub ſolis modò influxu eam mittere,ideſt quarto duntaxat menſe poſt conceptum. Porro ex ſolis poteſtate,quæ diem cum nocte librat tunc,circulus ab ariete productus in libram Mineruæ, ideſt ſapientiæ iuſtitiæq; circulus apud Aegyptios nuncupari ſolet. Sed nec temperabo mihi parte iſta,quin protinus plauſibile ingeniorum inuentum appingam. Quippe excogitatum ſolertiſſimè eſt,in ſole eniteſcere imaginem diuinæ Trinitatis miram. Inibi ſiquidem tria quædam uiſitari,diſtincta pariter & unita: primum quidem naturalis animaduertitur ipſa fœcunditas, ſenſibus noſtris prorſum occulta: deinde

Quicquid adest nobis boni, adesse solari potestate.
Per solem, et lunā omnib' uim insinuari.
Sol, cæli cor.
Cordis proprium.
Sol, ætheris oculus.
Briarei allegoria.
Archimedes cur πολυμήχανος.
mundi anima in sole constituta.
Mineruæ circulus quid ægyptijs.
In sole trinitatis imaginem enitescere.

deinde lux eiuſdem manifeſta, ex ipſa manans fœcunditate, ipſiq; æqualis ſemper: poſtremò eſt ab utroq; propagata calefactoria uis, penitus utriſq; par. Cęterum parte hac ex Platonici diſertiſſimi doctrina commonendi diligenter ſumus: non eundum infitias, cælum ſolem'ue eſſe calidum: ſed uerius negandum, eſſe urens. Nec dicamus, ſolis lumen ſola repercuſſione calefacere, ſed ſola comburere. Nam lunæ radii repercuſſi nihil calefaciunt, quum in ea uirtus (ſicuti pleriſq; uiſum) aquea dominetur. Calefaciunt autem ſolis radii ſalubriter pro ignea ſolis uiuificaq; natura. Quòd ſi ingerat aliquis, motu tardiore minus calefacere lunam, tarditatem emendare propinquitas poteſt, ut aliquo modo calorem afferre poſſit ipſa quoq;, ſi repercuſſu propagatur calor. Si uerò æſtum eſſe ignis dicant genuinum, occurrendum, quo minus alienæ promiſceatur materiæ, eo urere minus. Aſtruēdum uerò planè, eſſe lumen ignis proprium. Quippe quo purius, eo lucidius. Largitur calorem, at non largitur lumen, utpote ingenitum & proprium. Etenim ſi abeat ignis, abit & lumen. Vbi uerò ait Plotinus, potiſſimam ignis actionem eſſe calefactionē, intellige ignis elementalis cōmixtiq; actionem. Nam præcipua cæleſtis ignis actio, ea eſt quæ cæleſtis animæ præcipuam refert actionem, ideſt intelligentiam. Eſt porrò cæleſtis ignis æqualis, quietus, & aſtrorum naturę accommodatus præcipue. Dogma deniq; Platonicum eſt, nec ab aſtrologis improbatum, lucem in cælo eſſe ſenſum. Proinde radios paſſim ex luce protendere, ſingula perſentire eſt, ſentiendoq; facere, & faciendo ſentire: quando nil uel ſub terra latet, quod non ſentiatur inde, latentibus ubique radiis. Alioqui non generarentur etiam ſub terra cæleſtia. Erunt fortaſſe, qui motus argumento, igneum minimè uideri cælum, colligere enitantur, quoniam in ambitum circumagatur, igne in ſurrectum tendente: ſed attendant, obſecro, rationis fallaciam. Si cæli pars aliqua (demus enim poſſe hoc perfici) à toto ſecluſa diuulſaq; in mundi ſitu aliquo conſtituatur, repentè in arrectū ſuſtolletur ea, patriam mox repetitura, quanquam cælo circumagi ſit proprium. Nam & terra, ſi à centro externa ui aliqua ſeuocetur, ad ima protinus naturæ ſuæ nutu reclinabitur, etiam ſi propria ſit ei quies. Motus rectus, ubicunq; reperiatur is, non tam intimus genuinusq; eſt, quàm reditus in naturam. Adde, quòd ignis, quum ſuapte ui mobilis perpetuò ſit, neceſſario in orbem mouetur: nam hic finem omnino neſcit, quod in recto nequit contingere. Cæli ſubſtantia (inquit etiam in libro De deorum natura Phurnutus) πυρώδης ὢν, ſicuti argumento ſol eſſe poteſt: item aſtra reliqua, unde & mundi pars ſuprema æther nuncupatur, ἀπὸ τοῦ αἴθεσθαι: etiam ſi ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν, uerbi uim deflectant nonnulli, quod eſt ῥοίζῳ φέρεσθαι. Alibi auctor idem: Sicuti nos (inquit) ita & mundus anima continetur. Ea uerò Iupiter nuncupatur, qui uniuerſis creditur dominari, quoniam omnibus ſit cauſa uitalis. Eius domicilium cæleſte traditur, quia inibi principalis uigeat mundanæ poteſtas animę. Nam & anima noſtra eſſe ignis planè aſtruitur. Digna porrò quam minimè tranſilias, Hexaemeri primo Ambroſii ſententia: In terra (inquit) ignem comperies, qui ex lapidibus ac ferro excutitur frequenter: & in cælo, quum ſit ignitus & micans fulgentibus ſtellis polus. Quin Magnus item Baſilius in tituli eiuſdem libro: Sunt (inquit) qui ſoli calorem haud inſitum tradant, ſed ex motionis emergere celeritatę. Verum ſententia hæc ueritatis cancellos egreditur. Quoniam uerò ſolem Græci helion uocant, inde nuncupari inuenio parhelia, quæ (uti tradidit Theon) eſſe nubes rotundas Poſidonius cōmonuit, in ambitu ſolaris luminis, ex quo & ſplendorem mutuatæ illuſtrentur, ſicuti luna: & inde nominis ratio. Vt uerò globentur, materia indigent denſa & multa. Quo argumēto ad Euxinum pontum uiſuntur frequentia, rarius autem in Græco tractu. Hyemem uerò liquidò præſagiunt. Arbitratur Ariſtoteles parhelia eſſe utiq; emphaſin, uerum citra hypoſtaſin omnino. Sunt qui anthelia uocent quoq;. Venti frigidiore perflatu addenſatur nubes, ut radiis excipiēdis fiat idonea: unde & uentorum eſſe prognoſticum cecinit Aratus. Oriente porrò ſole, uel ad occaſum properante, cooriuntur parhelia: quòd ſi ab ſeptentrione uiſitationem faciant, Boream prænuntiant: ſi ab meridie, Auſtrum.

Cælum item eſſe ignem in quo tria ſint, calor, lumen, uitalis humor. Tollitur ex Plinio obſcuritas, item Martiano & Ariſtophane. Obiter de argento, quod uiuum dicunt. Caput XV

Caelum esse ignem
Ignis pro caelo.

CAelum porrò eſſe ignem,colligi ex Platone tota (quod dicitur) facilitate poteſt.Nam ubi Moſaica myſteria ſic habent, In principio creauit Deus cælum & terram : Plato ait,Deum primò ignem feciſſe,ac terram:ignem nimirum intelligens præcipuè,cælum. Nam in mundi fabrica utrunque perpendit extremũ,uidelicet ſtructuræ medium ſiue centrum,& circumcurrens cælum,cuius ambitu reliqua contegantur omnia : nam cætera,horum gratia interſita pernoſcuntur.Sed attendant(quæſo)ſtudioſi omnes,quæ mox ſubnectentur,

Plinij et Martiani cap. obscuritas illustrata

ut Plinii & Capellę Felicis locus Gordiano implicatior nodo explicetur latius,dum à Platonicorum ueſtigiis,ne unguem quidem latum reuellimur. Totam utique cæli molem eſſe calidam,liquet : quia ignis tota eſt.Id quod ſublimitas coarguit,mobilitas & lumen,calor quoq;(quanquam occultus)omnia confouens.Calor autem ampliſſimus

Caeli anima tribus constat
Tria in caelo recognoscuntur
Calor, lumen, vitalis humor.
Humor quid.
Caelestis ignis calidus et humectus.

ſpatio nullam patiens uiolentiam familiarem habet humorem.Nam ſicuti cæli anima, uita conſtat & intellectu ac motu,ſic & in cælo tria recognoſcũtur hæc:calor,tanquam uita:lumen,intellectus uice:uitalis humor,perinde ac in anima uitalis motus.Nec ſanè aliud eſſe humorem cenſueris,quàm agilitatem quandam ad motum.Proinde cęleſtis ignis non eſſe modò colligitur calidus, ſed humectus inſuper,ideſt liquidus,fluidus,agilis atq; lubricus & lenis ac blandus.Nam ſiccitas non ferè citra rigiditatem fuerit,& quidem aſperiorem,cuiuſmodi etiam acrius induxerit frigus.Auerroicum illud ex libro De cælo,Platonicis calculum adiicere creditur,Cæleſtia nulla frigus inferunt,ſed calorem omnia.Quæ uerò frigus conciliare opinemur,ea eſſe quæ caloris inferant minus.Sententiam huiuſmodi comprobant ferè Abraham & Auenazra,ſtatuentes,Saturnum dictitari frigidum,qui calorem inferat noſtro remiſſiorem.

Saturnus cur frigidus dicatur.
Stellarum varietas.
Saturni stella cur frigida

At Vitruuius matheſeos non imperitus, eſſe ſtellarum alias temperatas ſcribit, alias feruentes,etiamq; frigidas:ea ex cauſa,quòd ignis quilibet ſuperna petit:quo fit,ut ſol æthera ſuperiorem radiis exurens candentem efficiat,Martis argumẽto.Saturni uerò ſtella,quòd eſt proxima extremo mundo, tangitq; congelatas cæli regiones , uehemens inde frigus concipere creditur. Sed hæc ille uiderit. Cæleſtis uerò proprietatis, ſi quod in rebus noſtris exẽplum aliquo modo ualeat excogitari,non temerè fuerit aliud,quàm argen-

Argenti vivi motus.

tum,quod ab indeſinente motu uocant officinæ uiuum,in quo uegetus calor cum humore multo,ſed tenaci,motum ingenerat quietis neſcium.Quòd ſi ſubtiliorem & diaphanam lucidamq; adhibueris naturam,habebis & cælum.Scribit tamen Meteorôn quarto Ariſtoteles,Quæ tametſi aqua conſtent, plus tamen aeris retinent, haud concreſcere,ut oleum,argentum uiuum.Ex iis iam(opinor)infertur lux multa Plinii uerbis ex Naturalis hiſtoriæ ſecundo uolumine:Eſſe innumeras ei effigies animalium re-

Plinij et Martiani loca.

rumq; cunctarum impreſſas:nec,ut in uolucrum notamus ouis,læuitate cõtinua lubricum corpus,quod clariſſimi auctores dixere tenerum,argumentis indicatur.Martianus uerò Felix Capella, Lunarem(inquit)circulum ingreſſa Virgo conſpicatur globoſum quoddam,tenerumq; corpus,& ſuperni roris leuitate compactum,inſtar ſpeculi prænitentis.Sed in Timæo item Plato, Lenem præterea(inquit)hunc globum extrinſecus undiq; expoliuit,nec immeritò ſumma cum æqualitate tornauit.Ex humoris uerò cæleſtis ſimilitudine,qui agilitatem ſignat , ut antea eſt expoſitum , Ariſtophanes Nebulis Socratem irridens illum ita induceit loquentem,

ἀλλ' ἡ γῆ βία ἕλκει πρὸς αὐτὴν τὴν ἰκμάδα
τῆς φροντίδος.

ideſt,ſed ui(inquit)terra ad ſe pertrahit humorem curæ.ubi interpres, ἰκμάδα, ideſt humorem, τὸ νοητικὸν intelligit τῆς ψυχῆς, ideſt animæ intellectualem potentiam:ſed cur ſic,id uerò dicere ſuperſedit.

Peripateticæ rationes,ſolem ſtellasq; non eſſe igneas. Caput XVI

CAeterum,quia diu iam Platonicorum rimamur arcana,introſpiciamus parumper,& Peripateticorum pomœria,quę multum tempeſtate noſtra & nominis & auctoritatis indepta late dominatur,& in naturæ maieſtate principatũ ſibi uendicant.Promemus autem,ac in ſinum,hoc eſt commodum uertemus noſtrum,quæ à Magno Alberto ſecundo Cæli com-

probata nouimus, Caliditatem uidelicet ac lumen non uideri idoneas cauſas, cur ſol & ſtellæ dicantur igneæ. Neq; enim caliditas prouenit ſemper ex proprietate naturæ, ſed ex motu interdum, & aliquando ex radiorum reflexione ad locum unum: ut in quibuſdam manifeſtum eſt ſpeculis, & probat Euclides in Perſpectiuæ tractatu. Porrò luminoſa corpora ſunt multa, quæ tamen eſſe ignea, non audeas aſtruere, ut contingit in putrefacta quercu. Quinimmo igni accidit quoq; non lucere, ſi ſimplicior fuerit ac purior: ſicuti euenire (Alexander ſcribit) in locis prope Aethiopas. Adde, quòd non ubiq; calorem motus inducit, ſed in iis dũtaxat corporibus, quæ à motu diſſolui queunt per partium attritum. Quia enim partes diſſoluuntur, rareſcunt amplius, quàm formæ aeris uel aquæ uel terræ congruat: inde ad ignem diſponũtur & calorem. Si uerò corpus fuerit eiuſmodi, ut motu diſſolutionem non recipiat, quale eſt cæleſte corpus, tunc nec calor ualet, nec ignis induci. Motus autem ad hæc perficienda non alius eſt quàm localis, & præcipue motus is qui eſt quaſi uita quædam exiſtentibus omnibus: cuiuſmodi eſt cæli motus. Proindeq; uiuifica qualitas eſt calor: letifera frigus, quia abſcindit & ſiſtit motum. Qua nam uerò ratione aſtrorum motus calorem gignat, ſecundo Cæli ſic ſtatuit Ariſtoteles: ἡ δὲ θερμότης inquit ἀπ᾽ αὐτῶν, καὶ τὸ φῶς γίγνεται παρεκτριβομένου τοῦ ἀέρος ὑπὸ τῆς ἐκείνων φορᾶς, πέφυκε γὰρ ἡ κίνησις ἐκπυροῦν καὶ ξύλα καὶ λίθους καὶ σίδηρον, εὐλογώτερον δὲ τὸν ἀέρα. hoc eſt, calor autem ab ipſis & lumen gignitur, aere inceſſu illorum attrito: aptus enim natura motus eſt incendere ligna, lapides, ferrum & aerem eo magis. Patet porrò quod dicimus, ἐκ τῶν φερομένων βελῶν, ideſt ex ſagittis impetu excuſſis uehementiore: ſic enim incenduntur, ut μολιβδίδες, ideſt plumbeæ laminæ colliqueſcant. Quod tamen ipſum non ita accipiendum, tanquã ſagitta excalfacta aerem quoq; ita afficiat, ſicuti uidetur intellexiſſe Simplicius, ſed diuerſum potius, ut inquit etiam Thomas. Nam excalfactus aer motu, ſagittam ita incendit: quod Alexander & ſenſit & docuit: ſed hoc in ſtellis uſu uenire nequit. Neque enim illæ per aerem feruntur, ſed in ſphæra longè ab aere ſequeſtrata. Ideoq; non incenduntur ipſæ, nec caleſcunt ullo modo, tum etiam quia externam non recipiunt impreſſionem. Aer uerò circulari ſubiectus corpori caleſcit neceſſariò ex illius præceleri motu, quo non ignis modò illi proximus concitatur, ſed aer ad eam uſque partem quam pertingunt montes, ut ex cometarum motu datur intelligi: quod ex Meteororũ primo colligitur. Ne uerò caloris ſit æqualitas quacũq; anni parte, cauſa in ſole eſt euidens, quum quando incendit is hemiſphærium noſtrum, tum quando altiora zodiaci ſcandit, fitq; capitibus noſtris propior. Quum uerò Ariſtoteles ait, ab aſtris gigni lumen, non intelligendum (inquit Thomas) de lumine ignis generati ex motu, cæterum de lumine quod à ſtellis producitur, quatenus entia ſunt actu lucida. Duplex ergo (inquit) cauſa eſt caloris ex cæleſtium corporum ui in inferioribus: altera ex aeris motu tantum, quem efficit cæleſtis corporis ambitus. Cauſa uerò reliqua eſt lumen, quod quidem excalfaciendi uim habet, quia eſt qualitas actiui primi alterantis (ut hoc utar uerbo) hoc eſt cæli, directeq; producit qualitatem primam corporum inferiorum, quæ eſt calor. Quia uerò ſolare lumen exuberantius eſt, inde fit, ut ab eo potentius proueniat calor. Reliqua uerò ex proportione, adeo ut lunæ lumen etiam excalfaciat. Cui ſententiæ ſubſcribit Ariſtoteles, ubi De animalium partibus diſputat: Noctes (inquiens) in plenilunio eſſe calidiores, propter lunæ lumen: unde contingat, piſces ad aquarũ commeare ſuperficiem. Sed comprobat & Auicenna, ubi plus ſit luminis, ibi uerò plus eſſe & caloris. Hinc Hippocrates ait, Aerem nocturnum, ſtellarum luminibus ſubtiliorem fieri, & calidum aliquantum, generationiq; & uitæ accommodatum.

Beſſarionis ad idem ſententia. Qui ſint antiſti gradus. Anthion quid. Anthele. Anthelion. Solis inter planetas locus. Cur ſolis frater Titan. Meganira. Deſpœna, ideſt δέσποινα quæ ſit. Virgilii locus declaratur. Limbum pro zodiaco accipi. De Lyceo monte pulchra. Iuppiter ubi & à quibus ſit educatus. Agno fons, mirandæ naturæ. Lycæus Iupiter. Lycæa ſacra. Antra cur dicata diis. Mithra. Mithriaca ſacra. Caput XVII

Verum

VErum ab hiſce altioribus ad humiliora remeandum, ſi prius Beſſarionis appoſuero ſentētiam, uiri meo quidem iudicio ſcientiſſimi ac prudentiſſimi, & in Platonicis rebus ſummè exercitati, non relictis porrò paucu lis, dignis cura. Is igitur libro primo aduerſus calumniatorem Platonis ita ex interprete, ſicuti receptum iam aduerto, ſcribit. Et ſi (inquit) cælum Plato ex igne conſtate affirmat, quatenus ſcilicet uiſibile eſt, & ex terra, quatenus tangi poteſt, ſtellasq; ex omnibus quatuor elementis compoſitas. Non tamen hæc ita eſſe exiſtimat, ut quæ generationi & corruptioni obnoxia ſint, corpus immortale conſtituant: ſed ex igne cælum eſſe, quia corpus æthereum lucidum eſt. E terra, quia ſenſui occurrit. E mediis, quia mediorum præcipuam recipit rationem. Quod ne Ariſtoteles quidem (inquit) inficias iret, cæleſtia ſcilicet corpora conſtare ex his ſummitatibus elementorum, quādo & ipſe cælum eſſe ſtatuit uiſui tactuiq; obnoxium, quod animatum quoq; & animal eſſe, ut Plato cenſuerat in libro De cęlo affirmauit: Nos enim (inquit) perinde ut de animalibus, iſta conſideremus. Hæc tot tantaq; de ſole cæloq; habui quæ dicerem, ut ſtudioſos hiſce humanioribus implicitos ſtudiis cogeremus quodammodo uolentes altiora quandoq; ſuſpicere, nec pati uitam ſordeſcere ſitu quodam poeticarum fabularum, quas ipſas nec profundius excutiēdas opinantur, quamuis ſub illis inuolucris ſæpe lateant ſenſus mirandi. Sed in iis hebetius ita plerunq; conſeneſcunt, ut inde auulſi noctuinis oculis conſpiciant cætera. Quod minus profectò facerent, ſi diſcere aliquando potuiſſent, quæ genuina ſint eius ſcientiæ, quam humanitatem uocant. Nos exſequemur reliqua propoſiti, ſi illud item monuerimus, Hipparchū, & certatim ferè ueteres omnes, gradus eos in quibus ſol conſtitutus dies diebus & noctes adæquat noctibus, antiſias nuncupaſſe, ueluti dicas, ex aduerſo æquales. Antiſcios apud Meroem æquinoctiali ſubiectam circulo dici populos, Marcellinus ſcribit, quoniam ſole ad nos commeante, illorum umbræ noſtris contrariæ iaciantur, inq; aduerſum decidant, ideſt læuorſum, noſtris in dextram procumbētibus perpetuo. Anthion uerò aliud eſt: nam eo nomine nuncupatur in Bœotia puteus, ubi à Proſerpinæ raptu ſediſſe Cererem ferunt, uetulæ imagine prælata. Quo nomine uelut Argiua à Celei filiabus deducta ad matrem eſt. Putei auctor Pamphus, ideſt πάμφως. Non longè à puteo uiſebatur Meganiræ ſacellum, quam fuiſſe Celei uxorem, ac Triptolemi matrem, Græcis credimus. Anthelen uocant paniculæ florem in harūdinibus, qui auribus creditur infeſtus, ac omnino exſurdare: quod prodit Dioſcorides. Anthelion porrò floſculum indicat Græcis. Sed & illud obiter adnotarimus, limbum apud Varronem ſcitè prorſus de zodiaco dici: quum in Menippæis ſatyris inquit,

Per quam limbus pictus bis ſex ſignis
Stellimicantibus, altus in obliquo æthere lunæ
Bigas acceptat Poſthumi, cui ſeplaſia fœtet.

An uerò inter planetas medius collocari ſol debeat. An mox lunam conſequatur, agitatum diu inter cæleſtium rerum ſtudioſos & philoſophos quoq;. Aegyptiorum placita à luna principem ſanciunt. Mediana illi ſyderi aſcribentibus Chaldæis, quod ipſum & Ptolemæus ſtatuit. Theon uerò probabilius habet, ſupra lunam ſtatim locari, & id nec à præceptore Ptolemæo quem enarrabat, ueritus diſſentire quod Plato comprobat & Ariſtoteles. At Moſes Aegyptius ſitum planetarum, & ordinem incertiſſimum uideri pronuntiauit. Ammianus Marcellinus libro uiceſimo: Quum ſol (inquit) ac lunaris globus aſtrorum omnium infimi, comitatu parili obtinentes circulos proprios, ſaluaq; ratione altitudinis interiectæ iunctim locati, ad dimenſiones uenerint, ſi contigua præſtrinxerint ſpatia, dilutior erit defectus. Sed nos quod polliciti ſumus cæleſtibus relictis, noſtræ memores infirmitatis terrena pergamus expēdere. Si illud ex Marcellino eodem adiecero item, poſt ea quæ iam ſunt dicta, ſolem quandoq; ideo exiſtimari geminum, quòd ſurrecta ſolito celſius nubes, æternorumq; ignium propinquitate collucens, orbis alterius claritudinem, ceu è puriore format ſpeculo. Proinde addamus ex Pauſaniæ theſauris illud quoq;, Titana creditū ſolis fratrem, regionem ad Aſopum, ſicuti ferunt Indigenæ, habitaſſe primum, & ab eo dictam Titanen. Verum, uti

ego

ego(inquit)cenſeo,uir ſagax fuit Titan,& temporũ anni obſeruator diligens,& quando auctiora ſol faciat ſemina & arborum percoquat fructus,ac proinde ſolis frater habitus. Vnde coniectatio euidens,cur aſtra Titania dixerit Maro. Titanas omniũ princeps ad poeſin Homerus induxit,ut deos apud Tartarum. Ex iis Anytus commemoratur unus,à quo educatam ferunt δέσποιναν. Propterea apud eius ſimulacrum ſtabat armati præferens ſchema. Hanc δέσποιναν, ſeu dominam uenerantur cum primis Arcades,Neptuni aſtruentes filiam. Cæterum pluribus eſt Cereris cognomẽtum δέσποινα: quo tamen & Proſerpina honeſtetur. Ad quod poetam nobilem reſpexiſſe contenderim illo uerſiculo,

Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Certè in Arcadicis rebus Pauſanias ſcribit:In templo,Cereris ſtatuam dextra facem geſtare,alteram uerò iniicere ὑπὲρ τὴν δέσποιναν, quæ & ipſa ſceptrum ciſtamq́ in genibus habeat. Templi porrò parieti affixum ſtetiſſe ſpeculum,in quod intuens initio quidem ſe aut parum aut omnino nil ſpectaret,dearum planè ſimulacris conſpicuis,atq; item throno. Ad ſiniſtrã templi, τὸ Λυκαῖον montem ſtatuunt Lycæum,qui & Olympus dicatur. Arcadum pleriq; ἱερὰν κορυφὴν, ideſt ſacrum nuncupant uerticem:puto, quoniam inibi eſſe educatum Iouem,eorum mythicis eſt obſeruatum. Argumẽto eſſe locum,qui inde uocetur κρητέα, ad ſiniſtra luci Apollinei,cognomẽto Parrhaſii,ideſt παῤῥάσιον. Nymphas quæ Iouem educarint,fuiſſe Thiſoam,ideſt θισόαν, & Nedam, & Agno,ideſt ἁγνώ: à qua & in Lycæo fons appellationẽ ducat,cuius ea fuerit olim uis,ut re diuina ibi à Lycæi Iouis ſacerdote curioſius peracta & fuſis precibus,quernoq; ramo leuiter aqua commota,mox denſior ſurrigatur uapor nebulæ aſſimilis,quæ non multo pòſt effecta nubes,aggregatis item aliis,largos demittat imbres. Miracula in Lycæo ſuppetunt alia quoq;, eſſe inibi Iouis Lycæi lucum,quem ſi quis (lege ſpreta) ingrediatur,annũ nequit ſuperuiuere. In eo item animalia,nullam prorſus umbram iactant. Quodq́ apud Syenen ſyderis Cancri primas partes ſole fit obtinente,perpetuum ibi eſt. Lycæa ſacra apud Phrygiæ urbem,peltas ab xenia Arcade celebrata,primo ἀναβάσεως prodit Xenophon,ac inſtitutis certaminibus præmia propoſita στλεγγίδας χρυσᾶς. Lycon eſſe lupum ſciunt omnes. Amphilycen exortũ interpretatur Theon, quia ſoli dedicetur lupus,quia ſit ὀξυδερκὴς, ideſt uiſus præacuti,ſicut longinqua ſpectat ſol. Solem deniq; Perſæ mithram dicunt, cuius ſimulacrum leonis rictum præſebat, cum tiara, manu utraque bubula premente cornua. Quo argumento in Thebaide Papinius,

Adſis ó memor hoſpitii,Iunoniaq́ arua
Dexter ames,ſeu te roſeum Titana uocari,
Gentis Achemeniæ ritu,ſeu præſtat Oſirin
Frugiferum,ſeu Perſei ſub rupibus antri
Indignata ſequi torquentem cornua Mithram.

Sed & in Philologiæ nuptiis Martianus,

Te Serapin Nilus,Memphis ueneratur Oſirin,
Diſſona ſacra Mithram.

Hinc certè Mithriaca dici ſacra legimus. Ea in antro obiiſſe,moris fuit,eductò cornibus ex eo boue,quem mox ut Mithræ uictimam immolarent,per hymnorum modulatos concentus. Propterea obſcurè Hieronymus,ſed doctè,ad Athletam: Ante paucos (inquit) annos propinquus ueſter Gracchus,nobilitatem patritiam ſonans nomine,quum præfecturam gereret urbanam,nónne ſpecum Mithrę,& omnia portentoſa ſimulacra ſubuertit? Lampridius in Commodo:Sacra Mithriaca homicidio uerò polluit,quum illic aliquid ad ſpeciem timoris uel dici uel fingi ſoleat. Meminit horum cum Suda Procopius. In ſpecu colebatur ueteri more,quo antequã excogitata forent templa,diis conſecrabantur antra,ſicuti in Creta Ioui ab Curetibus:in Arcadia lunæ, ac Pani Lyceo,Dionyſio autem apud Naxum. Mithræ,ubicũq; is coleretur. Mithram Aegyptii ſtatuunt ſub æquinoctiali:propterea gladium Arietis, Martii animalis geſtare. Inuehitur autem Tauro Venus,ceu tanquam Taurus, opifex generationis ac do-

minus

minus cenſeatur Mithras. Creditur Zoroaſter primus in montibus ad Perſidem floridum Mithræ ſpecu dicaſſe cum fontibus. Sed ita, ut mundi ſymbolum ſpecu obtineret, quem creaſſet Mithras. Quæ autem intus forent, elementorũ mundi, ac climatum imaginem præferrent. Neroni quoq; eblanditus Tiridates eum perinde ac Mithram ſe adoraturum pronunciauit, ut ſcribit Dion. Mithræ hiſtoriam multis uoluminibus explicuerat Eubulus.

Graſum ne pertuliſſe quidem quid ſit, & quid graſus & graſon. Tragaſæus & tragomaſchalos. Cur ſub alis odor malus. Cur pedes fœtent. XVIII

ALexandrum apud Arbelas totius certaminis aleam cum Perſis ſubiturum, plerìq; ex amicis adeuntes grauius milites accuſabant, qui in tentoriis ſermones ſererent depaciſcerenturq́;, nihil ſe hoſtilium ſpoliorum in regiam relaturos, ſed ſibi ea omnia uendicaturos. At is læte, quæ dicerentur accipiens, Proſpera (inquit) nuntiatis, uincere cogitantium iſta ſunt conſilia. Quum uerò hoſtiles copiæ myriadas uiderẽtur centum excedere, hoc eſt decies centena hominum millia: identidem Alexandro ingeſſere milites, ὦ βασιλεῦ θάῤῥει, καὶ μὴ φοβοῦ τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων, αὐτὸν γὰρ ἡμῶν τὸν γράσον οὐχ ὑπομενοῦσι. Confide rex, neq; pertimeſcas hoſtium multitudinẽ, ipſum enim graſum noſtrum non perferent. Hinc nata parœmiæ ſpecies, ut qui primo funduntur impetu, fuganturq́; prius quàm intra teli iactum ueniant quodammodo, ne graſum quidem dicantur pertuliſſe. Sicuti Pharnacem feciſſe, ſignificauit Cæſar, quum illo uicto ad amicos ſcriberet, ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα, ueni, uidi, uici. Graſum uerò dicunt Græci fatuum quidem, ſed eo item nomine, ac primũ uiiq; lanarum ſordes in ouibus appellant, quod genus etiam Oeſypen uocant, uel Oeſypum, ut apud Dioſcoridem, quanquam & ſuccida lana ita dicitur. Eſt & graſos, ἡ τῶν μασχαλῶν δυσωδία, ideſt odor malus qui ſub alis fit. Vnde & graſon, ideſt γράσων dictus odoris mali. Hinc illud parœmiodes, γράσωνι μὴ ὀργίζου, Graſoni ne ſuccenſeas. Tradunt aliqui, Graſona etiam ſignare uiride hordeum, παρὰ τὸ γρᾶω τὸ ἐσθίω. Eſt item graſos adeps ipſe in Græcorum doctrina. Sudorem denique corporis, ac ſordes graſoniam dixit Archigenes. Pollux etiam cinauram. Quia uerò alarum odor nunc hircus Latino uerbo, nunc tragus item Græco, ſed idem ſignificante, nuncupatur. Ariſtophanes in fabula, cui titulus eſt ἀχαρνῆς, tragaſæum uocauit male olentem, & alia fabula Tragomaſchalos eoſdem dicit. Graſon porrò & Crymnam in Theriacis Nicander in Troade loca dici opinantur, κρύμνας ἀμωσδέον καὶ αἰνὰ γράσον. Quærit Ariſtoteles, διὰ τί αἱ μασχάλαι δυσωδέστεραι τῶν τόπων; ideſt cur alæ omnium maximè partium noſtri corporis male olent? An (inquit) eſt, quia omnium minimè reſpirare poſſunt? Malus autem odor locis huiuſmodi contrahi maximè ſolet, quoniam putredo quiete interioris qualitatis, ideſt humectæ materiæ, ad corruptionem paratæ conſiſtit. Etiam ſi partes illæ ſint raræ ſatis, quod pilorum indicat multitudo, ut Sententiarum quinto meminit Hippocrates. Cæterum, quia immobiles maximè inexercitatæq; ſunt, ſuperfluitatum multarum ibi conceptaculum fit, quæ crudæ incoctæq; odorem producunt malum. Quippe odoris mali cauſa cruditas quædam excrementi eſt. Quamobrem ſudores etiam aliqui quandoq; ita olent. Proinde in plantis, quia ſiccæ & calidæ ſunt natura, humor non eſt fæculentus, ſed expeditius concoquitur. Inde & animalium nullum bene olet, excepta panthera, quoniam cruda ſint excrementa & fœtida. Legimus porrò ſeptima quarti Auicẽnæ: quoſdam opinatos, tetrum alarum odorem ex quibuſdam ſeminum reliquiis quibus gignimur, produci, quæ locis iis inſederint cutem ſubeuntes. Verum peritioribus ratio hæc parum efficax uidetur, quod ſeminis proprium ſit, conuerti in melius. At obiiciat aliquis, fœtere tamen pedes, quamuis perpeti agitentur motu. Agitãtur illi quidem, ſed obſepti obuallatiq; amplius operimentis, ut quod ſuperfluit, euaneſcere queat minus. Deniq; terreſtris humecti grandior copia illuc demanat. Quod eſſe corruptioni maximè obuium, liquet.

Cur odorem malum augeat calor. Item cur præcipuè odoribus capiantur homines. Inſpirationis opus duplex. Odori percipiendo quid neceſſarium. Caput XIX

Et quia

ET quia de odoribus agimus,ingerat hic fortè curioſior aliquis,Vnde'nã fiat,quòd quæ male olent,tetrius obſædunt quum calent,quàm quum frigent.Ea uerò eſt odoris naturà,nam uapida res eſt quæ calore confit:motus enim quidam eſt:calor autem,motandi præcipuam habet uim.Nam frigore concreſcit humor,& fit immobilis.Adde,quòd frigus concipientia imum petunt omnia.Ediuerſo autem in ſumma calor ſurrigitur,ſimiliterq́ uniuerſim odores,tum quia in aere conſtituuntur,tum quia qui eos percipit ſenſus,in arrecto uelut ſpecula eſt. Siquidem cerebri conceptaculis ſeſe inſinuans odor ſenſum mouet. Sed illud iucundius in quæſtionem uenerit,cur ex omnibus animantibus homines miram ex odoribus perſentiſcant uoluptatem. Vt qui paulò ſit intemperantior,totum ſe fieri naſum concupiſcat,ſicuti eſt apud Catullum. Id uerò inde putatur effici,quòd cerebrum nos maius habeamus,& reliquis aliquanto humectius. Propterea odorum illuc aſcenſus hyperbolen eam,hoc eſt frigiditatis exceſſum,& humectationis ad menſum reuocat rationalem.Fit autem affectio hæc per ſpiritus attractionem,quantum ad homines attinet,ſcãdentibus eo modo odoribus ad cerebrũ ipſum,quia calor igneus quo reſoluuntur odores,eiſdem præſtat leuitatem quandam,ut ſuperiora petant,unde conſequitur in membro illo ſanitas quædam,odori ſiquidem ineſt calefaciendi uirtus ob calidum igneum,unde producitur;atq; idem reſoluitur.Proinde uidetur natura in duo maximè opera inſpirationem inſtituiſſe:quorum alterum,& id utique operoſius, euẽtatio eſt caloris intimi,aliàs exuſturi omnia.Nam & Platonici ideo pulmones eſſe productos ſcribunt,molles,atq; uentoſos,& inſtar fiſtulæ cauos,& ſpongiæ ſimiles,ut cor iræ ardoribus nonnunquam exæſtuans aliqua ſaltem refrigeratione mitigaretur. Proximum eſt odoris perceptio,ad quam ſicuti ad auditum & guſtum corpore aliquo intermedio eſt opus:per quod,ad ſenſum prouehãtur odorum differentiæ.Sed & elemẽta eadem odoratui præſeruire uidentur,quæ uiſui & auditui,aer uidelicet ac aqua. Nam aquatilia quoq; odorari,certum eſt.Et ſicut in uiſu perſpicuitas communis quædam qualitas in aere & aqua cognoſcitur,ita in odoratu alia qualitas in elementis eiſdem promiſcua continetur, quam dicimus dioſmon , ideſt perodoriam aut tranſodoriam,ut interim ſic loquamur : inuenias id uerbum apud Theophraſtum,cuius & nos alibi mentionem fecimus. Ea uerò eſt potentia ad ſenſorium tranſuehens,quod odorum eſt. Senſorium autem non naris eſt utiq;, ἀλλ' ἡ μαστοειδὴς τοῦ ἐγκεφάλου ἀπόφυσις. ideſt,uerum ſepoſita cerebri portio mammarum imagine quadam.At de hac re plura mox.Nam & Albertus cerebri anterioris extremum eſſe duabus mamillarum papillis conſimile,prodidit,in quibus ſit odorandi poteſtas.

Cur odorandi ſenſorium in homine retuſius hebetiusq́ ſit. Caput XX

NEc illud utique ambiguitate caret,quid'nam ſit quòd ſenſum hunc homines tardum habent,ac laceſſitum:ſiquidem animalia plurima exquiſitius quàm nos & ſagacius olfaciunt,ut ex terreſtribus canes,ex auitio uulturii.Sed & uariarũ odore ſollicitari mirè quadrupedes cunctas,nono De animalium hiſtoriis tradenti credimus Ariſtoteli:quod & à Plinio eſt repetitum. Euentus autem eiuſmodi hæc afferri ratio poteſt:ſiquidem organum ſenſus requirere cum ſenſibili proportionem uidetur:nam uti odor ex calido prouenit & ſicco,ita ad bonitatem inſtrumenti odoratus exigitur uictoria calidi & ſicci.Sed homini cerebrũ,in cuius uicinia olfactus eſt,datum omnibus aliis maius,perpenſa præſertim corporis proportione:quod & comprobat in libro De animalibus Ariſtoteles.Quum uerò id ſit humidum & frigidum,in ſe animaduerſum,inde nimirum fit,ut in eo odorandi perfectio præpediatur,nihilq́ ferè odorabilium percipiat, niſi quòd excellenter poſſit oblectare,aut affectionem inducere diuerſam.

An odoribus ſuffici alimentum queat.Rhyntaces auis.Ouidii locus explicatur ex primo De Ponto.Chamæleon. Salamandra. Caput XXI

HIppocrates auctor artis medicæ ſummus,quiq; bene ſentientibus perinde ac lychnuchus eſt,per literarias ſemitas iter faciẽtibus,in libro De ali

mento,ſic ſcriptum reliquit:Quicunq; citiſſima indigent adiectione,humidum remedium reſumendis uiribus optimum eſt:ubi autem adhuc otiore,perodoratum. Pythagoricorum uerò ſententia fuit,odores etiam ad nutricationem conferre,ueluti etiam alamur qualitatem eiuſmodi attrahendo. Id minus rectè pronuntiatum, nititur Philoſophus comprobare. Videmus etenim(inquit)cibum ex pluribus compoſitũ elementis: ſimplicia enim non nutriunt,& animalia quæ indidem nutriuntur,ex quatuor ſunt compacta elementis. Ex iis autem unumquodq; nutritur, ex quibus conſtat:ut eſt in primo De generatione adnotatum:argumento ſunt ciborum retrimenta,conceptaculis quorum intra animalium corpora,partes à natura ſunt contributæ. Nam in plantis protinus,quicquid uacantis materiæ eſt,extruditur:ſicuti manifeſtum facit gummi,& id genus alia. Quòd ſi elemento ſimplici impleri nutrimẽtum poſſet,nil prorſus redundaret,quia partium nulla eſſet diſparilitas. Inde colligitur, ex odoribus nullum poſſe alimentum præſtari. Nam quum ſint qualitates per ſe,non poſſunt nutriẽdo conſtituere ſubſtantiam. Quòd ſi ſit odor fumoſa exhalatio uel uapor,ut ueteribus placuit,adhuc ratio perſtaret,quoniam utrũq; ad aeris naturam pertineat. Porrò ſpiritus quidem uel cerebrum petit,uel pulmonem. In his uerò locis non eſſe alimentorum conceptala,unde reliquo corpori diſtribui pro ratione portiũculæ ualeant,notiſſimum ferè eſt. Huic enim muneri ſtomachum natura præſcripſit,proinde apertiſſimum uideri, nihil odoribus nutriri. Quos ramen ſanitati conferre plurimum,ſenſus perdocet. Plinius uerò Naturalis hiſtoriæ ſeptimo,ad extremos Indiæ fines ab Orienre,circa Gangis fontem,eſſe Aſtomorum gentem prodit,ſine ore,toto hirtam corpore,quæ frondium ueſtiatur lanugine,uiuatq; halitu tantum & odore quem naribus trahant:nullum illis cibum,nullum eſſe potum, tantum radieum florumq; odores uarios ſylueſtrium malorum,quæ ſecum portant longiore itinere,ne deſit olfactus,grauiore paulò odore haud difficulter exanimari. Horum etiam Strabo ex Oneſierito mentionem facit libro decimoquinto. Sed quia id ferè putat fabuloſum,non grauabimur hic ſubiicere Platonici ſcientiſſimi,& medici doctiſſimi ſententiam: Legimus(inquit)in calidis quibuſdam regionibus, ac plurimo paſſim odore fragrantibus, multos gracili corpore & imbecillo ſtomacho, quaſi ſolis odoribus ali : fortè quoniam ipſa natura loci,tum herbarum & frugum atq; pomorum ſuecos fermè totos redigit in odores,tum corporum humanorum humores illic reſoluit in ſpiritum. Quum igitur uterq; (odor uidelicet,ac ſpiritus) ſit uapor quidam,& ſimile ſimili nutriatur,nimirum & ſpiritus & ſpiritalis homo plurimum odoribus accipit alimentum. Nutrimentum uerò qualecunq; id ſit,pèr odores ſiue fomentum apprimè ſenibus & gracilibus neceſſarium eſt,quo defectum alimenti ſolidioris atq; uerioris utcunq; compenſare poſſumus. Non multum inde diſſitum eſt quod in Artoxerxe Plutarchus ſcribit,eſſe in Perſis auiculam nomine rhyntacen,nullis intus(uti aſſolet)fæculentis retrimentitiis,ſed pinguedine tantũ refertam:unde coniectatio ſit,uento eam ali & rore. Pomi porrò præſuaui odore prorogatam aliquandiu Ariſtoteli uitam,in eius tituli libro(quiſquis ſit auctor)adnotatum comperi. Spiritum uerò odoribus nutriri,argumento eſt, quòd uinum odore plenum ſpiritum ſubitò recreat,quem cætera uix tandem poſſunt reficere. Propterea primo De Ponto ita cecinisse uideri Ouidius poteſt,

Et iam deficiens,ſic ad tua uerba reuixi,
Vt ſolet infuſo uena redire mero.

Cuius rei cum Seneca meminit etiam Plinius:quanquã nec latet,ex ſe uinum fomenti plurimum ſuggerere:priuatimq; traditum à Dioſcoride libro quinto,uina ſæpe aliqua cenſeri σφυγμὸν ἀνακλητικά, ideſt uenarum pulſus excitare. Vaporem uerò illum, in quem cibi cocti denique transferuntur,ideo appellamus odorem,quoniam & odor ubiq; uapor quidam eſt. Et hic tractus intro ex alimentis uapor,niſi ſpiritui quodam odore placeat,uix ullum præbet illi alimentum. Quamobrem ualde probatur Auicenna,quum ait:Corpus quidem dulcedine,ſpiritum uerò quadam aromaticitate(ut ſic interim loquamur) nutriri. Galenus porrò Hippocratem ſequutus,ſpiritum non ſolum odore putat nutriri,ſed aere:aere(inquam)non ſimplici,ſed potius opportunè permixto. Tria

to. Tria demum ſpiritus animalis fomenta traduntur præcipua, aer purus & luminoſus, odorum delectus, & muſicæ. Iam uerò Alexāder & Nicolaus peripatetici cum Galeno concludunt, ſpiritum uitalem & animalem ideo nutriri tum odore tum aere, quoniam uterq; mixtus eſt atq; conformis, & utrunq; hauſtum præcordia penetrare, atq; inibi percoqui temperariq; ad uitam, perq; arterias diffundi. Vterq; autem coctus iterum nutrit ſpiritum (ut aiunt) utrunque, præcipuè uerò animalem. Piſciculos multos aqua nitidiſſima nutriri tradunt: ocimum eodem modo. Mitto quibus elementis chamæleontem & ſalamandram nutriri, nonnulli ferant. Olympiodorus Ariſtotelis affert hiſtoriam, in qua fatetur is hominem à ſe uiſum, qui aere modò nutriretur & ſole. Quibus in Phædone perſimilia Plato conſcribit, & nos alibi (opinor) in hoſce libellos regeſſimus. In quorū pragmatia more architecti lapide nunc utimur orthogono & quadrato, ad normam reſpondente: interim ſtructura incerta in operis farcturas, hiantes alioquin, cementa impingimus, ac rudes informiq; politura inuenuſtos lapides. Eſt ubi ſuſtructio placet ordinaria, ex ſimilibus conſurgens, nec incertis, ſed formæ non diſſultantis, etiam ſi ad perpendiculum haud planè habeat reſponſum.

Odoratæ ſuffitionis utilitas mira. Ignes odoratos peſtilentiæ occurrere. De Agrone medico, & lindo ſpecie aromatis. Myrrha cur Aegyptiacè dicatur bal. Beelzebub. Baion. Zygia reſina. Myrine. Stacte. Gutta. Caput XXII

Sed nec iſta modò emolumentū, quod inſigniter nobis adeſt ex odoribus, patefecerint: ſed amplius, quæ ex ueteri comperta nobis memoria ſunt. Siquidem quum aer quo utimur plurimū, & in quo maximè obuerſamur, non eadem ſemper ſit ratione diſpoſitus, nec idem ſeruet cōtemperamentum, ſed nocturna denſeat humectatione, & proinde corpus premat, & animæ triſtitiam inferat quandam, ueluti nebula circumfuſam grauiore, Aegyptiæ morem gentis animaduertimus fuiſſe, ut è lectulis ſe proripientes mox reſina ſuffirent corpus, ut ſic aerem expurgarent diſgregatione, & innatum corpori ſpiritum aliquo modo tabeſcentem, odoris uehementia refouerent. Rurſum meridie ſyderis ui ex terra uaporationem exhalantem, myrrheo retunderēt thymiamate, diſſipat enim ac diſiicit caliditas aeris turbulentiam circumiecti. Nam & medicæ artis ſcientiſſimi peſtilenti affectione grauius graſſante, ignium crebritate malo occurſant, quod iis rareſcere credatur aer. Id quod conſequitur largius, ſi odoratiora urantur ligna, cuius eſt modi cupreſſus, iuniperus, piceæ. Sed & Agrona nobilem medendi ſcientia ſummè laudatum ferunt, quòd Athenas magna peſtilentiæ ui ſæuius infeſtante, affectorum pleriſq; ſalutarem intuliſſet opem, accenſis in proximo ignibus. Myrrham porrò Aegyptiorum uocabulo bal dici, obſeruauimus. Id uerò diſiectionem indicat planè. At Hieronymus, Bel (inquit) & Beel & Baal, idem Hebræis eſt: nam iis uocibus indicatur idolum: ſicut zebub, muſcam ſignat: unde Beelzebub (etiam ſi Beelzebul Græci pronuntiant) tanquam muſcæ dicatur idolum: ſed pro dæmonarche poſitum. Baion uerò medicinam profeſſis, compoſitio eſt, cui reſina inſeritur zygia, ideſt acerna. Myrrham utiq; communis Græcorum lingua enuntiat, ſed ſmyrnam dicunt Aeoles, ut ſcribit Lycophronis interpres. Myrine autem, ſeu myrſine, myrtus eſt. Stactem dici myrrhæ florem ab aromatum peritis, Hieronymus tradit: quo nomine, primam & pinguiſſimam eius diſtillationem intelligimus. Græci præterea unguentum ex myrrha, ſtacten accipiunt: quam in ſanctis literis etiam guttam legimus dici. Porrò non ad myrrham ſolum pertinet ſtacte, uerum ad liquores alios item, lachrymasq; ex arboribus ſtillatim promanantes. Quin & κονίαν στακτὴν dicunt Græci, & ſexto Therapeutices Galenus, tanquā cinerem ſtillatitium: nos cinerem lixiuium plerunq; nuncupamus. Stactum enim dicunt defecatum & percolatum: unde ſtactica uocabantur uaſa Niloticæ aquæ defecandæ commoda. Obiter adnectamus illud quoq;, quia diu inter odores uerſamur: apud Athenæum reperiri, lindum eſſe aromatis ſpeciem: quod etiam agnoſcit Euſtathius.

Qua ratione audiant odorentur'ue, quæ ſenſoriis eiuſmodi non ſunt prædita. De piſcibus qui inclamati ueniunt. Piſcina quid. Caput XXIII

VErum haud inepte fortaſſe uidemur facturi,ſi hoc maximè loco tractare ac diſcutere adorti fuerimus,quod decimo Naturalis hiſtoriæ Plinius propoſuit quidem, ſed inexpoſitum reliquit. Fortè quia non erat operis inſtituti cauſas iudicare dubias. Piſces quidem(inquit)auditus nec membra habent, nec foramina: audire tamen eos,palàm eſt,ut patet,quum plauſu congregari feros ad cibum conſuetudine in quibuſdam uiuariis ſpectetur. Et in piſcinis Cæſaris genera piſcium ad nomẽ uenire. Olfactum quoq; iis eſſe,manifeſtum patet. Quippe non omnes eadem eſca capiuntur,& prius quàm appetant,odorantur. Hæc ad uerbum ferè comprobantur ab Ariſtotele De animalium hiſtoriis libro quarto: ab Auicenna item uolumine quarto. Sed quod ad auditum ſpectat,etiam Lucianus meminit in ſermone De Syria dea,cuius hæc ferè ſunt uerba, οὗτοι δὲ καὶ οὐνόματα ἔχουσι, καὶ ἔρχονται καλεόμενοι. hoc eſt,nomenclatura item eorum eſt,& uocati inclamatiq; aduentant. Et in Epiſtolis ad Atticum Cicero, Noſtri autem principes digito ſe cælum putant attingere,ſi muli barbati in piſcinis ſint,qui ad manum accedant,alii autem negligant. Vbi pro piſcium uiuariis planè piſcinas intelligimus. Alias eſt & aquæ ſtantis locus piſcina,quod & uulgò uſurpatur,Columella Ruſticationis primo, Piſcinas minimè duas eſſe oportet,alteram quæ anſeribus pecoribusq; ſeruiat,alteram in qua lupinum,uimina & uirgas maceremus. De odoratu uerò & Sudas,approbans etiam conchylia odorari. Illud utiq; mirum,quum aſtipulante Ariſtotele auditus & olfactus nullum contineant membrum manifeſtum. Quod enim tale uideri poteſt per loca narium,id non ad cerebrum uſq; tranſmeat,ſed partim obſeptum & cæcum mox deſinit,partim ad branchias fertur. Quin & inſecta quoq; tam pennata,quàm non pennata procul ſentiunt,ut mel apes,& culices dicti muliones. Quòd niſi odore agnoſcerẽt,nunquam è longinquo ſentirent. Sulphuris item odore,genera inſectorum multa intereunt. Ad hæc formicæ origani ſulphuriſq; puluiſculo inſperſo,ſuas relinquunt cauernas,alioq; demigrant. Sed undenam iſta contingant? Certè(inquit Themiſtius ex Ariſtotelis ſentẽtia)alium ſenſum habere non poſſunt quo odorentur,quàm odoratum. Sed afferẽdum eſt,quonam pacto olfaciunt,ſi non reſpirant aliqua. Videtur itaq; in ſanguineis ſenſorium odorandi eſſe diuerſum,ab eo quod in inſectis habetur. Et Hercle,ut animalium quorundam oculi præduri,cuiuſmodi uocant Græci σκληρόφθαλμα, operculo & folliculo carent. Proinde exſerti inconniuiq; ſunt. Sed ſtatim nullo diductu incidentia & occurſantia contuentur,quum aliorum oculi genis & palpebris utantur,ceu uallo quodam uiſus munimentoq; prominente: eoq; niſi nictentur & conniueant,cernere non poſſunt. Ita & odoratus inſectis piſcibuſq; promptus atq; expoſitus eſt,ut uiſus duros oculos habentibus: unde munere eo ſine naribus & olfactione funguntur: at reſpirantibus adopertus & conditus eſt, qui ubi halamus adaperitur panditurq;, ampliatis uenarũ meatuumq; itineribus: quod iis fermè uerbis Ariſtoteles De ſenſu & ſenſili expoſuit, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἀναπνέουσι τὸ πνεῦμα ἀφαιρεῖ τὸ ἐπικείμενον, ὥσπερ πῶμα, διὸ οὐκ αἰσθάνεται μὴ ἀναπνέοντα, τοῖς δὲ μὴ ἀναπνέουσιν ἀφῄρηται τοῦτο. ſed iis(inquit)quæ reſpiratione utuntur, flatus ipſe ſurrigit,quod inſidet ueluti operculum: quòd ni fiat,non percipiunt: at quæ ſpiritus reciprocatione non utuntur,nil eiuſmodi ineſt. Propterea inquit Themiſtius, ſi quis diligenti ſubtilitate id exigat,reſpiratio non eſt cauſa odorandi,neq; dehiſcentia palpebrarum uidendi,ſed adaperiendi meatus qui odoratui obſeruit.

Ambiguitates in odorum ratione pluſculæ. Interibi enarratur Martialis. Stilum uertere quid ſit apud Horatium primo Sermonum. Cap. XXIIII.

CAeterum prius quàm ab hiſce digrediamur odoribus,non ineptè uidemur facturi,ſi quæpiã adhuc ex ueteribus theſauris delibatim carptimq; deguſtarimus. Multi(opinor)experiẽtia magiſtra didicere,& nos quandoq; perſenſimus,florum odores καὶ τῶν θυμιαμάτων, hoc eſt ſuffimentorum ſuauius è longinquo olere,quum in propinquo alia herbam potius redoleant,alia fumum. Miratus diu ſum eiuſmodi euẽtum,ambigenſq; ſæpe mihi Virgilianum carmen ingeſſi,

Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas.

Denique

Deniq; quum in commẽtationes quaſdam auctoris inter philoſophos celeberrimi, ad id genus quæſtionum pertinentes incidiſſem, hanc fere rationem comperi. Caloris ui conſtare odorum naturam, quippe odorata omnia calida eſſe: ut uero calidiſſimum quodq; eſt, ita & maximè leue. Proinde prouehi longius poteſt, ac ſynceriorem ſubuectare odorem ſuum à cæteris, quum foliorum odoribus, tum fumi, ideſt uaporis aquei depuratum, abiunctumq; qui odorem affectari uidentur: cum quo terreſtris quoque prouehatur portiuncula, quæ odore celerius ſenſum afficiat: nam inſito craſſamento calidum inibi potentius agit, uerum interſtitio longiore uicta flacceſcit euanida, calore deminuto, quamobrẽ ſenſui ingeritur odor materia defæcatiore. Quod uerò amplius agitata odoramenta plenius afficiant, ratio euidens: quoniam mota plus aeris, quàm quieſcentia replent. Quo nomine celerius odoris poteſtas ſenſum pertingit. Acrius autem frigoris ui infeſtante, minus minusq; odoramenta perſentimus, quoniam hebeſcit retunditurq; tunc aeris motus, quo inuehuntur. Eſt enim frigus πηκτικὸν καὶ συσταλτικόν, ideſt conſiſtere facit & contrahit. Sed nunquid ferendam cenſemus opem Valerio Martiali, cuius hi ferè ſunt uerſiculi:

Odorum naturam caloris ui conſtare.

Odoramenta amplius agitata cur plenius afficiant.

Frigore odores contrahi.

Martialis locus enarratus.

Quod bis murice uellus inquinatum,
Quod ieiunia Sabbatariorum.

Scribit ſiquidem doctiſſimus poeta, Baſſam peius oluiſſe, quàm ieiunia Sabbatariorũ. Id cur non attẽtarunt interpretes, ne (ſicuti uiſum forte eſt) arcem facere ex cloaca, aut lapidem è ſepulchro uenerari pro deo exiſtimarentur. Mihi loci huius erudirio non obuia uidetur, nec exculcata, ſed intercutanea & grauis, quã circulus pullatus neſcit. Sed comprimam me, ne (quod aiunt) admouere arietem uidear, aut oſtentare ac captare lites. Græcum adagium eſt, νηστείας ὄζει, ieiunium olet: de eo cuius fœteat anima. Obſeruatum nanq; eſt, ora hominum qui nil dum cibitarint, grauius olere: uentre ſiquidem inani minusq; agitato, aer factus calidior ſpiritum excrementaq; pituitoſa immobilitate ſua putrefacere poteſt. Calidiorem autem effici, argumento eſt, quòd uel ſitim parere ieiunium poteſt. At ubi ederimus, ciborum odore hebeſcit prior graueolentia, aut interextinguitur. Sed enim ex medicorum item myrothecijs mutuemur aliquid, quod lecturos blandè moretur ſcitamentis haud aſpernabilibus prorſum. Elegantiſſima eſt, & breuitate amabili Hippocratis ſentẽtia: Menſes duci aromatum ſuffitu, quæ ſæpe (inquit) ad alios uſus reciperentur, niſi caput tentarent. Eum locum, qua ſolet ſubtilitate perpendens Galenus, poſtea quàm docuit, cur menſtruorum ſubſiſtentium affectioni aromata ſuccurrant, quæ conniuentes diſcludunt cõceptaculorum clauſulas, & materiæ craſſamentum extenuant, mox ita infert propémodum: Concinnare capitis dolorem aromata omnia, tum uſus commonet, tum inſinuat rationis examen: ſiquidem excalfaciendi poteſtate prædita, omnia caput pertentant aggrauantq;: quippe nutu ſuo ſuperna calor appetit. Quum uerò huiuſmodi ſit uniuerſim aromatum genus, ac potiſſimum caſiæ, coſti, cinamomi, amomiq;, ambiguitatis nubilum diſcuti inde faciliimè queat. Quod uerò Hippocrates idem alibi ita prodit, Si mulier non concipit, & ſcire placet an concipere poſſit, ueſte obuolutam ſuffies infra, nam ſi odor tranſmitti per os ad nares uidebitur, non eſſe ſua culpa ſterilem, cognoſces. Galenus: In his (inquit) ſolis, nequaquã efferuntur odores ſuffitionis ſubeuntes, quibus confuſum, obſeptum, occæcatumq; os uteri eſt: tale uerò nequaquam cenſetur ad ſobolem ſuggerendam accommodum: nam & aliubi Hippocrates, Quæ frigidos ſpiſſosq; uteros habent, non concipiũt. Quoniam uerò ſæpiculè poeticos excutimus ſcrupos, nec id cuiuſpiam depompationi (ut uerbo utar Hieronymi) neq; enim hiſtricoſa mens eſt nobis, ut ſpinis hunc illum perfoſſum uelimus: ſed publico iuuenum ſtudioſorum bono, admonitum uolumus ſcientiſſimum quenq;, nil eſſe in hoc ſcriptorum genere per incuriam tranſiliendum. Quod uirum lectionis uberrimæ Politianum, dum ageret etiamnum in humanis, commonuiſſe, ſat notum eſt: quum diceret, Horatianũ illud ex Sermonum primo, perperam à male feriatis enarrari,

Prouerb. Ieiunium olet quid ſignat.

Ieiunantiũ ore cur grauius olent.

Aromata capiti infeſta omnia, & ad menſes ducendos utilia.

Sterilitatis in muliere experimentum.

Politiani laus.

Sæpe ſtilum uertas, iterum quæ digna legi ſint
Scripturus: neque, te ut miretur turba, labores

Contentus paucis lectoribus.

Nam (inquit) ſtilum uertere,eſt inducendi expungendiq; cauſa,ſtili partem exacumi-natam ſurrigere qua ſcribimus, altera quæ retuſior eſt aut latior,proclinata,& ſcriptis delendis impacta. Quippe Hieronymus quoq; meliorem ſtili partem uocat,quæ peiora de auctoribus confodiat eradatq;. Cicero Actione in Verrem quarta,Quum hæc ad iſtum afferrentur,timuit aliquando,& commotus uertit ſtilum in tabulis ſuis.Quo facto,cauſam omnem euertit ſuam.Sed & in Ruffinum idem Hieronymus,Ilicò uertis ſtilum,& omnia laudata prius uituperas.

Vbi'nam ſit odoris ſenſorium. Martialis illuſtratur. Quid muſcus,& moſchos. Zibettum. Zapetion. Moſchion. Alabaſtrum, & alabaſtrites unde. Bryodes. Bryon. Vocabula plura ad odorem ſpectantia. Oletare quid. Situm ſentire. Ozanica. Ozæ. Obolere. Mephitis. Caput XXV

QVum primum Canonis Auicennæ relegeremus, multa inde præcerpentes quæ in hoſce libellos(ut ſe oſtentauit occaſio)regeſſimus,placitum eſt,quando q; interpretis ſpatioſa adire uireta,ut adiutum irent illa quoq; lucubrationes noſtras.Inter alia nec ſanè pauca,ingeſſit ſe quod inſtituto noſtro uiſum eſt adminiculari:Ariſtoteles inquit duodecimo De animalibus,naribus inſitum odoratus organum arbitratur. Galenus uerò & medicinam profeſſi omnes, ſenſorium hoc in parte cerebri antica ſtatuunt.Nam octauo De utilitate particularũ, Odoris(inquit) ſenſorium prope craneum uidetur conſtructum in uentriculis cerebri anterioribus,ua poroſum continentibus ſpiritum.Sed & ipſum id in libro De ſenſu & ſenſili,non inficiatur Ariſtoteles,fortè eorum oblitus quæ prodidiſſet alibi.Euidens autem argumentum,non ineſſe naribus odorandi poteſtatem ullam, quòd illis ſi admoueantur odorata,nequaquam percipi ualent,niſi ad ſuperna prouehantur,quod ſpiritus reciprocantis ui contingere,ſecundo De anima commentatur Philoſophus. Spiritu enim retento,etiã ſi inſeratur naribus odor,ſenſus perfici nullus quiuerit.Verum,poſt tot ac tanta de philoſophiæ prompta ſacrariis, iam & grammaticam inſtruamus ſupellectilem: ne(uti ferunt)à curru uidear excuſſus,& à præſcripto longius proripi:quanquam Scytharum more ſæpius ad lætiora conſurgam pabula.Muſcum,qui & nunc in delicatiorem uſum uenit,ab Hieronymo dici quandoq; peregrinũ murem, ſunt qui opinentur. Nam muſcum,ideſt μύσκον, murem paruum,planè indicare.Sed hoc odoris genus priſcis fuiſſe incognitũ,Hermolaus putat.Nec muſcum dici,ſed moſchon.Haberi autem ex arboribus arentes pannos muſcoſo uillo,præſtantes odore.Quod genus Bryon dicant Græci,nos muſcum. Moſchos autem apud Aetium & Paulum, Capreæ ſanies creditur,quam Dorcada dicunt,ex umbilico,aut uomica.Ambigit deniq; Hermolaus idem,an muris peregrini pellicula ſit ex animali,unde habeatur zibettum,quod dicãt recentiores Græci zapetion. Moſchia uocant item Græci conceptacula in cepis quædam ſemen adſeruantia,& ad maturitatem perducentia.Odoribus ſeruandis concinnata uaſcula uocãt Græci alabaſtra,quod læuoris ratione uix teneri queant,unde conciliatum lapidi nomen alabaſtritæ, ex quo fierent aptiſſimè,ſoliditatis cauſa & frigoris.Bryodes dicitur à Gręcis odoris mali:ſed apud Galenum uocatur ſic,quicquid eſt algæ ritu fragile,quam appellant bryon, etiam ſi eo uocabulo muſcus intelligitur ſæpe(ut diximus)inodorare eſt odorem ſuum agglutinare.Columella libro duodecimo: Halia(inquit)ſi luna infra terram poſita,ferantur,& ſic poſtea recondantur,nec acerrimi ſunt ſaporis,nec mandentium halitus inodorãtur.Scribit M.Tullius Epiſtolarum ad Atticum libro ſecundo,ſic: Quanquam illa tua horridula mihi atq; incompta uiſa ſunt,ſed tamen erant ornata hoc ipſo,quod ornamenta neglexerãt,& ut mulieres,ideo bene olere,quia nil oleant,uidebantur. Ad hæc uerò Martialem parte aliqua reſpexiſſe,palàm fit amplius intuenti:

Poſthume non bene olet,qui bene ſemper olet.

Id uerò ex Arbitro eſſe,Hieronymus teſtatur,ubi ait:Cincinnatulos pueros & calamiſtratos, & peregrini muris olentes pellicula : de quibus illud Arbitri eſt, Non bene olet,qui ſemper bene olet.Situm ſentire dicũtur,quæ nimis inueterarunt,& redolent

mucum

mucum quendam. Id Dioſcorides appellat apophoram ὑγρανθεῖσαν, quod ex Plinio agnoſcas licet, libro duodecimo. Sicuti apud Theocritum, ni fallor, γλυφάνου ποτόσδον dicitur, quòd ſculpturam reſipit etiamnum. Ozanica in Dioſcoride uidentur eſſe olfactoriola. Ozas tamen dicunt onagrorum coria. Sed & apud eundem pluſcula obſeruauimus, præſens negotium iuuantia: ſicuti illud ἀρωματίζειν, quòd aromata redolere ſignat, ut nardum ναρδίζειν: nam ἁλμυρίζειν, eſt ſalis guſtum habere: μελανίζειν, nigricare: κουραλλίζειν, ad coralii uergere colorem: οἰνίζειν, uinum reſipere: ῥοδίζειν, roſam: τραγίζειν, hircum: κασίζειν, caſiam: at χρυσίζειν, eſt in auri colorem reclinare: πεπερίζειν, piper ſapere. Obolere uerò in malum capitur: ſemper enim de tetro & illiberali odore dicitur ferè, ut Plauti Moſtellaria manifeſtum facit,

Oboluiſti allium germana illuuies.

Oletare in ueterum doctrina eſſe uidetur, olidum facere: manifeſtius ex lege id fit, qua ſubnotatum aduertimus, Ne quis aquam oletato dolo malo, ubi publicè ſalit: ſi quis oletarit, ſeſtertiorum decem milium mulcta eſto. Mephitim deam intelligunt odoris grauiſſimi. Mephitis templum ante Cremonenſium mœnia fuit quandoque, loco ſeu numine defenſum, ubi exuſta eſt Cremona Vitellianis Flauianisq; bellis, anno poſtea quàm condita fuerat ducenteſimo octogeſimoſexto, T. Sempronio & Cornelio conſulibus, ingruente in Italiam Annibale. Olacitatem, odoris accipimus grauitatem.

Puſtulas in naſo, & ionthos quid ſignare coniectarint ueteres. Pſydracium quid, & ionthos, & unde. Vari in naſo. Amantium blandimenta aduerſum amatos. Grypi qui. Puſula. Puſuloſæ oues. Ignis ſacer. Caput XXVI

SVperſtitionis antiquæ ueſtigia in Græcorum cõmentariolis pridem obſeruauimus, quæ & uarietatis gratia, quàm anxiè nimis ac ſolicitè affectat plerunque humanus animus, huic loco ſuppingam: Moris eſt (inquiunt) nonnullis, quæ naſo adnaſcuntur pſydracia (Eſt autem eo nomine puſtula durior, acuta, & ſubalbens) nuncupare mendacia, quoniam ferè ſint mendaciloqui argumenta. Sed & ad ipſum id ſpectat, quod lectum quoq; eſt: Siculos conſueſſe, ionthos qui ſeſe parte eadem oſtentant, ψεύστας appellare, ideſt uanos mendacesq;: quia id genus homines per ea naturæ indicia planè ſignificarentur. Sunt autem ionthi in hoc propoſito, quos Latinè uaros rectè dixeris. Vocari autem ſic arbitrãtur, uel quòd ætatis flore protuberẽt: aut ab onthos, quæ res fimum indicat, quia faciei ſint dehoneſtamento, quod ἐνθιλεύειν dicitur. Sciendum tamen primum, prodeuntes pilos ionthos quoq; ſolere nuncupari, ratione uocis ab ἴον deflexa, & ἀνθεῖν. Illud uerò quod Plato ſcribit, & recenſuit Plutarchus, non tam ſuperſtitionis fuerit, aut obſeruationis ſuperfluẽtis, quàm amatorii prorſum eblandimenti, quod niueo ſpectabiles candore, ut deorum uenerabantur filios, nigredine quadam ſuffuſcos, ut uiriles in primis. Grypos uerò, regios opinabantur: nam & Perſæ id genus homines adunco naſo amplexantur præcipuè, quod eiuſmodi fuiſſe Cyrum, proditum Annalibus ſit. At ſimos, gratioſos appellabant. Pallentes autem μελιχροὺς ſalutabant, & exoſculabantur, ceu flaueſcentes dicas, & mellis colorem præferẽtes. Obiter ſciendum, puſulam à puſtula eſſe diuerſam, quippe ſacrũ ignem paſtores puſulam uocant, unde dicantur oues puſuloſæ.

Sternutamentum cenſeri quandoq; ominoſum & inauſpicatum. Catullus & Propertius explicantur. Interim quæ dicantur ſerperaſtra. De ſternutamento plura ex literis interioribus. Symbolum quid. Singultus unde fiat. Ptarmica. Ornis quid. Caput XXVII

LEgebamus dum iſta euigilarẽtur literarum bonarum candidatis, enarratiunculas in Theocritum quaſdam, etiam ſi conciſas admodum & deminutas, tamen haud omnino aſpernabiles: nec in quas Græcanicũ illud, & quidem Theocriti eiuſdem, naſutior reiectet aliquis, οὐδὲν ἱερὸν, nil ſacrum, aut magnum. Inter alia uerò & illud quod excerpemus arriſit, adnotatum Idyllio, cui titulus Thalyſia: ex ſternutamentis prodeſſe nonnulla, ac ſignificare proſperius, alia uerò cenſeri ominoſa prorſum & inauſpicata: unde Theocritus,

Σιμιχίδᾳ μὲν Ἔρωτες ἐπέπταρον.

ideſt,Simichidæ inſternuerunt amores. Et in re ſequundiore Homerus,
οὐχ ὁράας, ὅ μοι υἱὸς ἐπέπταρε;
nónne uides quòd mihi ſternuit filius? Verum apud Theocritum,
ὦδε τῷ χείρονι μοίρᾳ.
ideſt,in partem malam accipiendum eſt ſternutamenti præſagium. Sed & Athenien-
Timothei hiſtoria. ſium imperator Timotheus claſſe in Corcyræos dimicaturus,gubernatori ſuo qui pro
ficiſcenti iam claſſi ſignum receptui cœperat dare,quia ex remigibus quendam ſternu
tantem audierat,Miraris(inquit)ex tot militibus unum perfrixiſſe? At conſultantibus
Græcis poſt iunioris Cyri interitum,quo maximè modò ex Aſia in Græciam remea-
rent barbaricæ fraudis reclinata ſæuitia,fertur quidam interim ſternuiſſe:quod quum
audiſſent milites,impetu uno deum ſunt uenerati,Iouis quem Sotera dicunt arbitran-
Iupiter ſoter. tes augurium. Ad hæc autem uel ſponſione contenderim,Catullum reſpexiſſe,à quo
de amore proditur ſic:
Catulli, et Dextra ſternuit approbatione. Sed & Propertium,
Propertij loca explicat. Num tibi naſcenti primis mea uita diebus
Aridus argutum ſternuit omen amor?
In cuius loci enarratione afferri modò ab eruditis ſolent, quæ prodit in quæſtionibus
encyclicis Ariſtoteles (Etenim cum fide promuntur omnia, ne comatulum iſta fortè
Serperaſtra quid. reſipiant caluum. Quæ eſſe uelut ſerperaſtra paulò impolitioribus, ſummè optamus:
quæ diſcentibus ambulare infantibus,ut Varro ſignificat,adhibentur alligata genicu
Partes nostri corporis prin- lis,ne uaciæ fiant,uel compernes.) Tres eſſe partes noſtri corporis principes,caput,
cipes tres, et quæ. thoracem,& aluum:quumq; efflatus alui reſpiratio ſit,ructus uentriculi,ſternutamen-
tum capitis,quæ pars ſacra præcipuè eſt,ſpiritum hinc exeuntem,tanquam ſacrum ue
neramur,& adoramus. Porrò ſternutamentum bene caput ualere poſſeq; concoque-
Sternutamento cur bene re,indicio eſt. Perinde igitur quaſi bonæ indicium ualetudinis partis optimæ atq; ſa-
augurari ſolitum. cerrimæ,ſternutamentum adorant,beneq; augurantur. Sed & alibi Ariſtoteles idem
auſpicatiora putat,poſt meridiem facta ſternutamenta. Adnotatum quoq; ab Alberto
eſt,augurum ſcientia contineri,eſſe ſternutamentum ueritatis ſignum, & liberationis
prognoſticum ab inſidiarum diſcriminibus. Sed uel unius auctoritas Euſtathii Iliados
rhapſodia ſeptima,quod aſtruimus,manifeſtò probat:nam ὁ ἐκ δεξιῶν πταρμὸς αἰνίζε-
ται τι ἀγαθόν inquit,ut opinati ueteres ſunt,ideſt à dextris ſternutamentum boni augu
Oculi dextri palmus, bo- rabatur quippiam : ſic & oculi dextri palmus. Auctor in Parallelis Plutarchus,ante
ni ominis. prælium nauale cum barbaris,Themiſtocle immolante,claram è ſacris flammam re-
fulſiſſe,inſimul & ſternutamentum dediſſe ab dextris ſignum. Quid,quod libro primo
De doctrina Chriſtiana ſcribit Auguſtinus, Veteres lectum ſolitos repetere,ſi dum in-
Symbolum quid. ducitur calceus,ſternutamentum obtigiſſet. Symbolum uerò Græci nuncupant,quod
ex ſternutamēto concipitur,augurium. Illud autem grauius multo,quod ſeptimo Sen-
tentiarum Hippocrates ſcribit, Sternutamentum fieri ex capite,cerebro calfacto,aut
Sternutamenti ratio. humectato eo quod in capite inani:aer nanq; intus contentus,extra erumpit:ſonat au
tem,quoniã per anguſtum ipſi exitus eſt. At Galenus inquit,Non omne ſternutamen-
tum fit cerebro calfacto,aut humefacta parte capitis inani:quippe pinnulis quidam iri
tantes nares ſternuunt,& cum tuſſi ſpiritus permeans deorſum ad naſi meatulos ſter-
nutamentum concinnat. Sternutamentum itaq; de capite tantummodo prouenit,ſi na
tura deſiderio expellendæ materiæ ſufflantis ad ſecretionem commouetur. De huiuſ-
modi autem Hippocratis ſanctio facta eſt,neq; forſan de quouis tali. Si quid enim ex-
ſuperet humoris in capite,nequaquam gignit ſternutamentum,niſi ad ſpiritum uerta-
tur. Patet id,multi enim non ſternuunt,quorum de naribus humoris copia ſecernitur.
Sternutamenti uſus. Soli enim ſternutant,qui ita affecti ſunt,quibus mordax ea eſt,quæ à capite fluit humi
ditas:ceu ſi quid mordax naribus imponas. Vt enim tuſſis accidens eſt ad expurgan-
Tuſſis naturalis ratio. das pulmonis arterias aſperas naturale:ita ſternutamentũ,narium canaliculas perpur-
gat. Cæterum,quòd ait Parte inani capitis,ut eſt potiſſimum de cerebri uentriculis in-
telligendum:ita de eo quoq;,quod extrinſecus ambit,cauo itaudiendum. Scribit alibi
Sternutamentũ in partu, idem Hippocrates: Mulieri,quam uitia uteri infeſtant,aut quæ difficulter parit,ſi ſter-
quid. nutamentum

nutamẽtum ſuperuenit,bono eſt.Ratio autem eſt,quia indicat naturam iam intermortuam expergefieri & reuiuiſcere,necnon propriarum meminiſſe motionum:interdum regeritur & retrimenta aliqua.Nam in libro De cauſis accidentium,tradit Galenus, ita eueniens ſternutamentum prodeſſe,quia uehementiore concuſſu atq; feruore partim quidem excitat naturam,partim uerò excernit,quę tenacius impacta ſint partibus corporis.Sic enim & ſingultum ſolet ſanare,quod ex Hippocratis item hauſtum fontibus eſt:quanquam ſingultui ob euacuationem euenienti,etiam ſi raro id fiat,ſternutamentum nequaquam medetur. Fit uerò ſubinde ex repletione ſingultus,ſicuti in puerulis uiſimus.Item calor & frigus neruoſa replent corpora,quia tãtiſper reflari triſtius queunt, & ob eam rem ſingultiunt. At dicat aliquis, Vbínam remur ominoſum eſſe ſternutamentum? Medicinam profeſſi plenius utiq; ſatisfecerint.Nobis interim Plinii auctoritas ſufficere poterat,quam uel Gellius repetit:Oſcitatio(inquit)in enixu letalis eſt: ſicuti ſternuiſſe à coitu,abortiuum. Niſi ex tertio Canonis Auicennæ,capite proprio,ſuccurrerent paucula quæ mutuaremur,ad hoc ipſum pertinentia, ne (quod inquit Lucianus) piſtrinum perinde ac palatium amemus: Pernoxium,inquit,cenſetur ſternutamentum initio decumbentis catarrhi & coryzæ,quod tunc humori decoquendo neceſſaria ſit quies:augeſcitq; adeo in febribus quandoq; affectio hæc,& conſimilibus, ut uirtute deiecta, ſuperfluenti materia caput oppleatur, proueniatq; interdum ſcotomia:quamobrem reprimi confeſtim debet,ne & ſingultum concinnet grauiorem concuſſu. Illud ex Græcorum doctrina leuius aduertendum,ſternutamentum quandoq; pro ſenſu capi ſimpliciter,quia ſit ea affectio capitis ſenſus: uel quia feſtuca prætenui,nares ſi iritemus,obuenit ſternutatio.Siquidem in Ariſtophanis comœdia Dionyſius percuſſus,ac plagam diſſimulans,dicenti, Iam te conuerberaui:reſpondet, πῶς οὐκ ἔπταρον? ideſt,qua ratione non ſternui?quod eſt,inquit interpres, οὐκ ᾐσθόμην, ideſt,non ſenſi.Perinde ac innueret,non ſecus plaga ſe affectum,ac feſtucæ leuioris tactu affici nares conſueuerint.Ptarmica dicuntur Græcis & Aeginetæ Paulo,ſternutatoria,ideſt quæ ſternutamentum proliciunt. Deniq; illud adnotaſſe,nil(puto)obfuerit, dici quandoq; Græcis ſternutamentum etiam ὄρνιν. Eſt quidem eo nomine auis quæcunq;,ſed priuatim,unde cõcipi augurium ualet,indeq; quicquid augurium uel omen facit:quin & diuinatio ipſa,ornis quoq; dicitur.

Cyclops excæcatus qui ſit.Cyclopei ludi,qui intelligantur:item Teuthidi ſimilis,& quid teuthis.Interibi cur Antimachus diceretur Pſecas.De ſepia & loligine. Titanicis malis quæ intelligantur conſimilia. Caput XXVIII

CYclops excæcatus,adagium eſt ſcitiſſimum de potentia magna,quæ ducis prudentia,quam eſſe animæ oculum,honeſtiſſima quadam metaphora Plato dixit,exuta &(ut ſic loquar)exoculata ſit. Notior eſt fabella de Polyphemo ſtaturoſi præualidiq; corporis,ſed ab Vlyſſe aſtutiſſimè occæcati,quàm ut harum lucubrationum ſtudioſis ea nunc ingeratur à me. Nam & inde Cyclopei nuncupantur ludi,quum ſaltans in ſcena inducitur Cyclops Polyphemus. Vnde Horatius de Sarmento & Oſco ore fœdo & facie turpiſſima, ut laruam diceres,

Campanum in morbum,in faciem permulta iocatus,
Paſtorem ſaltaret uti Cyclopa rogabat,
Nil illi larua,aut tragicis opus eſſe cothurnis.

Meminit in Galienis Pollio Trebellius:Cyclopea,inquit,luſerunt omnes apenarii,id eſt uehicularii:uel ut alii legunt,arenarii.De apene nos alibi hoc opere. Tria uerò Cyclopum genera Græci agnoſcunt,unum eorum qui Mycenas mœnibus communierunt,alterum eorum qui cum Polyphemo memorantur,tertios intelligunt deos. Prouerbii origo ab hiſtorica demanauit fide: etenim poſtea q̃ ueneno interiit Magnus Alexander,ſicuti Plutarchi doctiſſimi teſtantur monumenta,dixit Demades orator, ſiue is Leoſthenes fuerit,ſicuti adnotatum alibi comperiſſe uideor,copias illius bellandi artibus,& ſtrennuitate longè præcipuas Cyclopi excæcato uideri conſimiles,quoniam robore peritiaq; præcellerent,ſed duce,qui electiſſimum exercitum ritè ductaret,

forent

forent exorbatæ. Cui ferè compar uidetur facetiſſimum in Eretrienſes Themiſtoclis cauillum, quos ille dictitabat Teuthidibus perſimiles, μαχαίρας μὲν ἔχειν, καρδίαν δὲ μὴ ἔχειν. hoc eſt, habere quidem gladium, cor uerò non habere. Teuthidas autem eſſe quidem piſcitii genus, ferè conſtat: ſed quod'nam ſit, parum conuenit. Plutarchi interpres gladiolos reddidit, quia ſenſui (ut opinor) cōgruebat maxime. Eos uerò piſces, xiphias ab Ariſtotele De animalium hiſtoriis libro ſecundo & libro octauo nūcupari ſcimus: & Plinius gladios interpretatur, quibus figura creditur nomenclaturæ occaſionē præbuiſſe. Rerum quidem (inquit Plinius) non ſolum animalium ſimulacra ineſſe, licet intelligere intuētibus uuam, gladium, ſerras. In Parallelis Plutarchi eadem affertur Themiſtoclis ſententia: ſed fluctuans interpres, teuthidas tantum nobis reddidit. Sunt ex Græcis, qui teuthidas nunc ſepias interpretentur, nunc uiliorem piſciculum, qui & in prouerbiū uenerit. de iis qui inopia arctiore uel minima & uiliſſima corrogare coguntur. Nam Ariſtophanes in fabula cui titulus ἀχαρνῆς, Antimachum taxans cognomento Pſecada: quoniam eos quibus cum obuerſaretur, diſſerendo roris uice aſpergeret: ros enim, pſecas Græcis dicitur, & gutta: ita ſcribit,

ὃν ἔτ' ἴδοιμι τευθίδος δεόμενον.

ideſt, quem etiamnum uideam teuthide indigentem. Apud Ariſtotelem libro De animalium hiſtoriis quinto, ubi Græcè ita eſt, πολύποδες καὶ σηπίαι καὶ τευθίδες. Plinius & Theodorus, polipos, ſepias, loligines interpretantur. Et paulò pòſt iterum, αἱ δὲ σηπίαι καὶ τευθίδες νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι. hoc eſt ad uerbum, ſepiæ uerò & loligines natant implicitæ ſimul. In cauſis naturalibus apud Plutarchum, problema eſt de teuthide, cur'nam ea ſeſe oſtentante, hyemis magnæ fiat præſagium: & uir quidam planè doctus ſepiam eſt interpretatus. Cur (inquit) teuthide apparente, tempeſtatis magnæ ſignum? An cuncta natura mollia horridula ſunt, quòd carne nuda ſint & tenuia, quandoq; neq; cruſta neq; pelle neq; ſquamma obtecta obſepta'ue, ſed intus durum & oſſeum habeant, ideoq; mollium etiam appellatione conflata, proinde ſtatim ex ſenſus facilitate hyemem præſagiunt? Qua ex cauſa terrā petit polypus, ſaxa corripiens paruula. Verum, frigus declinans, ac qui in imo maris cooritur, tumultum, proſilit etiam teuthis, quando ex mollibus uniuerſis uel præcipuè mollicula eſt ac iniuriæ opportuna. Itidem & Strabonis interpres libro tertio, teuthida ſepiam accipit. Fuit & Arcadiæ ciuitas Teuthis, & eodem nomine dux in Aulide cum Græcis aliis, quem tamen Hornytum uocant quidam. Hic cum Agamemnone diſſidens, quum abducturus uideretur ſuos, ſuadente Pallade ne faceret, deam uulnerauit in femore. Reperitur & Teuthos, ab Teuthide, ut inquit Athenæus, ſola differens magnitudine. Sed & libi genus dicitur teuthis, ideſt loliguncula. De ſepiis & loliginibus pronūtiat Matro apud Græcos poeta, piſcium ſolos noſſe, quid album ſit, quid'ue atrum. Ab Cyclope uerò excæcato haud diſſitum ualde eſt, quod ex Græcis doctiſſimus pronūtiauit. Romanum imperium poſt Neronis interitum Titanicis fuiſſe malis perſimile, quoniā in multa diſiectum conuulſumq; ſæpius in ſe tamen concideret.

Principem eſſe neceſſarium, rationibus aliquot colligitur. Nullum eſſe homine ſocialius animal. Caput XXIX

QVia uerò principem unum aliquem uideri neceſſariū, paulò antè ex prouerbii ratione digito (ut ſic dicam) monſtrauimus, ſubit nunc illud affluentius, ac penſiculatè amplius perſequamur. Nam Solomonis ſentētiam eſſe nouimus præclaram, Vbi non eſt gubernator, diſſipabitur populus. In omnibus profectò, quibus certus aliquis eſt propoſitus finis, in quibusq; ſic aut aliter procedere contingit, opus eſſe digerente aliquo, propèmodum conſtare uideo, ſi ad præſcriptum modò finem perueniēdum. Neq; enim nauis uentorum flatibus expoſita diuerſis in portum appellat unquā, niſi id agat præſidentis induſtria. Sed eſſe homini finem quendam propoſitum, ad quem uita & actiones tanquam ſcopum dirigantur, non eſt (opinor) qui ambigat: etenim per intellectum agit, cuius eſt ex fine operatio. Diuerſo autem calle ad eum ipſum homines perduci, ſtudiorum diuerſitate, notiſſimum. Proinde aſſiſtat neceſſe eſt quiſpiam, à quo intendatur dirigaturq; ad

finem

finem,ad quem inſito rationis lumine ferimur. Quòd ſi in ſolitudine agere poſſemus, ut bruta pleraq;,minus utiq; principe aliquo indigere uideremur:tunc enim ſibi unuſquiſq; rex foret, Deo tantum regi obnoxius,diuinitusq́; nobis lumine contributo,& ſe & ſua diſpenſaret. Cæterum,ingenitum homini eſt,ut ſit & dicatur ſociale animal. Naturalis id manifeſtum neceſſitas facit. Cæteris nanq; animalibus & plantis uariè tegumenta natura tribuit,teſtas,cortices,coria,ſpinas,uillos,ſetas,pilos,plumam,pennas,ſquammas,uellera. Hominem tantum nudum,& in nuda humo natali abiicit die ad uagitus ſtatim & ploratum,uti grauiſſimè Plinius ſcribit. Sed enim omnium loco diuina illi ratio eſt attributa, cuius illuſtratione longè plura manuum adminiculo ualeat comparare. Quæ tamen uſu multiplici unus haudquaquã aliquis impleuerit. Proindeq; in ſolitudine non ſine incõmodis quàm pluribus & maximis degere queat aliquis. Adde,quòd cæteris naturæ ſponte perſpecta cognitaq; uidentur quæ proſunt, quæq; nocumẽto ſunt. Aliquibus etiam induſtria quadam naturali,herbæ quibus medica uis ineſt,notæ ſunt:item uitæ neceſſaria multa. Quorum homini cognitio tantum eſt communis,ut qui poſſit per rationem ex uniuerſalibus principiis ad ſingulorũ perceptionem,quæ degendæ uitæ creduntur neceſſaria,peruenire. Quæ quum numeroſiora ſint,unus propriæ rationis ui nequaquam attigerit:propterea ſocietas rationali eſt animali peculiaris, ut alterum alterius adminiculo adiutum,refotum inſtructumq́; facilius poſſit ex naturæ propriæ dignitate tempora tranſmittere. Quid porrò,oratio huic animantium uni tradita,quem habere uſum in ſolitudine ualeat? Etenim reliqua communi quodam modo affectiones patefaciũt ſuas,ueluti canis iram latratu. At homo ſermonis commodo conceptus animi uniuerſos ualeat explicare. Ex quibus omnibus facilè colligas,illum cæteris quotquot ſunt,etiam quæ uidentur à congregatione non omnino reuulſa,ſocietatis facilè capaciorem. Itaque in Eccleſiaſte Solomonis, chria ſummè approbatur. Præſtare amplius,eſſe duos quàm unum:quòd adſit mutuæ ſocietatis emolumentum. Quæ quum ita ſint,nimirum & illud maximè neceſſarium conſequi,aptiſſimum eſt, Vnum aliquem eſſe debere,cuius conſilio & prudentiæ reliqua ſubiiciatur multitudo. Alioqui multis cohabitãtibus,& unoquoq; ſua commoda procurante,nullo negotio dilaberentur res,ni princeps aliquis præſideret,qui publico bono,tanquam mitis parens(ut ab Homero dictum)conſuleret. Sicut & hominum cæterarumq́; animantium diffluerent corpora,niſi uis aliqua foret excellentior,quæ aſſiſtens membrorũ aleret cuſtodiretq́; compagem. Igitur neceſſe eſt,præter id quod mouet ad proprium uniuſcuiuſq; bonum,eſſe item quod commune omnium diſtribuat, componatq́; bonum. Nam & in omnibus quæ in unum ordinantur diſponunturq́; quiddam pernoſcitur principis gerens uicem,ſiquidem in corporum uniuerſitate corpus primum,ideſt cæleſte,reliqua corpora quodam diuinæ prouidentiæ munere ordineq; diſpenſat atq; moderatur. Omnia uerò animãtia rationale animal regit. Hominem ipſum diuinior anima. Inter animæ partes,iraſcibilis & concupiſcibilis,moderamini rationis ſubiiciuntur. Inter membra corporis,unum eſt præcipuum, cuius uelut nutu quodam reliqua agitantur:id uerò eſt caput,ſiue(ut malunt alii)cor.

Cuius deceat eſſe modi principem. Duplex eſſe in natura regimen. Cur homo,minor mundus. Caput XXX

SEd enim quia iſta uidemur ſcitius muſſitare, urgeat nos fortè ſcrupuloſior aliquis, Qualem credamus oportere eſſe ciuitatis principem,& cuiuſmodi eius officium ſanciamus. Non erat quidem in animo operis initio tam crebriter in haſce diuertere florum amœnitates,quæ altius requirunt examen: uerum,quoniam(ut ille ait)theſauros eſſe oportet,non libros,quid in uoluminibus auguſtioris ſcientiæ,uelut lucis denſitate ac religione horrentibus,uenati ſimus, ſubnotando quæ digna ſcitu occurrebant,publico ſtudioſorum bono iam hinc proferre ordiemur:nulla in parte(quod M. Varro inquit)my facientes,ideſt hæſitantes,aut etiam ſubuerentes,perinde ac ii qui uix proloqui audent. Et primum quidem id obſeruãdum amplius:Quæ ex arte ſint,ea imitari quæ ex natura habentur. Ex quibus id promitur, ut de rationis inſtituto ualeamus operari. Proinde regis munus id optimum præſtantiſſimumq́;

tiſſimumq́;

tiſſimumq́ꝫ cenſendum,quod ab uniuerſalis principatus forma demanare uidetur. Deprehenſum porrò eſt,in natura rerum duplex eſſe regimen:uniuerſum,& particulare. Vniuerſum quidem,quoniam præpotentis Dei moderatione omnia contineri,nemo non qui modò conſtet mente, dabit facile. Particularis autem principatus præcipuè diſpēſationi diuinæ perſimilis in homine reperitur. Quem ea ex cauſa etiam minorem mundum dictitari,perſæpe uidemur legiſſe,quòd uniuerſi moderaminis in ea comperiatur forma. Nam quemadmodum uniuerſa corporea creatura & uirtutes ſpiritales omnes diuino ſubiiciuntur gubernaculo,compari modo & membra corporea & animales uirtutes magiſtra ratione reguntur:atq́ꝫ eodem ferè pacto ſe in homine ratio habet, ut Deus in mundo. Verum,ſimilitudo moderamenti huius,ratione quoq́ꝫ alia librari perpendiq́ꝫ poteſt. Hæc ſiquidem in nobis eſt, non ſolum quia ratione regatur homo quilibet,ſed etiam quoniam hominis unius præſide ratione multitudo gubernatur. Quod regii muneris maximè uidetur:quando & in animantibus quibuſdam,quæ ſocialiter uiuunt,quędam regiminis huius conſpicitur proportio,ueluti in apibus:nec id tamen rationi imputandum,ſed naturæ inſtinctui à ſummo regente inducto,qui & eſt & dicitur auctor naturæ. Quamobrem id regi principiq́ꝫ uiro diſpiciendum in primis,ut regno ita demum ſibi præſidendum,opinetur:ſicuti corpori præſidet anima,& amplius,uelut mundo deus. Quæ ſi quis uehementius excuſſerit,altiusq́ꝫ menti opinatus fuerit infigēda,& quodammodo inurenda,pernoſcet illud excellentiſſimū,quum in ſeipſo iuſtitiæ amorem ardentius accenſum iri,dum ſubinde repetet ſecum,ad id prouectum ſe,ut præcelſi illius agentis uice iudicium exerceat in principatu,tum autem ſuborietur manſuetudinis & clementiæ lenitas,dum ſingulos ipſi obnoxios perinde habet ac corporis ſui membra, cogitabitq́ꝫ,id ſolum fulmen quod Iuppiter mittit, placabile eſſe:perniciosum id de quo deliberauit,&(ut Seneca inquit)aliis quoq́ꝫ diis auctoribus,miſit. Quia Iouem,ideſt regem,prodeſſe etiam ſolum oportet:nocere,non niſi quum pluribus uiſum eſt. Nam & M. Tullii circumfertur ſententia, Infelices haberi eos,qui omnia ſibi licere exiſtimarunt. Perpendet illud quoq́ꝫ in Græcorum literis iactatum:à capite piſcem primum computreſcere. Quo ſignificatur obſcurius,principem uirum inſigniter turpem,mox dare labem in plures. Huic enim non magis latere contingit,quàm ſoli inter tot collucentes ſyderum oculos. Vna eſt clemētia,quæ ex uirtutibus omnibus præcipuè hominem addecet,quando humanior nulla eſt. Neminem tamen inſignitius illuſtrius'ue conſpicuum facit,quàm principem uirum: quanquam contemperamentum id eſſe adhibendum,non latet,uti nec promiſcua ſit ac uulgaris,& deplorata ingenia à ſanabilibus non diſtinguat,nec rurſum abſciſſa. Talem ſe ciuibus ſuis præſtare princeps debet,cuiuſmodi depoſcat Deum ſibi. Et,quod parentes faciunt,nunc obiurget,nonnunquā blandè,quandoq́ꝫ & minaciter ſe gerat:ad decretorium ſtilum accedat rarius. Tunc demum ultima experiri decuerit,quum cætera ferè ſint conclamata. Sed uno cludam uerbo:ſciat princeps eſſe ſe,reipublicæ ſuæ animum,illam uerò corpus. Quo nomine apud eum Lucius Tubulo,qui apud Lucilium amarulentè,ut rapinator,impius ſacrilegusq́ꝫ proſcinditur,& id genus aliis,eſſe nullus poteſt locus.

Duplex in natura regimen.

Homo, cur minor mundus

Ratio in homine, ut Deus in mundo.

Natura auctor.

Quid inprimis regi dispiciendum.

M. Tullij sententia.

Prouerb.

Piscem a capite primu computrescere, quid

Clementia cui potissimum conueniat.

Princeps quomodo se habere gerere.

Parentum mos in filios.

Princeps reipublicę suę animus.

L. Tubulo.

AD MAGNIFICVM VIRVM D. FRANCISCVM BEMBVM Rhodigii prætorem æquiſſimum ac Muſarum hoſpitem laudatiſſimum, Camilli Richerii in Lectionum antiquarum libros Lodouici Cælii patrui ſui Præfatio uiceſimaquinta.

POſtea quàm enuntiatum eſt maximo Veneti ſenatus conſenſu te huc ad nos prætorem deſignatum, egregiè lætati fuimus omnes: ad primum nuntium affluente turba (ut fit) inter feſtas læta ominantium uoces acclamabatur, Rhodigio aſtri benignioris aſpectu datus eſt prætor frater Bembus ingenio clarus, moribus clemens, ſobrius, mitis, ſui profuſus, alieni abſtinens, patriæ omnes uehementer gratulabamur, quam tanto prętore fortunatiſſimam fore uidebamus. Spondebant nobis de te omnia generis nobiliſſimi eximiæ & heroicæ tuæ uirtutes, quibus adeo in urbe Veneta præcellis, ut ſimiles cui pauci admodum ualeant repperiri: affluentiſſimæ tibi ſunt opes, quibus non ad luxum unquam & delicias, quod pleriq; omnes ſolent, ſed (ut Baſilius ait) ut uiatico ad uirtutem uſus fuiſti, adminiſtrandi tandem prouinciam ſumpſiſti, in qua animi tui dotes ſtatim agnouerunt omnes. Ager Rhodiginus impune ab aliquibus uexabatur, tu ſtatim eorum audaciam compreſſiſti. Vidimus tibi laborem eſſe in negotiis, in periculis fortitudinem, induſtriam in agendo, celeritatem in conficiendo, & in prouidendo conſilium: taceo innocentiam, omnibus in rebus temperantiam, fidem, facilitatem, ingenium incredibile, humanitatem ſingularem. Quum hæc uidi, auide quærere cœpi apud animũ meum, qua maximè ratione me poſſem beneuolentiæ tuæ huiuſce patriæ meæ digniſſime prætor inſinuare. Sumus etenim natura ſtudioſiſſimi appetentiſſimiq; honeſtatis, cuius ſi quaſi lumen aliquod aſpexerimus, nihil eſt quod (ut eo potiamur) non parati ſimus & ferre & perpeti. Te autem uir clariſſime, quis non amarit? cui bonum omne in animo eſt. Inſita tibi eſt altius & infixa diuinitas, ipſa hæc ad eximiam perducens uirtutem appetitio: tales tamq; admirabiles tibi tum ad ſtudia, tum ad Dei cultum ſtimulos ingenerauit, ut (quod dictu quoq; mirum eſt) uel puer id de te ſpecimen dederis, eam prætuleris indolem, ut quum te prudentiſſimi ſenes intuerentur, ueluti diuiniore afflati numine abſolutiſſimam ferè uirtutis ideam uaticinarentur; nec eos utiq; fefelliſſe opinionem nos Rhodigini nunc experimur: uirtutibus ueluti gemmis ab ultro oriente petitis præcelſus animus tuus præfulget nimis. An eximiũ Chriſtianæ religionis cultum ſubticebimus, in quo tibi gradum propoſuiſti primum? Quid uerò præſignem in parentes pietatem tuam cõmemorem, quos uiuentes perpetuò numinis uice & coluiſti & ueritus fuiſti? Es ergo undique uenerandus: quo fit, ut iniuria me clientem ſaltem tibi exhibere tantopere cupiam: id fieri poſſe maximè ſum ratus, ſi more Parthico non citra munus te ſalutem. Quare, quum nunc patrui mei Antiquarum lectionum libros formis cuſos iterum publicam facere materiam ſtatuerim, te elegi, cui Viceſimumſextum librum dicarem, ſperans tibi erudito uiro hoc munus gratum fore. Huiuſmodi ergo munuſculum benignè ſuſcipias, & ſi infra amplitudinis tuæ faſtigium eſſe iudicabis, cogites uelim, multas gentes diis lacte & mola quandoq; ſalſa litare, qui thura non habeant. Vale.

ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI VICESIMVSQVINTVS

Prouerbii ratio, Platano ſimilis. De platano pluſcula,& plataniſto. Obiter qui dicantur à Perſis immortales. Herodotus & Curtius declarantur. Melophori qui ſint. Item mellotides. Mala Heſperidum quæ intelligenda. Mallophoros. Trimacreſia, & macra apud Gallos quid. Sphæria. Platanon. Platanos uas. Caput I

Themiſtoclis dictum.

THEMISTOCLEM Athenarum principem, cuius operam ingeniumq́ ac prudentiam ſummam non paruis in rebus, nec raro experta Græcia eſt, produnt auctores grauiſſimi, poſtea quàm ampliſſimè patriã eſt promeritus, ſolitum tamen ſæpius conuitio à ciuibus inceſſi. Vnde illius præclara circumfertur ſententia, τί κοπιᾶτε ὑπὸ τῶν αὐτῶν εὐεργετούμενοι; quid eis negotium faceſſitis, qui uobis fuere benefici? Se quoq́ ſubinde platano conſimilem prædicabat, ad quam decurrerent, quos infeſtaret imber: mox uerò ſerenitate reddita, uelleretur ab eiſdem, interimq́ conuitiis proſcinderetur. Ex hiſtoria igitur produci adagii forma poteſt, ut dicatur is, platano aſſimilis: cuius opera, quamuis neceſſariò ſæpius utamur, nihilominus inſita quadam prauitate, illum eundem incõmodis liberi, habemus deriſui, conuellimus, perditum quandoq́ etiam cupimus: mox tamẽ neceſſitate deprehenſi, expertam repetimus uirtutem. Sanè congruenter de ratione foliorum platanus electa potiſſimum, quam prouerbio uſurparemus, quando arbor ea umbræ gratia tantum ex alieno petita orbe eſt iis, qui dicuntur σκιατροφούμενοι, ſicuti De hiſtoriis quarto libro Theophraſtus perdocet copioſe. Nam Caius princeps etiam in platano Veliterni ruris, tabulata cuius laxisq́ ramorum trabibus ſcamna patula miraculo fuerant, epulatus eſt: eamq́ cœnam appellauit ille Nidum. In Lydia prodit Herodotus, Xerxem comperiſſe platanum, quam ob pulchritudinem aureo donauerit monili, tuendamq́ uiro delegauerit immortali. Qua in parte adnotandum obiter, ut eum locum ſalebroſum quadantenus in poteſtate habeat quilibet. Non ideo dici ab hiſtorico immortalem uirum, quia planè nunquã moreretur: quod credere, inſulſiſſimum foret: ſed intelligi ex iis unum opinor, qui in militia delecti ex Perſis numero decem millia, dicebantur immortales. Quoniã ſi quis eorum aut nece aut morbo numerum minuiſſet, confeſtim ſubſtituebatur alius, nec unquam plures erant paucioresue decem millibus. Erant item præcipuo inter omnes cultu decori, & iidem omnium præſtantiſſimi. Hac opera iuuabitur & Q. Curtius libro tertio, ubi ita legimus adnotatum: Proximi (inquit) ibant, quos Perſæ immortales uocant, ad decem millia, cultus opulentiæ barbaræ, non alios magis honeſtabat: illi aureos torques, illi ueſtem auro diſtinctam habebant, manicatasq́ tunicas gemmis etiam adornatas. Memoriæ produnt ex Græcis nonnulli, τοὺς ἀθανάτους, hoc eſt immortales iſtos Theodoſio imperante redactos in nihilum ab Ardaburio. Ex hiſce uerò immortalibus uiris, mille ſeligebantur optimus quiſque, melophoros uocabant: quòd haſtis præfixa geſtarẽt mala aurea, doryphori erant hi, hoc eſt ſatellitio fungebantur. Mallophoros autem, Cereris eſt cognomẽtum in Megaride, quod ab iis uidetur impoſitum, qui mortalium primi, oues cõnutrire cœperint. Siquidem lanam dicunt Græci μαλλόν, ex quo & idam μαλλῶτιν uocarunt, uelut πολυπρόβατον, ideſt ouibus abundantem. Melotida, ideſt μηλωτίδα, radiolum interpretantur, uel auricularium ſpecillum. μῆλα etiam ueteri conſuetudine capras ouesq́ intelligimus, quas in Græciam ex Aphrica tranſportauit Hercules, etiam ſi ad aurea poma rem fabuloſitas transferẽdam putarit. Cæterum, caritatis nomine uellus aureum in ouibus intelligendum, docuit Varro. Ab uerbo autem μῆλα, ideſt mala, inflectitur balare apud nos, M in B tranſeunte, quod eam

[Handwritten marginal notes:] Prouerb. Platano ſimilis, quid ſignet, et unde. — Platani uſus. — Nidus, in platano cœna. — Herodoti locus declarat. — Immortales qui apud perſas. — Curtij locus enodatus — Melophori qui. — Doryphori — Mallophoros. — μαλλός. — Melotis quid. — μῆλα; — Heſpidu mala aurea, qd. — Vellus aureum cur. — M. in B. tranſitus.

eam literam proferre oues uideantur. Similitudinem quandam cum Perſarum immortalibus habuit apud Gallos equitũ ordo, quem uocabulo gentis proprio trimacreſiam illi uocabant: nam equum dicunt marcan. Sed ad platanum redeo. Inuenio Xerxem eundem auream ſibi platanum fundi iuſſiſſe, quæ antimimos foret, ideſt amatam effingeret, leniretq; æſtuationem mentis ex illius abſentia. De Platano in Theriacis Nicander ita ſcriptum reliquit, σφαῖρα τε θαλυχίος πλατάνοιο. ideſt, ſphæra quoq; thorum præbentis æſtate platani. Interpres locum eum enarrans, illud θαλυχίος pro umbroſa poſſe accipi, tradit: quoniam latiſſima ſint eius arboris folia, ut opaciſſime cõtegant æſtiuo tempore: uel (inquit) quia thorus ex numeroſis foliis confici abundè poſſit eodem tempore. Addit illud quoq;: platani fructum eſſe ſphæria quædam trachea, ideſt orbiculos aſperos, propterea à Nicandro dici ſphæram. Ex iis uerò quæ prodit interpres, hic agnoſcas licet, uera item eſſe quæ Græci ſcribunt, dici platanum, ſiue platanistum, à latitudine, quod ſit πλατύφυλλος. Plataniſtum tamen ſunt, qui à platano per diminutionem proferri putent: quum paronymon, ſiue denominatiuum ſit uerius, nihil primitiuo amplius minus'ue ſignificans. Porrò ſi diminutum foret, exire debuerat in σκος, ſicuti calamiſcus, pyrgiſcus, ſatyriſcus. Plataniſtum pro platano apud Homerum diligens lector inueniet. Sunt qui ab foliorum platani amplitudine loca ſpatioſius capacia ſic opinentur dici. Fabuloſa planè ſunt, quæ primo De animalium naturis ſcribit Aelianus, nec citra cũctationem promenda. Ait enim, noctuas mira quadam ingenii ſolertia à ciconiis ſubmoueri à nido longius, platani frondibus ingeſtis, quarũ contactu torporem contrahant noctuæ, ita ut oblæſionis quippiam inferre deinceps nequeant. Platanion uerò petra eſt, ex mari haud ita prominens, plana & lata, meminit Apollonius, ἵμερτε νηήσαντο λάων ἐπὶ πλαταμῶνι. Aratus in Prognoſticis,

ἀλλ' αὐτοῦ πλαταμῶνι παραθλίβονται ὁμοῖν.

Sunt qui eo nomine latitudinem terræ accipiant, item fluuii nomenclaturam. Capitur quandoq; & pro littore. Platanos item uas erat fingendis popanis accommodum. Platamones interpretantur nonnulli λειοπετρία, ideſt leuigatas petras: quod approbat Strabo in Cappadociæ deſcriptione: Sunt (inquit) platamones, unde Mazacenis ſuppetit lapidum copia ad inædificandum. Eum locum inſcitè Latinum fecit interpres. Et in Periegeſi Apher Dionyſius Gangen canit, λευκὸν ὕδωρ νυσαῖον ἐπὶ πλαταμῶνα κυλίνδων. In cuius loci enarratione etiam eruditioribus hæſit aqua.

Adagia duo à cupreſſo producta. Horatii locus illuſtratur. Euangelia immolare, quid. De cupreſſo nonnulla. De pinu, Herodoti perpenditur ſententia. Sphæria quid. Sphela. Sphæricus qui. Sphæriſterium. Sphæria quæ in theatro ſpargerentur. Teſſerulæ. Echepeuces quid. Galbuli. Galbæ nuces. 11

PHocion Athenienſis, quem nemo uel ridentem uidit, uel flentem, quum ciuitatem intueretur à Leoſthene præcipitatam in bellum, dum libertatis ſpem & imperii cõcipit illa tumidius: uerba eius cupreſſis conſimilia ſibi dicebat uideri, quoniam pulchra quidem forent ac ſublimia, cæterum fructu omnino carerent. Sed enim quum initia cedere proſperius eſſent uiſa, immolarentq; euangelia omnes, hoc eſt, rei diuinæ ex felici nuntio darent operam: interrogatus, an ita rem geſtam uellet, πεπρᾶχθαι μὲν οὖν ἔφη ταῦτα, βεβουλεῦσθαι δ' ἐκεῖνα. ideſt, geſtam quidem uelle ſic, illa tamen malle decreta. Ex his adagium producitur, de iis quæ ſpecioſa quidem uidentur, inania tamen ſunt, & nullum prorſus emolumentum præferentia. Nam arbor hæc, uti docuit Plinius, natu moroſa, fructu etiam superuacua eſt, baccis torua, folio amara, odore uiolenta, ac ne umbra quidem gratioſa. Eſt & ab hac arbore prouerbiũ alterum, Cupreſſum ſimulat, de pictore malo & imperito, ut expoſuit Porphyrio, qui aliud prorſus nihil expingere norit: quod in Arte poetica ſignificat Horatius,

Sed nunc non erat his locus: & fortaſſe cupreſſum
Scis ſimulare, quid hoc: ſi fractis enatat exſpes
Nauibus, ære dato, qui pingitur.

Sed cur nam electa cupreſſus, quæ potiſſimũ prouerbio locum faceret? Nempe (quod

à doctioribus incurioſius prætermiſſum,miror) quia,ut Plinius ſcribit,trahebatur etiam in picturas opere hiſtoriali,uenatus claſſes'ue & imagines rerum,tenui folio breuiq; & uirente ſuperueſtiens.Ornamento adiici poteſt illud quoq;,quoniam cupreſſos dici interpretentur Græci,quia ſit in iis uiſendus ramulorum parilium partus,ideſt ἀεὶ τὸ κύειν παρίσους τοὺς ἀκρέμονας. In Arcadia apud Pſophidem cupreſſi cernebantur proceritatis tantæ,ut propinquus adumbraretur mons. Eas non excidebant,Alcmæoni ſacras arbitrati.Nuncupantur ab indigenis παρθένοι, ideſt uirgines.Alcmæonem uerò necata illuc matre,delatum Argis ferunt.Memorabile eſt quod hiſtoria ſecunda Thucydides prodit:arcas fuiſſe ex cupreſſo,quibus eorum efferrentur oſſa,qui in bello fuiſſent cæſi.Quem locum exponens enarrator quidam,id ſolitum fieri aſtruit, διὰ τὸ ἄσηπτον εἶναι, quòd putredinem arbor neſciat.Confirmat id fides hiſtorica.In ea nanq; materie præter cæteras arbores nitor maximè ualet æternus.Et ſimulacrum Iouis in arce ex cupreſſo durauit,à condita Vrbe ſexcenteſimo ſexageſimoprimo anno dicatum,ad Plinii tempora.Cupreſſum Indi propè inter aromata uenerãtur,& meritò id quidem. Laudent qui uelint , amoniam Chiam & Cyrenaicam , quam eſſe æternam prædicat Theophraſtus: uerum nitore,robore,magnitudine,rectitudine,perennitate,quam illi arborum comparabimus?Cariem & uetuſtatem penitus nihil ſentire cupreſſum,affirmant,& rimam ſponte haudquaquam concipere. Qua ex cauſa Plato leges publicas atq; inſtituta in ſacris ponenda cenſebat,tabulis cupreſſinis,quòd futuras fortè putabat æterniores,quàm æreas. Adde,cupreſſos duplici inſignes uocabulo uideri:nam ex amœnitatis argumento,charites uocantur:cypariſſi uerò,ratione quam diximus.Eteoclis fuiſſe fabulantur filias,quæ dearum honori ſaltantes,in puteum prolapſæ,ab terra miſerante in perſimiles deformatæ plantas traduntur. In Aſſyria ex cupreſſis modò compingi naues , auctor Ariſtobulus eſt, ac repetit Arrianus,reliquæ materiæ inopia ſumma. Cupreſſum uerò Creticam ut præſtantiſſimam laudat in Sympoſiacis Plutarchus:ſicuti etiam Iſthmiam pinum. Porrò ſicut in platano eſſe ſphæria ſuperius adnotauimus,ita & in cupreſſo,Therapeutices quinto Galenus,ac Dioſcorides appellant. Sphæria(inquit Dioſcorides)conciſa & in uino hauſta,ſanguinis conferunt anagogę, ideſt eiectationi ſeu excretioni ac dyſenteriæ.Plinius Latinè pilulas reddidit.Sunt qui etiam galbulos uocent,ut Varro,aut conos & nuces.Apud Catonem ſunt nuces,galbæ.Sphela uerò nunc ſcabellum indicat,nunc lignum excauatum,ſicut holmos.Sphęricum intelligit Galenus,qui pilæ luſu atq; exercitio iuuenes imbuit. Ipſum autem pilæ luſum Lampridius ſphæriſterium.Obſeruandum quod in Tito ſcribit Dion, Sphæria lignea ex alto in theatrum ſparſa,ſic inſculpta,uti alia eſculenti cuiuſpiã,ueſtis alia, uel edomiti equi aut ſerui aut argentei aureiq; uaſis imagunculas præferrent. Ea qui excepiſſet, πρὸς τοὺς δοτῆρας αὐτῶν, ideſt ad diſtributores eorum proferre neceſſe erat,ut quod ſphæria prætuliſſent,acciperent. Id uerbum ſunt qui teſſerulas transferant. Sed inſtitutum repeto. Locupletum deniq; ac nobilium modò funeribus adhiberi cupreſſum ſolitam, Lucanus teſtari uidetur

Et non plebeios luctus teſtata cupreſſus.

Et eſt à Lactantio grammatico Thebaidos quarto relatum.Illud admiratione non caret, Herodotum ſcribere:unam ſolamq; arborum pinum reciſam non ſuccreſcere amplius,uerum interire funditus,uel(ut ipſe ait) πανωλέθρως: nata inde parœmia,ut exteri dicantur pinus modo,quæ prorſum intercidant. Quum manifeſtum fiat,piceam & cupreſſum id ipſum pati,ſed & pleraq; alia,niſi fortè cognatione aliquam inter haſce arbores intellexit:proptereaq; uno pinus nomine accipiendas,conſtituit.Quod ad piceam attinet,ſciendum,Euſtathio tradente,id Homericum ἐχεπευκὲς inde profluxiſſe, ac pro mortifero interpretari, etiam ſi ad amaritudinem referunt alii. Pityn puellam ſcribunt Græci , à Borea ſaxo alliſam,quòd in amorem Panos foret procliuior, terra miſerante in arborem ſui nominis deformatam:proinde Pana hinc coronam geſtare, quin afflante Borea etiam flere.Id quod Georgicôn undecimo relatũ comperias.Noſtrorum aliqui Syluano ſacram arborem tradunt.Seruius Deorum matri dicatam opinatur.Quod & Ouidius approbat libro decimo,rationę non neglecta.Illud commone

mus,eſſe

mus, eſſe inter eruditos qui pityn pro picea capiant: ſicuti πεύκην, pro theda. Apud Theophraſtum Theodoro pitys eſt larix, peuce autem pinus: ſed & pro picea, pityn accipit quandoq;. Apud Herodotum eſt pitys, quam pro pinu capit interpres.

Oratio conciſa breuisq; an præſtabilior ſit. De Phocione, Catone, Demoſthene, Pericle, M. Tullio, T. Liuio, & aliis. Capur III

OPtimum uideri orationis genus, quo paucis multa ſapienter grauiterq; ſignificentur, à pleriſq; ex doctiſſimis traditum, ſcimus. Idem nanq; ſermoni congruere quod nummis, qui eo præſtantiores creduntur, quo materia pauciore, pretii amplius complectantur. Id ueterũ nonnulli approbarunt mirificè, ſed Phocion præcipuè, cuius oratio uerborũ paucitate preſſior, erat perbreuis, multa uerò ſentẽtiarum magnitudine ac grauitate: adeoq; huic uni erat intentus, ut quandoq; theatro iam pleno, quum obambularet cogitabundus, dicente quodam σκεπτομένῳ ἔοικας ὦ φωκίων, Videre ó Phocion conſiderationi intentus. Bene coniectas, inquit: diſpicio nanq;, ecquid poſſim eximere ab iis quæ apud Athenienſes ſum uerba facturus. Sequuti ſunt hæreſin eandem & pleriq; alii non omnino infantes: ſicuti in Latina eloquẽtia Gracchi, in quibus umbra recognoſcitur & quaſi color opacæ uetuſtatis, ac oratio non prorſus accurata & quodammodo facta: & ſenior quoque Cato, quem Romanum Demoſthenem nuncupatum, auctor M. Tullius eſt: quemq; ætatis ſuæ eloquentia non contentũ id iam tum facere adortum, dilucet, quod diu poſt implerit Cicero. Sed profectò eſt utiq; cuſtodienda hæc, ſi cauſæ ratio permittat: alioqui (uti doctiſſimè Plinius Cæcilius inquit) præuaricatio eſt, tranſire dicenda, præuaricatio eſt, curſim, etiam breuiter attingere quæ ſunt inculcanda, infigenda, repetenda: nam pleriſque longiore tractu uis quædam & pondus accedit. Vtq; corpori ferrum, ſic oratio: non ictu magis, quàm mora animo imprimitur. Hoc fuit Demoſthenis conſilium, quẽ ſi eloquentiæ uelut typum dixeris, meo quidem iudicio, à ueritate aberrabis non multum. Eius contortas & uibratas eſſe ſententias, ſcribit Hieronymus, quòd uiri acrimoniam indicat, & uim in dicendo germanam: iis, quorum ingenia ſunt eiuſmodi lectione detrita, abundè cognitam. Hinc feruens Demoſthenis oratio dicitur ſæpe auctoribus grauiſſimis, ſicut diues Ciceronis lingua. Hoc item Periclis inſtitutum, quẽ à cæleſti eloquẽtia cognominatum Olympium, Plutarchus ſcribit, & Plinius meminit. Ariſtophanes uerò ita laudauit,

ἤστραπτεν, ἐβρόντα, ξυνεκύκα πάντα.

Fulgurabat, tonabat, permiſcebat omnia. Eupolis uerò πρὸς τῷ πειθώ τις ἐπεκάθιζεν τοῖς χείλεσιν, οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις. Ad hoc (inquit) ſuadela quædam, ſiue lepor, labiis ſubſidebat eius: ſic demulcebat, ut oratorum ſolus aculeum audientibus relinqueret, ut quem non clamator aliquis ad clepſydram latrare docuiſſet, ſed Clazomenius Anaxagoras ſumma imbuiſſet rerum ſcientia. Ac, ut noſtros inopia præteriſſe non uideamur, quid Cicerone largius, quem extra omnem ingenii aleam poſitum Plinius admiratur, & Quintilianus optimum dicendi magiſtrũ pronũtiat, Hieronymus in Latini eloquii arce ſtetiſſe confitetur: & eius Hortenſio tantus Chriſtianæ ueritatis aſſertor Auguſtinus ſalutẽ ſuam planè acceptam retulit? Quid eminentius? quæ aquarum fluenta adeo exuberant? quod pelagus inundat ſpatioſius? quod fulmen uibrat impetuoſius? Raptare iudicem credas, inuoluere, præcipitem agere, proculcare, nec incendere auditorem modò, ſed ipſum putes ardere. Animorum deniq; quendam credas deum. Quicquid illi uiolentiæ obſiſtit ruenti, ac renititur, ſupra humanum captum eſt, ac cenſetur. Latè in eo graſſatur uis Demoſthenis, renidet Platonis copia, abblanditur, allectat, afficit Iſocratica iucunditas: cuius domus cunctæ Græciæ quaſi ludus patuit, ac dicendi officina. Nec Lyſiæ ſubtilitatem fruſtra deſideraris, aut acumen Hyperidis, Aeſchinis ſonitum, Aphricani grauitatem, uel lenitatem Lælii. Vt tanto ferri minus poſſit Largi Licinii liber, qui prodigioſe Ciceromaſtix inſcribebatur. Quæ in aliis enituere ſingula, omnia in uno efflorescunt, & quidem ſumma, ut fœnum cæteros (uti aiunt) arbitrari poſſis. Quos ſi huic conferendos putes, nihilo plus agas, quàm ſi actui potentiam, aut entelechiæ, quod in materia reconditum

CICERONIS ELOQVENTIA PRAESTANS

latitat, componere affectes. Comperias tamen qui in tanto oratore quippiam Aſiatici tumoris olfactaſſe cenſorio ipſi tumentes ſupercilio contendant. De ſe uerò ac Demoſthene ſcribit M. Tullius, Vides (inquit) illum multa perficere, nos multa conari: illum poſſe, nos uelle, quocunq; modo cauſa poſtulet, dicere. Poſtea ſunt, qui mihi efferant laudibus Saluſtii breuitatem. Taceo quod Seneca ſcribit: Saluſtio uigente amputatas ſententias, & uerba ante expectatum cadentia, & obſcuram breuitatem fuiſſe pro cultu, quam raræ uir frugalitatis Aruntius ſit imitatus in iis libris, quibus Punici belli hiſtoriaſ eſt complexus. Eſt illa plauſibilis utiq; addo etiam, quòd grauiſſimi auctores dixere, immortalis. Quid tamen illi cum occupato iudice? neq; ad hunc uſum Thucydidem ualde probarim. Et quoniam magna nomina conuellere uidemur, quibus aſſurrexiſſe, honeſtius multo fuerit: ea ipſa eſt M. Tullii ſententia, à quo alibi quoq; ita proditum ſcimus, Breuitas (inquit) laus eſt interdum in aliqua parte dicendi, in uniuerſa eloquentia laudem non habet. Eiuſdem tamen illud eſt: In hiſtoria, nihil eſſe pura & illuſtri breuitate dulcius. Alioqui & amplitudo illa Patauini hiſtorici lactea & redūdans itaq; legentem ſæpe afficiens, ut ſtupore quodam adobruat penè, alere longè pinguius ingenia mihi uidetur: adeo, ut (ſicuti in pictores ille ait, qui neſcirent manum de tabula) oculos à lectione, reuellere nequeas. Ita dicendo non adumbrātur modò omnia, ſed & exprimuntur graphice. Vbertas illa prædulcis, & auſtera tamen, nec decocta, nitida, ſine labore (ut de Theophraſto Seneca ſcribit) effloreſcens quoq;, nec affuſa modò nectare, ſed quodam Circes (quam deam intelligi uoluit literarū princeps Homerus) delibuta ueneficio eſt. Abire cupis, retinet blandis amoribus inenarrabilis facundiæ uaſtitas, quæ tamen uaſta non eſt, ſed compta honeſtius, culta pretioſius, expolita diuinitus, nuſquam fucus puerilis, aut pigmēta inania, nuſquam uibratior cincinnus. Non ades, prouocat prægustata amœnitas: Sirenum cantibus longè potentius, quas ſurdus demum remex pertranſiſſe narratur: iſtam odore modò perceptam, nec cæcus quidem neglexiſſe poſſit. Iam quid de eruditione dicam? quæ in eo uno adeo ſcaturit ſubinde, adeo exultat multifaria, adeo ingenioſiſſimum queq; aure bene uaporata, mox & acri perlota aceto, recondita rerum ſcientia laceſſit, ut eo ipſo anno quo iſta commentabamur, expreſſum auditoribus meis ſit, quibus opera illa Patauii præſtabatur, quibusq; haudquaquam foret cornea fibra, plus ſe ex uno in T. Liuium dictato referre emolumenti, quàm ex Saluſtii decem, quem ſucciſiuis diebus, hoc eſt feſtis, enarrabamus. Putat nihilominus Pollio Aſinius, huius uiri phraſim quandam reſipere Patauinitatem: opinor, quia non ſit urbanitate certa, ideſt urbis Romanæ genuina proprietate: quaſi colorata eius oratio, quæ inter legendū ſentitur potius, quàm exprimi oratione queat. Maius quippe recinit quiddam, & reſonat urbanius in Romanis ſcriptoribus, quàm gentium reliquarum. Nam & Tincam Placentinum, hominem facetiſſimum Q. Granius præco, Romanus, obruebat neſcio quo ſapore uernaculo. Sic & Theophraſtum diuinæ hominem eloquentiæ anicula hoſpitem appellauit, uerbi unius affectione adnotata. Hoc denique ipſum eſt quod præcipi audimus, elaborandum adnitendumq; ut oleat Vrbis guſtum oratio, & Romana uideatur planè, non ciuitate donata. Et Cicero urbanorum eſſe opinatur ſonum quendam ſicut in Græcis Atticorum: hinc in Cæpaſiis fratribus oppidanum quoddam & inconditum dicendi genus fuiſſe, memorat in Bruto. Scripſit & Dialogos, ut ſit aliquid auctarii uice, quos non magis philoſophiæ adnumerare poſſis, quàm hiſtoriæ. Concinnauit & ex profeſſo philoſophiā continentes libros. Sed iſta parum fortè inſtitutum iuuerint. Exciderat penè quod minus diſſimulandum fuit. Putat in Arte Dionyſius, eſſe dictionem aliquam cui mira inſit dulcedinis ac iucunditatis uis, at pulchritudinis non ita: rurſumq;, ſæpe reperiri orationem pulcherrimā, quæ tamen iucūditatem illam prædulcem deſideret, cuiuſmodi eſt Thucydidis phraſis & Rhamnuſii Antiphontis. At in Cteſia Cnidio & Socratico Xenophonte ſuauitatem illam ſentiri quidem abundè, abeſſe tamen quadantenus pulchritudinis gratiam: at uirtutem utrāq; inſigniter in Herodoto eniteſcere. Hoc ipſum ſi quis re exactius perpenſa & excuſſa, de Saluſtio ſtatuat & T. Liuio, ſcopi umbilicum (puto) rectè collimans attigerit. Quod ad Saluſtium attinet, id in eo præſigni admiratione

dignum

dignum, nullum niſi loco poſitum ferè, ac tanquam in uermiculato emblemate, uti eſt apud Lucilium, conſpici ſtructum uerbum. Sed enim ſcriptorem egregium non næuo aliquo aut crepundiis (quod aiunt) ſed toto corpore inſpectaſſe ac expendiſſe præſtiterit. Scribit Seneca Controuerſiarum quinto, Præcipuam eſſe quidem in Thucydide breuitatis uirtutem, uinci tamen quãdoq; à Saluſtio, & in ſuis illum caſtris cædi: quod in ſententia Græca ſint, quæ ſaluo ſenſu detrahas: quod in Saluſtio interim nequeas. Quam rem Titus (inquit) Liuius, ut qui Saluſtio eſſet iniquior, ut translatam corruptamq; uitio uertebat, arbitratus poſſe à ſe facilius Saluſtium uinci, ſi à Thucydide uictus foret prius. Alibi uerò Seneca idem hoc Patauino hiſtorico teſtimoniũ reddidit, ut eum dicat candidiſſimum maximi cuiuſq; ingenii æſtimatorem. In tam multis uerò quæ de T. Liuio attulimus, ſciendum, in epiſtola quadam ad Ioannem Boccacium ſcripſiſſe Franciſcum Petrarcham, Ignauia legentium contigiſſe, uti Liuiana hiſtoria ſit in decadas diſtributa: in eas enim (inquit) non ipſe qui ſcripſit, ſed faſtidioſa legentium deſidia diuiſit. Nec deſunt qui calculum adiiciant: me uerò Decadibus præpoſitæ præfationes in diuerſum trahunt. Inſueuit quandoq; T. Liuius, uelut in malis ambitioſus, animos legentium ad commiſeratione᷈ mouere, quod in Albæ ruinis liquet. Id in Philarcho reprehendens Polybius, muliebre putat & effœminatum: quoniam rerum geſtarum ſcriptorem deceat, non mouere hominũ affectus, neq; orationem ad id aptam perquirere, neq; calamitates mortalium inſectari: quod tragœdiarũ ſcriptores faciunt: ſed dicta factaq; hominũ ex fide referre, tametſi mediocria fuerint. Neq; enim eſt idem hiſtoriæ ac tragœdiæ finis, ſed planè contrarius. Quoniam uerò de eloquentia mentio eſt, nec Catonem præteriuimus inhonoratum: illud ſubnectamus, Ipſum hunc exitiali odio dum Græcos inſectatur, ſolitum prædicare, in Iſocratis diatriba conſeneſcere aſſueuiſſe diſcipulos, ὡς ἐν ἅδου χρησομένους ταῖς τέχναις, ideſt artibus uſuros apud inferos, uti reis patrocinentur. Hoc autem dicebat, ὡς πᾶσαν ἑλληνικὴν μοῦσαν καὶ παιδείαν προπηλακίζων.

Admirabilis in Phocione natura: item Cynico Diogene, Antiocho Cilice, Ariſtodemo, Socrate. Vxores Socratis. Hieronymi locus reſtituitur. Caput IIII

Iſſe in pleriſq; hominibus mirandam profectò ſtupendamq; naturam, nẽminem (arbitror) paulò humaniorem, qui neſciat. Nam, ut Phocionem taceam, quem ruri ac militię nudo ſemper inceſſiſſe pede, ni illum hyems atrocior ad calceos compuliſſet, proditum memoriæ eſt. Proinde, ferunt inter iocabundos milites, nullum fuiſſe rigoris ſignificandi certius argumẽtum, quàm ſi quis affirmaſſet, Phocionem inductis calceis prodiiſſe. Cynicum Diogenem illuſtria teſtantur monumenta: in frigoris ui maxima æneam ſtatuam amplexari conſueſſe, ueluti à ſenſu rigoris omnino alienum. Quum uerò id conſpicaretur Lacon quidã, ſcitari perrexit, εἰ ῥιγῷη; an rigeret? abnuente eo, τί οὖν ἔφη μέγα ποιεῖς; quid igitur mirum facis? Antiochus Cilix, uti ſcribit Dion, philoſophari quidem ſe κυνίζειν aſſimulabat, indeq; militibus magno fuit emolumento, ſed & ſibi: nam algentes frigoris atrocitate corroborabat, ad tolerantiam exemplo prouocãs, quum ſe in niuem prouolueret: quo nomine, pecunia & honoribus amplitet donatus abiit ab Seuero prius, mox & Antonino Caracalla. Auctor Plato eſt, Ariſtodemum Cydathenæum, corpore puſillo, nudis ſemper pedibus inceſſiſſe. Sed quid hæc conſectamur leuia? Poſtea quã Platonis introſpeximus ſacraria, pergamus porrò ſubtexere, quibus is Socratẽ ſuum graphicè appinxerit, Alcibiadis perſona ſubſtituta. In bello (inquit) quod ad Potideã Athenienſes geſſere, in primis quidem laborum incomparabili patientia, non me ſolum, ſed uniuerſos, longè Socrates præcellebat. Et ſicubi (ut ferè aſſolet) commeatu deficeremur, in fame ſitiq; tolerantiſſimè perferenda, facilè inter cæteros eminebat. Rurſum, affluente rerum omnium copia, ſolus perfrui affatim poſſe uidebatur: & quamuis potum abnueret, ſi compelleretur, omnes protinus ſe largius inuitando anteibat: nec tamen uino paulò hilarior unquam eſt conſpectus, quod utiq; mirum præcipuè eſt: ni id mirabilius admodum foret, quòd hyeme (ut in locis illis) ſæua, & rigore intoleran-

do, factitaſſe illum ſcimus, Gelu ſiquidem omnia obtinēte, ac uniuerſis pruina albicantibus, nec quoquam ferè ſub dio agente, ni pellibus corpore arctius obuallato conſeptoq́; Socrates ita ſe cum reliquis promebat in publicum, ut quotidianis indumentis nil omnino accederet, nudis uerò pedibus glaciem pruinasq́; præmebat facilius, quàm calceis obmuniti milites: quod illi conſpicati, in ipſorum contemptum fieri interpretabantur. Sed illud ſatis mirari non eſt: altior (uti plerũq; fit) inciderat cogitatio, ſtabatq́; à matutino tēpore eodem nixus ueſtigio: quumq́; minus explicaretur quod agitabat, perrexit in meridiem uſq;: ſenſerant milites ac mirabantur, perſeuerabat ille nihilominus ad primam facem: at illi lectulum appoſuere, obſeruantes, ecquid per noctem decumberet: expectauit is, ſtatu pertinaci nihil immutato, ſolem ſeſe promentem, quem ubi conſalutaſſet, deniq; digredi cœpit. Sed & familiare fuit illi uiro, ut perdius ſtaret, ac pernox, etiam inconniuens. Socrati Hieronymus in Iouinianum uxores fuiſſe duas ſcribit: Xanthippen & Myron, Ariſtidis neptem. In quo aduertendum, per errorem ſcribi Myron, quum reponendum ſit Myrto, Laertii teſtimonio & Luciani in Alcyone, item Plutarchi in Ariſtide: quanquam eſt & Myro mulieris nomen Sudæ, ideſt μυρώ: ſed hæc Socratis, μυρτὼ dicitur omnibus. Fuit Myro Byzantia poetria: altera uerò Rhodia, philoſophiæ imbuta myſteriis. Eundem ſemper uultum, inquit Hieronymus, habere non poſſumus, quod de Socrate falſo gloriantur philoſophi.

Quæ in corporibus calorem præcipuè cuſtodiant. Tremoris ratio. Cur frigore nimio nigreſcant extrema, & decidant. Obiter, an ignis ſit coloratus. Malce quid. Caput V

ET quia in frigoris patiētiam incidimus, ſuccurrunt ex illuſtribus uiris amuſſitata pleraque, digna omnino quæ non prætereantur in noſtra hac collectaneorum cura, apponemus uerò primum quæ ex Galeno comperta nobis, in libro De anhelitus iuuamine: Sunt, inquit, tam pinguedines quàm adenes ſiue glandulæ omnes in corpore, ad caloris naturalis cuſtodiam fomentumq́. Quamuis enim calor à corde in totum redundet corpus, ſunt nihilominus in corpore partes quædam ad caloris ſuſceptionem longè cæteris aptiores. Etenim quæ ſuperpoſita hepati eſt pinguedo, ſpleni item atq; inteſtinis calefacit ea, digerendiq́; inibi facultatem adiuuat excellenter. Proinde quũ ita fortè obueniſſet, ut pugili cuidam pingue id confringeretur, moxq́; liueſcens eximeretur medici cura, cœpit is ſupra modum eſſe frigoris impatiens, concoctione quoq; inſigniter mutata deminuta'ue. In ſenibus utiq; contingit tremor neruorũ imbecillitate. Cæterum & aliis de cauſis fieri deprehenſum eſt, cuius eſt modi frigidioris naturę temperatura, uel etiam aquæ frigentis nimius potus. Quin frigidi quoq; ac glutinoſi humoris uis redundans, ſed & id genus alia. Hoſce uerò tremores τρόμους ὑπὸ πάθους uocant Græci, ideſt ex corporis affectione mala prouenientes membrorum ſubſultationes. Illud uerò in frigoribus peracutis ac uehementioribus contingere, Alexander ſcribit, ſi modò de familia, perinde ac diminutus capite, aut peregrinitatis reus non ſummouetur liber is, digitos & extrema corporis nigreſcere prius, mox & decidere: mirus profectò euentus eſt, ſed uerus. Auditum enim mihi ſæpe à prouincialibus quibus profitebamur, ut qui frigidioris mundi plagas incolerent, ſolitũ apud illos fieri, ut ſi in gelicidiis acrioribus & Boreæ flatibus frigidiſſimis, ut aſſolet, quis inter eundum, uel quacũq; ſub dio mora diuturniore, nares fortè emungat, apicem ſimul decidere. Sed & in Annalibus ab Tacito relatum Cornelio ſcimus, ab Corbulone in Parthos ductante retentum ſub pellibus exercitum omnem, quamuis hyeme ſæua adeo, ut obducta glacie, niſi effoſſa humus tentoriis locum non praeberet, ac amburerentur multorum artus frigoris ui, & inter excubias quidam ſint exanimati, adnotatumq́, militis faſcem lignorum qui geſtabat, ita præriguiſſe manus, ut oneri adhærentes, truncis brachiis reciderent. Eadem ferè ἀναβάσεως ſeptimo Xenophon monumentis prodit. Sed unde'nam fieri iſta putemus: an quia frigus atrox ἀπελαύνει καὶ ἐγκλείει τὸ ἔμφυτον θερμὸν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος, ideſt inſitum calorem introrſum proſequitur, & occludit in corpore. Reliqua uerò extrema, caliditatem uitali poteſtate minus agitante, primò quidem liueſcunt, inde nigreſcunt, ac deniq; emoriuntur. Ideo

autem

autem excidunt, quòd natura reliquo ſanè corpori prouidens, id circumplectitur,& ad ſe aſtringit,mortuum deſtituēdo,& decidere permittendo. Extrema uerò in primis affligantur,quòd minus corpulenta ſint,& proinde minus etiamnum calida,Infirmę item quæ ſunt,& rareſcūt ex arboribus ratione non diuerſa,hyemali ſydere frondibus exuuntur. Sunt qui aſſerant,à primordio quidem inſitum calorem frigus,utpote ſibi infeſtum:refugere introrſum,deinde collectum,& uelut deſtitutas recuperaturum partes ſubire,& cum agmine,ac confertum ſuppetias ferre. Sed interim denſiore caloris ui membrorum extrema amburi. Verum hi falli uidētur,ſicuti Aphrodiſeus putat:quòd ſi liuoris nigrediniſq; rationem in frigoribus quis perquirat amplius,ſciēdum eſt,ſanguinem appulſu frigoris gelaſcere,concretum uerò nigreſcere caloris inopia. Albedo nanq; igni tribuitur,propterea ſenioribus μάλιστα πελιδνοῦται ἡ σάρξ, ὅτι ἐλαχίστην ἔχει θερμότητα, ideſt maximè liueſcit caro,quoniam minimum obtineat caloris. Sed in hoc tamen aduertendum impenſius,calorem in animali commixtum eſſe album luminoſum. Eſt enim ſpiritus quidam in ſpermate interceptus,& in ſpuma ſpiritus aliquis natura proportionē habens cum ſtellarum diſpoſitione,ut eſt apud Ariſtotelem De animaliū generatione libro ſecundo,& Auicenna in libro De medicinis cordis,eum ſcribit,uultus ſuos effigiare ad cæleſtium corporum ſimilitudinem. Neq; enim calidum in animalibus ignis eſt,neq; ab igni principium habet,neque enim animal generat ignis, neq; ignis eſt albus,nec omnino coloratus,ut dixit Empedocles,quum ſit color qualitas mixtionem conſequens elementorum,ſicuti liquet ex libro De ſenſu & ſenſili. Porrò ſi eſſet albus aut prorſum coloratus,ſtellas uideri prohiberet noctu:quod ab Algazele in libro De philoſophia comprobatum,ſcimus. In frigoris autem ratione ſciendum, in lingua conceptum frigus,ſed & in pedibus quandoq; & manibus,nuncupari malcen: quanquam eo nomine intelligere Demetrius maluerit,ex frigoris ui ſolutionem inertam. Malcion certè dici nouimus debile ac frigidum , unde in hiſtoria legimus hauſtum ab Mithridate pharmacū imbecille,ac malcion,quod ſerius uim oſtendit. Sunt qui malcen,pro narce accipiāt,ideſt torpedine. Omnino eſt malce,mollicies ex rigore ac motus difficultas. Quin & chimetla,ideſt perniones ac ſciſſuræ in manibus ex frigore ſic uocantur:quod ſcribit Theon. Vnde eſt apud Aratum,

νήστῃ μαλκιόωντι κακώτερον.

quod ναρκῶντι exponunt,ideſt torpeſcenti. Obſeruatum & libro decimooctauo ἐκλογῶν περὶ γεωργίας,melcen haberi inter cibaria lacte acetoq; cōcinnata in figlinis nouis.

Cur extrema frigefacta uehementer,ſi admoueātur igni,dolent. Quæ præcipuè infeſtentur frigore. Caput VI

Contingit porrò & aliud in ſumma hac extremorum frigefactione,quòd ea ſi igni admoueris,quo incaleſcant,inſigniter dolent. Id uerò repentina fit qualitatis mutatione,quæ eſt ab excellenti frigiditate in plurimam caliditatem. Quippe quicquid immoderatius ac confertius fiat, ὑπὸ δυσκρασίας λυπεῖ τὴν φύσιν, ideſt per diſtemperantiam naturæ infert nocumentum:per eucraſiam uerò & ſymmetriam,hoc eſt per temperamentum atq; moderationem naturam oblectat ſummopere. Certè caliditas aduenſens frigiditatem incipit diſtrahere & propellere amplius,ac exagitare acrius,propterea ſpiritus incluſæ frigiditatis diſtractus & extruſus dolorem parit:calidum ſiquidem frigido contrarium eſt,quę diuerſitas afficere plurimum poteſt,quia frigiditatē inſectetur caliditas. Hæc uerò extrinſecus admota naturalem ſuſcitat atque intendit. Protrudit ergo exterior caliditas introrſum frigiditatem, naturalis porrò eandem reiicit repercuſſu , quo nomine hinc inde obſeptum frigus dolorem ciet. Eſt autem infeſtum frigus oſſibus præcipuè,dentibus & neruis,quoniam concretionis ſunt terreſtris cuncta hæc,& frigidum ipſum terreſtre eſt,refrigerata itaq; offenduntur,quòd ſimile ſimili adiectum furere faciat.

Frigida membra in aquam itidem immiſſa frigidam refici. Quæ conſequantur ſymptomata pereuntes frigore. Rhigoſibii & dyſrhigi,qui dicantur. Et quid rhigos. Virgilii locus ex ſecundo Georgico. Sceleratum frigus appellantis, Caput VII

Scribit

SCribit autem primo Canonis Auicenna,pleroſq; extrema corporum extimo frigore uehemētius correpta in frigentem immittere aquam,indeq; præcellenter iuuari,uelut propulſo planè,quod oblædebat. Sicuti poma item regelantur in frigidam proiecta,quòd ſi igni applicueris,manifeſtò corrumpuntur. Cæterum,qua iſtiuſmodi obueniant ratione,amplius indagine certa ſcrutati,inquit Princeps,baud ſanè meditinam profeſſo neceſſarium. Interpres uerò,ceu pomœria prolaturus, intra pelliculam minus ſe continuit. Idq; contingere opinatur modo compari,quo frigidæ affuſio copioſior tetano,quē eſſe itidem frigidum conſtat morbum,quandoq; præſentiſſimè opitulatur ex inſiti ac genuini caloris aggregatione atq; cremento inde inſigni. Ex uiretis amœnioribus Auicēnæ eiuſdem illud quoq; eſt, Frigore pereuntes quos ψυχορραγοῦντας feliciores fingendis uerbis uocant Græci,eodem commori pacto,quo intercipi contingit opium haurientes aut mandragoram. Siquidem illos eiuſmodi conſequuntur ſymptomata,ſiue caſus,aut accidentia,extimarum partium ſtupor cum algore, necnon pruritus,ſingultus,ſcotomia,gutturis coarctatio,& anhelitus,ſomni marcor,faciei & labiorum color citreus, & id genus alia,quæ quarto Canonis non neglexit Princeps. Mandragoram uerò haurientes lethargia excipit & pruritus cum tetano & hebeti auditu. Qui inalgeſcunt perpetuò,ueteribus dicebantur rhigoſibii:dyſrhigos dicere malunt recentiores. Aliàs libro Tuendæ ſanitatis tertio Galenus,horrorem,cui adſit quadantenus corporis totius commotio,ac planè concuſſio inæqualis,rhigos appellat,ideſt ῥῖγος. Aduenieda uerò parte iſta Virgiliani loci expoſitio ex Hieronymo : Virgilius(inquit) alter Homerus apud nos, patriæ ſuæ ſequens conſuetudinem ſceleratum frigus appellat. Virgilii ex ſecundo Georgico carmen eſt,

At ſceleratum exquirere frigus Difficile eſt.

Frigoris euentus plures. Exercitatos inexercitatis amplius ſentire frigus. Balbutiei ratio ex frigore,ebrietate,ira. Pili cur ſurrigantur frigore. Stupor quid. Sopor ſtupidus. Peripſyxis. Catapſyxis. Phrice. Thebanum frigus. Chalcidicus candor. Caput VIII

ILlud quoque in frigoribus uſu uenire per momenta ſingula experimur, τοὺς γεγυμνασμένους δυσριγωτέρους εἶναι τῶν ἀγυμνάστων, hoc eſt exercitatos frigus uehementius ſentire,quàm inexercitatos. Id uerò rationibus aliquot obuenire,compertum eſt,& tradidit Ariſtoteles. Nam pingui laboribus exhauſto,tollitur quod teporem præſtare poteſt, calidum namque opimum eſt:uel quod διαπνούστερα τὰ σώματα καὶ ἀραιότερα, ideſt ſpiratiora ſolutioraq; corpora eorum ideo ſunt, quoniam pingue,excremētumq; omne detractum eſt,ita ut frigus arcere nequeant. Porrò meatibus per ſudationem patefactis,ueluti oſtia complura aperiuntur. Eſt & euentus ille in frigoribus notiſſimus,ut ſicuti ebriis uſu uenire ſcimus,oberret lingua, quod frigoris ui concreſcit,& proinde fit ad motum ineptior hebetior'ue. Frigidum porrò,uti aſtipulatur primo Canonis Auicenna,paralyſin facit, ac (ut nouitio utar uerbo) mortificat, mobilitas uerò & latitudo ſermonis prolationi pernecessaria prorſum habentur,quod De partibus ſecūdo inſinuat Philoſophus. Succurrere illa quoq; poteſt ratio,extimas partes appulſu frigoris amplius denſari,humoremq; intro illapſum linguam abundè humectare,ex quo minus illa ſuo perfungi munere poſſit utiq;. Quod in uino madentibus manifeſtiſſimum fit:ni quis tremorem,frigoris poteſtate conciliatum,ad cauſam reuocet. Ille enim motum infert temerarium ac ſubſultantem,propterea inarticulatior prorumpit uox, hæſitante lingua & oberrante. Quod ipſum & in ira uſu uenire ſcimus, tunc ſiquidem ex furibunda caloris agitatione intemperās,nec modulis conſtans ſuis producitur motus. Quæ ratio coeuntium quoq; ſermonē efficit confuſaneum. Et uiceſimatertii Auicenna generationi tunc eſſe peraccommodum tempus pronuntiauit. Quod uerò de humectatione nimia protulimus,mirum nemini uideri debet, tum quia ſubiecta cerebro lingua eſt,quod eſſe humiditatum fontem conuenit,tum quia perrara eſt,ac (ut neoterici loquuntur) poroſa, proindeq; humectationi excipiendæ promptior paratiorq;. Inter frigoris ſymptomata

illud

illud item interrioſcitur, horrore incuſſo, ſurrigi pilos in corpore, commeante ad interna caloris ui, qua caro deſtituta addenſatur conſtipatuq́; ſic protolli pilos contingit, radice uehemẽtius arctata. Nec illud intactum inſcitumq́; relinqui debet, quod uſu compertum eſt, ſiquidem οἱ ῥιγοῦντες οὐ καθεύδουσιν, hoc eſt qui rigent, minus dormire queunt. Id uerò inde fieri, putandum eſt, quoniam qui riget, ſpiritum magis retinet quàm laxat. At qui dormit, magis reddit, quàm attrahit, ἐναντίως οὖν ποιεῖ ἔχειν τὸ ῥῖγος τῷ καθεύδειν, ideſt affectionem ſopori diuerſam inducit rigor. Stuporem deniq; à frigida oriri diſpoſitione, Galenus ſcribit, non neruorum modo, ſed & uenarum, arteriarum, carnis, membranarum, tunicarum & cutis, eſſe nanq; ſtuporem refrigerationẽ inſigniter inductam, quo nomine ita affectis corporibus ſenſuum ac motum obrepit difficultas. Sicuti completa refrigeratio & ſenſum omnino adimit ac motum. Quod uerò cenſeatur ſtupor diſpoſitionis nomen, non ſenſus aut doloris, palàm innuit Hippocrates, quum ſcribit, Stupor mediocris ſoluere dolorem poteſt. Proinde male Archigenes uidetur pronunciaſſe, ſtupidum dolorem ad neruos propriè pertinere. Stupor enim diſpoſitionis non loci affecti, indicium eſt. Legimus ſoporem quoq; ſtupidum: eſt autem accidens eius actionis, quæ à loco mentis compote prodit, uerum ex frigida prouenit cauſa: ſicuti uigiliam & delyrium cauſa, poteſtate calida cõcinnat. Adiiciamus & illud ex medicorum ſcholis: in febrium frigoribus plerunque uſu uenire, uti extrema modò inalgeſcant: diciturq́; à Græcis res ea peripſyxis. Aliis uerò cum algore contingit tremor, quod nuncupatur rhigos. Alii toto inhorreſcunt modò corpore, quæ res appellatur φρίκη. Catapſyxim uocant iidem Græci, frigoris citra febrem nocumentum. Porrò loca comperiũtur nonnulla, quæ ſolſtitiis incaleſcant nil admodum, ſed hyemali gelicidio horrent intoleranter, quod de Bœotiis circumfertur Thebis. Nam contrà Euboicam ferunt Chalcidem, tepere hyeme, at æſtate ſæuiſſimè candere. Obſeruatum in libro De proprietatibus elementorum, frigoris rationem ex terræ ac aquæ nimia frigiditate contingere, quæ duo elementa nobis ſunt propiora, remotioribus aere ac igne, quæ calida ſunt.

Pili cur surrigantur frigore. — *Rigentes cur minus dormiant.* — *Stupor unde oriatur.* — *Stupor quid.* — *Sopor stupidus cur.* — *Peripsyxis quid.* — *Rhigos.* — *Phrice.* — *Catapsyxis.* — *Thebanum frigus.* — *Chalcidos tepor et caldor.*

De bulimia, ſeu canina fame. Vini nocumenta in ieiunio. Quid thorexis & acrothoraces. Thorax pro pectore unde dicatur. Acroteria. Acroſtichis. De canino prandio uellicatim. Canina fames cur dicatur. Canum in excernendo difficultas unde ſit. Caput IX

Caeterum nec illud citra perpenſionem prætereundum (pergam enim ſcitamenta hoc genus hinc inde expiſcari, ne quis theſauris expectatis, in carbones prolapſum ſe queratur) ex frigoris ratione conſequi interdum, hyemalibus potiſſimum horis famem illam intolerabilem, quam βουλιμίαν uocant Græci, ex noſtris caninum appetitum quidam: quippe frigoris uiolẽtia calore genuino ad intima coacto, inſatiabilis edendi cupiditas iniicitur intenditurq́;: quæ tamen uel minimæ rei guſtu reſtinguitur. Verum ſuper hac aduertendum amplius, ubi Sententiarum ſecundo ſcribit Hippocrates, Famem uini potio ſoluit: ſubtilius pẽſiculatiusq́; explicans ut ſolet, eam partem nobiliſſimus interpres, Non famem (inquit) eſuritionem'ue quamlibet intellexiſſe Hippocratẽ, ſed eam planè quæ infeſtat appetitione anxia & irrequieta cibariorum, quam nonnulli caninam cognominant. Nanq; eiuſmodi famem curat uini potio, non eam quæ propter inediam aut alui fluorem ſanguinis'ue profluuiũ uel aliam accidit uacuationem. Qui enim ob aliquam id genus cauſam eſuriunt, iis epotum uinum minimè prodeſt, quin obeſt mirabiliter, conuulſiones inferens deliriaq́;, ſi uinum ante cibum ingeratur. Ego quoq; (inquit) ſic tutæ reddidi aſſiduè fameſcentes aliquos, ad bibendum largè hortatus & uinum utiq;, quod admodum calefaceret: neq; enim acerbum uinum talem conuellit famem, obſtirpatq́;, ut quod haudquaquam calefaciat, ſed ruffum præſentiſſimum cenſetur. Et paulò mox: Canina (inquit) appetentia, uel ob unam frigoris intẽperiem, uel ob acidos quoſdam ſuccos fieri ſolet. Qui uerò putãt appellatam eſuritionem intolerabilem (ſic enim bulimum interpretor) nominari hoc in loco ab Hippocrate famem, à ratione eſſe diuerſos conſtat. Obiter autem id protinus ſubnotandum, Hippocrati eſſe moris, uini potio

Bulimia. — *Caninus appetitus.* — *Fames ex frigore.* — *Vino famem solui, quo modo dictum ab Hippocrate.* — *Vini nocumenta in ieiunio.* — *Canina appetentia unde fiat.*

neq;

ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI VICESIMVSQVINTVS.

Prouerbii ratio, Platano ſimilis. De platano pluſcula, & plataniſto. Obiter qui dicantur à Perſis immortales. Herodotus & Curtius declarantur. Melophori qui ſint. Item mellotides. Mala Heſperidum quæ intelligenda. Mallophoros. Trimacreſia, & macra apud Gallos quid. Sphæria. Platanon. Platanos uas. Caput I

[*Themiſtoclis dictum.*] THEMISTOCLEM Athenarum principem, cuius operam ingeniumq; ac prudentiam ſummam non paruis in rebus, nec raro experta Græcia eſt, produnt auctores grauiſſimi, poſtea quàm ampliſſimè patriã eſt promeritus, ſolitum tamen ſæpius conuitio à ciuibus inceſſi. Vnde illius præclara circumfertur ſententia, τί κοπιᾶτε ὑπὸ τῶν αὐτῶν πολλάκις εὐεργετούμενοι; quid eis negotium faceſſitis, qui uobis fuere benefici? Se quoq; ſubinde platano conſimilem prædicabat, ad quam decurrerent, quos infeſtaret imber: mox uerò ſerenitate reddita, uelleretur ab eiſdem, interimq; conuitiis proſcinderetur. [*Prouerb. Platano ſimilis, quid ſignet, et unde.*] Ex hiſtoria igitur produci adagii forma poteſt, ut dicatur is, platano aſſimilis: cuius opera, quamuis neceſſariò ſæpius utamur, nihilominus inſita quadam prauitate, illum eundem incõmodis liberi, habemus deriſui, conuellimus, perditum quandoq; etiam cupimus: mox tamẽ neceſſitate deprehenſi, expertam repetimus uirtutem. Sane congruenter de ratione foliorum platanus electa potiſſimum, quam prouerbio uſurpatemus, quando arbor ea umbræ gratia tantum ex alieno petita orbe eſt iis, qui [*Platani uſus.*] dicuntur σκιατροφούμενοι, ſicuti De hiſtoriis quarto libro Theophraſtus perdocet copioſe. Nam Caius princeps etiam in platano Veliterni ruris, tabulata cuius laxiſq; ramorum trabibus ſcamna patula miraculo fuerant, epulatus eſt: eamq; cœnam appellauit ille Nidum. [*Nidus, in platano cœna.*] In Lydia prodit Herodotus, Xerxem comperiſſe platanum, quam ob pulchritudinem aureo donauerit monili, tuendamq; uiro delegauerit immortali. [*Herodoti locus declarat.*] Qua in parte adnotandum obiter, ut eum locum ſalebroſum quadantenus in poteſtate habeat quilibet. Non ideo dici ab hiſtorico immortalem uirum, quia plane nunquã moreretur: quod credere, inſulſiſſimum foret: ſed intelligi ex iis unum opinor, qui in militia delecti ex Perſis numero decem millia, dicebantur immortales. [*Immortales qui apud perſas.*] Quoniã ſi quis eorum aut nece aut morbo numerum minuiſſet, confeſtim ſubſtituebatur alius, nec unquam plures erant paucioresue decem millibus. Erant item præcipuo inter omnes cultu decori, & iidem omnium præſtantiſſimi. Hac opera iuuabitur & Q. Curtius libro tertio, ubi ita legimus adnotatum: [*Curtij locus enodatus.*] Proximi (inquit) ibant, quos Perſæ immortales uocant, ad decem millia, cultus opulentiæ barbaræ, non alios magis honeſtabat: illi aureos torques, illi ueſtem auro diſtinctam habebant, manicatasq; tunicas gemmis etiam adornatas. Memoriæ produnt ex Græcis nonnulli, τοὺς ἀθανάτους, hoc eſt immortales iſtos Theodoſio imperante redactos in nihilum ab Ardaburio. Ex hiſce uerò immortalibus uiris, mille ſeligebantur optimus quiſque, melophoros uocabant: [*Melophori qui.*] quòd haſtis præfixa geſtarẽt mala aurea, doryphori erant hi, hoc eſt ſatellitio fungebantur. [*Doryphori*] Mallophoros autem, Cereris eſt cognomẽtum in Megaride, [*Mallophoros.*] quod ab iis uidetur impoſitum, qui mortalium primi, oues cõnutrire cœperint. Siquidem lanam dicunt Græci μαλλόν, [*μαλλός.*] ex quo & idam μαλλωτὴν uocarunt, uelut πολυπρόβατον, ideſt ouibus abundantem. Melotida, ideſt μηλωτίδα, radiolum interpretantur, uel auricularium ſpecillum. [*Melotis quid.*] μῆλα etiam ueteri conſuetudine capras oueſq; intelligimus, [*μῆλα;*] quas in Græciam ex Aphrica tranſportauit Hercules, etiam ſi ad aurea poma rem fabuloſitas transferẽdam putarit. [*Heſpidū mala aurea, q.d.*] Cæterum, caritatis nomine uellus aureum in ouibus intelligendum, docuit Varro. [*Vellus aureum cur.*] Ab uerbo autem μῆλα, ideſt mala, inflectitur balare apud nos, M in B tranſeunte, quod [*M. in B. tranſitus.*]

eam

tam literam proferre oues uideantur. Similitudinem quandam cum Perſarum immortalibus habuit apud Gallos equitũ ordo, quem uocabulo gentis proprio trimacreſiam illi uocabant: nam equum dicunt marcan. Sed ad platanum redeo. Inuenio Xerxem eundem auream ſibi platanum fundi iuſſiſſe, quæ antimimos foret, ideſt amatam effingeret, leniretq́; æſtuationem mentis ex illius abſentia. De Platano in Theriacis Nicander ita ſcriptum reliquit, σφαίρη τε ὀφαλιχίου πλατάνοιο. ideſt, ſphæra quoq; thorum præbentis æſtate platani. Interpres locum eum enarrans, illud ὀφαλιχίου pro umbroſa poſſe accipi, tradit: quoniam latiſſima ſint eius arboris folia, ut opaciſſime cõtegant æſtiuo tempore: uel (inquit) quia thorus ex numeroſis foliis confici abunde poſſit eodem tempore. Addit illud quoq;: platani fructum eſſe ſphæria quædam trachea, ideſt orbiculos aſperos, propterea à Nicandro dici ſphæram. Ex iis uerò quæ prodit interpres, hic agnoſcas licet, uera item eſſe quæ Græci ſcribunt, dici platanum, ſiue plataniſtum, à latitudine, quod ſit πλατύφυλλος. Plataniſtum tamen ſunt, qui à platano per diminutionem proferri putent: quum paronymon, ſiue denominatiuum ſit uerius, nihil primitiuo amplius minus'ue ſignificans. Porrò ſi diminutum foret, exire debuerat in σκος, ſicuti calamiſcus, pyrgiſcus, ſatyriſcus. Plataniſtum pro platano apud Homerum diligens lector inueniet. Sunt qui ab foliorum platani amplitudine loca ſpatioſius capacia ſic opinentur dici. Fabuloſa planè ſunt, quæ primo De animalium naturis ſeribit Aelianus, nec citra cũctationem promenda. Ait enim, noctuas mira quadam ingenii ſolertia à ciconiis ſubmoueri à nido longius, platani frondibus ingeſtis, quarũ contactu torporem contrahant noctuæ, ita ut oblæſionis quippiam inferre deinceps nequeant. Platanion uerò petra eſt, ex mari haud ita prominens, plana & lata, meminit Apollonius, ἵμαρτε ναιέταον λαὸν ὑπὸ πλαταμῶνι. Aratus in Prognoſticis,

ἀλλ' αὐτοῦ πλαταμῶνι παραθλίβονται ὁμοῖν.

Sunt qui eo nomine latitudinem terræ accipiant, item fluuii nomenclaturam. Capitur quandoq; & pro littore. Platanos item uas erat fingendis popanis accommodum. Platamones interpretantur nonnulli λειοπετρίας, ideſt leuigatas petras: quod approbat Strabo in Cappadociæ deſcriptione: Sunt (inquit) platamones, unde Mazacenis ſuppetit lapidum copia ad inædificandum. Eum locum inſcitè Latinum fecit interpres. Et in Periegeſi Apher Dionyſius Gangen canit, λευκὸν ὕδωρ ῥοιζεῦν ὑπὸ πλαταμῶνε κυλίνδων. In cuius loci enarratione etiam eruditioribus hæſit aqua.

Adagia duo à cupreſſo producta. Horatii locus illuſtratur. Euangelia immolare, quid. De cupreſſo nonnulla. De pinu, Herodoti perpenditur ſententia. Sphæria quid. Sphela. Sphæricus qui. Sphæriſterium. Sphæria quæ in theatro ſpargerentur. Teſſerulæ. Echepeuces quid. Galbuli. Galbæ nuces. 11

Phocion Athenienſis, quem nemo uel ridentem uidit, uel flentem, quum ciuitatem intueretur à Leoſthene præcipitatam in bellum, dum libertatis ſpem & imperii cõcipit illa tumidius: uerba eius cupreſſis conſimilia ſibi dicebat uideri, quoniam pulchra quidem forent ac ſublimia, cæterum fructu omnino carerent. Sed enim quum initia cedere proſperius eſſent uiſa, immolarentq́; euangelia omnes, hoc eſt, rei diuinæ ex felici nuntio darent operam: interrogatus, an ita rem geſtam uellet, πεπρᾶχθαι μὲν οὖν ἔφη ταῦτα, βεβουλεῦσθαι δ' ἐκεῖνα. ideſt, geſtam quidem uelle ſic, illa tamen malle decreta. Ex his adagium producitur, de iis quæ ſpecioſa quidem uidentur, inania tamen ſunt, & nullum prorſus emolumentum præferentia. Nam arbor hæc, uti docuit Plinius, natu moroſa, fructu etiam superuacua eſt, baccis torua, folio amara, odore uiolenta, ac ne umbra quidem gratioſa. Eſt & ab hac arbore prouerbiũ alterum, Cupreſſum ſimulat, de pictore malo & imperito, ut expoſuit Porphyrio, qui aliud prorſus nihil expingere norit: quod in Arte poetica ſignificat Horatius,

Sed nunc non erat his locus: & fortaſſe cupreſſum
Scis ſimulare, quid hoc: ſi fractis enatat exſpes
Nauibus, ære dato, qui pingitur.

Sed cur'nam electa cupreſſus, quæ potiſſimũ prouerbio locum faceret? Nempe (quod

mus, eſſe inter eruditos qui pityn pro picea capiant: ſicuti πεύκην, pro theda. Apud Theophraſtum Theodoro pitys eſt larix, peuce autem pinus: ſed & pro picea, pityn accipit quandoq;. Apud Herodotum eſt pitys, quam pro pinu capit interpres.

Oratio conciſa breuisq; an præſtabilior ſit. De Phocione, Catone, Demoſthene, Pericle, M. Tullio, T. Liuio, & aliis. Caput III

Optimum uideri orationis genus, quo paucis multa ſapienter grauiterq; ſignificentur, à pleriſq; ex doctiſſimis traditum, ſcimus. Idem nanq; ſermoni congruere quod nummis, qui eo præſtantiores creduntur, quo materia pauciore, pretii amplius complectantur. Id ueterũ nonnulli approbarunt mirificè, ſed Phocion præcipuè, cuius oratio uerborũ paucitate preſſior, erat perbreuis, multa uerò ſentẽtiarum magnitudine ac grauitate: adeoq; huic uni erat intentus, ut quandoq; theatro iam pleno, quum obambularet cogitabundus, dicente quodam σκεπτομένῳ ἔοικας ὦ φωκίων, Videre ó Phocion conſiderationi intentus. Bene coniectas, inquit: diſpicio nanq;, ecquid poſſim eximere ab iis quæ apud Athenienſes ſum uerba facturus. Sequuti ſunt hæreſin eandem & pleriq; alii non omnino infantes: ſicuti in Latina eloquẽtia Gracchi, in quibus umbra recognoſcitur & quaſi color opacæ uetuſtatis, ac oratio non prorſus accurata & quodammodo facta: & ſenior quoque Cato, quem Romanum Demoſthenem nuncupatum, auctor M. Tullius eſt: quemq; ætatis ſuæ eloquentia non conſentiẽ id iam tum facere adortum, dilucet, quod diu pòſt impleuit Cicero. Sed profectò eſt utiq; cuſtodienda hæc, ſi cauſæ ratio permittat: alioqui (uti doctiſſimè Plinius Cæcilius inquit) præuaricatio eſt, tranſire dicenda, præuaricatio eſt, curſim, etiam breuiter attingere quæ ſunt inculcanda, infigenda, repetenda: nam pleriſque longiore tractu uis quædam & pondus accedit. Vtq; corpori ferrum, ſic oratio: non ictu magis, quàm mora animo imprimitur. Hoc fuit Demoſthenis conſilium, quẽ ſi eloquentiæ uelut typum dixeris, meo quidem iudicio, à ueritate aberrabis non multum. Eius contortas & uibratas eſſe ſententias, ſcribit Hieronymus, quòd uiri acrimoniam indicat, & uim in dicendo germanam: iis, quorum ingenia ſunt eiuſmodi lectione detrita, abundè cognitam. Hinc feruens Demoſthenis oratio dicitur ſæpe auctoribus grauiſſimis, ſicut diues Ciceronis lingua. Hoc item Periclis inſtitutum, quẽ à cæleſti eloquẽtia cognominatum Olympium, Plutarchus ſcribit, & Plinius meminit. Ariſtophanes uerò ita laudauit,

ἤστραπτεν, ἐβρόντα, ξυνεκύκα πάντα.

Fulgurabat, tonabat, permiſcebat omnia. Eupolis uerò πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν, οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις. Ad hoc (inquit) ſuadela quædam, ſiue lepor, labiis ſubſidebat eius: ſic demulcebat, ut oratorum ſolus aculeum audientibus relinqueret, ut quem non clamator aliquis ad clepſydram latrare docuiſſet, ſed Clazomenius Anaxagoras ſumma imbuiſſet rerum ſcientia. Ac, ut noſtros inopia præteriſſe non uideamur, quid Cicerone largius, quem extra omnem ingenii aleam poſitum Plinius admiratur, & Quintilianus optimum dicendi magiſtrũ pronũtiat, Hieronymus in Latini eloquii arce ſtetiſſe confitetur: & eius Hortenſio tantus Chriſtianæ ueritatis aſſertor Auguſtinus ſalutẽ ſuam planè acceptam retulit? Quid eminentius? quæ aquarum fluenta adeo exuberant? quod pelagus inundat ſpatioſius? quod fulmen uibrat impetuoſius? Raptare iudicem credas, inuoluere, præcipitem agere, proculcare, nec incendere auditorem modò, ſed ipſum putes ardere. Animorum deniq; quendam credas deum. Quicquid illi uiolentiæ obſiſtit ruenti, ac renititur, ſupra humanum captum eſt, ac cenſetur. Late in eo graſſatur uis Demoſthenis, renidet Platonis copia, abblanditur, allectat, afficit Iſocratica iucunditas: cuius domus cunctæ Græciæ quaſi ludus patuit, ac dicendi officina. Nec Lyſiæ ſubtilitatem fruſtra deſideraris, aut acumen Hyperidis, Aeſchinis ſonitum, Aphricani grauitatem, uel lenitatem Lælii. Vt tanto ferri minus poſſit Largi Licinii liber, qui prodigioſe Ciceromaſtix inſcribebatur. Quæ in aliis enituere ſingula, omnia in uno efflorefcunt, & quidem ſumma, ut fœnum cæteros (uti aiunt) arbitrari poſſis. Quos ſi huic conferendos putes, nihilo plus agas, quàm ſi actui potentiam, aut entelechiæ, quod in materia reconditum

CICERONIS ELOQVENTIÆ PRÆSTANTIA

Pitys pro picea, seu Larice. Peuce, pro pinu. — Orationis genus optimum quale. — Sermoni idem congruere quod nummis. — Phocionis oratio qualis. — Phocionis responsum. — Gracchorum oratio qualis. — Cato romanus Demosthenes dictus. — Transire dicenda, præuaricatio. — Orationis ad ferrum collatio. — Demosthenes eloquentiæ typus. — Demosthenis oratio feruens. — Ciceronis lingua diues. — Pericles cur Olympius cognominatus. — Periclis eloquentia qualis. — Ciceromastix Largi Licinij.

latitat,componere affectes. Comperias tamen qui in tanto oratore quippiam Aſiatici tumoris olfactaſſe cenſorio ipſi tumentes ſupercilio contendant. De ſe uerò ac Demoſthene ſcribit M. Tullius, Vides(inquit)illum multa perficere,nos multa conari:illum poſſe,nos uelle,quocunq; modo cauſa poſtulet,dicere. Poſtea ſunt,qui mihi efferant laudibus Saluſtii breuitatem. Taceo quod Seneca ſcribit:Saluſtio uigente amputatas ſententias,& uerba ante expectatum cadentia,& obſcuram breuitatem fuiſſe pro cultu,quam raræ uir frugalitatis Aruntius ſit imitatus in iis libris,quibus Punici belli hiſtorias eſt complexus. Eſt illa plauſibilis utiq;:addo etiam,quòd grauiſſimi auctores dixere,immortalis. Quid tamen illi cum occupato iudice:neq; ad hunc uſum Thucydidem ualde probarim. Et quoniam magna nomina conuellere uidemur,quibus aſſurrexiſſe,honeſtius multo fuerit:ea ipſa eſt M. Tullii ſententia,à quo alibi quoq; ita proditum ſcimus, Breuitas(inquit)laus eſt interdum in aliqua parte dicendi,in uniuerſa eloquentia laudem non habet. Eiuſdem tamen illud eſt: In hiſtoria,nihil eſſe pura & illuſtri breuitate dulcius. Alioqui & amplitudo illa Patauini hiſtorici lactea & redūdans itaq; legentem ſæpe afficiens,ut ſtupore quodam adobruat penè,alere longè pinguius ingenia mihi uidetur:adeo,ut (ſicuti in pictores ille ait,qui neſcirent manum de tabula)oculos à lectione,reuellere nequeas. Ita dicendo non adumbrātur modò omnia,ſed & exprimuntur graphice. Vbertas illa prædulcis,& auſtera tamen,nec decocta, nitida,ſine labore(ut de Theophraſto Seneca ſcribit) efflorеſcens quoq;,nec affuſa modò nectare,ſed quodam Circes (quam deam intelligi uoluit literarū princeps Homerus) delibuta ueneficio eſt. Abire cupis,retinet blandis amoribus inenarrabilis facundiæ uaſtitas,quæ tamen uaſta non eſt,ſed compta honeſtius,culta pretioſius,expolita diutinitus,nuſquam fucus puerilis,aut pigmēta inania,nuſquam uibratior cincinnus. Non ades,prouocat prægustata amœnitas:Sirenum cantibus longè potentius,quas ſurdus demum remex pertranſiiſſe narratur:iſtam odore modò perceptam,nec cæcus quidem neglexiſſe poſſit. Iam quid de eruditione dicam? quæ in eo uno adeo ſcaturit ſubinde, adeo exultat multifaria,adeo ingenioſiſſimum quēq; aure bene uaporata,mox & acri perlota aceto,recondita rerum ſcientia laceſſit,ut eo ipſo anno quo iſta commentabamur,expreſſum auditoribus meis ſit,quibus opera illa Patauii præſtabatur,quibusq; haudquaquam foret cornea fibra, plus ſe ex uno in T. Liuium dictato referre emolumenti,quàm ex Saluſtii decem,quem ſucciſiuis diebus,hoc eſt feſtis,enarrabamus. Putat nihilominus Pollio Aſinius,huius uiri phraſim quandam reſipere Patauinitatem: opinor,quia non ſit urbanitate certa, ideſt urbis Romanæ genuina proprietate:quaſi colorata eius oratio,quæ inter legendū ſentitur potius,quàm exprimi oratione queat. Maius quippe recinit quiddam, & reſonat urbanius in Romanis ſcriptoribus,quàm gentium reliquarum. Nam & Tincam Placentinum,hominem facetiſſimum Q. Granius præco, Romanus,obruebat neſcio quo ſapore uernaculo. Sic & Theophraſtum diuinæ hominem eloquentiæ anicula hoſpitem appellauit, uerbi unius affectione adnotata, Hoc denique ipſum eſt quod præcipi audimus,elaborandum adnitendumq; ut oleat Vrbis guſtum oratio,& Romana uideatur planè,non ciuitate donata. Et Cicero urbanorum eſſe opinatur ſonum quendam ſicut in Græcis Atticorum:hinc in Cæpaſiis fratribus oppidanum quoddam & inconditum dicendi genus fuiſſe, memorat in Bruto. Scripſit & Dialogos,ut ſit aliquid auctarii uice, quos non magis philoſophiæ adnumerare poſſis,quàm hiſtoriæ. Concinnauit & ex profeſſo philoſophiā continentes libros. Sed iſta parum fortè inſtitutum iuuerint. Exciderat penè quod minus diſſimulandum fuit. Putat in Arte Dionyſius, eſſe dictionem aliquam cui mira inſit dulcedinis ac iucunditatis uis,at pulchritudinis non ita: rurſumq;,ſæpe reperiri orationem pulcherrimā,quæ tamen iucūditatem illam prædulcem deſideret,cuiuſmodi eſt Thucydidis phraſis & Rhamnuſii Antiphontis. At in Cteſia Cnidio & Socratico Xenophonte ſuauitatem illam ſentiri quidem abundè,abeſſe tamen quadantenus pulchritudinis gratiam:at uirtutem utrāq; inſigniter in Herodoto eniteſcere. Hoc ipſum ſi quis re exactius perpenſa & excuſſa, de Saluſtio ſtatuat & T. Liuio, ſcopi umbilicum(puto)rectè collimans attigerit, Quod ad Saluſtium attinet,id in eo præſigni admiratione

dignum

dignum, nullum niſi loco poſitum ferè, ac tanquam in uermiculato emblemate, uti eſt apud Lucilium, conſpici ſtructum uerbum. Sed enim ſcriptorem egregium non næuo aliquo aut crepundiis (quod aiunt) ſed toto corpore inſpectaſſe ac expendiſſe præſtiterit. Scribit Seneca Controuerſiarum quinto, Præcipuam eſſe quidem in Thucydide breuitatis uirtutem, uinci tamen quãdoq; à Saluſtio, & in ſuis illum caſtris cædi: quod in ſententia Græca ſint, quæ ſaluo ſenſu detrahas: quod in Saluſtio interim nequeas. Quam rem Titus (inquit) Liuius, ut qui Saluſtio eſſet iniquior, ut translatam corruptamq; uitio uertebat, arbitratus poſſe à ſe facilius Saluſtium uinci, ſi à Thucydide uictus foret prius. Alibi uerò Seneca idem hoc Patauino hiſtorico teſtimoniũ reddidit, ut eum dicat candidiſſimum maximi cuiuſq; ingenii æſtimatorem. In tam multis uerò quæ de T. Liuio attulimus, ſciendum, in epiſtola quadam ad Ioannem Boccacium ſcripſiſſe Franciſcum Petrarcham, Ignauia legentium contigiſſe, uti Liuiana hiſtoria ſit in decadas diſtributa: in eas enim (inquit) non ipſe qui ſcripſit, ſed faſtidioſa legentium deſidia diuiſit. Nec deſunt qui calculum adiiciant: me uerò Decadibus præpoſitæ præfationes in diuerſum trahunt. Inſueuit quandoq; T. Liuius, uelut in malis ambitioſus, animos legentium ad commiſerationẽ mouere, quod in Albæ ruinis liquet. Id in Philarcho reprehendens Polybius, muliebre putat & effœminatum: quoniam rerum geſtarum ſcriptorem deceat, non mouere hominũ affectus, neq; orationem ad id aptam perquirere, neq; calamitates mortalium inſectari: quod tragœdiarũ ſcriptores faciunt: ſed dicta factaq; hominũ ex fide referre, tametſi mediocria fuerint. Neq; enim eſt idem hiſtoriæ ac tragœdiæ finis, ſed planè contrarius. Quoniam uerò de eloquentia mentio eſt, nec Catonem præteriuimus inhonoratum: illud ſubnectamus, Ipſum hunc exitiali odio dum Græcos inſectatur, ſolitum prædicare, in Iſocratis diatriba conſeneſcere aſſueuiſſe diſcipulos, ὡς ἐν ᾅδου χρησομένους ταῖς τέχναις, ideſt artibus uſuros apud inferos, uti reis patrocinentur. Hoc autem dicebat, ὡς πᾶσαν ἑλληνικὴν μοῦσαν καὶ παιδείαν προπηλακίζων.

Saluſtij laus. — Thucydidis breuitas. — T. Liuius Saluſtio iniquior. — T. Liuius candidiſſimus maximi cuiuſq; ingenij æſtimator — T. Liuij decadum diuiſio … — Philarchus in … a Polybio. Hiſtoriæ officium. — Hiſtoriæ et tragediæ finis non idem — Catonis in græcos odium, et eiuſdem dictum.

Admirabilis in Phocione natura: item Cynico Diogene, Antiocho Cilice, Ariſtodemo, Socrate. Vxores Socratis. Hieronymi locus reſtituitur. Caput IIII

Iſſe in plerisq; hominibus mirandam profectò ſtupendamq; naturam, nẽminem (arbitror) paulò humaniorem, qui neſciat. Nam, ut Phocionem taceam, quem ruri ac militię nudo ſemper inceſſiſſe pede, ni illum hyems atrocior ad calceos compuliſſet, proditum memoriæ eſt. Proinde, ferunt inter iocabundos milites, nullum fuiſſe rigoris ſignificandi certius argumẽtum, quàm ſi quis affirmaſſet, Phocionem inductis calceis prodiiſſe. Cynicum Diogenem illuſtria teſtantur monumenta: in frigoris ui maxima æneam ſtatuam amplexari conſueſſe, ueluti à ſenſu rigoris omnino alienum. Quum uerò id conſpicaretur Lacon quidã, ſcitari perrexit, εἰ ῥιγῷη; an rigeret? abnuente eo, τί οὖν ἔφη μέγα ποιεῖς; quid igitur mirum facis? Antiochus Cilix, uti ſcribit Dion, philoſophari quidem ſe κυνίζειν aſſimulabat, indeq; militibus magno fuit emolumento, ſed & ſibi: nam algentes frigoris atrocitate corroborabat, ad tolerantiam exemplo prouocãs, quum ſe in niuem prouolueret: quo nomine, pecunia & honoribus ampliter donatus abiit ab Seuero prius, mox & Antonino Caracalla. Auctor Plato eſt, Ariſtodemum Cydathenæum, corpore puſillo, nudis ſemper pedibus inceſſiſſe. Sed quid hæc conſectamur leuia? Poſtea quàm Platonis introſpeximus ſacraria, pergamus porrò ſubtexere, quibus is Socratẽ ſuum graphicè appinxerit, Alcibiadis perſona ſubſtituta. In bello (inquit) quod ad Potideã Athenienſes geſſere, in primis quidem laborum incomparabili patientia, non me ſolum, ſed uniuerſos, longè Socrates præcellebat. Et ſicubi (ut ferè aſſolet) commeatu deficeremur, in fame ſitiq; tolerantiſſimè perferenda, facilè inter cæteros eminebat. Rurſum, affluente rerum omnium copia, ſolus perfrui affatim poſſe uidebatur: & quamuis potum abnueret, ſi compelleretur, omnes protinus ſe largius inuitando anteibat: nec tamen uino paulò hilarior unquam eſt conſpectus, quod utiq; mirum præcipuè eſt: ni id mirabilius admodum foret, quòd hyeme (ut in locis illis) ſæua, & rigore intoleran-

Frigoris patientiæ exempla — Phocionis admirabilis natura et patientia frigoris. — Diogenis cynici patientia frigoris. — Antiochi cilicis philoſophi patientia frigoris. — Ariſtodemi Cydathenæi patientia frigoris. — Socratis tolerantia admirabilis.

I

do,factitaſſe illum ſcimus,Gelu ſiquidem omnia obtinẽte,ac uniuerſis pruina albicantibus,nec quoquam ferè ſub dio agente,ni pellibus corpore arctius obuallato conſeptoq́ꝫ Socrates ita ſe cum reliquis promebat in publicum,ut quotidianis indumentis nil omnino accederet,nudis uerò pedibus glaciem pruinasq́ꝫ præmebat facilius,quàm calceis obmuniti milites:quod illi conſpicati,in ipſorum contemptum fieri interpretabantur. Sed illud ſatis mirari non eſt:altior(uti plerũqꝫ fit)inciderat cogitatio,ſtabatq́ꝫ à matutino tẽpore eodem nixus ueſtigio: quumq́ꝫ minus explicaretur quod agitabat, perrexit in meridiem uſqꝫ:ſenſerant milites ac mirabantur,perſeuerabat ille nihilominus ad primam facem:at illi lectulum appoſuere,obſeruantes,ecquid per noctem decumberet:expectauit is,ſtatu pertinaci nihil immutato,ſolem ſeſe promentem,quem ubi conſalutaſſet,deniqꝫ digredi cœpit. Sed & familiare fuit illi uiro,ut perdius ſtaret, ac pernox,etiam inconniuens. Socrati Hieronymus in Iouinianum uxores fuiſſe duas ſcribit: Xanthippen & Myron,Ariſtidis neptem. In quo aduertendum,per errorem ſcribi Myron,quum reponendum ſit Myrto, Laertii teſtimonio & Luciani in Alcyone,item Plutarchi in Ariſtide:quanquam eſt & Myro mulieris nomen Sudæ,ideſt μυρώ: ſed hæc Socratis, μυρτὼ dicitur omnibus. Fuit Myro Byzantia poetria:altera uerò Rhodia, philoſophiæ imbuta myſteriis. Eundem ſemper uultum,inquit Hieronymus,habere non poſſumus,quod de Socrate falſò gloriantur philoſophi.

Quæ in corporibus calorem præcipuè cuſtodiant. Tremoris ratio. Cur frigore nimio nigreſcant extrema,& decidant. Obiter,an ignis ſit coloratus. Malce quid. Caput V

ET quia in frigoris patiẽtiam incidimus,ſuccurrunt ex illuſtribus uiris amuſſitata pleraque,digna omnino quæ non prætereantur in noſtra hac collectaneorum cura,apponemus uerò primum quæ ex Galeno comperta nobis,in libro De anhelitus iuuamine: Sunt,inquit,tam pinguedines quàm adenes ſiue glandulæ omnes in corpore,ad caloris naturalis cuſtodiam fomentumq́ꝫ. Quamuis enim calor à corde in totum redundet corpus, ſunt nihilominus in corpore partes quædam ad caloris ſuſceptionem longè cæteris aptiores. Etenim quæ ſuperpoſita hepati eſt pinguedo, ſpleni item atqꝫ inteſtinis calefacit ea, digerendiq́ꝫ inibi facultatem adiuuat excellenter. Proinde quũ ita fortè obueniſſet,ut pugili cuidam pingue id confringeretur,moxq́ꝫ liueſcens eximeretur medici cura,cœpit is ſupra modum eſſe frigoris impatiens,concoctione quoqꝫ inſigniter mutata deminutáue. In ſenibus utiqꝫ contingit tremor neruorũ imbecillitate. Cæterum & aliis de cauſis fieri deprehenſum eſt, cuius eſt modi frigidioris naturę temperatura,uel etiam aquæ frigentis nimius potus. Quin frigidi quoqꝫ ac glutinoſi humoris uis redundans,ſed & id genus alia. Hoſce uerò tremores τρόμους τῷ πάθος uocant Græci,ideſt ex corporis affectione malà prouenientes membrorum ſubſultationes. Illud uerò in frigoribus peracutis ac uehementioribus contingere, Alexander ſcribit,ſi modò de familia,perinde ac diminutus capite, aut peregrinitatis reus non ſummouetur liber is,digitos & extrema corporis nigreſcere prius,mox & decidere: mirus profectò euentus eſt,ſed uerus. Auditum enim mihi ſæpe à prouincialibus quibus profitebamur, ut qui frigidioris mundi plagas incolerent,ſolitũ apud illos fieri,ut ſi in gelicidiis acrioribus & Boreæ flatibus frigidiſſimis, ut aſſolet,quis inter eundum,uel quacũqꝫ ſub dio mora diuturniore,nares fortè emungat,apicem ſimul decidere. Sed & in Annalibus ab Tacito relatum Cornelio ſcimus, ab Corbulone in Parthos ductante retentum ſub pellibus exercitum omnem,quamuis hyeme ſæua adeo,ut obducta glacie,niſi effoſſa humus tentoriis locum non præberet,ac amburerentur multorum artus frigoris ui,& inter excubias quidam ſint exanimati,adnotatumq́ꝫ,militis faſcem lignorum qui geſtabat,ita præriguiſſe manus.ut oneri adhærentes,truncis brachiis reciderent. Eadem ferè ἀναβάσεως ſeptimo Xenophon monumentis prodit. Sed unde'nam fieri iſta putemus:an quia frigus atrox ἀπολείπει καὶ ἐκλύει τὸ ἔμφυτον θερμὸν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος,ideſt inſitum calorem introrſum proſequitur,& occludit in corpore. Reliqua uerò extrema,caliditatem uitali poteſtate minus agitante,primò quidem liueſcunt,inde nigreſcunt,ac deniqꝫ emoriuntur. Ideo

autem

autem excidunt, quòd natura reliquo ſanè corpori prouidens, id circumplectitur, & ad ſe aſtringit, mortuum deſtituẽdo, & decidere permittendo. Extrema uerò in primis affligantur, q minus corpulenta ſint, & proinde minus etiamnum calida. Infirmę item quæ ſunt, & rareſcũt ex arboribus ratione non diuerſa, hyemali ſydere frondibus exuuntur. Sunt qui aſſerant, à primordio quidem inſitum calorem frigus, utpote ſibi infeſtum: refugere introrſum, deinde collectum, & uelut deſtitutas recuperaturum partes ſubire, & cum agmine, ac confertum ſuppetias ferre. Sed interim denſiore caloris ui membrorum extrema amburi. Verum hi falli uidẽtur, ſicuti Aphrodiſeus putat: quòd ſi liuoris nigrediniſq; rationem in frigoribus quis perquirat amplius, ſciẽdum eſt, ſanguinem appulſu frigoris gelaſcere, concretum uerò nigreſcere caloris inopia. Albedo nanq; igni tribuitur, propterea ſenioribus μάλιστα πελιδνοῦται ἡ σάρξ, ὅτι ἐλάχιστον ἔχει θερμότητα, ideſt maximè liueſcit caro, quoniam minimum obtineat caloris. Sed in hoc tamen aduertendum impenſius, calorem in animali commixtum eſſe album luminoſum. Eſt enim ſpiritus quidam in ſpermate interceptus, & in ſpuma ſpiritus aliquis natura proportionẽ habens cum ſtellarũm diſpoſitione, ut eſt apud Ariſtotelem De animaliũ generatione libro ſecundo, & Auicenna in libro De medicinis cordis, cum ſcribit, uultus ſuos effigiare ad cæleſtium corporum ſimilitudinem. Neq; enim calidum in animalibus ignis eſt, neq; ab igni principium habet, neque enim animal generat ignis, neq; ignis eſt albus, nec omnino coloratus, ut dixit Empedocles, quum ſit color qualitas mixtionem conſequens elementorum, ſicuti liquet ex libro De ſenſu & ſenſili. Porrò ſi eſſet albus aut prorſum coloratus, ſtellas uideri prohiberet noctu: quod ab Algazele in libro De philoſophia comprobatum, ſcimus. In frigoris autem ratione ſciendum, in lingua conceptum frigus, ſed & in pedibus quandoq; & manibus, nuncupari malcen: quanquam eo nomine intelligere Demetrius maluerit, ex frigoris ui ſolutionem inortam. Malcion certè dici nouimus debile ac frigidum, unde in hiſtoria legimus hauſtum ab Mithridate pharmacũ imbecille, ac malcion, quod ſerius uim oſtendit. Sunt qui malcen, pro narce accipiãt, ideſt torpedine. Omnino eſt malce, mollicies ex rigore ac motus difficultas. Quin & chimetla, ideſt perniones ac ſciſſuræ in manibus ex frigore ſic uocantur: quod ſcribit Theon. Vnde eſt apud Aratum,

πάντη μαλκιόωντι [illegible].

quod ναρκῶντι exponunt, ideſt torpeſcenti. Obſeruatum & libro decimooctauo ἐκλογῶν τῶν γεωργικῶν, malcen haberi inter cibaria lacte acetoq; cõcinnata in figlinis nouis.

[margin, handwritten:] Extrema corporis cur imprimis frigore affligantur · Senioribus cur liuescat caro · Ignis an sit coloratus · Color quid · Malce quid · Malcion quid · Narce · Chimetla quid · Malce item cibus

Cur extrema frigefacta uehementer, ſi admoueãtur igni, dolent. Quæ præcipuè infeſtentur frigore. Caput VI

Ontingit porrò & aliud in ſumma hac extremorum frigefactione, quòd ea ſi igni admoueris, quo incaleſcant, inſigniter dolent. Id uerò repentina fit qualitatis mutatione, quæ eſt ab excellenti frigiditate in plurimam caliditatem. Quippe quicquid immoderatius ac confertius fiat, ὑπὸ δυσκρασίαν λυπεῖ τὴν φύσιν, ideſt per diſtemperantiam naturæ infert nocumentum: per eucraſiam uerò & ſymmetriam, hoc eſt per temperamentum atq; moderationem naturam oblectat ſummopere. Certè caliditas aduениens frigiditatem incipit diſtrahere & propellere amplius, ac exagitare acrius, propterea ſpiritus incluſæ frigiditatis diſtractus & extruſus dolorem parit: calidum ſiquidem frigido contrarium eſt, quę diuerſitas afficere plurimum poteſt, quia frigiditatẽ inſectetur caliditas. Hæc uerò extrinſecus admota naturalem ſuſcitat atque intendit. Protrudit ergo exterior caliditas introrſum frigiditatem, naturalis porrò eandem reiicit repercuſſu, quo nomine hinc inde obſeptum frigus dolorem ciet. Eſt autem infeſtum frigus oſſibus præcipuè, dentibus & neruis, quoniam concretionis ſunt terreſtris cuncta hæc, & frigidum ipſum terreſtre eſt, refrigerata itaq; offenduntur, quòd ſimile ſimili adiectum furere faciat.

[margin, handwritten:] Extrema frigefacta cur admota igni, doleant · Frigore quæ præcipue infestentur, et cur

Frigida membra in aquam itidem immiſſa frigidam refici. Quæ conſequantur ſymptomata pereuntes frigore. Rhigoſibii & dyſrhigi, qui dicantur. Et quid rhigos. Virgilii locus ex ſecundo Georgico. Sceleratum frigus appellantis. Caput VII

Scribit

SCribit autem primo Canonis Auicenna, pleroſq; extrema corporum extimo frigore uehemẽtius correpta in frigentem immittere aquam, indeq; præcellenter iuuari, uelut propulſo plane, quod oblædebat. Sicuti poma item regelantur in frigidam proiecta, quòd ſi igni applicueris, manifeſtò corrumpuntur. Cæterum, qua iſtiuſmodi obueniant ratione, amplius indagine certa ſcrutari, inquit Princeps, haud ſanè medicinam profeſſo neceſſarium. Interpres uerò, ceu pomœria prolaturus, intra pelliculam minus ſe continuit. Idq; contingere opinatur modo compari, quo frigidæ affuſio copioſior tetano, quẽ eſſe itidem frigidum conſtat morbum, quandoq; præſentiſſimè opitulatur ex inſiti ac genuini caloris aggregatione atq; cremento inde inſigni. Ex uiretis amœnioribus Auicẽnæ eiuſdem illud quoq; eſt, Frigore pereuntes quos ψυχραγωγῶντας feliciores fingendis uerbis uocant Græci, eodem commori pacto, quo intercipi contingit opium haurientes aut mandragoram. Siquidem illos eiuſmodi conſequuntur ſymptomata, ſiue caſus, aut accidentia, extimarum partium ſtupor cum algore, necnon pruritus, ſingultus, ſcotomia, gutturis coarctatio, & anhelitus, ſomni marcor, faciei & labiorum color citreus, & id genus alia, quæ quarto Canonis non neglexit Princeps. Mandragoram uerò haurientes lethargia excipit & pruritus cum tetano & hebeti auditu. Qui inalgeſcunt perpetuò, ueteribus dicebantur rhigoſibii: dyſrhigos dicere malunt recentiores. Aliàs libro Tuendæ ſanitatis tertio Galenus, horrorem, cui adſit quadantenus corporis totius commotio, ac planè concuſſio inæqualis, rhigos appellat, ideſt ῥῖγος. Aduertẽda uerò parte iſta Virgiliani loci expoſitio ex Hieronymo: Virgilius (inquit) alter Homerus apud nos, patriæ ſuæ ſequens conſuetudinem ſceleratum frigus appellat. Virgilii ex ſecundo Georgico carmen eſt,

At ſceleratum exquirere frigus   Difficile eſt.

Frigoris euentus plures. Exercitatos inexercitatis amplius ſentire frigus. Balbutiei ratio ex frigore, ebrietate, ira. Pili cur ſurrigantur frigore. Stupor quid. Sopor ſtupidus. Peripſyxis. Catapſyxis. Phrice. Thebanum frigus. Chalcidicus candor.

Caput VIII

ILlud quoque in frigoribus uſu uenire per momenta ſingula experimur, τοὺς γεγυμνασμένους δυσριγωτέρους εἶναι τῶν ἀγυμνάστων, hoc eſt exercitatos frigus uehementius ſentire, quàm inexercitatos. Id uerò rationibus aliquot obuenire, compertum eſt, & tradidit Ariſtoteles. Nam pingui laboribus exhauſto, tollitur quod teporem præſtare poteſt, calidum nanque opimum eſt: uel quod διαπνευστότερα τὰ σώματα καὶ ἀραιότερα, ideſt ſpiratiora ſolutioraq; corpora eorum ideo ſunt, quoniam pingue, excremẽtumq; omne detractum eſt, ita ut frigus arcere nequeant. Porrò meatibus per ſudationem patefactis, ueluti oſtia complura aperiuntur. Eſt & euentus ille in frigoribus notiſſimus, ut ſicuti ebriis uſu uenire ſcimus, oberret lingua, quod frigoris ui concreſcit, & proinde fit ad motum ineptior hebetior'ue. Frigidum porrò, uti aſtipulatur primo Canonis Auicenna, paralyſin facit, ac (ut nouitio utar uerbo) mortificat, mobilitas uerò & latitudo ſermonis prolationẽ pernecessaria prorſum habentur, quod De partibus ſecũdo inſinuat Philoſophus. Succurrere illa quoq; poteſt ratio, extimas partes appulſu frigoris amplius denſari, humoremq; intro illapſum linguam abundè humectare, ex quo minus illa ſuo perfungi munere poſſit utiq;. Quod in uino madentibus manifeſtiſſimum fit: ni quis tremorem, frigoris poteſtate conciliatum, ad cauſam reuocet. Ille enim motum infert temerarium ac ſubſultantem, propterea inarticulatior prorumpit uox, hæſitante lingua & oberrante. Quod ipſum & in ira uſu uenire ſcimus, tunc ſiquidem ex furibunda caloris agitatione intemperãs, nec modulis conſtans ſuis producitur motus. Quæ ratio coeuntium quoq; ſermonẽ efficit confuſaneum. Et uiceſimatertii Auicenna generationi tunc eſſe peraccommodum tempus pronuntiauit. Quod uerò de humectatione nimia protulimus, mirum nemini uideri debet, tum quia ſubiecta cerebro lingua eſt, quod eſſe humiditatum fontem conuenit, tum quia perrara eſt, ac (ut neoterici loquuntur) poroſa, proindeq; humectationi excipiendæ promptior paratiorq;. Inter frigoris ſymptomata

illud

Illud item internoſcitur,horrore incuſſo,ſurrigi pilos in corpore,commeante ad inter- *Pili cur surrigantur frigore*
na caloris ui,qua caro deſtituta addenſatur conſtipatuq; ſic protolli pilos contingit,ra-
dice uehemẽtius arctata. Nec illud intactum inſcitumq; relinqui debet,quod uſu com-
pertum eſt,ſiquidem οἱ ῥιγοῦντες οὐ καθεύδουσιν, hoc eſt qui rigent,minus dormire que- *Rigentes cur minus dormiant.*
unt. Id uerò inde fieri,putandum eſt,quoniam qui riget,ſpiritum magis retinet quàm
laxat. At qui dormit,magis reddit, quàm attrahit, ἐναντίως οὖν ποιεῖ ἔχειν τὸ ῥῖγος τῷ
καθεύδειν, ideſt affectionem ſopori diuerſam inducit rigor. Stuporem deniq; à frigida *Stupor unde oriatur.*
oriri diſpoſitione,Galenus ſcribit, non neruorum modo, ſed & uenarum, arteriarum,
carnis,membranarum,tunicarum & cutis,eſſe nanq; ſtuporem refrigerationẽ inſigni- *Stupor quid.*
ter inductam,quo nomine ita affectis corporibus ſenſuum ac motum obrepit difficul-
tas. Sicuti completa refrigeratio & ſenſum omnino adimit ac motum. Quod uerò cen
ſeatur ſtupor diſpoſitionis nomen,non ſenſus aut doloris,palàm innuit Hippocrates,
quum ſcribit,Stupor mediocris ſoluere dolorem poteſt. Proinde male Archigenes ui
detur pronuntiaſſe,ſtupidum dolorem ad neruos propriè pertinere. Stupor enim diſ-
poſitionis non loci affecti,indicium eſt. Legimus ſoporem quoq; ſtupidum:eſt autem *Sopor stupidus cur*
accidens eius actionis,quæ à loco mentis compote prodit,uerum ex frigida prouenit
cauſa:ſicuti uigiliam & delyrium cauſa,poteſtate calida cõcinnat. Adiiciamus & illud
ex medicorum ſcholis:in febrium frigoribus plerunque uſu uenire,uti extrema modò
inalgeſcant:diciturq; à Græcis res ea peripſyxis. Aliis uerò cum algore contingit tre- *Peripsyxis quid.*
mor,quod nuncupatur rhigos. Alii toto inhorreſcunt modò corpore,quæ res appella *Rhigos.*
tur φρίκη. Catapſyxim uocant iidem Græci,frigoris citra febrem nocumentum. Por *Phrice.*
rò loca comperiũtur nonnulla,quæ ſolſtitiis incaleſcant nil admodum,ſed hyemali ge- *Catapsyxis.*
licidio horrent intoleranter,quod de Bœotiis circumfertur Thebis. Nam contrà Eu- *Thebanum frigus*
boicam ferunt Chalcidem,tepere hyeme,at æſtate ſæuiſſimè candere. Obſeruatum in *Chalcidos tepor, et candor*
libro De proprietatibus elementorum,frigoris rationem ex terræ ac aquæ nimia frigi
ditate contingere,quæ duo elementa nobis ſunt propiora, remotioribus aere ac igne,
quæ calida ſunt.

De bulimia,ſeu canina fame. Vini nocumenta in ieiunio. Quid thorexis &
acrothoraces. Thorax pro pectore unde dicatur. Acroteria. Acroſtichis.
De canino prandio uellicatim. Canina fames cur dicatur, Canum in excer
nendo difficultas unde ſit. Caput IX

Caeterum nec illud citra perpenſionem prætereundum (pergam enim ſci
tamenta hoc genus hinc inde expiſcari, ne quis theſauris expectatis,in
carbones prolapſum ſe queratur) ex frigoris ratione conſequi interdum,
hyemalibus potiſſimum horis famem illam intolerabilem, quam Βουλι- *Bulimia.*
μίαν uocant Græci,ex noſtris caninum appetitum quidam:quippe frigo- *Caninus appetitus.*
ris uiolẽtia calore genuino ad intima coacto,inſatiabilis edendi cupiditas iniicitur in- *Fames ex frigore.*
tenditurq;:quæ tamen uel minimæ rei guſtu reſtinguitur. Verum ſuper hac aduerten-
dum amplius,ubi Sententiarum ſecundo ſcribit Hippocrates, Famem uini potio ſol- *Vino famem solui, quo-*
uit:ſubtilius pẽſiculatiusq; explicans ut ſolet,eam partem nobiliſſimus interpres, Non *modo dictum ab Hip-*
famem(inquit)eſuritionem'ue quamlibet intellexiſſe Hippocratẽ, ſed eam planè quæ *-pocrate.*
infeſtat appetitione anxia & irrequieta cibariorum,quam nonnulli caninam cognomi
nant. Nanq; eiuſmodi famem curat uini potio,non eam quæ propter inediam aut alui
fluorem ſanguinis'ue profluuiũ uel aliam accidit uacuationem. Qui enim ob aliquam
id genus cauſam eſuriunt,iis epotum uinum minimè prodeſt, quin obeſt mirabiliter, *Vini nocumenta in ieiu-*
conuulſiones inferens deliriaq;,ſi uinum ante cibum ingeratur. Ego quoq; (inquit)ſic *-nio.*
uitæ reddidi aſſiduè fameſcentes aliquos,ad bibendum largè hortatus & uinum utiq;,
quod admodum calefaceret:neq; enim acerbum uinum talem conuellit famem, obſtir
patq;,ut quod haudquaquam calefaciat,ſed ruffum præſentiſſimum cenſetur. Et paulò
mox:Canina(inquit)appetentia,uel ob unam frigoris intẽperiem,uel ob acidos quoſ- *Canina appetentia unde*
dam ſuccos fieri ſolet. Qui uerò putãt appellatam eſuritionem intolerabilem(ſic enim *fiat.*
bulimum interpretor)nominari hoc in loco ab Hippocrate famem,à ratione eſſe diuer
ſos conſtat. Obiter autem id protinus ſubnotandum,Hippocrati eſſe moris,uini potio

nem

nem appellare thorexin, libro enim quem De natura uictuq́ȝ hominis fecit, hũc in modum ait, Victus nequaquam cauſa eſt, quo morbus omnes prebendat ſubinde natu minores, prouectioresq́ȝ ætate mulieres, & item uiros, atq́ȝ etiam θωρησσομένους, & bibentes aquam. Nanq́ȝ obiectans thoreſſumenus, & potantes aquam, uerbum θωρῆξιν, ita armaturæ argumento impoſitum, ſignare uini potionem, perſpicuè indicauit. Ex Græcis alii ſcribunt non receptæ auctoritatis, ſed docti planè ſcribunt, θωρήξασθαι ſignare tum armis inſtrui, tum ebrium fieri: nam (inquiunt) thorax eſt pectus, παρὰ τὸ θεῖον ὁρᾶν, quod eſt, quia contineat quod in nobis diuinum eſt, uidelicet διανοητικόν. Ebrietas uerò τὸν θώρακα θερμαίνει, ideſt pectus calfacit. Hinc & acrothoracas ſummè, aut leuiter (ut nonnullis placet) ebrios uocarunt. Lucianus in Lexiphane, ἐπίνομεν δὲ ἀμυστί, καὶ ἤδη ἀκροθώρακες ἦμεν, ideſt inceſſanter pocula perſiccabamus iam & temulẽti. Nam acron, ſummum ſignat: unde (dignum ſcitu) acroteria dici legimus angularia, in ædificiorum ratione ſtatuas, quæ in angulorũ ſummitate aſtituuntur: nominantur & mediana quandoq́ȝ: quippe membra quæ ſupra columnarum capitula diſponuntur, hæc ferè ſunt, epiſtylia, zophori, coronæ, tympana, faſtigia, acroteria. Acroſtichis uerò eſt, quum ex primis uerſuum literis aliquid cõnectitur, ut in quibuſdam Ennianis, item Sibyllinis. Sed ad inſtitutum. Verbo θωρήξασθαι, in hanc ſententiam uſus & Anacreon eſt, ac Oppiani interpres expoſuit ἁλιευτικῶν primo, ubi ait, θωρήσσειν apud ueteres non ſolum ſignabat armare, ſed & ἀκρατοποτεῖν, ideſt indeſinenrer, nec citra ebrietatem meracius bibere. Arbitratur Euſtathius de uinolentorum contẽtionibus obrepſiſſe uerbi notionem, ideſt διὰ τὸ μάχιμον τῶν μεθυόντων. Sunt tamen qui uerbum id, ſi ad potum referas, per omicron malint ſubnotare, itemq́ȝ per ι θωρείσσεσθαι, ἀπὸ τοῦ θόρω, ſalio, quia impetuoſi proſiliant uino madidi. Sunt qui caninum prandium, ad caninam hanc appetitionem contra Gellium putent referendum. Sed cur'nam canina fames potiſſimum dicitur? An quia inſigniter fameſcunt canes? A phyſiologis certè traditum ſcimus, quæ animalia continentiora eſſe ad cibi deſiderium conuenit, hæc ſua in aluo laxiores non habere ſinus, ſed anfractus & orbes plures. Laxitas enim inteſtini auiditatem auget cibi, rectitudo auiditatem accelerat. Quibuſdam autem inteſtinum parte, qua uentri iungitur, laxius eſt: qua deſinit, arctius. Quamobrem canes uebementi niſu, nec ſine cruciatu excernunt.

Cuiuſmodi ſit prouerbium, Ariſtogiton claudicat. Gloriæ adipiſcendæ ratio. Quæ reſpublica optima. Caput X

ARiſtogiron claudicat, ex hiſtoria in eos parœmiæ faciem habet, qui morbum aſſimulant, ne militiam uel id genus oneris publici quippiam cogantur ſubire, quod improbum eſt, & à ciuili honeſteq́ȝ educato uiro alieniſſimum. Auctores ſunt, fuiſſe Athenis Ariſtogitonem quendam ſycophantam, frugis non ſatis probæ. Eius conciones nihil non Martiũ ſpirabant, & de bellicis rebus bellicum quodammodo canebant, adeo ut ſic populum in diſcrimina ſæpe maxima coniiceret, quum alioqui mollis ipſe foret, & nulli rei. Proinde quum die quadam delectum haberi audiſſet, ſimulata ualitudine crus obligat, ac baculo innixus, uelut grauiter uulneratus, ſe in publicũ promit. Eum uerò ubi è longinquo ſic cõſpicatus eſt Phocion, hominis uafricia perſpecta, & (quod aiunt) ex uultu Aethiopem agnoſcens, uociferans (inquit) ſcribe Ariſtogitonem claudum & eundem improbum ac mendacem. Legimus porrò Ariſtogitonem hunc in uincula coniectum, damnatumq́ȝ ab Athenienſibus, oratum ad Phocionem miſiſſe, ne grauaretur, paulum ad ſe uiſendum accedere: faciebat is quod petebatur. At eius facilitatẽ damnantibus amicis, quòd flagitiis adobrutũ infamibus adire non abnueret, ac quodammodo alloquio ſubleuare, conantibusq́ȝ ab itinere iam inſtituto deterrere, καὶ ποῦ τις ἂν ἥδιον ἄλλοθι Ἀριστογείτονι λαλήσειεν; ubi'nam, inquit, iucundius quis Ariſtogitonem colloquio dignetur? Præterea ipſum hunc exagitat præclarè Ageſilai cognomento Magni, apophthegma bracteatum, & omnium foribus appingendum, qui ſcitanti cuidam quo'nam pacto gloriam apud homines indipiſceretur, Si dicas (inquit) optima, facias autem pulcherrima. Sed & Ambroſius, Fortis (inquit) uiri eſt, non diſſimulare, quum aliquid immineat

Gloriæ adipiſcendæ ratio.

mineat,ſed prætēdere,ac tanquam explorare de ſpecula quadam mentis & cogitatione prouida rebus futuris obuiam ire. Quod uerò ad Athenienſes attinet, nimio plus ſæpe oratoribus auſcultantes,attendenda uehementer Chilonis ſententia,cuius in Septem ſapiētum conuiuio meminit Plutarchus,qui rempublicam eſſe optimam ſtatuit, quæ legibus quidem plurimum,rhetoribus autem minimè obtemperet. Sed hanc uix Lynceus inuenerit. Plato quidem diuinitus,ſicuti uel eius calumniator haud eſt auſus inficiari : optimam eſſe ac haberi rempublicam ſanxit, quæ non ſimplex,aut de tribus una ſit paſſim celebratis,uerum ex omnibus cooriens,concinnataq;,cui princeps adſit unus,uelut rex,& optimatum tamē poteſtas non deſit & grauitas, ſed nec popularem aſpernetur auctoritatem. Nam qui unum ſanciendis legibus,ciuitateq; conſtituenda reipublicæ uelut ſcopum ſibi proponit ac ſeligit,nimirum is quæ in aliis agnoſcuntur, commoda reiicit planè ac aſpernatur,nec mala in ea ſeſe oſtentātia,quam cæteris prætuliſſe aduertitur,reclinat ullo modo aut eliminat. Quæ uerò tanquam farrago conſurgit ac conflatur ex pluribus,bona ſibi nullo negotio ſeponit, mala uel tollit uel infringit:huius ſententiæ meminit ſecundo Politicorum Ariſtoteles.

Chilonis de republica optima dictum.

Respublica optima, quæ secundum Platonem

Ludere domi ſuæ,quid ſit. Cur ludo comparetur ſapientia. Obiter de quinque pedum præſcriptione. Caput XI

LVdendum unicuiq; ſecundū animā uiuenti domi ſuæ,quum audis,intelli ge ſanctiſſimorum ſententia commoneri te,abiuncta à rerum uaniſſimarum cura mente intima,obuerſandum in ſapientiæ contemplatione,quæ ludo cōmodiſſimè uidetur comparari. Eſt enim in ea,oblectatio eximia, iucunditas inenarrabilis:quæ ut propria ex ludo petitur. Propterea Eccleſiaſtici uiceſimoquarto,ore pronuntiatur ſapientiæ : Spiritus meus ſuper mel dulcis. Ludus porrò extrinſecus nil aliud quærit,ſed is propter ſe expetitur. Quod ipſum eſſe ſapientiæ inſitum,quis non uidet? Delectamur utiq; interdum eorum contemplatione, quæ appetimus,uel quæ agere inſtituimus. Cæterum uoluptas huiuſmodi extrinſecus adnexum habet aliquid,ad quod nitimur peruenire. Quòd ſi differatur,uel deficiat,comes ſubſequitur afflictatio. Id eo comprobatur quod legimus Prouerbiorum quartodecimo,Riſus dolori miſcebitur. At ingenita ſapientiæ ſpeculationi amœnitas,omni Sirenum cātu dulcior longè ſuauiorq; in ſeipſa oblectationis cauſam retinet,proinde nullis infeſtatur mœrorum incurſibus,ut quæ quod non adſit,expectet prorſus nihil. Vnde eſt illud Sapientiæ octauo,Non habet amaritudinem conuerſatio illius,nec tædium conuictus illius,immoq; ſapientia illa inenarrabilis,& diuina delectationem ſui iure ludo comparat,ſicuti Prouerbiorum octauo, Delectabar per ſingulos dies ludens coram eo,ut per diuerſos dies diuerſarum ueritatum conſiderationes intelligātur. Verum & ad inſtitutum noſtrum illud egregiè aduocatur quod extat Eccleſiaſtici triceſimoſecundo,Recurre prior in domum tuam,& illuc aduocare,& illic lude,& age conceptiones tuas. Habet id tanquam priuilegium quoddam ſapientiæ ſtudium, ut dum ſuum proſequitur opus,eo magis ipſa ſufficiat ſibi. In aliis equidem plurimorum indigemus auxilio,ſed in ſapientiæ contemplatione tanto efficacior ſentitur eſſe conatus, quanto ab aliis ſequeſtrati amplius cōmoramur nobiſcum. Quamobrem ſapiens præpoſita ſentētia ad ſe ipſum reuocat hominē,dum ait,Præcurre prior in domum tuam: hoc eſt ad mentem tuam ab extrinſecis,ſtudioſe & anxiè redi prius,quàm ab alio occupetur,cuius mox diſtrahatur cura. Inde eſt illud item,Intrans in domum meam conquieſcam cum illa:cum ſapientia uidelicet. Verum,ſicuti ad ſapientiæ contemplationem illud perneceſſariū exigitur in primis,ut mentem ſuam præoccupet,quò domum illius contemplatione inſerciat:ita nec illud negligendum,ut totus intentione adſit intus,nec diuerſa rapiatur:& propterea dicitur,Et illuc aduocare:quod eſt,intentionem uniuerſam illuc congrega. Sic enim interiore domo exinanita omnino, homineq; in eam congregato , alienis curis prorſum reiectis quid agendum ſubdit, Et illic lude,& age conceptiones tuas,per quas homini datum,ueritatis aſſequi cognitionem. Nicolaus Theologus etiam addit,Bonum propoſitum illic conceptum deducas ad effectus concinnitatē. Sed enim ex quo cœpimus in aliena oberrare prædia,ceu ſublata quinq;

Ludere domi suæ, quid sit.

Sapientia cur ludo comparata.

Sapientiæ contemplationis commendatio.

Prouerb. Locus, Delectabar per singulos dies ludens &c. quomodo intelligen.

Sapientiæ studij priuilegium.

Ad sapientiæ contemplationem quid inprimis necessarium

MM pedum

pedum præſcriptione in finibus regundis,ita enim cautũ quandoq; fuit ex duodecim tabularum legibus:Si quis in agro aliquid plantarit,quinq; pedes à uicino abeſto:ſi ficum uel oleam, pedes nouem abeſto. Nam radicem protendunt hæ longius,nec citra nocumentum præſigne cæteris admouentur plantis,quod & ſuccum abſumant & humorem affundant plerunq; noxium. Pergamus intrepidè indidem ſpicilegium facere uel applantare,quæ in uicinia proſerpendo radices agant.

Philoſophiæ in partes quaſi membra diſtributio. Simulacra duo propoſita nobis ad ueritatis diuinæ ſpeculationem. Theſis quid,& thetica in Paradoxis,reſtituta lectione uera. Exconſules. Exquæſtores qui ſint,ac expatritii. Excuriati. Explantare. Exaniare. De Iuſtiniano nonnihil. Capur XII

PHiloſophiam tres continere partes,non ferè eſt qui neſciat:dialecticẽ,quam diſputatricem nonnulli Latino interpretamento dixerunt:logicen alii,hoc eſt rationalem,quæ uim modumq; ratiocinationum,uerique & falſi iudicium aſſumpſit:ethicen,quam Cicero primus moralem uidetur dixiſſe,ea uiuendi modum præſcribit. Nam,ut ſcienter Themiſtius in prooemio Phyſicæ auſcultationis ſcribit,Quum duplex totius animæ uis habeatur,appetendi una,altera cognoſcendi:id genus quod appetitum perficit,quod in irrationalitate totum & intellectu affectibus irrationalibus delegato poſitum conſtitutumq; eſt, Peripatetici actiuum nominauere,finemq; eius particulæ ſtatuerunt boni delectum atq; indeptionem. Tertia uerò theoretice eſt,ſiue contẽplatiua,aut ſpectatiua:quæ ſola uerum in eo quod eſt & quod non eſt,ſcrutandum diſcutiendumq; proponit. Sed ea quoq; trifariam diſtribuitur,in mathematicen,phyſicen,theologiam:in quibus ueritatis ſpeculatio,quaſi quibuſdam gradibus ad ſummum conſcendere deprehenditur. Prima enim,ideſt mathematica,uiſibiles rerum formas uiſibilium ſpeculatur. Phyſice uerò ſcrutatur inuiſibiles rerum uiſibilium cauſas. Tertia autem ſola,hoc eſt theologia,quæ diuinorum ſcientia ſancitur, diciturq; metaphyſice,ac prima philoſophia,ſicuti Auicenna docuit,nec tacet Themiſtius,inuiſibiles contemplatur ſubſtantias,& inuiſibilium ſubſtãtiarum inuiſibiles naturas. In iis eſt ueluti progreſſio quædam,& mentis profectus ad pernoſcendũ uerum conſcendentis. Per uiſibiles enim uiſibilium formas peruenitur ad inuiſibiles uiſibilium cauſas,aſcenſus præſtatur ad inuiſibiles ſubſtantias,& earum dignoſcendas naturas. Hæc eſt philoſophiæ ſumma,& ueritatis perfectio. Nam contemplante animo nihil altius ſublimius'ue eſſe poteſt. In hac mundi ſapientes ſtulti facti ſunt,quia ſolo naturali documento ſecundum elementa,& ſpeciem mundi incedentes,exemplariis gratiæ exuti cæcutierunt. In quibus etſi humilis erat ſpecies,manifeſtior tamen præſtabatur ueritatis demonſtratio. Duo ſiquidem ſimulacra cæcis fuerunt mortalibus propoſita:quod & libro ſecundo eſt à nobis commemoratum,in quibus hac rerum obuoluti caligine inuiſibilia poſſent ſpeculari:unum naturæ,gratiæ alterum. Et ſimulacrũ quidem naturæ,ſpecies eſt mundi huius. Gratiæ uerò humanitas uerbi, & in utroq; monſtratur deus, ſed in utroq; non intelligitur. Quoniam natura quidem ſpecie ſua artificem utiq; nobis præſignificat,ſed contẽplantis oculos illuminare non poteſt. At enim Saluatoris humanitas & medicina fuit, ut cæci lumen reciperent,& doctrina pariter, ut uidentes ueritatem agnoſcerent,lutum ex ſputo fecit,& cæci oculos liuit,lauit & uidit,demum uidenti,ſed necdum cognoſcenti ait,Ego ſum qui loquor tecum,ipſe eſt filius Dei. Prius itaq; illuminauit,poſtea demonſtrauit. Natura quidem demonſtrare potuit,ſed illuminare non potuit. Et mundus creatorem ſuum prædicauit, ſed intelligentiam ueritatis cordibus hominum minimè infudit:per naturæ igitur ſimulacra creator modò ſignificabatur. In gratiæ uerò ſimulacris deus oſtẽtabatur præſens,quia illa operatus eſt,ut intelligeretur eſſe. In iſtis uerò operatus eſt,ut præſens agnoſceretur. Hoc eſt theologiæ mundanæ diſcrimen ab ea quæ eſt,& diuina nuncupatur theologia. Impoſſibile nanque eſt,inuiſibilia niſi per uiſibilia demonſtrari,proinde theologia omnis neceſſariò uiſibilibus utitur demonſtrationibus ad inuiſibilium declarationem. Sciendum uerò amplius,in hac philoſophiæ mentione tam multa,theſim uti aliàs commeminimus,ex Ariſtotelis doctrina primo Ethicorum nuncupari opinionem,ac ὑπόλη-

ψιν ου

ψιν cuiuſpiam ex iis qui celebre in philoſophia nomen indepti ſunt, mirabilem, & (ut Græci dicunt παράδοξον. Propterea hæreſeos id genus auctorem nominatim ſubiici oportere, ſancitum eſt. Sicuti, an ſit unum, & id immobile, quod eſt, ut Parmenidi eſt uiſum, an non. Item ſit'ne motus, an non: quod Zenoni arriſit. Hæc autem thetica dici ualent, ac legẽdum ſic apud Ciceronem, paradoxo primo, ubi per inſcitiam expuncta, uel interpellata ſynceriore dictione, hoc eſt ἀντὶ θετικῶν: legitur modò ἐκτικά. Hinc aperitur illud item Ciceronis ad Quintum fratrem: Cicero (inquit) tuus noſterq́ ſummo ſtudio eſt Pæonii ſui rhetoris, hominis (opinor) ualde exercitati ac boni. Sed noſtrum inſtituendi genus eſſe paulò eruditius, & θετικώτερον, non ignoras. Sunt tamen qui τεχνικώτερον malint legere. Sunt porrò grammaticis theſes poſituræ ſeu diſtinctiones, quibus orationem interpungimus, gratia ſpiritus reficiẽdi. Sed & adoptio ſic nuncupatur, unde filii diſtinguuntur φύσει, ideſt natura & theſi. Sed erunt forſan, qui negotium faceſſere nobis pergant hoc nomine, ceu alta nimis ac recõdita ſcrutemur anxie. Vtcunq; mihi iſta utiq; arriſerint amplius, quàm enotaſſe, quod ex doctis quidam fecere, exconſulem, exquæſtorem, expatritium dici eum, qui hiſce dignitatibus perfunctus olim ſit: quanquam uocabulis ſubagreſtibus, ſicuti apud Varronem Marcumq; Tullium excuriati legũtur exterminatiq;, qui curia & terminis exacti ſunt. Explantare ac deplantare apud Columellam, eſt ramos defringere. Exſaniare, uelut ſaniem eximere, ac repurgare. Verum proba hæc receptaq;, illa minus, quin paulò etiam inſolentius lapidata quibuſdam proſciſſaq;. Etiam ſi apud Valerium libro tertio legitur, exconſul Craſſus: quanquam ſunt qui Ex conſule, reponant. Expromittere quidem, ac expromiſſores apud Vlpianum, Pomponium Caiumq; comperi quandoq;. Nam exquæſtorem non reformidat Iuſtinianus, qui tamen ab quæſtore non uidetur diſparatus, quando tamiam ſic interpretantur. Cæterum creditur Iuſtinianus prorſum fuiſſe literarum expers: etenim Iuſtinus pater boues pauit, ſed antea ſues, mox materiarii fabri miniſter uilis. Iuſtinianum Sudas ex imperitia ἀναλφάβητον uocat. Fuit Iuſtinianus alter Conſtantini filius, quem ab reſectis naribus ῥινότμητον uocant, meminit auctor Sudas.

Quibus gradibus diuina ad nos profluat illuminatio: rurſumq; quibus ad deum noſtra refluat mens. Caput XIII

PORrò quibus gradibus diuinę illuminationis ad nos uſq; progreſſus fiat, rurſum quibus mens noſtra ad ſummæ claritatis contemplationem reducatur, non eſt hac parte omittendum, quòd cæleſtis hierarchia Areopagitæ Dionyſii doctioribus, perſpicacisq; ingenii uiris ſcienter inſinuat. Et enim diuinũ lumen in angelicam primum deſcendit naturam, & ab ipſa mox reuelationibus & diuinis demonſtrationibus, & myſtica ſacri eloquii narratione ad noſtram uſq; intelligẽtiam participationemq; ſe transfundit. At humana mens eiſdem rurſum gradibus ad ſuperna conſcendens ſacra diuini eloquii inſpectione, cæleſtia ſecreta, & eam quæ in angelis eſt diuinæ claritatis illuminationem perpendit, ex qua paulatim in inuiſibilium agnitionem, ſuccreſcens, ad ipſum tandem diuini & ſummi luminis ſplendorem contemplandum conualeſcit. Vnum ſiquidem lumen ad multa ſe diuidit illuminanda, ut illuminata omnia ad unius claritatis aſpectum ſimilitudinemq; reformet. Claritas patris unius emiſſione ſimplicis radii & illuminatione per cuncta ſe diffundit & penetrat uniuerſa, quoniam unam ſapientiam pater genuit, per quam opera cuncta ſua fecit. Verbum quippe patris lumen de lumine eſt, unum uerbum & radius unus. Et ipſum uerbum ſapientia eſt, & ipſa ſapientia lumen eſt procedens, quæ una de uno nata eſt, & propterea radius unus à claritate una, à quo illuminantur qui ad ipſum reformantur, ut luceant ex ipſo & lux ſint cum ipſo, ſicut ipſe lux eſt. Et quum multa ſint illuminata lumina, & uarie diſſimiliterq; lucentia: unum tamen (ut diximus) lumen eſt, illuminans illuminata omnia. Hæc contemplatio uera eſt, hæc item uera felicitas, quæ ambroſia & nectare animum alit, ut Plato inquit, hoc eſt diuina replet cognitione, ac inde uoluptate perfundit fœcundiſſima inexplebiliter.

De felicitate duplici, ſpeculatiua & actiua, & utra excellentior uita. Caput XIIII

Paradoxos.
Parmenidis opinio.
Zenonis opinio.
Ciceronis locus in paradoxis restitutus.
Thetica.
Cicer. ad quintum fratrem locus illustratus.
Theses grammaticis quid.
Exconsul.
Exquæstor qui dicatur
Expatritius.
Excuriati
Exterminati qui dicantur.
Explantare, et
Deplantare, quid.
Exsaniare, quid.
Valerij lectio perpensa.
Expromittere.
Expromissores.
Iustinus, iustiniani pater, bubulcus.
Iustiniani genus.
Iustinianus ἀναλφάβητος
Iustinianus ῥινότμητος.
Divinæ illuminationis in nobis gradus, qui.
Mens humana quibus gradibus ad divina conscendat.
Contemplatio vera.
Simplicis radii emissionis a Patre, vis.

DE duplici felicitate alibi, quantum noſtra paruitas tulit, diſſeruimus. Nunc placita beati Thomæ adnectemus, quæ prius tradita reddent tum locupletiora, tum uerò illuſtriora quoq;. In intellectu, inquit, ſpeculatiuam conſiderare uim poſſumus, cuius eſt finis ueritatis cognitio, & practicam, cuius eſt finis operatio. Et proinde duplex aſſignatur hominis felicitas: una ſpeculatiua, quæ eſt operatio ex uirtute perfecta contemplatiuaq;, quam ſapientiam dicimus: altera uerò practica, quæ hominis eſt perfectio, ex uirtute actiua quæ uocatur prudentia. Eſt autem operatio quędam iuxta prudentiam, & ſpeculatio ex ſapientia hominis, quatenus id agit ſolus. Eſt & quædam prudentiæ operatio, & ſpeculatio ciuitatis totius. Quamobrem in perpenſionē uenire actiua & ſpeculatiua hominis feliciras poteſt iuxta ſcipſum: poteſt & ciuitatis uniuerſæ. Forſitan uerò expectet aliquis, id item expendamus hac parte, Actiua'ne uita præcellat contemplatiuam, an contra omninò ſentiendum. Ego uerò rationis huius examen reclinabo ſtudioſe, quando & idem doctor ſanctus quæſtionem ſibi excutiendam deſumpſit, dum ſeptimum explicaret Politicorum librum, ſpeculationem commonens longè anteire. Et præterea ex iunioribus aliqui non neglexerunt. Nos tamen M. Tullii ſententiam, uelut conniuentes, tranſmiſiſſe, haudquaquam è re literaria futurum, opinamur. Multi (inquit) & ſunt & fuerunt qui eam quam dico, tranquillitatem expetentes, à negotiis publicis ſe remouerunt, ad otiumq; profugerunt. In his & nobiliſſimi philoſophi, longeq; principes, & quidam homines ſeueri & graues, nec populi, nec principum mores ferre potuerunt. Et mox paulò, facilior quidem & tutior & minus aliis grauis, aut moleſta eſt otioſorum uita. Fructuoſior autem hominum generi, & ad claritatem amplitudinemq; aptior eorum, qui ſe ad rempublicam & ad magnas res gerendas accommodauerũt. Quapropter & his forſitan concedendum ſit rempublicam non capeſſentibus, qui excellenti ingenio doctrinæ ſeſe dediderunt: & iis qui aut ualetudinis imbecillitate, aut aliqua grauiore cauſa impediti à republica receſſerunt, quum eius adminiſtrandæ poteſtatem aliis laudemq; concederent. Quibus autem talis nulla ſit cauſa, ſi deſpicere ſe dicant, quæ pleriq; admirentur, imperia & magiſtratus, his non modò, non laudi, uerũetiam uitio dandum puto. Auguſtini quoq; non negligenda ſententia, quæ parte iſta uicem implebit auctarii. Siquidem illud enarrans propheticũ, Defecerũt oculi mei in eloquium tuum. Duo (inquit) oculi ſunt, myſticus acutior, moralis dulcior. Non eſt otio mancipatus, qui uerbo dei tantum ſtudet. Nec maior eſt, qui extra operatur, quam qui cognoſcendæ ueritatis ſtudio incumbit. Ipſa item ſapiẽtia maximum eſt opus. Et antefertur Maria quæ audiebat, Marthæ operanti.

Cur ore emiſſus lente ſpiritus calidus ſit, aliter uerò frigidus. Caput XV

ANaximenem philoſophiæ ueterem ſectatorem, proditum memoriæ eſt, ita de calore, deq; frigore ſanxiſſe, ceu hæc ſubſtantiæ haudquaquam inſint, ſed affectiones cenſeri communes debeant, materiæ accedentes euariationis cõmutationis'ue ratione. Addenſatum ſiquidem conſtipatumq; arctius eſſe autumat frigidum, rarum autem ac molle laxiusq; calidum, unde non abſurdè colligi, nos calida quandoq; efflare, quandoq; & frigida: quippe caleſcere oris flatum laxis labris molliter emiſſum, raritatis ratione, at cõpreſſis, ob denſitatem frigidum euadere, ac ſentiri. Id uerò inſcitè admodum, nimisq; imprudenter dici, coarguit ſummus id genus rerum æſtimator Meteororũ ſecundo Ariſtoteles, quòd lentius diſcluſis labris ſi efflemus, ſpiritus caloris intimi proferat qualitatẽ: ſi uerò tantum non cohærentibus, ac uehementia quadam diſflatio longius ſeſe prompſerit, agitari tunc, propelliq; aerem, qui ante os ſit, quem eſſe frigidum, quia ſit multis, iiſdemq; frigidis uaporibus refertus, inficiabitur nemo. Proinde calfactionem eſſe ex nobis, at frigefactionem ex aeris extimi ui ſimul cum flatu incidente.

Quid ſit primò frigidum, aer'ne, an aqua, an etiã terra. Cnephas, & nephos unde. Oleum cur diaphanum, & in primis leue. An chaos legi rectè poſſit in Euangelio Lucæ. Chaon quid. De Stygis aqua. Itẽ quid Latype. Chaos. Ades. Herebus. Caput XVI

Quod nam

QVod'nam ex elementis principem frigiditatis locum habeat,non paruæ fuit apud ueteres quæſtionis:ſiquidem aeri contribuit hoc Stoicorum diſciplina : Empedocles uerò & Straton,aquæ. Nec defuerint,qui frigoris ſubſtantiam,terræ attributam uelint. Stoicæ ſectæ rationes fere ſunt hæ: quoniam ſit ignis lucidus ſimul & calidus,conſequens uideri,ut illi obiecta natura tum frigida ſit,tum obſcura. Vt enim lucido ſeſe opponit tenebroſum,ſic & calido frigidum. Etenim ſicuti uiſum confundit obſcuritas,eodem modo & tactum frigus. Calor uerò tangentis ſenſum diffundit,uti uidentis lumen. Proinde quod in natura principem tenebrarū uendicat locum,idem & frigiditatis uendicabit. Eſſe uerò aerem huiuſmodi,ne poetas quidem latuiſſe uidetur:quippe aeris nomine tenebras intelligi debere,ſicuti ex eo liquet planè,

ἀὴρ γὰρ παρὰ νηυσὶ βαθὺς ἦν,

Aer uerò aſſidebat nauibus profundus. Et rurſum alibi ad hanc ſentētiam,Aerem quidem diſſipauit,& nebulam diſcuſſit. Porrò cnephas aerem dixere luminis expertem, uelut ἐρῆμον φάους, ideſt luce uacuum. Et ab eadem claritatis priuatione, νέφος, ideſt conſtipatiorem aeris partem,nubiloſamq́;. Deniq;,quod colorem neſcit,nec uiſum admittit,Ades dicitur, ἀπὸ τὸ ἀειδὲς, & Acheron, ἀπὸ τὸ ἄχεσιν. Sed & eundem Tartari nomine intelligi uoluere de frigiditatis ratione:quod ex carmine Heſiodico liquere in primis poſſit, τάρταρον ἠερόεντα. Nam & qui non citra tremorem obriguerit,dicitur ταρταρίζειν. Aſtipulatur & corruptionis ratio,quæ creditur tranſmutatio quædam in contrarium. Ignis uerò mortem eſſe aeris colligunt generationem. Quid,quod concretio eſt quidem aquæ affectio,ſed aeris opus,quippe ſuapte natura fuſilis aqua eſt,& congelationis neſcia. Cęterum aeriæ frigiditatis ui contrahitur conſtipaturq́;. Vt uerò altiſſimum quodq; flumen eſt,ita maximè concretionis ferè expers uiſitur,aeris ui penetrare altitudinis ima nequeunte. Hac uerò parte obiter impingēda protinus Ariſtotelis ſententia eſt ex ſecundo Generationis & corruptionis,Ignis(inquit)eſt calidus & ſiccus,aer calidus & humidus,aqua frigida & humida,terra frigida & ſicca. Sciēdum tamen,ſingula corpora ſingulis qualitatibus præcipuè reddi inſignia,& terrā quidem ſiccitate,potius quàm frigore:aquam frigore magis, q̃ humore:aerem humore,quàm calore:ignē calore amplius,quàm ſiccitate. Quod Sophoclis quoq; interpres annotauit. Et mox Ariſtoteles, Vbi aquæ corrumpitur frigidum,ignis autem ſiccum aer fiet. Si uerò ignis calidum,aeris autē humidum,terra conſurget. Quod ſi aeris calidum,terræ autem ſiccum tranſmutetur,aqua erit. At quando aeris humecta uis,terræ autem frigiditas,ignis emicabit. Hæc addita interim à me ſunt propter ſciolos,qui cum indocti ſint,& pauca reſpectent,facilè (ut inquit philoſophus) idem priore eiuſdem lucubrationis libro,annuntiant,quod eſt nil acrius perpendentes ſentētiam proferunt. Sed ad inſtitutum redeo. At Empedocles aqueæ naturæ frigoris principem aſcribens locum, eodem fermè ratiocinii calle incedit. Nigrorem & frigus eiuſdem eſſe ſubſtantiæ coniectans. Sicuti eiuſdem eſt lumē,& calor,quod uerò non aeris nigredo ſit genuina,ſed aquæ,adiicere calculum putet ſenſus poteſtatem. Nil enim prorſum,ut ſimpliciter dicamus,aeris ui nigreſcere. Omnia uerò aquæ natura eiuſmodi euadere,quod manifeſtò deprehendas,albiſſimis in aquam coniectis linteis,quæ nigrorem madefacta contrahunt, qui & perſeuerat , donec caloris ui humor euaporarit uniuerſus, aut ratione quauis expreſſus euanuerit. Eadem & terram conſequitur affectio,ubi immaduerit imbre. Quo uerò profundior aqua eſt,eo & plus ſibi uēdicat obſcuritatis,proxima quæq; aere illuſtrante. Ex humoribus autem cæteris oleum præcipuè diaphanum eſt,quod aeris prouenit admixtione multa,argumento eſſe leuitatem, qua omnibus ſupernatet. Facere creditur,& in mari tranquillitatem fluctibus inſperſum,non leuoris ratione lubricitatis'ue uentis dilabentibus,ſicuti cenſuit Ariſtoteles,ſed quia diſgregat humorē, ac diſtinguit aeris potentia. Quin & à ſpongotheris effuſum ore oleum in imo maris luminis aliquid præſtat. Sed nec frigoris ratione aquam aer uicerit. Siquidem oleum item ex humectis omnibus plurimum habens aeris haudquaquā frigidum eſt,& molliſſimè concreſcit. Quod uerò de corruptione dicatur,haudquaquam ueritati congrue

Frigidum primo ex elementis quod nam.
Aer pro tenebris.
Cnephas quid.
Nephos unde.
Ades quid.
Acheron unde
Tartarus
ταρταρίζειν.
Ignis mors, aeris generatio
Aqua suapte natura congelationis nescia.
Ignis quid.
Aer quid.
Aqua quid
Terra quid.
Nigror et frigus an eiusdem substantia.
Nigredo nō aeris, sed aquæ propria.
Oleum cur diaphanum, et leue.
Oleum cur maris fluctibus inspersum sedat, et tranquillitatē facit.
Spongotheri cur oleo utantur in mari.

re. Neq; enim in contrarium,ſed à contrario corruptionem fieri,uelut ignis in aerem ab aqua. Propterea Aeſchylus,etiam ſi tragicè, Verè tamen,inquit, παῖν ὕδωρ, δίκλω πυρός. Qua ratione aduerſum flumini Vulcanum phyſicè in pugna Homerus confinxit:& Archilochus non ineptè de ea,quæ cõtraria ſentiret per fraudem: Altera,inquit, manu aquam ferebat,ignem uerò altera. Et apud Perſas ſupplicationis genus efficax maximè cenſebatur,ſi interminaretur ſupplex, ubi excidiſſet uoto, in profluentem ſe immiſſurum ignem. Aeris autem ui concreſcere aquam,aſtrui ineptiſſimè & à ratione procul,quando aer ipſe non utiq; concreſcat. Neq; enim nebulas aut nubes eſſe concretiones ſed craſſitudinem humecti aeris & uaporoſi. Adiuuant inſtitutum cacumina montium eò altitudinis prouecta,ut nuſquam ibi nubes,non nebula,non roſida uiſatur humectatio. Quod indicio eſt,humectam uim & frigidam aliunde aeri permiſceri. Quod uerò ima præaltorum fluminum gelu non contrahantur,ratio eſt, ſuperficie ſiquidem concreta,exhalationibus meandi in ſuperna libertas intercipitur,at illæ occluſæ reiectæq; inferiora calfaciunt. Quam rem comprobat amplius,regelatis aquis,copioſior ſeſe promens exhalatio. Sed & eodem modo corpora animantium hyemali ſydere coniectantur calidiora. Illud quoq; non inefficax indicium,frigoris principem locum eſſe in aqua,non in aere, quòd rigoris atrocitate inania uaſa non ferè diſſilijt. At humoris plena multa, non figlini operis modò,ſed ænea quoque. Adde,proprietates aquæ multas igni prorſum aduerſas. Ante omnia caliditati ſeſe obiectat frigiditas,ſiccitati humecta uis,mox & grauitas leuitati,omninoq; diſtinguendi ac ſeparandi poteſtas ineſt igni: aquæ uerò ferruminandi (ut ſic dicam) adglutinandiq; ac continendi potentia,ex humectandi facultate concretionem præſtans. Cæterũ ſuppetunt & pleraq;, quibus aſtrui terræ ualeat frigus: etenim ſicuti eſt ignis claritate illuſtris, ita omnium obſcuriſſima eſt terra,ac lumine prorſum uacua. Aer quippe in luminis uenit participatum,à ſole dum luce oppletur,quam & per uniuerſa diffundit. Terra uerò ſola claritatis expers,ſolis radiis & lunæ perſeuerat impenetrabilis,teporẽ admittens quidem, at luminis uim haudquaquã ob denſiorem ſoliditatem:nam & eius intima,chaos nuncupamus & Aden Erebumq;. Quo argumento rectè opinati forſan pleriq; fuerint, Lucæ ſextodecimo ſcribi, Et in his omnibus inter nos & uos,chaos magnum firmatum eſt. Etiam ſi minus me fallit,Græcè ita circumferri, χάσμα μέγα ἐστήρικται: quod chaſma indicat magnum eſſe obfirmatum. Signat uerbum id ſecretionem hiatumq;:unde Ariſtoteli terræmotus chaſmatiæ,ubi ſidit terra,hiatq;. Sunt qui chaos putẽt,quod cælum inter ac terram eſt,inane, παρὰ τὸ χάδαι. Chaon uerò,ideſt χαίρ, Lacedæmonii bonum dicunt. Vtitur eo uerbo uel Theocritus,ſed ita ut generoſum etiam indicet, aut uetus. Noctem porrò è terra genitam fabulantur poetæ, quam denſitati corporis ſeſe ſoli obiectantis aſcribit mathematica diſciplina. Eodem itẽ obſcuritatis argumento uidentur carminũ conditores γῆν μέλαιναν paſſim nũcupare,ideſt terram nigram. Cæterum,ratio hæc parum fortè probarit,quod intenditur,quoniam lucidorũ pleraq; agnoſcimus frigida. Et obſcuris quandoq; caliditatis ineſt multum. At illæ frigoris cognatæ ſunt poteſtates, grauitas, ſtabilitas, denſitas, immutabilitas. Ex quibus aeri nil ineſt omnino,terræ autẽ adſunt,quàm aquæ magis multo. Quòd ſi humecti eſt,emollire:nam quod præcipuè humet,molliſſimum eſt. Si item frigentis eſt,concretionem inducere,neceſſariò conſequi uidetur,frigidiſſimum eſſe,quod ſit maxime concretum, cuiuſmodi terra eſt. Quod uerò natura frigidiſſimum eſt, idem & frigidum primò eſt. Itaque primò & natura frigidum,terra eſt. Id uerò & ſenſui obuium eſt: ſiquidem lutum eſt aqua frigidius:& terræ iniectu præcipuè ignis reſtinguitur: nam & ærarii ignito & liqueſcenti ferro marmor inſpergunt,ac latypen,ideſt friatos lateres fluori reprimendo, ac ita quadantenus refrigerantes. Sed & athletarum corporibus iniectus puluis frigefacit,& ſudores reſtinguit. Quoniam uerò calore prorſum extrito,frigoris ui ſaxa uidentur concreta,unde & pagi Græco dicuntur ſermone,hinc per ſaxa delabentes aquæ,atq; è montibus defluæ in primis frigere animaduertuntur. Sicuti,quam Stygis aquam uocant,comprobat euidentiſſimè,cui ex petra profluenti inſignis ineſt frigiditas,diſſilientibus uaſis omnibus,aſini modò ungula excepta,aut mulæ, ſicuti alii prodidere

Corruptionem fieri a contrario, non incontrarium.
Supplicatio efficaciſſima apud Perſas qualis.
Aqua an aeris ui concreſcat.
Nebulæ sive nubes quid.
Fluminũ præaltorum ima cur non congelaſcunt.
Frigoris principem locum ubi nam eſſe.
Ignis uis.
Aquæ uis.
Terræ frigus proprium & obſcuritas.
Terra intima.
Chaos, Ades, Erebus.
An chaos legi recte poſsit in euangelio Lucæ.
Chasma quid.
Chasmatiæ.
Chaos unde.
Chaon, bonum ſpartanis.
Nox e terra genita cur in fabulis.
Terra cur nigra poetis dicta.
Lucidorum pleraq; frigida, obſcuris caliditas ſubeſt.
Frigoris cognatæ poteſtates quæ.
Latype quid.
Ignis terræ iniectu extinguitur, cur.
Athletarum corporibus iniicitur ſolitus puluis.
Pagi qui.
Aqua per saxa, et e montibus defluæ, cur præcipue frigida.
Stygis aqua frigiditas.
Stygis aquam sola asini ungula contineri, aut mulæ.

prodidere, ni menda ſunt Græcorum exemplaria. Certè in libro περὶ πρώτου ψυχροῦ Plutarchus de aſini ungula intellexit, quod facit in hiſtoriis item Ioannes Monachus in Alexandri mentione. At libro triceſimo Plinius, mularum ungulis contineri modò Stygis aquam prodit. Facilis lapſus: nam Græce ὄνος, aſinus eſt, mulus autem uel mula, ἡμίονος. Aut utrunq; eſt, aut forſan labitur Plinius. Nam in Alexandro Plutarchus, ὄνου χηλὴν dicit: quanquam interpres, equi ungulam reddiderit. Porrò ut profundus maximè puteus quiſque eſt, ita frigidam in primis aquam reddit. Quippe cui minimè extimus promiſceatur aer. Deniq; terra aut nunquam aut uix peruritur, aere inflammato ſæpius, ac fulgurante.

An ſeruitus ſit præter naturam. Quot modis ſerui fiant. Vulcani & Dædali tripodes. Veneris ſtatua mobilis. De duplici in nobis principatu, deq; Aſiaticorum ſeruilibus ingeniis, & Perſica ſeruitute, ac Iuliano imperatore. Caput XVII

Seruitus ex iis eſſe uidetur, quæ præter naturam ſunt. Ita enim ſancit Imperator, & præterea iureconſultus Pomponius, digeſtis De uerborum & rerum ſignificatione, ac Florentinus digeſtis De ſtatu hominum, Seruitus eſt conſtitutio Iuris gentium, qua quis domino alieno contra naturã ſubiicitur. Serui autem (inquit idem) ex eo appellati, quòd captiuos uendi, imperatores iuberent, ac per hoc ſeruare, nec occidere: qui & mancipia dicũtur, eo quòd ab hoſtibus manu caperẽtur. Seruos porrò aut naſci tradunt, aut fieri. Et naſci quidem ex ancillis noſtris: fieri autem iure gẽtium, hoc eſt ex captiuitate, aut iure ciuili, quum homo liber maior uiginti annis ad pretium participandum ſeſe uenundari paſſus eſt. At Syracuſis ſeruilem ſcientiam quidam edocebat, pueros mercede inſtituens, ut coquinariam ſcirent, uel id genus famulatum alium. Ad hoc pertinet magnopere Ambroſii præclara ſententia: Manebat, inquit, ante uini inuentionem omnibus inconcuſſa libertas, nemo ſciebat à conſorte naturæ ſuæ obſequia ſeruitutis exigere. Non eſſet hodie ſeruitus, ſi ebrietas non fuiſſet. Verum enimuero Ariſtotelis ſuper his placita obſeruanda amplius ex Politicorum primo, τοῖς δὲ παρὰ φύσιν δοκεῖ τὸ δεσπόζειν, νόμῳ γὰρ τὸν μὲν δοῦλον εἶναι, τὸν δ' ἐλεύθερον. φύσει δ' οὐθὲν διαφέρειν, διόπερ οὐδὲ δίκαιον, βίαιον γάρ. Videtur (inquit) nonnullis eſſe dominatio præter naturam, lege nanq; inſtitutum, ut ſerui habeantur aliqui, liberi autem alii: at natura nullum prorſus eſſe diſcrimen. Proinde nec eſſe iuſtum quidem, quando non abeſt uiolentia. At enim quum ſine neceſſariis impoſſibile ſit uiuere, & bene uiuere. Nam & in artibus neceſſarium eſt, propria ſubeſſe inſtrumẽta, ſi opus modo confici debeat. Equidem in re familiari idem contingere, in confeſſo eſt. At τῶν ὀργάνων τὰ μὲν ἄψυχα, τὰ δὲ ἔμψυχα, inſtrumentorum hæc quidem ſunt animata, alia uerò inanimata. Seruus autem quem poſſidemus, eſt quid animatum, & tanquam inſtrumentum ſuper inſtrumenta alia. Quòd ſi organa poſſent uel ſolo domini nutu, uel per ſe præſentientia, opus ſuum exſequi: ſicuti de ſtatuis Dædali aut Vulcani tripodibus fertur, quos cecinit Poeta, ſponte ſua diuinum prodiiſſe in certamen. Nam & mobilem Veneris ſtatuam ab eodem ſtructam Dædalo ſcimus, infuſo quod ἄργυρον uocant χυτόν, ideſt argentum uiuum: ſic & pectines pecterent, ac plectra pulſarent: nec architecti ſanè miniſtris, nec ſeruis domini indigerent. Qui uerò ſui ipſius non eſt ſecundum naturam, nec regi poteſt niſi ab alio, hic natura eſt ſeruus. Nam genita pleraq; diſtinguuntur ſtatim, alia quidem ut imperent, alia uerò ut pareant. Quin & in his, quæ uitæ expertia ſunt, imperium quoddam reperias, ut in harmonia: ſiue quia ſemper in uocibus, quæ conſonant, uox aliqua prædominatur, iuxta quam uniuerſa diiudicatur harmonia: ſiue malis harmonicam elementorum in corpore mixto rationem accipere, in quo unum aliquod ſemper prædominatur. Verum enimuero animal ipſum ex anima primum conſtat & corpore, ὧν τὸ μὲν ἄρχειν ἐστὶ φύσει, τὸ δὲ ἀρχόμενον. ideſt, quorum alterum ui quadam naturali imperat, paret uerò alterum. Cæterum conſiderare naturam oportet, non in corruptis utique, hæc quippe à naturali receſſerunt ſerie: ideoq; nil officit, ſi minus id comperiatur uerum in omnibus, ſed in iis quæ iuxta naturam ſe ha-

bent amplius. Perſpiciemus autem in animali imperium primò dominicum, mox & ciuile. Nam animus quidem in corpus deſpoticum exercet principatum: propterea ſignificantius dixit nobilis hiſtoricus, Animi imperio, corporis ſeruitio magis utimur. Mens uerò in appetitum profert politicum, ideſt ciuilem regiumq́. Diuerſitatis uerò huius inde promi ratio poteſt, quoniam moueri nequit corpus, ni motus initia ſortiatur ab anima, & ideo ei ſubiicitur prorſum. At appetendi facultas moueri non à ratione ſolum poteſt, uerum & à ſenſu, proinde non omnino rationi obnoxia eſt. Quamobrem quiſquis tantum cæteros præcellit, quantum anima corpus, & beſtiam homo, hic uidetur ad imperãdum natus. Nam & Solomon ſcribit, Stultum ſapienti ſeruiturum. At quorumcunq; eſt opus in corporis uſu, hi ſunt natura ſerui. Itaq; naturæ ui, alia quidem corporum robuſta uiſuntur ad neceſſarios uſus: alia uerò recta & inutilia ad operationum id genus, uerum ad ciuilem uitam peraccommoda, etiam ſi diuerſum euenit quandoq;. Ex iis uerò arbitror profluxiſſe rationibus, ut mira in hac parte gentium uiſatur diuerſitas, aliis imperia germinantibus, aliis iugum ſeruitutis excutere neſciis, quanquam (quod aiunt) Tyrrhenis ſæpe uinculis oneroſius moleſtiusq;. Nam Ageſilaus Lacedæmoniorum imperator & rex, qui in Aſia multa ædidit præclara facinora, utriuſque linguæ certatim auctoribus concelebrata, ut accepimus, dicere conſueuerat, οὐ τὴν ἀσίαν κατοικοῦντας ἐλευθέρους μὲν κακοὺς εἶναι, δούλους δ' ἀγαθούς. hoc eſt, eos qui Aſiam incolerent, eſſe liberos quidem malos, ſeruos autem bonos. Et, ne quid ſciens præteream, quod in claſſicis mihi ſit auctoribus compertũ, lego Callicratidam eorundem Lacedæmoniorum nauarchum, quum interrogaretur, cuiuſmodi ei uiderentur Iones, reſpondiſſe, Liberos utiq; malos, at frugi ſeruos. Perſicam ſeruitutem, ut nimiam, libro De beneficiis ſecundo, taxaſſe uidetur Seneca: Homo (inquit) natus in hoc, ut mores liberæ ciuitatis Perſica ſeruitute mutaret. In Germanicis bellis Iulianum imperatorem laceſſentes militum pleriq; Aſianum ſubinde Græculum appellabant, & ſpecie ſapientiæ ſtolidum. Obiter uerò id adiecisſe, nullum fuerit diſpendium operæ: hunc eſſe Iulianum, quem adulandi profeſſores ab hirſutie Capellam nuncupabant apud Conſtantium Cæſarem, ſed & loquacem talpam, & ſimiam purpuratã, & literatorem Græcum. Nec mirũ, inuidiæ ſiquidem gloria ſemper obiecta. Nam Aemylianũ Scipionem eatenus maleuolorum inceſſebant uoculæ, ut ſomniculoſum dicerent, ac prædicarent.

Seruorum ſpecies eſſe plures. Banauſi qui dicantur. Ergaſterium. Ligna ergaſima, cauſima, cocta, acapna, erepſima. Coctilia taberna, coactiliaria, coactilia, cathedraria. Axylon quid. Amurca. Amorgæ. Amorginæ ueſtes. Amorgis. Erepſimon. Xyloſis. Diaxyla. Dialectica. Diaporphyra. Xyla. Thetes. Theſſæ. Peneſte. Cillycirii. Arotræ. Encyclii qui ſint, & in ordinem redacti. Athenarum ordines quatuor. Caput XVIII

CAeterum uarias eſſe ſeruorum ſpecies, ex electiſſimis compertum nobis auctoribus eſt: ſed (inquit Seneca) ſibi ſeruire, grauiſſima ſeruitus eſt, quã tamen diſcutere facile eſt, ſi deſieris multa repoſcere, ſi deſieris tibi ferre mercedem, aliàs aſſidua eſt & ineluctabilis, per diem & noctem æqualiter præmens ſine interuallo, ſine commeatu. Ex aliis uerò ſunt, qui χειρώνακτες, hoc eſt manuales uocantur, hi ſunt uel nominis argumento, qui manuum opera uiuunt. Vnde & chirurgi nuncupantur. Nam hedræi dicuntur, quaſi ſedentarii. In quibus recenſeas & banauſos, ideſt manuum opera utentes: quorum officinæ dicuntur ergaſteria in Canonicis decretis, ab ἐργάζεσθαι. Vnde & ergaſima ligna, quibus in operibus utuntur materiarii. Nam cauſima, ſunt igni deſtinata: inter quæ cocta recenſueris, ne fumum faciant: quæ etiam acapna dici ualent. Quanquam apud Galenum eo nomine, ligna omnino arida intelligunt eruditi. Coctilitia fortè taberna hinc dicitur Iulio Capitolino in Pertinace: Pater, inquit, eius coctilitiam tabernam in Liguria exercuerat. Sed paulò antè materiarium fuiſſe negotiatorem tradit Pertinacem. Sunt codices, qui coactiliariam præferunt tabernam: ceu Pertinacis pater, coactor fuerit. Niſi quòd Vlpiano De auro & argento legato, quod eruditis eſt adnotatum, coactilia dicuntur inuolucra omnia ueſtibus uinciendis obuoluendisq;: ſicuti ſubſelliorum integumenta,

gumenta,Florentinus cathedraria nuncupauit.Cremia ligna,Columellæ ſunt tenuia, Phrygia Græcis.Habentur & ligna erepſima,tectis concinna:quæ ξύλωσιν dixit Thucydides.Axylon ὕλην, apud Homerum interpretantur polyxylon peritiores, ἐπὶ σύρειν τὸ ξυλίσασθαι,ut in quam lignatum nemo perrexerit.Diaxyla intelliguntur,quæ intus probiore ſunt materia,ſolidioreq́;,uelut in medio lignea prorſum. Nam & dialeucum Plinius medio candidum interpretatur, ſic & diaporphyra per medium purpurea accipimus.Adnotatum Iureconſultis eſt:xyla,ideſt ligna,dici Græcis naues lignis è paludibus ſubuectandis deſtinatas.Nam xylophagia Hieronymus interpretatur uermes albos,obeſos , qui nigello ſint capite, ac è lignorum naſcantur carie. Sed & nomine eodem cenſetur mons Eubœæ Caphareus , quod Lycophronis interpres ſcribit. Eſt tamen erepſimon herba quoq; & planta infructuoſa.Erepſima item ornamentis apta nuncupari poſſent.Sciendum autem,amurcæ liquore macerata ligna prorſum ardere citra fumi moleſtiam.Amurcam uerò dicunt amorgen Græci:quanquã & uini fæculentiam appellatione eadem intelligunt quandoq;:ſed & herbam purpuream ueſtibus inficiendis,quæ inde dicantur amorgine.Quanquam & prætenuis harũdineæ paniculæ portio dicitur amorgis. Sed redeo unde ſum digreſſus. Banauſi,ſordidi habentur artifices,quosq́; ab honoribus ſecluſere plerique,prius quàm principatum uel inſcita & pullata plebecula cœpiſſet affectare.Etiam ſi ſeruile nomẽ illis propriè competit,qui unius ſunt mãcipati ſeruitio.Qui uerò publicitus id agunt,bãnauſi rectè nuncupantur,ac etiam θῆτες, hoc eſt mercenarii.Quamuis non me fallat,Dionyſium ſcribere , ab Athenienſibus clientes dici thetas,à ſeruitute:ſicuti à Theſſalis peneſtas,de paupertatis ratione:& ſi initio meneſtæ uidentur nuncupati,quod [illegible] immanere ſignat:quoniã pacta cum Theſſalis ſeruarint,quibus ſe in ſeruitutem addixerant, ne educerẽtur ex regione aut perimerentur.Hos etiam,latrias uocat Euripides.Apollonii interpres auctor eſt,Atheniẽſes item theſſas uocare tenuioris fortunæ mulieres, quòd mercede ſeruirent,hoc eſt παρὰ τὸ θητεύειν ἐπὶ μισθῷ: formatur autem(inquit)ratione eadem à θὴς θῆσσα, ſicuti à κρὴς κρῆσσα. Iulius quoq; Pollux ita ſcribit: Pelatæ ac thetes,liberorum quidem nomina ſunt,ſed qui ob unum inopiæ nomen tamen ſeruiant:quemadmodum in Creta cillicyrii & arotræ apud Syracuſanos. Theticus ordo Athenis erat quartus,cenſus ratione:nam principe loco fuere pentacoſiomedimni,ab medimnis quingentis:uelut quingenimedimni,qui neceſſitate urgente,talentum pendebant,ideſt aureos ſexcentos,aliàs tributi expertes erant Atheniẽſes,ut indicat Thucydides.Dicebantur autem ſic,quòd tot ternæ metra,ideſt menſuras ararent.Secundi ordinis habebantur ἱππεῖς, ideſt equites,quoniã alere equos poſſent:hi metra arabant trecenta,ſemitalentum pendebant.Zeugitæ metra colebant ducenta,ab equis dicti iugalibus,minas hi decem conferebant.Theticorum poſtremus erat locus,qui opifices intelligũtur,ab gerendis magiſtratibus ſemoti & tributorum exſortes. Ariſtoteles in Politicis famulatus quoſdam encyclios uocat.Nos quoq;(inquit)miniſtris illis plurimum iraſcimur,quibus maximè utitur πρὸς τὰς διακονίας τὰς ἐγκυκλίους. Circulares famulatus Latinè poſſumus nuncupare. Encyclia uerò,ſpectacula dicuntur à Philoſtrato in Adriano:Ea(inquit)ut plurimum ſunt ἀρχικά.Encyclius item homo à Græcis appellari uidetur,quem in ordinem redactum dicere Latini conſueuere. In ordinem redacti,inquit Priſcianus libro decimooctauo dicuntur,qui contemptui ſunt,inter uiles numerati,& abiectos:id quod & T.Liuius cõprobare uidetur:Tribuni plebis(inquit) in ordinem redacti,pro contemptiſſimis habiti ſunt.Eruditè quoq; illud dicere conſueuimus,Encyclion tibi eſt,in iis aberrare quod eſt promptum,familiare,uniuerſale.Eunapius de Carino, ἀλλ' ἦν ἐγκύκλιον αὐτῷ, καὶ πρόχειρον τὸ τὰ τοιαῦτα ἐξαμαρτάνειν. Dicimus & encyclion,penſionem pro annua.Eſt & encyclon genus ueſtis quoddam:unde & pherencyclon. Nam encyclera,machina fuerat lignea,ſubiectis rotis.De encyclia uerò doctrina,Quintiliano,Plinio,cæteris,notius eſt,q̃ ut ingeri à me quicquam hic arbitrer oportere.Mancipia uenalia & uſualia legimus apud Martianũ iurecõſultũ.

De Cretenſium ſeruis,& Spartanorum Helotis.Inibi quid cryptia. De ſeruis item ſale commutatis.Qui dicatur propriè δοῦλος,& qui œcetes.Quid

tityrus

tityrus, tatyras. Miniſtri publici. De epharmiotis, ſeu amphamiotis. Mnœa ſeruitus quæ ſit. Mariandyni, chryſoneti, chryſendeta. Muſcæ quas dicunt helios. ἕλη quid uocent Græci. Aſparagus helius cur. Latris. Atmenus. Scythæ miniſtri, ſiue toxotæ.

Caput XIX

CRetenſium ſeruos, ſicuti aliàs commeminiſſe nos arbitror, legimus appellari conſueſſe epharmiotas: quibus, ut auctor in Politicis Ariſtoteles eſt, cætera permittebant omnia, gymnaſiis modò interdicentes & armorum poſſeſſione. Quanquam fuere & qui nũcuparentur Mnœus cœtus, quos item Cretenſibus ſeruiuiſſe, prodit hiſtoria. Sed eorum fermè illa conditio fuit, quæ Mariandynorum, qui à Mileſiis ſubacti, in contemptum diuendebantur. Horum etiam, ſed perobſcurè, meminit Plato libro De legibus ſexto. Etiam ſi fuerant & Mariandynorum doryphori, leniendæ ſeruilis aſperitatis gratia nomine accerſito: de quibus Pollux, & nos infrà auctores habemus: & in ſecundo Rerum Cretenſium Soſicrates prodit, publicam ſeruitutem in Creta dici mnœam, ſicuti priuatos uocant amphamiotas, qui iure belli in ſeruitutẽ recidiſſent, quamuis indigenæ forent. In agris uerſabantur hi, ſicut in ciuitate chryſoneti. At chryſendeta Martiali, lances ſunt auro litæ. Plutarchus uero Lucullo datum ab Ptolemæo ſcribit, ſmaragdum χρυσένδετον, id eſt auro ligatum, in quo illius uiſeretur inſcalpta imago. Tria ſeruorum genera adnotaſſe Ariſtoteles uidetur, ubi ait, At multo magis putandum eſt, fore illos graues & inſolentes, quàm illas quæ apud quoſdam ſunt εἱλωτείας τε καὶ πενεστείας καὶ δουλείας, hoc eſt helotias, peneſtias, dulias. De peneſtis iam diximus. Helotæ uerò dicebantur Lacedæmoniorum ſerui, ducto nomine (ut ſcribit Thucydidis interpres) à Laconiæ ciuitate, quam Helos uocant, cuius etiam meminit Homerus,

καὶ πτελεὸν καὶ ἕλος καὶ δώριον.

nomen habet: quia eſt ἐν ἕλει, hoc eſt in palude. Ciues nũcupantur Helotes, item Helei & Heleatæ, regio Helotia. Proditum memoriæ eſt, finitimos cunctos, licet Spartanis ſubiectos, paribus tamen legibus ac iure uixiſſe in ciuitatis ſocietatẽ accitos communionemq́ magiſtratuum, eosq́ Helotas nuncupatos. Cæterum Agin Euryſthenis filium ius illud dignitatum æquabile ademiſſe, ac iniunxiſſe, ut Spartæ tributa conferrent: & reliquos quidem paruiſſe: Helæos autem, qui Helos habitarent, defeciſſe. Ipſos inde ui & armis ſuperatos, in ſeruitutem damnatos perpetuam, certis quoq; dominis eorum conditionibus iniunctis, ut nullo pacto liceret aut libertate donare, aut extra fines uenum mittere. Hinc omnibus ferè celebratum Heloticum bellum, & ſeruitus Helotica originẽ traxere. Hoſce Liuius caſtellanos fuiſſe antiquitus dicit, agreſte genus: qui & antè paulo caſtellanos agreſtes nominarat. In Rhetorico lexico inueni, genus quoddam muſcarum dici helios, fortè ſic in paludibus obuerſantes intelligas: eas uerò uocant ἕλη. Sunt qui ἕλη interpretentur ſtirpibus loca obſita, cuius ſunt modi ſepes, atq; item fluuiorum ripæ, ac omnino loca uliginoſius madentia. Vnde aſparagum ſylueſtrem ἕλειον ſubinde appellauit Paulus Aegineta. In collectaneis Rerum ruſticarum apud Græcos libro ſecundo, Helium dici uinum comperi ἐν τοῖς ἕλεσι γιγνόμενον. Scribit Herodianus, helotas quoq; appellari ſatyros, qui ſint apud Tænarum. Erant uerò Helotæ publici quodammodo Lacedæmoniorum ſerui, quibus habitacula quædam præſcripſerant, & miniſteria certa. Auctores ſunt, Helotas agrum ſolitos colere, antiquitusq; inſtitutos retuliſſe reditus, ac execrabile habitum, ſi quis plus mercedis à quoquam exegiſſet. Inuulgatum & illud à conditoribus ſcio: Spartæ liberum, maximè liberum eſſe, ſeruum etiam ſeruum in primis, id eſt τὸν ἐλεύθερον μάλιστα ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν δοῦλον μάλιστα δοῦλον. Quod in Pannonia, ſiue (ut nunc loquuntur) Hungaria, obſeruari in primis accipio, uulgato inter eos adagio, non rectè dici ſeruitutem, niſi in Pannonia: adeo, ut aſtruant id quoq;, poſſe ubiq; gentium peraccommodè ſeruire, qui alicui eorum hominum fuerit illis in locis famulatus. Sed ut ad Spartanos redeam, inde erat execrabile facinus Cryptiæ, id eſt τὰ κρυπτίας. Seruitutis Helotiæ meminit ſexto Legum Plato: quam dicit dubitationem facere maximam, contentionemq́, quum aliis bene, aliis contrà uideatur inſtituta. Omnino execrabiles Spartanis ſerui fuere,

manifeſtum

manifeſtum id cryptia facit, cuius modò meminimus, quamq; Lycurgo cōtribuit Ariſtoteles, negat Plutarchus. Ei uerò à latitando inditum nomen. Siquidem qui iunioribus præfecti erant, ex iis qui præſtare prudentia uiderentur, in regionem alium aliò emittebant, gladios modò ſecum, & neceſſaria alimenta exportantes. Illi uerò, quàm poterant occultè ſeſe interdiu abdebant, noctu uerò prodeuntes, quotquot ex ſeruis adepti forent, contrucidabant. Quod in Peloponneſiaca hiſtoria Thucydides ſignificat. Scribit Plutarchus in Ariſtide. Ephoros quandoq; Spartanorum quinq; millia aduerſus externos (ſic enim Perſas appellabant) emiſiſſe, quorum unuſquiſq; ſeptem ſecum Helotas traheret. Mos inoleuit quādoq;, ut mercatores ſalis uim magnam in mediterranea ſubuectantes, à barbaris plerunq; gentibus, eo nomine mācipia reciperent. Thracum uerò populis peculiare fuit in primis, ſale mancipia commutare, quæ inde πρὸς ἁλὸς ἠγορασμένα dicebantur, ideſt ſale coempta comparata'ue. Addit Euſtathius nuncupari quoq; ἁλώνητα ἀνδράποδα, quæ intelligit ὤνητα, ideſt empta uili. Lemnii etiam uino mancipia ſibi quærebant. Seruis autem argento comparatis primum uſos eſſe Chios, Græci produnt. Hinc genere quodam, proprii, uænales dicimus nouitios: nam uænalitii, uenditores ſunt Ciceroni. Inter adminiſtros uerò publicos, qui inconcinnè quippiam agentes uel dicentes comprimerent, fuere qui dicebantur Scythæ & Toxotæ ac Peuſinii. Apud Romanos pergentibus in prouincias magiſtratibus prȩminiſtrabant ſeruorum uice, qui dicebantur Brutiani, tanquam in ſcenicis fabulis lorarii nuncupati, & quos iuſſi erant, uinciebant, conuerberantes quoq;. De Brutiis uerò populis ratio propagata nominis eſt. Eſt ſeruitutis imago quædam, ubi quis principis alicuius ligium ſe hominem facit, ac in illius uerba iurat. Dicitur ligius, quia illum princeps pollices eius ſuis ligans, fidei imperiisq; ſuis uincit, ac obnoxium facit. Iureconſulti recentiores inter genera feudorum, quæ à fide augurantur dici, ligium habent. In quibuſdam in Theocritum enarratiunculis obſeruaui, quod ad ea quæ ex Ariſtotele paulò antè protulimus, facit quadantenus. δοῦλος (inquit is, quiſquis auctor fuit) & οἰκέτης differunt, uti in ſecundo De concordia prodit Chryſippus: nam eſt οἰκέτης, qui etiamnum ſeruitutem ſeruit. δοῦλος autem, ἀπελεύθερον indicat, ideſt libertum & uniuerſum miniſtrum quemlibet, ac etiam ſubditum, ut prodit Ammonius. Latris, teſtimonio eiuſdem, uocat, qui bellica neceſſitate ad ſeruitutem recidit. Atmenus, & ſeruum indicat & ſubditum. Sunt & qui deorum adminiſtros dici tityros arbitrentur. Tatyras uerò apud Athenæum eſt phaſianus. Quidam eſſe tityrum putant, ſimiam caudæ breuioris.

Qui dicantur apolides, & inſularii. Expenditur locus in carmine obſcœno. Salutigeruli. Meſaulii. Mediaſtini. Meſonautæ. Symbolæ. Literati ſerui. Eorūdem nomina plura. Sacculari. Directarii. Saccaria nauis. Saccariam facere. Admiſſionales. Cenſuales. Metata. Epimetatica. Metator. Menſor. Nautebatæ. Mediaſtuticus. Caput XX

Apolidas uerò ſeruos Iureconſultis dici inuenio uiles, qui ſine ciuitate in opus publicum perpetuò dantur, in inſulasq; deportantur, ſiue in miniſterium metallicorum, ad quæ fœminas quoq; damnari in perpetuum ſolitas, accepimus: ſicuti in ſalinas item, & ſulphurarias. Meminit Martianus digeſtis De pœnis. Deportationem in inſulam ſignificat etiam Seneca, Magis ignoſco ei, qui uulnus inimici, quàm qui inſulam concupiſcit. Sunt qui ſeruos inſularios putent indicatos in carmine obſcœno illis uerſiculis,

Ductor ferreus inſularis, æquè
Laternæ uideor fricare cornu.

Nam & genus ferratile in Plauti Moſtellaria legimus de ſeruis dici, qui compediti habentur, quiq; ferritribaces ſunt, ut Plautina utamur nouitate, hoc eſt qui annulatis cruribus atterunt aſſiduè ferrum. Verſiculi Plauti ſunt hi,

Cis Hercle paucas tempeſtates Tranio
Augebis ruri numerum, genus ferratile.

Alii Vulcanum intelligere malunt, in inſulis ducendo, ideſt producendo ferro exſudantem

dantem,capto inde loci colore:quòd ignis laterna occluſus cornea,dum,quæ ſua natura eſt,ſurrigitur,atterendo hinc inde cornu,coeuntium imaginẽ exhibere quandam uideatur. Id & ſi uiolentum quiddam reſipit,ac durum,ne abſurdum dicam, appoſui tamen, ut ſtudioſorũ decuriæ pro ingenii captu ad libram, & amuſſim reuocent,quæ rem Latinam iuuantibus prodita ſunt, ut omnes protinus articulo tractemus molli. Ipſe malim opus in ſubterraneis facientes intelligere,quoniam(ut ſcribit Plinius)cuniculis per magna ſpatia cauantur montes ad lucernarũ lumina,multisq́ menſibus non cernitur dies, proinde laternam hi circumferentes aſſiduè,atterere quodammodo uidentur,& amplexari comitem:nuſquam,ne tranſuerſum quidem unguem, aut lente Aegyptia latius (quod aiunt) amittentes. Salutigerulos,Plautus ſeruos nuncupat,qui iuſſu dominæ hunc illum ſalutant,ſuntq́ nuntii & renuntii. Quanquam ſunt & Apuleio ſalutigeri dii,uidenturq́ eſſe hi,non qui ſalutem dant,ſed qui nuntiant, tãquam interpretes & adminiſtri ſuperiorum. Plauto eidem damnigeruli nũcupantur ſerui,item gerrones ac bonorum exagogæ,ut qui ad ſcortilla etiam inficetiſſima dominorum bona iuſſi efferant. Viridarios nuncupat ſeruos Vlpianus,curiæ uiridiorum præpoſitos. Sunt aũt Iaboleno uiridia arboribus uirẽtibus loca conſita,quæ uiridaria itẽ dicimus. Meſaulium inuenio apud Homerum dici ſeruum quendam Odyſſeæ quartodecimo,

σῖτον δέ σφιν ἔνειμε Μεσαύλιος, ὅν ῥα συβώτης
αὐτὸς κτήσατο οἶος, ἀποιχομένοιο ἄνακτος.

Meſaulium quidem dici reperias medianam ianuam, uel in aulæ meditullio locum. Fortè uerò Meſaulii fuerint,quos Latinè mediaſtinos nuncupare mos eſt,quo nomine ſignificantur,qui abiectiſſima quæq́ munia inter ſeruos obibant. Cuiuſmodi uiſimus in aulis principũ lignarios baculariosq́, quorum una illa functio eſt,ut omnibus pareant. Sicuti in nauibus meſonautæ,de compari genere ſeruitii dicuntur Vlpiano, qui & mediaſtinam operam appellat,qualis eſt atriariorum & focariorum. Quãquam in Græcis codicibus quandoq́ μεσοναύτην inuenias ſcriptum. Mediaſtuticus autem ſummus erat apud Campanos magiſtratus. Adde,quod in Catilinam M. Tullius inquit,Magnopere contemno exercitum collectum ex ſenibus deſperatis,ex agreſti luxuria,ex ruſticis mediaſtinis. In quo tamen loco ſunt codices,qui præferant,mediatulis. Nautebatas intelligunt arrepentes per funes nautas:tametſi perperam id interpretantur nonnulli, uelut etiam metata,quæ ſunt partes domus militibus (uti aſſolet) in Vrbe,uel alibi,gratia hoſpitii aſſignatæ à menſoribus:unde epimetatica dicebant,inſcriptiones foribus impingi ſolitas, quibus innoteſcebat, cui nam deſtinata foret domus,quem uocant metatorem,ſeu foret miles,ſeu hoſpes quoq́. Mediaſtinorum meminit Columella. Sed & in Epiſtolis Horatius,

Tu mediaſtinus tacita prece rura petebas.

Vbi Porphyrio mediaſtinum accipit mediæ ciuitatis incolam. Sed & in balneatoris officio intelligi poſſe mediaſtinum, putat. Marcellus pro balneatoribus,mediaſtinos expoſuit,itemq́ pro miniſtris & curatoribus ædium. Priſcianus interpretatur,quia in medio ſtent lauantium in balneis. Inter adminiſtros recenſentur à quibuſdam palmones. Sunt & hercitæ,qui in agris modò uerſentur ſerui. Habentur item mnotæ,ſed nobiles hi intelliguntur ſerui. Azos item inuenio in ſeruili genere. Nam propolon dici ancillam putant,quæ ſcortillum egerit prius. Apud Lacedęmonios ancillæ nuncupantur chalcides quoq́. Fuere inibi & qui dicuntur eunacti. Sed qui uocabanẽ mothaces, liberi quidem erant, at non Lacedæmonii. Quos autem libertate donaſſent hi,nunc aphetas pronuntiabant,nunc etiam adeſpotos,aut erycteras. Alios item deſpoſionautas,qui claſſes conſcenderent. Erant & neodamodes. Sicyonii ſuos habere catanacophoros:ſicut Arcadii,proſpelatas. Capſarios Paulus intelligit, qui mercede ſeruanda in balneis ueſtimenta ſuſcipiunt. Saccularii autem apud eoſdem Iureconſultos intelliguntur,qui uetitas artes exercent,ac in ſacculos partem ſubducũt,partem ſubtrahunt. Scitu non indignum, Thylacophoros ab Græcis appellari eos,qui ſacculis ſcorteis aromata circumferunt:ſiquidem conceptacula id genus,thylacos dicunt,ac thylacia: unde & thylacitis nardus eſt nũcupata, quoniam ab negotiantibus ex Cilicia Syriaq́ſ

ſaccis

ſaccis ſubuectaretur. Vt huc forſan ſpectet nauis illa ſaccaria apud Quintilianum octauo libro: & ſaccariam facere, hinc quoque ſit Apuleio. Verum ad inſtitutum redeo, ſi commonuero prius, Saccophoros inter hæreticos recenſeri Codice De hæreticis, lege Ariani. Sunt & directarii, quos multi diætarios etiam dicunt, quòd in alienas ſe dirigant domos, tanquam τοιχοβάτα, ut uocant Græci. Literatum in Caſſina Plauti pro ſeruo accipiunt, qui literis ſit inuſtus: ſuper quo non excidit factam nobis alibi copioſius mentionem. Sicuti ſymbolæ item dicuntur plagæ, quibus ſeruilia inſcribũtur corpora à multis, perinde ac in conuiuiis collectitiis, ideſt ſymbolis, quæ commeſſalia uocant & conferta, quiſq; nummos confert, ne ſit exſors & aſymbolos. Niſi malis inde uocabulum inflectere, quia βολὴ percuſſionem ſignat, ut ſint ſymbolæ, multifariæ, multiiugesq; incuſſæ plagæ. Videntur & ſymbolæ auxilia militaria, Plutarchus in Marco Antonio, Iniuſtum eſſe à bello mulierem reiicere, συμβολὰς πολεμοῦντας δεδῶσαι. ſed pugnam quoq; indicat & congreſſum quemlibet, uerbum id: quin & quod ad inſtruendum confertur conuiuium. Symbolum Chriſtianũ eſſe ab apoſtolis per partes concinnatum, ex ueteribus qui tradat, parum comperi. In Concilio Niceno à patribus traditum, legiſſe uideor. Arcarium dicere ſeruum Scæuola uidetur, qui domini arcam curat, & rationes. Sunt & arcarii, arcarum fabri. Admiſſionales appellat in Alexandro Cæſare Lampridius miniſtros, qui adire principem uolentes admittendos curant: ſicuti apud Iulium Capitolinum cenſuales eſſe uidentur, qui ſenatui ſubſeruiunt.

De ſeruili genere quid ſentiendum. Non ſeruis modo, ſed & iumentis benignè impertiendum. Hecatompedon quid. Plinius illuſtratur cum Ariſtotele. Seruorum tractandorum ratio. Magiſtratus, quem uocant Iouis Olympii famulatum. Caput XXI

SCimus profectò, inquit libro De legibus ſexto Athenienſis ille apud Platonem hoſpes, quod fateremur omnes, Seruos quàm beneuolentiſſimos atq; optimos eſſe habendos, quando eorum nonnulli ad uirtutem quamlibet meliores, quàm fratres & filii, domos & rem dominorum omnem, interimq; & ipſos ſeruarunt dominos. Quanquam ſunt pleriq;, qui nil prorſum in animo ſeruiente integrum extare opinẽtur, proindeq; eiuſmodi hominibus nil omnino credendum. Quod & ſapientiſſimus poetarum teſtatiſſimum feciſſe uidetur, quum Odyſſeæ decimoſeptimo ita ſcribit, quod & alibi relatum nobis opinor,

ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν περὶ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Dimidium, inquit, uirtutis Iupiter illis aufert, qui ſeruitutis neceſſitatem ſubiere. Scribit Dion, in ſeruile genus id inuulgatum, ac in theatro pronuntiatum quandoq;, ὅτι ἀφόρητός ἐστιν εὐτυχῶν μαστιγίας, quòd intolerabilis eſt maſtigias fortunatus. Catonem porrò ſeniorem legimus, per ſe filium literis imbuiſſe, etiam ſi ſeruum Chilonem haberet grammaticum, qui & compluribus aperuerat ludum pueris. Indignum (credo) ratus, ſi filium ſuum, ſi forte hebetior foret, ab eo reprehendi, qui ſeruituti obnoxius foret, ac aurem diſtorqueri. Idem ſenio debilitatos, ueluti muta animantia, eiicere ac diſtrahere conſueuerat, ceu commodo intercepto, nihil humanitatis ipſis debeamus hominibus: quãquam latiorem multo benignitati, quàm iuſtitiæ locum impartiri ſæpe ſpectemus. Quippe equis canibusq;, ubi confractæ laboribus uires ſunt, non pabula modò, ſed & debita ſenibus indulgentia à bonis contribuitur uiris. Nam & Athenienſes, quum Hecatompedon ſubſtruerent (Eſt uerò id Athenis templum, quod & Parthenon dicunt, ex ſpecie ac concinnitate ita nuncupatum, non de magnitudinis ratione, ſicuti Græcorum pleriq; interpretãtur, & nos alibi commeminimus) quotquot ex mulis egregiam nauaſſent operam, uinclis ſolutos liberè paſci permiſere. Quibus quodammodo emiſſis manu, quum ſponte quiſpiam operam præſtaret, & iumentis quæ ad Vrbis arcem currus ſubuectarent, exhortantis ſpecie ducis præcurreret, ut publicè ad extremum uitæ connutriretur, interpoſito decreto, ſanxerunt. Id quod eo ſubtexui libentius, quod inſigniter iſta feliciſſimam Plinii breuitatẽ illuſtrant, necnon Ariſtotelis libro De animalium hiſtoriis ſexto. At enim perſpicuum mihi uidetur, Plato inquit, quoniam diffi

culter domatur, ſubitoꝗ iugum homo, & ad neceſſariam diſtinctionem ſerui à libero & domino re ipſa deduci, ægrè patitur, difficilem admodum poſſeſſionem eſſe hominem. Quod exemplo ex crebris Meſſeniorum rebellionibus innoteſcere potuit amplius. Ciuitates præterea, quæ pleroſꝗ eiuſdem linguæ ſeruos habent, manifeſtius fecere, quot quantaꝗ hinc conſequantur mala. Piratarum quoꝗ latrocinia, quæ prope Italiam ſcaturierunt plurima, non aliunde propagata cernuntur. Cæterũ remedio ſunt rationes duæ, ut qui facilè ſerui turi ſunt, nec eiuſdem patriæ ſint: & quàm maximè fieri poſſit, inter ſe diſſoni, educenturꝗ rectè non ipſorum modò gratia, ſed dominorum multo magis. Eſt autem recta horum educatio, ut nulla ipſis contumelia inferatur, iniuriaꝗ hi multo minus, ſi fieri poſſit, quàm æquales, afficiantur. Porrò caſtigandi cædendiꝗ ſemper iure ſunt ſerui. Neque ita monendi ut liberi, ne molliores fiant: alloquutio omnis cum ſeruis quodammodo imperium ſit: neꝗ iocus ullus cum ipſis ſeu fœminis ſeu maſculis habeatur. Quod multi ſtultè facientes, dum delicatius eos nutriunt, difficiliorem uitam & ſibi ad imperandum, & illis ad obediendum reddunt, obliti uel dicti ueteris, quo ſancitum eſt, Non eſſe otium ſeruis, ac ne auribus quidem ſcalpendis: ſicuti eſt apud Lucianum. At ſenior Cato ita ſanciebat, ἢ πράττειν τι τῶν ἀναγκαίων οἴκοι δεῖν τὸν δοῦλον, ἢ καθεύδειν. ideſt, ſeruum oportere aut quid domi neceſſariorum obire, aut dormire. Adnotatum Paulo iureconſulto, Seruum in facinoribus domini, dicto audientem eſſe non debere. Sed nec parte iſta Peripateticorum principis placita ullatenus prætereunda, qui Oeconomicôn primo, poſtea quàm inter ea quæ poſſidentur, primum & neceſſarium maximè optimumꝗ ac principaliſſimũ eſſe hominem prodidit, proindeꝗ ſeruos bonos ac frugi in primis eſſe parandos, quorum ſpecies ſint duæ, ἐπίτροπος καὶ ἐργάτης, hoc eſt curator & operarius: infert denique, quoniam uini potus etiam ingenuos ſæpe ad iniuriam compellit, indeꝗ etiam gentium pleræꝗ, ut Carthaginienſes, in militia abſtineant eo, manifeſtum fieri, ſeruis aut nil prorſus aut parum omnino uini eſſe impertiendum. Cibaria uerò largius contribuenda. Deinde eos cenſet ad obeundum opus eum primis ſtrennuos & perutiles, qui nec meticuloſi ſint, nec audaces nimium & uiriles. In ſeruili autem mentione hac illud ex hiſtoria non prætereundum fuiſſe, Syracuſis magiſtratum honoris exquiſiti, quem Iouis Olympii famulatum appellarunt, ab Timoleonte inſtitutum, primusꝗ Olympii Iouis famulus traditur Callimenes. Dignum uerò ſcitu, ab magiſtratu eo annos inibi mitti in digitos conſueſſe, uti à conſulibus Romæ.

Serui mali cõditio ultima quæ ſit. Item de pileatis ſeruis. De lapide emptus apud Columellã qui ſit. Pauſicape quid. Tribunos capitalia uindicaſſe, ſontium ſeruaſſe uincula, pecuniam ſignaſſe. Pragmaticus ſtatus qui. Tribuni Rufuli in re militari. Pragmatica ſanctio. Pragmaticarii. Caput XXII

SEruorum malorum conditionem ultimam legimus in Quintiliani declamationibus. Ea erat, quum ſine exceptione uænales proponebãtur, cuiuſmodi ferè pileatos intelligo ſeruos, quorum nomine uenditor nil præſtaret, ut ſcripſit Cælius Sabinus, & octauo Noctium Atticarum Gellius repetit. Eius rei cauſa erat, quòd illiuſmodi mãcipia inſignia eſſe in uendendo deberent, ut emptores errare & capi non poſſent. Sicuti etiam antiquitus iure belli capta coronis induta uænibant, immoꝗ ſub coronis uænire dicebantur. Ad pileatos ferè ſeruos, quiꝗ nulla exceptione uænum irent, arbitror illud Columellæ referẽdum ex Agricolatione, de lapide noxium: in cuius enarratione deſudarũt doctiſſimi quiꝗ. Siquidem ad præconis lapidem, ubi diſtrahi mancipia conſueuiſſent, referendum alii putant: ſicuti in Piſonem Cicero de lapide emptos appellat tribunos, qui eſſent mercede corrupti. Verum ieiuna prorſum nimisꝗ imperfecta expoſitio eſt, ut qua Columellæ ſenſum minus aſſequare, quod amplius intuenti, uelut ab aſini proſpectu liquebit exacte. Alii ad Tarpeiam recurrunt rupem, ex qua deturbari nocentes ſolerent: Quam ſanè ſententiam non eatenus riſu excipiendam arbitror, ac Lynceis uidetur: Neque tamen de præcipitatis è ſaxo intelligendum commonſtrat, quum nihil minus agat mortuus, quàm agrum colat. Hoc enim ſenſiſſe uiros eruditos, perridiculum eſt:

ſed eos

ſed eos uerius, qui adobruti ſceleribus ac mortiferis flagitiis, digni ſunt, qui iamiam præcipitentur: aut qui periculum id adierunt quidem, reuocati tamen emiſſiq́; ratione aliqua ſunt. Sicuti & uulgò dictitari audimus, à furca redemptum eſſe aliquem, ex mediis quem ſupplicii faucibus liberatum intelligimus. Hanc uerò ſententiam uitro ſidonio, & electro (quod dicitur) clariorem arbitramur. Verum id impendio aduertendum: ingeniis magnis obrepere plerunq;, uti præſignia conuellant nomina, morſumq́; ita infigant auide, ut uel aculeum relinquant, quod etiam Quintiliano uſu uenit quandoq;, ſicuti libro tertio in Statuum ratione, ubi Ciceronem ex primo Rhetorico de negotiali ſtatu, in quo de futuris quæſtio eſt, ſicuti an forti uiro dandum, quod concupierit præmium, refellere conatur. Quum tamen illius ſententiæ calculum adiiciat Hermogenes quoq;: ita enim ſcribit, πραγματικὴ δὲ ἦν ἀμφισβητοῦσι περὶ πράγματος μέλλοντος, εἰ δεῖ γενέσθαι τόδε τι, ἢ μὴ γενέσθαι. δύναται, ἢ μὴ δύναται. οἷον βουλεύονται Ἀθηναῖοι, εἰ χρὴ θάπτειν τοὺς ἐν μαραθῶνι πεσόντας τῶν βαρβάρων. Pragmatica ſanctio quæ ſit in Codicis Iuſtiniani præfatione, non ita magno labore diſcutient uel mediocriter eruditi: & interpres eam intelligit, quæ procerum conſilio fiat: alibi etiam planius, quę ſit in auditorio excuſſa. Hinc pragmaticarii, eiuſdem Codicis primo De reſcriptis & pragmaticis ſanctionibus, Cuiuſcunq; (inquit) ſcrinii memoriales, ſeu pragmaticarii, uel adiutores primicerii, amiſſione cinguli ferientur. Illud ex abundanti adnotauero hic, pauſicapen appellatam fuiſſe machinulam ſeruorum collo circumpoſitam orbicularemq́;, qua ori manus admouere prohibebantur, ne farinam uorarent, quod κάπτειν dicunt, intus dum operarẽtur. Congruit id ipſum & iumentis ratione eadem. Illud uerò addidiſſe ſuperpondii item loco, nil (puto) obfuerit: in decemuirorum legibus ita lectum, Tribuni ſunto, domi pecuniam publicam cuſtodiunto: uincula ſontium ſeruanto, capitalia uindicanto: æs, argentum aurum'ue publicè ſignanto. In re item militari, Polybio tradente, tribunorum, qui rufuli dicuntur, ea fuit functio, uti legionariorum delicta coercerent: ſicuti auxiliis ſui præficiebantur præfecti. Hinc Liuius tribunos recenſet quandoq;, ac ſociûm præfectos.

Seruos non habere caput, quid ſit. De capitis diminutione. Capita deminuta quæ intelligantur. Capitatio. Peræquatores. Quintiliani locus ex libro tertio. Seruos non admitti in militiam ſolitos. Qui dicantur uicarii. Martialis illuſtratur. Et qui ſerui pœnæ. Fornacarius, & fornicator. De ſeruili procacitate. Alter Martialis locus aperitur. Diaconus. Diaconium. Conturbatores ſerui. Reliquamenta.

Caput XXIII

SEruos non habere caput, iureconſulti ſtatuunt. Id quum dicunt, intelligi uolunt ſtatum. Proinde, ſeruum nõ minui capite, quia nullum habet: hoc eſt, nec libertatem, nec ciuitatem, nec familiam. Quibus ſi quis exuatur, maxima dicitur capitis diminutio: ut accidit iis, qui ſerui pœnæ efficiuntur, atrocitate ſententiæ, uel libertis nomine ingratitudinis in patronos condemnatis: uel qui ſe ad pretium participandum uenundari paſſi ſunt. Nam minor, ſiue media capitis diminutio eſt, quum ciuitas quidem amittitur, libertas uerò retinetur. Quod accidit ei, cui aqua & igni interdictum fuerit, aut in inſulam ſit deportatus. Minima uerò capitis diminutio eſt, quum ciuitas retinetur & libertas, ſed ſtatus hominis commutatur. Quod iis euenit, qui quum ſui iuris fuerint, cœperunt alieno iuri ſubiecti eſſe. Vel ſi filiusfamilias à patre mancipatus fuerit. Modeſtinus digeſtis De gradibus cognationis: Cui, inquit, aqua & igni interdictum eſt, uel aliquo modo capite diminutus eſt, ita ut libertatem & ciuitatem amitteret, is cognationes & affinitates omnes quas ante habuit, amittit. Apud Pacatum in Panegyrico, ubi ſcriptũ legas, Quid memorem capita diminuta, & uitam ære taxatam? Sunt qui pro capitatione accipiendum arbitrentur, ideſt pro tributo quod uiritim confertur. Id uerbum eſt Iuris peritis frequens. Capitationem qui exigunt, peræquatores ab eiſdem nuncupantur, quod (inquiunt) ex æquo ab omnibus exigant. In iis uerò quæ paulò antè diximus, perpendendum id ex Quintiliani libro tertio, capite De ſtatibus, in fine. In adoptionem dato in familiam redire liceat. Illud certè nouimus, Exeuntem è patris poteſtate filium ab pa-

ternis quoq; ſacris ſolitum liberari,quæ celebrabat neceſſariò is,ad quem patrisfamilias peruenisſet pecunia.Ex hac ſeruili(ut ſic dicam) infimitate ad militiam ſacramento rogare,aut ullo modo admittere,nefas ſancitum ueteribus eſt,quod Cicero in Deiotarana ſignificat,& Martianus digeſtis De re militari: Ab omni(inquit)militia ſerui prohibentur,alioqui capite puniuntur. Sed & in Helenore Mantuanus uates Aeneidos nono monſtrauit,

Quem ſerua Licinia furtim
Suſtulerat,uetitisq; ad Troiam miſerat armis.

Pauſanias auctor locupletiſſimus eſt,Perſico bello quod in Marathoniis campis geſtum eſt,primũ ſeruos in militiæ iura admiſſos,quo nomine etiã tumultus interfectorũ inibi uiſebatur.Poſt Cannenſem cladem armata Romanis ſeruitia Volonum nomine T.Liuius tradit,quum prius ſingulos forent ſciſcitati,uellent'ne militare. Vnde eſt nominis ratio.Sociali quoq; bello in militiam libertos admiſſos primum,Appiani hiſtoria tradit.Diaconum quidem uocant Græci miniſtrũ:ſed diaconium tamen ſacrarium dicunt,uel ſecretarium,ubi dominica contineãtur uaſa.Diaconii quoq; notiones multæ comperiuntur.Nam placentæ crepidam,ideſt baſin,eo uerbo quidam intelligunt, alii bellaria concinnata in ereſione Apollinis honori.Sed & diaconii gradum legimus in Canonicis decretis:unde diaconica uocantur loca,& decanica,Codice De epiſcopali audientia,quæ ab eccleſiaſticis uidentur diuerſa.Et quoniam diu iam cum ſeruis agimus,age feramus opem Valerio Martiali Epigrammatum ſecundo ita ſcribenti,

Eſſe ſat eſt ſeruum,iam nolo uicarius eſſe:
Qui rex eſt,regem maximè non habeat.

Vicarios Vlpianus digeſtis De peculio,eos intelligit,qui ordinariis ſeruiũt: Si ſeruus meus(inquit)ordinarius uicarios habeat,id quod uicarii mihi debent,an deducam ex peculio ſerui ordinarii?Et alibi,Si ſeruo tuo ordinario permiſeris uicarium emere aureis octo.Inuenies id uerbum & apud Horatium,quanquam haud curioſe ſatis explicatum.Meminit in libro De Tranquillitate uitæ Seneca,qui alibi ſic item ſcribit,quæ ſe pro coniuge uicariam dedit.Lactantius grammaticus explicans illud Papinii,

Succiduasq; adportat matribus agnas.

Succiduas (inquit) ideſt uicarias. Vicariũ pro mutuo accepiſſe uidetur Hieronymus, ſiue is fuerit Paulinus:Omnesq; homines,inquit,uicario inter ſe amore copulari uult. Quia uerò de ſeruis pœnæ facta nobis paulò antè mentio eſt,poteſt addubitatio legentes ſubire,quos eſſe cenſeamus hos.Cæterum innuit id Vlpianus digeſtis De pœnis: In miniſterium,inquit,metallicorum fœminæ in perpetuum,uel ad tempus damnari ſolent,ſimili modo & in ſalinas.Et ſiquidem in perpetuum fuerunt damnatæ,quaſi ſeruæ pœnæ conſtituuntur.Et Martianus:Quidam ſunt ſerui pœnæ,ut in metallum dati,& in opus metalli.Iam & fornacarium ſeruum apud eundem repperi Vlpianum,à fornace ſic nuncupatum:ita enim ſcriptum inuenias Digeſtis Ad legem Aquiliam, Si fornacarius ſeruus coloni ad fornacem obdormiſſet,& uilla eſſet exuſta,Neratius ſcribit,ex locato conuentum præſtare debere, ſi negligens in eligendis miniſtris fuerit. Hunc & fornacatorem uidetur nuncupaſſe Paulus,digeſtis De fundo inſtructo legato:Inſtrumento(inquit)balneatorio relicto,etiam balneatorem contineri:Neratius reſpondit, Continetur autem & fornacator.Fornacarium,ſunt qui ſeruum intelligant piſtrinarium,ac piſtorem quoq;. Fornicarias uerò de impudicis dictitari,in Canonicis decretis adnotatũ eſt.Aduertenda & in iis magnopere Senecæ uerba ſic ferè,ubi edocet,In ſapiẽtem non cadere iniuriam,ſcribentis:Eadem(inquit)cauſa eſt,cur nos mancipiorum noſtrorum urbanitas in dominos cõtumelioſa delectet,quorum audacia ita demum ſibi in conuiuiis ius facit,ſi cœpit à domino. Pueros quidem in hoc mercãtur procaces,& eorum impudentiam acuunt,ac ſub magiſtro habent,qui probra meditate effundunt:nec has contumelias uocamus, ſed argutias. Hæc uerò illuc ſpectant, ut Valerium Martialem quum alibi ſæpe,tum Epigrãmatum primo ſcitius,nec plebeio perpendas ingenio:

Vrbanus tibi Cæcili uideris,

Non ea

Non es, crede mihi. Quid ergo? Verna es.

Trita mancipia, & ueterana, quæ reformare difficile eſſe, Vlpianus ait, nouitiis opponuntur. Apud eundem, ueterator ſeruus eſt, qui & ueteranus. Conturbatores ſerui ueteribus dicebantur, qui domini pecuniā elidunt, ac reliquamenta ſubducunt, ideſt partem ſeruant ſibi. Alphenus De inſtitoria actione, lege Quacūq;, Si quis paſtor ſeruum ſuum ſolitus fuit ad certum locum mittere ad panem uendendum, deinde conturbauerit. Hinc Martialis,

Conturbator aper, uilius eſurio.

Meminit uerbi ad Quintum fratrem Marcus Tullius.

Vocabula plura ad ſeruorum rationem ſpectantia, nec ferè obuia. Therapia. Prater. Mylites. Mylon. Stigmatiæ. Stigones. Hyſtrichides. Hyſtrichula mens. Stion. Stypos. Helotæ. Zetrea. Chondrocopia. Gymnetæ. Corynephori. Moruli. Moron. Encheſimoros. Morus arbor. Apparitores. Coryna. Rhopalon. Melophori. Gamori. Callicyrii. Eleatri. Syncceraſtum. Attagentarius. Cliſion. Manes. Manichæi. Actis. Vocatores. Ceruſi apud Martialem pro ſeruo poſitum fugitiuo. Paratura. Fugitiuarii. Caput XXIIII

SVnt porrò pragmatiæ item huius uocabula quædam haud planè indigna quæ referantur, quando ex Pollucis doctrina pars item una ſapientiæ eſt, quid quo cenſeatur nomine, in primis nouiſſe. Igitur obſeruatum ex Herodoti lectione, ſeruos dominorum ſtudioſos ἀνδράποδα dici φιλοδεσπότους. At ſeruorum turba nuncupatur therapia, ideſt θεραπεία. Nam therapuſia, uiolentius quiddam reſipit. Dularia uerò forma deminuta uocari uidentur mancipiola. Lapidem praterem Græci uocant, in quo mancipia uænui exponebantur. Vbi uerò diſcruciantur eadem, dicuntur mylones: qua uoce, piſtrinæ intelliguntur. Proptcrea Plinius pœnalem dixit uinctorum operam. Nam myliten intelligit lapidem Galenus, unde conficiantur molæ. Appellantur & ζητρεῖα, ideſt zetrea, apud Eupolin: ſed alphitia quoq;. Sunt & in hoc genere chondrocopia, à farre, quod chondron uocant: & zontea. Qui mancipia cædunt, ſtigmatiæ dicuntur, & ſtigones: ſicuti qui cæduntur, maſtigiæ. Flagella ipſa nuncupantur nunc maſtiges, nunc hyſtrichides, aut rhyteres. Sed ex ſuillis contextas ſetis, hyſtrichidas intelligūt: uti eſt auctor Ariſtophanius interpres, necnon Sudas. Eſt & animal Ariſtoteli, Plinio, cæteris hyſtrix, de ſuillis ſetis item cōciliata nomenclatura. Apud Hieronymū mens hyſtrichula eſſe uidetur liuore ſordida, & uirus mordax miſſilium aculeorum inſtar eiaculari conſueta. Recipit flatilem in ultima, etymi ratione in obliquis. Stion, calculus eſt marinus Hippocrati. Lignū uerò prædurum ac ſolidum dicitur ſtypos: ſed eſt nomine item eodem, piceæ caudex. Diximus abundè paulò antè de helotis. Addo nunc ex Polluce, Qui inter liberos (inquit) ſunt & ſeruos conſtituti, helotæ uocantur apud Lacedæmonios: ſicuti Mariandyni doryphoros appellant, ideſt ſpiculatores, ſatellites'ue. Inter quos apud Perſas erant, qui melophori dicerētur, hoc eſt geſtantes in ſpiculis mala, ut eſt apud Herodotum hiſtoria ſeptima. Erant & ſui Argiuis gymnetæ, Sicyoniis corynephori. Eſt enim coryna, in ſummo ponderoſior uirga, unde & nomen: nam κάρα, ſummum indicat. Sic & rhopalon, telum ultioni aptum: ideo dictum, quia parte altera grauius ῥοπὴν ἔχει, ideſt in eam innuit, uergitq;. At callicyrii nuncupabantur exulum ſerui, qui Syracuſis opere ruſtico ſumptum ſuum exercebant. Eam uerò ſeruilem turbam ex omnifariam populis conflatam, monumentis Ariſtoteles prodit: meminit horum & Timæus. Apud Herodotum hiſtoria ſeptima, cyllyrios ſcriptum comperi, à quibus cum plebe graſſantibus exacti patria ſint, qui mox appellati ſunt gamori, indicat ea uox bonorum expertes, rerumq; participatu excuſſos: quod ab interprete neglectum miror. Sunt & in hoc genere, qui menſam curant, & ad eam ſpectantia, trapezopœos uocāt. Nam Iubas rex trapezocomon eſſe ſtructorem dicit. Sicuti dapes ipſas, epitrapezomata uocant alii. Agoraſten ferè obſonatorem intelligimus. Eleatri, hoc eſt ἐλέατροι, uocatores dicuntur regū, ut ſcribit Pamphilus, & repetit Athenæus, addito etiam uerbi etymo, ab eleos, quo mēſa ſignatur coquinaria. Dipnocletoras uocat Artemidorus. Sed mox eleatri quoq; nun-

cupati cibario præfecti miniſterio: quod genus honeſtum cenſebatur, quando Ptolemæum Sotera fuiſſe Alexandri eleatrum, tradidit Chares. Hoſce tamen edeatras pronuntiat Sextus Pompeius. Protogeuſtæ, prægustatores ſunt, qui & prototenthæ dici comperiuntur. Iam illa leuioris operæ fuerint, ſcapulares dici ſeruos, quibus ſcapulæ cæduntur, quiq; quaſi oſtreatum tergum ulceribus geſtitant. Sed & exſynceraſtos dici in Plautinis ſalibus obſeruauimus, ac ſi emedullatos dixeris, & citra ullam pinguedinem. Quando Varronis Terentii aſtipulatu, ſynceraſtum antiquo Græcorum uerbo medullam dicebant. Morulos quoq; dicimus, uerberibus atriores factos, à moris inflexa uoce. Moron, Cyprii acutum dicunt: unde encheſimoros nūcupari coniectant, qui præacutis utantur haſtis. Sed & hylacomoros intelligunt, ὀξυφώνους, ideſt acutæ uocis. De moro autem arbore ita in Ruſtico cecinit Politianus:

Mox ubi iam ſapiens cœpit frondeſcere morus,
Antè quidem ſapiens, nunc ambitioſa, nec ullum
Quæ pariat pomum, ſed ſerica penſa miniſtret.

In Græcorum literis ſtigmaticus ſeruus, attagen uarius appellatur: quod in Auibus monſtrauit Ariſtophanes: quod auitium id, plumas uariis diſtinctas coloribus gerat. Seruiles literas in libro De uitæ tranquillitate primo, apud Senecam inuenias: Sicut plerisq; ignaris (inquit) ſeruilium literarum libri, non ſtudiorum inſtrumēta, ſed cœnationum ornamenta ſunt. Cliſion in Odyſſea Homerus ſeruilem intelligere domum uidetur. Dion eo nomine locum accipere mauult, in quo tectæ cuſtodiantur oues. Cliſiades uerò quibuſdā dicuntur duplicatæ fores, aut ſcenæ. Eſt & ueteribus ſeruile nomen manes, ideſt μάνης, à furore inclinatum: unde ad æneam ſtatuam tralatum uocabulum eſt, quam cottaborum luſui adhibebant. Fuit & hæretici nomen Manes, unde Manichæi dicti: ab inſania itidem inflecti, putat Hieronymus: uocabulum eſſe Perſicū aſtruentibus aliis, quando (ut approbat Auguſtinus) Perſa erat Manes. Fuit & ſeruile nomen actis, Pauſania tradente: ſed & nomine eodē dicitur uas, in quod iactantur oboli. Seruos item fugitiuos, ſcribit Pompeius Feſtus, ceruos nūcupari, de animalis celeritate facta nominis ratione. Ex quo apud Martialem ita legēdum eruditioribus uidetur:

Suppoſitam fama eſt, quondam pro uirgine ceruam,
At nunc pro ceruo mentula ſuppoſita eſt.

Erant & ſui magiſtratibus apparitores: & inde apparere, uerbum perelegans. Sed in hoc uſu, paraturam quoq; apud Tertullianum comperias. Fugitiuarium Iureconſultis & Varroni inuenio dici, qui fugitiuos ſcrutatus reprehenſabat, ut T. Liuii uerbo utar, ideſt retrahebat.

Cœna dubia ex ſue tantum manſueto, & inde parœmia. Item quam habeat rationem id Plinianum, Multa Syrorum holera. De rore Syriaco & manna. Syrium quid. Syrupa, in medendi arte cur dicantur. Caput XXV

ANtiocho rege numeroſo exercitu in Græciam irrūpente, attonitisq; omnibus magnitudine rerum, quæ ingruere uidebātur, T. Quintius Romanorum imperator ita ad Achæos uerba feciſſe memoratur, dum peditum equitumq; nubes iactari audiſſet à rege, qui & claſſibus conſtraturum ſe maria interminabatur: Eſt (inquit) res ſimillima cœnæ Chalcidēſis hoſpitis mei, hominis & boni & ſciti conuiuatoris: apud quem ſolſtitiali tempore comiter accepti, quum miraremur, unde illi eo tempore anni tam uaria & multa uenatio: homo non (quàm iſti ſunt) glorioſus, renidens, Condimentis ait, uarietatem illam & ſpeciem ferinæ carnis, ex manſueto ſue faciam. Hoc perinde in regis copias, quæ iactentur, promi poſſe. Varia enim genera armorū, & multa nomina gentium inauditarum, Dacas & Medos, Caduſios, Aelimæos, homines tamen eſſe, haud paulò quàm mancipiorum melius, propter ſeruilia ingenia, militum genus. Ex hiſtoria uerò huiuſmodi, cuius auctor T. Liuius eſt, commoneor, ſcitum elici adagium poſſe: atqui ſuilla caro eſt, de iis quæ re quidem ipſa parui ſanè aut nullius omnino momenti ſunt, apparatu tamen ac fuco, & (ut ille ait) nugis peregrinis præcellere uidentur plurimum. Plutarchus illud adiicit, μὴ δὲ ὑμᾶς θαυμάζετε τὴν βασιλικὴν δύναμιν, λογχοφόρους καὶ κατάφρακτους

καὶ

καὶ πελταστὰς καὶ ἀμφιπποτοξότας ἀκούοντες, πάντες γὰρ οὗτοι σύροι εἰσὶν, ὅπλοις ἀλλήλων διαφέροντες. nec uos (inquit) admiremini regis copias, quum haſtatos, cataphractos, pedites, amphippotoxotas auditis: nã hi omnes Syri ſunt, armis modò inuicem diuerſi. Ex iis uerò Græci auctoris uerbis coniectamus, prouerbiũ idem enunciari hoc ferè modo poſſe, Syri omnes ſunt: ſenſu tantumnon eodem. Ad quam Syrorum imbellitatem, & ingeniorũ ſeruilem naturam: ut quæ generoſioris neſcia ſpiritus magnum nil affectet, uerum ſtudiis libero homine indignis mãcipata degat æuum, ſi quis adagium in Naturali rerum hiſtoria referendum putet, Multa Syrorum holera: haud hebeti forſan iudicatu coniiciat: quanquam in eius enarratione ex doctioribus nõnullos inſigniter torqueri, animaduertam. Taceo quod in Aureliano ſcribit Flauius Vopiſcus: Rarum eſſe ut Syri fidem ſeruent, immo difficile. Ceu dempta modò hortorum cura operoſiore, boni maioris nil præterea in Syrorum ingeniis ferè ſit requirendum. Verum in iis libera ſit cuiq; cenſura: quando ſunt, qui in Syris etiam fortitudinem admirẽtur. Illud hac parte obiter leuius attigero: Syriacum rorem, à Celſo in Medicina, capi pro eo quod nomine peregrino uocatur etiam manna. Hinc illud explicatur Columellę in muſti lixiui ratione: Tres, inquit, heminæ roris Syriaci contriti & cribrati ſuper omnia adiiciuntur. Dioſcorides in Libano probari manna, tradit, candore præcipuo. Sciendum tamen: in thure quoq; agnoſci manna, à Plinio, quoniam ſic eliſas intelligit micas. Syrium uerò eſt unguentum ſuſinum, è ſuſo, ideſt lilio: quanquam & floris ſuccus Syrium item dicitur, quoniam præcellat in Syria lilium purpureum. Sed & ſuccus quilibet, uti eruditioribus eſt obſeruatum, eodem cenſetur nomine: unde ſyruporum appellatio, medicinis frequens, creditur propagata. Columellæ autem ſyrupa, oliuæ condiendæ ſpecies eſt.

Medicorum decreta de ſuillæ carnis prẹſtantia. Chalari ſues qui ſint. Chalaſtice medicina. Item uocabula id genus plura: delphax, adelphi, phorine, thytæ. Myſterici ſues. Chœrus, χοιροπωλεῖν, ſyrbe, petalides, petali, petaſus, laphygmus, hyomuſia, hyenia. Hippocratis filii. Hyſteria feſtum. Sues cur ſacri in Creta. Metachœra. Necnon de pontifice Sergio. Diocletiani hiſtoria. Achores. Siali, ſialochi. Caput XXVI

SVilli generis utilitatem, quum ſuopte animalis ingenio, cui pro ſale datam eſſe animã, ueteres ſanxere: tum quia nil magnopere parabilius, & omnium uſibus magis expoſitum, nemo non nouit. Verum, artis medicæ non diſſimulanda tamen decreta: quoniam octauo De ſanitatis ratione Galenus, ſuillam carnem cæteris laudabiliorẽ facit: ſed & Princeps capite De ſanguine, humanum ſuillumq; ſanguinem in omnibus exactam habere ſimilitudinem, ſcribit. Quin eandem quoq; carnis rationem tradit. Adeo, ut impuratiores quidam pro ſuilla humanam diſtrahere, ſibi licentius permiſerint: quod facinus diu perrexit impunitius, donec digiti hominis intermixti fortè conſpecti, ad ſupplicii diritatem, etiam ſi feram, auctores protraxere: id quod decimo Simplicis medicinę affatim expoſuit Galenus. Auerrois quinto Colliget (ut barbarè dicam) ex Auicennæ placitis porcinam carnem cæteris præferẽdam omnibus ſtatuit, ueluti hominibus natura cognatiorem. Quod (inquit) eſſe ita, experimẽto planè diſcimus. Quin Arcadicam deſcribens cœnam Hecatæus ex Athenæi monumentis, fuiſſe mazam dicit, ac ὕεια κρέα, ideſt ſuillas carnes. Eſt tamen plerunq; eius bruti grandinoſa caro. Quo ſanè argumento, chalaros dicit ſues Gręcorum natio: quia in mortuorum carnibus uiſatur χάλαζα, quam interpretamur grandinem: ſed in uiuentibus, latens graſſatur morbus. Chalaſtice uerò aliud eſt: ſic enim nuncupat Galenus eam medendi rationem, quæ relaxando remittendoq; mitiget. Hinc & chalaſtica legimus pharmaca. Sed & muſculos uocant χαλαρούς, ideſt chalaros, qui laxiores remiſſioresq; ſunt. Non alio ex animali numeroſiorem fuiſſe materiam ganeæ, Plinius ſcribit, excogitatis inde quinquaginta propè ſaporibus, quum cæteris ſinguli modò ſint. Suem maſculum, delphaca uocat Epicharmus cum pleriſq; aliis. At genere fœminino delphaces, fœmellæ dicũtur proprie, quòd delphyas habeant, ideſt uuluas: unde & fratres uterini, nuncupantur adelphi: ſicut qui eodem prognati ſunt patre ac ma-

tre dicuntur autadelphi. Phorine dicitur ſuilla pellis. A ſuillo pecore immolationes in ſacris initia duxere prima: unde & Sues olim dicti Thytæ, à ſacrifico uſu. Sed & in Cereris initiis immolari porcos conſueſſe, accepimus. Nam & in ueteri comœdia hoc argumẽto, myſtericos nuncupari ab eius deæ myſteriis, animaduerto. In nuptiarũ quoque ritus idem aduocabatur animal. Verum & nutrices naturam muliebrem chœrum, id eſt porcum uocabant, quod Ariſtophanes ſignificat: ex quo facetiſſimè quibuſdã concinnatum uerbum χειροπωλεῖν, quod ſignat porcum uendere, ideſt capturas corpore quærere. Et quoniam in uocabula deflęximus: ſyrben interpretantur uocem, qua ſues allectent ſubulci. Apud ueterem comicum, κοῒ κοῒ, ſuilla uox eſt, ex qua & uerbum κοΐζειν. Petalidas Græci, ſues præpingues quandoque uocant, ex uitulorum ratione, qui à cornibus dici ſolent petali, quãdo ecpetala habent ea, ideſt patula uel parua exiliaque: nam & petalas dicunt palmas minutas, & θαμνώδεις, ideſt fruticoſas. Sicut larini quoque dicuntur, à larinis bobus. Petaſus uerò ad inſtitutum præſens pertinet nil admodum. Quia uerò in eius notione mirè diſceptant grammatici, non grauabimur ſentẽtiam ad id ferre, ac ſine prouocatione. Siquidem in Aegyptiæ fabæ tractatu Dioſcorides illius eſſe folium prodit μέγα ὡς πέτασον, ideſt grande ut petaſum. Quid autem petaſi nomine intelligendum inibi ſit, abundè palàm facit De plantarũ hiſtoriis libro quarto Theophraſtus, qui folia eadem πίλῳ θετταλικῷ ἐοικότα ſcribit, ideſt Theſſalico pileo ſimilia. Amplius Alexandrum legimus apud Athenæum, ſolitum quandoque petaſum capite geſtare, manu uerò caduceum. Inuenio & laphygmum dici eruditè canum ac ſuum inexplebilem uorandi auiditatem, inclinata uocabuli proprietate à uerbo λάπτω καὶ λαπάζω καὶ λαφύσσω, ſorbeo & deuoro: unde ab impenſæ magnitudine conuiuium magnificum, ilapinem uocant. Quod eo appoſui gratius, quoniam Rhodigini mei ex uerbo ueteri Græco parum excidentes, pro eo quod eſt λάπτειν, confinxere ſibi plebe iam uocem ſlapare. Ab hoc item præcipuè brutino genere, hyomuſiam comperi, pro ſuilla quidem inconcinnitate: uerum & pro inſcitia. Sicuti & hyeniam, pro fatuitate. Nam Hippocratis filii, ut incomptis moribus, à comicis proſcinduntur, dicti ſuem reſipere. Proinde Ariſtophanes,

τοὺς ἱπποκράτους ὑεῖς ἀπεικάσεις, καί σε καλοῦσι
βλιτομάμμαν.

ideſt Hippocratis filios exhibebis, teque uocant blitomamam: ideſt, fatuum. Illud ex abundanti parte hac adiecerim: Sergium, qui prius Os porci uocabatur, ex pontificibus primum fuiſſe, qui proprium demutarit nomen: quod mox obſeruatum ad nos uſque perdurat. Non diſſultans ab inſtituto & illud ab Diocletiano pronuntiatum: Ego, inquit, apros occido, ſed pulpamento alter ueſcitur. Quod inde eſt natum. Agenti in Gallia Diocletiano dicebat Dryas: Nimium Diocletiane auarus, nimium parcus es. Cui per iocum is, Tunc ero largus, quum imperator fuero. At Dryas: Noli Diocletiane iocari: nam imperator eris, quum aprum occideris. Ex eo uenationibus deditus apros fortè oblatos enixius occidebat, dicti euentũ expectans: quo eſt fruſtratus, donec præfectum prætorii Aprum peremit. Illa fuerint auctaria capitis huius: ſuem Veneri mactari ſolitum quandoque, ſicuti Callimachus ſcribit: factum id Argis adnotauit hiſtoria: feſtum certè, Hyſteria inde nuncupabatur. Quod ad Chalcidenſes attinet, de quibus facta nobis paulò antè mentio eſt, ſcitum eſt admodum quod de Dromea lectum paraſito eſt: à quo quum quæſiſſet neſcio quis, In Vrbe, an apud Chalcidem lautius pararetur conuiuium: gratius reſpondit, Videri Chalcidenſis cœnæ procœmium, oſtreorum numero, & uarietate. In Creta ſacrum creditur animal hoc ſuillum, quoniam naſcenti Ioui ſus mammam ſubmiſerit: ac gryſmo, ideſt grunnitu, pueri uagitum audiri uetuerit. Metachœra, ſues uocant ſerius naſcentes. Achoras interpretatur Plinius ulcera capitis manantia, quum foraminibus prætenuibus cutis pertũditur, quod Aegineta Paulus prodit libro ſecundo, unde glutinoſior demanat ſanies. Noſtrates à ſimilitudine ueſtes abrodentium tinearum capitis uocant tineas, ſic cute perforata, uti ueſtimenta mali genere pertuſa euileſcunt. Sialos, præpingues porcos uocant Græci. Galeno tamen ſialos, ſputum eſt: unde ſialochi dicuntur, qui inter loquendum ſaliuam conſpergunt.

Porculatio

Porculatio Varroni,porcorũ nutricatio eſt:ſicut pullatio,pullorum.Inde eſt illud Columellæ,Porculatoris uerò & ſubulci diuerſa profeſſio,diuerſæ paſtiones.Dixit Epheſius Heraclitus,ſues cœno lauari,uelut cortales aues puluere aut cinere,ſiquidem hiſce rebus plumam pinnasq; emũdari.Ab ſuilla ratione propagatũ illud quoq;,ut imperitis,craſſioreq; obuoluuis ignorantia,pro ſale animã modò eſſe datam pronuntiemus.

Porculatio quid. Pullatio. Prouerb: Animam pro sale, quid ſignificat.

Pholiam urſarum,quid intelligant Græci auctores. Vrſæ uafricia.Pholeus quid ſit:item pholis, pholaides, pholades,pholyes,pholides,phonæ,pholles.

Caput XXVII

PHoliam,ideſt φωλίαν, quum legiſſemus quandoq; in Græcorum commentariis,diu multumq; indagini nobis fuit,quid ſibi uox ea uellet,Demum unus deſideria expleuit Aelianus,à quo proditum aduertimus,urſam ubi ſe præpinguem ſenſerit,ac pleniore corpore,morbi loco ducere ipſum hunc ſtatum,propterea latebras quærere,quæ φωλεοὺς dicũt Græci,unde affectioni adoptatum nomen:ubi tandiu conquieſcat,donec inutile pinguedinis onus reſideat,ueluti delimatum.Pergere autem,ac in latibula ſeſe inſinuare non pedibus utiq; , ſed dorſo reſupinatam,corpus protrudendo,ne ſuperſint uenatoribus ad indagandum ueſtigia.Cæterum,ſuper re adeo uerſutiæ inopinatæ ipſius uerba ſubſcripſi auctoris: ὅταν δὲ αἴσθηται ἑαυτῆς πιμπλαμένης,ὑφορωμένη τὸ πάχος,ὡς νοσερόν ἐστι,φωλεύει.φιλοθήρσι κέκληται τῇ ἄρκτῳ φωλεία τὸ πάθος.αὗται ἀναχωροῦσαι οὐ βαδίζουσιν,ἀλλὰ ὕπτιαι,ἀφανίζουσαι τοῖς θηραταῖς τὰ ἴχνη.ἑαυτὴν γὰρ ὑποσύρει ἐπὶ νῶτα,καὶ παρελθοῦσα ἡσυχάζει.ἐς τρόπον τινὰ τὴν ἕξιν φυσᾶ. Sed ut auctarii inferatur quippiã,inueni etiam,qui φωλεὸν eſſe diatribam ſiue ſcholam interpretentur.At φωλὶς,piſcitii intelligitur genus quoddam. φωλάδες uerò ſunt ὀστράκινα τινὰ βρωμώδη. Apud Theocritum φωλάδες ἄρκτοι, urſæ dicuntur ἐμφωλεύουσαι, ideſt in latibula ſe condentes.Pholyes uerò,ideſt φόλυες, fului dicuntur canes,ore nigricante. Pholides ſunt & ſerpentum ſquammæ.Sed & fiſtulæ, πολυφώλεαμοι. Cædis autem loca uocant φοναί. Vocant & pholidas,abuſione quadam,pennulas minutiores.Pholles,ideſt φόλλες, oboli nuncupantur.Quanquam & uocabulo eodem tributorum genus certum intelligitur.

Pholia urſorum quid. Vrſæ uafricia. φωλεὸν. Pholis. Pholades. Pholyes. Pholides. Phonæ. Pholles.

Cornicis admirabile obſequium in Aegypto,quæ tabellarii uice fungeretur:inde moriens honeſtata eſt ſepulchro.Cynocephalorum docilitas.Phaciolium,cordyle,crobylus,nidarium.Cornicum oculos configere quid ſit, uel cur dicatur.

Caput XXVIII

INter cætera quæ de animalibus ratione carentibus promi ſolent miracula,unum mihi compertum nuper,quod ut prӕterirem,inducere animum haud ſuſtinui,quia ſit præcipua dignum admiratione. Lego ſiquidem in priſcorum monumentis, qui noſtris plurimum emolumẽtis exſudarunt aſſeruntq;:in Aegypto fuiſſe paludẽ,quæ dicta Myridis eſt,prope quam fuerit Crocodilorum ciuitas,atq; inibi uiſitatum quandoq; cornicis ſepulchrum,cuius eam opinati rationẽ ſint Aegyptii.Fuit Aegypti rex Marrhes nomine,qui cornicem impendio mitem,ac prorſum habuerit cicurem,educationis ſolertiore cura eò prouectam inſuefactãq;,ut pterophori curſoriſq; uice exſuperantiſſimi fungeretur:quò enim concupiſſet altor,ceu rationis planè compos,epiſtolas deferebat:commonita noſcens callidè,quà tranſuolandum,quò ue dirigendus impetus,ac ubi ſidendum foret,interquieſcendum ue. Quamobrem obſequio miti adeo,ac nullius ſtipendii indigo & utcunq; parato,quum obiiſſet,dignam à rege habitam quæ ſepulchro ſtelaq; honeſtaretur, propagandæ in æuum longius memoriæ facti tam inopinabilis,rarenterq; auditi alias. Verum,quia hæc parum integra fide forſan prodi à me ſuſpicabitur quiſpiam rugoſioris ac contractioris ſupercilii, ſuppingenda Græci auctoris uerba duximus,ne quis uanitatis anquirat. Sic uerò habent: ἐν τῇ αἰγύπτῳ ὑπὲρ τὴν λίμνην τὴν καλουμένην Μοίριδος,ὅπου κροκοδείλων πόλις,κορώνης τάφος δείκνυται,καὶ τὴν αἰτίαν ἐκείνου αἰγύπτιοι φασι,γενέσθαι βασιλεῖ τῶν αἰγυπτίων,Μάρρης δὲ οὗτος ἐκαλεῖτο,τὴν κορώνην,θρέμμα πάνυ ἥμερον,καὶ τῶν ἐπιστολῶν ἃς ἐβούλετο εἰ κομιδῆ ταχείας,δεῖσθαι(?) ἐνόμιζεν αὐτῇ,καὶ τὴν ἀγγελίαν ὤκιστα.καὶ ἐφύσησε,ἤδη ἰδοῦσα καὶ τὸ πτερὸν,καὶ τίνα χρὴ παραδραμεῖν χῶρον,καὶ ὅπου ἀκούσαι ἀναπαύσθαι

Myridis palus. Crocodilorum ciuitas. Cornicis ſepulchrum. Cornix tabellarii functa, eiusq; ſepulchrum.

σθαι. οὐδ' ὅμ ἐκβαλοῦσιν ὁ μάξξυς ἐπίμυσσον αὐτὴν καὶ σῦλε καὶ τάφῳ. Cæterum nec illud ignorandum:brutis etiam uideri docilitatis ineſſe plurimum,quando in Aegypto eaſdem cynocephalos obſeruauimus,Ptolemæis ſtattonem tuentibus,literarũ etiam ductus perdidiciſſe, immo & ſaltationum geſticuloſos motus,& tibiarum modulos,nec pſaltices fuiſſe inſcios. Additur & admiratio altera:ſolitos à ſpectãtibus mercedulam,æsq́ uelut manuarium,corrogare,quod phaciolio infererent ſeruarentq́. Eſt uerò phaciolion,capitis geſtamen,ideſt κεφαλῆς περιείλημα. Quod Rhetoricorum primo tradit Creon, cordylen dicunt Cyprii, crobylum Athenienſes,at Perſæ nidarion. Amplius de cynocephalo eſt id obſeruatũ:ſilentis lunæ die,hoc eſt ubi cum ſole congreſſa ἀφάντος γίγνεται, marem cynocephalum nec uidere nec ueſci,ſed præ triſtitia in terram nuere,uelut lunæ ingemiſcentem raptum:fœmina inſuper αἱμάσσεται. Quo argumento in remplis cynocephalos connutriebant, ut inde ſolis ac lunæ coitus commonerentur. Quin & illud eſt traditum : æquinoctii die animal hoc duodecies,ideſt hora qualibet urinam facere:qua ex cauſa,hydrologiis ſedentem inſculpũt cynocephalum Aegyptii. Porrò quod ad cornices attinet,haud è re fecero literaria,ſi quæ ex Ambroſio & Magno Baſilio comperta mihi,tranſiluero, à quibus proditum obſeruauimus,ciconias iamiam cõmigraturas non aliter,quàm collecto proficiſci agmine:ac uelut per teſſerarios,militiæ quadam imagine,tempore pronuntiato,pariter moueri omnes,mirè ſeruatis ordinibus,ceu nec agminis coactor deſit. Cæterũ,ducendi functionem cornices ſubire,quæ illas & dirigant,& turmis quodammodo ſtipatricibus conſectentur eatenus,uti uel aduerſus inimicas aues munimento haudquaquam contemnendo eſſe credantur,ac periculis ſubire propriis nõ ſuam bellandi aleam. Ex hac uerò doctorum eminentiſſimorum accurata doctrina,& theſauris eleganrioribus,dilucere opinor prouerbii ueteris uim,Cornicum oculos configere. Quod in M. Tullii oratione poſitum non tam enarrat Valla,quàm implicat.

De Simone Mago paucula,qui eſt habitus deus. Draconis in puellam amor admirabilis. Caput XXIX

Cæterum,ſicuti cœpimus, pergamus hiſce memoriarum illectatiunculis uitam excolere:quoniam in eorum tranſcripti decuriam ſumus,admuente optimo,maximo Deo,qui uti eleganrer ſcienterq́ retulir Auguſtinus, ſcribendo proficiunt,ac proficiendo ſcribunt. Nec commemoremus tamen,quod Septimius prodidit Florens,& alii prærerea,Simonem Samareum magicis artibus & ope dæmonum ſuffultum, in urbe Romana,multitudine innumera fraudibus delinita,eò faſtigii prouectum,ut inter duos pontes hoc titulo ſimulacrum publico conſequeretur decreto, Simoni deo ſancto:ſed illa porius,quæ humanæ augenr excellentię admirationem. Hæc enim illi planè ſuffragantur. Proditur ergo memoriæ,apud Idumæos(ſiue malis Iudæos intelligere) quum rebus potiretur Herodes,puellam in ipſo conſtitutã ætatis uigore,inſigniter à dracone magnitudinis uiſendæ adamatam:qui commeans ſubinde amanter cum ea decumbebat. Illa tamen,etiam ſi clementem manſuetumq́(utiq́ naturam uerita inſociabilem,& ab humano diſſitam captu)reformidans,ex loco abſcedere propoſuit longius,ac menſem abeſſe,ceu bruto per abſentiã illatura dilectionis obliuium. At diuerſa euenere omnia,ſiquidem in dies intendebatur affectio,augeſcebatq́ amoris impetus, deſiderio dum contabeſcerer nimio,interdiu noctuq́ conſueta repetens cubilia,nec eſſet eius potiundi facultas,quod appetebat præcipue. Conflictabatur ergo,uti infelix amator. Poſtea uerò quàm rediit quandoq́ puella exoptata,deuolans is ad uiſam protinus,ac prorſum amatoriè,ſuſpicionum plenus,tanquã neglectui habitus,atq́ eo nomine indignabundus,cauda complexus puellæ crura conuerberabat,ſed obſeruatè admodum ac uerentis modò,ira & amore compugnantibus. Qua ſanè ratione dicat forſan ueterum aliquis, Eum qui loui imperet,imperet diis item aliis,nec bruta quidem negligere. Cæterum quo ſe aduerſum ea modo habear,ex iis dilucet,opinor.

Deorum apud priſcos nomina uaria. Hieromenia quid. Penates dii. Menſium ſingulos ſuum habuiſſe numen. De Vitunno,Sentino,ac ſelectis diis.

Saturnii

Saturnii uerſus, Iouii, Ianales. Proſa dea. Poſtuerta. Anteuerta. Templarii qui intelligantur. Tutilina, tutanus, tutulus. Platonicorum obſeruatio in lucis. Pythagoreorum ſolitudo. Capitis conuelatio in ſacris. Protemeniſmata. Caput XXX

DE diis quidem alìubi hoc opere diſſeruimus, nunc & carptim præcerpemus quæ uaria nobis oſtentat lectio: quando & grauis auctor Auguſtinus iſta conſectari non inſuper habuit: quũ ex Varronis ſpicilegio Proſerpinam diceret, frumentis præpoſitam germinantibus: geniculis uerò nodiſq; culmorum, deum Nodinum: inuolucris autẽ illis folliculorum, deam Volutinam: quum folliculi pateſcunt, quo exeat ſpica, deam Patelenam: quum ſegetes nouis ariſtis exæquantur, Hoſtilinam deam, quia hoſtire ac hoſtimentum prioribus exæquationem indicat: Floram adiicit quoq; Lactucinamq; & Maturam, quæ florentibus lacteſcentibuſq; ac matureſcentibus pręſint frumentis. Quin & menſibus ſingulis ſuum præficitur numen in ueterum ſuperſtitioſa anxiaq; uanitate: ſiquidem Ianuarii pontificium habere Iuno credebatur, Februarii Neptunus, Martii Minerua, Aprilis Venus, Maii Apollo, Iunii Mercurius, Iulii Iupiter, Auguſti Ceres, Septembris Vulcanus, Octobris Mars, Nouembris Diana, Decembris Veſta. Menſium tamen initia uniuerſim Apollini ſacra rebantur, qui Soli ſit idem: ex quo Hieromenias uocabant, uelut Hieronumenias τῶ σωίτμηνον. Arbitrantur alii, menſem totum quo Nemea celebrarentur, dici Hieromeniam. Sed & ſacri menſium dies ſic item nuncupantur. Quin auctor item Philochorus eſt, Athenienſium decreto menſem ἀσματεύνα Hieromeniam appellatum, ceu ex toto ſacrum. Extat Quinti Ennii carmen, deorum continens penatium nomina, quos patrios alii, Varro Terentius etiam urbanos nuncupat:

Iuno, Veſta, Minerua, Cereſq;, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Fuit & uitæ contributor Vitunus deus, ſicuti ſenſuum Sentinus. Sed hi tamen obſcuriſſimi cenſebantur dii, etiam ſi plura multo præſtarent, quàm quos Selectos nuncupabant, uel de ampliori poteſtate ac dignitate: ſiue quòd auguſtius colerentur, uiginti numero, ſicuti eſt à Varrone ſancitum, mares duodecim, fœminæ octo. In deorum mentione, illud nec relatu indignum: Mineruios, Saturnios, Iouios, Ianales nuncupari uerſus, de numinum maieſtate, quibus forent dicati. Nam & à Zoſimo relatum ſcimus, quibus hymnis in Palatini Apollinis templo Romę uti, receptiſſimi foret moris, quando & pueri nobiles adhibebantur nouem patrimi, matrimiſq; totidem id genus uirginibus unà modulatè concinentibus. Palimbachium, qui conſtat ex duabus longis & breui, Saturnium item dici ſcimus. Saturnios uerſus intelligũt eruditi, quibus Faunus fata hominibus canebat: & à Næuio bellum Punicum ſcriptum eſt, & ab aliis multa compoſita. meminit Varro carmine etiam allato:

Libaq; fictores, argeos & tutulatos.

Proſam accepimus, deam fuiſſe prioribus, cui rem obirent diuinam puerperæ, ritu naturæ quæ peperiſſent. Sicuti Poſtuertæ, ubi in pedes prodiiſſet infans: haſce Carmentes dictas reperio. In Cœnis ſcribit Macrobius, Anteuertam & Poſtuertam deas habitas; quòd ea omnia intelligi oportere exiſtimarent, quæ dilapſa iam eſſent, aut futura etiamnum uiderentur. Proinde diuinitatis cenſeri comites, ueluti conſilium eſt, atq; item prouidentia. Templarios legimus quãdoq;, ſed non dii eo nomine ulli intelligendi, uerum hæretici quidam ſic (uti arbitrantur) nuncupati, quòd templa inuiſerent, eſſentq; in eis aſſidue. Nam & Platonicos legimus, quin Stoicos quoq; in templorum lucis ac porticibus obuerſari conſueſſe, ut habitaculi ſanctitate commoniti, non temerè aliud quàm de uirtutibus cogitarent. Qua ratione Pythagorei frequentia item reclinata, in ſolitudinibus agebãt ferè. Templarios ſuſtulit Clemens quintus pontifex, qui Burdegalæ natus, in Gallias ſummi ſacerdotii ſedem tranſduxit. Hic eſt à quo nuncupantur Clementinæ ſanctiones. Tutilinam putandis frugibus præfuiſſe, Auguſtinus ſcribit; & Ennius, Tutilinæ loca inhabitaſſe memoratur. Tutanus deus, ab omnibus (ut Varro

(ut Varro inquit) mortalibus labore affectis inuocabatur,ut qui illis præſidium afferret atq; opem. Tutulum Fulgentius pallium accipit,quo ex ſacro ritu caput obnuberent ſacerdotes:unde ſit apud optimum maximum poetam,

Et capita ante aras Phrygio uelamur amictu.

Tutelarem prætorem inſtituit omnium princeps, Iulio Capitolino auctore, Antoninus Philoſophus,dandis tutoribus,qui ab conſulibus antea petebantur,ut diligentius tractaretur de tutoribus,aduerſum quos idem quoq; pronuntiabat. Opera illud parerga ſubnotabitur,loca ante fanum Thucydidi protemeniſmata nuncupari. Sunt qui eo nomine propylæa intelligant,uel proaſtia quoq;, ideſt ſuburbia.

Super aſpide paucula. Aegyptiorum reges cur aſpida in diademate geſtarent. Aſpidis notiones. Aſpidion quid,& aſpidiſcus. Caput XXXI

De aſpide ſcitu non indigna quæ occurrebant,conſectati aliquot ex noſtris etiamnum ſunt:cæterum ſuperant quædam non indicta quidem,ſed multos tamen quæ lateant ferè: quo nomine, publici boni ſtudio carptim à me attingentur nunc. Id uerò primum, non magnopere compertum,qui aſpidis ictu percuſſus euaſerit. Quo argumento,ut ſignificaretur principatus quædam inuicta uis, Aegypti regum mos fuit peruetus,diademata ſerpentis eius imagine diſtincta geſtare. Gigni quandoq; aſpidas cubitorum quinq;,in libris eſt obſeruatum. Eſſe item atri coloris plurimum,uel cinereas etiamnum:uiſam quandoq; & fuluam aſpida. Quibus morſum impegerit,horis uix quatuor ſupereſſe,præfocationē quippe mox inſequi,ac ſpaſmum cum ſingultu. Illud ex grammatica ſuggeritur ſupellectile:aſpidas,dici campos forma orbiculari,aut ubi aſpides uiſantur plurimæ. Certè urbis Argiuæ partem Aſpida uocatam,locis aliquot in Pyrrhi uita ſcribit Plutarchus. ἀσπιδεῖα uocant item Græci τὰς τῶν ἀσπίδων πτυχάς. Sed & in naui partem,quæ ad puppem uergit. Aſpidiſcos breuia dicunt ſcuta,ſed & in ſcuti modum orbicularia ornamenta. Plethon Gemiſtus Hiſtoriarum primo & illud prodidit,Philippum Amyntæ omnium primum Macedonicæ phalangis ſynaſpiſmum conſtituiſſe. Id autem intelligitur,quum in phalange ſinguli cubitum occupant.

Paſtoris cum capella initus admirabilis: deq; inde nato monſtroſo fœtu. Crathis fluuius unde ſit appellationem nactus. Interim hircorum zelotypia. Caput XXXII

Quæ ſit brutorum affectio quorundam in amatoriis, alibi attigimus, opinor. Quod ad manum eſt,exemplum ad id ipſum ſpectans,non præteribo:ut quam de hircis protuli, ſentētia corroboretur hoc amplius. Fuiſſe igitur apud Sybarin paſtorem nomine Crathin,comperi,qui in Venerea procliuior,capellam(ſicuti ei uiſum)omnium formoſiſſimā deperire amplius cœpit:quumq; libidinis incentiuo acrius exſtimularetur,eandem mirè prorſum inibat,ac frequenter,demumq; uti amicam gratè amplexabatur,nec citra ſauiationem crebram. Quin,quod ſequens quodammodo eſt,capellarius amator,quibus illam capi præcipuè opinabatur,munuſcula identidem obiiciebat,pabulum uidelicet lætius amœniusq;,ut quo etiamnum ſuauior illi fieret anima,quam labellis labella implicādo; forteq; proſerpentem etiam reddendo beſtiam,haurire uniuerſim,ac medullitius affectabat. Inſuper ſtibade accubitisq; molliculis haud neglectis,quibus uelut nympha decumberet,quieti operam impertiens. Interim qui fuit caprarius ductor,ac ceu anteſignanus hircus,hæc contemplatus,neglectui haudquaquam ſibi cenſuit habenda,zelotypia concitatus tanquam œſtro uehementiore. Sed aperta ui imparem ſe coniectans, diſſimulandam doloris acerbitatem tantiſper eſt arbitratus,donec ulciſcendi commodior præſtaretur occaſio, quæ & oblata mox eſt,dormientem quippe(uti aſſolet)conſpicatus, ſubſidendi locum arripuit ſtatim,ac quāto maximè ualuit impetu, in hoſtem irruens ſinciput ei alliſit. Quo tam præclaro latius diſiecto facinore,paſtori monumentum inſigne ſtructum eſt,ac de eiuſdem nomine fluuio adoptatum cognomen. Ex concubitu autem brutino natum ferūt infantem cruribus matrem qui referret,facie uerò patrem. Sed & deorum numero aſcitum,conſtans tenuit fama:fuitq; mox Hylæum nu

men

men, Napæum'que. Id uerò ſyluestre ſignat. Siquidem ſaltus, uocant Græci νάπας.

Super dipſade adnotata paucula. Preſter, cauſon, melanurus, ammobates, centris quid. Melanura quæ dicantur. Senectutis anguium fabella. Ogygium quid. Caput XXXIII

Dipſadi ſerpentum generis de naturæ ratione aſcitum nomen, monumentis proditum ueteribus eſt. Cenſetur ea quidem uipera magnitudine minor, ad inferendam perniciem celerior multo. Quos mordicus apprehenderit, ſiti inardeſcunt uehementius, ad potumq; efferueſcunt, ac inde inceſſanter haurientes diſſiliunt mox. Cauda lineis diſtinguitur (uti ferunt) duabus, nigriſq;, corpore albicante reliquo, ut ſcribit Soſtratus. Sunt qui & preſteras, ideſt πρηστῆρας, nuncupent (quanquam & eo nomine impetuoſior eſt uentus, ac tranſuerſæ in collo uenæ, necnon fulminis ſpecies) καύσωνας etiam alii. Naſcuntur in Libya quidem, ſed in Arabia præcipuè. A quibuſdam dici quoq; melanuros, animaduerti: ſed & ammobates, necnon centridas, ſiue κεντρίδας, aut centrinas, ab figura. Nuncupatur in re ſacrificali dipſas, item hepatis ſignum quoddam. Διψὰν νόμην, ubi dicunt Græci, intelligunt ξηράν. Melanura inſuper ſcito dici, quibus nigricat cauda. Monuit ſcienter Pythagoras, Animal cauda nigra non attingẽdum: innuens eſſe reclinandum uitium, cui ſuccedat mentis nigredo, & uoluntatis conflictatio moleſta: ſiquidem uitii facilitatem, uitæ mox miſerabilis conſequitur difficultas. Super dipſade lepidior memoratur fabella: Contenderunt quandoq; homines, à diis iuuentam contribui, uti ne unquam ſeneſcerent. Voti compotes aſello geſtandam impoſuerunt: at is ſitiens uehementius, quum aquas comperiſſet, iam iamq; adlubeſceret, loci aſſeruator ſerpens potum inhibuit: nec permiſſurum ſe prius aſſeuerauit, quàm onus ſibi foret condonatum: quod & aſellus nimis areſcens, facilè conceſſit. Quo argumento ſenectutem abiicit ſerpens, at ſenio conficimur homines. Illi tamen aſelli agglutinata eſt ſitis, quam & morſu læſis iniicit. Alii fabellam ad Prometheum reiiciunt, à quo ſurreptus ignis quum eſſet mortalibus traditus, qui acceperant primum, beneficii haud memores ſatis, rem aperuerunt: id collaudans Iupiter, ἀγηρασίας pharmacum illis retribuit. Quod aſello mox eſt iniectum, inde reliqua ferè, ut prius. Extat uerò fabulamentum apud Sophoclem ἐν κωφοῖς. Ogygium id appellant poetæ, tanquam peruetus dixeris, ab Ogyge uetuſtiſſimo.

Napæum nomen. νάπας. Dipſas unde dicta. Dipſadis morſus. Dipſas qualis ſerpens. Preſteres. Preſter uentus. Cauſon. Melanuri. Ammobates. Centrides. Centrinæ. Dipſas, hepatis ſignum. Melanura quid. Pythagoræ ſymbolum. Senectutis anguium fabella. Ogygium quid.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI IN ANTIQVARVM lectionum libros ad doctiſſimum Cælium Calcagninum Ferrarienſem, Præfatio ſexta & uiceſima.

SI unquam aliâs compertus eſt, cui literæ fuerint omnino infularum loco, me eſſe eum, haud ſanè inficiari queam, Cæli doctiſſime: ſiquidem ſingulis impactæ libris ad eruditiſſimum quenque Præfationes, ſi id coner maximè, aduerſum me, uelut conceptis iurarint uerbis, teſtimonium dictabunt. Sed & argumēto eodem, te nunc in huius gloriolæ participatum admittere conſtitui. Nil celebrius ferè, nil quo frequētius perſonent eorum aures, qui diu iam interioris ſcientiæ candidati, nunc demum ueteranos agunt, immo & Ariſtarchi uirgulam, ut critici grauiores, exſerunt candidiſſimè, quàm quo pridem ingenio, qua'ue rerum ſcientia, uel ultra ætatem dum ſapis, in Ferrarienſi gymnaſio in omne ſcriptorum genus dictata promas: nec citra Venerem, non Atticam quidem, ſed Romanam prorſum. Quando, ut nunc eſt, profert ſe magnificè uirtus Italica, & diu iam annis carioſam quodammodo Græciā laceſſit. Sed & olim mihi, dum iſtic agerem, quæ increbuerat prius, innotuit abundè multiplex eruditio tua, quam inter ambulatiunculas frequentes ſolers ingenium tuum, nunquam non præſens, & in numerato ſemper, ſingulari promebat omniū admiratione. Quamobrem piaculum eſſem arbitratus, quod nec maioribus procurari hoſtiis poſſet, ſi Cælium Cælius præteriſſet tacitum in hac, qualis ea cunq; ſit, cenſura, qua ueluti λογάδια ſeliguntur, quibus noſtri laboris dicentur portiunculæ, ut ſint nobis tanquam χέρμαδα, quibus ſurrectiſſtemus, liuidulorum ſic afflatum contempturi facilius, quos Timonianum impreſſuros dentem, haud abnuerim. Quid enim aliud illi ſunt, quàm planè μισάνθρωποι; Inde fit, ut inter omne ſcriptorum genus Sillos amplexentur præcipuè, ament, legant, nulla non atterant die. Quin & Sillographos dici ſe geſtiunt, ceu ſic aurei in Olympia ſtaturi uideantur. Sed Theoninos præterfluere ſino, illis nil imprecaturus grauius, quàm ut liuori immoriantur ſuo. Nos reliqua operis inſtituti lætè perſequemur. Nam Platonis ſententia eſt, ab Libanio repetita, ab mœrore tabeſcentibus trophæa non excitari. Quando, ut id poſſemus, inenarrabilis diuinæ potentiæ maieſtas contribuit: quo nomine, noſtri omnino muneris eſt, prodeſſe uel recuſantibus. Poteramus in ſanctaria intruſiſſe iſta, ſicq; Catonum (tertios intelligo) uitare ſupercilium moleſtius, ſed malo ita. Hæc nimirum eſt ad ęternam gloriam uia, hac in primis ratione deum induimus, dum illius qua poſſumus & fas eſt, exuberantem imitamur largitatem. Tantum abeſt ut eorum approbem ſententiam, à quibus ſuccini uetus illud ex media ſolitum Græcia nouimus, οὐδεὶς οἶδε τὸν θησαυρὸν τὸν ἐμὸν, πλὴν εἴ τις ἄρ᾽ ὄρνις. Infelicis ingenii arbitror, non ſe publico natum bono credere. Sed hac in parte, an quid profecerim, tuum fuerit aliorumq; ex decuria eadem, iudicium. Quòd ſi nil aliud uideor, quàm ex Ionum ſententia, συνάγειν τὸ ὄκνου τὴν θάρμιγγα, me conſoler: quoniam in arduis uoluntas uel ſola abundè credi ſpecioſa conſueuit. Vnum ſcio, in iis nunquam mihi Theocritium id inſuſurratum, γόνυ κνήμης ἔγγιον. Quin potius nil unquam mihi parte hac antiquius, quàm prorſum ἀρνάδας μιμεῖσθαι, ἰτέοις ποιοῦντας. Vale.

Cælij calcagnini laus.

sillographi.

Platonis sententia.

LODOVICI CAELII RHODIGINI
ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI SEXTVS ET VICESIMVS

Quo diſtinguatur bulimos, ab eo quem caninum dicunt appetitum. Vnde dicatur bulimos, & quid cenangia. Bucæus qui. Fames uniuerſa, & uaccina. Citta, cytinus, anorexia, cittales, anancophagia. Saguntina fames. Caput I

QVONIAM præcedenti uolumine, dum quæ ad frigoris rationem pertinent, excerperemus, quæ miſcella ſuggerebat lectio, adnotaremusq́; in famis mētionem producti ſumus, quam dicunt Græci βούλιμον, ex noſtris nonnulli caninum appetitum, Gellius uim famis non tolerabilem, ſicut bupinam quoq́; uiſiq́; omnino ſumus idem utroq; nomine indicare, etiam ſi Galeni doctrina diſpeſcere animaduertitur. Nunc, ut locupletius ſatisfaciam harum lectionum ſtudioſis, quum in tertium Canonis Auicennæ incidiſſem (ut de Paulo Aegineta taceam) ubi iſta palàm diſtinguuntur, operæpretium arbitratus ſum, tanti in medendi ſcientia uiri placita ſubſcribere. Vt intelligamus, bulimum dici famem magnam, ſubiecti ratione, quia membra infeſtet omnia: quanquã ſtomacho faſtidiente, proinde uniuerſa dicitur fames: ſicuti appetitus, quem caninum dicunt, particularis. Qui poſt euacuationes, & chronicas febres, quibus reſolutio contingat multa, excitari aſſueuit plerunq;: quandoq; uerò continētis uirtutis imbecillitate. Nam quum perpetim redundans contingat reſolutio, cooritur inſtaurationis appetētia. Euenit interdum & calore nimio ſtomachi os infeſtante & perpetuò reſoluente, proinde ſemper illud eſt famelicum ferè, quo in ſtatu urget plurimum ſitis. Solent (inquit Galenus ſexto De affectis locis) quos canina infeſtet appetētia, affatim impleri, mox uomitu leuari aut deiectione fluoreq;. Quod & ſanitatis inculpatæ animalibus euenit plerunq;, ſicuti Seleucidibus auiculis, quæ locuſtis ueſcentes celeriter excernũt. Cæterum, bulimus ſeu uaccina fames præuium habet plerunq; caninum appetitum. Et eſt membrorum inedia cum ſtomachi ſatietate, inſigniter quippe alimento indigent, quanquam id reiiciente ſtomacho. Deducitur res quoq; nonnũquam ad ſyncopem. Contingit uerò perſæpe iter agentibus, algore amplius perurente, quum frigoris uehementia denſet ſtomachus: quod efficit conſtitutionis malitia ſenſiuam uirtutem mortificans, atq; item attrahendi facultatem, humorum peccato, qui os ſtomachi obſident reguntq́;, iis uerò madentes uilli expulſionem mouentes, attractionem refugiunt. Sciendum uerò in Auicennæ codicibus, ſicut & medicorum ferè omnium, legi bolismum, pro bulimo. Verum, ut in ſcriptura erratum, ita & in nominis ratione multo amplius. Nam ſunt qui à bolo deflecti putent: tanquam uno tantum bolo expleatur ſtomachus, quæ mera inſcitia eſt. Sed iis impartienda facilè uenia eſt, qui nec ex interuallo quidem Latinum reguſtarunt Atticiſmum, nedum Græcum. Sanius & doctius Serapio tractatu tertio, de Græca ſentit ratione profluere, hoc eſt à βου, quæ particula intendit, & λιμὸς, quæ famem uox indicat: quod & Auicennæ interpres Gentilis obſeruauit. Sicut bucæus, ab eadem inflectitur particula, & καίνω, incido, & meto, unde prægualidus in metendo ſic nũcupatur: nec deſunt, qui à bobus deducant potius, uti aratorem indicet. Vel certè σὺν βοῇ, ideſt cantu iniunctum arandi uel metendi obiens munus ita dicitur. Sed nec illud per incuriam tranſiliendum, à medica ratione, Græcorum pleroſq; abire diuerſos. Nam à ſtomachi hoſtio, quod καρδίαν uocant, καρδιωγμὸν Dorienſes, auctore Polluce, famem nuncupant intempeſtiuam, quam Xenophon, & communis lingua βούλιμον. Sic enim pro ſtomachi inedia uidentur accepiſſe, quod medici non faciunt, ni ad humores qui ſunt in ore ſtomachi, attractionem præpedientes relatum putes: quod Pollux ſcribit. Plato comicus cenangiam, ideſt κεναγγίαν, pro bulimo intellexiſſe uidetur. Id uerbum perinde accipi debet, ac ſi uaſorum inanitatem

in manu medium nuncupent. Scitante quandoq; tyranno Piſiſtrato, quid tandem aſſequeretur emolumenti ex caluetis ſaxoſisq; locis quæ coleret: reſpondit ſenex agricola, ὀδύνας καὶ σφακέλους, καὶ τούτων δεκάτην Πεισίστρατος φέρει, Dolores (inquit) ac ſphacelos, & tamen horum decimam exigit Piſiſtratus. At is audaciam miratus, uectigal remiſit: nata inde parœmia, καὶ σφάκελοι ποιοῦσιν ἀτέλειαν, immunitatem & ſphaceli pariunt. Inueni libro quinto ἐκλογῶν περὶ γεωργίας, uites quaſdam male habentes dici ἀστροπλήκτους: morbi indicium cenſeri, folia ſubrubra, ideſt ὑπέρυθρα. Oſſis ſphacelon apud Galenum, cariem intelligimus. Sed nos à diuerticulo paulò quidem longiore, at non otioſo utiq;, fabulam repetamus: ſi illud nec tacuerimus, ex Trœzeniorum hiſtoria, Sphærum fuiſſe Pelopis aurigam: quanquam alii, in Olympia fuiſſe Cyllam tradunt. Sphæri philoſophi meminit in Tuſculanis Cicero. Sed hoc ad inſtitutum nihil. Quibus protuberat uenter, procœlios appellant. Cœlia enim uenter eſt: quē pinguem obeſumq;, popæ nomine quidā intelligunt: alii, phagonem malunt ac uoratorem. Spartianus in Geta, Percuſſit (inquit) hoſtiam Popa nomine Antonius. Propertius,

Succinctiq; calent ad noua ſacra popæ.

Nam butipos, ἐργονωτικὸν ſecundo apud Apolloniū, dicitur, qui inter ſacrificandum ſecurim boui impingit. Buphagus uerò, in Arcadia fluuius eſt, ab heroe Buphago nomine adoptato, qui Iapeti fuerit filius & Thornacis: quemq; honeſta parum affectantem in monte Pholoe peremerit Diana. Buplanoctiſtos apud Ilium tumulos in Alexandra uocat Lycophron, quòd ex Myſia bouem inſequutus Ilus, ibi demum urbem condiderit Ilium, ubi interquieuiſſet ea. Bucolicos, milites ruſticos legimus apud Capitolinum. Sphragidion fuit in Cithærone antrum Cithæronidum nympharum, quas olim ibi eſſe uaticinatas, conſtans tenet fama. At ſphragis, lapis eſt Ariſtoteli Meteorôn quarto, qui & carbo dicatur. Ventri concœnes, ut obiter itē ſubnotemus aliquid, non animæ, à Plutarcho Sympoſiacorum tertio ſcitè admodum appellantur, qui non in diſciplinæ, confabulationis beneuolentiæue participatum ueniunt, ſed obſoniorum modò & uorandi uſum. Plutarchi uerba ſubieci, τῇ γαστρὶ σύνδειπνος, οὐ τῇ ψυχῇ γεγονώς. Hoſce uerò in Septem ſapientum conuiuio idem Plutarchus, ὥσπερ ἀγγεῖα [illegible], ideſt tanquam uaſa conuiuiis ſeſe ingerere ſcribit, uno uidelicet repletionis ſtudio. Vnde inoritur quandoq; habitudo athletica, ideſt corpulentior firmiorq;, quam Græci & Ariſtoteles ἕξιν ἀθλητικὴν uocant. Vnde Plauto, Athleticè ualere, ac pugilicè. Ventrem cuſtodire, Digeſtorum uiceſimoquinto, eſt mulieri cuſtodes adhibere ad partum uſq;, ubi ſubdititii partus ſuſpicio ineſt. Sic & Ventrem in poſſeſſionē mittere, aut uentrem exhæredare, de prægnante dicitur eleganter, libro uiceſimonono. Et quoniam de uentre ſermo eſt: Cato ſenior, quum populum Romanum luxu & intemperātia perditum ac fluentem conſpicaretur, in eum inuectus, χαλεπόν ἐστι λέγειν πρὸς γαστέρα, ὦτα μὴ ἔχουσαν, Arduum (inquit) eſt ad uentrem uerba facere, qui aures non habet. Sed, ne indictum omnino Philopœmenem tranſiliamus, fuit uir is corporis proceritate & robore nullo Pelopōnenſium inferior, τὸ δ᾽ εἶδος ἦν τὸ πρόσωπον κακός, ideſt facie tamen malus, parumq; tanto digna imperatore. Hic enim eſt, quem Romanus quidam quum laudibus efferret, Græcorum ultimum appellauit: ueluti Græcia iam effœta nullum deinceps uirum ſe dignum ab illo protulerit. Sicuti Cremutium Cordum in Annalibus, Caſſium pronuntiaſſe, Tacitus ſcribit: Romanorum ultimum, atq; eo nomine poſtulatum, nouo ac tum primum audito crimine, imperii ſtationem Tiberio tenente. Sed ad Philopœmenem remeo. Epaminūdæ in primis uirtutem æmulabatur. Et eius quidem ſtrennuitatem atq; animi integritatem, ut pecuniis incorruptum ſe præſtaret, expreſſit: at manſuetudinem, grauitatem, humanitatem exhibere nequiuit: erat enim paulò iracundior. Vſque eo uiri magni plerunq; δὶς ἐξ αὑτῶν ſecum diſſident. Scitum enim eſt, nō omnia eidem elargiri deum, multoq; ſæpius uirtutis occurrere ſimulacra, quàm uerè ac plenè ſapientem.

Torminum ratio. Hydropiſeos ſpecies. Suſpenſi dolores & ſublimes. Hydragoga medicamina quæ ſint. Hydrus, ſiue natrix. Grauidam quo pacto internoſcas. Hydroſtaſium. Hydrocephala affectio. Hygrocephali. Lympha

ti. Hydatis. Hydrocele. Oſcheon. Hydra. Lerna. Lernæa. Cherſydros. Hydata, ideſt aquæ, quid indicent. Hyderis. Diabete. Paracenteſis. Paracenterium. Caput III

TOrmina non eſſe aliud, medicorum ſcientiſſimi perdocent, quàm quum permordetur aluus, in inteſtinorum anfractibus inuolucris'ue incluſo ſpiritu, cui quæratur exitus, nec detur. Quòd ſi circa umbilicum affligit & lumbos, nec medicaminis ui tollitur affectio, intemperatura infeſtior coritur hectica partiũ earum, ita de habitus firmitate nominata. Quæ magna ex parte moram trahens, uocatam ab Hippocrate aquam intercutem aridam concinnat. Poſteri, aquam id genus tympaniam dixerunt, ideſt τυμπανίτην, auctore Galeno: quia imus uenter compulſus ſonitum ædit, cuiuſmodi tympana ſolent. quod Paulus item repetit, ubi agitur περὶ ὑδέρων. In aſcite uerò coacta materia, non aer flatuoſus, ſed humor dilutus eſt. Videtur autem à maiori frigiditate progigni aquoſus hydrops, quem ἀσκίτην, ideſt aſciten uocant: propterea quod (inquit idem Galenus) in abdomine, ſiue ſumine, tanquã uterculo quodam humor reconditur. A minore autem tympanias. Neq; enim humecta ſubſtãtia in flatuoſum aerem ſine calore aliquo tranſmutari poteſt. Quoniam uerò torqueri uentrem contingit, ſpiritu flatuoſo luctante, eo amplius torqueri grauidam aduertimus, ob anguſtiam quam conuehit uterus, ſemine intra formandi hominis monetam locato. Inde Hippocratis ſententia eſt, Si noſſe libuerit an mulier grauida ſit, mulſum ei crudum bibendum dato, quum itura cubitum eſt: pòſt ſi uenter torquetur, grauida eſt: ſin minus, non eſt. Quippe ad id indicandum inflet, oportet. Sunt & in uentre dolores, qui ſuſpenſi ſublimesq; uocantur, non ſecundum longitudinem corporis, ſed profunditatem. Interſtinguit eos circa ſedes uentris ſumen, ſeu abdomen. Nam qui deſuper infeſtant, ii ſuſpenſi & ſublimes uocãtur. Qui uerò infra, hoc eſt in ipſis inteſtinis atq; uentriculo, non ſublimes intelliguntur, hoſce uerò eſſe fortiores, ac laceſſere grauius, apud neminem non liquet. Porrò aquam intercutem prolicientia atque educentia medicamina hydragoga, ideſt ὑδραγωγὰ, uocant Græci, tanq; dicas aquagia. Nam ὕδωρ aqua eſt, unde hydrus item corriuatur, quem Latini natricem uocant: poſteriores Græci etiam cherſydron, quoniam non in aquis modò, ſed in terra item uictitet. Duabus eſſe inſigne linguis animal, produnt. Ariſtides etiam λίχνον, ideſt gulonem. Apud Græcorum ſcientiſſimos ὕδατα, ideſt aquæ ſimpliciter cutem ſubiens, malum hoc indicant ferè: unde eſt illud frequens, ἄγε δ᾽ ὕδωρ. Quanquam eſt & ſpontiua euacuatio, non quia ſine cauſa accidat, ſed quia nulla opera noſtra. Et quoniã hydropiſeos ſpecies duas perſequuti ſumus. Adiiciamus porrò ex iiſdem ſcholis ſpeciem terriam, quam Celſus leucophlegmatiam uocat, albam pituitam dicere nos poſſumus, ut quæ de pituita quadam liuentiore conſiſtat, aut de pituita quæ ſuapte ui candida ſit, ſed quæ ob alienæ temperaturam mixtionem'ue materiæ purum & liquentem colorem amiſerit. Poteſt & albæ adiectio uideri citra diſtinctionem aſcripta. Nam & in libro De articulis, uertebras dixit Hippocrates dorſales, non quia aliubi uertebræ exiſtant, ſed ſimpliciter adiectio facta eſt. Cæterum & illud cõperiſſe uideor in libris, à iunioribus quidem hydropiſeos ſpecies inductas eſſe tres, ἀσκίτην, τυμπανίτην, ὑποσαρκίδιον. Hippocrates duas tantum agnoſcere uidetur. Nam aſcites & tympanites eiuſdem cenſentur ideæ. In utraq; enim profuſio eſt τὸ ἐξυδαροῦν μὲν τῆς τροφῆς, in locum inteſtinorum medium uel peritonæi. Verum, in aſcite plus ieſe humoris promit, ſpiritus autem minus. In tympanite autem ediuerſo. Hypoſarcidios per totum fit corpus, ſolidis partibus in aquæ reſolutis naturam. Vocatur ſpecies hæc leucophlegmatias item, quam putat Hippocrates ἀνίατον. Hæc eo profluentius ſubſtgnaſſe uolui, ut hac opera Cornelium Celſum illuſtrarem: à quo uerſuram quidem faciunt multi, uerum citra illius ſententiam nil ferè promunt, perinde ac uerba ſint ueterum ſacrorum, quę demutaſſe piaculare flagitium planè cenſeri debeat, quodq; hoſtiis maioribus procures. Hydropicarum autem affectionum, ut Aegineta Paulus ſcribit Medicinæ tertio, initium καχεξίαν καλεῖν εἰώθαμεν, ideſt dicere cachexiam conſueuimus. Et quoniam ab hydor corriuata prælibauimus, illa item auctarii uice ſubiiciamus,

hydro-

hydroſtaſſum appellari paludem paruam. Hydrocephala uerò affectio infantilis eſt, humore aquoſo in capite concepto. Hygrocephalos tamen putant eos dici, qui de nimia humentis cerebri exſuperātia inſaniant. Lymphatosq; inde à ueteribus item nuncupatos. Hydatis, ideſt ὑδατὶς ſubſtantia intelligitur pinguis palpebræ ſubſtrata pelli ὑπὸ φύσιν. Hæc in pueris parte plurima, utpote humectioribus auctior facta, συμπτωμάτων αἰτία γίνεται, ideſt accidentium cauſa eſt, oculo grauato, proindeq; ῥευματίζονται. Hydrocele, oſchei ſeu ſcroti affectio eſt, ex ſeptem una: habetur nanq; inibi porocele, ſteatocele, ſarcocele, epiplocele, cirſocele, enterocele. Quod de oſcheo diximus, ſignat id uerbum marſyppium quoq;, ſed & onuſtum uuis palmitem. Hydra deniq; iis cognatum uocabulū eſt: eam uerò ſe arbitrari Pauſanias ſcribit, feram magnitudine hydros excedentem alios, cuius uenenum ita foret ἀνίατον, ut Hercules eius felle tingeret τὰς ἀκίδας, ideſt ſagittarum ſpicula. Caput præterea habuiſſe unum, etiam ſi Piſander Camireus, quo uideretur res meticuloſior & poema plauſibilius, plura ei contribuit. Lernæ quoq; mentionem facit Pauſanias idem, aitq; inibi Teletas celebrari in Cereris honorem, quæ uocant λερναῖα. Quum uerò (inquit primo De criſibus Galenus) ſtatim mingitur in uas urinarium, uocatur ab nonnullis affectio hæc hyderis. Diabeten nuncupant alii: ex antiquioribus quidam etiam, urinæ profluuium. Sunt qui paracenteſin uocent, quum perforatur uenter hydropicorum aquæ educēdæ gratia: ſed ſi oculorum congelatus humor eodem emittatur modo, eadem ſeruabitur appellatio. Id uerò ferramentum quo id præſtatur, rectè paracenterium dixeris.

Argenteo uomere araturos, cur Delphica pronūtiarit uates, ſciſtantibus Lacedæmoniis. Necnon oraculo eodem, quid ſit eulacha: item aulax, ogmos, ordinion. Caput IIII

PLiſtoanacta Pauſaniæ filium, eundemq; Lacedæmoniorū regem, quum ab inimicis uehementius premeretur præter alia, produnt auctores celeberrimi, etiam inſimulatum: quod cum Ariſtocle fratre promanti, hoc eſt Delphicæ uati perſuaſiſſet, ut Lacedæmoniorum Theoris (ſic autem uocant, qui ad petendam proficiſcuntur dictionem) illuc miſſis hæc reſponderet, Διὸς υἱοῦ ἡμιθέου τὸ σπέρμα ἐκ τῆς ἀλλοτρίας εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀναφέρειν· εἰ δὲ μὴ, ἀργυρέᾳ εὐλάχᾳ εὐλάξειν, ideſt Ioue ſati ſemidei prolem ex alieno ſolo in ſuum reducerent, alioqui argenteo araturos uomere. Scias profectò uel hinc non immeritò à Græcis Loxiæ cognomēto Apollinem celebrari, quòd obliqua, tortuoſa, uel numero Platonis obſcuriora forent illius reſponſa. Quid enim eſt, Argenteo araturos uomere? Nam Dorica lingua, qua utebantur Spartani, uomerem, eulacham dicunt: quamuis eo nomine intelligant alii dicellam, hoc eſt ligonem ſiue ſarculum, ἐκ τοῦ λαχαίνειν, ὅ ἐστι σκάπτειν, ideſt à fodiendi uſu. Aulaca uerò, ideſt αὔλακα, ſulcum dicunt, quem ogmon Theocritus etiam uocat, communis lingua (inquit interpres) ordinion. An illud coniectandum? Inutilem fore agrorum cultum? Sic enim fiat, ſi utatur quis argenteis inſtrumentis, inſita mollitie minus ſuffecturis terrarum proſciſſioni. An illud potius, ingētem futuram frugum inopiam, & in ſumma caritate pretio intolerabili conſtatura omnia, ut flagellata annona uideri poſſint, etiam argenteis in agricolatione inſtrumentis uſi: Hinc ſcitiſſimum, & perinde reconditum aucupamur adagium, ut ingruente magno famis diſcrimine, Araturos uomere argenteo terram homines, pronuntiemus.

Aratri partes. Mercaturæ laus. Echetlion. Zogros. Corone. Nympha. Embryon. Zeuxidia Iuno. Iunonis flores qui. Vrbibus aratrum circumducere quid ſit. Propertii locus explicatur. Sed & Seneca reſtituitur. Syluarū præfecturam conſulibus iniungi ſolitam. Prouinciæ maiores minoresq; quæ ſint. Virgilii locus enarratur. Item alter, cur turtur aeria. Barbarica ſylua quæ. Caput V

POſtea uerò quàm in uomeris & aratri mētionem fortè incidimus, pergamus porrò ſubnectere quæ ex magnis claſſiciſq; auctoribus cōperta nobis ſunt, quantum mediocris ingenii uires eruditioniſq; ſuppetunt, Græcorum copiam multiplicem uariamq; ac reconditam doctrinam in noſtra iura transfe-

rentes, & quodammodo ciuitate donantes aut Latio. Eſt enim hæc uelut traiectitia pecunia, & planè optimarum artium optima, honeſtiſſimaq; mercatura. Quid enim hac humanis in rebus conducibilius, quæ omnia ad uictum, ad cultum, ad præſidium, ad delicias deniq; uitæ pertinentia comportat, ut fiant quodammodo cunctorum cuncta communia? Idem propèmodum in noſtris lucubratiunculis fit (ſi tamen iſto nomine non uidemur applauſum captare) ſed tanto fortè uel præclarius, quanto animorum bona longè putantur excellentiora. Aratri partes igitur haſce inuenio: primum quidem echetlen, id uerò eſt rectum lignũ, quod inter arandum manu continet arator, totumq; aratrum permouet. Pars autem illa caua in echetle, ubi inſidet manus, uocatur chirolabes. Vbi uerò infigitur echetle, dicit̃ alya. Echetlion uerò eſt in nauigio locus, in quo piſces colligunt piſcatores. dici & uiuarium poteſt, quod zogros nuncupatur Græcis. Elyma nuncupatur, cui inhæreat iugum, ſicuti Pollux ſcribit. Heſiodi uerò interpres, Gyes (inquit) eſt, quod alio modo aratri gonation uocatur. Elyma eſt quod gyæ infigitur adaptaturq;, in quod uomerem immittunt, qui binnis dicitur, cuius ſummum appellatur nympba. Gyen ſunt, qui Latinè putent dentale nuncupari. Dentem putat dici Varro, quòd eo mordetur terra: ſupra eum regulam quæ ſtet, à ſtando, ſtiuam: & in ea tranſuerſam regulam, maniculam, quòd bubulci manu tenetur. Qui quaſi eſt temo inter boues, buram. A bubus, biſtobœus, qui & biſtoboe appellatur, lignũ eſt ad iugum uſq; protenſum inter bouem utrunq;, cuius apicem uocant coronem. Lorum autem latum, quo adnectitur iugo, echebœum uel meſobœum aut meſabœum dicitur. Hiſtoboeum quidam barbarè ſtauarion uocant, uelut hiſtouoarion. Eſtora, clauum interpretantur, quo temoni coaptatur iugum: meminit in Alexandro Plutarchus. Rhymos uerò eſt in curru temo, à ῥύω, traho. Nam ampron, unde apud Lycophronem ἀμπρεύειν uerbum, eſt funis inter bouem utrunq; ſiue equum, temonis uice protenſus. Cercis uerò lignea, radius eſt qui in iugi foramen immittitur. Is radius appellatur embryon, uel endryon. Zeuglæ ſunt, quæ à iugo propẽdentes binc inde boum colla amplexantur. Quædam ex iis nominantur ab Heſiodo in Ergis, uerſibus illis, quos & appoſui,

Δάφνης δ' ἢ πτελέης ἀκιώτατοι ἱστοβοῆες
δρυὸς ἔλυμα, πρίνου γύην, βόε δ' ἐνναετήρω.

Zeuxidiam Iunonem Argis cultam, prodit hiſtoria, quòd inde in Aegyptum commigrans Apis Argiuorum regi boues tranſmiſerit, tradita inſuper ſementis ratione. Quam iunctis bobus quum is impleſſet, Iunoni templum excitauit: ſpicasq; progerminantes ἄνθεα, dixit ἥρας, ideſt Iunonis flores. Non tempero mihi, quin uetuſtatis morem ſubſcribam, quo euertendis urbibus aratrũ inducebatur, ſicuti in condendis idem adhiberi conſueuerat: quare oppida, quæ prius circumducta erant aratro, ab orbe & uruo, urbes: & coloniæ Romanæ omnes in literis antiquis ſcribũtur urbes, quod item conditæ ut Roma. Significant id Senecæ uerba libro De clementia primo: Deinde, inquit, cædibus in exitia gentiũ ſerpere, & iniicere tectis ignem, aratrum uetuſtis urbibus inducere. Etiam ſi in uulgatis modò codicibus ſcriptum circũfertur corruptè a patrum, ſenſu nullo. Sententiam noſtram abundè confirmarit Horatius Carminũ primo:

Imprimeretq; muris hoſtile aratrum
Exercitus inſolens.

Et Acron interpres: Condendis, inquit, atq; euertendis urbibus hæc conſuetudo fuit, ut aratro fieret. Virgilius,

Interea Aeneas urbem deſignat aratro.

Item Cicero de euertenda, in Philippicis libro ſecundo: Vt uexillum uideres, & aratrum circumduceres. In eum porrò ſenſum accipio illud Propertianũ, etiam ſi doctiſſimi uiri amplius in eo ſub mandragora uidentur conſopiti:

Mœnia quum Graio Neptunia preſſit aratro
Victor Palladiæ ligneus artis equus.

Et Modeſtinus Digeſtis Quibus modis uſufructus amittatur: Si, inquit, uſufructus ciuitati legetur, & aratrũ in ea inducatur, ciuitas eſſe deſinit, ut paſſa eſt Carthago: ideoq; quaſi morte deſinit habere uſufructum. Quin & mos irroborarat uetus, quod prodit

Strabo

Strabo,exſecrationes in eos diras proferendi,qui euerſam urbem inſtaurare adorti forent. Quod in Ilio fecerit Agamemnon,& in Sidena Crœſus. Sæpe utique in poetis enarrandis ingerunt ſe,quæ ſi altius perpendas,intercutaneam requirũt eruditionem, etiam ſi noctuinos intendentibus oculos plerunq; uidentur extrita ac uulgaria,cuiuſmodi Virgilianum illud ex Bucolicis,

Si canimus ſyluas,ſyluæ ſint conſule dignæ.

Qua in parte ſciẽtiſſimus poeta morem reſpicit ueterem,quo conſulibus ſyluarum & collium iniungebatur cura,ne compingendis nauibus materia unquam deeſſet. Quæ ſanè prouincia,minor dicebatur,ut à maioribus diſtingueretur,quas conſulares dicebant. Proinde in Cæſare Tranquillus,ab optimatibus datam ſcribit operam,ut prouinciæ futuris conſulibus minimi negotii,id eſt ſyluæ colleſq; decernerentur. Apud Iureconſultos de prouinciis mentio minoribus eſt,in quîs ſyluarum ſtatuitur cura. Et Seruius grammaticus in Aeneidos primum,Aphricam dicit conſularem prouinciam,in qua non comperiantur cerui. Syluam barbaricam,intelligit conſemineam Columella libro duodecimo. Sed & illud perpenſione dignum,cur aeriam dixerit turturem Virgilius eo uerſiculo,

Nec gemere aeria ceſſabit turtur ab ulmo,

ex Seruii interpretamento:nam ſyllabæ menſus pentimemeri defenditur. Aeriam dici coniecto,quoniam(ut ſcribit Origenes Homilia ſecunda,ex Hieronymi tralatione) turtur ſemper in iugis montium & arborum uerticibus commoratur:unde(inquit) turturis appellatione,ſanctus intelligitur ſpiritus,ubi de magnis & occultioribus myſteriis agitur,quæ capere haud poſſunt multi.

Miſſilia Fortunæ quæ intelligi debeant,& quid miſſilia. Odorati imbres qui. Catachyſmata eſſe item miſſilia. Caput VI

Miſſilia Fortunæ,tralatione ſcita & pereleganti ac peruenuſta dici poſſe uideo nuncupatione una,quæ bona dicere conſueuimus externa,quum appellatione eiuſmodi intelligerent ueteribus munuſcula non modi unius, quæ in uulgus iactare quandoq; moris fuit:cuius rei uel Imperator ſecundo Inſtitutionum comminit. Vna eſt(inquit Seneca) ad tuta uadendi uia,externa deſpicere,& honeſto contentum eſſe. Nam qui aliquid uirtute melius putat,aut ullum præter illam bonum,ad hæc quæ à Fortuna ſparguntur,ſinum expandit. Hanc equidem imaginem animo prudentiſſimus quiſq; proponere debet,ludos à Fortuna fieri,& in hunc mortalium cœtum honores,diuitias,gratiam excutere. Alia quorum inter diripientium manus ſcinduntur. Diuiduntur alia,ſocietate infida : alia,magno eorum detrimento, in quos recidere prehenduntur. Hinc non eleganter minus miſſilia expectare dictitabimus, eum qui ex Fortuna pendet totus,eiuſq; uiſcatis inhiat beneficiis,quæ inſidias uerius arbitratur ſapientiſſimus quiſque. Miſſilium quoq; captum emi quandoq; ſolitũ,ſcribit Pomponius Digeſtis De contrahenda emptione. Porrò miſſilia,pro telis quæ in hoſtem emittantur,ſciunt omnes. Calendis deniq; Decembribus Domitianum legimus ſub noctem iuſſiſſe ſpargi omnis generis miſſilia in populum. Quam rem Martialis ſæpe notauit:& Papinius primo Syluarum,

Iam noctis propioribus ſub umbris
Diues ſparſio quos agit tumultus?

Seneca ſcribit libro Controuerſiarũ ſexto,Muſam rhetorem qui multum habuit ingenii,ſed cordis nihil,affectatè nimis ſparſiones hoc genus appellaſſe odoratos imbres. Fiebat enim & ſparſio liquoris odorati in ſpectaculis : ſicuti Naturalium ſecũdo idem meminit Seneca. Proinde Muſa itẽ tumidius putidiuſq; dixiſſe uidetur de ſiphonum ui excuſſis liquoribus,Cælo repluunt. Papinius tamen poetico excurſu ita canit,

Ducat nubila Iupiter per orbem,
Et latis pluuias minetur agris,
Dum noſtri Iouis hi ferantur imbres.

In hoc genere ſunt,quæ à Græcis uocantur καταχύσματα, de quibus apud Ariſtophanem quoq; legimus in Pluto,

φέρε νῦν ἰοῦσ' ἄσω, κομίζω καταχύσματα
ὥσπερ νεωνήτοισιν ὀφθαλμοῖς ἐγώ.

Moris quippe Athenienſium fuit, nouitiis ſeruis primum ingredietibus domum, prope focum profundere per illorum capita palmaceos fructus, collybos, ideſt nummos, legumina, caricas, nuces, id genus plura, quæ à conſeruis ſic effuſa rapiebantur, & à re dicebantur catachyſmata: quoniam catachyſis, profuſio eſt. Erat hoc illis εὐετηρίας σημεῖον, hoc eſt annuæ ubertatis indicium: quin & ſponſi caput perfundere ſic quoq; aſſueuerant: quorumcunque item, ominis boni captandi gratia. Inſtituti eius meminit Theopompus.

Clepſydræ cur tardius fluant hyeme, & naues item lentius commeent per flumina, ſed plus geſtitent oneris. Cur mare undabundum incaleſcat, reliquis aquis agitatu frigeſcentibus. Rhathagos. Rhathapygizo. Scanthariſſare. Caput VII

LEgebamus nuper ingenti ſtudio Plutarchi ſcientiſſimi libellum phyſiologicum. Indidem quum alia pleraq; præcerpſimus, quæ nobis in pluribus egregie, uelut conniuetibus, qui hominum mos eſt nimio plus frequens, ſuffragata ſunt. Tum illud quod & ſubnectam ſtatim, Clepſydras tardius multo hyemali tempore profluere, quàm æſtiuis horis. Eius rei phyſica deprehenditur ratio, quoniam ex ambeuntis & obſidentis ui frigoris grauior corpulentiorq; fiat aqua. Proinde obſeruatum id quoq; prudentioribus: in fluminibus nauigia ſydere eodem tardius commeare. quãquam & illud afferri ſolet, Fluuialem aerem ſemper quidem motui obſiſtere, ac eſſe grauem: ſed hyeme eo amplius, ex circumuallantis ui frigoris. Quæ res itineris celeritati officere, manifeſto deprehendit. Quod uerò craſſeſcens aqua tarditatem inferat, illud item mirum indicio fuerit, quod πλείονα γόμον φέρει τὰ ποτάμια πλοῖα τοῦ χειμῶνος, plus deuehant oneris hyeme nauigia per fluuium commeantia. denſior enim aqua obſiſtit, renititurq; amplius, quod in mari non fit. Illud nanq; denſari ac craſſeſcere, inſita prohibet caliditas, ob quam neq; item conкреſcit. Hinc percipimus, unde'nam ſit, quod in eadem naturæ parte mirabiliter fieri perſpicimus: etenim reliquarum natura aquarum eſt, ut commotione agitatuq; frigeſcant. Mare autem modo afficitur diuerſo, ſiquidem undabundum incaleſcit. In illis quippe ἐπεισόδιός ἐστι καὶ ἀλλοτρία ἡ θερμότης, ideſt aduentitia & peregrina habetur caliditas. Propterea illam motus externat perfacile, digeritq;. At eandem ingenitam domeſticamq; mari amplius excitant uenti, & alimẽta ſubiiciunt. Caloris inſiti argumentum eſt, ἡ διαύγεια, καὶ τὸ μὴ πήγνυσθαι, καίπερ οὖσαν γεώδη καὶ βαρεῖαν, ideſt pelluciditas, tum quòd non coit mare, quamuis terreſtre ac graue. Sciendum uerò obiter, ſonitum ex undarum motu conceptum. dum petris alliſæ refringuntur, nuncupari rhathagon. Rhathapygizo, eſt ſimo pede pygam percutere: qui erat luſus apud ueteres, ſicut ſcanthariſſare, uel ut enuntiant Græci, σκανθαρίζειν: eſt manus digito medio ſub maiorem dimiſſo, nares ferire.

Mari Dionyſium demergere, quid ſit. Cur uino immiſceatur maris aqua. Plinius illuſtratur. Thalatta pelagia quæ, & cur. Aparachyton uinum. Cur delphini circa Liberum patrem. Caput VIII

ORaculum uetus redditũ quandoq; accepimus, quod & piſcatoribus percelebre fuit, Eſſe Dionyſium demergendum in mare. Id ſignificabat, uino marinã aquam affundi oportere: facit enim ea res defecatius uinum & firmius ac incorruptius. Id qui abſunt à mari, conſequi putãtur gypſo, ſi exuſſerint prius. Probabatur aũt ex Zacyntho præcipue. Recenſetur item ad hoc ipſum ab Athenæo Dionyſii fuga ad mare, quoniã eo ſuauius fiat uinum. Marinæ autem aquæ ratio uideri poteſt ea, quòd frigiditatem illius exigat caliditas innata, quæ maximè uini reſtinguit uim, corrumpitq;. Niſi dicamus potius, terreſtrem marinæ aquæ uim ſtypticam ſubſtringere, quòd in uino aquoſum eſt, ac flatuoſum, adq; mutationem procliue. Sed & ſalis natura attenuans liquefaciensq; peregrinum, ac redundans, graueolentiam putrefactionemq; fieri prohibet. Inſuper craſſum ac terreſtre

id, quod

id,quod in uino eſt ponderoſum,præcipitat in ima,facitq; hypoſtathmem,hoc eſt ſedimentum & feces,quibus de cauſis relinquitur uinum defecatius puriusq;. Ex iis opinor,inferri lucem aliquam Naturali hiſtoriæ Plinii:dum uini,quod clariſſimum curæ nomen accepit(dicitur nanq; biæum)rationē explicans libro tertio & uiceſimo: Vuas (inquit) paulò ante maturitatē decerptas ſiccari ſole acri,ter die uerſatas per triduum, quarto exprimi, dein cadis ſole inueterari, ac largiorem marinam promiſceri mox aquam,à ſerui furto origine orta,ſic menſuram explentis,quod tralatum in album muſtum,leucochrū appelletur. In aliis gentibus ſimili modo factum tethalaſſomenon uocant, de maris nomine, quod thalaſſa eſt. Vnde & thalaſſiten dicunt, quum uaſa muſti deiiciuntur in mare,quo genere præcox fit,& uetuſtius. De iis plura Dioſcorides Syluæ medicinalis quinto. Et Columella ſcribit,ab illuſtri agricola patruo ſuo uina ex collibus ita condiri conſueſſe, ut maris aquam decoctam ad tertias pro ſale adiiceret, quod ſic tum maior fieret menſura,tum odoris melioris,uerum ingruere periculum,ne uideretur uinum,ſi male cocta ſit aqua. Eam uerò quàm longiſſimè à littore ſumendam præcipit : quòd hæc liquidior ſit,ac purior. Hoc uerò genus aquam dicunt eruditi ex Græcis θάλατταν πελαγίαν, ideſt maris aquam ex alto petitam:quando & Ariſtoteles piſcium aliquos eſſe dicit προσγείους, ideſt littorales,alios uerò πελαγίους, ideſt pelagicos. Et purpuras alio nomine dici pelagias ſcribit Plinius. Sunt qui opinentur pelagiam pronuntiari maris aquam ex diſcerniculo,quoniam thalatta non tam mare indicet quandoq;,quàm quoquo modo ſalſam aquam . Porrò uinum aparachyton uocant Græci,cui maris aqua haud fuerit permixta. Eſſe tamen uina,quę id minus patiantur, locupletiſſimus quoq; teſtis Horatius eſt,

Procedit fuſcus Hydaſpes
Cecuba uina ferens, Alcon Chium maris expers.

Illud Varronis proditum monumentis,ex iis quæ iam copioſius enarrauimus,diluceſcit(opinor)egregiè,inſtitutum fuiſſe ueteribus,ut circa Liberum patrem Delphini appingerentur,quanquam in ea re fabulis inuoluta proferri multa,non ferè latet.

Cur mare dulcibus aquis minus frigidum . Item cur pellucidius. An aqua ſit coloris expers. Colorum diſtinctio. De lepra nonnihil. Hypopſari equi, aut pſari. Cur albus color lunæ contribuatur. Et cur lanitio albo decepta fingatur à Virgilio. Caput IX

QVæritur uerò à principe peripatetico,quid'nam ſit rationis,quòd dulcibus aquis minus ſit mare frigidum. Et omnino τὰ ἁλυκὰ τῶν γλυκέων, id eſt ſalſi humores dulcibus. Protinus uerò id affertur argumētum,eſſe omnino ſpiſſius mare,ac corpulentius. Quæ uero eiuſmodi ſint,minus poſſe refrigerari:ſicuti amplius ualent incaleſcere,ſiquidem inſita denſitate melius calorem confouere. Sed & illa non inepta ratio eſt,mare utiq; eſſe pinguius. Nam neq; flammam æquè poteſt extinguere atque aquarum reliquæ. Omne porrò calidius quod pinguius. Præterea terræ plurimum in ſe continere,indeq; eſſe ſiccius. Quod autem ſiccius,idem calidius eſt. Craſſum terroſumq; in mari illud manifeſtum facit,quòd qui eiuſmodi aqua ſe lauerint,ocyus reſiccantur. Vbi enim humoris eſt modicum,ſiccitas induci celerius poteſt. Quòd ſi dicatur,eſſe terram ſummopere ſiccam,ut ſecundo De generatione & corruptione prodit Ariſtoteles. Eſſe item poſt aquam eximiè frigidam,ſicuti in libro De cælo & mundo comprobare uidetur Auicenna,etiam ſi Metaphyſicæ nono mutaſſe ſententiam eſt uiſus,reſponderi poteſt,intellexiſſe Philoſophum non quidem de ſiccitate naturali terræ,in qua terræ ratio eſt:ſed de aduentitia, quam iuniores uocant participatam,ut quæ à caliditate adnexa proueniat:caliditate, inquam,tum ex multiplici motu,qui in parte illa naturæ contingit,qui excalfacere poteſt,tum impreſſa à continente inflammato. Quæ amplius illic denſitatis ui cuſtodiri ualeat. Quod uerò & paulò antè pellucidum eſſe mare,aſtruebamus : ſcribit idem auctor Ariſtoteles, θάλατταν εἶναι διαφανεστέραν τοῦ ποτίμου, παχυτέραν οὖσαν. λεπτότερον γὰρ τὸ πότιμον τοῦ ἁλμυροῦ, ideſt mare perſpectius dilucidiusq; eſſe,quàm aqua potui idonea,etiam ſi craſſius ſit,dulcis enim ſalſa tenuior. Cæterum tenuitas cauſa non eſt,cur

mare

mare dilucidius ſit,ſed directi meatus,hoc eſt διαυγείαν τῶν πόρων, id faciunt,quos tum plurimos,tum ampliſſimos continet. Ergo illa potu idonea ſpiſſa ex tenuitate partium ſuarum eſt,ſalſa amplioribus interſtitiis inanit, hoc eſt μεγάλα ἔχει τὰ διάκενα. Vel quia purius ſynceriusq; mare eſt:terra enim nulla in eo permanat,harena ſuo pondere delapſa in imum ſubſidet. At humor dulcis mixtus cum terra eſt, quæ interueniens facit,ut citò perturbetur. Sciendum tamen,perflante Aquilone,mare perſpectius atque translucidius eſſe,quàm Auſtro. Nam mare,quando ſerenum eſt,colorem trahere ſibi aſſolet. Ineſt nanque pingue aliquid in ſucco ſalſo. Indicium eius rei eſt,quòd die tepidiore,oleoſum quiddam ſecerni uidemus. Ergo tranquillo tepidioriq; mari ſuccus iſte ſua leuitate per ſumma panditur,quod Aquilone minus fieri poteſt cauſa frigoris. Eſt autem aqua translucidior, quàm oleum. Id enim colore obducitur, aqua uerò expers coloris,uiſui obuia apertiorem ſui præſtat ſuſpectionem. Neq; uerò miretur quiſpiam dici aquam coloris expertem,quamuis ſententia Philoſophi in libro De ſenſu & ſenſili aſtruere uideatur,nullum omnino corpus eſſe coloris expers. Inſuper & color ſit uiſus obiectum proprium ex ſecundo De anima: Aquam porrò uideri,ne dubium quidem eſt,proinde colorata cenſeri. Eſt autem colorū ſpecies duplex:eſt enim color quidam uerus,qui dicitur extremitas quædam corporis opaci:qui utiq; κρᾶσιν ſequitur, ideſt temperaturam,ex elementorum prouenientem qualitatibus. Huiuſmodi uerò color ſolum reperitur in mixtis corporibus & terminatis. Habetur uerò color alter non uerus,qui utiq; id omne intelligitur,quod apprehendere ualeat uiſus. Propterea in ſecunda Animæ hiſtoria dixit Ariſtoteles,Colore uiſum moueri iuxta lucidi actum. In quem ſenſum accipimus illud quoq;,quum audimus, Nullum corpus eſſe coloris exſors. Parergon illud fuerit,in quod eruditionis cauſa excurrimus frequenter,Albedinem in corporibus præter naturam dici lepram, παρὰ τὸ λεπτύνεσθαι, quod in Nicandri Theriacis ſignat λευκαίνεσθαι, ideſt inalbari. Carmen poetæ eſt,

αὐτὰρ λεπτύνοντα ἀλινδήθραι ψαμάθοισι.

Equos hypopſaros in Celtiberia ſubalbos intelligūt. Pſaron Sudas nil amplius,quàm coloris eſſe genus prodit:niſi quod equum pſarum etiam celerem accipit, ἐκ τοῦ ψαίρειν. Album porrò colorem lunæ contribuunt, quoniam aquis dominetur is planeta, quarum natura eſt,uti concretione inalbeſcant. Et propterea Virgilium,ab Pane decepta lunam confinxiſſe muneribus candidioris lanitii. Aquarum probatio illa plauſibilis præcipuè eſt, quæ ſenſu contingit triplici,guſtu,uiſu,odoratu,quum nullus omnino ineſt ſapor,aut certè inſipidus,clara item ac luminoſa,& odore nullo,inquit primo Simplicis medicinæ Galenus.

An mare ſpeculi uice imaginem reddere queat. Virgilii uerſus expēditur. Eiuſdem loca duo reſtituuntur, ex Georgicis unus, ex Aeneidos ſexto alter. Caput X

EX iis uerò palàm fieri poteſt,quid ſibi uoluerit Seruius grammaticus ſuper eo Virgilii loco in Bucolicis,

Nec ſum adeo informis,nuper me in littore uidi,
Quum placidum uentis ſtaret mare.

Non reddit,inquit,nobis imaginem mare,quia non ſtat,atq; etiam ſi ſtet, reddere non poteſt. Cur enim non poteſt? An quia, ut ex Peripateticis probauimus ſcholis,in ſerenitate colorē ſibi trahit mare,& oleoſum ſupernatat pingue:indeq; reddi imago nequit? Quod in ſpeculo obnubilato perſpicere licet: & in aqua,ubi caro præpinguis fuerit percocta. Quod uero ait Poeta,

Quum placidum uentis ſtaret mare.

Tranquillum(inquit in Naturæ quæſtionibus Seneca) mare dicitur,quū leniter commouetur,nec in unam partem inclinatur. Quod & de aere iudicandum eſt, qui nunq; immobilis eſt,etiam ſi quietus ſit. Verum aliubi Seneca idem:Fons(inquit) cuiq; pellucidus,aut lene ſaxum imaginem reddit. Virgilius,

Nuper me in littore uidi.

Nam in Alcyone Lucianus, ἀκύμαντον δὲ καὶ γαλήνιον ἅπαν τὸ πέλαγος ὅμοιον ὡς εἰπεῖν κατόπτρῳ.

Marginal manuscript notes: Marinæ aquæ qualitas. — Mare pellucidius cur aquilone flante, quam austro. — Aqua an coloris expers. — Coloris expers nullum corpus. — Color visus obiectum. — Colorum species duplex. — Lepra quid. — Hypopsari equi. — Psaron. — Psari equi. — Lunam dominari aquis. — Aquarum probatio triplex. — Albus color lunæ attributus. — Luna cur lanitio albo decepta fingatur a Verg. — Verg. locus ex bucolic. explicatus. — Mare an imaginem reddere queat. — Mare tranquillum quando dicatur. — Aer nunquam immobilis.

κατόπτρῳ, Quietum(inquit)& tranquillum mare uniuerſum,ac ſimile(ut ita dicam)ſpeculo. Sed & alibi in Dialogis,quos uocat ἐναλίους, ideſt marinos, ἀπὸ πέτρας τινός, ὁπότε γαλήνη εἴη, ἐπικύψασα ἐς τὸ ὕδωρ ἰδὲ σεαυτὴν οὐδὲν ἄλλο, ἢ χροιὰν λευκὴν ἀκριβῶς,Ex petra (inquit) ſi quando ſit tranquillitas, in aquam procumbens inſpice te ipſam, nil aliud quàm albam omnino. In iis uerò tam diſceptantibus auctorum ſententiis habet, quod proferat,perſpicax & ingenioſus lector,ſi quę de Aquilonis ratione,deq; Auſtri paulò antè ſunt allata,rependat amplius. Et quoniam Virgilii locum excuſſimus,iuuemus eundem pro uirili,apud quem in Georgicis ita legendum uidetur eruditis,ubi pecudum adnumerantur remedia:

Et ſpumas miſcent argenti,uiuaq; ſulphura,
Ideasq; pices,& pingues unguine ceras.

Sic enim agnoſci à Seruio & Macrobio,non ut modò paſſim lectitamus,ac ſulphura uiua. Eſſe enim dactylicum carmen, quum in ſede poſtrema dactylum ſeruet. Sicut Aeneidos item ſexto,

Quin protinus omnia
Perlegerent oculis,ni iam præmiſſus Achates
Afforet.

Cur maris aqua hyeme ſit amara minus,& dulces item æſtate fiant deteriores. Caput XI

SCribit in Cauſarum naturalium libro,quem & ſuprà aduocauimus,omnium calculis doctiſſimus Plutarchus: Maris aquas hyemali ſydere minus ſentiri amaras guſtantibus. Commemoratum id & à Dionyſio hydragogo. Euentus autem omnibus conſpicui ſic fermè rationem pergit promere. Maris illam aſperitatem,omnino interſitæ dulcedinis habere quippiam,utpote numeroſis illuc deuolutis fluminibus. Cæterum,quod dulce eſt,cui genuina inſit leuitas,ac proinde fluitans ſupernatet,corripit eueſtigio,hauritq; ſolaris poteſtas,dum ęſtiuis horis latius uim propagat funditq;. Quod hyeme nequit,flacceſcente ſyderis ui,quod abſcedat longius. Proinde minus minusq; ſurrigi quippiam ex mari poteſt. Hinc conſequens illud eſt,ut dulcedine ſubſiſtente uniuerſa,quicquid amari uirulentiq; eſt,remittatur,ac dilutius factum dulceſcat quadãtenus. Quod eatenus uerum fatentur,ut & cognitum experimentis tradatur,etiam potui accommodas aquas æſtatis ardoribus labi in deterius. Quod latè graſſans ſolis potentia,ut optimũ,quodq; eſt,ita maximè decoquat inde,protollatq;.

Cur mari quieſcente,nauigia abſorbeantur quandoq;. De terræ cauitatibus. Naturam eſſe duplicem. Caput XII

COntingit uerò nonnunquã res maximè mira,nec niſi cunctanter promenda in literas. At quia maximis eſt ingeniis prodita,nullius prorſum Momi Theoninus nobis dens reformidandus. Contingit (inquam) nauigia quandoq;,dum curſum agunt,hebeſcente motu maris uniuerſo,repente abſorberi,totaq; ita perire,ut ne naufraugium quidem fluitans uiſatur uſquam. Id euenire putat Ariſtoteles,prærupta terræ cauernoſa,hianteq; inanitate,mari ſubiecta. Nam inſimul ſubſidẽtibus aquis,in mare nauigia introrumpere,ad internaq; ſpiritus ui pertrahi. Quumq; impulſu pari circumundiq; agitentur,ad ima ferri,neceſſe eſt. Quod apud Meſanam euenire conſueſſe,reciprocante freto,palàm eſt,uertiginum ratione. Neq; uerò abnuat aliquis,in ſubterraneis cauitates haberi,quamuis elementum hoc ſit ſummè graue,uti quarto Cæli comprobatur. Quod uerò eſt eiuſmodi, naturæ ſuæ nutu ad ima relabitur,conſtipaturq; undiq;. Et proinde cauitas omnis tolli uidetur. Cæterum eſſe naturam nouimus duplicem,particularem unam,uniuerſalem alteram. Et particularis quidem eſt,quæ unicuiq; attributa,ſemper conſeruationem intendit:nec in eo accidere permittit quicquam,quod perniciem paret. Quòd ſi perpendimus,nullam prorſus intra terram admittemus cõcauitatem. Sed eſt uniuerſalis quædam ratio,& ea quidem cæleſtis,quæ in hæc inferiora agit aſſiduè,caloris ſuperni uis utiq; manifeſta. Ea quippe humidi exhalatione poros meatusq; in materia efficit ter-

Terræ cauitas.

rena. Ex quibus & concaua multis partibus petnoſcuntur. Patet id & ardoribus æſtiuis, biante terra: ſiquidem calidum uentoſum eatenus terræ partes extendit, ut tumentes attollantur rumpanturq;. Sententia Ariſtotelis (opinor) notiſſima eſt, ex Meteororum primo: Quod, inquit, τοιαῦται φάραγγες καὶ διασπάσεις τῆς γῆς, δηλοῦσιν οἱ καταπινόμενοι τῶν ποταμῶν, ideſt eiuſmodi hiatus exiſtant, & terræ cauitates, indicio ſunt, quæ abſorbentur flumina. Id quum alibi ſæpe contingit, tum in Arcadia in primis.

Nauſeabundos cur faciat mare. Iuuenalis illuſtratur. Caput XIII

VErum ut interim ad ea quoq; quæ noſtri ſunt calculi, reſpectemus, iam hinc pergamus ambagioſa perpendere inuolucra, quæ à noſtrorum ſcientiſſimis inſerta lucubrationibus ſuis, ita illotis (ut aiunt) pedibus, ab iis qui eorum enarrationes ſuſcepere, tranſmittuntur: ut arbitrari uiderentur, eſſe ea excul cata neſcio quæ, & paulò accuratiore ecphraſi prorſus indigna. Quòd ſi aceti quippiã fuiſſet in pectore, ſecas omnino expendiſſent. Nos uerò qui publico emolumento iſta muſſitamus, & grammaticas ſæpe fætutinas, & prærancida allidimus interpretamenta, non differemus ea promere quæ ſciolæ triuialium turbæ nunquam ſuboluere. Mari nauigantes fieri nauſeabundos, propè norunt omnes. Gellius ſignificat. Sed & Iuuenalis illud quis non legit?

Iuuenalis locus illuſtrat.

Si iubeat coniunx, durum eſt, conſcendere nauem:
Tunc ſentina grauis, tunc ſummus uertitur aer:
Quæ mœchum ſequitur, ſtomacho ualet. Illa maritum
Conuomit, hæc inter nautas & prandet & errat.

Nónne putabit ingenioſiſſimus quiſque, fuiſſe iudicii excuſſi, & naris emunctæ, ſicuti ait ille, diligentius perpendiſſe, unde nam iſta obueniant, quæ ſcientiſſimus poeta, reconditæ doctrinæ ſeminarium quoddam, carminibus inſperſit, & paſſim iactari audimus? Sed ne diutius quem ſuſpenſum habeamus, noſtra uenditantes præter modum, ueluti planè hic fortunatior ſit Alabanda, aut Iouis accũbenti polliceamur cerebrum, hæc ſunt obſeruata nobis ex Plutarcho. Nauſeabundos eſſe maiorem in modum mari iter agentes, quàm qui fluminibus, etiã ſi γαλήνη fuerit, hoc eſt minimè undabundum elementum. Huius autem euentus manifeſtarii eam eſſe rationem, quòd ex ſenſibus ναυτίαν κινεῖν, ideſt nauſeam concitare in primis odoratus poteſt. Ex animorum autem affectionibus id ipſum efficit præcipuè timor: ſiquidem ita affectos tremere atq; inhorreſcere ſpectamus, atq; item aluum ire inſigniter, dum amplius imaginẽ meticuloſi cuiuſpiam cõcipiunt impendentis. Id uerò obuenire ui interanea petentis caloris, auctor prodit Ariſtoteles, eius quippe poteſtate aluũ fundi & ueſicam, ac reddi faciles. Nam & anethum & abſinthium & quæcũq; urinam mouent, eadem calida eſſe, manifeſtum eſt. Cæterum nil horum euenit per flumen commeãtibus. Odorandi quippe uis aquæ potui idoneæ, dulciſq; eſt perfamiliaris. Rurſum & nauigatio eſt citra periculum omne. In mari diuerſa contingunt. Odorem quippe inſuetum grauiter ſentimus, dcq; futuro amplius ſoliciti ſumus, præſenti haud ſatis fidentes trãquillitati. Proinde æſtuans animus, ac fluctuans corpus, ſimul concitat ac replet perturbatione. Propterea primo Canonis Auicenna, Mari (inquit) commeantibus plerunq; accidit uertigo & corporis deuolutio inſimul, ſed & uomitus, faſtidiente ſtomacho: mox tamen reſident omnia. Horum autem ratio euentuum, inquit interpres, profluit ferè ex uehementi humorum agitatione ac ſpirituum ob frequentem nauigationis motum. Nam & Sententiarum quarto Hippocrates, nauigationem eſſe argumento ſcribit, commotione acrius perturbari corpora: cæterum eiuſmodi uomitum haudquaquam retundendum ſubſtringendum' ue, medicæ ſcientiæ decretum eſt, quoniam aduerſus ægritudines multas præmunitio ſit. Quin Auicenna idem tertia primi, Lepræ, hydropiſi, apoplexiæ, ſtomachi frigiditati, necnon inflationibus eiuſdem, uomitus ratione, excellenter adiumẽto eſſe nauigationem ſanxit.

Mare cur nauſeabundos faciat.
Timoris effectus.
Vrinam mouentia calida.
Mari commeantibus accidentia.
Nauigatio quibus morbis ſalutifera.

Cur theologiam & phyſicen ſpreuerit Ptolemæus. Maris regionem, eſſe aquarum locum proprium, non maris. Mare, quid uocent Hebræi. Quid mare Tiberiadis. Aquarum diſtinctiones, & in quo genere conſtituendum mate. Dii

re. Diipetes quid ſit. Nymphæ, cur Iouis filiæ. Caducæ aquæ, quæ intelligantur. Caducum. Viceſima, quid. Viceſimariū aurum. Chryſorrhoas fons. Aquarum item miranda natura. Anigrides nymphæ. Caput XIIII

ESſe in rerum natura pleraq; ita occluſa prorſum, & in eiuſdem abdita maieſtate, ut nulla ingeniorū ſolertia, aut indaginis cura perueſtigari potuerint ſatis, à phyſiologis proditum eminentiſſimis, euidens eſt, ſed & medici adiecere calculum. Quo nomine mathematicorum principem Ptolemæum legimus, theologiam & phyſicen contemptui duxiſſe: quòd illam præſigni rerum excellentia, humana imbecillitas deprehēdere uel conſequi haud queat. Hæc uerò ob inconſtantem perpetuoq; fluentem materiam capi teneriq; minimè poſſit. Nos tamen neſcio quo genio, multa ſæpicule indidem prælibamus, quod læta ſe nimis rerum ubertas, ac uelut maza (ut dicitur) alba in uiretis illis uarietate oſtentet inenarrabili: quibus hiſce noſtris ſtudiis multum adiici ornamenti floridioris, ut enarrationū neceſſitatem prætercam, nemo (arbitror) tam exoculatus, qui non uideat. Proinde quomodocunq; recaſura ſit res, propoſitum tenebimus. Et quæ de maris ratione comperta nobis, ingerere pergemus. Qua in parte, multa præterire neceſſe eſt. Sicuti quod Plutarchi monumentis relatum ſcio, Pythagoricos ſanxiſſe, θάλατταν τοῦ Κρόνου δάκρυον, ideſt mare eſſe Saturni lachrymam. Necnon primo Controuerſiarum à Seneca poſitum: Sacrum quidem terris natura circumfudit Oceanum. Qui iam ſyderum collegerunt metas, & annuas hyemis æſtatiſq; uices ad certam legem redegerunt. Quibus nulla pars ignota mundi eſt, de Oceano tamen dubitant, utrum'ne terras uelut uinculum circumfluat, an in ſuum colligatus orbem, & in hos quibus nauigatur ſinus, quaſi ſpiramenta quædam magnitudinis exæſtuet: ignem poſt ſe, cuius augmentum ipſe ſit, habeat, an ſpiritum. Taceo & declamantium ſententiam plauſibilem: Ita rerum natura eſt, poſt omnia Oceanus, poſt Oceanum nihil. In id amplius intendiſſe animum iuuat, quod phyſicis placet, Ariſtotelíq; in primis: Quem tenet mare locum, non eſſe maris, ſed ſimpliciter aquæ. Sic enim Meteororum ſecundo legimus, ὃν γὰρ ὁρῶμεν κατέχουσαν τόπον τὴν θάλατταν, οὗτος οὐκ ἔστι θαλάττης, ἀλλὰ μᾶλλον ὕδατος. Et antè dixerat, abſonum uideri, & à ratione abiunctum, ſi non ſit aquarū locus proprius, ſicuti elementorum reliquorum. Inde fluuios omnes ad mare, tanquam ad ſuum delabi locum. Fluxus ſiquidem in magis cauum cadit, quod ſuum eſt aquę. At mare magis cauum totius terræ petit locum. Ex linguæ ſuæ proprietate, aquarum cōgregationem quamlibet, dicunt Hebræi mare. Vnde in ſanctis literis, mare legimus Tiberiadis. Pauſanias Eliacorum primo, λίμνην uocat Τιβεριάδα. Quam pertranſeat Iordanis, & mox paludem influat alteram, quam item θάλασσαν nuncupant νεκράν, ideſt mortuum mare. Opinionum uarietatem, quid omnino cenſendum ſit eſſe mare, quas exſequitur copioſe Plutarchus in libro De iis quæ philoſophis placent, tranſeo ſciens. Id modò recenſuerim, quod non prætermittit Albertus, fuiſſe qui ita aſtruerent: Terrā uniuerſam quandoq; fuiſſe opertam aquis ſoliſq; graſſantem uim, præſertim in meridie: inde uapores eduxiſſe, qui in aerem ignemq; attenuarentur, atq; ita humectam naturam deminuiſſe: at in Septentrione loci frigiditate non defeciſſe maria. Proinde quum in homogeneis idem ſit de toto ac de parte iudicium, colligunt, fore quandoq; ut totum inareſcat mare, & elementa tria modò fiant. Quod & Democritum ridiculè nimis adcrediſſe, ſubnotauit Ariſtoteles. Ad cuius doctrinam exuberantiorē, ut in reliquis naturæ perpenſionibus, ita & parte hac examinatiſſimam reſpectemus ſubinde: Aquarum (inquit Meteororū ſecundo, & ſignificat etiam Seneca) quæ circa terram & in terra ſunt, aliæ quidem ſunt ῥυταὶ, hoc eſt fluitantes: στάσιμαι uerò aliæ, quas dicere ſtagnantes poſſumus. Et fluitantes quidem omnes, πηγαῖαι ſunt, ac è fontibus aliquibus fluendi habent initium, uti fluuiatiles & manu inſtitutæ. Homerus quidem uniuerſim fluuios dicit διιπετεῖς, ideſt ab Ioue fluentes, quoniam imbribus augeſcant: unde alicubi,

καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει. Quo argumento Iouis filias dicunt Nymphas,

νύμφαι κρηναῖαι κοῦραι Διός. Et alibi,

νύμφαι ὀρεστιάδες κοῦραι Διός. Nam & montana nutriunt imbres quoq;.

PP 2 Zenodotus

Ptolemæus cur spreta physice, et theologia.

Mare saturni lachryma.

Oceanus quomodo terram circundet.

Oceanus post omnia, post oceanum nihil, quomodo dictum.

Maris locus, aquæ proprius.

Fluuios omnes in mare ferri.

Mare, quæuis aquarum congregatio hebræis.

Tiberiadis mare. quid.

Mare mortuum.

De mari aliquando prorsus arido futuro, Democriti opinio.

Aquarum distinctiones.

Fluuij cur διιπετεῖς homero.

Nymphæ cur Iouis filiæ dicantur.

Zenodotus διιπετῆ interpretatur διαυγῆ, ideſt perſpicuum. Sunt qui dici Nilum διιπετῆ, ob incertos opinentur fontes, ceu è cælo profluat plane. Apud Strabonem libro primo expoſitum inuenies, cur dicantur fluuii διιπετεῖς, ſed ita ut interpres doctis auribus & mordaci lotis aceto, parum ſatisfaciat. Stagnantium autem aquarum quędam ſunt fontanæ, quædam ſunt ſyllogimææ, hoc eſt collectitiæ. Fontanæ ſtagnantes partim hominum comparantur induſtria, ut φρεατιαῖαι, ideſt puteales, ciſterninæq́: partim naturales omnino ſunt, quæ exiguos habẽtes fontis & locorum cauitates profluere, dilabiq́ non queunt. Collectitiarum autem aquarum aliæ ſunt pluuiæ, aliæ ex fluminum curſu excipiuntur. Et uberes quidem ac perennes ſufficientes aquas, paludes uocantur: ſin autem minores, dicuntur ſtagna: ſi perexiguæ, uolutabra. Quum hæc ita habeantur, qui aiunt χειρόκμητον, ideſt manu productum mare, toto (ut dicitur) aberrant cœlo. Quamobrem quum ſuapte conſtet natura, aut fluitans erit, aut ſtagnans. At fluitans non eſt. Quo enim modo hunc fecerit fluxum? Nam qui Hyrcanum mare & Caſpium colluſtrarunt, nullo ipſa in loco copulari, inuicemq́ inter ſe iungi, animaduerterunt. Aliis tamen unum ſtatuentibus mare, quod Stephanus indicat, & ſcribit Ptolemæus, ac Strabo meminit. Quin ut in Hexaemero Baſilius ſcribit, ſunt qui hæc inter ſe peruia foraminibus tradant, omniaq́ ad mare maximum confluere. At uidetur alicubi mare diffluere. Videtur utique, ſed in terrarum anguſtiis. Vbicunq́ enim ex lato pelago in anguſtum mare cogitur, quum ſit ambiens terra ipſum pelagus æditior altiorq́, ob id fluere ac refluere in aliam atque in aliam uidetur partem, quo ad eius hinc atque illinc libretur aqua. Fluit quoq́ mare ab eminentioribus ad magis cauernoſa & dehiſcentia loca, ob multitudinem fluminum in ſublimiores partes eius influentium. Vtcunq́ autem fluat mare, in ſeſe fluit ac reciprocatur, non in aliud ſe recipit, uelut in ipſum fluuii. Qua ratione, aquam maris inter ſtagnantes eſſe, colligitur: at non eſt fluida. Quæ autem ſtagnans eſt, ea aut fontana, aut collectitia eſt. At ſi fontana, erit etiam fluida. Fontana ſiquidem aqua ſuapte natura ſtagnans, non inuenitur. Reliquum uerò eſt, ut ſit collectitia. Atqui collectitia non eſt ex fluminibus in ipſum confluentibus, etiã ſi multa ſunt & maxima. Quare ex fontibus potius, quàm ex fluuiis, duxerit principium. Sed ita deniq́ deflua foret. Proinde ſapientum pleriq́ eius naturæ partis æternitatem commẽti ſunt, & ſine principio eſſe mare aſtruxerunt. Obiter uerò capiti huic adglutinari poteſt id quoq́: caducas dici aquas, ex caſtellis aut fiſtularum emanationibus effluentes, quas à principibus impetraſſe, quanquam ægrè, quoſdam legimus. Caducum Iureconſultis ex lege Papia Poppęa, de auctore ſic nuncupata, legatum dicitur ſub conditione relictum, qua deficiente, ad teſtatorem recidat ſuperſtitem, uel ad ſubſtitutum, eo iam humanis perfuncto. Vnde in Iuſtiniani Codice titulus extat De caducis tollendis: & Cicero De oratore libro tertio, in quam homines quaſi caducam & uacuam inuolauerunt. Illud item legimus: eadem cautum lege, ſi liberi necdum forent ſuſcepti, quod alteri legaſſet alter, portione decuma ad fiſcum recideret, quæ caduca nuncupabatur. Fuit obiter hæreditatũ quoq́ uiceſima, quam inſtituit Auguſtus princeps: nam Antoninum philoſophum ſcribit Iulius Capitolinus, leges addidiſſe de hæreditatum uiceſima: unde aurum dici uiceſimarium T. Liuio, putant eruditiores. Inter legis Papiæ capita id fuit quoq́, quo ſanciebatur, Si extraneus quis hæres inſtitueretur, prius quàm hæreditatẽ cerneret, portionem fiſco uiceſimam neceſſariò conferret. Cæterum, filii ac propinquiores, legi haud ſubiiciebantur, Neruæ, ac Traiani ſanctionibus. Eam omnino ſuſtulit Gratianus: quod Auſonius quoq́ ſignificat: meminit auctor grauis Dion. Sed inſtitutum repeto. Fuit apud Trœzenios fons, quem uocant χρυσοῤῥόας, cuius perennes aquas præcipuè ſunt admirati in nouem annorum ſiccitate, quibus pluit nunquam, areſcentibus cæteris omnibus. Apud Mothonem in Peloponneſo putealis uiſebatur aqua pici intermixta, cyzicino maximè unguento aſſimilis. Apud Thermopylas, ubi χύτρους dicunt γυναικείους, aquam ſe uidiſſe miram, Pauſanias ſcribit. Xantham præterea, nec à ſanguine magnopere differentem fuiſſe in Hebræorum ciuitate apud Ioppen, ubi cruorem interfectæ belluæ lauiſſet Perſeus. Sed apud Aſtyra ex aduerſum Lesbi nigra ſcaturit aqua. Anigri aquã in Peloponneſo fœtere extra modum, conſtat.

conſtat. Tantæ abſurditatis cauſam arbitratur Pauſanias, terræ ac uaporum uirulentiam. Cuiuſmodi & ſuper Ioniam ſint aquæ. Ad Chironē alii referunt: aut centaurum alium Polenora, ab Hercule uulneratum, qui uulnus ibi ablucrit, felle hydræ luridum. In Samica regione, ab Anigro haud diſſita uiſitur ſpelunca, quam Anigridum uocant nympharum. In ea ſi quis alpho laborans, aut leuca, nymphas apprecetur, ſacrificiis etiam promiſſis, abſtergatq́ pollutas corporis partes, ac fluuium enatet, mox euadere incolumem & ὑγιῆ.

Ionia aqua.

Anigridum nympharum ſpelunca.

Mare, cur ſalſum, & cur'nam calidiore tractu ſcintillare uiſatur. Caput XV

SAlis autem amaroris'ue incoqui ſaporem, ab eo quod ſtat, & omnino ſub ſole euaporat: ex ſtante ſiquidem, quod tenuius eſt, exhaurit ſol: quod uerò craſſius, relinquit: quod tāquam aquæ ſit ſuperfluitas, ſalſum eſt ac amarum. Nam ſicuti in animantium corporibus potabili humore ingreſſo ad nutriendum, amara & ſalſa redditur, quæ in ueſicam corriuarit ſuperfluitas. Quod cognata animalibus caliditas, potabile trahat, quod in pulpas & reliquam corporis ſubſtantiam, ut eius natura eſt, uertat. Id ipſum & in aqua contingere, coniiciendum eſt. Nam quum ſit tota pariter dulcis, quod eius potabile eſt, per euaporationes à calore ſolari ſecernitur. Reliquum, utpote ſuperfluitas uniuerſi, ſalſum eſt & amarum. Hanc opinionem etiam comprobaſſe Plinius uidetur: & ſecundo Metaphyſicæ Ariſtoteles item expoſuit. Sed coargui poteſt, quoniam quantum inde reſecatur euaporationibus, tantum ſuffici, manifeſtum eſt, fluminum acceſſu. Proinde colligi poſſet, debere in ſtatu eodem maris naturam permanere. At quidam (inquit Ariſtoteles) dixere, τὴν θάλατταν ἐκ κατακαιομένης γενέσθαι γῆς, hoc eſt, mare ſalſedinem contraxiſſe, quia terra ſuper qua reſidet, aut in ambitu eſt, à ſole ſit aduſta. Sed hoc quidem, inquit, abſurdum eſt. Quod uerò ex terreſtri aduſto id contingat, uerum utique eſt. Nam quum duo ſint uaporum genera, alterum frigidum & humectum, reliquum frigidum & ſiccum: ex iis uapor unus è maris attollitur ſuperficie: alter ex imo ſurrigitur ſolis ac ſtellarum ui. Quoniam uerò aqueus uapor ſubtilior eſt, ideo in aerem eo eleuato, remanet terreus uapor craſſior per mare diſſipatus. Aquæ uerò frigiditate illum circumuadente, propellitur ad eum ipſum caliditas: quæ expulſa, illius partes urit, atque ita ſalis incoquitur ſapor. Sal enim eſt terræ combuſtæ ſpecies, & ideo liqueſcit frigido & humido, cogitur uerò calido & ſicco: quod Meteororum quarto probat Albertus. Si autem excedit menſuræ modum adurens calor, tunc uapor ille ſal non efficitur, ſed ueluti cinis: quo facto, ingeneratur aquis amariſſimus ſapor. Nam aduſtæ res, à quibus ſecretū fuerit humidum totum, ut cinis, & eiuſmodi alia, amarorem concipiunt euidentiſſimum. Sudor & urina hoc ita eſſe ſignificant, quæ aliud non ſunt, q̃ ciborum ſuperfluitates ſalſæ, quoniam in eas agit urens calor, qui ſi fuerit excellens, etiam fiunt amaræ. Quoniam uerò terreſtre ex aquæ commixtione propter illius perſpicuitatem ad albedinem tendit: eſtq́ in eo urens calor, inde fit noctu præcipuè, ut fluctuans mare ſcintillare ſubinde uideatur, præſertim excellēter ſalſum, calidiore tractu.

Salsedo unde urinæ et maris.

Vaporum genera duo.

Sal quid.

Quæ amarorem concipiant.

Sudoris et urinæ salsedo unde.

Mare cur scintillare tractu calidiore uisatur.

Cur pluuiis quibuſdam incoquatur ſalis ſapor. An uera ſit Plinii ſententia, æquorū ſuperficiem eſſe dulciorem. Aquarum dulcium ratio. Cur ſtet mare. Aquarum colores. Halipedon quid ſit, & cur dicatur. Halipartum. De maride menſura, & marila. Martha. Pelagus maris quid ſit in ſanctis literis. Caput XVI

EX iis porrò quæ diximus, manifeſtum fit, cur pluuiarum aliquæ guſtum ſalis concipiant. Illis enim permiſcetur uapor calidus & ſiccus, dum attollitur humectus & frigens. Immoq́ calidum expulſum à frigido ſiccum exurit in nube, quæ cauſa ſalis ingenerat pluuiis ſaporem. Eiuſmodi uerò eſſe Ariſtoteles ait, νότια ὕδατα παχύτερα καὶ τὰ πρῶτα τῶν μετοπωρινῶν, hoc eſt Auſtrales aquas craſſiores & autumnalium primas. Auſter enim & magnitudine & ſpiritu æſtuoſiſſimus eſt uentus, flatq́ à locis ſiccis & calidis. Cæterum, prius quàm à ſalſedine digrediamur, excutiamus (quæſo) Plinii ſententiam, qui ubi ait, Tenue dulceq́ ui ignea erigi, linqui uerò quod craſſius aſperiuſq́ eſt, clauſulam infert eiuſmodi: ideo ſummā æquorum

Pluuiarum aliquæ cur salsæ.

Australes pluuiæ cur salsæ.

Austri æstus et flatus unde.

Plinii sententia excutitur: æquorum superficiem esse dulciorem.

rum aquam, dulciorem profunda. Sed hoc eſſe perſpicuè falſum Ariſtotelicis demonſtratur argumentis: quibus eſſe omnino contrà colligitur, Superius uidelicet mare ſalſius eſſe ac calidius, quàm inferius. Immo & in puteis quoq; potu idoneis pars ſuperna ſalſior eſt, quàm ima. Quanquam (ut uerum fateamur) eſſe contrà debuit, grauius enim quod ſalſum eſt. Quæ res fortè Plinium mouit. At quia ſol & aer partem humorum leuiſſimam aſſiduè detrahunt, dulciſſimum autem quod leuiſſimum eſt, potiſſimumq; de propioribus locis hauriunt, & maris igitur & aquarum dulcium ſumma exercet ſolis uis. Itaque ſalſius id eſſe, neceſſe eſt, quod his reſiduum eſt, unde humor dulcis exactus eſt, quàm unde uel nihil uel minus abiit: proinde calidior quoq; pars eadẽ ſuperior eſt: ſalſum enim, quàm dulce, calidius eſt. Illud tamen non inficiatur Ariſtoteles idem, Maris partem terrę proximam, eſſe dulciorem, uel quia frequentius moueatur: ſalſus enim humor quum mouetur, dulcior redditur, uel quia in profundo ſalſior aqua eſt, minus autem alta, quæ proxime terram eſt. Quamobrem quæ ſtatim à terra præcipiti altitudine deſcendit, ſalſa eſt. Nec dulcedinis tantundem reddere poteſt. Cuius rei cauſa eſt; quòd ſalſa ſuo pondere in imum deferaт potius. Profluentes aquas idem Philoſophus ideo dulceſcere opinatur, quia per terram percolentur ſubinde, quicquid grauius eſt, aſſiduè ſubſidente. Non profluere uerò ſalſiores aquas grauitatis ratione, etenim ſtabile eſſe quod graue. Calidas tamen etiam ſi ſalſas profluere, quoniam in iis, ſalſuginis pondus ingenita calori leuitas exſuperet. Adiiciamus illud ſuperpondii uice: pictores conſueſſe non ineptè admodum flumina expingere pallore quodam inſignia, mare cæruleum, lacus uerò candidos: hiſce nanq; aquis hi planè inſunt colores. Halipedon eſſe regionem dicunt, quam olim operuerit mare, nunc uerò aridam, uelut ἁλὸς πεδίον. Alii eo nomine maritimum accipiunt locum. Poteſt eo uerbo item intelligi ſpatium, in quo circumagi exercerìq; poſſunt equi, à uerbo ἀλινδεῖσθαι, ſed tunc ſtatilem reſpuit prima. Apud Xenophontem Rerum Græcarum libro ſecundo legimus, Pauſaniam eſſe caſtrametatum in loco quem Halipedon uocant, ad Piręea. Halipartum ſale conſperſam terram, hominũ inuida prauitate interpretatur Ammonius: unde & corpore affectos ac difficilè ſanabiles, halipartos etiã uocat conſuetudo. Illud obiter adnotarim: in Græcis auctoribus, dictionem quæ eſt maris, nil ad præſens facere negotium. Nam eo uerbo menſura intelligitur, ſex capiens cotylas, ſiue heminas ſex. Eſtq; generis maſculini. Marila uerò languidus ignis dicitur: item puluis ac carbonum tenuiſſima. Vnde illud, Faber fumo oppletus, & marila. Marrha uerò Sarmatarum lingua ſignum indicat bellicum. Addamus & illud leuiculum: pelagus poni pro maris medio, unde legimus in ſanctis literis ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης, ſuffragatur etymon: nam pelagus dicitur uelut telagus, quoniam ſit τῆλε τῆς γῆς, ideſt ab terra longe.

Mare superius inferiore salsius.
Aquarum dulcium ratio.
Salsum dulci calidius.
Mare terris propius cur dulcius.
Mare cur stet.
Aquas calidas, etsi salsas profluere cur.
Aquarum colores.
Halipedon quid, et cur
Halipartum quid.
Haliparti.
Maridis mensura, quæ.
Marila quid.
Marrha.
Pelagus maris quid sit in sanctis literis.
Pelagus unde.

Mare eſſe animantibus ſimile, deq; eiuſdem purgamine. Item de ſolis bobus, & copria littore. Caput XVII

QVoniam uerò maris naturam indagine ſcrupuloſa perquirimus, illud neutiq; tranſmittendum uidetur, eſſe mare animantibus perſimile. Siquidem ut illæ reciprocatione perpeti, nunc uitalem efflant ſpiritum, nunc reuocant: ſic & mare uiciſſitudine perpetua in ſe & ex ſe recurrẽti agitatione quadam, & præcipuè mira modò profertur, modò refertur, reſilitq;. Id uerò perſtanti in littore, contemplantiq; palàm facit fluctuantis aquæ cõmotio. Pariter enim pedes diluit ſeſe porrigens unda, renudatq; uelut refugiens, aſſilitq; mox, irrequieto motu appetendo ſemper quæ relinquat, rurſumq; relinquẽdo quæ appetat. Hinc illa indeficiens alienorum eiectatio, algæ in littus profuſæ argumento. Fit quidem hoc perflantibus uentis utiq; amplius. Cæterum & in malacia & abterraneis flatibus, qui ab Ariſtotele dicũtur apogæi. Nihilo enim minus in terram defertur fluctus, quamuis in diuerſum reflante uento, uelut proprio quodam maris motu cum eo pariter agitato. Quamobrem quum cadauera & naufraga deniq; omnia fluctuum propulſu, repurgãtis ſe maris quadam imagine, ad terras protrudantur. Taurominitanum littus Copriam dici legimus, ideſt fimum, quãdo quæ in Charibdin fuerint præcipitata, illuc deniq; reuomunτ. Inde quoq; eſt Plinianum illud, Omnia plenilunio maria purgari; quædam & ſtato tempore: circa

Mare animantibus similе.
Apogæi flatus.
Copria cur dictum taurominitanum litus.
Mare plenilunio purgari.

Meſſanam

Meſanam & Mylas fimo ſimilia expui in littus purgamēta. Vnde fabula, Solis boues illic ſtabulari. Meminit & loci & boum Apollonii interpres libro quarto: Mylæ, inquit, Siciliæ Cheroneſus, in qua ſolis boues paſcebantur. Sed & rem quoq; cum fabula recenſuit in Naturalium quæſtionum libris Seneca. Dignum forſan quæſtione arbitrabuntur nonnulli paulò literatiores, quid ſibi hæ Solis boues uelint. Eas uerò poeta nobilis Odyſſeæ primo uidetur nouiſſe. Verum ſcire conuenit, quandoq; prioribus recepti fuiſſe moris, Soli animalia dicare: quod apud claſſicos obſeruatū auctores eſt. Nam & Apolloniæ, quæ in ſinu Ionico eſt, ſacras Soli oues fuiſſe, Græci ſcribunt, quæ interdiu ſecundum fluuium paſcerentur. Noctu uerò ſtabulantes in antro quodam, ab urbe non procul cuſtodirent delecti uiri, diuitiis & genere inter populares ſplendidiſſimi, ſingulis annis ſinguli. Quod ex oraculo quodam Apolloniatæ oues eas permagni facerent. Proinde Eueno (ut fertur) uaticino uigilias edormiente, contrucidatis ouium pleriſque, lupis graſſantibus, publico Apolloniatum decreto, quum ſe is minus tueri quiuiſſet, eſt exoculatus.

De Amphitrite & Phorco. Grææ quæ ſint. Quid ampotis in mari: item ampron: item de maris coloribus, ac epithetis uariis, œnopo in primis & Myrtoo. Vinum modò nigrum fuiſſe ueteribus. Dium mare, cur. Pectora in mari, quid. Caput XVIII

QVod ſi leuioris item operæ quippiam adglutinandum deniq; eſt, ſcribit Oppiani interpres, dici Amphitriten Neptuni quidem uxorem, ſed pro mari frequenter accipi, ratione etymologica etiamnum ſuffragante, ἐκ τοῦ ἀμφοτέρωθεν τρίτην τάξιν ἔχειν, ideſt quod utrinq; tertium obtineat ordinis gradum. Superne ſiquidem æther eſt, aer, aqua: rurſum in imo herebus, terra, mox item aqua. Idem ferè & allegoriarum Heſiodi auctor prodit. Sed adnectit, ſimpliciter eſſe Amphitriten, aquarum hypoſtaſin. Ex Græcis item illud eſt, Extremum maris ambitum, Phorci nomine intelligendum: propterea ponti & terræ dici filium, qui Cetonis congreſſu genuerit Grææas, à partu ſtatim canas, quia breuibus incidens unda ſpumas concipiat, rectè uetularum nomenclatura ſignificatas. Eſt enim Græcis uetula, γραῖα. Quanquam quod in lactis ſummo colligitur, eodem cenſetur nomine, quin & ſuperficiaria iuſculi concretio ſic dicitur. Spuma item, leguminum ſuperna, dum percoquuntur, petens grammaticis ita nuncupatur. Sed & ſeneſcentium in arbore ficorum folliculos, grææas nuncupant Athenienſes: glumas noſtri, uti teſtis eſt Varro. Illud grauius: ubi profluit mare inundatq;, dici à Græcis πλημμύραν, ideſt exundationem. At ubi ſubſederit reciprocando, fieri, quam uocant ampotin, ideſt ἄμπωτιν, ſiue reciprocationē, ut eſt apud Plutarchum. Sed nonnulli etiam gurgitem transferunt. Ambroſius Græce loqui maluit Hexaemeri quarto: Ampotis quoq;, inquit, quæ in Oceano eſſe perhibetur, quia quum reliquis diebus ordinem ſuum ſeruare dicatur, lunari exortu euidens mutationis ſuæ fertur indicium dare, ut mare ipſum Occidentale, in quo ſpectatur ampotis, ſolito amplius accedat & recedat, ac maiore feratur æſtu, tanquam lunæ quibuſdam aſpirationibus retrorſum trahatur: & iterū iiſdem impulſum ac retractum in menſuram propriam refundatur. Ampron uerò, ut Lycophronis interpres ſcribit, funiculus eſt quo trahunt boues: aut iugalium ceruici incumbens lignum: unde ἀμπρεύειν, apportare uel aduehere indicat. Propriè tamen, iter curru facere eſt: ut expoſuit Sudas. Sed & ἀμπρεύειν, inquit, eſt niſu laborātia iumenta obire. Poſtremò illud non prætereundum, multis quidem epithetis mare apud poetas inſigniri, quæ tamen non ubique congruant, ſed partibus plurimum. Glaucum ergo quum dici audis mare, concipe, quod profunditatis habeat parum, præterq; ſubiectam harenam albidi coloris, ſic enim ſubſplendicat glaucus color. Vbi cani appoſitum adiicitur, inaudienda eſt littoribus alliſa portio. Nuncupatur quandoq; μέλαν, ideſt nigrum, quòd intentius eiuſmodi conuiſitur. Nam purpureum, cyaneum, œnopon melaniæ, ideſt nigredinis cenſentur ſpecies. Quum ergo cuiuſpiam horum adiectio fit, ſcire licet, quod partis eſt, uniuerſo attribui. Quod uerò οἴνοπα diximus, aduertendum, id de uini colore produci: quoniam ueteribus nigrum modò id erat, quando album aut cirrhum uel anthoſmiam necdum excogitarant

gitarant deliciæ, ſicuti auctor probat Euſtathius. Myrtoum quidem mare, à Myrtilo auriga Mercurii filio, certatim Latini Græciq́ nuncupatum tradidere, quem præcipitarit Pelops. At inquit Pauſanias, non ſit ſimile ueri, quòd exiguã maris partem is enauigauit, ab Alphæi exitu ad Eleorum nauale: proinde (inquit) aſtruendum, dici à Myrtus nomine, ut uidetur, inſignis mulieris: quæ Eubœorum opinio eſt. Pertingit uerò Myrtoum mare ab Eubœa ad Aegei maris inſulam Helenam, quæ eſſe deſerta dicitur. Dium mare, ab Homero magnum dici, interpretãtur grammatici. Nam & Aratus in Prognoſticis, δίους σταλαγμοὺς magnas dicit guttas. Tumuli porrò in mari ex colluuie harenæ ſubuectæ, pectora uocantur à nautis, Polybio auctore.

Vrſi manus, cur partibus cæteris ſuauior. De uerbo ἀρκτεύειν. Enarratur Iulius Pollux. Puellas dici conſueſſe quandoque arctos, ideſt urſas. Arctos unde, & Cynoſura, & Helice. Caput XIX

VRſi manus eſſe inter eſitandum prædulces, inſigniq́ ſuauitate, traditum eſt. Sic autem anteriores eius animantis pedes nuncupant, quòd eorum ſit functio duplex utiq́, incedendi, καὶ τοῦ ἀντιλαμβάνειν, ideſt & apprehendendi. Eius rei rationem quęrebamus anxiè: ſed nec ita diu exſudandum fuit, præſtò ſiquidem curioſius & ſolicitius indaganti fuit Plutarchus, in libello nimis utiq́ confragoſo detruncatoq́: ſed quicquid eſt, non omnino inutili: in quo rerum, euentuumq́ naturalium cauſas perquirit, & philoſophico perpendit examine. Inibi igitur ratio eius, quod eſt propoſitum, hæc fermè redditur: Quod percoquentia corporis alimentum carnem præſtent, quacunq́ alia ſuauiorem longe. Concoquit autem præcipuè, omne quod difflat, ideſt τὸ διαπνέον. Id uerò eſt quod mouetur, quodq́ exercetur: ſicuti urſus partem hanc agitat plurimum, tum inceſſus ratione, tum apprehenſionis. Cæterum, in hac urſorum mentione ſuccurrit, quantum ingenii ſuppetunt uires, & multiiuga lectio fomenta ſuggerit, explicandus Pollucis nodus implicatior aliquanto: ita enim Onomaſtici quinto libro ſcriptum legimus, ἀρκτεύεσθαι δὲ τὰς παρθένους ἔλεγεν ὁ δῆμος ὁ ἀττικός. quod eſt, ἀρκτεύεσθαι uirgines dicebat Atheniensis populus. Id uerbum ſignat, Dianæ prius quàm tempus appetat nuptiarum, uirgines conſecrari initiariue. Quod Lyſias ſcribit in Oratione pro Phrynichi filia, ſi tamen ex eius illa prodiit officina: Decreto nanq́ ſancitum Athenienſium erat, ne qua uiro puella traderet, εἰ μὴ ἀρκτεύσειεν τῇ θεῷ, ideſt niſi ſacra obiiſſet Dianæ. Quod menſe Ianuario fieri conſueſſe, indicat Libanius in Oratione quam de Dianæ laudibus dixit. Induebãtur autem ueſte, quam crocotam nominant, nec decimo ætatis anno grandiores, nec quinto inferiores. Iis autem placari credebatur Diana, quæ cauſa eiuſmodi indignationem concepiſſe uidebatur. Ferunt quandoq́ urſam feram in Attica ita cicurem factam, ut homines nihil auerſaretur omnino, ſed compaſceretur, multaq́ licentia huc illuc, nemine impedimẽtum inferente, peruagaretur. Contigit, puellam quandam laſciuiuſculè cum bellua colludere: quæ iritata, puellam facto impetu proſcidit. At fratres rem intuiti, ac cõmoti acrius, urſam iaculis impetitam necarunt. Ex qua cauſa, peſtilens morbus latius per regionem graſſari cœpit. Conſultis oraculis, reſpondit deus, mali non defuturũ finem, ſi uirginum nonnullas compellerent τῇ πλ[illegible] ἄρκτου ἀρκτεύειν, ideſt urſæ peremptæ honori Dianæ dicari. Nam & puellæ ſic uocabantur arcti, ideſt urſæ. Quod perſpicuè docuit Euripides in fabula Hypſipyle: & in Lemniis Ariſtophanes, ac Lyſiſtrate. Arctos cæleſtes ſcribit Theon appellari, αὐτὰς ἄκρας καὶ κεφαλὰς τοῦ κόσμου, quia ſummæ ſint, ac cæli uelut capita. Peculiarius autem Cynoſuram dici, ex caudæ imagine, quoniam κυνὸς οὐρὰν ἔχει, quod eſt, canis caudam habet. Helicen uerò, διὰ τὸ ἑλίσσεσθαι καὶ ἑλικοειδῆ πως τὴν οὐρὰν ἔχειν, quia inuoluta ſit cauda: uel per exochen quandam, quòd à cęlo trahatur: ueluti leo, ex eadem excellentia θὴρ nuncupatur, ideſt fera.

Aetnæus uenator, quí nam prouerbio intelligendus. De florida Aetneæ regionis natura. Ouidius explicatur. De Proſerpina quædã, & Aetna. Theogamia feſta. Theophania, & Antheſphoria. Leucippus Ceres, cur: item Brimo. Corollarum è floribus inuentio. Item de rore. De Narciſſo nonnihil. Caput XX

AEtnæum uenatorem, ſcito admodum & docto prouerbio uſurpari poſſe, animaduerto, pro eo cuius ſit caſſa inutiliſq; uenatio, quiq; ſicut inanis progreditur, ita etiamnum regreditur. Sed unde hoc? An quia illis regionibus ſyluæ fuerint negatæ? an quòd feræ ibi uiſantur nunquam? immo uerò eſſe ibi utrunq;, & affatim quoq;, fatendum eſt. Dictat id & loci natura & feliciſſimum cælum, nec ſuperciliorũ montiumq; indiga regio. Atqui ſubeſſe cauſam oportet. Subeſt profectò, ut docuit Plutarchus: ſed non alia, quàm qua coniectamus δυσίβολον τὴν τοῦ ἔαρος ὥραν, ideſt uernum tempus indagini eſſe ineptius. Nam, uti prodit Empedocles, ferarum cemmata, hoc eſt luſtra, naribus captantes canes, τὰς ἀπῤῥοίας ἀναλαμβάνουσιν, id eſt aeris defluxus excipiunt, quos in ſylua oberrantes reliquiſſe feras contingit: cæterum eos interextinguunt paulò minus, ac odore miſcello confuſaneos reddunt ſtirpium pleræq;, latius odore profuſo. necnon coronamentorum ibi haud exigua uis odorinſecos fallit, odore ferarum indidem dilutiore, ac tantum non euanido. Euenit autem hoc anno perpetuo in Sicula, quam prænotauimus, regione: adeo ut rari prorſum uenaturi loca obeant eiuſmodi. Auctor ſexto Bibliotheces Diodorus quoq;, apud Aetnam odorum fragrantia ſagaces canes odoratu carere, naturam ſenſus florum odore ſuperante. Floridæ uerò regionis eius naturæ teſtimonium ſuggerit & poetica fabella, quæ legendis ibi floribus intentam Proſerpinam rapturo Plutoni uelut anſam, occaſione captata, præbuiſſe cecinit. Argumento ſuffragatur Auſonius illis uerſibus, quos & ſubiiciendos cenſuimus:

Qualis floricoma quondam populator in Aetna
Virgineas inter choreas Theoida raptam
Suſtulit emerſus Stygiis fornacibus Orcus.

Quo nomine aſyli quoq; uice cultam inuenio regionem illam, conſenſu tacito, nefas putantibus incolis, animal ullum omnino oblædi inibi, aut uiolari. Quin argumento eodem Proſerpinæ feſta dixere Theogamia & Antheſphoria, quæ aliàs Pherephattia Græcis dicuntur, Plutarcho auctore in Luculli uita: in quibus furua immolari bos conſueſſet apud Cyzicum. Theophania uerò Delphica uidetur celebritas, Herodoto hiſtoria prima, in Crœſi rebus. Scribunt Græcorum nonnulli, Proſerpinam Narciſſum dum colligeret, à Plutone raptam, quod eo plurimum oblectaretur. Putant alii Eumenidibus ſacrum Narciſſum, uel quòd circa monumẽta naſcatur frequens, uel quia horrorem incutiant deæ, ac τὸ ναρκᾶν, ideſt torpeſcendi cauſa cenſeantur. Tractus eius naturam nouiſſe item uidetur Ouidius Faſtorum quarto:

Tot fuerant illic, quot habet natura, colores,
  Pictaq; diſſimili flore nitebat humus.

Hæc eo appoſui gratius, quia per poeticam ἔκβασιν dici iſta, opinati pleriq;, quos dixeris quandoq; ad agnatos & gentiles uideri deducendos, intercutaneæ doctrinæ nil latere ſuſpicati, facile in utranq; aurem ſibi dormire permittunt, qui niſi mandragoram prægustarint, poterunt inde forſan peruigilatè excitari. Adde, quòd campos eos eſſe perpetuò floridos, ſcribũt Solinus & Cicero: & quod ad rem magnopere facit, in Admirabilium ratione tradit Ariſtoteles, ſi tamen ex Philoſophi officina eſt liber is, tantam ſuccreſcere inibi florum copiam, ut inde canum ſagacitas inſigniter oblædatur. Nec illinc amoueri, niſi adhibita ui, queant. Nec me fallit quod ad Proſerpinã attinet, Orpheum Pauſaniamq; in Attica rem geſtam ſcribere, qua Cephiſus amnis Eleuſin præterit: in cuius etiam ripis legentem flores Orithyiam Chœrilus à Borea raptam canit. Priorem de Proſerpina ſententiã comprobat in Verrem M. Tullius, necnon Ariſtoteles, Diodorus, Solinus. Cabarnum uerò principem omnium Cereri Proſerpinæ raptum indicauiſſe, Stephanus ſcribit. Poſtea uerò quàm ſit à matre inuẽta, iunctis eurrui albis equis ad Iouem ſubuectam, canunt poetæ: unde & Leucippum eam nũcupat Pindarus. Dicitur & Brimo quandoq;, ſeu Obrimo, quòd quum uim ei uideretur illaturus Mercurius, immugiit altius, unde factum, ut is manũ abſtineret. Coli uerò hanc apud Cyzicum præcipuè, in Lucullo Plutarchus ſcribit, unde prorepſit poeticũ illud, Raptam Cyzicos oſtreoſa diuam.

Legunt tamen alii, Cocytos. Traditur illud quoq; in Brutios prope Vibonem, florum cauſa, Proſerpinam è Sicilia diuertiſſe: quibus adeo ſcateat locus is, ut proditum Straboni ſit, compertum ibi primum corollas è floribus contexere. Aetnam autem eſſe Siculæ regionis montem, non eſt qui neſciat. Eum ita nuncupatum, auctor eſt Theocriti interpres, ab Aetna cæli & terræ, ut inquit Alcinus. At in libro De Sicilia Simonides Aetnam iudicaſſe ſcribit, inter Vulcanum Cereremq; de regione diſceptantes. Demetrius uerò Caletianus Briarei unius è Cyclopibus filios fuiſſe tradit, Sicanum & Aetnam, unde nomen monti: quanquã eſt eadem nomenclatura ciuitatis item nomen, Stephano tradente. Sed ad uenatores redeo. Quærit Plutarchus, διὰ τί περὶ τὰς πανσελήνους ἥκιστα ταῖς ἰχνοσκοπίαις ἐντυγχάνουσι; ideſt cur circa plenilunia feranım aſſequi ueſtigia non ferè queant. Et infert, uideri poſſe rationẽ eiuſmodi quæ iam præpoſita eſt: nam (inquit) plenilunium droſobolum eſt, & iactat rorem. Qua ex cauſa lyricus Alcman, roſidam humectationem, Iouis & lunæ filiam cecinit, quum inquit,

Διὸς θυγάτηρ ἔρσα τρέφει καὶ σελάνας δίας.

Ros uerò debilis eſt, & imber tenuis. Sed & lunæ imbecillis eſt calor: quamobrem è terra ut ſol, educit, nec agit tamen in ſublime, quum uires deſint longius abducendi, inde rurſum delabitur. Porrò & in frigoribus difficilis eſt uenatio, quoniã uenatorem oportet, non ueſtigia modò quærere, ſed etiam olfactum moueri. Hic uerò mouetur, molliter diffuſis à caliditate odoribus. Frigoris autem circumfuſio, quam uocant Græci περίψυξιν, odores contrahit, καὶ οὐκ ἐᾷ ῥεῖν, nec ſinit effluere, ſenſumq; mouere. Ex quo unguentum & uinum per frigus olent minus: nam concretus aer, ſiſtit in ſeſe odores, nec reddi permittit.

Fumum, umbram, nubes capi pro re momenti nullius. Nebulæ, pro pane. Eſcharites. Eſcharulæ mulieres. Capnoſphrantes. Capniſtæ carnes. Fumarium. Qui dicãtur Selli. Anopæa auis. Fumum uenditare. Sellæ familiares. Narciſſi fabella. Vmbram ſuam metuere, quid. De paſpale, & achne. Item atheres quid. Atherina, & abydena, abydocome, mation, matiolichus, attaragus, epſethia, athara, ecla, pſothion, pſathyrion, ſtachyalogi. Harenarius teſtis. Pylaica, quæ dicantur. Plutarchi locus explicatur. Myodochus. XXI

IN Græcorum commẽtariis inter cætera doctrinæ grauioris id quoq; relatum obſeruauimus, non recõditum quidem, nec ab intimis Sibyllæ adytis erutum, non aſpernabile tamen, nec lectione prorſus indignum: Fumum, umbram, nubes, de rebus dici, quę prorſum momenti ſunt nullius, nec titiuillitio faciendæ, ut ille ait. Teſtimoniũ in Autolyco perhibet Eupolis, καπνοὺς ἀποφαίνει καὶ σκιάς, ideſt fumos oſtentat & umbras. Quin comico riſu philoſophos coarguens Ariſtophanes, qui attoniti cæleſtia contemplarentur, nubes fuiſſe illis uice numinis obiicit,

καὶ ξυγγίγνεσθαι
ταῖς νεφέλαισιν εἰς λόγους, ταῖς ἡμετέραισι δαίμοσιν.

ideſt, & congredi conſueſſe cum nubibus, quæ deæ ſint nobis. Sed & hinc factum conſectamus, uti panificium quoddam de tenuitatis ratione, ac candoris nebulas etiã plebeia dicant uoce: quibus perſimilis erat ueteribus eſcharites, de craticula dictus, apponi ſolitus ſub cœnæ finem paſſo litus ad uinolentiam uſq;. Eſcharulas hinc & mulieres appellat Plautus, de panificii ratione. Eſcharitem ab Athenæo non præteritum obſeruauimus. Inuenio Theagenem quendam fuiſſe cognominatum καπνόν, ideſt fumum: ſicuti Eupolis quoq; ſignificat. ἐν Δήμοις, quòd multa pollicerectur quidem, ſed nil admodum præſtaret. Erat inſuper hic ψευδόπλουτος, hoc eſt ementitus diues, & iactator uaniſſimus, qui quum eſſet ſummè pauper, nihilominus uolebat magni momenti negotiator, hoc eſt μεγαλέμπορος uideri, ut Græci dicunt. Cuiuſmodi fuit Aeſchines quidam Selli filius, ex quo id genus homines, quod relatu dignum eſt, Sellos uocant. Et inde uerbũ σελλίζειν, hoc eſt Selliſſare, quod ἀλαζονεύεσθαι ſignat, ideſt iactare oſtentareq;. Sellas familiares appellat Varro inſtrumenta oneri uentris excipiendo accommoda, familiæ præſertim. Capnoſphrantes, ideſt fumi olfactator, uelut per parœmiam

ſignat

ſignat auarum hominem præparcumq́. καπνίζειν, ideſt capniſſare, dicitur conuiuii gratia ignem ſuccēdere,& camino uti luculento: unde apud Athenæum carnes leguntur capniſtæ, ideſt τὰ κρέα καπνιστά. Fumarium lego apud eruditiores, pro loco in quo ligna feſtinato reſiccentur: ſicuti & ſuffumationem, qua nimia fiunt una medicata. Apud Paulum Iureconſultum legimus, Iniuriam intelligi, ſi quis fumo corrupto aliquem perfuderit. Scribit Homericus interpres quidam, anopæam dici auem Homero euolantem, ἀνὰ τὴν ὀπὴν, ideſt per foramen. Quippe habuiſſe ueteres in domibus tecti medio apertionem, quam capnodochen nuncuparent. Homerus,

ὄρνις δ' ὣς ἀνόπαια διέπτατο.

Fumum uenditare Lampridio in Alexandro Cæſare, eſt gratiam hominum captare multa pollicendo, quæ apud principes obeas, quum re omnino præſtes nihil. Vulgaris præconis ſalibus, fumo punitur, fumos qui uēditabat, quum id genus quendam iuſſiſſet imperator fumo præfocari. Vmbram uerò pro re caſſa nihiliq́ ſæpius accipi, non eſt (puto) qui neſciat. Sed in hac mentione obſeruanda magnopere, quæ in Grę̨corum reperias monumentis, Narciſſum (inquiunt) traditū ſabulis eſt, in aquis imaginem con ... atum propriam, eius irretitum amore mox amplexandi ſtudio deſiluiſſe, atque eo ... d ... umptum. At id eſſe falſum, perſpicuè liquet. Illud uerò certius & grauius, ... ole ... in terreni corporis fluxu umbram inſpectaſſe propriam, ideſt corpoream ... animæ ueræ idolum eſt poſtremum. Eam quum is perinde ac ueram primamq́, amplexari arctius feſtinaſſet, quod eſt, quum uitæ corporeæ inhæſiſſet totus, ... eriit præfocatus: quoniam uitam ueram, ideſt animalem, per inſcitiam amiſiſſet. Vnde irrepſit adagium Græcis, δεδιὼς τὴν ἑαυτοῦ σκιάν, ideſt ſuam ipſius metuens umbram. Id ſignificat, poſtremis rerum perinde ac primis, ſtudium nō magnopere impendendum: quoniam animæ perniciem concinnant, ideſt ueræ cognitioni, & quæ congruit in primis, tenebras perfectioni intendunt. Porrò de umbræ item ratione prolatum id in Curculione à Plauto eſt,

Quid ego nunc faciam? quid refert, me feciſſe regibus
Vt mihi obedirent, ſi hodie hic me umbraticus deriſerit?

Adumbrata lætitia quænam intelligenda, docet apertius Seneca: Quòd (inquit) duces magni faciunt, rebus afflictis, ut hilaritatem de induſtria ſimulent, & aduerſas res adumbrata lætitia abſcondant. In Athenæi libellis, quanquam confragoſis & mutilis, paraſitus quidam panes mucore ſordentes præduratosq́, menſæ illatos facetiſſimè ἄρτων σκιάς, ideſt panum eſſe umbras dixit. Attaragos item pro re uiliſſima minimaq́ Græcis dicitur: ſicuti apud noſtros ecta, unde ſit ectafacio uerbum. Attaragum, panis micam interpretantur, quæ pſothion item dicatur, aut pſathyrion. Sed & in pane ſciſſuram ignis ui factam dicunt attaragum. At ſuperiorem in pane cruſtam eo nomine accipit Pollux: ſicut imam, epſethiam. Myodochum ſenem legimus, qui ſit nulli rei. Dioſcorides eo uerbo murium accipit retrimēta, quæ muſcerdas uocant. Illud obiter quodammodo ſubſcripſero: corpore minutulos perbreuesq́ dici ortygas, ideſt coturnices. Paſpalen quoq́, pro rerum minutie capi à Græcis: unde ſomni, paſpalen nec uidere quidem, eſt apud Ariſtophanem. Quanquam nec ignoro eſſe, qui eo nomine magnetem accipiendum lapidem putent. Paſpalen, Hippocrates pro milio accipit, quod ab aliis cenchros uocatur, aut etiam cenchrys. Sed & ad eundem ſenſum deflectas achnem, ſignat ea uox minuties ab excuſſis prouolantes ſpicis. Meminit Homerus,

ὡς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει.

ideſt, ſicut achnas profert uentus. Sed & pro maris aſpergine achnen reperias, unde ἁλὸς ἄχνη, ideſt maris achne. Achnen, Sophocles pro rore accipit,

θάλλει δ' οὐρανίας ὑπ' ἄχνας ὁ καλλίβοτρυς
νάρκισσος.

Et rectè utiq́, quòd non continuæ deferantur guttæ, uerum diſparatæ. Vnde achnes profluxit nomē, quaſi aechne dicatur, ideſt diuulſa abiunctaq́. Quin ἄχνη πυρός, ideſt achne ignis, pro fumo. Et achne ſomni apud Hippocratem. Illud quoq́ ex Græcis corriuatum fontibus haud tranſiliēdum, quod ἀθερίζειν dicunt, ubi ſe quippiam non pili facere innuunt. Ratio eſt, quoniam ex ſpicis quæ ſunt

degeneres

degeneres,uocari ab eis atheres uidentur:ſicuti apud Aelianum in libro De prouidentia,lectum commeminimus.Eos colligunt ſpicilegium facientes,qui uocãtur ſtachyalogi. In Athenæi monumentis piſciculus uilior de uerbi huius flexu dicitur atherina. Athera uerò & pinnula nũcupantur,Ariſtotele calculum adiiciente,quam ſub uentre thynnides gerunt.Nec illud ignorandum:Abydena item dici futilia,ac nullo prorſum digna pretio:nam ut molles carpuntur Abydeni. Meminit parœmiæ Pauſanias. Sed ab eiſdem quoq; Abydocomas inuenio ſycophantas dici,uelut in eo κωδῶντες, ideſt efferentes ſe. Mation etiam minutum dicunt:unde matiolichus,qui parum comedit, aut qui in minimis aſtutum ſe præſtat.Quanquã & matiolichus dici ualet,qui ex menſuris lucrum uenatur.Nam eſt menſuræ genus mation,& λάχω, lambo.Hincq; forſan Euſebio cuidam apud Ammianum Marcellinum,Matiocobæ factum cognomentum eſt.Pylæſtatos uocant Græci Circẽſes homines,hoc eſt uiles neſcio quos,ac planè de triuio,à quibus nec boni quippiam proferatur,nec ſani:quoniam eiuſmodi haud pauci Thermopylas peterent,quæ & Pylæ dicebantur,quòd anguſta conualle à Theſſalia in Phocidem tranſmiſſio fieret.Nam & Pylea uocabatur,ubi conſidebãt Amphictyones:ſed & congreſſum ipſum ſic reperio nũcupatum. Ex iis enarratur Plutarchi locus in Pyrrhi uita,negligenter inſciteq; præteritus ab interprete, ταῦτα μὲν δὴ πυλαϊκῆς ὀχλαγωγίας, hæc (inquit) pylaicæ ſunt turbæ,Pylas confluentis.Et in Artoxerxis uita ſcribit idem,Cteſiam in libros conieciſſe παντοδαπῶν πυλαίαν, abſurdarũ fabularum. Harenarium teſtem,Iureconſulti ſordidum ac uilem intelligere uidentur,cui ſine tormentis credendum non ſit. Mentio fit & in Canonicis decretis, cumq; qui in harena depugnarit,intelligunt.

Super Aphricano Scipione paucula. Qui dicantur uelut umbræ uagari. Plutarchi interpres refellitur. Capur XXII

DE Scipione Aphricano iuniore memorantur pleraque ſcitu digna,immo uerò eiuſmodi, ut nec ſatis mirari queas,ſiue fortunam perpẽdas uiri,ſiue mores ac naturæ lumina, rerumq; geſtarum gloriam ad acrius reuoces examen.Nunc ut cætera ad cenſuræ grauius non prouocem ſupercilium, illud gratiſſimo animo hiſce libellis inſpergimus. Scipionem hunc annis quatuor & quinquaginta,quibus ferè in humanis egiſſe narratur, μηδὲν πρίασθαι, μηδὲν ἀποδόσθαι, μηδὲν οἰκοδομῆσαι, ideſt nil emiſſe,nil uendidiſſe,nil ædificaſſe. Libras autem argenti treis & triginta duntaxat in magna ſubſtantia,& auri duas reliquiſſe:quũ tamen in eius poteſtate uicta fuiſſet Carthago,ab unoq; imperatorũ omnium milites locupletatos,ueteribus teſtatũ memoriis ſit. Polybium porrò,quod ipſum inter illius ducis miranda non ineptè repoſuerim,perfamiliarem habuit ac intimum,cuius imbutus præceptis ἐσπούδαζε μὴ πρότερον ἐξ ἀγορᾶς ἀπελθεῖν ἢ ποιήσασθαί τινα συνήθη, καὶ φίλον ἁμωσγέπως τῶν ἐντυγχανόντων, ideſt ſtudebat,non prius à foro reuelli,quàm unum aliquem ex iis,quibus quum fortè cõgrederetur, beneuolum ſibi atq; amicum quauis ratione foret uenatus.Quumq; iuuenis etiamnum ageret,eam tum fortitudinis,tum prudentiæ de ſe opinionem cõcitauit,ut ſenior Cato interrogatus de iis qui apud Carthaginem ſtipendia facerent,inter quos erat Scipio quoq;,militum(ut Appianus inquit) tribunus, οἶος πέπνυται diceret ταὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν, ideſt ſolus ſapit,cæteri umbræ feruntur,Scipionem innuens. Eſt autem ex Homero carmen de Tireſia Odyſſeæ κ concinnatum.Quem locum à Plutarcho citra auctoris nomen repetitũ,interpres alioqui non inſcitus,aſſequi non potuit,niſi fortè ſum leberide cæcior:ſic enim ſenſus elucescit peracutus,&(quod conuenit maximè)à Catonianis ſalibus & ſapientia non diſſentaneus:quando Romanorum alii,qui ſtipendia facerent in Aphrica,nihil(ut Plautinis utar iocis) aceti haberent in pectore,nihil omnino priſcam illam urbis Romæ generoſam animi altitudinem redolerent,eſſentq; planè hominum ſimulacra,& quidem impolita infabricataq; & meræ nugæ,utq; Homerico utamur uerbo, σκιαὶ, ideſt umbræ.Quando ratione animæ neglecta,quam eſſe uerum hominem, Plato & ſenſit & docuit,corpori ſeſe manciparant,quod imaginem eſſe & umbram,ex Plotini ſentẽtia remotiore,alibi docuiſſe me,opinor,& proximè Narciſſi tropologicus cõmonuit ſenſus

ſus. Quod uerò de Scipione dixit Cato, id ipſum & de Chryſippo pronuntiatū quandoq; comperimus, cuius eſt illud elogium quoq;, Ni fuiſſet Chryſippus, porticus non eſſet. Homeri locum de Tireſia aduocat libro ſextodecimo Strabo: uerum interpres ſic demum iure Latii donat,

Chryſippi laus.

Cui dederat uita functo Proſerpina mentem,
Vt ſaperet, pariterq; homines leuis umbra iuuaret.

Sententiam noſtram confirmat Lucius item Florus Epitomes quadrageſimonono: Quam uirtutem eius (inquit) Cato, uir promptioris mulio ad uituperandum linguæ, in ſenatu ſic proſequutus eſt, ut diceret, reliquos qui in Aphrica militarent, umbris militare, Scipionem uigore.

Multos uagari uelut umbras. Duas eſſe conuerſationis uias. Vitæ genera tria. Aquarum nomine mortales intelligi. Quæ uictoria nobiliſſima. Scipionis dictum: De Adriano imperatore, ac poeta Floro. Adriani in eminentiſſimum quenq; inuidia. Dionyſii Sophiſtæ dictum. Perſarum cadauera non computreſcere, ut noſtra.

Error.

Caput XXIII

CAeterum & inter mortales reliquos, nec in Romano ſolum exercitu, numeroſæ uagantur umbræ, pauci ſapiunt. Id Saluator ille præpotens facilè commonſtrat in Euangelio, ubi duas conuerſationis perdocet uias: Quàm (inquit) ſpatioſa eſt uia, quæ ducit ad mortē, multiq; ſunt ea commeantes. Et rurſum: Quàm arcta uia & anguſta eſt, quæ ducit ad uitam, paucíq; ſunt qui inueniant eam. Vide (inquit Hieronymus) quanta inter has uias ſeparatio ſit, quantumq; diſcrimen: illa ad mortem, hæc tendit ad uitam: illa celebratur & teritur à multis, hæc uix inuenitur à paucis: illa enim uitiis per conſuetudinem quaſi decliuior ac mollior & ueluti quibuſdam amœna floribus uoluptatum facilè ad ſe rapit commeantium multitudinem, hæc uerò inſueto calle uirtutum triſtior atque horridior ab his tãtum eligitur, quibus non tam delectatio itineris cordi eſt, quàm manſionis utilitas. Aſperam enim nobis & inſuauem uirtutum uiam nimia effecit uitiorum conſuetudo: quæ ſi in partem alteram transferatur, inuenies ſicut ſcriptura dicit, Semitam iuſtitiæ leuem. Porrò quum tria ſint uiuendi genera, ciuile, contemplatiuum, religioſum: in ciuili, prudentia: in ſecundo, doctrina: in tertio, quaſi faſtigio quodã uitæ totius: præter duo illa, etiam ſanctitatem exigimus. Hæc eſt rectiſſima uitæ ratio, hæc ſcopum habet rationali naturæ propoſitum, hic eſt finis primæ notæ & coloris perfectiſſimi, diu à prioribus quæſitus: ſed ante CHRISTVM non ferè inuentus. Ab hoc qui errore deuio declinant, quantīcunq; ciuilibus intenti negotiis, quantumcunq; etiam contemplationi, nihil ſciunt, nihil agunt, & (quod bonam reſipiat frugem) nihil cogitant. quando ſapientia mundi, ſtultitia eſt, & uanitas uanitatum, & omnia uanitas. At cuius eſt in lege Domini uoluntas, quiq; in lege illius meditabitur die ac nocte, erit (ut inquit Eſdras) tanquam lignum plantatum ſecus aquarum decurſus. Erit (inquam) tanquam uitæ lignum: reliqui uerò, nil aliud quàm decurrentes aquæ. Quo nomine (ut inquit Auguſtinus) mortale ſignificatur genus, quòd in mortem fertur præceps, ſicuti aquæ pronus eſt in mare delapſus. Vnde eſt illud apoſtoli Ioannis, Aquæ multæ, populi multi. Sed & Ioſue capite tertio, aquas accipi uolunt perturbationum procellas & moleſtiarum agmina: quemadmodum Eſaiæ octauo, Adducet Dominus ſuper eos aquas fluminis fortes ac multas. Adiuuat tamen argumentum noſtrum etiam grauis auctor Seneca: Quid (inquit) præcipuum in rebus humanis eſt? Non claſſibus maria compleſſe, nec in Rubri maris littore ſigna poſuiſſe, nec deficiēte terra, ad iniurias aliorum erraſſe, in Oceano ignota quærentem, ſed animo omne uidiſſe, & (qua nulla eſt maior uictoria) uitia domuiſſe. Innumerabiles ſunt, qui urbes, qui populos habuere in poteſtate: pauciſſimi, qui ſe. Hoc uerò quod Stoicus hic ſeueriſſimè prodit, longè præſtabilius quàm quod dictitaſſe Scipionem ferunt: nam quum Appius Claudius eius in cenſura competitor, iactantius diceret, Romanos à ſe omneis nominatim ſalutari, Scipio qui uniuerſos propè ignoraret: Vera (inquit) narras, ἐμοὶ γὰρ οὐκ εἰδέναι πολλοὺς, ἀλλ᾽ ὑπὸ μηδενὸς ἀγνοεῖσθαι μεμέληκεν, ideſt curæ mihi fuit, non quidem nouiſſe multos, ſed ne à

Multos uagari uelut umbras.

DVAS ESSE CONVERSATIONIS VIAS.

Tria uiuendi genera.

Sapientia mundi quid ſit.

Aquarum nomine quid in ſcripturis intelligatur.

Quæ uictoria nobiliſſima.

Scipionis dictum.

quoquam ignorarer. Præſtant uerò hoc uirtutum exhauſta certamina,præſtant ſudores multi,euigilatæ noctes,duriſſimorum patientia. Quod agentem Adrianum intuitus poeta mollior Florus,ita ſibi ludere permiſit,

Florus poeta.

Ego nolo Cæſar eſſe,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.

Adriani imp. in Florum poetam scomma.

Reſpondit uerò Adrianus facetè admodum,nec citra fellis conſperſionem,adnotata hominis pathica fœditate:

Ego nolo Florus eſſe,
Ambulare per tabernas,
Culices pati rotundos.

Adriani imp. Inuidia. *Dionysii sophistæ dictum in Heliodorum.* *Homero substituendum Antimachum putasse Adrianum.*

Cæterum uel id adnotaſſe fuerit operæpretium,imperatorem hunc tanta flagraſſe inuidia,uti celeberrimũ quenq; artificem,quod æquare non poſſet,ſubuerterit.erat nanque ſtudii eius,ut in quauis diſciplina præcellere omnes,mirè affectaret. Proinde Dionyſius Sophiſtes aduerſus Heliodorum,in cuius beneuolentiam erat is propenſior,& inde Epiſtolarũ ſibi magiſtrum adoptarat:Pecunias donare ac honores Cæſar poteſt, rhetorem certè facere non poteſt. Homeri poemata abolere quandoq; fertur cogitaſſe, ut ei Antimachum ſubſtitueret prælegendum in ſcholis, cuius adhuc pleriſq; erat incognitum nomen.

Cardamo ſimiles qui dicantur:cur eo ueſcantur Perſæ:eiuſdem nomina plura,& uires. *Persarum cadauera non computrescere, ut nra.* Caput XXIIII

Prouerb. Cardamo similes, quid signet. *Cardami natura, et uires.*

Nobiles præpotenteſq; uiros ſi pauperioribus conuicini fuerint,non deſinere illos exſugere,donec in nihilum redegerint,notius eſt quàm ut pluribus id comprobare uideatur neceſſe. In hoſce ita affectos,itaq; inſtitutos adagiũ producitur ſcitum eruditumq;,Cardamo ſiquidem conſimiles eſſe dicimus,cuius ea natura eſt,ut herbarum in propinquo naſcentiũ,humorem ad ſe ui quadam intima perliciendo cogat areſcere. Id ſignificat Ariſtophanes comicus in Nebulis,

πάσχει δὲ τουτὶ ὅπερ καὶ τὰ κάρδαμα.

Cardamum quid. *Scaphon.*

ideſt,patiuntur ipſum hoc & cardama. Nam dixerat antè paulò, Terram uiolenter cogitationis noſtræ humorẽ pertrahere. Inſuper inibi interpres,ubi quod præſtruximus explicuit,mox adiicit,Cardamum eſſe agreſte holus apud Perſas:ſed nunc(inquit)ſcaphon dicit. Scribit Xenophon,Turpè gentibus illis duci,ſi quis uiſatur quoquam ire aut meiendi aut cuiuſquã eiuſmodi rei gratia. Quæ,inquit,nullo pacto facere poſſent, niſi & uictu modico uterentur,& humiditatem per laborem conſumerent. Quo fit,ut ea aliò quopiam ſecedant. Sed in Græcorum comperi commẽtariis,quod ad rem egregiè facit, *ἐπισχετικὰ οὔρων τὰ κάρδαμα καὶ πτύσματος*, ideſt comprimere urinam & oris ſuperfluitates cardama. Eoq; nomine Perſas illis ueſci plurimum,quando eximiè præcauent,urinam emittere,ſpuere,atque item emungi. Cardamon dicitur ab aliis,inquit Dioſcorides, cynocardamon:ab aliis,iberis : quidam etiam cardaminacam nuncuparunt:Aegyptii,ſemeth:Romani,naſturtium. Optimum quod apud Babylonem colligitur. Semen excalfacit,acre eſt & *κακοστόμαχον*, hoc eſt ſtomachum oblædit,aluum turbat, *συνουσίαν ὁρμᾷ*, ideſt Venerẽ concitat. & poſt multa,Efficit(inquit)id ipſum herba,ſed minus. At libro uiceſimo Naturalis hiſtoriæ Plinius, & eum ſequuti aliquot, naſturtio inhiberi Venerem prodidere. Secundo Canonis Auicenna cum Dioſcoride ſtat. Animi porrò torporem excitat cardami holus:quo argumento,multorum coniectatio eſt, *ἀπὸ τῆς καρδίας* dici,hoc eſt à corde,in quo eſſe creditur animi ſedes. Libro duodecimo *ἐκλογῶν τῆς γεωργίας* ſic de hac re proditum comperias, *φασὶ δὲ τοὺς ἐσθίοντας κάρδαμον, ὀξυτρόφους τὴν διάνοιαν γίνεσθαι*, ut natum inde prouerbium, certior fiat coniectatio. Scribit Ammianus Marcellinus,quod ad Perſarum ritus attinet præcipuè,Noſtrorum cadauera mox cæſorum fatiſcere ac defluere prorſum,adeo ut nullius mortui facies poſt quatriduum agnoſcatur. Interfectorum autem Perſarum inareſcere ſtipitum more,ut nec liqueſcant membra,nec ſanie madeſcant perfuſa : quod(inquit) uita parcior facit,& ubi naſcuntur exuſtæ ſolibus terræ,

Cardamo urinam supprimi, et oris superfluitates. *Cardamum Persis cibus.* *Cynocardamon.* *Iberis.* *Cardaminaca.* *Semeth.* *Nasturtium, et eius uires.* *Cardami seminis natura.* *Cardamon unde dictu.* *Persarum cadauera non computrescere ut nostra, cur.*

Cuiuſmodi eſſe deceat conuiuales confabulationes, quæ epicyliciæ dicuntur. Iſocratis dictum ad idem. Perſarũ ritus. Decori neceſſitas. De Alabandeis pulchra. Abderitarum ſugillatio. Caput XXV

ISocratem citra puluerem aut etiã clepſydram oratorem uel nobiliſſimũ, memoriæ proditum eſt, quum amplius rogaretur, ut in conuiuio quodam promeret aliquid de artis ſuæ officina, reſpondiſſe, ἐν οἷς μὲν ἐγὼ δεινός, οὐχ ὁ νῦν καιρός, ἐν οἷς δ' ὁ νῦν καιρός, οὐκ ἐγὼ δεινός, quæ noui, temporis huius non ſunt: quæ uerò exigit tempus hoc, ego neſcio. Veluti parum congrueret, laſciuientibus poculis oratoriam inſerere grauitatem: quod æquè ridiculum ſit, ac in purpura repens ſimia. Nam & à pleriſq; philoſophiam item ſequeſtratam, inde legimus, argumẽto etiam Perſarum inſtituti, qui ſe licentius inuitaturi, non uxores, uerum pellices admittunt. Itidem & philoſophica ſanctaria colluſione conuiuali indigna prorſum uideri, & (ut Græci dicunt) ἀπροσδιόνυσα. Etenim quæ luminibus capto eſſe cum ſpeculis communio poteſt? ſicuti ab Epicharmo traditum, auctor nobis Stobæus eſt. Præſertim quòd nec recumbentium mens altioris ſpeculationis tunc ſatis & ſtudioſe capax eſt. Alii uerò non extra organum iſta opinati, diuerſam omnino ſententiam approbant. Tanquã perabſurdum ſit, in ſcholis quidem de conuiuali officio ſubinde diſſerere, qualiſq; aut quæ ſit conuiuæ uirtus, & qua ratione utendum uino: ex ipſo uerò philoſophiam conuiuio diſcluſam abiungere, ueluti re nequeat comprobare, quæ uerbis præcipit. At in Cœnis Macrobius inquit, Oportet uerſari in conuiuio ſermones, ut caſtitate integros, ita appetibiles uenuſtate. Nam matutina diſputatio robuſtior eſt, quæ uiros & doctos & præclariſſimos deceat. Id propèmodum & uir doctiſſimus Plutarchus ſtatuit Sympoſiacôn primo: Elegantiores uerò, inquit, etiam ſi ex profeſſo philoſophentur, probabili tamen magis quàm uiolenta interim demonſtratione ſermonẽ producunt. Id ipſum etiam Plato facit in Sermonibus conuiualibus, ubi quamuis περὶ τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ, ideſt de principe bono uerba faceret, & omnino de diuinis, non tamen apodixes intendit, aut ineuitabiles parat anſas, qui ferè mos eius eſt, ſed leuioribus (ut ſic dicam) captionibus exempliſq;, & fabuloſis ratiocinationibus homines conciliat uenaturq;. Proinde, quæ proponũtur quæſtiones, ſolutionis reconditum nodum haudquaquam habent: anxias nanq; difficultates & ſolicitè librandas, conuiualis non admittit hilaritas, ne paulò inconcinniores præfocentur auertanturq;. Propterea eridantæos, ut inquit Democritus, & himãtelictæos ſermones miſſos facere oportet, qui ſpeculationis difficultate torquere amplius ſolent, δεῖ γὰρ ὥσπερ τὸν οἶνον, κοινὸν εἶναι καὶ τὸν λόγον, ideſt, ut uinum, ita & ſermonem eſſe oportet communem, ut ſuam quiſq; portionem ferat. Qui griphos inenarrabiles quodammodo probant, Aeſopeam uulpem gruemq; imitari uidentur, quarum utraq; facetoſo conuiuii apparatu alteram deluſit ac dimiſit incœnem. Quòd ſi iucunda confabulatio, quam epicylicion rectè dixeris, ueluti poculis coaptatam, & (ut Macrobii uerbũ repetam) appetibilis adhibeatur uenuſtas; fiet illud Homericum nepenthes, quod is intelligi uoluit, pharmacum ἀνώδυνον: quia mœſtitiam exigeret, & euthymiam pareret, ac tranquillitatem: ut nulla præterea buglossa requiratur, quæ uino promixta diſcumbentium animis inducant hilaritatem. Porrò Xenophon Socraticus, Gobriam ſcribit cœnantem apud Cyrum, quum alios Perſarum ritus eſſe admiratum, tum uerò illum quo ſe inuicem iucundè interrogãtes, necnon ſcommata non negligentes uoluptatẽ gratiamq; uel iis comparabant, in quos ſtringi morſus uidebatur. Proinde ſciamus M. Tullii oraculum eſſe uero uerius, Decori ignoratione non modò in uita, ſed ſæpiſſimè in poemate & in oratione peccari. Itaq; quid deceat, conſiderãdum, quod in re de qua agitur, poſitum eſt, & in perſonis, & in eorum qui dicunt, & eorum qui audiunt. Vnum uerò rationale animal, inquit primo De officiis idem auctor, ſentit quid ſit ordo, quid ſit quod deceat, in factis dictiſq; qui ſit modus: poſtremò & qua pſittacus uoce, qua'ue loquatur coturnix, quæ non parua eſt naturæ uis rationiſq;. Illud uerò auctarium fuerit, quod Iſocratis ſententiæ peraffine eſt, à Seneca ex Epicuri ſcholis promptum: Nunquam uolui populo placere: nam quæ ego ſcio, non probat populus: quæ probat populus, ego neſcio. Sed nec ab inſti-

Isocratis apophthegma in cõuiuio.
Persarum ritus in conuiuijs
Philosophia in conuiuio non adhibenda.
Conuiuales sermones qui-nam quales esse deceat.
Matutina disputatio
Eridantaei, et Himantelictaei sermones.
Ut uinum, ita sermonem oportere esse communem.
Æsopi de uulpe, et grue fabella.
Epicylicios confabulatio, quae.
Nepenthes homericũ quid.
Buglossa uino permixta ...
Persarum ritus in cõuiuijs.
Decori neglectus.
Senecæ dictum.

tuto diſſita eſt mathematici Licinii in Alabandeos ſugillatio, felle lita plurimo: Eſſe nanque illos aſtruebat, in ciuilium adminiſtratione rerum acutos ſatis: at propter non magnum uitium indecentiæ, cenſeri inſipientes quandoque, quòd in gymnaſio eorum quæ eſſent ſtatuæ, omnes habitu forent cauſas agentium: in foro autẽ diſcos tenerent, aut quid eiuſmodi obirent. Vnde Alabandei quoque nuncupati, & Abderitæ, qui in rebus id genus ſæpicule peccant.

Vmbram ſuam metiri quid ſit, ex hiſtoria nato adagio. Archidami monita ad inſolentiam humanam retundendam. Caput XXVI

VMbram ſuam metiri, ſcitè admodum & perdoctè prouerbiali ſententia commonemur, nil eſſe quod uana mortalitas & ad circumſcribendam ſe ipſam ingenioſa (ut Plinii uerbis utar) inani ſucceſſu aliquo tumeat: quando noſtra omnia bullæ ſunt, momento perituræ. Quo nomine illud Satyricum in ore habendum aſſiduè,

Meſſe tenus propria uiue.

Ratio parœmiæ eſt ea, quòd nihilo maior noſtri corporis poſt felicitatẽ umbra deprehendatur, ac fuerit prius. Quo perdocemur, eſſe nos eiuſdem imbecillitatis aleæ obnoxios, atque eodem fortunæ ſalo (ut ait Boetius) quati. Natum id ex hiſtoria: proditur ſiquidem memoriæ, Macedonum regem Philippum poſt nobilem in Cheronea uictoriam, quum inſolentius extumuiſſet, factusque foret arrogantior, ac de ſe magnificẽtius ſentiens, uelut liberali iure adoptatus à fortuna paulò aſperiorem, & quę tyrannicum quiddam ſuboleret, ad Archidamum Ageſilai filium epiſtolam conſcripſiſſe. Qua is commotior, cogitansque (quod res erat) euentu proſperiore criſtas homini ſurgere, ut poeticis utar ſalibus, ita demum cenſuit reſpondendum, εἰ μετρήσαις τὴν σεαυτοῦ σκιάν, οὐκ ἂν εὕροις αὐτὴν μείζονα γεγενημένην, ἢ πρὶν νικᾶν, ideſt ſi umbram tuam metiri uolueris, haudquaquã nunc maiorem deprehendes, quàm fuerit ante uictoriam. Id quia ſingulare ad uitæ inſtituta præceptum eſt, ac ad retundendam mortalium uanitatem efficaciſſimum, factumque eſſet ad manum, dum Græca peruoluimus, haud dignum eſt uiſum, quod tanquam conniuens tranſilirem. Cui affinis eſt chria quoque eiuſdem altera, quæ cæcis animis, nec ſui menſuram ſatis capientibus, perſalubrem propinare (ut ſic dicam) potionem uidetur; ac ſubinde inſinuare poeticum illud ex Martialis nobili ſcitoque Epigrammate,

Sed te tamen ante memento,
Intra pelliculam cerdo tenere tuam.

Erat Periander medicus multi nominis, & celebratus in primis: cæterum, ut eſt inops ſui quandoque humana mens & inexplebilis, nec unquam ferè ullo deſcendens niſu in ſeipſam, & pręter calculorum rationem mœnia ſtruens: affectabat idem ex poetica laudem, & ſubinde uerſiculos recitando gloriolam captabat. Sed quantũ medendi ſcientia præſtabat tantum à poeta aberat bono. Id animaduertebant complures. Ipſe tamen ſibi ementiebatur, & credulus poetico ſe agi furore opinabatur. τί δή ποτε ὦ περίανδρε, ἔφη ὁ ἀρχίδαμος, ἀντὶ χαρίεντος ἰατροῦ κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι ἐπιθυμεῖς; quid tandem ô Periander, inquit Archidamus, pro eleganti medico malus uocari poeta cupis? Sed & eiuſdem chria eſt illa non incelebris, Peloponneſiaco nanque bello percunctantibus ſociis, quantum pecuniarum foret ſatis, rogantibus etiamnum tributa terminaret, ὁ πόλεμος ἔφη, οὐ τεταγμένα ζητεῖ, bellum, inquit, ordinata non quærit.

De chriarum ratione, & quid chria. Item quid ſententia, eiusque diſcrimina. Et quid chriodes. Interim regis boni munus quod'nam ſit. Paraphraſis, metaphraſis, ecphraſis. Caput XXVII

QVoniam uerò chriam bis hoc capite nominauimus, ne quis uelut obice offendatur, ſciendum eſt, ab Aphthonio dici χρείαν ἀπομνημόνευμα σύντομον, εὐστόχως ἐπί τι πρόσωπον ἀναφέρουσαν, hoc eſt chriam (ſiue malis Latinè uſum nuncupare) eſſe cõmemorationem breuem concinnè opportuneque, ideſt εὐκαίρως, ad auctorem relatam. Appellatam uerò chriam arbitrantur, ὅτι χρειώδης ἐστί, quia ſit utilis, κατ' ἐξοχήν; ſiquidem progymnaſmata reliqua, admonitionis

monitionis emolumento præcellit, ideſt χρειωδεστέρα δὲ πρὸς παραίνεσιν τῶν ἄλλων προγυμνασμάτων. Vtitur ea uoce Plutarchus ad hunc fermè ſenſum: Ariſton laudante quodam Cleomenis chriam, qua interrogatus, Quid'nam regem honum facere oporteat, reſponderit, Amicis bene facere, inimicis uerò male. At quanto (inquit) melius fuerit, ó uir optime, amicis bene facere, ex inimicis uerò amicos reddere. Hæc quidem chria, pergit Plutarchus, etiam ſi omnium calculis Socrati contribuitur, nihilominus in Ariſtonem quoq; refertur. Porrò chriarum alia dicitur logica, ideſt ſermocinalis: alia practica, ſiue actiua: alia mixta. Et logica quidem intelligitur, quæ oratione præfert emolumentum: ut Plato τοὺς τῆς ἀρετῆς κλῶνας ἱδρῶτι καὶ πόνοις ἔλεγε φύεσθαι, ideſt uirtutis ramos aſtruebat, ſudore ac laboribus produci. Iſocrates ex diſcipulis ingenio præſtantes, θεῶν παῖδας ἔφασκε, ideſt deorum eſſe filios prædicabat. Diogenes diuitem conſpicatus imperitum ἀμαθῆ, οὗτός ἐστιν ἵππος περιηργυρωμένος, hic eſt (inquit) equus undique argento litus. Practica uerò praxin, ideſt actionem modò oſtendit. Vt interrogatus Pythagoras πόσος ἂν εἴη τῶν ἀνθρώπων βίος, βραχύν τε φανεὶς ἀπεκρύψατο, μέτρον τοῦ βίου τὴν θέαν ποιούμενος, ideſt quanta deniq; hominũ foret uita, quum parum ſe oſtentaſſet, mox delituit, uiuendi modum ſtatuens uiſitationis morulam. Mixta poſtremò eſt, quæ conſurgit ex duobus, actu, & oratione. Vt Diogenes, quum eſſet conſpicatus ἀσελγοφάγον, ideſt indecenter uoracem puerum, τὸν παιδαγωγὸν ἔπαισεν, ἐπειπὼν, τί γὰρ τοιοῦτον ἐπαίδευσας; Pædagogo plagam incuſſit, inferens, ut quid ita imbuis? Iis uerò capitibus tractari ſolent chriæ: encomiaſtico, ideſt laude: paraphraſtico, ideſt expoſitione: cauſa, ex cõtrario, comparatione, exemplo, teſtimonio, epilogo breui. Paraphraſin tamen intelligi uolo, ſicuti finiunt Græci, alieni ſcripti conuerſionem non in humiliora grandiora'ue, ut ab metaphraſi ſeiungatur, ſed in paria, ſenſu modò incolumi. Quod indicat libro primo Fabius: Tum, inquit, paraphraſi audacius uertere, qua & breuiare quædam & exornare, ſaluo tantum ſenſu permittitur. Quod opus conſummatis oratoribus difficile, qui commodè tractarint, cuicunq; diſcendo ſufficient. Sed & libro decimo: Ipſis, inquit, ſententiis adiicere licet oratorium robur, & omiſſa ſupplere, & effuſa ſubſtringere: neq; ego paraphraſin eſſe interpretationẽ uolo tantum, ſed circa eoſdem ſenſus certamen, atque æmulationem. Ecphraſis autem eſt pura meraq; enarratio. Sed ad inſtitutum. Seneca, de chria ſic mentionẽ facit: Pueris, inquit, ſententias ediſcendas damus, & has quas Græci chrias uocant, quia complecti illas puerilis animus poteſt, qui plus adhuc non capit certi profectus. Viro captare floſculos, turpe eſt, & fulcire ſe notiſſimis ac pauciſſimis uocibus, & memoria ſtare. Sibi iam innitaẽ, dicat iſta, non teneat. Turpe eſt enim ſeni, aut proſpicienti ſenectutem ex cõmentario ſapere. Fabius item libro ſecundo, Sententias, chrias, ethologias, ſubiectis dictorum rationibus apud grammaticos præcipit ſcribi. Quoniam uerò, ut ſolet, perobſcurè ſententiam eſſe ait uniuerſalem, ſciendum eſt, ſententiam à chria hoc diſtingui, quòd ſententia indicatiuè profertur: chria uerò etiam ſæpe per interrogationem & reſponſionem: præterea (ut probauimus) actu etiam conſtat. Sententia uerò, in uerbis tantum eſt: chria, perſonas habet omnino, quæ quid fecerũt aut dixerunt: ſententia ſine perſona profertur, hoc eſt ἀπροσώπως. De hac Aphthonius ita, γνώμη δὲ λόγος ἐν ἀποφάνσεσι κεφαλαιώδης, ἐπί τι προτρέπων ἢ ἀποτρέπων. Priſcianus uerò ſic: Sententia, eſt oratio generalem pronuntiationem habens, hortans aliquam rem, uel deterrens, uel demonſtrans quale quid ſit. Ariſtoteles Rhetoricorum ſecundo: Sententia, inquit, demonſtratio eſt non ſingularis quidem, uerum uniuerſalis: nec de omnibus tamen, ut quod flexuoſo rectum ſit diuerſum, ſed de iis quæ agimus, ſuntq; uel eligenda uel ſecus. Mox infert ſententiarum genera quatuor: At (inquit Aphthonius) ſententiarum alia eſt protreptica, quæ hortatur: alia apotreptica, quæ abducit abſterretq;: alia apophantica, quæ demonſtrat: alia ſimplex, coniuncta alia, quædam uериſimilis, alia uera, quædam & hyperbolica, ideſt ſuperlatiua. Et protreptica quidem eſt, Hoſpitem amare præſentẽ addecet, uolentem autem dimittere. Apotreptica, ut, Non congruit conſultorem uirum, perpetem noctem dormire. Apophantica, δεῖ δὴ χρημάτων καὶ ἄνευ τούτων οὐδέν ἐστι γενέσθαι τῶν δεόντων, pecuniis opus eſt, nec citra has quippiam eorum quæ decet, fieri queat: apud Demoſthenem

nem. Simplex, ὡς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης, ideſt augurium eſt unum quidem præcipuum, patriæ opem tuliſſe. Coniuncta, ἐκ καταφατικοῦ καὶ ἀποφατικοῦ, ideſt ex affirmatione ac negatione, Multorum non utiq; principatus bonus. ὡς κοίρανος ἔστω, ὡς βασιλεύς, unus ſit dominus, rex unus. Duplex, ἐκ δύο καταφατικῶν, ideſt ex duobus affirmantibus, ut δεινὸν πένεσθαι, χεῖρον δὲ εὐπορεῖν κακῶς, ideſt graue quidem paupertate premi, grauius autem ditari non bene. Veriſimilis, Cuiuſmodi ſint principes & ſubditos fere tales eſſe ſolere. Vera, ut, Vitam citra mœroris labem non reperias. Hyperbolica, Nil imbecillius terra nutrit homine. Tractatur uerò ſentētia iiſdem capitibus, quibus & chria. Eſt in hoc genere illud quoq;, quod Fabio auctore, uocāt aliqui chriodes, ut, Milo, quem uitulum aſſueuerat ferre, taurum ferebat.

Ethologia quid, item ethopœia, idolopœia, proſopopœia. Abecedarii, ſyllabarii, nominarii qui ſint, ex Hieronymo & Auguſtino. Cacoethe ulcera. Caput XXVIII

Ethologia cuiuſmodi ſit, liquet ferè ex Ciceronis uerbis libro De oratore ſecundo: Atq; ita eſt (inquit) toto hoc ipſo genere ridiculum, ut cautiſſimè tractandum ſit. Mimorum eſt ethologorum, ſi nimia eſt imitatio, ſicut obſcœnitas. Orator ſurripiat oportet, imitationem: ut is qui audiat, cogitet plura quàm uideat. Mimos & ethologos diſpeſcit Sympoſiacôn quinto Plutarchus. Proinde mirum eſt, quoſdam prodere auſos, nil ſe de iis apud Græcos legiſſe, ueluti nuſquā reperiantur. Nam ethopœia dicitur quidem morum imitatio, perſona ſubiecta. Cæterum, eius tria uidentur diſcrimina: εἰδωλοποιΐα, προσωποποιΐα, ideſt idolopœia, proſopopœia, & quæ ἠθοποιΐα, ideſt œthopœia nuncupatur: quæ notam perſonam complectitur, mores tantum effingit, ex quo ethopœiam dici uolunt. Vt ſi comminiſcamur, quibus nam ſit uſus uerbis Hercules, imperante Euryſtheo. In Themiſtocle Plutarchus παιδείας nominat ἠθοποιοὺς, ideſt morales inſtitutiones. Idolopœia, notam quidem & ipſa perſonam habet, ſed mortuam, & quæ loqui deſierit, ut Eupolis ἐν δήμοις, & Ariſtides ἐν τῷ ὑπὲρ τεττάρων: qua ratione nomen quoq; profluxit. Nam & in Hecuba Euripides Polydori inducit idolum. Sed & Homerus, τὸ τοῦ πατρόκλου ὁμιλοῦν τῷ ἀχιλλεῖ.

Proſopopœia uerò, quum omnia fingimus, perſonam uidelicet, ac mores: ut Menāder fecit, quum effinxit elenchon: eſt enim elenchos res utiq;, ſed non perſona: & propterea idem dicta proſopopœia. Ethopœiarum uerò aliæ ſunt patheticæ, quæ perturbationes affectuſq; exprimunt: aliæ ſunt & uocantur ethicæ, hoc eſt morales: at quæ mixtæ dicūtur, utrunq; efficiunt. Alexander in libello περὶ τῶν σχημάτων, ethopœiam eſſe ſcribit, quum exiſtentibus perſonis ſermones aliquos affingimus, quòd fide digniores illę uideantur, quàm ſi eos enuntiaremus ipſi. Et in libro De rhetorica Apſinus, Ethopœia eſt oratio perſonis appoſita cōtributaq; ſubſiſtentibus: ut, Quid nam dicturi ſunt in domicilium uidentes me impactum? Miltiades hic, qui Marathoniæ pugnæ uictoriam ciuitati comparauit, qui Barbaros falli ſpe coegit. Vtitur & hoc modo Hyperides, pro Lycurgo: Quid dicent, eius prætereuntes ſepulchrum? & quæ ſequuntur. De proſopopœia idem Apſinus, & præterea Quintilianus, ac cæteri plura: nos cum delectu modum ſeruamus. Et quia paulò antè de puerorum exercitationibus egimus, id ſuperpondii loco adiiciemus: abecedarios nūcupari, ſyllabarioſq; ac nominarios in diſcentium claſſibus, ab Hieronymo: nam qui prima imbibunt elementa, abecedarios intelligit: ſyllabarios, qui iam ſyllabas connectere inſueſcunt: nominarios, qui denique integra proferunt nomina. In literario (inquit) ludo, ubi prima elementa excipiunt pueri, abecedarii nuncupantur: at ſyllabarii alii, quidam uerò & nominarii, nonnulli iam calculatores. Quumq; hæc audierimus nomina, ex ipſis qui ſint in pueris profectus, agnoſcimus. Sed enim abecedarium Auguſtinus intelligit literarū ordinem illum, quem pueruli condiſcunt. Nominatores Iureconſultis Digeſtorum uiceſimoſeptimo, à nominariis longè diuerſi ſunt: ſic enim appellant eos, qui tutorum nomina ſubiiciunt, ceu idonei ſint. Eodem modo & magiſtratuū nominatores uocantur Vlpiano. Dici uerò ethopœiam, ab ἦθος, quod morem ſignat, neminem fallit. Nam & inde κακοήθη dicuntur

ulcera

ulcera, de quibus obſcurè libro quinto Celſus. At Therapeutices quarto Galenus ea ferè intelligi ſcribit, quibus etiam ſi maturè omnia adhibeantur neceſſaria, non ſanantur tamen.

Leporem mœnibus indormire, quid ſit. Leporum luſtra. Rechamus quid. Reliquatores quo ſenſu dicantur ab Iurecõſultis, & uerbum reliquari. Item quæ ſint ſchelides. Schedia. De leporibus multa. Melanchema. Schinis. Epipercnon. Percne. Percnopteron. Daſypus. Accubitæ. Accubitalia. Caput XXIX

Lyſandrum prodit hiſtoria, quum à Lacedæmoniorum ductu Corinthios defeciſſe, fama nuntiaſſet, profectum copiis inſtructum ad ciuitatem oppugnandam, ubi ſuos timore perculſos animaduertit, ignauius ſegniusq́; irruere, ac inferre ſigna, leporem fortè tranſilientem foſſam uidiſſe: quo argumento, fiduciæ iam plenum milites ſic hortari cœpiſſe: Non erubeſcitis Spartiatæ, huiuſmodi hoſtes formidare, ad quorum mœnia lepores ex otioſa inertiq́; uita dormiunt: Id quod parœmiæ habere formam poteſt, in ſegnes imbelleſq́;, ut ad coarguendum torporem deſidiamq́;, etiamnum indormire mœnibus illorum lepores dictitemus. Quòd quum ſit formidoloſiſſimum animal omnium, non facile in obuiis ac celebribus locis quieuerit. Propterea luſtra id genus à Græcis dicuntur θάμνοι συνηρεφεῖς, id eſt obductiora denſioraq́; arbuſta, uel idæ ἀμφιλαφεῖς, hoc eſt conſita copioſa. Rhochmi βυθοί, id eſt ſciſſuræ profundæ. Nam rechamus troclea eſt, per cuius orbiculum ſummum traiicitur ductarius funis. Reliquatores apud Iureconſultos ſunt, qui integrum non ſoluerũt, ſed æris alieni partem ſeruarunt ſibi: inde uerbum reliquare, ab eiſdem frequenter uſurpatũ, ſed & perperam ab interpretibus & lectum & enarratum. Iurecõſulti uerba ſunt: Reliquatores uectigalium ad ineundam conductionem admittendi non ſunt, antequàm ſuperiori ſatisfiat conductioni. Reliquationis uocabulum eſt item apud Paulum Digeſtorũ uiceſimoſexto: & mox paulò, Debitum quod ex conductione reliquatus eſt, agnouiſſe eum uideri. Interpres tamen inibi, reliquatus eſt, inquit, id eſt retinuit apud ſe. Sed ad rem: niuali tempore ſunt leporibus cubilia, melanchema quæ uocantur. Sunt autem cauitates, in quibus colliquefacta eſt nix, ducta appellatione nigredinis argumento: quoniam operimento niuium agris albicantibus, ea portio planè nigreſcat. De leporis timiditate Pollux ita libro quinto ſcriptum reliquit, δειλὸν δὲ ὑπερβαλλόντως τὸ ζῶον, ἐκπλαγῆναι ῥᾴδιον γεγενημένον καὶ ἀναπτοούμενον, ὅθεν καὶ πτὼξ ὀνομάζεται, formidine præcellit animal hoc, facile nanq; temereq; terretur ac compaueſcit, unde & ptox etiam uocatur: nam πτώσσειν, formidare eſt. Ab aurium uerò magnitudine, appellatur λαγώς: quoniam λα particula, intendendi uim poſſidet, & ὦς ὠτὸς, dicitur auris, Doricæ linguæ proprietate. Ea uerò parte corporis motum dirigit moderaturq́;, tanquam remis: quod in aliis animantibus plerunq; efficit cauda: niſi quis putet ἐκ τοῦ λάειν, ὅ ἐστι βλέπειν, quòd apertis obdormire oculis conſueuerit. Obſeruatum ueteribus, leporis occurſum in itinere ominoſum quippiam, inauſpicatum atq; improſperum præſagire. Nihilominus quum dicunt Græci, ἐν πᾶσι λαγῴοις, id eſt in omnibus leporibus, intelligi uolunt In carnibus leporum, id eſt in omnifariã bonis ac deliciis. Qua in parte, leporum ſchelidas dici legimus, quo nomine ſignari uidentur laterum carnes. At lentiſci fructum, Hippocrates ſchinida uocauit. Mala poemata dici ſchedia interpretatur Feſtus. Apud Athenæũ legimus, Ex ſicco cibo ſcommata non produci, neq; item autoſchedia poemata, id eſt repente effuſa. Et quoniã in lepores incidimus, uenemur porrò quæ monumẽtis prodidere auctores uel in primis claſſici. Lego in Græcorum penu, eius animãtis colorem dici epipercnon: quòd ſit percne, oliuæ ſpecies non acerbæ quidẽ, ſed nec nigreſcentis omnino. Sunt qui percnon, punctis maculiſq́; nigrioribus interſtinctum accipiãt: nam De animalibus libro nono Ariſtoteles quoq;, quartum aquilarum genus percnopteron dicit appellatũ, ab alarum notis. Eius aquilæ meminit Iliados ultimo Homerus. In Plinianis codicibus ſcriptũ modò obſeruauimus, parcnon dici ab Homero aquilam eam. Scribit Iulius Pollux, leporem eſſe δασὺν τὴν τρίχωσιν, hoc eſt denſum pilis, καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας, ἀλλ' οὐ μόνα τὰ πρανῆ

δασυπόδιον, ideſt nec ſupina modò pedum,uerũ & prona eſſe obtecta pilis:quod ani- malium præterea nulli cõtingere,tradit Ariſtoteles. Proinde inquit Pollux,quum alii tum uero Cratinus leporem uidentur daſypoda nuncupaſſe, de animalis natura nomi ne cõcinnato. Scribit Aelius Lampridius, Varium Antoninum,qui Heliogabalus eſt nuncupatus,primũ triclinia,lectos ac porticus omni florum genere ſtrauiſſe,liliis,uio- lis,hiacynthis & narciſſis,perq; eos ambulaſſe:neq; in culcitris,ſeu accubitis (ut appel lant)facile cubuiſſe,niſi quæ leporinum pilum haberent,aut perdicum plumas ſubala- res. Hoc eo appoſui,ut accubitæ uerbum,quid uelit ſibi,intelligeremus:quando eſt id Iureconſultis etiam familiare,pro culcitris & thoralibus.Nam & accubitalia,pro ſtra- gulis aut ſtratis legimus quandoque.

An daſypus,ſimpliciter ſit lepus.Plinius defenditur. Leporum genera. Li- num.Linaria.Titi imperatoris mors,& Vlyſſis. Lepus marinus. XXX

VErum conſurgit parte iſta quæſtio nobilis,agitata grammaticis,qui ſibi uel ſagaciſſime odorari uidentur,aduerſus auctorem ſummi nominis in noſtratium literarum ſtudiis,ſine quo non ferè conſtabit Latina res:Pli- nium dico,qui nõ ſemel daſypoda uidetur à lepore diſparare:quum Ari ſtoteles (ut ipſi putant) leporem cum daſypode idem ſtatuat animal,in- terpunctis(ut ſic dicam) nullis prorſus diſſitum abiunctumq;. Miratus ſum ſæpe male feriatorum hominum inſolentiam,qui nobiliſſimo auctori nimis temerè negotium fa- ceſſunt:nec iſto nomine quandoq; erubeſcant,ut frontem perfricent,etiam ſi nimis at- tritam. Equidem fateor ingenuè,nec diſſimulanter quicquam reticebo,quamuis nulla etiamnum ſuppeteret ratio, diu tamẽ inducere animũ nequiui,ut tam grauis doctrinæ uiro inſcitiæ leuioris maculam paterer inuſtam. Semperq; latere quippiã,necdum cor- nicãtibus ineptè percognitum,opinabar,prorſumq; mihi in uado res hærebat. Modò ſuccurrit nobis eius ipſius auctoritas,qua illi maximè niti uidentur,abs quo daſypodẽ à lepore diſtingui animaduertimus. Differunt præterea animantes (inquit De anima- lium hiſtoriis primo) moribus:nam aliæ mites,remiſſæ,ac minimè peruicaces ſunt, ut boues:aliæ animoſæ,peruicaces,brutæ omnino,ut ſues ſylueſtres:aliæ ingenioſæ ac ti midæ, οἷον ἔλαφος καὶ λαγὼς καὶ δασύποδες, ut cerui,lepores,cuniculi:ſic enim Theo- dorus agnoſcit & transfert. Atque daſypoda,ibi cuniculum putauit:ne quis protinus mendum ſubeſſe in Græco putet exemplari. Duodecimo tamẽ Hiſtoriarum Polybius cuniculos appellare Latino uerbo maluit,quũ naſci ait,animal lepori ſimile, κούνικλον καλούμενον. Id (inquit) è longinquo conſpectum,lepus uidetur planè, at propinquum differt inſigniter. Et quæſtionem quidem de daſypode,ſicut de thoe & panthere ac lyn ce negligentia quadam antiquis auctoribus ita prætermiſſam putat Theodorus idem, ut excuſari haud facilè poſſint. Quod mihi indicare uidetur, non eſſe ualde protritam expoſitionem illam,qua pro lepore daſypodem accipiunt. Et qui ex recẽtioribus Græ ca tranſtulit adagia,quum explicaret id, δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ, daſypus carnes de- ſiderat:non auſus & quidem prudenter,daſypum leporem interpretari,intulit,eſſe de genere leporum:quæ omnia temerariam coarguunt inſcitiam. Ego utiq; uel ſola philo ſophi auctoritate fultus non crediderim impingendũ Plinio colaphum,eo quidem ma gis quòd moris eius eſt,quæ eodem genere continẽtur,interdum ita diuidere,ut diuer ſa prorſum minus perſpicaci eſſe uideantur:quod illum proprietate aliqua naturæ in- ſigni adductum,feciſſe contẽderim. Ecce,uiuerra inter genera muſtelarum eſt,Plinius tamen diſtinguere libro undecimo uidetur:ita enim ſcribit,Oſſea ſunt genitalia,lupis, uulpibus, muſtelis,uiuerræ. Rurſum libro octauo,lutras ſeparauit à fibris : Cauda(in- quit) piſcium fibris , cætera ſpecies lutræ,utrunq; aquaticum,utriq; mollior pluma pi- lus. At libro triceſimoſecundo:Fibrorum(inquit) è genere lutras,nuſquam mari acce- pimus mergi. Id ipſum & Ariſtotelem facere,paulò pòſt comprobabimus in aquę plu uiæ ratione,ubi de mugilibus mentio incidit. Quia tamen de cuniculis & daſypode ci tra diſcriminis mentionem quandoq; agit Plinius,putat omnino ex errore illi perfami liari Nicolaus Leonicenus,noſtri temporis planè Coryphæus,contigiſſe,uelut in ca- prea & dorcade,ueſpertilione ac nycteride,ſiluro & glani,paſſere ac pſitta ; nam & in-

ter

ter metalla,hydrargyrum ab argento uiuo liquidius per inſcitiam diſparaſſe agnoſcitur. At libro octauo,capite uiceſimoſeptimo,fœniculum & maratrum planius diſtinguere uidetur: libro autem uiceſimo,capite uiceſimotertio,utroq; nomine idem ſe intellexiſſe interpretatur,eodem loco aduocato,Fœniculum(inquit)nobilitauere ſerpentes, guſtatu,ut diximus,ſenectam exuendo, oculorumq; aciem ſucco eius reficiendo. Ex quo liquere poteſt,non per errorem omnino hæc pronũtiata,uerum poſteritati parum ab eo parte iſta conſultum. Libro utiq; decimo,capite ſexageſimotertio,daſypodem cuniculis ita aſſociat,ut nullatenus pro eodem capi uideantur poſſe:ni generis loco poſitum,ibi daſypoda cõiectemus. Nam & Theodorus libro ſexto De hiſtoriis,capite triceſimotertio,daſypodas,ideſt lepores coire auerſos,interpretatur. Leporum uerò eſſe genera plura, Varro quoq; nos docuit, à quo tria legimus celebrari:unum Italicum,primis pedibus humilibus,poſterioribus altis,ſuperiore parte pulla,uentre albo, auribus longis: ſecundum genus Gallicum facit,ſed hoſce candidos putat: tertii ſunt quos producit Hiſpania,ſimiles noſtratibus ex quadam parte,cuniculos uocant. Xenophon quoq;: Velociſſimi ſunt(inquit)montani,campeſtres minus,tardiſſimi paluſtres. Et mox paulò: Leporum(inquit)duo ſunt genera:quidam magni ſunt,ſubnigri, multum fronte niteſcentes:alii minores,flaui,parum oſtendentes candoris. Iulius Pollux,lepores quoſdam elymæos uocat,uulpibus non ferè minores & nigricantes,corpore oblongo,albicante macula,prope ſummam caudam longiore. Sunt & qui dicuntur moſchiæ,quorum ſpiritum tanta ui ſentire canes memorãt,ut furere planè credantur. Chelidonios etiam quoſdam dicit Athenæus. Leporem denique Græci amoribus ſacrum fabulantur,ducto argumẽto etiamnum ex etymi ratione:quoniam illorum lingua, λαγὼς dicatur ἀπὸ τοῦ λάειν: Erotes autem à uerbo ὁρᾶν, utroq; uiſum ſignificante. Vnde forſan prorepſit ſententia,Formoſos fieri diebus aliquot leporina ueſcentes carne:ſuper quo lepidus eſt Martialis iocus,

Quum leporem mittis,ſemper mihi Gellia mandas,
  Septem formoſus Marce diebus eris:
Si uerum dicis,ſi uerum Gellia mandas,
  Ediſti nunquam Gellia tu leporem.

Quin & in medicam ſcientiam tractantibus libris Plinius,leporino cibo fieri ſomnioſos,Catonis(inquit)ſententia eſt. Tum uulgò etiam perſuaſum,conciliari ex eo corporis gratiam,etiam ſi ioco perquàm friuolo. Deniq;,quum Alexander Seuerus imperator quotidie in menſam lepuſculos admitteret,datum uulgò iocandi argumentum,Imperatori ex genere cibi,formæ gratiam comparari. Verſiculis etiamnum lepidè concinnatis,ſi ſenſum ſpectes,non carminis menſum ad examen reuoces:

Pulchrum quòd uides eſſe noſtrum regem
Quem Syrum ſua detulit propago,
Venatus facit,& lepus comeſus,
Ex quo continuum capit leporem.

Hiſce uerò ille non inuenuſtè reſpondit,Græcè quidem,ſed in hanc ſententiam,

Pulchrum quod putas,eſſe ueſtrum regem
Vulgari miſerande de fabella,
Si uerum putas,non iraſcor.
Tantum tu comedas uelim,lepuſclos,
Vt fias,animi malis repulſis,
Pulcher,ne inuideas liuore mentis.

In hac uerò tam fertili leporum mentione ſubſignandum elegans apud Græcos uerbum:nam quum euaſiſſe retium anſas leporem ſignare uolunt, ἐξελίνησεν ὁ λαγωὸς dicunt,ideſt lina effugit lepus. Nam linon & uelum indicat,atque item retia. Proinde ab Aſiaticis linaria plerunq; dicũtur hæc. Illud nec relatu indignum,imperatorem Titum ab Domitiano leporis marini peſtifera ui peremptum,quum eo ſciſcitante, ἀποθανοῦμαι δὲ πρὸ τρόπου, prædictum fuiſſet ſatis,moriturum uidelicet, ſicuti fertur deceſſiſſe Vlyſſes, ἐκ τῆς θαλάσσης. Sed is tamen trygonis,ideſt paſtinacæ ictu periit. At marini leporis uirulentia uſum Neronem quoq; accepimus.

Hydrargyrum
Maratrum, et Foeniculum, an idem
Lepores coire auersos
Leporum genera plu[…]
Italici, Gallici, et Hispani lepores.
Elymæi lepores.
Moschiæ.
Chelidonij.
Lepus cur amoribus sacer creditus.
Leporina carne vescentes cur formosos fieri creditum.
Martialis locus illust[…]
Leporino cibo fieri somnoses.
In alexandrum seuer[…] iocus.
Lina effugit lepus, quid significet.
Linum.
Linaria.
Titi imperatoris mors.
Vlyssis mors.
Leporis marini uirulen[…]
Trygon quid.

Rheginorum numiſma cum lepore. Inſuper de leporibus uarie obſeruata. Et prouerbii enarratio plenior. Lepores galeati qui ſint. Lagobolium. Leporis uitam agere, quid. Velocitatis ratio. Pyctomacarii. Arenarii. Dulciarii. Equitiarii. Mulomedici. Caput XXXI

PОrrò ut ex uiretis diuerſiſſimis præcerpta inſpergamus huic parti, quo floridius arrideat, adlubeſcantq́; legentes, numiſma Rheginorum curru, & lepore fuiſſe celebre, cõperimus: quod Pollux ſcribit, hiſtoria inſuper addita. Sed illud grauius quod Xenophon prodit, leporẽ palpebris quidem clauſis uigilare, apertis dormire. Ad quod Græcum ſi reſpicere adagium putes, λαγὼς καθεύδων, lepus dormiens: quod in diſſimulatores concinnatur aptiſſimè, plenius quiddã & doctius reſipere uidebitur, quàm quod modò affertur. Aciem item eſſe minimè acuta multis de cauſis: primum, quia oculis eſt exporrectis, palpebris uerò præciſis, & quæ pupillis munimenta non præbeant: quare uiſus hebes eſt, atque diffuſus. Ad hæc, ſomno perdeditum animal eſt, quod uiſui parum conferre creditur. Velocitas quoque inſigniter obtundere aciem putatur. Nec me fallit, in Sympoſiacis Plutarchum ſcribere, ſenſoriorum excellentia leporem præſtare. Moris præterea ueteribus fuit, ut tenellos lepores ſtudioſi uenatores dimitterent, deæ captantes gratiam. Quod ſuperſtitionis eſſe, nemo addubitarit: ſicut & illud, Si feram ſe in flumen præcipitare conſpexiſſent, ne legis præuaricatores fierent, uniuerſam ſoluere uenationẽ conſueuiſſe. Locum uerò in quo lepores uenarentur, λαγωβολεῖον, ideſt lagobolium Græci uocant. Leporem guſtare, fas non putant Britanni. Leporis uitam agere, apud Lucianum is dicitur, qui præpotẽtes ac facundia claros infans ipſe reformidat aſſidue. Relatu dignum & illud, Ciuilium bellorum tonantibus procellis inter Auguſtum Antoniumq́;, Cornificium poetam à militibus deſtitutum interiiſſe, quos ſæpe fugientes galeatos lepores appellarat. Superpondium illud fuerit: in cælo item noſcitari leporis ſydus, ſub quo qui nati fuerint, tanta erunt corporis leuitate, ut quum currere cœperint, uelocitate ſua agitati aues ſuperare uideantur, inquit Firmicus. Hunc locum ſi Mars reſpexerit, ſtadiodromos facit: ſi uerò luna cum Marte, pyctomacharios, ideſt pugiles: Velut harenarii uocant, qui in harena decertant in ſpectaculis. At qui dulcia conficiunt aut diſtrahunt, dulciarii: quibus perſimiles ſunt, qui nũcupantur conditores. Equitiarii, qui equitiis præſunt uel curant, quibus affines uel mulomedici habentur.

De urbium mœnibus Spartanorum ſententia. Inſuper ad eam rem pluſcula. Structurarũ ſpecies. Qui diatoni, ſeu frontati lapides. Qui pylori, & qui tichophylaces. Horcanæ, iſodomum, pſeudiſodomum, meſopyrgia, metapyrgia, metorchion, meſaba, oricum, orchos. Mothon lapis. Mothone ciuitas unde. Mothones qui. Spermologi. Turrium ratio. Mothonica, motho, mota, priapiſcoton. Terminales lapides. Tranquilli locus de urbe lutea, uel lapidea. Tichobates, directarius, turunda, motaria, motophagia, emmota, pyulca. Emplaſtra barbara, cirrhota, luthea. Emplaſtra bicolora, & bifacia. Caput XXXII

PAnthœdam Spartanũ auctores produnt celeberrimi, quum legationem obiret in Aſia, oſtentantibus nonnullis præmunitum, latum ac ſublimem murum, reſpondiſſe, ναὶ τοὺς θεούς, ὦ ξένοι, καλὰ γυναικωνῖτις, per deos pulchra, ó hoſpites, eſt gynæconitis, ideſt mulierum domus. Ad eandem ferè ſententiam uidetur Lycurgus præclarè dixiſſe, οὐκ ἂν εἴη ἀτείχιστος πόλις, ἥτις ἀνδράσι, καὶ οὐ πλίνθοις ἐστεφάνωται, nequaquam ſine mœnibus ciuitatem dici, quæ uiris, non lateribus præcincta foret. Nam & Ageſilaus ciues oſtendens armatos, ταῦτά ἐστι, τὰ λακεδαιμονίων τείχη, hæc ſunt, inquit, Spartæ mœnia. Idem monſtranti cuidam murum egregiè ſtructum atq́; præaltum, ſcitantiq́;, an pulchrum ei munimentum uideretur? Pulchrum (inquit) ſi mulieres, non uiri ſunt inhabitaturi. Et hic quidem Spartanorum ſenſus erat. Cæterum, qui ſcrupuloſius rerum antiquarum monumenta peruoluerit, profectò compertius ei fiet, urbium mœnia ueteres ſumma religione ſubſtruere conſueſſe: quando non contenti, illa excitaſſe altius latiusq́;, etiam numinis ali-

cuius potentiæ conſecrata uolebant. Propterea Paulus: Sanctæ quoq; res, inquit, uelut muri & portæ quodammodo diuini iuris ſunt, quòd nulla ratione humana, mortalium res ſatis à quoquam regi diſpenſariq; poſſe uideantur in tanta hominum perfidia, obrepente quandoq; & ciuibus neglectu, aut finitimorũ cooriente graſſanteq; latius inuidia, adeo ut opinari poſſis, urbem eſſe ueluti in alto conſtitutam nauem, aſſultibus hoſtium & diſcriminum uarietati obiectam. Hinc apertior ſubit coniectatio, fabuloſæ uetuſtati obrepſiſſe, ut Saturnum rebus humanis ſolertius conſulentem effingeret, olim heroas ſemideosq; urbium præfeciſſe curæ, ut illorum obtectæ prouallatæq; præſidiis humanos caſus reclinarent facilius, quoniam non munimentis modò, ſed magis multo deorum indigeamus ope. Argumento eſt, non mœnia tantum ſacra ueteri ritu credita, uerum & libris quoq; commendatã Tutelariũ deorum religioſam euocationem, quam certo etiam ſacrorũ carmine peragi ſolitam accepimus, imminente iam urbium prædæ hoſtico exercitu. In mœnium ratione antiquis præcipueq; Hetruriæ populis quadratum inuenio, eundemq; uaſtiſſimum lapidem fuiſſe probatũ, nec ab Athenienſibus ſpretum, auctore Themiſtocle, ad Piræeum. Viſuntur & uetuſtà oppida lapide ſtructa prægrandi, incerto & uaſto. Nam ſtructurarũ quædam reticulata dicitur, quædam antiqua, quæ & incerta. Rimis concipiẽdis obnoxia maximè reticulata creditur, quanquam uenuſtior. Illud adiecíſſe, nil (puto) obfuerit, iſodomum nuncupari, quum omnia coria æqua fuerint craſſitudine ſtructa. Pſeudiſodomũ uerò, quum impares & inæquales ordines coriorum dirigunt. Sunt porrò in parietibus lapides, quos uocant frontatos, Græci diatonos dicunt: uelut extentos dicas: nam & tonus productio uocatur muſicis, qui perpetua craſſitudine utraq; parte religando, parietum ſoliditatẽ confirmant. Terminales autem lapides apud Ammianum Marcellinum ſunt, qui in collimitiis conſtituuntur. Silices aſarotici dicuntur ab eruditis de ratione pauimentorum, quæ picturatius elaborata uocantur aſarota Plinio. Illa porrò mœnibus excitandis ratio placet, ut in craſſitudine perpetua taleæ ex olea uſtulatæ quàm frequentes inſtruantur, uti muri frons utraq; hiſce taleis uelut fibulata ſuffrenataq; diuturnam ſeruet firmitatem. Spatia inter turres meſopyrgia dicunt, ſed & metapyrgia: ſicut metorchion uocant, quod plantatas interiacet arbores, quarum ordo dicitur orchos. Nam meſaba, id eſt μέσαβα, iugi uocantur cauitates, ubi iumentorum religantur colla, unde μεσαβοῦν eſt boues iugare: uerum & animalia item alia, etiam ſi minus proprie. Meſabum ſunt, qui lignum interpretentur inter boues medium. Oricum uerò in Creta ciuitate ſtatuit Nicandri interpres, Apollini ſacram, & buxo abundantem, unde oricium buxum dixerit Nicander. Metæchmium, quod eſt inter duos exercitus ſpatium. Sed & in rebus aliis item ab Athenæo ſtatuitur metæchmium. Et quia lapidum facta mentio eſt, ac in parerga libenter excurrimus: eſt item lapis, qui mothon dicitur, à quo Peloponneſi ciuitas Mothone adepta nomen eſt, etiam ſi à Mothone filia Oenei uolunt alii. Lapis uerò is efficere portum etiam creditur, in mare procurrens. Sunt & μόθωνες uiliſſimi homines. Nam & pueros qui liberos affectantur, ita Lacones uocãt. Spermologos item uiles ac contemptibiles dicunt, ab auicula ſic nuncupata, uel quia aliena uictitent quadra. Ion uerò poeta, mothonicam dicit Periclis conſuetudinem, ideſt μοθωνικὴν & ὑπότυφον, ideſt ſuperbam tumidamq;. Auctor in Heliogabalo Lampridius eſt, Illum ex Dianæ templo in Syriæ Laodicea, lapides qui dicantur Diui, afferre uoluiſſe. Quia uerò in hæc diuertimus, adnotandum, quod moriens protulit Auguſtus, γηΐνην ſe urbem accepiſſe, λιθίνην autem relinquere. Quod ad ſuſtructiones referunt alii, Dion uerò πρὸς τὸ τῆς ἀρχῆς ἰσχυρόν. Præterea motho, ideſt μωθὼ, Arabiæ uicus eſt, in quo Macedo Antigonus ab Rabilo Arabum rege interemptus creditur. Dicitur autem Motho gentium illarum uocabulo τόπος θανάτου, ideſt mortis locus. Linamenta porrò quæ uulneribus immittuntur, μοτὰ uocant Græci, eorũ ſpeciem unam Galenus πριαπισκωτὸν dicit, ab membri uirilis imagine. Sed & Galeno eidem Therapeutices quinto, in ulcerum curatione uocantur μοτοί. Hæc dicuntur & motaria: meminit libro ſecundo Dioſcorides. Noſtri etiam turundas uocant, unde fiſtulas dici eluxatas compeſcimus, turundam quæ reſpuunt. Tentam nũcupat plebs item ruſticior, motophagiam appellari

Vrbium curæ qui præfecti a Saturno heroes ſemideiq;
Tutelarium deorum euocatio
Quadratus lapis in mœnium ratione probatus.
Structurarum ſpecies.
Reticulata ſtructura.
Iſodomus ſtructura quæ
Pſeudiſodomum.
Frontati lapides.
Diatoni.
Tonus.
Terminales lapides.
Silices aſarotici
Aſarota.
Mœnium ſtruendorum ratio
Meſopyrgia.
Metapyrgia.
Metorchion.
Orchos.
Meſaba quid.
Meſabum.
Oricum
Oricius buxus.
Metæchmium quid.
Mothon lapis
Mothone ciuitas unde.
Mothones qui.
Spermologi qui.
Mothonica.
Diui lapides qui.
Auguſti de urbe dictum
Motho uicus arabiæ.
Antigoni macedonis interitus ubi.
Mota quid.
Priapiſcoton.
Motaria.
Turundæ.
Tenta.
Motophagia.

appellari ſacrificium inuenio, quod in Cypria celebraretur Salamine. Sed & pharmaca quædam dici emmota, ex claſſicis compertũ auctoribus eſt, in quorum ueniat uſum quandoq; quod Iſis nuncupatur, cerote permixta. Emmotorum meminit ad Glauconem libro ſecundo Galenus: à quo & pyulca nominantur. Sed hæc ſunt omnino, quæ puris attractiua ſunt. Medicamenta uerò agglutinantia, quæ aſphalto partim conſtant, neſcio quo modo emplaſtra uocant barbara. Sunt & quæ à colore, cirrhota nuncupantur, ex lithargyrio & ærugine æris decocta plurimum: ſic enim ærugo rubrum trahit colorem. Quod ſi parum ferueat, emplaſtra fiunt, quæ dicuntur luthea. Metallicis medicamentis, ubi ſtatim rubra reponuntur, quædam extrinſecus ſupereminentia obducitur fuſcior, ex qua medicamenti inferior pars plus quàm initio rubere uidetur. Quo ſane argumento emplaſtra huiuſcemodi bicolora uocant, quidam item biſacia. Sed ad rem. Maieſtatem affert non ſpernendam profundior foſſa & latior ripis præruptis obuallatisq; muro. Cuius fuiſſe modi Babyloniam ferunt, latam cubitis regiis quinquaginta, centum uerò profundam & amplius. In turribus & decurſoriis mœnium Romę uidere eſt, opere teſſellato expicta, diſtinctaq; pauimenta, necnon obductos cruſtis parietes. Scribit Vitruuius, turres probari rotundas & polygonias, quippe quadratas celerius diſiici machinis diſſipariq;, quod aſſultante ariete, anguli tota comminui facilitate ſoleant. Illud ſuperpondium ſit, portarum cuſtodiæ præfectos dici pyloros, media laxius enuntiata, ſicuti (inquit Pollux) qui in mœnibus excubant, uocantur tichophylaces. Nam tichobatem intelligimus, qui muros inſcendit furandi gratia. Hunc etiam directarium Iureconſulti uocant, quia ſe in aliena dirigat cœnacula. Sunt porrò ſepta quædam ſpinis communita, horcanas uocant, ut inquit Euſtathius, ab hercos, quod uallum ſignat.

De Chiorum turpitudine, obiter & Cappadocum. Ephorium quid. Cur dicatur Chios. Dictum Chii Onomademi. Vini nigri inuentio. Vitium honor in Romanorum ſupplicio. Lucillius cognomento Cædo alteram. Amphisbæna. Chiæ. Idæ. Caput XXXIII

SCimus, Chium eſſe Ioniæ perilluſtrem inſulam, cum eiuſdem nominis ciuitate, nauigationis ambitu ſtadiorum plus minus nongentorum. Chios legimus Spartam ueniſſe quandoq;. Atq; inibi inſita Ionibus mollicie, fluxis moribus, animo ſæpius hallucinante, amplius ſeſe inuitaſſe, quumq; mero calentes in Ephorium itaſſent (ſic illi uocãt Ephororum curiam, qui ſunt Spartæ, uelut tribuni plebis Romæ) illuc producti turpitudinis ſunt, ut turpiter in geſtum turpius cõuomerent. Quin & in magiſtratus eiuſdem curulibus ſellis uentris onera per ſummam fœditatem deiecerunt. Indignum facinus (ut erat) uiſum id Spartiatis prius: proinde ſolicitè anxieq; ſcrutari, qui nam fuiſſent eius auctores, mox ubi eſt compertum, à Chiis rem peractam, tota detumuit ira protinus, ac reſidẽte impetu, qui rei indignitate inarſerat amplius, nil aliud quàm Chiis pronũtiarunt, permitti licenter laſciuire, ut quibus natura inſtitutoq; id foret inſitum. Facti meminit in Varia hiſtoria Aelianus, ſed aliter, quum quia turpitudinem ad Clazomenios reiicit, tum quod τοὺς θρόνους, ideſt ſedes, fuligine modò, quã ἄσβολον dicunt, litas ſcribit, moxq; publicè pronuntiatum, ὅπερ δὲ τὸ θαυμαζόμενον ἐξέστω κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν. De Chiorum uerò turpitudine ac moribus, nimio plùs improbis facetiſſimum Demodici extat diſtichum,

καὶ τόδε Δημοδόκου, χῖοι κακοὶ, οὐχ ὁ μὲν, ὃς δ᾽ οὔ.
πάντες, πλὴν προκλέους, καὶ προκλῆς δὲ χῖος.

Eorum uerò carminum hæc eſt ad uerbum ferè tralata ſententia: Et hoc Demodici eſt, Chii omnes mali, nec hic quidem malus, hic uerò minus: præter Proclem, quamuis & Procles Chius. Eiuſdem & ſalſe concinnatũ legitur alterum, ſed in Cappadocas: quod quamuis obiter ſeſe ingeſſerit, nihilominus appoſui:

καππαδόκην ποτ᾽ ἔχιδνα κακὴ δάκεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ
κάτθανε, γευσαμένη αἵματος ἰοβόλου.

ideſt, Cappadocem uipera mala quandoq; morſu apprehẽdit: ſed interiit & ipſa, quòd uenenoſum guſtaſſet ſanguinem. Dici uerò Chium uolunt, à Chio filia Oceani, uel à

χίων

χιόνος ἐκεῖ γινομένης πολλῆς, ideſt niuis multitudine illic facta, aut certè à nympha Chione. Chios inceſſit Ariſtophanes, ut euryproctos, & propterea ad excernendum faciliores. Id latius explicare, operæpretium non cenſui, quod inſit turpitudinis aliquid. Gratius eſt, quod apud Plutarchum obſeruauimus, fuiſſe Chium quempiam, qui magnum uini optimi modum quum diuenderet aliis, ſibi uappam ſolum ſeruabat. Proinde ſeruus, ſcitante quodam, quid rei gerentem reliquiſſet dominum, ἀγαθῶν ἐφ πορόντων, κακὸν ζητοῦντα, ideſt in bonorum affluentia (inquit) quærentem malum. Aliubi fuiſſe Plutarchus idem ſcribit, Onomademum in Chio factionis principem, qui uictoria potitus, diuerſatum partium uiros haudquaquam exigendos cenſuit, ne (inquit) inimicorum liberati metu, cum amicis hoſtiliter congredi incipiamus. Dignū item ſcitu quod ex Theopompo accepimus: apud Chios uinum primò nigrum eſſe inuentum. Quin eoſdem omnium principes colere uites ab Oenopione didiciſſe. Quibus mox tantus acceſſerit honor, ut etiam in delictis pœnam honorarent, quoniam ueteri de ſuppliciis lege Romana ſancitum, ut ciues non uirgis euerberarētur, ſed uitibus. Quod à Lucio Floro, ac T. Liuio libro quinquageſimoſeptimo, relatum ſcio, & à Scipione Aphricano, qui Numantiam ſuſtulit, ſeruatum. Sed & Lucillium centurionem ioco militari cognominatum Cedo alteram, Tacitus ſcribit, quòd fracta uite in tergo militis, alteram clara uoce, ac rurſus aliam poſcebat. Meminit ſupplicii in Galba Plutarchus. Nam & Macrobius uitem appellat centurialem. Martianus Digeſtis De re militari: Si miles, inquit, uitem tenuit, militiam mutat: ſi ex induſtria fregit, uel manum centurioni intulit, capite punietur. Dignum ſcitu ex Græcis obſeruatum: amphisbænam non temerè alio interimi, quàm uite: quod ab Dionyſio creditur præmonſtratum, qui ab Iunone in furorem uerſus, quum eſſet conſopitus, ab amphisbæna excitatus aſſultante, illi palmitem incuſſit, peremitq́. Id quod in Ophiaco ſcribit Nicander. In Chiorum porrò lapicidinis, prodidit Carneades, ſaxo diffiſo, caput extitiſſe Paniſci. Sciendum item, chias dici ſerpentum latibula, ideſt χειὰς uocant, & εἰλεούς. Nam feris aliis deſtinata loca idas nuncupant, & napas, ſyluas, montes Thamnos, pholeos, orgadas.

Chion nympha.
Chij euryprocti.
Onomademi Chij dictum.
Chijs primo inuentum uinum nigrum.
Oenopion uini colendi auctor.
Vitibus uerberandi ciues romanos mos.
Lucilius cur cedo alteram dictus.
Vitis centurialis.
Amphisbenam nō facile alio, quam uite interimi.
Dionysij furor.
Chiæ quid.
Idæ. Thamni. orgades.
Napæ. Pholei.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS LECTIOnum antiquarum Lodouici Cælii patrui,ad Iuris utriuſque doctorem Franciſcum Campagnellam, Præfatio uiceſimaſeptima.

PLuries pluribusq; iam ab hinc diebus Lodouici Cælii patrui mei doctrinarum percurrens antiquarium,quàm plurima ab ipſo prima inceptione notata reperiens:epiſtolarum fragmenta,id ipſius intimioris animi muſſitamentum agnoſcere,mihi ipſi uiſus ſum: ut ſibi ipſi affectiorum animos non niſi gratos facere, penſitaret. Atque ob id Antiquarum lectionum librum Sexdecim uoluminum ſtructura tunc compilatum,diuerſis pro libito particularius inſcriptum dicauit. Quod quum arctiſſimè obſeruare, eius ſanctiſſima incepta proſequutus, tota mente decreuerim:doctiſſimum eius opus prædictum,quatuordecim uòluminum numero laborioſiſſimè adauctum,doctiſſimaq; caſtigatione reformatum , non minus quàm nouum opus ædere meo ipſo genio, multorumq; etiam ſtimulis,celeberrimiq; A. Amolini phyſici ſua doctrinæ amplitudine,morum probitate undiquaq; uenerandi,deſtinatus:ob eorum ſingula,docta affectione nobis iunctorum clientela,donare decreui.teq; Franciſce Campagnella doctor inſignis, præ cæteris doctiſſima literarum farragine,optimè penſiculatorum conſultamẽtorum amplitudine,bonorum morum ingenua probitate , non minus decorum quàm uenerandum,mihi ipſi omniq; Richeriorum familiæ non tantum iunctiſſimę affinitatis uinculo,ſed & affectæ beneuolentiæ cumulis ſemper propenſum,Rhodiginæq; uniuerſæ reipublicæ commodum præſtantiſſimum dignoſcens,Viceſimaſeptima huius uoluminis inſcriptione te grauandum decreui : munus quidem tuæ ipſius magnitudini pauxillum,at mei in te animi gratiorem præ ſe ferens notam. Hoc eo libentiori ſuſcipies animo,quo totam Richeriorum familiam continuè fouens,doctiſſimiq; patrui mei documenta proſequutus,tenuioris mei laris paucitatem fouere ne unquam deſtitiſti:idq; ampliſſimæ tuæ mentis obuoluimentorum uaſtitate conſultius aliquando ſegregata diſcurrens lectitabis:idq; non in tuæ perfectionis cumulum,quæ tanta eſt,ut nullo exterius indiguo adminiculo ſeſe claram undiquaque demonſtret : ſed meæ in te obſeruantiæ monimentum aſcribes:meq; Camillum Richerium tibi coniunctiſſima non minus neceſſitudine, quàm ſtrictiſſimo famulitio deuinctum , tua ipſa ingenua bonitate perpetuò,ut ſoles,fouebis. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI
ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI SEPTIMVS ET VICESIMVS

Hoſtem minimè ſegnem,ſæpius emolumento eſſe. Cotem noſtram quid dicamus,adagii ſpecie. Carthaginis euerſio. Caput I

ADVERSARIVM fortem ſtrēnuumq́, & uirtutis non omnino uulgatæ plerunq; prodeſſe,creditum experimētis eſt. Proinde Lacedæmonii quandoq; quum ui urbem quādam cepiſſent, Ephori qui ſcirent quantum militaris diſciplina metu illius & certaminibus aſſiduis cuſtodita nuſquam eſſet dilapſa,non quidem uictoria efferri cœperunt,ut aſſolet nonnunquam,ſed dicere identidem non dubitarunt, οἴχεται τὸ πάλαισμα τῶν νέων, periit luctatio iuuentutis. Neq; enim dehinc aduerſarios habebit. Rurſum pollicēte rege, urbem quandam funditus euerſurum(nam ea Lacedęmoniis negotia plerunq; exhibuerat) haudquaquam permiſerunt illi,quum dicerent,minimè ſubuertendam τὰν ἀκόναν τῶν νέων, ideſt iuuentutis cotem. Vnde parœmiæ producitur ſpecies,ut quicquid diſciplinam continet,nec in ſegnitiem dilabi ſinit,cotem eſſe noſtram dicamus,quando(ut ille ait)infirmis animis hoſtis eſt ſecuritas. Quo argumento & Scipio Naſica ſeruandam Carthaginem ſubinde prædicabat,ne urbis æmulæ metu ablato,luxuriari Romana felicitas inciperet. Id uerò non perpendens nimium M. Cato perniciali Carthaginis odio flagrans,nepotumq́ ſecuritatis anxius,aſſiduis uociferationibus, deniq; unius argumento pomi,multarum gentium uictricem urbem,& de terrarum orbe(ut Plinius inquit)centum uiginti annos Romani imperii æmulam,tertio Punico bello æquandam ſolo curauit. Quod non Trebia,non Thraſymenus,non Cannæ buſto inſignes nominis Romani perficere potuere. Quanquam,ut Florus inquit,mediam ſententiam in eo ſenatus tenuiſſe eſt uiſus, ut urbs tantum loco moueretur,quòd nil ſpecioſius uideretur,quàm ſupereſſe Carthaginē,ſed non formidabilem.

Cæleſtis aquæ præſtantia,curq; eadem computreſcat celerius. Caput II

PLinius Naturalis hiſtoriæ conditor egregius in piſcium explicanda natura,inter pleraque ſummo ingenio ſummaq; conquiſita eruditione,ad ſtudioſorumq́ congeſta emolumentū,ut pauciſſimis horis multa percipere cupientibus liber unus,uelut theſaurus:ſicuti L. Piſo requirebat,affatim præberet argumentum, hæc quoq; intulit accuratè, dein modicis imbribus gaudent aluntur q;:quippe & harūdines,quamuis in palude prognatæ,non tamen ſine imbre adoleſcunt. Et aliàs,ubicunq; piſces in eadem aqua aſſidui, ſi non appluat, exanimantur. Corroborant porrò quæ Latinus auctor prodit,ſummi philoſophi uerba ex octauo De animaliū hiſtoria: Piſcium, inquit,genus maxima ex parte annis pluuiis εὐθηνεῖ, ideſt bene uiuit. Ita enim non modò plus cibi nanciſcitur,uerūetiam omnino pluuio humore iuuatur, ut ea quæ terra gignuntur. holera enim quamuis rigentur,tamen non tantum proficiunt,quantum imbre. Quod ipſum & harundinibus lacu prognatis euenit. Nihil enim ferè accreſcunt, niſi aquæ pluuiatiles accedant. Adde, Auerroem quoq; tractatu ſecundo primæ partis Canticæ,ſuper eo cantico, Aqua pluuialis purior cæteras præcellit,ſic fermè prodere, Aqua pluuia,optima eſt,ac fontanis fluuialibus'ue excellentior longe. Palladius, Cæleſtis aqua ad bibēdum omnibus antefertur. Addit Auicenna,eam præcipuè probari quæ æſtiua ſit,& Ioue tonante decuſſa,tenuitatis ratione,ſicuti interpretantur naturalium periti. Quæ quidem attenuatio fit,tum uirtute cæli eleuantis ſurrigentis'ue,tum calidæ ſiccæq́ exhalationis intra nubem inflammatæ,unde ſint tonitrua,perrupta nube. Illud obſeruatione dignum,quod ab eodem ſubnectitur Auicēna,nec prætetiit Medicinæ primo Paulus Aegineta, Eſſe quidem præcipuum aquæ pluuiæ humorem,uerum citiſſimè computreſcere,quòd ſit

attenuatus nimium. Proinde celerius in eum agere corrũpendo terreſtrem aereum'ue calorem non naturalem. Hauſtum uerò potu humoribus putredinem concinnare, pectus oblædere, uocem hebetare. Putreſcendi tamen cauſas inde proruunt nonnulli, & Paulus præcipuè, quoniam aquæ id genus à diuerſis admodum humiditatibus protollantur, uelut de cadaueribus, paludibus, ut lacus prætercam, ſtagna, mare. Quam rationem approbaſſe Galenus uidetur. Sed inquit Auicenna, ſi probari cauſa hæc poſſet, uituperari digna foret cęleſtis aqua. Igitur attenuatio excellenter facta putrefactioni præceleri anſam præbere, uero fit ſimilius. Vt enim attenuatiſſimum quidq; eſt, ita etiam mutationi obnoxium maximè cenſetur. Statuendũ tamen ſic opinantur, qui diſceptantes cupiunt ſententias conciliare, nil prohibere, quin quãdoq; computreſcat aqua pluuia, quia à tabidis corporibus aquatum ſecernatur materia. Quod euenit ferè, latius graſſante peſtilentię ui. Verum ſubnotemus & diuerſitatem alteram, Galenus idem in libro De bonitate aquæ, ſic propemodum ſcriptũ reliquit: Aquas (inquit) pluuias ſcio leuiſſimas eſſe, ſubtiles item ac puras bonasq;: & guſtui prædulces, educit enim ſol, & rapit tenuiſſimum quodq; ex aquis. Vernæ hyemalesq; cenſeri debent præſtãtiſſimæ, Sicciores quidem à terra tolluntur uapores æſtate, necnon autumno quoq;. At terroſus (ut ſic dicam) aer eſt, quem deiecta perpurgat pluuia. Propterea id genus aquæ diuriores euadant, neceſſe eſt, τῶν ὑδάτων inquit Hippocrates, κουφότατα τὰ ὄμβρια καὶ γλυκύτατα καὶ λαμπρότατα καὶ λεπτότατα, ideſt ex aquis leuiſſimæ ſunt pluuiæ & dulciſſimæ, atq; item clariſſimæ ac tenuiſſimæ. Ratio autem, inquit idem, ex ſole tenuiſſima quæq; proliciente ac leuiſſima. Cæleſtis aqua, Columella inquit, hinc maximè ſalubris intelligitur, quòd peſtilens alioqui paluſtris humor miteſcit hyeme.

Cæleſtium item aquarum bonitatis ratio. Quid ſit illud, in eũdem fluuium non poſſe quem bis ingredi. Cur ranæ imminentem præſagiant pluuiam. Aſtrapææ quæ dicantur, & ceraunıæ aquæ. Caput III

Aeterum non incurioſus aliquis ſtudiorum affectator, qui nec numerus ſit, aut ex triuio lutum, uel (quod Bœotii dicunt) μῆλος ἡρακλῆς, tanquam pomarium dicas Herculem, cuius eſt apud Pollucem ratio, ſed bene doctus καὶ φιλομαθής, euentus eiuſmodi nunquid aliæ proferri rationes & poſſint & ſoleant, haud abſurdè requiret, quando tunc demum ſcire uidemur, ſi cauſa minus nos fugerit, quam ſæpius ſilenter ac facilè haud aſſequare. Quod ergo pluuiis amplius, quàm fluentibus aquis arbores ac ſemina, necnõ quos diximus, piſces coaleſcant, Laitus, ſicuti apud Plutarchum legimus adnotatum, inde fieri putabat, quòd plagæ ui terrã diducat pluuia, meatusq; ſibi ad radices ſubeundas paret. Sed hoc neutiquam uidetur uerum, id nanq; latuiſſe Laitum uidetur, ſtirpes in ſtagnis exortas & uluas & iuncos augmentum non capere nec fruticare, quum pluuias ſuo tempore non admiſere. Verius ergo cenſebitur forſan quod ait Ariſtoteles, recẽtem & nouam uideri aquam pluuiam, ἕωλον δὲ καὶ παλαιὸν τὸ λιμναῖον, ideſt ſtagneam ueterem & olim datam computreſcentemq;. An & hoc probabilius eſt, quàm uerius? Nam τὰ πηγαῖα καὶ ποτάμια νάματα πρόσφατα μὲν δὴ καὶ νεογνά, ideſt fontani fluuiatilesq; fluxus recentes ſunt & noui: ex quo Heracletus dixit ποταμοῖς γὰρ τοῖς αὐτοῖς δὶς οὐκ ἂν ἐμβαίης, ideſt in eundem fluuium non utiq; bis ingredereris, alia quippe ſubinde influit aqua. Attamen ii alunt pluuiis deterius. Nunquid ergo, inquit Plutarchus, quia leuior quæ ex aere aqua deſcendit? protolli quippe non queat, ni mirè ſit leuis. Proinde flatu remixta, aerisq; leuitate referta demigrat momento, inſinuaturq; in ſtirpes, διὸ καὶ πομφόλυγας ποιεῖ τῇ ἀναμίξει τοῦ ἀέρος, ideſt, ideoq; bullas excitat, aere promixto. Bonitati huius aquæ aſtipulari ranæ uidentur etiamnum, dum uocem præ lętitia exhilarant, pluuiæ ſuauitatem expectantes. Ingruentium quippe aquarum certius præſagium exhibent ranæ præter ſolitum uocales. Quod Aratus, Plinius, Maro quoq; noſter prodidere. Putat porrò idem Plutarchus ex pluuiis aquis quod præſtruximus, eas rigando aptiores cenſeri, quæ tonitru & fulmine aere concuſſo impluant, quas etiam à re (opinor) ἀστραπαίας, ideſt aſtrapæas uocant & ceraunias, Paulus etiam βροντίας. nam eſt aſtrape uentorum ui nubium attritarum uel ruptarum inflammatio. Ceraunum uerò dici fulmen, ſciunt omnes.

Quibus nocumento ſit cæleſtis aqua. De ceſtreo, ſeu mugile, & cephalo plura. Ceſtrum quid. Ceſtra, uiriculum, ceſtus. Blennodes quid. Repetita Plinii defenſio. Cephalinus, ſphondylos, blæpſia, plotes, ceſtros. Caput IIII

Quod uerò initio diximus, imbres compluribus piſcium conducere, ſciendum eſt, ceſtreo, cephalo, & quem nonnulli myrinum uocant, adeo obeſſe ut ex illis multi excæcentur facilè, præſertim ſi modum aqua exceſſerit. Solent enim cephali, ſiue capitones per hycmē potius ita affici. Nam oculi eorum albeſcunt, & macilenti per id tempus capiuntur, ad extremumq; malo eodem intereunt. Quod tamen non magis imbrium copia, quàm algore accidere uidetur. Ceſtreus (ut iam in alia excurramus, & Scythatum more ad copioſum ſemper reflectamus pabulum, præcipuè, quoniam eſſe iucundam rerum uiciſſitudinem nouimus) eſt piſcis, quem Latini mugilem uocant, ita nuncupatus, quia teli modò publica Athenienſium pœna intret adulteros. Eſt enim miſſilis genus ceſtron, quod noſtri uiriculum uocant. Ceſtron inuentum Sudas arbitratur Perſico bello. Nam Sophocles ceſtran dixit pro ſtimulo, ſiue ſtilo, ut Pollux auctor eſt. Ariſtophanis interpres ſuper eo poetæ uerſiculo,

κεστρεῦ τε μάζῃ μεγάλην ἀγαθῶν.

Sciendum, inquit, non eſſe piſces e[illegible]ſdem ceſtreos ceſtreasq;. Sic enim aliqui murenas uocari putant, alii aliud piſcium g[illegible]us. Sed ceſtreos (inquit) cephalos nunc uocamus. Idem ferè ad uerbū Sudas. Athe[illegible]us uerò ſphyrænam, inquit, piſcem Attici ceſtram uocant: Latini ſudin, quia roſtran[illegible]t, ac ſimilis belonæ. Eſt enim belona piſcis, quem acum, ſiue aciculam dicimus. Ex[illegible]s tamen ſunt, ne quid diſſimulem, qui mugilem dici à Græcis cephalum, tradar[illegible]no in metu (ut Plinius inquit. & antea de cephalo dixerat Ariſtoteles) capite occ[illegible]quere ſe putet totum. Ariſtoteles tamen diſparauit, & ita agnoſcit Theodoru[illegible]ultatom Latinè capitonem uocando, libro De hiſtoriis quinto, ubi ceſtreum cep[illegible]s, cephalum [illegible]ominari inuenies, ut diuerſos. Sed & libro octauo, *ἀλληλοφαγοῦσι δὲ πάντες, πλὴν κεστρέως. ὁ δὲ κέφαλος, καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσι*, alter etiam a[illegible]lterum [illegible]ſui generis edit, excepto mugile: capito & mugil ſoli omnino carne abſtinent. I[illegible] ſub[illegible]ngitur ab Ariſtotele ratio: Eius (inquit) rei argumentum eſt, quòd neq; in uer[illegible]tre [illegible]e quid unquam habentes capiuntur, neq; eſca in eos ex carne utimur, *ἀλλὰ μάζῃ*, hæc eſt offa panis. Veſcitur unuſquiſq; mugil, alga & harena. Cephalus, quem uocant aliqui *χελλὼν*, ideſt labeonem, littoribus gaudet. Alter, generis eiuſdem peræas, hoc eſt tranſlittoranus eſt, qui non niſi mucore ueſcitur ſuo. Quamobrem ſemper ieiunus eſt. Paſcuntur limo cephali omnes, *διὸ βαρεῖς καὶ βλεννώδεις εἰσὶν*, quo fit, ut graues ſint & ſordidi. Et Pauſanias *πηλώδεις* uocat, ideſt cœnoſos, & fluuioſo[illegible] amare turbulentiores, ideſt *θολερωτέρους*. Piſcem omnino nullum edunt. Guloſus omnium maximè mugil eſt, atq; inſatiabilis. Quo circa uentre diſtento graueſcit: & ni ieiunus ſit, hæret iners. Hæc copioſius ſum perſequutus, ut Græco prouerbio lucem inferremus, *κεστρεὺς νηστεύει*, mugil ieiunus eſt. Quod promi in eos uolunt, quibus iuſtitia bonitasq; parum uel nil omnino affert emolumenti, quando iuſtiſſimus uidetur piſcis hic, dum parcit aliis, & inde famelicus uiſitur ſemper, etiam ſi de iuſtis intelligēdum ſimpliciter Athenæus putat. Mihi uidetur & gulonibus adagium id congruere, quorum animus in patinis ſemper eſt, nec æſtuans gula expleri ualet, quamuis ubertim terras populetur, & maria. Id quod innuere idem uidetur Athenæus: nam & *κεστρεῖς*, ideſt mugiles, uocant hiantes fameſcentesq;. Sed, ut deniq; tollatur ambiguitas omnis, ſcire conuenit, cephalum eſſe inter genera mugilum. Id ut uerum ſcias, Ariſtotelis uerba tralata appoſui ex libro De hiſtoriis quinto: Mugilum (inquit) labeones, fagi, myzones, ideſt mucones, cephali, ſiue capitones graueſcere menſe Decembri incipiunt, geruntq; diebus tricenis. Mugiles aliquos non coitu, ſed limo, harena'ue enaſci conſtat. In hæc diuertiſſe collibuit, ut ii denique reſipiſcerent, qui Plinio negotium faceſſunt in daſypodis leporisq; diſtinctione. Quæ mira uideri non debuit, quum in animantibus, quarum non una ſpecies eſt, idipſum & ſummus philoſophus facere pernoſcatur. Pene exciderat quod relatu uel digniſſimū fuit, & adiuuat quæ præſtruximus.

Scribit Oppianus ἁλιευτικῶν primo, cephalos ceſtreosq́; eſſe δικαιότατον γένος ἀμφιτρίτης, ideſt amphitrites iuſtiſſimum genus. Quem locum enarrans expoſitor, Iuſti (inquit) uocantur, quoniam quum piſces cæteri carniuori ferè ſint, nec cætero abſtineant piſcitio, ſoli omnium hi carnibus haudquaquam admouẽtur. Apud eundem interpretem ſic comperi: notandum, inquit, quòd thynnus quidem piſcis eſt, κέστρος δέ, ideſt ceſtus autem eſt melanthynnus, id ualet, nigricans thynnus. At echinus qui in ceſtrei capite conuiſitur, ſphondylos nuncupatur. Eſt & cephalinus piſcis, ſed à cephalo diuerſus, quem etiam blæpſiam dicunt. Ceſtrei uerò, plotes quoq; nuncupantur: nam ſic eos appellat Epicharmus, ideſt πλωτάς. Ceſtros item herba eſt, in Galliis prouenĩẽs, quam etiam ſarxiphagon nuncupant.

Aquarum laus præcipua. Horatii locus explicatur. Chaos quid, & unde. Iuriſiurãdi per Stygiam paludẽ ratio. Amymoniæ aquæ. Aquariæ libræ, item dioptræ, & chorobatæ. Libratores qui. Aquæ hauſtu cõcipi apud Clarium Apollinem uaticinia. Caput V

VErum, ut ad aquã regrediamur, & in uniuerſum aliquid promamus, eius utilitates longe uidentur ignem præſtare: quoniam multa ſint animalia, quæ abſq; ignis degant uſu, degere autem ſine aqua nullum. Quippe ſi fuerint ſine humoris poteſtate, exſanguinata exſuctaq; à principiorum liquore interareſcunt. Quin nec plantas ipſas aut herbas floreſcere citra aquæ humectationem. Qua ex cauſa Pindarum rectiſſimè opinantur dixiſſe, ἄριστον μὲν ὕδωρ, ideſt optima quidem aqua. Quanquam non deſunt, qui Heſiodum in Theogonia putent, aquam ſtatuiſſe rerum initium, & Chaos nominaſſe, ὡς ἀπὸ τῆς χύσεως, χύσιν γὰρ κατὰ ῥυτὴν τὸ ὕδωρ, ideſt uelut ab effuſione, ſiquidẽ fuſilis fluibiliſq; ac fluitans aqua eſt. unde prodierit & Mileſii Thaletis opinio, & Pindarus ita ſibi laudare aquam permiſerit. Affertur & illud: creditum ueteribus, deos per Stygiam paludem iuſiurandum concipere, uel quia à diis & hominibus odio habentur, qui ad deiurium procliuiores ſunt, uel quia iuxta Heſiodum, omnibus elementis antiquior eſt aqua. Primo Rhetorico Ariſtoteles, de multiplici uſu eius elementi prodiiſſe Pindaricum illud, opinatur. Porrò quum aquarum infinitæ propémodum utilitates ſint, gratiſſimæq;, qui ſacerdotia gerunt moribus Aegyptiorum, oſtendunt res omneis è liquoris poteſtate conſiſtere. Itaq; quum hydria ad templum caſta religione defertur, tunc in terram procumbentes, manibus ad cælum ſublatis diuinę gratias agunt bonitati. Ex iis eſſe arbitror quod Seneca ſcribit, Magnorum fluminum capita ueneramur. Subita & ex abdito uaſti amnis eruptio aras habet. Coluntur aquarum calentium fontes & ſtagna, quæ uel opacitas uel immenſa altitudo ſacrauit. Et Tacitus ſcribit, Sacra & lucos & aras patriis amnibus dicari conſueſſe. Hinc & Horatianum illud ex primo Carminum,

Nunc ad aquæ lene caput ſacræ.

Sed & in Ergis præcipit Heſiodus, Non eſſe fluuium perennem pedibus tranſeũdum, niſi prius affuſis precibus. Id eo dici, tradit Proclus, quòd opinarẽtur ueteres, Omnem quidem aquarum naturam, ut quæ alendi augumentandiq; uim poſſideat, ſacram eſſe diis, quos ζωογόνους uocant. Præcipuè uerò perennes fluuios putaſſe diuinos, quia indeficientem æternamq; deorum ſubſtantiam imitentur. Quin & poteſtates præfici diuinas, interpretabantur. Nec me fallit, Ioannem Grammaticum illud Heſiodicum arbitrari allegoricè intelligendum: nam fluuii nomine uxorem putat accipiendam perpetuò habitantem cum uiro. Monere autem poetam, uxori non congrediendum ante fuſas diis preces, ut ſeminis profuſioni adſit deus uolens & propitius, quam uocat καλλίρροον ὕδωρ, ὡς καθαρὸν καὶ νόμιμον, ideſt puram legitimamq;. Amymonias aquas ſicubi legeris, intellige Argiuas: quoniam Amymones obretitus amoribus Neptunus fontes aperuit Lernæos. Vnde aquis abundare contigit Argiuis. Etiam ſi ad Danaidas referunt alii, quæ ab Aegypto profectę phreorychiam docuerint, ideſt puteorum artem perfodiẽdorum. Aquarias libras dioptraſq; alicubi inuenies, ſicuti chorobaten quoq;. Ea uerò inſtrumenta ſunt aquarum dicata librationibus, ubi perducendæ ad mœnia ſunt. Libratores autem apud Tacitũ, ſunt uibrandis telis milites deſtinati: apud Fronti-

num

num,qui aquas librant ad libellam. De aquarum præſtantia ſic apud Græcos comperio, τὸ ἄριστον ὕδωρ ἀποιότατον καὶ τῇ γεύσει καὶ κατ' ὀσμήν, ideſt eſſe optimã ex aquis, quæ citra ullam ſit qualitatẽ uel ſaporis uel odoris. Sed quæ mox hypochõdria tranſmittant, illæ uerò incomparabilis ſunt excellentiæ: nam quæ illis immorãtur, ac inflant uentremque grauantque, cenſentur non bonæ. Ad laudem denique aquarum forſan ſpectat illud quoque: nam apud Apollinem Clarium, ubi non fœmina, uti apud Delphos, ſed certis è familiis, & fermè Mileto accitus ſacerdos in ſpecum degreſſus, hauſta fontis arcani aqua, ignarus plerunque literarum & carminum, ædit reſponſa, uerſibus ad id quod mente conceperis, mirè concinnatis. Quem & Germanico per ambages maturum ferunt exitium ceciniſſe, meminit in Cœnis Macrobius, ſed obſcurè. Adiicit Plinius bibentium fieri æuum breuius.

Niloticæ aquę laus præcipua. Cur Nilus dicatur Iupiter, & Saturnius. Molpis Eleus. Chomata Nili, & diacopi. Commatica. Comæ. Halmones qui ſint. Quæ ſit fluminum & aquarum probatio. Decocta quid. Plinii defenſio aduerſus Merulam. Dæra. Apollo Diradiotes. Syrembolum. Sarabaitæ ſacerdotes. Sarabara. Sarabadena oraria. Aquai legendum apud Quintilianum & Virgiliũ Aeneidos ſeptimo. Interim de Ioue pluuio, & terræ ſimulacro. Cochos. Limbatæ chlamides. Singiliones. Alphei tranſitus ad Arethuſam. Sarambus. Deductoria.

Caput VI

SEd enim in medicinæ ratione fluuialis aqua & paluſtris damnatur, præter Niliacam: ea nanque cunctis inſignita uirtutibus creditur, hauſtu ſuauis, mediocrẽ in aluo moram ducens: ſitim porrò reſtinguit cõmode, nec frigida quidem ullum inferens nocumentum. Præclara in eo Galeni ſententia eſt: Nilum (inquit) ita laudo, ut bonitatis excellentia paucis admodum comparari fluminibus poſſit, nam & mulierum partionem inſigniter adiuuat. Ex eo præterea in Aegypto ſolæ omnium paluſtres aquæ redduntur commodiores, quando æſtate nec computreſcant omnino. Seneca in Naturæ quæſtionibus: Pleraque ſunt, inquit, ratio quorum reddi non poteſt, ut cur aqua Nilotica fœcundiores faciat fœminas, adeo ut quarundam uiſcera longiore præcluſa ſterilitate ad conceptum relaxauerit. At uiſum Oneſicrito eſt, Proprietatum in animalibus cauſam ex aquis promi, pecorum argumento, quæ hauſtu colorem demutent. Auicenna primo Canonis, quatuor ex cauſis Nilo incomparabilem bonitatis uim ſcribit attributam: quarum primam ſtatuit, à curſus longitudine: ſecũdam, regionis aſcribit nitori ac præſtantiæ, per quam fit aquarum delapſus: tertiam putat, quòd à meridie in ſeptẽtrionem deferantur, ſic enim attenuari amplius: poſtremò, & immenſam ſuffragari fluminis molem. Ariſtoteles etiã num poſtea quàm fœcundiſſimum dixit Nilum, & alendi facultate inſignem, moderatæ ſolis decoctioni id acceptum retulit. Inuenio præterea Iouis uice fuiſſe Aegyptiis Nilum: unde illud apud Byzantium poetam Parmenonem, ut ſcribit Athenæus, Αἰγύπτιε Ζεῦ Νεῖλε, ideſt Iupiter Aegypti Nile: quoniam certis anni temporibus ſuperfuſus ripis imbrium modò miram campis fertilitatem inferat. Propterea de Nilo Tibullus,

Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres,
Arida nec pluuio ſupplicat herba Ioui.

Nam & Athenis terræ fuiſſe ſimulacrum, Pauſaniæ credimus, ſuppliciter à Ioue pluuiam comprecantis, quem uocant ὄμβριον, ideſt imbridum, cuius in monte Hymetto uiſebatur ara: ſicut & ſimulacrum, quod Iouis diceretur Hymettii. Sed & in Parnethe Ioui ſacra fiebant, quem nunc ὄμβριον uocarent, nunc ἀπήμιον. Sed ὄμβριον uocant item ὑέτιον. Creditur & Pindarus inde Saturnium appellaſſe Nilum, tanquam & ipſe Iouis innuens cognomentum: quoniam antiſtrophos, ut diximus, Ioui ſit Nilus, & imbrium cenſeatur analogon eiuſdem aqua, ſicuti interpretes Pindarici doctiſſimè interpretantur ac monent, ubi in Pythiis ait Pindarus,

Νείλοιο πρὸς πῖον τέμενος Κρονίδα.

Verũ ad Iouem pluuium pertinet hiſtoria nobilis qua legimus, apud Elidem ſubſtructum eo templum cognomine, ubi ſiccitate nimia ſqualentibus agris reddito reſpõſo

fore ut deſineret malum,ſi generoſus immolaretur iuuenis ſummo loco natus. Molpis ſponte Ioui ſe mactandum obtulit. Eius uerò uiſebatur in templo ſtatua,uirtutis monumentum inſigne. Nilum præterea ſunt,qui Tritonem ab Lycophrone appellatum opinentur de nomenclatura tertia:primum enim Oceanus dicebatur,mox Aegyptus, tertiò Nilus. Dicitur inde & chryſorrhoas Nilus,quaſi auro fluens. Ex quo & graues in eos qui chomata Nili ruperint,uel uiolarint omnino,ſanciuntur pœnæ. Sunt autem eo nomine aggeres (ſic enim Græcè pronuntiatur χῶμα) atque ita ſcribendum apud Iureconſultos Digeſtis De extraordinariis criminibus,ubi etiam aggerum nominantur diacopi:quo uerbo intelligi ſciſſuræ uidentur. Commatica uerò pronũtiatio apud grammaticos aliud eſt,dicta ſic,uelut inciſa:cuius exemplum eſt apud Papinium,

Vbi iſte fragor?ni fallimur aure. Sed unde
Puluereo ſtant aſtra globo?num Iſmenius ultrò
Mileſ?ita eſt,ueniunt. Tanta eſt'ne audacia Thebis?
An dubitent?

Comas uerò,ideſt κώμας, pagos Græci uocant,qui in Orchomeno quandoq; halmones,ideſt ἁλμῶνας, ſint nuncupati,ab Halmo Siſyphi filio,cui regionis partem haud ita magnã conceſſiſſet incolendam Orchomenius Eteocles. Inde natum,ut eſſe uicum quendam Halmonas, prodiderint multi. Sed à diuerticulo fabulam repeto. Reliquorum aquæ fluminum difficiles cenſentur, arefaciendo , ac ſitim amplius accendendo, præſertim ſi regionum adſit malignitas,nec aer admodum accommodus,quod adnotauit Dioſcorides. Auicenna eam item probat,quæ exortum petat,pręcipuè æſtiuum, ſemperq; bonitate proficere,dum à fonte diſcluſa abit longius. Secundæ uerò notæ putat,quæ in ſeptentrionem profluat. Hanc Aegineta Paulus non probat ſatis,quoniam ſit ὕδωρ βραδύπορον καὶ ἀτέραμνον, ideſt inceſſu tarda duraq; aqua:rurſum incaleſcere tardius,ac frigeſcere. Cui diuerſum faciat ortum petens. Improbantur omnino in occaſum meridiem'ue delabentes,præcipuè meridionali aſſiliente afflatu. De iis plura item Galenus. Putearias quoq; nec ſatis probas præ fontanis arbitratur Auicẽna,quòd terroſæ plurimum ſint,ut quæ in arcto contineantur occluſæ. Porrò ineſſe & putreſcentis materiæ quippiam,neceſſe eſt. Illuc ſolis radio minus pertingente,nec prorſum perflatu ullo,uapores corruptioni obuios detergente. Auctor cum Paulo Galenus eſt,unam eſſe bonarum & malarum aquarũ cognitionem,ſi hyeme quidem calent,frigent uerò æſtate: deinde ſi puræ ſunt,nec colore oblæſo uitiato'ue,& ſi mala nequaquam fuerit hypoſtaſis:item ſi leues ſint,quando terræ promixtionem coarguit pondus. Conſideratur præterea,incaleſcãt'ne ſtatim,frigeſcant'ue, huiuſmodi enim præſtare. Cæterum de iis plura item Architecturæ octauo Vitruuius. Auctor deniq; Plinius eſt,Neronis principis inuẽtum eſſe,aquam decoquere,uitroq; demiſſam in niues refrigerare. Sunt qui decoctæ mentionẽ apud Græcos ſe comperiſſe ieiunè nimis iactitent:nam quum afferri decoctam,iuſſiſſet Cynulcus , non tulit Vlpianus,ac illum increpuit,quòd Romano uerbo ac barbaro uſus foret. Porrò Eupolidis affertur uerſiculus,quo ahenum calefieri iubetur ad aquæ hauſtum. Id ipſum apud Antiphanem cõperias. Quin & primo De republica Plato,calidæ aquæ commeminit,qua refrigerentur inteſtina,& excitetur appetentia,quum ſitim iritet frigida. Approbat calidæ potum & Philemon. Sed & hiſtoria prima Herodotus ſcribit,decoctam ex choaſpe aquam ſemper habuiſſe ſecum Perſarum regem,quocunque pergeret. Sunt hæc quidem uera propemodum ex Athenæi ferè libro tertio repetita:etiam ſi hic omnium mordaciſſimus auctoris ſupprimat nomen. Verũ obſecro uos docti omnes,quibus hic eſt uelut uomica purulentior, quid hic cõtra Plinium? Noctuinis oculis homo male feriatus in magna debacchatur nomina,uirulentiæ innutritus,cuius uelut ſerpẽtis atrior uibrat lingua. Taureã aquam ab Sophocle nominari,ſcribit Athenæus idem,ab Tauro,qui ſit prope Trœzena fluuius,ubi uiſatur & fons Hyoeſſa. Tradit hiſtoricus Dion,Claudium Cæſarem cauponas in quas poturi diuerterent,ſoluiſſe ac cauiſſe item,ne caro diſtraheretur cocta,uel calens aqua. Illud neutiquam tranſiluerim quod Aelius ſcribit Dionyſius:dæram nuncupari humectam ſubſtantiam,ab iis qui teletas curant & myſteria. Deras autem,ideſt

Δειράς, regio eſt Argiua, ubi Apollo colitur Δειραδιώτης, in cuius ſacrificiis agno noctu immolato quot menſibus & ſanguine guſtato, puella κάτοχος ἐκ τοῦ θεοῦ γίνεται, id eſt afflatum ſentit numinis, uaticinaturque. Syrembola denique in obſidionibus fiſtulas uocant, quibus exquiritur aqua: nam ſyrinx fiſtula eſt, & embolum altera eſt compoſitionis pars. Sarabaitæ ad præſens inſtitutum nil magnopere faciunt. Qui ſint, enarrabitur nihilominus doctrinæ gratia uberioris. Sunt enim eo nomine in Aegypto ſacerdotes, in ſaxorum cauitatibus ferè habitantes, ſuillis ac bubulis circumamicti exuuiis, funibus zonarum præcincti loco, pedibus nudis, cruore conſperſi, ubi Scenophegiorum ingruit celebritas, è cauernis ſe promentes, Hieroſolymam petũt, ac templum adeuntes inopiam & abſtinentiã oſtentui habent, ingerunt omnibus, barbam ſibi etiamnum acriter uellentes, ut ſpectent iſta uniuerſi, & uelut cælitus demiſſos homines opinentur ſuſpiciantque, etiam ſi intercutibus nunquam non uitiis madent. Propterea non eſſe imitandos, præcipit Auguſtinus, & commeminit facundus ſcriptor Hieronymus. Sarabara porrò Perſicum fuit indumẽtum. Sarabadena quoque oraria legimus alicubi: nam & Pollio Trebellius inquit, Bardocucullum unum, cucutia uilloſa duo, oraria ſarabadena quatuor: nec tacentur eidem chlamydes ueri luminis limbatæ, ſingiliones Dalmatenſes, penula Illyriciana. Apud Græcos præſertim comicos, ſarabon inuenimus pro muliebri pudendo, quod & ſactan uocant: ſed & ſambyton, & ſelenon, id eſt σάλωνη, ac taurum. Sunt ex Græcis qui ſarabara Parthis eſſe crurum putant operimenta, quæ ipſi σκελέας nuncupent. Sarambus Athenæo fuit illuſtris caupo. In hac denique tam multa aquarum mentione, ſciendum, Pauſaniam auctorem nobilem Alphei tranſitum ad Arethuſam facilè comprobare, Nili argumento, qui paludem ingreſſus emergat, perinde ac è terra. Quod ipſum & in Iudæa faciat Iordanis. Adduci autem ſe potiſſimum Apollinis Delphici oraculo ſcribit, à quo ita ſit æditum,

ὀρτυγίη τις κεῖται ἐν ἠεροειδέϊ πόντῳ
τρινακρίης καθύπερθεν, ἵν᾽ ἀλφειοῦ στόμα βλύζει,
μισγόμενον πηγαῖς εὐρώπιης ἀρεθούσης.

Nec illud neglexero, Virgilianum carmen ex ſeptimo Aeneidos ſic ab eruditioribus legi ſolere: id quod diobolares grammatici, ne ſuſpicati quidem unquam ſunt,

Sæuit amor ferri, & ſcelerata inſania belli,
Ira ſuper magno ueluti quum flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni,
Exultantque æſtu latices, furit intus aquai
Fumidus atque altè ſpumis exuberat amnis.

Cui ſanè lectioni, ut plauſibili, in codicibus ſynceris ſuffragetur Seruius quoque, diæreſin eſſe inibi factam, teſtatus. Suffragetur Cornutus itẽ Perſianus interpres, poetæ uerſu aduocato. Hunc porrò eſſe locum à Quintiliano ſignificatũ, ubi libro Oratoriarum inſtitutionum primo ita ſcribit, unde pictai & aquai Virgilius amantiſſimus uetuſtatis, carmini inſeruit. Quãquam modò legitur aulai, in peruulgatis Fabii uoluminibus. Porrò exundantem aquarum defluxum per onomatopœiam Græci cochon uocant: unde κοχύεσκε apud Theocritum in Pharmaceutria, pro decurrebat, deferebaturque, ac ubertim fluebat. Apud Latinos deductoria liquoris uocantur, quibus uacans redundansque humor effluit.

Cur animantibus ſomnia ſint data: item ſomniandi cauſæ: quæ ſomnia liceat coniectare. Caput VII

Somniorum uanitatem tum ratione, tum experimentis coargui à multis, palàm eſt. Nec defuerint tamen, qui ediuerſo ratione ac experimẽtis item præſagiorum inde miram comprobent ueritatem. Prius uerò quàm altiora contingamus, ſuccurrit, promendum hac parte, cur nam credamus contributa eſſe ſomnia. Et ratio quidem illa pleriſque eruditorum egregiè arriſit. Mentem utique per diem ueris auocari uiſionibus, ne obdormiat: noctu uerò falſis, ne excitari celerius queat. Quòd ſi nullæ omnino ſeſe imagines ingerant, aut uigilare illam neceſſe erit, aut perpetua ſopiri morte. Proinde dormitionis ratione ſomniorum

inuolucra

inuolucra eſſe ab optimo maximo deo impertita, fatendum arbitrantur, quum uniuerſim, tum uel homini in primis, quòd præter quietis propoſitum, etiam futurorum prædictiones in eis ſepoſuerit ſibi: nam ueridico præſagio multis fuiſſe per ſomnum oblatas ſpecies, argumento eſſe hiſtoria poteſt. Sed & noſtrorum uatum reſponſa, euentu admirabili, ex parte fuiſſe ſomnia, compertiſſimũ eſt. Verum quæ falſa ſunt, obrepunt modò ſoporis cauſa. Illa, ut ex diuinę poteſtatis magnitudine ingruens bonum uel malum præripiamus. Propterea Actuum apoſtolicorũ ſecundo, Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii ueſtri & filiæ ueſtræ, & iuuenes ueſtri uiſiones uidebunt, & ſeniores ueſtri ſomnia ſomniabũt. Solutus, inquit Ammianus Marcellinus, corporeis nexibus animus ſemper uigens motibus indefeſſis, & cogitationibus ſubiectus & curis, quæ mortalium ſolicitant mentes, colligit uiſa nocturna, quas phantaſias nos appellamus. Cæterum, quo iſta conſtent exploratius, ex theologicis patrum noſtrorum ſanctariis uideor aucupatus, uniuerſim quidem ſomniorũ cauſas eſſe duas: earum intima una eſt, extima uerò altera. Sed & intima item duplex: ac eſt una quidem, fortuitus in quiete phantaſmatum motus: hic præſagit omnino nihil, & eiuſmodi ferè ſomniorum plurima ſunt. Ideo Eccleſiaſtes quinto ſcriptum inuenias, Vbi multa ſunt ſomnia, ibi plurimæ uanitates. Altera uerò ex corporis affectione eſt. Nam & frigidioris naturæ homines, glacie ſibi plerũq; aut niuibus uidentur adobruti. Quippe affectioni eiuſmodi phantaſmata conformari, palàm eſt. Propterea medicorũ ſcientiſſimi, quod Ariſtotelicum eſt ex libro De ſomno & uigilia, ſomniis peruigilate intendendum, aſſeuerarunt. Sed & calculum adiicit Magnus Albertus, eius quoq; exemplo ſubiecto, qui per quietem in pectus ſibi atriorem arbitrabatur affundi picem, moxq; illuceſcente die, bilem reiectauit atram & utiq; copioſiorem. Itaq; indidem poſſe uel ſanitatis uel morbi uaticinia concipi, propè certa eſt coniectatio. Verum cauſa ſomniorum extima duplex animaduertit & ipſa, corporea ſpiritaliſq;. Ex quibus illa quidem ex cæleſtibus profluit corporibus, & ex ambeunte nos aere. Sicuti enim illis influentibus, in corporali materia formæ producuntur diuerſæ, ut plantarum & metallicorum & id genus compluriũ, ſic & uirtute eadem in potentia phantaſtica, quæ organica eſt, phantaſmata promi effingiq; ualent, cæleſti conſentanea diſpoſitioni, effectui cuipiam producendo. Ac propterea id quoq; genus ſomnia ueritatis opinionem ſibi faciſe conciliant. Atqui inferat aliquis, & uigilantibus adſunt corporis illæ ipſæ affectiones, agunt & cæleſtia corpora, ac continens aer. Agunt quidem, ucrum auocamentis rerum multiplicium, curarumq; nunquam non perurgentium, obſeruãtur minus phantaſticæ poteſtatis motus, immo uerò & præpediuntur. Cauſa porrò extima item ac ſpiritalis ex deo eſt, quæ & bona dicitur. Sed & hæc bifaria eſt, ſiquidem uni quandoq; imaginaria modò ingeritur uiſio, alteri uerò eiuſdẽ intellectus. Nam & Pharaoni præpinguium boum oblata ſpecies eſt, atq; item macie confectarum: quam is tamen coniectare non ualuit: ualuit autem Ioſeph. Nec inficiandum tamen, alicui ſæpe contingere utrunq;, ſicut Danieli. Altera ſpiritalis ratio, & eadem mala, dæmonum commercio infamis eſt, & magica inſignitior uanitate. Ex iis porrò ita contextis, liquere illuſtrius poteſt, quæ demum ſomnia explicare coniectura liceat, & quæ minus. Sed nec Euſtathii prætereunda ſententia eſt, qui ſuper eo Homeri uerſu,

καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν.

Somnia, inquit, quæ ex deo ſunt, διοπέμπτα uocant, uelut ex Ioue miſſa. Quin & huiuſmodi ſomnia propriè dicuntur, ideſt ὄνειροι: appellantur & θεῖαι ὀμφαί, ideſt diuinæ uoces: quia φαίνουσι τὸ ὄν, hoc eſt uerum indicant. Proinde ab eodem dicitur ſomnium Διὸς ἄγγελος, ideſt Iouis nuntius.

Quid prophetia propriè, necnon prophetiarum gradus. Vectii uaticinium de Romani imperii perſeuerantia, ex uulturum duodecim ratione. Romulo qui ſunt oblati. Caput VIII

ET quia nos in propugnatorum Chriſtianæ ueritatis colloquia immiſimus, pergamus porrò imbecillitatem noſtram doctiſſimis, ac de cæleſtis eloquii fonte manãtibus, illorum ipſorum confabulationibus, ac ſcientiæ ſcitamentis con-

tis confouere,ab inſtituto tam nihil abiunĉti. Eſt(inquit Caſſiodorus)prophetia,inſpiratio diuina,rerũ euentus immobili ueritate denuntians. Vt uerò plenius abſoluiusq; dicatur prophetia,cognitio exigitur intellectualis, ſicuti Danielis quoq; decimo comprobatur. Quòd ſi intelligẽtia non contingat,non propriè dici prophetiam:ſicuti Pharao ſpicas uidit, Geneſeos quadrageſimoprimo:& Balthaſar manum ſcribẽtem in pariete,Danielis quinto:ille dormiens,hic uigilans:neuter tamen eorum propheta. Cæterum,nec in morte Saluatoris Caiphas. Quippe ſancti ſpiritus ui nobis inexplicabili impellimur ſæpe,neſcientes quod feliciſſimum eſt. Cuiuſmodi ferè impulſum in hominibus adnotamus fortunatis,qui ratione nulla uel cognitione ducuntur ad aliquid faciendum,uti eſt in libro De bona fortuna,ea tamen differẽtia,quoniam fortunatorum impulſus à cauſa eſt naturali,ideſt ab orbis influentia,uel motricis intelligẽtiæ,ut quorundam aſſertio eſt,uel ab utraq;,ſicuti aliis uideo magis placuiſſe. Igitur quia ex ratione propheticæ ueritatis eſt cognitio,ut præſtruebamus, inde fit,ut pro eius uarietate profluant prophetici quoq; gradus. Is nanq; excellentiſſimus eſt,ubi paribus reliquis, clarior eſt intelligentia, dum tamen prophetiæ limites non tranſcendat. Ergo gradus primus eſt,quum uidet quis,& intelligit:uelut Hieremias ollam uidit ſuccenſam,& faciem eius ab Aquilone: quo ſignificari intellexit,Babylonici regis exercitum ciuitatem Hieruſalem exuſturum. Secundus gradus eſt,ubi uidetur nihil,ſed inſtruens uox auditur: hic uerò eſt priore excellentior, quoniam ueritatem expreſſius præmonſtrant uoces. Tertius porrò eſt,quum non uox tantum auditur,quæ inſtruat,ſed uidetur etiamnum qui loquitur:quæ res adhuc creditur auguſtior. Cæterum,uel iſta contingunt in quiete,uocanturq; à theologis reuelationes per ſomnia:uel dum uigilamus, & à iunioribus dicũtur uiſiones:qui eſt præclariſſimus modus,quoniam & mentis fit illuſtratio maior:quæ quamuis ſenſuum ui exteriorum diſtracta,intelligibilem tamen ſupernaturaliũ ueritatem percipit:quod non fit in ſomno,ſenſibus quietis. Porrò propheticus ille modus,qui raptu contingit uel extaſi,ad eum fermè reuocatur qui eſt in quiete:quia tunc exteriore ſenſu non utimur,ſicut nec in ſomno. Adhuc gradum ſtatuũt quartum,ubi apparitione nulla figuræ cuiuſpiam,uel ſenſibilis ſigni,occultorum intelligibilis ueritas percipitur reuelatione diuina. Cuiuſmodi cognitio ſummo prophetæ Dauid contigiſſe dicitur. In hac deniq; addiuinantium mentione illud fuerit auctarium,quod ex Varronis eſt Antiquitatibus, Vectium augurio præſtantem de uulturum ratione,Romulo qui ſe obtulere,quosq; corpora ſancta dicit Ennius,coniectaſſe,Romanum imperium ad mille ac ducẽtos annos perſeueraturum. Quod & uerum comparuit. ſiquidem quum imperarent Cæſares Conſtantii,Romanorum dignitas dilapſa corruit, Byzantium tralata, irruentibus in Italiam Vnnis Vandaliſq; ac Gotis. Scribit libro ſextodecimo Paulus Diaconus,Adouacrem cum fortiſſima Herulorum manu Italiam irrupiſſe,quo perculſus terrore Auguſtulus purpuram ſponte depoſuit: ac ita conditæ Vrbis anno milleſimo ducenteſimo uigeſimonono,Occidentis imperium finem eſt aſſequutum,anno ab incarnatione Verbi quadringenteſimo ſeptuageſimoquinto. Quod ad uultures attinet, auctor eſt hiſtoricus Dion, Poſt Cæſaris cædem Octauio in campum Martium deſcendenti uultures ſex augurium feciſſe, mox uerò apud milites concionanti duodecim:unde ab eo coniectatum,Romuli monarchico ſe principatu conſtanter potiturum.

Afflationum ſpecies. Qui afflatorum ſtatus. Quæ ad ſomniandi rationem requirantur. Somnii laus etiam per exempla. Cur ſomnia matutina uerio-ra. Caput IX

VErum,ut ad ſcriptorum genus aliud digredi iam ordiamur,& quod lucernam oleat,ſubinde pergamus promere: Porphyrius afflationum ſpecies duas agnouiſſe uidetur:unam,quæ per ſomnum contingat:alteram,quæ in uigilia, ubi afflati & perciti præſagiunt, ita uigilantes, ut etiam ſenſibus utantur,nec tamen eſſe interim rationis humanæ compotes. At Iamblichus,animos ait uerè præſagientes afflatosq;,& quum dormire uideantur,non dormire:& quum uigilare,non propriè uigilare:neque more hominum ſenſibus uti,nec

ipſa

ipſa animalis uiuere uita. Argumento eſſe, quòd eorum plerique igne admoto, non urantur, ignem uidelicet repellente deo, qui intus afflet: uel, ſi urātur, non perſentiunt. Sed & inuia, peragrant ſæpe, ac flumina tranant mirabiliter. Cæterum, in iis quæ ad ſomnia pertinent, attendenda uehementer, quæ nono De republica Socrates de ſomniandi ratione diſſerit apud Platonem: At, inquit, quum quis ſalubri & moderato cultu atq; uictu ſe quieti tradiderit, ea parte animi in qua eſt ratio, excitata & erecta ſaturataq; bonarum cogitationum epulis, & ad ſeipſam cõtemplando conuerſa. Ea uerò parte animi, quæ uoluptate alitur, nec inopia preſſa, nec ſatietate affluēti, ut quieſcat maximè, neq; optimā partem illam aut geſtiendo aut mœrendo perturbet: ſed ſinat eam per ſeipſam ſolam ac puram conſiderare, indagare atq; percipere quicquam ignotum hactenus uel præſentium uel futurorum aut prçteritorum. Illa etiam parte animi tertia, in qua irarum ardor æſtuat, ſedata atq; reſtincta uſqueadeo, ut quieſcat nulli infenſa. Atq; ita, inquam, partibus pacatis duabus, mente uerò erecta, ſomno ſe comparet. Tunc demum pura mens ueritatem contingit, neq; inſomniorum uiſa nefaria occurſant. Significat ipſa hæc parte quadam Syneſius, quum ait, Sufficit ſomno dedere ſe lætis manibus, diuiniſq; laudibus celebratis. Laudans quoq; ſuo more ſomniale uaticinium: Ad hoc, inquit, accedere decet fœminas atque uiros, antiquos, iuuenes, pauperes, diuites, priuatos, principes, omnes deniq;. Quoniam neminem reſpuat, adſitq; omnibus propheta paratus, conſultor bonus & tacitus, ſacrorum præceptor atque diſcipulus. Mox uerò inde ſibi ambiguitatum inuolucra quædam mirè ſcribit recluſa. Quin & magorum inſidias huius beneficio debilitatas ac concuſſas probat. Ereptumq; ſe diſcriminibus multis, non inficiatur. Galenus ſummus Medicinæ auctor prodit monumentis,

d ſomniandi rationem quæ requiruntur.

Galeni ſomnium.

quum circa diaphragma cauſatio eſſet inorta, per quietem ſibi oblatam ſpeciem quæ commoneret, liberatum iri, ſi ſanguinem mitteret ex uena quæ inter pollicem uiſitur atq; indicem. Feciſſe quod præcipiebatur, ac mox ſanitati reſtitutum. Ipſe ſum memor

Cælij ... ſomnium.

quum agerem ætatis annum ſecundum & uiceſimum, & Antonio Boldu, nobili Veneto, tunc in patria mea præturam gerenti, Plinium interpretarer, necdum Hermolai Barbari emendationes doctiſſimæ eminentiſſimo auctori egregiam, immo etiam triariam tuliſſent opem, fortè in eum incidiſſe locū qui legitur in ſeptimo De iis qui plus

Ectrapeli qui.

iuſto creſcunt, uocanturq; à Græcis ectrapeli, torquebat amplius uerbum id, ſciebam me legiſſe de eo aliqua, uerum nec auctor nec locus ſatis ſuppetebāt. Proinde ueritus imperitiæ notam, æſtuāti animo commodum quieti me tradideram. Mox ratiocinans mecum librum uidebar agnoſcere, immo etiam locum & phyllurae partem, ubi id foret exſcriptum. Excitatus deniq; cœpi oblata per ſomnum repetere. Illuſionem putaui. Sed quum inſcitiæ formido infeſtaret amplius, ne quid intentatū relinquerem, librum arripui: ſicuti ſomniaueram, ita comperi. Neq; hoc dico, quia ſomniis hærendum putem, in tam numeroſa eorum uanitate, tum etiam præter inſtituta ferè Chriſtianæ ueritatis: ſed quia nimis opportunè, dum iſta proderem, ſeſe ingeſſit exemplum, præterire non fuit conſilii. Quanquam ſuccini pertritū id fortè ualet, Neminem magnopere dari, qui totum diem iaculans non aliquando collimet. Porrò ſomniale uaticinium pro

Somnia matutina cur ueriora.

pe ſolis emerſum, ſedata paulum uaporum, externarumq; rerum cura, contingere, proditum literis eſt. Id fieri putatur, non ſolum ea de cauſa, quòd percocta ciborum mole, amplius ſobrii ſimus: ſæpius enim cibo inanes quietem petimus, neq; tamen contingit uiſionum perſpicuitas. Sed eo item nomine, quod & ſolis Phœbiq; uatis, ut ueterum more loquamur, acceſſu roborari uaticinium ſolet. Sanguinei quoq; ſpiritus igneiq; ea hora dominantes claritate ſua ſomniali conferunt claritati. Accedit id euidens quoq;, quod obuerſantia expergefacti mox conſequentium imaginum turba non confundimus. Propterea Sermonum primo Horatius,

Horatij locus illuſtrat.

Atque ego quum Græcos facerem natus mare citra
Verſiculos, uetuit me tali uoce Quirinus
Poſt mediam noctem uiſus, quum ſomnia uera.

Somniorum diuinatio an ſit, ex Ariſtotele: itemq;, an à deo mittantur ſomnia. Brizo dea uaticiniorum per ſomnia. Caput X

Poſtea

Poſtea uerò quàm theologorum patrum in iis decreta prohibuimus, nec non Platonicorum muſea introſpeximus, percõmodum fuerit forſan & Peripateticos in cõſilium adhibuiſſe (etiam ſi, quod aiunt, Myſorum col limitia & Phrygum planè ſecernuntur) qui placita ad id negotium ſua quoq; promant. Igitur ex Ariſtotelis ſui doctrina Themiſtius inquit, Diuinationẽ in ſomno eſſe aliquam, neq; pertinaciter reſiſtendum, neq; temerè aſſentiendum. Nam quod aut omnes aut plurimi arbitratur, ineſſe aliquid diuinitatis in ſomno, & uiſa pleraque occurrere futurorum prænuntia, argumento eſt, huiuſmodi perſuaſionem, quæ uſq; infixa hominum mentibus ſit, & ferè gentium firmata conſenſu, ab experientia & rerum euentis ortum aliquem habuiſſe. Parte uerò alia quum nulla grauis & efficax ratio uideatur, unde iſtæc diuinatio proueniat, efficitur, ut homini docto perdifficile ſit, fidem in hoc obſtringere. Nam putare, deum eſſe qui mittat ſomnia, præter alias ratiões, quibus infirmari hoc refelliq; poteſt: illa exploratioris eſt efficaciæ, quòd ſubabſurda res ſit, futurorum ſignificationes per ſomnia non optimis & ſapientibus, ſed ſine lege ulla, ac ferè peſſimis quibuſq; & abiectiſſimis hominibus euenire, atque etiam brutis. Porrò ſublata ratione hac, nulla præterea poteſt idonea confingi. Quod uerò aſſeritur, eſſe apud Boriſthenem & Gades qui uaticinentur nonnullos, adhuc rationis eſt incompertæ. Quanquam uerò diuinitus non mittuntur, ſunt tamen quæ poſſis dæmonia dicere: nam & natura dæmonia ſunt, non diuina. Huius rei argumentum eſt, quòd parte plurima indocti & gregarii ſomniare ac uaticinari uidentur, ut intelligatur, auctore deo, illos non ſomniare. Porrò in plurimis & uariis uiſis non eſt, ut ſit mirãdum, euadere ex iis aliqua quæ prædixerint. Nam uetus eſt, Si ſæpe iactaueris, quandoq; Venerem iacies. Auctor in Platonis Timæum Chalcidius eſt, tolli ab Ariſtotele diuinationem omnem, quando nec prænoſcantur futura, quippe quum ad Lunæ tantum regionem, dei prouidentiam perducat. Infra uerò nulla eſſe prouidentiæ ſcita, uel angelorum opem, aut dæmonum proſpicientiam. Vnum deniq; ab eodem ſomniorum admitti genus, quum quæ aut egimus occurſant, aut cogitauimus uigilantes. Brizo, dea uaticiniorum potens per ſomnia in Delo colebatur: cui & ſcaphas offerebant om nifariam bonis plenas, piſcibus modò exceptis. Deæ nomen inde creditur conciliatũ, quoniam ueteri Græcorum lingua, βρίζειν dormire dicitur.

Quam dixerit ſomniorum rationem Democritus. De motionibus ſomniantium, ex Ariſtotele eodem. Item cur fatui præcipuè motionibus excitentur. Noſtra hæc quæ concinnamus, nunc urbanæ uillæ imaginem exhibere quandam, nunc fructuariæ, uel etiam ruſticæ. Caput XI

Democritus uerò in ſomniorum ratione, dormiẽtium animos putabat pulſari externa & aduentitia imaginum uiſione, quæ tanquam membranæ à corporibus direptæ continenter funderentur & fluerent. Ex iis alias eſſe beneficas, alias ſequioris ingenii, perindeq; maleficas & magnitudine ac pernicie portentoſas: has accedere in ſomnis ad homines, & ſignificare quæ præſentirẽtur, futura. Eſſe uerò quibus ſimulacra hæc adueniant meditantia commentantiaq; & uoces mittentia, alioqui quæ in ſomno tantum intelligentibus ſentiantur. Quamobrem optabat Democritus, imagines optimatis notæ ſortiri. Nos uerò etſi ſimulacra eſſe ulla, quæ uolitare ultro citroq;, & uagari per auras poſſint, negamus: tamen motiones aliquas eſſe cõcedimus, quæ nos ſimulacrorum uice exerceant. Illas ex initiis quibuſdam earum rerum prodire, quæ dicendę nobis agendæ ue ſint mox, aere primum mutato. Tum deinde per aurium foramina & narium meatus tranſmiſſas ad cor, facere, ut in ſomniis futurarum rerum exitus prænoſcere uideamur. Hæ uerò motiones non poſſunt alio tempore ſenſum ſui, quàm noctu ampliorem inuehere. Motus itaq; hauſti ſenſibus, & uiſa ex iis concepta, identidemq; ad ſentiendi transfuſa principium, præſenſionem futurorum dormiẽtibus afferunt. Atq; hæc ratio eſt, quamobrem fatuis ſomnia hæc, potius quàm prudentibus ingerantur: quoniã ineſt iis ſilenta mens deſertaq;, & cogitationibus uacua, quarum plenus philoſophantiũ animus eſt, & quarum agitatione ſolitarius & otioſus eſſe non ſinitur. Nec uerò mirari oportet, diu nos

in hæc reclinare, quod ſæpe præfamur, putent harum ſtudioſi lectionum, quæ ab phyſico theologico'ue proferuntur muſeo eſſe prætoria noſtra, ideſt urbanam uelut uillam quæ in agris domino ſepoſita recipitur. Vbi autē recondita de Græco aut Latino promuntur penu, & auctorum ſenſa reteguntur arcana, ſit ſanè fructuaria uilla. Quòd ſi operæ leuioris quippiam ac ſimplariæ laxamenti cauſa inſertatur, uel ut inde habeant etiam quod præcerpant minutuli ac proletarii, uillam eſſe credant ruſticam, turbæ deſtinatam uillaticæ.

Somniorum in quibuſdam certitudo unde ſit. Item de melancholicis. Lycanthropi. Lycanthropia. Lycaones qui intelligantur. Caput XII

QVoſdam uerò eſſe, qui quum exceſſu mentis tentātur, prædicant futura. Id cauſæ eſt, quòd quum inteſtinis & propriis motibus non infeſtentur, eminus uellicantur, & alienos excipiunt: ita ut ea maximè ſentiant, quæ gerantur extrinſecus. Eſſe item aliquos, quibus ſomnia de neceſſariis & amicis certiſſima eueniant, inde proficiſcitur, quòd de neceſſariis ſuis impenſe ſollicitus quiſq; eſt. Vt enim de longinquo ii uice mutua ſe agnoſcunt, ita motiones quæ in corde ſeruantur, rerum quas familiares charasq; habemus, notiores nobis ſunt, & promptius ſe reddunt. Melancholici uerò præ naturæ ſuæ uehementia ſimiles uenatoribus uidentur. Vt enim illi & coniectatione ac telo quaſi feram poſſident ante quàm accedant, manuq; tollant: ita melancholici, pernicitate animi rapienda, præcipites quaſi anticipant, & anteuortunt futura. Quòd enim imaginationes in iis uolucres & deſultoriæ ſint, leui pulſu excitæ, tanquam ſigno dato, & quæ his proximæ ſunt, demumq; uniuerſæ prorumpunt. Eſt item melancholica affectio, dicta Græcis λυκανθρωπία: & qui ſic afficiuntur, Lycanthropi, quoniam lupos imitari prorſum uideantur. Exſiliunt quippe noctu, adq; diem uſq; inter ſepulchra diuerſantur. Eorum præpallet facies, καὶ ὄψιν ἀχρωεῖς, oculis areſcentibus, præcipuè uerò lingua. Sunt præterea διψώδεις, hoc eſt ſitibundi: tibiis ex impactione crebra ἀνιάτως, ideſt citra medelam ulceroſis. Hoſce item Lycaonas dici, obſeruauimus.

Quicquid occurſat per quietem, non dici inſomnium. Item qui non ſomnient. Cur quandoque meticuloſa obueniant ſomnia. Caput XIII

POrrò nec illud omittendū, Non quicquid uiſitur in ſomno, dici inſomnium poſſe. Nam tunc propriè inſomnium eſt, quum is qui ſomniat, exiſtimat uera eſſe quæ dormienti occurſant. Quòd ſi quis ita imagines concipiat, ut intelligere poſſit ſe dormire ſomniareq;, hoc propriè ſomnium non eſt, ſed uiſum quoddam atque phantaſma: ac uidentur quidem hæc eſſe inſomnia, ſed non ſunt. Proinde in Animaliū generatione, libro quinto Ariſtoteles: Somnia (inquit) non ſunt, quæcunq; dormiendo aguntur, ſed præter inſomnium, hoc eſt (ut ipſe ait) παρὰ τὸ ἐνύπνιον: ut iis contingit qui dormientes reſurgunt, ambulant & loquuntur, uidentq; (inquit) eodem modo, quo qui uigilant: arbores conſcendunt, exeunt domos (inquit Albertus) inimicos perſequuntur, occidunt quandoq;, lectos repetunt. Id ſanè conſueuit euenire corporis incōmodum, quòd quum frigiditas ſenſus communis obliget inſtrumenta, & ſoporem conciliet, obtingit: ut extrinſecus in calorem naturalem, humoris quippiam ex cibo uel ex putrido humore ac febri profluat. Tum ea uis mota ſpectrum mouet, ſeu phantaſma, quod repræſentat exhibetq; quod antea per iram cōceperat aut affectionem aliam, uel etiam cibi ingeſſit qualitas. Hinc etiam qui febribus urūtur amplius, inter quietem loquūtur, & uaria concipiunt rerum ſimulacra. Sunt qui obtingere opinentur iſta, obligatis quidem exterioribus ſenſibus, ſolutis autem à ſomno interioribus. Nec ſtatim à cibo ſomniant animalia, neq; quum edita primum ſunt, ut infantes, quia multa tum agitatio motioq; eſt, propter alimentorum calorem. Quamobrem quemadmodum humore aliquo uehementer commoto, aut nulla effigies redditur quę appareat, aut redditur quidem aliqua, ſed laceſſita & tortuoſa uſqueadeo, ut alia omnino uideatur, quàm ſit. Quieſcente autem & ſtagnante, res in eo ſimili colore & incolumi forma reſpondent. Ita dormiētibus eueniunt uiſa & motiones à ſenſibus quādoq;, ut peruideri non poſſint, quòd multo alimoniæ fluxu obruuntur, quandoq; diſtortæ,

præpoſteræ

præpoſteræ & mõſtroſæ,& omnino teterrima ſomnia,qualia quæ melancholicis & temulentis & febricitibus accidunt. Hæc ideo recenſuimus,ut apertiora fierent quæ De animaliũ hiſtoriis libro quarto prodit Ariſtoteles,ubi ſic ferè ſcriptũ inuenias, Homo maximè animalium ſomniat:æditis nuper in lucem & infantibus,adhuc nullum penitus contrahitur ſomnium:ſed plurimis anno circiter quarto aut quinto ætatis,uiſa incipiunt.At libro decimo Plinius,Somniat(inquit)ſtatim infans. Et Ariſtoteles libro ſeptimo:Infantes(inquit)ſomniãt,ſed ſerò meminiſſe poſſunt imaginum. Quid ergo pugnantia iſti loquuntur,& ſentiunt? Abſit. Sed hoc uidentur ſentire:Infantes,ſi minus propriè loquendum ſit,ſomniant:ſi propriè,non ſomniant. Et quia pauore concuti per quietem puerulos Hippocrates ſcribit, adnotanda uehementer in eo doctiſſima Galeni interpretatio:Pauores(inquit)per ſomnum adſunt infantibus,iis præſertim qui ſunt natura edaciores, quando loca ad uentriculum pertinentia ſenſu quidem uigeant,ſed imbecilla exiſtant,cibus uerò corrumpatur. Nos ſiquidem obſeruauimus,non in tantillis ſolum,ſed etiam in ætate perfectis terribiles fieri per ſomnũ imaginationes,quando multi & uitioſi humores grauant & mordent uẽtriculum,præſertim ipſius os. Hæc enim particula præcipuum habet ſenſum. Inſomnia deniq; non ad opinionem,neq; ad intelligentiam,neq; omnino ad rationem aliquam intelligendi opinandi'ue pertinent, ſed ſunt ſenſualis potentiæ alumna:uerum non quatenus ſenſualis,ſed quatenus imaginaria ſiue phantaſtica eſt. Siquidem probatũ in libris De anima eſt,Imaginandi uim quam phantaſiam appellant,eandem eſſe ad numerum cum potentia ſentiendi,quamuis eſſentia ratione'q; differant.

Somniorum ſpecies aliquot:item de eorum interpretibus. Ephialtes qui ſit, ac pnigamon,ſeu pnigalion. Qui ſomniator. Somnioſus. Sõniculoſa aſpis. Oniropolos. Oniros unde,& item Irus. Ciceronis locus explicatur. Onirocritici libri,& ſhytici. Althæni amnis propriũ. Supellex unde. Hypereſium quid. Pelles tectoriæ. Hychthyis,hychthyia,byblos,pellarii,arbeli,lathargi, xyſmata,arbele. Diphtheriæ ſenes,cur. Pellium incubatus. Scytharũ mos. Pluſcula porrò de pellibus. Pardalea ueſtitus qui dicatur, uel lycea,aut nebride. Caput XIIII

ADnotatione uerò dignum illud quoq; , Somniorum alia dici allegorica, alia theorematica. Nam ſunt allegorica,ubi ſenſus intellectusq; à uerbis in diuerſum longè abit:quale Cæſaris mox Dictatoris fuit,cui per quietem oblata ſpecies illa eſt,ut putaret ſe cum matre permiſceri,reſpõſumq; à coniectoribus, Imperium orbis terræ portendi,quæ cunctorum uiuentium ſit mater. Quãquam Hippiæ,ut prodit Herodotus,quum inſomnium idem eſſet oblatum,non idem tamen eſt euentus inſequutus. Et ad coniectorem detulit quidam, ſomniaſſe ſe,ouum pendere ex faſcia lectũ ſui cubicularis:reſpondit is,latere ſub lecto infoſſum theſaurum. Fodit,auri aliquantulum inuenit,idq; argento circũdatum. Coniectori miſit de argento,quantũ eſt uiſum. Tum ille:Nihil'ne(inquit)de uitello? Theorematica uerò quum ita concipitur intellectus,ut præferre uerba uidentur,uel(ut Græci dicunt,& in Onirocriticis Artemidorus) ὄνειροι θεωρηματικοί,οἱ τῇ ἑαυτῶν θέᾳ προσεοικότες. Auctores ſunt,in genere phantaſmatum eſſe,quod Græci uocent ἐφιάλτην, incubum Latini. Quum externa uis aliqua quieſcentes uidetur inuadere,& pondere ſuo preſſos ac ſentientes grauare. Vnde & ephialtem dici, arbitratur Paulus Aegineta, παρὰ τὸ ἐφάλλεσθαι: alii,ab Ephialte quodam. Themiſon uerò Epiſtolicorum decimo, πνιγαλίωνα uocauit, ἀπὸ τοῦ πνίγειν. Sunt qui pnigaliona ſcribant. Apud Dioſcoridem Syluæ medicinalis libro tertio,in pæoniæ medicinis inuenio ἐφιαλτῶν πνιγμούς, ideſt incuborum ſuffocationes. Apud Græcos ita finiri reperias, ἐφιάλτην τὴν εἰς κεφαλὴν ἀνατρέχουσαν ἀναθυμίασιν ἐξ ἀδηφαγίας καὶ ἀπεψίας, ideſt redundantem in caput euaporationem ex uoracitate ac cruditate. Apud medicos eſt ephialtes,qui à pleriſq; uocatur babutzicarius. Onirogmos,ideſt ὀνειρωγμούς uocat Paulus Aegineta, Venerem quæ prolectant ſomnia. Sed & rem eandem medicinam profeſſis indicat uerbum ὀνειρώττειν: tametſi grammaticis ſomniare modò ſignet. Somniorum interpretem Græci

& Fulgentius onirocritem dicunt:noſtri,nunc coniectorem,nunc ſomniatorem:ut eſt in Deuteronomio, Non audies(inquit)uerba ſomniatoris. Meminit Seneca quoque Controuerſiarum libro quarto. Homerus Iliados Rhapſodia prima,oniropolon item dicit.Siquidem ὀνείρους nuncupant Græci ſomnia, παρὰ τὸ εἴρειν, quod dicere indicat. Vnde & Irum uocitatum putat Artemidorus,quia iniuncta nuntiaret.Notatum à Philone eſt,Abraham primum omnium inuolucra ſomniorum ſoluiſſe,& reliquis patefeciſſe. Trogum Pompeium auctorem habemus,Ioſeph ob ingenium præcellens à fratribus fuiſſe peregrinis diuenditum mercatoribus, à quibus in Aegyptum deuectus, quum magicas ibi artes ſolerti percepiſſet ingenio,breui euaſiſſe regis intimum : nam & prodigiorum ſagaciſſimus erat,& ſomniorum (inquit) primus intelligentiam condidit,nihilq; diuini iuris & humani incognitum erat : adeo,ut etiam ſterilitatem agrorum ante multos annos præuiderit. Ioſeph uerò ſomniorum fuiſſe interpretem pateſcit amplius Geneſeos quadrageſimo.Idem tamen à fratribus,eiuſdem triceſimoſeptimo ſomniator nuncupatur:non quòd ſomnia coniectaret,ſed quòd ſomniaſſet ea,quibus excellentia ipſius futura mox præſagiretur.Sed huiuſmodi in Hortenſio ſomnioſos uocat Cicero,quum ſomniculoſi ſint ſomno dediti homines.Quãquam à Siſenna dici ſomniculoſam aſpidem,ſcimus,quæ ſomnum morſu inducat letiferum,uel(ut Plutarchus inquit) κάρον ἐπαγάγῃ καὶ καταφοράν. Eadem Dauidica ſententia nuncupatur ſurda,quòd aures obturet ſuas,ne uoces audiat excãtantium. Sed ecloge hæc,ideſt excerptio,parerga eſt. Auctor Euſtathius eſt,oniropolon apud Græcos dici nunc eum, qui ipſe ſomniet ac prædicat inde,ſicuti Agamemnon in Βῆτα ῥαψῳδίᾳ,nunc uerò qui ab aliis uiſa coniectanter diſcutiat,uelut Penelopes ſomnia Vlyſſes. Sunt quinimmo ex hoc concinnati libri,quos onirocriticos uocant:quemadmodum in diuinationibus aliis legebantur Oeoniſtici,& Thytici. Pauſanias inquit,exiſtimare ſe Amphiaraum interpretandorũ ſomniorum laude excelluiſſe:quod(inquit)uel ex eo liquet,quoniam quo tempore in deos eſt relatus,futurorũ cognitionem per ſomnia conſtituit. Ad huius item oraculum,qui pergit (inquit) purgari primum oportet:purgatio autem eſt,ut deo res ſacra peragatur:cui & omnibus quorum nomina in ara ſculpta ſunt,ſacrificãt. His peractis,mactati arietis pellem ſubſterni, atq; ita ſolitos dormire captãtes ſomnii ſignificationes. Ad quod quum multiſcius poeta interim alluderet,ita de Latino ſcriptum reliquit libro Aeneidos ſeptimo,

Pellibus incubuit ſtratis,ſomnosq; petiuit.

Legimus item Dauniis uel Calabris in more fuiſſe,pellibus incubare,quas melotas dicunt,ideſt ouillas,in Podalirii ſepulchro:ſicq; per quietem oraculis inſtrui. Traditur illud quoq;,eoſdem in Althæno amne propinquo cum pecoribus lotos ab uulneribus perſanari,Podalirio aduocato,unde datum fluuio nomen:quia ἀλθαίνειν, mederi eſt: ſicuti uitiligines curat Alpheus,& Cydnus pedibus item ægros. Cæterum,ſcire oportet,pellium religioſam fuiſſe ueteribus obſeruationẽ quandam:quoniam & apud Scythas,pellis inſcenſio iuriſiurandi uicem habebat. Mos uerò ferè hic fuit,ubi quis iniuria eſſet à quopiam affectus,nec repellendæ idoneum paremq; ſe intueretur,quum bouem immolaſſet,conciſas quidem carnes percoquebat aqua,pellem uerò extẽdens in ea ipſe conſidebat,manibus retrò adductis,ut ex iis unus qui cubitis colligantur. Hic uerò modus illis gentibus eſt ſupplicandi maximus. Adiacentibus igitur iumenti carnibus,adeunt domeſtici familiaresq; primum,mox & cui collibuerit:arrepta uerò carnis portione,dextroq; ſuper corium illato pede,pollicetur pro uirili unus equites ἀσίτους καὶ ἀμίσθους, nullis cibariis,nullaq; item mercede:nonnulli,grauis armaturæ pedites:qui egentiſſimus eſt,offert ſeipſum:fitq; ad eum modum haud contemnenda in bouis corium aggregatio,eſtq; ea tum firmiſſima, tum hoſti prorſum inexpugnabilis,ut quæ ſit iureiurando obſtricta. Hinc ſæpe lectum in hiſtoria,exercitum à corio eſſe conflatum. A noſtris item proditum ſcimus,In lanata pelle nouam nuptam conſidere ſolitam,uel ob uetuſtum morem,quod antiquitus homines pellibus conſopirentur,uel ut atteſtaretur,Ianificium ſe præſtaturam uiro. Præterea lugentes quoq;,diebus luctus in pellibus erant. Nam illud M. Tullii in Piſonem,Ecquid recordaris,quum omni totius

prouinciæ pecore compulſo pellium nomine, omnem queſtum illum domeſticum paternumq́; renouaſti? Ad ueterem quoq; morem contẽderim referendum, ut ſciolorum uanitates præteream, qui caſci ipſi caſcos ducunt ac præcipitant, uti poſitũ apud Varronem eſt. Siquidem Tacitus Annaliũ quarto ſcribit, Phriſiis in Germania tributum ab Druſo iniunctum pro anguſtia rerum, ut in uſus militares coria boum penderent, non intenta cuiuſquam cura, quæ firmitudo, aut quæ menſura. Et Academicorum ſecundo M. Tullius, Vt non multum (inquit) imperatori ſub ipſis pellibus otii relinquatur. Quod eo dicitur, quoniam militum tentoria pellibus obtegerẽtur: unde & ſub pellibus eſſe dicebantur. T. Liuius libro quinto: Militem Romanum in labore ac opere pruiniſq́; obrutum ſub pellibus durare. Item ab Vrbe eadem libro triceſimoſeptimo: Aut ſub pellibus habendos milites fore. Sed & Porphyrio illud explicans Horatii Sermonum primo:

Quoniam in propria non pelle quieſſem.

Inde ſumptum, inquit, quòd ductores in pellibus dormirent. Cuius rei & Lucilius teſtis eſt. Et Plautus, quum de anu ebria iocaretur, ait,

In pellis periculum protenditur.

Arrianus Geſtorum Alexandri primo, Pelles ſub quibus milites hybernabant, leui & ſicca herba compleuit. Idem ferè & libro tertio. Apuleius uerò Floridorũ primo: Aut quercus (inquit) cornibus onerata, aut fagus pellibus coronata. Aduocatis etiamnum aliis uti poteramus: ſed omnia pulnis idem, ut inquit Lucianus. Huc ſpectat (opinor) illud Celſi Iureconſulti Digeſtis De ſupellectili legata: Labeo (inquit) originem fuiſſe ſupellectilis putat, quòd olim iis qui in legionem proficiſcerẽtur, locari ſolerent, quæ ſub pellibus uſui forent. Cęterum, fœdè corrupta hæc circumferuntur modò. Magiſtratus autem uaſis inſtrui argenteis ſolitos, & annulis aureis publicè præbitis, auctor eſt Maximus Valerius: ſed retulerat prius ſexta in Verrem M. Cicero. Adiicit in Catone ſeniore Plutarchus, tabernacula, lectulos, indumenta, ſeruos, amicorum multitudinem, apparatum numeroſiorem. Scribit T. Liuius, Maſiniſſę ab ſenatu decretam militarem ſupellectilem, qualem præberi conſuli mos eſt. Supellectilem, alii à ſupplendo inflecti malunt. Quod uerbum in ueteri Epigrammate, unum modò recipit P. A ſuppetendo deducunt nonnulli. In pellium mentione id item aduertendum: ſubſtratam remigibus pellem ſeſſionis gratia, ne pygas attererent, ab Thucydide nũcupari hypereſium, ideſt ὑπηρέσιον. Dicitur ſic & ſedes ipſa. Sunt qui hypereſium, trullam retrimentitiam accipiant: uel & amida, ideſt matulam. Pelles denique tentorias legimus apud Pollionem Trebellium, ubi imperatori Claudio donatas ſcribit pellium tentoriarum decurias triginta. Legimus apud Hieronymum, pellis Babylonicæ uermiculatam picturam, ideſt maculis minutioribus uariegatam, ut ſic interim loquamur. Cuius uiſuntur modi hodieq́;, ex Hiſpania in primis. Ichthyen appellat Hippocrates, rhinæ ſeu ſquatinæ aridam cutem. Hychthya uerò, chirurgicum eſt ferramentum auellendis recidendiſq́; ab utero embryis. Hircinas pelles & ouillas ſcribit Herodotus, biblos etiam dictos ueteribus, quòd papyri uicem impleuerint quãdoq;. Sardos Getuloſq́; caprarum pellibus amiciri cõſueuiſſe, adnotatum auctoribus eſt. Quin in tragœdiis ab huiuſce pellis uſu ſenes uocãtur diphtheriæ. In noſtris literis, pelliculare uerbum, pelliculis obtegere uel obturare eſt. Militis porrò caſſidi (inquit in commentatione De Romanorum militia Polybius) lupi imponebatur pellis, aut eiuſmodi quippiam, quod integumentum pariter atq; inſigne foret, ut ſtrennuè ignaueq́; ſe gerentes latere haud poſſent. Cæterum, quia de pellibus agitur, illud adieciſſe, nil obfuerit: Pardaleam nuncupari, pardalis pellem: leonteam, uel leontem, ideſt λεοντῆν, leonis: lyceam, lupi: trageam, tragi, ideſt hirci. Apud Herodotum anthropea, ideſt ἀνθρωπέην, eſt humana pellis. Eadem forma dicitur taurea, ægea, cynea, à tauro, capra, cane. Pardalea conueſtitus dicitur, qui eſt moribus uarius, & uelut πολύστικτος, ideſt multis interpunctus notis. Lycea, qui rapax eſt. Nebrida ferre, dicitur elegãter, qui timidior eſt ac uinolentus, quia illam geſtaret Bacchus. Pellarios dici legimus, ſicut coriarios, ideſt pellium ac coriorum concinnatores. Arbeli uerò, ideſt ἄρβηλοι, ferramenta ſunt orbicularia, quibus ſcytotomi, ideſt corii

inciſores in poliendo utuntur, ac incidendo. Lathargi, in coriis pelliculæ intelliguntur, ac xyſmata, ideſt ſtrigmenta, quæ abraduntur. Arbele, ſeu ἀρβύλη, apud Euripidem in Oreſte, calciamenti eſt genus: ἐπῖδα λιπῶν ἴχνος ἀρβύλας.

De coniectoribus aliqua. Quintilianus illuſtratur. Somniorum item ſpecies multæ: theopneuſta, phyſica, ſyncramatica, addiuinantia. Item bonam uel ſequiorem indicantia conſtitutionem. Inſuper de incubo. Dormitio reſupina. Relegati, ac deportati, quo differant. Achillem Ariſtarchi, eſſe ab Ennio tragœdiam, titulo eiuſmodi concinnatam. Caput XV

Sed ut à diuerticulo fabula repetatur, exquiſitiſſimus ſomniorum coniector is eſt, qui ſimilitudines rerum acutiſſimè poteſt perſpicere ac diſcernere. Nam recta claraꝗ ſomnia interpretari, cuiuſuis eſt. Similitudines accipio, quæ nobis ſecundum quietem obiiciuntur, & uelociſſimè transformantur, ut quæ de rebus reſpondent in profluente: ſi enim uehementior motus ſit, ſimulacra in eo ueris motibus diſſimilia & tortuoſa redduntur. Idem in ſomno ſtatuimus, ſi redundantior & cōcitatior materia ſit, quæ à ſummo capite ad ima cordis defertur, ſimilitudines expreſſæ aut puræ haberi non poſſunt: quoniam multa commotio ſynceritatem ſomniorum confundit, & conſtantiam uiſionum intercipit. Hæc adeo addita, ut Fabii Quintiliani locum de coniectoribus, facilius perciperent ſtudioſi ex libro tertio. Pleriꝗ libros De obſeruantia ſomniorum, multos compoſuerunt. Sed prudentès iſta facilè ridenda putant, arbitrati prodeſſe perparum. Nam ſpiritus phantaſtici non una eſſe poteſt uniuerſalis ratio, quæ omnia (ut dicitur) ſub unam reuocet Myconū. Auctor in libro De myſteriis Iamblichus eſt, & Strabo non neglexit. In templo Aeſculapii, quod in Epidauro eſt, ſomnia ægrotos captare ſolitos, quibus bonam ualetudinem à diis oſtenſam coniectarent. Nam Herophilus ſomnia quędam uocabat theopneuſta, ueluti à deo inſpirata, quæ neceſſariò contingerent: quædam uerò phyſica, confabricante ſibi anima, quod conferre uidetur, & inde quod futurum ſit: alia autem ſyncramatica, ex ſpontiuo per idolorum occurſationem, quādo inſpectamus quæ maximè cupimus, ut quum amicas amplexari concipimus. Apud Auicennam obſeruauimus Canonis primo, Conſtitutionis æqualis & temperatæ, certius haberi argumentum, ſomnia iucunda permulcentiaꝗ ac ſpem inducentia optabilem: cuiuſmodi ſunt odorum, cantuum idola & conuiuiorum ac dignitatum, ex ſpirituum ſerenitate phantaſmata deferentium, aut organum phantaſiæ illuminantium. Plethoricum uerò indicium eſt, quum quis ita per quietem afficitur, ut motari poſſe non uideatur, aut ingeſtabile onus ſuſtinere, uel etiam loqui non poſſe. Somnia uerò hoc genus, uocat Galenus addiuinantia. Dignum ſcitu quod idem ſcribit, Putaſſe quendam crus alterum ſibi lapideum factum, moxꝗ ea corporis parte in paralyſin incidiſſe, præſentiente medicorum nullo. At qui ſubuolare ſe opinatur, ac perniciter quocunꝗ rapi, prætenuibus abundare humoribus creditur, & quantitatis moderatæ. Principatum ſanguinis ſignificare ſomnia cenſentur, quum ſe quis rubentia ſpectare opinatur, aut ſanguinis è corpore profluuium, uel id genus quippiam concipit. Irroborauit hoc Galeni quoꝗ experimento, qui eiuſmodi ſomnio commonitus, pugili ſanguinis miſſionem peruidit neceſſariam, quod retulit ipſe in libello De ſomno. At ſi aquarum, fluminum, niuium, frigoris ingerantur idola, phlegmatis ea primatem indicant ſtatum. Quod non Principis modò placita probant, ſed quarto Colliget Auerrois, capite quintodecimo: Si imagines concipiantur ignium, bilis præualet rubra. Eandem uerò atram pollere, prænuntiant ſomnia terrifica. Quoniam autem de incubo facta paulò antè mentio eſt, adnectamus item Auicennæ ſententiam in ea re dignam, quæ incurioſius non pręteteatur. Ergo Canonis primo: Reſupinum (inquit) dormire, malum: prauæ ſiquidem ſtruuntur ægritudines, ueluti apoplexia eſt ac phrenitis & incubus: quoniam eo ſitu, ſuperfluitatum fit ad poſteriora reclinatio, atque inde retentio, nec ſuis influere meatibus permittuntur, qui antica corporum obſident: cuius ſunt generis, nares & palatum. De incubo item, tertii prima Princeps ſic: Eſt incubus (inquit) ægritudo, qua proſerpente ſopore, phantaſma opinamur graue in nos irruere & moleſtius comprimere, arctatur ſpiritus,

ac uox

ac uox etiamnum intercipitur cum motu,ingruitq́ præfocatio, meatibus præfarctis: ſæpeq́ uel apoplexiæ præludium eſt,aut epilepſiæ, nonnunquam & maniæ. At ſunt hæc utiq́ harenæ non omnino noſtræ,non imus inficias: ſed eiuſmodi tamen,quæ legentium animos allectare amplius poſſint,quàm quod noſtrates nonnulli,etiam bene docti,apud Iureconſultos obſeruaſſe,in ſuos regeſſere commentarios,Relegatos nuncupari,qui quũ exilii cauſa ſolum uerterint,nihilominus ſuis perfruantur bonis: quod in deportatis non fiat,etiam ſi à grammaticis minus uidetur obſeruatum. Sicut nec illud ex Pœnulo, Achillem Ariſtarchi mihi commentari lubet.

Eſſe enim eo nomine Ennii tragœdiam: id quod Pompeii Feſti probant fragmenta.

Qui nunquam ſomniarint. Plinius declaratur. Abluere ſomnia,quid. Perſii locus aperitur. Ardali ara,in qua ſomno fieret,& Muſis res diuina. Ardalides Muſæ unde dicantur. Tibiæ inuentor. Caput XVI

ET quoniam diu iam de ſomniorum ratione commentamur,age,illuſtremus & parte hac Naturalem hiſtoriam Plinii,qui libri decimi fine quoſdam ſomniaſſe nunquam,ſcribit: quibus mortiferũ fuerit ſignum,ſi præter conſuetudinẽ ſomniare cœpiſſent. Quæſitum à multis,opinor,quæſiturosq́ etiamnum,ecquid ex ueteribus ſuccurrat memoriis,quò planior fiat auctoris nobiliſſimi ſenſus. Ego uerò quod ex ſcientiſſimi Plutarchi monumentis noui,quæ uel ſola doctum effecerint ingenii haudquaquã plebeii hominem,non grauabor ſuppingere. Sic enim in libro De oraculis quæ defecerãt,comperi: Cleonem ex Daulia ſolitum prædicare, multos quibus uixerat annos, nulla unquam inſomnia uidiſſe. Idipſum & Thraſimedi contigiſſe. Cauſa uerò euentus tam miri eſt(inquit)corporum craſis,ſiue temperatura. Sicuti melancholicos ſcimus eſſe πολυονείρους καὶ πολυφαντάστους, ideſt ſomnioſos imaginoſosq́. Scribit Ammianus Marcellinus,Delatorum peſtilenti uirulentia graſſante ſæuius,nec citra uitæ diſcrimẽ uiſa nocturna quempiam auſum patefacere: quo(inquit)nomine mœrebant docti quidam,quòd apud Atlanteos non forent nati, ubi memoratur, nulla uideri ſomnia. Id unde eueniat, rerum ſcientiſſimis(inquit)relinquamus. Confirmat ſententiam de Atlantibus cum Martiano Plinius libro quinto. Iucundum relatu quod ſequitur, Species oborta per quietem Tiberio,præcipere uidebatur,argentum cuidam erogaret: id ſecum ipſe coniectans,ac magica ui ſuſpicatus dæmona ſibi immiſſum, hominem mox peremit. Nec illud præterierim: ueteris fuiſſe ſuperſtitionis,meticuloſa ſomnia interim ablutione auerruncare: quod apud Aeſchylum eſt obſeruatum,& docuit in Batrachis Ariſtophanes,

ὡς ἂν θεῖον ὄνειρον ἀποκλύσω.

ideſt,ut ſomnium abluam diuinum. Ad quod Perſii illud ex Satyra ſecunda reſpicere, dabunt(opinor)eruditi omnes:

Hæc ſanctè ut poſcas,Tyberino in gurgite mergis
Mane caput bis terq́,& noctem flumine purgas.

Sed & illud apud Sophoclem obſeruatum eſt, ueteribus in more diu fuiſſe,ut ſomnia auertentes,ea ſoli denarrarent. Et quia de ſomniis diu iam commẽtamur,de ſomno illud non negligamus, Fuiſſe apud Trœzenios ueterem Ardali aram,ſuper qua Muſis & Somno rem diuinam peragebant, Somnum aſtruentes eſſe Muſis deum præcipuè amicum. Fuit autem Ardalus hic Vulcani filius,quem tibiam adinueniſſe opinantur: & ab eo Muſas dici Ardalidas,in Pauſaniæ relatum monumentis eſt.

Ouorum natura mirabilis. Item de naufragis mirum,qui ſidant prius,mox fluitent. Lucianus explicatur. Ariſtotelis defenſio à calumnia. Oua luſtralia & pnicta,quæ ſint. Oſtracoderma,& malacoderma. Cyami nomine,ouum ab Pythagora intelligi. τρομητὰ,ῥοφητὰ,ταγηνιστὰ,ὠνεία, pnicton,oogala. Requieta oua. Helenæ ouum. Oaria. Pſathyra. Item quid lecithus,& lecithopolis. Item de ouis plura. Epidorpiſmata. Metadorpia. Epiphoremata quæ intelligantur,item epiphoræ. Thalia caſeus. Pyriephthas,epidipnides,celyphanon. Vreus pro mulo,cur. Molæ in fœminis ratio. Selenetides mulieres. Vitellum dici chryſon,& chloron. Caput XVII

OVorum inter ſe miram ac propè indiſcretam ſimilitudinem, ſæpenumero apud animum meum non ſine ſtupore perpendi. Alterum enim alteri ſi compares, fallitur examen, hebeſcitq; intuentis obtutus: tanta prorſum parilitas eſt, tantaq; geminitudo. Id à M. Tullio item adnotatum in Academicis, obſeruauimus: qui rem etiam in adagium profluxiſſe ſignificat, ut ouorum ſimilitudinem dicamus, de iis quæ conſimilia ualde inter ſe ſunt, ut diſparari ſecernitq; non poſſint: quum farinæ (ut aiunt) ſint eiuſdem, & gracculus gracculo aſſideat. Etiamſi in Delo complures fuiſſe, compertum eſt, qui gallinas quæſtus ſui cauſa, alere aſſueti, ubi ouum inſpexiſſent, ex qua id foret gallina, eueſtigio pronũtiarent. Sed longè utique mirabilius id, In re tam parua, mundi permixtionem intelligi quandam. Ouum quippe elementis conſurgere ac compingi quatuor, ueterum medicorum aſſertione traditum ſcimus. Nam cruſtæ modò circumiectum obductumq; putamen, terræ imagine quadam, areſcentis in frigore uim naturæ præfert. Humor autem frigens humectusq;, aquam exhibet planè. Sicuti aerem, quod ineſt ſpiritoſum, calens humensq;. At in meditullio, luteum fixum mediocritatem caloris obtinens, & aridioris naturæ, igni compar facilè colligitur. Cui calculum adiecerit & color: ſi quid tamen eiuſmodi adeſſe igni creditur. An non & globata ſuffragatur figura? Quid, quod ineſt ouo uitalis uis, ueluti & mundo? Obſeruatum ab eadem quoq; ſchola, Vitellum intima caloris facultate, percoqui facilè. Albumen non ita, ratione utrunq; frigoris, caloris humoris ue. Hinc toſtum ouum diſſilit facilè, non diſſilit aqua concoctum: ignea ſiquidem ui, quodam ferrumine copulatur quod ineſt, humectum ampliusq; calefactũ exuſtumq;, plures parit ſpiritus, qui loca nacti peranguſta, exitum molientes teſtam prærumpunt, demumq; euaporant. Præterea, flammæ uis tunicam circumſiliens putaminoſam, amburendo diffringit, quod & fictilibus euenire dum torrẽtur, euidens eſt. Quamobrem perfundi prius frigida ſolent oua, calida ſiquidem aqua mollicie ſtatim humorem effundit, & raritatem relaxat. Quia uerò de ouis mentio eſt, congeremus quæ ſcitu digna lectio ſuggerit uaria. Et illud primum, Oſtracoderma dici, oua putamine intecta teſtaceo, ut in auibus. Malacoderma uerò, quæ molli obducuntur cute. Sed illud grauius, Vndenam fiat, quod τὰ ἀφανισθέντα ὠὰ καὶ ἐζουελοῦντα, hoc eſt, corrupta & urina oua fluitent. Integra certè καὶ ἀπαθῆ confeſtim ſidere, manifeſtum eſt. Ac ratio quidem erui illinc poteſt, quòd aqueſcant, ac ſpiritus cõtabeſcentia concipiant plurimum. Qua ratione colligitur & illud relatu digniſſimum, In aqua pereuntes primò quidem ima petere, mox ubi computreſcere cœperint, emergere ac fluitare. Tabeſcẽs quidem cadauer ſpiritoſum fit, aer uerò præfarctis poris ac meatibus, necnon pulmonis cauitatibus, quæ βρόγχια dicuntur, leuiſſimum illud efficit, adeo ut ſupernatare ualeat. Proinde mandatum literis eſt, quendam in mari graſſantem, quum id ſciret, conſueuiſſe eorum quos enecaſſet, pulmonem cõcidere, atq; ita demum in aquam proiicere, quod ita affectos comperiſſet, non emergere. Ooſcyphia, & oa quoq; apud Græcos, inter poculorum genera recenſeri uideo, opinor de ſimilitudine duci nomẽclaturam. Sunt qui meſpila item oa putent dici. Illud uerò Luciani in Dialogis, quos ipſe νεκρικοὺς uocat, cuius nam modi eſſe dicimus? καὶ ἄπου εὕροι ἐν τῇ τριόδῳ ἑκάτης δεῖπνον κείμενον, ἢ ᾠὸν ἐκ καθαρσίου, ideſt ſicubi comperiat in triuiis Hecates cœnam iacentem, aut ex catharſio ouum. Catharſium in Græcorum doctrina uidetur purificatio quædam dici. Morem quippe Athenis fuiſſe produnt, conciones expurgandi, atq; theatra, & omnino quemlibet populi conuentum: Id uerò minutis fiebat porcellis, quos nominabant catharſia. Eiuſmodi obibant munus, qui dicebantur à colluſtratione Periſtiarchi. Oua expiationibus apta monſtrat Iuuenalis illud,

Niſi ſe centum luſtrauerit ouis.

Sed & in arte Ouidius, oua hæc luſtralia indicat illis uerſibus:

Et ueniat quæ luſtret anus, lectumq; locumq;
Præferat & tremula, ſulphur & oua manu.

Eius autem ab recentioribus ratio promitur, quòd ex animalium generibus adeo multiformibus, plurima ædantur ouis, quæ uelut media ſint inter animal, & non animal:

proinde,pergrata diis cenſuere ueteres:quãdo & cyami nomine,non aliud intellexiſſe uideatur Pythagoras,quàm ouum,quod ſit in eo animalium κύησις, ideſt fœtura.Eius autem erat decretum,Compar cenſeri κυάμους ἐσθίειν, κεφαλάς τε τοκήων. Porrò in cereali pompa ouum ſolebat eſſe primum. Verum parte hac,prius quàm ſubtexantur reliqua philoſophorum principi libet patrocinari,aduerſus quem ita ratiocinatur Albertus:Oua longa prodit Ariſtoteles,producere mares:rotunda uerò,fœminam:quod(inquit)falſum eſt,quoniam ſcribit Auicenna,ex orbiculari ouo breuiq́ progigni marem: ex oblongis acutis'ue,fœminam. Ipſum hoc comprobat experimẽtum, & ſuffragatur ratio:ſiquidem uirtutis perfectio in maſculinis ouis ambit æqualiter,& continet extrema:at in fœmininis,à centro longius abit materia in quo eſt uitalis calor,hoc uerò planè imperfectionis argumentum eſt. Iſta autem ſi quis ſenſiſſe Ariſtotelem putat,lebeꝛide cæcior eſt.Quanquam erubeſcens tanto nomine Albertus, mendum eſſe ſuſpicatur exemplarium.Ariſtotelis uerba ex ſexto De animaliũ hiſtoriis,hæc ſunt,ex Theodori interpretatione,Quæ oblonga ſunt oua,fœminam ædunt,quæq́ ſunt faſtigio cacuminata : at quæ rotundiora,& parte ſui acutiore obtuſa,orbiculum habent,marem gignunt. Quòd ſi quis cauillari nos arbitratur,auctoris Græca uerba ſubieci: ὅσα δὲ τῶν μὲν μακρὰ καὶ ὀξέα τῶν ᾠῶν, θήλεα, τὰ δὲ στρογγύλα καὶ περιφέρειαν ἔχοντα ἐπὶ τὸ ὀξύ, ἄῤῥενα. Illud autem ex eodem Alberto concoqui facilius poteſt,Se ouum uidiſſe,cui putamen adeſſet duplex,inter utrunq́ albugine fuſa,quæ introrſus uiſeretur item,ſed aquoſa tenuiſq́,nullo prorſum uitelli ueſtigio. Verum,hoc naturæ peccatum fuerit. Sed unde fieri aſtruemus, quòd piſcium oua uiſuntur infinita , nec colore diſparata,ut in auitio genere?Nimirum artificis naturæ commentum id eſt,atq́ inſtitutum.Quippe caloris inopia diſtinguentis ſecernentiſq́,id obtingere probabile fit:ſunt nanq́ frigidi piſces ac perhumecti,indeq́ redundantiæ multæ quæ ouis argumentum ſufficit.Id in auibus contrà fit,ſiquidem in eis calor probatur perfectus,qui & humectum prolificum in alborem commutat:ſicut,unde alimentum fit,amplius digerendo citrino inficitur,imbecilla aquatilium caliditate id ipſum aſſequi nequeunte.Naucratitarum nuptialibus cœnis cauebatᷓ, ne quis ouum intuliſſe uellet,aut μελίπηκτα, ideſt mellita.Sunt inter oua menſæ deſtinata (ut Aegineta Paulus inquit) τρομητά, quæ ualde nutriunt.Tremula interpretantur nõnulli,ut ſint cum iis eadem quæ liquida,ſeu mollia,uel hapala etiam dicuntur: quanquam hoc nomine dicuntur Neapolitanis,quæ ſine teſta enaſcuntur: nam ῥοφητά, ideſt ſorbilia,magis ſubeunt:peſſima uerò,quæ uocant ταγηνιστά, ideſt in ſartagine cocta.Sunt & quæ Galenus πνικτά uocat,quod præfocari uideantᷓ, dum certo genere coquuntur:nam è putaminibus educta uaſculo excipiuntur,mox oleum infunditur & garum,uinum item modicum:uaſculum inde in cacabum calentis aquæ immittunt,obſtruuntq́ diligenter, ac tandiu excalfacere pergunt,donec coiſſe medio modò uideantur.Eſt & pnicton,carnis condimentum certum.Oua quæ recentia non ſunt,requieta nũcupabant ueteres. Pultem ex ouis & lacte concinnatam,ogala dicunt medicę rei ſtudioſi.Oua etiam menſæ inferri ſecundæ apud priores ſolita,ſcribit Athenæus,cum turdis & leporinis carnibus & mellitis.Ea uerò omnia dicuntur epidorpiſmata,item metadorpia,necnon epiphoremata.Antiquitus ſiquidem prius quàm ingrederentur conuiuæ,ſua unicuiq́ apponebatur portio ſuper menſam,poſterius uerò multa inferebantur,uariaq́:unde & epiphoremata dici cœpta.Hinc Philyllius,amygdala, carydia,epiphoremata.Comicus Plato epitrapezomata item dicit:alii,tragemata uocant.Epiphoras ſic item nuncupabant,quæ præter publicã mercedem de propriis adiiciebantur bonis à ciuibus.Sed & condemnationes uerbo intelligunt eodem. Secundas uerò menſas impẽdio magnifico inſtructas inferri ſolitas,etiam probat Pindarus. Apud Romanos cœnæ initia habebant oua,atteſtante Porphyrio quoq́. Vnde Horatius, Ab ouo uſq́ ad mala citaret, Sermonum primo.Appion deniq́ ac Diodorus epeclia,ideſt ἐπίκλεια, uocari tradunt,quæ poſt cœnam dantur,tragemata.Nec illud relatu indignum,tragematum reliquias rectè dici apotragemata,ſicuti eſt apud Eupolin,qui Didymiam neſcio quam inceſſens , uulpis eam apotragema nuncupauit,uel quòd puſilla foret,uel ut uafricia doliſq́ abunde inſtructam. Addamus ex Athenæo

item

item,qui ubi caſeum recenſuit Siculum,& quem Cretenſes Thaliam uocant,tenuem latumq́;,necnon pyriephtham:ſic autem lac dicitur primum,ideſt ὁ πυριεφθής: Fortè (inquit)uniuerſa hæc epidipnidas nũcupant Macedones. Vitellum oui,lecithum dici à Græcis,ſcio,& approbat ad Glauconem primo Galenus:qui tamen apud Hippocratem lecithon pro lente accipit,cui ſint decuſſa putamina. Theophraſtus loti Aegyptiæ radicem decoctam fieri lecithodem prodit,cibo expetitam quoq;.Sunt qui ita diſtinguant,lecithon,pro legumine ſeu putamine,ſcribi per I: pro uitello,per Y. Vitellum porrò,chryſon item dicunt:Hippocrates etiam,chloron. Sed eodem nomine leguminis intelligitur genus item,quod piſum aliàs nũcupant. Vnde lecithopolis mulier appellatur,quæ tum oua diſtrahit,tum legumina,aut uiliſſima omnino:tãquam nugiuendula,ut Plauti uerbo utamur.Hanc λεκιθόπωλιν enuntiant illi. Oui putamen,celypha non dixit in Alexandra Lycophron,quanquam eo nomine quilibet cenſeri cortex ualeat.In piſcibus quibuſdam oua dicuntur pſathyra,ideſt harenida ex ſimilitudine.Iam & oua legimus,quæ generationi inepta ſint,dici οὔρια, quaſi flatuoſa:nam οὖρον, dicunt uentum: quo argumento etiamnum ab Homero,mulos dici οὐρῆας, coniectant periti,& recenſet Euſtathius, διὰ τὸ ἄγονον, ideſt ob inſitam non gignendi proprietatem,quod eorũ ſemen ſit ἀνεμιαῖον, ideſt ſpiritoſum,& proinde fœcunditatis neſcium. Auctor autem in Hexaemero Magnus Baſilius,ſubuentanea oua in cæteris irrita eſſe ac noua,nec ex illis fouendo quicquam excuti: at uultures ſubuentanea ferè citra coitum progignere fertilitate inſignia. Intelligi uerò ſubuentanea ſeu hypenemia debent, citra coitũ concepta libidinis imaginatione. Quæ ratio molam in fœminis quoq; producere creditur,uitæ ineptam,quod agens principium ex maris ſeminio non affuerit. Oua,in Græcis auctoribus dici inuenio etiã oaria. Scribit Neocles Crotoniata,ouum ex quo prognata tradatur Helena,ex luna delapſum. Quippe oua parere Selenetidas mulieres,indeq; naſcentes homines quinquies decies eſſe nobis ampliores,quod approbat Herodorus quoq; Heracleotes.Inter oua pauoninis primatem locum tribuunt pleriq;,chenalopeciis ſecundam ſibi notam uendicantibus,tertiam auitiis.

Cur ieiunantes præcipuè infeſtet ſitis. Virgilius illuſtratur. Caput XVIII

QVi ieiunia ſeruant,quocunq; id fiat tẽpore,ſiti excellenter infeſtari amplius quàm fame conſueuerunt.Id neminem non arbitror experimẽto didiciſſe. Proinde,non eſt quod enixius id comprobemus. Ea modo forſan quæſtio ſuſpẽſos habet aliquos, Vnde nam fiat id,quòd fieri quidem norint omnes, at rationem teneant perpauci. Quæ eo grauius ad perpenſionem reuocatur,quoniam & innuiſſe ſcientiſſimus poeta Aeneidos ſecundo uidetur,quum ait,

Catuliq; relicti
Faucibus expectant ſiccis.

Quanquã obuiam quodammodo ſe ingerebat,Plutarcho ipſa hæc perpendente libro Sympoſiacorũ ſexto,unde pleraq; mutuatur in Cœnis Macrobius: Nam etſi(inquit) humanum corpus ex elementorum qualitatibus quatuor compactum conſtat & concinnatum ratione artificis mira,una tamẽ ex iis eſt,quæ uel ſola,uel omnium maximè iuge ſibi,commodumq́; depoſcat alimẽtum.Is autem eſt calor,qui humecti quippiam ſuggeri ſibi in dies & horas quærit. Id uerum comprobari,uel eo poteſt argumento, quòd non aquæ,non terræ,non deniq; aeri ullam abſumendi,quod in proximo ſit,inesse uim,perſpicuum eſt.Ignis modò,uelut inexplebile animal,fomitem hinc inde perpetem conquirit,alioqui momento periturus. Rationem ſuggerit ætas prima, caloris nimietate pleraq; auidius conſumens. At ſenes,in quibus conflacceſcit qualitas ea,extabeſcitq́;, nullo negotio pati ieiunium ualent: uelut parte plurima interextincto eo, quod refici alimentis ſolet. Quin ubi agitatione langueſcentem caloris uim excitarimus,ſtomachi inualeſcit appetentia. Inde quoq; aſſertio hæc perſpicua fit,quòd inter animantia quæ ſanguinis ſunt expertia,cibum caloris inopia nullum affectant. Quamobrem ſi appetentiam conciliat calor,humectaq; uis proprium illius eſt pabulum ſumma prorſum ratione fieri,fatendum eſt,per ieiunium corpore nutrimẽti indigo,genuinum præcipuè id exigere calorem:quo excepto,corpus uniuerſum refici inſtaurariq; pernoſcitur.

An in pulmonem corriuetur potus, diuerſæ in eo ſententiæ. Pulmonis functionem duo habere munia. διαπνοὴ quid. Eudiapneuſti. Aræoſyncriti qui dicantur.

Caput XIX

Illud eximie mirari me fateor, Platonem, cui ut ſcientiſſimo, & philoſophorum facile principi, doctiſſimus ut quiſq; eſt, ita promptiſſime aſſurgit, delabi potum in pulmonem, prodere ſibi permiſiſſe. Nam quoniam in eo uerſamur argumento, non ſopitæ fuerit operę, huius quoq; rei commeminiſſe parte hac. Platonis uerba ex Timæo, quibus plane id aſtrui uidetur, ſubiicere collibuit: Pulmonis (inquit) tegmen cordi adhibuerunt, molle primum atq; exſangue, dein cauis intrinſecus fiſtulis ſpongiæ inſtar diſtinctum, ut ſpiritu potuq; hauſto, cordis ardorem huiuſmodi reſpiratione & refrigerio tepefaciat. Quam ob cauſam, arterias tanquam aquæductus per pulmonum ſubſtantiam deriuarunt. Plutarchus Sympoſiacorum ſeptimo, eius opinionis Philiſtiona fuiſſe auctorem, ſcribit: Sed & Hippocratem, ac Dioxippum Hippocraticum, ueteres medicos & nobiles. Ne quis autem obiter nos putet uelut pedites, & quidem gregarios, Lydium inſequi currum uelle, quid in diuerſum Eraſiſtratus prodiderit, ut Plutarchus idem expoſuit, ſed & in Noctibus Atticis Gellius, & in Cœnis Macrobius, nunc recenſere, non eſt conſilii. Ariſtotelis uero placita, cui in ratione naturæ primas omniũ calculis deferri, uideo præteriiſſe, uiſum pene piaculum eſt. Ante gulam (inquit) poſita arteria eſt, quanquam impedimento eſt, quum cibus ingeritur. Nam ſi quid uel cibi uel potus in arteriam delabitur, ſtrangulationes, tormina & tuſſes grauiſſimæ incitantur. Quamobrem nec audiendi ſunt, qui hac potum meare dicant. Accidunt enim aperte, quæ modo dixi, omnibus, quoties aliquid cibi delapſum eſt. Profecto opinionẽ eorum, qui potum hac admitti exiſtimant, irridendam eſſe plura oſtendunt. Meatus enim nullus de pulmone ad uentrem pertinet, ſicut ex ore gulam tendere cernimus. Quin etiam per uomitum, & nauſeam, undenam humor remeet, incertum non eſt. Ad hæc, humorem non cõtinuo colligi in ueſicam, ſed in uentrem prius, certum eſt. Excrementa enim alui tingi uidentur uini atrioris fece. Vulnere etiam uentris ſæpe hoc patefactum eſt. Sed enim ſtultas opiniones admodum ſcrutari, ſtultũ fortaſſe eſt. Hæc philoſophus ſummus aduerſus præceptorem Platonem commolitur. At qui tueri conantur, inter alia id quoq; ſequutum Platonem uideri uolunt, quod forte conuulſa arteria, uelut meatu intercepto interſciſſoq;, potus reiectatur foras, incolumi ſtomacho. Aſtipulari uidetur & ſitis accenſio, pulmone ægreſcente. Porro & animalia pulmonis expertia potum neſcire animaduertuntur. Sed nec id aſtruunt prætereundũ, quod in urina, quæ eſt retrimentum potus, nullum cibi ueſtigium reperitur. Quod ſi in uentre ſimul fuiſſent, aliqua illarum ſordium qualitate inficeretur. Poſtremo inquiunt, cur lapides qui de potu in ueſica naſcuntur, nunquam in uentre coaleſcunt? Atqui debuerunt, ſi in uentrem deflueret potus. Eupolis denique & Euripides poetæ nobiliſſimi, Platonicæ hæreſi calculum adiiciunt. Et ſunt qui ab Alcæo propagatũ id malint. Addunt illud quoq;: epiglottida, tanquam arbitram prohibẽdi admiſcendiq;, potum partiri inter ſtomachũ pulmonemq;, ut quod in pulmonem corriuãdum eſt, ſenſim paulatimq; infundatur, reliquo in ſtomachum deriuato. Lactãtius in hominis opificio, cum Eraſiſtrato ſtat & Ariſtotele. Quorum ſi uera ſententia eſt, ut fere conſtare uideo, una erit pulmonis functio ἀναπνοή, quã eſſe finiunt, κίνησιν θώρακος καὶ πνεύμονος, ideſt thoracis motionem & pulmonis: cuius ſint munia duo, εἰσπνοὴ καὶ ἐκπνοή, ideſt inſpiratio exſpiratioq;. Eſt tamen & quæ uocatur διαπνοή: ea dicitur, ὁλκὴ ἀέρος ἀπροαίρετος, ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ διὰ τῆς ἐπιφανείας, ideſt aeris attractio citra noſtrum propoſitũ à naturali calore per ſuperficiem. Sed εὐδιαπνεύστους uocant Græci, quibus libera corporis tranſpiratio eſt. Nonnulli medicorum & gymnaſtarum etiam aræoſyncritos. Cui hominum generi pronuntiatum ab Hippocrate eſt, ſanitatem magis conſtare. Sic nanque ſcribit, Corporis laxitas ad tranſpiratum, quibus plura feruntur per cutem, ſalubrius: at enim quis pauciora, ſulubre minus.

Ieiunii ratio ex medicorum ſcitis. Firma ætas quæ intelligenda. Item quid Hieronymus de ieiunio, & Porphyrius. Encratitæ hæretici, qui & Seueriani. Caput XX

Hippocratis medicæ poteſtatis ſcientiſſimi nobiliſſima & celeberrima ſententia eſt, quod & paulò antè referebamus parte quadam: Senes facillimè ieiunium ſuſtinere, mox qui firma ætate ſint, minus adoleſcentes, omnium minimè pueros, ex iis uerò qui animo ſunt propenſiores, magisq́ uegeti. Hęc autem ita (quod aiunt) apertis dicta tibiis uidentur, ut non ita magna indigere explicatione ſentiãtur. Niſi quòd Galenus firmam ætatem dici putat eorum, qui mediam conſiſtentiæ ſeu uigoris ætatem & ſenectutis agunt, quum iam creſcendi ætas & tempus exceſſit, necdum tamen ſenectutis ſenſus ullus notabilis compareat. Ita Thucydides inquit, Qui firma ætate ſunt. Integrã ſunt qui item uocent, Græcis autem & Galeno ἀκμὴ nuncupatur: unde ἀκμάζειν deflexum eſt uerbum. Integra ætas (inquit in Terentium Donatus) eſt, quæ in flore conſiſtit, cui neq; addendum iam ſit, neq; quicquam adhuc ſit imminutum. Virgilius,

Integer æui Aſcanius.

Quod autem ſenes ait, intelligendum putat de iis, qui primordia uitæ ſenilis traducãt. Nam de iis qui ſummam pulſent, & occiduam ſenectam, qui intelligi poteſt? Quum ii diutinæ inediæ diſpendium nequaquã ferant, quanquam cibum exigunt omnino perexiguum. Traditum & illud in eiſdem comperi ſcholis, Sanguine abundantes bilioſis facilius ieiunium perpeti, cauſis aliquot: & primum quidem, quoniã humectum in illis redundat ſubſtantificum, atq; item nutrimentitium: poſtremò & calor ſuppetit remiſſior, minusq́; acutus, ut qui humido ſuffrenetur. Attendenda & in hoc ex primo Canonis Auicennæ placita, prodentis, Eum uitæ modum uideri præſtabiliorem, ut die una ſemel tantum hianti ſtomacho ingeratur cibus: mox ſequenti, bis, mane & ſole occiduo. Idipſum & ſexto Colliget comprobat Auerrois capite ſeptimo: Nam & mirabilis (inquit) Auenzoar aſſentitur. Raſis quarto Almanſoris Canon, inquit, Aptiſſimus uidetur, ut bilioſis bis die cibo refici permittamus, phlegmaticis ſemel, temperatis ſanguineis'ue ter duobus diebus. Omnino ægrè cibaria perficientibus pręſtare, ſcribit Auicenna, bis interdiu comediſſe: ſemel autem, uix aut nũquam. At beatus Hieronymus: Poſt cogitationum (inquit) cautiſſimam meditationem, ieiuniorum tibi arma ſumenda ſunt, & canendum cum Dauid, Humiliaui in ieiunio animam meam, & cinerem tanquam panem manducaui. Eua, per cibum eiecta eſt de paradiſo. Helias, quadraginta dierum exercitatus ieiunio, igneo curru rapitur in cælum. Moyſes, quadraginta diebus ac noctibus familiaritate & ſermone Dei paſcitur. Hoſtis antiquus, poſt quadraginta dierum ieiunium, per cibum molitur inſidias: Si filius Dei es (inquit) dic ut lapides iſti, panes fiant. In Lege, menſe ſeptimo poſt clangorem tubarum, decimo die menſis, totius gentis Hebrææ ieiunium eſt, & exterminatur anima illa de populo ſuo, quæ ſaturitatem prætulerit cõtinentiæ. Et mox paulò: Sic ieiunandum, ut non palpites, & reſpirare uix poſſis, ſed ut fracto corporis appetitu, nec in lectione, nec in pſalmis, nec in uigiliis facias quid minus. Ieiuniũ non perfecta uirtus, ſed cæterarum uirtutum fundamentũ eſt. Et rurſum alibi: Diſplicent, inquit, in teneris maximè ætatibus, longa & immoderata ieiunia. Experimento cognitũ, aſellum de uia laſſum diuerticula quærere. Faciant licet Iſidis cultores ac Cybelis, qui guloſa abſtinentia phaſides aues & fumantes turtures uorant, ne Cerealia contaminent dona. In quadrageſima, prophani ferè uentris ingluuiem decoquunt, & in cochlearum morẽ ſuo uictitantes ſucco, futuris dapibus ac ſaginæ aqualiculum parant. Hæc ſi quis impudentior paulò ridenda arbitratur, perpendat quęſo Porphyrii quoq; exodium nobile, ex ueterum theologorum placitis in dæmonum improborum ſacrificio ritu præcipientis, Ieiunio animum expurgari debere, præſertim uerò animalium abſtinentia. Quippe ſanctam animi puritatem, uelut ſymbolum characteremq́; diuinum arbitrabatur, quo ab illorum cuſtodiamur prauitate. Porrò & uir planè diuinus animum tum ſapientia diuina, tum ciborum muniet abſtinentia, perturbationes hominibus incitantium. Tum ipſa ad deum ſimilitudine, uelut dei templum incontaminatũ, eſſe animum

arbitratus

arbitratus in hoc uniuerſo dei patris templo. Feſtorũ item dierum quibuſdam, priſco ritu ieiunia ſeruata, in libro De Oſiride ac Iſide, allata in ea re Xenocratis ſentẽtia, Plutarchus tradit. Deniq; compertum nobis, Encratitas hæreticos, qui & Seueriani ſunt nuncupati, nominis indeptos rationem, quoniam cibis abſtinerent ac matrimonio: ab Tatiano propagatos, Hieronymus ſcribit, auctos ab Seuero: unde σιβυλανιστὰ Sophronio uocantur. Ieiunium quandoq; Cereri inſtitutum, T. Liuio credimus.

Tritagoniſtæ cõuitium Aeſchini inuſtum, quid ſibi uelit. Teſſaracoſton in grauidis tempus, quod ſit: necnon teſſaracoſton feſtum. Teſſera in re militari, quid. Caput XXI

AEſchinem oratorem nobilem Demoſthenes nimio plus quandoq; uellicans, & labeculam aliquam uiro eloquentiſſimo utcunq; inuſtam uolens, Tritagoniſtem illum ſubinde appellat: ſicuti commeminit Hermogenes quoq; primo De ideis tomo, καὶ τριταγωνιστὴν ἄκρον ἐξέθρεψέ σε ἡ μήτηρ. ideſt, tritagoniſtem extremũ educauit te mater: ut qui tertio hiſtrionum ordine dignus uideretur, quando eum tragicum hypocritem, hoc eſt hiſtrionem intelligi uolebat. Nec ſecus multis in locis hominem infamat, quàm ut ſcenicum etiam inutilem, ac uix in tertiis concertantem. Nam tritagoniſtes non aliud ſignat, quàm ordinis tertii certatorem. A Sophocle uerò productum hoc uidetur, qui primus creditur tribus uſus hiſtrionibus, & quem uocãt tritagoniſtem. Aeſchinem fuiſſe hypocritem, ſicuti Demadem etiam remigem, adnotauit Quintilianus. Plutarchus in Decem rhetorum uitis, ſuper Aeſchine, ita commeminit: Quum eſſet (inquit) λαμπρόφωνος, hoc eſt uocis ſonantioris, poſtmodum tragœdiam exercuit: ut uerò Demoſthenes ait, ὑπογραμματεύων καὶ τριταγωνιστῶν ἀεισολίμμων ἐν τοῖς Διονυσίοις διετέλει. ideſt, ſcribæ hiſtrioniſq; munere fungens apud Ariſtodemum agebat in Dionyſiis. Quin etiam puer, literas cum patre docuit. Idem Demoſthenes in oratione præclara, παιπάλημα Aeſchinem dicit, uoce deflexa ex pæpale, quod uerbum florem indicat farinæ: quoniam eſſet is ingenii acerrimi, nunquam non in numerato ad ſibi utilia peruidenda, tametſi cæteris detrimẽtoſa. Pæpalema certè dicitur, in malitia uarius ac multiplex. Tympaniſtriæ filium fuiſſe Aeſchinẽ, prodidit Lucianus. Teſſaracoſton uerò tempus dicitur dierum quadraginta: quando ſeruatum ueteribus tradunt, uti geſtantes utero ante partum, eo dierum numero ſacra ne adirent. Quin & à partu totidem, incommodis infeſtabantur plurimis, ſicuti infantes quoq;: per id fermè temporis, morbidi ſunt, uti docuit Cenſorinus, ac ſine riſu, nec citra periculum. Quibus mox tranſactis, feſtum agitabatur Teſſaracoſton item nuncupatum. At teſſera (inquit Polybius) tabella erat inſcripta, quæ ſole occiduo à tribuno accepta ferebatur ad ſignorũ principes, rurſumq; ad tribunum redibat, unde is omnibus eſſe datum ſignum cognoſcebat, necdum ſe intendentibus tenebris, perq; omnes ad ſe perueniſſe.

In piſce communi ſpinam non eſſe, quid ſignificet. Ataſthalia quid, & unde. Heterognatos. Arithmetica'ne proportio in conuiuio probabilior, an geometrica. Cur cœnam dicant δαῖτα. Dætis quid, uel molyza. Protothœnia. Trimmata. Homochœnices. Homoſiti. Camaſenæ apud Empedoclem quid. De Boethio plura. Caput XXII

QVàm eſſet uiro graui improbanda uentris ingluuies, & pecuinæ uoracitas, ſuprà locis aliquot ex ſummis auctoribus uideor abundè commonſtraſſe. Nunc quia in eandem ſententiam ſuppetunt aliqua non digna quæ prætereantur, nec quibus (ut opinor) Græcanicum illud congruat, οὐδὲν ἱερόν, nil ſacrum: operæpretium me facturum credidi, ſi ea uelut auctaria bonarum literarum ſtudioſis congeſſero. Igitur fuiſſe ueteribus adagium uideo, quod uſurpaſſe Democritum ex auctore nouimus locupletiſſimo, ἐν ξυνῷ ἰχθύϊ ἄκανθαι οὐκ ἔνεισιν, promiſcuo piſci non inſunt ſpinæ. Id uidetur in nimio plus uoraces productum, qui inſita cephaliq; auiditate quadam, raptim ſe ſaburrare feſtinantes, uerentur ſemper ne accumbẽtibus parte ulla cedant, immoq; indigi inexpletiq; è menſa cogãtur ſurgere: quo fit, ut dum deglutire ſatagunt, quicquid uncis manibus, uelut inauſpicatæ aues, inuncarint, ne per-

purgent quidem,ſed confertim indiſcriminatimq́ omnia in barathrum deuoluant & latrinarum meditatorium: ἀλλ' οὐ φιλικὸν, οὐδὲ συμποτικὸν προοίμιον εὐωχίας ὑφόρασις καὶ ἁρπαγισμὸς καὶ χειρῶν ἅμιλλα καὶ διαγκωνισμός, ἀλλ' ἄτοπα καὶ κυνικά. ideſt, at non gratum,nec conuiuale procemiũ eſt guloſa eſculentorũ inſpectio & rapacitas,manuumq́ certamen,necnon cubiti inniſus. Perabſurda hæc ſunt,ac cynica. Quo argumento ataſthaliam uocarunt Græci,in conuiuiis,quas dicunt thalias,hoc genus peccatũ,ad alia mox uocabulo corriuato. Heterognatos ex Libanii declamatione quadam,uorax intelligitur,qui nunc in dextram,nunc in ſiniſtram cibum lingua conuoluat,uel utraque oris parte cibaria ſimul conterens,ita ſit nuncupatus. In hos ita affectos ſic declamaſſe Socrates uidetur,quum diceret, quoſdam pane uti uelut obſonio,quoſdam obſonio tanquam pane. Proinde ſunt,qui ueterum frugalitati applaudentes,ut præclarum maximeq́ ciuile, id efferant inſtitutum, quo μοῖρα καὶ λάχεσις ἰσότητα τὴν περὶ τὰ δεῖπνα καὶ συμπόσια κοινωνίαν ἐβράβευον. ideſt,Mœra & Lacheſis in cœnis æqualitatem,& in conuiuiis communionem diſpenſabant:nil enim conſpiciebatur inornatum,illiberale nihil,quando erat iſomœria,quam intelligimus ſuam cuiuſq́,ac ex æquo portionem. Ex quo argumento,uiri nunquam laudati ſatis,cœnas ipſas δαῖτας nuncupabant,& conuiuas, δαιτυμόνας: & δαιτρούς, ſtructores ipſos,ac trapezocomos,à diſtributione quæ tunc fieret:ſiquidem δαίειν, diuidere eſt. Aſtruitur quod dicimus,& Spartæ moribus,quibus creodætas, ideſt carnium diuiſores habere,receptum erat:non quoſcunq́ quidem,ſed eminentiſſimum quenq́ ex ciuibus. Nam Lyſandrum eo quandoq́ perfunctum munere,tradit hiſtoria. Id uerò dicebatur creodæſia. Sed uas creodochon dici adnotauimus. Dætis autẽ uocatur Galeno,allii caput. Dicitur nomine eodem minutior lampas quoque. Hippocrati molyza nuncupatur,allii cum ſolo capite coma. In conuiuiis, inquit Pollux, portio prima dicitur protothœnia, ideſt πρωτοθοινία. Huic porrò mori calculum adiicit Homerus quum ſæpe aliàs,tum ubi ait,

καὶ οὔ τις ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης.

ideſt,& nemo æquali indigebat cœna. Cæterum,mos hic quo in cœnobiis nunc màximè ſancti uiri,deoq́ uerè mãcipati, caſtiſſimè degunt,exſoleuiſſe tunc uidetur,quum ſaliares inductæ ſunt cœnæ,quibus ad immobilitatẽ uſq́ differtus uenter diſtenditur. Candylos nulla tunc menſa notaſſes, non carycias,ganeata cibaria,quibus iam ſatur titillatur palatum. Non aromaticas potiones,quæ uocant trimmata. Certè diu ſeruatum,ut ſacrificium & publicum epulum non alio fieret modo,quàm πρὸς μοῖραν, ideſt ad portionem. Hinc Euripides, τὴν τῆς ψυχῆς παῖδα κλῆρον dixit,hoc eſt animæ filiam ſortem:quæ diuiti,aut illuſtri non contribuens τὸ πρωτεῖον, hoc eſt honorem præcipuum,ſed ut obuenit. Pauperem abiectumq́ ſurrigit,magnum uerò ac potẽtem æqualitati aſſuefacit,nec moleſtè, ſed moderatum agere hilariter. At enim aſſertione id genus,uideo proſilientem in me gurgitum altiſſimorum turbam,& Apicios neſcio quos tumultuoſius obſtrepentes, qui ſoliti κιχλίζειν, ideſt cichliſſare, ſeu turdos eſitare, ὥσπερ οἷα ἔδουσι διοτρεφέες βασιλῆες. ideſt,obſonia cuiuſmodi à Ioue nutriti ueſcuntur reges,querulè nimis flebiliterq́ ferent,ad Zenonis parſimoniam,tanquam ad pileum gulæ proceres uocari. Quem proditum memoriæ eſt, crudis duntaxat ſolitum ueſci, interimq́ uini loco aquam perpotare, ac diſcipulos eſuriem docere. Vnde Philemon de illo ita cecinit, πεινῆν διδάσκει καὶ μαθητὰς λαμβάνει. ideſt, docet eſurire,nec tamen diſcipulis caret. Atq́ in diuerſum ita concinnabunt argumenta,ut patinarias ſtruant ſtruices,quod Plautinum eſt,ueluti non ueſcendi bibendiq́ gratia agitari conuiuia ſoleant, ἀλλὰ τοῦ συμπιεῖν καὶ συμφαγεῖν. ideſt,ſed combibendi conueſcendiq́. Tua uerò inquient creodæſia neſcio quæ,ac in portiones diſtributio,cõmunione ſublata,ex una multas nobis cœnas conficit:pluresq́ cœnantes,concœnem uerò cõuictoremq́ prorſus neminem,quãdo ueluti à creopolica menſa ſiue laniona ad libram capiens quiſq́ portionem decumbat. Sed rogo te, Nónne derídiculum neſcio quem & imperitum arbitrere medicum,ſi ægris pluribus ad æquilibrium poriones propinet? An non ſentis in conuiuendi ratione idipſum uſu frequenter uenire? Eſt qui plus appetat,eſt qui minus,inſita unicuiq́ uirtute aut retundente,aut acuente cibi appetentiam. Tu tamen feſtiuiſſime

Heterognatos quid.
Creodætæ.
Creodæſia.
Creodochon.
Dætis quid.
Molyza.
Protothœnia.
Cichliſſare.
Zenonis parſimonia.
Philemonis dictũ de Zenone.

ſtiuiſſime cõuiuator & rex, non ſitientes, nec fameſcentes ad eundem cum diuerſis calculum reuocas. Nec ſatis uidere didiciſſe, non arithmeticum in iſtis medium, ſed geometricum requiri. Proinde, ſi ad cauponem diuertas, conſuluerim planè, una & communi utendum menſura. Quum uerò ad conuictum uocamur, memineris, proprium quenque uentrem adducere: quem denique non tuum hoc moleſtum æquilibriũ explet, ſed quod eſt ſatis. Neque umbricas huc cœnas reuoco, ſed ueterum nobis humanitatem cenſeo imitandam, ut in communione ſeruanda non homorophii modò ſimus, & tecti eiuſdem cohabitatores, ſed poculi quoque & cibi eiuſdem grati participes. Quos à Græcis dici homochœnicas ſcimus, & homoſitos. Homericas porrò cœnas ualere ſinamus, famelicas neſcio quas & ſiticuloſas, in quibus reges ſunt Italis moleſtiores cauponibus: quibus in procinctu ſtantibus, ſuccurrit memorare, quot quis apud ſe calices perſiccarit. Pindaricæ utique præſtiterint, in quîs omnia omnibus affatim apponi inuenies. Quod te non obſeruaſſe, impendio miramur, quum ſubinde in Græcorum caſtra ſolers explorator te inferas, & in nulla non pagina ab illis uerſurã facias, ex uſura ſortem fieri opinatus. Perbelle mihi ratiocinari uidemini, & quidem, ſi uera omnino dicenda ſunt, me quoque ſimilis quandoque rapuit ſententia. Sed quum animaduertiſſem non me ualde ab eo differre, quem torrens arreptum deuoluat, qui non quò uelit ipſe, ſed utcunque aquæ impetus tulit, neceſſariò feratur, erubeſcebam equum me planè furentem inſcendiſſe. Neque enim aliud eſt concupiſcentiæ agitatio. In quo ſi ex me ſcitetur quiſpiam, quo'nam ferar: non aliud uerè reſpondeã, quàm quò uiſum effreni bruto fuerit. Proinde uos, ut collibuerit, me nihil pœnitet eorum ſentẽtiæ eſſe, qui cibi potusque largitate opprimi ſenſum, rationem concuti, ſapientiæ induci nubilum uſu edocti non abnuunt. Illud obiter, quoniam à piſcitio cœpimus, adnotarim, communi notione piſces omnes camaſenas, ideſt καμασῆνας dici ab Empedocle. Immo uerò nec id prætereamus ex hiſtoria productum: erant Symmachus, & illius gener Boethius ſummo nati loco, ac inter Romanos, ſenatorioſque uiros facilè principes, conſulari etiamnum perfuncti dignitate: uerum cum primis philoſophiæ myſteriis abundè illuſtres ac benefica natura pleriſque ſalutares. Sed uti in magna ferè aſſolet gloria, æmulorũ ſeſe promebant odia & ſimultates. Vnde factum, ut tanquam rerum nouarum ſtudioſi, in ſuſpicionẽ uenerint Gotorum regi Theodorico: qui hoc nomine bonis publicatis, etiam illos interimi iuſſit. Sed quum mox cœnanti miræ magnitudinis piſcis percoctum caput appoſuiſſent miniſtri, Symmachi eſſe id, uiſum regi, quando & ab inferiore labro prominere dentes opinabatur, ac prærigidos toruoſque oculos interminari grauius, ac ultionem intentare. Qua monſtri ſpecie is conterritus, cõtremiſcenſque totus, ac rigens quum decubuiſſet, mox extabeſcẽs luctu emoritur. Illud item adnotarim, Boethii uxorem, Symmachi filiam Ruſtitianam ab hiſtoricis nuncupari: quæ uiro ſuperſtes, capta urbe ab Totila, uitæ neceſſaria ab hoſte coacta eſt emendicando quærere, quæ antea facultates ſuas egenis munificè fuerat impertita.

Candyli quid ſint: item abyrtace, abyrtacopœi, candys. Plutarchi codex emaculatur. Caryceumata. καρυκοποιεῖν. Carycopœi Delphi. Caryca. Paropſis. Paropſimation. Onthyleuſes. Carica. Carya. Conchyliorum lautitia. Syrmæa, ſyrmia, mimarcis, nogaliſmata, mimata, hæmatia. Buli pro inteſtinis. Liculmen, alix, enhæmata. Caput XXIII

QVoniam uerò paulò antè quibuſdam uſi uocibus ſumus, quas haud ambigam, legenti frontem contraxiſſe, tollamus porrò difficultatis tricas, ut ea ueluti morula, nihil harum lucubrationum ſtudioſi ſufflaminẽtur, ut hoc interim uerbo utamur, quo & aliàs. Candylos ergo accipe ſcitamenta ciborũ quædam ex melle lacteque concinnata: ſicut abyrtace apud Barbaros ex porro comparabatur, cardamo, allio, mali punici granis, ſinapi, & id genus aliis quibuſdã, unde abyrtacopœi nuncupantur: Medis præſertim id uſu frequenti fuit: ſicuti in Theſeo auctor Theopompus eſt, & in cecryphalo Menander. Candys autem Perſicum eſt indumentum. In quo Plutarchi codex Latinus non citra labeculam circumfertur in Cimone; nam ſpolia recenſens Perſica, præter aurea pſellia etiam manicas adiicit, quas in-

terpres bullas accipit & torques ac candyas:ubi modò candidas,ſcriptum legas. Caryciam uerò dici inuenio iurulentam dulcedinem. Iulius autem Pollux,dicas(inquit) iuris carycam, caryceumata,catachyſmata,abyrtacem,paropſida : eſt enim & hoc iuris quoddam genus,uel(ut putant alii)mazæ,uel eſt obſonium,quod nunc paropſimation diceremus.Pro uaſe autem dici paropſida,negat Thomas,Magiſter cognomento:probat ueterum auctoritate Athenæus.Caryceumata ſalſa placentis inſpergi ſolita, tradunt Ariſtophanis interpretes.Carycæ meminit in Timone Lucianus, καρύκης τὸ γένειον ἀνάπλεως, ideſt ſuffertũ habens barbitium caryca.In Lexiphane recenſet idem, abyrtacem,carycias,thrymmatidas,& thria.Scribit Sudas,eſſe carycam Lydium condimentum ex ſanguine & pleriſq; aliis prælautis confectum.Vnde inquit,dictum καρυκοποιεῖν, quod eſt,ſcita uerborum uarietate orationem excolere.Et in libro De rhethorica Apſinus duci iudicem prædulci oratione ſuauiq; oportere ſcribit,perinde ac lauto carycíarum apparatu.Carycopœos tamen dici Delphos,legimus, quoniam uictimas circũcidentes coquorum fungi officio uiderentur.Carycarum meminit Athenæus quoq;,ut Lydii inuenti.Quin eſt item caryca uenter,quem nunc monthyleutem dicimus.At inquit Pollux,ſuperflui apparatus onthyleuſes dicũtur,ac monthyleuſes. Carycam eſſe multi impendii,Didymus auctor eſt.Sunt qui à nigredine inflecti uocabulum opinentur:nam κάρυος ῥόος,pro nigro interpretatur.Carica uerò domicilia in edito ſita nuncupantur,& naturali tuta munimento,quod ſignificat comicus nobilis, ὥσπερ οἱ κάρβοι μὲν οὖν τὸν λόφον οἰκοῦσιν.

Sciendum uerò,id quod ut ſuccenturietur,impetrat gula,Tempeſtate hac Pannonios carycæ imaginem ſeruare quandam,ex pipere ac aromatibus aliis ſcitamentum conficientes cum pullorum aut anſerum ſanguine,quos ad hunc uſum iugulando peremerint.Omnino edulia hæc fuiſſe pretioſiora,ex Plutarcho liquet Sympoſiacorum quarto.Carya uerò ad carycas nil admodum pertinent.Nam eo dici nomine uidentur,quę ligneo conteguntur putamine.quando & Perſeæ os ita nuncupat Theophraſtus,Conchylia uerò adeo proceribus gulæ probata,ut uel inde ſit conformatum adagium,Eſſe conchylia uiduarum cupedias : ſicuti Phalereus commeminit Demetrius,ut Sophronem taceam Mimographum.Apud Herodotũ eſt raphani genus ſyrmea, ſed eodem quoq; nomine edulium ex adipe cõcinnatum & melle.Vnde correpſerit Syrmiæ noſtris temporibus frequens nomen,quod obſeruatum eruditis eſt: habetur uerò id nuptiale ferculum,cui condiendo quæritur gallinacea pulpa cum amygdalis & ſaccaro. Eſt tamen Hippocrati ſyrmæa item ſucci ſpecies,ideſt paſſi,aut defruti.Erat & prioribus inteſtinum ſanguine concinnatum,id(ut Pollux docuit) nuncupabatur mimarcis. Sunt & ſcitamenta quædam dicta nogaliſmata,præcipuè grata : meminit Ephippus. Sed uerbum id poetis modò frequens, arbitrantur nonnulli. Mymata quoq; obſonia dicuntur quædam pretioſius comparata.Parabantur uerò,ut eſt apud Artemidorum, ex carne ac cruore,coniectis præterea condimentis pluribus,quæ in Opſartytico recenſet Epænetus.Fuit & genus aliud,quod & ipſum à cruore contenderim dici hæmatiam.In Collectaneorum rei ruſticæ libro apud Græcos,auctore incerto,legi,eſſe ſpeciem gari hæmation,quod ex thynni concinnetur inteſtinis μετὰ τῶν ἐμβραχίων, ſanguine inſuper adiecto,& quibuſdam aliis. Eodem ferè loco nominatur ſpecies altera ex inteſtinis itidem piſcium liculmen,cuius percolati ſedimentum dicatur alix.Enhæmata Dioſcoridi ſunt ulcera cruenta. Hæmaſium uocant ſeptum ſpinis contextum, quod ingredi cupiẽtes ſanguine oppleantur.Auctor eſt Ariſtophanis interpres,allantopolas adipibus conciſis implere τοὺς βούλους, quo uocabulo accipi inteſtina poſſunt, quæ paulum luxato uerbo ſic item plebeia nuncupantur uoce. Botulos etiam cruore diſtentos apud Septimium Florentem legimus.Cæterum,quia in conuiualem incidimus hilaritatem,non ineptè fortaſſe fecerimus,ſi hoc potiſſimum loco fuero exſequutus,quicquid mihi lectione uaria compertum eſt:quando non parum multa ſunt,quæ ad id ſpectantia ueteres monumẽtis prodidere.Verum,ut minus anxia lectio fiat,quoniam qui ſæpius iter iungũt,ſerius quidem,ſed incommodo minore nihilo ſecius,quò contendunt,tandem perueniunt,impingentes capiti huic coronidem,ſeorſum quæ reliqua

liqua fiunt, pertractabimus, Græcorum ferè ueſtigiis inhærentes, nec tamen noſtros tranſeundo inhonoratos. Putemur modò mutitare nunc, uel Saturnalitia mittere, aut ſigillaritia.

Prandii & cœnæ uocabula, tam Græcè, quàm Latinè unde inflectantur. Acratiſma. Ariſton. Dipnon. Monophagi. Monoſiti. An ueteribus in uſu fuerint prandia. Ignis laus, & ſalis. Quæ ſint bellaria pergrata. Vnguentorum mos. Myron unde. Triclyniorum, & conuiuarum appellationes pluſculæ. De Androne, ac Thiaſo. Andera quid. Symbolum quid, & ſymbole. Collecta. Conuiuiorum ſpecies. Ilapine. Gamos. Eranos. Sportularum conuiuium. Ilæ quid. Ilarche. Brumalia quæ, & unde. Caput XXIIII

Illud uerò ſe ingerit primũ, ut ſcrutemur, quid ita Græci prandium dicant ariſton: ſed præſtò grammatici ſunt, de temporis incertitudine ſic nuncupatum arbitrati, uelut aoriſton intelligamus, ideſt indefinitum, uel quòd in bellum pergentibus, ideſt πρὸς τὸν ἄρη, concinnari conſueſſet. In Sympoſiacis Plutarchus acratiſma & ariſton idem ferè arbitratur, quod ipſum & Athenæus facit. Sed à meracius potandi conſuetudine nomen illud inflecti coniectat, quoniam panis bucellam mero tingerent: hoc autem ἀπὸ τῆς ἑωθινῆς ὥρας, ideſt à matutina hora. Nam & Eumæum ſcribit Homerus, ariſton, ideſt prandium paraſſe, ἅμ᾽ ἠοῖ φαινομένῃ, ideſt commodum ſeſe promente aurora. Commeminit uocabuli & rei quarta hiſtoria Thucydides. Philemon uſos ueteres ſcribit, acratiſmate, ariſto, heſperiſmate, dipno. Veſpernæ uocabulum ex hac ratione pro cœna uidetur effinxiſſe Plautus, quum cœnam ueteres pro prandio acciperent. Dipnon uerò, ſiue cœnam, dici ὅτι τῶν πόνων ἀποπαύει, ideſt quia pauſam laboribus facit. Ni malit quis ariſton appellari, uelut ῥᾷστον, ideſt ex obuiis, nec anxiè comparatum. Δεῖπνον uerò ὥσπερ διαπεπονημένον, ideſt elaboratum ſolicitiusq; appoſitum: ſed uariis tamen diſtinctum cognominibus. Erat enim quod phileticum diceretur, aliud demoticum, necnon phratricum, aut etiã orgeonicum, ut Thiaſum prætereã. Lego & ſoteria ſyndipna. Sed & in Canonicis decretis, agapen pro conuiuio bis poſitam inuenimus, quæ res cum philetico fortè congruat. Lamprias uerò apud eundem Plutarchũ, cœnam apud Romanos dici aucupatur, ἀπὸ τὸ τὴν κοινωνίαν καλεῖσθαι, quòd cum amicis decumberẽt. Nam ſeorſum ferè prandere, ueteris fuiſſe moris: unde ſunt forſan apud Athenæum monophagi. At plauſtra ſimplicia uocantur monoſtropha. Monoſitos intelligũt, qui ſemel tantum die cibum admittunt: quod auaritiæ cauſa Iberas factitaſſe, traditum ueteribus ſcio. Dici uerò à nobis prandium, à temporis qualitate: nam ἔνδιον, ſignare meridianum: quando & à prandio interquieſcere ἐνδιάζειν pronuntiant, uel quòd id ſumerent πρὶν ἐνδεεῖς γενέσθαι, ideſt prius quàm indigentiæ premerentur nocumẽto. Acratiſton uocat Theocritus, ſine cibo aut ientaculo. Hinc eorum coargui inſcitia poteſt, qui prandia in uſu fuiſſe ueteribus, abnuunt. Nam ut Iuuenalem taceam, in cuius Satyra legimus,

Hæc inter nautas & prandet & errat.

Macrobius Saturnalium tertio: Imperatum, inquit, ut patentibus ianuis pranſitaretur & cœnitaretur. Plinius Cæcilius: Poſt cibum ſæpe, quem interdiu leuem & facilem more ueterum ſumebat, æſtate iacebat in ſole. Valerius libro ſecũdo, Prandere & cœnare in propatulo, uerecundiæ non erat: Plinius quoq; libro trigeſimotertio Q. Elium in fictilibus prandiſſe ſcribit: & libro ſeptimo, Decimum Saupheium ſcribam mortuum, quum domi ſuæ pranderet. Cicero pro Cluentio, Quum eius in nuptiis more Larinatium multitudo hominum prãderet. Et infra, Quum ad illud prandium crudior ueniſſet. Scribit tamen Pollio Trebellius, prandium dici, quòd ad bellum milites pararet, à cinctis initum: cui rei adſit argumentum, quòd à diſcinctis cum imperatore cœnaretur. Nam eſſe prandium militare, aſtruitur multis. Vt uerò ulterius pergamus,

NOTANDVM.

Euenum dicere ſolitum accepimus, Ignem uideri omnium bellariorum iucũdiſſimum. Salem uerò Homerus diuinum uocat. Plerìq; autem χάριτας, ideſt gratiam, quod pluribus interſitus guſtui ſapida reddat, & grata. Verum præcipuè diuina bellaria, & mirè grata amici ſunt, & familiares. Cæterum & cum bellariis corolliſq; in menſas ſecundas

 ueniebant

Prandij, et cœnæ uocab[ula]
Ariston cur pro prand[io]
Aoriston.
Acratisma.
Vesperna
Cœna pro prandio.
Dipnon
Ariston unde.
Phileticum dipnon, &
Demoticum.
Phratricum.
Orgeonicum.
Thiasum.
Soteria syndipna.
Agape quid.
Lamprias.
Monophagi.
Monostropha.
Monositi.
Iberorum auaritia.
Prandium unde
Acratiston.
Prandia an ueteribu[s] in usu fuerint.
Iuuenalis Locus.
Prandium unde dictu[m]
Prandium militare.
Eueni de Igne dictum
Sal, diuinus Homer[o] et χάρις, cur.
Bellaria diuina, et m[ire] grata, quæ.

ueniebant unguēta profligatis cōgrua moribus impudiciſq́. Quod apud Xenophontem teſtatius Socrates facit. Certe Græcis myra nuncupantur, quaſi μωρὰ, quoniam uino madentibus ac delirantibus planè arrideant. Vnguentarios infectoresq́ non admiſit Sparta, execratus eſt Solon quoq́. Conuiuii locū inuenio rectè dici ſympoſium, androna, ſyſſition, & triclinon, œcon, ideſt domum, & pentaclinon, uel etiam decaclinon, & paſtada, ἐπὶ τὸ πίνειν, item ſynagogium: ſed & ſynagogimon, ſiue ſynagogium pro conuiuio apud Alexin in Philocalo, legimus: nam συνάγειν dicebant ſimul bibere, ſicuti comprobat Menander quoq́. Fortè (inquit Athenæus) hoc ſit, quod ſymbolis conſtat. Vnde interrogatus Cteſibius, quid illi ex philoſophia ſupereſſet, reſpondit ἀσυμβόλως δειπνεῖν, ideſt ſine ſymbolo cœnare: nam quum iocis ſcareret, ſæpius uocabatur: quo nomine à Timone eſt proſciſſus, ut dipnomanes, ac mortui habēs oculos, λεκίθῳ δ' ἀκύλισον. Sic & aſymbola dicuntur conuiuia. Symbolen autem conuiuio illatam, chon uocant Argiui, ideſt χόον: particulam uerò æſam, ideſt αἶσαν. Symboles meminit Alexis quoq́. Collectas, à conuiuis exigi ſolitas quandoq́, in ſecundo De oratore, indicat Marcus Tullius. Hebeteria item dici ſympoſia in ueteribus obſeruatum memoriis eſt, unde forſan præpoſita poculis Hebe confingitur poetis. Illud adnotarim obiter, Inter periſtylia olim & hoſpitalia in domibus itinera conſtituere, moris fuiſſe, meſaulæ dicebantur à Græcis, quod inter duas aulas media eſſent. Noſtri etiam andronas uocarunt. Quo argumento Rhodigini mei, ubicunq́ inter domos duas anguſtior patet uia, qua uelut anfractu breuiore, liceat ex tranſuerſo in patētiorem tranſcurrere, uocant andronem, uel etiam forma deminuta, andronellam. Quod mirum tamen eſt: nam Græcè non conuenit, neque item Latinè: etenim illi, andronas appellant œcos, ubi conuiuia uirilia ſolent eſſe, uti ex Xenophontis liquet Sympoſio, quòd eò mulieres non accedant. Athenæus etiam ita ſcribit: heroicas domos Homerus megara uocat, & domata: at nunc (inquit) xenonas putant, & andronas. Andronas apud Herodotum libro primo, porticus interpretatur Valla, ubi arma è porticibus, ſiue ἐκ τῶν ἀνδρώνων amota (ſcribit hiſtoricus) fuiſſe in thalamos illata, Theocritus, anemones andera, ideſt ἄνδηρα in ſepibus uiſitari ſcribit: quo nomine flores intelligunt, quanquam fluminum labra ſic uocentur quoq́, quia ſint ἄνω τῶν ὀχθῶν, uel loca item humecta. Conuiuas ipſos, Græci ſympotas dicunt, uel homoſitos & ſyſſitos, ſynuſiaſtas, thiaſotas & thiſitas, necnon ilapinaſtas, craniſtas. Quanquam non me fallit, Athenæum Euſtathiumq́ in Odyſſeæ primum ita conuiuia diſparare, ut ilapinen, ideſt εἰλαπίνην ſtatuant, quòd ſplendorem habeat, & apparatus magnificentiam. Vnde & in Cypro coli ſolitum legimus Iouem ilapinaſtem & ſplanchnotomon. Dici ilapinem interpretantur, ab ἴλαι, quo nomine ordines intelligunt, ac uertigines, quas iuniores æderent in choris, cuiuſmodi à comeſſantibus poſt uictoriam exhibebantur. Pindarus,

ἔνθα μὴν εὔφρονες ἶλαι σὺν κελάδῳ ... Διὸς δ' ἔχοντι.

Eſt item ila, equeſtris turma: unde nuncupentur ilarchæ, qui & taxiarchæ. Sed à diuerticulo repeto fabulam. Gamon, in quod item pecuniarū erogetur pluſculum. Eranon, quòd pluribus differtum accumbentibus ſit, ſed ita, ut ferat ſibi unuſquiſq́ quod edat: quod etiam ἐκ σπυρίδος dicebatur, ideſt à ſportula. Quæ res poetæ Heſiodo arriſiſſe admodum uidetur, quòd inſit iucunditatis multum, impendii haud ſanè. Quin & Romanis probroſum cenſebatur alienis ueſci, proinde ferebant ſinguli quod eſſenr ac biberent, quò non dicerentur ἀλλοτριοφάγοι. Hinc tollendæ ignominiæ cauſa Romulus quòd cum fratre ab Larentia foret educatus, Brumalia inſtituit, quibus conuiuio excipiebatur ſenatus, quum neceſſarium diceret, ab rege ſuo ali ſenatum hyeme, nullis obſtrepentibus bellis. Brumalia Græci interpretantur τὸ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων τραφῆναι. Seorſum uerò Thiaſotarum domos pholateria nominabant, ideſt φωλητήρια: quanquam eſt propriè Thiaſus, ſacer chorus, unde thiaſotes pro choreute. Sed Demoſthenes & Xenophon multitudinem quamlibet diuinæ rei cauſa coeuntem eo dici uolunt nomine: quoniam Sios, Lacones dicunt deos, ut ſcribit Athenæus. In Plutarchi Sympoſiacis tardiores conuiuæ, ac ad conueniendum lentiores nūcupantur colyuſidipni, uelut cœnaturis morulam iniicientes, & accubitum inhibentes (Scribit tamen Etymologiarum

rum ſecundo Apollodorus, ex cochliis, hoc eſt limacis eſſe, quæ dicantur κυλισιδείπνους, ideſt colyſidipnos) item zophorodorpides, tanquam in noctem protrahentes cõuiuium, necnon trechedipni, ex aduerſo appellatione facta, quòd minus ad cœnam currant. Sunt & qui uocentur epithymodipni, qui rerum multarum curis diſtricti, nihilominus cœnæ cupiditate uocatoribus non negant, etiam ſi ad præſcriptũ adeſſe queant minus. Apud noſtros menſæ eiuſdem participes conuiuæ dici conſueuere, ſed & conuictores apud Plinium Cæcilium: nam compranſores legiſſe uideor in Philippicis apud Marcum Tullium. Homotrapezi leguntur apud Xenophontem ἀναβάσεως primo. Conuiuia publica ſcribit Pollux, nuncupari à Græcis euochias, thalias, pandæſias, demothœnias.

De ſcimpodio, & ſtibadiis: item anaclinteriis, ſeu accubitis. Stibys, ſtiba, buni. Sederent'ne, an accubarent priores. Item uocabula plura ad conuiuii dominum & ſeruos ſpectantia. Copides cœnæ. Phyſicilli panes. Titthenidia. Corydalus auis. Corythalia Diana. Coritbale. Tytthos. Aeclon cœna. Copiſſare. Copelus. Synæcliæ. Epæcla bellaria. Cammatides. Cammata. Pſæſta. Logodipnũ. Dipnologia. Gaſtronomia. Gaſtronomi. Tithoreũ oleum. Copos. Oſtocopos. Epibatæ. Empori. Canna. Camella. Coptaria. XXV

Obſeruatum & in eiuſdem Iulii theſauris, ſuper quibus accumbamus dici κλίνας, κλινίδας, κλινίδια, hoc eſt lectos lectulos'ue, atq; item ſcimpodas. Hoc uerò poſtremum etiam ſcimpodium appellari deminuta forma, in Athenæo legimus. Nam apud Gellium in ſynceris codicibus ita adnotatum inuenimus: Atque ibi, qui intromiſſi ſumus, offendimus eum cubantem in ſcimpodio Græcienſi. Libanius in libro De ſua ipſius uita, Quum domi (inquit) ſum, iaceo in lecto: ubi uerò in ſcbola, in ſcimpode, ideſt in lectica, uti opinor. Apud Ariſtophanem, ἱερὸν σκίμποδα, reperies in Nebulis, uel pro philoſophorum ſella, uel pro lectulo aut lectica. Inueni apud Græcos qui ſcribant, ſcimpodion ſignare τὸ χωλοκράβατον, ideſt claudum grabatum. Nam apud ueteres, σκιμβάζειν, claudicandi notionem habet. Diogenem quoq; dicere ſolitum, in Varia ſcribit hiſtoria Aelianus, καὶ τὴν σκιμπόδιον αὐτὸν τρυφῶσαι, περιέργασθαι γὰρ καὶ τὸ οἰκίδιον, καὶ τὸ σκιμπόδιον. Eruditus inter Græcos grammaticus ſic finit, σκιμπόδιον εὐτελὴς κλινίδιον μονοκλινον, ideſt uilior lectulus ſcimpodion eſt, in quo decumbat unus modò. Galenus Therapeutices decimo, in maraſmi cura: ſic affectum, in ſcimpode balneo inferri iubet. Digna relatu, quæ prodit hiſtoricus Dion: Claudio (inquit) Cæſari quum improſpera foret ualetudine, & tremulum erat caput, tremulæ item manus, quin lingua etiam titubabat, primusq; Romanorum δίφρῳ eſt uſus κατασκέγῳ. Nam antea Auguſtus ac Tiberius in ſcimpodiis quãdoq; ferebãtur, cuiuſmodi mulieres quoq; uel nunc. Scimpodium præterea κατάστεγον nominat idem hiſtoricus, in quo ex debilitate ferri ſolitum ſcribit Seuerum, Britanniam dum obiret. Erant etiam ſtibadia, hoc eſt thori, humi iacentes, ex lignis ramisq; ſtructi. Meminit Athenæus quoq;: Primum (inquit) ſcenas faciebant, & in his ſtibades ex herba, ſuper qua dapes componerentur. Alibi idem prodit, in ſtibadibus accumbi ſolitum. Maronianus interpres ſtibadia non habuiſſe ueteres aſtruit, quum tamen apud Theocritum in Adonidis Epitaphio hic legatur uerſiculus,

ἐς ἀγαθὰ στιβὰς, ἐστιν ἀδώνιδι στιβάς.

Quin & Phormionis ſtibades, uel prouerbio notiores fuere in præparcos, quod Sudę proditur monumentis. Apud Plinium Cæcilium ita legas, In capite ſtibadium candido marmore uite protegitur. Sidonius Apollinaris in cœnatiuncula ſtibadium conſtituit & abacum. Dicuntur & anaclinteria: ſicut apud Lampridium in Heliogabalo, accubita, ſeu accubitæ, uti aliis placere aduerto. Stibys autem dicitur fullo, ab calcandi uſu. Nam πεπατημένος, denſatum uocant, proculcatumq;. Stiba uerò, pruina eſt apud Homerum, στίβη δ' ἐπὶ ἠοῖ, quod eſt ὀρθρινή, ideſt dilucularia. De Troglodytarum mulieribus ita refert ex Artemidoro Strabo, στιβίζονται δὲ ἐπιμελῶς αἱ γυναῖκες, quod interpres per errorem ſic reddit, Mulieres diligẽter ſibi ceruſam inducunt. Orbes ſtibio

fuliginati ſunt apud Hieronymum. Plinius ſtibium dicit lapidem, ſpumæ candidæ nitentisq;. Plura de ſtibio Dioſcorides. Ceruſam, Græci pſimmithium uocant. Stibas deniq;, à Cypriis etiam bunos dicitur. quanquam in montibus conditæ urbes, Buni appellentur: quoniam uoce ea Græcis, collis indicatur. Sed & ceſpitibus ſurrectas aras ita uocant. Sedilia item diſcumbentium uidetur ſpondas nuncupaſſe Virgilius, quum de Didone ita ſcribit,

Aulæis iam ſe regina ſuperbis
Aurea compoſuit ſponda.

Phyllada in Philoctete uocat Sophocles, lectum ex foliis. Sed & coronam eodem modo alibi. Legimus in hiſtoria, Fœminas cum uiris cubantibus ſedentes cœnitaſſe. Lectiſternio præterea Iouis, ipſe in lectulum, Iuno & Minerua in ſellas ad cœnam inuitabantur. Nec me fallit, Seruium grammaticum ſcribere, Maiores noſtros ſedentes epulari ſolitos, eumq; morem habuiſſe à Laconibus & Cretenſibus, ſicuti (inquit) Varro docet in libris De gente populi Romani: & proinde Virgilium ita ſcripſiſſe,

Hæ ſacris ſedes epulis, hic ariete cæſo,
Perpetuis ſoliti patres conſidere menſis.

Conuiuii dominum, & regem à noſtris uideo appellari: Græcis uerò dicitur heſtiator, & heſtiuchus apud Ariſtophanem, necnon ſympoſiarchus: quanquam eo quoq; nomine nuncupatur, quem ſorte uel alio modo eligunt ſodales conuiuii curatorem. Proclites uerò eſſe uidetur inter decumbentes, qui accubitum aſſequitur primatem. Miniſterio uniuerſo præpoſitus dicebatur trapezopœus: at in ſacris miniſter, erat paraſitus: & in Athenienſium rebus, paraſition dici inuenimus. Pocillatorem uocat Apuleius, qui ad cyathum ſtat. Sed non ſit finis, ſi iſta conſectemur indagine curioſiore, quando uel exoletorum in conuiuiis tunicæ diligenter ſuccinguntur. Cura nec ſopita eſt, quo modo aper à coco cæſus exeat, quanta celeritate ſigno dato, ad miniſteria decurrant gladii: quanta arte in fruſta non enormia ſcindantur aues: quàm curioſe infelices puerulí ebriorum ſputa detergant. Iis quippe lautitiæ fama captatur. Adeo nec bibere ſcimus citra ambitionem, nec edere. Fuere tamen apud Spartanos cœnæ quædam dictæ copides, in quibus immolaretur capra, nec aliud præterea quippiã: indeq; carnis diſtribuebantur portiones & panes, qui uocabantur phyſicilli. Inſuper alia pleraque ſumptus haud magni. Celebrabantur & conuiuia hoc genus in Titthenidiis, quando titthæ, id eſt nutrices, pueros deferrent mares in Dianæ templum, quam Corythalliam dicunt, prope Tiaſſum ad Cletam. Corithalen etiam, ideſt κορυθάλην, inuenio dici laurum ante ianuas ſatam germinantemq;: nam κόρους, uocant ramos. Tithoreum uerò oleum ex Phocide commẽdat Pauſanias. Corydalus, ſeu corydus, auis eſt, quam priorem terra enatam fabulantur: unde moriente patre, quum ubi ſepeliretur, non extaret, nõdum producta terra, illum in capite contumulaſſe traditur, propter inibi ſurrectum apicem: quare Corydali epitaphia nuncupat Theophraſtus, ut ſcribit Galenus Simpliciũ pharmacorũ libro undecimo. Tytthon Græci, infantem dicunt epitytthion, ideſt ſub mamma, quam etiam tytthon uocant: unde paululum quoq; ſignat uerbũ id. Erat apud Spartanos eoſdem quoq; cœna dicta æclon in Phiditio. A copide uerbum inflectitur κοπίζειν, ideſt copiſſare, quod eſt conuiuium eiuſmodi celebrare. Copos autem Latinè dicitur laſſitudo, cuius Galeno ſpecies recenſentur plures. Inter eas oſtocopos eſt, uelut oſſium dolor & affectio, ob penitiorem ſcilicet ſenſum. Monocopia, Iſaurorũ tela ſunt. Epicopi, ideſt ἐπίκωποι, dicuntur remis appoſiti & gubernaculis: uelut epibatæ Atticis, ſunt in nauibus depugnantes. Quanquam & qui aliena iter naui faciunt, ſic dicantur quoq;: quos Homerus item emporos uocat. Coptaria in medendi uſu placentulas uocant, uel offulas: certè Græcis κοπτὰ, ſunt πλακοῦντες. Copelum grammatici, filium accipiunt legitimo diuerſum. Dignum quod non prętereatur: Poſt Actiacam pugnam M. Antonium & Cleopatram non abſtinuiſſe conuiuiorum lautitia regalis impendii, quæ συναποθανουμένων nuncupabant, ideſt commoriturorum. Quin & conuenientes, συναποθανουμένους ſeipſos uocabant. Ab æclo autem ſynæcliæ nuncupantur, ideſt ſyndipnia, uel concœnationes. Quæ uerò poſt æclon, ideſt cœnam dabantur bellaria ſeu

tragemata,

tragemata, uocabant epæcla: quæ quia cum lauri foliis comedebãtur, quod dicunt κά- [illegible]: inde cammatidas uocarunt folia ipſa, ſicuti pſæſta, hoc eſt liba etiam cammata. Canna uerò fiſcellæ genus eſt Græcis, quod ſcribit Pollux. At Columella: Degener, inquit, & gracilis harundo, canna uocatur. Camella uas eſt, Ouidio Faſtorum quarto. Sunt qui epæcla, mattyam quoq; uocent. Illud deniq; periucundum ſcitu: logodipnum appellari paratam conditamq; uerbis modò cœnam. At dipnologia, cœnandi eſſe ratio uidetur, aut de cœnis ſermo: ſicut gaſtronomia, uentris lex, unde & gaſtronomi.

Harmodii melos in conuiuiis. Cantilarum genera. Pæeon quid, & Pæonia manus. Præſtent'ne ex floribus corollæ, an arborum ramis. De unguentis paucula. Cur dicatur roſa Græcè rhodon. Corymbi papillati. Alabaſtri. In calathum fundi, quid. Roſa prius alba unde ruborem contraxerit. Vacinia. Hyacinthinus color, qui. Roſaceæ coronæ uocabula. Cyliſti. Eccyliſti. Stephani. Sythematici. Chydeæ. Cyanus flos, qui. Baptiſecula. Theſcum flos. Corona myrtea, & ex lygo, ac harundine. Hypothymides corollæ, quæ intelligantur: anetinæ item. Coronarum in ſacris conſuetudo. Chthonia dea. Chthonia ſacra. Comoſandalos flos, ſiue hyacinthus. Atta, comicus poeta. Ata dea. Perambulare crocum & flores, quid apud Horatium. Cyanus flos.

Caput XXVI

IAm uerò nec id utiq; ambitioſius à me cõquirendum, canere in conuiuiis fuiſſe antiquiſſimi moris: perſonant hæc in triuialium ludis, uel imperitiſſimi cuiuſque adnotata ex chartabulis. Fortè nec uacantis fuerit operæ ſubſignaſſe, quod in Græco penu obſeruatum eſt. Interim à diſcumbentibus melos concini ſolitum, quod harmodii nuncuparetur, cuius erat initium,

φίλτατε ἁρμόδιε οὔτι που τέθνηκας.

Dicebatur uerò in Harmodium & Ariſtogitona tyrannicidas: unde illud facetiſſimum ex Comica officina,

οὐ δὲ παρ' ἐμοὶ ποτὲ τὸν ἁρμόδιον ᾄσεται.

ideſt, apud me nunquam Harmodium canet: quod eſt, mecum conuiuia non agitabit. In ueterum monumentis adnotatum illud quoq;, Apud heroas cantilenæ ſpecies fuiſſe quinq;: ſophroniſticen, cuiuſmodi Clytemneſtræ accinebat cantor: encomiaſticen, qua præſtantium uirorum præcinebantur laudes, ab Achille celebratam: threneticen, ideſt lugubrem: orchematicem, ideſt ſaltatoriam: & deniq; pæanicen, qualis eſt apud Homerum Iliados primo poſt ſacrificii abſolutionem, inquit enim,

καλὸν ἀείδοντες παιήονα.

Nam eſt pæeon, in Apollinem hymnus, non in peſtis modò pauſa, ſed & belli, quin ad auerruncandum quoq; incumbens exitium. Et pæeona quidem Homerus dicit: alii etiam pæona, ideſt παιῶνα: ſed & pæana. Inflectuntur uerò hæc à παιῶ, quo medela ſignificatur: at παίω, à παύω, quod ſedo ſignificat. Pæonia manus, therapeutice intelligitur, ideſt medicatrix. Corollas porrò compotantium, non eſt qui neſciat: nam & Ouidius,

Ebrius incinctis philyra conuiua capillis
Saltat, & imprudens utitur arte meri.

Sed & Valerius Martialis:

Pingueſcat nimio madidus mihi canus amomo,
Laſſenturq; roſis tempora ſutilibus.

Sunt qui eam rei proferant rationem, quòd ſic frigeſceret craneum, nimio plus uino iam calens. Ariſtoteles putat ſic ueteres annonæ fertilitatem ſolitos aucupari: nam & apud Homerum στέψαι, non tam coronare indicat, quàm explere, quum ait,

κοῦροι δὲ κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο.

Vnde apud Maronem, coronatum legimus cratera. Cęterum, in conuiuali uſu floreas pleriq; deteſtantur coronas, laureas amplexantur gratius: illas enim putant κορασιώδεις καὶ παιζούσαις μᾶλλον ἐπιτηδείους παρθένοις καὶ γυναιξὶν ἢ συνουσίαις φιλοσόφων καὶ μουσικῶν ἀνδρῶν. quod noſtris uerbis dicitur, Puellares colludentibusq; uirgunculis aptiores ac

res ac mulieribus, quàm philoſophico congreſſui, hominumq; à Muſis non ſequeſtratorum. Alii uerò ex foliis coronas improbant omnino. Nam & Empedocles teſtatur,

δάφνης τῶν φύλλων ἀπὸ πάμπαν ἔχεσθαι χρή.

ideſt, à lauri foliis abſtinendum prorſus. Neq; enim decere aiunt, hominem ornari arborum deformitate, uiolenter, præterq; naturę rationem direptis foliis. Cur enim hæc data plantis opinemur, niſi fructuum tutelæ? Atq; ut ipſe quoq; frigoris uim calorisq; pro ratione admittentes confoueantur, ut temporum mutationes citra perniciem ferre ualeant? At exutas ulceroſum plane contrahere nocumentum, fieriq; ψίλωσιν ἀπρεπῆ, ideſt indecoram denudationem. E diuerſo florum non decerptorum quænam eſſe utilitas poteſt, niſi odore paſcaris, exhibeasq; oculis ex eorum non imitabili uarietate uoluptatem iucundiſſimam? Iucundiſſimam inquam, quia ſimplicem, quia naturalem, nec ullo impendio noſtro conſtantem. Vnguenta fortè deteſtemur, deteſtemur item purpuram διὰ τὴν ἐπίθετον πολυτέλειαν, ideſt ob adiectitiam multæ impenſæ rationem, ὡς δολερὰ εἵματα καὶ χρώματα ἐπὶ τὴν βαρβάρου φωνήν, ideſt tanquam doloſa indumenta, doloſos & colores, uti barbarum dixiſſe, proditum memoriæ eſt. Adde, quòd ſi non præcerpſeris, mométo conflacceſcunt, prorſumq; gratiſſimum alioqui naturæ opus uidetur perire, nullo cuiuſquam emoluméto. Proinde, qui ex foliis magis, quàm floribus coronas contexuiſſe malunt, perſimiles (inquiunt) barbaris uidentur, quibus conſutæ pelles gratiorem præbent ueſtium uſum, quàm lanæ. An eſt, qui illud audiſſe nequeat, Corollam ex roſis dici eſſe Muſarum? Videmur item meminiſſe, quod elegantiſſimè aduerſus imperitam mulierem cecinit Sappho,

κατθανοῖσα δὲ κείσεαι,
οὐ γὰρ πεδ' ἔχεις ῥόδων τῶν ἐκ πιερίας.

id eſt, mortua iacebis, nec enim hortulum habes roſarum ex pieria. Succurrit profectò parte hac ueterum ingeniorum mirari diligentiam: neq; enim ſimpliciter, ſed ſumma uidentur ratione coronas in cõuiuiis inſtituiſſe. Siquidem Dionyſium legimus, quum uinum comperiſſet, potentiſſimum utiq; medicamentum, ſimul & iucundiſſimum, habitum inde fuiſſe non incelebrem medicum. Quod item diſcumbentes, qui ſe fortè inuitarent pluſculum, hederea ornaſſet corona, quæ inſita frigiditate uini potentiã retunderet, minusq; inde afficerentur bibentes, ebrietatis uiolentia reſtincta hederę ui frigorifica. Cæterum, eadem ratione in conuiualem admiſſæ creduntur lætitiam ex floribus corollæ. Perdocent experimenta, qua ui ſenſus concutiãtur, ubi hauſti liberius meri uapor hominis arcem cœperit pulſare, quando initium inde habere ſenſus creditur: mirum eſt, quantum in eo ſtatu afficiamur. Propterea ſapientium curioſa ſolertia ſciens eſſe in rerum natura antipathiam, quando nihil placuit eſſe ſine pari, flores capiti circumponendos præcepit, quorum defluxus mirabiliter illud aduerſus graſſantis latenter ebrietatis impetum obſepiret communiretq;, calidi ſiquidem poros ſeu meatus patentiores reddunt, frigidi uerò ſua poteſtate ita contemperant, ut ſcandentes repercutiant uapores, ſicuti roſa atq; uiola. Subſtringit enim utraq;, reprimitq; capitis grauitates, quas uocant καρηβαρίας: at Cypri, ideſt Liguſtri flos, ac crocus & baccaris in ſuauem uertunt ſoporem bibentes: lenis quippe eorum defluxus eſt, ac blandus: inæqualitatesq; corporis ebriorum & aſperitates tráquille diffundit, unde fit, ut crapuloſa hebetentur perficianturq;. Porrò & florum quorũdam odoribus in ambitu cerebri fuſis, ſenſorii repurgãtur meatus, & quod humectum eſt, attenuatur leniter ſine commotione ulla, caloris facultate digeſtum. Quin & frigidum natura ſuapte, cerebrum refouetur. Proinde floreas corollas è collo propendentes, hypothymidas nuncupari inueni, puto, à uaporandi uſu. Eodem quoq; argumento unguentis ex floribus obungere pectus, moris fuit peruetuſti. Cui rei teſtimonium quoq; præbet Alcæus, ubi in caput pectusq; affundi unguentum præcipit. Sunt enim unguenta quibus ungimur, non uoluptatis modò intuitu, ſed & ualetudinis: quod comprobat Pomponius Digeſtis De argento legato. Sed & Vlpianus: Vnguenta, inquit, quibus utimur ualetudinis cauſa, mundo non continentur. Cato in Re ruſtica, Vnguentum amurcæ loris & calciamentis, ac omnino coriis ungendis laudat. Spicata unguenta & foliata, inter Romano-

rum

rum delicias appellatione Latina dici, Therapeutices octauo Galenus ſcribit. Spicati mentio eſt in Euangelio Marci. Illud poſtremò hic adnotaſſe ne pigeat, dici roſam ſermone Græco ῥόδον, ut Plutarchus interpretatur, licet codice inſynceriſſimo, & decurtato maximè, ὅτι ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι, διὸ καὶ τάχιστα μαραίνεται, ideſt quòd odoris fluxum emittat plurimum, quo nomine primo quoque tempore etiam efflaceſcit. Grammatici putant ἀπὸ τοῦ ὄζειν declinari, quod olere ſignat. Apud Hieronymum, roſarum legimus papillatos corymbos, prius uidelicet quàm pateſcant: alabaſtros uirides Plinius dicit. In calathum fundi roſam intelligimus, ubi hiat amplius rota rubentium foliorum ambitione. Roſam uerò albam prius in rubedinem demutatam quoque tradunt Veneris pede oblæſo inde, quum ἀσάνδαλος & feſtinabunda opem Adonidi ferret, quem zelotypus Mars necandum curauerat. Sed & flori indidem cõciliatus odor eſt præcellens. Id quod apud Græcos relatum ſcio in Rei ruſticæ præceptis, incerto æditis auctore. Sunt qui rei euentum nectari temerè effuſo in deorum conuiuio, Amore ſaltante, aſcribant. Quod de corymbis facta mentio, amplius perpendendum à Plutarcho tradi, ſacrificanti Syllæ oblatam περὶ λοβὸν laureæ coronæ ſpeciem, λημνίσκων δύο κατηρτημένων, ideſt lemniſcis duobus propẽdentibus. Interpres uerò pro lemniſcis corymbos maluit reddere. Quid autem de lemniſco ſtatuẽdum, docebit Feſtus. Vngues in roſa, partes intelligunt in ima foliorum portione candidas: unde Græcis ὀνυχίζειν, eſt ungues ex foliis abiicere. Rhodidas appellant Græci paſtillos ex roſis. At hoc genus rhodoides appellare maluit Paulus Aegineta. Dignum ſcitu, anetinis corollis uſos plerunque ueteres, quod Alcæus comprobat, & Sappho. Anetinum uerò dici opinantur florem quemlibet, παρὰ τὸ ἄνω τίνεσθαι, quod ἄνθει indicat. Illud uerò corollarium fuerit, non in conuiuiis modò corollis eſſe uſos ueteres, ſed & in ſacris. Nam Hermionenſes in Græcia Chthoniæ deæ ſacra obeuntes, feſtaque dicta item χθόνια, tempore æſtiuo, coronas ex flore implicant, quem comoſandalon uocant. Eum ex magnitudine ac colore eſſe hyacinthum, putat Pauſanias, quoniã etiam inſint τὰ ἐπὶ τῶν θρήνων γράμματα. Eſſe autem ex hyacinthis albos quoſdam, ferrugineos alios, produnt eruditi, ideſt cæruleos: quo argumento, cæli colorem hyacinthinum uocant plerique. Vacinium Romani dicunt florem hunc, ut ſcribit Dioſcorides, etiam ſi Seruium in eo lacerant noſtri. Vacinia Maroni uocari nigra interpretãtur ſcientiſſimi, ea ratione qua & purpuream item uiolam dicunt nigram poetæ. Hyacintho in Gallia ueſtibus inficiendis pro cocco ad hyſginum colorem fuiſſe pretium, Plinius ſcribit. Sciendum uerò in theatri ſcenæque delicias flores item obrepſiſſe, atque crocum & odoramenta, præcipuè quum agerentur fabulæ. Id quod perobſcurè in Epiſtolis ſignificat Horatius, quum de Atta comico poeta meminit hiſce uerſibus:

Rectè nec ne crocum, floresque perambulet Attæ
Fabula, ſi dubitem, clament, Periiſſe pudorem
Cuncti penè patres.

Apud Priſcianum aduocatur Atta in tyrone proficiſcente, Pater uillicatur tuus, iam mater uillica eſt. Eſt apud Lucilium Attæ cuiuſdam mentio:

Muginamur (inquit) molimur, ſubducimur Atta.

Sed apud Homerum Ata dea eſt, quæ Iouis eſt proles, cui inſitum, homines detrimentis obuoluere, Noxam dixeris Latinè. Corollas è roſa dictas comperi cyliſtos, ſed & eccyliſtias quoque. Synthematicos item ſtephanos ſunt, qui interpretentur promiſcuos, paſſiuos, ad manumque, ideſt parabiles. Chydeas item Grecis dictos, ideſt confuſaneos. Coſmoſandalus fuit Lacedæmoniorũ corolla. Ariadnes corona flore conſtabat, quem Theſeum uocant: de quo Theophraſtus. Cyanum florem, ruſticorum coronamentis pergratum, ſumma coloris uenuſtate, ſunt qui dici uulgò baptiſeculam putent, quia falces hebetet inter metendum. Illud item opera planè parerga ſubnotarim Thebis receptum, ut Iolea uincentes myrto coronarentur, quòd ea credatur corolla ad mortuos ſpectare. Corollis item è lygo utebantur ueteres, ideſt ex uitice, ab Samiis & Caribus ducto initio. Et in ſacris quibuſdam ab Lacedæmoniis ex harundine non ſunt ſpretæ. Sed nec ab Athenienſibus, ut Ariſtophani aſſentimur, Caſtori ſacræ & Polluci.

Vaſorum

Vaſorum nomenclaturæ diuerſæ. Figlina ſubigi aromatibus ſolita. Coptica uaſa. Dinos. Dinæ mergi, cur. Diatretus. Diatheca. Volucris calix. Corymbiatus diſcus. Lacerta uas. Saura. Patera hederaria. Thericlia cur dicantur. Cantharus quid. Cantharia. Cornibus uſos in potu priores. κεράσαι, cur dicatur. Ciboria. Cotyle. Encotyle luſus. Diploma, bis: & Plutarchi locus perpenditur. Cothon. Cothoniſmus. Acratocothones. Laphyctæ qui dicãtur. Laphyſtius Bacchus. Laphyſtiæ Bacchæ. Alabaſtrus unde. Calicis notiones. Latax quid. Scytharum uinolentia. Scythiſſare. Herculanus nodus. Alabaſtothecæ. Scythos cognomen. Amphithetos phiala. Ama. Amula. Phialarum ſpecies. Vaſaria. Vectiones. Vaſati qui dicantur, & naſati. Cymbum. Cymbium. Arion. Amphora capitolina. Tabaitæ. Congiarium. Donatiuum. Syntheſis.

Caput XXVII

Quia uerò in uaſorum mentionem incidendum ſæpius eſt, non inſcitè, opinor, quæ nobis uaria ſuggerit lectio, huic potiſſimum parti ſubſcripſerimus. Qua in re mirari non eſt ſatis ueterum ingeniorum laſciuiam, qui figlina etiamnum artifici inuento ſubacta aromatibus fingebant, ut acceſſitæ commendationis inde uino cibiſq; conciliaretur aliquid: cuiuſmodi ex Copto aduehebantur. Vnde Coptica dicta fidelia, ex myrrha, iunci flore, croco, balſamo, cinamomo, amomo. Et Rhodiacæ ſunt chytrides apud Ariſtotelem in libro De ebrietate: nam indidem hauſtum uinum etiam præter gratam iucũditatem oblædebat minus. Inter pocula recenſentur gyala, dinos, ideſt δεῖνος: quanquam eſt eodem nomine ſaltationis itẽ ſpecies. At Cyrenæi podoniptera, ideſt peluim, dinon uocant. Obiter non indignum relatu: in Prognoſticis Aratum mergos nuncupare dinas, quoniam (ut inquit Theon) dum merſantur mari, fiat dinos, ideſt uortex, ſiue κυκλοτερὴς τοῦ ὕδατος φορά. Dactylotum intelligunt digitorum formis per ambitum inſigne, uel proiecturis eminentiiſq; quibuſdam, ut Sidonia pocula. Sunt qui amphotum interpretari malint, ideſt utrinq; anſatum. Apud Damaxenũ eſt poculi ſpecies elephas. Heracleum dici credunt poculum, in quo enauigarit Hercules, ac eſſe ſolis proprium. In eodem genere ethanium eſt, ac hemitomus. Nam thericlia recẽſet Theophraſtus quoq; in Plantarum hiſtoria, ex termintho tornari ea prodens, ut à figlinis diſcernere non ſit. Eorum primus uidetur auctor Corinthius Thericles figulus. Eſt qui nũcupari thericlia putet, quòd in eis ferarum, ideſt θηρίων, pelles inſculperentur, uel quòd feras turbaret Dionyſius iis prolibans. Sunt alicubi & crateres dicti thericlei. Calix uerò diatretus Vlpiano intelligitur teſſellatus, ac torno concinnatus: unde diatretarii artifices id genus. Sunt ex eruditis, qui illud Martialis ita legant ex duodecimo libro,

O quantum diatreta ualent, & quinque comati:
Tunc quum pauper erat, non ſitiebat Aper.

Alii diatheca tuentur, uti paſſim legitur, ac teſtamentaria intelligunt bona. Scribit Iulius Capitolinus, Verum Imperatorem inter alium luxuriæ apparatum, calicem habuiſſe cryſtallinum, nomine uolucrem ex eius equi nomine, quem dilexit. Corymbiatum diſcum alicubi, ab ſcalpturæ modo. Sicuti lancea dicitur argentea pampinata, & patera item hederaria. Lacerta uaſis eſt genus Iureconſultis, ut Græcis ſaura: quod Hippocrates non omiſit. Iſthmum Cypriis eſſe poculum, auctor Pamphilus eſt. In eandem rationem uenit cadus, item cadiſcus: nam cantharus non figlini modò nomen eſt, à figulo ductum artifice, ſed & nauigii ſpecies. Quin apud Antiphanen coſmarion, ideſt ornamentulum muliebre cantharus dicitur: cantharia item legimus quandoq;. Carcheſium uocari putant, quia trachyſmata habet κεγχροειδῆ, ideſt aſperitates milii quadam imagine. At detentos ſiti Homerus carchaleos uocat. Ceras, ideſt cornu, in eodem recenſetur ordine, quoniam boum cornibus in potu uterentur priores: cui rei argumẽto id eſt, quod κεράσαι dicunt Græci, permiſcere uino aquam. Id genus uaſa uocant quidam rhyta. Ciboria ſunt & pocula, de ciborii Aegyptii ſimilitudine, ideſt foliorum Aegyptiæ fabæ. Proinde Scythia fortè nuncupentur quoq;, quòd anguſtiora in imo ſint. Condy uerò Aſiaticum eſt, eius in ſacra pagina mentio eſt apud Græcos. Sunt in uſu

Ciboria pocula. & Scythia. Condy.

eodem

eodem cotylos & cotyle,concaua nimirum:nam omne cauum dici cotyle ualet. Nam ciceris thecas cotulas nuncupat Palladius,etiam ſi uiro erudito ad ſtomachum id minus facit. Vnde apud Homerũ cotylerrhytos ſanguis,utraq; manu qui hauriri poteſt. Encotyle uerò luſus nomen eſt,quo uicti uictorum genua manuum excipientes cauitate geſtabant. Putant aliqui cotylem eſſe heminam. Varium M. Antonii compotorem Cotylona nuncupatũ,Plutarchus ſcribit. Cratanion & cranion pocula item ſunt:item cylichnides,& cymbe. Apud Lacones fuit cothon:etiam ſi gobios Siculi cothonas uocant,inquit Athenæus. Vnde acratocothonas uocant,merum haurientes ubertim:& ebrietas,cothoniſmus dicitur rectè. Sed & à poculi forma dicitur modò lini genus cothoſe. Perſæ iis utebãtur,quæ labronia dicimus,à bibendi impetu ſic nuncupata. Calices item quidam uocantur lacænæ:ſicuti lepaſte,cui impoſitum ab iis nomen,qui multa prodigunt, qui uocantur laphyctæ. λάψαι, ſignat ampliter bibere: contraria eius ratione, quod uocant bombylium. Laphyſtius uerò,Bacchus eſt,ab monte Bœotiæ Laphyſtio:unde in Macedonia Bacchæ uocantur Laphyſtiæ:quæ & Mimalones dicebantur,quia Bacchum imitarẽtur,cornua geſtantes etiamnum,quando is taurocephalus effingitur:meminit Euripides. Alabaſtrum,in Matthęum pro genere marmoris accipit Hieronymus. Græci lapideum uas intelligunt unguentarium, μὴ ἔχον λαβάς, id eſt citra anſas,uel quia ob leuorem capi non poſſit:ſunt etiam qui uitreum intelligant. Alabaſtrothecas apud Demoſthenẽ pro myrothecis accipit Harpocratio. Iam prætereo læbaſium,ſpondeum,Lesbium,luterium. Eſt & μέλι, ideſt mele. Metaniptrum,calix erat,quo poſt cœnam utebantur ubi lauiſſent. Inter phialas fuere,quæ dicerentur Lyciurges,à Lyciis:item Cononiæ,de artificis nomine. Amam in hiſtoria Marci Pontificis,ſunt qui amphoram interpretentur:Obtulit(inquit)amas argenteas duas,librarum uiginti. Inſubribus familiare nomen eſt amula. Columella in hortorum cultu, Aut habilem lymphis amulam,Bacchoq; lagenam. Amam interpretatur Sudas ποτήριον ἐγκλῶον, quod(inquit)pyramam nuncupamus haud rectè. Vnde parœmia,

ἄμας ἀπίτου, οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας.

Maſtus à Paphiis nuncupatur poculum. Mathallides quoq; eiuſdem ſunt uſus,ueluti etiam manes,ideſt μάνης. Erat & ſuus in cottabiſi manes. Neſtorida poculum,quo ſit uſus Neſtor,egregiè deſcribit Athenæus. Sunt apud eundem Seleucides quoque. In Dianæ templo,quod Capuæ fuit,poculum uiſebatur:id illi fuiſſe Neſtoris aut credebant,aut perſuadere aliis nitebantur. Habet calix quoq; inter pocula manifeſtarium locum:quãquam eſt item calix modulus æneus,qui riuo uel caſtello inducitur,eiq; mox applicatur fiſtula:longitudo habet digitos non pauciores duodecim:lumen,ideſt capacitatem,quanta impetrata fuerit. Hic uidetur excogitatus,quoniam æris rigor ad flexum difficilior non temerè laxari poteſt,uel coarctari. Eſt item Plinio fructuum putamen calix,qui in nucibus fertur puluinatus. Et in carbonis faciendi ratione,operimentum illud ac ex luto tectorium, calicem rectè dixeris. Sed & fœminarum galerum ac umbraculum,ut Græci:& ex Callimachi doctrina Pollux. Vectiones apud Iureconſultos legimus:eas ſunt qui uegetes intelligant,ab uehendo nuncupatas. Vaſaria intelligunt eruditiores apud M. Tullium,quæ magiſtratibus publicè contribuebantur, quo in genere muli ſunt,equi,uaſa,id genus alia,uel hoc nomine pecunia erogata. Calices Aegyptios intelligunt uitreos. Holmon item reperio poculum fuiſſe ceratio perſimile. Oxybaphum quidem pro acetario uaſe capit ferè conſuetudo. Apud Cratinum tamen poculum eſt. Meminit Antiphanes quoq;,nec tacuit Ariſtophanes. Adhibebatur & in cottabiſi oxybaphum,in quod latagas infunderent. Sic autem humorem ex poculo uocant profuſum,ut interpretatur Athenæus. Illud uerò ſciendum,dici à Græcis oxybaphum,item cymbum,& cymbium quoq;,ſed & embaphium,ac oxida. Conſuetudo quin etiam arion uocat. Apud Sophronem legimus, κύμβιον ὄγκον ἔχον, quod ſignat,quantum capit cymboides poculum. Onyx,ligneus erat calix. Panathenaica pocula apud Poſidonium leguntur. Habentur in eo genere pellicæ,olpæ. Pellæ uerò,ſiue (ut Hipponax)pellides,uaſa ſunt quibus excipitur lac,dum mulgetur. Inter pocula eſt priſtis, prochytis, pruſias. Scyphos maſculinum eſt, ac neutrum, flexu item uariante:

VV ſcypphum

Cotylos. Cotyle. Cotula. Cotylerrhytos ſanguis, quid. Encotyle luſus. Cotylonis cognomentũ unde. varie. Cratanion & Cranion, pocula. Cylichnides. Cymbe. Cothon. Cothones. Acratocothones qui. Cothoniſmus quid. Cothose quid, et unde. Labronia. Lacænæ calices, & Lepaſte. Laphyctæ qui. Bombylium. Laphyſtius, cur Bacchus. Laphyſtius mons. Laphyſtiæ bacchæ & Mimalones. Bacchus taurocephalus. Alabaſtrus quid, et unde. Alabaſtrotheca. Læbaſium. Spondeum. Lesbium. Luterium. calicis notiones. Mele. Metaniptrum. Lyciurges quid, et unde. Cononiæ. Phialarum ſpecies. Ama. Amula. Pyrama. Maſtus. Mathallides. Manes. Neſtoridũ poculũ. Seleucides. Neſtoris poculũ in Dianæ templo, Capuæ uiſebatur. Calix quid. Et eiuſdem notiones plures. Vectiones. Vaſaria. Ægyptij calices, qui. Holmos. Oxybaphum. Latage. Cymbum. Cymbium. Embaphium. Oxida. Onyx quid. Panathenaica pocula. Pellicæ. Olpæ. Pellæ, ſiue pellides. Priſtis. Prochytis. Pruſias.

ſcypphum Heſiodus etiam pronuntiat. Apud Steſichorum inueni ſcyphium quoque. Dicitur ſcyphos quaſi ſcythos, à Scythis, quibus ebrietas nimio plus frequens eſt. Proinde Scythiſſare, inebriari eſt. Scyphos Bœotios eximie laudari aduerto, qui Heracleotici nũcupentur: quibus ſit uſus primum in expeditionibus Hercules. Ineſt anſulis, qui uocatur Herculanus nodus. Secundæ habẽtur notæ Rhodiaci, Syracuſiis conſequentibus. Scyphos ab Epirotis lyrtos item dicitur: à Metymnæis & ſcythos. Ex quo Lacedæmonius Dercyllidas, ut qui uafer eſſet ac ferinus, Scythos eſt cognominatus. Eſt inter pocula tragelaphus quoq;: item trieris, ſiue triremis. Amphiteton phialam legimus apud Homerum, forte anſatam utrinq;. Amphiteton intelligit Parthenius apythmenon, ideſt ſine fundo: Apollodorus, quæ fundo inniti nequeat, ſed ori: alii, quæ anſulis (uti diximus) utrinq; geſtari poſſit, unde & amphora item ducitur, cuius à pleriſq; exponitur capacitas. Verum, quæ in Capitolio aſſeruabatur, aliarũ facile magnitudinem ſuperabat. Proinde expreſſuri hiſtoriarum conditores Maximini incomparabilem bibendi edendiq; uim, ſæpe illum opera diurna uini amphoram capitolinam perſiccaſſe memorant, carnis uoraſſe libras quadraginta uel ſexaginta quoq;: quod prodidit Cordus. Ariſtarchus amphithcton dicit, quæ fundo poſſit ac ori incumbere. Sunt & phialæ balaniomphali, quarum umbilicus balneorum tholo ſimilis eſt. Iam phialæ argyrides & chryſides, ſed has ex materia nuncupari, palàm eſt. Phialium Philippi aureum celebrant Græci, quoniã id puluino ſubiectum haberet perpetuò. Agnam porrò Atrei auream non aliud fuiſſe, tradit Herodorus, quàm argenteam phialam, in cuius medio foret aureæ agnæ ſigillum. In hac tam fuſa uaſorum mentione, adnotandum fuiſſe, qui uaſatos pro diuitibus accipiant, ſed inepte. Dicuntur naſati, ut Lampridius aduertit, uiriliores ac belle mutoniati: unde parœmia, De naſatorum peculio. Vulgò extritum utique, Naſi magnitudine mutonis concipi quantitatem quoq;. Sed hos item malunt eruditi uaſatos nuncupari, propter illud ex carmine obſcœno,

Grandia Dulychii uaſa tuliſſe uiri.

Ab naſo autem ita inflecti naſatus poteſt, ut ab oculo oculatus. Tabaitæ in Aſia, lignea intelliguntur pocula, capacitatis haud ita multæ. Erat inter uaſa, uel menſuras quoque congius: unde congiarium certæ rationis dicebatur munus. At donatiuum, ex dantis erat arbitrio, præſcriptione nulla. Sunt qui militibus conferri modò donatiuum putent: ſicut populo congiarium. Sunt qui ſyntheſin non pro uaſe accipi putent, ſed uaſorum coaptatione plurium. Quando & Iureconſultus Scæuola ſyntheſim ueſtium dicit. Quin & aliarum item rerum ſyntheſin poſſe æque dici: ſicut & indumentum item uilius, ac ſeruile. Er quia, quid ſit cothon, abunde pro uirili expoſuimus, attẽdenda Plutarchi uerba in Pyrrhi uita. Nam dicente Cinea, Quum omnia perdomuerimus, quid tandem nobis fiet? Otio (inquit) multo & pingui perfruemur, & quotidianus erit cothon. Interpres, feſtiuitatem reddidit modò: an recte, diſcutiãt uolentes. Diploma item uas eſt, cuius Aeginetæ Paulo mentio eſt in ouorum coctura, quæ πνικτά, ideſt præfocata dicuntur. Dupondiarium in Dioſcoride retulit Hermolaus.

Cur lactucis ueſcerentur priores in fine. Quæ dicantur acrepala, adipſa, dipſetica, diaphoretica. Topica remedia. Plinii locus perpenditur de raphano: item de braſſica: necnon, dulcia ebrietatem diſcutere. Bacanon quid. Mantis braſſica. Iurandi mos per inanimata. Thridacine. Brenthis. Tetracinæ. Adonis. Phaon. Eunuchos. Aſtylis.

Caput XXVIII

ET quoniam ebrietatis remedium in ſutilibus fuiſſe corollis uidemur comprobaſſe, ſuccurrit ex eadem cura uetuſtatis admiratio altera. Siquidem ad eandem auertendam inſtitutum quoq;, ut lactucis non in cœnæ procemio ueſcerentur: quod ad conciliandam appetentiam noſtra fieri tempeſtate, ſciunt omnes: ſed in fine, quoniam inſita frigiditate retundat ebrietatem lactuca. Id quod ex Athenæi monumẽtis percepimus, quum alibi tum libro tertio. Proinde notius fit Martialis diſtichum,

Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorum,
Dic mihi cur noſtras incohet illa dapes.

Paulus Aegineta Medicinæ primo, Lactuca(inquit) σαφῶς ψύχει τε καὶ ὑγραίνει, διὸ καὶ ὑπνώδης ἐστίν, ideſt refrigerat liquidò, humectatq́ꝫ, quo nomine etiam ſoporem conciliat. Dioſcorides uerò medicæ profeſſionis auctor illuſtris, acrepala nuncupare uidetur, quæ ebrietatem prohibent, ſicuti adipſa quæ ſitim: nam quæ augent, dipſetica dicuntur ab eodem. Diaphoretica uerò ſunt, quæ aluum ſubducunt leuigantq́ꝫ, ſicuti ſabulum, quod etiam putatur κινητικόν, ideſt genitale. Sed & quæ diſcutiendi uim habent, rectè diaphoretica nuncuparis. Id quod in tuberculis uſu uenit necdum ſuppurantibus concoctis'ue. Topica remedia interpretatur Galenus localia. Inter acrepala recenſentur amariotes amygdalæ, quod eruditiſſimi ſcribunt, quoniam amaritudo illa exſiccandi habeat uim, nec oppleri uenas permittat, quibus præter modum diſtentis obturbatisq́ꝫ contingere ebrietatem, credimus peritis. Verum, hac parte illud uehementer obſeruandum: ſiquidem libro Hiſtoriæ naturalis ſeptimo & decimo Plinius ita ſcribit, Quorum natura non necat quidem, ſed lædit odore aut ſucci mixtura, ut raphanus & laurus uitem: olfactrix enim intelligitur, & tangi eam odore mirum in modum. Ideoq́ꝫ quum iuxtà ſit, auerſari & recedere, ſaporemq́ꝫ inimicū fugere: hinc ſumpſit Andocydes medicinam, contra ebrietates raphanum mandi præcipiens. Sumuntur uerò, quæ nobilis auctor hic prodit, ex Theophraſti libro quarto De plantarum hiſtoriis, in fine. Et nominat ille quidem raphanum: ſed ita, ut braſſicam intelligat: etiam interprete Theodoro aſtipulante. Id ut ſcias uerum, ſcribit Plinius idem libro uiceſimo: Braſſicam uino aduerſari, ut inimicam uitibus. Itaq́ꝫ in antecedente in cibis, caueri ebrietatem: poſtea ſumpta, crapulam diſcuti. Nam hinc proditum nonnullis, ex Lycurgi lachrymis ab Libero patre uitibus alligati, enatam braſſicam, quod duodecimo ἐκλογῶν τῶν γεωργικῶν traditum obſeruauimus ex Neſtore in ἀλεξικήπῳ. Suggerit teſtimonium & Iulius Pollux libro ſexto: Raphanus(inquit) eſt crambe, hoc eſt braſſica. quod item Ariſtoteles agnoſcit, ἐν τοῖς περὶ ζώων, ubi ait, ῥάφανος, ἣν καλοῦσί τινες κράμβην, ideſt raphanus quam uocant nonnulli cramben. Antiphanes etiam appellauit crambidion:

κραμβίδιον ἑφθόν, χαῖρε, ἀστεῖον πάνυ.

Cæterum & auctoritatibus aliis rem fulcit libro primo Athenæus, à quo proditur illud quoq́ꝫ, pro raphanide interdum raphanum pronuntiari. Sed & in Rei ruſticæ collectaneis libro quinto apud Græcos, ſubnotatum comperias, κράμβην, ideſt braſſicam eſſe uitibus inimicam, ut quæ ſuapte ui ſicca ſit, ac antipathiam habeat naturalem πρὸς τὴν ἄμπελον. Nam ſi inter coquendum uini pauxillum irrores, nunquam poſtea percoquitur, quin uitiatur color quoq́ꝫ. At libro nono Palladius: Raphanum(inquit) ſicut braſſicam, conſtat eſſe uitibus inimicam: nam ſi circa ſerantur, natura diſcordante, refugiunt. Mos hic quidem Plinio frequens, ut res eaſdem nunc Græcis, nunc Latinis appellet nominibus, ut paulò imperitioribus uideri diuerſæ poſſint. An id & parte hac fecerit, ne auctori grauiſſimo colaphum intendam, diſcutiant uolentes. Baccanum in Pauli Sylua medicinali, obſeruatum eruditis eſt ex Græco penu, dici ſemen, uel nucleum, uel mucronem raphani. Dignum uerò ſcitu de braſſica, parari eam Athenis in cibum conſueuiſſe iis quæ peperiſſent, uelut antipharmacum. Certè Nicander braſſicam, quæ ſacra ſit, mantin uocauit. Apud Ananium iuriſiurandi forma per cramben concipitur. Sicut apud Teleclidem quoq́ꝫ, necnon Epicharmum, ut in Baptis Eupolin taceam. Mos uerò ita iurandi fuiſſe Ionicus præcipuè uidetur. Nec mirum, quando & Stoicæ ſectæ conditor Zeno, etiam per capparin ſibi iurare permiſit. Quod uerò lactucæ frigiditatem ebrietati diximus obniti, obluctariq́ꝫ, uidentur ea ratione confirmari Ariſtotelica: ſic enim in Quæſtionibus tradi animaduertimus. Crapulam(inquit) ſedat braſſica, quòd ſuccum dulcem diſcutientemq́ꝫ obtineat, frigida uerò eſt. Fit autem detentis à crapula, ut eius ſucculo humores in aluum detrahat, qui uinoſi crudiq́ꝫ tenentur, & ipſa ſuperius in uentriculo remanens corpus refrigeret, unde euidens diſcuſſio conſequi poteſt. Vinum nanq́ꝫ humidum eſt, ac calidum. Auctor in Sympoſiacis Plutarchus eſt: Dulcia, ſi infundantur uino, ebrietatem diſcutere. Proinde medicos peritiores iubere, qui ſe amplius inuitatint, quieti ſeſe daturos, melle litum panem uorare,

quoniam meracam potionem hebetet dulcedo: quam alias naturæ amicam nouimus adeo, ut dulci omnia connutriri, in libro De ſenſu & ſenſili dictum ab Ariſtotele ſit. Si quidem genuinus calor & intimus, alimenti rationem ita demum digerit, ut quod leuius quodq́ dulcius eſt, proliciat aſſiduè, ſecretis relictisq́ quæ ſalſiora ſunt, nec amaritudinis expertia, ob inſitam grauitatem. Quod retrimentitiæ nimirum redundantiæ argumento liquet, amarulenta quæ ſentitur planè ac ſalſa. Id quod ſolari poteſtate in uniuerſo contingere exploratiſſimum eſt. Atq́ hinc prorſum fit, ut pluuias cæleſtesq́ aquas ſentiamus dulces, etiam ſi unde fit ſecretio, ſalſum ſit mare. Quia uerò dulcedinem efficit calor, & contemperatum humens, hinc indigeſta ſentiuntur amara, quòd illis ſint qualitatibus exſortia. Quod ad lactucas attinet, celebres ſunt apud Athenæum Ariſtoxeni thridacinæ, ideſt lactucæ, quibus in hortis ſole occiduo, œnomeli infundebat, mane oſtentans uirentes ſe habere placentas, ſibi à terra ſummiſſas. Brenthin; Cyprii lactucam dicunt, quam Græci thridaca uel thridacinem, Hipponax etiam tetracinem. In lactuca denique occultatum à Venere Adonin, cecinit Callimachus: quod allegoricè interpretatus Athenæus illuc referendum putat, quòd in Venerem hebetiores fiant, lactutis ueſcentes aſſiduè: tanquam mortuorum ſit cibus, uti ſcribit Eubulus. Illud adiicit Cratinus, Phaona inter lactucas abſconditum pulchras ab amante Venere. Pythagorei utique lactucam uocabant eunuchon, at mulieres aſtylida: fortè quia arrigere prohibeat. Stylos certè, columna eſt. Poſtremò id non prætderiero, quod lectum apud Dionem eſt: Cornificium Auguſti Siculo bello ducem, belli gloria elatum, ſi quando foris cœnaret, elephanto uehentem conſueſſe domum repetere. Milites uerò is periculo liberarat in Sicilia.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI IN ANTIQVARVM lectionum libros, ad reuerendum in CHRISTO patrem & theologum ſcientiſſimum Lucam Leonem Venetum, ordinis minorum, Præfatio octaua & uiceſima.

ETiam ſi non me fallit uenerande pater, à Syneſio proditum, ſolere beneuolentiam iudicii calculum nunquam non ita corrumpere, ut excuſſior adiici, & amuſſitatior ferè deſinat: quando (ſicuti uel Platoni credimus) in iis quæ inſigniter amamus, occæcamus plerunque. Nihilominus, qua me perpetuò etiam uix dum puberem amoris integritate ſis amplexatus, abundè uideor, exacteq; animaduertiſſe. Neque enim fucatior amicitia, & ſimulationum uelamina perſeuerare diu queunt. Quin amplius diſpicienti, ſubærato (quod dicitur) auro, protinus mendoſum tinnit. Tu uerò uir ſcientiſſimè à carceribus uſque ad oleas idem mihi es perpetuò cognitus, uerax utiq; ac rationibus meis beneuolus, ſi quis alius. Palàm id cum primis in Patauino factum gymnaſio eſt, ubi quantum eualuiſti, dignitatem meam fouere non deſtitiſti prius, quàm bellorum procella inde excuſſus uterque eſt. Sed mirum nil, ipſum hoc à te efflagitabant mores tui, ſacerdotio, quo fungeris caſtiſſimè ac planè ex formula & quadro (uti aiunt) congruentiſſimi, atque ita, ut eius Ordinis etiamnum ueteranis exemplar ſynceriſſimum eſſe queas. Efflagitat præcellens quoque diuinorum ſcientia, ingenii ſolertiæ aptiſſima, ut decretorum iucundiorem Chriſtianæ ueritatis cultori doctrinam non memorem hic. Quamobrem ſi & ipſe non ſuſtineo ἄμουσος uideri, aut ἀναλφάβητος, ſiquidem imperitior nunquam non malus: eſt quòd enitar meritis tuis, & quàm ſuſtines, perſonæ quoquo modo paria facere. Ego utique is ſum, cui uel maximè religionibus addicti diuiniore quodam nutu uiri, ductu eodem pergrati perpetuò fuerint: ut quos in meditullio diuinitatis & hominum interlocatos, & proinde auguſtius ſuſpiciendos, uelut ſacros planè perſpexerim. Mihi uerò aduerſum te cultus etiam ratio familiarioris, aut uerius, impenſioris ingerit ſe. Quo factum eſt, ut inauſpicatius fuiſſe prodituros hoſce libellos, ſim opinatus, ni te (quod illorum pontificium eſt) inter eos allegiſſent, quos obſeruanter in uoluminis ueſtibulis ſalutamus, noſtramq; tibi mentem pergerent aperire: ut iam hinc me ſcias & ueteris beneuolentiæ memorem in primis, & tuarum præcipuè rationum ſine exceptione ſtudioſiſſimum. Noſcant & alii Luca Leone nil animo meo ferè gratius aut iucundius. Et amicitiæ compar illud ueteribus anxie adeo quæſitum, ac in quàm pauciſſimis repertum, tempeſtate noſtra, ui naturæ intima egerminaſſe. Id quod ne obliuionis adobrutum eat iniuria, teſtatum Epiſtola noſtra uolumus. Tu uerò uenerande pater, quod adhuc feciſti, plurimum nos ames, uelim. Nec ab ea quam tibi ſemel induiſti, mitiſſima ingenii facilitate, compari tamen iuncta grauitati, receſſeris longius: puteſq; omnem meam operam, ſtudium, induſtriam, quicquid eſt in me uel ingenii uel uirium, non tibi modò, ſed & tui ſtudioſis eſſe paratiſſimum: quoniam didici uel puer, Extra fortunam poſitum uideri, quicquid amicorum gratiæ impertitum eas, condonesue. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI

ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI OCTAVVS ET VICESIMVS

Mos mittendi partem de menſa. Ideæ carnium quæ ſint, & periphora. Idea an dicatur Latinè ſpecies. Ida quid. Idæum pro montano capi: ac Troiam item dici Idæam. Herophiles parentes. Mercurii ſors. Abluendarum manuum ritus. Apomagdalia quid apud Plutarchum. Aponiptrum. Aponimma. Cheroniptrum. Cheromactrum. Smegmata manibus abluendis. Tracomatica. Rhymmata. Lebes. Chernibos. Vnguentorum improbatio. Odor uiro præcipuè congruus.

Caput I

QVVM pleraque ſuperſint etiamnum de conuiuali ueterum ritu promenda in literas, iamq; uolumen prius ſatis extumuiſſe uideretur, ne ſi pomœria amplius proferre perrexiſſet, encyon fieret, ac uterum geſtaret: placuit, reliquis ab eodem inſtituto non abiunctis nouum exordium dare, ut hac uelut morula refectus, lector ſtudioſus lætiore animo quæ ſequuntur, percurreret. Igitur in menſæ lætitia ſacra morem quandoq; inoleuiſſe, multiplex nos inſtruit lectio: ut quibus plurimũ deferrent, partes mitterent de menſa. Nam & Perſarum rex Cyrus, ut ſcribit Xenophon libro Pædiæ octauo: Si quem ex amicis uellet à multis coli & honorari, cibariorum partes de menſa ad eum mittebat: illos enim ſuſpicimus ueneramurq;, quis uiderimus mitti aliquid de regis lance, uelut cariores illi ſint, ac amicorum intimi. Perſici moris meminit in Sympoſiacis Plutarchus: Eum præcipuè honorem deferri ſolitum tradens amicis, ducibus, ac corporis cuſtodibus, quos ſomataphylacas uocant Græci. Carnium particulas dicebant ideas. Nam periphoram nuncupauit Xenophon particularum eiuſmodi circumlationem. Ida uerò aliud omnino eſt: nam quilibet mons, unde circumiecta ſpectari ualeant, rectè dicetur ida, quod Didymus ſcribit. Nam & idæa cypariſſos in Theriacis nuncupat Nicander, quas intelligunt montanas: etiã ſi Creticas liceat intelligere. Sunt qui ab ida herba ſic montes nuncupari coniectent. Prior ſententia, παρὰ τὸ ἰδεῖν ἢ θεάσασθαι inflectit. Idæa uerò etiam dicta quãdoq; Troia, quod in Aiace maſtigophoro Sophocles ſignificat, ex Idæ montis ratione, ſicut uel interpres breuiter, ſed pro more, indicauit. Ideas autem ſunt qui ſpecies Latinè interpretẽtur, non peſſimè id quidem, ſed inutiliter ad mutandos caſus: non enim ſpecierum & ſpeciebus dicere audet Cicero, etiam ſi non reformidat Palladius. Proinde, formas mauult transferre: nam & deorum ſimulacra rectè dicuntur ideæ. Idas quoq; loca dicunt arboribus frequentia, ut ſcribit Pauſanias: unde factum nomen nymphæ Ideæ, ex qua & Theodoro paſtore nata fertur Herophyle in Coryci montis antro. Ideas autem, ideſt formas rerum, non intelligendi ſolum, ſed etiam dicendi grauiſſimus auctor Plato, ut M. Tullius inquit, gigni negat: & ait, ſemper eſſe, ac ratione & intelligẽtia contineri, cætera naſci, occidere, fluere, labi, nec diutius eſſe uno & eodem ſtatu. Perfectæ eloquentiæ ſpeciem animo uideri, effigiem auribus quæri. Sed ad rem. Prima carnium portio dicebatur ἑρμοῦ κλῆρος, Mercurii ſors. Seruatum & illud ueteribus, ut per ſingula fercula manus abluerent. Significat id in Heliogabalo Lãpridius: Paraſitis, inquit, in ſecunda menſa ſæpe cæream cœnam, ſæpe ligneam, ſæpe eburneam, aliquando fictilem, nonnũquam etiam marmoream uel lapideam exhibuit: ita ut omnia illis offerrentur uidenda ex diuerſa materia, quæ ipſe cœnabat: quum tantum biberent per ſingula fercula, & manus quaſi comediſſent, lauarent. Qua in re amplius adnotandum: pleroſque ex ueteribus ad manuum ablutionem uſos apomagdalia: id uerbum ſignat, molle panis: quòd quia mox obiicerent canibus, Lacedæmonii cynada uocabant. Significare id ipſum uidetur Athenæus quoq;: Poſt cœnam (inquit) libationes obibant, nec abluẽtes manus, uerum abſtergentes

tes bucella,& apomagdaliam afferebat unuſquiſque:id quod faciebant,ob nocturnos in biuiis metus. Idem libro nono,apomagdaliæ honores nuncupat. Meminit eius uocabuli Plutarchus in Lycurgo:ſed ita,ut intellectum eius uocis neutiq́ uideatur interpres animaduertiſſe. Innuit ipſum hoc etiam Homerus illis uerſibus,

ὡς δ' ὅταν ἀμφὶ ἄνακτα κύνες δαίτηθεν ἰόντα
σαίνωσ' ἀεὶ γὰρ φέρει μειλίγματα θυμοῦ.

Sunt qui apomagdaliam eſſe σιτίον finiant, ἐν ᾧ τὰς χεῖρας ἀπεμάττοντο ἐν δείπνοις. Auctor item Euſtathius eſt,magdaliam dici ἀπὸ τοῦ μάσσειν, eſſeq́ zymoma quoddam,in quo abſterſis cibariorum ſordibus pinguioribus,inde canibus pararetur cibus. Aponiptrum & aponimma,malluuias uocabant,ſiue pelluuias quoq́. Sed & peluim fortè ſic nuncupare,fuit moris:quanquam Athenienſibus aponimmata uocantibus in mortuorum ratione,aut ſceleſtorum purgatione. Cheroniptrū,idēm planè quod aponiptrum. Nardo puluerem uento impactum laudat Dioſcorides,ad cheroniptrum,ideſt ad manuum ablutionem. Nam cheromactrū omoli non ſignat,uel ectrimma,ideſt extergendis manibus deſtinatū mantile. Chiromactra tamen in capitibus etiam ornamenta deferunt mulieres. Aurea cheromactra ſunt apud Herodotum libro ſecundo. Vſos porrò abluendis manibus ſmegmate ac odoratis rebus priores, Antiphanes cum Epigene prodit. Smegma, Theocriti expoſitor ſaponion interpretatur,ab σμήχω, ideſt purgo. Apud Galenū Therapeutices quartodecimo,inter expurgantia medicamina,quæ uocat is ῥύπτοντα, legimus dici quædam trachomatica. Sed & de quibus dictum eſt, ſmegmata,rhymmata nuncupari legimus. Nec illud obticuero apud ueterem Homeri interpretem compertū,lebetem dici,quem poſteriores chernibon appellarint:prochoon uerò,ex quo profunditur aqua : eum cherniba nuncupat Poeta. Quod uerò ad odoramenta ſpectat,attendenda uehementer Socratis apud Xenophontem monita: nam in Sympoſio Calliæ laudans δεῖπνον ἄμεμπτον,ideſt cœnam omnibus abſolutam numeris, Theamata (inquit) ac acroamata,ideſt quæ oculos & aures paſcant, adiicis quoq́. Quid ſi(inquit is) & unguentum quis affundat? Minimè,ait Socrates:ut enim ueſtium alia uirilis,muliebris alia,ſic odoraminum uiro congruunt quædam,quædam uerò mulieri. Nam olei odor in gymnaſiis,ſi adeſt,unguēto ſuauior exiſtit:ac ſi abſit, deſideria amplius commouet. At enim ſeu liber ſeu ſeruus unguēto incedat delibutus, idem concinnatur odoris halitus. Qui uerò ab generoſis efflatur laboribus,induſtria cōparatur & tempore,ſi ſuauis ac homine libero dignus cenſeri debet. Tunc Lycon: Sanè (inquit) iuuenibus iſta permittantur : at nos per ætatem gymnaſiorum exſortes, quid nam olere compar fuerit? καλοκἀγαθίας per Iouem,ait Socrates,ideſt morum probitatem. Id uerò chriſma non utique ab myropolis comparandum,ſed unde commonuit Theognis,

ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεαι,ἢν δὲ κακοῖσι
συμμιγῇς,ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον.

Carnibus tantum ueſci ſolitos priores mane. Quadrifaria epularum diſtributio. De uomitu,& qui uomitores. Item quid comeſſatio, necnon de andriis. Crion quid,& creagra. Harpax,lycos,crateuta,aryſanæ,aryſteres,aryſtichi, ephebus. Cyathus fluuius. Aconita uaſa. Crios pro Thyeſtis ſepulchro. Crios,ideſt aries in cælo,cur. Crimnon,poltarium. Crimnodes urina, & nix. Corycus. Ceres Myſia. Cymbia, carcheſia. Macrobii lapſus. Optanium. An elixis uterentur carnibus ueteres. Elixæ an aſſæ magis nutriant. Carnis eſitandæ mores gentiū uarii. Locuſta ueteres uſos in cibis. Cap. II

SCribit primo Canonis Auicenna, ſolitos antiquorum non paucos mane tantum carnibus ueſci,ac cœnę modò panem adhibuiſſe. Tanquam illud Hieronymi comprobarent ferè:Comedant carnes(inquit)quæ carni ſeruiunt,quarum feruor deſpumat in coitum. Scribit in Antiquitatum libris Dicæarchus,Saturni tempore,carnibus reiectis,omnes frugibus ac pomis ueſci ſolitos. Triptolemi præcepta circumferuntur tria:honorandos parentes,uenerandos deos, carnibus non ueſcendum. Porrò, carnium eſum carmine deteſtatur

Orpheus. Eum non fuiſſe, qua tempeſtate in Oriente potitus imperio Pygmalion eſt, multi prodidere. Ab diluuio permiſſum, ex ſanctis coniectatur literis. Verũ, gulæ mancipati, uitæ pretia uelut exquiſitius intelligentes, epulas quadrifariam diſtribuiſſe comperiuntur: in ientacula & prandia, cœnas ac comeſſationes. Sicuti apud Græcos Philemon uſos ueteres ſcribit, acratiſmate, ariſto, heſperiſmate, dipno. Iis uerò facile ſufficiebant uomitandi conſuetudine. Quod quũ cenſoria grauitate Seneca taxaret, Edunt (inquit) ut uomant, uomunt ut edant. Dicebantur autem uomitores, qui ea uiuendi ratione uterentur, quam egregiè damnauit Aſclepiades: cui aſtipulatus Celſus Cornelius, uomere luxuriæ cauſa dãnoſum prodidit. Erant uerò comeſſationes cibi potusq́; poſt cœnam hauſti ex luxu. T. Liuius libro quadrageſimo: Quin comeſſatum (inquit) ad fratrem imus? Et alibi, Conuiuam me tibi cõmittere auſus non ſum, comeſſatorem te cum armatis recipiam? Quintilianus: Hinc eſt ille in peſtilentia comeſſator. Quo in loco intelligere tamẽ poſſumus generali uocabulo dici epulatorem, compotatoremq́; luxurioſum. Nam & comeſſabundus Alexandri Magni exercitus legitur apud Quintum Curtium, tanquam indulgens præter modum prodigis epulis, gulonumq́; eſcariæ uoluptati. Poſſunt & comeſſationes conuiuia dici, ex collatione ſymboliſq́; comparata: quæ Lacedæmonii phiditia, Cretes andria nuncupatunt. Hæc libro Politicorum ſeptimo Ariſtoteles ſcribit, eſſe oppidò quàm uetuſta, ut quæ in Creta ſint celebrata, Minoe regnante. Quin & prius multò ab Oenotriorum rege Italo, in Italia inſtituta. Illud obiter ſubnotauimus: crion, ideſt κρεῖον, nuncupari creodochum uas, in quo recondantur carnes: quamuis malit eo nomine carnes intelligere Euphorion, quod Appion ſcribit, & Herodorus. At crion putat Pauſanias caniſtrum, uel lancem, uel quid eiuſmodi, in quo concidatur caro. Hinc & creagra profluit, quam etiam harpaga & lycon appellari, ſcribit idem Pauſanias. Eſt autem coquinariũ inſtrumentum, ſicuti crateuta quoq́: nam ſunt eo nomine obeli, uel lapides (inquit Pauſanias) aut etiam ferreum aliquid, cui incumbat ueru. Etiam ſi ueterum pleriſque arriſit illud quoq́, ut ueruum manubria ſic uocitentur. Traditum quoq́ Græcis eſt, lycos, iridis nuncupari flores, quòd labiorum lupi imaginem præferant. Crambaleam ſcribit Athenæus, dici Græcis toſtam carnem. Aryſanas & aryſteras ſiue etiam aryſtichos, pro cyathis inuenimus, aut id genus uaſis, ab hauriendo conciliata nomenclatura. Zenophanes ad hunc uſum, ephebum etiam appellauit. Apud Polybium Cyathus, fluminis eſt apud Arſinoen in Aetolia nomen. Aconita intelliguntur Græcis uaſa non illita, quæ calido diluta humore aquam in ſe trahunt. Dioſcorides libro primo ἀκόνιτον uas, interpretatur ἀπίσσωτον, id eſt minimè picatum. Aconitum autem uenenum dici putat Theopompus apud Athenæum, quia apud Aconas exoriatur prope Heracleã. Quod de crio diximus, amplius ſciendum, Thyeſtis ſepulchrum dici κριούς, in agro Argiuo: prope quod uiſebatur regio Myſia, & Cereris Myſiæ templum, à Myſio quodam ita nuncupatæ. Crion uerò, ideſt κριὸν, in cælo dici autumant, quia quũ in eo fuerit ſol, inter diem ac noctem quodammodo iudicat, quod κρίνειν nuncupant. Et quòd in eo ſigno inter hyemem poſitus ac æſtatem ipſe rurſum iudicetur. Crimnon uerò puls eſt, ab hordeo nuncupata, unde fieret. Poſteri πόλτον dixere, ac πολτάριον, ideſt pultem, ſeu pulticulam. Hinc κριμνώδεις, urinas nuncupant medicinam profeſſi, in quibus nubeculæ craſſamentum ſeſe oſtentet farinæ denſioris modo. Sic & comicorum facetiſſimus, κριμνώδη, ningere ait, ubi niuium deuoluuntur grumi. Lego item conchas aſperiores Atticè nuncupari crios, ideſt κριούς, quas corycos dicant Macedones. Cymbia & charcheſia fuiſſe Latinis incognita ueteribus, parum diligenter tradidit Macrobius: quum apud Varronem, adiiciente calculum Marcello, illud reperiatur: hoc autem etiam apud Liuium Andronicum, ſicuti commeminit Nonius,

Florem antlabant Liberi ex carcheſiis.

Quod autem de carnibus diu præſtruximus, animaduertẽdum amplius: heroas etiam num elixis uſos, etiam ſi Seruius improbat, quod ex Euſtathio liquet, Athenæoq́; apertius, & Herodoto hiſtoria prima. Heroas (inquit Euſtathius, inducit Homerus) elixis utentes carnibus, præcipue tamen aſſis: unde & optanii inflectitur nomen, ex uſus frequentia

quentia. Signatur autem eo uerbo coquina. Incognitã non fuiſſe Homero hoc genus opſopœiam, auctor eſt Iulius Pollux: addit tamen, heroum pleroſq; ea non uſos. Meminit in libro De Homeri uita Plutarchus. Et De republica tertio, apud Platonem legimus, Heroum menſis parari ab Homero non piſces, non elixas carnes, ſed aſſas, quæ concinnarentur facilius: quod comprobat Athenæus. Obſeruatum ex phyſicis illud quoq;: Elixa intus fieri ſicciora, & inde nutrimenti minoris quàm ſint aſſa, in quîs humidum genuinum intus obſeptum contineatur. Quod in illis euaporet, quoniam meatus laxet elixans calor: quo argumento etiam inalbeſcit ius. Auctore porrò M. Varrone, Aſſam primò, ſecundò elixam, tertiò è iure cœpiſſe, natura docet. Cæterum, eſt utique mirum, quàm ſibi indulſerint parte hac gentium mores: quippe Arabas nouimus camelorum lacte ueſci, ac carnibus ſuillis uerò abſtinere in primis, copiæ uel raritatis utrunq; ratione. At camelos deteſtantur in Septentrionem reiecti. Phryges ac Pontici, uermes albidos obeſoſq; capite nigricante, qui è carioſis promuntur materiis, inter delicias habent: ac xylophagia comediſſe, luxuria eſt. Orienti & Libyæ grata præcipuè locuſta eſt: quod uerum Ioannes comprobat Baptiſta, uti inquit Hieronymus. Lacertis item uirentibus ueſci, in more Aphris eſt. Alicubi in menſam uitulos admiſiſſe, ſummum cenſetur ſcelus. Nam & Imperator Valens legem Orienti dixerat, Ne quis uitulinam eſitaſſe carnem uellet, dum agricolationi conſultum cuperet. Homades ac inſolens Hunnorum feritas nec ſemicrudas aſpernata carnes eſt. Sarmatis, Vandalis, ac innumeris aliis, equorum & uulpium carnes ſolatio ſunt. Iam qui & humanis ueſcerentur, Scotos gentem Britannam, ſe uidiſſe prodidit Hieronymus. Locuſtam porrò in menſam admitti, probatur Leuitici undecimo, intantum fallitur Sipuntinus.

Aduentitia cœna, quæ ſit: item aduentoria epiſtola, & aduentores. Caligulæ luxuria, & Clodii. Caput III

SEd nec illud parte hac omittendũ, aduentanti principi aut amico cœnam apparari ſolitam, ea inde dicebatur aduentitia, cuius incomparabilem luxum quis non iure miretur? Duo millia lectiſſimorum piſcium, ſeptem auium appoſita interdum literis proditum eſt. Cœnæ hoc genus meminit in Sympoſiacis Plutarchus, dicitq; hypodecticã ex Romanæ linguæ proprietate nuncupatam. Perinde ac innuat, appellari ſolitam exceptitiam, ut qua exciperetur princeps, uel amicus: uel aduentitiam, ut modò præſcripſimus, etiam ſi Græca uox aliud ſonare uidetur. Apud Martialem, epiſtolam legimus aduentoriam, quæ aduentanti amico mittitur obuia: ita enim ſcribit libri duodecimi Præfatione, Et ſtatui pauciſſimis diebus & familiariſſimas mihi aures tuas excipere aduentoria ſua. Sed aduentores dixit Apuleius, eos qui ſoliti ſunt in cauponam cuiuſpiam diuertere: Et nunc (inquit) ſenex ille dolium innatans uini ſui aduentores priſtinos fece ſummiſſus officioſis rhonchis raucus appellat. Trita uox ea imperitæ quoq; plebi. Sunt & ſui apud Plautum meretricibus aduentores. Verum, ut ad epularum magnificẽtiam redeamus: nepotinis ſumptibus omniũ prodigorum ingenia ſuperauit Caligula Imperator, commentus nouum balnearum uſum, & portentoſiſſima genera ciborum atq; cœnarum, ut calidis frigidiſq; unguentis lauaretur, pretioſiſſimas margaritas aceto liquefactas ſorberet, conuiuis ex auro panes & obſonia apponeret, Aut frugi hominem oportere eſſe dictitans, aut Cęſarem. Sed in principe quam habent iſta admirationem? Clodius Aeſopi tragœdi filius, ut experiretur in gloria palati (ut inquit Plinius) quid ſaperent margaritæ, ſingulos uniones conuiuis abſorbendos dedit: quod in Sermonibus Horatius morſu Satyrico caſtigauit:

Filius Aeſopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet ut decies ſolidum abſorberet, aceto
Diluit inſignem baccam.

De griphis conuiualibus. Quæ dicantur quæſtiones cylicia, aut mnemoniæ. Aenos quid. Cyliceum. Sceletus Aegyptiorum. Plutarchi locus explicatur. Caput IIII

SYmpotica uerò,hoc eſt conuiualia,fuerunt & illa:ænigma,& griphus:illud luſum habebat, griphus uerò etiam ſtudium ac curam. Soluenti,præmium erat carnis portio:imperito ac ſegni,mulcta irrogabatur,ut ſalſam hauriret potionem. Nomen inditum id genus ſermonibus obuolutis,à piſcatorum griphis ſiue retibus. Quæſtiones uerò dicebantur cyliciæ, hoc eſt ζητήματα κυλίκεια: arbitror,quia κύλιξ,poculum ſignat:unde cyliceum dicitur,poculorum repoſitorium: Theodectes uerò ſophiſtes multa in iis ſolertia præditus,mnemonias uocauit:quoniã mnemonicus foret ipſe,hoc eſt memoria potens. Griphi Lucianus meminit:Quid(inquit)ſunt homines? Dei mortales. Quid uerò dei? Homines immortales. Aenigmata profers,& griphos conglutinas:equidem,ut Loxias,aperium nihil promis. Id genus uidetur quod Laſus dicebat,Crudum piſcem eſſe ὀπτόν, ex uerbi ambiguitate captato ioco:nam ὀπτός,aſſum indicat,& uiſibile:ſic autem Græcè totũ enunciatur, ὠμὸν ἰχθὺν ὀπτὸν εἶναι. Sed operæpretium eſt,huic potiſſimum loco ſubiecíſſe,quæ Demetrius Phalereus prodidit ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας, ubi de orationis diſſerit gratia, hoc eſt περὶ χαρίεντος λόγου: Eſt(inquit)gratia quædam,quæ dicitur παρὰ προσδοκίαν, ideſt præter expectationem:ut apud Homerum de Cyclope,

ὅτι ὕστατον ἔδομαι Οὖτιν.

ideſt, poſtremum ego utin uorabo. Neque enim xenium id genus Vlyſſes meditabatur,neque expectabat lector. Ariſtophanes quoq; in Nebulis de Socrate,

κάμψας ὀβελίσκον εἶτα διαβήτην λαβὼν,
ἐκ τῆς παλαίστρας ἱμάτιον ὑφείλετο.

ideſt, quum obeliſcum incuruaſſet,mox circinum cœpit:ueſtemq; ſuſtulit ex palæſtra. Ex locis duobus gratiam hic uenatur poeta. Non enim modò præter opinionem illatum eſt,ſed nec præcedentibus cohæret. Anacoluthia(inquit)huiuſmodi,ſiue inconſequentia,uocatur griphus:ut apud Sophronem ῥυπρίζων βουλίας, & apud Menãdrum Meſſeniæ prologus. Griphum alio uocabulo ænon dicunt,quod ex Euſtathio eſt: uti apud Clearchum, Vir,non uir:auis,nec tamen auis:lignum,non lignum:lapis,non lapis. Significantur uerò hæc, eunuchus,nycteris ſeu ueſpertilio,ferula,pumex. Qui de his plura noſſe cupit,Athenæum adeat Dipnoſophiſtarum decimo. At Aegyptiorum mos griphos non habet, dum ſceletum, ideſt aridum iam inueteratumq; ſale cadauer conuiuio inferunt,illud incinentes, Ede,bibe,talis poſt mortem futurus. Ad quod forſan reſpicit Plutarchi id in M. Antonio,Qui adminiſtros hortabatur, largè propinare,ac epulis diſtendi:quoniam foret incertum,an in poſterum id eſſent facturi, Auguſto ceruicibus ingruente,ac proinde ipſo iam ſceleto, & in nihilum redacto. Id quod eo adnotaui gratius,quia per inſcitiam locus eſt ab Plutarchi interprete præteritus. Aegyptii moris meminit hiſtoria ſecunda Herodotus:ſceleti,in Septem ſapientũ conuiuio Plutarchus. Strabo Antæi ſceletum nominat,libro ultimo:ſed tibiam eo nomine intelligit interpres,quod ex Plutarcho in Sertorii uita coarguitur.

Cottabiſis quid,& quid cottabus. Plutarchus explicatur. Item de latage,& catacto. Coſymbus quid. Coſymbotæ tunicæ apud Hieronymum. Crobylus. Scorpius. Caput V

COnuiualis ludus fuerat,prioribus præſertim Græcis,quem cottabiſin dicebant:nam & κοτταβίζειν eſt,eo quod ex potu ſuperfuit,ſonum elidere. In æneas uerò phialas,quę latagia nuncupant,potus reſiduum iactabant, qui dicitur cottabus:quòd ſi eliſu maior ęderetur ſonus,ab amaſiis diligi ſe augurabãtur. Cuius rei ueſtigium Romæ ſeruatum uideri poteſt:nam Hiſtoriæ naturalis libro quartodecimo Plinius,inter legum ſcita illud item fuiſſe ſcribit,Contra bibendi fallacias,nihil ad elidendũ in pauimentis ſonum ex uino reliquiſſe. Verum inibi Hermolaus ex ueteri lectione ſummum legi mauult,quàm ſonum,ut poſtremum intelligeremus potum,quem docuimus uocari cottabum:quãquam eſt & phiala ænea cottabus,aut peluis,ut alii ſcribunt,qua in id genus uterentur luſu. Nam cottabia,quod ex Athenæo diſcimus,dicebantur præmia uincenti hoc ludicri genere data:quæ non aliud fuiſſe animaduertũtur,quàm pyramuntes,hoc eſt triticeæ placentulæ

tulæ,ac ſeſaminæ. Meminit eius uocabuli etiam primo Rhetorico Ariſtoteles,ab Aeneſidemo miſſa Geloni cottabia,ſcribens. Ariſtophanis interpres ſonum ipſum etiam cottabum dici putat. Nam poeta ipſe,methyſocottabos ita ludẽtes appellat,quòd iam uino madentes id agerẽt. Ex quo eſt illud Plutarchi in Sympoſiacis:nam Soclarus eludens,quæ contrà dicebantur de concubitus abſtinentia,& quòd non citra periculum admittatur à cœna, ἀθλητικὰ ταῦτα κομιδῇ ὦ ὀλύμπιε παντάπασιν, ἔτι δὲ κοτταβείων ὄζοντα καὶ τῶν κρεοφαγιῶν ἐκείνων οὐκ ἐν δέοντι. ideſt,athletica(inquit)ſunt hæc prorſum Olympie, etiamnum cottabiſin redolentia,& non ſatis aptam carnium illam deglutionem. Veluti dicat,athletis quorum uita ſagina eſt,damnoſum fortè concubitum uideri,& à cœna illis periculum afferre,qui licentius ingurgitarint,exhilaratiq; à ſcurrili luſu minus abſtinuerint. Hæc ut placeant,faciunt quæ conſequuntur. Adſunt(inquit)iuuenes uxoribus copulati,quos addecet Venerea amãter exercere. Quin & paulò pòſt idem colligit,qua ratione coitu poſt cœnam minus oblædatur corpus:idq; aſtruit contingere,ſi quis non diſtento uentre,nec ebrius id peragat. Illud uerò à Plutarcho prouerbiali modo enuntiatum,neminem puto latere. Auctor Critias eſt,cottaborum luſum eſſe Siculorum proprium,quin & ab eiſdem inuentum: ueluti etiam latage,nationis eiuſdem uocabulum creditur,quo ſignificari Athenæus arbitratur,quod ex potu ſupereſt in poculo. Id conuerſa manu dextra ſurſum,molliter ac per ambitum cubito innixi liniſtro,iactabant ludentes in cottabeum. Fuit & quem catactum,ideſt κατακτὸν, cottabum uocabãt,ideſt lychnion,quod attractum denuo cõcidebat,cum continens quem dicunt μάνην, ideſt cottabi prominulam partem,quam dixerit Sophocles æneum caput. Nam plaſtinx portio intelligitur,quæ ſonum eliſu reddebat. Cottabum, medici per imperitiam(ut retur Athenæus)à balneis potionem,uel ante balneas uomitũ nuncupabant. Coſymbum, ſeu coſymben, ſcribit Sudas inter indumenta recenſeri, unde ſunt apud Hieronymum coſymbotæ tunicæ. Iulius Pollux in tonſuræ generibus:Coſymbe(inquit)Atticum non eſt,ſed crobylus potius. Crobylum interpretãtur aureum corymbum è capillis propendentem. Sunt qui putent capillorum contextum tendentem in acutum. Meminit Xenophon,nec omiſit Thucydides. Ab nonnullis hæc profertur diſtinctio,ut in uiris dicatur crobylus,in fœminis corymbus,in pueris ſcorpius. Hinc forſan coniectatio ſit,cur Hieronymo coſymbotæ dicantur tunicæ.

Græcorum in bibendo leges. De Iouis Olympii cratere:item heroum,& Soteris Iouis,ac Mercurii. Interim quid modiperator. Bonus deus,qui. Virgilius illuſtratur. De Thracibus & Scythis. Horatius declaratur. Poculorum nomina plura. Bibendi lex apud Locros. Qui bene poti ad ſcribendum acceſſerint. Maſſilienſium mulieres eſſe hydropotas;ſicuti Mileti factitatum, & Romæ. Samagorium uinum. Italicas mulieres uinum neſciſſe. Ecpetala pocula. Petala. Patellia. Callopatira capridii. Oenochoi. Tauri. Epenchytes. Ceryx. Oenoptę. Ophthalmi. Euophthalma. Acratophorus Dionyſius. Vinaria uaſa nomen ſeruantia : bicus,bicarium,croſſus, gaſter,gaſterium, ceraphium,baucalium,cypellum,amphicypellum,cyphela,dicypellon,pella phiala,cyptus,hemicyprus,ſcaphos. Piſæ quid. Piſa ciuitas,unde. Paropſis.

Caput VI

GRæco more potare,interpretantur quidam grandibus meraciſq; poculis ſe inuitare. Cicero in Verrem Actione tertia:Fit ſermo inter eos & inuitatio,ut Græco more biberetur, hoſpes hortatur,poſcunt maioribus poculis,celebratur omnium ſermone lætitiaq; conuiuium. Sunt qui à Marco Tullio ueterem Græciæ morem innui, coniectent : quo toties bibere receptum erat,quoties deos & charos nominatim uocaſſent. Vtcunq;, Auſonius meminit ad Symmachũ,Super menſam meam facta eſt inuitatio,non illa de ludibrii conuiuio,ut Græco more biberetur, ſed illa de Flacci æcloga:in qua propter mediam noctem & nouam lunam & Murenæ auguratum,ternos ter cyathos attonitus petiit uates. At in Xenophontis Sympoſio, pocula laudantur minuta & rorantia. Fuit & in Græcorum cõuiuiis lex illa uetus,ſicuti Thuſculanarum quinto à Cicerone traditum,

ſcimus, Aut bibat aut abeat. Et rectè, inquit: aut enim fruatur aliquis pariter cum aliis uoluptate potandi, ne ſobrius in uiolentiam uinolentorum incidat: aut diſcedat. Hæc itidem in uita uidetur ſeruanda: nam iniurias fortunæ, quas ferre nequeas, defugiendo relinquas. Inoleuerat & Græcis mos alius, ut talis ſortirentur, qui conuiuio præſidens, leges decumbentibus diceret, quæ uocabantur nomi. Hic uerò teſtimonio Varronis modiperator Latinè nuncupatur, ueluti modum bibendi præſcriberet. Rex etiam dicitur Macrobio: arbitror, quia Græci βασιλέα appellant. Horatius,

Nec regna uini ſortiere talis.

Eubulus ſub Dionyſii perſona monet, ſanitati primum dicari cratera, ſecundum amori & uoluptati, ſomno autem tertium, quartus uerò (inquit) iam noſter non eſt, ſed iniuriæ. Panyaſis poeta, poculum primum Gratiis contribuit, horisq; & Dionyſio: ſecundum Veneri, rurſumq; Dionyſio: iniuriæ autem & nocumēto, tertium. Conſuetum & illud priſcis Græcis inuenio: poſt cœnam, Boni dæmonis (quem eſſe Fortunam putat Euſtathius) haurire poculum, quod meracius erat: quæ res dicebatur, ἀκράτου ἀγαθοῦ δαίμονος. Quod in Ionia ſcribit Apoſtolius, qui & ſecundum menſis diem Boni dæmonis dictum tradit. Nam Thebis etiam uiſebatur Boni dæmonis heroum. Hinc facetiſſimus Comici iocus,

ἕλκε τὴν τοῦ δαίμονος τοῦ πραμνίου.

ideſt, trahe (inquit) dæmonis pramnii: quum ſit uinum pramnium uel pretioſiſſimum. Auctor in Arcadicis rebus Pauſanias, ad ſiniſtram uiæ, quæ in montem ducit Mænalum, fuiſſe ἀγαθοῦ θεοῦ ναόν, ideſt Dei boni templum: Quòd ſi (inquit) bona contribuunt dii hominibus, inter deos autem ſummatem eſſe Iouem nouimus: conſequutione nimirum probabili coniectare licet, eius dei eſſe cognomentum id genus. Quòd ſi eſt, Mantuani uatis interior doctrina retegitur, quum Aeneidos primo ita canit,

Adſis lætitiæ Bacchus dator, & bona Iuno.

Deam uerò hanc etiam Græcis χρηστὴν dici, cōmeminit in Cœnis Macrobius. Verum ab diuerticulo repeto fabulam. Nec ignoro, eſſe qui Boni dæmonis poculum primatem habuiſſe locum autument. Sed in hoc mira ſcriptorum uarietas eſt. Pindari interpres ſeruatum ueteribus morem ſcribit, ut crater princeps Iouis diceretur Olympii, ſequens terræ heroum (cuius rei etiam Plutarcho in Cauſis mentio eſt), tertius Διὸς σωτῆρος, ideſt Iouis Saluatoris, ſi linguæ proprietas ita dici patitur: cui aſtipulari Sophocles uidetur in Nauplio, ζεῦ παυσίλυπε

καὶ Διὸς σωτηρίου σπονδὴ τρίτου κρατῆρος.

Sed & in Epigonis Aeſchylus. Verum, cur cratera tertiū Iupiter habebat Soter? nempe quòd is bibendi modus citra uinolentiā omnino ſubſtringebatur, ultrà progredienti, largius hilariusq; ingurgitanti, intemperātis non deerat nota. Dicebant eundem τέλειον quoq;, de ternarii perfectione numeri, in quo principium ſit, medium & finis. In literis compertum & illud: potionem in conuiuiis principem, præfatione τοῦ δαίμονος ἀγαθοῦ ſolitam offerri, guſtandam modò quod foret meracior. Dæmona uerò bonum uidentur Liberum etiam patrem accepiſſe multi. Poſtremam, quæ lymphatior erat (ſic enim ab eruditis nuncupari obſeruatum, nonnullis etiam in diuerſum euntibus) Iouis præfatione Liberatoris. Celebratum eſt & in Lemno ab Athenienſibus Seleuci Soteris poculum, quòd in eos fuiſſet is beneficus. Siculus autem Diodorus Bibliotheces quinto: Aiunt (inquit) quū purum in cœnis uinum datur, omnes deum ſoſpitem optare bibenti: at quum à cœna dilutius hauritur, Iouem uocari Sotera: nam puri uini potus, ad inſaniam redigit: aqua Iouis mixtus, uoluptatem parit ac lætitiam, & arcet inſaniam. Aſclepiades calicem primum ad ſitim pertinere dictitabat, ſecūdum ad uoluptatem, tertiū ad ebrietatem, quartum ad inſaniam. In Iulii Pollucis theſauris adnotatum inuenimus, potum ultimum ἑρμῆν appellatum, hoc eſt Mercurium: unde & Homerus, ᾧ πυμάτῳ σπένδεσκον. ideſt, poſtremò autem libabant. Auctor Athenæus eſt: Mercurio, ſurgētes à cœna prolibare ſolitos, quia ſit ſomni præſes: poſterius uerò, etiam Ioui τελείῳ: nam calicem Soteris Iouis inuenio item τέλειον nuncupari ſolitum, quæ uox perfectum iudicat & abſolutum, ut diximus. Ex his uerò

hactenus

hactenus prolatis lux infertur plurima Horatio in Carminibus, quem ab interpretibus multifariam eruditum conuelli ſæpe, animaduertas. Apud Locros Epizephyrios ſi quis medico non imperãte ſalutis ergò meracius hauſiſſet, perinde ac capitalem admiſiſſet fraudem, morte ſcelus expiabatur: ita ſanciente Zaleuco. At Alcæus & comicus Ariſtophanes uino madidi pangendis inuigilabant poematis. Multiq; præterea uino ſe proluentes in hoſtem depugnarũt illuſtrius. Apud Maſſilienſes hydropotæ ſunt mulieres: in Mileto idem factitatũ, Theophraſtus ſcribit. Tametſi Mileſios dixit Demodocus, Non eſſe inſipientes quidem, ea tamen facere quæ agant inſipientes. Sicut inquit Moralium ſeptimo Ariſtoteles: Incontinẽtes, iniuſti quidem non ſunt, iniuriam tamen faciunt, ſed præter electionem. Apud Romanos uino abſtinet mulier libera, ut libro ſexto Polybius ſcribit, ſed ſerui quoq;. Item Ephebi omnes, ad annum uitæ triceſimum. Samagorii uini cotylis tribus homines quadraginta, & eo plures, inebriari ſolitos, ſcribit Ariſtoteles. Sunt qui uniuerſim Italas mulieres uinum neſciſſe prodant. Romanas tamen paſſo uti ſolitas, refert Polybius. Thracum Scytharumq; proprium fuiſſe uidetur, capacius ingurgitare merum & ingentia exſiccare pocula. Id perobſcurè ſignificat Pollux libro ſexto, ubi ait, ἀμυσίζειν eſſe idem ferè, quod Thracum more bibere. Verbum id apud Plutarchum expoſitum inuenio pro eo quod eſt, multum ſimul neq; reſpiratione haurire, hoc eſt (ut ipſe ait) ἀθρόον καὶ ἀπνευστὶ πίνειν. Hinc apud Horatium dictam puto Amyſtidem. Hic protinus ſciendum, προπίνειν non permixtionem modò indicare, ſed & poculi gratuitum complecti munus. Anacreon,

ἀλλὰ πρόπινε ῥαδινοὺς ὦ φίλε μηρούς.

Quod eſt, χαρίζου. Sed & Demoſthenes patriam prodentes hoſtibus, προπίνειν dixit. Erant & ueteribus pocula latiora, quæ uocant ecpetala, quoniã folia perampla dicuntur petala: cuiuſmodi pocula etiam nuncupantur patellia: ex quibus Alciphron, patellocharona concinnauit. Sed & capridiũ callopatira apud Athenæum legiſſe uidemur. Eſt autem capridium, à capro deminutũ, quo nomine aprum intelligimus. Qui potus miniſterio præficiuntur, dici quidem œnochoi ſolent: in Neptuni tamen feſto etiam tauros ſcio appellatos. Helleſpontii, pincernam uocant epenchytem: at ueteres etiam ceryca, ut ex Homero liquet. Qui uerò œnoptæ nuncupantur, tres numero exploratores inſpectoresq; erant cœnarum, an ex æquo potaretur. Lychnos hi cœnantibus ſuggerebant, & thryallidas, ideſt ellychnia. Hos quidem etiam ophthalmos dixere, ideſt oculos. Vnde euophthalma dicuntur, quæ oculis arrident plurimũ: auctor Athenæus in polyarchi diſſertatione, libro duodecimo. Quales uerò fuerint Scytharum in bibendo ritus, nec Plato ignoraſſe uidetur, quando Legum primo ſic ſcriptum reliquit: Sed de ebrietate quærendum (inquit) utrum ita uiuendum ſit, quemadmodum Scythæ ac Perſæ. Carthaginienſes præterea & Celtiberi & Thraces mero penitus utuntur, tam uiri quàm mulieres, atq; uino item ueſtes perfundunt, præclarum hoc & beatum uitæ genus exiſtimantes. De Scythis illud tamen commonuero, quod ſcribit Maximus Tyrius: Scythas eſſe quidem hydropotas, quòd ſi ebrietatis uoluptatem requirant quandoq;, pyram conſtruere, in eamq; herbas coniicere odoratas, ac mox circũſtare & odorem uelut crateris haurientes liquorem, fieri ebrios, quamobrem canere ac ſaltare. Perſæ uerò aliis utuntur deliciis, quamuis moderatius quàm iſti. Apud Phigalenſes in Arcadia fuiſſe ſacellum Dionyſii ἀκρατοφόρου, Pauſanias tradit. Illa porrò adnectamus capiti huic, etiam ſi excreſcẽti nimium: inter uaſa uinaria recenſeri à Polluce, ſtamnium, cadum, cadiſcum, bicum, quem fuiſſe Homero incognitũ Euſtathius prodit: ſicut nec pytinas nouiſſe potuit. A bico, cuius meminit ἀναβάσεως primo Xenophon, arbitror fluxiſſe nomen nunc uulgò frequentiſſimũ: quanquam bicarium dicimus potius, quod eſt deminutum recta Græcorum forma. Sicuti etiam croſſum, quo uocabulo Venetiis in œnopoliis utũtur plurimum. Bycium uitreum legimus apud Dioſcoridem libro ſecundo. Bicos tamen palmeos ſcribit Herodotus Hiſtoria prima, uino plenos Babylonem apportari ſolitos. ut uas capacius intelligere, neceſſe ſit: proinde Laurentius dolia reddidit. Erat & gaſter uas, & gaſtra fictilis Dioſcoridi. Sed gaſterium uocat Ariſtophanes, ſeruatq; adhuc nomen. Quanquam & gaſtera pro rapo dici legimus à Lacedæ

XX moniis

Horatij locus illuſtrat.
Bibendi lex apud locros.
Vino madidi qui ad ſcribendum acceſſerint.
Maſſilienſium mulieres hydropotæ.
In Mileſios Demodoci ſc.
Incontinentes iniurij, non iniuſti.
Romanæ mulieres uino abſtinere ſolitæ, et ſerui et ephebi uſq; ad xxx.
Samagorium uinum.
Italas mulieres neſciſſe uinum.
Thracum, et Scytharum ebrietas.
ἀμυσίζειν quid.
Amyſtis unde dicta.
Ecpetala quid, et unde.
Petala.
Patellia pocula.
Patellocharon.
Callopatira capridij.
Capridium quid.
Œnochoi.
Tauri.
Epenchytes.
Ceryx.
Œnoptæ.
Thryallides.
Ophthalmi.
Euophthalma.
Scytharum in bibendo ritus.
Scythæ hydropotæ.
Dionyſij acratophori ſacellum ubi.
Stamnium.
Cadus.
Cadiſcus.
Bicus.
Pytinæ.
Bicarium unde.
Croſſus.
Bycius uitreus.
Gaſter.
Gaſtra.
Gaſterium.

moniis:etiam ſi apud Bœotios braſſicas ita nuncupari,Nicander putat. Scaphos deniq;,cauitatem nauis uocat Thucydides,quam(inquit interpres)gaſtera dicimus. Cyprus & hemicyprus, uaſorum ac menſurarum genera ſunt, coquinariam facientibus perfamiliaria. Inuenio & ceraphium ab Homerico cornu,ſed & bacaulium. Addamus illud quoq;:cypellum dici à Græcis poculum, ὑπὸ τὰ ἴσω κύπτον, ideſt ad interna proclinatum innuensq;. Appellatur idem & amphicypellon,uelut undiq; intro inflexum. Sæpius nanq; ἀμφὶ præpoſitio circulariter ſignat,unde inſula quandoq; legitur amphialos, & tonitru amphipyron. Certè deorſum adnuentes nubes, eadem etymi ratione,cyphela nuncupare,moris eſt. Ariſtoteles uerò mellis cellas amphiſtomos eſſe dicit,ideſt geminas:in una enim baſi,ſeu interſepto duas eſſe cellas:ſicuti(inquit)in amphicypellis,ideſt geminis poculis:una quidē intus,foris uerò altera. Ex quibus coniectatio eſt,eſſe idem amphicypellon & dicypellon,propter antithetos,ideſt oppoſitas fiſtulas & thecas mellis:tanq; uni modo baſi,ideſt fundo,cypella incūbant duo,ſuperne unum,infra reliquum,ut baſis ſit potui ac commoda,ubi uſus uenerit. Pella uerò etiam phialam ſignat,qua uterentur in ſacris. Ouem pellam,in Theocrito nigram interpretantur: nam corporum ſuperficiem, ubi ſanguinis affluxu nigreſcat,pellama,uel pelidnoma,ideſt πελίδνωμα,uocant. Piſas deniq; apud Græcos dici inuenio τὰς πισήρας, ideſt bibulas,de uerbo πίσαι, quod ποτίσαι ſignat. Quin & Piſam ciuitatem hinc dictam opinantur pleriq;,quoniam humectus ſit locus,& aquæ continens plurimum. Id autem genus loca uocant Græci, τὰ πίση. Illud neutiquam prætereundum:iuſſulenta plerunq; de uaſorum appellari nominibus,ut paropſidas & triblia:necnon in Plauto magidas & capidas.

Quæ eſculenta quibus probarentur locis. Acipenſer. Timallus piſcis. Heliogabali guloſa inuenta. Epelane piſcis. Tageniæ quid. Pyramuntes,& ſeſamuntes,& ſeſamis. Sal tragaſæus. Cœna φιλαλής. Enchrides. Encrypias panis. Copaides anguillæ. Sacrificia ex piſcibus. Thynnæum ſacrum. Cylabræ heroi in ſacris ſalſamenta offerri ſolita. Strymoniæ anguillæ. Cœnas deorum quas intelligamus. Melca. Aphrogala. Decocta. Caput VII

QVæ uerò ex eſculentis in menſa uſum haberent præcipuum,non ineptè in hac gulonia prouincia explicuerimus. Igitur ex freto murena primum à ſatrapibus eius procurationis tulit calculum: item Tarteſica. Thynnus Tyrius eximiè laudabatur. Acipenſer tanta fuit apud Romanos indicatura,ut conuiuio inferri cum corollis,ac præcinentibus conſueſſet tibiis, coronatis item qui geſtarent. Hunc Archeſtratus,qui Sardanapali inſtitura cōſectatus eſt,eundem galeo eſſe putat Rhodio,quanquā diſcriminātur inſigniter. Appion grammaticus in cōmentatione De Apicii deliciis,ellopen eſſe acipenſerem credit. Ceſtreus quoq; laudis emeruit multum, de quo alibi copioſe ex ſciatho. Conchæ pelorinæ,unde fortè pòſt nuncupatæ pelorides,de quibus Martialis,

Tu lucrina uoras,me paſcit aquoſa peloris.

Sed & Horatius, Lucrina peloris.

Teutlon,ideſt beta, ex Aſcra:mænides,ex Lipara:gongyle, ideſt rāpa,ex Mantinea: pectines,Methymnæi:galeus,Rhodi:pſettæ,apud Eleuſinem:apuæ,Phalericæ:triglæ, ſiue muli,in Ionia:anguillæ in Eubœa copaides,ut in Sicilia plotæ. Sed eam copaides prærogatiuam habent,ut ex eis præcipuas etiamnum diis immolent Bœotii,uictimarum item ritu coronatas. Et in Lydia piſces ſacrificari ſolitos, Varro ſcribit in Villaticis paſtionibus. Verum,Neptuno quoq; thynnum immolare ad capturæ ſpem conſueuere piſcatores:idq; ſacrum Thynneum uocant. Quin apud Phaſelitas cylabræ heroi ſalſamenta offerri,accepimus. Celebratur & timallus piſcis ex Ticino amne aut Ateſi, cui à flore conciliatum creditur nomen, inuulgato etiamnum dicto de eo qui gratam redolet ſuauitatem,Aut piſcem olet,aut florem:quo pronuntiatum facetè eſt,eundem uideri odorem piſcis,qui & floris ſit. Illius enim ſpecie nil gratius, nil ſuauitate iucundius,aut odore fragrantius. Quod ipſum in piſce contingit,quem Galli epelanem uocant,in Sequanæ oſtio frequētem Rothomagum uſq;,modicum alioqui,& ſquammis

argenti

argenti modò niteſcentibus : ſi in propinquo ſit, putes uiolis te circumfuſum. Cui rei grauiſſimus accedit teſtis Ioannes Sceluanus Mediolani uicecãcellarius, ſummæ inter Gallos uir integritatis, & ſi quis alius rerum experiens, ac non doctrina modò eminentiſſimus, ſed & doctorum in primis ſtudioſus, uerum Chriſtianæ religionis propugnator incomparabilis: quod in magna fortuna rarenter comperias. Maſtycatum & polentatum excogitauit omniũ princeps Heliogabalus. Quin & comedit ſæpius ex Apicii æmulatione, ut Spartianus prodit, camelorũ calcanea, criſtas gallinaceis demptas uiuentibus, pauonum linguas & luſciniarum: quòd qui his ueſceretur, epilepſiam non ſentiret. Hæc eo adnotaui libentius, quòd libro ſecundo Artis cabaliſticæ à uiro traditum erudito eſt, Neminem unquam piſcem in ſacrificiis oblatum, audiſſe. Fuere porrò & Strymoniæ anguillæ inſignes magnitudine, ſalſilago Thaſia, item Thaſiæ raphanides, caſeus Cythnius & Siculus, ſal Tragaſæus. Sunt autem apud Troiam tragaſæ, à Tragæo ita nuncupatæ, cuius gratiæ Neptunus concreſcere inibi ſalem iuſſit. Sed ſuper hac re alibi quoq; facta mẽtio eſt. Apud Lucianum obſeruauimus fuiſſe prioribus, γυτλὶς ὀνομαζομένου ἀλώπου, ideſt cœnam quæ diceretur abſoluta, auis una ſingulis apponebatur, item ſuilla caro, necnon leporina, & piſcis quoq; ex tageno, ideſt ſartagine, ut ipſe interpretor. Nam in generibus panis recenſentur & tageniæ, qui & enchrides uocantur: dum in ſartagine coquerentur, infundebatur caſeus, oleum, mel, ſeſama. Panis ſubcinericius dicitur encryphias, ſeſamuntes item in cœna fuere eadem. Hæ uerò placentæ erant ex ſeſamo & melle. Sicuti pyramuntes ex melle item ac tritico, quod πυρὶν uocant Græci, quamuis ab ignis figura putent alii dici, quę à lato in acutum deſinit. Pyræa uerò nemus eſt haud ita Sicyone diſſitum, in quo Cereris fuerat ſacellum ἀνδρῶνας, & Proſerpinæ celebritatem agentibus tantum uiris, ſicut nymphona ideſt νυμφῶνα, mulieres modò frequentabant, ubi Dionyſii erat ſimulacrum & Cereris ac Proſerpinæ, Pauſania tradente. Seſamum intelligunt aliqui, uulgò quod dictitant riſum. Sudas ſeſamunta diſtinguit à ſeſamide, ut ſeſamis ſit, quæ & ſeſame, unde ducatur ſeſaminum oleum, quod & ſyinon apud eum eſt, quo Cyri perungerentur milites. Cœnas deorum apud Horatium ſecundo Sermonum intelligunt, quæ citra omnem ſint ſolicitudinem:

O' noctes cœnæq; deûm, quibus ipſe meiq;
Ante larem proprium ueſcor.

Ad gulæ rationem pertinet adnotaſſe illud quoq;: ephthopolium dici locum in quo cibi diſtrahantur percocti. Et qui eo ſe fouent quæſtu, nuncupantur ephthopolæ. Nam opſodædali dicuntur, qui obſonia uariè condiunt aut quærunt. Gaſtrologi, qui de uentris ratione diſſerunt, & inde gaſtrologia. Denique ſeptimo Therapeutices Galenus, melcam & aphrogala inter ganeata in Vrbe cibaria recenſet.

Catonis, Periclis, Heliogabali qui Alagabalus uel Eleagabalus de conuictu ſententia. Lactaria quæ. Agalacta. Pometa. Pomarii. Pentapharmacum conuiuium. Conuictorum numerus. Muſæ olim tres. Charmum Syracuſium in ſingula quæ apponerentur, uerſiculos primum concinnaſſe. Martialis diſticha quam habeant argumenti originem. Caput VIII

MEnſam M. Cato maximè amicorum parentem atq; procreatricem exiſtimauit. At Pericles omnem cœnarum apparatum, & id genus beneficentiam facilè perpetuoq; contempſit ac reiecit, ut tam longo tempore, quo in republica eſt uerſatus, nunquam apud amicum cœnarit, præter quàm Euryptolemo nuptias celebrante, & id quoq; eatenus, ut peractis libationibus, mox abiret. Siquidem animorum elationi magnitudiniq; deprimendæ aptiſſimum eſſe conuiuium, ſanxere nonnulli: quando inibi grauitatis ſeueritatisq; expectationem ſeruare, uel difficillimum ſit. Sed enim Imperatori Heliogabalo, ſiue is ſit Alagabalus, uti uetera præferunt numiſmata, quandoquidem Syrorum uidetur uox, apud Dionẽ tamen Eleagabalum legimus locis aliquot, citra flatilem omnino: huic inquam Heliogabalo nulla fuit uita, niſi in uoluptatis nouæ exquiſita ratione, ut etiam æſtiua conuiuia coloribus exhiberet, ut praſinum quandoq;, alias uenetũ, & omnino reliquos

oſtentaret. Primus etiam ſchematibus libidinoſiſſimis inquinata ex argento uaſa iuſſit apponi, ac ex piſcibus iſicia fecit primus, ex oſtreis quoque ac lioſtreis, id genus item aliis. Vilioribus amicis folles pro accubitis ſternebat, eoſq; reflabat, prandentibus illis, ita ut plerunq; ſub menſis repente inuenirentur prandentes. Dulciarios lactarioſq; habuit eiuſmodi, ut quicquid ex diuerſis eduliis coqui exhibuiſſent uel ſtructores uel pomarii, illi modò ex dulcibus, modò ex lactariis præberent. Lactaria obiter intellige, quæ nũc ſemidoctum uulgus lacticinia uocat. Pomarios item apud Horatiũ inuenias,

Hic ſimul accepit patrimonii mille talenta,
Edicit, piſcator uti, pomarius, auceps
Mane domum ueniant.

Pometa uerò apud Palladium. Agalacta uerò paſcua nuncuparunt ueteres medici, lacti minus accommoda: nam herbis lactis aliquo modo naturam immutari, traditũ eſt. Simonides in eum qui in conuiuio pertinacius taceret, εἰ μὲν inquit ἠλίθιος εἶ, σοφὸν πρᾶγμα ποιεῖς, εἰ δὲ σοφὸς, ἠλίθιον. Auctor Spartianus eſt, Aelium Verum imperatorem omnium primum excogitaſſe tetrapharmacum, ſeu potius pentapharmacũ, quo poſtea ſemper ſit uſus Adrianus. Conſtabat id ſumine, phaſiano, pauone, cruſtulo, aprugno ſiue perna. Sicuti in Adriano idem commeminit. Heliogabalus piſces ſemper quaſi in marina aqua cum colore ſuo coctos conditura ueneta comedit. Idem rerum pretia conuiuiorum eſſe orexin aſtruebat. Obiter, hic Heliogabalus eſt quem ſcribit Dion, eſſe nuncupatum uariè: nam & Abitus dicebatur & Pſeudantoninus, Aſſyrius quoque ac Sardanapalus: poſtea quàm uerò trucidatus in Tiberim eſt proiectus, etiã Tiberinus. Omnibus (inquit Varro) numeris abſolutum conuiuium eſt, ſi belli conueniant homines, ſi locus ſit non ingratus, ſi temporis ſit habita ratio, ſi non negligẽs apparatus. Nec illud omiſerim, diuitum pleroſq; domos ſtruxiſſe quandoq; τριακοντακλίνους, in quibus uel triginta ſterni lectuli ualerent, & eo plures quoq;. Id quod in Sympoſiacis improbat Plutarchus, conuiuia id genus ἄφιλα uocans, & ἄμικτα, ideſt citra amicitiam & communionem. Quæ panægyriarchum uerius requirant, quàm ſympoſiarchum. Olim non plures tribus coiſſe conuiuas, teſtatum Annalibus eſt: quando nec plures initio creditas eſſe Muſas, relatum Pauſaniæ monumentis ſcimus, meleten, mnemen, aœden, hoc eſt meditationem, memoriam, cantilenam. Archeſtrati poetæ etiamnum ſupereſt in ea re decretum, Conuiuę aut tres, aut quatuor, aut non plures quinq; ſunto. alias manipularium, & rapto uiuentium conuentus fuerit. Iulius Capitolinus in Vero, eius tale fuiſſe conuiuium prodit, ut in eo duodecim decubuerint primum. Quanq; de conuictorum numero iactatum uulgò non ſumus neſcii. Septem cõuiuium, nouem conuitium. In Platonis Sympoſium octo coeunt & uiginti. Quinatium numerũ quandoq; placuiſſe, libro primo auctor Athenæus eſt. Denarium autẽ Iliados ſecundo comprobaſſe Homerus deprehenditur, ubi in decadas diſtribuit rex conuiuas, quoniã plures diſcumbere, non ferè moris eſſet, uti docuit Euſtathius. Nam & Pythagoricis conuiuiis nõ interfuiſſe plures, illuſtris auctor prodit Iamblichus. Poſtremò ſcitu dignum illud quoq;, Charmum Syracuſium, ut ſcribit Athenæus, in ſingula quæ apponerentur, uerſiculos primum concinnaſſe, ac parœmias, uti eſt de piſcibus illud,

ἥκω λιπὼν Αἰγαῖον, ἁλμυρὸν βάθος.

ideſt, uenio Aegæum linquens ſalſam profunditatem. Vnde Martialem arbitror argumenta mutuatum. Illa uero huius pragmatiæ felix fuerit coronis, quod ex Xenophontis eſt Sympoſio, ſublatis menſis, conſueſſe ueteres prolibare diis καὶ παιανίζειν.

Fori uituperatio. Super multiplici Athenienſium foro aliqua. Parabyſto, & trigono. Batrachium unde, ac puniceum. Batrachis quid. Batrachos morbus. Heliæum. Palladium forum cur diceretur. De Palladio plura. Peſinus ciuitas unde. Caput IX

FOrum Anacharſis Scytha ad fallendum inuicem atque ad dandas auaritiæ manus deſtinatum locum eſſe dicebat, ſed & moderatus Columella, Nec caninum quidem (inquit) ſicut dixere ueteres, ſtudium præſtantius eſt, locupletiſſimum quenq; allatrandi & contra innocentes, ac pro nocentibus neglectum

ctum à maioribus, à nobis etiam conceſſum intra mœnia & in ipſo foro latrocinium. Quod niſi cupediis ſuffarcinatus, & ferentariis onuſtus libellis pergas, quibus dorophagos expleas, ſordidosq; ac nummarios, luditur opera. Ineſt echeneis, ruant licet procellæ, domatur mundi rabies, infrenatur impetus. Academicis & cunctatore ipſo Fabio dicas omnia cunctatiora. Plutarchus item in libro De fœnore, eſſe forum dicit ἀσεβῶν χώραν, ideſt impiorũ regionem. Ex quo arbitror M. Catonem cenſuiſſe, forum muricibus ſternendum. Quo fit, ut deformari fœdius poſſit Marcellus Octauia Augusti ſorore genitus, à quo fuiſſe inumbratum in ædilitate forum, ut ſalubrius litigantes conſiſterent, Plinio tradenti credimus. Auctor Pauſanias eſt, fuiſſe Athenis fora nonnulla ignobiliora, quæ parabyſton uocarent, ac trigonum. Alterum ab obſcuro urbis loco, in quo ſitum erat, nuncupatum, & minimæ quæq; agebantur lites. Alterum uerò à figura. Parabyſton Græci abſconditum, & latens dicunt, παρὰ τὸ βύω, quod ſignat claudo. Vndecim in eo iudices ſedebant, uideturq; duplex fuiſſe parabyſton, medium & maius. Lyſias maioris mentionem facit. Sed fuit & nymphicus hoc eſt ſponſalis lectus, qui uocabatur parabyſtus, cuius commeminit Hyperides ἐν τῷ κατὰ πατροκλέους. Batrachium uerò forum ac puniceum à coloribus appellationem trahunt. Nam etiam ſi apud Chymiſtas eſt batrachium, ex latice diuino computreſcente proueniens, in auri confectione miraculi præcipuè memorati, ſpecie ranunculi, ueneno uis tanta, uti halitum etiamnum ſolo perimat. Id ab effectu etiam chryſocollam nuncuparunt: quin ubi tument ſub lingua uenæ, genus mali uocatur batrachos. Erat tamen batrachium coloris item ſpecies, quo ante inuentas perſonas faciem obungebant, unde & batrachis inter floridi coloris enumeratur indumenta. Omnium uerò maximum, quo frequentiores conueniebant, heliæum nuncupabatur. Fuit & palladium forum, in quo de percuſſoribus cognoſcebãt. Demophoontem quoq; primũ pœnam luiſſe, palam eſt. Sed quo crimine, incertum. Cur diceretur Palladium, explicant Græci: à Troiæ captiuitate Arguos quoſdam cum Palladio ad Phalerum appuliſſe, quos quum incognitos peremiſſent indigenæ, mox admoniti qui forent, mandantes humi palladiũ inibi erexere, atq; inſtitutum, ut de cædibus non ſponte perpetratis quæreretur, ideſt περὶ τῶν ἀκουσίων. Dignũ uerò ſcitu, ab Pherecide Palladia dici ſimulacra omnia ἀχειροποίητα, ideſt non manu conformata, ſed & omne in terram deiectum cælitus: cuiuſmodi certè Mineruæ fuit ſimulacrum, cubitorum trium & ligneum, in Phrygiæ urbem delapſum, unde adoptatum loco Peſinuntis nomen, quod Diodorus ſcribit & Dion. Etiam ſi tradant alii, uti notatum comperi apud Herodianum, dici Peſinuntem, quia inibi conciderint multi, depugnantibus Ilo Ganymedis fratre ac Tantalo, qui Ganymedem rapuerat. Sed nec Mineruæ ſimulacrum illuc deiectum tradit Herodianus idem, uerum magnæ matris. Ioannes Antiocheus miſſum cælo Palladium prodit, ac philoſophũ Aſium ex horæ notatione, quam horoſcopum uocant, mathematicè prædixiſſe, nũquam ciuitatem eam in prædam ceſſuram, ubi id ſeruaretur intactum καὶ ἄσυλον. Traditum ab Apollodoro eſt, Ilum: poſtea quàm Ilium cõdidiſſet bouem inſequutum optaſſe, ac deos comprecatum, ut ſignum obiiceretur aliquod, tuncq; oblatũ ei Palladium, quod trium fuerit cubitorum, dextra tenens haſtam, colum læua cum fuſo. Non negligendum porrò quod ſcribit Procopius, apud Beneuentum eſſe ab Diomede traditum Aeneæ Palladium. Quoniam de morbo ſciſcitanti redditum foret oraculum, non prius ex morbo conualiturũ, quàm Troiano cuipiam Palladium reſtituiſſet. Vbi autem lateat id nunc, inquit, haud norunt Romani. Simulacrum oſtendunt tamen lapideum in Fortunæ fano ante Mineruæ ſtatuam æneam. Id uerò prælianti imaginem præfert & haſtam euibrantis. Nec Græcam facit uiſitationem, ſed Aegyptiam. Memoratur id quoq;, Conſtantinum imperatorem ſimulacrum hoc Byzantium tralatum in foro ab eo nuncupato defodiſſe.

De foro Theſſalico & Perſico: item uenalium. Quid cyclos, & cinclides, & cancelli. Interim quid apſis. Epiſotron. Itys. Apſimachia. Trapeza. Cindalus, cindaliſmus, paſſalus. Clauo deſtinare, & à clauo demere quid ſit. Triplex Romæ forum. De Menianis, & Menia columna, & ſolariis. Protecta.

Protegere quid. Proiecta. Immiſſa. Promercale. Caput X

SCitum eſt quod Ariſtoteles docuit Politicorum ſeptimo: Struendum in ciuitatibus forum, cuiuſmodi in Theſſalia, quod dicebant ἀγορὰν ἐλευθέραν, hoc eſt liberum forum. Id opinor, quia eſſet ab omni mercatu purum. Nec eo agricolæ opifices'ue, aut id genus alii, commeandi ius haberent, niſi accerſente magiſtratuum aliquo. Eum locum putat Ariſtoteles εὐχαρίαν, ideſt gratiæ maioris, ἂν καὶ τὰ γυμνάσια τῶν πρεσβυτέρων ἔχοι, ideſt, ſi & ſeniorum habeat gymnaſia. Forum eiuſmodi fuiſſe apud Perſas Xenophon ſcribit, ubi regiæ eſſent ac principia alia. Eſſe quoq; in quatuor diſtributum parteis: quarum eſſet una puerorum: alia puberum: uirorum tertia, qui perfectam ætatem iam agant: quarta eorum, qui iam emeriti ſint, legeq; ſingulos eorum ſuis adeſſe locis ſolitos. Pueros quum primum illuxiſſet, eodemq; modo perfectæ ætatis uiros: at ſeniores, quum per ociũ cuiq; licuiſſet, exceptis conſtitutis diebus, quibus adſint, neceſſe eſt. Forum autem uenalium Græcis dicitur πρατὴρ, λίθος, πωλητήριον, hoc eſt prater, lithos ſiue lapis, poleterium. Apud Herodotum etiam praterium. In noua comœdia cyclos dici inuenio, loca ubi uenderentur mancipia. Fortè etiam ubi & uenalia reliqua. Eſt autem cyclos propriè quidem circulus: unde Pauſanias, Eſt (inquit) apſis: ligneus rotæ cyclos: quo is ambitur, ferrũ uocatur epiſotron. Sunt & in retibus apſides, ideſt curuamina & ulnæ. Apud Homerum, apſis etiam dicitur itis. Apſimachia Plutarcho in Lycurgi uita, & Appiano eſſe uidetur tumultuãtium pugna. Sunt qui eo nomine præludium pugnæ intelligant. Apſidas porrò Græci dicunt, quos Latini arcus, ſurrigi imperatoribus ſolitos. Sed & pontium fornices eodem cenſentur nomine. Locus uerò quem inſcenderent uenalitii, dicitur ab Ariſtophane trapeza, hoc eſt menſa. Porrò fori iudicialis fores ſcribũt Græci cinclidas uocari. Cyndalos uerò quidam clauos dicunt, & cyndaloplitas clauiculos. Fuit & ludi genus cyndaliſmus, quem clauis exercebant, quos paſſalos, ſiue pattalos Græci quoq; uocant, nato inde adagio de iis quæ negligentius curantur, πασσάλου ἀνακρεμάσαι, ideſt clauo deſtinare appendereq;. Sicut quæ amplius curanda cenſemus, à clauo demere: quod ex Euſtathii theſauris eſt. Verum ad cinclidas redeo, quas Romani cancelotas uocant, uti adnotant Græci. Erant quidẽ in foro cancelli, Cicero pro Seſtio, Tantus ex fori cancellis plauſus excitatus, ut nunquã maior conſenſio, aut apertior. Hinc honeſtiſſima metaphora dictum ab eodem pro Quintio, Et me facilè ueſtra exiſtimatione reuocabitis, ſi extra hos cancellos egredi conabor, quos mihi ipſi circũdedi. Et quoniam in Romanos incidimus, ſciẽdum, triplex olim fuiſſe in Vrbe forum, quod Seneca ſcribit: ſic enim libro ſecundo De ira, inuenimus adnotatũ, Adiice nunc publica periuria gentium, circũſcriptiones, fraudes, inficiationes, quibus trina non ſufficiunt fora. Hinc certius illud Martialis percipitur,

Atque erit in triplici par mihi nemo foro.

Quartum addidit Traianus: meminit Sextus Aurelius, & ſignificat Martialis idem;

Et fora tot numeras Iane, quot oras geris.

Traiani forum ſcribit Ammianus Marcellinus, fuiſſe ſingularem ſub omni cælo ſtructuram, ac ut opinamur (inquit) uel numinum aſſenſione mirabilem. Id quum Imperator Conſtantius ſpectaret, hærebat attonitus, per giganteos cõtextus mentem circumferens, nec relatu effabiles, nec rurſus mortalibus appetendos. Tranſitorium forum à Domitiano comparatum, Euſebius ſcribit, id à Tranquillo methodium dici, ſuſpicantur aliqui, quod Traiano ſtruente, ceſſarit. Sed de hoc plura mox. Meniana fuiſſe in foro unde ſpectarentur ludi, non ferè eſt qui neſciat. Eadem & ſolaria nuncupabãtur. Vnde ad ſolarium uerſari, eleganter ſciteq; de eo dicitur, qui ſpectacula frequẽter inuiſat. Cicero pro Quintio: Vixit (inquit) ſemper inculte atq; horride, natura triſti atq; recondita fuit: non ad ſolarium, non in campo, non in cõuiuiis uerſatus eſt. Solaria uerò dici Meniana, Hieronymus ſcribit. De Menianis Labeo digeſtis De uerborum ſignificatione: Proiecta (inquit) ea ſunt, quæ ita prouehuntur, ut nuſquam conquieſcant, cuiuſmodi ſunt meniana & ſuggrundia: quæ uerò aliquid habent, ubi conquieſcant, immiſſa, non proiecta uocantur, ueluti tigna & trabes quæ immittantur. Protecta legimus

quandoq;

quandoq; loca in dominus ſurrecta,unde ſpectare licet:ab protegendo,ideſt porrò tegendo, ſiue tectũ proiiciendo. Id enim Ciceroni in Topicis protegere eſt. Sunt tamen ſolaria etiam horologia,necnon uectigalia,quæ pro ſolo penduntur,apud Iureconſultos,titulo Ne quid in publico fiat. Columnam Meniam Pædianus intelligit à Menio dici,qui quum domum uenderet Catoni & Flacco cenſoribus,ut ibi inędificaretur baſilica,ius ſibi columnę unius exceperat,ſuper quam tectum proiiceret,unde ipſe ac poſteri ſpectarent gladiatorium munus , quod tum in foro dabatur. Commeminit Marcus Tullius Actione in Verrem prima. Quanquam ænea inibi modo columna ſcribitur. Sicuti apud Plinium libro ſeptimo: A columna(inquit)ænea ad carcerem inclinato ſydere, ſupremam pronuntiauit. Sed & libro trigeſimoquarto Plinius idem: Antiquior(inquit)columnarum celebratio,ſicut C. Menio, qui deuicerat priſcos Latinos. Verum redeo ad inſtitutum,ſi illud non neglexero : promercale in uænalium ratione dici,quòd extra domeſticum uſum redundans uænui proponitur.

Forma fori Græca & Italica. De triuio & baſilica,& quid ſit baſilicam habece. Ciceronis locus aperitur. Viæ baſilicæ,prætoriæ,conſulares. Cap. XI

Græcorum fuiſſe moris, Vitruuius ſcribit, forum quadratum conſtituere, duplicibusq; porticibus,crebriſq; columnis,& lapideis ac marmoreis epiſtyliis exornare,in contignationibus ambulationes facere. Sed Italiæ(inquit)non eadem fuit ratio:nam à maioribus cõſuetudo tradita eſt,gladiatoria munera in foro dari,proinde ſpatioſiora diſtribuebãtur intercolumnia. In porticibus argentariæ tabernæ,menianaq; ſuperioribus coaſſationibus collocabantur. Forum autem,quod uocant Argentarium,omnium fuiſſe præſtãtiſſimum,conuenit. Triuium & forum ſola uidentur amplitudine differre:eſt ſiquidem triuium,puſillum uelut forum. Platonis in hoc extat decretum,ut in triuio ſpatia fiant,quò nutrices conueniant cum pueris,ſintq; unà. Credo,quia pueri ualidiores rederẽtur,uſu auræ liberioris:& nutrices laudis ſtudio,eſſent lautiores,& minus inter tot eius ipſius rei obſeruatrices errarent negligentia . Inuenio in literis, baſilicarum loca foro adiuncta quàm calidiſſimis partibus fuiſſe,ut per hyemem ſine moleſtia tempeſtatum,ſe conferre in eas negotiatores poſſent. Cæterum baſilicam principio fuiſſe locum conſtat,quo ſub tectum ad ius dicendũ principes conuenirent. Cui loco dignitatis gratia additum erat tribunal. Poſt id,quo eſſet ea quidem laxior,primariis tectis non ſufficiẽtibus,circumaddidere porticus patulas intrinſecus hinc atq; hinc,primũ ſimplices,mox etiam duplices. Addidere inſuper alii ſecundum tribunal,tranſuerſamq; alteram ambulationem,quam cauſidicam nũcupamus. Quod illic rhetorum turmæ,cauſidiciq; (ut uerbo utamur uulgò frequentiſſimo,ut docuit Quintilianus)uerſarentur. Erat porrò perſimilis templo baſilica,proinde compari ferè modo exornabatur. Elegantiſſimum illud Ciceronis eſt ex primo Epiſtolarum ad Atticum , De pangendo quod me crebrò hortaris fieri nihil poteſt,baſilicam habeo, non uillam,frequentia Formianorum. Videtur autem adagii ratione dici,ut ad quẽ multi paſſim confluant conſultandi,uel quid eiuſmodi faciendi cauſa, baſilicam habere uideatur, non domum, quæ domeſticis ſolum ferè patet. Sunt enim qui partem fori,baſilicam accipiant,ad quam ſcalis pateat aſcenſus,ubi agitarentur iudicia:indeq; irrepſiſſe nomenclaturam,quoniam τὸν βασιλέα iudicem intelligant Græci,aſtipulatu etiam poetæ Heſiodi, δωροφάγους nũcupantis βασιλῆας. Hinc & baſilica celebratur Iulia , centumuiralibus cauſis dicata:unde & Martialis, Et intanti Iulia tecta placent.

Baſilicas uias, noſtri prætorias interpretantur,& conſulares:nam quod magnum eſt, baſilicum dicitur.

Statuæ in foro Eucliæ,Mercurii,Marſiæ,Iouis,Hermæ,Hermocopidæ. Cochlides. Forum clarium,albanum,tranſitorium,methodium. Meta ſudans in Vrbe. Hippodamia forum. Quid odeum,phoros,phorologi,practores, phormus. Cur Protagoras dictus ſit Phormophorus. Pſiathi. Phormiſium. Phormio unde. Interim de Pythagoræ ac Alcibiadis ſtatuis Romæ. Quintiliani locus ex libro primo enarratur,emendaturq;. Caput XII

NEc illud relatu indignum, apud Bœotios & Locros aram ſtatuamq́ in foro quolibet Eucliæ dicatam fuiſſe, quam plerique uel apud Sophoclem Dianam putant, nonnulli Herculis filiam: & Myrtus, ideſt μυρτοῦς, ex Menœtio natæ, ac Patrocli ſororis: quæ quum uirgo demigraſſet è uita, gentibus illis eximiè religioſeq́ culta eſt. Quin ſponſi ſponſæq́ prius ꝙ nuptiæ conficerentur, ex more illi rem diuinam obibant. Nam de Marſiæ ſtatua in liberis ciuitatibus, quum alii, tum Seruius commeminit, & Seneca De beneficiis ſexto: unde prodiiſſe illud Martialis coniectant eruditi,

Ipſe poteſt fieri Marſia cauſidicus.

Hunc uerò ἀναβολεὺς primo Xenophon prodit, cum Apolline de ſapientia in certamen auſum prodire, à deo ſuperatum ac nudatum pelle, quam in antro appenderit is: unde Marſias fluuius ex re nuncupatus ſeſe proferat. Fori quoq; medio in Græcia plerunq; Mercurii ſtatua excitari conſueuerat, quem inde appellabant ἑρμῆν ἀγοραῖον, id eſt forenſem Mercurium. Sed & Iouis fuit id cognomentum eodem ſtantis loco alicubi, & iuxta Herodotum in Sicilia. Id uerò inſtitutum Euſtathius putat, quia diuinum quiddam eſt, conſultationi deſtinatum forum. Credebatur ſiquidem orationis deus ac ueritatis Mercurius, quo nomine ſtatuas eius quadratas, καὶ κυβοειδεῖς, ideſt cubica ratione conformabant, innuentes, ſchema id genus in quamcunq; decumbat partem, rectum ſtare, καὶ βάσιμον. Identidem oratio ac ueritas undecunq; ſibi eſt aſſimilis. Contrà eſſe mendacium, πολύχουν καὶ πολυχιδές. Hermocopidas in Atticorum nominum συναγωγῇ, Pauſanias ſcribit nuncupatos, qui Mercurii ſtatuis quas hermas dicunt, collum & pudenda præcidiſſent. Meminit hiſtoria ſexta Thucydides. Legimus in Græcorum theſauris: reddito Romanis Oraculo, prudentiſſimi ac fortiſſimi Græcæ gentis ſtatuas erigerẽt, in foro mox Pythagoræ ac Alcibiadis ex ære dedicaſſe iconas. Fuit Romæ Traiani forum de quo diximus, regione octaua, cum templo & equo æneo ac columna cochlidæ, cuius erat altitudo centum & uigintiocto pedum, intus erant gradus centum & octogintaquinq;, feneſtellæ quadragintaquinq;. Præterea forum Spartæ fuiſſe legimus in Plutarchi monumentis, Clarium nuncupatum: ſicuti Capuæ Albanum: quod Maximus docuit Valerius libro nono, & ſecunda in Rullum ſignificare Cicero uidetur. Tranſitorium forum lector accuratus apud grammaticum etiam Seruium reperiet. In quod libro ſeptimo, Iani ſimulacrum quod inſtituerat Numa, tralatum fuiſſe ſcribit. Quum in Antonino philoſopho Iulius Capitolinus ait, Statuas in foro Vlpio collocatas, ſunt qui Tranſitorium intelligant, quod & Traiani nuncupetur. Nonnulli putant, id etiam dici Neruæ forum: quoniam in Alexandro Cæſare ita Lampridius ſcribit, Statuas coloſſeas uel nudas, pedeſtres uel equeſtres diuis Imperatoribus in foro diui Neruæ, quod tranſitorium dicitur, locauit cum titulis & columnis æneis. Alibi idem auctor, In foro Tranſitorio ad ſtipitem illum ligari præcepit, & fumo appoſito, quem ex ſtipulis atq; humidis lignis fieri iuſſerat, necauit, præcone dicente, Fumo punitur, qui uendidit fumum. Euſebius methodium forum enumerat, de quo diximus (ſic enim legebat Domitius, etiam ſi non ſatis conſtat ſibi, ut ex Commentario eius tertio in Syluas Papinii patet) impreſſi codices apud Euſebium præferũt odium, non methodium: ſicut apud Dionem quoq; in Adriano, etiam ſi methodium transfert Merula. Erat autem odium, ideſt ᾠδεῖον, imagine theatri locus: in quem deferebantur poemata, prius quàm in theatro recitarentur. Theatrum fuiſſe Odium, Pauſanias ſcribit, prope quod uiſeretur enneacrunos fons, Piſiſtrati opus. Meta uerò ad methodium pertinet nihil: in Epiſtolis ad Lucilium Seneca, locum in Vrbe receſet, quem dicerent Metam ſudantem. Erant autẽ metæ, ſiue metulas malis, lapides coni imagine quadam prominẽtes. Fuiſſe in quarta Vrbis regione, ſignificat P. Victor. Senecæ uerba ſi quis expetat, hæc ſunt: Eſſedas tranſcurrentes pono, & fabrum inquilinum, & ferrarium uicinum, aut hunc qui ad Metam ſudantem tubas experitur & tibias, neq; cantat, ſed exclamat. Et quia de ſtatuis in foro ſurrigi ſolitis facta paulò antè mentio eſt, addamus & id, Quintiliano laturi opem, decurtato ſæpius & labefactato: in foro item ſtatui columnas, fuiſſe ueteribus celeberrimum: quod ex trigeſimoquarto Plinii liquet, tradentis

C. Duellio

C. Duellio, qui de Pœnis naualem primus triumphum duxit, quiq; mox cõtracta uoce dici Bellius cœpit, columnam excitatam, quæ (inquit) etiam nunc eſt in foro. Proinde libro Fabii primo De orthographia, ſic lego: Quod manifeſtum eſt etiam (inquit) ex columna roſtrata, quæ eſt Duellio in foro poſita. Et ſic etiamnum codices præferũt ueteres: quanquam modò, Iulio in foro, legatur. Xenophontis quoq; illud ex quarto Rerum Græcarum relatu non indignum: mortis terrore confugiſſe nonnullos Corinthi ad deorũ ſtatuas, quæ in foro ſurrectæ erant. Nam & Athenis aræ duodecim deorum in foro ſtabant, ut auctor eſt Thucydides. Illud poſt multa non negligendum, forum à pleriſque ueterum, genere pronuntiari maſculino, & eſt in Canonicis decretalibus De uerborum ſignificatione, obſeruatum. Sed & Græci ita dicunt, φόρος, ſi paroxytonon ſit. Nam ubi ὀξυτονεῖται, ideſt in poſtrema recipit accentiunculam, uentum ſignat proſperiorem. Superiore autem modo, etiam tributum: unde & phorologi, qui id exigunt: ſed eos etiam practoras dicunt. Nam Thucydidi ſunt hellenotamiæ, qui ab Græcis collata excipiunt tributa, cuſtodiuntq;. Phormus uerò, nihil ad fori rationem: ſignificat tamen Herodoto uerbum id, ſportam ferè, aut cophinum. Nam & Protagoras philoſophus fuiſſe phormophorus traditur, ideſt ſportulifer. Verum & pro tegete, nomen quandoq; auditur id: ſiquidem φορμοκοιτῶ eſt, ſuper ſtoriis dormio. Apud Thucydidem hiſtoria quarta, ſcriptum aduertimus, φορμηδὸν τῶν ἁμαξῶν. Id exponens interpres, uelut ſi (inquit) phormos quis attexat, quos dicunt pſiathos. Hoc uerò libens adnotaui, quoniam ambiguum ſcio uideri apud Laertium in Menedemo, quum ait, lectulis æſtate pſiathos, hyeme ueruecum pelles inſternebãt. Hinc pſiathoplocos ſcimus appellari, qui tegetes id genus implicant. Sunt qui ſchœniam, ideſt iuncum interpretentur pſiathum. Significat autem Thucydides currui iniectos phormos nunc in longum, nunc tranſuerſim. Dioſcorides primo Medicinæ pſiathon nominat uetuſtum. Phormiſium pro muliebri pudendo poſitum inuenimus. At fiſcus ſparteus (inquit Donatus) & nauticum ſtramen, nuncupatur phormio, uel phormus: cuius rei uel capacitate uel uſſitate, paraſito inditum nomen Phormioni apud Apollodorum. Vlpianus Digeſtis De fundo inſtructo legato: Acetum (inquit) quod extinguendi incendii cauſa paratur, item centonas, perticas, ſpongias, amas, ſcopas, phormiones contineri, Pegaſus ait. Forum deniq;, ingeniorũ theatrũ dici rectè, auctor M. Tullius eſt. Fuit in Piræo forum nomine Hippodamia, à Mileſio Hippodamo, qui Piræum ſtruxit: meminit Demoſthenes. Sed ἱπποδάμειον ἀγορὰν nuncupat Rerum Græcarũ libro ſecundo Xenophon.

Matrimonium de naturæ profluere inſtituto. Clariſſimæ fœminæ quæ intelligantur. An in CHRISTI fide matrimonium omnino probabile ſit. Virginitatis laus: interim de Mithra, & Erichthonio. Caput XIII

QVoniam de re uxoria multæ atque interim contrariæ ſententiæ proferri ſolent, placitum in præſentia eſt conſectari, quæ ſuper ea re, diuerſiſſima lectitando quandoq; congeſſimus. Primumq; ingerit ſe nobis, quod primo De legibus Plato, quum de Venereis rebus loqueretur, ſanxit: Coniunctio (inquit) maris & fœminæ, legitima naturaliſq; eſt, utpote à natura ad liberorum procreationem conceſſa. Eſt quippe in anima communior poteſtas quædam, in cuius ueniunt participatum animantes uniuerſę. Ea uerò altrix cenſetur uis, unde uelut ex fonte prorogatur uita. Huius uerò ſunt effectus tres, ſiquidem alit, auget, compar ſibi progignit, ſufficitq;. Sed enim ultimum hoc priorum ferè ſcopum habet. Id uerò uiuentibus cunctis, naturæ habitum modò non egreſſis, perpetuum eſt. Ni ſpontiua pergas obiicere, aut quæ arte quapiam naſcendi auſpicantur primordia: nil enim æquè dictat natura, quàm aliud quale ipſum eſt, producere: nititur enim ſummis uiribus inſita poteſtas, ut ſe ad effigiem quãdam & imaginem immortalitatis & diuinitatis componat. Vt quoniam corruptioni obnoxiũ idem numero animal nequit perſeuerare, ortu uicario mortalitati, qua fieri poteſt & patitur ratio, adminiculetur, ac uelut tibicinibus præfultam ab occaſu uendicet. Hac uerò in parte memoranda protinus Platonis præcepta ſunt, quando philoſophus is, in ea quam conſtituit republica legem fert, qua ſancitur, Ne quis ducta uxore, liberis poſt decenniũ operam det, ni fortè præſtituta idoneaq; etiam-

num

num deſit proles: hanc uerò ſtatuit, marem & fœminam. Quòd ſi peſtilens tabes hanc abſumpſerit, aut cæſa fuerit in prælio, legum ſcita tuentibus prorogādi ad hæc ſarcienda tempus elargitur. Clariſſimarum fœminarum nomine (inquit Vlpianus) ſenatorum filiæ, niſi quæ uiros clariſſimos ſortitæ ſunt, non habentur: fœminis enim dignitatē clariſſimam tribuunt mariti. Porrò qui amplius efferre matrimonium laudibus geſtiunt, non ex Plutarcho tantum proferunt, id eſſe δεσμὸν τῆς νεότητος ἀσφαλέστατον, ideſt iuuentutis uinculum tutiſſimum: ſed & primam Dei ſentētiam aduocant, Propter quod relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Cui Euangelicum ſuccinere illud uidetur, Quod deus coniunxit, homo non ſeparet. Item, Creſcite & multiplicamini. Accedunt ſanctitate illuſtrium uirorum exempla, qui ex matrimonio liberis ſuſceptis, laudi calculum adieciſſe, animaduertuntur. Præſtò eſt apoſtoli quoq; Pauli, gentium magiſtri ſententia, qua honorabiles pronuntiantur nuptiæ. Quid, quod ueteri Romanorū ritu ſancitum ita inuenimus, Flaminem demortua uxore Flaminio ſolitum abire. Quod (uelut prodidit Teius) ducentis uxorem οἶκος τέλειος, ideſt integra domus eſt. Eius autem qui ducta ſit exutus, οὐκ ἀτελὴς μόνον, ἀλλὰ καὶ πεπηρωμένος, ideſt non imperfecta ſolum, ſed decurtata omnino & oblæſa. Nam & Iuno hinc τελεία dicitur apud Aeſchylum,

ἥρα τελεία, ζηνὸς εὐναία δάμαρ.

Sic & in Nemæis apud Pindarum, quando dicitur eadem gamelia & zygia: quin & nuptias item τελείας rectè nuncupamus, quòd uitæ concinnent perfectionem. Nam ut Moralium octauo prodit Ariſtoteles, Viro & uxori ſecundum naturam ineſſe amicitia uidetur: ſiquidem homo natura coniugale amplius eſt, quàm ciuile, quanto prius & neceſſarium magis eſt domus, quàm ciuitas, & animalibus procreatio communior, & in reliquis utiq; ſocietatis hic eſt finis: coniugia uerò ſubeunt homines non ſobolis modò gratia, ſed eorum item quæ ad uitam conferunt, quamobrem amicitię huic emolumentum ineſt ac uoluptas. In Antigone apud Sophoclem nymphica nominantur τέλη. Et interpres adiecit, eos qui uxorem ducant, uocari τελείους. Alii uerò (inquit Hieronymus) ſirenum cantus iſta putant, & fabulas obturatis præfarctiſq; pertranſeundas auribus: quibus CHRISTI obiectant antidotū, protinusq; ſuo ſibi gladio iugulant. Et magiſtri gentium eiuſdem de matrimonio hanc proferunt ſententiam ex illius recōditis theſauris: à Corinthiis quæſitum ex eo fuerat, Ecquid poſt CHRISTI fidem cælibes eſſe deberent, & continentiæ cauſa quas haberent uxores, dimittere. Reſpondens Paulus: Bonum eſt (inquit) homini, mulierem non tangere: propter fornicationes autem unuſquiſq; habeat uxorem, unaquæq; uirum ſuum habeat: hoc autem dico ex indulgentia, non ex imperio, Volo enim omnes homines eſſe, ut meipſum. Et mox: Si autem ſe non continent, nubant: melius eſt enim nubere, quàm uri. Aduertenda uerò Apoſtoli prudentia: non dixit, Bonum eſt uxorem non habere: ſed, Bonum eſt mulierem non tangere. uelut tactus quoq; non citra periculum admittatur, ut quæ uirorum pretioſas illaqueet animas, quæ adoleſcentium auolare corda faciat. Alligabit quis in ſinu ignem, & non comburetur? aut ambulabit ſuper carbones ignitos, & nō ardebit? Poetarum concinunt fabulæ, Mithram & Erichthonium, uel in lapide uel in terra de ſolo æſtu libidinis eſſe generatos. At Ioſeph, qui Aegyptiæ tactum reformidauit, ac uelut rabidiſſimæ canis morſum refugit, ne pauliſper ſerperet uirus: etiam ueſtem quam ea tetigerat, perinde ac peſtiferum imbibiſſet ſuccum, confeſtim abiecit. Quod autem dictum eſt, Creſcite ac multiplicamini, ac replete terram: neceſſe fuit, prius plantare ſyluam & creſcere, ut eſſet quod mox excideretur. Quod uerò ait, Replete terram: illud altius intuentibus præmonſtratur, nuptiis terram utiq; oppleri, at uirginitate paradiſum. Nuptias ſcimus honorabiles, & torum immaculatum: ſed ita ut præſtet uirginitas & micantius uibret. Argenti nitorem matrimonium præfert: uirginitas rutilantis auri radios imitatur. Rectè quidem Verus Imperator eſſe uxorem, dignitatis non uoluptatis nomen, dictitabat. At illuſtrior ſemita eſt, qua nos non præflorata integritas ducit. Cæleſtium ignari leges de maritandis ſanciunt ordinibus, & cenſoria nota cælibes mulctant. Et in Legibus Plato, qui uxores abnuant, ſupplicio cenſet admouendos.

At dome-

At domeſticum id genus theſaurum, quotuſquiſque non per momenta cupit alliſum obtritumq́? Certè ut aliud non ſit, ſtultiſſimum eſt compedes ſuas quamuis aures, amare. Hierophantę ex Hieronymi doctrina euirãtur Athenis. Quin Romæ monogamus ad ſacerdotium admittebatur flamen, itidem & flaminica. Apidis Aegyptii tauri ſacra obit ſemel maritus. Taceo Veſtales uirgines, Iunonis quoq; Argiuæ, Mineruæ, Dianæq́, deniq; Apollinis etiam. Ex quo & lyricus poeta,

Dianam teneræ dicite uirgines,
Intonſum pueri dicite Cynthium.

Theutonum uxores, uictore Mario, uti Veſtæ ac Cereri dicarentur, ab conſule anxiè contenderunt: uoto excidentes, faucibus eliſis commorri præoptarunt, quàm pudoris aleam adire. Tanto fœdiore, qui uiginti fuerat ſuperſtes uxoribus, eaq; cui ſecundus & uiceſimus fuiſſet maritus.

Quàm incommodum uxorem ducere. Caput XIIII

Vòd ſi exſpatiari parte hac uelimus, non defuerint eorum argumenta, qui miram incommodorum turbam mittunt in digitos, quæ γυναικοκρατουμένοις, ideſt mulieribus ſuccumbentes, ac matrimonia capeſcentes, ſubire neceſſarium eſt. Neque enim alius omnino eſt, qui

Stulta maritali iam porrigit ora capiſtro.

ut Iuuenalis utamur uerſiculo. Proinde inter ſophiſtas acutiſſimus Libanius quendam effingit apud iudices ſeipſum accuſantem, & cur ultimo uideretur dignus ſupplicio, promẽtem cauſas quòd eatenus deliraſſet, ut uxorem ducere ſibi permiſiſſet. Sunt qui ad impudentiam muliebrem amplius prouendam, nec iocis abſtineant: & ſacrarum literarum ſententiis impiè quidem, ſed ad exprimendum ipſorum ſenſum accommodatiſſimè abutantur, aſtruendo, Eſſe ſacerdotibus perſimiles fœminas, quibus ex more preces illæ in ore ſint aſſiduè, Da quæſumus, Præſta quæſumus, Concede quæſumus. Varius Geminus orator eminentiſſimus, Qui non litigat (inquit) cælebs eſt. Quin uoluptatis aſſertor illuſtris Epicurus, ſapiẽti uiro rarius iucunda præcepit coniugia: quia nuptiis, incommodorum numeroſa interſeratur ſeries. Solomon in Prouerbiis: Mulier (inquit) inſipiens & audax, inops panis efficitur. Cuius panis? nempe qui de cælo deſcẽdit: ſtatimq; ſubiungit, Terrigenæ apud eam pereunt, & in profundum infernum incurrunt. Et alibi: Sicut in ligno uermis, ita perdit uirum ſuum uxor malefica. In deſertis habitaſſe prę́ſtiterit, quàm cum uxore litigioſa & iracunda: quæ uelut laurus, quam uocant inſanam, iurgiorum fomes eſt perennis, & uel clauſis oculis Andabatarum more pugnax eſt. Cæterum, ſuccurrit ad hunc uſum Automedontis Græcum epigrãma, quod quia lepidiſſimum eſt, etiam apponere conſilium fuit,

εὐδαίμων πρῶτον μὲν, ὁ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλων,
 ἔπειτα δ' ὁ μὴ γήμας, τὸ τρίτον ὅς τις ἄπαις.
ἢν δὲ μανεὶς γήμῃ τις, ἔχει χάριν, ἢν κατορύξῃ
 εὐθὺς τὴν γαμετὴν, προῖκα λαβὼν μεγάλην.
ταῦτ' εἰδὼς, σοφὸς ἴσθι, μάτην δ' Ἐπίκουρον ἔασον,
 ποῦ τὸ κενὸν ζητεῖν, καὶ τίνες αἱ μονάδες.

ideſt, Felix primum quidem, qui nihil cuiquam debet: mox, qui uxoris expers: tertiò, qui ſine liberis eſt: quòd ſi furens duxerit quis uxorem, gratiam habet, ſi humarit ſtatim nuptam, poſtquàm dotem acceperit uberem: hæc noſcens, ſapiens eſto, fruſtraq; Epicurum ſinito, ubi uacuum quærere, & quæ monades.

Extat & diſtichon incerto æditum auctore, quod & ipſum eiuſmodi eſt,

ἄν τις ἅπαξ γήμας, πάλι δεύτερα λέκτρα διώκει,
 ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέον.

ideſt, Si quis ducta ſemel uxore, alteras etiam attentat nuptias, naufragus enauigat bis profundum difficile.

In re uxoria gentium ritus uarii. Peranus Maſſiliæ conditor. Rhoxane Alexandri. Panis prægustatio in nuptiis. Parochus. Nubentes cur capita obtegerent. Cuiuſmodi uxor ducenda. Cuius eſſet nuptiales faces geſtare. Epi-

thalamiorum

thalamiorum ſpecies,ac ritus. Epiclerus puella,& epiprœcus.Item manda, pherne,phernion,hedna. Caput XV

CAeterum nec illud ab inſtituti operis præſcripto longius abierit, ſi priorum uarios ritus carptim fuero exſequutus, quando in ea re mirum eſt, quantum ſibi indulſerint gentes,præſertim barbaræ. De Parthis quippe id monumẽta præferũt,libidinis titillatu uario rationis præfocante uim, uxores ſingulos habere plures, nec ulla delicta grauius adulteriis uindicare.Quamobrem à conuiuiis non arcẽtur modò fœminæ,ſed omni prorſus uirorum conſpectu illis interdicitur. Solere aiunt (inquit Cicero) barbaros reges Perſarum ac Syrorum plures uxores habere. His autem uxoribus ciuitates attribuere hoc modo, Hæc ciuitas mulieri redimiculum præbeat: hæc in collum,hæc in crines. Ita populos habent uniuerſos non ſolum conſcios libidinis ſuæ,uerum & adminiſtros.In Narbonenſi Gallia moris fuiſſe ueteris, aduertimus,generum inter pocula eligere.Siquidem recumbẽtibus,qui eſſent ad nuptias inuitati, prodiens uirgo iubebatur à patre aquam porrigere ei,quem affectaret uirum.Quo argumento claſſis Phœnicum dux Peranus repente factus ex hoſpite gener Senani regis Segoregiorũ condendæ Maſſiliæ locum à ſocero accepit.Regum item mos ille celebratur,ut qui legitimo iunctus non foret toro, captiuam aliquam pro legitima haberet. Sicuti Andromachen habuiſſe memoratur Pyrrhus. Et Magnus Alexander iam Orientis ferè uictor,tantus etiamnum imperator & rex,Rhoxanem Satrapis barbari filiam incautius ardens in conuiuio uiſam, quum afferri patrio more panem iuſſiſſet,quod erat ritu Macedonico ſanctiſſimũ coeuntium pignus,quum gladio diſiectum uterq; libaſſet,matrimonio iunxit ſibi,è captiua geniturus,qui uictoribus imperaret. Panis uerò illa prægustatio,ita gentis condito more,nimirum parabilis uictus ac frugalitatis inſigne documentum erat. In ſuperiore Libya mos irroborarat,ut mulieres haberẽtur communes,ſic tamen ut inde ſuſceptos liberos ſimilitudinis ratione diſtribuerent.Etenim mulieribus inſitum nonnullis,uelut brutis quoq;,ut equis & bobus,filios ædere,à genitore exhibeãt:cuius fuit modi Pharſalica equa cognomento Iuſta.In Græcia morem ſeruatum,Pauſanias ſcribit,ut in nuptiali curru tres modò ſederent,media ſponſa,à lateribus ſponſus,& quem uocant paroechum,qui amicitia uel ſanguine foret adnexus, cuiq; deferrent plurimum. Nubentium capita uelari conſueſſe,nõnulli ſcribunt,ut ſe maritis obnoxias perpetuò futuras intelligerent,ac proinde humilitatẽ præſtarent.At in libro De patriarchis Ambroſius id pudoris gratia factitatum,ſcribit. Priorem tamen ſentẽtiam comprobat idem ſuper primã ad Corinthios epiſtolam. Thracas,qui ſupra Creſtones ſunt ita inſtitutos,Græca narrat hiſtoria, ut ſingulis uxores adſint plures, decedente uerò aliquo,grauis inter eas contentio,quam is dilexerit plurimũ,adhibitis magna cura amicis qui diſceptent, penes quã decoris eius laus ſteterit:ea uerò cultius ornata,ad tumulumq; deducta coniunctiſſimi manibus immolatur,unaq; cum marito contegitur humo:reliquis excellenter mœrentibus,ueluti laudis eminentiſſimæ gloria exutæ. Thracum aliis mos hic inoleuit, ut liberos in nundinas productos diſtrahant,uirgines non aſſeruent, ſed paſſiuo contaminari concubitu,turpe non arbitrẽtur,quamuis ingenti cura uxores obſeruent, quas à parentibus magna æris ui coemere,uetus conſuetudo eſt.Solon qui Athenienſibus leges condidit,illud perabſurdũ induxiſſe uidetur,cum uxori permiſit,ſi ad rem Veneream minus idoneus uir deprehenderetur,mariti propinquos admittere.Sed ex matrimoniis idem dotes ſuſtulit.Et quoniã in ſapientes incidimus, Chilo Lacedæmonius dicere ſolebat, Vxorem humilem,apparatu modico ducendam. At Dioni Callimachus æqualem eſſe ducendam conſuluit,Atarnitæ adoleſcẽtis exemplo,cui obſcurius ſignificaſſe pueri uidentur,cõparem ſibi aſciſceret, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα: ſuper quare nobile etiamnum extat Græcum Epigrãma libro tertio. Cleobuli ſenſus idem fuit: Nam ſi te(inquit)illuſtriorem duxeris,affines ut domini te infeſtaturi ſunt. Athenienſes porrò quum lue ac bellis exhauſtam ciuitatem reparare,ſobolemq; propagare curerent,decreto legimus cauiſſe,ut urbanam quidem uxorem ciues ducerent,liceret autem ex altera liberos interim tollere. Ciuitatis item mos fuit eiuſdem,ſorores eiſdem

prognatas

prognatas patribus uxores ducere. Sed & Iſidis exemplo ducendæ ſororis, ueterem fuiſſe legẽ eiuſmodi Aegypti populis, palàm eſt. Quin & apud eoſdem in priuatis uiro mulier dominari dicitur, profitẽtibus in ſponſalium celebritate uiris omnibus, Eſſe uxoris arbitrio parendum. Romana præfert hiſtoria, plebiſcito quãdoq; cautum, ut ad neptes uſq; progredi liceret: ſuperior, omnino inhiberetur neceſſitudo. Ex ueteri Græcorum illud item ritu eſt, Nubentium matres in nuptiis faces tenuiſſe, quod illi δᾳδουχεῖν dicunt. Id ἐν Φοινίσσαις monſtrat Euripides,

ἐγὼ δ' οὔ τί σοι πυρὸς ἀνῆψα φῶς νόμιμον
ἐν γάμοις, ὡς πρέπει ματέρι μακαρίᾳ.

id eſt, Neq; ego tibi lumen ſuccendi in nuptiis legitimum, ſicuti beatam addecet matrem. Sed & in Apollonii Argonauticis Iuno inquit, δᾳδουχῆσαι τῇ Θέτιδι. id eſt, facem prætuliſſe Thetidi ob beneuolentiam, dum matris officio fungitur: ſic uerò ait,

αὐτὴ δὲ φλόγα χείρεσσιν ἀνέσχον
νυμφίδιον, κείνης ἀγανόφρονος εἵνεκα τιμῆς.

Epithalamium uerò ante thalamum concinebant uirgines hoc nomine in primis, ne compreſſæ à uiro puellæ audiretur uox. Epithalamiorum nonnulla ueſpere in noctem mediam canebantur, unde & κατακοιμητικὰ uocabant ea: ſicuti matutina, διεγερτικά. Helenes epithalamium cecinit Steſichorus, & ab eo nonnulla mutuatus Theocritus. Gamelium uerò logon dicimus quandocunq; pronuntiatum, inquit Ammonius: quin & donum in nuptiis oblatum, ſic item uocamus. Illud uerò dignum ſcitu quoq;, nec ullatenus prætereundum: puellam, dici à Græcis ἐπίκληρον, ideſt epiclerum, quæ uniuerſalis ex aſſe hæres ſit, atq; ita nubat. At ἐπίπροικον uocant, ideſt epiprœcum, quæ dotem modo ad maritum ferat, quam nuncupant προῖκα: ſicuti facultates omnes, clerum. Quòd ſi patri duæ fuerint, aut plures id genus filiæ, nihilominus eodem cenſentur nomine. Sed & à nonnullis dicũtur mandæ, ab aliis etiam patruchi. Illud adnotarim obiter: dotem à Græcis nunc dici προῖκα, nunc uerò phernem: ab Aeolibus etiam pherena. At phernion ſignificat piſcium σπυρίδα, ideſt ſportulam. Phernas utiq; conferunt mulieres, παρὰ τὸ φέρειν μεθ' ἑαυτῆς. Hedna autem uiri. Ea item exoprœca dicunt, ideſt ἐξάπροικα, παρὰ τὸ ἥδειν τὸ εὐφραίνειν, nuncupantur hedna: quod ſcribit Orion. Carthaginienſis legum lator uno modo patrimoniorum æquabilitatem maturè induci poſſe tradidit, Si dotem conferant diuites, accipiant pauperes, nec contribuant.

Diuortii ritus: quiq; uxorem dimiſerint. Dimittere uxorem, an dicatur Latinè. Caput XVI

VXorem dimittere, ueteris non fuit inſtituti, nec probatũ poſtea eſt, quanquam Domitianus permiſerit. Affuerunt uerò eiuſmodi diuortio ſacerdotes πολλὰ φρικώδη καὶ ἀλλόκοτα καὶ σκυθρωπὰ δρῶντες. ideſt, multa horrenda atrociaq; ac triſtia obeuntes. Romulum lege cauiſſe, ſatis conſtat, ne mulieri uirum, in cuius manu mancipioq; matrimonii cauſa foret, relinquere fas eſſet: ſed uiro uxorem repudiare, ſi in liberorum ueneficio aut in adulterio foret deprehenſa, aut claues ſubiecíſſet. Quòd ſi aliter quis repudiaſſet, eius opum uxori portionem dari, reliquum Cereri eſſe iuſſit ſacrum. Sed & qui ab uxore diuerterent, ſacra diis inferis obire. Apud Hebræos repudii ratio mutua non fuit, uti poſtea apud Romanos: uiro tantum diuertere licebat: quin & zelotypiæ illius mederi uxor cogebatur, exemplo uel fœdiſſimo, nec citra horrorem. In repudiis, ideſt renuntiationibus, uſitatiſſimi erant moris uerba ea, Res tuas tibi habeto, tuas res tibi agito. Sed nec illa reiiciebantur, Conditione tua non utar: ſicuti titulo De diuortiis, adnotarunt Iureconſulti, & nos alicubi commeminimus. Dicebatur tunc & uxori nuntius remitti: nam primo Epiſtolarum ad Atticum Cicero: Vxori (inquit) Cæſarem nuntiũ remiſiſſe Sp. Carbilius Romanorum primus ſterilitatis cauſa uxorem fertur dimiſiſſe, ac diuertentibus matrimoniis, quaſi anſam præbuiſſe: quem ſequutus eſt Sulpitius Gallus, miſſo repudii nuntio, quòd uxorem in caput ueſtem deducere, animaduertiſſet. Idem fecit P. Sempronius, quòd eius uxor ludos funebres ſpectaſſet. Eiectam mulierem Hieronymus intelligit, quæ à marito uiuente eiiciatur. Diuertere ab uxore, Græci ἀπολύ-

dicunt,quod illis tamen ambiguũ ſit uerbum. Sunt qui dimittere,opinentur haud ſatis huic accommodum rei uerbum: nam exercitum(inquiunt)dimittimus, ſicuti dimittitur ſenatus, concio,amicus digredi uolens. Verum qui hoc ſentiunt produntq́;, falluntur.Nos neminem traducimus,omnium ferè parcimus famæ.Vt alia deſint,certè Tranquillus in Cæſare,dimiſſam ab eo Coſſutiam tradit. Abiicere,in hoc uſu non reformidat Hilarius,quum mittitur renũtiatio,Conditione tua non utar. Dimitti prætorium, eleganter dicitur à Liuio,quum qui ad prætorem conuenerant,abeunt. Non prætereunda uero Pauli ſententia ex ſecundo Inſtitutorum libro,titulo De dotibus, Si diuortiũ citra mulieris culpam obtigiſſet,integra repetebatur dos. Quòd ſi ab uxore quid delictum foret,in liberorum ſingulos ab marito ſexta dotis retinebatur portio, uſq; ad dimidiã modò dotis partem. Commeminit Boethius quoq;, Romanæ(inquit) ciuitatis iure in parentum arbitrio retinentur liberi,uſq; dum mancipatione ſoluantur tertia. Ergo ſi diuortium foret factum mulieris uitio,dotis parte pro liberorum mulctabatur numero.

Quid farreatio,diffarreatio'ue. Abſurdus Romanorum mos in concedenda uxore filiis indigenti. Confarreaturus. Caput XVII

Legitima uerò ſacraq; matrimonia priſcorum religioſa ſedulitas,farracea uocauit,à farris communione:quod à Græcis zean dici,ſunt qui arbitrentur. Feſtus & Boethius ſcribunt,farreo libo adhibito,genus id matrimonii contrahi ſolitum,unde ſit dicta farreatio. Sicuti quum diſſoluerentur nuptiæ,diffarreatio. Hinc nouator uerborum Apuleius,confarreaturum formauit: Talis(inquit)mulieris publicitus matrimoniũ confarreaturus. Sed ſuper re hac eruditè admodum,etiam ſi conciſe,Annalium quarto Tacitus,ex quo plura paulò tranſpoſui: Sub idem(inquit) tempus de flamine diali in locum Seruii Malluginenſis defuncti legendo:ſimul roganda noua lege diſſeruit Tiberius: nam patritios confarreatis parentibus genitos tres ſimul nominari, ex quîs unus legeretur uetuſto more, neq; adeſſe ut olim eam copiam, omiſſa confarreandi conſuetudine, aut inter paucos retenta:pluresq́; eius rei cauſas afferebat,potiſſimam,penes incuriam uirorum fœminarumq́;, accedere ipſius cerimoniæ difficultates,quæ conſultò uitarentur. Hactenus ex Cornelio. Erat autem uetus,diuq; conſuetum antiquis Romanis alimentum farris, uelut Græci hordeum uetuſtiſſimam putantes frugem,eius in ſacris primitias dabant, οὐλὰς uocantes. Et Romani,pretioſiſſimũ uetuſtiſſimumq́; far arbitrati,ſacrificia ignea inde ordiebantur omnia. Verum in Romanorum moribus illud perabſurdè ſeruatum quoq; nouimus: quippe quum liberorum ſatis ſuſcepiſſe uiderentur,alterius ſuaſionibus qui filiis indigeret, uxore,cuius dedendæ recipiendæq; ius haberent, cedebant. Quod Catonem in Martia uxore non exhorruiſſe, nec Lucanus tacuit. Cæterum,ut omnia lineis attingantur proprioribus,auctor Topicorum ſecundo Boethius: Vxorem tribus haberi modis,uſu,farre,emptione. At ſolis(inquit)pontificibus cõpetebat confarreatio. Quæ in manum per coemptionẽ conuenerat,hæc materfamiliâs uocabatur: quæ uſu aut farre, minimè. In coemptione illud ſeruatum ,ut uir ita ſciſcitaretur, An ſibi mulier eſſe materfamiliâs uellet:quæ reſpondebat, Velle. Mulier itẽ ſic. An ſibi uir eſſe paterfamiliâs uellet:qui reſpondebat, Velle. Itaq; in uiri manum mulier conueniebat, eratq; uiro materfamiliâs loco filiæ. Hinc Gellius:In cuius(inquit)manu mancipioq; alia matrimonii cauſa foret. Et Maro,

Teq; ſibi generum Tethys emat omnibus undis.

De huiuſmodi denique ritu nonnulla Marcellus. Legimus porrò Codice De epiſcopis & clericis,lege ultima,Seruatũ olim,ſi quis ſponſus aut ſponſa poſt datas & acceptas arras uoluiſſet diuino ſe deputare ſeruitio,compellebatur uir quidem,quæ arrarum nomine dederat,amittere:ſponſa uerò in duplum quod accepiſſet, reddere. Quod,ut inıquum,eſt à Iuſtiniano emendatum,qui & ſponſalitias nominat arras titulo De epiſcopali audientia. Sunt ex noſtris,qui ingenuè fateantur neſcire ſe,quo nomine Græcis dicatur far,ni hordei appellatione id cõplectantur. Inuenio tamen,qui chondron à Græcis nuncupari opinentur,quod à nobis dicatur far.

Cur

Cur Thales nuptias recuſaret. Curq́; Veneri iungeretur Mercurius. Item in re uxoria mores diuerſi. Epaulia quid. Epactra. Epacteres. Cap. XVIII

QVoniam uerò ritus ſententiasq́; in hac re uarias polliciti ſumus, ſtandum omnino promiſſis eſt. Proinde Thaleta, qui unus erat ex ſeptem, Plutarchus ſcribit, metu, quo confici parentes ſolent ex filiorum interitu, uel alia quauis calamitate, à nuptiis reuocatũ & liberorum procreatione. Verum demiſſo (inquit) animo atq; abiecto cenſendus eſt, qui amittendi metu, rerum poſſeſſionem refugit. Mos ueterum is quoq; fuit, Mercurium iuxta Venerem collocare, ueluti innuerent, nuptialem uoluptatem ratione, aptoq́; ſermone in primis indigere: item τὴν πειθὼ, καὶ τὰς χάριτας, ideſt Pitho, ſiue Suadelam & Gratias: ut quæ uoluntas ferebat, ab alterutro ſine pugna citraq́; contentionẽ ullam inducti tranſigerent. Venerem nihilominus dictam ueteribus cõperio informe numen, quia ueſpertina mulieribus opituletur, uiris autem matutina. In Bœotia ſponſam obtegentes, aſpharagonia coronabant: nam ut ea ſuauem ex ſpina aſperrima fundit fructum, ſic noua nupta primam aſperitatem ſuam non reclinanti, nec indignanti marito urbanam iucũdamq́; uitæ ſocietatẽ præſtabit. Cum Perſarum regibus legitimæ uxores ad menſam accumbunt, unaq́; comeſſari ſolent. At quum ludere laſciuireq́;, ac ſe pluſculum inuitare collibuerit, ſummotis illis, cithariſtrias meretriculas adhibent, nec ullo modo ſinunt, uxores intemperantiæ ebrietatisq́; fieri participes. In Lepta Libyæ ciuitate morem diutiſſimè ſeruatum ferunt, ut poſtridie nuptias ad ſponſi matrem petitum ollam ſponſa mittat, quam ea abnegat aſperius, quo ipſis ſtatim initiis, nouercalibus in ſocru prægustatis moribus, ſi quid (ut aſſolet) grauius ſeſe obtuliſſet, uelut planè excitatior, æquiore ferret animo. Inoleuerat Græcis, ut poſtriduano nuptiarum die ſponſæ pater pompæ cuiuſdam imagine quadam ſponſo proferret munera egregia, quæ illi nuncupabant δῶρα ἐπαύλια, ideſt dona epaulia, quòd in ſponſi aulam tunc primum diuertiſſet ſponſa. Erãt autem aurea pleraq; ſmegmata, pectines, alabaſtri, ſandalia, thecæ, myraliptra. Sunt qui epaulia, diem ipſum poſt nuptias ſecũdum appellari, opinentur. In quo ſponſo primum ἐπαυλίζεται ὁ νυμφίος. Epactra uerò piſcatoria cenſentur nauigia: nam & piſcatores nuncupantur epacteres quandoq;. Fuit quandoq; & mos is ſeruatus, ut ductu ri uxores nuptialia munera, & dotem ultrò ſoceris darent, quod ſcribit Porphyrio, allata hiſtoria, cur dicatur ab Horatio Ixion perfidus. A connubiali iure, nec illud feſtiuum diſparatur admodum, ex Verrii Flacci, pontificũ Iuris peritiſſimi, urbaniore ſententia natum: qui quoniam cautum ſciebat, Ne feriis foſſas facere nouas liceret, etiam ſi ueteres detergere, fas foret: iucundè dicere ſolebat, Ferias, idoneas magis eſſe uiduis quàm uirginibus ad nubendum: ueluti foſſarum loco ueterum cenſeretur uiduæ, quas feriatis diebus terſiſſe, nullum foret piaculum.

Matrimonii bonum triplex. Item de ſacramentis. Caput XIX

MAtrimonium ſcribit Aurelius Auguſtinus, quantum ad genus attinet mortaliũ, quoddam eſſe ciuitatis ſeminarium. Coniugii bona eſſe triplicia, confirmat beatus Thomas, fidem, prolem, ſacramẽtum, ne uidelicet adulterium admittatur, ſubminiſtretur humanæ imbecillitati fultura, diuortium ne fiat. Scribit idem doctor ſanctus, legis nouæ ſacramenta eſſe ſeptem, baptiſmum, confirmationem, euchariſtiam, pœnitentiam, unctionem poſtremam, ordinem, matrimonium. Sed ex iis quinq; prima ad hominis unius perfectionem tendere in ſeipſo: at duo reliqua, ordinem ſcilicet & matrimonium, ad perfectionem & multiplicationem totius eccleſiæ. Per ordinem eccleſia gubernatur, & ſpiritualiter multiplicatur: at per matrimonium, augeſcit corporaliter. Dicunt porrò, matrimonium eſſe ſignum coniunctionis CHRISTI & eccleſiæ: unde rectè dici ſacramentum uidetur. Nam Auguſtino tradente, eſt ſacramentum, ſacrum ſignum, uel ſacræ rei ſignum. Commune ſacramentis omnibus eſt, quòd uerbis conſiſtunt & rebus corporalibus: ſicut in CHRISTO, qui eſt ſacrorũ auctor, Verbum caro factum eſt. Et ſicut caro CHRISTI ſanctificata eſt, & ſanctificandi uirtutem habet, per uerbum ſibi unitum: ita res ſacramentorum ſanctificantur, & uim ſanctificandi habent, per uerba quæ in his proferuntur. Vnde Augu-

ſtinus ſuper Ioannem: Accedit uerbum ad elementū,& fit ſacramentum. Et uerba qui bus ſanctificantur ſacramenta,dicuntur ſacramentorum formæ. Res autem ſanctifica tæ ſacramentorum materiæ:ſicuti aqua, eſt baptiſmi materia,& chriſma confirmatio nis. Poteram de hiſce rebus plura de auctoribus exiſtimatis afferre,ſed ſuccurrit Var ronianum illud, Spicilegio perfecto haud uitio uerti,ſi relinquatur ſpica.

Aetas nuptiis accommoda in ſexu utroque. Demetrii Poliorcetæ hiſtoria. Plutarchi locus reſtituitur perperam Latinitate donatus. Caput XX

Aeterum parte hac obſeruanda magnopere Ariſtotelis oracula: Quum, inquit, finis gignēdi ut plurimum quidem uiris annus ſit ſeptuageſimus, mulieribus autem quinquageſimus:ita coniugandi initio ſunt,ut ætatibus ad hunc proletarium finem concurrant. Eſt autem adoleſcentium coniun ctio improba filiis producēdis:in cunctis enim animalibus iuueniles par tus imperfecti ſunt,& fœminæ crebrius quàm mares,& parua corporis forma gignun tur. Huiuſmodi autem coniectura fuerit,quod in quibuſcunq; ciuitatibus conſuetudo eſt,adoleſcentes mares puellaſq; coniugari. In eiſdem inutilia ac puſilla hominum cor pora exiſtunt. In partu quoq; laborant amplius puellæ,ac pereunt plures. Ex quo re ſponſum oraculi Trœzeniis datum,quidam putant, ὡς πολλῶν διαφθειρομένων διὰ τὸ γαμίσκεσθαι τὰς νεωτέρας. ideſt,ueluti ea cauſa multis obire contingeret,quod nuptiæ fie rent immaturæ. Ad continentiam quoq; utile uidetur,nuptias fieri ſeriores. Intempera tiores enim eſſe uidentur,quum puellæ Veneri aſſueſcunt:porrò & maſculorum incre mentum deterius fit. Proinde annorum decem & octo puellas nuptui tradidiſſe,perop portunum eſt: maribus congruit præcipuè annus ſextus & triceſimus. Extat & ſuper hac re Heſiodicum præceptum,quo duci oportere puellam docet,ut commodius uiri aſſueſcat moribus. Nam ut in Oeconomicis Ariſtoteles ait, αἱ ἀνομοιότητες τῶν ἠθῶν ἥκιστα φιλικόν. ideſt,morum diſſimilitudo haudquaquā conflare amicitiam poteſt. Ver ſiculus Heſiodicus ad id pertinens,ſi quis fortè requirat,hic eſt,

παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ἵνα ἤθεα κεδνὰ διδάξῃς.

Virum autem cenſet poeta idem, haud ita multo ætate minorem triginta annorū, aut maiorem ducere uxorem debere,

μήτε τριηκόντων ἐτέων μάλα πόλλ' ἀπολείπων,
μήτ' ἐπιθεὶς μάλα πολλά, γάμος δέ τοι ὥριος οὗτος.

Non prætereunda parte hac hiſtoria iucundior,Demetrio Poliorcetæ ſuadebat Anti gonus pater iuueni admodum,Phillam uxorem duceret, Antipatri filiam & Cratero olim iunctam,cuius erat apud Macedonas inſignis beneuolentia:quumq; is ut uetu lam aſpernaretur,inſuſurrauit pater Euripidion illud,

ὅπου τὸ κέρδος, παρὰ φύσιν γαμητέον.

ideſt,ubi affulſerit lucrum,ibi uerò uel præter naturam ducenda uxor.

ὁμοιόπτωτον τι τοῦ δουλευτέον ὑποζευγνυμένους.

ideſt per homœoptotum uerbo dictioni ſubſtituto:quæ eſt apud poetam, δουλευτέον. Hoc eo adnotaui gratius, quod in Demetrio Plutarchi interpres,toto (uti aiunt) cælo aberrauit,ſententia lepidiſſima planè corrupta. Ita enim membrum transfert alterum, Præterea loco & tempori ſeruiendum.

Moribus effici in primis,ut coniugalis ſeruetur amor. Catonis dictum,Io ue tonante,ſe beatum eſſe. Caput XXI

Illud præterea memoriæ ſumma cura affigēdum, quod ad nuptiales per tinet rationes. Quemadmodum ignis palea, uel leporinis faciliè ſuccen ditur pilis,atque ocyus item reſtinguitur contabeſcitq;, ni robuſtior fir miorq; materia fuerit admota,qua confoueri aliq; poſſit:ita momēto eua neſcere nouorum coniugum amorem,forma ſolum corporis conciliatū, niſi bonis præfultus moribus,ac prudentia coalitus,radices miſerit altius. Nam & Iure conſultus Vlpianus, Matrimonium non coitus,ſed matrimonialis affectio facit. Pro pterea Olympias Philippi Macedonum regis uxor,quum aulicus quidam formoſam, ſed male audientem duxiſſet uxorem: Ille(inquit) demens eſt, οὐ γὰρ ἂν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔγημε.

ἔγημε. ideſt, non enim oculis uxorem accepiſſet:non digitis omnino,aut etiam oculis utiq; uxor deligenda, qui pleriſq; mos eſt,reputantibus, quàm grandem ferat dotem, non quibus ſit exculta moribus. Amatoriis porrò artibus carminibusq; coniugalis beneuolentia quærenda non eſt. Cum attonitis quippe ac labefactatis ætas agitur. Sicuti medicamentis quæ fit piſcatio,maturè quidem & facilè piſcem capit, ſed eum labefactat,& menſæ ineptum reddit. Neq; Circen ab ea potionati quicquam iuuerũt,quum ſuum aſinorumq; formam accepiſſent. Vlyſſem uerò mente præditũ,prudenterq; cum ipſa uerſantem incredibili amore dilexit. Præclarum & illud fuerit documẽtum quod in antiquis literis reperias,lunam quum abeſt à ſole,lucidam uidemus claramq;:at eidem admotã obſcurari,hebeſcereq; occultatam. Sed ediuerſo,modeſtam oporter uxorem, addecetq;,aſſiſtente uiro,ſeſe uiſendam præcipuè exhibere:at enim abſente,latitare,domum cuſtodientem. Denique ſicuti geometræ ferunt,lineas & ſuperficies non per ſe,uerum unà cum corpore moueri:ſic uxorem affectum nullum habere proprium conuenit,ſed ſtudia,curas,riſum,cõmunia habere cum uiro. Platonis celeberrima ſententia eſt, εὐδαίμονα καὶ μακαρίαν εἶναι πόλιν, ἐν ᾗ τὸ ἐμόν, καὶ οὐκ ἐμὸν ἥκιστα φθεγγομένων ἀκούουσι. ideſt, beatam felicemq; eſſe ciuitatem, in qua meum, non meum qui dicant, minus audiunt. Quod communibus,quoad fieri poteſt rebus,quæ quidem æſtimatione aliqua cenſeantur,uti ciues debeant. Sed multo grauius huiuſmodi uox eximenda è connubio eſt. Nam ut medici aſtruunt,in ſiniſtra parte exiſtentes plagas ad dextram ſenſum referre,ſic uxorem uiri & uirum uxoris ſentire doloris conuenit intertrimẽta. Nec illud omiſerim quod Homerica nobis doctrina ſuggeritur:Helenam diuitiarum fuiſſe appetentem,at Paridem uoluptatum: Vlyſſem uero prudentia conſpicuum,modeſtia Penelopen. Quid ergo inde prouenit? Nempe horum connubiũ felix atq; optabile:at Paridis nuptiæ cum Helena,ex Græcorum Barbarorumq; calamitatibus Iliada confecere. Iunoni Nuptiali,hoc eſt τῇ γαμηλίᾳ ἥρᾳ, rem diuinam quum facerent,è uictima fel exemptum poſt aram abiicere, moris fuit receptiſſimi,innuente(opinor) eius quiſquis fuit auctore,bilem prorſus iram'ue à coniugali ſequeſtrãdam iucunditate. Vt enim uini,ſic & matronæ auſteritas utilitatis plurimũ,amarulenti nihil interfuſum habere congruenter debet. Hic illud iocoſum haud præteriero,quum in cenſura Cato ſenior Manilium ſenatu mouiſſet, quòd uxorem filia inſpectãte foret oſculatus,intulit, Vxorem ſe nunquam amplexatum,ni magno tonitru ædito;unde facetum prodiit id, ὡς μακάριος δὴ τοῦ Διὸς βροντῶντος. ideſt,Ioue tonante eſſe ſe beatum. Idem conuerberantes uxorem uel filios, τοῖς ἁγιωτάτοις ἔλεγεν ἱεροῖς προσφέρειν τὰς χεῖρας. Quin & amplius laudandum cẽſebat,qui bonum ageret maritum,quàm qui ſenatorem magnum: nec re ulla mirabiliorem uideri Socratem,quàm quòd uxorem nactus difficilem & ſtupidos liberos, comiter ác humanè, ideſt ἱλεως καὶ πρᾴως, διετέλεσεν. Porrò inquit Moralium octauo Philoſophus:Parentum uincula filii ſunt & nexus;quare celerius liberis qui carent,diſparantur:filii nanq; utriſque commune bonum:ipſum autem commune,continendi obtinet uim.

Illegitimas nuptias quas crederent priores. Aphrorum mos impudens. Super digamia nonnulla. Gorgophone. Matrimonia ſecũda quando primum uſurpari cœpta. Erulorum mos. Camilli poſteritas. Epigoni,progoni,apogoni. Caput XXII

SEd redeo ad ueterum inſtituta,quibus nuptias non iure contractas exiſtimari ſolitum,accepimus,quæ non aut inter ciuem Romanũ ciuemq; Romanam ſuſciperentur,aut quibus princeps populus'ue ciuitatem uel connubium non permiſiſſet. Quo nomine ita concepti & nati,in patrum nequaquam poteſtate cenſebantur,matreſq; ſequebantur potius: quoniam cum eo nuptias inire non cauiſſent,cum quo cõnubii ius foret nullum. Hinc lectum in hiſtoria quandoq; eſt,Ius Quiritium fœminis eſſe impertitum, hoc eſt Romanam ciuitatem permiſſam:iusq; connubii,ut ex matrimonio eiuſmodi æditi,haberentur legitimi ciues Romani. Cicero in Topicis: A conſequentibus (inquit) ſi mulier quum fuiſſet nupta cum eo, cum quo connubium non eſſet,nuntium remiſit: quoniam qui nati

YY 3 ſunt

NEc illud relatu indignum, apud Bœotios & Locros aram ſtatuamq; in foro quolibet Eucliæ dicatam fuiſſe, quam plerique uel apud Sophoclem Dianam putant, nonnulli Herculis filiam: & Myrtus, ideſt μυρτίς, ex Menœtio natæ, ac Patrocli ſororis: quæ quum uirgo demigraſſet è uita, gentibus illis eximiè religioſeq; culta eſt. Quin ſponſi ſponſæq; prius q̃ nuptiæ conficerentur, ex more illi rem diuinam obibant. Nam de Marſiæ ſtatua in liberis ciuitatibus, quum alii, tum Seruius commeminit, & Seneca De beneficiis ſexto: unde prodiiſſe illud Martialis coniectant eruditi,

Ipſe poteſt fieri Marſia cauſidicus.

Hunc uerò ἀναβάσεως primo Xenophon prodit, cum Apolline de ſapientia in certamen auſum prodire, à deo ſuperatum ac nudatum pelle, quam in antro appenderit is: unde Marſias fluuius ex re nuncupatus ſeſe proferat. Fori quoq; medio in Græcia plerunq; Mercurii ſtatua excitari conſueuerat, quem inde appellabant ἑρμῆν ἀγοραῖον, id eſt forenſem Mercurium. Sed & Iouis fuit id cognomentum eodem ſtantis loco alicubi, & iuxta Herodotum in Sicilia. Id uerò inſtitutum Euſtathius putat, quia diuinum quiddam eſt, conſultationi deſtinatum forum. Credebatur ſiquidem orationis deus ac ueritatis Mercurius, quo nomine ſtatuas eius quadratas, καὶ κυβοειδεῖς, ideſt cubica ratione conformabant, innuentes, ſchema id genus in quamcunq; decumbat partem, rectum ſtare, καὶ βεβηκός. Identidem oratio ac ueritas undecunq; ſibi eſt aſſimilis. Contrà eſſe mendacium, πολύχουν καὶ πολυειδής. Hermocopidas in Atticorum nominum συνωνυμῷ, Pauſanias ſcribit nuncupatos, qui Mercurii ſtatuis quas hermas dicunt, collum & pudenda præcidiſſent. Meminit hiſtoria ſexta Thucydides. Legimus in Græcorum theſauris: reddito Romanis Oraculo, prudentiſſimi ac fortiſſimi Græcæ gentis ſtatuas erigerẽt, in foro mox Pythagoræ ac Alcibiadis ex ære dedicaſſe iconas. Fuit Romæ Traiani forum de quo diximus, regione octaua, cum templo & equo æneo ac columna cochlidæ, cuius erat altitudo centum & uigintiocto pedum, intus erant gradus centum & octogintaquinq;, feneſtellæ quadragintaquinq;. Præterea forum Spartæ fuiſſe legimns in Plutarchi monumentis, Clarium nuncupatum: ſicuti Capuæ Albanum: quod Maximus docuit Valerius libro nono, & ſecunda in Rullum ſignificare Cicero uidetur. Tranſitorium forum lector accuratus apud grammaticum etiam Seruium reperiet. In quod libro ſeptimo, Iani ſimulacrum quod inſtituerat Numa, tralatum fuiſſe ſcribit. Quum in Antonino philoſopho Iulius Capitolinus ait, Statuas in foro Vlpio collocatas, ſunt qui Tranſitorium intelligant, quod & Traiani nuncupetur. Nonnulli putant, id etiam dici Neruæ forum: quoniam in Alexandro Cæſare ita Lampridius ſcribit, Statuas coloſſeas uel nudas, pedeſtres uel equeſtres diuis Imperatoribus in foro diui Neruæ, quod tranſitorium dicitur, locauit cum titulis & columnis æneis. Alibi idem auctor, In foro Tranſitorio ad ſtipitem illum ligari præcepit, & fumo appoſito, quem ex ſtipulis atq; humidis lignis fieri iuſſerat, necauit, præcone dicente, Fumo punitur, qui uendidit fumum. Euſebius methodium forum enumerat, de quo diximus (ſic enim legebat Domitius, etiam ſi non ſatis conſtat ſibi, ut ex Commentario eius tertio in Syluas Papinii patet) impreſſi codices apud Euſebium præferũt odium, non methodium: ſicut apud Dionem quoq; in Adriano, etiam ſi methodium transfert Merula. Erat autem odium, ideſt ᾠδεῖον, imagine theatri locus: in quem deferebantur poemata, prius quàm in theatro recitarentur. Theatrum fuiſſe Odium, Pauſanias ſcribit, prope quod uiſeretur enneacrunos fons, Piſiſtrati opus. Meta uerò ad methodium pertinet nihil: in Epiſtolis ad Lucilium Seneca, locum in Vrbe recẽſet, quem dicerent Metam ſudantem. Erant autẽ metæ, ſiue metulas malis, lapides coni imagine quadam prominẽtes. Fuiſſe in quarta Vrbis regione, ſignificat P. Victor. Senecæ uerba ſi quis expetat, hæc ſunt: Eſſedas tranſcurrentes pono, & fabrum inquilinum, & ferrarium uicinum, aut hunc qui ad Metam ſudantem tubas experitur & tibias, neq; cantat, ſed exclamat. Et quia de ſtatuis in foro ſurrigi ſolitis facta paulò antè mentio eſt, addamus & id, Quintiliano laturi opem, decurtato ſæpius & labefactato: in foro item ſtatui columnas, fuiſſe ueteribus celeberrimum: quod ex trigeſimoquarto Plinii liquet, tradentis

C. Duellio

C. Duellio, qui de Pœnis naualem primus triumphum duxit, quiq; mox cõtracta uoce dici Bellius cœpit, columnam excitatam, quæ (inquit) etiam nunc eſt in foro. Proinde libro Fabii primo De orthographia, ſic lego: Quod manifeſtum eſt etiam (inquit) ex columna roſtrata, quæ eſt Duellio in foro poſita. Et ſic etiamnum codices præferũt ueteres: quanquam modò, Iulio in foro, legatur. Xenophontis quoq; illud ex quarto Rerum Græcarum relatu non indignum: mortis terrore confugiſſe nonnullos Corinthi ad deorũ ſtatuas, quæ in foro ſurrectæ erant. Nam & Athenis aræ duodecim deorum in foro ſtabant, ut auctor eſt Thucydides. Illud poſt multa non negligendum, forum à pleriſque ueterum, genere pronuntiari maſculino, & eſt in Canonicis decretalibus De uerborum ſignificatione, obſeruatum. Sed & Græci ita dicunt, φόρος, ſi paroxytonon ſit. Nam ubi ὀξυτονεῖται, ideſt in poſtrema recipit accentiunculam, uentum ſignat proſperiorem. Superiore autem modo, etiam tributum: unde & phorologi, qui id exigunt: ſed eos etiam practoras dicunt. Nam Thucydidi ſunt hellenotamiæ, qui ab Græcis collata excipiunt tributa, cuſtodiuntq;. Phormus uerò, nihil ad fori rationem: ſignificat tamen Herodoto uerbum id, ſportam ferè, aut cophinum. Nam & Protagoras philoſophus fuiſſe phormophorus traditur, ideſt ſportulifer. Verum & pro tegete, nomen quandoq; auditur id: ſiquidem φορμοκοιτῶ eſt, ſuper ſtoriis dormio. Apud Thucydidem hiſtoria quarta, ſcriptum aduertimus, φορμηδὸν τῶν ἁμαξῶν. Id exponens interpres, uelut ſi (inquit) phormos quis attexat, quos dicunt pſiathos. Hoc uerò libens adnotaui, quoniam ambiguum ſcio uideri apud Laertium in Menedemo, quum ait, lectulis æſtate pſiathos, hyeme ueruecum pelles inſternebãt. Hinc pſiathoplocos ſcimus appellari, qui tegetes id genus implicant. Sunt qui ſchœniam, ideſt iuncum interpretentur pſiathum. Significat autem Thucydides currui iniectos phormos nunc in longum, nunc tranſuerſim. Dioſcorides primo Medicinæ pſiathon nominat uetuſtum. Phormiſium pro muliebri pudendo poſitum inuenimus. At fiſcus ſparteus (inquit Donatus) & nauticum ſtramen, nuncupatur phormio, uel phormus: cuius rei uel capacitate uel uilitate, paraſito inditum nomen Phormioni apud Apollodorum. Vlpianus Digeſtis De fundo inſtructo legato: Acetum (inquit) quod extinguendi incendii cauſa paratur, item centonas, perticas, ſpongias, amas, ſcopas, phormiones contineri, Pegaſus ait. Forum deniq; ingeniorũ theatrũ dici rectè, auctor M. Tullius eſt. Fuit in Piræo forum nomine Hippodamia, à Mileſio Hippodamo, qui Piræum ſtruxit: meminit Demoſthenes. Sed ἱπποδάμειον ἀγορὰν nuncupat Rerum Græcarũ libro ſecundo Xenophon.

Matrimonium de naturæ profluere inſtituto. Clariſſimæ fœminæ quæ intelligantur. An in CHRISTI fide matrimonium omnino probabile ſit. Virginitatis laus: interim de Mithra, & Erichthonio. Caput XIII

QVoniam de re uxoria multæ atque interim contrariæ ſententiæ proferri ſolent, placitum in præſentia eſt conſectari, quæ ſuper ea re, diuerſiſſima lectitando quandoq; congeſſimus. Primumq; ingerit ſe nobis, quod primo De legibus Plato, quum de Venereis rebus loqueretur, ſanxit: Coniunctio (inquit) maris & fœminæ, legitima naturaliſq; eſt, utpote à natura ad liberorum procreationem conceſſa. Eſt quippe in anima communior poteſtas quædam, in cuius ueniunt participatum animantes uniuerſę. Ea uerò altrix cenſetur uis, unde uelut ex fonte prorogatur uita. Huius uerò ſunt effectus tres, ſiquidem alit, auget, compar ſibi progignit, ſufficitq;. Sed enim ultimum hoc priorum ferè ſcopum habet. Id uerò uiuentibus cunctis, naturæ habitum modò non egreſſis, perpetuum eſt. Ni ſpontiua pergas obiicere, aut quæ arte quapiam naſcendi auſpicantur primordia: nil enim æquè dictat natura, quàm aliud quale ipſum eſt, producere: nititur enim ſummis uiribus inſita poteſtas, ut ſe ad effigiem quãdam & imaginem immortalitatis & diuinitatis componat. Vt quoniam corruptioni obnoxiũ idem numero animal nequit perſeuerare, ortu uicario mortalitati, qua fieri poteſt & patitur ratio, adminiculetur, ac uelut tibicinibus præfultam ab occaſu uendicet. Hac uerò in parte memoranda protinus Platonis præcepta ſunt, quando philoſophus is, in ea quam conſtituit republica legem fert, qua ſancitur, Ne quis ducta uxore, liberis poſt decenniũ operam det, ni fortè præſtituta idoneaq; etiam

num

At domeſticum id genus theſaurum, quotuſquiſque non per momenta cupit alliſum obtritumq;? Certe ut aliud non ſit,ſtultiſſimum eſt compedes ſuas quamuis aures,ama re. Hierophantę ex Hieronymi doctrina euirātur Athenis. Quin Romæ monogamus ad ſacerdotium admittebatur flamen,itidem & flaminica. Apidis Aegyptii tauri ſacra obit ſemel maritus. Taceo Veſtales uirgines,Iunonis quoq; Argiuæ,Mineruæ,Dianæq;,deniq; Apollinis etiam. Ex quo & lyricus poeta,

Hierophantes athenis caſtrare ſoliti.
Flamen, et flaminica ad monogami ad ſacerdotium admitti ſoliti.

Dianam teneræ dicite uirgines,
Intonſum pueri dicite Cynthium.

Horatij locus.

Theutonum uxores,uictore Mario,uti Veſtæ ac Cereri dicarentur, ab conſule anxie contenderunt:uoto excidentes,faucibus eliſis commorri præoptarunt,quàm pudoris aleam adire. Tanto fœdiore,qui uiginti fuerat ſuperſtes uxoribus,eaq; cui ſecundus & uiceſimus fuiſſet maritus.

Theutonum uxoribus ... redempta pudicitia.

Quàm incommodum uxorem ducere. Caput XIIII

VXOREM duci quam incommodum.

Quòd ſi exſpatiari parte hac uelimus,non defuerint eorum argumenta,qui miram incommodorum turbam mittunt in digitos,quæ γυναικοκρατουμένοις, id eſt mulieribus ſuccumbentes,ac matrimonia capeſcentes,ſubire neceſſarium eſt. Neque enim alius omnino eſt,qui

Stulta maritali iam porrigit ora capiſtro.

Iuuenalis uerſus.

ut Iuuenalis utamur uerſiculo. Proinde inter ſophiſtas acutiſſimus Libanius quendam effingit apud iudices ſeipſum accuſantem,& cur ultimo uideretur dignus ſupplicio, promētem cauſas quòd eatenus deliraſſet,ut uxorem ducere ſibi permiſiſſet. Sunt qui ad impudentiam muliebrem amplius proruendam,nec iocis abſtineant:& ſacrarum literarum ſententiis impiè quidem,ſed ad exprimendum ipſorum ſenſum accommodatiſſime abutantur,aſtruendo, Eſſe ſacerdotibus perſimiles fœminas, quibus ex more preces illæ in ore ſint aſſiduè, Da quæſumus, Præſta quæſumus, Concede quæſumus. Varius Geminus orator eminentiſſimus, Qui non litigat(inquit)cælebs eſt. Quin uoluptatis aſſertor illuſtris Epicurus,ſapienti uiro rarius ineunda præcepit coniugia:quia nuptiis,incommodorum numeroſa interferatur ſeries. Solomon in Prouerbiis: Mulier(inquit) inſipiens & audax,inops panis efficitur. Cuius panis? nempe qui de cælo deſcēdit:ſtatimq; ſubiungit,Terrigenæ apud eam pereunt,& in profundum infernum incurrunt. Et alibi:Sicut in ligno uermis,ita perdit uirum ſuum uxor malefica. In deſertis habitaſſe pręſtiterit,quàm cum uxore litigioſa & iracunda:quæ uelut laurus,quam uocant inſanam,iurgiorum fomes eſt perennis,& uel clauſis oculis Andabatarum more pugnax eſt. Cæterum,ſuccurrit ad hunc uſum Automedontis Græcum epigrāma, quod quia lepidiſſimum eſt,etiam apponere conſilium fuit,

Fœminae cum ſacerdotibus perſimiles dicantur.
Varij gemini dictum.
Epicuri præceptum.
Solomonis prouerbia de muliere litigioſa.
Laurus inſana.
Automedontis epigrama.

Εὐδαίμων πρῶτον μὲν,ὁ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλων,
εἶτα δ' ὁ μὴ γήμας, τὸ τρίτον ὅς τις ἄπαις.
ἢν δὲ μανεὶς γήμῃ τις,ἔχει χάριν,ἢν κατορύξῃ
εὐθὺς τὴν γαμετὴν,προῖκα λαβὼν μεγάλην.
ταῦτ' εἰδὼς,σοφὸς ἴσθι,μάτην δ' Ἐπίκουρον ἔασον,
ποῦ τὸ κενὸν ζητεῖν, καὶ τίνες αἱ μονάδες.

id eſt,Felix primum quidem,qui nihil cuiquam debet: mox,qui uxoris expers:tertiò, qui ſine liberis eſt: quòd ſi furens duxerit quis uxorem,gratiam habet,ſi humarit ſtatim nuptam,poſtquàm dotem acceperit uberem: hæc noſcens, ſapiens eſto,fruſtraq; Epicurum ſinito,ubi uacuum quærere,& quæ monades.

Felix quis dicatur.

Extat & diſtichon incerto æditum auctore,quod & ipſum eiuſmodi eſt,

Diſtichon in ineuntes ſecundas nuptias.

εἴ τις ἅπαξ γήμας,πάλι δεύτερα λέκτρα διώκει,
ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέον.

id eſt,Si quis ducta ſemel uxore,alteras etiam attentat nuptias,naufragus enauigat bis profundum difficile.

In re uxoria gentium ritus uarii. Peranus Maſſiliæ conditor. Rhoxane Alexandri. Panis prægustatio in nuptiis. Parochus. Nubentes cur capita obtegerent. Cuiuſmodi uxor ducenda. Cuius eſſet nuptiales faces geſtare. Epithalamiorum

thalamiorum ſpecies, ac ritus. Epiclerus puella, & epiprœcus. Item manda, pherne, phernion, hedna. Caput XV

CAeterum nec illud ab inſtituti operis præſcripto longius abierit, ſi priorum uarios ritus carptim fuero exſequutus, quando in ea re mirum eſt, quantum ſibi indulſerint gentes, præſertim barbaræ. De Parthis quippe id monumēta præferūt, libidinis titillatu uario rationis præfocante uim, uxores ſingulos habere plures, nec ulla delicta grauius adulteriis uindicare. Quamobrem à conuiuiis non arcētur modò fœminæ, ſed omni prorſus uirorum conſpectu illis interdicitur. Solere aiunt (inquit Cicero) barbaros reges Perſarum ac Syrorum plures uxores habere. His autem uxoribus ciuitates attribuere hoc modo, Hæc ciuitas mulieri redimiculum præbeat: hæc in collum, hæc in crines. Ita populos habent uniuerſos non ſolum conſcios libidinis ſuæ, uerum & adminiſtros. In Narbonenſi Gallia moris fuiſſe ueteris, aduertimus, generum inter pocula eligere. Siquidem recumbētibus, qui eſſent ad nuptias inuitati, prodiens uirgo iubebatur à patre aquam porrigere ei, quem affectaret uirum. Quo argumento claſſis Phœnicum dux Peranus repente factus ex hoſpite gener Senani regis Segoregiorū condendæ Maſſiliæ locum à ſocero accepit. Regum item mos ille celebratur, ut qui legitimo iunctus non foret toro, captiuam aliquam pro legitima haberet. Sicuti Andromachen habuiſſe memoratur Pyrrhus. Et Magnus Alexander iam Orientis ferè uictor, tantus etiamnum imperator & rex, Rhoxanem Satrapis barbari filiam incautius ardens in conuiuio uiſam, quum afferri patrio more panem iuſſiſſet, quod erat ritu Macedonico ſanctiſſimū coeuntium pignus, quum gladio diſiectum uterq; libaſſet, matrimonio iunxit ſibi, è captiua geniturus, qui uictoribus imperaret. Panis uerò illa prægustatio, ita gentis condito more, nimirum parabilis uictus ac frugalitatis inſigne documentum erat. In ſuperiore Libya mos irroborarat, ut mulieres haberētur communes, ſic tamen ut inde ſuſceptos liberos ſimilitudinis ratione diſtribuerent. Etenim mulieribus inſitum nonnullis, uelut brutis quoq;, ut equis & bobus, filios ædere, à genitore exhibeāt: cuius fuit modi Pharſalica equa cognomento Iuſta. In Græcia morem ſeruatum, Pauſanias ſcribit, ut in nuptiali curru tres modò ſederent, media ſponſa, à lateribus ſponſus, & quem uocant parochum, qui amicitia uel ſanguine foret adnexus, cuiq; deferrent plurimum. Nubentium capita uelari conſueſſe, nōnulli ſcribunt, ut ſe maritis obnoxias perpetuò futuras intelligerent, ac proinde humilitatē præſtarent. At in libro De patriarchis Ambroſius id pudoris gratia factitatum, ſcribit. Priorem tamen ſentētiam comprobat idem ſuper primā ad Corinthios epiſtolam. Thracas, qui ſupra Creſtones ſunt ita inſtitutos, Græca narrat hiſtoria, ut ſingulis uxores adſint plures, decedente uerò aliquo, grauis inter eas contentio, quam is dilexerit plurimū, adhibitis magna cura amicis qui diſceptent, penes quā decoris eius laus ſteterit: ea uerò cultius ornata, ad tumulumq; deducta coniunctiſſimi manibus immolatur, unaq; cum marito contegitur humo: reliquis excellenter mœrentibus, ueluti laudis eminentiſſimæ gloria exutæ. Thracum aliis mos hic inoleuit, ut liberos in nundinas productos diſtrahant, uirgines non aſſeruent, ſed paſſiuo contaminari concubitu, turpe non arbitrētur, quamuis ingenti cura uxores obſeruent, quas à parentibus magna æris ui coemere, uetus conſuetudo eſt. Solon qui Athenienſibus leges condidit, illud perabſurdū induxiſſe uidetur, cum uxori permiſit, ſi ad rem Veneream minus idoneus uir deprehenderetur, mariti propinquos admittere. Sed ex matrimoniis idem dotes ſuſtulit. Et quoniā in ſapientes incidimus, Chilo Lacedæmonius dicere ſolebat, Vxorem humilem, apparatu modico ducendam. At Dioni Callimachus æqualem eſſe ducendam conſuluit, Atarnitæ adoleſcētis exemplo, cui obſcurius ſignificaſſe pueri uidentur, cōparem ſibi aſciſceret, τὴν κατὰ σαυτὴν ἔλα: ſuper qua re nobile etiamnum extat Græcum Epigrāma libro tertio. Cleobuli ſenſus idem fuit: Nam ſi te (inquit) illuſtriorem duxeris, affines ut domini te infeſtaturi ſunt. Athenienſes porro quum lue ac bellis exhauſtam ciuitatem reparare, ſobolemq; propagare curent, decreto legimus cauiſſe, ut urbanam quidem uxorem ciues ducerent, liceret autem ex altera liberos interim tollere. Ciuitatis item mos fuit eiuſdem, ſorores eiſdem

prognatas

prognatas patribus uxores ducere. Sed & Iſidis exemplo ducendæ ſororis, ueterem fuiſſe legẽ eiuſmodi Aegypti populis, palàm eſt. Quin & apud eoſdem in priuatis uiro mulier dominari dicitur, profitẽtibus in ſponſalium celebritate uiris omnibus, Eſſe uxoris arbitrio parendum. Romana præfert hiſtoria, plebiſcito quãdoq; cautum, ut ad neptes uſq; progredi liceret: ſuperior, omnino inhiberetur neceſſitudo. Ex ueteri Græcorum illud item ritu eſt, Nubentium matres in nuptiis faces tenuiſſe, quod illi δᾳδουχεῖν dicunt. Id ἐν φοινίσσαις monſtrat Euripides,

ἐγὼ δ' οὔ τί σοι πυρὸς ἀνῆψα φῶς νόμιμον
ἐν γάμοις, ὡς πρέπει ματέρι μακαρίᾳ.

id eſt, Neq; ego tibi lumen ſuccendi in nuptiis legitimum, ſicuti beatam addecet matrem. Sed & in Apollonii Argonauticis Iuno inquit, δᾳδουχῆσαι τῇ Θέτιδι. id eſt, facem prætuliſſe Thetidi ob beneuolentiam, dum matris officio fungitur: ſic uerò ait,

αὐτὴ δὲ σέλας χείρεσσιν ἀνέσχον
νυμφίδιον, κεδνῆς ἀγανόφρονος εἵνεκα τιμῆς.

Epithalamium uerò ante thalamum concinebant uirgines hoc nomine in primis, ne compreſſæ à uiro puellæ audiretur uox. Epithalamiorum nonnulla ueſpere in noctem mediam canebantur, unde & κατακοιμητικὰ uocabant ea: ſicuti matutina, διεγερτικά. Helenes epithalamium cecinit Steſichorus, & ab eo nonnulla mutuatus Theocritus. Gamelium uerò logon dicimus quandocunq; pronuntiatum, inquit Ammonius: quin & donum in nuptiis oblatum, ſic item uocamus. Illud uerò dignum ſcitu quoq;, nec ullatenus prætereundum: puellam, dici à Græcis ἐπίκληρον, ideſt epiclerum, quæ uniuerſalis exq; aſſe hæres ſit, atq; ita nubat. At ἐπίπροικον uocant, ideſt epiprœcum, quæ dotem modo ad maritum ferat, quam nuncupant προῖκα: ſicuti facultates omnes, clerum. Quòd ſi patri duæ fuerint, aut plures id genus filiæ, nihilominus eodem cenſentur nomine. Sed & à nonnullis dicũtur mandæ, ab aliis etiam patruchi. Illud adnotarim obiter: dotem à Græcis nunc dici προῖκα, nunc uerò phernẽ: ab Aeolibus etiam pherena. At phernion ſignificat piſcium σπυρίδα, ideſt ſportulam. Phernas utiq; conferunt mulieres, παρὰ τὸ φέρειν μεθ' ἑαυτῶν. Hedna autem uiri. Ea item exoprœca dicunt, ideſt ἐξώπροικα, παρὰ τὸ ἥδω τὸ εὐφραίνω, nuncupantur hedna: quod ſcribit Orion. Carthaginienſis legum lator uno modo patrimoniorum æquabilitatem maturè induci poſſe tradidit, Si dotem conferant diuites, accipiant pauperes, nec contribuant.

Diuortii ritus: quiq; uxorem dimiſerint. Dimittere uxorem, an dicatur Latinè. Caput XVI

VXorem dimittere, ueteris non fuit inſtituti, nec probatũ poſtea eſt, quanquam Domitianus permiſerit. Affuerunt uerò eiuſmodi diuortio ſacerdotes πολλὰ φρικώδη καὶ ἀλλόκοτα καὶ σκυθρωπὰ δρῶντες. ideſt, multa horrenda atrociaq; ac triſtia obeuntes. Romulum lege cauiſſe, ſatis conſtat, ne mulieri uirum, in cuius manu mancipioq; matrimonii cauſa foret, relinquere fas eſſet: ſed uiro uxorem repudiare, ſi in liberorum ueneficio aut in adulterio foret deprehenſa, aut claues ſubieciſſet. Quòd ſi aliter quis repudiaſſet, eius opum uxori portionem dari, reliquum Cereri eſſe iuſſit ſacrum. Sed & qui ab uxore diuerterent, ſacra diis inferis obire. Apud Hebræos repudii ratio mutua non fuit, uti poſtea apud Romanos: uiro tantum diuertere licebat: quin & zelotypiæ illius mederi uxor cogebatur, exemplo uel fœdiſſimo, nec citra horrorem. In repudiis, ideſt renuntiationibus, uſitatiſſimi erant moris uerba ea, Res tuas tibi habeto, tuas res tibi agito. Sed nec illa reiiciebantur, Conditione tua non utar: ſicuti titulo De diuortiis, adnotarunt Iureconſulti, & nos alicubi commeminimus. Dicebatur tunc & uxori nuntius remitti: nam primo Epiſtolarum ad Atticum Cicero: Vxori (inquit) Cæſarem nuntiũ remiſiſſe Sp. Carbilius Romanorum primus ſterilitatis cauſa uxorem fertur dimiſiſſe, ac diuertentibus matrimoniis, quaſi anſam præbuiſſe: quem ſequutus eſt Sulpitius Gallus, miſſo repudii nuntio, quòd uxorem in caput ueſtem deducere, animaduertiſſet. Idem fecit P. Sempronius, quòd eius uxor ludos funebres ſpectaſſet. Eiectam mulierem Hieronymus intelligit, quæ à marito uiuente eiiciatur. Diuertere ab uxore, Græci ἀπολύ-

dicunt,quod illis tamen ambiguũ ſit uerbum. Sunt qui dimittere,opinentur haud ſatis huic accommodum rei uerbum: nam exercitum(inquiunt)dimittimus, ſicuti dimittitur ſenatus, concio,amicus digredi uolens. Verum qui hoc ſentiunt produntq́, falluntur. Nos neminem traducimus,omnium ferè parcimus famæ. Vt alia deſinc,certè Tranquillus in Cæſare,dimiſſam ab eo Coſſutiam tradit. Abiicere,in hoc uſu non reformidat Hilarius,quum mittitur renũtiatio,Conditione tua non utar. Dimitti prætorium, eleganter dicitur à Liuio,quum qui ad prætorem conuenerant,abeunt. Non prætereunda uerò Pauli ſententia ex ſecundo Inſtitutorum libro,titulo De dotibus, Si diuortiũ citra mulieris culpam obtigiſſet,integra repetebatur dos. Quòd ſi ab uxore quid delictum foret,in liberorum ſingulos ab marito ſexta dotis retinebatur portio, uſq; ad dimidiã modò dotis partem. Commeminit Boethius quoq;, Romanæ(inquit) ciuitatis iure in parentum arbitrio retinentur liberi,uſq; dum mancipatione ſoluantur tertia. Ergo ſi diuortium foret factum mulieris uitio,dotis parte pro liberorum mulctabatur numero.

Quid farreatio,diffarreatio'ue. Abſurdus Romanorum mos in concedenda uxore filiis indigenti. Confarreaturus. Caput XVII

LEgitima uerò ſacraq; matrimonia priſcorum religioſa ſedulitas,farracea uocauit,à farris communione:quod à Græcis zean dici,ſunt qui arbitrentur. Feſtus & Boethius ſcribunt,farreo libo adhibito,genus id matrimonii contrahi ſolitum,unde ſit dicta farreatio. Sicuti quum diſſoluerentur nuptiæ,diffarreatio. Hinc nouator uerborum Apuleius,confarreaturum formauit: Talis(inquit)mulieris publicitus matrimoniũ confarreaturus. Sed ſuper re hac eruditè admodum,etiam ſi conciſe,Annalium quarto Tacitus,ex quo plura paulò tranſpoſui: Sub idem(inquit) tempus de flamine diali in locum Seruii Malluginenſis defuncti legendo:ſimul roganda noua lege diſſeruit Tiberius: nam patritios confarreatis parentibus genitos tres ſimul nominari, ex quîs unus legeretur uetuſto more, neq; adeſſe ut olim eam copiam, omiſſa confarreandi conſuetudine, aut inter paucos retenta:pluresq́; eius rei cauſas afferebat,potiſſimam,penes incuriam uirorum fœminarumq́, accedere ipſius cerimoniæ difficultates,quæ conſultò uitarentur. Hactenus ex Cornelio. Erat autem uetus,diuq; conſuetum antiquis Romanis alimentum farris, uelut Græci hordeum uetuſtiſſimam putantes frugem,eius in ſacris primitias dabant, οὐλὰς uocantes. Et Romani,pretioſiſſimũ uetuſtiſſimumq́; far arbitrati,ſacrificia ignea inde ordiebantur omnia. Verum in Romanorum moribus illud perabſurdè ſeruatum quoq; nouimus: quippe quum liberorum ſatis ſuſcepiſſe uiderentur,alterius ſuaſionibus qui filiis indigeret, uxore, cuius dedendæ recipiendæq; ius haberent, cedebant. Quod Catonem in Martia uxore non exhorruiſſe, nec Lucanus tacuit. Cæterum,ut omnia lineis attingantur propioribus,auctor Topicorum ſecundo Boethius: Vxorem tribus haberi modis,uſu,farre,emptione. At ſolis(inquit)pontificibus cõpetebat confarreatio. Quæ in manum per coemptionẽ conuenerat,hæc materfamiliâs uocabatur: quæ uſu aut farre, minimè. In coemptione illud ſeruatum ,ut uir ita ſcitaretur, An ſibi mulier eſſe materfamiliâs uellet:quæ reſpondebat, Velle. Mulier itẽ ſic, An ſibi uir eſſe paterfamiliâs uellet:qui reſpondebat, Velle. Itaq; in uiri manum mulier conueniebat, eratq́; uiro materfamiliâs locò filiæ. Hinc Gellius: In cuius(inquit)manu mancipioq́; alia matrimonii cauſa foret. Et Maro,

Teq; ſibi generum Tethys emat omnibus undis.

De huiuſmodi deniq; ritu nonnulla Marcellus. Legimus porrò Codice De epiſcopis & clericis,lege ultima,Seruatũ olim,ſi quis ſponſus aut ſponſa poſt datas & acceptas arras uoluiſſet diuino ſe deputare ſeruitio,compellebatur uir quidem,quæ arrarum nomine dederat,amittere:ſponſa uerò in duplum quod accepiſſet, reddere. Quod,ut iniquum,eſt à Iuſtiniano emendatum,qui & ſponſalitias nominat arras titulo De epiſcopali audientia. Sunt ex noſtris,qui ingenuè fateantur neſcire ſe,quo nomine Græcis dicatur far,ni hordei appellatione id cõplectantur. Inuenio tamen,qui chondron à Græcis nuncupari opinentur,quod à nobis dicatur far.

Cur

Cur Thales nuptias recuſaret. Curq́ Veneri iungeretur Mercurius. Item in re uxoria mores diuerſi. Epaulia quid. Epactra. Epacteres. Cap. XVIII

QVoniam uerò ritus ſenteotiasq́ io hac re uarias polliciti ſumus, ſtandum omnino promiſſis eſt. Proinde Thaleta, qui unus erat ex ſeptem, Plutarchus ſcribit, metu, quo confici parentes ſolent ex filiorum interitu, uel alia quauis calamitate, à nuptiis reuocatū & liberorum procreatione. Verum demiſſo (inquit) animo atq́ abiecto eenſendus eſt, qui amittendi metu, rerum poſſeſſionem refugit. Mos ueterum is quoq́ fuit, Mercurium iuxta Venerem collocare, ueluti innuerent, nuptialem uoluptatem ratione, aptoq́ ſermone in primis indigere: item τὴν πειθὼ, καὶ τὰς χάριτας, ideſt Pitho, ſiue Suadelam & Gratias: ut quæ uoluntas ferebat, ab alterutro ſine pugna citraq́ contentionē ullam inducti tranſigerent. Venerem nihilominus dictam ueteribus cōperio informe numen, quia ueſpertina mulieribus opituletur, uiris autem matutina. In Bœotia ſponſam obtegentes, aſpharagonia coronabant: nam ut ea ſuauem ex ſpina aſperrima fundit fructum, ſic noua nupta primam aſperitatem ſuam non reclinanti, nec iodignanti marito urbanam iucūdamq́ uitæ ſocietatē præſtabit. Cum Perſarum regibus legitimæ uxores ad menſam accumbunt, unaq́ comeſſari ſolent. At quum ludere laſciuireq́, ac ſe pluſeulum inuitare collibuerit, ſummotis illis, cithariſtrias meretriculas adhibent, nec ullo modo ſinunt, uxores intemperantiæ ebrietatisq́ fieri participes. In Lepta Libyæ ciuitate morem diutiſſimè ſeruatum ſeruot, ut poſtridie nuptias ad ſponſi matrem pentum ollam ſponſa mittat, quam ea abnegat aſperius, quo ipſis ſtatim initiis, nouercalibus in ſocru præguſtatis moribus, ſi quid (ut aſſolet) grauius ſeſe obtuliſſet, uelut planè excitatior, æquiore ferret animo. Inoleuerat Græcis, ut poſtriduano ouptiarum die ſponſæ pater pompæ euiuſdam imagine quadam ſponſo proferret munera egregia, quæ illi nuncupabant δῶρα ἐπαύλια, ideſt dona epaulia, quòd in ſponſi aulam tunc primum diuertiſſet ſponſa. Erāt autem aurea pleraq́, ſmegmata, pectines, alabaſtri, ſandalia, thecæ, myralıptra. Sunt qui epaulia, diem ipſum poſt nuptias ſecūdum appellari, opinentur. In quo ſponſo primum ἐπαυλίζεται ἡ νύμφη. Epactra uerò piſcatoria cenſentur nauigia: nam & piſcatores nuncupantur epacteres quandoq́. Fuit quandoq́ & mos is ſeruatus, ut ducturi uxores nuptialia munera, & dotem ultrò ſoceris darent, quod ſcribit Porphyrio, allata hiſtoria, cur dicatur ab Horatio Ixion perfidus. A connubiali iure, nec illud feſtiuum diſparatur admodum, ex Verrii Flacci, pontificū Iuris peritiſſimi, urbaniore ſententia natum: qui quoniam cautum ſciebat, Ne feriis foſſas facere nouas liceret, etiam ſi ueteres detergere, fas foret: iueundè dicere ſolebat, Ferias, idoneas magis eſſe uiduis quàm uirginibus ad nubendum; ueluti foſſarum loco ueterum cenſeretur uiduæ, quas feriatis diebus terſiſſe, nullum foret piaculum.

Matrimonii bonum triplex. Item de ſacramentis. Caput XIX

MAtrimonium ſcribit Aurelius Auguſtinus, quantum ad genus attinet mortaliū, quoddam eſſe ciuitatis ſeminarium. Coniugii bona eſſe triplicia, confirmat beatus Thomas, fidem, prolem, ſacramētum, ne uidelicet adulterium admittatur, ſubminiſtretur humanæ imbecillitati fultura, diuortium ne fiat. Scribit idem doctor ſanctus, legis nouæ ſacramenta eſſe ſeptem, baptiſmum, confirmationem, euchariſtiam, pœnitentiam, unctionem poſtremam, ordinem, matrimonium. Sed ex iis quinq́ prima ad hominis unius perfectionem tendere in ſeipſo: at duo reliqua, ordinem ſcilicet & matrimonium, ad perfectionem & multiplicationem totius eccleſiæ. Per ordinem eccleſia gubernatur, & ſpiritualiter multiplicatur: at per matrimonium, augeſcit corporaliter. Dicunt porrò, matrimonium eſſe ſignum coniunctionis CHRISTI & eccleſiæ: unde rectè dici ſacramentum uidetur. Nam Auguſtino tradente, eſt ſacramentum, ſacrum ſignum, uel ſacræ rei ſignum. Commune ſacramentis omnibus eſt, quòd uerbis conſiſtunt & rebus corporalibus: ſicut in CHRISTO, qui eſt ſacrorū auctor, Verbum caro factum eſt. Et ſicut caro CHRISTI ſanctificata eſt, & ſanctificandi uirtutem habet, per uerbum ſibi unitum: ita res ſacramentorum ſanctificantur, & uim ſanctificandi habent, per uerba quæ in his proferuntur. Vnde Augu-

ſtinus ſuper Ioannem: Accedit uerbum ad elementũ,& fit ſacramentum. Et uerba quibus ſanctificantur ſacramenta, dicuntur ſacramentorum formæ. Res autem ſanctificatæ ſacramentorum materiæ: ſicuti aqua, eſt baptiſmi materia, & chriſma confirmationis. Poteram de hiſce rebus plura de auctoribus exiſtimatis afferre, ſed ſuccurrit Varronianum illud, Spicilegio perfecto haud uitio uerti, ſi relinquatur ſpica.

Aetas nuptiis accommoda in ſexu utroque. Demetrii Poliorcetæ hiſtoria. Plutarchi locus reſtituitur perperam Latinitate donatus. Capur XX

AEterum parte hac obſeruanda magnopere Ariſtotelis oracula: Quum, inquit, finis gignẽdi ut plurimum quidem uiris annus ſit ſeptuageſimus, mulieribus autem quinquageſimus: ita coniugandi initio ſunt, ut ætatibus ad hunc proletarium finem concurrant. Eſt autem adoleſcentium coniunctio improba filiis producẽdis: in cunctis enim animalibus iuueniles partus imperfecti ſunt, & fœminæ crebrius quàm mares, & parua corporis forma gignuntur. Huiuſmodi autem coniectura fuerit, quod in quibuſcunq; ciuitatibus conſuetudo eſt, adoleſcentes mares puellasq; coniugari. In eiſdem inutilia ac puſilla hominum corpora exiſtunt. In partu quoq; laborant amplius puellæ, ac pereunt plures. Ex quo reſponſum oraculi Trœzeniis datum, quidam putant, ὡς πολλῶν διαφθειρομένων διὰ τὸ γαμίσκεσθαι τὰς νεωτέρας. ideſt, ueluti ea cauſa multis obire contingeret, quod nuptiæ fierent immaturæ. Ad continentiam quoq; utile uidetur, nuptias fieri ſeriores. Intemperatiores enim eſſe uidentur, quum puellæ Veneri aſſueſcunt: porrò & maſculorum incrementum deterius fit. Proinde annorum decem & octo puellas nuptui tradidiſſe, peropportunum eſt: maribus congruit præcipuè annus ſextus & triceſimus. Extat & ſuper hac re Heſiodicum præceptum, quo duci oportere puellam docet, ut commodius uiri aſſueſcat moribus. Nam ut in Oeconomicis Ariſtoteles ait, αἱ ἀνομοιότητες τῶν ἠθῶν ἥκιστα φιλικόν. ideſt, morum diſſimilitudo haudquaquã conflare amicitiam poteſt. Verſiculus Heſiodicus ad id pertinens, ſi quis fortè requirat, hic eſt,

παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ἵνα ἤθεα κεδνὰ διδάξῃς.

Virum autem cenſet poeta idem, haud ita multo ætate minorem triginta annorũ, aut maiorem ducere uxorem debere,

μήτε τριηκόντων ἐτέων μάλα πόλλ' ἀπολείπων,
μήτ' ἐπιθεὶς μάλα πολλά, γάμος δέ τοι ὥριος οὗτος.

Non prætereunda parte hac hiſtoria iucundior, Demetrio Poliorcetæ ſuadebat Antigonus pater iuueni admodum, Phillam uxorem duceret, Antipatri filiam & Cratero olim iunctam, cuius erat apud Macedonas inſignis beneuolentia: quumq; is ut uetulam aſpernaretur, inſuſurrauit pater Euripidion illud,

ὅπου τὸ κέρδος, παρὰ φύσιν γαμητέον.

ideſt, ubi affulſerit lucrum, ibi uerò uel præter naturam ducenda uxor.

ὁμοιόπτωτόν τι τῷ δουλευτέον συνηρμοσμένως.

ideſt per homœoptotum uerbo dictioni ſubſtituto: quæ eſt apud poetam, δουλευτέον. Hoc eo adnotaui gratius, quod in Demetrio Plutarchi interpres, toto (uti aiunt) cælo aberrauit, ſententia lepidiſſima planè corrupta. Ita enim membrum transfert alterum, Præterea loco & tempori ſeruiendum.

Moribus effici in primis, ut coniugalis ſeruetur amor. Catonis dictum, Ioue tonante, ſe beatum eſſe. Capur XXI

ILlud præterea memoriæ ſumma cura affigẽdum, quod ad nuptiales pertinet rationes. Quemadmodum ignis palea, uel leporinis facilè ſuccenditur pilis, atque ocyus item reſtinguitur contabeſcitq;, ni robuſtior firmiorq; materia fuerit admota, qua confoueri aliq; poſſit: ita momẽto euaneſcere nouorum coniugum amorem, forma ſolum corporis conciliatũ, niſi bonis præfultus moribus, ac prudentia coalitus, radices miſerit altius. Nam & Iureconſultus Vlpianus, Matrimonium non coitus, ſed matrimonialis affectio facit. Propterea Olympias Philippi Macedonum regis uxor, quum aulicus quidam formoſam, ſed male audientem duxiſſet uxorem: Ille (inquit) demens eſt, οὐ γὰρ ἂν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔγημε.

ἔγημε. ideſt, non enim oculis uxorem accepiſſet:non digitis omnino,aut etiam oculis utiq; uxor deligenda, qui pleriſq; mos eſt,reputantibus, quàm grandem ferat dotem, non quibus ſit exculta moribus. Amatoriis porrò artibus carminibusq; coniugalis beneuolentia quærenda non eſt. Cum attonitis quippe ac labefactatis ætas agitur. Sicuti medicamentis quæ fit piſcatio,maturè quidem & facilè piſcem capit, ſed eum labefactat,& menſæ ineptum reddit. Neq; Circen ab ea potionati quicquam iuuerũt,quum ſuum aſinorumq; formam accepiſſent. Vlyſſem uerò mente præditũ,prudenterq; cum ipſa uerſantem incredibili amore dilexit. Præclarum & illud fuerit documẽtum quod in antiquis literis reperias,lunam quum abeſt à ſole,lucidam uidemus claramq;:at eidem admotã obſcurari,hebeſcereq; occultatam. Sed ediuerſo,modeſtam oportet uxorem, addecetq;,aſſiſtente uiro,ſeſe uiſendam præcipuè exhibere:at enim abſente,latitare,domum cuſtodientem. Denique ſicuti geometræ ferunt,lineas & ſuperficies non per ſe,uerum unà cum corpore moueri:ſic uxorem affectum nullum habere proprium conuenit,ſed ſtudia,curas,riſum,cõmunia habere cum uiro. Platonis celeberrima ſententia eſt, εὐδαίμονα καὶ μακαρίαν εἶναι πόλιν, ἐν ᾗ τὸ ἐμὸν, καὶ οὐκ ἐμὸν ἥκιστα φθεγγομένων ἀκούουσι. ideſt, beatam felicemq; eſſe ciuitatem,in qua meum, non meum qui dicant, minus audiunt. Quod communibus,quoad fieri poteſt rebus,quæ quidem æſtimatione aliqua cenſeantur,uti ciues debeant. Sed multo grauius huiuſmodi uox eximenda è connubio eſt. Nam ut medici aſtruunt,in ſiniſtra parte exiſtentes plagas ad dextram ſenſum referre,ſic uxorem uiri & uirum uxoris ſentire doloris conuenit intertrimẽta. Nec illud omiſerim quod Homerica nobis doctrina ſuggeritur:Helenam diuitiarum fuiſſe appetentem,at Paridem uoluptatum: Vlyſſem uero prudentia conſpicuum,modeſtia Penelopen. Quid ergo inde prouenit? Nempe horum connubiũ felix atq; optabile:at Paridis nuptiæ cum Helena,ex Grecorum Barbarorumq; calamitatibus Iliada confecere. Iunoni Nuptiali,hoc eſt τῇ γαμηλίᾳ ἥρᾳ, rem diuinam quum facerent,è uictima fel exemptum poſt aram abiicere,moris fuit receptiſſimi,innuente(opinor)eius quiſquis fuit auctore,bilem prorſus iram'ue à coniugali ſequeſtrãdam iucunditate. Vt enim uini,ſic & matronæ auſteritas utilitatis plurimũ,amarulenti nihil interfuſum habere congruenter debet. Hic illud iocoſum haud præteriero,quum in cenſura Cato ſenior Manilium ſenatu mouiſſet, quòd uxorem filia inſpectãte foret oſculatus,intulit, Vxorem ſe nunquam amplexatum,ni magno tonitru ædito:unde facetum prodiit id, ὡς μακάριος ὢν τοῦ διὸς βροντῶντος. ideſt,Ioue tonante eſſe ſe beatum. Idem conuerberantes uxorem uel filios, τοῖς ἁγιωτάτοις ἔλεγεν ἱεροῖς προσφέρειν τὰς χεῖρας. Quin & amplius laudandum cẽſebat,qui bonum ageret maritum,quàm qui ſenatorem magnum: nec re ulla mirabiliorem uideri Socratem,quàm quòd uxorem nactus difficilem & ſtupidos liberos, comiter ac humanè, ideſt ἱλαρῶς καὶ πρᾴως, διπλόως. Porrò inquit Moralium octauo Philoſophus:Parentum uincula filii ſunt & nexus:quare celerius liberis qui carent,diſparantur:filii nanq; utriſque commune bonum:ipſum autem commune,continendi obtinet uim.

Vxor qualis ducenda. *Vlyſſes apud circen quid ſpectet.* *Vxoris bonæ et honeſtæ actiones.* *Linearum motus.* *Platonis celeberrima ſententia.* *Ciuium communio* *Helenæ, et Paridis connubium quare infelix.* *Vlyſſis, et Penelopes connubium quare felix* *Iunoni nuptiali ciuium di ſacra fieri ſolita.* *Vxoris ad uinũ collatio.* *Manilius cur a Catone ſenatus motus.* *Catonis dictum, ioue tonante ſe beatum eſſe.* *Mariti boni laus.* *Socrates qua re maxime mirabilis.* *Filij, parentũ uincula.*

Illegitimas nuptias quas crederent priores. Aphrorum mos impudens. Super digamia nonnulla. Gorgophone. Matrimonia ſecũda quando primum uſurpari cœpta. Erulorum mos. Camilli poſteritas. Epigoni,progoni,apogoni. Caput XXII

SEd redeo ad ueterum inſtituta,quibus nuptias non iure contractas exiſtimari ſolitum,accepimus,quæ non aut inter ciuem Romanũ ciuemq; Romanam ſuſciperentur,aut quibus princeps populus'ue ciuitatem uel connubium non permiſiſſet. Quo nomine ita concepti & nati,in patrum nequaquam poteſtate cenſebantur,matreſq; ſequebantur potius:quoniam cum eo nuptias inire non cauiſſent,cum quo cõnubii ius foret nullum. Hinc lectum in hiſtoria quandoq; eſt,Ius Quiritium fœminis eſſe impertitum,hoc eſt Romanam ciuitatem permiſſam:iuſq; connubii,ut ex matrimonio eiuſmodi æditi,haberentur legitimi ciues Romani. Cicero in Topicis:A conſequentibus (inquit) ſi mulier quum fuiſſet nupta cum eo, cum quo connubium non eſſet,nuntium remiſit: quoniam qui nati

Nuptiæ quæ ueteribus illegitimæ habitæ. *Illegitime nati, cur non in patria poteſtate.* *Quiritium ius fœminis impertitum, quid.*

ſunt,patrem non ſequuntur,pro liberis manere nihil oportet. Additur id præterea:ex impari ſuſceptos item matrimonio,non patrem inſequi,ſed matrem. Ex adulterio non poteſt dici pater,inquit in primum Aeneidos Donatus. In phano Veneris,quod eſt in Aphricæ ciuitate Sica,uel hoc nomine celeberrimum, corpore proſtituto & paſſiuo concubitu dotem matronas quærere,patria conſuetudo eſt. At Romanum longè probabilius inſtitutum,quo quæ uno fuiſſent matrimonio cõtentæ,pudicitiæ corona prodibant inſignes. Quod poſt depoſitæ ſemel uirginitatis cubile,in publicum egredi neſcirent:quando matrimonium multiplex intemperantis non careat libidinis ſuſpicione. Nam & digamiæ nomẽ,ethnicis quoq; eſt habitum infame:quoniã & Dido quum ab Iarba Libyæ rege(ut inquit etiam Hieronymus) in coniugium peteretur,pauliſper diſtulit nuptias,donec urbem conderet:nec multò pòſt exſtructa,in memoriam mariti quondam Sichei pyra,maluit ardere,quàm nubere. Caſta mulier Carthaginem condidit,ſed rurſum urbs eadem caſtitatis laude finita eſt. Quin & apud maximũ poetam, quãquam argumento ſuo deſeruientem,Dido eadem ſecundas nuptias culpam uocat:

Huic uni forſan potui ſuccumbere culpæ.

Propterea ad Saluinam Hieronymus idem:Neſciat(inquit)uidua digamiæ indulgentiam. Et ad Geruntiã:Non ſolum ab officio ſacerdotii digamus excluditur,ſed ab eleemoſyna eccleſiæ, dum indigna putatur ſtipe,quæ ad ſecũda coniugia deuoluta eſt. Et in libro De officiis Ambroſius:Digamus uerò in ſacerdotem ordinari non debet,non quia deliquerit,ſed quia prærogatiua exutus eſt ſacerdotis. Flamen unius uxoris,ad ſacerdotium admittebatur. Flaminica quoq;, unius mariti eligebatur uxor. Gorgophone Perſei filia(tradente Pauſania)omnium princeps mortuo coniuge priore,mox nupſit Oebalo,unde ſecũdis matrimoniis exordium datum. At Geneſeos quarto lectum commeminimus, Lamech primum aduerſus naturæ inſtitutũ, accepiſſe uxores duas, ex quibus uni nomen fuerit Ada,alteri uerò Sella. Ex eiſdem porrò libris & illud eſt, Moris quandoq; fuiſſe, ut niſi circumacto annuo curriculo,nouam nuptam reges non adirent. Nam,ut in libro Heſter obſeruatum eſt,primis menſibus ſex myrtino perungebantur oleo,reliquo ſemeſtri ſpatio unguentis ac pigmẽtorum uarietate delibutum confouebant corpus,moxq; in regium commigrabant cubiculum. Non omittendum quod de Græco penu eſt:epigonos uocari ex ſecundis cõceptos nuptiis,ſicuti progoni intelliguntur,qui ex primis:quanquam eo item uocabulo maiores accipi uidentur, uelut minores uocãtur apogoni. Apud Erulos quondam Iſtri accolas irroborarat mos uetus,uti concedente ex humanis uiro,uxor quæ uirtutis exiſtimatione aliqua foret, uel quæ ſibi quæreret gloriam, laqueo apud mariti ſepulchrum gulam frangeret, aliàs ignominiæ deformabatur nota:odiiq; in uiri propinquos ſubibat crimen. Sed hæc illud minus facit mirum:quoniam eiſdem ſenes ac morbo affectos necare,humaniſſimũ cenſebatur,lignorum ſtrue ingenti ſurrecta. Scribit diuus Hieronymus ad ſua tempora ex Camilli poſteris nullam uel raram ſecundos noſſe concubitus:ceu ſibi unaquæq; illud ex triuio ingereret, ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου ὑπέστρεψεν. ideſt,ſus lota ad cœni uolutabrum reuerſa.

Connubium amore conſtans eſſe ueluti corpus unitum congenitumq;. Corporum genera. Species tres arationum. Cicero explicatur ad Quintum fratrem. Dipolos terra, & tripolos. Rhariũ. Rhus. Rharus. Syra. Sciros regio. Rhuta,unde appellata. Scirrhon. Scirrhodes. Arias poros apud Pindarum. Rhanius ager. Item matrimonii commendatio. Caput XXIII

ADnotãdum uerò illud impẽſius ex ueteribus memoriis ſcitum equidem, & ex ſapientum ſacrario promptum:corporum alia,uti à phyſicis aſtruitur, ἐκ διεστώτων, hoc eſt ex diſcretis conſtare,ut claſſem,ut exercitum:alia ἐκ συναπτομένων, ideſt ex coniunctis ut domum & nauem, τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, ideſt quædam eſſe unita & cõgenita,ut ſingula animalia. Ferè igitur connubium quod ex amantibus conſtat, unitum congenitumq; eſt. Quod uerò dotis liberorumq; procreandorum gratia eſt,ex coniunctis:at concumbendi cauſa uoluptatisq; contractũ,ex diſcretis. Eiuſmodiq; ſimul habitare,non ſimul uiuere,arbitrari

quiſpiam

quiſpiam poteſt. Nuptialem deniq; commēdationem, ne quid omittam ſciens, & illud aliquo modo habere uidetur. Nam Athenienſes ſolitos legimus arationes tres celebrare, quas ἀρότους nuncuparent ἱερούς. Earum uerò prima in Sciro erat, uetuſtiſſimarum arationum monumentum: ſecunda in Rharia: tertia ſub Pelinto, qui locus Buzygium uocabatur, hoc eſt Βουζύγιον. Omnium autem harum ſacratiſſima eſt nuptialis ſatio, ideſt γαμήλιος σπόρος, atq; aratio ἐπὶ παιδοτεκνώσει, hoc eſt quæ fiat ad liberorū procreationem. At dipolos terra, ideſt bis arata. Et apud Homerum tripolos, ideſt tertiata, nil ad negotium præſens. Rhariæ autem, uti obiter ſubnotemus aliquid, Stephanus meminit: Rharium (inquit) campus eſt in Eleuſine, & Rharia terra, & inde Ceres dicta Rharias. Nam Rhus item, loci nomen apud Pauſaniam, ab aquæ ex mōtibus defluxu nūcupatum. Meminit & in Theſeo Plutarchus: Commonſtrant (inquit) Amazonum thecam ſeu conditorium apud ſe Megarenſes, ad eum qui dicitur Rhus, ex foro euntibus, ὅπου τὸ ῥομβοειδές. At in rebus Peloponneſiacis Iolaus herbam πήγανον in Peloponneſo ῥυτὴν autumat nuncupari, unde rhutam dicunt Latini. Hæc uerò uberius exſequuti ſumus, ut M. Tullio opem ferremus, cuius fœdiſſimè codex eſt deformatus ad Quintum fratrem libro ſecūdo: Habemus (inquit) hanc philoſophiam non ab Hymetto, ſed à Rharia & Sciro. Ita enim lego, non ut modò in laceris circumfertur exemplaribus: Ab Arria Syra. Sunt qui legere malint, Ab Area Syra. Scribit Pauſanias item, Triptolemi patrem dici à nōnullis Rharum. Meminit Heſychius quoq;. Sed rharum item pro forti interpretatur. Idem & σύρφακ dici multitudinē tradit, καὶ σύρματα ναυμαχίας. Syriam uerò, pinguiorem ueſtem craſſioremq;. Erat & regio Sciros de uaticinantis uiri nomine nūcupata, qui ad Eleuſinios cum Erechtheo bellantes ex Dodone profectus obiit in prælio, quum Palladis Scirados ſacellum excitaſſet in Phalero. Scirrhon uerò inter alia, etiam caſei ſordes indicat: unde eſt Ariſtophanium illud,

τὸ σκίῤῥον ἐξελίνδησεν. Meminit in χρυσῷ γένει Eupolis. Hinc & quicquid cohæret, adglutinatumq; uehementius eſt, dicitur ſimiliter. Scirrhon quartodecimo Theraupetices Galenus ὄγκον interpretatur σκληρὸν ἀνώδυνον, ideſt tumorem durum citra dolorem, ſed ita (inquit) ut adſit ſenſus aliquis. Quanquam erunt forſan, qui hoſce malint tumores dicere ſcirrhodes: ubi uerò ſenſus abeſt, ſcirrhos propriè. Scirrhus, inſenſibilis curam non recipit. Qui difficulter ſentitur, nec incurabilis eſt, nec curationem admittit facilem: fit ex humore lento & craſſo, inſolubiliter induratis partibus infixo. Scirrhum hepatis (inquit ad Glauconē ſecundo Galenus) ab initio quidem ſanauimus ſæpe, ubi uerò ad dies fortè plures extenſus fuerit, neque ipſe potui ſanare, nec alium uidi qui poſſet. Sed ne quid prætereām, unde Ciceronis diluceat ſenſus, lego, In Eleuſine: quam de Eleuſinis nomine herois Mercurii & Dairæ filii nūcupatam, tradunt, agrum fuiſſe Rhamnium nomine, in quo iacta primum feruntur ſemina, enatæq; primum fruges ſunt: unde inoleuerit mos, ut in diuinis rebus indidem uterentur hordeo, & pemmata conficerent ad ſacrorum uſus, auctor Pauſanias. Legimus & in Pindari Nemæis Arias tranſitum, ideſt ἀρέας πόρον. Sic enim ait,

οὐδ' ἀρέας πόρον ἄνθρωποι καλέοισι.

Qua in parte adnotatū interpretibus eſt, loca circa fretum ac Rhegium dici ἀρέας πόρον. Sed & inexpoſitum fatentur inibi poetam, proindeq; obſcurum, Aria proferri debeat, an ῥέα, an iunctim ἀρεαλάπορον: neque dilucere item, nuncupetur ſic διὰ τὸ πλῆθος τῶν φυεμβίων: an ab eo, quod ibi geſtum eſt bellum. Certè πόρον Græci nunc tranſitum dicunt: unde & Saronico ſinui conciliatum nomen, nunc uadum aut facultatem. Quod ad Buzygium attinet, inuenio Buzygiam item Athenis fuiſſe familiam, ſacerdotio præditam, à Buzyge quodam heroe, qui omnium primus iunctis bobus araſſe terram creditur. Sed à diuerticulo inſtitutum repetamus. Sacrum matrimonium uidetur Pythagoras intellexiſſe, quòd ex bonis fuerit conflatum. Sacra nomina in declamatione quadam Quintilianus, mariti intelligit & uxoris, ſicuti patris & filii. Apud eundem legas & coniugales deos. Tu uerò Iouem intellige Gamelium, cuius Hieronymus item meminit: & Iunonem item Gameliam, cuius facta paulò antè nobis mentio eſt: & Plutarchus non tacuit. Illud poſtremò ex Homerico penu ſeruandū magnopere

 uidetur

Athenienſium arationes tres ſpecies.
Buzygium.
Nuptiarum cōmendatio.
Dipolos terra & Tripolos.
Rharium.
Rharia terra.
Rharias Ceres.
Rhus.
πήγανον herba.
Rhuta herba unde dicta.
Ciceronis locus reſtitutus.
Rharus Triptolemi pater.
Rharus pro forti.
Syria ueſtis.
Sciros regio unde.
Sciradas, Palladis ſacellū.
Scirrhon quid.
Scirrhodes tumores.
Scirrhos.
Scirrhus hepatis.
Eleuſines heros.
Eleuſine unde dicta.
Rhamnius ager.
Arias poros apud Pindarum quid.
πόρος.
Saronicus ſinus.
Buzygia familia, athenis.
Quis primus iunctis bobus terram arauerit.
Sacrum matrimoniū ſd Pythagore.
Sacra nomina, quæ.
Coniugales dij, qui.
Iupiter Gamelius.
Iuno Gamelia.

uidetur. Scribit enim domos tunc præcipuè indemnes cuſtodiri,& ratione ſumma diriſgi gubernarić;,ſi mulier uiri arcana non anxiè nimis atq; ſolicitè rimetur ac introſpiciat,quod πολυπραγμονεῖν Plutarchus interpretatur. Nec rurſum illo inſcio,quippiam ſuopte ingenio exſequi inſtiterit. Vtrunq; ex Iunonis perſona indicatur. Et prius quidem,Ioue ita commonente,

ἥρη μὴ δὴ πάντας ἐμοὺς ἐπιέλπεο μύθους
εἰδήσειν. Alterum Iuno ipſa commonſtrare uidetur,
μή πως μοι μετέπειτα χολώσεαι, αἴκε σιωπῇ
οἴχωμαι πρὸς δῶμα βαθυῤῥόου ὠκεανοῖο.

Vocabula plura ad idem ſpectantia. Scotius qui dicatur,& parthenius. Quid latiar. Cicero declaratur, emaculatur Macrobius, adiuuatur Catullus. De Hymenæo paucula præter rationem multorum. Conditionẽ quærere,quid ſit. Profectitia dos,& aduentitia. Paſtos. Paſtinum. Calyptra. Protelia. Progamia. Protelii. Proaulia. Epaulia. Apaulia. Mellonymphus. Agamii iudicium,& opſigamii,ac cacogamii. Cyamiſſare. Cyamus quid,& unde. Chamæpus ſponſa. Chamætypion. Chamæuniæ. Apotimemata. Apotimetæ. Proſtimemata. Genetyllides deæ. Ilithyia. Ex dictamo corollæ,cur dentur Ilithyiæ. Nympharum in ſacris mentio honeſta. Nymphia. Inateres. Aelii. Aelmon. Synnymphi. Daer. Galos. Glos. Promneſtria. Proxenetria. Nuptiatores. Nupturire. Sportulæ nuptiales. Siſymbria. ὑπολοῦδες. Ctilos quid. Thyrſus. Thyſthla. Interim de Inateribus reſtituitur Digeſtorum locus. Thurianum obſonium. Sturio piſcis unde. Caput XXIIII

SEd enim prius quàm parti huic coronidem impingamus,adfigātur & aliqua operæ fortaſſe leuioris, ſed Conſentinis utique & Tarentinis latura opem aliquam, etiam ſi Perſios minimè iuuerint. Scotium dici inuenio apud Homerum,clandeſtino natum concubitu;ſicuti parthenius dicitur, qui ea ſit productus,quæ quum nuberet,credita ſit uirgo. Carmen Homeri ex Iliados ſexto,hoc eſt de bucolione,

πρεσβύτατος γενεῇ, σκότιον δέ ἑ γείνατο μήτηρ.

Pindarici interpretes dici parthenium putant,qui clàm ex ea ſit æditus,quæ cenſeatur uirgo. Scribit in Parallelis Plutarchus, Theſeum ac Romulum fuiſſe anengyos & ſcotios. Illegitimum uerò dicunt anengyon, uelut ſine ſponſore, quem uocant engyon. Vxoria bibere,à Quintiliano in Declamationibus,de eo dictum,cui meretrix dediſſet odii potionem. Conditionem quærere ac perſpicere, in hoc propoſito eſt uxorem uenari. Cicero in Philippicis: Filiam eius ſororem tuam eiecisti,alia conditione quæſita & antè perſpecta. Eſt & apud T. Liuium, Conditionem filiæ quærendam. Cæterum ſuper ea re affatim alibi. Eſt & illa dicendi figura apud Ciceronem in Epiſtolis ad Quintum fratrem: De noſtra Tullia(inquit)ſpero cum Craſſipede nos confeciſſe: dies erant duo, qui poſt Latinas erant religioſi: cætero confectum erat, Latiar erat exiturus: ad octauum idus Apriles ſponſalia Craſſipedi præbui. Quo in loco,quia ſcio pleriſq; occurſurum Gordiano implicatiorem nodum,non diſſimulanda uerbi occultioris enarratio. Præſertim quia parerga hoc genus bonarum literarum ſtudioſis nil officiunt. Id enim uocabulum Latiar,quorundam, ut uideo, ſolertiam fallit. Sed ſcire oportet,eſſe uerbum uetus,etiam ſi non ita frequẽs. Significat autem Latinarum ſolenne. Poſitum id enarratumq; inuenias apud Macrobium in Cœnis: Nam quum Latiar(inquit)hoc eſt Latinarum ſolenne concipitur: item diebus Saturnaliorum, ſed & quum mundus pater,nefas eſt præliũ ſumere. Quamuis in codicibus recentioribus corruptè ſcriptum paſſim ſit,Latiarum. Ea uerò forma Latiar dicitur,qua & Palatiar, pro ſacrificio quod in monte fiebat Palatino,auctore Feſto. Dotem profectitiam intelligunt Iureconſulti, quæ à patre uel parente profecta eſt de bonis eius. Aduentitiam eſſe dotem Iulianus ait,ſi quis certam quantitatem patri donauerit, ut hanc pro filia daret. Sic & profectitium peculium dicitur,quod uiuens pater filio concedit. Aduentitium quod alius,modò non in caſtris,nam hoc caſtrenſe eſt;neq; item reſpectu patris,ſed alia quauis ratione.

Vnle

ne. Vnicubam uocant monogamon matronam,quæ ſecunda matrimonii iura non nouit. Parapetaſma,ideſt uelum geniali incumbẽs lecto,uocatur paſtos : Paſtus uerò pro cibo capitur Latinis, unde uictimarum paſtum locari ſolitum accepimus . Et Cicero, Qui eſt ſuauiſſimus animorum paſtus. Paſtinum quid eſſet, docuit Columella : ſed & pro uinea capitur quandoq;, ut quum audis, Non eſſe uno genere uitium omne paſtinum conſerẽdum,ne annus iniquus generi,ſpeciem uindemiæ totius extinguat.Nam ſponſæ flammeum dicitur calyptra. Sacrificium nuptias præcedens,protelia nuncupatur,& progamia,ideſt προτέλεια καὶ προγάμια. Quanquã & ſic dicere dona licet,quæ ante nuptias offeruntur:nam τέλειος, nuptias item ſignat. Sed & qui uxorem duxere, protelii ualent dici:qui anteit nuptias dies,proaulia:qui ſubſequitur,epaulia uocatur. Sunt quibus placeat,oblata ſponſæ dona dici apaulia. Protolia ſunt,qui interpretẽtur τὰ τῆς λείας πρῶτα, ideſt prædæ portiones primas,quas ferè ſortiuntur optimates,ſicuti Chryſeida Agamemnon, Achilles Briſeida Hippodamiam, Aiax Tecmeſam. Platonis autem ſententia parte hac minus negligẽda,qui de nuptiali ſcribens impenſa, nonquinis plures ex parte utraq; uocari præcipit & mina grandiorem fieri impenſam uetat. Nam minarum quatuor cenſum maximũ ſtatuit. Qui necdum uxorem duxit mellonymphius appellabitur:ſicut puella, mellonympha. Agamii iudicia in multis exercebantur locis, ubi quis uxorem ducere neglexiſſet. Apud Lacedæmonios opſigamii quoq;,& cacogamii. Vbi uerò puella ætate iam maturior uirum appetere incipit,ſcitè admodum & opertè κυαμίζειν dicitur, ideſt cyamiſſare:puto,quia cyamos non legumentum modò ſignat,ſed coleos quoq;:propterea quod ſint ὡς τὸ κύειν δυνατοί. ideſt,utero ferendo ualidi. Eſt itẽ cyamos,prima in uberibus lactis concretio. Chamæpus,ſponſa nuncupatur, quæ curru non ſubuehitur, uerum pedibus mariti domum petit. Nam χαμαί, ſignat humi. Nata inde parœmia in nil agentes,ac uanè laborantes, χαμαὶ ἀντλεῖν. Chamætypeion, ſcortillum uocant, quòd humi decumbens inſcenditur. Chamæunia apud Hieronymum dicitur,quum quis humi cubat: Chamæuniæ(inquit)in ſene minores fiunt. Apotimemata,ideſt τὰ ἀποτιμήματα, dicebantur hypothecæ, ſeu enechyra,hoc eſt pignora, quæ à ſponſo repoſcebant in dotis numeratæ ſecuritatem, uel etiam debiti cuiuslibet:ea uerò erant uel domus uel agri. A magiſtratu petebantur apotimetæ,ideſt ἀποτιμητάς, ſeu æſtimatores,qui pretium inducerent,ac indicaturam. Meminit Demoſthenes,meminit item Lyſias,ſi modò legitima eius oratio eſt, in qua de hoc agitur. At proſtimemata intelligũtur legibus præfinita quædam aduerſus iuris uiolatores,ſicuti epobelia apud Iſæum. In Coliade uerò Atticæ regionis deas coli ſolitas γενετυλλίδας, ſcribit Pauſanias : eaſdemq́; eſſe putat,quæ à Phocenſibus in Ionia dicantur, γεννάϊδας. Has interpretantur grammatici γενέσεως ἐφόρους, ideſt generationis præſides. Inter quas Ilithyiam recenſueris,ideſt ἐλείθυιαν. Quæ ex Hyperboreis appulſa Delum Latonæ affuit parienti,ut prodit idem Pauſanias. Vnde rem diuinam Ilithyiæ obeunt Delii,à quibus didicerint cæteri. Apud Athenienſes modò eius deæ ad pedes ſummos obuelata uiſebantur ſimulacra. Dignum uerò ſcitu:dictamum herbam, Arato etiam dicton nuncupatã,ut Zenodotus mallotes interpretatur fœcunditatem, ac ſicuti pronuntiant Græci, εὐτοκεῖν, inſigniter iuuare. Quo argumento Ilithyiæ contexebantur corollæ ex ea. Hinc cecinit Euphorion,

στεμμένη θαλεροῖσι συνεινῦτο δικτάμνοισι.

Scribit Phurnutus in Deorum natura,Ilithyiam credi à multis lunam, ἀπαύστως ἐλευμένην, καὶ ἰκνοῦσαν πρὸς τὴν γῆν. quam aduentare mitem,ac Lyſizonon comprecentur parturientes,uti ſoluat τὸ ἐσφιγμένον τῶν κόλπων. Nuptiatores apud Hieronymũ eſſe uidentur nuptiarum inſtructores. Matrimonia ipſa Græci nymphia uocant,quoniam pietas & religio à nymphis,ut creditum eſt,per mortales fuerint propagatæ. Cui rei argumento eſt illud quoq;:nam citra nympharum mentionem nullum obibant ſacrum, quando & nympharum una Meliſſa inuẽtum monſtrauit fauum & aquam melle temperauit. Vel quod præſides aquarũ deas propriè Naidas dicunt. Sed & ſic uocare inſtitutum in generationem progrediẽtes animas:quòd eas humectæ naturæ opinabantur aſſidere,quæ forct theopnoos,ut inquit Numenius. Propterea dictum ab Propheta,Spiritum

ta, Spiritum Domini ferri ſuper aquas. Vnde & mortuorum animas fellis ac ſanguinis prolici effuſione. Inde uerò humectum contrahi ſpiritum, qui ut nubes plerunque craſſeſcat, ex quo uiſibiles animas euadere. Nam puræ, generationem neſciunt. Hinc Heraclitus; Anima ſicca etiam ſapientiſſima. Quoniam uerò Naides nymphæ ſunt in corpora tendentes, inde factum, ut ſobolis propagandæ cauſa iunctæ puellæ uocentur nymphæ, quando & aquis perfundi conſueuerant, ex fonte perenni, aut flumine petitis. Ex eodem eſt argumēto Aegyptiorum illud, dæmonas & ſolem, ac omnes ad quos ſpectat animarum deſcendentium cognitio, non in ſolido conſiſtere, ſed ferri nauigio. Synnymphus uelut conſponſas duobus uocant, uel pluribus nuptas fratribus. Apud Aelium Dionyſium, inateres nuncupantur. Sicut ælii, uel etiam æelii dicuntur, quibus duæ nupſerint ſorores. Aelinon uerò Sophocli in Aiace maſtigophoro, ſpecies eſt luctus. Daer, mariti dicitur frater: at ſoror uocatur galos, idest γάλως, ut ſcribit grammaticus Ariſtophanes, qui ſyngenica concinnauit: à nobis dici poteſt glos. Reſtituendæ uerò dictiones hæ Digeſtis De cognationis gradibus apud Modeſtinum. Nam ut de aliis taceam, illud bone deus quale eſt: Duobus (inquit) nuptæ fratribus, ianitrices dicuntur apud Græcos. Reponendum uerò, inateres, meminit eius uocabuli etiam Pollux. In Menandriis obſeruatum item, cani in nuptiis ſolitum ad eum propè modum,

ὑμὴν ὦ ὑμήναι᾽ ὦ ὑμήν.

Quod in Auibus eſt ab Ariſtophane quoq; poſitum: negligenter à Catulli interpretibus prætermiſſum. Inde enim illud eſt,

O Hymen Hymenæe, ó
Hymen ó Hymenæe.

Adnotabimus obiter illud quoq;, ab eiſdem male concipi Martiani Felicis auctoritate, Hymenæum fuiſſe Veneris filium: quod Martianus ne ſuſpicatur quidem. Sed male feriati homines Tortellii deliramenta ſunt inſequuti. Aliàs ex Calliope & Apolline natum Græci Hymenæum fabulantur: quāquam Vraniam matrem intelligere Catullus mauult. αὔλημα item γαμήλιον dicebatur, idest incentio gamelia per tibias. Promneſtriam iidem intelligunt Græci nuptiarum conciliatricem, quæ mox & proxenetria ſit nuncupata. Nupturire uerbum inuenimus in Apuleii Magia, quod eſt nuptias affectare. Apud eundem & ſportulas legimus nuptiales. Quippe (inquit) ita placuerat, in ſuburbana uilla potius ut coniungeremur, ne ciues denuo ad ſportulam conuolarent. Quum haud pridem Pudentilla de ſuo quinquaginta millia nūmum in populum expunxiſſet. In Hieronymo de uita Malchi monachi, pronubare nouè poſitum inuenias: Pronubante nobis (inquit) mœſtitia. Apud Ariſtophanem ſiſymbria nominātur folia, quibus coronarentur ſponſi, quos quia Græci nymphios uocant: inde in Ariſtophane eodem prouerbiale illud,

ὑμεῖς μὲν ἄρα ζῆτε νυμφίων βίον.

idest, Vos igitur ſponſorum uitam ducitis. Apud Herodotum extat perelegās uerbum ἐκτιλοῦσθαι, quod ſignat puellam demulcere, atq; ita demū conciliare, ut uxorem ducas, ἐκτιλώσαντα τὰς λοιπὰς τῇ ἁρμαζόντων. Ratio uocabuli eſt, quoniam ctilos aries eſt iam mitis manſuetusq;. Hinc apud Pauſaniam ἐκτιλόμενος dicitur, qui cuipiam familiaris eſt factus. Inflectitur uerò ctilos à κίω, quoniam gregem ferè præcedat. Cinyram Pindarus ἱερέα dicit κτίλον ἀφροδίτης, connutritum ſignificans & familiarem, ac manui aſſuetum, ab uerbo (uti ſcientiſſimis quoq; placet) κτίσαι, quo alimentum indicatur, unde orictitem dicimus educatum in montibus. Certè etiam κτιλεῦσθαι, cicurare eſt. Hinc Nicandri interpres ctilas dici oues arbitratur mites, ac pingues: quamuis & gregis ductor, inquit, ſic dicatur quandoq;. Inuenio nuptiales coronas dici Thyrſos, ubi acuitur ultima. Nam ſi barytona ſit dictio, tunc haſtam ſignat Bacchicam. Sed haſtas id genus ſunt, qui etiam Thyſthla uocent: quanquam eo uocabulo nuncupantur ſacrificia quoq; Teleſtica, idest ad initiationem pertinentia, aut uirgæ quædam, inter quas & ferulæ ſunt. Sunt qui Bacchicas interpretentur θυσθλας, idest Dionyſiaca myſteria. Inueni & qui uitiū folia ſic nuncupent. Meminit uocabuli Iliados Z Homerus quoq;, θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν.

Thurſianum

Thurſianum uel Thurianum obſonium eſſe prodit Athenæus, μέρος θαλασσίου κυνὸς, ideſt canis marini portionem. Nam & Plinio, uti eruditorũ coniectatio eſt, tomos nuncupatur Thurianus, ab Italiæ oppido Thuriis, quo primum ex Sicilia creditur ſubuectus: à cuius deliciis ſturioni ſit conciliatum nomen.

Thursianum, uel Thurianum obsonium. Thurianus tomus. Sturio piscis unde.

Pithœgia quid. Ectropias. Ectropæ. Vinum mediũ cur optimũ, mel imum, oleum ſuperfluens. Vinalia duplicia. Λιναῖος Bacchus. Ambroſia, ſiue Brumalia feſtum. Brumus Bacchus. Meditrina dea. Proſtaterius Apollo. Bochernus pro Pado. Ambra quid. Ambroſia item. Quali exceptorii. Caſtellatæ. Vngues ferrei.

Caput XXV

PIthœgia (inquit Proclus) feſtum ueteribus erat, quo in uini participatum & ſeruos aduocabant & mercenarios: relinebantur enim tunc primum dolia, proinde facta re diuina, Dionyſiaci doni cõmunicatio omnibus patebat. Comprecabantur uerò, ut Plutarchus inquit, ἀβλαβῆ καὶ σωτήριον αὐτοῖς τοῦ φαρμάκου τὴν χρῆσιν γενέσθαι. ideſt, innoxiã ſalubremq́ ipſis fieri medicamenti potionem. Vndecima menſis die factitari hoc Athenis conſueuiſſe, produnt auctores. Aliubi etiam ſexta eius, qui proſtaterius uocaretur, Bono dæmoni diuina re peracta, deſinente iam Zephyri perflatu, qui oblædere uinum ac cõmouere præcipuè creditur. Eum proinde quod euaſerit, firmum iam haberi, conſtansq́. De Pithœgiis intellexiſſe uatem Heſiodũ in agricolationis lucubratiuncula illis uerſiculis, grammatica ſtatuit aſſertio,

Pythoegia quid. Prostaterius.

ἀρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι,
μεσσόθι φείδεσθαι, δειλὴ δ᾽ ἐνὶ πυθμένι φειδώ.

Siquidem hoc planè poetam dicere, ubi dolium relinis, nouumq́ uinum guſtas primum, ad ſatietatem unà cum mancipiis potui inſeruiendum: uaſe nanq; ὑποχαλεῖ, hoc eſt non penitus pleno, uinum ferè uappa fit, ac ectropias (Ectropæ uerò calles ſunt, ac ſemitæ, ſed & oculorum affectio) in fine quoq; inutile fit. Nam à fece infeſtatur, in meditullio autem optimum cenſetur. Proinde parcendum, & quia ingruit metus, μὴ πρὸ τοῦ δέοντος ὑπολείψῃ. ideſt, ne ante tempus deficiat. Meminit Heſiodicæ ſententiæ, ac enarrationis auctor ἐκλογῶν περὶ γεωργίας libro ſeptimo, aſtruens ex uicinia aeris uinum διαπνεόμενον fieri ἀσθενέστερον, quare largius hauriẽdum. Cæterum quod dicitur, medianum uinum bonitatis laudem ſibi adoptare, forſan quæſtione non indignum uideatur minutiem quoq; rerũ anxiè ſcrutantibus, ac in re literaria uelut micrologis quibuſdam. Quando & in Cœnis Aurelius Macrobius ſuper eadem poetæ ſententia, ſancit Heſiodus inquit, quum ad medium dolii peruentum eſt, comparcendum, & cęteris eius partibus ad ſatietatem abutendum, optimũ proculdubio uinum ſignificans, quod in dolii conſiſteret medietate. Id ipſum & Sympoſiacorũ ſeptimo comprobat Plutarchus, adeo ut cõformari inde ualeat prouerbium. Siquidem quod non euaporarit, atq; non acuerit uinum, ſed genitiuam ſeruet bonitatem, quæ guſtum allectet mirificè, medianum rectè dicetur. Verum ut miſſas faciamus, quibus id aſtrui amplius ualeat auctoritates, ſuppetunt in hoc, ut Plutarchi uerbis utar, καὶ πιθανὰ ἐπιχειρήματα, hoc eſt probabilia epicheremata. Sed enim quid ſit ab hoc philoſopho excogitatũ, mox paulò ſubiectam: interim quod inter omnia plurimum arriſit, commeminero gratiſſimè. Quemadmodum utiq; mel, quoniam & craſſum ſit, ac terreſtrem prorſus naturam reſipiat, melius in imo eſt. In oleo quod ſuperfluit, ideo creditur præcellere, quoniam aerium ſit, ac proinde ſuperna ſcandat naturæ ſuæ ui: cõſimili ac compari ratione uinum in proprietatis utriuſq; participatum ueniens ab dolii mediana firmitate, ac illici ſuauitate creditur præcellere. Porrò Plutarchus: Vini (inquit) uis quum planè calida cenſeatur, ratione dictante, ad medium coire, aggregariq́ præcipuè, conſentaneũ fit: proptereaq; inibi bonitatem confouere ac cuſtodire in primis. Quod autem peſſum it, eſtq́ in imo feculenta impuritate promixtum miſcellumq́, non turbulentum uiſitur modò, ſed & ſapore deterius ſentitur. Quod uerò in ſummo eſt, ex aeris conuicinia facilè corrumpitur: quando illius permixtione diluitur, quã rem uini ἔκστασιν rectè nuncuparis (quanquam & eo nomine nunc ſomnum dici, aduertas, nunc terrorem) quo argumento ruſtici

Ectropias. Ectropæ. Vinum medium cur optimum. Prouerb. Medianum quid signet. Mel imum cur melius. Oleum superfluens cur melius. Vini eustasis.

ſtici κατορύττουσι τοὺς πίθους καὶ σκεπάζουσι, ideſt dolia adobruunt,ac operimentis muniunt,quoad eius fieri queat,à uino diſparantes,uelut ſepimentis,aeris contagem. Vt uerò de pithœgia, unde diſſertationis exordia prompſimus,paucula quædam ſubnectamus, auctor Plinius eſt, Vinalia priora deguſtandis uinis celebrari Romanis ſolita undecimo calendas Martii,altera uerò ad decimumtertium calendas Septembris. Ioannes grammaticus ſuper eo poetæ Heſiodi uerſiculo, μῆνα δὲ ληναιῶνα. Ianuarium(inquit)dicit,qui ληναιὼν apud Ionas nuncupatur:quoniã πιθοίγια fiebant menſe illo,uel quia Dionyſii feſtum celebrabant,quod dicitur Ambroſia,ſed Brumalia uocant Romani: à quibus Bacchum appellari Brumum nouimus. Bochernus,ad Bacchum ſpectat nihil:quippe auctor eſt Theon,Eridanum Italiæ ab indigenis eo cenſeri nomine.Ambra uerò,ſiue(uti pronuntiant alii) ambar,uel ampar quoq; caninum, res eſt noſtro æuo memorabilis: ueteribus,quod ſentiunt eruditi,prorſum incognita. Sulphuris prouenit modò,aut bituminis in India & Arabia:quod ruffum eſt ac pingue,primoris cenſetur notæ:ſequens indicatura ſubalbido eſt,nigricante omnium deterrimo.Ambroſia porrò Athenienſibus,quam in Iouis Cteſii dedicatione ferendam præcipiebant,non herbam indicat: ſed ut docuit Athenæus, omnigenas fruges cum oleo & latice.A Latinis porrò populis ſeruatum traditur,ut quo die quis primum guſtaret muſtum, ominis gratia diceret, Vetus nouum uinum bibo,ueteri nouo morbo medeor.Ex qua uerborum formula,Meditrinæ item deæ cõceptum nomen creditur. Quod de proſtaterio docuimus, ſciendum amplius, nuncupatione eadem ueteribus Apollinem eſſe celebratum,quòd ante ianuas ſtatueretur:meminit in Helectra Sophocles.Inſeramus denique huic potiſſimum loco Pindari ex Olympiis ſententiam haud aſpernabilem,nec ita ab inſtituto diſſitam,

αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων
νεωτέρων. ideſt,Quibus quidem uinum innuit laudandum uetus,at geſtarum rerum florem nouiſſimum quenq;. Illud planè ſuperpondium ex abundanti fuerit:Qualos exceptorios dici Iuris prudentibus,in quîs comportẽtur uuæ. Sunt qui augurentur caſtellatas ſignificari.Apud Columellam legimus decem modias & trimodias fiſcellas picandas uindemiæ cauſa,ſed & ungues ferreos uuis deſecandis,ne manu decerptis,in terram diſpereant acini.

Vini fecem eſſe illius robur & conſolidationem: unde & uinum tryga uocent Græci.Phecla.Colandi uini improbatio.An rectè uinum dicamus eunuchum,caſtratum'ue.Laccus quid,& laccopluti.Daduchus.Cap. XXVI

QVoniam uerò fecis uicinia,paulò antè adſtruximus, inſyncerius fieri uinum & ſapore deterius: illud ſciendum amplius,in literis repperiſſe me, fecem nuncupari ἰσχὺς καὶ στόμωμα οἴνου, ideſt robur uini,ac (ut ſic dicam) conſolidationem.argumentoq; eſſe,ab ea exemptum degenerare facilè,ac ferè non ita diu in pleriſque locorum ætatem ferre,uelut à radice auulſum. Quamobrem uidentur priores non immeritò uinum appellaſſe tryga,ideſt fecem,quod & à Diomede proditum ſcio:quanquam putent grammatici,nouum priuatum ſic dici, abuſiuè autem etiam uetus: ſicuti à præcipua quæ in eo pars eſt,hominem quandoq; animam uocamus,aut caput. Teſtimonio & illud eſt,quod τρυγᾶν dicunt,pro eo quod uindemiare eſt.Et Homerus quandoq; ἀλετρύγιον protulit.Quo nomine ſunt,qui fructiferum intelligant.Alii loca inter uites quæ ſerũtur,uel partem ubi iam maturuerint uuæ. τρύγη certè nunc triticum ſignat aut hordeum, nunc fructum quemlibet.Thamriam uerò fecem uocant ἀποχυσίμως, quæ ex acinis exprimitur,poſtea quàm effluxit muſtum,quæ ruſticis in potum cædit,uti libro ſexto ἐκλογῶν περὶ γεωργίας expoſitum comperi.Pheclam poſteriores Græcorum medici fecem quoq; uocarunt,ſed crematam priuatim. Verum ad rem. Propterea ſunt,qui uinum quod ἠθημένον nuncupant Græci, dicere nos percolatum poſſumus,quum ſacco (ut Plinius inquit) franguntur uires,improbent inſigniter. Quoniam uti Heſiodus inquit, ἀπὸ τοῦ πίθου πίνειν δεῖ, ideſt à dolio bibẽdum ipſo:quia ſic inſitum ſeruet robur,ac poteſtatem. Defecatio autem illa, καὶ δίυλισις, ideſt percolatio,neruos excidit,ac genuinum reſtinguit calorem

calorem, ut gulæ curioſitas prætereatur, ad delicias reuocantis, quod utilitati fuerat comparatum. Velut enim gallos porcosq́ excidere, quo mollior præter naturam eorum fiat caro, degeneretq́ in fœminam, non ſani caſtiq́ eſſe hominis uidetur, ſed Apicianis corrupti cœnis, ac Heliogabalum reſipiētis, eodem modo, ſi uti metaphora permittimur, uinum percolantes ἐξευνουχίζουσι καὶ ἀποθηλύνουσι, ideſt eunuchũ id faciunt effœminantq́. Hoc uelut ſophiſmate excogitato, ut perdendo nati uino plurimum ualeant ingurgitare. Quod ipſum in Naturali hiſtoria taxans ſeueriſſimè Plinius ac cenſoriè admodum: Quinimmo (inquit) ut plus capiamus, ſacco frangimus, & alia iritamenta excogitãtur, ac bibendi cauſa etiam uenena conficiũtur. Quod uerò eunuchum diximus uinum, ideſt caſtratum, magno nixi auctore, ſi quis paulò licētius putat, ac tralationem reformidat ut deformem aliquo modo, propterea q́ uitandam Ciceronis aſtipulatione & Quintiliani, ſciat in eo me Plinii imitationem nõ exhorruiſſe, apud quem libro decimonono, ſacco caſtrari uina, legimus: ſed & libro undecimo, Apes ad ictum aculeo infixo, fucos fieri ſcribit, nec mella facere, uelut caſtratis uiribus. Sed & eunuchos dici calamos comperias. Et uir elegantis eloquii Hieronymus ad Euſtochium: Quum (inquit) conſuetudine lautioris cibi propter cælorum me regna caſtraſſem. Columella rationem attexuit, qua canum caſtrari caudæ debeant. Illud poſtremò adiiciamus, Græcis plerũq́ fuiſſe in more, uti ſub terra pararent loca uel rotunda uel tetragona continendis uinis ac oleo quoq́. Ea uerò Laccos dicebant, ideſt λάκκους, unde & pro morte uſurpatur uerbum ſanctis literis, quoniam mortuorũ conditoria eam præferant imaginem. Hinc illud: Et ſimilis ero deſcendentibus in laccum. Verum ſcitu dignum quod ſcribit Plutarchus, Calliæ poſteros eſſe Laccoplutos Athenis cognominatos, quòd is Callias bello Perſico in Marathoniis campis auri uim magnam terra defoſſi compeririſſet, ac inde foret ditatus, indice crudeliter perempto. Eum uerò Calliam Plutarchus, daduchum appellat, ideſt δᾳδοῦχον. Antiſtitẽ reddit interpres, quum tamen δᾳδουχῆσαι ſignet λαμπαδηφορῆσαι.

Melle putredinem caueri. Papinii locus explicatur. Cur mel dulce ex Lucretio. Mellis uſus unde propagatus. Mel eſſe multorũ ſymbolum, & mortis, ſicut fel uitæ. Nympharum in ſacris mẽtio unde inſtituta. Nymphia pro matrimoniis cur. Septizonium. Simblium mel. Simblides. Simblæ. Simbli. Nymphæa. Omphacomeli. Melomeli. Caput XXVII

OBrepere quandoq́ ſomnum & dormire ſub mandragora magnos uiros, alioqui tantum non primæ notæ, quum ex pleriſq́ aliis harum commentationum enotatis liquet abundè, ac re (quod dicitur) apud Sagram geſta certius fit, tum uerò inde coniectatum mihi eſt, ac quod mireris, ſuper re (opinor) momenti non ita magni, nec in cuius indagine, Lyncea Ariſtarchi cenſura uideatur eſſe opus. Papinii uerſus ſunt ex doctis illis Syluulis, libro (ni ſubſultat memoria) tertio, in Metii Celeris propemptico:

Duc & ad Emathios manes, ubi belliger Vrbis
Conditor, hybleo perfuſus nectare durat.

Videbatur adoleſcẽtibus diligentiæ haudquaquam ſopitæ, interpretem aliàs acutum, & lectionis (ut illa ętate) non admodum incurioſæ, nec paucæ, haudquaquam reticere debuiſſe: quid ita ceciniſſet non indoctus poeta, Alexandri cadauer melle litum perſeueraſſe, putredini, ut ferè aliàs, non obnoxium. De me quæſitum Bononiæ cõmemini, quid ex libris mihi compertum ad id foret, reſpondi pro tempore, Eam uideri mellis poteſtatem, cæleſti coalitam ui, & naturæ potẽtia inenarrabili, ut citra putrefactionem corpora mirè cuſtodiret, quod ſcirem monumentis à Plinio commendatum, Claudio Cæſari allatum in melle ex Aegypto Hippocẽtaurum, quem ipſe uiderit. Cæterum & Naturalis hiſtoriæ ſecundo & uiceſimo libro: Mellis (inquit) natura talis eſt, ut computreſcere corpora non ſinat iucũdo ſapore atq́ non aſpero. Hoc autem in annos modò plures obtingere, ſcribit Columella. Sed & multi ſenectam longam, mulſi tantum intinctu tolerauere, nec præterea cibo alio, celebri Pollionis Romuli exemplo, quem centeſimum annum excedẽtem, quum interrogaret Auguſtus, qua'nam ratione maximè uigorem

gotem illum animi corporisq́ cuſtodiſſet, reſpondit, Intus mulſo, foris oleo. Lectum porrò in Græcorum libris eſt, Cyrnios, ideſt Corſicæ inſulæ populos, eſſe πολυχρονιωτάτους διὰ τὸ μέλιτι ἀεὶ χρῆσθαι. hoc eſt, de aſſiduo mellis uſu eſſe uitæ diuturnioris: etiam ſi ridiculum nonnullis id uidetur, quando (ut ferè conſentiũt poetæ) mel Corſicum, auctore Diodoro, item notæ cenſetur peſſimæ. Scribit porrò Græcarũ rerum quinto Xenophon, Ageſipolin Lacedæmoniorum regem mortuum, in melle Spartam eſſe delatum, ac ita regio eſſe potitũ funere. Gemiſthus Plethon mellis inopia, Ageſilaum ſcribit, liqueſacta cæra circumlitum Lacedæmona eſſe delatum. Adnotatum & illud: theologis priſcis multorum ſymbolum fuiſſe mel, quoniam ex pluribus conſtet poteſtatibus: nam ubi ſacris initiabatur (quæ Leontica uocant) quis, aquæ loco in manus mel affundebant, ab omnibus noxiis ſceleribusq́ ac triſtitiam inferẽtibus ſic expurgari arbitrantes. Linguam item melle detergebant ab omni peccati labe. Apud Orpheum Saturnus ab Ioue mellis appetitur inſidiis. Inde enim conſopitur, uelut temulentus: ſicuti apud Platonem Porus nectare oppletus. Quo innuitur, per uoluptatem illum eſſe oblaqueatum, qua & ad generationẽ producantur diuina. Dicitur & mortis ſymbolum, mel: ſicuti fel, uitæ: unde mellis libamina terreſtribus infundebantur, quoniam per uoluptates obrepat animæ mors, quæ per amaritudinem reuiuiſcat: nam & diis offerebatur fel, aut quia mors, laborum meta eſt, quibus exuberat uita. Verum, ut ſuperpondii adiiciamus aliquid, ac doctrinæ uberioris: putat Lucretius De rerum natura libro ſecundo, Quæ atomorum nexu conſurgant minutulo orbiculatioreq́, dulcia progignẽ: quæ pinguioribus inæqualioribusq́, amarulenta. Eius carmina hæc ſunt,

Vt facilè agnoſcas, è leuibus atque rotundis
Eſſe ea, quæ ſenſus iucundè tangere poſſunt:
At contrà, quæ & amara atque aſpera cunque uidentur,
Hæc magis hamatis inter ſe nexa teneri.

Mellis uſum monſtraſſe primam, Græci produnt, Nympharum unam nomine Meliſſam, propagata inde apibus nomenclatura. Geſtum id in Peloponneſo uolunt. Certè rem diuinam obibat nemo citra nympharũ gratam memoriam, ceu religionem monſtraſſent etiamnum. Vtique ab eiſdem connubia dici nymphia uidentur, uti aliàs edocuimus. Nymphides, calciamenta ſunt muliebria & ſponſalia. Nymphæa uerò, nympharum dicuntur templa. In Ponto, Nymphæum celebratur Græcis. Sed & alibi Plinio. Ammianus Marcellinus, Ad Septizonium (inquit) celebrem locum operis ambitioſi nymphæum Marcus condidit imperator. Obiter Septizonii meminit in Seuero Spartianus: Opera publica (inquit) eius extant, Septizonium, & thermæ Seuerianæ. Mentio eſt in Geta quoq; Antonino. Nymphæa ſunt, qui lauandis mulieribus deſtinata putent loca. Meminit in Gordianis Capitolinus. Nymphis uerò antra dicantur, ob affatim deſtillantes aquas, effluentesq́. Eſt & Nymphæum Taurica ciuitas Stephano. P. Victor Vrbis regione quinta, Nymphæum ſtatuit diui Alexandri: & ſeptima, Nymphæum Iouis. Sunt qui nymphas, communi nomine in Libya mulieres opinentur dici: unde & Pleiades nymphæ, nuncupatæ. Mel deniq; Siculum nuncupari ſimblium, ex Græcis & Dioſcoride didici. Nam & apes ipſæ, ſimblides uocãtur: ſicuti eſt ſimbla, earundem theca: ſed theſaurum Attici etiam ſimblum appellant. Ne quem tamen fallamus: ſunt qui apud Dioſcoridem, non ſimblium ſcribant, ſed hyblæum: quia ſimblium nullũ ſit. Simblum pro theca, legimus in Heſiodi Theogonia. Interpres ſcribit ſic appellari, quoniã apes dicantur ſimæ, quia ſint aculeo hebetiore: tanquam ſimobolum dicatur, in quod ſimarum, ideſt apum, laborem coniicimus. Omphacomeli, eſt acerbum mel: ſicuti acor ex uuis, omphacium dicitur Græcis: nam & omphax, eſt acerbior uua. Melomeli, mel in quo ſeruantur cydonia mala, cuius ſapor mulſeus eſt.

Quæ ſit barbararum gentium ſententia ſuper cibo & potu. Vini uſus, & nocumenta eiuſdem inſignia. Abſtemiorum ratio. Caput XXVIII

ARiſtophanes, inter comicos poetas nominis ferè præcipui, in fabula cui titulus ἀχαρνῆς, hoſce appoſuit uerſus, quos & ſubſcribendos duximus. Sic uerò habent,

οἱ Βαρβα

οἱ βάρβαροι γὰρ ἄνδρας ἡγοῦνται μόνους
τοὺς πλεῖστα δυναμένους καταφαγεῖν τε καὶ πιεῖν.

Ariſtophanis uerſus.

Eorum uerò hic ferè ſenſus, à barbaris gentibus eos modò uiros credi, quibus uorandi plurima, & bibendi facultas ſit. Id uerò inurbanè, immo præter hominis rationem prorſum & dici & exiſtimari, non fermè quiſquam eſt à Muſis adeo ſeiunctus, qui neſciat. Quando, ut de ciborum inutili onere interim taceam, cui tamē nauigatur ad phaſin, notiſſima eſt, ac præcipuè memorabilis Propertii ſententia:

Barbarorum ſuper cibo, et potu ſententia.

Vino forma perit, uino corrumpitur ætas,
Vino ſæpe ſuum neſcit amica uirum.

Vini nocumenta inſignia. *Propertij uerſus.*

A ſapientiſſimis utiq; traditum ſcimus, uino uel pauciſſimo ac dilutiſſimo utendum: cui præcepto (ut uidetur) ſanctiſſimo, ſumma aſtipulatur ratio. Omne ſiquidem uinum, ſed nigrum præcipuè, ſpiritoſum eſt. Quum ergo affatim hauſto, ſpiritus is ſuperna petat, ac repercuſſus, retroq; actus defluēs uenas inflet offarciatq;, meatibus præcluſis & tranſitu impedito, qua commeat reſpiratio: etiam ſi non continuò mors, plerūq; tamen morbus excipit comitialis. Quid uerò membra hic referam tremore ſubſulıantia cōtinuo? Senſuum omnium retuſiorem uſum, ac quodammodo præmortuum? Ad hæc formæ adnectitur interpolatio, uox hebes, color euariās, ignea quadam ui ſcintillantes oculi. Anhelitus atq; animæ uitia, tinnitus aurium, fremitus narium, diſcriminum phrenitis plena, torminoſa calculi infeſtatio, moleſta deniq; podagricorum pedum ignauia cum articulorum deprauatione, exæſtuans ſtomachus, ac cruditatem efflans, dum in ructus ſubinde reſpirat, accedente uomitus etiamnum fœda turpitudine. Quæ omnia uinolentiæ ſunt additamenta, & uelut appendices: ut prætereain quod ſcientiſſimè ſcribit Ambroſius, abundatiore uini uſu homines, uelut immutata naturæ ui, equos fieri adhinnientes. Expende Venereorum impetum, etiam in nefaria prorumpentem, imaginum per quietem uiſa in primis meticuloſa, uiſus lapſitantem incertitudinem, inſtabiles greſſus, externatam mentem ac planè inanem, qua ruere opinantur cælum, nutare ſolum, & in antiquum chaos omnia redire. Quam ibi turpitudinem non agnoſces? Immo quæ monſtra non reformidabis? Inde fit, ut mirer minus ſeptimo Politicorum Ariſtotelem ſcribere, Pueris & nutricibus uinum haudquaquam impertiendum. Sed ut ipſe interpretor, cuilibet ætati periculoſum uinum eſt. Nam & Auerrois ſuper Auicennæ Canticis in loci eius enarratione, non ita magnifaciendum uini hauſtum nimium, parciſſimè id uidetur homini conceſſiſſe. Nam priores (inquit) iuuenibus minimè uini uſum permiſiſſe aduertuntur, quòd eius ætatis uigeat præcipuè calor. Partū uerò quidam ſenibus conceſſere ac decrepitis. Hoc autem ita fuiſſe attemperatum ſcribit, ut eſſet aromatites, adiuncto mali punici acore, aut cydoneorum ſucco & cucumeris. At ſatietatem execratus omnem Galenus, adipe ac ſanguine præfocatus (inquit) animus, & planè adobrutus, cæleſte aliquid peruidere nequit. Vinum docuit Græcus auctor grauis, eſſe malorum omnium metropolin: nam & Ariſtophanes, ἀφροδίτης γάλα τὸν οἶνον nuncupat. Sed & Antiphanes,

Vini item alia nocumenta. *Vinolentiæ comites qui.* *Ebriorum ſomnia.* *Pueris et nutricibus uinū non impertiendum.* *Vinum cuilibet ætati periculoſum.* *Vinum, malorum omnium metropolis.*

τὸ δὲ ζῆν εἰπέ μοι τί ἐστι; τὸ πίνειν φημ᾽ ἐγώ.

Vinum ἀφροδίτης γάλα.

id eſt, Dic inquit, uiuere quid eſt? bibere, opinor. Dictum & illud,

Bibere τὸ ζῆν.

κάτοπτρον γὰρ εἴδους χαλκός ἐστ᾽, οἶνος δὲ νοῦ.

Vinum νοῦ κάτοπτρον.

Sed & illud, τὸν οἶνον οὐκ ἔχειν τραγῳδίας.

Apud Xenophontem in Sympoſio de hac re ſic ſcriptum comperi, τῷ γὰρ ὄντι ὁ οἶνος ἄρδων τὰς ψυχὰς, τὰς μὲν λύπας, ὥσπερ ὁ μανδραγόρας τοὺς ἀνθρώπους κοιμίζει, τὰς δὲ φιλοφροσύνας, ὥσπερ ἔλαιον φλόγα ἐγείρει. Sed cur nam ſunt abſtemii nonnulli? an ſtomachi malæ conſtitutioni acceptum referri oportet, quæ calens cum ſiccitate contrariā aque requirit qualitatem? An adiuuat & ſtomachi debilior contextus, nocumentis uini calentis obnoxius: quia ſuapte ui, diſſecandi quodammodo poteſtatem uinum retinet? Suffragatur & cerebri oblæſio facilis, ac uini multum euaporantis ictus, ex utriuſque partis ſympathia: quam tertio Interiorum comprobat Galenus.

Abſtemiorum ratio.

Qua item ratione ætati cuilibet impertiendū uinum. A cibo an bibendum.

Facilius uini perfici nimietatem, quàm cibi. Vinum meracius uigilias con-

cinnare, memorabili exemplo pueri cuiuſdam. Pomatium uinum. Cap. XXIX.

CAeterum, quia in medicæ ſcientiæ auctorem nobilem incidimus, pergamus porrò attexere, quæ ex eadem ſchola ingerunt ſe nobis, & nomina dant quodammodo, ut citra uitæ diſpendium præteriri uix queant. Scribit ergo (ut Platonis interim decreta prætereantur) capite octauo, doctrinæ ſecundæ, fen tertiæ primi Auicenna, *Pueris non dandum uinum.* Pueris uinum ſi offeras, perinde uideri ac ſi igni aggerere ignem perrexeris, materia præſertim debili ſuccenſa: ſenioribus uerò quantum pati queant, dandum: in iuuenibus ſeruari præcipuè temperamentum debet. Nam & Hieronymus, Vinum & adoleſcentia duplex incendium uoluptatis: quid oleum flammæ adiicimus? quid ardenti corpuſculo fomenta ignium miniſtramus? *Vinum cur pueris nõ dandũ, senibus contra.* At ſi curioſior quiſpiam fortè horum exquirat rationem amuſſitatam, poſſumus equidẽ ſic ferè ratiocinari: Pueros inſigniter uini hauſtu oblædi, quòd laxis rariſq; ſint corporibus, & de inſiti caloris exſuperantia inflammari facilè ualeãt, neruis porrò imbecillibus admodum, nec cerebro item ualido: quibus de cauſis, in uini crebriore hauſtu multiplex ſeſe nocumẽtum promit. Senum uerò, aduentitium eo recaleſcit frigus, ſpirituum exhilaratur triſtitia, bilis atræ uis reprimitur redundans, ſomni cõciliatur appetentia, præfarcti recluduntur meatus, renidet deniq; ætatis laſſitudo uniuerſa. Proinde in Sanitatis moderamine Galenus: Sicuti (inquit) pueris inimiciſſimum cenſetur uinum, ita adultiori ætati accommodum maximè: in iuuenibus, etiam ſi genuinus craſſatur calor ut in pueris, ſolidioribus tamen membris, neruis & cerebro læſioni obſiſtitur nauiter. *Vino an corpus incalescat, ut calido medicamento.* Quæritur tamen à peritis, An uino incaleſcat corpus, ut calido medicamento? Reſpondet Conſtitutionum tertio Galenus, Non incaleſcere, niſi ut alimonia corpori accommoda: nam ſicut igni congruens materia incendium concipit maius, ita corporibus ſimile alimentum, quæ natura calent ſatis, & robur adiicit, & inſitum profert calorem, augetq;. Cibis utiq; omnibus affine hoc, uino autem proprium in primis, ab corpore celerius demutari, uti reſina, pix, ſtupa ignibus facilè reſoluuntur. In iis tamen mirè euariat medica ſchola. *Vinum cur a deo hominibus contributum.* Vinum à deo hominibus cõtributum Plato ſcribit, quaſi remedium aduerſus ſenectutem, ut redire ad iuuenturem uideantur, & mœſtitiæ eos capiat obliuio. *Vini a cibo nocumentum.* A cibo, uini eſſe inſigne nocumentum: idem ſtatuit Auicenna, ob penetrandi celeritatem, & quòd inſimul imperfectum præcipitet cibum, qui retentus diu meatus præfarcit, unde inoriatur putredinis diſcrimen. Nec ſecus magnopere ſentit Galenus ſeptimo De ſanitatis ingenio: quanquam mox, uelut eblanditus, Qui ſitiunt (inquit) nec bibunt, ſine adiumento ſupplicium ferunt: tantum uerò ingerẽdum, quantum ſiti reſtinguẽdæ uel mitigandæ par ſit. Ex eiſdem poſtremò ſcholis eſt, Vino ſi infarciaris, leuius id cenſeri multò, quàm ſi cibo: quoniam facilius delabatur id, ac reſoluatur, nec pariter offarciat, nec ingeſtabili onere ita ſtomachum premat. Inde ſcitum extat Hippocratis illud Sententiarum ſecundo: *Potu repleri facilius quã cibo.* Potu repleri facilius eſſe, quàm cibo. Et à uino præfarctiones eſſe moderatas, ſanxit Galenus. Attamen non diſſimulãdum, ne inde anſam ſibi arripiant bibuli: perpetem ingurgitandi uini modum, multa (quod diximus) aduehere diſcrimina, & mortiferas concinnare ægritudines. Vinũ ſiquidem meracius, etiam uigilias inducit, præcipuè ſi ſuapte fuerit natura calidũ aut peruetus, *Vino meraciore etiam uigilias induci. Pueri cuiusdam memorabile exemplum.* memorabili exemplo Pergameni pueri. Nam grammaticus quidam ſingulis diebus balneum petens, unum ex pueris ſecum ducebat, altero domi relicto qui rem familiarem ſeruaret, quæq; ad uictum forent neceſſaria, peruideret: at is uehementiore quandoq; deprehenſus ſiti, nec aquæ ſuppeteret copia, uetus uinum largius perpotauit: quo factum, ut in reliquum euaſerit uigil: mox febre correptus, cum perpeti uigilia oborto delirio, deſiit hominem agere. Quamobrem quum ſit exceſſus omnis plane reclinandus, hunc uel præcipuè remis uelisq; refugiſſe, ſummum fuerit operæpretium: ex quo non corpus modò oblæditur, uerum animo, inſigne infertur item nocumentum: adeo ut ne adultis quidem citra noxã ingeratur, ni adhibitus fuerit modus: quando ad iram *Vini cur ætati cuilibet [illegible]* & libidines agit præcipites, ac rationis compotem uim hebetat obturbatq; gradu deiectam. *Vini potus ad quæ utilis [illegible]* Ad bilis tamen excrementa confert uel lenienda, uel reiicienda. Siccitatẽ quoq; uel laboribus inductam immodicis, uel ætatis prouenientem temperamẽto inſigniter

mitigat

mitigat. Bilis amaræ frangit acrimoniam: ſed hæc haud requirũt pueri. Verum & corpore ſucculento, ualidoq; (inquit Hieronymus) poculo libens carebo, in quo ueneni deliteſcit ſuſpicio: nam rectè dictum ueteribus eſt, Pinguis uenter mentem non gignit tenuem: ſeu mauis Græcè, παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. Scribit idem, Quicquid inebriat, & ſtatum euertit mentis, clerico uitandum ſimiliter ac uinum. quando uel ex frugibus uini proliciuntur ſimulachra, uel ex pomis quoq;, quod pomatium uocant: unde Virgilius,

Atque acidis imitantur uitea ſorbis.

Ebrietatis malum. Alexandri uinolentia, & M. Antonii. An uera ſit Hippocratis ſententia, mulieres & eunuchos podagra non infeſtari. Ennii mors. Vindemialis lætitia. Samagonium uinum. Hemina. Cirrhum uinum, & uermiculum.

Caput XXX

EBrietatem, celeberrimi è noſtris auctoribus eſſe uoluntariam dixere inſaniam: ſed ita etiamnum, ut ſi in plures paulò extendatur dies habitus is, etiam manifeſtarius euadat furor. Mirum tamen eſt, quàm multi mortalium in hanc fœditatis (ut ſic dixerim) coloniam tranſcribendi paſſim nomina dent. Affluunt hinc inde agminatim nõ pullati ſolum ac ex triuio, ſed terrarum quoq; principes: & quos non irruentes hoſtium numeroſi exercitus, nec uolantia tela, aut è machinis uaſta mole, & ruinis ſaxa propulſa excuſſa'ue contriuere, fœda uini deſideria deiecere in imum, & uelut captos iure belli ante triumphales currus duxere catenatos. Alexandrũ uaſtiſſima terrarum tranſmiſſa ſpatia, cum hoſte barbara feritate terribili tam numeroſa prælia, tot hyemes imbrium & frigoris horrore deformes ſub pellibus tranſactę, tot locorum ac temporum inenarrabiles penè difficultates, tot fluminum ex ignotis promicantiũ uaſtitas, ac deniq; tot tantorumq; marium formidabilis, & procelloſa magnitudo, inuictum tamen, ac uelut deum humano in corpore hoſpitantem, ſeruarunt. Sed enim (mirum dictu) bibendi ardor infatigabilis, & Herculaneus ille ac fatalis Scyphus condidit. Hinc fœda maieſtatis eius ſugillatio, inter pocula amicos indignatione rapida & uinolenta tranſuerberantis. Nanq; ita prorſum habet, Eruit omne uitium ebrietas, intendit, profert, ac conatibus deprauatis obluctantem obſiſtentemq; uerecũdiam intrudit, ut fronte attrita uel ultra uotum, inſolenti augeſcat ſuperbia, crudelitas ſæuo, malignitas liuido. Iam uerò M. Antonium alioqui magnum uirum & ingenii etiam eminentis, quæ res alia in perniciem coniecit, quàm ebrietatis malum? Hæc demum medicæ artis ſummum auctorem falſum fieri Hippocratem coegit, à quo Sententiarum ſexto, proditum ſcimus: Fœminis nec capillos defluere, nec pedes laborare, niſi menſtrua defecerint. Errorem manifeſtarium, in quem non fœminea natura mutata, ſed uitio deprauata & uicta medicæ ſcientię conditorem principem impegit, agnoſcit quoq; interpretum eminentiſſimus Galenus: Nam uacuationis (inquit) ratione, mulieres podagra immunes ſunt. Etenim citra materiæ exſuperantiam, nunquam conſiſtit podagra: quãquam partes pati & affici ampliter poſſunt. Cæterum & hoc loco monendum, ut olim uera & rata ſecta hæc, & præceptio Hippocratis fuerit, Non integrè ſuppreſſis mẽſtruis, ob incertiora errata, quæ relato æuo admittebant mulieres: at nunc, ob uitæ uſum laſciuiorẽ, atq; efferueſcẽtis luxuriæ æſtum ciborũq; cupedias illecebres, quædam podagra tentantur ante, quàm ſubſtiterint menſes. Nil mirum igitur: nam (ut grauiſſimè inquit Seneca) quum uirorum licentiã æquarint, corporum quoq; uirilium aſſequutæ incõmoda ſunt. Non minus peruigilant, non minus potant, & oleo & mero uiros prouocant: uinum omne uomitu remittunt, æquè niuem rodunt, ſolatium ſtomachi æſtuantis. Cæterum promit ſe indidem altera item Hippocratis coargutio, ſed qua uel præcipuè noſtros ipſe mores coarguit: Spadones (inquit) nec podagra laborant, neq; calui efficiuntur: ſiquidem ſpadones, dempti teſtes mulieribus reddunt perſimiles. Quippe tempeſtate illa, uera hæc fuiſſe, probabile fit: ſed mox non inſuper ratum fuit, ob inertiſſimam deſidiam & improbam ſatietatis laſciuiam. Quidam enim citra exercitationẽ, crudi temulentiq; prius quàm cibum arripiant, generoſioris uini hauriunt pocula, & item Venerio fungũtur munere. Dignum

porrò ex annalium memoria relatu illud: Ennium, de quo eſt apud Sillium Apollinis celebre uaticinium illis uerſibus,

Hic canet illuſtri primus bella Itala uerſu,
Attolletq; duces cælo.

articulari conſumptum morbo, quem ex immodico uini uſu contraxerat. Quam rem egregiè perdocet Serenus,

Ennius ipſe pater, dum pocula ſiccat iniqua,
Hoc uitio tales fertur meruiſſe dolores.

Ab uino nec illud reſilit multum, in uindemiæ feſtiua lætitia, multa in dominos iocularia, uel ipſis audientibus ſolita iactari. Id quod ab Heliogabalo compertum primò, produnt rerum conditores nonnulli. Scribit Paulus Diaconus, Tiberium Conſtantinum Cæſarem ritu imperatorio rus petiiſſe, ut uindemiali lætitiæ operam impertiretur diebus triginta. Vini Samagonii heminis tribus, etiam ſi dilutis, homines numero quadraginta ebrios fieri, pronunciat Ariſtoteles. Hemina, libram appendit unam: quæ geminata, ſextarium reddit. Hiſtoriæ auctor Athenæus. Vinum inter album nigrumq; quod medium eſt, cirrhum uocant Græci: ex noſtris, rubrum nonnulli: quidam etiam giluum, uulgus uermiculum: quando & far rutilum, Columella uermiculum dicit. Hieronymus porrò quod κόκκινον Græcè legerat, uermiculum conuertit.

Ebrietatis item mala. Cur uinum hauſtum copioſius, perimendi uim obtineat. Interim de cicuta paucula, bis. Crepala quid ſit. Vinolentiæ turpitudo. Sicera quid. Artemiſium. Ephemeron pro cicuta, cur dicamus.

Caput XXXI.

NEc tamen ebrietatis ſola hæc pernoſcuntur mala: nam & illud ſcimus obuenisse quãdoq;, ut uinolentus aliquis obmuteſceret repente, cõuulſusq; emoreretur, ni fortè obrepſiſſet febris: aut quum ad eam horam ueniſſet, qua crepala ſoluitur, facultatem recepiſſet loquendi. Oppletis ſiquidem neruis ſpaſmus ſuperuenit, ſiue conuulſio. Solet autem eos facilè uinum replere, cui calida eſt natura: calida nanq; peruadunt celerius. Quòd ſi reſiccentur nerui, incaleſcantq;, diſcutitur conuulſio, quod commoliri febris ualet. Porrò ſciendum, à Græcis crepalas nuncupari, ubi temetum capiti detrimenta concinnat. Nam & inde uidetur nominis etymon duci, quòd caput iactetur uibreturq;. Nam crepala, capitis iactu fluctusq; & agitatio Græco intellectu ualet. Accidit extenuatis quoq;, ut ſi amplius ſe inuitarint, morte occumbant. Quippe uita calore conſtat, refrigeratione inoritur mors: ut uerò cicuta, ſic & merum concinnat exitium, intimo ac genuino calore ſenſim flacceſcente, ratione tamen impari. Calorem enim inſita frigoris potentia, conuellit cicuta labefactatq; & humorem occalleſcere facit. Vinum autem caliditatis ſuæ, poteſtate, ex qua Græci αἴθοπα οἶνον dixere, quanquàm ad colorem alii referunt, naturalem macerat calorem: ac uelut igne multo, aut ſole ualidius graſſante, adobruitur modicus ignis & exteritur, ſic à uini facultate calente inſitus corpori calor, ſi modò exſuperans ea ſit, ac præpotens. Proinde uir ſanctiſſimus & Chriſtianæ ueritatis aſſertor nobilis: Sacrilegium (inquit) reputatur ebrietas, in fœmina præcipuè, ſed infinitò plus in Domini ſponſa. Veriſſimum propterea illud eſt, Ignem in gremio geſtare, qui aſſiduò utatur uino. Ventris ingluuies & ebrietas, tam animæ infirmitatis, quàm corporis, cauſam & materiam tribuunt. Adnotatum & illud in Canonicis decretis eſt, Diſtinctione triceſimaquinta: Miniſtris templi uinum prohiberi, ac ſiceram bibere, ne ebrietate grauẽtur corda eorum, ut uigeat perpetuò ſenſus, & tenuis ſit. Vel quia uenter mero æſtuans, facilè deſpumat in libidines. Vnde Noe femora ex ebrietate nudauit. Loth autẽ quem Sodoma non uicit, uina uicerunt. Hinc in Apoſtolorũ Canonibus, epiſcopus aut preſbyter aut diaconus aleæ, atq; ebrietati deſeruiens, aut deſinat aut damnetur. Apoſtolus uerò ait, Bonum eſt, uinum non bibere, & carnes non comedere. Vinum enim cum carnibus poſt diluuium dedicatũ eſt. Siceram uerò, qua dictione uſi paulò antè ſumus, eſſe conuenit Hebræo ſermone potionem quamlibet, inebriari qua quis poteſt. Græci ſic, πᾶν πόμα ἐμποιοῦν μέθην, μὴ ἐξ ἀμπέλου δὲ σκευαστὸν σίκερα. Sunt qui uinum interpret-

interpretentur dulcibus promixtum, ideſt ἡδύσμασι συμμιχθέντα οἶνον. Solon unus è ſeptem, morte peincipem eſſe mulctandum, lege ſanxit, ſi deprehendereтur ebrius. At ebrios Pittacus, quum peccarent, duplici dignos incommodo ſtatuit. Non tempero mihi, quin parte iſta ſeueriorem inſeram Senecæ cenſuram: Hominibus (inquit) inter oleum & uinum occupatis ad uotum dies agitur, ſi bene deſudarunt. Si in locum eius quod effluxit, multum potionis alterius ieiuno gutture ingeſſerunt, bibere ac ſudare, uita cardiaci eſt. Dixit Diphilus, luxu perditos ac uino madentes tria habere capita, ſicuti Artemiſium, ideſt Dianæ ſimulacrum: quamuis apud Macedonas Artemiſius dicatur Maius menſis. Quod autem de cicuta tranſeunter attigimus, illud opera parerga ſubnectamus: In Ceo inſula, ſicuti prodit Strabo, recepti eſſe moris, ut ſexagenarii bene poti, ac coronati, ſpectantibus neceſſariis, re diuina confecta, cicutam hauriant, quam de mortis præceleri ratione, ſunt qui ephemeron uocent. De hac porrò Galenus in pragmatia περὶ κράσεων ſic ſcribit, Cicutam eſſe ſturnis alimentum, homini autem uenenum.

Solonis in principem e[…] lex.
Pittaci lex in ebrios.
In luxu perditos dictum.
Artemisium triceps.
Artemisius mensis.
Cicutam sexagenarii […] uiendi mos.
Cicuta sturnis alime[ntum].

A quibus medicis aut philoſophis admittatur quandoque ebrietas. Panaria ebrietas. Catonis dictum in Cæſarem. Cothoniſmus quid. Caput XXXII

Mirari uerò me plurimum fateor in uinolentiæ pragmatia iſta medicæ ſcientiæ peritorum in primis quorundam, non ſine cunctatione proferendam ſententiam: quippe primo Canonis ſcribit Auicenna, Malum eſſe utiq; frequentem ebrietatem, quòd hepatis inde ac cerebri uitietur conſtitutio, imbecilliores fiant nerui, unde tremor & conuulſio inoriatur, & paralyſis: ſed & apoplexia, obſtipatis ſpirituum animalium meatibus, humecta cerebri poteſtate auctius rèdundante. Cæterum (inquit) quibuſdam uiſum, ſi menſe bis aut ſemel modo admittatur ebrietas, inſigne ſentiri emolumentum, quòd ſomni profundioris ratione, uirtutibus animalibus alleuamentum inducatur, & quies: item proliciatur ſudor, ac quæ ſuperfluunt, reſoluantur. Adde, quod Almanſoris quarto Raſis duplicem in menſe comprobat etiamnum ebrietatem, cui in Canticis adiicere calculum agnoſcitur Auicenna, quanquam ſimplex ei arridet amplius: quam tamen illius interpres Auerrois egregiè improbat. Nam etiam ſi Galeni aſtipulatu, innato calori inſigniter congruit uinum, cuius ratione in eo ſtatuitur gradu, quem cum igne oleum habet, ac lumine: tamen utriuſq; redundantia ſuperfluens utrunq; adobruit ac reſtinguit. Auicennæ interpres alter benè doctus, & uelut exundans fluentum ſimplicem in menſe, uerum leuem modicamq; uinolẽtiam ferri poſſe, ait, ut quæ corporibus haudquaquam ſit inutilis, quæq; ingentibus poculis ingenium omne non ingurgitet. Sed & ſingularis philoſophus Plato liberaliorem aliquãdo uini uſum approbaſſe uidetur primo De legibus, ſic enim retegi facilius hominum mores putat. Quin Seneca quoq; ille Stoico ſupercilio mirè grauis, Nonnunquam (inquit) & uſque ad ebrietatem ueniendum, non ut mergat nos, ſed ut deprimat curas. Quòd ſi quis hilariore fronte Dionyſio nephalia prolibare, prorſum aſpernatur, ſuccinam mihi Euripidium illud de Venere, tralatum ad uinum,

Ebrietas a quibus me[dicis] et Philosophis admitta[tur].
Ex ebrietate mala qu[ae] proueniant.
Vini usus liberarior […] improbatus.

ἄνς μοι μέτριον δὲ πως ἄγς, μηδ' ἀπολείποις.

ideſt, Adſis quidem mihi, ſed temperatum moderatumq;, nec deſis. Ac medicæ ſcientiæ non poſtremus Athenienſis Mneſitheus ebrietatem abdicãdam perpetuò cenſuit quidem, ſed laxat ipſe quoq; habenas nonnihil, & ſtatis temporibus hilarius inuitat: idq; de uaſis nomenclatura cothoniſmum appellat, quod ſcribit Athenæus. Hic obiter illud adnectam: legiſſe me alicubi, panariam dici ebrietatem pro arrogantia licentiaq;, ut plurimum quæ felicium aduertuntur comites. Cato Cæſarem dicebat ſobrium acceſſiſſe ad euertendam rempublicam. Id eſſe putat Quintilianus, ut propriè dictum, id eſt quo nihil inueniri poſſit ſignificantius: cuiuſmodi & Virgilianum illud, deductum carmen & apud Horatium,

Cothonismus quid.
Panaria ebrietas.
Catonis dictum in Cæ[sarem].

Acrem tubam Annibalemq; dirum.

Scythæ cur in primis uinolenti. Libycæ feræ cur æſtate non bibant. Sitis ratio duplex. Vinolentorum accidentia ad uidendi ſpectantia rationem. Sitis cur amplius uexet, quàm fames. Caput XXXIII

Scytharum uinolentia, & unde.
Scythiſſato.
Scytharum cõſtitutio qualis.

Sit tamen & parte hac gentium diſcrimen aliquod, immo & ferarum. Scythas omnes, quod & robuſti ſint, ac habitu calidiore, uinoſos eſſe conſtat: adeo ut quum ad meracius bibendum quem adhortamur, illud inſuſurrare ſit moris, ut docuit Herodotus, ἐπισκύθισον, ideſt ſcythiſſato. Inde uerò id fieri coniectandum eſt, quoniam non calidi modò ſunt, uerum & ſicci, quando & uirilis habitus talis eſt. Puerili uerò calori genuino humecta accedit facultas, proinde uini minus ſunt appetentes. Auctor primo De ſimplicium pharmacorum poteſtate Galenus, cui ſuffragatur Alexander, ſitim duabus effici rationibus, ἢ ἐκ πολλῆς θερμότητος, ἢ ἐκ πολλῆς ξηρότητος ἐκβοσκούσης τὰ ὑγρὰ, καθάπερ ἐπὶ τῶν νηστευσάντων, ideſt, uel ex caliditate multa, uel multa ariditate, humecta depaſcente, uelut in iis qui ieiunarũt. Libycas tamen feras æſtate non bibere, produnt auctores grauiſſimi, ubi præcipuè inardeſcere ſitim, cõſentaneum eſt. Hyeme autem potui indulgere multũ, quum diuerſa contingere, omnino debuerint. Verum id eſſe in cauſa, compertũ eſt, quòd in eo mundi ſitu per æſtatem aquæ propemodum nullæ ſunt. Proinde illis non bibere, in conſuetudine eſt. Hyeme autem ſcatẽtibus aquis, non ita. Tranſeunte uerò in naturam conſuetudine, ſi aliò transferãtur, priſtinum nihilo ſecius morem retinent. Orygem habet regio eadem perpetuò ſitientem, ac ex natura loci carentem potu, quum mirabili modo ad ſitientium ualeat remedia. Sunt autem ſaluberrimi liquoris hauſtu ueſicæ, in eius repertæ corpore. Sitim deniq; non ſentire traduntur, quibus ſint oſſa concreta, & ſine medullis, ſed nec ſudorem emittere. Verum & uoluntate uicta quandoq; ſitis eſt. Nam ſenecta quoſdam caruiſſe potu, legimus. Quod mirum utiq; eſt, quando ſitim patimur moleſtius, quàm famem: quippe inſitus calor, unde accẽditur ſitis, uexat amplius mordetq;, quo ſiccitas qua inoritur fames, eſtq; actu potentior multo. Humidum porrò, uitæ aſſeritur pabulum: nam & cibi uim ac potus uino ingenitam tradunt, ſic humectis refici animalia facilius. Inde traditur, ſiti eſſe nil πολυποθητότερον, ideſt quòd deſideria magis accendat: propterea Homerum nuncupaſſe, ἄργος πολυδίψιον, quod eſt πολυπόθητον. & διψᾶν dicitur de cupiditate quacunq;. Inter ſapientum uerò placita illud eſt, Crapulam facilius ſentire, qui dilutiuſculum bibũt, quam qui merum ex toto. Nam temperatũ uinum ob tenuitatem expeditius loca plura anguſtioraq; ſubit. Addendum uerò quod & potionis meracæ hauritur minus. Priorem ſententiam Auicenna comprobãte, ſecunda primi. Sed cur nam cuncta admodum uertiginoſa, ideſt ἄνω περιφέρεσθαι ingerere ſeſe ebriis uidentur? Fortè quoniam hauſtu meri uberiore exhalatio progignitur multa euaporãtis ſcandentisq; ad cerebrum ſpiritus, à quo uniuerſum concutiatur cerebrum, ac circumuertatur. Vnde uertiginibus caligant, ideſt ἰλιγγιῶσι σκοτοδινιῶντες. Sed & ſuccorum item pleriq;, cerebro oppleto, affectionem inducunt, quam ſcotomaticam dicũt, ideſt tenebricam. Sed cur circumferri uidentur omnia, nec alio agitari motu? An quia quum uapores fumidi à uino reſoluti ad cerebrum inſcenderint, ab eodem ad neruos reflectuntur opticos, & oculorum pupillas, ex qua refractione contingit ſub baſi cerebri, & ante oculorum pupillas circuitionis motum quendam fieri, ut in aquis conuiſitur fluentibus. Quum enim obicem offenderint, reiectæ in ambitum motantur. Longinqua porrò minus uident ebrii, quia ſpiritus opticos præ aliis eſſe lucidiores oportet, ac ſubtiliores: nunc autem intemperantiore hauſtu retuſi tenebricisq; euaſerunt. Hinc Auerrois in Pragmatia de ſenſu & ſenſili, de uidendi poteſtate agens: id organum haudquaquam extendi in actum affirmat, ni in ſtatu fuerit naturali, nulla prorſum re officiente aut interpellante. Implicari autem uidendi facultatem, diuerſamq; fieri ex opticorum uarietate ſpirituum. Quandoq; enim animalis ſpiritus, ut libro quarto De accidenti & morbo Galenus prodit, clarus eſt ac perſpicuus, ut æther: interdum turbidus, perinde ac fumus & nebula: porrò idem uel copioſus eſt, aut modicus: ſi multus, lucidus, clarus, aſpectui ſubiiciuntur uel remotiſſima, cuiuſmodi ferè rapto uiuentium uiſus agnoſcitur.

Sitis ratio duplex.
Libycæ feræ cur æſtate non bibant.
Orygis perpetua sitis.
Sitim non sentientia, quæ.
Sitim pati cur moleſtius, quam famem.
Humidũ uitæ pabulum.
Crapulam ... potius, quid ad eam ... .
Ebriorum uertigo unde.
Scotomatica affectio unde.
Vinolentorum accidentia ad uidendi ſpectantia rationem.
Ebrij cur longinqua minus cernant.
Rapto uiuentium uiſus qualis.

Cur

Cur uinolentis dupla ſeſe oſtentent obiecta: curq́ ſtrabis natura id minus uſu uenire, compertum ſit. Lixiuium uinum. Chaliphron, chalis, chalamides, chalamiſſare. Herpis uinum cur, & protropon. Caput XXXIIII

QVod uerò dupla ſeſe uinolentis ingerant omnia uel ſatyrici carminis aſtipulatu, inde promi poſſe ratio uidetur, quòd humectationis exſuperantia molliculi plus minus effecti oculorum muſculi, ac contracti oculos diuertunt, ac diſtrahũt, altero in ſuperna contruſo, in imum altero deiecto. Proinde conſequi liquidò, non in eundem uelut ſcopũ radios collimare, quæ res duplam fieri uiſionem cogit, utroq́ oculorum ſua apprehendente. Quod uſu item ueniet, ſi alterum digito oculum ſuppellas, reliquum detrudas, res nanq́ eo habitu congeminari perſpiciuntur. Sed enim qui dicuntur ἐκ φύσεως στραβοὶ, hoc eſt natura ſtrabi, haud ita afficiuntur, diuerſo ſcilicet oculorum ſitu, dextrorſum enim iis intenditur acies, aut leuorſum. Radio nihilominus per rectam lineam in corpus unum collineante, propterea colorem unum & qualitatẽ unam ad oculos referri, obiectis reſumptis, quam rem uocãt ἀντίληψιν: nec diſparari ſeiungiue opticos neruos, contingit. Qui ab oculis ad anteriorem cerebri cellam directi, ut quibuſdam placet, interſecantur. Super qua re nos alibi plura. Chaliphrona eum dictitamus, qui uino deſipiat nimio: quippe chalis meracam indicat potionem, ab uerbo χαλῶν, quod remittere ſignat, ac ſubiicere. Vtique & bacchas nouimus appellari chalamidas, ut quæ in coitu ſubmittantur. Chalimaſſare, ideſt χαλιμάζειν, id agere eſt. Dicitur item uinum herpis, quia repant ferè uinolenti. Demum chalis & herpis peculiaria ſunt Hipponacti uerba. Sed herpin & apud Lycophronem comperiſſe uideor. Vinum protropon dicitur Græcis, ac Plinio ſponte defluens, ante quàm calcentur uuæ, Latine lixiuium uocatur, ab lixiuii ſimilitudine per colum deſtillentis, madente cinere.

Odoris ex uino præſtantia. Cuiuſmodi ſit uinum à medicis, aquoſi nuncupatione ſignatum: item oligophorum & polyphorum uinoſumq́, necnon caroticum. Item uinum tenerum, ſeu lene, necnon durum aſperumq́ ac uinoſum. Præliganeum. Tortiuum circumcidaneum. Iumentis arboribusq́ dari ſolitũ uinum. Quod ſit poetæ uice equi. Lanam facilè aſpergines combibere. Aſpergines quid. Embregmata. Embroche. Iuuenalis locus, Vinum quod ſuccida nollet lana pati. Caput XXXV

DIgnum uerò ſcitu, quod à rerum peritis traditur, uini odorem præ omnibus ſeligendum: quoniam ſpiritum excellenter nutriat exhalans odor è natura, tum egregiè ac uelociter alente corpus, tum uoluptate ſenſus deliniente: quo in genere eſſe uinum liquet, calidum præ cæteris, humidum quoq́ ac odorum & clarum: ſiquidem uenenis obluctantia ferè cuncta, uitæ ſalutaria cenſentur admodum: nec id guſtu modo, ſed & odoratu. Inter quæ uinum in primis rectè adnumeraris: nam ſicut homini uenenum eſt cicuta, conſimiliter & cicutæ uinum, non ſimul quidem, ſed hauſtum mox. Sciendum uerò, ſummos artis medicæ auctores uinum extuliſſe laudibus, quod primo Canonis Auicenna ſubtile nuncupat, albumq́: quippe nec capitis dolorem concinnare, ac inſigniter humectare. Proinde biliosis congruere præſertim, ſanguineisq́: ira item, uel inſolatione, aut exercitio ſuccenſis. At perpẽſione forſan non indignum cenſeat aliquis, cuius'nam modi uinum eſſe id arbitremur. Aquoſum uerò interpretantur eruditiores, quod (docente Galeno) colore ac ſubſtantia ſimilitudinem præfert aquæ. Diaphanum quippe uiſitur, lucidum, purum, ſubtile, & aquæ multæ impatiens præcipuè. Proinde ueteribus, & Galeno in primis Therapeutices ſexto, ac Hippocrati prius, nuncupatum oligophorum, ſeu ὀλιγοφόρον, ideſt (ſi permittimur) pauciferum. Nam ediuerſo πολυφόρον dici, adnotauimus multæ patiens aquæ: cuiuſmodi uinoſum fortè appellant medicorũ ſcholæ, & philoſophus Iſaac. Id ualidius intelligunt, ſole incoctum, & uentis purius defecatiusq́ factum. Idem tamen philoſophus, aquoſum cenſet uitari uinũ oportere, ac debile auſterũq́. Vinoſum, Hippocrates οἰνώδη appellauit. Eſt uinum item tenerũ rectè dictum: nam ἁπαλὸν uocant Græci; Cato autem, lene. Huic diuerſum aptè nũcuparis durum aſperumq́.

Apud

Apud eundem Catonem uinum ex uuis miſcellis, quod operarii bibant, præliganeum dicitur. Sed & mox paulò tortiuum muſtum circumcidaneum nominatur. Homerus certè conciliandæ beneuolentiæ dulce adhibuit,

ὥς φάτο, πεντίνος δὲ μελίφρονα οἶνον ἐχέρα.

Vinum autem uehemens, &(ut Plutarchi uerbo utamur) caroticum, ſeu καρωτικόν, Cyclopi appoſuit Vlyſſes: at εὔφορτε οἶνον ad medelam. Eiuſmodi uerò prannium eſt, quod uulnerato datur Machaoni. Sic uerò Plutarchus, caroticum nuncupat uinum, ut Dioſcorides papaueris ſuccum odore caroticum tradit. Et in libro De iuuamento anhelitus uocatas Galenus ſcribit, caroticas uenas in collo, quoniã in eis κάρος fiat, hoc eſt ſtupor, & quædam priuatio ſenſus, illis amplius compreſſis, quod antè commonuerat Ariſtoteles, & nos aliubi commeminimus. Illud mirum utiq; uel Homero auctore, uinum iumentis ſolitum dari: ſic enim Hector Iliados octauo equos alloquitur ſuos, Rependite (inquit) ſi Andromache

ὑμῖν πὰρ προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν,
οἶνον τ' ἐγκεράσασα πιεῖν, ὅτε θυμὸς ἀνώγοι.

Inde minus utiq; mirum irrepſiſſe illud quoq; ſemel corruptis moribus, ut arbores uina potare, docerent quidam: quoniam ſit compertum, maximè id radicibus prodeſſe, præſertim platani. Scribunt nonnulli, Megarenſem Stilponem extremo deficientem ſenio, merum hauſiſſe prius, quo celerior cõtingeret obitus. Extat Græcum diſtichum de pernicie, quam ſæpicule concinnat uinum,

οἶνος καὶ τὰ λοετρὰ καὶ ἡ περὶ κύπριν ἐρωὴ
ὀξυτέρην πέμπει τὴν ὁδὸν εἰς ἀΐδην.

Ex eo autem profluxiſſe arbitror, ex parte illud Latinè concinnatum, quod balneis inſcriptum quandoq; legimus,

Balnea, uina, Venus, corrumpunt corpora noſtra,
Sed uitam faciunt balnea, uina, Venus.

At Niceratus nobili Epigrammate uinum eſſe poetis, equi magni uice canit, quod & appoſuit:

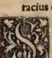
οἶνός τοι χαρίεντι μέγας πέλει ἵππος ἀοιδῷ,
ὕδωρ δὲ πίνων καλὸν οὐ τέκοις ἔπος.
ταῦτ' ἔλεγεν διόνυσε καὶ ἔπνεεν, οὐχ ἑνὸς ἀσκοῦ
κρατῖνος, ἀλλὰ παντὸς ὀδωδὼς πίθου.
τοιγὰρ ὑπὸ στεφάνοις μέγας ἔβρυεν, εἶχε δὲ κισσῷ
μέτωπον, ὥσπερ καὶ σὺ κεκροκωμένον.

idest, Vinum eleganti magnus exiſtit equus poetæ: aquã bibens non ferè bonum producas carmen. Hæc dicebat, ó Dionyſi, & ſpirabat, non utrem unum Cratinus, ſed uniuerſa, quum olfactaſſet dolia, utiq; ſub coronis magnus ſcaturiebat, habebatq; frontem uti & tu, croceam hedera. Illud aduertẽdum: eruditioribus obſeruatum, & indicat Dioſcorides, lanas facile aſpergines combibere, ac ſordium ſuarum pinguedinẽ, quæ œſypus eſt, egregiè mollire. Sunt uerò aſpergines, ſeu embregmata, uel embrochę, quæ humentia corpori inſperguntur, aut ne dilabantur mox, quum lana madente admouentur. Quo argumento ab Satyrico dictum poeta,

Vinum quod ſuccida nollet lana pati.

In aſperginum quippe uſum uenire acetum, Dioſcorides ſcribit, oleum, uinum.

Vinum ſapores ſibi ex terra adoptare. De Arcadico uino mira. Explicatur Galenus. Ariſtotelis locus in integrũ reſtituitur. Cur ex minutulis uuis meracius exprimatur uinum. Caput XXXVI

SVnt tamen qui Demoſthenis argumento, quem abſtemiũ dictitant fuiſſe, uniuerſim qui non utantur uino, acrioris eſſe naturæ arbitrentur. Cæterũ illud ſanè memoratu dignum, quòd nobis in aliena tranſeuntibus caſtra pro more ex Galeno compertum eſt, in libro De anhelitus iuuamine, Vinum ex terra ſibi admixta ſapores adoptare: ſiquidem alioqui uno genere eſſent locis omnibus & regionibus & uitium, & præterea arborum reliquarum ſucci.

Nunc

Nunc uerò ſingularum proprietates terrarum ad ſolis contemperatæ poteſtatem miram incocti ſaporis uarietatem uſibus ſuggerunt humanis. Sed & in regione quadam Galenus inquit, Vinum ad ignem utribus appenſum obdureſcit in ſalis modum,aqua euaporante. Vbi uerò terrarũ ſita regio hæc habeatur,uel quo cenſeatur nomine,non explicat pluribus auctor hic. Mihi ex Ariſtotelis Meteororũ quarto liquet, Arcadiam eſſe eam,ubi uinum οὕτως inquit ἀναξηραίνεται ὑπὸ τοῦ καπνοῦ ἐν τοῖς ἀσκοῖς,ὥς τι ξυόμενον πίνεσθαι.ideſt,ita in utribus ſicceſſit ex fumo,ut abraſum & in minuties pertritum ebibatur. Verum hac in parte diſpiciant eruditiores, moneo,interpretum deliramẽta, quibus philoſophi nobilis conuellitur ſententia,inuoluiturq́. Sed nec Albertus,etiam ſi Magni cognomentum ſibi aſciuit,quicquam doctis auribus & acri lotis aceto dignum profert:ni mendum eſſe exemplarium,conſtanter collibeat aſſerere : quod nec diſplicet. Craſſeſcit(inquit)fumo uinum:itaque craſſum mox ebibitur. Senſu nullo,aut ſanè Siculis gerris uaniore. Neq; putet nos ſciolus aliquis aut naſutior,ſupra crepidam iudicare,in noſtra(ni fallor) harena uerſamur,pulchreq́ intra pelliculam continemur, dum uerborum proprietatem diſcerniculo grauiore rimati,eminentiſſimis auctoribus colaphum incuti,aut inſcitiæ labeculam allini,non patimur. Apud quos ſi confringas teſſeram,ad diobolarem recidas,& pullatum circulum. Id quod tralatitium eſt,homini præſertim in ſtudiis iam conſeneſcenti. Addamus hic illud non ingratum,opinor, ex minutioribus uuis meracius exprimi uinum,dilutiori ex grandioribus,quoniã gulonum ritu plus ſibi humoris aſciſcant hæ, quàm ualeant percoquere : quod in paruis non uſu uenit.

Quod ſit muſti ac uini interſtitium. Cur minus inebriemur muſto. Dulcedinem eſſe uelut ebrietatis antidotum. Vinum medium quod ſit. Oenogala.
Caput XXXVII

At enim quia cœpimus,exſequamur latius,quæ uaria nobis de uino præterea lectio ſuggerit. Memorabile ſiquidem eſt,quod ex Plutarchi doctrina didicimus,Sympoſiacorũ tertio,ſed & in Cœnis retulit Macrobius, ad uerbum ferè tralata ſententia:etiã ſi,auctore præterito,quod ipſi haud ita frequenter facimus,ut ſciant legentes,me non mancipio tantum promittere, ſed iam nunc euictionem præſtare. Vini infantiam quæ prædulcis ſentiatur, mox dum in pubertatem abit,ſuauitatis induere proprietatem,cui rei calculum adiecerit Homerica item aſtipulatio , quæ melli dulcedinem contribuit, uino ſuauitatem. Inde conſequens ferè uidetur,ut quum dulce tantum ſit,inſita quadam horroris ui,ad ebrietatem uſq; hauriendo progredi non ſinat. Suffragatur & ratio alia,quando ebrietatis antidotum dulcedinem habent medicæ ſcientiæ periti. Quippe quos uiderint nimio plus uinolentia grauatos,uel uſq; ad Plutonis cancellos, uomitu quidem alleuari iubent prius,mox aduerſus euaporãtis fumi ex uini reliquiis uim,panem melle litum uorari,uelut repercuſſu malo graſſanti medeatur dulcedo. Suffragari uidetur & illud, quòd quum flatus & aquæ miſcella poteſtate grauius habeatur muſtum,nutu ſuo celerius in inteſtina dilapſum,in locis ebrietati opportunis haud ita perſeuerat,ſed tranſmiſſum laxat. Ineſſe autem muſto aquam,argumẽto eſt,quum in uetuſtatem proficit, decrementa ſentit perſpicua,etiam ſi augeſcit bonitate. Adiiciunt medicorum ſcientiſſimi,dulce uinũ eſſe natura uiſcidum,& meatus,quos Græci poros,& uniuerſim ſcholæ nuncupant,offercire præſtipareq́. Proinde ex dulci potu non ferè quicquam in caput euaporare,uia præfarcta conſtipataq́. Quamobrem Hippocratis ſententiam comprobari,tertio Regiminis acutorum,ubi adnotatum eſt, Dulcem potum minus caput aggrauare quàm uinum,& mentem percutere minus. Porrò & dulcis uini ebrioſum dicimus neminem , quoniam dulce uinum ſaporem nullum obtinet uini proprium, ſed alienum reddit omnino. Proinde φιλόγλυκυς,οὐ φίλοινος ἔσται ὁ [illegible], ideſt dulcis rei,nõ uini auidus dicetur uerius,qui uini dulcis deſiderio tenetur. Non prætereundum parte hac Ariſtotelis decretum ex Meteorôn quarto: Vinum(inquit)quod prædulce eſt,halitum emittit:pinguiuſculum enim eſt,ac eadem quæ oleum præſtat,quandoquidem à frigore non cogitur,etiam ſi uratur:nomine quidem uinum eſt,re autem

& opere

& opere non eſt:ſuccus enim uinoſus non eſt,ac propterea temulentiam minus affert, quod reliqua faciunt:quanquam altiorem halitum non emittit, ob id etiam flammam concipit & ædit. Vinum medium pro aqua,ueteribus uidetur accipi,quoniam uinum omne aut muſtum ſit aut uetus. Nam apud Mneſitheum ita ſcriptū fuerat,Eſſe uini genera tria,nigrum,album,medium,quod uocant κιῤῥὸν,ideſt giluum. Nouum,uetus,medium:ac efficere nigrum uires,album urinam,medium πέψιν,ideſt cōcoctionem. Rurſum nouum refrigerare, uetus calefacere, medium uerò eſſe caninū prandium. Quod in Noctibus quoq; Atticis relatum comperias. Hinc ille in Plauti Caſſina ſenariolus,
Adibo caninam cœnam,ſpero meliorem fore.

Oenogala,ideſt uinum lacteum apud Hippocratem in commentario De fœminarum incommodis, pro tepido accipiunt eruditiores. Prochyma, uocant nonnulli muſtum ſponte profluens ante ꝗ calcentur uuæ. Id quod ſexto Rerum ruſticarum apud Græcos adnotatum comperias. In noſtris literis,ut antè paulò attigimus,muſtum lixiuium intelligitur,quod ante ꝗ prælo uuæ premantur,in lacum fluxit:ſicut tortiuum,quod à preſſura prima,uinaceorum circumciſo pede,exprimitur. Oleum muſtum, ideſt gleucinum uocant, quòd prius quàm præculcentur oliuæ profluxit.

Quibus rationibus probet Albertus contra prædicta, Muſtum amplius inebriare ꝗ uinum. Muſti impetuoſius feruentis remediū. Cap. XXXVIII

VEterum hac in parte nō uideor mihi rectè facturus,ſi Magni Alberti ſententiam,ueluti per incuriam tranſmiſero. Qui præter Plutarchi,& qui illius ueſtigia ſequitur,Macrobii doctrinam muſtum amplius aſtruit ebrietatem inducere,quàm uinum. Eius opinionem rationesq; pluribus paulò explicabimus,quoniam propoſito noſtro mirè congruūt. Muſto(inquit) duo inſunt calores,naturalis,& aduētitius,qui ex loco eſt,ubi creuit,ſolis ui immiſſus. Ineſt & terreſtris ſubſtantia permixta. Mouentur autem duo iſti calores in oppoſito, unus quidem terminando partes uini naturales, qui naturalis eſt:alter uerò craſſitudinem diſſoluendo,ac heterogeneas partes diſparando, qui accidentalis eſt,innatus ei à loco. Deinde ex illis duorum motibus calorum componitur motus,quem muſti feruorem atq; ebullitionem uocant. Quoniam uerò attenuantur partes ac diuiduntur,ideo in imum abeunt feces,partibus ignis,quæ accidentales ſunt,euolantibus. Quibus eductis,reſidet humidum aereum ſpiritaliter diſſipatū per uinum. Quæ cauſa muſtum reddit ualde ſpumoſum ante quàm reſideat humectum id aereum,quo contingente conſtipantur uini partes mox per aeris frigus,unde euadit ſuaue uinum. Tunc enim globatur quodammodo,coitq; genuinus calor,qui euolauerat prius cum igneis illis, & aduentitiis loci partibus. Ex iis uerò manifeſtū ferè fit,cur uino facilius inebriet muſtum, etiam ſi uinum calidius longè ſit,& in muſto terreſtres ſint portiones per eſſentiam frigidæ,quæ uino inſunt haudquaquam. Tamen quia uaporoſum eſt propter humidum ſpiritale aereumq;,minimè in eo coactum conſtipatumq;:& quia euaporat,calore duplici agente,quod in uino non fit,ebrietatem ſæpe inducit:nam quod uaporoſum fumidumq; eſt,præfarcit cerebri uias,& animales uirtutes præpedit ad motum & perceptionem. Quare ebrii quoq; incertæ ſunt diſcretionis & motus,obliuioſi item fiunt ex humectatione nimia,qua delentur imagines,prius quàm firmius imprimantur in parte,quæ memoriæ uim obtinet. Verum non prætereamus quod fuerit ſuperpondii loco,ſi extra modum efferueſcat muſtum,ita ut ferè diſſiliāt uaſa,remedio eſſe aiunt præſentiſſimo,ſi caſei multum terreſtris & poroſi,portiones inieceris. Nam illius frigiditate ſuccenſus ilicò feruor remittitur reſidetq;.

Frigoris ui muſtum diutius ſeruari dulce. Vino quandoq; uigilias induci. Trœzenii uini proprietas & Achaici. Monobaſites uinum,quod & maluaſium. Falernum uinum dici modò Græcum. Vini ſymphoniæ tres. Centenariæ cœnæ. Centuſſis lex. Centenariæ porticus aut miliariæ. Centenaria uaſa. Centeſimæ uſuræ cur dicantur. Vinum ſchedium. Vinum pendens, & doliare. Vinariorum corpora quæ intelligantur. Militiam capi pro multitudine. Caput XXXIX

Quærit

Vinum medium quid sit. Vinū omne aut muſtū aut uetus. Vini genera tria. Vinum cirrhum, seu giluū. Caninum prandium, quid. Plauti Locus enarrat[us]. Oenogala quid. Prochyma quid. Muſtum lixiuium. Muſtum tortiuum. Oleum muſtum. Gleucinum. Muſtum inebriare amplius quam uinum. Muſti calor geminus. Muſti feruor, seu ebullitio, unde. Muſtum cur uaporosum. Ebrij quare obliuiosi. Muſti impetuosius feruentis remedium.

QVærit Plutarchus in libro cui titulus eſt συμποσιακὰ, quid nam ſit cauſæ, quòd circumuallata frigore dolia muſtum diutius ſeruent dulce. An eſt (inquit) quia muſti digeſtio eſt ἡ εἰς τὸ οἰνῶδες μεταβολὴ. hoc eſt, in uinoſum demutatio ac tranſitus: At concoctionem inhibet interpellatq; frigiditas. Eam nanq; perficit caliditas. An contrà potius dicendum, eſſe uuæ propriam ſucci dulcedinem: propterea dici eam matureſcere, ubi dulcis incoqui ſapor cœperit. Frigiditas uerò euaporare diſſlareq; non ſinens, dulcedinem quoq; continet muſti. Succurrit porrò dum floſculos hinc inde præcerpimus: quod ex Galeni De interioribus commentario ſecũdo didicimus. Seruum quendam, quum uinum uetus largius ingurgitaſſet ex ſiti, factum inde eſſe ſemper uigilem, mox uerò ſubeunte febre, & ſubſequuta alienatione, functum etiam fato. De hoc ſcio & alibi à me factam mentionem. Scribit Athenæus, Trœzenium uinum ſterilitatem inducere bibẽtibus, ſicut in Achaia abortum. Fuit in Laconia uinum Monobaſites dictum: id maluaſium dici uulgò, coniectant eruditi, eſſe tamen Creticum. Apud Tænarũ uel modò Monobaſiam agnoſcimus, unde uino conciliatum nomen, non tam quòd ibi naſcatur, quàm quia rectà illuc aduehatur ex Creta. Celeberrimũ autem uel nunc Venetiis uulgò quoq; nuncupatur Achaicum uinum. Nam quod modò Græcum dicitur, Falernum fuiſſe ueteribus ſentiunt nõnulli. Poſtremò ſcitu dignum & illud: ſicut in muſicis aſtruunt canonici, hemiolium ſymphoniam cõficere, quæ dicitur διὰ πέντε, hoc eſt per quinq;: diplaſium uerò eam, quæ διὰ πασῶν, ideſt per omnes: at eam quæ uocetur διὰ τεσσάρων, ideſt per quatuor, epitrito conſtare. Compari modo & harmonici Dionyſiaci tres peruiderunt uini ſymphonias ad aquã, per quinque, per tria, per quatuor: ſic quidem concinentes, ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία ἢ μὴ τέσσαρα, ideſt uel quinq; bibere uel tria aut ne quatuor. Hemiolia nanq; cõſurgit ratio, ubi duæ ſunt uini partes, aquæ tres: diplaſia uerò admixtis duabus: epitriti ratio eſt, cũ tribus aquę partibus una infunditur uini. Quæ ſanè in potu frugalitas centenariis peraccommoda Romanorũ cœnis agnoſcitur: in quas ultra centum æra inſumpſiſſe, fraudi erat: quod Septimius Florens ſcribit, ex lege quam Lucilius naſum ſtili, qui cõdidit primus, lepidè prorſum centuſſem nuncupauit. At porticus centenariæ, à paſſuum numero uidentur dictæ, ſicuti miliariæ quoq; apud Trãquillum. Nam quod miliarios legimus apros apud Varronem, intellige nimirum ponderis rationem: ſicuti in centenariis uaſis apud Lampridiũ, cuius etiam uerba duxi ſubſcribenda, ut iam nunc refractarios declinem: Primus (inquit) Heliogabalus menſas, deinde & capſas argenteas habuit: primus etiam cacabos, uaſa deinde centenaria, argentea, ſculpta, & nõnulla ſchematibus libidinoſiſſimis inquinata. Centeſimas uſuras intelligũt eruditiores, ubi duodecim uſuræ nomine centenario accedunt: quoniam menſe centeſimo ſortem aſſequitur fœnus. Quod ex Sidonii Apollinaris libro tertio dilucet: nam centeſimus in menſem nummus fœnoris nomine æſtimabatur. Centeſimas uſuras, omnium uidetur intellexiſſe minimas Cæcilius Epiſtolarum octauo: Proinde (inquit) epiſtolas mitte, appoſitis uſuris quas ego non poſſum parcius, cẽteſimas computabo. Vinum dici ſchedium, in Græcis adnotatum auctoribus eſt. Id ſunt qui intelligant quodcunq;, ac uile, uel Aegyptium quoq;, quia ſit Aegypti ciuitas Schedia prope Cheræum. At Demetrius ita nuncupari Corcyræum putat. Eſt autem concretius quod in libro De diæta ſcribit Agathocles. Vinum pendens eius interſtitione dicitur, quod doliare uocant. Vinariorum corpora, pro collegiis ſcitè accipit in Alexandro Cæſare Lampridius: Vinariorum (inquit) corpora conſtituit, ac lupinariorũ & caligariorum & omnium artium. Qua in parte ſcitu dignũ: ſcriptores haud ita ueteres pro collegiis & multitudine qualibet tum rerum tum hominum, militiam uſurpaſſe. Id quod municipes mei (ut ſic dicam) uulgò item non neſciunt. Lego Collectaneorum quinto ad rem ruſticam pertinentium, apud Græcos, eſſe uitium pulcherrimam quæ dicatur merſites, & ſit Bithynia, unde fiat uinum dendrogalenum: ſicut alibi regione eadem habebatur, τιαρηνόν, ideſt Tiarenum. Nam in Tio Paphlagoniæ, Tianon eſt: quod Florentinus in Georgicis ſcribit. Cæterum, quia liber hic iam extumuiſſe uidetur commodè, uelut me uocet Pythagoras, uerbum non amplius addam: nam uetus eſt ac bracteatum, Eſſe præſtantiſſimum, in re qualibet nouiſſe, quid ſit ſatis.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI IN ANTIQVARVM lectionum libros, ad illuſtrem philoſophum & medicum Nicolaum Genuenſem, Patauinum ciuem, Præfatio nona & uiceſima.

Triariorum militum in acie locus, et eorundem uirtus.

SIcuti operę forſan leuioris, Antiquarum lectionum libellos auſpicaturis artium bonarum ſtudioſos uniuerſim præfatione deſtinata, obſeruanter conſalutare: ac etiam nobis aduerſum naſutulos parare uelut patronos, haud ab re eſt uiſum: ita & manum iam impacturus poſtremam, fœcũdiſſimum undecunq; ingenium tuum Nicolae uir clariſſime, appellando, facturum me operæpretium ſum arbitratus. Quod ſcientię magnitudine tum phyſica tum medica, ut interim Atticæ facundiæ claritatem, & in hiſce humanioribus ſtudiis peritiam non memorem eminẽtiſſimam, huic lucubrationi noſtræ, quam nimio plus intumeſcentem bifariam (ut aliàs ferè) diſtribuimus: uelut anchora es futurus ſacra, uel triariorum denique uice, quos in militari diſciplina exercitatiſſimos, ac (quod ſequens eſt) peritiſſimos ultimo diſtribui loco in acie à ſolertis ingenii imperatoribus, notiſſimum ex hiſtoria eſt: qui acciſas paulominus res integri ipſi ac uegeti & animo & corpore in hoſtem magno impetu coorientes reſtituerent, ac dilapſos ordines reuocarent ad ſigna. Hoc nos conſilio, uir memoratiſſime, in hunc te locum diſtulimus, qui numeroſa uirtutũ ſerie dignus planè fueras, qui ueſtibula teneres, clariſſimis ingenii tui facibus, & eloquentiæ lumine, ac morum (ut uerè dicam) maieſtate prophanum ab ingreſſu ſciolorũ uulgus grauiter reiecturus. Nec, quæ tua eſt in omnibus animi æquitas, & inconcuſſa mentis altitudo propèmodum diuinæ, in primis uerò in me beneuolentia (neq; enim, opinor, tibi excidimus) noſtrum hoc conſilium aſpernabere. Siquidem animo conceptum candidiſſimo, candide prorſus in candidiſſimum amicitiæ æſtimatorem promitur obſeruate amanterq́;. Cognitiſſimũ porrò tibi rerum ſcientiſſimo, quæ quantaq́; in hominibus interdum egerminet prauitas, qui lingua prurientes nimis, quàm licenter in alienam irruere famam nulla non hora permittũt ſibi, etiam ſi ſæpe uelut alba deprehenduntur linea. Et ab Mineruæ quinquatribus naturæ decreto ſummoti, ac prorſum cærite cæra digni, ut eſt apud Horatium. Nec re notitiam aucupati magnopere alia, quàm dicacitate ac linguæ uirulentia, planè ad uenena natæ, dum peſtilenti ſpiritu optimum quenq; afflatum uolunt, ne occipitio quidem expectato: quanquam ἐν τῇ πορφύρᾳ πίθηκοι καὶ ἐν τῇ λεοντῇ ὄνοι, aut uerius ἀκαρνάνιοι χοῖροι, à qua fœditate quum uitæ tuæ probitas abſit ex diametro, uel δὶς διὰ πασῶν, ad te nunc commode prorſum decurrimus: qui e hic nocentiores, ac ſatyrico plurimum felle conſperſos tuarum antidotis uirtutum reprimas, ac omnino diluas ita, ut impetus letifer aliàs, euaneſcat uniuerſus, nulla non parte optima quæq; conuellens præcipuè, ac ſemper ψογερὸν δριμύ. Sic enim fiet, ut dolenter agnoſcant forſan, non debuiſſe ταύτην τὴν καμάριναν κινεῖν. Sed & quæ tua magnitudo eſt, ſi excepturũ te modò aſſultantem uim commonſtraris, ni me amor fallit, ac τοδὶ τὸ θρυλούμενον ἐκτυφλοῖ prorſum, ab impoſtura reſilient compauidi palantesq; ſuccinent ſibi, τρίτος οὗτος ἡρακλῆς. Quod reliquũ eſt, Nicolae doctiſſime, ſi quæ è ſpeculationum altitudine dantur feriæ, peruelim altero ſaltem oculo, uel ῥαθυμότερον, haſce Commentationes noſtras reſpicias quandoq;: ſed ita, ne uirgulæ Ariſtarchi parcẽdum cenſeas, ut tanta commonitus cenſura ſtilum uertere condiſcam, ſcripturus mox, quæ digna legi ſint. Nec columnas parem ſtructiles, ſed marmoreas planè: uti omnia item ad normam reſpondeant, ſeu quadram & libellam perpendiculum'ue. Hoc nil facere gratius potes, nec quod grauiſſimo iudicio tuo amplius congruat. Præſertim quia uel hoc nomine gratias teſtatura tibi poſteritas eſt: cuius emolumentis, etiam ſi in amplitudinis faſtigio conſtitutus, ſuffragiũ nec ſubducere ſuſtinueris. Quod ſi conſequor, id eſt ſi per medicas ac literarias diſtrictiones licuerit (neq; enim aliter amicorum apud te fiat ἀλαοσκοπιὰ) erit quod tantæ benignitati debeam καὶ μέχρι θεῶν. At ſi diuinitus cõtingat, uti noſtra hæc typis conformata nuper approbentur tibi undecunq; ſcientiſſimo, nec uidear parte ulla ſubſultare, aut ὑψοῦ τῇ δυναμμένῃ τρυφῶσα ſublimi feriam ſydera uertice. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI

ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI NONVS ET VICESIMVS

Cuiuſmodi cenſeatur illud à Quintiliano repetitum, In triclinio choa. Inibi quid choeus & choa ac choes. De cotyla item paucula. Choicum quid. Heminæ modulus. Phægonis exemplum mirum. Bonoſi bibuli hiſtoria. Ca. I

EXTAT apud Quintilianum obſcurior nodus libro nono, ita Cimmeriis obſeptus circumuallatusq́ tenebris, ut à quo planè ſit intellectus explicatusq́, necdum compererim. Fabii uerba ſunt hæc: Allegoria (inquit) obſcuriore, quæ ænigma dicitur, poetæ utuntur, ſed & oratores nonnunquam. Vt Cæcilius quadrantariam Clytemneſtram, & in triclinio Choam (ſic enim ſcribo) & in cubiculo nolam. Quod autẽ primo & ultimo loco poſitum eſt, alia operis parte abundè (opinor) illuſtrauimus. De Choa in triclinio ſupererat, ut noſtram proferremus ſentẽtiam, quam peropportunè huic potiſſimum loco impingemus: quoniam præcedenti commentario pleraq; de uino & uinolentis dictauimus, uti noſtra paruitas tulit. Et ænigma hoc in bibacem cõcinnatum arbitramur, cuius in hauriendo auiditas uel ſpiritu uno choam perſiccaret. Quod uerò aſtruitur, ex Ariſtophane conÿcimus. Apud quem in Nebulis Strepſiades Daniſtam eludens, quum dixiſſet,

ἁλσὶ διασμηχθεὶς ὄναιτ' ἂν οὑτοσί.

ideſt, ſale perpurgatus iuuaretur utiq; hic. Infert mox,

ἓξ χοᾶς χωρήσεται. ideſt, ſex capiet choas. Eum uerò locum exponens interpres: Subſannat (inquit) denuo uelut in amphora & uino. Nam ſuprà, quum illud de ſale enarraret: Coria (inquit) pinguedine craſſiora, ſale mollita latiora fiunt, & proinde capaciora. Veluti ergo Daniſta eſſet uter, aut id genus quippiam, dixit illum Strepſiades choas ſex contẽturum, ſi ſale permolliretur. Pergit porrò idem interpres: Choeus, inquit, menſurę ſpecies eſt, qua uinum menſurant. Et uinario certamine ab Alexandro quandoq; propoſito, Plutarchus ſcribit: Promachum choas perſiccaſſe quatuor, uictoremq́ triduo pòſt mortuum. Et Milo apud Athenæum carnis minas uiginti uorabat, totidem panis, uini choas tres hauriebat. Apud Ariſtophanem ſi circumflectitur, ut χοᾶς ſcribamus, à recto eſt choeus, per poeticam licentiam: ſi uerò grauatur, eſt à nominatiuo χοά. Ariſtophanes in fabula, cui titulus ἱππεῖς,

ἀλλ' ἐγχεάτω μοι ταχέως οἴνου χοᾶ,
τὸν νοῦν ἵν' ἄρδω, καὶ λέγω τι δεξιόν.

Inibi rurſum teſtatur grãmaticus, menſuram hanc, cotylarum octo eſſe capacem. Poetę uerba Latinè tralata ſic fermè ſonant: Sed age, choeum uini ſtatim effer mihi, ut mentem rigem & commodi promam quippiam. Apud Heſychium χόαι dicuntur χῶναι, ideſt infundibula. Choicum Græci pro terreno accipiunt, Suda interprete. Vtitur eo uerbo in Ruffinum Hieronymus, Perire choicum & naſci supercæleſtem. Sunt qui uelut χνοϊκὸν dici augurentur, quaſi puluereum. Choricus uerò ruſticum indicat planè. Chloe, Cereris eſt cognomentum apud Pauſaniam. De cotyla, ſi quis & illud fortè requirat: ita inuenimus apud Priſcianum, ſiue is fuerit Rhennius Fannius, uti doctioribus placet:

At cotylas quas (ſi placeat) dixiſſe licebit
Heminas recipit geminas ſextarius unus,
Qui quater aſſumptus fit Graio nomine chœnix,
Adde duos, chus fit uulgò qui eſt congius idem,
A quo ſextarii nomen feciſſe priores
Crediderim.

Hemina libram unam capit, duas ſeſtarius, Romanas dico duodenarias. Sunt qui ita ſtatuant: heminam pendere uncias decem, ſeſtarium uiginti, congium libras decem, urnam quadraginta, amphoram octuaginta, culeum mille ac ſexcentas. Choæ meminit Galenus primo De uirtutibus naturalibus. Sciendum uerò à Theodoro choam dici ſeſtarium Latinè, à Plinio etiam congium quandoq;, ſed & ſeſtarium. Fuit & feſtum Athenis nomine choes, quod antheſterionis, Nouembrem quem interpretantur, duodecima celebrabatur die in Lenæi Dionyſii honorem. Auctor Apollodorus eſt, antheſteria uniuerſim quidem uocari feſta Bacchi, priuatim uerò pithœgia. Erant & choæ mortuorum libamina, quibus pretioſiſſima quæq; infundebāt & cariſſima. Sophocles, πρῶτον μὲν ἱρὰς δ' ἐκχύτων χοάς.

Inditum ab infuſione nomen. Feſti, quod Choes uocari diximus, meminit Demoſthenes ἐν τῷ περὶ τοῦ ὀνόματος, Choas uerò etiam chytras, ideſt ollas interpretatur Harpocratio: ſed ut ad Quintilianū reuertamur, ut (uelut prætexuimus) rectè intelligi ænigmaticum illud de choa in triclinio poſſit, argumentis ducimur pluribus. Nam & Mediolanenſem Nouellum Torquatum Tricongii cognomen ſibi adoptaſſe, Plinius ſcribit, à tribus uini cōgiis uno impetu epotis. Et nos aliubi hoc opere adnotauimus, Diotimum Athenienſem cognominatum Chonem, ideſt infundibulum: quoniam ori eo appoſito, inceſſanter infuſum hauriret uinum. Nam & Aureliani tempeſtate celebratum phagonem nouimus, qui die uno aprum abſumeret integrum, panes centum, ueruecem inſuper, ac porcellum. Bibit autem infundibulo ori appoſito, plus orca. At ex bibacitate Xenarchus item Rhodius metretes eſt nuncupatus. Diu porrò in triclinio uerſari uoracis cēſetur hominis & bibuli. Liquet id M. Tullii auctoritate ex libro De oratore (ni fallor) ſecundo: Apud quem ille ait, Quando tamen Galba de triclinio tuo exibis? Quum tu (inquit) de cubiculo alieno. Cæterum quo pacto Ariſtophaniū illud Sudas interpretetur, Sex capiet choas: qui ſcire cupit, librum adeat. Nobis quod dicitur, ἐν πλάστα, hæc attigiſſe ſatis ſuperq; uiſum. Quod ad bibulos attinet, exemplum inſigne prætereundum non eſt: Bonoſus minutulus Romanorū tyrannus, bibit, quantum nemo alius. Inde ſcitum Aureliani dicteriūm: Non ut uiueret, illum eſſe natum, ſed ut biberet. Id extra omnem admirationis captum, quantumlibet bibiſſet, ſemper ſecurus ac ſobrius: addo etiam, Vino nunquam non prudentior. Amplius, quantū hauſiſſet, reddebat ueſica ad æquilibrium. Nec pectus unquam, aut uenter, uel pars alia ex humoris ingeſti nimietate affecta eſt. Hunc ubi ad laqueum coegiſſet Probus Imperator, iactatum militari ioco, Amphoram pendere, non hominem,

Exercitum ex diuerſis ac diſſonis conflare gentibus q̃ periculoſum: itemq; de prouerbio, iniice. Caput II

EXercitum ex uariis diuerſisq; hominum generibus conflare, ſunt qui ut rectè prudenterq; factum, approbent plurimum: quando nec conſpirare inter ſe facilè tam diſſona moribus & lingua gens poſſit. Porrò & mandatis ducum facilius obtemperent uniuerſi. At contrà, ſi quando tumultus aut ſeditio oriatur: tunc neq; mulcere quenquam, neq; alicui modum imponere licet. Gens ignara cum impetu fertur, ubi ſemel ad iram uentum eſt, more ferarum continuè magis crudeſcit, nec ullus eſt ſæuitiæ modus. Propterea ſummi uidetur diſcriminis, ueluti ex colluuione quadam, copias comparare. Suppetunt in id ex hiſtoria exempla cōpluſcula. Nunc ad manum eſt, quod eueniſſe Carthaginienſibus lectum eſt, quibus plurimus fuit mos, peregrino uti milite. Primo Punico bello in caſtris erant Hiſpani, Galli, Ligures, Baleares, Græci, Aphri, fugitiuorum & transfugarum ingens numerus. Mox finito bello, quum tumultuari exercitus cœpiſſet, nec regi poſſet, iræ, impetus, furoris omnia plena erant. Tandem raptis armis per indignationem, contempto Annone & cæteris ducibus, Carthaginem uerſus profecti, apud oppidum Tunes, quindecim millibus paſſuū à Carthagine caſtra locant, petentes non debita modò ſibi ſtipendia, ſed etiam interfectorum in præliis equorum ſibi pretia exſolui. Neq; iis contenti multorum annorum frumentum deberi aſſerebant; deniq; quotidie noui aliquid, quo bellum mouerent, reperiebant. Erat in exercitu Campanus quidam, qui paulò

antè

antè ſeruus ex Sicilia à Romanis transfugerat, uiribus corporis atq; audacia in rebus bellicis præcipuè inſignis, nomine Spendius. Hic metuens, ne ſi fœdus cum Carthaginienſibus fieret, in domini poteſtatem ueniret, ac ex legibus pœnas lueret, ſumma audacia, uerbis ac re ipſa quæcunq; moliri, quo omnia magis perturbarentur, ſeditionem quàm fœdus, bellum quàm pacem præoptare. Præterea etiam Apher quidam nomine Matho, qui liber quidem erat, ſed quòd multa ſeditioſe feciſſet, ſuppliciū formidabat. Hic quum Aphrorum multitudinem amplius concitaſſet, extemplo omnes in concionem deliberandi cauſa uenere, ubi Spendio ac Mathone in Carthaginiēſes uehementius inuectis, omnes facillimè aures præſtabant. Quòd ſi quis præterea aliter conſulere niteretur, non expectabant, idem'ne quod Spendius an diuerſum ſentiret, intelligere, ſed confeſtim coniectis in eum lapidibus, interficiebant, multiq; non ſolum duces ad eum modum, uerum etiam priuati homines cæſi. Nihilq; aliud in tanto tumultu per totum exercitū audiebatur q̄ uerbum Iniice, iniice, pariter omnes clamabant: eoq; magis eorum animus ſæuiebat, quòd paulò ante ebrii à cœna ſurrexerant. Ex hiſtoria igitur, quam copioſius explicare de Polybii theſauris collibuit, nata eſt uox ſanguinaria, & feritatis barbaræ: quæ imagine prouerbii quadam optimè in eos congruet, qui moribus truculentis ac efferatis cruorem ſitientes, cædem imperant quàm primum.

Quæ ſit prouerbii origo, Non ſi te ruperis. Theocritus explicatur. Cap. III

Neſt perſæpe homini parum perſpicaci, parumq; rerum perito, tanta animi caligo ac cæcitas, ut ſui oblitus, nec domeſticæ genuinæq; humilitatis memor magna affectet nomina, inſeratq; ſe argutis cygnis anſer obſtreperus. In id genus homines, intra pelliculam minus ſe continētes congruet appoſitiſſimè prouerbium, quod de ranūculi negotio natum, ad uſum uſq; uitæ proficit. Scita enim fabella eſt, perrexiſſe olim peringentem taurum ad aquas reſtinguendæ ſitis gratia. Erat ibi fortè ranarum, ut aſſolet, plurimum. Dum uerò auidius bellua ſe aquis inſerit, ranunculos ibi attriuit aliquot. Re autem adeo tetra & formidoloſa perterritus unus confeſtim mandat fugæ præſidium, & ſedulitate mira, quantam in id genus cadere probabile eſt, peruenit ad matrem, narrat fratrum miſerabile exitiū, ut à ſtaturoſo neſcio quo forent immaniter exculcati. At illa nimis inſcita, nimiſq; exoculata, ut quæ filio aliqua uolebat uideri, tumeſcere amplius cœpit, ac flatu modo magnitudinem captare, rogans, ecquid tanta foret pernicialis bellua? Cui is, Multo maior, inquit: illa etiamnum inflari plus, ac ſubinde cœpit, cupiens omnino magnitudinem uiſam exhibere filio. At is fruſtra conari illam animaduertens, Non ſi te ruperis (inquit) par unquam futura es. Id prouerbii formam habet. Meminit Theocritus Idyllio, quod inſcribitur Bucoliaſtæ, Daphnis & Menalcas,

οὔ ποτε νικασεῖς, μ' οὐδ' ἂν πάθοις τύγ' ἀείδων.

quod eſt, εἰ διαῤῥαγῇς. Ad horum uerò hominum tumorem reprimendum, & inſtruendam leuitatem nimio plus ſe efferentem, Ariſtophanio antipharmaco nil commodius, quod eſt τὰ σκύτη βλέπων, ſcuticam aſpicere. Malo ſiquidem ſubigendi edocendiq; ne quid ſupra crepidam, aut extra quam ſunt, tollant cornua, illiſq; ſurgant criſtæ: quoniam ut Horatius quoq; cenſoria quadam grauitate, ac ſupercilio planè ſenili, nos commonet:

Metiri ſe quenque ſuo modulo ac pede, uerum eſt. Nam & Pindarus,

χρὴ δὲ καθ' αὐτὸν ἀεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον.

Pro conditione quenq; oportet rerum ſemper modum cōcipere. Cæterum nimio plures quandoq; Sophocles, nimio plures Laodiceni, ut eſt apud Plinium Cæcilium.

Diuitum liberalium domos dici, ſolis menſam. Quæ ſit eius rei ratio. De ſolis ortu. Apollo unde dicatur. Item de ſolſtitiali herba & morbo. Plautus declaratur. Siriaſis quid. Ardores capitis in Plinio qui intelligendi. IIII

Diuitum opulentorumq; hominum domos omni rerum copia ubertim affluentes expoſitaſq; inopum neceſſitatibus & alimentis, qui unus diuitiarum modus plauſu, ac feſta fronde dignus prorſum & uidetur & eſt, rectiſſimè ſolis menſam dixeris. Quod ex hiſtoria profluxit adagium, ſcribit hiſtoriæ parens

rens Herodotus: in Aethiopia pratum eſſe omnium quadrupedum carne refertum. Eam uerò carnem magiſtratus illic per noctem ponere feſtinabant. Vbi uerò illuxiſſet, cuilibet licebat illuc ad ueſcendum accedere, indigenis exiſtimantibus, copiam epularum diuinitus ſuppeditari. Hanc ſolis menſam nuncuparunt, ad quam inſpiciendam olim Cambyſes legatos dimiſit in Aethiopiam. Hanc Hieronymus famoſiſſimam dicit. Apud Melam Pomponium de hac re ita legimus. Eſt locus in Aethiopia paratus, ſemper epulis refertus. Et quia ut libet, ueſci uolentibus licet, ἡλίου τράπεζαν uocant. Edulia paſſim appoſita ſunt, quæ affirmant innaſci ſubinde diuinitus. Ad eandem ferè ſententiam & in Polyhiſtore Iulius Solinus. Nec mirum porrò, ſolis menſam nuncupari locum eum, quoniam pleriſq; gentibus numen id erat eximię religionis. Legimus in quadam Indorum urbe templum fuiſſe Solis, in quo ſuſpenſus erat Aiax eburneus & Alexandri aureæ ſtatuæ, ex aduerſo autem regis Pori ſtatua ex ære nigro. Parietes uerò templi rubris marmoribus, ignis fulgorem imitātibus obcruſtati uiſebantur, quibus congruè interpoſitum aurum radiantis fulminis nitorem referebat. Pauimentum mixtis cemento margaritis ſtratum: quod barbarorum pleriq; in templis ſeruant. Soli ſacra circa meridiem obiiſſe quoſdam, obſeruauimus. Et quoniam in præcedentibus haud parum multa de ſole congeſſimus, quæ multiiuga nobis ſuggerebat lectio, nunc illud ueluti appendicem adiiciemus, quæ de ſyderis eiuſdem ortu ſenſerit antiquitas. Inuenio ſiquidem in literis, & Mela Pomponius non prætermiſit: ex ſummo quorundam montium uertice ſpeculantibus penè à media nocte, ſparſos uideri ignes paſſim micare, & ut lux appropinquat, ita coire, ac ſe coniungere, donec magis magisq; collecti pauciores ſubinde, ac una ad poſtremum flamma ardeant. Ea quum diu clara, & incendio ſimilis effulſit: cogit ſe, ac rotundat, & fit ingens globus, diu is quoq; grandis, & terris adnexus apparet. Deinde paulatim decreſcens, & quanto decreſcit magis, eo clarior eſt, fugatq; nouiſſimè noctem, & quum die iam ſol factus attollitur. Ex hac ſententia uidetur Speuſippus adcrediđiſſe, dici Apollinem, quòd eius ſubſtantia ex multis conſtet ignibus. Sunt ex eruditis, qui opinentur Claudianum ad eandem ſubobſcurè hiſtoriam alluſiſſe,

Inualidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce grauem, nec pubeſcentibus altè
Criſtatum radiis: primo clementior æuo
Fingitur, & tenerum uagitu deſpuit ignem.

Cæterum prius quàm huic parti umbilicum admoueamus, illud non inſcitū (opinor) adnectamus, ſolſtitialem breuis uitæ dici à Plauto epitheto concinno enim, ſic in Pſeudolo ſcriptum inuenias,

Quaſi ſolſtitialis herba, pauliſper fui,
Repente exortus ſum, repentino occidi.

Columella ſolſtitialem uocat ſpinam Rei ruſticæ libro ſecundo, uel quia ſolſtitio proueniat, uel floreat, ut putant. Heliotropium quidem & lupinum cum ſole circūagi, Plinius ſcribit: ſed heliotropium nocte cæruleos contrahere flores, ſyderis deſiderio. Ad quod Plautum reſpicere, ſuſpicabitur aliquis, ni probabilius fortè ſit, Plautum uniuerſim herbas intellexiſſe uel flores, uno tantum perſeuerantes die, aut ſpatio prorſum minimo: quoniam & ſolſtitium unius tantum diei eſt, ſole uidelicet Cancri obtinente partem primam. Plinius libro quartodecimo: Acinorum (inquit) labruſcæ pars æſtu moritur prius, q̄ reliqui, qui ſolſtitiales uocantur, uniuerſi nunquam matureſcunt. Eſt apud eundem Plautum in Trinummo ſolſtitialis morbus. Plauti uerſus hi ſunt,

Tum autem Syrorum, genus quod patientiſſimum,
Hominum nemo extat, qui ibi ſex menſes uixerit:
Ita cuncti ſolſtitiali morbo decidunt.

Solſtitialem uerò intelligunt ægritudinem, quam ſiriaſin uocant, quando nimia ſolari exuſtione, quæ prouenit in primis, quum aſtrum Sirium diuexat ſol, carbunculantur arbores, & intermoriuntur: Proprium (inquit Plinius) ſyderationis eſt, ſub ortu canis ſiccitatum uapor, quum inſitæ ac nouellæ arbores moriuntur. Siriaſin Plinius nunc di

ſtillationem infantium interpretatur,nunc aduſtionem, quæ cauma item dicitur. Sed in hac ſolſtitiale uidetur pro ſolari poſitum ſimpliciter,ſicuti à Seruio item grammatico poſitum animaduertimus: Tribus (inquit) humana uita continetur,natura,cui ultra centum & uiginti ſolſtitiales annos conceſſum non eſt. Quin & Hexaemeri quarto Ambroſius : Solſtitialis(inquit)annus eſt,quum ſol,expleto per omnia ſigna circuitu, in id ,unde curſus ſui duxit initia, recurrit. Annua enim fertur eius ſpatii totius eſſe perfunctio. Aduertendum item,quum Plinius ardores capitis dicit,ſiriaſim intelligere.In infantibus priuatim Paulus Aegineta ſiriaſim intelligit,ubi cerebro circumiecta inflammantur cum membranis,recedere uiſitur ſinciput,recedere item in cauum oculi cum pallore. Quod ad diuitias attinet,unde auſpicati ſumus,Critias triginta tyrannorum unus,in elegiis,ſcopadum ſibi opulentiam apprecabatur, μεγαλοφροσύνην δὲ Κίμωνος, ideſt liberalitatem Cimonis animi præalti,porrò & Ageſilai uictorias.

Quæ ſit adagii ratio , Serpentem foues, & te ſerpens.Inibi de lamiis mirum.

Caput V

SErpentem foues,& te ſerpens,uel (ut Græcè dicam potius) ὄφιν θάλπεις καὶ σὲ ὄφις, adagium eſt non uerius,quàm frequentius,ubi quis innutrit, confouet,amplexatur,in oculis fert,quod in euidens exitium erupturum mox eſt. Prouerbii rationem paulò uberius explicabimus,quando hiſtoria mira eſt.Ea uerò ita habet,Fuit Menippus Lycius annos natus quinq; & uiginti,ingenio haud inſcito,corpore item multa exercitatione ualido,ita ut formoſi athletæ liberalisq; ſpeciem præ ſe ferret.Hunc peregrinæ mulierculæ pleriq; amoribus irretitum putabant:ea uerò ut tum uidebatur, ſpecioſa quidem erat & permollicula,necnon diuitiis ubertim fulta. Cæterum,ea omnia oſtentationē modò exhibebant, ueri ſuberat nihil. In eius ſe familiaritatem ad hunc modum inſinuaſſe ferebatur. Pergebat quandoq; Menippus Corintho Cenchreas ſolus,ecce phantaſma quoddam illi occurrit,quod ſe in mulieris ſpeciem conformauerat,atq; ex manu apprehendens Menippum:Iampridem,inquit,ſe illius amore teneri implicitam:eſſe uerò ſe genere Phœniſſam, & in ſuburbano quodam iuxta Corinthum habitare . Idq; etiam digito monſtrans illuc ueniret,hortari cœpit. Quod ſi(inquit)feceris,intentam Muſicis inuenies me,& uinum bibes,quale non ſæpe aliàs,nec te riualis ulla uellicabit ſuſpicio. Pulchra ſiquidem pulchro contēta uiuam,& moriar. His blanditiis delinitus adoleſcens,etiam ſi philoſophiæ myſteriorum haud expers,amoribus tamen obniti obluctariq; non ualens, ueſperi ad mulierem pergit,ac frequenter deinceps, perinde ac ad ſuas delicias. Necdum enim,cuiuſmodi phantaſma eſſet,callebat. Id intuitus uir quidam(ut ipſe interpretor)magus aut philoſophus,ut tum creditū eſt,& ſummæ grauitatis ac prudentiæ,primò ſtatuarii inſtar Menippum inſpectans,hominem expendebat contemplabaturq;. Vbi uerò rimatus abundè eſt uiſus, O formoſe,inquit,& à formoſis expetite mulieribus ὄφιν θάλπεις καὶ σὲ ὄφις, ideſt ſerpentem confoues & is te. Quum in iis mirabundum animaduerteret Menippum , Hoc proinde(inquit) dixi,quoniam mulier eſt tibi,quæ uxor non eſt. Sed rogo te , Ecquid ab illa te amari putas? Per Iouem(inquit Menippus)& quidem eximiè. An igitur(inquit is)eam tibi in matrimonium aſciſces? Equidem,reſpondit:quid enim iucundius,quàm amantem ducere? Quando(inquit ille)futuras opinaris nuptias? Cito,ait:uel fortaſſe cras. Id quum uir ille inaudiſſet,obſeruans conuiuii tempus. quum iam uocati præſtò forent,poſtea quàm illuc,& ipſe perrexit, Vbinam(inquit)mulier eſt,cuius cauſa conuiuium celebraturi conueniſtis? Tunc Menippus:Prope adeſt,inquit. At is,Argentum hoc & aurum,cæteraq; domus huius ornamenta,tua'ne an mulieris ſunt? Mulieris,inquit. Ac ſemilaceram & pilarem omnino ueſtem oſtendens, Tales mei,inquit,cultus ſunt. At ille ad eos qui aderant,conuerſus: Tantali,inquit,hortos uidetis,qui ſicuti ab Homero proditū eſt, ſpeciem quidem præferunt aliquam,quum tamen ſint nihil. Eiuſmodi uerò ornatum hunc omnem concipiatis licet : neq; enim quæ uidetur,materia ulla ſubeſt,ſed ſimulacrum modò eſt,ac imago. Quod ut uerum ſciatis,bella hæc ſponſa una eſt τῶν ἐμπουσῶν, ἃς λαμίας τε καὶ μορμολυκίας οἱ πολλοὶ ἡγοῦνται. hoc eſt,ex Empuſis,quas lamias & mormolycias pleriq;

putant. Sunt autem in amorem & Venerem procliues, & humanas carnes uehementer expetunt, Venereorumq́; cupidine alliciunt multos, quos deglutiant mox. Hæc uerò audiens illa: Age (inquit) meliora loquere, atq; inde offenſior ac perturbatior philoſophos paulò procacius proſcidit, eos omnes delirare inquiens. Vbi uerò aurea ſupellex & imaginarium argentum, uelut fumus, effluxere, adminiſtriq; & coqui ac reliqua familia increpita euanuit, Lamia lachrymāti iam ſimilis rogabat, ne ſe torqueret: ne ue quid eſſet, fateri cogeret. Illo autem acriter inſtante, nec ſe dimiſſurum aſſerēte, tandem ſeſe lamiam confeſſa eſt, & uoluiſſe Menippum uoluptatibus delinitum obuoluere, ut eius poſtea corpus deglutiret. Eſſe nanq; ſibi perfamiliare formoſiorum ueſci corporibus, ubi ad ſummam ſanguinis abundantiam perueniſſent. Lamam uerò opera parerga, ex Arabia maſtichen uocant. De lamiis Chryſoſtomus Dion, ſic in Libyca ſcribit fabula, eſſe in locis illis feras muliebri facie, etiam formoſa: uberibus quoq; cum pectore ſpecioſiſſimis adeo, uti nullo pictoris ingenio effingi queant. Color ſpectatur præfloridus, ex oculis præcellens promicat gratia, manſuetudini adnexa. Corporis reliqua ſquammis prædura, ut frangere non ſit: alis carent, ſicut uoce, ſed ſibilum elidunt modo, draconum imagine quadam. Terreſtrium cenſentur omnium uelociſſimæ, ut celeritatem euadere nemo ualeat. Viribus cæterea peruincuntur, fraude tantum homo, ſiquidem retegūtur pectora, quorum illecti nitore confabulandi deſiderio adeuntes rapiuntur protinus. Thebani Demetrio ſubblandientes Veneris Lamiæ templum excitarunt. Erat autem eo nomine illius amica.

De ære obſeruata pluſcula. Clauus æneus quo modo in prouerbiū ueniat. Item de hydnis, hoc eſt tuberibus, ac hyenæ, & phocarum pellibus. Aerarii qui ſint in Latina hiſtoria. Clauarium. Marculi. Plinii locus ex ſeptimo libro reſtituitur. Hyades unde. Caput VI

Eris uim multa in priſcis monumentis atteſtari uidentur, Omnino ſiquidem ad rem diuinam pleraq; ænea adhiberi ſolita, pluſcula indicio ſunt, & in his maximè ſacris, quibus delinire aliquos aut deuouere, aut deniq; exigere morbos uolebant. Hoc ſignificare uidetur & Virgilius, ubi ait, Curetum ſonitus crepitantiaq; æra.

Sed & Carminius tum doctus uir, tum etiam curioſiſſimus in libro De Italia ſecundo, prius Thuſcos æneo uomere uti, quum urbes conderentur, ſolitos, ſcribit. In Sabinis quoq; ex ære cultros quibus ſacerdotes tonderentur, fuiſſe. Quin & Græcorum ueteriſſimi æris ſonos, tanquam rem ualidiſſimam, adhibere multis in locis conſueuerant, ſicuti in lunæ defectibus, ut uel alibi commeminimus. Cui rei locupletiſſimus teſtis accedit T. Liuius ab Vrbe condita libro uiceſimoſexto: Diſpoſita (inquit) in muris Campanorum imbellis multitudo tantum cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ ſilenti nocte fieri ſolet, ædidit clamorem, ut auerteret etiam pugnātium animos. Significat id & Plinius, ubi ait: Et in luna ueneficia arguente mortalitate, ob id crepitu diſſono auxiliante. Hinc uidetur etiam libro Metamophorſeon quarto Ouidius ceciniſſe,

Quum fruſtra reſonant æra auxiliaria lunæ. Necnon libro ſeptimo,
Te quoque luna traho, quamuis temerata labores
Aera tuos minuant.

Plutarchus quoq; in Aemilio: Ea nocte (inquit) quū iam cœnaſſent, & quieti ſomnoq; indulgerent milites, luna obſcurari cœpit, ac deficiente lumine, multisq́; coloribus mutata, tandem nuſquam apparuit. Romanis, ut conſuetudo eſt, tinnitu æris lumen eius reuocantibus, & ignes multis facibus ad cælum tollentibus. Aſtipulatur Aſtronomicôn primo Manilius,

Seraq; in extremis quatiuntur gentibus æra.

Metalli huius potentiam ibi quoq; poeta maximus expreſſiſſe uidetur, quum ex imitatione Sophoclis in tragœdia, cui titulus eſt, Rhizotomi, ſic libro quarto ſcriptum reliquit: quod & in Cœnis adnotauit Macrobius libro quinto:

Falcibus & meſſæ ad lunam quæruntur ahenis
Rubentes herbæ, nigri cum lacte ueneni.

Inuenimus

Inuenimus & illud ſcitu digniſſimum, id fuiſſe moris uenatoribus, ut ſicubi in remotioribus ſuem deieciſſent, uel ceruum, ne computreſcerent, clauum æneum inſigerent, ueluti ad auertẽdam putrefactionem remedium planè eſſet efficaciſſimum. Ex quibus omnibus natum, quod huic lucubrationi prætexuimus, adagium, ut id clauum eſſe nobis æneum dicamus, quicquid eſt quo ita nitamur confoueamurq́ꝫ, ut eo tanquã ridica firmiſſima, aduerſus reflatum omnem obſirmati conſtipatiq́ꝫ conſiſtamus, ueluti malorum omnium aut multorum è collo amuletum geſtantes. Sed cur nam æri aduerſus putredinem ineſſe uim adeo efficacem opinemur? An quia ſtypticitatis plurimum adeſt illi materiæ? Indicio eſſe aiunt, medicamenta, quæ ſubſtringendi uim habeant, eius metalli rubigine à medicis potiſſimum concinnari. Quin & in fodinis æris, quæ χαλκωρύχια uocant, oculos immorantium eruentiumq́ꝫ iuuari inſigniter, memorant. Necnon quibus defluxerint palpebrarũ pili, egregiè reſtitui. Videtur enim aſpergo, ſiue uapor ex chalcitide exhalans, palpebrasq́ꝫ & oculos cõtingens, occultè rheumata ſiſtere, ſiue fluctiones, lachrymasq́ꝫ manantes retundere. Proinde memoriæ ab eruditis proditum eſt, εὐήνορα καὶ νώροπα χαλκόν, ab Homero nuncupari: nam euenor bene afficientem uiros indicat, aut potentem: Norops autem ſplendidi notionem habet. Auctor quoq́ꝫ Ariſtoteles eſt, uulnera quæ cuſpide ærea, quam ἐπιδορατίδα uocant, fuerint illata uel gladio, minus minusq́ꝫ afferre doloris, facilius uerò etiam perſanari, διὰ τὸ φαρμακῶδες ἔχειν τι τὸν χαλκὸν ἐν ἑαυτῷ, quòd medicam uim quandam in ſe obtineat æs, quam in uulnere ſtatim relinquat. Niſi quis illud quoq́ꝫ aſtruat, infixum clauum ad ſe undiq́ꝫ aggregare humorem, quoniam hæc naturæ ſit uis, ut ad affecta loca fiat defluxus, quæ dicitur epiphora: propterea eius loci ambitu conſpici, οἷόν τινα μώλωπα καὶ σπίλον. id eſt, perinde ac uibicem & maculam quandam. Quo fit, ut ſumma ratione contingat, ut carnis reliquum depuratum nullam ſentiat affectionem, quicquid erat humoris praui uitiatiq́ꝫ illuc corriuato. Clauarium, ad præſens inſtitutum pertinet nihil. eſt autem eo nomine militare donatiuum. Conſimile huic ferè adagiũ uſurpari poſſe, uideo: ut qui ſuopte præſidio aduerſus potẽtiorum uim præmunitus præfultusq́ꝫ eſt, dicatur hydna geſtare, hoc eſt tubera, necnon hyænæ phocarumq́ꝫ pelles, quod hæc minimè tangantur de cælo. Quo nomine uelorum ſumma hiſce cõmunire, nautici moris eſt. Amplius ſcribit Horus, ſi quis hyęnæ pellem ſibi circũponat, intrepidè per medios hoſtẽs tranſiturũ, nocumento nullo: proinde Ægyptiis ratione hieroglyphica intrepiditatis ac conſtantiæ in calamitatibus indiciũ haberi hyænæ pellem expictam. Hydna porrò Ariſtophanis interpres Pluto, bulbos interpretatur. Apud Euſtathium: Quidam ita (inquit) hydna quædam, uelut fungi, ſunt ὑπογαίδας. Meminit (ut Athenæum prætercam) libro primo Paulus Aegineta, tradens, hydnon ἄποιον μὲν ἔχειν τὸν ἀναδιδόμενον δὲ αὐτοῦ χυμὸν, ψυχρότερον δὲ καὶ παχύχυμον. Hydnophylla uerò herbas dicũt hydnis adnatas. Hyades, ad hæc ſpectant nihil: cæterũ id adieciſſe, haud (opinor) obfuerit magnopere, dici hyadas, quoniam literæ Υ imaginem præferentes, tauri frontem delineare uideantur: quod Græco interpreti ſcientiſſimo placitum eſt. Cæterum quando de ære cõmentati abundè ſumus, rectè facturos opinamur, ſi ex ſeptimo Naturalis hiſtoriæ conuulſam lectionem ambuſtamq́ꝫ in integrum reſtituerimus: nam capite uiceſimooctauo ita modò laceri circũferuntur codices, Fiſco æris decem, captiuis uiginti milibus. Vnde non niſi abſurdus elici ſenſus queat, ut dictionis ruſticitatem prętercam. Ipſe ſic legendum concipio, Ex fiſco æris decem milibus, captiuis uiginti. Nam captiuorum milia uiginti donata, ſanè haud conſentaneum fuerit. Fiſcum autem pro publica accipi pecunia, auctor Pædianus eſt. Nec me fallit tamen, dici propriè principis fiſcum: reipublicæ autem ærarium, ut ex Plinii panegyrico liquet. Illa uerò dicendi figura, decem milia æris, ſummis eſt auctoribus frequens, citra aſſium adiectionẽ: uti apud Liuiũ ab Vrbe condita primo, & in legibus Duodecim tabularũ: Si iniuriam alteri faxit, uigintiquinq́ꝫ æris pœnæ ſunto. Quod apud Gellium exponẽs Phauorinus: Quis erit (inquit) tam inops, quem ab iniuria faciẽda uigintiquinq́ꝫ aſſes deterreant? Agnoſcas expoſitionem hanc ex libro item tertio ac triceſimo Plinii, capite tertio. Illud deniq́ꝫ ad æs attinet aliquo modo, ærarios in Romana hiſtoria nuncupatos, qui plebeiĩ ordinis, delicti nomine in

Cæritum

Cæritum tabulas à cenſoribus reiecti,nec in centuriæ albo ſcripti amplius,pro capite duntaxat,tributi cauſa æs conferebant. Sed & ærarios intelligunt milites ſtipendia facientes,itemq; eos quorum eſt in cudendo ære functio,unde ſint apud Martialem,

Aerariorum marculi.

quos malleolos interpretantur. Meminit libro ſeptimo Plinius. Prætores ærarios apud Tacitum legimus,qui quandoq; ærarium tractarint. In hac æris mentione tam multa illud non tranſiluerim,apud Ouidium erudítis plauſibiliorem uideri lectionem,ſi ſcribas

Nec uerba minantia fixo
Aere legebantur.

Non ligabantur, ut modò.

Proſopion habere,non proſopon,per adagium quid ſit. Inibi utriuſq; uocis notio. Et quid proſoputta,& protome. Protopraxia. Caput VII

PRoſopion habet,non proſopon, adagium eſt ſcitè admodum & argutè in fucatam mulierem concinnatum,quæ tectoriis,ut ſatyrici poetę uerbo utar,Lita facie:non aliud ſanè,quàm perſonata eſſe uideatur,quando nugis id genus peregrinus,uicę laruæ (ſi Horatiano uerbo uti permittimur) inſitam obuelant deformitatem,aut graſſantem ſenectutem,erugata cute,differre connituntur. Lucilii ad id lepidiſſimum extat Epigrãma,quòd quia ſummæ uenuſtatis eſt uiſum,etiam apponendum cenſui,

τὴν κεφαλὴν βάπτεις, τὸ δὲ γῆρας οὔποτε βάψεις,
οὐδὲ παρειάων ῥυτίδας ἐκτανύσεις.
μὴ τοίνυν τὸ πρόσωπον ἅπαν ψιμύθῳ καταπλάττε,
ὥς τε προσωπεῖον, κ' οὐχὶ πρόσωπον ἔχειν.
οὐδὲν γὰρ πλέον ἐστί, τί μαίνεαι; οὔποτε φῦκος,
καὶ ψίμυθος, τεύξει τὴν Ἑκάβην Ἑλένην.

idest, Caput quidem inficis,at ſenium inficies nunquam,nec genarum rugas erugabis quandoq; : non igitur faciem totam pſimytho collinas , ne perſonam habere uideare, non faciem:nil ſiquidem eſt amplius,quid furis? nunquam fucus & pſimythus Hecubam reddiderit Helenam. Cæterum,ut uel Græcæ doctrinæ imperiti ſciant,quid proſopon,& quid proſopion,auctor eſt Iulius Pollux De uocabulis rerum libro ſecundo, quod fronti ſubiectum eſt,proſopon dici,hoc eſt faciem,ſed in homine tantũ ferè:nam in reliquis (inquit) nuncupatur protome:ſicut in auibus rhyncos,& rhamphos. Apud Herodotum libro ſecundo,leges proſopon pro roſtro poſitum. A proſopo autem inclinantur multa. Inter quæ etiam προσωπεῖον, ideſt proſopium,quod mormolycion (inquit) ſignat,quæ eſt perſona,ſed & proſopon quoq; uocatur,& proſopis. Nam proſoputta Athenis uas fuit æneum echino perſimile, quòd in oris ambitu, leonum proſopa habebat,ſiue boum,unde & nomen. Ariſtoteles uerò De partibus animalium libro tertio,non ſolum quid ſit proſopon edocet, ſed & etymon perſcrutatur, τῶν δὲ ἀνθρώπων inquit καλεῖται τὸ μεταξὺ τῆς κεφαλῆς, καὶ τοῦ αὐχένος πρόσωπον, ἀπὸ τῆς πράξεως αὐτῆς ὀνομασθὲν, ὡς ἔοικε. διὰ γὰρ τὸ μόνον ὀρθὸν εἶναι τῶν ζώων, μόνον πρόσωθεν ὄπωπε, καὶ τὴν φωνὴν εἰς τὸ πρόσω διαπέμπει. Proſopon autem, ideſt facies,quod inter caput & collum hominis eſt,nomẽ à re ipſa accepiſſe uidetur:quod enim unus animalium homo erectus eſt, ſolus proſpicit πρόσωθεν, ideſt ante uerſus, uocemq; item,in eandem partem emittit. Quod uerò protomen accipi diximus in brutis,legimus tamen προτομὰς βασιλικὰς,pro iconibus regiis. Sed (ut diximus) in ratione carentibus eſt propriè protome, unde in ſummis nauium roſtris quadrupedum audimus protomas deformatas,æreq; circummunitas, διὰ τὰς τῶν ἐμβόλων χρείας, ideſt propter embolorum neceſſitatem. Alibi opinor me docuiſſe, nomine eo roſtra nauium ſignificari. Inuenio item arietis bellici partem primam,qua ingruit,rectè dici protomen:credo,quia bruti imaginem exhiberet: ſic enim apparabatur machina ea. Protopraxia,ad hæc pertinet nihil: dicitur eo nomine exigendi aut agendi prærogatiua,Græcis Latiniſq;.

Ariſtotelis & philoſophiæ laus exquiſita. Qui proci Penelopes. Philoſophia à quibus laceſſita. Numerorum & arithmetices ratio. Stereometria. Caput VIII

Ariſtotelem

ARiſtotelem ſummum Peripateticorũ principem adeo naturalium rerum cõſectatorem,auidum & ſolertem fuiſſe indagatorem,produnt auctores celeberrimi,ut cauſam eius mortis hinc memorent profluxiſſe.Legimus quippe uirum hunc,Euripi ſepties die ac nocte reciprocantis naturã admiratum,cauſas altius ſecum librantem,quum minus uoti compos euaderet,animi ægritudine contraxiſſe morbũ,ex quo non conualuerit amplius.Sunt qui prodant,in fretum dediſſe præcipitem ſe,præfatum elogium,Quoniã Ariſtoteles non cæpit Euripum,Euripus cæpit Ariſtotelem.Adeo imbiberat ille,ſummã hominis quodammodo beatitudinem uerſari in recodita rerum ſcientia.Quam rem approbaſſe uidetur Plato quoq;:nam quum forte in auditorium ueniſſet,nec adeſſet Ariſtoteles,ſuc clamauit, ἄπεστιν ὁ τῆς ἀληθείας φιλόσοφος. ideſt,abeſt ueritatis philoſophus.Quum iterum non acceſſiſſet,dicere non dubitauit, ὁ νοῦς οὐκ ἦλθεν. ideſt,non uenit intellectus. Quin ut auctor probat Philoponus,illius ædes,nõ aliter ac lectoris ædes uocabat.Hic porrò philoſophiam tanto ſtudio amplexabatur,ut dicere non dubitaret,eos qui artes reliquas conſectarentur : hanc uerò negligerent,eſſe Penelopes procis conſimiles:qui ut traditum ab Homero nouimus,quum domina potiri nequiſſent,ad ancillas diuertebant. Quam tamen ſententiam Dioni aſcribunt alii : ueluti ſit philoſophia,artium ars, & ſcientiarum princeps,ac (ut M. Tullii aduocatione utamur) uitæ dux,uirtutum indagatrix,expultrixq; uitiorum, ut uel hinc perſpicuum fiat,quanto ducãtur errore,qui philoſophos ut contumaces & refractarios inceſſunt.Hinc ergo natum adagiũ,ut Penelopes procos dictitemus,quoſcunq; uiliorum ſcientiarũ aſſectatores. Nec me fallit, in quadam epiſtola Horatiũ aliouorſum prouerbiũ trahere:ita enim profecto ſcribit,

Nos numerus ſumus,& fruges conſumere nati
Sponſi Penelopes,nebulones,Alcinoiq;,
In cute curanda plus æquo operata iuuentus.

Nam uoluptatibus mancipatos,nec ullam prorſus rationis lucem capientes,ac onocephalos prorſum,& mera fortunæ ludibria,eo nomine uidetur intellexiſſe, cuiuſmodi ferè eſt uiliſſimus quiſq;,quem appellauit numerum, tanquam ex multis unum.Sicut Martialis,

Qui de plebe Numæ,denſaq; turba ſumus.

Quod ex illo Ariſtophanio putatur ſumptum,

ὄντες λίθοι, πρόβατ', ἄλλως νενησμένοι.

Erunt tamen qui ad id forſan referẽdum putent,quod Tacitus in Iulio Agricola ſubmonſtrat.Numeros in re militari milites dici,qui legionibus nõ inſunt,nec ſine ſignis tamen,quando ducem agnoſcunt proprium.Commeminit Iuſtinianus quoq;,lanceas nunc uocant ſeparatas.Erant extraordinarii item milites,ſed ab numeris diuerſi:quod ex Polybio dilucet,ſed & Liuio quoq;. Hinc ut ſeruent nonnulli,apud Suetonium in Veſpaſiano fiet ſyncerior lectio,ſi reuocatis ad officium numeris parumper,duxeris legendum,non muneris,quod ferè publicum eſt.Græci ectactos uocant,uel ut extra ordinem adiectos,ut cornicines ſunt,ac ſigniferi,fabri,id genus alii : meminit in Collectaneis Sudas.Sed redeo ad philoſophiam,cuius præcipuum munus eſt,indagatio atque inuentio ueritatis. Huius rei amore ac ſtudio philoſophi nomen inuentum eſt. Huius ubiq; Plato ſtudioſus atq; auidus indagator fuit. Huius limites ſeruauit,ut debuit,quũ de rebus diuinis humaniſq; differeret.Id ab Ariſtotele quoq; Platonis diſcipulo accuratiſſimè cuſtoditum.Idem Plato ſapientis eſſe negauit eas artis,quæ plerunque uitæ inſeruiũt,ſiue illæ neceſſariæ,ſiue utiles,ſiue elegantes,ſiue ludicræ,ſiue auxiliares ſint. Propriam uerò philoſophi non cathedrarii,ſed ueri & antiqui,nec qui ſit palliatũ mendicabulum,aut ſcholæ modò diſcat, nec uitæ. Huius inquam ſupellectilem putat propriam,numerorum ſcientiam, quos(inquit)à natura hominis ſi remoueris,etiam ratio perpetuò perierit.Numeros autem ille non corporeos accipiebat,ſed ortum ipſum poteſtatemq; paris & imparis,quatenus rerum naturæ conſentiant.Arithmeticam porrò maximè omnium,inquit)ingenium acuere,memoriã confirmare,animum ad omnem ſpeculationem actionemq; aptiſſimum promptiſſimumq; efficere:aitq; in Epinomide,

numerum

Ariſtotelis laus.
Euripi reciprocatio.
Ariſtotelis mors.
Platonis de Ariſtotele dictum.
Penelopes proci qui.
Philoſophiæ laus.
Prouerb. Penelopes proci unde natum.
Horatii locus illuſtratus.
Numerus. Prouerb.
Martialis locus illuſtr.
Numeri milites,qui.
Lanceæ ſeparatæ.
Extraordinarii milites.
Suetonii locus reſtitutus.
Ectacti.
Philoſophiæ præcipuũ munus quod.
Philoſophi nomen,unde.
Numerorum ſcientia philoſophi propria.
Numeri qui intelligantur apud Platonem.
Arithmeticæ cõmendatio.

numerum ab ipſo deo hominibus traditum, ueluti rationis diſcurſioniſq; neceſſarium inſtrumentum. Poſt hoc etiam deorum atque animantium genituræ, quæ theogonia zoogoniaq; uocetur. Syderum item cognitioni uacaturum dicebat, lunæq; circuitum, quo menſes includantur, quo plenilunia fiant, ac ſolis anfractus indagaturum, brumas & ſolſtitia peragentes. Commemorat præterea geometriam menſuras ſpectantem, & ſtereometriam librantem pondera. Illam uerò in primis neceſſariam eſſe artem, qua uerum à falſo dignoſcitur. Vt autem peruenire ad intellectum naturę eius tandem philoſophus poſſit, quæ ſemper eſt, quæq; ſub corruptione generationeq; non fluitat, hanc ei quam diximus, terendam eſſe aiebat uiam. Illud uerò ſcitu dignum. Dum ſummus hic philoſophus proprium legitimi philoſophantis expingit ac componit ingeniū, & congruis diſciplinis erudit & format, non eum minus, immo multo plus uirtutis & pietatis, quàm ſcientię à philoſopho exigere. Nam quicquid ſcientiæ ab hoc exigit, idcirco requirit, ut deum ipſum uerum, tam ſcientiæ magiſtrum, quàm auctorem rerum, quæ ſciuntur, præ cæteris ueneretur. Quæ res uel præcipuè rationali animę ſalutem comparat. Propterea rectè ueteribus traditum eſt, diſciplinæ ac eruditionis caput eſſe philoſophiam. Quippe corporis gratia ſcientias duas uideri cōparatas, medicinam & gymnaſticem: altera, quarum ſanitatem: habitus bonitatem conciliet altera. Verum animæ morbos & affectiones, ſola tollere philoſophia poteſt: ſiquidem inſtruit nos hæc quid pulchrū, turpe, iuſtum, iniuſtum, quid appetendum fugiendum'ue ſit, quo deniq; pacto deo fruendum, necnon parentibus, alienis, item legibus, amicis, principibus, uxoribus, filiis, ſeruis. Porrò idem hic auctor talem hunc philoſophū naſci etiā affirmabat oportere è matrimonio ſacro, hoc eſt ex optimis parentibus, non enim ex omni ligno Mercurius fit, ſicuti dicitur: Nam ſi (inquit) in olympicis ludis ad certamen nemo admittitur, niſi qui parentes & ſtirpem generis eſſe citra labem omnem edocere potuerit, cur non in ſapientiæ ſtudioſo ſtatuatur hoc idem? Cæterum nec id prætereundū, ut quemadmodum gentilitiæ quædam familiarum notæ feruntur, ceu Seleucidarum anchora, Pelopidarum eboreus humerus, Aenobarborum rutila barba, ſic philoſophos omnes addecet plurimum, hoc in primis uelut inſigne habere, ut ſint mendacii oſores, ueritatis ſtudioſi. Sed enim Platonis deſcriptionem cuius'nam modi opinamur, qua philoſophiam ſtatuit, eſſe mortis meditationem? Quin illud quoq; quod in Phędone ſcriptum eſt, debere philoſphum mortem expetere? Neq; enim iſta ſignificant, expetendam eſſe animæ diſſolutionem à corpore ante quàm pręſtitutum à deo tempus aduenerit, quod Plato nefas eſſe dicit, ſed debere unumquenq; animum ab hac mole corporea & uinis hinc inde ſcaturientibus ſurrigere, & quantum fieri poteſt, omni contagione carnis ſequeſtrata, in ſola profundiſſimarum rerum contemplatione uerſari. Legat qui uelit Aurelii Macrobii commentationes in Scipionis ſomnum, & bipartitam hanc mortis diuiſionem inueniet, ut altera natura accidat, altera ex uirtute proficiſcatur, quam præcipi à Platone confirmat, eamq; eſſe quum animus adhuc iunctus corpori, uoluptates tamen corporis deſpicit, & omnibus uitiorum uinculis ſolutus ad nobiliora erigitur, ſtudioq; ad ſupera & naturæ ſuæ congrua ſublimis euehitur. Ad hæc pertinent quæ ſcribit Aurelius Auguſtinus in libro De uera religione, Platonem ſiquidem refert, diſcipulos ſuos edocere ſolitum, ut à Venereis uoluptatibus abſtinerent, perſuaſiſſimumq; haberent, ueritatem non corporeis oculis, aut ſenſu aliquo, ſed ſola mentis puritate uideri: ad quam percipiendā nihil magis impedimento eſſe, quàm uitam libidinibus deditam, & falſas imagines rerum ſenſibilium, quæ nobis per corpus imprimuntur. Itaq; ſanandum in primis eſſe animum ad percipiendam incommutabilem rerum formam, & eodem modo ſemper ſe habētem, atq; omni ex parte ſibi ſimilem pulchritudinem. Neq; uerò nomini tam ſacro, tamq; uenerabili prorſum officere debet quicquā, quod ſub eo, ſicuti colligit Fabius, maxima in plerisq; uitia quandoq; latuerint: non enim uirtute ac ſtudiis, ut haberentur philoſophi, laborabant, ſed uultum & triſtitiam & diſſentientem à cæteris habitum peſſimis moribus prætendebant. Credamus item maximis auctoribus, philoſophum ab oratore non ſeiungi: nam uetus quidem doctrina, ut Cicero docuit De oratore tertio, eadem uidetur & rectè faciendi & benè dicendi magiſtra, neq;

ſtra, neq; diſiuncti doctores, ſed iidem erant uiuendi præceptores, atque dicendi: ut ille apud Homerum Phœnix. Eloquentia uerò quum ſit una quædam de ſummis uirtutibus, tamen quo maior in ea uis, hoc magis eſt probitati iungenda, ſummæq; prudentiæ: quarum uirtutum expertibus, ſi dicēdi copiam tradiderimus, non eos quidem oratores effecerimus, ſed furentibus quędam arma dederimus. Mox uerò nonnulli, quum ipſi doctrina & ingenio abundarent, à re autem ciuili ac negotiis animi quodam iudicio abhorrerent, hanc dicendi exercitationem exagitarunt contempſeruntq;, quorum princeps Socrates fuit. Hinc diſſidium illud extitit, quaſi linguę atq; cordis, abſurdum ſanè ac inutile & reprehendendum, ut alii nos ſapere, alii dicere docerent. Hæc autem, ut ex Apœnino fluminum, ſic ex communi ſapientium iugo ſunt doctrinarum facta diuortia, ut philoſophi tāquam in ſuperum mare Ionium defluerent, Græcum quoddam & portuoſum: oratores autem in inferum hoc thuſcum & barbarum, ſcopuloſum atq; infeſtum laberentur, in quo etiam ipſe Vlyſſes erraſſet. Hoc ipſum & Fabius conqueritur libro ptimo: Scidit (inquit) deinde ſe ſtudium, atq; inertia factum eſt, ut artes eſſe plures uiderentur: nam ut primum lingua eſſe cœpit in quæſtu, inſtitutumq; eloquētiæ bonis male uti, curam morum qui diſerti habebantur, teliquerunt. Cæterum nec illud diſcuſſione indignum: fuiſſe tamen antiquorum tempeſtate, qui ueluti inauſpicatiſſimę aues, tenebrarum alumnæ ac ſolis ſplendidioris lucem non ferentes noctuinis oculis, philoſophiam inceſſere, lacerare exculcareq; ſunt auſi. Quis Agrippinam neſcit Auguſtam Neronem filium eo nomine à philoſophiæ ſtudio ſeuocaſſe, quòd eam aſtrueret imperantibus inutilem? Quid Domitianum dicam? Abs quo ſummotos Italia philoſophos, adnotatum hiſtoriis eſt, nullo quidem crimine alio, niſi quod philoſopharentur? Athenienſes uerò illi doctiſſimi quidem, & ſcientiarum quodammodo parentes, ſed & uirtutis ueluti carnifices, nónne cicuta Socratem ipſum ſuſtulerunt? Proinde magna criminis parte abſoluitur Antiochia, felix quandoq; ciuitas, quam prodidere celeberrimi conditores, probroſis uocibus Romanum principem Iulianum proſcindere non deſiiſſe: nec id alia ratione quàm quia philoſophus foret, ac barbam promitteret, qui fermè fuit temporum illorum inter philoſophos mos uetus. Nec illud excidit, Tyrannum quendam ingenio ueſano & barbaro percitum furore, quæ philoſophiam continerēt, uolumina prorſum omnia cremare adortum: ni Algazeles, cuius inter eruditos non incelebre nomen eſt, commento pio, ab infando auertiſſet incepto. Hortenſius philoſophiam uituperauit. Chryſoſtomus Dion eloquentiſſimam in philoſophos orationem procudit. Taceo Sillorum opus abſinthio conſperſum, quod Timoni philoſophorum expreſſit irriſio. Sed quicquid illi dicant, uel meditentur, ſapientia profectò humana præcellit omnia, ſicuti in ſenſibus uiſus, in anima mens, in ſyderibus ſol, oculus atq; animus naturæ totius. Quæ porrò ſint eius emolumenta ſapientiæ, quæ & naturalis eſt, & dicitur, Paraphraſi in Phyſicam auſcultationem prima copioſe explicat Themiſtius.

Leænæ partus. Parœmia item, Vnum quidem, ſed leonem. Caput IX

AEſopi fabulatoris illius egregii, quem certatim linguę utriuſq; monumenta celebrant, apologus eſt uenuſtatis lepidiſſimæ, ac documenti non contemnendi. Contendebant (inquit) olim uulpes & leæna de generoſitate, inter alia quum ueluti ineluibile uulpes obiiceret, leænam unum ſemper parere, ſuum uerò multiplicem eſſe partū, inq; eo ſibi placeret plurimum: reſpondit leæna, Parere ſe quidem unum, ἀλλὰ λέοντα. ideſt, ſed leonem. Quod & in adagium uertitur, quum uirtutem ac animi excellentiam ſpectari oportere, aſtruimus, non uilem numerum & inutilem. Quòd uerò unum duntaxat parere leænam, uidetur auctor hic comprobare. Fuit ea quidem opinio uetus, ab Herodoto confirmata libro Hiſtoriarum tertio, & in Noctibus Atticis à Gellio repetita: Leænam ualidiſſimū ferociſſimumq; animal ſemel in uita & unum parere, quod unà cum fœtu uterum emittat, unguibus fœtus eiuſdem proſciſſum laceratumq;. Quæ fuerit in ea re Ariſtotelis ſententia, Plinius eleganter expreſſit. Apud Philoſtratum obſeruauimus, repertam quandoque leænam uiſenda magnitudine, quæ maiorę etiamnum miraculo inuenta ſit in

Phoenix homericus.
Eloquentie uirtus, probi[...] ac prudentie iungenda.
Socratem primum dicendi rationem a philosophia separaſſe.
In Philosophie calumniatores.
Agrippina cur a philosophie studio Neronem seuocari[...]
Domitiano pulsi ab Italia philosophi, cur.
Atheniensium in Socratem facinus.
Iulianus imperator philosophus ab antiochenis la[...] ceſſitus, cur.
Philosophici libri a tyranno quodam pene combusti.
Algazales philosophus[...]
Hortensio uituperata philosophia.
Dionis chrisostomi in philosophos oratio.
Sillorum timonis opus.
Philosophie naturalis emolumenta.
Æsopi apologus.
Leænæ partus.
Prouerb. unum quidem sed leonem, quid signet.

utero catulos octo geſtare. Traduntur autem (inquit) de leænæ partu huiuſmodi, geſta re eam menſibus ſex, terq; omnino in tota uita parere. Parit autem (ut aiunt) primum quidem tres, mox duos. Quòd ſi tertiò parere illam contingat, unum duntaxat parere, tanquã natura geſtiente, rariora producere, quæ magnam in ſe feritatem habent. Neq; enim fides adhibenda dicentibus, adultos in utero catulos, maternis uiſceribus lania‐tis, naſci. Conſtat enim generata & generantia naturæ ui mutuo ſe amore proſequi, ut per eum ſpecies in rerum natura conſeruetur. Scribit Auicẽna, quod ſcitu dignum eſt, raro leænam generare, & ad ſummũ duos concipere, rationemq; eſſe ait, ex caloris intẽ mi uehementia, copioſius largiusq; nutrimentum repoſcentis, unde numeroſior impe‐diatur generatio. Addit quoq;, nõ ueſci niſi ex uenatione, nec uenari niſi ſemel in die.

Quid ſit in Græco epigrammate, Ouum factus totus. De ouis paucula. Tol litur ex Cicerone obſcuritas. Ouum pronuntiari & de arborum fructu. X

CApillos inficere, ueteris etiamnum fuiſſe moris, ſæpius Plinii medicina perdocet, nec poetæ tacuerunt: nam Martialis ita ſcribit,

Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis,
Tam ſubito coruus, qui modo cygnus eras.

Extat item Niciæ cuiuſdam perelegans tetraſtichon, quo ridetur neſcio quis, uti apparet, tingendi capilli affectator ſummus, qui dum ei rei nimium ſtudet, effe ctum ſit, ut uitiata cute defluxerint crines omnino, nec ullo medicamento ſuccreuerint amplius: propterea turpiter nudato capite, ouum eſſe factum totum, facetiſſime poeta hic cauillatur: id eſt huiuſmodi,

τὴν κεφαλὴν βάπτων τις, ἀπώλεσε τὰς τρίχας αὐτάς,
καὶ δασὺς ὢν λίαν, ὠὸν ἅπας γέγονεν.
ὥστε βαφεὺς ἐβόησε, τὸ μηκέτι κουρέα τέμνειν,
μὴ τε κόμην λευκήν, μὴ τε μελαινομένην.

ideſt, Caput inficiens quidam capillos deſtruxit ipſos, & quamuis perhirſutus foret, ouum tamen eſt factus totus, proinde exclamauit infector, tonſorem nil amplius ſucci dere, nec albam comã, neq; item nigrefactam. De ouis quidem ſatis ſuperq; alibi com‐mentati ſumus: nunc ſuccurrit illud obſcurius pronuntiatum à Cicerone in Epiſtola ad Pætum: At quem uirum? non eum quem tu ſolitus es promulſide conficere, integram famem ad ouum affero, itaq; uſq; ad aſſum uitellinum opera iſta perducitur. Vbi integram famem ad ouum afferre: non aliud eſſe uidetur, quàm ad ſecundam uſq; menſam cibi appetentiam producere. Dixit Naucratitas, auctore Athenæo, ſicuti alias recenſui mus, in conuiuiis apponi ſolita bina oua, quæ in ſecunda menſa darẽtur, ſicut lepus & turdus cum mellitis. Nec me fallit, contrariam ſententiam in Sermonibus ab Horatio poſitam. Ouum pro arborum fructu, apud Empedoclem lector accuratus inueniet.

Quæ medicamenta, deorum manus nuncuparet Philon. Qui morbi graues præcipue. De Seruio Clodio. Medicinam eſſe dei donum. Medici reges. Medicinæ uituperatio. Alceria quid. Analeptice. Gerocomice. Noſoco‐mion. Noſocomi. Parabolani. Septica. Septæ. Medicinæ partes. Pharma‐code quæ dicantur. Rhizotomi. Caput XI

PHilon medicus (ut uidetur) nobilis, quum medicamenta quædam ad me‐dendi uiſum exquiſitiſſima cõcinnaret, & regias quaſdam (ut Plutarchus inquit) & alexipharmacas poteſtates conficeret, eas quod ſalutares & di‐uinas quodammodo ſciret, θεῶν χεῖρας, ueluti adagio quodam, appellare conſueuerat, hoc eſt deorum manus. Nam & in Auicennæ relatum mo‐numentis ſcio, medicaminis genus dici donum dei: ſicut apud Galenum eſt trochiſcus Iupiter. Alioqui, Homero quoq; auctore, morbos ad iram deorum immortalium rela‐tos fuiſſe, ſcimus, & ab iiſdem opem poſci ſolitam. Cæterum & ipſam medendi facul‐tatem eſſe diuini muneris, profundior Hebræorum continet doctrina, quando ita præ‐cipitur, Medicum eſſe honorandum, quod propter neceſſitatẽ illum crearit altiſſimus. Id ipſum comprobat in Epiſtola ad Abderitas Hippocrates, Medicam facultatẽ, deo‐rum ſtatuens munus, atque liberam, nec ſe inde unquam mercedem corrogaſſe ullam.

Quin

Quin & alibi, Medicinam eſſe uaticinio propinquam aſtruit, quod artis utriuſq; unus ſit Apollo parens. Quid quòd ſcientiæ huiuſce auctores magnos diuinis etiam cultos honoribus, compertiſſimum eſt, etiam delubris excitatis, Chironem, Machaona, Podalirium, Hippocratem? Age, nónne Hebraica traditum ueritate eſt, archangelum Raphaelem operam quandoq; medicam præſtitiſſe? Proinde mirum minus, reges etiamnum præclaros appellationem eiuſmodi non reformidaſſe, cuiuſmodi fuerint Sabor & Ginges Medorum, Sabiel Arabum, Mithridates Perſarum, & Aegyptiorum Hermes, ac Damaſceni regis nepos Meſues: nam & Cordubæ principem quidam prodūt Auicennam. Deniq; ſcienter traditum: ſanitatis auctorem eſſe deum, dei inſtrumētum eſſe naturam, ſed utriuſq; miniſtrū dici medicum. Quidam nihilominus medendi ſcientiam aſpernabilem adeo ſunt opinati, ut eam ſex menſium fecerint diſciplinā. Moriens uerò Adrianus, illud uulgo frequēs inſuſurrauit, Turba medicorum interfecit regem. Inter morbos autem iudicauere experimento, uti condocet Plinius, aſperrimos cruciatus eſſe calculorum à ſtillicidio ueſicæ, proximum ſtomachi, tertium eorum qui in capite doleant, non ob aliud ferè morte conſcita Græcis. Et noxias quidem herbas demonſtratas, miror equidem, nec uenenorum tantum, quoniam ea conditio uitæ eſt, ut mori plerunq; etiam optimi portus ſit, tradatq; Varro, Seruium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, ueneno crura perunxiſſe, & poſtea caruiſſe ſenſu omni, æquè quàm dolore in ea parte corporis. Pharmaca compoſita, in Theriacis Nicander alcteria nuncupauit, tanquam ἀποσοβητήρια, ideſt apocruſtica, & morborum amuleta. Carmen poetæ eſt,

νῦν δ' ἄγε τοι ἐπίμικτα νόσων ἀλκτήρια λέξω.

Illa adiecero item paterga, medendi partem quæ ex morbo conualeſcētes curat, ab recentioribus (uti docet Galenus) analepticen uocari, uelut refectricen dicas. Nam quæ ſenum proſpicit ſanitati, gerocomice nuncupatur. Noſocomion interpretatur Hieronymus ad Oceanum, languētium uillam. Noſocomos dici putant, qui noſocomii præfecturam gerunt. Nam parabolanos intelligūt mendicabula ægrotis aſſidentia ſeruitii cauſa, quum ſint proprie aſcriptitii glebæ, mentio fit horum Codice De epiſcopis & clericis, lege Parabolani. Interpres tamen uiceſimiſeptimi Digeſtorum, parabolanos intelligi medicos ait, qui à Modeſtino circuitores uocētur, quoniam ciuitatem obeant ægris opem laturi. Septica, uel Septas, medicamina intelligimus erodendi poteſtatem habentia. Medicinæ partes faciunt tres: dogma, methodon, ἐμπειρίαν: portio prima præceptis conſtat, ſecunda illis rationē coaptat, experimentū ingreditur tertia. Quum uerò in Demetrii uita Plutarchus ſcribit, Attalū cognomento philomatora per otium colere conſueſſe herbas φαρμακώδεις, non uenenoſas uerbo eo accipiendas, opinor, quod imperitè interpres facit, ſed quibus citra alimentum expurgandi ineſt uis. Rhizotomi, Latinè dici herbarii ualent: ſunt qui radiciſecas malunt.

Compoſitum corpus cur panegyricum dicatur. Panagyris quid. Anarion. Encephalos cur. Librum magnum eſſe malum magnum. Caput XII

PAnegyrica ex ſcito quodam adagio dici uidentur poſſe, quæcunq; ex pluribus aggregata ſunt, panagyrin à Græcis appellari ſcimus, nundinas, feſtas celebritates, & conuentus: nam ſcribit Herodotus hiſtoria ſexta, Panagyres Athenis, hoc eſt publicos conuētus, quinto quoque anno fieri ſolitos. Idem hiſtoria ſecunda, Panagyres, pompas, προσαγωγὰς, ideſt conciliabula, ab Aegyptiis primum ſcribit excogitata. Hinc panegyricas orationes legimus, quæ in eiuſmodi haberentur conuentibus, quas ἐπιδεικτικοὺς λόγους eſſe probat Quintilianus, quamuis formam ſuadendi haberent, & plerunq; de utilitatibus Græciæ loquerentur. Significat & panagyris locum ipſum, in quo fit hominum congregatio. Philoſtratus libro octauo, In panagyri templa ſunt, & deorum cellæ, & ſtadia ad currendum. Porrò ſcenæ item ac gentes uiſebantur plurimæ, partim ex finitimis, partim ex tranſmarinis regionibus uenientes. Achæi tamen κοινοβούλιον, ideſt publicum concilium dicebant arnarion. Multis inſuper artibus & ſophiſmatibus cōſtabat panagyris, ſed & uera quoq; ſapientia & poetica, conſultatoriis etiā & dialecticis orationibus & muſicis cantibus. Quod

uerò ad præſens negotium facit, eleganter Plutarchus Sympoſiacorū quarto, Corpus compoſitum, ut noſtra ſunt, παμμιγὲς uocauit, ideſt mixtum, καὶ πανηγυρικόν, hoc eſt (ut ego interpretor) ex pluribus & interim diuerſis aggregatū concinnatumq́ ac compactum: quod cuiuſmodi ſit, Platonis potiſſimū uerbis ex Timæo duximus ſubſignandum: Atq; is quidem qui hæc cuncta diſpoſuit, ritè in ſuo habitu permanebat: quo quidem permanente, eius filii, quum parentis ordinem cognouiſſent, eum protinus ſequebantur: itaq; accepto ab illo mortalis animantis immortali principio, ſuum effectorem imitati, ignis, aeris, aquæ, terræ particulas quas rurſus redderent, à mundo mutuabantur, easq; inter ſe copulabant, haud quidē illis indiſſolubilibus uinculis, quibus ipſi fuerant colligati, ſed talibus, quæ propter paruitatem cerni non poſſent, crebrisq; huiuſmodi clauis coniunctis, unū ex omnibus corpus efficiebant, atq; in hoc ipſum tum influente, tum effluente corpore animæ diuinæ circuitus illigabant. Itaq; hi circuitus in profundum flumen immerſi neq; tenebant neq; tenebantur, ſed ui ferebantur atq; ferebant. Hactenus Plato. Tu uerò ubi uincula nominantur occulta, intellige ex Platonici doctiſſimi ſententia, craſin, ideſt temperationem, hominis eſſe adeo temperatam, æquabilem, & perſimilem, ut uix in ea elementalium qualitatum exceſſus appareat. Subdit deinde, Circuitus animæ in mole corporis impediri. In quo meminiſſe debemus, animam noſtram ſimili ratione atq; mundi animam contextam fuiſſe, ſimilesq; circuitus poſſidere, Platonicè loquendo. Circuitum ergo intelligētiæ impediri ait. Rationis uerò circuitum paulò pòſt diſtrahi ſcribit, duabus præcipue rationibus: tum quia prius quàm adultum ſit corpus, anima tota in fabrica corporis occupatur, tum quia qui extrinſecus ſenſus mouent, in teneriori ętate offendunt uehementius, & propter nouitatem rerum animum circa corporea reddunt admirabundum, quibus de cauſis diu & intelligentia à diuino uacat officio, & rationalis ipſe diſcurſus circa inferiora diſtractus quaſi demens turbatur & fallitur, ſicq; totus animus peruerſam figuram ſubit, uitamq; ducit laborioſam, dum ratio cedit ſenſibus, perinde ac ſi quis caput pro pedibus humi figat: pedes uerò pro capite in altum tollat. Alibi quoq; idem Plato medullæ, oſſium, carnis & neruorum rationem ita digerit, Oſſium uerò & carnis cæterorumq́ huiuſmodi ita eſt natura cōpoſita, his nempe omnibus medullæ generatio initium prębuit: uincula enim uitæ illius, quam anima corpori iuncta ducit, applicata medullæ, ex eaq; per omne diducta uinciunt fulciuntq́ corporis noſtri cōſtructionem: ipſa uerò medulla eſt ex aliis generata. Sunt quidem trianguli primi quidam & indeflexi & leues ad ignis, aeris, aquæ, terræ, exactiſſimam generationem accommodatiſſimi, è quorum generibus ſingulis deus ſecernens ſingulos, & inuicem cōtemperatos permiſcens, totius generationis mortalium ſementem fomitemq́ conſtituit, dum medullæ ex his ſubſtantiam procrearet. Et illam quidem medullæ partem, in quam uelut agrum quendam, diuinum ſemen iaciundum erat, globoſam & undiq; teretem finxit: atq; encephalum, ideſt cerebrum, idcirco uoluit nominari, quia unoquoq; animali deniq; abſoluto, uaſculum cerebri capax cephale, ideſt caput uocandum erat. Cęterum ut ad panegyrica redeamus, in libro περὶ παίδων ἀγωγῆς inueni apud Plutarchum, nugas panegyricas, τῶν δὲ πανηγυρικῶν λόγων, ὡς ἐκβλητέον δεῖ σὺ ἡμᾶς ἀπάγειν, τὸ γὰρ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν, τοῖς σοφοῖς ἐστὶν ἀπαρέσκειν. Cui rei aſtipulatur Euripides quoq;, quum ait,

ἐγὼ δ' ἄκομψος εἰς ὄχλον δοῦναι λόγον,
ἐς ἥλικας δὲ κ' ὀλίγους σοφώτερος, οἱ δ' ἐν σοφοῖς
φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.

Idem Plutarchus, in amicitia uera nil eſſe ait ἐπιδεικτικὸν aut πανηγυρικόν, ideſt oſtentatorium, & panegyricū. Sic Pręciam, nobile ſcortum, in Lucullo panegyricam uocat, καὶ σοβαράν, quod uerbum elatam indicat, illo ambitionem innuente. Polidonius apud Athenæum, Apeliconta Teium Panegyrice potius, quàm σχολαστικῶς educatum ſcribit. Idem alibi, eſſe hominem dicit,

ἄθροισμα παντοδαπὸν καὶ πανηγυρικὸς μεμιγμένον.

Idem in Camillo, Tyrrhenorum ciuitates ait ad lucrum fuiſſe ſtructas ἐργατικὰς, ad uictum autem πανηγυρικῶς. Quod interpretor, uel quia conuenis hinc inde pateret

ret acceſſus,uel quòd rerum omnifariam ſuppeteret copia. Hunc uerò locum oſcitanter Latinũ interpres fecit. Quo nomine cogimur ſæpe pomœria latius proferre,quàm fuerat operis inſtituti,quando Callimachi ſententiam nouimus grammatici,qui τὸ μέγα βιβλίον ἴσον ἔλεγεν εἶναι τῷ μεγάλῳ κακῷ.

Ignorantiæ ſugillatio. Lapis ſuper lapidem quid. De Hippocrate & Catone,ac puero barbaro,& Dati,unde datiſmus. Doctrinæ laus. Diſcendum ſemper.

Caput XIII

ARiſtippi illius uoluptatis aſſertoris,quem Diogenes βασιλικὸν κύνα, ideſt regium canem appellare conſueuerat, apophthegmata circumferuntur pleraq; non equidem inſcita. Inter alia id longe grauiſſimum:nam rogatus à quodam,qui melior euaſurus eſſet filius,ſi erudiretur, Vt nihil aliud (inquit) certè uel in theatrò non ſedebit lapis ſuper lapidem. Id in adagium uſq; proficit appoſitiſſimè,ſiquidem imperitus non ferè aliud quàm lapis,aut indomitus equus:hoc enim planè interſtitio ab indoctis eruditi diſparantur. Socraticum uerò illud eſt, Vnicum eſſe bonum ſciẽtiam,inſcitiam malum unicum. At Licinius imperator,imperitiæ conceptaculum ſordidiſſimum, Literas,uirus ac peſtem publicam dictitabat. Scires illum Hippocratis ſummi in medendi arte ſentẽtiam non concepiſſe animo,cuius id fuiſſe legimus in diſcendo ſtudium,ut eum non puduerit uel retrimenta guſtare,ut inde morbi naturam perſentiſceret. Quod tamen alii Aeſculapio malunt aſcribere,unde & ab Ariſtophane σκατοφάγος dictus eſt:quo uerbo is ſignificatur, qui ciborum ueſcatur ſuperfluitatibus. Certè Therapeutices ſeptimo Galenus prodit, Honeſtorum omnium ſemina ab Hippocrate poſteris contributa. Quid quòd Venetæ factionis homines & Praſinæ,equorum ſubinde retrimenta olfactare conſueſſe legimus:ut hinc pernoſcerent,quàm facilè cibos conficerent,bonam eorundem habitudinem ſic deprehẽſuri. Adrianus uerò & ipſe moderator imperii,Græcæ doctrinæ impenſe adeo intenteq; fertur inuigilaſſe,ut à pleriſque Græculus uocaretur. Nam Cato, qui mox dictus Vticẽſis eſt,dum ſenatus cogeretur,in curia Græcè lectitabat,ne illud quicquid erat,temporis abſq; ulla exercitii parte honeſta elaberetur. Sed rectius fortaſſe fecero,ſi ipſius M. Tullii uerbis ex libro De finibus ſecũdo,rem ſubſignaro:Nam (inquit)in Thuſculano quum eſſem,uellemq; in bibliotheca pueri Luculli quibuſdam libris uti,ueni in eius uillam,ut eos ipſe(ut ſolebam)inde promerem:quò quum ueniſſem,M. Catonem quem ibi eſſe neſcierã,uidi in bibliotheca ſedentem mulis circumfuſum Stoicorum libris:erat enim in eo(ut ſcis)inexhauſta auiditas legendi,nec ſatiari poterat:quippe qui nec reprehenſionem quidem uulgi inanem reformidans in ipſa curia ſoleret legere ſæpe,dum ſenatus cogeretur,nihil operæ reipublicæ detrahens, quo magis tum in ſummo otio maximaq; copia,quaſi helluo librorum,ſi hoc uerbo tam in clara re utendum eſt,uidebatur. Nec mirum,ſciẽtia perficit animam,anima enim citra ſcientiam,ueluti caput ſine cerebro dici poteſt. At puer barbarus,quum ueniſſet Athenas,magnus(opinor)ſibi uidebatur,quòd Græcas literas tres didiciſſet α β γ, quumq; in patriam remeaſſet,magno popularium fauore exceptus, contra prætorem quẽdam Græcè concionantem,poſitus eſt:qui poſtea q̃ perorauit,ut erat uocaliſſimus(quum illud Ciceronis uerum eſt, Pleroſq; ſuæ conſcios imbecillitatis ὡς τὴν βοὴν, ὥσπερ χωλοὺς ἐφ᾽ ἵππον πηδᾶν. ideſt,ad uociferationem,uti claudos in equum inſilire) exclamare perrexit α β γ: quo clamore perterritus prætor,ſiluit. Barbari uerò ciuem ſuum uiciſſe exiſtimãtes,illum magno plauſu domum reduxerunt. Cui affine illud eſt,quum Perſarum ſatrapes Datis in bello diu probatus, Græcè cuperet aliquid pronuntiare, ἥδομαι inquit καὶ τέρπομαι καὶ χαίρομαι. in barbariſmi nanq; incidit fœditatem,dicendum enim χαίρω fuerat. Amauit autem is in hoc,ut uidetur, ὁμοιοκατάληκτον. Huiuſmodi uerò loquendi uitium dicitur δατισμός. Hinc & apud Ariſtophanem eſt, Δάτιδος μέλος. Illud uerò parte hac non præteriiſſe fuerit (opinor) iucundum, Qui diſcit bene, eum deniq; ualere item bene;uerum diſcere utiq; oportet hodie,quãdo qui cras diſcit, nunquam diſcit. Rurſumq; tandiu diſcendum,quandiu uiuimus:neq; enim fieri poteſt nimis,quod ſatis nequit fieri. Nec profeciſſe uideri abundè poteſt,cui dubitãdi etiam

num ſupereſt locus: nos autem quandiu uiuimus, hæſitationum tendiculas nuſquam euadimus: quando & Delphici Apollinis calculo tunc primum ſapientia cunctis prælatus creditur Socrates, ubi dictare palàm cœpit, Vnum id ſcire ſe, quòd ſciret nihil. Eurydice, ideſt iudicii profunditate fertur exutus Orpheus, quum reſpexit. Sic profectò habet, uti ab doctiſſimis enuntiatum ſcimus, Iners ac uanus eſt uenator, qui regreditur, non progreditur. Quum diſcipulis mandaret Pythagoras, In ſpeculo ſe, non ad lucernæ lumen, ſed illuſtri ſole contemplari pergerent: quum doctiſſimis nimirum eſſe conferendum innuebat pedem, unde illuceſcit clarius quantum promouerimus, quantumq; nobis ad ſummam deſit. Ariſtotelicum porrò eſt, Præſente illa quæ propriè uidetur ſcientia, non fieri perturbationem, nec à perturbatione illam trahi ſuperariq; ſed ſenſiuam. Hinc prædicabat Socrates, Neminem ſcienter peccare.

Literæ mutæ, ex adagio quæ dicantur. Sermo an ſit homini naturalis. Prodigioſus infantis ſermo. Quintiliani locus explicat. An bruta ſermone polleant ullo modo. Cur uni tantum homini hæſitet lingua. Sermo ὁ ἐνδιάθετος. Item prophoricus. Quando infanti detur uox. Plinius explicatur, item Papinius locis duobus.

Caput XIIII

INter ſacra menſæ non ſæpe contingit, ut ſcientiſſimus quiſq; ac ſpectatæ uirtutis uiri admittantur, inſeruntur quandoq; & inſcitiores aliqui, uox quorũ ſi non ſit inarticulata omnino, non eſt à conuiuio eliminanda prorſum, ſed ut uocales ſonoræ inſigniter mutas exiguæ alioqui uocis ſibi coagmentari patiuntur, nec ex uerbis protrudunt; quoniam etiam ſi male ſonant, nihilominus cum aliis coeuntes orationis partes adiuuant. Eodem modo illorum confabulatio non muta doctis adglutinata ſermonibus conuiualem implebit hilaritatem. Quòd ſi decumbentes parte plurima cõtigerint id genus, ut uideri poſſint, ad lyram aſini, philoſophi ſermonem inſita hebetudine non ferentes, illud Piſiſtrati peraccommodum uidetur, Quum enim is cum ſuis ſibi liberis diſſideret, poſtea q; animaduertit ea re inimicos eximiè lętari, aduocata concione inquit, Se quidem quantum eualuerit, dediſſe operam, ut in uoluntatẽ ſuam filios adduceret, ſibiq; audientes dicto redderet, cæterum ex quo id nequeat, animum induxiſſe, illis morem gerere. Conſimili ratione uir philoſophus ac prudens, ubi conuiuas animaduerterit hebeti iudicatu ſermones paulò politiores doctioresq; minus admittere, illis ſe accommodabit, quatenus patiatur decorum, quum ſciat oratione quidem eloquentiam promi oſtentariq;. Philoſophum uerò etiam tacendo ſæpe philoſophari, nonnunq; & ludendo, immo uerò ſcommate quoq; laceſcentem laceſſitumq;. Ex his opinor, intuenti paulò accuratius patet, feſtiuè admodũ ex adagio literas mutas dici de iis qui parum literis compti, ex ſe quidem perficere uocem nequeunt, hoc eſt doctas, graues, uiro deniq; dignas ciuili confabulationes: at enim cum eruditioribus quaſi coeuntes conſpiratu conſono, ſunt planè ueluti adiunctæ uocalibus mutæ, quibus (ut inquit Probus) ex natura ſui uocabulum ceſſit: ideo enim mutæ dicuntur, quoniam per uocales literas enuntiantur, neq; etiam per ſe ſyllabam facere poſſunt. Cæterũ in hac ſermonis mentione mirari profectò ſuccurrit, quid nam ſit, quòd quamuis ratio hæc exprimẽdi, quicquid omnino mente conceperis, uni animantiũ uideatur ab optimo maximo contributa deo, pauciſſimi tamen comperiuntur, qui in ea re præcellant: at qui perfectus dici & haberi queat, adhuc eſſe inuentũ neminem, eo conſtantius aſtruxerimus quod M. Tullio, qui in arce ſtetit Romanæ eloquentiæ, ne ipſe quidem Demoſthenes ſatisfacere eſt uiſus. Eſt profectò aliquid conſummata eloquentia, ut Fabius ſentit & docet, nec ad eam poſſe perueniri, humani ingenii natura prohibet. Audio, ſed cuiuſmodi aſſertio hæc dicenda eſt, qua potentiam aliquam deduci in actum poſſe, contenditur: quum ne ſummos quidem uiros, & (ut argumentis peruincimur) omnium ferè capaces, id nunquã impleſſe, non diffitearis ipſe? Proinde minus mirer eſſe qui ambigant, ſit ne naturalis homini ſermo, quando & Lactantius inquit, cætera quæ putantur eſſe homini propria, in aliis quoq; animalibus reperiuntur, quum enim ſuas uoces propriis inter ſe notis diſcernunt atq; dignoſcunt, colloqui uidẽtur. Porrò ſi eſſet naturalis ſermo, omnes loquerẽtur idiomate uno:

nam

nam quod conuenit uni naturaliter ſecundum ſpeciem, omnibus congruere, conſentaneum eſt, quæ illa continentur ſpecie. Deinde Ariſtoteles ſcribit: Naſci hominē & mutum & ſurdum. Et alibi, audire prius pueros dicit, mox loqui. At Ariſtoteles idē non inficiatur, nōnullos ante quàm ætas ueniat, qua uocabula ſuo tempore explanare poſſint, incepiſſe loqui, & aliquid expreſſius dixiſſe, tamen rurſum obmutuiſſe, quouſq; ſolitum loquendi tempus accederet. Mirum porrò eſt quod Hali Abaragel commemorat, In regia ſe uidiſſe natū infantem, qui uix dum uigintiquatuor uitæ horis perfectis, loqui incepit, & manu ſigna facere: qua in re uehemētius rege conterrito, acceſſiſſe miraculum maius. Nam rege (inquit) aſtante, & me quoq; cum multis aliis, exclamauit infans, Sum (inquiens) infeliciter natus, ad prodendam regni amiſſionem, & gentis perniciem ac deſolationem. Quibus ille enūtiatis, cōciderit exanimis. Aegidius uerò propoſitæ quæſtionis nodum exſoluturus: Aliquid in ſuo (inquit) uniuerſali naturale eſt. Id ſi ad ſpeciem reuoces, fiet ad placitū, ueluti fures ſupplicio afficere, naturale eſt: ſed laqueo gulam frangere, ex arbitrio. Idem de loquutione ualet aſtrui: nam loqui, & ſermone aliquid diſtinctè enuntiare, inſitum ingenitumq; homini eſt, ſed hoc uel illo modo id agere ad placitum. Alii uerò ita contendunt: ſicut uox ſpecies eſt ſoni, ſic loquutio ſpecies eſt uocis, & omnis loquutio eſt uox, ſed non contrà: & ſicut uox ſuperaddit ſono refractionem naturalem & dearticulatam in canna pulmonis, ita loquutio ſuperaddit uoci dearticulationē ad placitum, ex quo materia loquutionis naturalis eſſe colligitur, & uox pullulans à uocali arteria: idioma uerò artis eſt, ueluti gladius: ſi materiam ſpectes, naturalis eſt: ſi formam, arte confectus. Quod uerò infantes uix dum natos in ſermonem prorupiſſe, hiſtoria prodit, portenta fuiſſe ea, fatēdum eſt: quamuis non me fallat, conatum eſſe Ariſtotelem, uirum in omni re ſummum, phyſicam eius rei rationem adducere. Ex iis uerò quę diximus, innoteſcere amplius poteſt, quid ſit quod Oratoriarum inſtitutionum tertio Quintilianus ait, Sermonem ab ipſa rerum natura genitos protinus homines accepiſſe. Sed & in Politicis Ariſtoteles, Sermonem (inquit) homo habet ſolus omnium animalium: nam uox quidem, moleſti atq; iucundi ſignificatio eſt, quare aliis quoq; exiſtit animalibus: hucuſq; enim natura proceſſit in his, ut ſenſum habeant iucundi & moleſti, & hoc inter ſe ſignificare poſſint. At ſermo ad hoc datus eſt nobis, ut oſtēdamus utilitatē & damnum, atq; ita iuſtum & iniuſtum: hoc enim præter cætera animalia hominibus proprium eſt, ut boni & mali, ac iuſti & iniuſti, & aliorum huiuſmodi ſenſum habeāt ſoli. Obiiciat hic fortè aliquis, animalium quædam humanā proferre uocem: ſed dicendum propriè, loquutionem eam non dici, quia non intelligant quæ pronūtiant, ſed aſſuetudine quadam id agant. Hac porrò ratione id ut detur intelligendū, quod tertio De anima idem pronuntiauit Ariſtoteles, linguam eſſe contributā ad ſignificandum aliquid alteri. Addit Themiſtius, Ad perceptionem item ſaporum. Quod de pueris præmaturè loquentibus dictum eſt, ſunt ex aſtrorum peritis qui id effici contēdant, ſi Mercurius in aſcendente fuerit Orientalis directus, ſicuti præcelerem auditum fieri aſtruunt, ex aptitudine Saturni & Iouis cum Marte. Saturnus enim dextram aurem, Iupiter ſiniſtram ſignare uidetur ex eorum doctrina. Arbitror (inquit Platonicus nobilis) in puero regis filio, quo die natus eſt loquuto, ut teſtatur Hali, non coniunctionem planetarum quatuor in eius horoſcopo concurrentiū formauiſſe uerba: nec etiam infantis animam uerba uaticiniumq; feciſſe de paterni regni calamitate paulò pòſt ſequuta, ſed dæmonem potius illic loquutū, dæmonem inquam Mercurialem. Nam in octauo libræ gradu, horoſcopo, qui & terminus eſt Mercurii, Mercurius ipſe cū Venere Iouecq; & Marte fertur fuiſſe coniunctus: quippe & loquentes ſtatuas magi conſtruebant, in quibus nec propriè quidem ullæ ſtatuarū animæ, nec ſydera loquebātur, ſed dæmones ab eodem ducti ſydere, ſub cuius imperio ſtatuæ fingebātur. Illud fortè hac parte non fuerit ſcitu indignum, hominem ſolum inter cuncta animātia hæſitare lingua: cuius ratio eſt, quia (ut iam præſtruximus) ſolus quoq; ſermonis eſt compos, cætera uocem tantū obtinent: qui autē lingua hæſitant, uocem quidem producunt, ſed uerba copulare, ſermonemq; condere nequeunt. Verum hæc ipſa hæſitantia unde nam ſit, dicat aliquis? Sunt qui mēbri quo loquimur, refrigerationi id attri

buant: ſic enim tanquam ſtupens & attonitum uidetur. Proinde à uino continenteꝗ oratione concalefactos, uerba facilius copulare, deprehenſum eſt. Propterea in dictis particularibus Iſaac ſcriptum reliquit, Perſas & Græcos diſputare uolentes, uino am plius indulſiſſe. Sunt tamen qui hæſitantis linguæ rationem calori aſcribant nimio: eo nãq; offenſa oberrat, quaſi in ſalebris, quo modo affici iratos homines nouimus: incen duntur enim, incitantur, anhelitant, ſpiritu redundant, ſed nimio utiq; caloris feruore anhelant: frequens enim ſpiritus eſt, nec anticipat, quatenus ſe tempore reſpirãdi poſ ſit promere. Melancholico prætereà habitu ſunt, qui lingua hæſitant: quoniam prope re ſequi imaginationem, non niſi melancholicorum eſt: hæſitantes autem eiuſmodi ho mines proculdubio ſunt, impetus nanq; dicendi præruit, anteceditq; facultatẽ eorum, utpote quum animus uiſa ſequatur. Balbis etiã idem accidit, hos etenim omnes mem bra uoci accommodata tardiora habere, certum eſt. Indicium uerò quòd tales uinolen ti redduntur, quum ſuas maximè imaginationes & oblectantia, non rationem ſequan tur. Scribunt cæleſtium rerum periti, ex natura Martis & Mercurii nonnunquam con tingere, ut motus interior feſtinantior celeriorq; ſit exteriore. Illa demum fuerint au ctaria, ſermonem dici aut τὸν ἐνδιάθετον, qui animo concipitur, aut prophoricon, qui pro fertur iam auditurq;. Illud prius Acron dici quoq; epos arbitratur. Ioannes grammati cus in Heſiodum, eſſe Mercurium arbitratur προφορικὸν λόγον, παρὰ τὸ ἑρμηνευτικὸν ἄν. Dici quoq; diactoron, quia explicat τὰ τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ τοῦ νοῦ ἐνθυμήματα. quo ſanè argumento & deorum dicatur à mythicis nuntius. Cæterum illud grauius multo, Pli nius libro ſeptimo: Natura (inquit) hominem tantum nudum, & in nuda humo natali die abiicit, ad uagitus ſtatim & ploratum. Priſcorum mos fuit, ut æditos infantes ter ram attingere iuberent, Opemq; deam inuocarẽt, ut naſcentibus opem ferret, ſinu eos excipiens, nec uocem prius dari putabant, quàm terrã attigiſſent. Leuanam quinetiam deam dicebant, quæ pueris præeſſet de terra leuandis: cuius auctor doctrinæ eſt Augu ſtinus Ciuitatis diuinæ libro quarto: itẽ Macrobius Sympoſiacôn primo, ubi de Maia inſtruitur diſſertatio. Varro De uita patrum libro ſecundo, Natus ſi erat uitalis ac ſub latus ab obſtetrice ſtatuebatur in terra, ut auſpicaretur rectus eſſe. Philo item Sapien tiæ ſeptimo, ipſum hoc ſignificaſſe uidetur: Et natus (inquit) accepi cõmunem aerem, & ſimiliter decidi in terram factam. Et in libro De moribus Seneca, Omnes infantes terra nudos excipit. Ex iis Papinio lux infertur plurima Syluarum primo in Stellæ epi thalamio & Violantillæ,

Tellure cadentem
Excepi fouiq; ſinu.

Sed & libro quinto, Syluula poſtrema,

Tellure cadentem
Aſpexi, atque unctum genitali carmine foui.

Quæ ſit ratio prouerbii, Mopſo certior. Mopſos fuiſſe tres. Ouidii locus explicatur ex Metamorphoſeôn libris: item Senecæ ex Medea, necnõ eiuſ dem alter de Argo fatidica. Caput XV

Mopſo certior, dicitur de eo qui mentis acumine ac rerum peritia præul det quid futurum certiſſimè, & prædicit. Quando latentia & pene extra hominis captum, diuinandi præſtantia creditur Mopſus egregiè perui diſſe ac enuntiaſſe. Quo argumẽto etiam uidetur Calchanti fuiſſe mortis cauſa, quum uaticinii eius claritatem mœrore confectus pati nequiſſet. Tradunt ſiquidem Calchantem hunc, augurem alioqui egregium, cum Amphilocho Amphiarai filio è Troiano bello redeũtem terreſtri itinere ad Clarii Apollinis lucum perueniſſe, qui eſt ante Colophonem ciuitatem Ionicam: quumq; in Mopſum incidiſ ſet, illi huiuſmodi quiddam propoſuiſſe, uti cecinit Heſiodus,

Mirabor ſanè, poteris ſi dicere, ficus
Quot numero hæc caprificus habet, perparua licet ſit:
Mille quidem decies modius menſura, ſuperq;
Vna ſit, hanc nullo poteris comprehendere pacto:
Dixit, & inuentus numerus, menſuraq; certa eſt:

Continuò

Continuò mortis Calchanti ſomnus obortus.

Non tamen me fallit,Pherecydem ſubtexuiſſe alio modo hiſtoriam hanc:ſcribit enim, prægnanti ſue oblata,Calchãtem interrogaſſe,quot geſtaret porculos,Hunc uerò tres, reſpondiſſe,atq; ex iis unam fœminam.Quem ubi uera loquutum patuit,illum ægritudine mortuum. Sunt qui dicant,Calchantem de ſue propoſuiſſe, illum uerò de caprifico:ac Mopſum uera dixiſſe,Calchantem minimè,& inde mœrore contabuiſſe.Quod prædictum Sophocles ſcribit: Tunc (inquit)Calchanti fato mortem ingruere decretoriam, quum præſtantiorem augurem offendiſſet.Cæterum hic Calchantis mortem in Ciliciam transfert.Fuit Mopſus alter Ampyci filius,quod Ouidii interpres ignorare ſe,fatetur ingenuè libro duodecimo:

Nec tu crediderís tantum cecíniſſe futura
Ampycidem Mopſum,Mopſo iaculante,biformis
Occubuit,fruſtraq; loqui tentauit Odites.

Scribunt Apollonii interpretes Argonauticôn primo,Ampyci filium fuiſſe Mopſum ex Cloride.Quod & Lycophronis approbat interpres,Chlorin addens fuiſſe Orchomeni filiam.Strabo libro Coſmographię nono,Mopſos tres agnoſcit:ita enim ſcribit, Campum autem Pelaſgicum modò nuncupatũ exiſtere in Lariſſa & Gyrtone & Pheris,ibiq; eſſe Mopſium & Baben & Oſſam. Vocatum autem Mopſium non à filio Tireſiæ Mopſo uate,ſed à Mopſo Lapitha, Argonautarum nauigationis comite. Alius item Mopſus fuit,à quo Atticam appellauere Mopſopiam,Mopſii Theſſalicæ ciuitatis meminit item Stephanus:qui ſcribit etiam in Cilicia eſſe ſuper Pyramo flumine μόψου ἑστίαν,ideſt Mopſi domum. Quam tamen Mopſi uiculum nuncupet Hieronymus, ubi mortuus ſit Conſtantius imperator. Vnde Mopſeates ſit gẽtile nomen. Super Mopſi morte,qui ampycides dicĩt à poetis,ita cecinit Apollonius Argonauticôn quarto,

ἔνθα καὶ ἀμπυκίδην αὐτῷ ἐνὶ ἤματι μόψον
νηλειὴς ἕλε πότμος,ἀδευκέα δ' οὐ φύγεν αἶσαν
μαντοσύναις, οὐ γάρ τις ἀποτροπίη θανάτοιο.

ideſt,Vbi & Ampycidem die illa Mopſum crudelis mors abſtulit,amarulentum uerò non uitauit fatum uaticiniis,nec enim mortis euaſio ulla. Eiuſdem & Seneca mentionem faciens in Medea ita ſcribit,

Idmonem,quamuis bene fata noſſet,
Condidit ſerpens Libycis harenis,
Omnibus uerax,ſibi falſus uni,
Concidit Mopſus,caruitq; Thebis.

Sed quia in Senecam incidimus,operæpretium eſt, intueri diligenter quàm inſcitè illius poetæ interpretes eum locum enarrent,interductu interpellato:ſcribũt enim à Seneca Gręcam hiſtoriam peruerti,quoniam ſerpentis morſu non perierit Idmon,ſed ab apro percuſſus,ut ſcribit Apollonius:nec præterea conditum in Libya,ſed in portu Bebrycis. Ego uerò neutiquam hiſtoriæ fidem cõmutatam inuerſamq; contenderim,ſed auctoris recõditum potius ſenſum minus ab incurioſis rectè percipi:ita enim arbitror diſtinguendum,interpungendumq;,

Idmonem,quamuis bene fata noſſet,
Condidit. ut à ſententia pendeat præcedenti,
Ite nunc fortes,perarate pontum,
Sorte timenda. Hoc enim dicit, Sors iſta nauigandi formidoloſa condidit Idmona:ideſt,cauſa fuit ut periret Idmon. Poſtea infertur,
Serpens Libycis harenis. Quod planè ad Mopſum refertur,

ita ut ſerpens,ibi participiũ ſit,non nomen.Eſt enim uerborum ſtructura:Mopſus ſerpens,ideſt oberrans & uagabundus. Quòd autem de Idmone dicit,Quamuis bene fata noſſet:confirmatur Apollonii auctoritate Argonauticôn primo,ubi loquente Idmone,hi ſubiiciuntur uerſus,

αὐτὰρ ἐμοὶ θανέειν στυγερῷ ὑπὸ δαίμονος αἶσα,
τηλόθι που πέπρωται ἐπ' ἀσίδος ἠπείροιο.

At mihi

At mihi emori odioſi dæmonis fato procul ſancitum eſt in Aſidis continente. Quid ſi de Mopſo totum id dici opinemur, interpuncta diuerſim ſtructura, interſpirataq;? Etenim uideri poteſt Seneca Mopſum appellaſſe Idmona ob multã rerum & uaticinii peritiam. Nam & qui proprio nomine Theſtor dicebatur, antiquitus Idmona nuncupatum, teſtis eſt Apollonii interpres ob inſignem experientiã, quod Chamæleontis comprobat auctoritate. Cęterum, prior enarratio luculentior. Sudas tamen Idmona pro perito accipit, unde dixerunt ueteres canem ἴδμονα θήρας, hoc eſt uenationis peritum. Extat & carmen Auſonii de Idmone uate:

Idmona quod uatem, medicum quod Iapyga dicunt,
Diſcendas artes nomina præueniunt.

Sed & à Pindaricis proditum interpretibus, ſcimus, Argonautas tribus uſos uatibus, Mopſo Ampycis filio, Idmone Abantis, denique Amphiarao Oiclis. Quoniam uerò parte hac Senecæ opem tulimus, ſuccurrit & locus alius Tragœdiæ eiuſdem, ubi exclãtur Chorus primum nauigationis auctorem, recenſetq; diſcrimina quæ Argonautæ adierunt:

Demum (inquit) Orpheus tacuit torpente lyra,
Ipſaq; uocem perdidit Argo.

Incidi in cuiuſdam ſchedicum, ita exponentis, Vocem, cantum Orphei, quia propter timorem & ipſe tacuit. Quum ad id poeta doctiſſimus reſpexerit, quod Argonauticôn quarto Apollonius ſcribit, In carina nauis Argus à Pallade lignũ fuiſſe impactum ex Dodonide phago, quod humana uoce fungeretur quandoq;. Sic enim ait,

αὐτίκα δ' ἄφνω
ἴαχεν ἀνδρομέῃ φωνῇ μεσηγὺ θεόντων
αὐδῆεν γλαφυρῆς νηὸς δόρυ.

Extat & Antipatri epigrãma de nauta quodam fulmine icto, cuius nauis per ſe, moderante nullo, ad littus delata rem geſtã ſignificauit: nec Argoã, inquit, expetiuit carinam,

ἀγγελίην θέω, καὶ λιγυρῇ μινύουσα
καὶ φραδέουσα, ἀργῴην δ' οὐκ ἐπόθησε τρόπιν.

Reperias & alibi eius rei mentionem. Nobis ſatis ſuperq; fuit locum monſtraſſe, ne fiducia interpretum ſtudioſi iuuenes in aurem utranq; (ut ſæpe) dormirent. Certè ſi quis anxiè plura quærat, Lycophronis interpres Iaſonem cum ſociis quadragintanouem inſcendiſſe Argo, ſcribit, quæ

λαλητρίαν εἶχε τὴν τρόπιν ἐκ τῆς Δωδώνης δρυός.

ideſt, carinam habebat loquaciſſimam ex Dodonæ quercu. Propterea Lycophron alicubi λάληθρον κίσσαν, ideſt garrulam nuncupat picam. Porrò ſcribit uetus Arati Phænomenon interpres, Danaum ab Aegypto ſe fratre proripientem auxilio Mineruam inuocaſſe, à qua primum ſit compacta nauis, quæ Argo eſt appellata, eaq; Argos petierit Danaus. Auctor autem Aeſchylus, ab Minerua eadem materiam quãdam loquentem naui inſertam: quod repetit Iginus quoq;. Mopſi deniq; hiſtoriam alicubi recenſet Plutarchus: meminit eiuſdem Apuleius quoq;, ſed & Lactantius grãmaticus, eatenus fuiſſe augurio nobilem Mopſum ſcribit, ut poſt mortem templa quoq; ei credantur dicata, quæ oraculi gratia ſæpe adirent homines.

Cur prouerbio uſurpemus, Amantium marſupia porri folio uinciri. Amoris potentia & laus. Caput XVI

AMoris excellentiam alibi copioſe, ut uires noſtræ tulerunt, expoſuimus. Nunc adagium occurrit peruetus, quo affectionis huius inenarrabilis exprimitur uis, id eſt huiuſmodi, πρασίου φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώντων δέδεται βαλαντίον, porri folio amantium uincitur funda. Eo ſignificatur irretitos amoris laqueis non ferè temperare ſibi: ſed quicquid habent, paſſim profundere, nihil omnino habentes penſi. Hæc enim eſſe illius potẽtia traditur, quin percipitur experimentis quoq;, ut nouam naturæ faciem, mores prioribus ex toto diuerſos inducere ualeat. Quamobrem & Plato αὐτὸν παντὸς ἐπιχειρητὴν nuncupauit, quòd nihil non experiatur, ut qui affectet omnia, & audeat: nam qui ſilentio prius ad reprehenſionem

uſq; ſtudebat,iam efficitur garrulus. Socordem nimiſq; deſidioſum uideas ſatagere,ac ſtudioſius labori ſe ſubiicere. Et quod miremur ſine fine,præparcum quoq; & μικρόλογον, hoc eſt qui minima quæq; plurimi facit,uideas:ſi in amorem inciderit,perinde ac igni ferrum,molliri ac remitti,ut tractabilior fiat & iucundior. Sed quid mirum? Inſpicienti altius paulò,& in intima naturæ ſe inſinuāti innoteſcit apertiſſimè:ſicuti ex Platone ſuo nobilis colligit Platonicus, Quicquid diſcimus,quicquid excogitamus,quicquid omnino pertractamus in uita,ex amoris fontibus profluere,quibus latius manantibus ubertim rigati artes percipimus aut inuenimus. Quod niſi inueſtigationis oblectamentum inhæreret affixum, fieri nunquam poſſet. Inueniendi quippe deſiderium fomes eſt,ac incitabulum ingeniorum. Immo uerò diſciplinæ præcepta traditurus,niſi amet,munus ſuum non uidetur impleturus. Proinde qui artium magiſtrū dixere amorem,nihil omnino à ueritatis ratione uidētur aberraſſe. Quin idem artis opera exſequi accuratiſſimè deprehenditur & exactiſſimè conſummare. Quid quod in artibus ſingulis,artifices ipſi inquirūt nil aliud quàm amorem,nec curant? Quid enim (inquit apud Platonem Eriſimachus) aliud medicina cōſiderat,quàm quo modo humores quatuor corporis amici inuicem fiant,atq; permaneant? Quos cibos ac potus cæteroſq; uiuendi aut medendi uſus amet natura,atq; requirat? In gymnaſtica etiam exercitatione inueſtigandum,qui corporis habitus,quos exercendi modos,quos geſtus amet & poſtulet. In agricultura,quod ſolum, quæ ſemina,qualem'ue cultum exigat,quis'ue colendi modus à ſingulis expetatur arboribus. Idem obſeruatur in muſica, cuius genera duo traduntur:eſt enim graue quoddam & conſtans,eſt & aliud molle atq; laſciuum. Illud utentibus utile,hoc noxium in libris De republica & legibus Plato iudicat. Illi in conuiuio Vraniam Muſam,huic Polyhymniam præfecit. Alii prius illud genus,alii ſecundum amant. Illorum amori obtemperādum,adhibendiq; ſoni ſunt,quos expetunt:iſtorum appetitui obſiſtendum. Illorum nanq; amor cæleſtis eſt:iſtorum uerò uulgaris. Ineſt ſyderibus & elemētis quatuor amicitia quædam,quam aſtronomia conſiderat. Vatum poſtremò ſacerdotumq; facultas in hoc potiſſimum uerſari uidetur,ut quæ hominum officia deo ſint amica,qua ratione Deo homines amici fiant,nos doceant. Proinde concludere ita fermè licet, Amorem in omnibus ad omnia eſſe omnium auctorem ſeruatoremq; exiſtere. Artium quoq; uniuerſarum dominum atq; magiſtrum. Ex quo ut ſolertem,omniumq; habentē claues eundem collaudauit Orpheus. Nos uerò illum etiam nodum dicamus perpetuum,mundi copulam:partiumq; eius immobile ſuſtentaculum,ac firmum totius machinæ fundamentum.

AMORIS POTENTIA, ET LAUS.

Amor artium magiſter

Medicinæ conſideratio.

De Mithridatis polyphagia,& polypoſia. Item de Heraclide pycta,& Druſi Tiberii medico. Dicrota nauigia. De Mithridatis potentia,ac de Alexandri poculo,& odore corpori eiuſdem inſito. Caput XVII

Mithridatem Ponti regem,cum quo annos duos & quadraginta à Romanis depugnatum,proditur,legimus cum ceteris ducibus temulentū quandoque,ac uino madentem,aut delectus habuiſſe,aut arma pertractaſſe,& cum Stratonicia oblectatum muliere. Id ſanè initio parum conſtanter,ac fide parū integra traditum ab auctoribus, arbitrati ſumus:ſed mox dum Græca (qui mos noſter eſt) uerſaremus,compertius id exploratiuſq; eſſe cœpi,in quo nobiliſſima monumenta inſimulabamus mendacii. Scribunt quippe adiuratiſſimi ex Græcis,Mithridatē hunc inter alia quæ ædebat ſpectacula,etiam illis certa cōſtituiſſe præmia,qui ciborum amplius in uentris barathrum conſtipaſſent,aut meri plus ingurgitaſſent, πολυφαγίαν uocant Græci,ac πολυποσίαν. In utriſq; uerò ipſum retuliſſe uictoriam, immo uerò omnium ſui temporis hominū in bibēdo modum exceſſiſſe. Quo argumento putant nōnulli eſſe cognominatum Dionyſium. Quanquam quod ad hoc attinet,ſunt qui ita credant, Infantis Mithridatis cunas de cælo tactas exuſtaſq; igne cæleſti faſcias citra ullum omnino illius nocumētum,ueſtigium modò fulminis uiſum in fronte. Rurſum quum iam uirilitatem attigiſſet,domum in qua dormiret fulmine ictidem ictam,ac pharetræ propendentis ſpicula delicuiſſe ignita. Vnde coniectatum uatibus eſt,ſagittandi arte illum fore præpotentem & armatura leui. Ab huiuſmodi uerò ictibus

Mithridatis cum Romanis bella quot annos durata.

Polyphagia, & Polypoſia, Mithridatis.

Mithridates cur Dionyſius cognominatus.

Mithridatis infantis cunæ de caelo tactæ.

ictibus,ſimilitudine quadam affectionis,cognominatum Dionyſium.Hæc uerò curio-ſius inquiſiſſe,non fuit uacantis operæ:nam iis plurimum infertur lucis Ciceroni pro Flacco.Cęterum quia in tanti regis uoracitatem incidimus uolentes,mirum eſt quod de pleriſq; proditur literis.Fuit Heraclides quidam pyctes non multi,quod ferendum foret,ſed infiniti propè cibi potusq; capax,non reperiebatur illi compar in potando. Verum ut ſunt humana ingenia,in peius ſemper ſolertia,alios ἐπὶ πρόπομα, hoc eſt ad ientaculum inuitabat,alios ad prandium,ad cœnam alios,poſtremos ἐπὶ κῶμον, ideſt ad comeſſationem.Recedentibus uerò primis protinus iungebantur ſecundi,& dein-ceps:at is,interſtitio nullo interiecto,omnibus ſufficiebat ſolus.Memorabile eſt quod alibi attigiſſe me commemini:Druſi Tiberii Cæſaris filii medicum ſuperaſſe in potan do omnes.Id quo facilius poſſet præſtare,ingenio utebatur:ſiquidem quinq; aut ſum-mum ſex amaras prægustabat amygdalas,ne ebrius effici ullatenus poſſet: quod ubi facere eſt deprehenſus,ac uetitus, mox ne minimo quidem potui ſufficiebat. Illud ue-rò,ut unde in hæc diuertimus,eodem redeat oratio,in Mithridate maximè mirum,ui-nolentum hominem tanta fortitudine,tantaq; ui in tot annos bellum cum principe re-rum populo produxiſſe. Sed aderat illi,ut grauiſſimis proditum hiſtoricis eſt,audacia præſignis ac tolerantia memoranda. Aderant & naues quadringentæ,ex quibus cata-phractæ centum fuere,dicrotæ centum : ſic enim naues dicunt,quæ duobus guberna-culis pariter à prora regūtur & puppi. Meminit in Epiſtolis ad Atticū Cicero:Aphra-cta(inquit)Rhodiorum & dicrotum Mityleneorum habebam. Et libro decimoſexto: Nam & ipſe Domitius bona planè habebat dicrota. Habuit porrò Mithridates idem equitum quinquaginta,peditum ducēta & quinquaginta millia:machinarum uerò,ac omnis bellici inſtrumenti,par potentiæ eius ſumma. Depugnabant cum eo reges,dy-naſtæq; Armeniæ ac Scytharum,qui circa Pontum incolunt,ſupraq; Mæotidem palu dem : & cum Celtis fœdus,amicitiamq; inierat. Tanta fuit animi magnitudine,ut tot filiis ac præſidiis,& uniuerſo tandem principatu deſtitutus,quum nec amplius ad pu-gnandum cum Romanis par eſſet:nihil tamen miſerū,nec abiectum concepit animo; ſed ad Celtas proficiſci,unaq; cum illis Italiam irrumpere ſtatuit,ſperās multas Italiæ partes Romanis aduerſas eſſe.Certior quoq; factus, Annibalem id ipſum in Hiberia bellantem effeciſſe,& ob hoc Romanis formidabiliorem extitiſſe. Verum tam illuſtre facinus à rege meditatum exercitus ſequi recuſauit. Sanguinolentus ac crudelis in om nes fuit,nam matrem,fratrem ac filios tres impuberes,totidemq; filias interfecit. Quo fit ut minus miremur,ſatrapis,urbiumq; primoribus illum ſecretò perſcripſiſſe, ut tri-geſimam diem obſeruantes,omnes pariter Romanos,qui apud eos eſſent,& Italos eo-rumq; mulieres cum pueris & liberis,qui Romani ſanguinis eſſent,interficerent abii-cerentq; inſepultos,bona cum rege diuiderent, ſupplicio propoſito iis qui uel ſepeliſ-ſent,uel aliter occuluiſſent. At quū deſtinata cædi aduenit dies,per uniuerſam Aſiam calamitatum multiformes uiſebantur aſpectus.Epheſii eos,qui in Arthemiſium confu gerant,ſtatuas complexos per uim detrahentes crudeliter interfecerūt.Pergameni ſa-gittis confixerunt,qui in Aeſculapii templum ſe contulerant. Adramitani adultos im puberesq; in mare præcipitarunt.Caunii infantes ante parentum oculos contrucidan tes,mox immolabant matres,& demum uiros.Statura ingenti fuiſſe traditur,ſicuti ex armorum forma,quæ delata Delphos ſunt,coniectatum eſt:ualetudine proſpera uſus, ad ultimum uitæ tempus equitabat,iaculabaturq;,& per mille ſtadia,diſpoſitis per in-terualla equis,una die diſcurrebat. Currus ſex & decem equis agitauit, Græcis imbu-tus diſciplinis,& ob id ſacris Græcorum operatus,muſicæ prꝛterea deditus. Vox eius circumfertur memorabilis,& magnitudine animi eius cōdigna. Quum enim Pompo-nium Luculli magiſtrum equitum ad ſe ſaucium perductum interrogaſſet, An gratiam ſibi,ſi ſaluus eſſet,uellet reddere. Siquidem(inquit) Lucullo amicus fueris,perdignam; ſi hoſtis,nullam. In hunc modum quum is reſpōdiſſet,regi ſuadebant barbari,illum in-terficeret. At is, Non equum eſt(inquit)uirtutem à felicitate deſtitutam deſpicere. Cæ terum de Mithridate ſatis. Illud addimus:alterum quoq; regem,& quidem celeberri-mum utriuſq; linguæ monumentis,uinolentiæ ſuccubuiſſe adeo,ut inde Alexandri po culum

culum uiſendæ capacitatis,etiam prouerbio uſurpetur. Ex quo & cuiuſdam apophthegma nobile celebratur,cui quum id porrigeretur, ἀπώσατο φήσας οὐκ ἐθέλειν ἀλεξάνδρου πιὼν ἀσκληπιοῦ δεῖσθαι. ideſt,repulit inquiens nolle ſe,Alexandri calice exſiccato, ad Aeſculapium cogi. Sunt tamen qui prodant, ex corpore illius ſpiraſſe odorem præſtātiſſimum,adeo ut aromatica quadam ſuauitate ueſtes ſubinde oppleretur:quod inſito calori aſcribendum,eruditiores arbitrantur. Nam & terrarum aridiſſima calidiſſimaq́ caſiam promere & thus, πέψει γάρ τινι τῶν ὑγρῶν ὁ θεόφραστός φησιν ἐγγίνεσθαι τὴν εὐωδίαν, ὅταν ἐξαιρεθῇ τὸ βλαβερόν. ideſt,quadam nanq; humidi decoctione, Theophraſtus inquit,odorem ingenerari bonum,ubi quod noxium eſt,fuerit exemptum.

Aphrodiſium iuſiurandum. Aphrodite cur. Apbroditariū. Aloidarium. De Venere plura. Venus Vrania,ſeu cæleſtis. Venus en cepis. Cepurica. Praxis ſimulacrū. Venus armata,item equeſtris. Libitina quid. Libitinarii. Epitymbia. Venus dicta Morpho. Mormones. Adonides duo. Venerem dici de uxore obedíētiſſima. Cornices duas indicare Martem ac Venerem. Epitragia Venus. Veneris cum Marte coniunctio unde inducta. Platonis placita de re Venerea. Caput XVIII

APhrodiſium iuſiurandum pro uano & momenti nullius, ex adagio uſurpatur,quoniam eiuſmodi ſit amantiū adiuratio,quibus peierare,frequentiſſimi moris eſt,uel impune:quod nec in Declamatione quadam neglexit Libanius. Dicitur Aphrodiſium,ueluti Veneriū:nam Venerem dici Aphroditem,norunt omnes,quòd ex maris ſpuma ſit enata,ut mythici credunt. Ariſtoteles uerò,quòd ſpermatis natura ſit ἀφρώδης, ideſt ſpumoſa. Quæ item ratio efficit,ut album ſit : ſpuma enim alba eſt. Hinc Aphrodiſia leguntur opera,pro laſciuis amatoriiſq́:quanquam eſt Aphrodiſium,etiam Veneris templum. Heſiodus aphrogeniam uocauit deam hanc:ſicut dicitur philomedea, hoc eſt φιλομμήδεα, quod ex Cæli pudendis apparuerit, quæ uocant μήδεα. Didymus putauit Apbroditem nuncupari παρὰ τὸ ἁβρὸν τῆς διαίτης, à uitæ mollitie. β enim cognata uidetur literæ φ:nam Philippum,aliqui Βίλιππον appellant:ſicut Phrygas,Brygas. Aphroditarium Aeginetæ Paulo cataplaſma eſt ex ture,amylo,ſquamma æris,ac ceruſſa:ſicut aloidarion,ex aloe concinnatum dicitur medicamētum. Inueni in Græcorum monumentis, Veneris ſtatuam effingi ſolitam cum pectine,ratione eiuſmodi,quòd Romanis quandoq; mulieribus peſtilens obrepſerit pruritus,quem uocant ὀφίασιν, quo excidentibus pilis omnibus,nullus amplius fuerit uſus pectinum. ea re tam inuenuſta, tamq́ prorſum odioſa, quum molliculæ aliàs plurimum angerentur,ubi mox Veneri uota nuncupaſſent,rurſus ſuccreuiſſe pilos ferunt,quo nomine ſimulacrum illi cum pectine ſtatuere,adiecto etiamnum barbitio, quoniam maſcula fœmininaq́ babeat inſtrumenta, ut præſidem nanq; generationis omnis deam uenerabātur:ideoq́ ſuperiora corporis cingulo tenus maris præferebant effigiem,fœminæ uerò inferiora. Legimus & ἔφιππον Venerem, ideſt equeſtrem:quæ appellatio ab Aenea filio prorepſiſſe uidetur, qui diuturna feſſus nauigatione demum inſcēderit equum,atq; ea effigie coli matrem inſtituerit. Celebrat in Attica cæleſtis Veneris(de qua item aliubi)templum,Pauſanias. Addit quoq;,Aſſyrios primum eius deæ cultum induxiſſe,quos in Cypro Paphii ſint imitati,ac Phœnices qui Aſcalonem in Palæſtina tenent. A Phœnicibus uerò Cytherios edoctos ſacra ſuſcepiſſe:quæ Ageus Athenienſibus tradiderit. Scribit idem,ſe de loco quem Hortos appellant, ſeu κήπους, & Veneris templo nullam ex antiquitate cauſam edidiciſſe:ac ne de Venere quidem,quæ iuxta templum poſita eſt,quadrangulari figura,cuiuſmodi ſunt Hermæ. Epigramma tamen(inquit)teſtimonium facit, Venerem cæleſtem,maximam eſſe Parcarum natu. Hæc eſt celebrata auctoribus Venus,quæ dicitur ἐν κήποις ἀφροδίτη. hoc eſt,in cepis Aphrodite:cuius & Lucianus in Iconibus meminit,& Plinius triceſimoſexto. Nam & cepurica legimus apud Firmicum:Loca(inquit)quādoq; cepurica & hortenſia,quandoq; fetida & deſerta. Erat & poſt Bacchi templum Veneris ædes,ſimulacro ex ebore Veneri dicato,quod Praxis cognominabatur. Sicut alibi Veneris Melænidis templum. Legimus item prope Acrocorinthum fuiſſe templum

Veneri dicatum, in quo eſſent ſimulacra ipſa armata,& Sol,& Amor cum arcu. Armatam Venerem à prioribus cultam,nõ ignorauit Fabius:quum ſolitos fuiſſe ſcribat, præceptores non inutili nec iniucũdo genere exercitationis præparare diſcipulos con iecturalibus cauſis,quum quærere atq; exſequi iuberent,cur armata apud Lacedæmonios Venus. Eius uerò hiſtoria à Lactantio memoratur libro primo,& meminit Pauſanias. Extat ſuper ea re ſcitum Leonidæ epigramma,quod & appoſui,

εἶπέ ποτ' εὐρώτας ποτὶ τὰν κύπριν, ἢ λάβε τεύχη,
ἢ ἔξιθι τᾶς σπάρτας, ἁ πόλις ὁπλομανεῖ.
ἃ δ' ἁπαλὸν γελάσασα, καὶ ἔσσομαι αἰὲν ἀτευχὴς,
εἶπε, καὶ οἰκήσω τὰν λακεδαιμονίαν.
χἀμὲν κύπρις, ἄνοπλος. ἀναιδέες οἱ δὲ λέγουσιν
ἵστορες, ὡς ἁμῖν χἀ θεὸς ὁπλοφορεῖ.

Illud uerò ad inſtituta uitæ etiam pertinet,non ad hiſtoriam modò & doctrinam,ueterum exquiſitiſſima ingenia Venerem non ſolum præſidem natalium coluiſſe, uerum etiam mortis:ſiquidem in æde Libitinæ,quæ ad ſepulturam pertinent,uendere conſueuerant,Libitinam non aliud quàm Venerem eſſe exiſtimãtes. Hoc autem argumento humanæ fragilitatis unumquenq; admonebant,quòd una eademq; dea,principium ac finem uitæ in poteſtate habeat, ut quæ ingredientibus uitam uel decedentibus præſideat. Porrò etiam Delphis Epitymbiæ Veneris exigua ſanè ſtatua oſtendebatur poſita, ad quam manes in parentationibus & libationibus, elicere atq; euocare conſueuerant. Libitinam,à libendo dici M. Varro interpretatur,eamq; non eſſe aliam,quàm Venerem ſignificat. Hinc Libitinarios dictos ſcimus,qui Libitinæ præeſſent:quos inſtitorum loco Vlpianus eſſe ſcribit,titulo De inſtitoria actione. Vota Libitinariorum legimus apud Senecam libro De beneficiis ſexto. Ea uerò ſunt,ut complures moriantur, cuiuſmodi ſunt & eorum,qui captandorum teſtamentorum artem profeſſi ſunt. Hinc eleganter apud Horatium Libitinam uitare dicuntur,qui ſe immortalitati uendicant:

Non omnis(inquit)moriar,magnaq; pars mei
Vitabit Libitinam.

Apud Liuium notauimus,non ſufficere Libitinam dici,quum morientium uis magna eſt. Fuit Romæ Libitinenſis porta,qua efferebantur cadauera, quoniam lege cautum foret,ne quis in Vrbe ſepeliretur. Libitinenſis portæ meminit in Commodo Lampridius. Colebatur & apud Lacedæmonios Venus dicta μορφώ, quæ ſedens calyptram haberet,ac pedicas. Addidiſſe Tyndarum eas proditur,ſymbolicè ut ſignificaret,mulierum conſtantiam aduerſus inſimul habitantes. Mormonas uerò,ideſt μορμόνας, dicunt laruas:unde illud Xenophontis ex libro Græcarum rerum quarto,Peltaſtas extimeſcerent,uti mormonas pueruli. Cæterum ſcire oportet,numina apud priores uariis de cauſis cognomina ducere conſueuiſſe, ſicuti à locis: nam Venerem fuiſſe Coliada nuncupatam à promontorio Coliade,Stephanus auctor eſt. Qui etiam ſcribit,Colios dici Sunios. Meminit Strabo Coſmographiæ nono,addens,ad eum locum naufraga enataſſe ſpolia è claſſe ultima Perſarum. Qua de re Apollinis extabat oraculum, Coliades mulieres remigiis horrebunt. Interdum & ab hominibus & euentu aliquo:nam in Samo Venus nuncupabatur Dexicreontis, quoniam Samias mulieres ὑπὸ τρυφῆς καὶ ὕβρεως ἀκόλαστα ποιούσας, luxu ac petulantia perditas Dexicreon quidam ἀγύρτης, ideſt circulator & mendicus ſacris piacularibus quibuſdam expiarit:uel quia Nauclerus quum eſſet Dexicreon,negotiandi cauſa enauigarat in Cyprum: ei uerò iamiam onus in naues impoſituro Venerem iuſſiſſe ferunt,aquam tantum in nauim imponeret,ſtatimq; ſolueret. Illum uerò dicto audientem fuiſſe,& comportata in nauim aqua, profectum ſumma tranquillitate,& malacia deprehenſum,ſitientibus reliquis & mercatoribus & nautis,aqua ſingulis uenundata,multum inde argenti collegiſſe: exq; eo, ſtatua deæ poſita,illam à ſuo nomine appellaſſe. Quòd ſi uerum eſt,non unum ditaſſe, ſed per unum multos ſeruaſſe,Venus exiſtimanda eſt. Epitragiam Venerem in Paralelis dictam Plutarchus ſcribit,quòd quum reſpõdiſſet Theſeo Delphicus Apollo,nauigationis in Cretam ducem ſibi ſeligeret Venerem,ac is ad mare capram deæ immolaret

laret,e veſtigio in marem ea eſt deformata. At hæc fortè fuerint operæ leuioris. Sicuti illud quoq;, Adonim,quem amauit Venus,ab Cypriis dici Gauania:uti eſt apud Lycophronem. Duo autem fuerunt Adonides, Cyprius,& Biblius:quod non uidentes multi hiſtoriam,uel fabuloſa confundunt. In Hori monumentis adnotatum, Vxorem uiro præcipuè obnoxiam obedientemq; ab Aegyptiis Venerem dici:obluctantem uerò pugnacemq; non ita. Quo argumēto accipitrem fœmellam expingentes Venerem intelligunt de animalis natura intellectum rei promentes. Quanquam Martem quoq; indicantes, ac Venerem, duas item cornices expingunt, tanquam uirum & uxorem. Proinde ſolitaria cornix uiſa oſtentum ueteribus faciebat. Et in nuptiis Græci cornicem ἐκκορὲ, κορὲ dicebant,etiam ſi neſcientes. Quin & cornices duæ,nuptias itidem innuunt hieroglyphice. Illud utiq; ex Ariſtotele Politicorum ſecundo,non prætereundum:uideri mythologos antiquos ideo finxiſſe, Venerem Marti per adulterium fuiſſe copulatam,quòd bellicoſiſſima quæque gens in maſculam uel fœmininam Venerem præcipuè ſit procliuis:ſic enim profectò ſcribit, ἔοικε γὰρ ὁ μυθολογήσας πρῶτος οὐκ ἀλόγως συζεῦξαι τὸν Ἄρη πρὸς τὴν Ἀφροδίτην, ἢ γὰρ πρὸς τὴν τῶν ἀρρένων ὁμιλίαν, ἢ πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν φαίνονται κατακώχιμοι οἱ τοιοῦτοι. ideſt,uidetur(inquit)non abſurde,qui primū fabulam effinxit,coniunxiſſe Venerem Marti,ſiquidem uel maſculum uel fœmininum affectant congreſſum,qui bellaces ſunt. Addunt Platonici hoc etiam:concupiſcendi & iraſcendi uires eſſe quaſi germanas:nam procliues ad libidinem , ſunt etiam ad iram propēſiores,atq; uiciſſim ad libidinem iracundi. Hoc uerò ex Plotini uerbis profluxiſſe uidetur,qui libro ſecundo De dubiis animæ,ita fermè ſcribit:Eſſe uerò hoc animæ ueſtigium,alterius ueſtigii cognatum eſſentia,id nobis argumēto eſſe poteſt,quòd qui oblectamenta corporea minus appetunt,corpusq; negligunt,minus ad iracundiam prouocantur,minusq; irrationali ferūtur perturbatione. Addamus & aliquid,quod ad rectam uitæ inſtitutionem pertineat ex diuino Platonis eiuſdem ingenio,qui libro De legibus ſexto, Voluptatem Veneream incenſam dicit,quo uerbo,acumen uitii & temeritatem & furorem ſignificat. Quem impetū incenſum modò ratione moderandum, modò metu legum,cohibendum præcipit. In nono uerò libro, non modò eum qui cum puero,ſed etiam qui cum muliere innupta ſe miſcuerit,mortis ſupplicio condemnat. Adulterum etiam lege ſanxit,impunè occidi à uiro poſſe. At in Theæteto, Coitum illicitum iniuriam uocat,& inertem coniūctionem. In Phædro,hominem luxuriæ deditum pecudi ſimilem dicit,flagitioſum,impudentem,uoluptatis non naturalis auidum. In Gorgia, dolium eſſe Danaidum,facetè Socrates inquit,inexplebilem uoluptatum ſatietatem, & animi luxuriam,atq; effrenatam libidinem. Monetq;,ut pro uita laſciua & libidinoſa,modeſtiam deligamus,& paucis contenti,ſobriè atq; honeſtè uiuamus. Et mox poſtremum hoc addit,Hominem temperantem,iuſtum,& reliquis uirtutibus præditum perfectè abſoluteq; felicem eſſe,ac bene beateq; uiuendi compotem. Luxurioſum autem iniuſtum,improbum,miſerum eſſe,atq; infelicem. Itaq; eum qui felicitatem optat, temperātiam expetere oportere:luxuriam uerò deuitare,& quanto ueclociore ac præcipiti magis curſu poteſt,aufugere : ſed nos,ut qui diu iam euagemur,tandem ad alia gradum faciamus.

Iracundia ieiuna,ex adagio quæ ſit. Iræ primordia unde ſint,ex Plotino.

Caput XIX.

IRacūdiam ieiunam,uſurpari poſſe animaduertimus,pro ea quæ propenſa admodum ſit & procliuis, nimioq; plus ad omnem excandeſcentiam parata. Vt enim ægritudine preſſi in iram prolabuntur facilius,ita & ieiuni iracundiores ſunt,quàm ſaturi. Cuiuſmodi uerò ſit hoc,& quam habeat rationem,hinc coniectari poteſt : conſtat nimirum, nos iraſci ſolere non pro his tantum quæ corpus patitur,ſed pro his etiam quę chari nobis homines patiuntur. Quapropter in ipſa iracundia opus eſſe ſenſu & intelligentia quadam uidetur: itaq; ad hæc aſpiciens aliquis non ex ipſo uegetali,ſed ex alio quopiam iracundiam ducere originem arbitrabitur. At quando affectiones quaſdam corporum procliuitas ad iracundiam ſequitur. Et quando ſanguine bileq; feruentes ſunt ad iram proniores,con

trà uerò tardiores,qui bilem ſanguinem'ue habent frigidiorem.Item bruta ultra corporum compoſitiones,ex eo duntaxat quòd aliquis læſurus appareat,in iram prorumpunt.Rurſus per hæc aliquis impetum iracūdiæ ad corpoream præcipuè qualitatem: idq; quod conſtitutionem continet animalis,facilè referet.Et quando iidem homines (ut diximus)quum ægrotant,ad iram propenſiores ſunt,quàm quum bene ualent,ſimiliter quando ieiuni iracundiores ſunt,quàm ſaturi,patet ad corpus certo modo affectum,iram uel iræ principium pertinere,atq; bilem uel ſanguinem,quaſi animatū,hos impetus excitare:itaq; tali hoc corpore patiēte,repente moueri ſanguinem aut bilem,ſenſuq; excitato,imaginationem etiam excitari,quæ quidem experrecta prouocet animam cum tali corpore communicātem,ad eum ipſum inuadendum,qui moleſtiam intulit.Conſtat quin etiam animā deſuper ratione utentem,tunc moueri,quum illata uideatur iniuria,quaſi hæc animoſitas naturaliter inſtituta ſit,ad declaratū hoſtem protinus inuadēdum.Eſt igitur in nobis,quod abſq; ratione prouocari ſolet:prouocatumq; deinde per imaginationem conuocare ad idem etiam rationem.Eſt etiam quod exoritur à ratione,deſinitq; in illud,quod naturaliter excandeſcit.Proinde ab ipſa uegetali genitaliq; natura tam iraſcendi,quàm concupiſcendi fomes pullulare uidetur:quippe uegetalis genitaliſq; natura animæ in conſtitutione humorum imprimit quoddam uitale ueſtigium:ex quo corpus uitaliter euadit affectum.In quo quidem ſic affecto ſunt perturbationes animalis corporeæ,perturbationumq; principia.In toto quidem uoluptas corporalis,& dolor.In iecore potiſſimum concupiſcendi principium.In præcordiis maximè iraſcendi exordia: ibi enim nutritio uiget,ac generatio,hic autem uigor igneus.Motus autem iracundiæ aut quaſi extrinſecus exordiūtur,aut intrinſecus.Extrinſecus ira eſt,quando illata foris corpori paſſione(ut ſic dicam)ad primū ſenſus motum feruet uigor igneus imaginationem mouet,& per hanc prouocat rationem.Intrinſecus autem quando ratio uel imaginatio iniuriam cogitans humorem feruentem incitat.Arbores uerò iracundiam non habere,quamuis naturam habeant uegetalem,mirum uideri non debet,quando neq; ſanguinem neq; bilem habent.Vbi enim hæc inſunt abſq; ſenſu,æſtus tantum ſuboritur,ac uelut offenſio quædam:ſenſu uerò adueniente,impetus iam inſurgit ad id quod offenderit,expugnandum.

Quæ ſit prouerbii origo,Lycia coma.De Condalo,& Mauſolo.Hyparchus qui.Proſcomia quid.Lyciorum mores.Solymi.Lycium gymnaſium.

Caput XX

LYciam comam,eleganter docteq; per adagium uſurpari poſſe,animaduerto,pro ea quæ promiſſior ſit ac comptior.Legimus in Ariſtotelis monumentis,Lycios capillitium ſtudioſius fouere,& quidem,ut mulctam ſubire maluerint,q̃ præcidere comam.Id quoniam obſcurius eſt,nec à multis (quod ſciam) traditū,exſequemur paulò latius.Erat apud Mauſolum Cariæ regem Condalus,cuius poſt regem,facilè erat primus dignitatis gradus,Hyparchum Græci uocant,atq; is (ut uidetur) Lyciæ præerat.Quum operæpretium arbitraretur,quàm plurimum poſſet pecuniarum ad regem mittere,aut etiam ſibi congerere,lepido commento Lycios circumſcripſit.ſiquidem intuitus illos ἀγαπῶντας τὸ τελχεμα φόρειν, hoc eſt comam gratè impendioq; enutrire,finxit ſibi à Mauſolo allatas eſſe literas,quibus iniungeretur,ut capillos mitteret εἰς πρόσκόμια, ideſt ad proſcomia:ea uidetur fuiſſe celebritas quædam deponendæ comæ:quo nomine oportere illos attondi.Quòd ſi præſtitutam pecuniarū ſummam exſoluere animum inducerent,miſſurum ſe,qui ex Græcia capillitium affatim afferrent.Id quum Lycii amplius perpendiſſent,& comæ delicias in magno reponerent,gratiſſimè conditionem admiſere.Atq; ex faceto mox commento magna uis pecuniarum eſt congeſta.De more autem comæ recidendæ nihil eſt quod hic uberius agamus,quando Pauſania & Homero aliiſq; auctoribus,eſt id à nobis alibi explicatum.Id modò ſuccurrit,ut uerſutum Condali eiuſdem ingenium in re nummaria copioſius enarremus:ſi quādo ei regionem peragrāti ouem quis aut uitulum attuliſſet,ſimul nomen eius qui dediſſet,ſubnotabat,ſimul etiam tempus,moxq; ut domum referret,imperabat,donec ipſe rediret.Vbi autem præteriſſet temporis

temporis non parum, eo accerſito αὐτὸ τὸ τραφὲν καὶ τὴν ἐπικαρπίαν λογισάμενος ἀπῄτει. ideſt, ipſum quod eſſet enutritum, & ſi quid inde emolumenti foret enatum, ſubducto calculo repetebat. Item ſi qua arbor in uias quas ipſi βασιλικάς, hoc eſt regias uocant, procumberet, fructus ipſe capiens uẽdebat. Haſce uerò artes accumulandi modo non bono auri uim, utiq; à Mauſolo ſuo edidiciſſe potuerat. Scitum enim eſt, cuiuſmodi fuerit princeps, tales etiamnum ſubditos fore. Is enim ad pecuniã auidior, concione ditiorum aduocata, miſſos dixit, à Perſarum rege, qui tributa exigerẽt, ſe autem ſoluendo non eſſe: proinde eſſe in magna æſtuatione. Tunc quibus id clàm datum negotii erat, exſurgentes offerre illi cœperunt, quantum quiſque condonare poſſet. Id uerò conſpicati cęteri, ſimul uerecundia ducti, ſimul etiam perculſi terrore, multo iis ampliora polliceri inſtiterunt. Sed ut illuc, unde in hæc diuertimus, redeat oratio: de Lyciis hoc amplius ex hiſtoria nouimus, Eos alioqui ciuiliter adeo, & continenter uixiſſe, ut quum feliciter in Italiam uſque mari quandoq; dominarentur, tamen nullo turpi lucro unquam ſe extulerint, iuxta patriæ morem in Lyciaci conuentus adminiſtratione permanẽtes. Erant autem uiginti & tres urbes, quæ ſuffragiorũ erant participes. Ex quaq; ciuitate in commune collegium conueniebant, id ſtatuentes quod maxima pars comprobaſſet. Maximarũ ciuitatum unaquæq; ferre poterat ſuffragia tria, mediæ duo, cæteræ unum. Solymos, à Lyciis, qui olim dicti ſint Milyæ, diuerſos Homerus facit: nam de Bellerophonte è Lycia profecto ita ſcribit,

Hic Solymis iterum præſtantibus intulit arma.

Strabo, & prima hiſtoria Herodotus, eoſdem putant. Lycium porrò Athenis habebatur gymnaſiũ: unde dictus Lycius Apollo, inibi cultus, cuius meminerit Callimachus. Fuiſſe tamen Thebis appellatione eadem gymnaſium & Apollinẽ Lycium itidem, in Oedipode tyranno ſignificat Sophocles, & expoſuit interpres. Lyciis illud ſingulare, ut ſe à matribus denominent, non ut mortales cæteri, à patris familia.

Prouerbium, Sulcus Aegypti Libyæ harenas non curat, quo enuntietur ſenſu. Aegypti commoditas. Agri parandi ratio. Ogmos quid, & unde. Sulcus pro aratione. Caput XXI

SVlcus Aegypti Libyæ harenas non curat, adagium eſt, de loco non admodum quidem lato, ſed fœcundo inſigniter ac fructuoſo, qui longè anteponendus uidetur deſertis incultisq; agris ac uaſtioribus. Siquidẽ Aegyptus magnitudine cedit utiq; Libyæ: ſed ita, ut illius tota uaſtitas ne huius quidem aſſequatur portiunculam. Non præterit profectò nos, Aegyptum dictam eſſe ueteribus publicum orbis horreum, ſolereq; deos eò animi gratia, & ſalutis confugere. Quãquam & illud uidemur legiſſe, quod Ioſephus ſcribit, regionem illam tam munitam, & adeo fertilem, ut cunctos mortales paſcere, deos ipſos excipere hoſpitio, ſaluare poſſe gloriaretur: nunquam tamen fuiſſe ab omni æuo liberam: id quod eo uidetur mirabilius, quia illi ad laudem in primis datur, quod ſit quaq; uerſus mirum in modum munita, & inacceſſibilis penitus, hinc mari, illinc deſerti uaſtitate obiecta, dextera montibus abruptiſſimis, ſiniſtra paluſtribus aquis diffuſiſſimis. Proinde lectum in hiſtoriis eſt, Cæſarem uictorem Aegypti regnum Cleopatræ, fratriq; eius minori permiſiſſe, ueritum prouinciam facere, ne quandoq; uiolentiorem præſidem nacta, nouarum rerum eſſet materia. Aegypti porrò prouentum illa monſtrarint ampliſſimè: nam ſcribit Cicero, Auletæ patri Cleopatræ, à quo peſſimè, ac per ſummam ignauiam regnum adminiſtrari ſolitum, ſcimus: tamen quotannis duodenûm millium, & quingenûm talentorum tributum conferri aſſueuiſſe. Quod uerò diximus, adagium ex Antiphili Epigrammate promptum eſt,

καρποῖς οὐ σταδίοις ἐρίζομεν, οὐδὲ γὰρ αὖλαξ
Αἰγύπτου, Λιβύης ψάμμου ἐπιστρέφεται.

ideſt, Fructibus contendimus, non ſtadiis, neq; enim ſulcus Aegypti, Libyæ harenas curat. Cognatum his aliquo modo uetus illud unius ex ſeptem, adhibendum modum menſuramq; rebus. Quòd non ſolum aliud acturis, ſed & agrum paraturis dictum intelligimus, ne maiorem quàm ratio calculorum patitur, emere uelimus: nam huc perti-

Vergilij verſus.

net præclara noſtri poetæ ſententia,

Laudato ingentia rura, Exiguum colito.

Agrum imbecilliorem eſſe quam agricolam debere.

Sed & acutiſſimam gentem Pœnos dixiſſe,conuenit, Imbecilliorē agrum quàm agricolam eſſe debere: quoniam quum ſit colluctandum cum eo,ſi fundus præualeat, alliди dominum. Nec dubium, quin minus reddat laxus ager non rectè cultus,quàm anguſtus eximiè. Propterea de ſe,ac Homero Virgilius noſter metaphora honeſtiſſima putatur cecinisse:

Illius immenſos miratur Græcia campos,

At minor eſt nobis,ſed benè cultus ager.

Vergilij verſus enarrati. *Ogmos quid.*

Illud fuerit ſuperpondium,ordinem ſulcorum dici ogmon:quanquam uerbo eodem uocatur ἐπίστιχος φυτουργία, ideſt in ſeriem digeſta arborum plantatio,ſed & ordinata educatio,inflexa dictione ab ἄγω, ut ſit ogmos,uelut agmos,more Aeolico, A tranſeunte in O. Sulcus pro aratione capitur quandoq;:hinc in Epiſtolis Cæcilius,Tantis glebis tenaciſſimum ſolum quum primum proſecatur,aſſurgit, ut demum nouo ſulco perdometur.Et Plinius,Quarto ſeri ſulco Virgilius exiſtimatur uoluiſſe,quum dixit, Optimam eſſe ſegetem,quæ bis ſolem,bis frigora ſenſiſſet.

Sulcus pro aratione. *Verg. locus enodat.*

Mineruam Phidiæ, uice prouerbii ab eruditis quandoq; uſurpari. Parthenon quid. Virginem propriè dici Mineruam. Caput XXII.

Prouerb. Mineruam Phidiæ quid ſignificet.

MIneruā Phidiæ,prouerbio ſcito excuſſoq; uſurpamus de re cultiſſima,& quę in excelſo loco conſpicuoq; uiſenda omnibus conſtitui debeat. Cicero,Hoc enim opus in apertum ut referas,nihil poſtulo: non enim eſt tale,ut in arce poni poſſit,quaſi Minerua Phidiæ:ſed tantum, ut ex eadem officina exiſſe uideatur:in hac eadem figura exiſſe appareat. Fuit quippe Athenis ad Acropolin Mineruæ ſtatua ex ebore à Phidia egregiè elaborata. Meminit libro triceſimoquarto Plinius. Fecit,inquit,& ex ebore æquè Mineruā Athenis,quæ eſt in Parthenone aſtans. Strabo, ἧ παρθενῶνι τὸ τοῦ φειδίου ἔργον ἐλεφάντινον, ἡ ἀθηνᾶ. Parthenon uerò dicebatur Mineruæ templum,auctore Pauſania & Plutarcho:quanquam eſt propriè parthenon,uirginum conciliabulum & conuentus. Virginis autem uocabulo Mineruam intelligebant. Eius templum,curante Pericle,conditū ab Ictino eſt architecto,cuius commeminit & Vitruuius,& Strabo ſcriptū reliquit. Mentio eſt ſimulacri eius apud Ouidium quoq; illis uerſiculis:

Mineruæ ſtatua ex ebore, ubi. *Parthenon quid.* *Virginis appellatione Minerua intelligi ſolita.* *Ictinus architectus.*

Arcis ut Acticæ uel eburna uel ærea cuſtos,

Bellica Phidiaca ſtat dea facta manu.

Memoratu dignū quod in libro De mundo ſcribit Ariſtoteles,In ſcuti meditullio tanta ingenii arte ſuam effigiem Phidiā impegiſſe,ut ſi auferre quis eam conaretur,& ſtatua omnino periret. Proinde rationem habere eandem in mundo deum,cuius ui omnium contineatur harmonia,& ſalus.

Mineruæ ſcuti mirum.

Cur pomum Homerus dixerit ἀγλαόκαρπον; & Empedocles ὑπέρφλοιον. Sida quid. Rhoa. Rhœa. Rhoidion. Phloinę ueſtes. Phlœus. Phlogis ueſtis. Phleos. Lepiychana. Calyphe. Hymenes. Lobi. Calyx. Calche. Malum medicum. Nerantzion. Vieta poma. Pannutia. De ocimo erudita. Ozima. Pometa quid. Caput XXIII

DVm Græca nuper uerſaremus, fortè ſe nobis ingeſſit Homericum illud, σῦκαί τε γλυκεραὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι. ideſt,& ficus dulces ac domi ſplendidum ferentes fructum. Quærebamus quid ita ſummus poetarū,arborem pomiferam eo præcipuè epitheto cenſuiſſet ornandam,ut ἀγλαόκαρπον diceret,& Tryphonis quidem medicinæ non imperiti,ſententiam aduertimus,eum fructum ita laudibus celebrari non immerito: præſertim ſi arbori in qua æditur,comparaueris: permodica enim ea eſt, nec aſpectu admodum grata. At ipſum pomum & grādeſcit ſatis,nec inuenuſtum eſt. Eſſe quoq; quibus ita uideatur, inter arboreos fructus cōgeſtitiam ex omnibus huic ineſſe pulchritudinem: etenim tactu molle eſt,perinde ac uiolæ,oppletq; odore ſuaui quod attigerit,guſtu item iucundum,necnon illici (ut ſic dicam) inſpectu. Proinde,ut quòd

Pomum cur ἀγλαόκαρπον dixerit Homerus.

ſenſus

ſenſus omnes prouocet,iure laudari. Et hæc quidem pro ingeniorum captu non omnino improſpere uidentur excogitata. Sed cur nam Empedocles, qui poeticis floribus philoſophiam inſperſit,ita ſibi ſcribere permiſit,

οὕνεκεν ὀψίγονοί τε σίδαι, καὶ ὑπέρφλοια μῆλα;

Nam quod ſidas,ideſt mala punica,opſigonos uocat,ferè uidemur percipere:uerbo ſiquidem eo,tardam ſignificari maturitatem,nemo non nouit. Humectam enim arboris eius naturam ac imbecillem & uiſcidam,conſiſtere non permittit ſol,niſi ad frigus cœperit aer commutari. Proinde Theophraſtus, arborum hanc ſolam in umbra melius percoquere fructum ſcribit,ac celerius. Hic obiter commonitos legentes uelim,apud Xenophontem ἀπομνημονευμάτων ſecundo, Sidam dici,quem ſcynim ſcribunt alii:In hoſpites(inquit)iniurius nemo eſt,poſtea quàm σίδις & σκείρων, ac procruſtes ex humanis conceſſere. Sed à diuerticulo repeto inſtitutum,ſi illud minus reticuero:Sidam eſſe in Bœotia locum,de quo ſit arbori conciliatū nomen:nam & hoc argumento creduntur Epaminundæ ſuccubuiſſe Athenienſes,dum inorta foret de regione diſceptatio,quam Græcis aliis arbor dicitur rhoa & rhœa, at pomum etiam rhoidion. Eſt & Pamphyliæ ciuitas Sida Stephano. At ſidion pro malicorio accipiēdum. Cur uerò poma idem empe. uocauerit hyperphlœa,hoc uideri multis ambagioſum poteſt, & eo quidem amplius,quod ſuus eſt Empedocli mos,non nitida uenari epitheta,quibus ueluti floridis quibuſdam coloribus res illuſtret,ac tanquam calamiſtro inurat, ſed quæ modò eſſentiam poteſtatemq́ commonſtrent,ſicuti quum ἀμφιβρότην χθόνα corpus uocat animæ circumiectum,carceris uice,& πολυαίματον τὸ ἧπαρ, hoc eſt ſanguinis multi iecur. Comperi ex grammaticis non omnino contemnendis,qui ex uiuida ui ac florida dici hyperphlœa opinentur, τὸ γὰρ ἄγαν ἀκμάζειν, καὶ τεθηλέναι φλοίειν ὑπὸ τῶν ποιητῶν λέγεσθαι. Phlœin ſiquidem floreſcendi uigendiq́ uim ſignare:nam ſic Antimachus quoq́ φλοίουσαν ὀπώραις dixit, τὴν τῶν καδμείων πόλιν. Aratus item quum de ſirio dicit,

καὶ τὰ μὲν ἔρρωσεν, τῶν δὲ φλόον ὤλεσε πάντα.

ideſt, uirorem floremq́ appellauit phloon. Phloinas autem ueſtes non à phloos deductas uolunt,ſed à phleos paluſtri herba in Bœotiæ lacu Orchomeno,ut Theophraſtus inquit,quæ ſit ad nexus utilis. Veſtium eiuſmodi meminit cum Herodoto Pauſanias, ut alibi docuimus. Phlogis item ueſtis eſt genus,quam nos flammeam dicimus,unde ſint flammearii opifices Plauto. Dicitur eodem nomine toſta item caro:dicitur autem phleos,ab uerbo φλύειν, quod indicat facundum eſſe. Phloinis aues in Arabia Stymphalides (nam & ibi eſſe perhibentur) uiſci modò capiuntur,omni alia materia roſtris earum impari. Sunt ex Græcis,qui Dionyſio rem diuinam faciant,quem phlœon uocant. Inde igitur uideri,ut inſtitutum repetamus,hyperphlœa dici poma,quod uiriditatem maximè omnium ſeruent,ac florem:tanquam ὑπὲρ, particula intendendi uim habeat. Aliis uerò id arridet amplius,ut ὑπὲρ ſignificet parte hac,non ualde,ſed deſuper potius aut extrinſecus:hinc enim hyperthyron dicitur,quo nomine ſignatur hoſtii lapis ſuperior:& hyperoon,pro tabulato. Poeta uerò etiam λεῖα ὑπέρτερα, quæ in ultima forinſecus obiacent,ut ἔγκατα, quæ intus. Ergo quum fructus cæteri ferè extrinſecus cortice obuallentur communianturq́, qualia fermè uocant leptychana,uel calyphe,aut hymenas,& lobos,pomis intus producit cortex,qui eſt glutinoſa tunica,hoc eſt κολλοχιτὼν, & pinguis,cui inhæret ſemen. Quod uerò eſui eſt,circumiectum illi conuiſitur,ita hyperphlœon dicetur,quaſi ſuper corticē habens,quod in eſcam cedit:nam phlœon, ideſt φλοιὸν dici corticem, nemo eſt quem lateat. Calycem nuncupant,quo quippiam includitur,putamen. Nicandri interpres in Theriacis roſæ florem occluſum ſic dici opinatur. Calche uerò aut flos eſt,aut animal,unde tingitur purpura. Et quia de pomis cōmeminimus, ſuperpondium & illa fuerint:ab Nicandri proditum interprete in Alexipharmacis: malum medicum eſſe,quod nerantzion nuncupetur. Ab Gellio præmatura poma,& ſanè putrida etiam uieta nuncupantur. Quoniam uietus Donato interprete dicatur mollis flaccidusq́. Pannutia eſſe Plinius ait,mala celeriter in rugas marceſcentia:unde Perſio factum arbitror,ut Baucis diceretur pannutia uerſu illo,

Dum ne deterius ſapiat pannutia Baucis.

Nam quod ſequitur,

Quum bene diſcincto cantauerit ocima uernæ.

Sunt qui cantauerit, pro excantauerit, ideſt excluſerit, interpretentur, ex Nonio: ut ad id alluſerit poeta, quod ex Græcis ſcribunt nonnulli, tantum eſſe ocimo cum fœmina diſſidium, ut ſi ea inſciente, pultario ſubiiciatur, nunquam ſit cibo manus admotura, ni ſubtrahatur. Inueni qui ozima ſcribendum putaret, ut inteſtina intelligamus iuſſulenta, quæ plerunq; odore præſtent, unde & nomen. Pometa Palladio dicuntur ea forma, qua & lilieta, canneta, citreta. Sed nos in re pſyrica, ut multi fortaſſe opinabuntur, nimis diu uerba facimus, quare ad alia redeundum grauiora, ne digreſſi longius, riſu excipiamur: quanquam nil admodum uideri ridiculum poteſt, quod à claſſicis auctoribus promptum in literas, nouimus. Sed ſunt tamen quibus etiam alabaſtrus unguenti plena putere uideatur, horum ego delicatas aures nec rado, nec oculos tam molliter eruditos moror.

Oculi eruditi qui intelligantur. Statuarum luxus & primordia. Statuariæ partes quinq;. Imaginum diſtributio. Statuæ unde. Ethice imagines. Statunculus. Staticulum. De pictura. Caput XXIIII

OCuli eruditi, ut ab eo potiſſimum hæc prodeat lucubratio, quod præcedentis poſtremum eſt: ex adagio rectè dici uidentur de iis, quorum iudicium amuſſitatum examinatumq; ac cenſorium quodammodo in perpēdendis diſcernendisq; rebus pernoſcitur, nec id in legendo ſolum: quanquam hoc fortè rarius, ſed in ſpectanda pictura nobili aut opere antiquis artificum nominibus pretioſo. M. Tullius, Auctionis tabula te ſtupidum detinet, aut ſignum aliquod Polycleti. Miror unde ſuſtuleris, & quo modo habeas. Intuentem te, admirantem, clamores tollentem quum uideo, ſeruum te eſſe ineptiarum omnium iudico. Nónne igitur ſunt illa feſtiua? Sint. Nam nos quoq; oculos eruditos habemus: ſed obſecro te, ita uenuſta habeantur iſta, non ut uincula uirorum ſint, ſed ut oblectamenta puerorum. quid enim cenſes? ſi L. Mumius aliquem iſtorum uideret matellionem Corinthium cupidiſſimè tractantem, quum ipſe totam Corinthum cōtempſiſſet, utrum illum ciuem excellentem, an atrienſem ſeruum diligentem putaret? Hactenus Cicero, cuius paulo plura conſilium fuit apponere, ut pernoſceremus quantopere attoniti plerique ſigna mirati ſint, ab eo præſertim tempore quo Lucius idem Mumius, de quo mentionem Cicero facit, deuicta Achaia, ſignis urbem repleuit: quamuis (ut hiſtoria teſtatū ſcimus) deceſſerit ipſe, non relicturus filiæ ſuæ dotem. Multa & Luculli inuexere. Verum Græci ipſi uſq; ad inſaniam hæc amplexati ſunt, ſiquidem produnt eminentiſſimi auctores, Rhodi fuiſſe ſignorum ad ſeptuagintatria millia. Nec pauciora Athenis, ac Olympię, Delphis etiam ſuperfuiſſe, creditum eſt. Cæterum multi iis quæ uocant Corinthia, in tantum capiebantur, ut ſecum etiam circumferrent, ſicut Hortenſius orator ſphingem Verri reo ablatā, propter quam Cicero illo iudicio in altercatione, neganti ei ſe ænigmata intelligere, reſpondit, debere, quoniam ſphingem domi haberet. Circumtulit Nero princeps Amazonem. C. Ceſtius conſularis ſignum etiam in prælio ſecum habuit. Alexandri Magni tabernaculum ſtatuæ ſuſtinebant. Sunt porrò qui inter omnia ſtatuarum uſum egregium putent, quando & ornamento ueniunt ſacris & prophanis, publicis item priuatisq; ædificiis. Addunt etiam mirificam eas hominibus rebusq; memoriam præſtare. Quinetiam quiſquis huius argumenti inuentor extitit primus, cum religione profectò uidentur prodiiſſe. Sunt qui Hetruriæ hoc contribuant. Alii Telchines Rhodios primum opinantur ſtatuas honori diuino confabricatos. Et quod protinus ſubnotatione dignum uidetur, ita illas dicare cōſueuerant, ut magicis auctæ diuinitatibus, nubes exiſtimarentur, imbres, & eiuſmodi alia, miranda ratione perficere, nouasq; formas animantium ad arbitrium immutare. Immo uerò & fictiles quoq; ſtatuas uocē eſſe nactas, primo De dubiis animæ meminit Plotinus. Siquidem magi ſtatuas loquentes conſtruere credebātur: in quibus nec propriæ ullæ ſtatuarum animæ, nec ſydera loquebātur: ſed dæmones ab eodem ducti ſydere, ſub cuius imperio ſtatuæ fingebantur. Primus apud Græcos Cadmus Agenoris filius ſtatuas deorum in templis conſecraſſe fertur. Apud Ariſtotelem primas Athenis in foro poſitas

legimus

legimus Harmodio & Ariſtogitoni, quòd hi primum tyrãnidem ſuſtuliſſent. Eas Alexandrũ à Xerxe aſportatas reſtituiſſe Athenië̃ſibus, meminit Arrianus hiſtoricus. Romæ tantam legimus fuiſſe ſtatuarum copiam, ut alter adeſſe populus lapideus diceretur. Nam etiam, ſi uti ab lyrico proditum Simonide eſt, beatè perfecta ratione uicturo ante alia, patriam oportet eſſe glorioſam: plerię omnes nihilo ſecius æternitati ſe commendari arbitrantur ſtatuarum ſurrectione, ac eas affectant ardentius, ceu præmii plus ex figmentis æneis ſenſu carentibus indepturi, quàm ex honeſtè geſtorum conſcië̃tia. Quin eas auro imbracteari curant, ut ait Ammianus. Quod Acilio (inquit) Glabrioni delatum primò eſt, Antiocho ſuperato. At interrogatus Cato, quid ita inter multos nobiles ſtatuam non haberet: Malo (inquit) bonos ambigere, quamobrem id non meruerim, quàm quod eſt grauius, cur impetrarim muſſitare. Semiramis quod ſcitu dignum equidem cenſui, quum & lapis deficeret, & maius aliquid concupiſceret, quàm quod ære poſſet aſſequi, apud montem Mediæ, qui Bagiſtanus dicitur, in petra ſtadiorum ſeptem & decem ſuam inſculpſit effigiem, quam uiri centum donis uenerarẽtur. Illud de ſtatuariis adiecero quod prodidit Siculus Diodorus: Statuarios Aegyptios tantũ præcelluiſſe arte & ingenio, ut ex uariis lapidibus, diuerſis poſiti locis unum ſimulacri corpus conficerent, conuentu partium adeo perfinito, ut uno loco ab eodem artifice eſſe perfectum uideretur. Eiuſmodi uerò fuiſſe ferunr celebratum illud Pythii Apollinis ſimulacrum apud Samios. In hac uerò mentione ſciendum, eſſe inter eruditos quibus arrideat, à Martiale primo Epigrammatum,

Hic ubi ſydereus propius uidet aſtra coloſſus.

Eum ſignari coloſſum, qui Veſpaſiano ſextum cõſule, ac Tito quartum, in ſacra eſt ſurrectus uia, altitudine centum ferè pedum, Neronis ſpecie aut Titi, quod tradũt alii. At ex grammatica ratione illud nec prætereundum: ab ſtatua, ſtatunculum inclinari, forma deminuta: ſicuti ab rana, dicitur ranunculus. Staticulum tamen neutro genere pronuntiaſſe uidetur Hieronymus: Quòd autem (inquit) uxor Loth fit ſtaticulum ſalis, inſipientiæ eius expoſitũ uidetur indicium. Hinc liquet (arbitror) quæ ad lectionem Plinii reſtituendam adiici queant, iis quæ ingenioſius peruidiſſe aduertitur Hermolaus libro triceſimoſeptimo, capite decimo, de Achate. Sed illa forſan attigiſſe præſtiterit: ſtatuariam uideri in ſpecies quinq; diſtributam de rationibus ſubiectæ materię, ſiquidem lignorum uel eboris elaboratrix, tomice nuncupatur: ex quo & artifices id genus quibuſdam dicti deſectores. Quæ argillam tractat, plaſtice uocari ſolet: at quæ gypſum, paradigmatice, quoniam ab typis non abſcedit. Gypſochoos ſunt qui dicant ipſos artifices. Quæ lapides ſcalpit, colaptice nomen habet, ſeu ſcalptura: lithoxoos appellant hoſce. Poſtremò, quæ cum metallis contrahit, glyphice eſt, uel ſcalptura, cuius ratio duplex: nam ſi adhibeatur cæra, deductionis ratione, agogice uocatur. Etenim ab fundendi argumento chemicen, ideſt χωνευτικὴν, alteram dixere. Ab ſtatu uerò nuncupatæ creduntur ſtatuæ. Statuum autem alii ſunt recti, alii flexi, quidam & obliqui. Porrò anaglyphicem intelligunt, quum ita exſculpimus, ut promineant imagines: diaglyphicem uero ad impreſſuram ſpectare. Nam encolaptice, laminas cælando conformat: ſicut uaſa toreutice, ac fibulas, candelabra, id genus plura. Encauſtice uel inuſtoria, argentum, æs, uitrum expingit: unde encauſtum dicere uulgò ſmaltum poſſumus. Proplaſticem accipiunt, ubi futuri operis formas confingunt plaſtæ ex creta: nam ſi id ipſum ex cæra ſculptor facit, protypus dicitur: ſi ex ligno architectus, modulus. Sed ſatis hæc ſuperq; de ſtatuis. Nec minus inſaniæ circa picturæ opera: Pinacothecas (inquit Plinius) ueteribus tabulis conſuunt, alienasq; effigies colunt ipſi, honorem non niſi cum pretio ducentes, ut frangat hæres, furis detrahat laqueus. Palæſtras athlẽtarũ imaginibus, & cæromata ſua exornant, & uultus Epicuri per cubicula geſtant, ac circumferunt ſecum. Dignatio præcipua Romæ increuit à M. Valerio Maximo conſule, quum Meſſala princeps tabulam picturæ prælii, quo Carthaginienſes & Hieronem in Sicilia deuicerat, propoſuit in latere curiæ Hoſtiliæ, anno ab Vrbe condita quadringenteſimo nonageſimo: Tabulis externis auctoritatem fecit primus idem L. Mumius, cui cognomen Achaici dedit uictoria. Nam quum in præda uendenda res diſtraxiſſet, & rex At

talus

talus ſex millibus ſeſtertiûm emiſſet Ariſtidis tabulam, Liberum patrem cōtinētem, pretiū miratus, ſuſpicatus aliquid in ea uirtutis quod ipſe neſciret, reuocauit tabulam, Attalo multum querente, & in Cereris delubro poſuit. Quam primum putant picturam externam Romę publicatam. Hinc in foro quoq; uulgo poſitas ſcimus: hinc enim eſt Craſſi oratoris ille lepos agentis ſub ueteribus, quum teſtis compellatus inſtaret. Dic ergo Craſſe, Qualem me reris? Talem, inquit. oſtendens in tabula pictum inficetiſſime Gallum, exerentem linguam. In foro fuit & illa paſtoris ſenis cum baculo, de qua Teutonorum legatus, quanti eum æſtimaret interrogatus, reſpondit, Sibi donari nolle talem uiuum uerumq;. Sed hæc quid mirari neceſſe eſt? Cœpit mox & claſſibus familiaris eſſe pictura, immo & onerariis nauibus, quoniam & pericula expingi placuit, immo uero etiam rogos: iuuitq; pugnaturos ad mortem, aut certe cædem, ſpecioſe uehi. Aegyptii etiam ueſtes pingebant, inter pauca mirabili genere, candida uela, poſtquàm attriuiſſent, illinebant, non coloribus, ſed colorem ſorbentibus medicamentis. Hoc quum fecere, non apparet in uelis, ſed in cortina pingi. In feruētes aquas merſa poſt momentum extrahūtur picta. Cæterum artis qua de agimus, elogium id fuerit præclarum: Pictorem quum loquitur, loqui male: at quum pictura, bene utique. Vani quippe ſit artificis, aliunde quàm ab opere plauſum expectaſſe: neq; enim ex iudice uirtus profluit operis, ſed iudici opus commendat artificem. Illud fuerit ſuperpondium, quia de pictura agimus, Imaginum alias dici & eſſe artificiales, alias uerò naturales. Id autem haberi interſtitium, quod quæ ab arte promuntur, & id cuius ſunt imagines, æquiuocè dicuntur. Quippe ſunt imperfectæ, neq; enim picto homini animam, & inde uitam dederit ulla ars. Naturales uerò uniuocæ, uiuunt nanq; & primitiuis ſimiles à natura producuntur, nec differunt, niſi numero: aliud enim producens eſt, aliud productum. Quod poeta nobilis expreſſit illis uerſibus, Andromache dicente,

O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago,
Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

Inuenimus item picturas uel ſtatuas nuncupari ethicas, quibus non imagines modò exprimuntur, ſed mores quoq;, ut tantum non ſpirare uideantur. τὰ ἤθη ab noſtris ſenſus tamen transferuntur propriè, non mores: ſed Quintilianus ſuper hac re libro ſexto plura. Ethicas perſonas intelligit Hermogenes in ſtatuum ratione, agricolas, gulones, id genus alias.

Cuiuſmodi ſit prouerbium, Equus Troianus: deq; ea re pluſcula. Item de Epeo, ac Pryli uate. Porcus Troianus qui. Caput XXV

EQuus Troianus, quantum lectione magiſtra compertum mihi eſt, prouerbio ualet uſurpari pro ſocietate non in perniciem modò cuiuſpiam inita, uerum & ad bonam frugem aliquam. Cicero in Philippicis: In huius me (inquit) conſilii ſocietatem, tanquam in equum Troianum includi cum principibus, non recuſo. Alibi Cicero idem: Ex Iſocratis ludo, ueluti ex equo Troiano, innumeros principes exiuiſſe, ſcribit. Adagii ratio notiſſima: nam Græcorū principes incluſos fuiſſe in equū Troianū, nemo nō nouit, uel ex illo Virgiliano,

Huc delecta uirûm ſortiti corpora furtim
Includunt cæco lateri.

Sed & Odyſſeæ octauo ita prius commeminerat Homerus,

ἀλλ' ἄγε δὴ μετάβηθι, καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον
δουρατέου, τὸν ἐπειὸς ἐποίησεν σὺν ἀθήνῃ.

ideſt, Sed age, tranſi, & equi decus concine Duratei, quē Epeus concinnauit cum Pallade. Lucretius quoq; in primo De rerum natura:

Nam quum Durateus Troianis Pergama partu
Inflammaſſet equus nocturno Graiugenarum.

Ex qua ratione uidetur & Valerius Flaccus libro Argonauticôn ſecūdo, ita ſcriptum reliquiſſe, Manet immotis nox Duria fatis.
Ex Politiani doctiſſimi uiri emēdatione. M. Varro, quod ad equum ligneum attinet, Epeum eius concinnatorem fuiſſe coquum ſcribit, & Argiuis cibum curaſſe: ideoq; à

Plauto

Plauto fumicum coquinatorio epitheto nominatum. Fuiſſe uerò Panopei filium tradunt, ac de equi ſubſtructione Hippotectona uocatum. Illud porrò adiiciẽdum: equos Durios ex poetica hiſtoria poſſe dici magnos ſtaturoſosq́; de magnitudine uidelicet equi illius Troiani. Ariſtophanes in Auibus,

καὶ διελθόντε, ἐναντίω δύ' ἅρματε,
ἵππων ὑπόντων μέγεθος, ὅσον ὁ δούριος.

Ad quod reſpiciens peritiſſimus poeta ita cecinit:

Inſtar montis equum diuina Palladis arte
Aedificant, ſectaq́; intexunt abiete coſtas.

Putant eruditi, comicum ſcientiſſimum de equo æneo, qui fuerit in Athenienſium Acropoli, ſiue arce, intellexiſſe: qui & ſi æneus foret, Durius tamen nuncupabatur, eo titulo,

χαιρέδημος εὐαγγέλου ἐκ κοίλης ἀνέθηκε.

idest, Chæredemus Euangeli ex Cœle dicauit. Sed & hic, equi Troiani imaginem referebat. Ex hac item Troiani equi ſimilitudine in ueteribus memoriis, porcũ dici Troianum inuenimus, quaſi aliis incluſis animalibus grauidum, ut ille grauidus armatis fuit. Scribit in Cœnis ſuis Macrobius, Cincium in ſuaſione legis Fanniæ obieciſſe ſeculo ſuo, quod porcum Troianum menſis inferrent. Dignum uerò ſcitu: fuiſſe in Leſbo uatem, Prylin nomine, Cadmi, hoc eſt Mercurii filium, & Iſſæ nymphæ, qui appulſis in Lesbum Græcis, ab Palamede permulctus donis, captiuitatis Ilii modum eſt profatus, equi Durii, hoc eſt lignei ratione præmonſtrata, intra quem delituerint tria milia hominum, quinquaginta additis: uel (quod uerius) κγ, ideſt uigintitres, tantum: illud planè poeticum, hoc uerò hiſtoricum. Nec prætereundum, Themiſtoclem, quum ab hippotropho Philide equum petiiſſet, nec impetraſſet, eſſe interminatum, ſtatim ſe τὴν οἶκον αὐτοῦ ποιήσειν δούρειον ἵππον. ideſt, eius domum ligneum equum effecturum, perobſcurè innuente, proximorum crimina & accuſationes homini ſe inducturum.

Perdicis libido in prouerbium producta, quam habeat rationem. Perdix uenator. Perdicum uerſutia. ἐκπερδικίσαι quid. Perdix, an ſit uocalis. Papinius declaratur. Progne, an in hirundinem deformata. Luſciniæ, ſeu philomelæ docilitas. Atticoperdix. Hippopotami impietas. Ciconiæ in ſceptris imago. Iuſtitiæ imago. Ciceris grano Ciceronem indicatum. Vocum differentiæ in auibus. Aegyptiorum literæ, ideſt hieroglypha grammata. De perdice à Protogene picto. Perdica. Agrippa. Sitta. Pſitta. Caput XXVI

PErdicis libidinem, uſurpari poſſe adagio ſcimus, pro efferata, turpi atque infami, demumq́; pernicioſa. Proditum à mythicis eſt, Perdicem fuiſſe uenatorem, qui ſit matris infando amore correptus, dum uerò utrinq́; immodeſta libido ferueret, & noui facinoris uerecundia reluctaretur, conſumptus, atq́; ad extremam labem perductus memoratur. Hunc primum inueniſſe ſerram, ſcribunt nonnulli: nam primi cuneis ſcindebant fiſſile lignum. Feneſtella Martialis ſcriptum reliquit, hunc Perdica fuiſſe initio uenatorem, cui quum cruentum inſtitutũ, & ſolitudinis ſtudioſa meditatio diſplicere cœpiſſet, aſſiduis agitata curſibus, ſimulq́; quòd intueretur eiuſdem ſtudioſos, Actæona, Adonin, Hippolytum peſſimo interiiſſe exitio, artis priſtinæ affectui miſiſſe repudium, atq́; eo ſtudio deſito, agriculturæ totum ſe mancipaſſe: quo nomine, terram quaſi matrem, omnium genitricem, fertur adamaſſe: quo labore cõſumptus, ad maciem prolapſus dicitur. Quòd uerò cunctis uenatoribus detraheret, ſerram, ueluti linguæ uirulentiam, dicitur excogitaſſe. Matri eius indidere nomen Polycaſtem, quod interpretantur polycarpem, à fructuum numeroſitate, quos humanis uſibus terra parens producit. Cæterum, ut à fabuloſis ad hiſtoricam demigremus ueritatẽ, uidetur auis quoq́; adagio gradum feciſſe. Nec enim ut rerum naturæ periti tradunt, in animali alio par opus libidinis, ſi contra mares ſteterint fœminæ, ſicuti quinto De hiſtoriis Ariſtoteles ſcribit, aura ab iis flante, prægnantes fiunt: hiantes autem exerta lingua, per id tempus æſtuant, concipiuntq́; ſuperuolantium afflatu, ſæpe uoce tantum audita maſculi: quod ab Auicenna item repetitum ſci-

mus

Cothurnicum de coitu certamen, & gallinaceorum.
Brutorum nullum maſculam uenerem affectare.

mus De animalibus quinto: Dimicant inter ſe mares deſiderio fœminarum, uictumq́ aiunt Venerē pati: quod quidem & cothurnices facere dicuntur. Addit Trogus, etiam gallinaceos aliquādo: etiam ſi apud Plutarchum Gryllus ſophiſta apud Circem deformatus in brutū negat, ex brutis ullum maſculam affectare Venerem. Capiuntur quoq; pugnacitate eiuſdem libidinis, contra aucupis indicem exeunte in præliū duce totius gregis. Perdix (inquit Hieronymus) & aliena oua calefacit, ſi furto propria amiſerit, ſed quum creuerint in nidis pulli, euolant, & ad parentes ſuos redeunt, ementitū omittentes.

Perdicum natura.

Perdices ſibi inſidiantur, & ſi afferant illos ad ſyluam qui eos habent, uocem emittunt abſconſi, ſicq; ueniunt cæteri, ac in retia præcipitantur, pluſq; pedibus quàm pennis fugiunt aucupantes: & ſi ad hoc fuerint ut capiantur, ſimilem ſibi colore lapidem quærunt, & inibi ſupinos ſe cōponunt.

Prouerb. Perdicis uafritia: unde.
ἐκπερδικίσαι.

Vnde & perdicis uafricia in prouerbium quoq; producitur, de qua præclare ut de aliis Plinius. Hinc apud Ariſtophanem formatum in Auibus uerbum inuenimus, ἐκπερδικίσαι pro eo quod eſt elabi aſtutè, atq; periculum declinare,

εἰ δ' ὁ Πεισίου προδοῦναι τοῖς ἀτίμοις τὰς πύλας
βούλεται, πέρδιξ γγνέσθω τοῦ πατρὸς νεόττιον,
ὡς παρ' ἡμῖν οὐδὲν αἰσχρὸν ἐκπερδικίσαι.

In cuius loci enarratione grammatici ita produnt, ἐκπερδικίσαι, διὰ τὸ πέρδικα αὐτὸν γενέσθαι. εἴρηται δὲ ἀπὸ τοῦ τοὺς πέρδικας καταλαμβανομένους ὑπ' ἀνθρώπων, μηχανᾶσθαι ποικίλην σωτηρίαν, λαμβάνοντας γὰρ κάρφη τοῖς ποσὶν, ὑπτίους ἑαυτοὺς ῥίπτουσιν, καὶ οὕτως ἀποκαλύπτουσι καὶ ἐκκλίνουσι. quod eſt, effugere: quoniā ipſum dixit poeta perdicem debere fieri.

Perdicum uerſutia.

Productum autem ἐκπερδικίσαι uerbum, quod deprehenſi perdices ab hominibus, id comminiſcuntur ſalutis cauſa: feſtucas ſiquidem pedibus capientes reſupinos ſe collocant abiiciuntq́, atq; ita operti elabūtur. Idem interpres uocat perdica ὄρνιον πανοῦργον, ideſt auem peraſtutam & uafram. Quin & modo alio eiuſdem interpretatur uaframenta: Educit (inquit) pullos in paſcua. Quòd ſi hominem uiderit, ſibilo id illis ſignificat, qui confeſtim reſupinos ſe collocant: adeo ut ne ſi palpitando quidem pericliteris, aduertas. Mox ubi uenator quadamtenus eſt progreſſus, rurſum pater ſibilat, at illi euolant protinus. Hoc igitur eſt (inquit) ἐκπερδικίσαι. Perdicem uidetur Papinius docilem intellexiſſe, aptumq́ ſermoni humano enuntiando, quum Syluula quadam libri ſecundi de pſitaco Melioris ita canit,

Papinij locus enodatus.

Quiq; refert iungens iterata uocabula perdix.

κακκαβίζειν:

Domitius interpres ingenii longè præcellentis, eius rei rationem poetæ ipſi excutiendam reliquit. Id quod reprehēdent forſan aliqui, ac referendum putabunt non ad auis docilitatem, ſed ad uocis ſonum, qui auis eius eſt genuinus. Eſt autem κακκαβίζειν, indeq; ob ſyllabæ repetitionem, quæ in eo uerbo eſt, à poeta dictum uideri, iterata uocabula à perdice referri. Eſt ſanè uerbum id perdicum uoci peraccommodum, ſed non omnium. Auctor Ariſtoteles eſt, differre & cæterorum animaliū uocem, & eorum quæ genere eodem continentur, loci ratione: uerbi gratia, perdicum οἱ μὲν κακκαβίζουσι, οἱ δὲ τρίζουσι. quod eſt, alii caccabant, ſtrident alii.

Caccabare.

Sunt hæc omnino uera, ſed ita ut Papinii ſenſum nil prorſum iuuent: quippe quę nugalia ſint, & ut ille ait, Chryſippi ſyllogiſmis, & Platonis legibus frigidiora. Nec ad hoc commentum euertendum ullis uineis aut arietibus eſt opus, uerbis poetæ nullo negotio coarguitur. Quod ut liquidò pateat, Papinii ipſius carmina, quæ ante illud quod modò protuli leguntur, duxi ſubiicienda, quibus manifeſtum fit, recenſeri ab eo tātum, quæ humani ſermonis enuntiationi ſufficiunt aues: ſic autem habent,

Plangat Phœbeius ales
Auditaſq; memor penitus dimittere uoces
Sturnus, & Aonio uerſæ certamine picæ,
Quiq; refert iungens iterata uocabula perdix,
Et quæ biſtonio quæritur ſoror orba cubili,
Ferte ſimul gemitus.

Quòd ſi quis penultimo inductus carmine in diuerſam pedibus ſentētiam abeundum

cenſet

Chryſippi ſyllogiſmis, & Platonis legibus frigidiora.

cenſet,tanquam hirundo,nil minus quàm humanum prorumpat in ſonum:reſpõdeo, expoſitionem illam de Prognes deformatione in hirundinem,eſſe quidem à Varrone confirmatã,& à noſtris ferè.Cæterum Græcorũ nonnulli in luſciniam malunt.Quod Probus non ignorauit in Bucolicon Virgilii:& uidet̃ Ouidius ſequutus,quũ ita canit,

Sola uirum non ulta prius mœſtiſſima mater
Concinit Iſmarium Daulias ales Ityn.

Et Ioannes grammaticus in Heſiodi commentario ferè in fine, ἡ πρόκνη inquit ἀηδὼν γεγονῦια τὸν ἴτυν ὀδύρεται, φιλομήλα δὲ χελιδὼν, τηρεὺς φησί με ἐβιάσατο. Philomelæ porrò docilitatem,ſiue luſciniȩ,quis ignorat?Quum ſciamus Druſum & Britannicũ Claudii filios luſcinias habuiſſe Græco atq; Latino ſermone dociles?Quo uerò de perdice nil uideatur abſurdum,Plinii uerba ſubtexere libuit ex decimo Naturalis hiſtoriæ:Verum(inquit)alias addiſcere negant poſſe,quàm quæ ex genere earum ſunt,quȩ glande ueſcuntur,& inter eas facilius, quibus quini ſunt digiti in pedibus, ac ne eas quidem ipſas primis duobus uitæ annis.Latior iis eſt lingua omnibus,in ſuo cuiq; genere,quæ ſermonem imitantur humanum,quanquam id penè in omnibus contingit.Agrippina coniunx Claudii Cæſaris turdum habuit,quod nunquã antè,imitantem ſermones hominum. Ex iis nimirum impoſſibile uideri haudquaquam poteſt, perdicem humanæ uocis expreſſiſſe ſonum.Quæ uerò Plinius ſcribit,ferè ab Ariſtotele promuntur libro ſecundo De hiſtoriis,præſertim quæ ad linguæ modum pertinent.Lingua(inquit)omnibus eſt,ſed uariè,aliis enim longa,aliis breuis,aliis lata,aliis anguſta.Omnium maximè animalium poſt hominem literas proferre nonnulla auium genera queunt,uidelicet ea præcipuè quæ πλατύγλωσσα ſunt,hoc eſt quibus lingua latior eſt,Sed & Ariſtotelem imitatus Auicẽna:Aues(inquit)quæ habent linguam amplam, hominis uocem imitantur. Sed planius in Sympoſiacis Plutarchus,perdicis loquacitatem non tacuit, quin eſſe uocalem ac diſcere, comprobat idem alibi. Sed & in Laconia haberi perdices uocales,monſtrauit in Dipnoſophiſtis Athenæus,qui & Ariſtomenem Athenienſem,Adriani libertũ,dici à patrono ſolitum(ſcribit)Atticoperdica,quum eſſet comœdiæ ueteris hiſtrio. Idem tamen aduerſus uſuram Plutarchus quendam proſcindens, illum dicit ἀφωνότερον πέρδικος, ideſt perdice magis mutum. Sed quia de uoce mentio eſt,addamus quæ primo De hiſtoriis idem prodit Ariſtoteles:Ex animantibus alia ſunt(inquit) ψοφητικά, hoc eſt quæ ſtrepitum tantũ elidunt:alia uerò aphona,ſiue muta:alia φωνήεντα, quæ uocem formant:ſed ex iis aliqua dialecton habent, ideſt loqui poſſunt:alia agrammata,quæ uocem ſolam nullis exprimendã literis reddunt:alia ſunt κωτίλα, hoc eſt loquacia;alia taciturna. Cæterum ut ad perdices redeamus;Aegyptiorum literis quæ animantium figuris,reliquiſq; huiuſmodi corporibus ac ſignis conſtabant,quod Chæremon docet atq; Horapollo:& hieroglyphicæ uocantur,uel ignorabiles à Latinis,uti Ammiano credimus propemodum:hi contumelioſos monſtrare uidentur,quoniam iſtiuſmodi aues ſenio confectæ contumelia ſe afficiant:ſicuti anguilla inuidiam ſignare uidetur,quæ ita bonis infeſta omnibus eſt,ut anguilla piſcibus,quorum omnium ſocietatem & communionem fugit. Hippopotami ungulæ deorſum uerſæ impium,iniuſtum ingratumq; ſignificant;idem & columbus,qui quãquam bilis eſt expers,& in uniuerſa animantium peſtilentia ſolus illius morbi contagio uacat,in parentes ſe tamen ingratum præſtat atque infeſtum:quippe qui robuſtior factus,patrem pugnando à matre fugat, cui ipſe miſcetur. At equus ille fluuialis,quum primum per ætatem licuerit,patrem experitur uiribus,quem ſi pugna ſuperarit,ac ſibi locum cedere animaduerterit,matrem init, uita patri conceſſa.Quòd ſi uictus pater,minus ei permittat cum matre concubitum,tum patrem filius robore uiribuſq; fretus interimit,ac matrem comprimit. Itaq; non abſurdè iidem Aegyptii ad inferiorẽ partem duas item pingunt eiuſdem hippopotami ungulas,quo id homines intuentes,& quod de iſtiuſmodi bellua dicitur,cogitantes, ſint in referenda gratia promptiores. Ex hac doctrina uidetur & illud eſſe deprômptũ,quòd in regum ſceptris ſupernè ciconiam figurabant, infernè uerò hippopotamum:quippe ſignificantes uim iuſtitiæ parere,quando hippopotamus animal ſit iniuſtiſſimum.Inuenio literas id genus(ut dixi) appellari hierogly

Progne in Lusciniam an in hirundinem deformata.
Philomelae docilitas.
Drusi, et Britannici Luscinie, graeco et latino sermone dociles.
Perdices quae addiscere possunt, cuiusmodi.
Agrippinae turdus.
Perdix an etiam humana uerba proferat.
πλατύγλωσσα
Aues quae hominis uocem imitantur.
Perdix an uocalis
Aristomenes cur dictus atticoperdix.
Prouer. Perdice magis mutus.
Animalia ψοφητικά, aphona, φωνήεντα, dialecton, agrammata, κωτίλα, taciturna
Hieroglyphica, &
Ignorabiles litterae, quae.
Perdicis symbolum.
Anguillae symbolum.
Hippopotami symbolum.
Columbi symbolum.
Columbi ingratitudo, et impietas.
Hippopotami impietas, et uiolentia.
Ciconia in regum sceptris, & Hippopotami symbolum quale.

pha grammata, quòd iis in rebus ſacris myſteria ſignificarentur: & Chæremon, cuius paulo antè mentionem habuimus, hieroglyphica ſcripſit. Erant inde apud Aegyptios, qui dicebantur hierogrammates, hoc eſt ἱερογραμματεῖς, qui etiam de futuris uaticinia concipiebant, unumq; ex iis regi mirabiliter multa de Moyſi mox naſcituri excellentia prædixiſſe, proditum memoriæ eſt. Hæc immo uberius contexere libuit, ut apertius intelligeremus illud ex Lucani Pharſalia, qui doctiſſimè quod adſtruximus, ita breuiter canit,

Nondum flumineas Memphis contexere byblos
Nouerat: in ſaxis tantum uolucresq; feræq;,
Sculptaq; ſeruabant magicas animalia linguas.

Inuenio illud quoq; in antiquis memoriis, Aegyptios literas quidem proprias habere quas diſcant omnes: ſed quas appellant ſacras, ſoli norunt ſacerdotes, à parentibus priuatim acceptas. Apud Aethiopas uerò, quorũ coloni fuiſſe uidentur Aegyptii, iiſdem omnes utebantur figuris. Volebamus iam capiti huic impingere umbilicum, ſed collibuit, quum fortè in manibus eſſet Diodorus, adnectere quæ ille quarto Bibliothecæ prodiderit, ad hoc ipſum facientia maximè: quoniam in id genus parerga libenter excurrimus, ſi præſertim ſcitius aliquid remotiusq; complectatur: Accipiter (inquit) rem denotat citò factam, quoniam hæc aliarum fermè omnium auis ſit uelociſſima. Transfertur hæc notatio ad domeſticas res quæ ueIociter fiãt. Crocodilus malum ſignificat. Oculus, iuſtitiæ ſeruator & totius corporis cuſtos interpretatur, alioqui iuſtitia oculatiſſima eſſe fingitur, oculo uegetiſſimo, acie perſpicaci, & cuncta perſpiciente. Quam Chryſippus effingi ſolitam prodidit, aſpectu formidabili, luminibus oculorũ acribus, neq; humilis, neq; atrocis, ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate. Plato uolumine De legibus nono, Iuſtitiam omnium ſpeculatricem atq; uindicem appellat, & ita dici à priſcis ſacerdotibus tradit. Hinc legimus, quoſdam ſolis & iuſtitiæ teſtatos oculum, & in uerſipelles dici inuenimus ex adagio, Ipſos etiã oculos ſolis & iuſtitiæ facilè fruſtrari poſſe. Sed ut inſtitutum repetamus, ex reliquis corporis partibus dextera manus, digitis paſſis libertatem deſignat: ſiniſtra uerò compreſſis, tenacitatem atq; auaritiam. Eodem modo & cæterarum corporis partium figura atq; inſtrumẽta certum quid notabant. Sed hic adnotãdum illud eſt, L. Apuleio libro undecimo Aſini aurei, literarum genus hoc dici ignorabile. Compluſcula eius auctoris uerba collibuit exſcribere. De opertis (inquit) adyti profert quoſdam libros literis ignorabilibus prænotatos, partim figuris huiuſcemodi animalium, concepti ſermonis compendioſa uerba ſuggerentes, partim nodoſis, & in modum rotæ tortuoſis, capreolatimq; cõdenſis apicibus, à curioſitate prophanorum lectione munita. Cornelius quoq; Tacitus libro Auguſtæ hiſtoriæ undecimo, dum de literarum diſſerit inuentoribus: Primi (inquit) per figuras animalium Aegyptii ſenſus mentis effinxerunt, & antiquiſſima monumẽta memoriæ humanæ impreſſa ſaxis cernuntur, ac literarum ſemet inuentores item perhibent. Inde Phœnicas qui mari præpollebant, intuliſſe Græciæ memorant, gloriamq; adeptos, tanquam repererint quæ ab Aegyptiis acceperant. Ammianus Marcellinus in obeliſci mentione: Formarum (inquit) innumeras notas, hieroglyphicas appellatas, quas ei undique uidemus inciſas, initialis ſapientiæ inſigniuit auctoritas. Idem mox paulo obeliſcum dicit ſcriptilibus effigiatum elementis. Ab iis haud ita diſſidet, quod à Cicerone factum ſcribunt Græci. Qui in Sicilia quæſtor diis argẽteo munere oblato, quum (uti aſſolet) adderetur epigramma, prænomen Marci, Tulliiq; nomen apponi integrũ iuſſit. Ciceronis autem loco, quod ſequebatur, facetè ciceris granum ab artifice inſculpi uoluit. Cæterum, ſicut à perdice fumus exorſi, ita in eundem deſinamus, obiter adnotabimus quę libro quartodecimo Strabo prodidit ſuper perdice à Protogene picto: Item (inquit) ex Protogenis picturis Ialyſus ac Satyrus iuxta columnã ſtans, ſuper columna perdix erat, ad quem ita homines hiabant, quum nuper tabula eſſet poſita, ut illum ſolum admirarentur, Satyrum uerò contemnerẽt, quanquam perfectiſſimum opus, augebant admirationem perdices manſueti, qui à nutritoribus allati, & cõtra pictum appoſiti canebant ad picturam, & congredi geſtiebant. Protogenes rem uidens præter opinionem

opinionem eueniſſe,æditLos rogauit,ut deleri auem permitterent:quod & factum eſt. Sciendum deniq;, perdicca, agrippa,ſitta,pſitta,cenſeri apud Græcos aduerbiales uoces,quibus animalia dum abigunt,utantur paſtores,caprarii ac bubulci.

De Harpyis quàm diuerſa comperiãtur apud Græcos certatim & Latinos. Harpe quid, harpides, harpys, harpaſus,harpaſa, harpagia,harpage. Creagra. Lycos. Corax. Turres nauales. Caput XXVII

HArpyias malas pro nequiſſimis mulieribus,ueluti ex adagio uſurpaſſe uidetur Apuleius. cuiuſmodi fuerint monſtroſa harpyiarũ corpora, notum abunde(opinor)ex Virgiliano carmine,

Virginei uolucrum uultus,fœdiſſima uentris
Proluuies,uncæq; manus,& pallida ſemper
Ora fame.

Seruius Neptuni prodigiorum patris & terræ filias putat. Sunt qui ſcribant,ideo uirgines fingi,quòd omnis rapina arida ſit,ac ſterilis. Ideo plumis circumdatas,quòd quicquid inuaſerit rapina,cælat. Volatiles autem,quòd omnis rapina ad uolandum ſit celerrima. Dicitur enim aello, quaſi ἑλοῦ ἄλλο, ideſt alienum tollens,ocypete citius auferens. Celænum uero,Græci nigrum uocant. Vnde & Homerus prima Iliados rhapſodia,

αἶψά τοι αἷμα κελαινὸν ἐρωήσει περὶ δουρί.

ideſt, Statim niger tuus ſanguis emanabit per meam haſtam. Quæ omnia id demum ſignificare agnoſcimus,quòd aliena concupiſcimus primò,mox expetita inuadimus, poſtremò inuncata ſemel abſcondimus illatebramusq;. Sed & ipſum Harpyiarum nomen,inditum à rapacitate uidetur,ſiquidem eo nomine indicatur Græcis rapina:unde & Harpax in Pſeudoli argumento,

Venit Harpax uerus,res palàm cognoſcitur.

Eſt & apud eundem harpagare uerbum,ut item in Pſeudolo,

Neque homines magis aſinos unquam uidi,ita plagis coſtæ callent,
Quos dum ferias,tibi plus noceas:eo enim ingenio hi ſunt flagricibæ,
Qui hæc habent conſilia,ubi data occaſio eſt,Rape,clepe,tene,harpaga.

Sunt qui putent,tribus Harpyis addi ab Homero quartam nomine Thyellam. Apollonii uerò interpres in illis poetæ uerbis ex Argonauticôn primo,

ἀλλὰ θύελλαι ἀντίαι ἁρπάγδην ὀπίσω φέρον.

ideſt,At Thyellæ aduerſæ raptim retrò ferebant. Ita ſcribit,Thyellæ hiberni flatus & procellæ:unde Homerus per ſynonymiam Thyellas poſuit,& Harpyias,hoc eſt procelloſos flatus:

ὡς δ' ὅτε πανδαρέου κούρας ἀνέλοντο θύελλαι. Et mox,
τόφρα δὲ τὰς κούρας ἅρπυιαι ἀνηρέψαντο.

Apollonius uerò operis eiuſdem libro ſecundo, Iouis magni canes,harpyias dixit illis uerſibus,

οὐ θέμις ὦ υἷες Βορέου ξιφέεσσιν ἐλάσσαι
ἁρπυίας, μεγάλοιο Διὸς κύνας.

Et mox ſubiungit,fugatas à Zeto & Calai conieciſſe ſe in ſpecu,quod in Creta uiſebatur,ſub Arginunte:quam rem Neoptolemus quoq; ac Pherecydes literis commendarint. Sunt ex Græcis,qui irin harpyiarum ſororem prodiderint. Pro cruentis ſanguinariisq; raptoribus,pecuniæ immorientes uidetur Sidonius Apollinaris Harpyias uſurpaſſe:Nam libẽter(inquit)incedunt armati ad epulas,albati ad exſequias,pelliti ad eccleſias,pullati ad nuptias,caſtorinati ad letanias. Nullum illis genus hominum,ordinum,temporũ cordi eſt,in foro Scythæ,in cubiculo uiperæ,in conuiuio ſcurræ,in exactionibus Harpyiæ,in colloquutionibus ſtatuæ. Sunt qui Harpyiarum nomine Furias intelligant:unde etiam epulas abripere dicũtur,quod eſt furiarum. Hinc eleganter Horatius gulam dixit rapacibus dignam Harpyiis,intelligi uolens,gulones dignos uideri,quibus Harpyiæ furtim inuolantes edulia ſurriperẽt,in ipſo edendi deſiderio,& epularum apparatu,ſicuti Phineias diripuere dapes. Apuleius; Et tamen quotidie paſtus electiles comparere nuſquam:nec utiq; cellam ſuam immanes inuolare mures uel mu

ſcas,ut olim Harpyiæ fuere. Quod diximus, Irin credi Harpyiarum ſororem,ne confi ctum quis putet,confirmatur Heſiodi auctoritate ex Theogonia:

θαύμας δ' ὠκεανοῖο βαθυῤῥείταο θύγατρα
ἠγάγετ' ἠλέκτρην, ἡ δ' ὠκεῖαν τέκεν ἶριν,
ἠυκόμους δ' ἅρπυιας, ἀελλώ τ' ὠκυπέτην τε.

Harpyias grãmatici apud Græcos interpretantur ἁρπακτικὰς θεὰς, ideſt rapaces deas. Harpe uero,auis eſt ſpecies rapto uiuentis,aquilæ ſimilis. Homerus,

ἡ δ' ἅρπῃ εἰκυῖα τανυπτέρυγι,λιγυφώνῳ.

Quanquam & eodem nomine dici falcem nouimus. Heſiodus,

δεξιτέρῃ δὲ πελώριον ἔλλαβεν ἅρπην,
μακρὴν,καρχαρόδοντα.

Hinc harpedophorus dicitur falcifer. Harpides uerò calciamenta ſunt,quæ item crepi das uocant. Dicuntur uerò quaſi ῥαπτίδας, quia πολυῤῥαφῆ ὑποδήματα, ideſt multi plici ſutura calciamenta ſint:ſic enim apud Græcos Saluſtius præcipit. Nominis uerò etiam Callimachus meminit,

ἐν γάρ μιν προϊζάνι θῆκε σὺν ἀρπίδεσιν.

Harpys uerò amorem ſignat, à rapacitate item nomine accerſito. Vtitur eo in Crina gora Parthenius,

ἀμφοτέροις ὑβρίσας ἄρπυς ἐλνίσατο.

At Harpaſus eſt Cariæ fluuius,ab impetu prærapido ſic nuncupatus, prius dicebatur Daphnus:meminit Apollonius Caricorum quintodecimo. Harpaſan ciuitatem à flu uio eodem nuncupari,Stephanus ſcribit. Harpeza dicitur montis pars ima,ideſt pes: uelut ὀρόπεζα, ideſt terminans extremitas. Harpagia dicebatur locus prope Cyzicum, unde raptum memorant Ganymedem. Sed & in Illyria ciuitas monſtratur Harpyia prope Enchelyas,in quam Amphiarai auriga Baton ſe contulit,poſtquàm iis periit:me minit Polybius. Harpagen,inter coquinaria inſtrumenta recenſet Pollux:ſed nomine alio dici creagram putat,& lycon,hoc eſt lupum. Alii eo nomine inſtrumentum quoq; intelligunt, extrahendis è puteo uaſis accommodum. Sunt & in belli uſibus Harpa gæ,ab Agrippa excogitatæ,capiendis oblaqueandisq; nauibus. Ea uerò ſunt cubito rum quinq; ligna,ferro circumplexa, fibulasq; ab capite utroq; præfixas continentia, uni falx ferro curuata inhæret, alteri funes deſtinantur plurimi,falces machinis attra hentes,ubi in tendiculam incidit hoſtica nauis:cui intercipiendæ machinula præſtò & altera eſt:coraca uocant,ideſt coruum. Quod autem ad Agrippam attinet,ſunt qui ab eodem, genus id turrium adinuẽtum ſcribant,ut de tabulatis ſubitò erigerentur,ſimul ac in prælium foret uentum. Ad quod alluſerit poeta nobilis,

Tanta mole uiri turritis puppibus inſtant.

Harpagones(inquit Plinius)Anacharſis excogitauit primus,& manus Pericles Athe nienſis: auctor nobis eſt in Viris illuſtribus Nepos Cornelius,hiſce uſum ex Roma nis primum imperatorem Duillium.

Aeſtiuam ægritudinem,intelligi breuem,& quæ ſit eius rei ratio. Iuuenalis locus explicatur. Caput XXVIII

AEſtiuam ægritudinem ferè omnem celeriter deſinere,obſeruatũ eſt à cla riſſimis medicorum. Quod ut monſtraret maximus ille ac diuiniſſimus Hippocrates libro Sentẽtiarum ſecundo,ita ſcriptum reliquit:Quartanæ æſtiuæ breues magna ex parte ſunt,autũnales longæ,præſertim quæ hye mem attingũt. Aduocauit etenim morbum quàm diutiſſimè perſeueran tem,ex quo uelut perſpicuæ claritudinis exemplo,reliqua morborum genera inaudita dedit. Ex doctrina igitur hac profluit adagium,ut ægritudinem mox paulo deſituram, nec procaci recurſu,aut lancinatione diuturniore corpus emaciaturam, uel confectu ram quoq; nuncupemus æſtiuam. Scrutabar uerò curioſius,qui mos ferè mortalibus inſitus eſt,dicti euentusq; rationem,ſed nec laborandum diu fuit:præſtò enim eſt ſem per,uelut ſuccenturiatus ille artis medicæ longè ſcientiſſimus Galenus,apud quem ita ſcriptum legimus,Non quartanæ ſolum(inquit)breues æſtate ſunt,ſed cæteræ ægritu

tudinea

dines quoq; celeriter deſinunt. Nam ſucci funduntur & eunt uſquequaq; de corpore, atq; reſlantur. Igitur ſi uires ſuperſunt, nocua materia ſecreta, morbi deſiſtunt: ſin uires deſunt, infeſta materia pariter abducta, eæ quoq; exſoluuntur: quamobrem nullus morbus æſtate tardius abſoluitur. Cæterum, ut æſtate materia diſpergitur, atq; aboletur facultas, ita hyeme contrà accidit: ſucci nanq; manent intus, modo animalium quæ illatebrant ſe & deliteſcũt, & item facultas ualens perſiſtit: itaq; quum morbificus ſuccus maneat, neq; morbi conuelluntur, neq; ægri intereunt, quippe ualentior facultas renititur. Ex iis quæ medicus præſtantiſſimus exſequitur, lux multa infertur illi Satyrico,

Iam letifero cedente pruinis
Autumno, iam quartanam ſperantibus ægris.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS ANTIquarum lectionum Lodouici Cælii patrui, ad ſpectatiſſimum dominum Franciſcum Venetium, ciuem Rhodiginum, & nunc regulatorem benemeritum, Præfatio triceſima.

SVnt equidem uir clariſſime in patria noſtra Rhodigina permulti quum nobilitate tum uirtute multa præſignes, quibus cum iucunda mihi conſuetudo intercedit: ſed qui me arctius quàm tu amplexari, patrio affectu amplius confouere, iuuare conſiliis, ope iacentem quandoq; excitare ſit uiſus, haud ſcio an quenquam ad hanc diem compererim. Nec id expreſſum tibi ulla ingenii noſtri acrimonia, quod mihi perquàm exiguum affulſit: nec literarum locupletiore ſupellectile, quę prætenuis eſt: ſed tua te uirtus, inſita morum haud fucata ſimplicitas, hac quam ſuſtines perſona prorſum digna bonitas publicam quodammodo materiam facit. Abs te digreditur nemo non hilarior, qui tua uſurus opera domi te quæſierit: aut qui forte, nedum deſtinato, dum iniunctam obis functionem, tibi ſe ingeſſerit. Nec mirum, ab incunabulis enim ita imbutus, ita inſtructus es à patruo meo, ut ſapientis ac uerè cæleſtis uiri primam eſſe curam putares, non ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo. Hoc etiam à nobili Venetiorum proſapia habes, quæ omnibus prodeſſe, nemini obeſſe cõſueuit. Taceo alia. Hoc præterire nequeo: Lodouicum Cælium patruum meum miris effers laudibus: huius mores, huius eruditionem probas: ab eo quicquid in te doctrinæ eſt, accepiſſe fateris: illius hortatu te Patauium ſtudendi gratia profectum fuiſſe, & in ciuili Iure ſatis profeciſſe prædicas. Quo fit, ut concipere nequeat animus, tanta adobrutus mole rerum, quàm tibi hiſce nominibus debeam: minus multo etiam ſi omnia undequaq; circumſpecto, qua demum ratione tot tantisq; meritis tuis paria facere, parte ſaltem aliqua ualeam. Nec id, quia te beneficia putem fœnerari: etenim animi altitudinem tui creuiſſe abundè uideor: ſed quoniam meæ partes ſunt, in id tota ui incubuiſſe, ne tanta tua bonitate fuiſſe uidear indignus: nam quauis pernicie peius multo reor inauſpicatiſſimum ingrati nomen, circumfuſo tamẽ tantis rerum difficultatibus lucis neſcio quid ſeſe oſtentauit. Quod eſt, ſi de literaria penu quippiam fuerit promptum, quo te uiciſſim promereamur: quando alia deſunt in præſentia tentanti omnia, & omnem (uti dicitur) funiculum mouenti. Gratius autem hoc beneficii genus tibi futurum ſpondet illud, quòd literarum ſtudia ſic es perpetuò amplexatus, ut in iis præcellere animaduertaris. Te igitur præſide prodeat hic Triceſimus patrui mei lucubrationum labor, poſtea quàm in me qualis fueris, iam hinc norint omnes.

LODOVICI CAELII RHODIGINI
ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS QVI TRICESIMVS.

Seminum,quæ cerasbola dicuntur,ratio. Ateramna quæ dicantur. Problemata quæ diſcuti nequeunt. Lapidum partes eſſe teneriores, quæ terræ inhæreant. Ceratia. Carati aurificum cur dicantur. Scrupularis ratio quæ ſit. Ceraſtia,cur dicta Cyprus. Sphecia. Aries Periclis monoceros. Gallinarũ pericarphiſmus. Engæa & zoophyta. Veterum pocula fuiſſe cornea. Amalthex cornu. Ceratis notiones. Ceraxoi. Ceratoglyphi. Comotæ. Comotriç. Ceroplaſtæ. Myes. Cornua increſcere quid. Epiſporia quid. Epiſpora. Cerasbola item quæ dicantur. Ceruchi qui. Valerius Flaccus declaratur. Ca. I

Proueꝛb. cerasbolus, quid ſignif.

EST apud Platonem ſemel,quantum obſeruauerim,uerbum hoc cerasbolus,ideſt κερασβόλος. id quodam ueluti adagio uſurpatũ,pro eo qui inamœnis ingratisq; moribus ſit,quiq; per imperitiã nullo moueatur affectu,& leges quoq; habeat deriſui,illis haudquaquam obtemperãdo,ſed contumaciter obnitendo. Et uocabuli quidẽ notio aperta ſatis,at eiuſdem ratio non utiq; obuia fuerit,ſed ut Arietini oraculi hiſtoria, fortè amplius quærenda. Sunt qui ita interpretentur: cerasbola dici propriè,quæ dura naſcantur in aſpretis aut leguminibus,nigra quidem colore,ſed magnitudine quanta milium. Ea ſi leguminibus incoquantur,minimè remolleſcunt,nec alioqui fructum unq; ferunt. Eiuſmodi produnt eſſe,quæ inter boum cornua dum ſeritur,fortè fuerint iacta ta:unde & cerasbola nũcupata a iactu eiuſmodi. Alioqui & ateramna intelligunt,quæ cunq; incoctilia ſunt & cõtumacia rebelliaq;. Collectaneorum ſecundo apud Græcos ad agricolationem ſpectantium ſcriptum inuenias: ſeminantibus cauendum,ne in bouis cornu decidant ſemina,quæ cerasbola dicunt nonnulli & ἄφορα καὶ ἀτελῆ τὰ τοιαῦτά φασι γίνεσθαι. Sed(ut dixi)non nimis abditum hoc,neq; ab intellectu deuium. At cur ita,id eſt quod multos diu torſit. Multa equidem in naturæ maieſtate recondita latere,fatendum eſt,quæ ingeniorum ſolertia necdum ſatis uidetur excuſſiſſe. Nonnulla ex iis ſum memor alia huius operis parte attigiſſe me. Recenſet pleraq; & Theophraſtus,in quibus & illud de gallinis,quod ſexto De hiſtoriis etiam Ariſtoteles poſuit,& eſt à Plinio repetitũ: illæ enim ouo ædito,religione quadam excutiunt ſeſe,& circumactæ purificant,aut feſtuca aliqua ſeſe & oua luſtrant: pericarphiſmum Plutarchus uocauit: item defoſſum à ceruis cornu: itemq; ſi una aliqua caprarum ore heryngium teneat,quod nonnulli uocant origanum,alii moly,Romani capitulum mardus,grex ſubſiſtit uniuerſus. Hoc & de cerasbolis dici poteſt nõ abſurdè. Quid enim fiat,neminem profectò latet,ſed cauſam non norunt omnes. Non magis quàm in eo quod periti rerũ tradunt,ceruis ſalſuginoſas manare lachrymas,at dulces ſuibus dum capiũtur: necnon cur exculcatũ apium contritumq; dum germinat,lætius mox proueniat,quod probris maledictisq; & execrationibus in cumino conſequũtur. Cæterum ne quæſtionem modò torquendis uidear ingeniis propoſuiſſe, ſubiungam quod ex mutis(ut aiunt)magiſtris compertum mihi eſt. Scribunt phyſiologię non imperiti,frigiditate ſeminibus induci duritiem,ea nanq; premit cogitq; uſq; ad rigiditatem. E diuerſo mollia laxaq; efficit calor: proinde non rectè aſtruunt,qui dicunt, ἔτος φέρει, οὐχὶ ἄρουρα, ideſt annus fert,non ager: ſiquidem loca genuino prędita calore,temperiem gratam aere addente, fructus proferunt molliores. Quæcũq; igitur ſerentis manu protinus recteq; in terram decidũt ſemina,intra illã excepta,uelut ſuo ſibi lecto collocataq;,calore inſito amplius, & humore perfrui ualent. At quæ in cornua inciderint boum,non aſſequuntur,quam Heſiodus tradidit, κεῖνην εὐθυμοσύνην: ſed aberrantia dilapſaq;, non tam ſata uidentur,quàm proiecta incurioſe: unde accidit plerunq; ut uel frigoris iniuriam non patian

tur

Cerasbola quæ.
Cerasbola semina quæ, et unde.
Ateramna quæ dicantur.
Gallinarum pericarphismus.
Problemata quæ discuti nequeunt.
Heryngium.
Origanum.
moly.
Capitulum mardus.
Cerasbolorum seminum ratio.
Seminum, quæ cerasbola dicuntur, ratio.

tur,uel exſucca prorſum fiant,& lignoſa tunicula,ita ut remolleſcere haudquaquã ualeant. Argumento ſint lapides,quorum partes terræ inhærentes, ἔγγαια καὶ ζωόφυτα μὲν uocant Græci,longe molliores cuſtodit calor,quàm quæ ſub dio ſunt:qua ratione, lapidarii artifices lapides adobruunt,quos excolere ingenio parant,ueluti terræ caliditate quadam indipiſcantur maturitatem,quum hypæthri & ſubdiales frigoris ui obdurati artificio reluctentur. Sunt tamen zoophyta Græcis proprie inter rationalia & ratione carẽtia conſtituta,ideſt inter homines & bruta. Rurſus ipſum hoc inde quoq; diſcimus:etenim compertũ fermè eſt,frumenta quæ in areis ſeruata diutius fuerint,quodam ueluti callo obdureſcere. Idipſum alicubi præſtat frigidior uẽtus,dum uentilant, afflando. Sicuti contingere in Philippis,auctores nõnulli ſunt. Inde fit,ut tanquam impoſſibilia haud reſpuenda ſint,ſi forte ruſticos quandoq; inaudias,ex duobus propinquis ſulcis,aut uerius porcis,in altera duriores cõcipi fructus. Sed & illud maximum, inter fabarum lobos alii mollia producũt,alii dura,prout frigidior uẽtus,aut aqua partem hanc attigerit magis,aut illam. Sed quoniam de cornibus quæ cerata uocant,mentio hac parte facta à nobis eſt,appendicem non ingratiorem,lecturis adiiciamus:alioqui & operis eſt inſtituti,quo eruditionem hiſce ueluti fulturis tibicinibusq; ſurrigere obfirmareq; contendimus. Lego in ueteribus memoriis ante inuentionem poculorum antiquos cornibus ad potum eſſe uſos. Quo argumẽto,à doctis uſurpatum inuenimus κερᾶσαι, pro eo quod eſt ἐπιχέειν οἶνον, hoc eſt uinum infundere. Sic Piſander,& Homerus Iliados θ,

οἶνόν τ' ἐγκεράσασα πιεῖν.

ideſt,& uinum fundens in ceras,ſiue cornu,ad potum. Cornu Amaltheæ,quæ Hæmonii traditur filia,miræ fuit naturæ,quod ſcribunt Græci, ut quem quis ſeu potum expetiſſet,ſeu cibum,citra ullum omnino laborẽ fieret eius compos. Hoc Achelous,ſuo recepto,Herculi fertur tradidiſſe. Ceratia autem ſiliquas dicũt,uulgò notas,intra quas incluſa cernuntur nominis eiuſdem ſemina,unde ſimplici aurificum turbę obrepſit appellatio,ut in auri & argenti ponderibus ſubinde caratos dicat. Scrupulos in ea re nuncuparunt ueteres. Nam hinc ratio ſcrupularis uocatur Plinio. Sunt & in Megaridis confinio Cerata,quod eſſe loci nomen,indicat in Parallelis Plutarchus. Dicũtur uerò cerata,à κάρα, quo caput ſignificatur. Rectè enim(ut Ariſtoteles inquit)capiti cornua mandauit natura:nec rectè Aeſopi Momus uitio dat,quòd non in armis taurus cornua geſtitet, unde ferire uehementius poſſit, ſed capite corporis imbecillima parte. Neq; enim ingenio perſpicaci ille Momus iſta reprehẽdit,ut enim ſi in alia quauis parte cornua haberentur,fruſtra ponderi eſſent,nulla in re utilia,multa etiam officia impedirent:ſic armis quoq; infixa,ſedem omnino ineptam tenerẽt. Gerunt quæ animal pariunt,cornua ad uim aut inferendam aut depellendam. Scribunt nonnulli ex grammaticis Græcis,cornua item pro capillis poſita inueniri,quoniam utraq; enaſcantur modo eodem. Credo,quia ungues,roſtra,pili,cornua,plęctra,ſiue calcaria,& ſi quid eiuſmodi aliud eſt,ex cibo gignuntur aduentitio & augendi poteſtatẽ habente,quem tum à fœmina,tum forinſecus ſibi acquirunt. Oſſa uerò in prima partium conſtitutione gignuntur ex ſeminali excremento:quumq; animal augetur,hæc incremẽtum ex alimento capiunt naturali,quo partes augentur principales. Adeſt etymon quoq;,cur cerata pro capillis autument inueniri : inde enim duci uidetur nomen, ὅτι συνεχῶς κείρονται, ideſt quòd præcidãtur aſſiduè. Vocant & Cerata fluuios omneis ab Oceano delatos. Ponitur & nomen id pro gloria quandoq;, παρὰ τὸ ἐρῶ τὸ ἐπιθυμῶ, quoniam gloriam omnes appetant. Porrò uidetur ceras ſignificare uim roburq; in ſanctis literis,honeſta ex brutis tralatione,quæ communita cornibus ſunt. Nam & Ceraſtiam dici Cypron, Xenagoras prodidit, διὰ τὸ ἔχειν πολλὰς ὀφρύας, ideſt quia ſuperciliis abundet multis, quæ(inquit) cerata uoçant. Etiam ſi non me fallit,eſſe qui ſic opinentur dici,quia inibi uiſerentur cornibus homines inſignes. Quemadmodum & Spheciam interpretantur nuncupatam,quod incolerent,Spheces qui nominabantur. Legimus porrò,arietis caput monocerotis,ideſt cornu unius,Pericli ex agris eſſe allatũ:quod intuitus Lampon uates, robuſtum & ſolidum in frontis meditullio ſitum, reſpondit, Ex duabus quæ in urbe uigerent factionibus, Thucydidis ac Periclis, fore ut altera obſcurata,ad unum

Lapidum partes eſſe tem…ores, quæ terræ inhærent…
Eggaia.
Hypæthri.
Zoophyta.
Frumentorum duritiei.
Fabarum lobi cur diuersa producant.
Cerata.
Cornibus usi ueteres pro poculis.
κεραᾶσαι.
Amaltheæ cornu miræ naturæ.
Ceratia.
Carati aurifices cur dicant.
Scrupuli.
Scrupularis ratio.
Cerata locus.
κάρα.
Cornua recte capiti destinata.
Cornua pro capillis.
Unguium, Rostrorum, pilorum, Cornuum, calcariorum generatio.
Plectra pro calcaribus.
Ossium generatio.
Cerata pro capillis.
Cerata fluuiorum nomen ex oceano.
Cerata cur pro gloria.
Ceras pro robore.
Cerastia cur dicta cypros.
Sphecia.
Spheces.
Arietis caput monocerotis, Pericli allatum.
Lamponis uatis presagium.

Periclem,apud quem uiſum foret portẽtum,recideret ciuitatis potentia. Ceraxoos & ceratoglyphos appellant Græci, qui cornua expoliunt excoluntq́; artifici ingenio,ac ſculpunt:ſicuti concinnandæ comæ periti,plurimum quidem comotæ dicuntur,ideſt κομωταί: & fœminæ, comotriæ. Sed & ceroplaſtæ uocantur,quoniam (ut præſtruximus)comas etiam cerata uocabant.unde de Paride apud Homerum κέρᾳ ἀγλαέ, ideſt coma illuſtrem uenuſtumq́; interpretantur. Et apud Sophoclem, ὀρθόκερῳ φοίνικι, pro eo quod eſt ὀρθόθριξ, & κέρας βοὸς, pro ſetis intelligunt bubulis. Legimus item carnes ſupra frontem ad tempora nuncupari μύας, ideſt mures, ſed & cerata dici à quibuſdam. Cornua increſcere dicuntur, quum ab ſpinoſulis argutatoribus argumentorum ſtrophis,cuius ſunt formæ ſyllogiſmi cornuti,ſic obretimur,ut uelut pedicis,explicari haud promptum ſit. Aduerſum quos illud ex triuio regerẽdum, Malo nodo malus cuneus requirẽdus eſt. Diſceptatum inter primæ notæ grammaticos eſt,qui demum ſint apud Valeriũ Flaccum Argonauticôn primo, Ceruchi.apud Græcos & Heſychium in primis comperi,ceræuchos dici rudentes,uelut τὰ κεραῖα ἔχοντα, ideſt antemnarũ cornua firmantes. Suas uerò habent hi in puppe anſas ad quas deſtinanẽ religanturq́;: propterea tremulos dixit ceruchos per conciſionem Flaccus,

Temperet ut tremulos Zetes,fraterq́; ceruchos.

Nec aliud libro undecimo indicat Apuleius,quũ ait, Puppis intorta cerucho.ſic enim legendum cenſet interpres. Demum ut ad cerasbola redeamus, ita inuenio in theſauris Iulii Pollucis:Epiſporia(inquit)dicitur,quum quis in idem ſemẽ iniicit & alterum: quod cauẽdum eſt. Sunt & cerasbola,boum cornibus circumuoluta uincula:ſed & in antiquis lyris, κόλλαβοι. Epiſpora tamen Græci uocant item,quæ Maii ſeruntur menſe,omninoq́; ſic dicitur ſementis prima. Epiſpora eſſe ſcribit Theophraſtus,lactucam, erucam,napy,coriannum,lapathum,anethum. Sunt qui eo nomine τὰ λάχανα intelligant. Illud poſtremò adiecerim,arietem dici κριὸν Græcis, ἀπὸ τοῦ κέρως.

Quæ ſit prouerbii ratio, Senilis ualetudo. Senectutẽ eſſe animæ propriam ætatem. Themiſtoclis dictum ad id. Caput II

SEniores magna ex parte minus ægrotare quàm iuuenes, adnotatum ab Hippocrate eſt:attamen qui longi his acciderint morbi, magna ex parte inſanabiles tota uita comitantur. Hinc profluit adagium perelegans,ut ſenilem nũcupemus ualetudinem proſperam ſatis, minusq́; cauſationibus obuiam infeſtamq́;,uel(ſi ita mauis)quæ medicam non admittat manum, nec ulla ualeat ratione perſanari:quando eiuſmodi eſſe ſenum morbos,Hippocratis dictant uerba:quæ ſi quis ad amuſſim reuocet,lancemq́; curioſiorem,comperiet non ſenes omnes quàm iuuenes,minus ægritudinibus lancinari & conuelli:neq́; enim continentes ſunt omnes,moderatiq́;, nec omnino parcius uictitant,& ſub rationis modulo perdomant cupiditatem. Qui uerò luxu uitæ prodigalitateq́; & lenocinio blandiniisq́; uoluptatum,ac gulæ demulcentia laſciuiunt, & uitam conſectantur uoluptatibus delibutam,magis ægrotant,ut qui debiliores quàm iuuenes habeantur. Cæterum complures ex longis morbis inſanabiles tota uita comitari, perſpicuum eſt:ſiquidem facultas debilis eſt,ut inſuper morbi digeriem facile concoquere nequeat. Itemq́; morbi diutini,frigidiores cenſenẽ omnes:& ob eam rem,ſeniores magis quàm iuuenes infeſtant, nanq́; omnes ſimilioribus morbis facilius perurgentur. Cæterum id eximie aduertendum:ſenectutem nihilominus,animæ dici ætatem propriam & accommodam, quãdo omnes quidem in ſene conflacceſcunt uirtutes,ſola lætius uiridiusq́; progerminat ſapientia,uitiorum conſileſcentibus incentiuis:quo nomine,clariſſimus è Græciæ imperatoribus Themiſtocles,tranſmiſſis uitæ annis centum ac ſeptem,lineas iam fieri proniores ſentiens, indoluit:tum ſibi demigrandum,ſapere quum præcipuè eſſet exorſus. Hinc & poetas celeberrimos legimus,ætate iam grandi,cygneum quiddam & conſueto mollius blandiusq́; inſonuiſſe. Hæc deniq́; Abiſac illa Sunamitis eſt,quam regi Dauid quæſitam,ſacra teſtatur pagina:cuius feruore,bellacis uiri recaleſcerent membra, iam arata rugis & deflaccata. Auctor tamen in Politicis Ariſtoteles eſt,corporis minui uigorem ab anno ſexto & triceſimo,animi uerò ab duodequinquageſimo.

Laſſitudinem

Laſſitudinem æſtiuam leniri balneo, hybernã uerò unctione. Cothoniſmus quid. De cibi potuſq; ratione per æſtatem ac hyemem. Temporum diſtinctio ex aſtronomis & medicis. Caput III

ET quoniam medicorum caſtra, non ut transfugæ, ſed ut exploratores ingreſſi ſumus, nauanda ſtrennuè opera eſt: ut inde ueluti poſtliminio, non redeamus, niſi ſuffertis manibus publico quidem ſtudioſorum bono, electius aliquid cultiuſq; referentes. Argumentum uerò huic elucubrationi Ariſtoteles præbet, apud quem agitari quæſtionem ſcimus, undenam ſit quòd medicę artis non imperiti æſtiuis laſſitudinibus balneo, hybernis uerò unctione mederi ſoleant. Et ſuccurrit quidem ratio, hyberno utique tempore unctionem offerri propter horrores mutationeſq; urgẽtes: nam per calorem laxare oportet, qui membra repeſcere faciat, oleum uerò calidum eſt. At in æſtate humefaciendum cenſetur, quoniam tempus id ſiccum eſt, nec metus interpellat horroris, quod ſtatus temporis ad te porem ingenuè uergit. Hinc etiã cibus parcus, potio liberalis per æſtatem admittitur, ille magis, hæc omnino, potioni nanq; per æſtatem ob temporum ſiccitatem indulgendum ex toto eſt. Parſimonia uerò cibi, quæ ὀλιγοσιτία dicitur, communis quidem temporum omnium eſt, ſed magis æſtati cõuenit, ne ob habitum temporis feruentem corpus cibo immodico preſſum exæſtuet. Hinc prouerbia duo ſcitè admodum, nec (ut opinor) improſperè producuntur, Aeſtiuè bibere: quod eſt largius uberiuſq;, cuiuſmodi affluentem potum κωθωνισμὸν uocant Græci. Nec me fallit: eruditiores, nomine potus, intelligere in eo philoſophi loco, liquidam commixtionem ex uino ſubtili, claro odorato, & aqua leui laudabiliq;: hæc enim tria, corpus nutriendo reficiunt, uirtutem cuſtodiendo frigefaciant atq; humectant quoq;, quod eſt eo tempore potiſſimum, necnõ tenuitate ſua ſuperfluitates corriuant in urinam & ſudorem. Alterum uerò adagium eſt, Hyemalis refectio, pro ea quæ largiore præbeatur manu, nec auariter. Ventres nanq; hyeme, ſed & uere quoq; natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi: itaq; per ea tempora cibi dari copioſius debent: caloris enim natiui copia magna eſt, ut cibus proinde plenior requiratur. Argumẽto ætates ſunt, & athletæ. Quod uerò hyeme adcreſcat calor, Ariſtoteles quoq; inſinuauit: ſubterfugit enim præ frigore extrinſecus circumfuſo, retrorſumq; æſtate ad confinem conſanguineumq; & cõſentaneum aerem aduolat: ita efficitur, ut porrectus & quaſi patefactus diffletur atq; diſpergatur æſtate, hyeme conſertior coeat & conſtipatior, & item in profundum peruadat, meetq;. Quocirca concoctio & ſanguificatio per ea tempora probior & ſalubrior redditur. Suffragãtur & ſomni longiores ob prolixiorem noctium tractum, id quod ad officia naturalia admodum confert. Cæterum, quia paulo ſolertioribus poſſe ambiguitatem inoriri, animaduerto, Sitne id uniuerſis animantibus commune, ut hyeme infercienda ſint amplius, ſciendum, à tractatu hoc abiungenda, quæ certis ſe temporibus in ſpecus coniiciunt conduntq;: hæc enim cibum nequaquam requirunt pleniorem, quamdiu latebris deliteſcunt, ſiquidem ex toto ſine pabulo obdurant. Quòd ſi cibum abliguriant, ut ante latibulum, perperam cõcoquunt. Animãtium ſiquidem quæ ex natura frigent, calor euincitur brumali frigore, ita ut propemodum extinguatur, & ob eam rem pleraq; contueri liceat, exanimis ſimilia, quæ in latebris uiduata ſenſu motuq; iaceant. Quædam iſtiuſmodi affectu prorſus exanimãtur. In animantibus uerò ſanguinolentioribus calidioribuſq; calor in profundum colligitur conuentu frequẽtiore. Cæterum in ratione temporum attendenda magnopere medicæ ſcholæ placita, ab aſtronomis diſſidentia plurimum: quod non neglexit Auicenna quoq;. Nam qui ſolis per ſigna meatum obſeruant, ueri aſſignant initia, partem arietis primam, æſtati primam cancri, autumno primam libræ, hyemi primam capricorni. Medicinæ periti media ſignorum in iis præferunt, aquarii, tauri, leonis, ſcorpii. Nam & prima Canticæ particula, tractatu ſecundo, Auerrois inquit, Ex propinquitate ac longitudine ſolis ad nos, & eiuſdẽ diſtantia media efficiuntur anni tempora quatuor, ſiquidem ex longitudine cauſa inoritur humiditatis & frigiditatis, quæ hyemalis eſt conſtitutio, ex propinquitate ſiccitas cum caliditate, quæ propria æſtatis ſunt, at ex mediana ſolis diſtantia temporum ſupputatur ratio media.

Septimani tragœdi qui, facie prouerbii intelligantur. Martialis locus illuſtratur. Abderitarum hiſtoria. Somniare per febrem, quid. Caput IIII

SEptimani tragœdi, ex adagio dici ualent, qui morbo uel etiam quauis alia cauſa in delirium prolabũtur. Prouerbii origo ratioq; ex hiſtoria eſt, ferunt, Abderitas quandoq;, Lyſimacho regnante, nouo quodam & mirando genere morbi infeſtari cœpiſſe, modus mali erat hic, primum uniuerſim graſſabatur febris prærapida ſuccenſaq;, ubi dies aduenerat ſeptimus, iis ſanguis profluebat è naribus copioſe largiterq;, alii ſudore multo digerebantur, & hic erat febri finis. Cæterum perridicula mentem omnium obſidebat affectio, ſiquidem ad tragœdiam concitabantur, iambicaq; uocaliſſimè detonabant. Sed Euripidis Andromedam in primis, & Perſei uerba cantu percurrebãt. Prætenuibus ac præpallidis ſeptimanis iſtiuſmodi tragœdis offertiſſima ciuitas erat, uociferantium hæc, & id genus alia,

σὺ δ᾽ ὦ θεῶν τύραννε, κ᾽ ἀνθρώπων ἔρως.

ideſt, ó deorum hominumq; Amor tyranne. In multum producta eſt inuſitata deliratio hæc, donec hyems & atrox frigus accedens, malo finem induxit. Morbi initium profluxiſſe hinc opinantur, quod ea tempeſtate magni nominis tragœdus Archelaus, æſtatis meditullio, caloribus ſuccenſis, Andromedam illic actitauit, unde febrium cauſam in theatro cõtraxerint Abderitæ: quumq; (ut aſſolet) tragœdiæ illius ſpectra menti obuerſarentur, conualeſcentes in eandem per delirium dilabebãtur, memoriæ Andromeda inhærẽte, ac Perſeo cum Meduſa. Hinc adagii origo fluxit. Eo uti poſſumus, quum mentis errore, & indocto conatu opus aliquod aggrediuntur multi. Quumq;, ut Satyrus inquit, Scribimus indocti doctiq; poemata paſſim. ſicuti ſua tempeſtate uſu ueniſſe Lucianus prodit: quando geſtis in Armenia rebus, numeroſa hiſtoricum prorupit ſeries, ut iam Thucydides multi, ac Herodoti, necnon Xenophontes uiſerentur. Et ueritatis aſſequeretur fidem adagio uetus, πόλεμος ἁπάντων πατήρ, ideſt omnium pater bellum eſt: quando tantos produxiſſet rerum conditores. Ad hanc quæ de Abderitis expoſita eſt, contenderim hiſtoriam alluſiſſe Valeriũ Martialem, quum Epigrammatum decimo ita ſcribit,

Si patiens, fortiſq; tibi, duruſq; uidetur,
Abderitanæ pectora plebis habes.

Nec tamen exeidit, alibi traditum à me, inſitam Abderitanis fuiſſe ueſaniam: quod Ciceronis eſt in Deorũ natura. Quæ ſententia etiam ſi planè ſatisfacere poteſt, non ibunt tamen inficias ſtudioſi, ſenſum poetæ hac hiſtoria iuuari egregiè. Nec illud poſtremò incurioſe prętereamus, quod ex Hieronymo eſt. Eum qui uerba profundat obſcura inuolutaq;, nec ſentẽtiis aptè cohærẽtibus, peſſimo eloquutionis genere, dici per febrem ſomniare, uel arreptum morbo phrenitico, Hippocratis uinculo alligandum.

Somnus attonitus ex medicorum placitis qui ſit. Lethargus, & quid catalepſis, item cataſtaſis. Caput V

SOmnum attonitum, eleganter ac doctè dicimus, quum quis ita obdormiſcit, ut difficulter expergefieri ualeat. Sed inquit Galenus, illorum deliria uehementer cauenda, qui tota (ut aiunt) uia oberrantes attonitum ſomnum incipientem, diutinum ſomnum eſſe exiſtimant, quum rectè nominetur ſomnus diutinus, ſi temporis ſerie duntaxat tranſiliat naturæ moderationem, nec difficulter, puta nequaquam altus & profundus, excutitur. Talis præterea ſomnus ex frigore principis accidit ſentientis, ideſt cerebri. Quòd ſi frigus uehemens ſit, cœtu & conciliatu humoris, Lethargum gignit, argumento obliuionis ita cognominatum. Contrà, coitione incurſuq; ſiccoris, ut ſic interim loquamur, cõmittit catalepſin nomine, quam uerbum è uerbo exprimẽtes, prehenſiculationem appellant: datur enim nouitati uerborum uenia, dum rerũ ſeruitur obſcuritatibus. Cataſtaſin uerò Galenus Therapeutices nono, aeris intelligit nos ambeuntis craſin ſiue temperamentũ, in quo & regio continetur ac item hora. Pari modo uigilia propter calorem primariæ partis ſenſoriæ cõſiſtit, ſed uel ob intemperiem, atq; immoderationem ſolummodo, uel etiam ob ſucci bilioſi exſuperantiam affluentiamq;. Sunt quidam qui uelint ſomnum aſſiduè fieri moderatum, nec

unquam:

unquam immodicum. Rurſus alii uigiliam nunquã fieri mediocrem & ſalubrem contendunt, ac uerbum eſſe quod redundantiam tantũmodo indicet: ſed hi, ſi uiuendi conſuetudinem tenerent, nunquam in tantas ſalebras inciderent: nam præclara Hippocratis ſententia eſt, Somnus, aut uigilia ſi alterutrum exceſſit modum, mali eſt. Non ab inſtituto aliena ſunt, quæ maximus philoſophus ad hæc prodidit: Quemadmodum (inquit) morbi aliqui peruigilium & inſomniam afferunt: nam comperti ſunt, qui nouem dies exertis & inconniuis oculis egerint: quemadmodumq; hoc idem ſæpe citra ægritudinem accidit, ut gracilentis & præaridis, qui naturæ ſuæ ratione longas uigilias patiuntur, ita ſomni copia interim inualentibus, interim ualentibus cõtingit. Nam ex iis qui febre tentantur, inuenti aliqui ſunt, quos altus ſopor in triduum attinuerit. Paruuli uerò tum propter cibos, tum propter humorẽ infantilis ætatis, lõgiſſimo ſomno utunt.

Somni ratio ex Peripatetica doctrina. Quæ dormiant, etiam uigilare. Quæ ſenſu careant, non dormire. An ſomnus ſit impotentia ſenſuũ omnium. VI

PORrò ut ad alia hinc diſſita non admodum, protinus gradum ſtruamus, Quicquid ſomni capax eſt, idem uigiliæ particeps: & retrò. Nam ſi ſomnus quędam affectio eſt, & quaſi nodus & uinculum ſenſus: ſenſus autem omnis, ſentire actu poteſt: omnis uerò potentia, aliquando in actum refertur: Neceſſarium eſt, ut id quod dormit & quod potentiam habet, ut uigilet, excitetur omnino, & actu euigilet. Ita nullus ſit ſomnus, qui nõ poſſit rumpi, & qui (ut ita loquar) expergiſcibilis non ſit. Quoniam uerò ex ſenſu, ſomni natura & uigiliæ dependet, & quum uires animæ habeãtur diſtinctæ, ita ut altrix abiuncta à reliquis ſit, reliquæ ſeorſum ab hac non poſſint cõſiſtere, certum eſt, ea quæ augentur modò & minuuntur, ut arbores, dormire ac uigilare non poſſe, quia ſenſu deficiunt. Nam ſenſus à ratione uitali, quæ & uegetalis dicitur eſſentia & poteſtate, interſtitio plurimo & manifeſto diſpeſcitur: etiam ſi non id conſtaret, utrum ſubiecto & magnitudine differãt. Putat Ariſtoteles ſomnum & uigiliam eſſe affectiones circa cor, ubi domicilium optimatis ſenſus locatur, dormireq; animalia omnia. Sed quum (inquit Themiſtius) de animalibus loquimur, ſemper excipiuntur diuina: nam eorum actio iugis æternaq;, nec triſtis oneroſa ue eſt, & uigilia in iis omnis, cõtrarii eſt expers. Vtrum uerò ea, quibus ſilicea teſta obducitur, dormiant: nemo quidem adhuc (quod ſciam) fuit, qui uiderit, aut argumento aliquo notauerit. Sed ratione tamen perſuaderi id poteſt: nam animal eo finimus, quòd ſenſum obtineat. Somnus uerò, immobilitas & quodammodo pedica eſt & obligamentum ſenſus. Contrà, exſolutio eius, uigilia eſt. Non habent autem uices has plantæ: quia ubi ſenſus non eſt, ibi neq; ſomnus eſſe, neq; uigilia poteſt. Vbi autem ſenſus eſt, ibi dolor & uoluptas: ubi dolor & uoluptas, ibi cupiditas. Plantis nihil horum poteſt concedi: nulla enim ratio eſt, quæ cogat fateri dolere has, oblectari, concupiſcere, aut ſentire. Neq; item quæcunq; aleſcunt, neceſſariò etiam ſentiunt. Quanquam contrà eſt, quęcunq; ſentiunt, ut neceſſariò etiam aleſcant. Hæc uerò alimenta quibuſdam habentur, ut plantis. Hoc uerò demonſtrat ea ratio, quòd uis quæ nutrit, munus ſuum gnauius exercet & expeditius, conſopitis quàm uigilantibus nobis. Porrò & illud eſſe manifeſtum debet, Omnes animãtes in ſomno affici eodem modo, hoc eſt ſumma illa immobilitate & inſenſibilitate offundi. Nam ſi dormienti auditus in miniſterio & officio ſit, uiſus non ſit, erũt ſimul in eodem duæ res pugnãtiſſimæ, quia ſcilicet dormiens aliquis ſentiet, quod impoſſibile eſt. Colligi & illud poteſt, ſomnum & uigiliam ad ſenſum cõmunem & ad eius ſenſorium pertinere, ideſt ad ipſum cor: & quum ſenſus communis ſubiecto idem cum tactu ſit, neceſſe eſt, ut animalibus omnibus uigilia & ſomnus communicari dicatur: quia tactus quoq;, communicatus omnibus eſt. Si uerò quærat aliquis, an impotentia ſenſuum omnium ſit ſomnus: reſpõdebimus, non eſſe, etiam ſi omnes ſenſus in ſomno impotentes redduntur. Etenim neceſſe eſt, tactu ſopito, conſequi reliquos ſenſus conſopitos eſſe: ſed eo non ualet hoc, ut ſoporationem omnium ſenſuum cauſam eſſe ſomno dicamus, ſed ſolius tactus. Nam quum princeps ſenſuum, & quo cęteri referuntur, afficitur, neceſſariò & ſatellites eius affectioni accũbunt. Contrà, ſi illi afficiantur, non continuò neceſſe eſt, ſenſum principem conſentire. Illud uerò

argumento eſt,ſomnũ non ea re conſiſtere,quòd otioſi omnes ſenſus ſint. Quum enim quis animo linquitur,quod genus lipopſychiam uocant,ideſt animæ defectum:quanquam & ibi impotentia ſenſuum eſt,tamen ſomnus non eſt. Porrò duabus uenis in collo,quæ à iugulo ubi ſcinduntur,caput ſubeunt,foris ualidè apprehenſis collabuntur homines,ſenſibus ereptis,nec tamen dormire dicuntur.

Somni cauſæ,quas recenſet Ariſtoteles. Galeni ſentẽtia aduerſus eundem. Quando primum infans alatur, ut animal. Cibi demutatio in ſanguinem quomodo abſoluatur. Quo pacto uaporum ſcanſili motu inducatur ſopor.

Caput VII

CAeterum,finalis ſomni cauſa,ſalus eſt & conſeruatio animalium. Agens uerò cauſa,ſpiritus eſt uitalis,qui in corde eſt:materia uerò,uapor qui caput ſubierit, deinde in locum inferiorẽ defluxerit. Forma autem,ſitus & diſpoſitio,eſt illa membrorum & partium corporis,quæ in dormientibus extra intusq; cernitur. Sed enim Galenus quarto Morbi ait,Ariſtoteles teſtatur,ſomnum fieri capite humiditate repleto:non tamen potuit oſtẽdere,quare capite humiditate repleto,primus ſenſus quieſcat. Nam eius intentio erat,primũ ſenſum eſſe in corde:ſed prȩſtitiſſet dicere,ſomnum fieri humectato pulmone. Certè,quia ſumma ſemper ratione agit natura,nec continuè moueri cum uoluptate animalia poſſunt, manifeſtum eſt,ſomnum ad incolumitatem fuiſſe animalibus iunctum,& ad quietem: unde uaga,& uulgò recepta translatio eſt,ut ſomnus quietis nomine indicaretur. Sed hæc ipſa neceſſitas non ſimpliciter eſt intelligenda,ſed ex poſito & adiunctione. Nam conſtituto animali,neceſſe eſt id ipſum alatur:quo conceſſo,neceſſarium eſt,è cibo uaporem ſurrigi,è quo ſomnus conſequitur neceſſariò. Quia uerò ſentiendi & mouendi principium eſt cor,in quo & ſpiritus uitalis & refrigerationis principium continetur, conſtat ſomnum & uigiliam, quod item paulo antè attigimus, cordis eſſe affectiones. Ac dormientes quidem agitatione cordis quadam mouentur,ideo & pleraque agunt, qualia quum uigilant,ſolent:quod certè ſine uiſione aliqua aut ſenſu,non poſſet contingere. Clarum porrò eſt, oportere animal ſimul atq; accipit ſenſum,tum primum ali,& creſcere in eo quod animal. Nam quãdo intra uterum partus eſt, enutritur quidem & creſcit,non tamẽ ut animal,ſed ut planta. Quum autẽ accedit ſenſus,tunc primum nutritur & augetur,ut animal. Planè alimentũ eſt id,quod ex concoctione poſtremum & nouiſſimũ ſubſidet:habentibus ſanguinem,ſanguis:carentibus ſanguine,quod uicem ſanguinis prȩbeat. Conceptacula ſanguinis ſunt uenæ,initium uenarum eſt cor. Deuoratus enim & ingeſtus per os cibus,indeq; in locos ſuos,ideſt inteſtina,& uẽtriculum collatus,euaporatur:& ſurſum reſpirat per uenas,per quas deinde permanat ad iecur. In iecinore mutatur, & natura ſanguinis tingitur: à iecinore influit,& ſubit ad cor. In corde uincitur,& conficitur pleniſſimè,inibiq; in ſanguinem perfectè mutatur. Ac uenæ quidem aliæ cor adeunt,aliæ à corde proueniunt. Venæ quȩ adeunt cor,tanquam miniſtræ ac gerulæ ſunt,ut quæ à iecinore ad cor,incoctum & imperfectũ ſanguinem conuehant, quem cor ſuſceptum ſua ui meracum & abſolutum ſanguinem reddit. At uenæ quæ à corde pertinent,cõparatæ ad alium uſum ſunt,uidelicet ut ſuccus per eas concoctus iam perfectusq; in totum corpus diſtribuatur:illud uerò neceſſarium omnino eſt,quod in uaporem ſoluitur tabeſcitq;,aliquatenus ſuſtolli:deinde reditum capeſcere,& inſtar Euripi refluere:nam omne calidũ in ſublime natura effertur,eo loci refrigeratur à cerebro,& conſiſtit,mox reciprocat & deſcendit ad cor:cuius feruore refrigerato,ſomnus obrepit. Ita efficitur,ut ſomnus maximè à cibis proficiſcatur. Nam alimonia ad ſummum caput uiam molita, quandiu fluxum cerebro immiſcet, attentat & aggrauat,hinc ſalebræ illæ uerborum incertæ,hinc oculos nare,caput uergere,erigendi ſe facultatem auferri contingit. Quum uerò iam commeant cibi,& incidentes cordi calorem eius irrigant,à quo ſemper uis illa humifica & corpulenta in caput leuatur,tum profundo ſomno demergimur,& altum ſoporem flare incipimus:quo argumento Mneſimachus comicus ſomnũ eſſe parua mortis myſteria pronũtiauit. Quam uerò humentia & corpulenta genera grauedinoſa ſint capiti, indicium illud eſt,quòd

quibus

quibus ineſt uis ſomnifera, eandem grauedinem capiti afferunt, craſſitudine humoris eius qui ſurſum reſpirat: ut papauera, mandragoræ, ac temetum.

Cur uinolenti non dormiant, neq; item melancholici, aut uehementèr æſtuantes. Tranquilli locus explicatur in Tiberio de oculis ex amore tumentibus. Fatigatio cur inducat ſoporem: item morborum aliqui, & hyemale tempus. Cur ualde dormientium uox grauior, ac hyeme quoq;: & qui ſuauiſſimè dormiunt, nil ſomnient. Cur deniq; in pueritia Galli uideantur ſapientiores.

Caput VIII

EX iis uerò omnibus faciliimū erit, ambiguitates tollere, quæ ab ingenioſis plerunq; agitari ſolent, & ab experientia originem ducunt. Nanq; obſeruatum eſt, uinolentos nō ferè dormire. Id & in libro Encyclicarū quæſtionū propoſuit Ariſtoteles & Hali Practices primo, ubi in ebrietate ait, non eſſe ſomno locum, ibi nanq; fieri quod in lucernis contingit, in quas ſi præter modum infuderis oleum, reſtinguitur mox lumen. Ratio uerò euidens: nam ad ſomnum creandum calidum adeſſe humorem opus eſt: hic enim concoqui expeditè poteſt, indeq; ad caput uapores ſurriguntur, à quibus ſubinde ſomnus inducitur. Quòd ſi deeſt, exiguusq; humor, aut concoctu difficilis ineſt, ſomnus non oritur. Qua de cauſa, poſt cibum ſomnolentiſſimi fieri ob calorem ſolemus. Melancholicos uerò, & uehementer æſtuantes inſomnia tenet: alteros, quia refrigeratus humor penitus eſt: alteros, quia nullus eſt, aut certè minimus. Contingit porrò nimium uigilantibus, uti caua quæ ſubſunt oculis, protuberent. Accidit ex amore id plerunque. Hoſce uocant Græci κυλοιδιῶντας, uelut οἰδοῦντες τὰ κοῖλα, τὰ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς. Ad quod planè reſpexiſſe mihi uidetur in Tiberio Tranquillus ſic prodens, ſed Agrippinā & abegiſſe poſt diuortium doluit, & ſemel omnino ex occurſu uiſam adeo contentis, & tumentibus oculis proſequutus eſt, ut cuſtoditum ſit, ne unquam in conſpectum eius ueniret. Ab huius interpretationis ſcopo exciderunt enarratores. Rei quam agimus, meminit Theocritus,

οἶδ' ὦ ἔρωτος ... ἀλλὰ κυλοιδιόωντος, ἰτύαπα μοχθίζοντι.

Scribit Auerrois, Poſt labores obrepere ſomnum: quia dum mouentur animalia, exercenturq;, ſpargitur innatus calor eorum, & quantitas diminuitur, indeq; refrigeratur, & proinde neceſſariò ad principia recurrit, ut propriis uelut theſauris cōmuniatur aduerſus præpedientia. Ariſtoteles uerò ex Themiſtii interpretatione: Aliquādo (inquit) & fatigatione multa pertentamur ſomno: cuius ea ratio eſt, quòd labor diffundit quædam in nobis, & tabeſcere facit, quæ uicem incocti alimenti prębent, niſi colliquamentum id frigidum ſit. Ita inteſtinorū calor, qui ex attritu laboreq; exprimitur, recrementa quædam emollit, quæ ad ſuperiorem locum redundantia ſomnum inducunt. Interdum & morbi hoc faciunt, qui ex humidis & calidis excrementis conualeſcunt: quod genus in febre & lethargo cernimus. Hyeme proculdubio ſomnolentiores ſumus, quòd aeris humectatio frigida facit, & noctes porrò lōgiores: ſicuti Hippocratē quoq; ſanxiſſe, nouimus. Sed maior id quoq; facit cibariorum ingeſtio: nam appetentia tunc uegetior & excitatior eſt. Quoniā uerò ut membris grauioribus ſimus, facit ſomnus, hinc & illud obuenire à peritioribus adnotatum eſt, ut quo tempore plus dormimus quàm uigilamus, quod hybernum profectò eſt, hoc uox efficiatur grauior: quum enim tempus quod interuenit ad uigilandum, breue ſit, habitus corporis qui inter dormiendum committitur, permanere uſq; ad ſomni repetitionem poteſt. Igitur quum aer non ſolum interior, ſed exterior, ſit craſſior: & craſſior qui eſt, tardius etiam moueatur, tunc grauior non immerito uox eſt. Nec illud incurioſe tranſiluerim, quod Ariſtotelica lectio, magiſter mutus, mihi ſuggerit in præſentia, Qui grauiter & ſuauiſſimè dormiant, nihil admodum ſomniare: quia & ſenſus & intelligentia hominis tunc ſuo fungi officio poteſt, quum animus tranquillatur & requieſcit: qua quidem requie uel ipſa ſciendi ratio conſtare uidetur. Ex quo fit, ut amentes ſint pueri & ebrii & inſani: facit enim calor, qui nimius in his eſt, ut motu plurimo uehementiſſimoq; inquietentur, quo motu deſiſtente, prudentiores eſſe incipiunt. Qua tamen in parte commonendi amplius

ſumus,quod à doctiſſimis proditum eſt:Gallorum pueros initio ſapientes uideri,mox auctiores factos deſipere.Quod educandi curæ aliqui aſcribunt,aut uerius,quum extra modum corpore ſint humectiore,calor innatus ita adobruitur ut quieſcat:propterea item orbiculatiore ſunt capite,quia nequit expandi caliditas. Ex ea uerò quiete uidentur illi quidem ſapientiores:ubi uerò auxerint,humecta illa redundantia ætate iam deflacceſcente , calor inualeſcens præualet. Proinde uehementiores illis contingunt motus,euaporante humido caliditatis ui. Adiuuare putant & capitis illam non naturalem configurationem,quam ſunt initio conſequuti. At in Italia,contraria ſe ratione habere pueros,palàm eſt,unde ſcitiſſimum profluit adagium,ut Gallicam appellantes ſapientiam,præmaturam intelligamus,& quæ mox deficiens obbruteſcat quodammodo. Porrò ad uinolentiam quadamtenus ſpectat illud item Hieronymi,prædicandum ubiq;,ingerendumq;: Vinum(inquit)nunq; redoleas,ne fortè illud philoſophi audias, Hoc non eſt oſculum porrigere,ſed uinũ propinare.Oſculo quippe ſalutabãt priores.

Somniandi rationes aliquot.Cur melancholici per quietem turbentur præcipuè.Cur quidam dormientes ambulent.Item paucula ad ſoporem pertinentia. De Platone nonnulla. Viui potiſſimum uigilia.Apud Aegas inſulam neminem dormire.Atlantes nil ſomniare. Caput IX

VT uerò ad inſtitutum redeamus,nec forum reclinare uideamur quod delegimus nobis, iactatur animus noſter maximè in ſomnis , calore ſcilicet, qui undique in partem ſe interiorem colligit, atq; ita efficitur,ut plurima uehementiſſimaq; illa obſtante iactatione, nullum interuenire ſomnium poſſit,uaporibus multis phantaſiæ organum ſcandentibus. Nec putandum,quòd animus tunc conquieſcat,& per ſe maximè ſit,quum nullum ſomnium trahitur,ut multitudinis opinio eſt.Plurimus autem motus,quum ſuauiſſimè quis obdormiſcit,meritò propterea eſt,quòd tunc maximè larga caloris copia in partem interiorem contrahitur. Porrò in ſomno quem cibo ingeſto, primum capimus,nulla facultas uidendi ſomnii datur, quia tunc maximè accidit , ut animus propter cibum ingeſtum concitetur. Somnium uerò occurrit,quum cogitantibus nobis,& ante oculos rem ponentibus, obrepit ſomnus . Illud quoq; obiter hic adnotaſſe, operæpretium fuerit:eos qui inſtructi uirtutibus ſint,meliora ſomnia uidere,quod etiam uigilantes meliora animaduertunt.Qui deterius animo uel corpore affecti ſunt,deteriora cõcipiunt. Melancholici idcirco in ſomnis crebro excitari conſueuerũt, quod calore tunc largiore bilis atræ urgente,animus moueri æquo amplius cogitur,unde exiliunt ſæpe ſurguntq; euntes huc illuc.Hincq; aucupantur eruditi cauſam,quare nonnullis quandoq; obueniat, ut etiam dormiẽtes ambulent.Id enim ferè contingit,ubi multus fuerit motus & multa perturbatio:nec tamen ualida adeo,ut etiam ſomnum conuellat. Sed quid eſt,quòd contemplantibus plerunq; ſomnus obrepit? Nempe quum in motu & ſolicitudine cogitatio noſtra ſit,eoq; impediatur concoctio,neceſſe eſt,craſſa eſſe euaporamenta quæ commeant.Illud utiq; ſcitu item iucundum,quum calor ad ima ſubterfugit,frigeſcunt palpebræ & frigefactæ comprimuntur & confluunt.Ita quibus palpebræ ſunt,conniuendo obdormiſcũt : nihil enim aliud cohibet,mouet,imperat,regit in corpore,quàm calor. Frigent igitur ſuperiora in ſomno,& undique corporis extrema. Contrà,recaleſcunt inferiores loci,ut pedes,& interiora,ut uiſcera,& id genus alia.Expergiſcitur uerò animal,ubi primum abſoluta & profligata concoctio eſt:quumq; intimus calor,qui ambeuntis frigoris metu in anguſtum ſe cõtulerat,tandem uictis difficultatibus,& ſuperior factus promicat è latebra. Sed illud relinquimus ne indiſcuſſum? quidnam ſit cauſę quòd dormientes & properè oculos diducẽtes lumen intuemur? Nempe,inquit Alexander,quòd uiſibilis ſpiritus coactus ac contractus,plurimusq; effectus inter dormiẽdum,repente ac multiplex exiens,per tenebras utpote gradiens,ipſe ad uidendum fulgentior euadit.Legimus in Naturali hiſtoria (quod & alibi à me relatum ſcio) Tiberio Cæſari aliam quàm cæterorum mortalium fuiſſe naturam, ut expergefactus noctu, paulisper haud alio modo,quàm luce clara contueretur omnia, paulatim tenebris ſeſe obducentibus. Idem ferè Tranquillus quoq; de eodem recenſet imperatore. Cæterum

nos

nos poſtea quàm multa ſatis de ſomni ratione cōgeſſimus, cludamus elucubrationem hanc Academicis placitis. Platonem accepimus, in cibo & potu tanta fuiſſe continentia, ut non ſolum delicatiores epulas & opipara conuiuia ſpreuerit, ſed tantum duntaxat cibi per omnem uitam ſumpſerit, quantum ſatis eſſet ad uitæ neceſſitatem. Oliuis modò Academicis, & uili pane atque interim aqua contentum fuiſſe, prodidere. Quem uictum quantum ſomni ſequi, uerisimile eſt, tantum dormire ſolitum, ſcilicet non plus quàm quod ſatis eſſet ad euitandam ex nimia uigilia malam ualetudinem. Cæteros etiam quod ex primo libro De legibus patet, ſolebat admonere, ut nocte ſurgerent ad res tum publicas tum priuatas obeundas: ſomnum enim immodicū & corpori & animo obeſſe dicebat, parumque inter mortuum & dormientem intereſſe. Itaque ut quiſque uiuere & ſentire cuperet, ſic uigilare oportere, quantum ſalua corporis ualetudine id fieri poſſet. Hinc arbitror illa profluxiſſe Ariſtotelica ex libro De animalium generatione quinto, Somnus autem talis ſua natura eſſe uidetur, ut uiuendi & non uiuēdi interliminium ſit, & neque omnino ſit qui dormit, neque non ſit: uiuitur enim potiſſimum uigilia, propter ſenſum. Et in Præfatiōe Naturalis hiſtoriæ Plinius, Dum iſta muſſitamus, pluribus horis uiuimus: profectò enim uita, uigilia eſt. Propterea Ariſtonis illud uero uerius eſt, Breue admodum uiuendi tempus eſſe homini cōtributum: nam ſomnus uelut publicanus, dimidium aufert. At Leontinus Gorgias ſenio iam feſſus ac perimbecillis, quum in ſomnum collapſus iaceret, ac familiarium quiſpiam accedens ex eo, ut haberet, ſciſcitari inſtitiſſet, ἤδη inquit με ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακατατίθεσθαι τῷ ἀδελφῷ. ideſt, iam me apud fratrem deponere adortus eſt ſopor. Illud uerò huius fuerit uelut pragmatiæ appendix: eſſe inſulam Aegas, unde ſit deflexum Aegei maris nomen, Neptuno ſacram. In ea non ferè quequam poſſe conſopiri, prodidit Nicocrates, ex phanthaſmatum dei occurſaculis, ſubinde quietem interpellantibus. Atlantes in Aphrica nil ſomniare, ſcribit Herodotus.

[Marginal manuscript notes: PLATONIS Temperantia in cibo, potu, et somno et eiusdem dogmata. / Somni immodici nocumenta. / Somnus uiuendi et nō uiuendi interliminium. / Vitam esse uigiliam. / somnū uelut publicanum uitæ dimidium auferre. / Gorgiæ Leontini de somno dictum. / Apud Egas insulam neminem dormire. / Atlantes nil somniare.]

Autumnalis ægritudo qualis cenſeatur. Fructuum diſtinctio. Demetrii. Horæi. Oporæ. Salgama. Fructuaria. Salgamarii. Acrodrya. Sitometrion. Horia in cælo quid. Hyperoria. Oporophylacium. Pomarii. Oporones. Moſchos. Tenax. Oporophoræ. Caput X

Hippocrates medendi arte nunquam ſatis laudatus, libro Sentētiarum tertio: Per autumnum (inquit) acutiſſimi, atque exitioſiſſimi accidūt magna ex parte morbi, uer ſaluberrimum eſt atque non exitioſum. Eum locum ſummus auctor Galenus ad uerbū ſic interpretatur, Vbi tempora idoneum omne retinent temperamentum, uer utpote temperatum per ea ſaluberrimum erit, at acutiſſimos morbos & exitioſiſſimos, quātum in ipſam met temporis uim & naturam agitur, autumnus importat. Siquidem uer maximè temperatum modificatumque eſt: per autumnum uerò primū quidem eadem die modò frigus, modò æſtus antepollet. Tum autem inſequitur æſtatem, in qua plerunque ſucci torrentur, interdum uires debiles extiterūt. Porrò non ob id ſolum noxius autumnus cenſetur: uerum etiam quod antea euocati ad cutem, reflatique ſucci, per autumnum ab aeris circumcurrentis frigiditate in profundum ſubitant, coguntur que. Sed hæc cunctis hominibus indifferenter eueniunt. At iis qui nequaquā rectè uictitant, neque cupiditatum dulces inſidias, reliquaſque omnes exuunt paſſiones, ceu corollarium, obuenit ex fructibus detrimentum, quorum proluuio eſitādorum pellecti, quibuſque largè ingeſtis, malis ſuccis implentur. Cæterum quum eiuſmodi ferè cenſeatur autumnus: tabidis tamen officit potiſſimum. Hoc Hippocratis corroboratur ſententia, Autumnus (inquit) tabidis malus eſt. Quod ideo putatur dictum, quoniam hoc modo affecti improtectum nudumque præſidiis naturalibus, ideſt carnium inuolucro exutum obtinentes corpus, aſſiduè iniquitate aeris offenduntur. Nam & tabidis ſpiritus uitalis, uireſque naturales debiles fiunt. Verumtamen hoc Hippocratis loco ambigunt peritiores, an tabeſcētes eos modo intellexerit, quos tabe prehenſos pulmonis exulceratio infeſtet, an omnes utcunque abſumptos. Quoniam uerò autumnum Græci oporam uocant, hinc obſeruatum nobis eſt, apud Galenum in libro περὶ τροφῆς, hoc eſt De alimentis: fructus quoſdam dici oporas: eos au-

[Marginal manuscript notes: Autumnalis ægritudo qualis. / Veris salubritas. / Fructuū esus noxius. / Autumnus tabidis (…) infestus. / Opora græcis Autumnus. / opora fructus. / Fructuum distinctio.]

tem uidetur trifariã diſtribuere:alios ſiquidem demetrios uocat,quo nomine frumenta leguminaq́ complectitur, & id ferè genus alia. Valet autem Græcum nomen,ac ſi Cereales dicas Latinè. Sitometrion uerò id Græcis eſt,quod demenſum nobis. Mox aliud genus appellat horæos,ſcribitq́ à Græcis horam tempus id nuncupari,quo exoritur canicula,quod eſt(inquit)ferè dierum quadraginta.Ex iis fructibus alios eſſe tradit iamiam matureſcentes,alios uerò præmaturuiſſe,alios in ſummo eſſe ſtatu,aut poſt ſtatum,aut ante ſtatum. Addit quoq́ ſe putare,non ideo dici horeos,quod eo tantum tempore enaſcantur,ſed ad eorum diſtinctionem qui reconduntur. Inter horæos uerò nominat cucurbitas, pepones, melopepones, cucumeres. Demum de oporis acturus eo nomine intelligere uidetur arboreos fructus,cuiuſmodi ſunt fici,uuæ,mora,ceraſa, poma,perſica,& id genus alia. Sunt qui oporas interpretentur mollioris corticis fructus.Sunt qui ſic diſtinguant,ut ſit opora(quod dixi)quicquid extima parte lignoſi habet nihil. Acrodrya uerò dicantur, quæ diuerſo ſe habent modo: ſicut libro decimo ἐκλογῶν περὶ γεωργίας adnotatum aduerti:uti eſt punicum malum,piſtacia,caſtaneæ,id genus alia. Vtrunq́ uerò genus,ſalgami nomine intelligi collibitũ nonnullis eſt.Omnino oporas accipiunt propriè autumnales fructus,& id nominis ratione, ſed & æſtiui in eandem ueniunt decuriam.Horia in cælo,dicunt cæleſtium ſtudioſi ſtellarum fines.Nam in ſignis partes,uelut propriæ,ſtellis diuiduntur ſingulis:propterea dici audias,quum in finibus ſuis ſtella fuerat inuenta,ſic eſt,tanquam in ſuo conſtituta domicilio.Id exemplo liquere amplius poteſt:Arietis dominus eſt quidem Mars,uerum fines eius ſtellis ſic diſtribuuntur ſingulis: à prima uſq́ ad ſextam partem poſſidet Iupiter:à ſeptima uſq́ ad duodecimam Venus,ab tertiadecima ad uiceſimam Mercurius, à uiceſimaprima uſq́ ad uiceſimamquintam Mars,à uiceſimaſexta uſq́ ad triceſimam Saturnus.Hyperoria intelliguntur,quæ ultra tempeſtiuitatem perducta ſpecie ac bonitate ſentiuntur exuta.Horæum legimus quandoq́ delicatum dici & molliculum:unde apud Menandrum ὡραΐζεσθαι, diffluere deliciis. Villæ pars fructuaria dicitur, quæ in cellam diſtribuitur oleariam, torculariam, uinariam, defrutariam, fœnilia, & palearia. Illud quoq́ adnotauero,ſalgama priores item dixiſſe,quæcunq́ conditanea ad uictum noſtrum in uaſis ſeruabantur. Columella libro tertiodecimo: Hæc uaſa dedita opera fieri oportet patente ore,& uſq́ ad imum æqualia,nec in modum doliorum formata, ut exemptis ad uſum ſalgamis,quicquid ſupereſt,æquali pondere uſq́ ad fundum deprimatur,quum ea res innoxia penora conſeruet,ubi non innatent,ſed ſemper ſint iure ſubmerſa.Quin & in Hortorum cura,idem ita cecinit:

Tempore non alio uili quoq́ ſalgama merce,
Capparis,& triſtes inulæ,ferulæq́ minaces
Plantantur.

Apud eundem ſalgamarios legimus libro tertiodecimo De rapis:Deinde ſicut conſueuerunt ſalgamarii,decuſſatim ferramento lunato incidito. Salgamarios putant,qui ſalgama uendunt,aut etiam condiunt. C.Martius libros tres elucubrarat nominibus Coqui & ſalgamarii,quîs urbanas menſas & lautiora inſtruebat conuiuia. Sed & Romæ fuerunt caſtra ſalgamariorum,ſicut ſaligariorum,lecticariorum & uictimariorum, quin & tabellariorum. Legimus porrò Codicis libro duodecimo,legem de ſalgamo hoſpitibus non præſtando,in hæc uerba,Ne quis comitum uel tribunorum aut præpoſitorum aut militum nomine ſalgami,ideſt culcitras,lignum,oleum,à ſuis extorqueat hoſpitibus.Autumnũ dici putat Feſtus,quòd tum maximè coactis fructibus hominum opes augeſcant.Claudianus in Proſerpinæ raptu,

Hæc tibi ſacra datur,fortunatumq́ tenebis
Autumnum,& fuluis ſemper ditabere pomis.

Ab oporis inuenio dici oporophylaciũ,pro loco ubi eiuſmodi ſeruantur fructus.Sunt & oporophoræ,arbores.Sicut oporonem uocant,qui oporas emit uenditq́.Pomarios fortè dixeris Latinè,ut apud Spartianũ in Heliogabalo,ubi dulciarii quoq́ nominantur & lactarii. Sed nos ſine ſufflamine decurrimus,quamobrem tranſeo ad reliqua: ſi illud in tranſcurſu non reticuero: peciolum,quo ramis inhærent fructus,uocari moſchon,& à Palladio,tenacem quoq́.

Nunquam Hecale fies, prouerbium quo proferatur ſenſu. Caput XI

NVnquam Hecale fies, ſcitus adagio eſt, quo ſignificamus, nũquam à paupertate eiuſmodi oppreſſum iri quempiam, qua olim circumuenta Hecale eſt, de qua prius ꝙ aliquid promam, carmina Plautina ſubſcribemus, ex quibus prouerbii nata obſeruatio eſt: ſic enim in Ciſtellaria legimus,

Ecaſtor haud me pœnitet,
Si ut dicis, ita futura es: nam ſiquidem ita eris, ut uolo:
Nunquam Hecale fies, ſemperꝙ iſtanc quam habes ætatulam
Obtinebis.

Fuit Hecale anicula, à qua Theſeus olim adoleſcens comiter eſt hoſpitio ſuſceptus, unde ſacrum quoꝙ Hecaleſion per pagos celebre fuit Hecalo Ioui, non ſine ipſius Hecales honoribus: quam etiam Hecalenem uocabant diminutiua forma: quoniam ipſa quoꝙ adoleſcentem adhuc Theſea ſalutare aniliter, & huiuſcemodi excipere diminutiuorum blanditiis conſueuerat. Meminit in Theſeo Plutarchus & Philochorus. De ea iuſtum poema Callimachus fecit, Hecalen nomine. Plinius quoꝙ herbas edules nominat, quas ruſtica illa Hecale apud Callimachum apponat. Meminit & Chæremon. Sudas uerò ait, ἑκάλη ἡ ἡρωῒς παρὰ καλλιμάχῳ. ideſt, Hecale herois eſt apud Callimachum. Addit quoꝙ nominis etymon ἡ πρὸς ἑαυτὴν καλοῦσα, ideſt ad ſe uocans. εἶχε γὰρ τεῖχος ἀκλήιστον. Hæc tamen uidetur fuiſſe pauperrima, quando ita canit Ouidius in libris De remedio,

Cur nemo eſt Hecalem, nulla eſt quæ cœperit Irum?
Nempe quòd alrer egens, altera pauper erat.

Apuleius quoꝙ libro Metamorphoſeon primo, ex Politiani emendatione: Sí contentus (inquit) lare paruulo, Theſei illius cognominis patris tui uirtutes æmulaueris, qui non eſt aſpernatus Hecales anus hoſpitium tenue, Sed & in Priapeiis epigrãmatibus:

Aequalis tibi, quam domum reuertens
Theſeus repperit in rogo iacentem.

Meminit & Petronius Arbiter,

Qualis in Actæa quondam fuit hoſpita terra
Digna ſacris Hecale, quam Muſa loquentibus annis
Battiadæ uatis uiuendo tradidit æuo.

Ex iis quæ hactenus retulimus, & quæ ſit adagii origo innotuit abundè, necnon quæ ſit Hecale in literis utriuſꝙ linguæ. Verum quia res leuicula eſt, ac multorum (Politiano tamen duce) extrita commentariis: quanquam hoc genus pleraque cenſeri queant, uelut haſtæ uelitum amentatæ, ad altiora præſtruamus gradum, ne planè fiat in lente unguentum: ſi id modo adiecero, non lepidè minus ac uenuſtè ad ætatem poſſe prouerbium transferri.

De Galeni ualetudine ac excellentia. Vitrei humores. Ephemera Galeni febris. Caput XII

GAlenum philoſophum & medicum ſingularem, cuius ſcientiſſima & pluríma extant ingenii monumenta, quæ genuinam ſapiunt eruditionẽ, memoriæ proditũ à nonnullis eſt, centum & quadraginta annos uixiſſe, tantaꝙ in cibo & potu abſtinentia uſum, ut ad ſatietatem nunquam comederit aut biberit, nec crudum quicquam unquam guſtarit: unde ſit factum, ut odorificum ſemper anhelitum ſpiraret. Sed quod longè apud me mirabilius eſt, citra ullam omnino affectionem, ſola defecerit ſenectute. Quod in humanis eſt rariſſimum, in tanta ſubblandientis gulæ laſciuia, & in interitum uergentis naturæ fragilitate, ut ſilentio conterantur lancinantes hinc inde incommodorum turbines. Vtcunꝙ hinc certè adagium obrepere aduerto, ut Galeni ualetudinem dicamus, pro ea quæ ultra humanum captum nimis ſit proſpera, nimiſꝙ inoffenſa. Nec me tamẽ fallit, ni ſum forſan Curione obliuioſior, qui tribus propoſitis, ſæpe quartum addebat, uel quærebat tertium: quid aduerſus hanc aſtructionẽ noſtram proferri ab eruditioribus poſſit, tum ex Galeno ipſo, tum ex ſcriptoribus aliis: nam Sudas auctor eſt, Galenũ modò annos uixiſſe ſeptuaginta: ita enim de eo ſcribit, ut obiter etiam ſuperpondio lectorem onuſtum remittamus: Galenus (inquit) arte medica celeberrimus, Pergami eſt natus, Mar

Periclem,apud quem uiſum foret portẽtum,recideret ciuitatis potentia. Ceraxoos & ceratoglyphos appellant Græci, qui cornua expoliunt excoluntq́ artifici ingenio,ac ſculpunt:ſicuti concinnandæ comæ periti,plurimum quidem comotæ dicuntur,ideſt κομμωταί: & fœminæ, comotriæ. Sed & ceroplaſtæ uocantur,quoniam (ut præſtruximus)comas etiam cerata uocabant.unde de Paride apud Homerum κέρᾳ ἀγλαέ, ideſt coma illuſtrem uenuſtumq́ interpretantur. Et apud Sophoclem, ὀρθόκρως φρίκη, pro eo quod eſt ὀρθόθριξ, & κέρας βοός, pro ſetis intelligunt bubulis. Legimus item carnes ſupra frontem ad tempora nuncupari μύας, ideſt mures, ſed & cerata dici à quibuſdam. Cornua increſcere dicuntur, quum ab ſpinoſulis argutatoribus argumentorum ſtrophis,cuius ſunt formæ ſyllogiſmi cornuti,ſic obretimur,ut uelut pedicis,explicari haud promptum ſit. Aduerſum quos illud ex triuio regerẽdum, Malo nodo malus cuneus requirẽdus eſt. Diſceptatum inter primæ notæ grammaticos eſt,qui demum ſint apud Valeriũ Flaccum Argonauticôn primo, Ceruchi. apud Græcos & Heſychium in primis comperi,ceræuchos dici rudentes,uelut τὰ κεραῖα ἔχοντα, ideſt antemnarũ cornua firmantes. Suas uerò habent hi in puppe anſas ad quas deſtinanẽ religanturq́: propterea tremulos dixit ceruchos per conciſionem Flaccus,

Temperet ut tremulos Zetes,fraterq́ ceruchos.

Nec aliud libro undecimo indicat Apuleius,quũ ait, Puppis intorta ceruchо. ſic enim legendum cenſet interpres. Demum ut ad cerasbola redeamus, ita inuenio in theſauris Iulii Pollucis: Epiſporia(inquit)dicitur,quum quis in idem ſemẽ iniicit & alterum: quod cauẽdum eſt. Sunt & cerasbola,boum cornibus circumuoluta uincula:ſed & in antiquis lyris, κόλλαβοι. Epiſpora tamen Græci uocant item,quæ Maii ſeruntur menſe,omninoq́ ſic dicitur ſementis prima. Epiſpora eſſe ſcribit Theophraſtus,lactucam, erucam,napy,coriannum,lapathum,anethum. Sunt qui eo nomine τὰ λάχανα intelligant. Illud poſtremò adiecerim,arietem dici κριὸν Græcis, ἀπὸ τοῦ κέρως.

Quæ ſit prouerbii ratio, Senilis ualetudo. Senectutẽ eſſe animæ propriam ætatem. Themiſtoclis dictum ad id. Caput II

SEniores magna ex parte minus ægrotare quàm iuuenes, adnotatum ab Hippocrate eſt:attamen qui longi his acciderint morbi, magna ex parte inſanabiles tota uita comitantur. Hinc profluit adagium perelegans,ut ſenilem nũcupemus ualetudinem proſperam ſatis, minusq́ cauſationibus obuiam infeſtamq́,uel(ſi ita mauis)quæ medicam non admittat manum, nec ulla ualeat ratione perſanari:quando eiuſmodi eſſe ſenum morbos,Hippocratis dictant uerba:quæ ſi quis ad amuſſim reuocet,lancemq́ curioſiorem,comperiet non ſenes omnes quàm iuuenes,minus ægritudinibus lancinari & conuelli:neq́ enim continentes ſunt omnes,moderatiq́, nec omnino parcius uictitant,& ſub rationis modulo perdomant cupiditatem. Qui uerò luxu uitæ prodigalitateq́ & lenocinio blanditiisq́ uoluptatum,ac gulæ demulcentia laſciuiunt, & uitam conſectantur uoluptatibus delibutam,magis ægrotant,ut qui debiliores quàm iuuenes habeantur. Cæterum complures ex longis morbis inſanabiles tota uita comitari, perſpicuum eſt:ſiquidem facultas debilis eſt,ut inſuper morbi digeriem facilè concoquere nequeat. Itemq́ morbi diutini,frigidiores cenſenẽ omnes:& ob eam rem,ſeniores magis quàm iuuenes infeſtant, nanq́ omnes ſimilioribus morbis facilius perurgentur. Cæterum id eximiè aduertendum:ſenectutem nihilominus,animæ dici ætatem propriam & accommodam, quãdo omnes quidem in ſene conflacceſcunt uirtutes,ſola lætius uiridiusq́ progerminat ſapientia,uitiorum conſileſcentibus incentiuis:quo nomine,clariſſimus è Græciæ imperatoribus Themiſtocles,tranſmiſſis uitæ annis centum ac ſeptem,lineas iam fieri propiores ſentiens,indoluit:tum ſibi demigrandum,ſapere quum præcipuè eſſet exorſus. Hinc & poetas celeberrimos legimus,ætate iam grandi,cygneum quiddam & conſueto mollius blandiusq́ inſonuiſſe. Hæc deniq́ Abiſac illa Sunamitis eſt,quam regi Dauid quæſitam,ſacra teſtatur pagina:cuius feruore,bellacis uiri recaleſcerent membra, iam arata rugis & deflaccata. Auctor tamen in Politicis Ariſtoteles eſt,corporis minui uigorem ab anno ſexto & triceſimo,animi uerò ab duodequinquageſimo.

Laſſitudinem

Laſſitudinem æſtiuam leniri balneo, hybernã uerò unctione. Cothoniſmus quid. De cibi potusq; ratione per æſtatem ac hyemem. Temporum diſtinctio ex aſtronomis & medicis. Caput III

ET quoniam medicorum caſtra, non ut transfugæ, ſed ut exploratores ingreſſi ſumus, nauanda ſtrennuè opera eſt: ut inde ueluti poſtliminio, non redeamus, niſi ſuffertis manibus publico quidem ſtudioſorum bono, electius aliquid cultiusq; referentes. Argumentum uerò huic elucubrationi Ariſtoteles præbet, apud quem agitari quæſtionem ſcimus, undenam ſit quòd medicę artis non imperiti æſtiuis laſſitudinibus balneo, hybernis uerò unctione mederi ſoleant. Et ſuccurrit quidem ratio, hyberno utique tempore unctionem offerri propter horrores mutationesq; urgẽtes: nam per calorem laxare oportet, qui membra tepeſcere faciat, oleum uerò calidum eſt. At in æſtate humefaciendum cenſetur, quoniam tempus id ſiccum eſt, nec metus interpellat horroris, quod ſtatus temporis ad teporem ingenuè uergit. Hinc etiã cibus parcus, potio liberalis per æſtatem admittitur, ille magis, hæc omnino, potioni nanq; per æſtatem ob temporum ſiccitatem indulgendum ex toto eſt. Parſimonia uerò cibi, quæ ὀλιγοσιτία dicitur, communis quidem temporum omnium eſt, ſed magis æſtati cõuenit, ne ob habitum temporis feruentem corpus cibo immodico preſſum exæſtuet. Hinc prouerbia duo ſcitè admodum, nec (ut opinor) improſperè producuntur, Aeſtiuè bibere: quod eſt largius uberiusq;, cuiuſmodi affluentem potum κωθωνισμὸν uocant Græci. Nec me fallit: eruditiores, nomine potus, intelligere in eo philoſophi loco, liquidam commixtionem ex uino ſubtili, claro odorato, & aqua leui laudabiliq;: hæc enim tria, corpus nutriendo reficiunt, uirtutem cuſtodiendo frigefactant atq; humectant quoq;, quod eſt eo tempore potiſſimum, necnõ tenuitate ſua ſuperfluitates corriuant in urinam & ſudorem. Alterum uerò adagium eſt, Hyemalis refectio, pro ea quæ largiore præbeatur manu, nec auariter. Ventres nanq; hyeme, ſed & uere quoq; natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi: itaq; per ea tempora cibi dari copioſius debent: caloris enim natiui copia magna eſt, ut cibus proinde plenior requiratur. Argumẽto ætates ſunt, & athletæ. Quod uerò hyeme adcreſcat calor, Ariſtoteles quoq; inſinuauit: ſubterfugit enim præ frigore extrinſecus circumfuſo, retrorſumq; æſtate ad confinem conſanguineumq; & cõſentaneum aerem aduolat: ita efficitur, ut porrectus & quaſi patefactus diffletur atq; diſpergatur æſtate, hyeme confertior coeat & conſtipatior, & item in profundum peruadat, meetq;. Quocirca concoctio & ſanguiſicatio per ea tempora probior & ſalubrior redditur. Suffragãtur & ſomni longiores ob prolixiorem noctium tractum, id quod ad officia naturalia admodum confert. Cæterum, quia paulo ſolertioribus poſſe ambiguitatem inoriri, animaduerto, Sit'ne id uniuerſis animantibus commune, ut hyeme infercienda ſint amplius, ſciendum, à tractatu hoc abiungenda, quæ certis ſe temporibus in ſpecus coniiciunt conduntq;: hæc enim cibum nequaquam requirunt pleniorem, quamdiu latebris deliteſcunt, ſiquidem ex toto ſine pabulo obdurant. Quòd ſi cibum abliguriant, ut ante latibulum, perperam cõcoquunt. Animãtium ſiquidem quæ ex natura frigent, calor euincitur brumali frigore, ita ut propèmodum extinguatur, & ob eam rem pleraq; contueri liceat, exanimis ſimilia, quæ in latebris uiduata ſenſu motuq; iaceant. Quædam iſtiuſmodi affectu prorſus exanimãtur. In animantibus uerò ſanguinolentioribus calidioribusq; calor in profundum colligitur conuentu frequẽtiore. Cæterum in ratione temporum attendenda magnopere medicæ ſcholæ placita, ab aſtronomis diſſidentia plurimum: quod non neglexit Auicenna quoq;. Nam qui ſolis per ſigna meatum obſeruant, ueri aſſignant initia, partem arietis primam, æſtati primam cancri, autumno primam libræ, hyemi primam capricorni. Medicinæ periti media ſignorum in iis præferunt, aquarii, tauri, leonis, ſcorpii. Nam & prima Canticæ particula, tractatu ſecundo, Auerrois inquit, Ex propinquitate ac longitudine ſolis ad nos, & eiuſdẽ diſtantia media efficiuntur anni tempora quatuor, ſiquidem ex longitudine cauſa inoritur humiditatis & frigiditatis, quæ hyemalis eſt conſtitutio, ex propinquitate ſiccitas cum caliditate, quæ propria æſtatis ſunt, at ex mediana ſolis diſtantia temporum ſupputatur ratio media.

unquam immodicum. Rurſus alii uigiliam nunquã fieri mediocrem & ſalubrem contendunt, ac uerbum eſſe quod redundantiam tantũmodo indicet: ſed hi, ſi uiuendi conſuetudinem tenerent, nunquam in tanias ſalebras inciderent: nam præclara Hippocratis ſententia eſt, Somnus, aut uigilia ſi alterutrum exceſſit modum, mali eſt. Non ab inſtituto aliena ſunt, quæ maximus philoſophus ad hæc prodidit: Quemadmodum (inquit) morbi aliqui peruigilium & inſomniam afferunt: nam comperti ſunt, qui nouem dies exertis & inconniuis oculis egerint: quemadmodumq; hoc idem ſæpe citra ægritudinem accidit, ut gracilentis & præaridis, qui naturæ ſuæ ratione longas uigilias patiuntur, ita ſomni copia interim inualentibus, interim ualentibus cõtingit. Nam ex iis qui febre tentantur, inuenti aliqui ſunt, quos altus ſopor in triduum attinuerit. Paruuli uerò tum propter cibos, tum propter humorẽ infantilis ætatis, lõgiſſimo ſomno utunt̃.

Somni ratio ex Peripatetica doctrina. Quæ dormiant, etiam uigilare. Quæ ſenſu careant, non dormire. An ſomnus ſit impotentia ſenſuũ omnium. VI

PORrò ut ad alia hinc diſſita non admodum, protinus gradum ſtruamus, Quicquid ſomni capax eſt, idem uigiliæ particeps: & retrò. Nam ſi ſomnus quędam affectio eſt, & quaſi nodus & uinculum ſenſus: ſenſus autem omnis, ſentire actu poteſt: omnis uerò potentia, aliquando in actum refertur: Neceſſarium eſt, ut id quod dormit & quod potentiam habet, ut uigilet, excitetur omnino, & actu euigilet. Ita nullus ſit ſomnus, qui nõ poſſit rumpi, & qui (ut ita loquar) expergiſcibilis non ſit. Quoniam uerò ex ſenſu, ſomni natura & uigiliæ dependet, & quum uires animæ habeãtur diſtinctæ, ita ut altrix abiuncta à reliquis ſit, reliquæ ſeorſum ab hac non poſſint cõſiſtere, certum eſt, ea quæ augentur modò & minuuntur, ut arbores, dormire ac uigilare non poſſe, quia ſenſu deficiunt. Nam ſenſus à ratione uitali, quæ & uegetalis dicitur eſſentia & poteſtate, interſtitio plurimo & manifeſto diſpeſcitur: etiam ſi non id conſtaret, utrum ſubiecto & magnitudine differãt. Putat Ariſtoteles ſomnum & uigiliam eſſe affectiones circa cor, ubi domicilium optimatis ſenſus locatur, dormireq; animalia omnia. Sed quum (inquit Themiſtius) de animalibus loquimur, ſemper excipiuntur diuina: nam eorum actio iugis æternaq;, nec triſtis onerosa ue eſt, & uigilia in iis omnis, cõtrarii eſt expers. Vtrum uerò ea, quibus ſilicea teſta obducitur, dormiant: nemo quidem adhuc (quod ſciam) fuit, qui uiderit, aut argumento aliquo notauerit. Sed ratione tamen perſuaderi id poteſt: nam animal eo finimus, quòd ſenſum obtineat. Somnus uerò, immobilitas & quodammodo pedica eſt & obligamentum ſenſus. Contrà, exſolutio eius, uigilia eſt. Non habent autem uices has plantæ: quia ubi ſenſus non eſt, ibi neq; ſomnus eſſe, neq; uigilia poteſt. Vbi autem ſenſus eſt, ibi dolor & uoluptas: ubi dolor & uoluptas, ibi cupiditas. Plantis nihil horum poteſt concedi: nulla enim ratio eſt, quæ cogat fateri dolere has, oblectari, concupiſcere, aut ſentire. Neq; item quæcunq; aleſcunt, neceſſariò etiam ſentiunt. Quanquam contrà eſt, quęcunq; ſentiunt, ut neceſſariò etiam aleſcant. Hæc uerò alimenta quibuſdam habentur, ut plantis. Hoc uerò demonſtrat ea ratio, quòd uis quæ nutrit, munus ſuum gnauius exercet & expeditius, conſopitis quàm uigilantibus nobis. Porrò & illud eſſe manifeſtum debet, Omnes animãtes in ſomno affici eodem modo, hoc eſt ſumma illa immobilitate & inſenſibilitate offundi. Nam ſi dormienti auditus in miniſterio & officio ſit, uiſus non ſit, erũt ſimul in eodem duæ res pugnãtiſſimæ, quia ſcilicet dormiens aliquis ſentiet, quod impoſſibile eſt. Colligi & illud poteſt, ſomnum & uigiliam ad ſenſum cõmunem & ad eius ſenſorium pertinere, ideſt ad ipſum cor: & quum ſenſus communis ſubiecto idem cum tactu ſit, neceſſe eſt, ut animalibus omnibus uigilia & ſomnus communicari dicatur: quia tactus quoq; communicatus omnibus eſt. Si uerò quærat aliquis, an impotentia ſenſuum omnium ſit ſomnus: reſpõdebimus, non eſſe, etiam ſi omnes ſenſus in ſomno impotentes redduntur. Etenim neceſſe eſt, tactu ſopito, conſequi reliquos ſenſus conſopitos eſſe: ſed eo non ualet hoc, ut ſoporationem omnium ſenſuum cauſam eſſe ſomno dicamus, ſed ſolius tactus. Nam quum princeps ſenſuum, & quo cęteri referuntur, afficitur, neceſſariò & ſatellites eius affectioni accũbunt. Contrà, ſi illi afficiantur, non continuò neceſſe eſt, ſenſum principem conſentire. Illud uerò

argumento

argumento eſt,ſomnũ non ea re conſiſtere,quòd otioſi omnes ſenſus ſint. Quum enim quis animo linquitur,quod genus lipopſychiam uocant,ideſt animæ defectum:quanquam & ibi impotentia ſenſuum eſt,tamen ſomnus non eſt. Porrò duabus uenis in collo,quæ à iugulo ubi ſcinduntur,caput ſubeunt,foris ualidè apprehenſis collabuntur homines,ſenſibus ereptis,nec tamen dormire dicuntur.

Somni cauſæ,quas recenſet Ariſtoteles. Galeni ſentẽtia aduerſus eundem. Quando primum infans alatur, ut animal. Cibi demutatio in ſanguinem quomodo abſoluatur. Quo pacto uaporum ſcanſili motu inducatur ſopor.

Caput VII

CAeterum,finalis ſomni cauſa,ſalus eſt & conſeruatio animalium. Agens uerò cauſa,ſpiritus eſt uitalis,qui in corde eſt:materia uerò,uapor qui caput ſubierit, deinde in locum inferiorẽ defluxerit. Forma autem,ſitus & diſpoſitio,eſt illa membrorum & partium corporis,quæ in dormientibus extra intusq́ cernitur. Sed enim Galenus quarto Morbi ait,Ariſtoteles teſtatur,ſomnum fieri capite humiditate repleto:non tamen potuit oſtẽdere,quare capite humiditate repleto,primus ſenſus quieſcat. Nam eius intentio erat,primũ ſenſum eſſe in corde:ſed pręſtitiſſet dicere,ſomnum fieri humectato pulmone. Certè,quia ſumma ſemper ratione agit natura,nec continuè moueri cum uoluptate animalia poſſunt, manifeſtum eſt,ſomnum ad incolumitatem fuiſſe animalibus iunctum,& ad quietem: unde uaga,& uulgò recepta translatio eſt,ut ſomnus quietis nomine indicaretur. Sed hæc ipſa neceſſitas non ſimpliciter eſt intelligenda,ſed ex poſito & adiunctione. Nam conſtituto animali,neceſſe eſt id ipſum alatur:quo conceſſo,neceſſarium eſt,è cibo uaporem ſurrigi,è quo ſomnus conſequitur neceſſariò. Quia uerò ſentiendi & mouendi principium eſt cor,in quo & ſpiritus uitalis & refrigerationis principium continetur, conſtat ſomnum & uigiliam, quod item paulo antè attigimus, cordis eſſe affectiones. Ac dormientes quidem agitatione cordis quadam mouentur,ideo & pleraque agunt, qualia quum uigilant,ſolent:quod certè ſine uiſione aliqua aut ſenſu,non poſſet contingere. Clarum porrò eſt, oportere animal ſimul atq; accipit ſenſum,tum primum ali,& creſcere in eo quod animal. Nam quãdo intra uterum partus eſt, enutritur quidem & creſcit,non tamẽ ut animal,ſed ut planta. Quum autẽ accedit ſenſus,tunc primum nutritur & augetur,ut animal. Planè alimentũ eſt id,quod ex concoctione poſtremum & nouiſſimũ ſubſidet:habentibus ſanguinem,ſanguis:carentibus ſanguine,quod uicem ſanguinis prębeat. Conceptacula ſanguinis ſunt uenæ,initium uenarum eſt cor. Deuoratus enim & ingeſtus per os cibus,indeq́ in locos ſuos,ideſt inteſtina,& uẽtriculum collatus,euaporatur:& ſurſum reſpirat per uenas,per quas deinde permanat ad iecur. In iecinore mutatur, & natura ſanguinis tingitur: à iecinore influit,& ſubit ad cor. In corde uincitur,& conficitur pleniſſimè,inibiq́ in ſanguinem perfectè mutatur. Ac uenæ quidem aliæ cor adeunt,aliæ à corde proueniunt. Venæ quę adeunt cor,tanquam miniſtræ ac gerulæ ſunt,ut quæ à iecinore ad cor,incoctum & imperfectũ ſanguinem conuehant, quem cor ſuſceptum ſua ui meracum & abſolutum ſanguinem reddit. At uenæ quæ à corde pertinent,cõparatæ ad alium uſum ſunt,uidelicet ut ſuccus per eas concoctus iam perfectusq́ in totum corpus diſtribuatur:illud uerò neceſſarium omnino eſt,quod in uaporem ſoluitur tabeſcitq́,aliquatenus ſuſtolli:deinde reditum capeſcere,& inſtar Euripi refluere:nam omne calidũ in ſublime natura effertur,eo loci refrigeratur à cerebro,& conſiſtit,mox reciprocat & deſcendit ad cor:cuius feruore refrigerato,ſomnus obrepit. Ita efficitur,ut ſomnus maximè à cibis proficiſcatur. Nam alimonia ad ſummum caput uiam molita, quandiu fluxum cerebro immiſcet, attentat & aggrauat,hinc ſalebræ illæ uerborum incertæ,hinc oculos nare,caput uergere,erigendi ſe facultatem auferri contingit. Quum uerò iam commeant cibi,& incidentes cordi calorem eius irrigant,à quo ſemper uis illa humifica & corpulenta in caput leuatur,tum profundo ſomno demergimur,& altum ſoporem flare incipimus:quo argumento Mneſimachus comicus ſomnũ eſſe parua mortis myſteria pronũtiauit. Quam uerò humentia & corpulenta genera grauedinoſa ſint capiti, indicium illud eſt,quòd

quibus

quibus ineſt uis ſomnifera, eandem grauedinem capiti afferunt, craſſitudine humoris eius qui ſurſum reſpirat: ut papauera, mandragoræ, ac temetum.

Cur uinolenti non dormiant, neq; item melancholici, aut uehementer æſtuantes. Tranquilli locus explicatur in Tiberio de oculis ex amore tumentibus. Fatigatio cur inducat ſoporem: item morborum aliqui, & hyemale tempus. Cur ualde dormientium uox grauior, ac hyeme quoq;: & qui ſuauiſſimè dormiunt, nil ſomnient. Cur deniq; in pueritia Galli uideantur ſapientiores. Caput VIII

EX iis uerò omnibus facillimũ erit, ambiguitates tollere, quæ ab ingenioſis plerunq; agitari ſolent, & ab experientia originem ducunt. Nanq; obſeruatum eſt, uinolentos nõ ferè dormire. Id & in libro Encyclicarũ quæſtionũ propoſuit Ariſtoteles & Hali Practices primo, ubi in ebrietate ait, non eſſe ſomno locum, ibi nanq; fieri quod in lucernis contingit, in quas ſi præter modum infuderis oleum, reſtinguitur mox lumen. Ratio uerò euidens: nam ad ſomnum creandum calidum adeſſe humorem opus eſt: hic enim concoqui expeditè poteſt, indeq; ad caput uapores ſurriguntur, à quibus ſubinde ſomnus inducitur. Quòd ſi deeſt, exiguusq; humor, aut concoctu difficilis ineſt, ſomnus non oritur. Qua de cauſa, poſt cibum ſomnolentiſſimi fieri ob calorem ſolemus. Melancholicos uerò, & uehementer æſtuantes inſomnia tenet: alteros, quia refrigeratus humor penitus eſt: alteros, quia nullus eſt, aut certè minimus. Contingit porrò nimium uigilantibus, uti caua quæ ſubſunt oculis, protuberent. Accidit ex amore id plerunque. Hoſce uocant Græci κυλοιδιῶντας, uelut οἰδοῦντας τὰ κοῖλα, τὰ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς. Ad quod planè reſpexiſſe mihi uidetur in Tiberio Tranquillus ſic prodens, ſed Agrippinã & abegiſſe poſt diuortium doluit, & ſemel omnino ex occurſu uiſam adeo contentis, & tumentibus oculis proſequutus eſt, ut cuſtoditum ſit, ne unquam in conſpectum eius ueniret. Ab huius interpretationis ſcopo exciderunt enarratores. Rei quam agimus, meminit Theocritus,

οἰδ' ὢν ἔγρετο ... ἀλλὰ κυλοιδιόωντας, ἰτύοισι μοχθίζοντι.

Scribit Auerrois, Poſt labores obrepere ſomnum: quia dum mouentur animalia, exercenturq;, ſpargitur innatus calor eorum, & quantitas diminuitur, indeq; refrigeratur, & proinde neceſſariò ad principia recurrit, ut propriis uelut theſauris cõmuniatur aduerſus præpedientia. Ariſtoteles uerò ex Themiſtii interpretatione: Aliquãdo (inquit) & fatigatione multa pertentamur ſomno: cuius ea ratio eſt, quòd labor diffundit quædam in nobis, & tabeſcere facit, quæ uicem incocti alimenti prębent, niſi colliquamentum id frigidum ſit. Ita inteſtinorũ calor, qui ex attritu laboreq; exprimitur, recrementa quædam emollit, quæ ad ſuperiorem locum redundantia ſomnum inducunt. Interdum & morbi hoc faciunt, qui ex humidis & calidis excrementis conualeſcunt: quod genus in febre & lethargo cernimus. Hyeme proculdubio ſomnolentiores ſumus, quòd aeris humectatio frigida facit, & noctes porrò lõgiores: ſicuti Hippocratẽ quoq; ſanxiſſe, nouimus. Sed maior id quoq; facit cibariorum ingeſtio: nam appetentia tunc uegetior & excitatior eſt. Quoniã uerò ut membris grauioribus ſimus, facit ſomnus, hinc & illud obuenire à peritioribus adnotatum eſt, ut quo tempore plus dormimus quàm uigilamus, quod hybernum profectò eſt, hoc uox efficiatur grauior: quum enim tempus quod interuenit ad uigilandum, breue ſit, habitus corporis qui inter dormiendum committitur, permanere uſq; ad ſomni repetitionem poteſt. Igitur quum aer non ſolum interior, ſed exterior, ſit craſſior: & craſſior qui eſt, tardius etiam moueatur, tunc grauior non immerito uox eſt. Nec illud incurioſe tranſiluerim, quod Ariſtotelica lectio, magiſter mutus, mihi ſuggerit in præſentia, Qui grauiter & ſuauiſſimè dormiant, nihil admodum ſomniare: quia & ſenſus & intelligentia hominis tunc ſuo fungi officio poteſt, quum animus tranquillatur & requieſcit: qua quidem requie uel ipſa ſciendi ratio conſtare uidetur. Ex quo fit, ut amentes ſint pueri & ebrii & inſani: facit enim calor, qui nimius in his eſt, ut motu plurimo uehementiſſimoq; inquietentur, quo motu deſiſtente, prudentiores eſſe incipiunt. Qua tamen in parte commonendi amplius

ſumus, quod à doctiſſimis proditum eſt: Gallorum pueros initio ſapientes uideri, mox auctiores factos deſipere. Quod educandi curæ aliqui aſcribunt, aut uerius, quum extra modum corpore ſint humectiore, calor innatus ita adobruitur ut quieſcat: propterea item orbiculatiore ſunt capite, quia nequit expandi caliditas. Ex ea uerò quiete uidentur illi quidem ſapientiores: ubi uerò auxerint, humecta illa redundantia ætate iam deflacceſcente, calor inualeſcens præualet. Proinde uehementiores illis contingunt motus, euaporante humido caliditatis ui. Adiuuare putant & capitis illam non naturalem configurationem, quam ſunt initio conſequuti. At in Italia, contraria ſe ratione habere pueros, palàm eſt, unde ſcitiſſimum profluit adagium, ut Gallicam appellantes ſapientiam, præmaturam intelligamus, & quæ mox deficiens obbruteſcat quodammodo. Porrò ad uinolentiam quadamtenus ſpectat illud item Hieronymi, prædicandum ubiq, ingerendumq: Vinum (inquit) nunq redoleas, ne fortè illud philoſophi audias, Hoc non eſt oſculum porrigere, ſed uinũ propinare. Oſculo quippe ſalutabãt priores.

Somniandi rationes aliquot. Cur melancholici per quietem turbentur præcipuè. Cur quidam dormientes ambulent. Item paucula ad ſoporem pertinentia. De Platone nonnulla. Viui potiſſimum uigilia. Apud Aegas inſulam neminem dormire. Atlantes nil ſomniare. Caput IX

VT uerò ad inſtitutum redeamus, nec forum reclinare uideamur quod deſegimus nobis, iactatur animus noſter maximè in ſomnis, calore ſcilicet, qui undique in partem ſe interiorem colligit, atq ita efficitur, ut plurima uehementiſſimaq illa obſtante iactatione, nullum interuenire ſomnium poſſit, uaporibus multis phantaſiæ organum ſcandentibus. Nec putandum, quòd animus tunc conquieſcat, & per ſe maximè ſit, quum nullum ſomnium trahitur, ut multitudinis opinio eſt. Plurimus autem motus, quum ſuauiſſimè quis obdormiſcit, meritò propterea eſt, quòd tunc maximè larga caloris copia in partem interiorem contrahitur. Porrò in ſomno quem cibo ingeſto, primum capimus, nulla facultas uidendi ſomnii datur, quia tunc maximè accidit, ut animus propter cibum ingeſtum concitetur. Somnium uerò occurrit, quum cogitantibus nobis, & ante oculos rem ponentibus, obrepit ſomnus. Illud quoq obiter hîc adnotaſſe, operæpretium fuerit: eos qui inſtructi uirtutibus ſint, meliora ſomnia uidere, quod etiam uigilantes meliora animaduertunt. Qui deterius animo uel corpore affecti ſunt, deteriora cõcipiunt. Melancholici idcirco in ſomnis crebro excitari conſueuerũt, quod calore tunc largiore bilis atræ urgente, animus moueri æquo amplius cogitur, unde exiliunt ſæpe ſurguntq euntes huc illuc. Hincq aucupantur eruditi cauſam, quare nonnullis quandoq obueniat, ut etiam dormiẽtes ambulent. Id enim ferè contingit, ubi multus fuerit motus & multa perturbatio: nec tamen ualida adeo, ut etiam ſomnum conuellat. Sed quid eſt, quòd contemplantibus plerunq ſomnus obrepit? Nempe quum in motu & ſolicitudine cogitatio noſtra ſit, eoq impediatur concoctio, neceſſe eſt, craſſa eſſe euaporamenta quæ commeant. Illud utiq ſcitu item iucundum, quum calor ad ima ſubterfugit, frigeſcunt palpebræ & frigefactæ comprimuntur & confluunt. Ita quibus palpebræ ſunt, conniuendo obdormiſcũt: nihil enim aliud cohibet, mouet, imperat, regit in corpore, quàm calor. Frigent igitur ſuperiora in ſomno, & undique corporis extrema. Contrà, recaleſcunt inferiores loci, ut pedes, & interiora, ut uiſcera, & id genus alia. Expergiſcitur uerò animal, ubi primum abſoluta & profligata concoctio eſt: quumq intimus calor, qui ambeuntis frigoris metu in anguſtum ſe cõtulerat, tandem uictis difficultatibus, & ſuperior factus promicat è latebra. Sed illud relinquimus'ne indiſcuſſum? quid'nam ſit cauſæ quòd dormientes & properè oculos diduceẽtes lumen intuemur? Nempe, inquit Alexander, quòd uiſibilis ſpiritus coactus ac contractus, plurimusq effectus inter dormiẽdum, repente ac multiplex exiens, per tenebras utpote gradiens, ipſe ad uidendum fulgentior euadit. Legimus in Naturali hiſtoria (quod & alibi à me relatum ſcio) Tiberio Cæſari aliam quàm cæterorum mortalium fuiſſe naturam, ut expergefactus noctu, pauliſper haud alio modo, quàm luce clara contueretur omnia, paulatim tenebris ſeſe obducentibus. Idem ferè Tranquillus quoq de eodem recenſet imperatore. Cæterum

nos

nos poſtea quàm multa ſatis de ſomni ratione cõgeſſimus,cludamus elucubrationem hanc Academicis placitis.Platonem accepimus,in cibo & potu tanta fuiſſe continentia,ut non ſolum delicatiores epulas & opipara conuiuia ſpreuerit, ſed tantum duntaxat cibi per omnem uitam ſumpſerit,quantum ſatis eſſet ad uitæ neceſſitatem.Oliuis modò Academicis,& uili pane atq; interim aqua contentum fuiſſe,prodidere.Quem uictum quantum ſomni ſequi,uериſimile eſt,tantum dormire ſolitum, ſcilicet non plus quàm quod ſatis eſſet ad euitandam ex nimia uigilia malam ualetudinem. Cæteros etiam quod ex primo libro De legibus patet,ſolebat admonere,ut nocte ſurgerent ad res tum publicas tum priuatas obeundas:ſomnum enim immodicũ & corpori & animo obeſſe dicebat,parumq; inter mortuum & dormientem intereſſe.Itaq; ut quiſq; uiuere & ſentire cuperet,ſic uigilare oportere,quantum ſalua corporis ualetudine id fieri poſſet. Hinc arbitror illa profluxiſſe Ariſtotelica ex libro De animalium generatione quinto,Somnus autem talis ſua natura eſſe uidetur,ut uiuendi & non uiuẽdi interliminium ſit,& neq; omnino ſit qui dormit,neq; non ſit:uiuitur enim potiſſimum uigilia,propter ſenſum.Et in Præfatiõe Naturalis hiſtoriæ Plinius,Dum iſta muſſitamus, pluribus horis uiuimus:profectò enim uita,uigilia eſt. Propterea Ariſtonis illud uero uerius eſt,Breue admodum uiuendi tempus eſſe homini cõtributum:nam ſomnus ueluti publicanus,dimidium aufert.At Leontinus Gorgias ſenio iam feſſus ac perimbecillis,quum in ſomnum collapſus iaceret,ac familiarium quiſpiam accedens ex eo,ut haberet,ſcitari inſtitiſſet, ἤδη inquit μὲ ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακατατίθεσθαι τῷ ἀδελφῷ. ideſt,iam me apud fratrem deponere adortus eſt ſopor. Illud uerò huius fuerit uelut pragmatiæ appendix:eſſe inſulam Aegas,unde ſit deflexum Aegei maris nomen,Neptuno ſacram.In ea non ferè quẽquam poſſe conſopiri,prodidit Nicocrates,ex phanthaſmatum dei occurſaculis, ſubinde quietem interpellantibus. Atlantes in Aphrica nil ſomniare,ſcribit Herodotus.

Autumnalis ægritudo qualis cenſeatur.Fructuum diſtinctio.Demetrii.Horæi.Oporæ.Salgama.Fructuaria.Salgamarii.Acrodrya.Sitometrion. Horia in cælo quid. Hyperoria.Oporophylacium. Pomarii.Oporones. Moſchos.Tenax.Oporophoræ. Caput X

HIppocrates medendi arte nunquam ſatis laudatus,libro Sentẽtiarum tertio:Per autumnum(inquit)acutiſſimi,atq; exitioſiſſimi accidũt magna ex parte morbi, uer ſaluberrimum eſt atq; non exitioſum.Eum locum ſummus auctor Galenus ad uerbũ ſic interpretatur, Vbi tempora idoneum omne retinent temperamentum,uer utpote temperatum per ea ſaluberrimum erit,at acutiſſimos morbos & exitioſiſſimos,quãtum in ipſam met temporis uim & naturam agitur,autumnus importat.Siquidem uer maximè temperatum modificatumq; eſt:per autumnum uerò primũ quidem eadem die modò frigus,modò æſtus antepollet.Tum autem inſequitur æſtatem,in qua plerunq; ſucci torrentur,interdum uires debiles extiterũt. Porrò non ob id ſolum noxius autumnus cenſetur:uerum etiam quod antea euocati ad cutem,reflatiq; ſucci,per autumnum ab aeris circumcurrentis frigiditate in profundum ſubitant,coguntúrq;. Sed hæc cunctis hominibus indifferenter eueniunt.At iis qui nequaquã rectè uictitant,neq; cupiditatum dulces inſidias,reliquasq; omnes exuunt paſſiones,ceu corollarium,obuenit ex fructibus detrimentum, quorum proluuio eſitãdorum pellecti,quibusq; largè ingeſtis,malis ſuccis implentur. Cæterum quum eiuſmodi ferè cenſeatur autumnus:tabidis tamen officit potiſſimum. Hoc Hippocratis corroboratur ſententia,Autumnus (inquit) tabidis malus eſt.Quod ideo putatur dictum,quoniam hoc modo affecti improtectum nudumq; præſidiis naturalibus,ideſt carnium inuolucro exutum obtinentes corpus,aſſiduè iniquitate aeris offenduntur.Nam & tabidis ſpiritus uitalis,uireſq; naturales debiles fiunt. Verumtamen hoc Hippocratis loco ambigunt peritiores,an tabeſcẽtes eos modo intellexerit, quos tabe prehenſos pulmonis exulceratio infeſtet,an omnes utcũq; abſumptos.Quoniam uerò autumnum Græci oporam uocant,hinc obſeruatum nobis eſt,apud Galenum in libro περὶ τροφῶν, hoc eſt De alimentis:fructus quoſdam dici oporas;eos au-

tem uidetur trifariã diſtribuere:alios ſiquidem demetrios uocat,quo nomine frumenta leguminaq; complectitur, & id ferè genus alia. Valet autem Græcum nomen,ac ſi Cereales dicas Latinè. Sitometrion uerò id Græcis eſt,quod demenſum nobis. Mox aliud genus appellat horæos,ſcribitq; à Græcis horam tempus id nuncupari,quo exoritur canicula,quod eſt(inquit)ferè dierum quadraginta.Ex iis fructibus alios eſſe tradit iamiam matureſcentes,alios uerò præmaturuiſſe,alios in ſummo eſſe ſtatu,aut poſt ſtatum,aut ante ſtatum. Addit quoq; ſe putare,non ideo dici horeos,quod eo tantum tempore enaſcantur,ſed ad eorum diſtinctionem qui reconduntur. Inter horæos uerò nominat cucurbitas, pepones, melopepones, cucumeres. Demum de oporis acturus eo nomine intelligere uidetur arboreos fructus,cuiuſmodi ſunt fici,uuæ,mora,ceraſa, poma,perſica,& id genus alia . Sunt qui oporas interpretentur mollioris corticis fructus.Sunt qui ſic diſtinguant,ut ſit opora(quod dixi)quicquid extima parte lignoſi habet nihil. Acrodrya uerò dicantur, quæ diuerſo ſe habent modo : ſicut libro decimo ἐκλογῶν τῆς γεωργίας adnotatum aduerti:uti eſt punicum malum,piſtacia,caſtaneæ,id genus alia. Vtrunq; uerò genus,ſalgami nomine intelligi collibitũ nonnullis eſt.Omnino oporas accipiunt propriè autumnales fructus,& id nominis ratione, ſed & æſtiui in eandem ueniunt decuriam.Horia in cælo,dicunt cæleſtium ſtudioſi ſtellarum fines.Nam in ſignis partes,uelut propriæ,ſtellis diuiduntur ſingulis:propterea dici audias,quum in finibus ſuis ſtella fuerat inuenta,ſic eſt,tanquam in ſuo conſtituta domicilio.Id exemplo liquere amplius poteſt:Arietis dominus eſt quidem Mars,uerum fines eius ſtellis ſic diſtribuuntur ſingulis : à prima uſq; ad ſextam partem poſſidet Iupiter:à ſeptima uſq; ad duodecimam Venus,ab tertiadecima ad uiceſimam Mercurius, à uiceſimaprima uſq; ad uiceſimamquintam Mars,à uiceſimaſexta uſq; ad triceſimam Saturnus.Hyperoria intelliguntur,quæ ultra tempeſtiuitatem perducta ſpecie ac bonitate ſentiuntur exuta.Horæum legimus quandoq; delicatum dici & molliculum:unde apud Menandrum ὡραΐζεσθαι, diffluere deliciis. Villæ pars fructuaria dicitur, quæ in cellam diſtribuitur oleariam, torculariam, uinariam, defrutariam, fœnilia, & palearia. Illud quoq; adnotauero,ſalgama priores item dixiſſe,quæcunq; conditanea ad uictum noſtrum in uaſis ſeruabantur. Columella libro tertiodecimo : Hæc uaſa dedita opera fieri oportet patente ore,& uſq; ad imum æqualia,nec in modum doliorum formata, ut exemptis ad uſum ſalgamis,quicquid ſupereſt,æquali pondere uſq; ad fundum deprimatur,quum ea res innoxia penora conſeruet,ubi non innatent,ſed ſemper ſint iure ſubmerſa.Quin & in Hortorum cura,idem ita cecinit:

Tempore non alio uili quoq; ſalgama merce,
Capparis,& triſtes inulæ,ferulæq; minaces
Plantantur.

Apud eundem ſalgamarios legimus libro tertiodecimo De rapis:Deinde ſicut conſueuerunt ſalgamarii,decuſſatim ferramento lunato inciditο. Salgamarios putant,qui ſalgama uendunt,aut etiam condiunt. C.Martius libros tres elucubrarat nominibus Coqui & ſalgamarii,quis urbanas menſas & lautiora inſtruebat conuiuia. Sed & Romæ fuerunt caſtra ſalgamariorum,ſicut ſaligariorum,lecticariorum & uictimariorum , quin & tabellariorum. Legimus porrò Codicis libro duodecimo,legem de ſalgamo hoſpitibus non præſtando,in hæc uerba,Ne quis comitum uel tribunorum aut præpoſitorum aut militum nomine ſalgami,ideſt culcitras,lignum,oleum,à ſuis extorqueat hoſpitibus.Autumnũ dici putat Feſtus,quòd tum maximè coactis fructibus hominum opes augeſcant.Claudianus in Proſerpinæ raptu,

Hæc tibi ſacra datur,fortunatumq; tenebis
Autumnum,& fuluis ſemper ditabere pomis.

Ab oporis inuenio dici oporophylaciũ,pro loco ubi eiuſmodi ſeruantur fructus.Sunt & oporophoræ,arbores.Sicut oporonem uocant,qui oporas emit uenditq;.Pomarios forte dixeris Latinè,ut apud Spartianũ in Heliogabalo,ubi dulciarii quoq; nominantur & lactarii. Sed nos ſine ſufflamine decurrimus,quamobrem tranſeo ad reliqua : ſi illud in tranſcurſu non reticuero : peciolum,quo ramis inhærent fructus, uocari moſchon,& à Palladio,tenacem quoq;.

Nunquam

Nunquam Hecale fies, prouerbium quo proferatur ſenſu. Caput XI

NVnquam Hecale fies, ſcitus adagio eſt, quo ſignificamus, nũquam à paupertate eiuſmodi oppreſſum iri quempiam, qua olim circumuenta Hecale eſt, de qua prius ꝙ aliquid promam, carmina Plautina ſubſcribemus, ex quibus prouerbii nata obſeruatio eſt: ſic enim in Ciſtellaria legimus,

Ecaſtor haud me pœnitet,
Si ut dicis, ita futura es: nam ſiquidem ita eris, ut uolo:
Nunquam Hecale fies, ſemperq́ꝫ iſtanc quam habes ætatulam
Obtinebis.

Fuit Hecale anicula, à qua Theſeus olim adoleſcens comiter eſt hoſpitio ſuſceptus, unde ſacrum quoqꝫ Hecaleſion per pagos celebre fuit Hecalo Ioui, non ſine ipſius Hecales honoribus: quam etiam Hecalenem uocabant diminutiua forma: quoniam ipſa quoqꝫ adoleſcentem adhuc Theſea ſalutare anſiliter, & huiuſcemodi excipere diminutiuorum blanditiis conſueuerat. Meminit in Theſeo Plutarchus & Philochorus. De ea iuſtum poema Callimachus fecit, Hecalen nomine. Plinius quoqꝫ herbas edules nominat, quas ruſtica illa Hecale apud Callimachum apponat. Meminit & Chæremon. Sudas uerò ait, ἑκάλη ἡ ἡρωῒς παρὰ καλλιμάχῳ. ideſt, Hecale herois eſt apud Callimachum. Addit quoqꝫ nominis etymon ἡ πρὸς ἑαυτὴν καλοῦσα, ideſt ad ſe uocans. ἦχι γὰρ τέγος ἀκλήιστον. Hæc tamen uidetur fuiſſe pauperrima, quando ita canit Ouidius in libris De remedio,

Cur nemo eſt Hecalem, nulla eſt quæ cœperit Irum?
Nempe quòd alter egens, altera pauper erat.

Apuleius quoqꝫ libro Metamorphoſeon primo, ex Politiani emendatione: Si contentus (inquit) lare paruulo, Theſei illius cognominis patris tui uirtutes æmulaueris, qui non eſt aſpernatus Hecales anus hoſpitium tenue, Sed & in Priapeiis epigrãmatibus:

Aequalis tibi, quam domum reuertens
Theſeus repperit in rogo iacentem.

Meminit & Petronius Arbiter,

Qualis in Actæa quondam fuit hoſpita terra
Digna ſacris Hecale, quam Muſa loquentibus annis
Battiadæ uatis uiuendo tradidit æuo.

Ex iis quæ hactenus retulimus, & quæ ſit adagii origo innotuit abundè, necnon quæ ſit Hecale in literis utriuſqꝫ linguæ. Verum quia res leuicula eſt, ac multorum (Politiano tamen duce) extrita commentariis: quanquam hoc genus pleraque cenſeri queant, uelut haſtæ uelitum amentatæ, ad altiora præſtruamus gradum, ne planè fiat in lente unguentum: ſi id modo adiecero, non lepidè minus ac uenuſtè ad ætatem poſſe prouerbium transferri.

De Galeni ualetudine ac excellentia. Vittei humores. Ephemera Galeni febris. Caput XII

GAlenum philoſophum & medicum ſingularem, cuius ſcientiſſima & plurima extant ingenii monumenta, quæ genuinam ſapiunt eruditionẽ, memoriæ proditũ à nonnullis eſt, centum & quadraginta annos uixiſſe, tantaqꝫ in cibo & potu abſtinentia uſum, ut ad ſatietatem nunquam comederit aut biberit, nec crudum quicquam unquam guſtarit: unde ſit factum, ut odorificum ſemper anhelitum ſpiraret. Sed quod longè apud me mirabilius eſt, citra ullam omnino affectionem, ſola defecerit ſenectute. Quod in humanis eſt rariſſimum, in tanta ſubblandientis gulæ laſciuia, & in interitum uergentis naturæ fragilitate, ut ſilentio conterantur lancinantes hinc inde incommodorum turbines. Vtcunqꝫ, hinc certè adagium obrepere aduerto, ut Galeni ualetudinem dicamus, pro ea quæ ultra humanum captum nimis ſit proſpera, nimiſqꝫ inoffenſa. Nec me tamẽ fallit, ni ſum forſan Curione obliuioſior, qui tribus propoſitis, ſæpe quartum addebat, uel quærebat tertium: quid aduerſus hanc aſtructionẽ noſtram proferri ab eruditioribus poſſit, tum ex Galeno ipſo, tum ex ſcriptoribus aliis: nam Sudas auctor eſt, Galenũ modò annos uixiſſe ſeptuaginta: ita enim de eo ſcribit, ut obiter etiam ſuperpondio lectorem onuſtum remittamus: Galenus (inquit) arte medica celeberrimus, Pergami eſt natus, Mar-

ci & Commodi ac Pertinacis imperatorum temporibus, Romæ uixit. Niconem habuit patrem, geometriæ ac architecturæ peritum. Plurima non in medicina ſolum, ſed & in philoſophia condidit uolumina. Immo uerò in grãmatica & rhetorica, quæ quod omnibus fere obuia ſunt, & uulgò notiſſima, recenſere conſilium non eſt. Vixit annos ſeptuaginta. Galenus porrò ex Græcæ linguæ proprietate quietum tranquillumq; ſignat. Cæterũ Galenus ipſe de ſe ita propemodum ſcribit libro De interioribus ſecundo: Sum (inquit) mihi conſcius, quodam tempore tanto me eſſe conflictatum dolore, ut uentris interiora arbitrarer conuelli lancinariq;, præcipue qua meatus urinę ſunt inter renes ac ueſicam, mox uerò clyſtere uſus ex oleo & ruta, præcellenti dolore humorem deieci uitro liqueſcenti perſimilem: quod genus Praxagoras uitreos uocat humores, ſicut in pleriſq; ſubinde experimento didici. Qui etiam tradit, eſſe humorem illum frigidiſſimũ: & rectè illi quidem, nam ſenſu teſte comprobatur. Mirum tamen, unde'nam ſit frigiditas tanta, quę nulla ratione recaleſcat. Sed libro De ſanitatis moderatione, ita ſcriptum inuenio, quocũq; auctore æditus eſt liber is: Annis (inquit) iam plurimis nullis fere morbis infeſtati ſumus, niſi quandoq; laboribus nimiis ephemera febre. Attamen pueri adoleſcẽteſq; magnas multasq; incurrimus ægritudines: ſed anno uiceſimo octauo ætatis tranſacto, quum exploratum mihi eſſet, ſanitatis eſſe artem aliquam, eius inhærens præceptis immunem me morbis exſortemq; cuſtodiui, præter eam quam diximus ephemeram, quam tamen ipſam declinare poſſet liberius paulo uiuendi poteſtatem nactus. Porrò in libro De alimentis ſecũdo, ubi de lactuca ſermo eſt, ſic ſcribit: Vtuntur (inquit) ea ex aqua decocta, ſicuti ego nunc incepi, poſtea quàm deprauati mihi dentes ſunt. Sed & alibi ſcribit, quum circa diaphragma laboraret, ſe ſomniauiſſe liberatum iri, ſi ſanguinẽ mitteret ex uena quæ eſt inter pollicem & indicem, minuiſſe ſanguinem, conualuiſſe. Hæc ad præſens comperta nobis de Galeno ſunt. Suam uerò ipſemet præſtantiam quodam libro patefacit, ſic propemodum ſcribens, Itaq; medicinam profeſſus ad ſenectutem uſq;, nullam omnino ad hanc diem calumniam ſubii uel curando uel præſagiendo. Id quod celeberrimis medicorum quibuſdam obtigiſſe, ſum memor. Sed & quinto Colliget Auerrois, capite de punicis granis, Galenum ita celebrat, ut experientia præcellentem prædicet ac ueridicum in primis, ut cui comparari non poſſit alius, ni forſan is inquit, qui clamat quidem: ſed quid clamet, non percipit ſatis, Auicẽnam (opinor) conuellens. Qui ſe tamen Galeni fatetur interpretem, ac ſummum quandoq; uocat artis medicæ. Illud certè in tam nobili cenſura minus prętereundum, quod ſeptimo Therapeutices legimus: Veritatis ac ſcientiæ ſtudio attẽtiore gloriam eatenus ab tanto contemptam uiro, ut ne libris quidem à ſe diſertiſſimè ac ſcientiſſimè concinnatis nomen aſcribi ſuum pateretur. Sed in re mira ipſius uerba ſubſcribam, ἐπιθύμησα δὲ ἀληθείας καὶ ἐπιστήμης, οὐδ' ἐγὼ εἶναι νομίσας οὔτε κάλλιον ἀνθρώποις, οὔτε θειότερον κτῆμα. διὰ ταῦτ' οὖν οὐδ' ἐπέγραψα ποτε τὸ ἐμὸν ὄνομα τῶν ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένων βιβλίων οὐδενί.

Nico galeni pater.
Volumina per galenum edita.
Galenus quid graece.
Galenum nõ fuiſſe ab õibus morbis immunem.
Vitrei humores.
De sanitatis moderatione liber incerti auctoris.
Ephemera Galeni febris.
Galeni somnium.
Galeni desemetipso attestatio.
Auerrois de Galeni excellentia dictum.
Auicenna galeni interpres.
Galeni gloriæ contemptus.

De ſanitatis ratione adnotantur pluſcula ex medicorum ſcholis. Quæ cenſeantur corruptionis cauſæ. Sanitatis diſtinctio. Caput XIII

QVod uerò ad corporum ualetudinem pertinet proſperiorem, illud obſeruandũ magnopere cenſeo, quod nobilis auctor literis prodidit: certa eſſe experimẽta totius corporis ualetudinis, uarietate uictus inobſeruata. Hippocrates utiq; tradit, non prãdentium exta celerius ſeneſcere. Verum id remediis cecinit, non epulis. Ne quis omnino putet medicum principem ad crapulam nos hortari, atq; helluationem. Quippe multò utiliſſima eſt temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de ſe præfecturam ſeruo dederat, ultimoq; probro maius, in cibis triumphalibus ſedenti dicebatur, uel in capitolio epulanti, pudenda re, ſeruo ſuo facilius parere quàm ſibi. Ex medicorum autem ſcholis illa ſunt, Contemperãtiam calidi & frigidi, ſicci & humidi, naturalem eſſe ſanitatem conſimilium membrorum. Cuſtodia uerò compoſitionis & numeri, magnitudinis & plaſmationis naturalis ſanitas eſt inſtrumẽtorum. Corruptiones autem in nobis uel eſſe neceſſarias & innatas, ac ex nobis ipſis profluere, ueluti radicem & initium habentes, primordia generationis noſtræ

De sanitatis ratione pluscula ex medicorum scholis.
Nõ prandentiũ exta celerius senescere.
Temperantia in cibis utilis.
L. Luculli in lautioribus epulis suis obtemperandi mos.
Sanitas naturalis unde.
Corruptionum in nobis causæ, quæ censeantur.

ſtræ,ſanguinem ſcilicet ac ſemen. Vel eſſe non neceſſarias. Naturales quidem ariditate proueniũt & euacuatione,quæ cauſæ interiores ſunt. Illæ uerò exteriores ex iis quæ corpori adueniunt, quarum una inſeparabilis eſt, ſemperq́ꝫ aſſiſtens,ut continens nos aer. Corruptio non neceſſaria per tempora quædam inordinatè copulata corporibus lædentiaq́ꝫ oritur,calefaciendo frigefactandoq́ꝫ immoderatè,aut etiam areſaciendo humectandoq́ꝫ, aut frangendo, conuellendo, perforando, articulos tranſmutando. Certè ueluti ſerie perpetua amplius,ampliusq́ꝫ areſcimus, donec decurſus ad ſtatum fiat,nec augeamur ulterius,oſſibus ob duritiem ab ampliori prohibitis incremento. Mox uerò præter quàm opus fuerat,omnibus areſcentibus organis,actiones deterius longè perficiuntur, reddimur & tenuiores,demumq́ꝫ nimium ſiccitate inualeſcente,conſeneſcimus,corrugaturq́ꝫ corpus,membra titubant inualida. Genuini quidem caloris ui,perpetim multam ſubſtantiæ portionem effluere ſcimus. Eſſe nanq́ꝫ naturales corruptiones duas,ut ſignificauimus,quas genitum corpus nullum queat euadere: alteram eſſe, quia aſſiduè areſcimus: alteram uero hanc, quæ ex effluxu prouenit à calore intimo. Proinde ne confeſtim ſequatur interitus, neceſſe eſt, quantum fieri poteſt, ut ſubſtantiam aliam effluenti ſimilem ſubſtituamus. Ideoq́ꝫ cibis reficimur,& potu:ad eum modum,quicquid ſicci humectiq́ꝫ euanuit,inſtaurantes, ut priſtinum integretur temperamentum. Nam reſpiratione pulſuq́ꝫ aereæ igneæq́ꝫ ſubſtantiæ moderamentum cuſtodimus. Propterea præceptore nullo,natura tantum (ut ſic dixerim) prælucente,comedimus,bibimus,reſpiramus. Quòd ſi modo aliquo perfici poſſet, ut eiuſmodi quippiã induceremus,quod nullatenus effluentibus diſſimile foret,perſanum hoc & optimum foret. Sed quia id impoſſibile, quoniam quod ab unoquoq́ꝫ membrorum effluit,eiuſmodi natura eſt,quale membrum ipſum à quo defluit: at eorum quibus ueſcimur,nil omnino eſt tale:inde fit,ut neceſſariò percoquantur à natura,tranſmutentur,ꝑ̃parentur,ſimiliaq́ꝫ corpori efficiantur quod alitur. Quod uerò non digeritur,corpori non accedit. Hæc uerò retrimenta ſunt, & ciborum ſuperfluitates. Sanitas firma conſtansq́ꝫ καθ᾽ ἕξιν nuncupatur, fallax & incerta, κατὰ σχέσιν. Amplius eadem tradit ſchola,duo eſſe quæ medicina nũcupata diætetice ad ſanitatem intendat:alterum eſt, inanium repletio:alterum uerò,redundantium exinanitio,ne ad hunc uſum organa pręſtituta obfarciantur atq́ꝫ obcæcentur,ne'ue flacceſcant, ut corpus cuſtodiatur purum, nullaq́ꝫ redundãtia infeſtum. Ex iis porrò duobus tertium quiddam uidetur cõſequi,ne celerius obrepat ſenilis moleſtia. Etenim ſi quæ euacuantur,reſtituamus, nec ſubſtiterint intus noxiæ ſuperfluitates:& ſani erimus, & quod eximium eſt,diu iuuenes. Cæterum,quia diu de ſanitate uerba facimus,nec utiq́ꝫ illud, ueluti per incuriam omiſerimus. Sanitatem non uno dici modo ab eruditis. nanq́ꝫ altera eſt,quę optima dicitur,perfecta,ſumma etiam Septembribus horis,ut inquit Horatius. Altera uerò eſt,quæ ab hac deficit, incerta,non perfecta,quæq́ꝫ latitudinẽ habet multam. Duplex quoq́ꝫ traditur hæc:nam aut eſt eucratos,& ſine querela,in qua non amplius quàm oportet,corpora calida ſint uel frigida,ſicca uel humecta,ut habitudo carnoſorum,quæ in meditullio eſt tenuis,& modum excedentis. Altera eſt dyſcratos,& cum querela,in qua maximum eſt ab optima diſcrimen,quod perſpicuum tamen non eſt ob paruitatem. At ſimplex illa ſanitas & perfecta,quæ eucraſiam habet certiſſimam,uel nunquam comperta in animalis corpore eſt,uel ſi unquam fuit,nec minimo quidem permanſit,quin uel initu oculi demutata ſtatim eſt,nec eodem ſe habuit modo. Sanitatem uerò finiũt diſpoſitionem ſecundum naturam,quæ actionem adminiculata coadiuuet. Sicuti ægritudinem dicunt diſpoſitionem præter naturam,quæ actionem oblædat præpediatq́ꝫ.

Morbis ex quibus cauſis appellationes ſint inditæ. Herpes eſthiomenos,id eſt morbus ſancti Antonii,aut ſancti Martialis. Item morbus,Noli me tangere. Tenaſmon. Cancer. Lupus. Hypoſarca. Morphæa. Satyriaſis. Satyriſmus. Satyrium. Proſedanum. Cenchrias. Phagedæna. Gangræna. Melancholia. Choleræ. Caput XIIII

nomino eas,quę ex inflammationis magnitudine fiunt mortificationes:ſed ita,ut non integræ ſint omnino. Nam ubi prorſum eſt affectum membrum ac emortuum,ut percuſſum uel ſectum uel aduſtum non ſentiat,recidere ſtatim,conuenit. Verum,ita affecta nigreſcunt. Quod autem medio conſtitutum modo eſt,ut tendat in mortem,gangræna eſt,ac nominatur. Scirrhi item eodem modo dicuntur, ideſt duritiæ. Item empyema,ideſt ἐμπύημα, catagma,ſpaſma,rhegma,colouoma,dothien,ionthos,phyma. Quibuſdam impoſita nomina ab artifice,à quo curata primum,ut chironio. Aliis uerò ab iis, qui primum laborarunt, ut eſt telephium. Sed nos iam ab hiſce medicorum diuerticulis in uiam demũ reuertamur,& inſtituti reliqua exſequi pergamus,ne graculus fiat aliena laſciuiens plumula.

Quod commercium balneo & cani:prouerbium quem uſum habeat. Cap. XV

QVod commerciũ balneo & cani:adagio eſt elegans,in Græcis literis frequens,à Luciano uſurpatus eo ſermone qui eſt Ad ineruditum multos emptitantem libros,dicitur de iis quæ diſſociata natura ſunt,nec ſimilitudinẽ recipiunt aliquam,uel uſum,ueluti ſi nauigandi imperitus,aut equitationis omnino expers, caperet is quidem affabre conſtructam nauem,& ad ſecuritatem omnibus fultam inſtrumentis:hic uerò equum compararet Medum,uel Centauridem,aut Coppophoron,ridiculum(opinor)uterq; ſe præſtaret,quod per imperitiam haud commodè uteretur rebus. Non ſecus ac diues ille Aſianus, cui quum pedes forent abſciſſi,qui frigoris nimietate computruiſſent per niues iter faciẽti,ut aliquo modo calamitatem leniret,ligneos ſibi pedes conficiendos curauit, quibus ſubligatis,interim etiam ſeruis innixus incederet. Sed ridicularius in eo pręcipuè fuit,quod ſumma cura ſcienter politeq; confectas ſoleas comparabat ſubinde,quibus ligneos illos pedes præfulciret. Veluti uiſenda planè res eſſet, lignum crepidis inductum. Non diſſimile huic & illud Luciani eiuſdem, πίθηκος γὰρ ὁ πίθηκος, κἂν χρύσεα ἔχῃ σύμβολα, ideſt ſimia quidem ſimia eſt,etiam ſi aurea habeat ſymbola. Et imperitiæ nubilo adobrutus librum quidem perpetim uerſare manibus poteſt,ſed eorum tamen quæ lectitantur,nihil prorſum queat percipere, ἀλλ' ὄνος λύρας ἀκούει κινῶν τὰ ὦτα, ideſt ſed aſellus aures motans audit lyram,eſtq; ſemper τῶν ἰχθύων ἀφωνότερος, magis mutus & fandi magis inops,quàm piſces. Vt uerò à balneis non reſiliamus longius,prouerbii(ut opinor)ratio aperta ſatis eſt,quando humanæ infirmitati,bonumq;,ſi non & deliciis,balnea modò deſeruiunt, ad ea nil aſpirat bruta natura. Fuerit argumento etiam, quod ſunt auctore Ariſtotele, τὰ θερμὰ λουτρὰ ἱερά, ideſt balneæ calidæ ſacræ:quas tamen ſic dici ipſe putat,quia ſulfure atq; fulmine rebus ingenuè ſacris proueniant:ſacris,inquam,quoniam quæ miranda ſunt & occulta,ſicuti quibuſdam placet,ſacra uidentur, ut miras balnearum taceamus facultates.

Calentium aquarum rationes aliquot. Cur earundem ui lapides item progignantur. Poros quàm multa ſignificet apud eruditos. Caput XVI

ET quia in balneas incidimus,cur aquarum aliquæ caleãt,quædam etiam feruеant,intãtum ut non poſſint eſſe uſui, niſi aut in aperto euanuere, aut mixtura frigidæ intepuere,cauſæ aliquot redduntur. Empedocles exiſtimat,ſicuti docuit Seneca,ignibus quos multis locis terra opertos tegit, aquam caleſcere,ſi ſubiecti ſunt ſolo,per quod aquis tranſcurſus eſt. Facere quippe dracones ſolemus,& milliaria,& complures formas,in quibus ære tenui fiſtulas ſtruimus per decliue circũdatas,ut ſæpe eundem ignem ambiens aqua,per tantum fluat ſpatii,quãtum efficiendo calori ſatis eſt. Frigida itaq; intrat,exit calida. Idem ſub terra fieri exiſtimat Empedocles. Quidam arbitrantur,& comprobat libri auctor, qui circumfertur De proprietatibus elementorum, per loca ſulfure plena introeuntes aquas calorem beneficio materiæ per quam fluunt,trahere. Quod ipſo odore guſtuq; teſtantur,reddunt enim qualitatem eius qua caluerunt,materiæ. Quod ne quis accidere,miretur,uiuæ calci ſi aquam infuderis,nónne feruebit? Hæc porrò efficit ratio,ut aquæ feruidæ magna ex parte ſalſæ proueniãt,ut Ariſtoteles inquit,quia ſcilicet per terram aluminoſam percolãtur. Exuſtorum autem omniũ cinis ſalſus eſt,ſulfureq; redolet.

Democritus

Democritus calci aſſignauit calidorum fontium rationem, quod nequit fieri, quoniam lapides unde fit calx, non habent excalfaciendi uim, niſi in fornace præuſti. Sunt qui uento cauſam euentus aſcribant parum ſcienter, quia perpetuò calet aqua, nec tamen perpetuò flat uentus: nonnulli terræ putant raritatem, ſole penetrãte calorem aquæ ingenerare: quod admitti poſſet, ſi ſolis abſceſſu frigeſceret item aqua. Cæterum, in hac calentium aquarum ratione nónne illud eximium eſt, ac inueſtigandum anxiè: quod ipſe etiã penè puer apud Aponum adnotaui, dum Patauii capeſſerem ingenii cultum, ab illis ſubinde lapides gigni. Hoc extra omnem admirationem mihi fuit, ſcaturiẽt ibi feruẽtiſſimæ aquæ in ſupercilio non multum arrecto, in ſubiecto molẽdinum eſt, quod uerſat balinei aqua per conuallem decurrẽs, Volaticã, ut nunc paſſim dicitur, in quam impetu deuoluitur aqua per arctum. uidimus totam, ueluti quodam artificio, lapidea circumtectam cruſta: & quum oculis non ſatis crederem, duritiem materię experturus cultelli ſatis ualidi mucronem inſigniter retuſum animaduerti. Id utpote adoleſcenti, qui nihil admodum interioris ſcientiæ attentaſſem, miraculum eſt uiſum. Mox repetita urbe, quum rem ſcholaſticis quibuſdam expoſuiſſem in foro, riſu exceptus ſum ab omnibus ferè, tanq̃ inuſitata neſcio quæ, & abſurda ac ſcurrilia promerem. Sed haud ita multo interſtitio facto, illuc profecti mecum in rem præſentem ueriſſima ſenſerunt, quæ prius inſcitè ludibrio habuerant. Verum ea omnia pòſt quum Plinii, tum aliorum doctrina confirmata repperi. Nam & Seneca (ut de Strabone taceam libro tertiodecimo) Naturalium tertio ad hunc modum ſcribit: Intereſt utrum loca ſulfure an nitro an bitumine plena tranſeant. Hac ratione corruptæ cum uitæ periculo bibuntur: unde & apud Ouidium legimus,

Lapidum generatio ex aquis calentibus. *Volatica conuallis.* *Aponi thermæ.*

Flumen habent Cicones. quod potum ſaxea reddit
Viſcera, quod tactis inducit marmora rebus.

Ouidij uersus.

Medicatum utiq; & eius habet naturæ limum, ut corpora agglutinet ac induret, quemadmodum Puteolanus puluis, ſi aquam attigit, ſaxum eſt. Sic ecõtrario hæc aqua, ſi ſolidum tetigit, hæret & affigitur. Inde eſt quòd res abiectæ in eundem locum lapideæ ſubinde extrahuntur. Quod in Italia quibuſdam locis euenit, ſi uirgam, ſiue frondem demerſeris, lapidem poſt paucos dies extrahis: circũfunditur enim corpori limus allinitur q; paulatim. Hoc minus uidebitur mirum, ſi notaueris Albulas, & ferè ſulfuratam aquam circa canales ſuos cymbasq; durari. Sed ſummus item philoſophus Encyclicarum quæſtionum libro uiceſimoquarto quærit, διὰ τί ὑπὸ τῶν θερμῶν ὑδάτων μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν ψυχρῶν πήγνυνται λίθοι. ideſt, cur aquis calentibus potius quàm frigidis lapides concreſcant atq; coagmententur. Reſpondetq;, prouenire quòd lapis defectu humoris conſiſtit, caloreq; potius q̃ frigore, humor deficit & lapideſcit calore: ut etiam Empedocles ait, πὰς τε πέτρας καὶ τοὺς λίθους ὑπὸ θερμὰ τῶν ὑδάτων γίνεσθαι. ideſt, lapides & ſaxa ferueẽtium aquarum opera conficit. In quo tamen aduertẽdum, ſi defectum humidi omnino, ex totoq; intelligas, minus procedit ratio, quãdo quoquo modo lapis fiat, coagulatione ſeu cõgelatione, requirit humidum agglutinans, quo deficiente, non lapis fit, ſed harena uel puluis. Si uerò humecti defectum intelligimus redundantis ablationem, tunc ueritas apertius eluceſcet. Certè non ſolum calor ἀπολιθοῖ, ideſt elapidat: ſed frigus etiam, humorem nimio gelu abſumendo, indurat, facitq; lapidem: quod ſi nimium frigus ita agit, ſimpliciter quoq; ita agi poſſe, certum eſt. Auctor porrò in Hilarionis uita Hieronymus, littus quod Palæſtinæ ac Aegypto prætenditur, per naturã molle, harenis in ſaxa dureſcentibus, aſperari, paulatimq; cohæreſcentem ſibi glaream tactum perdere, quamuis non perdat aſpectum. Sed & multa ſuper iis in libro De metallicis, quiſquis eius dici auctor debet. Adnotanda obiter & Auicennæ ſententia ex fine Meteororum, ut prætereamus quæ huc ſpectantia Vitruuius ſcribit, Ex terra pura lapides non fieri, ſed ex permixto, quoniam ex nimia ſiccitate in ea cõtinuatio non fit. Fiunt uerò ratione duplici conglutinatione, congelatione, priore quidem quum lutum aliquod uiſcoſum fuerit, ac pingue, quod areſcens in quandam euadit diſpoſitionem, quæ in luti lapidisq; meditullio ferè eſt, mox ſenſim lapis concipit uerus. Scribit etiam, uirtute quadam uniuerſali uegetabilia & animantia quoq; deformari in lapides poſſe

Puteolanus puluis aqua contactus, saxum. *Aquarum per italiam alicubi saxifica uirtus.* *Aquis calentibus cur magis quam frigidis lapides concrescant.* *De metallicis liber incerti auctoris.* *Lapides quomodo fiant.*

poſſe. Dignum uerò ſcitu, humecti addenſationem hanc in lapideam naturã dici quandoq; poron, ideſt πῶρον. unde illud ex Piſide ab grammaticis affertur, ὦ τὰς ἰκμάδας πωροῦντα, καὶ σφίγγοντα λιθώδει τρόπῳ. Hinc & porinos dicitur lapis. Eſt & affectio quędam poros. Elei, πωρεῖν pro lugere uſurpant. Pronuntiatur & de cæco poros, nam & cæcitas nuncupatur πώρωσις. Eſt item in oſſium fractura poros, Therapeutices ſexto apud Galenum, χρὴ γὰρ inquit πηγνῦσθαί τι τῆς οἰκείας τροφῆς τῶν ὀστῶν, ἵνα γένηται πῶρος, ideſt ex proprio oſſium alimento oportet concreſcere quippiam, unde fiat porus. Idem mox paulo ex chymo alimenti uiſcido, & bono concinnari porum, ſcribit: quæ res item πώρωσις appellatur. Et in hoc uſu apud eundem, πωροῦσθαι uerbum.

Balneorum diſtinctio & uſus. Problemata duo ad id ſpectantia. Balnei etymon quod ſit. Item eiuſdem rei deliciæ. Thermarum cognomenta ab heroibus ducta. Thermæ in Vrbe primæ. Caput XVII

BAlneorum uerò, ſicuti obſeruatum ex Archigene eſt, alia ſunt nitroſa, alia ſalſoſa, alia aluminoſa, alia bituminoſa, alia ſulfuroſa, alia ferroſa, alia calcoſa, quædam ex his ſunt compoſita. Et horum quidem omnium poteſtas eſt areſaciendi. Quædam non areſaciunt modò, uerum etiam obſtruunt, ſicut aluminoſa: partim etiam ſalſoſa, & æris qualitatem adepta. Et hæc quidem lauacrorum ſponte prouenientium ratio eſt. Sed nec ignorandum ex Galeni doctrina, eorundem quædam eſſe dulcia, quędam qualitatis expertia, quędã ſuam quandam obtinere qualitatem. At eorum quæ alteram quandam habent qualitatem, quædam ex inſtitutione noſtra uim habent, quædam ſua ſponte uim obtinent. Balnei uſus (inquit Celſus) duplex eſt: nam modò diſcuſſis febribus, initium cibi plenioris, uiniq; firmioris ualetudini facit: modò febrem ipſam tollit, fereq; adhibet, ubi ſummam cutem relaxari, euocariq; corruptum humorem cõuenit, & habitum corporis expedit mutari. Antiqui timidius eo utebantur, Aſclepiades audacius. Cæterum, hæc quæ medicinæ rationibus continentur, miſſa faciamus, quoniã noſtro inſtituto parum fortaſſe congrua uidebuntur. Illud quæramus potius, quid'nam ſit quòd experimenta perdocent uerũ: ante balnei ingreſſum calidum mingimus, at in balneo diutiuſculè commorati, frigidum. Illa uerò afferri ratio poteſt, id tanquam ad alterius comparationẽ plane fieri: nam urina tepidi profectò temperamenti eſt, quæ tum primum à nobis facta, mediocriter etiam calida eſt foris. Igitur quandoquidem frigidum eſt corpus noſtrum, ipſum lotium utpote corpori comparatum, calidum eſt: in lauacro autem quãdoquidem corpus plus lotio incaluit, frigidum uidetur lotium, utcunq; calidum ſit. Dignum & illud obſeruatione eſt: quòd neutiquam ſitientes, lauacrum ſubeũtes ſitimus. Et contrà, ſi ſitiamus, pacatur ſitis. Nempe ex ariditate, ſitis oritur. Si ergo ſitiẽtes lauacrum ſubeamus, corpus facultate uitali per cutis meatus humorem allicit, & quaſi ad ſe conuellit, atq; ita contingit funditus humectari, unde precipuè exoritur ſitis. Qui uerò non ſitientes lauacrum ſubeunt, humorem corporis efferunt, diductis corporis meatibus, ſudoreq; excutiunt, nec receptum humor habet. Balneum, ex Græcis quidam interpretantur dici παρὰ τὸ ἀποβάλλειν τὰς ἀνίας, à triſtitiæ uidelicet laſſitudinumq; repulſu. quando & id uidetur Homerus innuere, quum ait,

λοῦε δ' ἐκ τρίποδος μεγάλοιο,
ὄφρα μοι ἐκ κάματον θυμοφθόρον εἵλετο γυίων.

Corroborauit in libris Confeſſionum Aurelius Auguſtinus libro nono. Sed rationibus peruincere grammatici conantur: quoniam ſi id uerum eſſet etymon, ſcribendum fuerat per ι, ſed modo per ε ſcribitur, quod ſciunt omnes, hoc eſt βαλανεῖον: propterea, inquiunt, aſtruendum eſt fieri ἀπὸ τῶν βαλάνων, quoniam balanos ſuccendere, moris fuit ueteribus, παρὰ τὸ τὰς βαλάνους αὔειν. Nam Epaphroditus αὔειν exurere interpretatur, ἵνα μάποθεν ἄλλοθεν αὔοι. Sudas ſcribit, ueteres glandibus ueſci ſolitos, cortices uerò igni alimenta præbuiſſe. Et eſt (inquit) balneum, uia inſtrumentumq; ad delicias: quando ut Plinius etiam ſcribit, parietes balnearũ unguentis ſpargi nonnulli iuſſere, atq; Caium principem ita ſolitum lauari. Et ne principale uideatur hoc bonum, & poſtea quendam ex ſeruis Neronis. Nam Tranquillus de principe eodem ſic ſcriptum

reliquit

reliquit: Nepotinis ſumptibus omnium prodigorum ingenia ſuperauit, commētus nouum balnearum uſum, portentoſiſſima genera ciborum atque cœnarum, ut calidis frigidisq́ unguentis lauaretur. Lectum in ueteribus memoriis, thermarum nomenclaturam auctoritatis gratia & exiſtimationis ab heroum illuſtriſſimo quoq; ſolitam peti: hinc Agamemnonias legimus thermaś, hinc & Achilleas apud Caſſiodorum. Sed illud grauius: Antonium Caracallam thermas ſuo inſignes nomine ſuſtruxiſſe: quarum cellam ſolearem, ideſt in qua forent balneo deſtinata ſolia, negant architectonicæ conſulti, ulla poſſe exprimi imitatione. Nam ex ære uel cupro cācelli fuere ſuperpoſiti, quibus concameratio concredebatur tota. Scribit Lampridius, Alexandrum Cæſarem luminibus thermarum addidiſſe oleum, quum prius non ante auroram paterent, & ſolis occaſu clauderentur. Scribit Dion, Mecœnatem omnium primum in Vrbe calentium aquarum natatoria ſtruxiſſe. Iureconſultus Vlpianus, Impenſarum alias uideri neceſſarias ſcribit, uelut aggeres excitare: utiles alias, ut ſtercorare: nonnullas etiam uoluptarias, cuius eſt modi balnea conſtruere.

Balnea ueterum frugi. Senecæ locus emaculatur. Epiſtomium quid, & papillæ, ac epitonium. Collabi, & collopes. Calloſus. Collubia, Coluthra. Epiſtoleus. Epitimium quid iureconſultis. Caput XVIII

ANtiquitus in uſu erant balneola perangusta, tenebricoſa: uti Seneca inquit: neq; enim calida uidebantur, niſi obſcura. Eiuſmodi fuiſſe legimus Scipionis Aphricani balneum apud Linternum. In eo ille horror Carthaginis, cui Roma debebat quòd ſemel tātum foret capta, abluebat corpus laboribus feſſum ruſticis, quoniam ſe exercebat opere, terramq; ut mos fuit priſcis, ipſe ſubigebat. Mox uerò quis ita lauari ſuſtinuiſſet? Pauperes ſibi uidebantur, ac ſordidi, niſi parietes magnis & pretioſis orbibus refulſiſſent, niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis fuiſſent diſtincta, niſi illis undique operoſa, & in picturæ modum uariata circumlitio fuiſſet prætexta, niſi uitro abſconderetur camera, niſi thaſius lapis quondam rarum in aliquo ſpectaculum templo, piſcinas circumdediſſet, in quas multa ſudatione exanimata corpora demittebant: & ut inquit idem Seneca, niſi aquam argentea epiſtomia fudiſſent. Qua in parte obiter eiuſdem codex emaculandus eſt: nam modo impreſſi codices, epitoma præferūt, aut epitonica. Neutrum rectè, ſiquidem uel Latinis auctoritatum tibicinibus peruincimus, epiſtomia legendum (etenim Græca id planè claret doctrina) nam libro Architectonicæ decimo Vitruuius ita ſcribit: Singulis autem canalibus ſingula epiſtomia ſunt incluſa, manubriis ferreis collocata: quæ manubria quum torquētur, ex area nares patefaciunt in canales. Et infra idem Vitruuius: Motione uerò uectium uehementiore, ſpiritus frequens compreſſus epiſtomiorum aperturis influit. Ex iis auctoris huius uerbis, ut de Varrone taceam, manifeſtum (arbitror) dici epiſtomia, qualia nunc paſſim tonſores habēt in uaſculis penſilibus capiti abluendo. Sed & inſtrumenta ea, quibus è uaſis ſubinde uina educimus, cannulas ſimplex nuncupat uulgus, epiſtomia rectè dici poſſe, animaduerto. Vnde & luxata (ut opinor) dictione, obturamentum epiſtomiorum ſpinam uocant imperiti. Haud ita ab epiſtomiis diſſentaneum quod Varro ſcribit in uillaticis paſtionibus, Roſidus (inquit) locus fit, ſi adduxeris fiſtulam, & in eam papillas impoſueris tenues quę eructent aquam. Sudas uerò: Collabi (inquit) panes, ſunt conſimiles citharæ collabis. Alii collabos accipiunt εἶδος πλακοῦντος τετραγώνου, ἢ ἄρτου μικροῦ, ideſt placentæ ſpeciem quadrangulæ, aut minuti panis, παρὰ τὸ ἐκ μεγάλων κολοβίζεσθαι, quòd ſint ex magnis deminuti, & uelut mutilati. Collabi nanq; ſunt τὰ τῶν χορδῶν ἐπιτόνια, ideſt fidium epitonia. Apud auctores itē inuenio, collopas dici prædura in ceruice boum coria, ex quibus moris erat (inquiunt) conficere, quos uocant collabos. Sed dicitur & collops dorſuale corium, quoniam ex eo fiat colla. Vnde facetiſſimus comicus Ariſtophanes Aeſchyli duritiam monſtraturus, inquit,

οἶμαι γὰρ αὐτὸν κόλλοπι ἐοικέναι.

ideſt, puto ipſum collopi perſimilem. Id ſcitè admodum & doctè in adagii uſum trahi poteſt. Collopa in ſuibus, etiam κολλοπὸν uſu frequentiore opinantur dici. Exiſtimo

collabos

collabos in cithara eſſe clauiculos,quibus remittuntur uel intenduntur fides : & inde ab intẽtione cœpiſſe epitonia uocari:indeq; per ſimilitudinem in aliis itidem id genus eodem modo appellata. Epitonium pro incremẽto apud Plutarchum De liberis educandis,cõperiſſe uideor.Epitimion Græci quandoq; pro obiurgatione capiunt. Vſurpat uerbum id Iureconſultus Modeſtinus Digeſtorum uiceſimoſexto: Si quis(inquit) à parentibus prohibitus fuerit eſſe tutor,hunc neq; creari oportet,& ſi creatus non recuſauerit,prohiberi eum tutorem eſſe,manente epitimio,ideſt mandato patris mordaci iurgatorioq;. Collubia & collubias,ſunt qui pro bellariis interpretentur,& ſic legendum coniectent in Plauto in Perſa:etiam ſi coluthra item non improbẽt,quo nomine ficos maturas accipiunt Græci,& teſtetur Philemon,ut ſcribit Athenæus. Porrò epiſtoleus ad epiſtomium pertinet nihil:eſt autem eo nomine grammatophorus,uel tabellarius. Sunt qui legatum interpretentur,unde ſit illud Plutarchi, Spartanos claſſi præfeciſſe Aracum,Lyſandrum autem miſiſſe ἐπιστολέα τοῦ λόγου, τοῦ δ᾽ ἔργου κύριον ἀπέστειλαν.

Balneatum apud ueteres luxurioſus apparatus. Emendantur Senecæ loca aliquot fœdè uitiata. Res quadrantaria quę ſit. Pilicrepus apud eundem Senecam quid. Item alipili,libarii,& botularii,& botulus,ac diſtillarius. Quid diſtillatio,coryza,branchus,catarrhus. Artericũ uitium. Loca ædilem metuentia apud eundem,quæ ſint. Balnea cur item dicantur gymnaſia. De balneo cogitare conducendo quid. Gymnaſia quid. Caput XIX

SEd redeo ad balnea,in quibus non ſtatuas modò innumeras & columnas nihil ſuſtinentes uiſere erat:ſed eò quoq; peruentum eſt deliciarum,ut nihil niſi gemmas calcare uellent:ſicuti pergit Seneca,blattariaq; uocabant balnea,ſi qua non ita aperta eſſent,ut totius diei ſolem feneſtris ampliſſimis reciperent,niſi & lauarentur ſimul & colorarẽtur. Hic obiter reſtituamus alterum Senecæ eiuſdem locum fœdiſſimè corruptum : Cur(inquit)exornaretur res quadratoria,& in uſum,non oblectamẽtum reperta? Legendum,res quadrantaria: quoniam qui balneas ingrederentur, quadrantem balneatori ſoluerent. Id apertè ſignificat eo uerſiculo Iuuenalis,

Cædere ſyluano porcum,quadrante lauari.

Necnon Horatius Satyra tertia:

Dum tu quadrante lauatum Rex ibis.

Non deerunt forſan,qui artem quadratariam ab Seneca inibi potius ſignificatam putent,quæ Iureconſultis non alia uideatur,quàm marmoria. Sed illepidè omnino,ne dicam inſulſe:legant ſtudioſi modò Senecæ epiſtolam,ſcient,nil inſcitius potuiſſe excogitari,aut Senecæ diuerſum magis. Sed quoniã in Senecam ſemel incidimus,feramus illi collabenti opem pro uirili. Bone deus quàm propudioſæ irrepſerunt mendæ in epiſtolas eas quæ ad Lucilium inſcribuntur : ſed de locis aliis nunc cenſura non eſt,quod ab inſtituto alienum non eſt,id modò agamus:epiſtola eſt libro octauo, in qua tumultuoſa balneorum luxuria notatur : Si uerò pelicrepus(inquit) ſuperuenit,& numerare cœpit pilas,actum eſt. Quid ſibi hic pelicrepus uelit,non uideo:uerum certiſſima ducor coniectura, ut pilicrepum arbitrer legendum : eumq; intelligam,qui pilas, hoc eſt ſphæras aut glomos pice illitos in ignem balneorum ſiue uaporarii coniiceret,ſicubi fortè reſtingueretur. In hanc ſententiam ut pedibus eam,Papinius facit Syluarum primo,in balneo Etruſci,

Quid nunc ſtrata ſolo referam tabulata,crepantis
Auditura pilas,ubi languidus ignis inerrat
Aedibus,& tenuem uoluunt hypocauſta uaporem?

Meminit huiuſmodi pilarum,ut opinor,& architectus Vitruuius libro quinto, Suſpenſuræ caldariorum ita ſunt faciendæ, ut primum ſeſquipedalibus tegulis ſolum ſternatur inclinatum ad hypocauſtum,uti pila quum immittatur,nõ poſſit intus reſiſtere:ſed rurſus redeat ad præfurnium , ipſa per ſe ita flamma facilius peruagabitur ſub ſuſpenſione. Domitius uerò Papinii expoſitor,ita locum eum enarrat: Quid nũc(inquit) ego narrem tibi tabulata,quæ in ſublimi parte ædium ſunt,quo deſinunt uaporaria,haben

Tonsores. Ciniflones. Balneatores. Arcularij. Pilicrepi. Propolæ. Alipili. Pigmentarij. Mediastini. Coronarij. Mangones. Cosmetæ. Aliptæ. Pædotribæ.

tia in uertice pilam concauam, quò peruenit flamma ignis in imo ardentis, ſed langui da & tenuis: ut domus ita tepeat, non autem æſtuet. Hæc ſententia an congruat, iudi cent uolentes. Nos quod uaria ſuggerit lectio pro captu ingenii in lucem promimus: ſicut & illud quod obſeruatum doctiſſimis eſt, inter eos qui corporis curam agunt, re cenſeri tonſores, balneatores, pilicrepos, alipilos, mediaſtinos, mangones, aliptas, ſeu pædotribas, ciniflones, arcularios, propolas, pigmentarios, coronarios, coſmetas, & id genus alios.

Senecæ locus alius emendat.

Ex quibus emendatur locus alius in Epiſtola eadem: Alipedum, inquit, co gita tenuem & ſtridulam uocem, quo ſit notabilior, ſubinde exprimẽtem, nec unquam tacentem, niſi quum alas uellit, & alium pro ſe clamare cogit. Tu expunctio inutili uer bo, pro alipedum, lege alipilum, id eſt alarum pilos uellentem, quod auctoris ſententiæ mire congruit. Sed & mox Seneca confluentem ad balnea inſtitorum, & cuiuſq; uiliſſi mi turbam enarrans: Iam librarii, inquit, uarias exclamationes, & botularium & diſtil larium, & omnes popinarũ inſtitores, mercem ſuam quadam & inſignita modulatione uendentes. Hic mendum irrepſit in uerbum unum, reliqua perobſcura ſunt.

Senecæ locus alius reſtitut. Libarij. Botularij qui. Botelli conficiendi ratio. Botulus.

Nam ubi librarii ſcribitur modò, legerim libentius libarii, à uendendis libis, de quibus in Faſtis Ouidius, ita ut una modò litera pereat extrita. De botulario uerò, ut noſtro beneficio pernoſcant & hoc ſtudioſi iuuenes, intelligo uerbo illo uenditores confectoresq́; botu lorum, ea erant farcimina, Feſto tradente, de quibus & Apicius, quiſquis is eſt, botel lum ſic facies, ex oui uitellis coctis, nucleis pineis conciſis, cepam addes, porrum conci ſum, thus crudum, miſcebis piper minutum, & ſic inteſtinũ farcies, adiicies liquamen & uinum, ſicq; coquas. Erat quidem botulus menſis omnibus gratus, ſed in Saturnali bus celebrabatur præcipuè, dum ex eo corona fieret pulti. Propterea libro quinto Va lerius Martialis forma tamen deminuta,

Martialis uerſus.

Et pultem niueam premens botellus.

Sed & in Diſtichis idem poeta ſic cecinit,

Qui uenit botulus medio tibi tempore brumæ,
 Saturni ſeptem uenerat ante dies.

Diſtillarius. Diſtillationes. Coryza. Branchi. Catarrhi. Grauedo. Fluctio. Arteriæ uitium. Embammata. Intinctus. Senecæ locus explicat.

Supereſt apud Senecam uerbũ non admodum uulgò notum, quod eſt diſtillarius. Sci mus quidem à Latinis ferè diſtillationes dici, quæ à Græcis coryzæ, branchi, catarrhi uocentur. Quamuis hæc apud illos differant: quum ſit coryza, dum pituita tantum na res obſidet, grauedo Latine dicta, ſicut Celſus meminit: catarrhus uerò, qui fluctio dici ualet, quum fauces palatumq́; : at branchos, quum & guttur & arteria corripitur, ob quod & artericum quandoq;, ut Paulus ſcribit, uitium id appellant. Omnia tamen hęc Hippocrates etiam coryzas uocat. Cæterum expoſitio hæc ad Senecæ ſenſum parum facit. Proinde ſciendum, diſtillationem quandoq; pro liquamine capi, quo utimur ad intinctus, ſiue (ut Græce dicam) embammata. Hinc Seneca ſcitè admodum & doctè di ſtillarium uocauit, qui id genus concinnaret diſtraheretq́;, quem inſignita modulatio ne merces ſuas uẽdere, ſcribit: qui mos adhuc paſſim ſeruatur in urbibus, Patauii præ ſertim.

Ædilium munus.

Conſuetum quoq; illud ueteribus fuit, ut uel nobiliſſimi ædiles eo fungerentur officio, ut loca eiuſmodi intrarent, quæ populum receptabant exigerentq́; munditias, & utilem ac ſalubrem temperaturam: non hanc, inquit Seneca, quæ nuper inuenta eſt ſimilis incendio, adeo quidem ut conuictum in aliquo ſcelere ſeruum inuitum lauari oporteat, nihil enim iam uidetur intereſſe, ardeat balneum, an caleat. Ad hæc arbitror reſpexiſſe Martialem, quum Epigrammatum tertio ita ſcribit,

Martialis locus illuſtrat.

Centum miſelli iam ualete quadrantes,
Anteambulonis congiarium laſſi,
Quos diuidebat balneator elixus.

Senecæ locus explanat. Ædilem metuentia loca quæ dicantur. Græcorum mos in balneis.

Hinc & aperitur locus Senecæ eiuſdẽ in libro De uita beata, ubi loca recenſet ædilem metuentia. Nam & alibi auctor idem: Decoquere, inquit, corpus atq; exinanire ſudori bus, inutile ſimul delicatũq; credidimus. Et Galenus libro Sanitatis tuẽdæ tertio, Ergo tranſire tantũ ad ſolium uſq;, non in Laconico immorari debebit, ſicuti qui citra exerci tationem ſeipſos elixant. Porrò Græcorum fuit moris, in balneorum ad id exſtructis locis multiplici exercitio corpora delaſſare. Id cuiuſmodi cenſendum ſit, ex ſcietiſſimi illius

illius Plutarchi uerbis coniectari poterit, quæ ſubiecimus ex commentario Quæſtionum Romanarum: Non aliud quicquam, inquit, Græcis ſeruitutem ac molliciem attuliſſe Romani putant, quàm gymnaſia & palæſtrã, quòd iis langueſcant adoleſcentium animi, ac effœminentur penitus. Quæ ſi quis effugere ſtudeat, in puluerem prodire, & (ut Græcè dicam) ἐς ὕπαιθρον, hoc eſt in ſubdiale ſpatium, oportet. At qui domi & in umbra balneis & unctionibus molliter ſe curant, hæc ſubire neceſſe eſt. Hinc emanaſſe arbitror, ut balnea etiam gymnaſia dicerẽtur, quod in Iudaico bello mõſtrat Ioſephus, ubi de Herode ita ſcribit, Nanq; apud Tripolin & Damaſcum & Ptolemaida publicas balneas, quæ gymnaſia dicuntur, Bibli autem exedras porticus condidit & fora. Gymnaſia tamen Græci, labores dicunt uehemẽtiores, quibus inſitus augeſcit calor, uti fiat corpus tum robuſtius tum celerius: cuius eſt modi ſciamachia, ideſt ad palum exercitatio & curſus. Fuiſſe porrò & philoſophis conſtituta in balneis loca, in quibus illi diſputarent, liquidò Vitruuius edocuit: Conſtituantur, inquit, in tribus porticibus exedræ ſpatioſæ, habentes ſedes in quibus philoſophi, rhetores, reliquiq; qui ſtudiis delectantur, ſedentes diſputare poſſint. Erat item prouerbium prioribus, in pauperes qui aſſiduè frigerent tremerentq;: eos nanq; de balneo cogitare & furno conducendo dictitabant: quod Horatius ſignificat,

Nec qui
Frigus collegit, furnos & balnea laudat.

Sed & Iuuenalis:

Quum iam celebres notiq; poetæ
Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
Tentarent.

Significat hæc ipſa item Ariſtophanes in Pluto.

Vocabula plura ad balneorum uſum ſpectantia: eſchara, alipterium, arybal/lus, arytæna, cammus, pyelos, pyanon, mare. Scholaſtica lex. Oceanus. Schola. Emaculatur Senecæ locus ad Lucilium de pſychrolute. Pſychrologi qui dicãtur: & pſychrologia quid. Pyulcus. Aſaminthus. Oa lutris. Balneorum nomina per irriſionem medicorum, quæ dicantur. Chytri. Chytrini. Culinæ fuſoria.

Caput XX

Verum prius quàm inde reuellamur, mutuemur item aliquid à Iulio Polluce, quo ueluti ſuperpondio lector onuſtus dimittatur. Scribit ergo libro ſeptimo, partẽ balnei dici eſcharam, aliam uerò alipterium, quod Latinè unctuarium ualet dici, & eſſe nomen utrunq; apud Alexin Cauniis, ἐν τῷ βαλανείῳ μήτε τὸ πῦρ ταῖς ἐσχάραις ἐνῆν καὶ κεκλεισμένον τὸ ἀλειπτήριον. quum nec in focis, inquit, eſſet ignis, & eſſet alipterium occluſum. Eſcharan Lycurgus & Ammonius dici autumant, quæ arrecta non ſit, & citra omnem altitudinem, ſed humi aſſideat, uel cum cauitate: unde & medicos ulcera concaua eſcharas uocare. Sunt item eſcharæ, pudendorũ muliebrium labra. Cornelius Celſus Medicinę quinto, in eryſipelarum cura: Poſt exuſtionem (inquit) putris ulceris, ſuperponenda ſunt quæ cruſtas à uiuo reſoluant, eas ἐσχάρας Græci uocant. Celſi opinionem comprobat primo Simplicis medicinæ Galenus. Pergit inde Pollux idem: Balnei uaſa, inquit, ſunt aryballus, arytæna. Vtriuſq; meminit Ariſtophanes, qui & balnei cammum dicit. Sed & pyelon quoq; nominat, quã Eupolis mactram uocarit, ἐς βαλανεῖον εἰσελθὼν, μὴ ζηλοτυπήσῃς τὸν συμβαίνοντα εἰς τὴν μάκτραν, ideſt quum balneũ fueris ingreſſus, ne inuideris ingredienti tecum mactram. Pyanon uerò tritico conſtat cocto, etiam ſi omnium generum fruges paſſo percoctas pyani appellatione intelligendas putent nonnulli. Videtur pyelos fuiſſe concauus locus, in quo abluerentur: quamuis & theca rectè dicatur pyelos: ſicuti item oceanus dicebatur uaſtior locus, alueuſq; maior, ita fortè ab amplitudine uocatus, & à lauantium quoq; ſtrepitu, & marino quaſi æſtu. Lampridius: Oceani (inquit) ſolium primus inter principes Alexander appellauit, quum Traianus id non feciſſet, ſed diebus ſolia deputaſſet. Nam & in ſanctis literis, uas capaciſſimum ab Solomone in templo dicatum, eſt mare nuncupatum. Quòd ſi quis miratur, ſciat eam Romæ fuiſſe thermarum magnitu

dinem,ut Ammianus doceat libro ſextodecimo, lauacra in Vrbe in modum prouinciarum quandoq; extructa.Erat & in balneis ſchola nomine,ſicuti comme minit Vitruuius:ea uerò erat labri pars ſiue aluei,à præſtolando dicta,ut occupato ab iis,qui priores ueniſſent labro,in ſchola cæteri circumſpectantes rectè ſtare poſſent. Quanquam erat & in porticibus ſchola, Plinio auctore, Alexandrum(inquit) & Philippum cum Minerua,qui ſunt in ſchola in Octauiæ porticibus & Philippi. Fortè uerò quis & appellatione ſcholæ ſodalitatem,& conuentũ aliquem id ętatis iuuenum intelligat.Nam & celebritas dicebatur,ait Macrobius,quum uel ſacrificium fiebat,uel epulum dabatur,uel ludi agebantur diis,uel feriæ obſeruabantur.In re militari ſecundam dici ſcutariorum ſcholam,aduertimus:ſed & milites quoſdam capita ſcholarum ab caſtrenſi ordine nuncupari.Et Seuerianum ſcribit Ammianus Marcellinus,ſociatum Valenti domeſticorum ſcholæ præfuiſſe.Scbolam porrò & diatribam dici,ex Gellio dilucet opinor.Sed & ab Cimone Athenis primum diatribas ſubſtructas,quæ uocarentur eleutheriæ,ideſt liberales καὶ γλαφυράς, Plutarchus ſcribit.Diatribas,interpres diuerſoria nobis reddidit,quàm rectè,diſpiciant uolentes.Scholaſticam legem quum audis,ocioſorum intellige morem qui in ſtationibus,aut aliubi fabulis nugiſq; ſæpius boras conterunt bonas.Erat porrò & Romæ regione tertia,ſchola quæſtorum atq; item capulatorum.Conuenit item balneo,inquit Pollux, ψυχρολουτρεῖν. Id uerbum ſignificat,frigida lauari.Quod poſitũ inuenimus apud Ariſtophanem. ἐν δαιταλεῦσιν. inquit enim ἐψυχρολουτρήσαμεν, ideſt frigida lauimus. ψυχρολουσίαν legimus apud Paulum Aginetam libro primo.Quæ nos adiuuant auctoritates,ut Senecæ deprauatum fœdè locum reſtituamus in integrum:ſic enim modò ſcriptum inuenias libro Epiſtolarum ſeptimo ad Lucilium:Memor artificii mei ueteris frigidus cultor mitto me in mare quo modo per ſichœolutam decet,gauſapatus. Lego pſychrolutran, uel pſychroluten:ſignificat enim eum qui frigida lauatur. Nam & libro duodecimo irrepſit item menda,Ille tantus pſicholutes,qui calẽdis Ianuariis Euripum ſalutabam,qui anno nouo,quemadmodum legere,ſcribere,dicere aliquid,ſic auſpicabar in uirginem deſilire,primum ad Tiberim tranſtuli caſtra.Scribe ut iam docuimus,pſychrolutes.In quo ſciendum,ueteres frigida tantum uſos,quum calida balnea ualetudinariis deſeruirent.Nam pſychrologi homines dicuntur,qui boni proferunt nihil,& ſermo eiuſmodi uocatur rectè pſychrologia.Pyulcus ad inſtitutum præſens pertinet nihil. Eſt tamen eo nomine medicis accommodum inſtrumentum uel in ſinuum cura,quos uocant κόλπους, ubi diu perſeuerat ab corpore ſubiecto abſoluta & reglutinata cutis. Dicitur pyulcos, quia pus educat,meminit Therapeutices quinto Galenus.Sunt alibi in Pollucis eiuſdem theſauris uaſorum nomina hęc ad eiuſdem balnei uſum.Aſaminthus,mentio cuius eſt apud Homerum frequens.Crunus,catachytlum,Eupolis in Chryſogone,

ἀλλ' ὦ φίλε ζεῦ κατάχυτλον ξένε ἔχεις.

In Cratini autem beroibus aſaminthum intelligũt cibotum,ideſt arcam,alii poculum. Poſtremò ne quid effluat per incuriam,pellem qua ſuccingerẽtur mulieres in balneis, uel qui illas abluebãt,uocatam inuenio nunc oam lutrida,nunc uerò oam per ſe.Nam Theopompus ἐν παισί, ita ſcriptum reliquit, τὴν δὲ περιζωσάμενος ὤαν λουτρίδα, τῇ δ' ἀριθμῷ ἄβος περιστίκτην. At Pherecrates ἐν ἰπνῷ, inſtrumenta pædotriuices enumerans, ἤδη μὲν ὤαν λουομένῳ περιζωννύντες, ideſt iam(inquit) oam præcingebant ei qui lauaretur.Sic uerò dicebatur melota,hoc eſt pellis ouilla:unde fluxiſſe nomen,probabile eſt,hoc eſt ἀπὸ τοῦ ὄϊος, ideſt ab oue. Putant alii,oam quoq; ſignificare loma,hoc eſt marginem indumentorum, περὶ τὴν πέζαν, boc eſt circa fimbriam,uel periſtomion & peritrachelion. Illud deniq; relatu non indignum,ſeptimo Therapeutices ab Galeno traditum: Quintum logicos riſu excipientem medicos,calidum,frigidum,ſiccum, humectum,non citra fel ὀνόματα βαλανέων, ideſt balneatorũ nomina uocare conſueſſe. Apud Herodotum Hiſtoria ſeptima,Thermopylarum calentes aquas uocari ab indigenis χύτρους: puto quia chytrini dicuntur Græcis terræ cauitates,per quas immittantur fontes. Nec illud adieciſſe fuerit operæ uacantis,balneas,ſtabula,culinæ fuſoria procul apium caſtris diſcludi oportere.

Aſinus

Aſinus Aegyptius, quo ſenſu uenire in prouerbium poſſit. Oniſcus. Cynocephalus. Plinii locus illuſtratur de diis atri coloris. Inibi plura de figuris deorum, & rationibus ex Porphyrio. Qua'ue figura CHRISTVM deformarint priores, quem Onochelum, ideſt ὀνόχηλον dicebant. Semiſſii, & Sarmentarii, qui intelligantur. Vræus, qui & baſiliſcus. Caput XXI

ASinum Aegyptium, uenire in prouerbium perſpicimus, pro eo qui deriſui ſit omnibus, quemq; omnes inſectentur, conuellant, lacerent. Eius ratio ex hiſtoria eſt: proditur ſiquidem memoriæ, in Aegypto flaui coloris homines ludibrio eſſe, plurimumq; uellicari: aſinos uero plerunq; in præceps dari, ſicuti obuenit apud Coptitas. Vtriuſq; facti redditur ea fermè ratio, quòd ruffus foret Typhon hoſtis perpetuus Oſiridis, necnõ aſini quoq; colorem præferret. Sed additur hebetudinis item, ac ruditatis ratio, necnon iniuriarũ illatio frequens. Quæ cauſa gentibus item illis expreſſit, ut Perſarum regem Ochum nomine, quem miro proſequebantur odio, aſinum ſubinde appellarent. Quare is commotior, ὁ μὲν τοι ὄνος οὗτος ἔφη, ὑμῶν κατευωχήσεται τὸν βοῦν. aſinus, inquit, hic ueſtro conueſcetur boue, protinusq; Apin immolauit: ſicuti Dinon ſcriptum reliquit. Hic uerò eſt Ochus is, quem Aegyptii item Machæram uocarunt, ut Plutarchus inquit. Legimus item Buſiritas & Lycopolitas, tanto eius animantis odio flagraſſe, ut tubis omnino ſuperſederent uti, tanquã ſonum ædant aſinino planè conſimilem, prorſusq; non purum id animal arbitrabantur, ſed dæmonicum, ex ea quam expoſuimus aſſimulatione. Immo uerò in ſacris popana facientes τοῦ τε παῦνι καὶ τοῦ φαωφὶ μηνός, ideſt menſibus quos illi uocant payni & phaophi, aſinum effingũt inſignem, uinctum. Lectum tamen in hiſtoria eſt, ab Hyperboreis item Apollini aſinum immolari, cui ſententiæ aſtipuletur Callimachus,

τέρπουσι λιπαραὶ φοῖβον ὀνοσφαγίαι.

ideſt, pingues Apollinem oblectant aſinorũ iugulationes. Sed & de Hyperboreis Pindarus in Pythiis,

παρ' οἷς ποτε περσεὺς ἐδαίσατο λαγέτας
δώματ' ἐσελθὼν κλειτὰς ὄνων ἑκατόμβας.

Obiter illud in tranſcurſu notauero: oniſcon Græcis interdũ dici millepedam, ſeu centipedam, quam ab fabæ ſimilitudine cyamon quoque uocat Galenus: interdum uerò aſellum piſcem. At Hippocrati chirurgicum eſt inſtrumentũ oniſcus, luxatorum curationi accommodum. In Hori lectum monumentis eſt, Aegyptios hominem indicãtes, qui peregrè nũquam ſit profectus, onocephalum expingere, quia nec hiſtorias audiat, nec quæ ὑπὸ ξένης fiant, perſentiſcat. Aſinaria uerò feſtum erat Syracuſis, ab Aſinaro fluuio appellatione ducta, apud quem Athenieñſiũ imperatores Nicias & Demoſthenes capti. Agebatur Carnio menſe, quem Metagitniona uocẽt Athenieẽſes, & Maium intelligunt eruditi. Quoniam uerò de Typhonis colore meminimus, ſcribit Plutarchus, Aegyptiorũ hiſtoriam tradere, flaui corporis fuiſſe Typhona, Martem albi, ſubnigri Oſirim. Ex iis inuolucrum Plinii exſoluitur ex libro ſecundo, ubi deorum irriſa multitudine, alios ex eis creditos ſcribit, iuuenes atq; pueros, Bacchum uidelicet Apollinemq; & Cupidinem ſignificans, alios uerò atri coloris, innuens planè quod præſtruximus. Conferunt item ad Plinianum ſenſum, quæ Porphyrius ſcribit, Quum deus (inquit) lux ſit, & ignem æthereum habitet, nulloq; ſenſu capi poſſit, lucida quidem materia aut cryſtallo pario'ue lapide ad comprehendendum lumen ipſius exhortantur. Auro autem ignis, illaq; immaculata natura intelligitur. Multi uerò nigris lapidibus inuiſibile illius ſubſtantiæ ſignificarunt. Hominis autem formã diis attribuerunt, quoniam deus ratio eſt. Pulchros fingunt, propter eminentiſſimam & indeficientem illam pulchritudinem. Diuerſis præterea figuris & ætatibus, & alios ſedentes, alios ſtantes, mares alios, alios fœminas, & aut uirgines, aut matrimonio coniunctos. Diuerſo quoque amictu ſimulacra conſtituũt, ut diuerſitas deorum non lateat. Alibi quoq; Porphyrius idem, quæ diis attribuantur, omnia ſenſu allegorico enarrãda commonens, ita ſubdit, Vniuerſus mundus Iupiter eſt, animal ex animalibus, deus ex diis conſtitutus. Iupiter

autem eſt,inquantum intellectus eſt,à quo uniuerſa producuntur,& qui cuncta creas intelligendo. Iouem eſſe credendum eſt uirtutem prouidentem atque uiuificam,quam pila & rotundis figuris ſignificabant. Hominis uerò ſimulacrum ei conſtituunt,quoniam mens eſt quæ cuncta ſeminali ratione producit:ſedere autem fingitur,ut ſtabilis uirtus atq; incommutabilis exprimatur. Nuda apertaq; habet ſuperiora,quoniam conſpicuus intelligentiis & ſuperioribus eſt,inferiora uerò teguntur,quia occultatur inferioribus creaturis. Sceptrum læua tenet,quia in his corporis partibus ſpiritaliſſimum uitæ domiciliũ inuenitur:creator enim intellectus,rex,ſpiritusq; uiuificans mundi eſt. Dextra uerò aut aquilam protendit,aut uictoriam: alterum,quia cæterorum deorum dominus,ſicuti aliarum auium aquila eſt:alterum,quia omnia illi ſubiecta ſunt. Sciendum uerò hac parte,quod huic loco congruit præcipuè,Chriſtianæ ueritatis hoſtes,dum animæ illudunt ſuæ,ineuntq; cum Antitheo ſocietatem intimam,infando etiam picturæ genere auſos Dei ſummi ſummatẽ filium deformare,ac uelut in pergula prætereuntibus oſtentare aſininis auribus,pede altero inungulatum,ac togata ſpecie,cum libro in manibus,addito etiamnum ſceleſtiore titulo, ceu Chriſtianorũ is foret deus, Onochelus,ideſt ὀνοχηλὸς nomine. Illud uerò auctarium fuerit,inſectatione eadem ab importunis hominibus CHRISTI cultores Semiſſios nũcupatos,& Sarmentarios, de leti genere,quòd ad aſſis dimidii ſtipites deſtinati ſuperiectis accumulatisq; ſarmentitiis faſcibus, cõcremari conſueſſent. Semiſſes uerò dici homunciones,palàm eſt uel imperitioribus. Ad deos & illud pertinet, Vræum Aegyptiis dici,quem baſiliſcum nuncupent Græci:eſſe uerò inter omnia ſerpentium genera(ut ſcribit Horus)immortalem,qui & citra morſum afflatu ſolo perniciem inferat:quia uerò uideatur ζωῆς κυριεύειν καὶ θανάτου, ex auro conformatum capitibus deorum appingunt. Quin & argumento eodem indicare æuum arbitrantur:ſicuti mundum ſignat caudam præmordens ſerpens,ſquammis ſuppunctus uariis,quibus ſyderum præmonſtretur fulgor.

Prouerbium quod eſt,Mantis te uidit,quem habeat ſenſum. Mantis quid. Capur XXII

MAntis te uidit,eſſe in eos adagio uidetur, quibus faſcinator oculus mali obiecit quippiam. Proditur memoriæ in Græcorum commentariolis quibuſdam:eſſe mantin locuſtæ genus,quæ in ſtipulis enaſcatur,uirens colore,corpore prælongo,pedibus item prioribus prælongis,quos & agitat aſſiduè. Ex qua ratione ſunt qui putent præmacram ac prætenuem ſignificari puellam à Theocrito,illis uerſiculis qui leguntur apud eum Idyllio K,

εὗρε θεὸς τὸν ἀλιτρόν,ἔχεις πάλαι,ὃν ἐπιθύμεις,
μάντις τοι ταν νύκτα χροΐζεται ἁ καλαμαία.

Ariſtarchus in commẽtario Lycurgi,locuſtam hanc ſcribit,ſi quod inſpexerit animal, protinus illi quippiam producere mali:unde,inquit, μάντις dicitur ὡς βλαβὲς καὶ χαλεπὸν ὁρᾶσθαι, hoc eſt mantis uocatur,quæ noxii moleſtiq; aſpectus eſt. Vel dicitur mantis,quia locuſtis aduentantibus,præſagium fit ingruentis penuriæ.

Autumnalis appetentia, in prouerbium uſq; producta, quam habeat rationem. Cur autumno ſcaturiant ægritudines. Apoſiti qui. Autumni inæqualitas unde ſit. Caput XXIII

AVtumnalis appetentia,doctè per prouerbium uſurpatur pro recta aptaq; uoracitati. Eius rei non una uidetur ratio. Sunt enim qui ad oporas,hoc eſt fructus (de quibus nos alibi latius)huius euẽtus cauſam reiiciant:neq; id item ſimpliciter:ſunt enim qui fructuum eſitatione multiplici,ſubduci aluum inſigniter arbitrentur, proindeq; retrimentitia,& inutili mole exinanitum corpus νέας ὀρέξεις παρασκευάζειν, ideſt nouas ualidasq; appetentias parare. Alii uerò fructuũ plurimis ineſſe credunt δριμύ τε καὶ δηκτικόν, ſapidum quiddam mordaxq;,quo laceſſatur ſtomachi uoracitas amplius, q̃ obſoniis ullis aut bellariis. Quando & iis ægrotis, qui uocantur apoſiti, hoc eſt ſine cibo, aliquid oblatum eiuſmodi orexin facit. Cæterum,ratio illa quam mox promam,phyſico ſit fortè congruentior. Equidem in ſe id unuſquiſq; experitur & ſentit,ſed & multa perdocẽt, genuinum familiaremq;

familiaremq́ calorem æſtatis tempore laſſeſcere, diſſipariq́ meatuũ laxitate: ingruente uerò autumno, aereq́ iam frigeſcente atq́ cauſa eadem conſtipatiore iam corpore, inualeſcit calor idem cõgregatus ad interanea, occluſusq́. Quo fit ut amplius cibo ſtudeamus, quando etiã conficimus ualidius. Addunt aliqui, ne ullatenus in hoc quæſtionum inuolucro ſint aſymboli harum ſtudioſi lectionũ, æſtate nos quidem effici ratione æſtuum διψητικωτέρους, hoc eſt ſiticuloſiores: proindeq́ humectatione uti uberiore. Demutata uerò ardoris exuſtione, uiciſſim contraria naturam affectare, animaduertimus: propterea παντηκωτέρους ποιεῖ, ideſt cibi appetentiores facit, & aridum alimentum corporis ingerit temperamento. Nec tamen aſtruat quiſpiam cibaria prorſum huius eſſe effectus expertia, quando ex nouis recentioribusq́ concinnata frugibus, reliquis longè præſtare fructibus, ſit exploratiſſimum, & proinde ueſcentes allectare amplius. Ex iis uerò omnibus iam (opinor) propoſiti prouerbii quæſtioni multum lucis perſpicuè affuſum eſt. Quorum ſingula ſi ſatisfecerint minus, at iunctim ſimulq́ omnia legentium implere deſideria poterunt. Autumno porrò inæqualitas maximè propria eſt, quoniam auctore Auicenna, dies ſunt æſtiui quodammodo, noctes hyemales. Quę utique poſt alias ratio efficere creditur, autumno in primis ut ſcaturiant ægritudinum agmina. Sed cur nam autumnalis nox uerna frigidior eſt, quum ſecus omnino eſſe debuerit: nam ſiccior tunc ac ſubtilior uidetur aer, & ideo igneæ propior naturæ. Dicendum autem, uehementer rarum aerem non facilius modò calorem admittere, ſed & frigus, quando & aqua ignibus attenuata factaq́ ſolutior concreſcit celerius multo, quippe meatibus longè amplioribus, penetrare uehementius frigiditas poteſt.

Autumni inæqualitas unde sit.
Autumno cur scatuiant ægritudin[illegible]
Autumnalis nox cur uerna frigidior.

Prouerbium, Amicus ut oleum plantis, quo enuntietur ſenſu. Quæ inoculationem aut inſitionem minus admittant. Oleo perunctas arbores interire. Præpingues cur generationi minus apti. Quinti apophthegmata duo. Anaxagoræ dictum parœmiodes. Oleum ſpicæ. Vnguentum nardinum ac petalium. Oleatum. Calcinatum. Cretare. Impaſtare. Caput XXIIII

OLeum eſſe plantis infeſtiſſimum, prodi à rerum naturæ peritis, ſciunt, qui Græca pertractant: quiq́ non ex pronao tantũ (quod dicitur) Muſas conſalutarunt, uerum & in ipſa muſei cella incubarunt: proptereaq́ aſſeritur, plantas ἐλαιώδεις, hoc eſt oleoſæ naturæ inoculationes, quas φυοφθάλμους Græci uocant, neque id genus permixtiones alias ullo modo admittere. Neq́ enim conum aut cupreſſum uel pinum, & omnino piceas peregrini quippiã uel pati uel alere. Cui rei argumento eſt, ſi plantam quamlibet oleo inunxeris, demoritur protinus, ſicuti & apes. Commemoratas uerò arbores præpingues eſſe ac oleoſas, indicio eſſe poteſt, quæ ſubinde deſudatur pix, reſinaq́. Faces quoq́ indidem oleoſum refundunt humorem, ſplendeſcitq́ in iis pinguedo: διὸ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα φύσιν δυσμίκτως ἔχει, καθάπερ αὐτὸ τὸ ἔλαιον, ideſt proindeq́ aliis promiſceri nequeunt, ſicuti nec oleum ipſum. Inde ergo concinnatur adagio, in eum qui inimicus infeſtusq́ omnibus eſt, ac diſſociabili morum feritate truculentiaq́ communionem non patitur. Quę res ſi foret in quàm plurimis, tolleretur planè humana ſocietas, perirentq́ omnia, ad quæ nati uidemur. Sed quod ad inſitionum rationem pertinet, ſunt qui in eo plantarum genere etiam in corticem prætenuem cauſam refundant, cuius imbecillitas cum ariditate ſedem inſitis præbere neſciat, neq́ (ut Græci dicunt) ἐμβίωσιν, hoc eſt, ut pluribus interpreter unum illorum uerbum, intra ſe uitæ facultatem. Afferri poteſt & ratio illa: nam quod alterius naturæ ſuſcipit rem, debet eſſe εὔτρεπτον, hoc eſt eiuſmodi, ut mutãtioni non obluctetur, ſed ſuperatum facilè tranſeat in ſimilitudinem, & quod in ipſo alimenti eſt, in aſcititium tranſmittat. Etenim terram exſoluimus emollimusq́, ut conciſa comminutaq́ tranſeat facilius, & inſita comprehendat. Tenuis uerò & dura, tranſitum neſcit. Quod in plantis iis uſu uenire, compertũ eſt, quarum leuiſſima ligna temperamenti, mixtionisq́ ſunt expertia. Quæ uerò peregrina admittunt, feracia eſſe conuenit, & fœmineam quodammodo ſubire uicem. Cupreſſum uerò & piceam & id genus alia, fructus cernimus ædere ingeneroſos: ſicuti etiam præpingues hominum, corpulentioresq́ plurimum ſunt ἄτεκνοι, hoc eſt filiis progignẽdis inhabiles ineptiq́. Alimentum enim

Oleum plantis infestissimum.
Plantas ἐλαιώδεις inoculationes non admittere.
Arbores præpingues ac oleosæ.
Oleum apibus infestissimum.
Oleo perunctas arbores interire.
Prouerb. Amicus ut oleum plantis: quid significet.
Insitionis ratio.
Cupressi, et Piceæ fructus.
Qui filijs progignendis minus apti.

enim uniuerſum in corpus abit, nec ſeminaria ſubſiſtit ulla ſuperfluitas. Id ipſum ferè arboribus hiſce obuenire, non latuit naturalium ſtudioſos. Ipſæ nanq; εὐσωματοῦσι τοῖς μεγέθεσι καὶ εὐθύνουσι, ideſt corpore ſunt (ut ſic dicam) bene habito, augeſcuntq; egregie. Cæterum fructus uel non ferunt, aut minutum, & ſerò prorſus percoctum producunt. Quam ob rem mirandum minimè arbitrãtur, ſi aliena minus patiuntur, in quibus propria domeſticaq; exſucca cernuntur, aut nulla. Verum quia ab oleo caput hoc exorſi ſumus, & mox de eodẽ præflorabũtur aliqua, interim apophthegma Quinti, etiam ſi ſcurrile, inſeremus, qui percunctanti gymnaſtę, quam unctio uim haberet: reſpondit, Veſtis ſummouendæ. Compar Quinti & apophthegma, quod de urinis eſt inuulgatum, Ad pictoris utiq; functionem ſpectare, illas percalluiſſe. Verum (inquit Galenus) ſcurrarum hæc fuerint ridicularia, medicæ ſcientiæ haud quaquam. Subnotemus ex Græcorum fidelia parœmiodes illud item de Anaxagorę productum inopia. Ad eum nanq; ἀποκαρτερῶν, ideſt fame deſtinantem mori, quum ueniſſet Pericles, ab inſtituto reuocaturus, inſuſurrauit is ὦ Περίκλεις καὶ οἱ τὸν λύχνον χρείαν ἔχοντες ἔλαιον ἐπιχέουσι. ô Pericles (inquit) lucerna qui indigent, oleum affundunt. Sunt ex bene doctis, qui petaliũm unguentum, ſeu foliatum, aut nardinum dici uulgò oleum ſpicę coniectent. Ab oleo deniq; oleatum deduci comperimus, uti ab calce calcinatum, ab cæra cæratum, quæ noua quibuſdam ſunt, ſicut ampulleſcere, cretare, malagmare, impaſtare.

Super olei, uini, aceti, gari natura adnotantur pluſcula, non omiſſa quæſtionum iucunditate. Oxyngion. Oxycratum. Vinum cur dicat Homerus αἴθοπα. Garus quid. Caput XXV

Verũ quia ab oleo prior nobis exorta lucubratio eſt, ſubnectamus breuiſſimè quod de natura uicq; eiuſdem compertũ eſt, ex magni peripatetici ſententia: à quo quæſitum ſcimus, cur nam oleum & aqua denſeſcant frigore, at uinum acetumq; neutiq;, neq; item garus. Ad id uerò diſcutiendum inuolucrum illa ratio afferri ſolet: oleum quidem ferè eſſe qualitatis expers, & proinde temperatum potius frigeſcere ſtatim, adeo ut inter euaporandum frigefiat. Id uerò nõ fit in aqua omnino, ſed utpote frigida, ſe frigidior effecta facilè coit. Garus uerò utpote ſuis partibus tenuis, & calidior, non cõtinuò frigeſit: eodem modo etiam uinum. Acetum autem, ut tenuiſſimarũ partium, omnem reſpuit concretionem. Semina quidem caloris habere uinũ in ſe, teſtari etiam Homerus uidetur, quum dixit αἴθοπα οἶνον, non (ut quidam putant) propter colorem. Nec excidit quid alibi commentati ſumus. Sed & oleum non minus eſſe ignitum probant alii, nec minorem habere in calefaciendis corporibus uim. Nec uerum putant, quæ calidiora ſint, difficilius congelaſcere: nam ſic, quæ frigidiora ſunt, facilius gelu cogerenť. Oleo uerò coaguli cauſam dicunt celerioris, quod & leuigatius & ſpiſſius eſt. Hæc ſiquidem faciliora ad coeundum uidentur, quæ leuatiora denſioraq; ſunt. Vino autem non contingit tanta mollities, & eſt quàm oleum, multo liquidius. Acetum uerò liquidiſſimum eſt inter humores cæteros, & tanto acerbius, ut ſit acore triſtificum, & exemplo marinæ aquæ, quæ ipſa quoq; amaritudine ſui aſpera eſt, nũquam gelu contrahitur. In quo illud opera pareerga ſubnotaſſe nil obſuerit, aceti fecem dici Plinio oxyngion, quo tamen nomine axungiam recipere malunt Græci. Oxycratum uerò aqua eſt aceto temperata, Latinis poſcam dicere moris eſt. κιρνᾶσθαι miſcere eſt, quod in aquæ uſu ferè dicitur Græcis. Acetum, reſtinguẽdi incendii cauſa parari ſolitum ueteribus, auctores habeo iuris prudentes. Omnino minus prætereunda eſt Ariſtotelis doctrina ex Meteororum quarto. Quæ (inquit) aquæ plus habent, frigoris concreſcunt ui, ut glacies: quæ autem terræ, caloris poteſtate denſentur, ut lateres, ſal, nitrum. Oleum coagulatur nec calore nec frigore, quia ſit aeris plenum, nec immixta ualet aqua reſiccari, non ignis item ui elixatur, quoniam uiſcida potentia nil admodum euaporat. Ad explicãdam uerò olei naturam & illud pertinet, quòd potum ἐμετὸν ποιεῖ, uomitum cit, & præſertim flauam bilem. Cuius ratio eſſe uidetur, quòd quum ſit leue, καὶ ἀναφερὲς, ideſt ſuperna petens, cibos elicit ipſos, ad ſtomachum eleuans: ſtomachus uerò grauatus uim egeſtiuam ad uomitum exſuſcitat, præcipuè flauam bilem, utpote leuem ac tenuiſſimã, & facilè ſurſum uerſus

ſum uerſus euadentem. Quòd autem oleum ſurſum expetat, experientia ipſa manifeſtum, humido ſiquidem alicui admixtum in ſuperiores ſe e ueſtigio recipit partes. Sed cur inter cætera liquida oleum non remiſcetur? quoniam γλίσχρον ὂν καὶ ἀναμίλον πρὸς ἑαυτό, ideſt quum glutinoſum ſit, & in ſe reductum nequit diſſecari εἰς ἄτομα μόρια, hoc eſt in portiones minutiores, reliquisq; ammiſceri liquoribus. Argumento eſt, quòd in terram fuſum, ipſam ilicò non ſubit. Illud uerò nónne ſcitu digniſſimũ eſt, quòd quum idem ferè uideatur, diuerſiſſimum tamen effectum producit: lanæ ſiquidem oleo irroratæ candidiores euadunt, pili uerò uncti nigriores: nam & lanæ, pili ſunt. Sed in promptu tamen ratio eſt, quoniam ſqualore ac ſitu obſita magis flaueſcunt: uilli autem exſiccati, & abeunte qui in ipſis eſt humido, albeſcunt. Oleum igitur impedit, minimè ſiquidem areſiunt: nec in hoc ſimiliter habere contingit, ut uillos qui ablati ſunt, comparemus cum iis qui adhuc in corpore uirent: lanæ enim attonſæ ſunt. Dignum libra illud quoq; antiquis ingeniis obſeruatum, uetus oleum effici candidius, quàm recens, ſicuti item frigidi panes albiores cernuntur, quàm calidi. Cauſa uerò nigroris, ita appello quod Græci μελανίαν, humor eſt qui poros meatusq; offarcit, ſicuti albedinem inducit ignis, ut proditur De generatione & corruptione primo, Empedoclem tradidiſſe. In utriſque autem horum, ut recentibus uberius continetur humor, ſic tempore prouectis parcius in ſuperficie reſidet, propter euaporationẽ: euaporatur autem prorſus oleum uel tempore uel ſole, panis autem calore inde egrediente per refrigerationem. Humor itaq; frigidis iam euanuit, calidis adhuc ineſt. Porrò uti auctor Auicenna eſt, prima primi: Calidum agens in humidum denigrat, in ſiccum uerò dealbat, ut patet in lignis & carbonibus. Frigidum autem contrario modo agit, ut thus indicat cum oſſe. Sed addendum illud quoq;, Calidum propriè compoſitum, & naturale albedinem per ſe inducere ſemper: per accidens uerò etiam nigredinem, aut uaporum eleuatione, diſpergẽdo præfarciendoq;, uel etiã adurendo, ut Aethiopibus contingit. Vbi uerò certo menſu agit operatur'ue, ſicuti naturalis caloris actus præfert, albedinem inducit potiſſimum. Commonendi tamen hac parte ſumus, Oleum nouitium quidem ob inſitam aquæ uim in uirorem tendere cum fuſcedine quapiam, mox uerò accepta ætate, humore iam euaneſcente (quod diximus) albeſcere. Cæterum ubi amplius cõſenuerit, ruborem iam quendam incipit acquirere. Id quod in pinguedine inueterata planè conuiſimus. Addamus poſtremò illud item, quod magiſtra experientia exploratum eſt, & admiratione non caret: uidemus quippe, calida perfuſos aqua longe minus calorem percipere, ſi peruncti oleo fuerint. Quam tamẽ rem ea ratione prouenire, perſpicuum ferè eſt, quòd propter corporis lenitatem facilè delabitur aqua, minusq; immoratur quàm ut omnino ſubire ualeat calor. Quod ut uerum fateamur, faciunt artis medicæ periti, in quorũ libris obſeruatum eſt: ſucco mercuriali & portulacæ manu illita, poſſe ferri citra nocumentum liquefactum plumbum, & quiduis alioqui perurens. Verum quia traditum ueteribus eſt, Prudentiſſimi eſſe uiri, qualibet in re noſſe modum: iam huic parti coronidem appingemus, lecturi hoc genus floſculos alios: ſi illud breuiter cõmonuerimus, quoniam gari facta mentio eſt, ab eruditis appellatione ea intelligi non feculentam materiam & ſedimentum, ſed quod in morem aquæ fluidum ſupernatat. quod & in carne accipi ualet, ut ſit nomenclatura hæc eorum, quæ ex ſalſura exſudarint exſaniauerintq;, ut Columellæ utamur uerbo.

Strumam dibapho ueſtire, quid ſit. De ſtruma, & Vatinio paucula. Strumaticum. Eſtruthiſmena quæ ſint Græcis. Struthium. Adenes. Caput XXVI

STrumam dibapho ueſtire, quantum M. Tullii uerbis coniectare poſſumus, eſt ſcelera, turpitudinem, ſordes cuiuſpiam honorum faſtigio occultare honeſtareq;. Ita enim ſcriptum legimus ſecundo Epiſtolarum ad Atticum: Proinde iſti, licet faciant quos uolent conſules, tribunos plebis etiã, deinde Vatinii ſtrumam ſacerdotii διβάφῳ ueſtiant. Dibaphum certè purpuram ſignare bis tinctam, ueluti impendio magnifico, uideor ex Plinio didiciſſe. Porrò ueſtium id genus etiam ſacerdotibus contribui ſolitum, ex Liuio item ſcimus. Struma, ut colligunt nonnulli, extantia quædam in tergo eſt, ſicuti in pectore habeatur gibbus. Scribit Medici

[Struma quid. Meges chirurgus. Strumaticus. Struthismena quæ graui. Struthium. Lanaria herba. Glandulæ quæ. Galeni tralatio tota barbara. Adenes. Scrophulæ. χοιράδες.]

næ quinto Celſus, Strumam eſſe tumorem, in quo ſubter concreta quædam ex pure ac ſanguine, quaſi glandulę oriantur, quæ uel præcipuè fatigare medicos ſolent, quoniam & febres moueant, nec unquam facilè matureſcant, & ſiue ferro ſiue medicamentis curentur, plerunq; iterum iuxta cicatrices ipſas reſurgant rebellentq́;, multoq; pòſt ſit opus medicamēto. Naſcuntur uerò in ceruice maximè, ſed etiam in alis & inguinibus & in lateribus, in mammis quoq; fœminarū ſe repperiſſe, chirurgus Meges auctor eſt. Ab ſtruma inclinari ſtrumaticum, apud Firmicū legimus: Viceſima, inquit, pars tauri ſi in horoſcopo fuerit inuenta, ſtrumaticum faciet, exulcerata macularum labe poſſeſſum, uel certè elephantiaca contagione pollutum. Quæ uerò ἐστρουθισμένα dicuntur Græcis, ſunt ſtruthio herba repurgata, & ad candorem mollitiemq́; perducta. Struthium radiculam Plinius appellat. Sunt qui lanariam herbam. Hic uero illud commonendi obiter ſumus, eſſe glandulas apud Celſum, quæ apud Galenum frequenter etiam in ſemilatina, ſiue (ut dicā uerius) tota barbara tralatione, adenes uocantur. Addit Iulius Pollux, naſci ſtrumas citra meſenterium quoq;. Strumas ſemidoctum uulgus ſcrophulas uocat: quoniam eas Græci ab eiuſmodi bruto χοιράδας appellauerint. Eſt enim in ſue morbus ſtruma, ſed ab hoc diuerſus omnino, ſicuti accuratus ſtudioſusq; lector percipere ex Ariſtotele poterit. Strumoſi mentionem Iuuenalis facit, quum ita Satyra decima cecinit,

[Struma morbus in sue. Iuuenalis uersus.]

Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, uel
Strumoſum atque utero pariter, gibboq; tumentem.

[Vatinius ludis gladiatorijs lapidatus. Vatinij mores.]

Vt uerò & de Vatinio ſuperpondii adnectamus aliquid, auctor Macrobius in Cœnis eſt: illum à populo ludis gladiatoriis lapidatum fuiſſe. Eius item mores graphicè uidetur expinxiſſe M. Tullius: Illud, inquit, tenebricoſiſſimum tempus ineuntis ætatis tuæ patiar latere, licet impunè per me parietes in adoleſcentia perfoderis, uicinos compilaris, matrem uerberaris, habeat hoc primum tua indignitas, ut adoleſcentiæ turpitudo obſcuritate, ac ſordibus obtegatur. Et mox, Tu qui te Pythagoricum ſoles dicere, & hominis doctiſſimi nomen tuis immanibus & barbaris moribus prætendere, quæ tanta prauitas te mentis tenuit? qui tantus furor? ut quum inaudita ac nefaria ſacra ſuſceperis, quum inferorum animas elicere, quum puerorum extis deos manes mactare ſoleas, auſpicia contempſeris? Et item alibi: Odio enim tui, & ſi omnes ſuperare propter tuum in me ſcelus debeo, tamen ab omnibus penè uincor. Ex quibus illud expreſſum Catullo arbitrantur ad Caluum:

[Catulli locus illustratus. Vatinianum odium.]

Ni te plus oculis meis amarem
Iucundiſſime Calue, munere iſto
Odiſſem te odio Vatiniano.

Seneca uerò ad Nouatum, Vatiniū ſcribit hominem natum & ad riſum & ad odium, ſcurram fuiſſe & uenuſtum & dicacem.

Terreſtre tonitru. Terræ motuum ſpecies. Palmatiæ, ſiſmatiæ, chaſmatiæ, mycematiæ. Caput XXVII

[Terrestre tonitru, quid. Prouerb. Terra progenitus: quid signet. Galieno imperante terrestre tonitruum auditum.]

TErreſtre tonitru, poſitum inuenio pro terribili, tetro ac metuēdi horroris, ſicuti in illo Græcanico, κλήσατε χθονίας βροντάς, ideſt hymnis concinite terreſtria tonitrua. Vetus ſiquidem irroborauit opinio, quicquid uiſatur formidabile ac graue, eſſe ex terra progenitum. Sunt qui eo epitheto uehementer ſonantia malint intelligi, aut quæ ſub terra fiant. Quoniam ubi inſonet terra, pertingere cælum quoq; ſonitus is credatur. Idq; genus tonitru ex alto concipi, opinentur homines. Sicuti Galieno imperante, auditum inquit Trebellius Pollio tonitruum terra mugiēte, non Ioue tonante: quo motu fabricæ multæ ſunt deuoratæ, multi terrore mortui. Afferuntur à Græcis & rationes aliæ, ſed quæ perpenſæ amplius non perinde noſcātur graues, propterea quæ ſcribantur, haud ita plauſibiles. Illud memorabilius forſan, terræmotuum formas tradi quatuor, ſiquidem aut palmatiæ ſunt, qui humum moleſtius ſuſcitantes, ſurſum propellunt immaniſſimas moles, ut quum in Aſia emerſit Delos: aut ſiſmatiæ, ideſt σεισματίαι, qui limes ruentes, & obliqui urbes ac montes quoq; deuoluunt in planum: quo argumento ſiſmatiam Spartani ſepulchrum

[Terræ motuum species. Palmatiæ. Sismatiæ. Sismatia, pro sepulchro.]

ſepulchrum dixere, in quo Ephebi iacebant, gymnaſii ruina ex terræmotu eliſi. Aut chaſmatiæ, qui motu grandiore patefactis ſubito uoratrinis, terrarum partes abſorbẽt. Sunt poſtremò, qui de mugitus ratione uocantur mycematiæ, & ſonitu audiuntur minaci, quum diſſolutis elementa compagibus ultrò aſſiliunt uel relabuntur, conſidentibus terris. Tunc enim uelut taurinum erumpere boatum fremitusq; ac fragores terrenos, neceſſum propè eſt. Cæterum, qui mira præcipuè terræ motuum opera noſſe cupit, Dionis Traianum legat. Scribit Proclus, qui uellent terræ motuum ceſſationem, ſolitos Neptuno rem diuinam obire, quoniam dicatur Aſphalius. Sed & in eundem terræ motus refunditur cauſa, quoniam ne de terræ cauitatibus proſiliant uenti, ſæpe obſtet mare, meatus obſtipans præfarciensq;. Proinde dici Neptunum Gæechum, & Enoſichthona.

Stultorum theſaurus. Caput XXVIII

Linguæ petulantiam pleriſque ſcimus mortalium eſſe ita familiarem gratamq;, ut nullo non momento Timonianus Theoninus'ue diſtringatur dens, nunc liuore (quod late patet uitium, & eſt in multis) nunc imprudentia & genuina leuitate: unde obrepſit uenuſtus adagio, ut maledicentia ſtultorum nũcupetur theſaurus, quem in lingua cõditum gerant. Eius uerò mihi auctor in Penulo Plautus eſt, cuius etiam adſcripſi uerſiculos plures, quod ſint feſtiuitatis comicæ, Plautinæq; in primis pleniſſimi,

Iſtic eſt theſaurus ſtultis in lingua ſitus,
Vt quæſtui habeant, male loqui melioribus.
Viam qui neſcit, qua deueniat ad mare,
Eum oportet amnem quærere comitem ſibi.
LY. Ego male loquendi uobis, neſciui uiam.
Nunc uos mihi amnes eſtis, uos certum eſt ſequi.
Si bene dicetis, uoſtra ripa uos ſequar:
Si male dicetis, uoſtro gradiar limite.

Conclamare uaſa, quid. Conuaſare. Caput XXIX

Conclamaſſe uaſa, & caſtra iam mouiſſe, per iucundam à militari negotio tralationem, de iis prouerbio dictitare conſueuimus, quos iam demigraſſe uolumus ſignificare. Id innuere Cicero uidetur Accuſationum in Verrem libro ſexto: Conquiri Diodorum tota prouincia iubet, ille ex Sicilia caſtra iam mouerat, & uaſa collegerat. Cæſar Ciuilium bellorũ libro primo: Fit ab hoc certior Cæſar, duces aduerſariorum ſilentio copias caſtris educere, quo cognito, ſignum dari iubet, & uaſa militari more conclamari. Et libro tertio: Qui cum magna expectatione ueniſſet, temerè progreſſus turpem habuit exitum, & noctu, neq; conclamatis uaſis, flumen tranſit. Sæpe item tum hic, tum hiſtorici reliqui, eo dicendi genere utuntur. Conuaſare dicuntur & qui demigraturi res componunt. Terentius, Aliquid conuaſaſſem. Hieronymus, Conuaſatis quæ à fratribus miſſa detulerat.

Sine corollario non recedere, quid. Corollarii notiones. Caput XXX

Quoniã uerò in Ciceronis diſertiſſimas orationes incidimus, quibus proſciſſus Verres: ſuccurrit nunc ex eiſdem adagio alius non aſpernabilis. Quo uerò ſenſus percipi eius poſſit faciliùs, ſubnectam Oratoris uerba: Cœnabat (inquit) apud Eupolemum, argentum is cæterum purum appoſuerat, ne purus ipſe relinqueretur, duo pocula non magna, uerumtamen cum emblematis. Hic quaſi feſtiuum acroma, ne ſine corollario de cõuiuio decederet, ibidem conuiuis inſpectantibus, emblemata auellenda curauit. Patet ex iis (opinor) ſcitè admodum in auidiuſculos concinnari prouerbium, quibus haudquaquam eſſe ſat uidetur, ſi quod iuſtum æquumq; eſt, indipiſcantur, niſi amplius aliquid corraſerint. Eſt ſiquidem corollarium, ut M. Varro ſcribit De lingua Latina primo, id quòd additum eſt, præter quàm quod debitum, tanquam auctarium ſuperpondiumq;, ideſt ultra pondus menſuramq; adiectum. Deducitur uox à corollis, quòd eæ quum maximè in ſcena placuiſſent actores, dari ſolitæ forent. Quanquam & pro corollis corollaria dici inue-

nias apud Plinium primo & uiceſimo libro: Paulatim, inquit, & Romæ ſubrepſit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis, mox & corollariis, poſtq; è lamina ærea, tenui, inaurata, aut inargentata dabantur. In priore notione eſt apud Ciceronem in Frumentaria: Noli (inquit) hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum bonis, ac de ſcenicorum corollariis decumam emerunt. Apud eundem dicitur corollarium nummorum. Apud Plinium item Hiſtoriæ naturalis nono, pro ſupernumerario poſitum deprehendes corollarium in Cleopatræ conuiuio. At Apuleius poſticam Venerem συμβολικῶς & opertè corollarium dixit: Mihi (inquit) iam fatigato de propria liberalitate Photis puerile obtulit corollarium.

Verbi quod eſt κέρκος, notio non una. Ciceroni ad Atticum lux inſertur. Item quid ſit illud eiuſdem, Allienſis pugnæ funeſtior dies, quàm Vrbis captæ. Vita candida efficere, quid. Caput XXXII

Ercon, Græci uariè exponunt: nunc enim eo nomine uas intelligunt, ſicuti eſt tripus: Alcman pro ianua uidetur ænea accipere: annulum hoſtii quidam interpretantur. Sed & animalis cuiuslibet cauda rectè ita uidetur dici, παρὰ τὸ σκαίρειν καὶ ἕρπειν. hoc eſt, à ſaliendo obrependoq;. Ariſtophanes, ἰδοὺ δέχου κέρκον λαγώ. ecce (inquit) leporis caudam excipe. Quia uerò mollior delicatiorq; eſt animalis eius pilus, ſpongiæ loco utebantur plerunq;, purgandis præſertim detergendisq; lippitudinibus. Inde natum puto adagium, in eum qui nimis aſtutè ſubblanditur, ut nũcupetur Cercus. Auctor mihi eſt M. Tullius Epiſtolarum ad Atticum libro octauo, ubi de ciuili bello agens: Domitius (inquit) ut audio, in Coſano eſt quidem, ut aiunt, paratus ad nauigandum: ſi in Hiſpaniã, non probo: ſi ad Cneum, laudo: quouis potius certè, quàm ut Cercum uideat, quem ego prorſus aſpicere non poſſum. Quo in loco Cæſarem intelligo, qui mira uafricie graſſabatur, ut omnino arriperet principatum, arridebatq; omnibus, & præter quàm etiam dictaret ingenium, clementiam præferebat, iniurias aut diſſimulabat, aut leniſſimè caſtigabat. Ille (inquit alibi Cicero) literas blandas mittit, facit idem pro eo Balbus, mihi certum eſt, ab honeſtiſſima ſentẽtia digitum nuſquam. Certè ubi quem admiſſa noxa, mulctari leuius animaduertimus, uulpis cauda correptum fuiſſe, dictitare conſueuimus. In codicibus modò impreſſis, Cerium, pro Cerco ſubſtitutum mendoſe, inuenies: niſi cui fortè lectio illa magis arriſerit, ut Circum legamus. Quo nomine, nono De hiſtoriis Ariſtoteles, accipitrum genus tertium intelligit: cuius & decimo libro Plinius mentionem fecerit: ut uerbi obſcuritate notare Orator uoluerit, omnia rapientis Cæſaris auidius ingenium. Sunt qui cercon, animal interpretentur uites oblædens: ſed & uirile item pudendum: nõnulli murem putãt ſylueſtrem: gallum etiam alii, ad quod forſan reſpexerit Ciceronis ænigma. Eſt in eadem Epiſtola id quoq; ſcitu notatuq; digniſſimum: Allienſis pugnæ dies, funeſtior eſt quàm Vrbis captæ. Licet acutè adagii uice hiſce uti uerbis, ubi mali auctorem amplius deteſtamur, quàm rem ipſam qua affligimur: ſemper enim cauſæ euentorum magis mouent, quàm ipſa euenta. Nam & diem illum ſemper fuiſſe Romanis religioſum, ſcimus: hunc uerò quo capta Vrbs eſt, etiam in uulgus ignotum, hoc nanq; ex illo malum profluxit. Eſt mox paulo illud quoq; relatu non inutile: Ego uerò (inquit Cicero) hæc efficiam ei candida uita, puto. Vbi ſciẽdum, candida uita effici aliquid, quum citra omnem reprehenſionem fit. Nam quod in calce ferè idem M. Tullius ita ſcribit, Sed acta ne agamus, reliqua paremus. iam uulgatius extritiusq; eſt, quàm ut quicquã promamus ex nobis: nec præterea id genus ſcitamenta conſectamur, etiam ſi ad libellam ſatisfactum pro uirili omnibus cupimus.

Sub manu. Caput XXXII

Vb manu, adagio eſt elegans, quamuis obſcuritatis non multæ. Vtitur eo in Epiſtolis ad Lucilium Seneca: Conſilium (inquit) naſci ſub die debet, & hoc quoq; tardum eſt nimis, ſub manu quoq; (quod aiunt) conſilium naſcatur. Significatur ſumma temporis celeritas. Tranquillus in Auguſto: Aerarium militare cum uectigalibus nouis conſtituit, & quo celerius ac ſub manu annun-

tiari

tiari cognoſciq́; poſſet, quid in prouincia quaq; gereretur, iuuenes primò modicis interuallis per militares uias, dehinc uehicula diſpoſuit.

Prouerbium quod eſt, Pallenicum aſpicere, qua prodierit origine. Phlegra. Gigantum prælia. Caput XXXIII

PAllenicum aſpicere, docto prouerbio, dicitur in eum qui depugnaturus in hoſtem, generoſum quiddam uultu præ ſe ferat, ac eximiam animi altitudinem, unde formido iniiciatur ex aduerſum congredienti. Eius rationem ex hiſtoria promunt, quòd ita affecti Athenienſes in Piſiſtratum coorti ſint, apud Pallenem Atticæ locum, quum is tyrannidem inuaderet. Vel Pallene dicatur, quaſi βαλλήνη, παρὰ τὸ βάλλειν λίθοις: ueluti ita dictet, perquirendum eſſe hoſtem, quem lapidibus impetas. Quid ſi ad urbem Thraciæ Pallenem referas, nuncupatam quidem ſic à Pallene Sithonis filia, & Cliti uxore: ſicuti auctor Hegeſippus eſt in Palleniacis: Antiquitus uerò dicta creditur Phlegra. Incolas autem gigantas dixere, quibus conſtiterit aduerſum deos bellum. Cæterum memoriæ proditur, illuc delatum Herculem, gentis feritatem, & in cęteros odium quoddam intimum admiratum, cœpiſſe cum illis depugnare, interim uerò tonuiſſe frequenter, & crebra de cælo cecidiſſe fulmina, unde obrepſerit fabellæ occaſio, cum gigantibus ibi depugnatum à diis. Strabo autem libro quinto, in Campaniæ deſcriptione: Superioribus (inquit) annis fortunatus erat campus nomine Phlegræus, in quo res à gigantibus geſtas inuulgant fabulæ, nullam aliam ob cauſam, ut credi fas eſt, quàm quòd terra ipſa ſuapte uirtute præliorum concitatrix eſt. Sed & ſexto libro: Hinc, inquit ad Leuca (ea enim urbs non grandis eſt) ſtadia trecenta ſunt, ibi odoris aquam fœtidi effundẽs aſpicitur fons. Fabulæ tradunt, reliquos gigantes è uicina Campaniæ Phlegra, quum Hercules pulſos exagitaret (uocabãtur autem Leuternii) ad ea confugiſſe loca, contractosq́; ſubiiſſe terram, & ex eorum cruore, talem effluxionem fonte contineri: eam ob rem & littus illud Leuternium uocari. Phlegram uerò, ne hoc item ſubticuerimus, Cumanũ agrum ideo quidam dici opinantur, quòd tractus ferè ille uniuerſus ſulfuris, ignis, & calentium aquarum copia ſit refertiſſimus.

Palæphatiam papyrum, produci in prouerbium poſſe. Quo ſenſu fabuloſa pleraq; interpretetur Palæphatus: quid'ue palæphatus uocabulum indicet. De Phryxo interim, & Bellerophonte. Velleris aurei ratio. Pegaſus. Sparti. Dædala quæ dicãtur, item Aeola. Cur dicatur Dædalus ſimulacra feciſſe mouentia. Caput XXXIIII

QVoniam uerò ducente nos ſtilo ipſo, in fabuloſa dilapſi ſumus, ſubit nunc illud, ut teſtatum apud ſtudioſos uelim, ſciẽter, nec minus ornatè, libellos id genus, quibus fabellis inuoluta memorẽtur, quæq́; fidem non capiunt, poſſe Palæphatiam dici papyrum, ab auctore Palæphato, qui incredibilium, ideſt τῶν ἀπίστων, uolumina concinnarit. Nec me fallit, Virgilium, dum ad Meſſalam ſcribit, Palæphatiam papyrum ſimpliciter pro libris eius auctoris uideri accepiſſe, quando ita canit,

Quam mala multiplici iuuenum quot ſepta caterua
Dixerat, atque animo meretrix iactata, ferarum
Infamem tali meritorum more fuiſſe,
Docta Palæphatia teſtatur uoce papyrus.

Fuit Palæphatus hic Parius patria, ſiue (ut alii tradũt) Prieneus. Vixit Artaxerxis tempore: Incredibiliũ libros quinq; reliquit, quos tamen ad Athenęum quidam reiiciunt: in eorum primo, Scyllæ mentio fit, quę circumuenire hoſpites conſuerat, quam tamen aſtutia euaſerit Vlyſſes. Atq; inibi Sirenas quoq; fuiſſe meretriculas, idem auctor prodit, quæ deceperint nauigantes. Comperta nobis pleraq; item alia, ſunt digna (ut arbitror) ſcitu, quæ ſuis libris complectebatur Palęphatus. Ea ſi ſubiecero, nimirum oleum & opera philologiæ non perierit. Nam quod fabuloſa tradit hiſtoria, Phryxum cum Helle ſorore fugientem nouercales inſidias, uiſum eſſe per mare uehi ab ariete uelleris aurei: quidam interpretantur, fuiſſe paratam fugienti nauem, cuius inſigne aries foret.

Palæphatus uerò affirmat, Arietem uocatum nutritorem, cuius ſit opera & conſilio liberatus. Non deſunt qui prodant, arietinis chartis fuiſſe librum, qui auri conficiendi ac argenti rationem contineret. Item ſunt qui ſcribant fuiſſe Pegaſum, mulieris cuiuſdam equum uelociſſimum. Idem Palæphatus Bellerophontis nauem accipit eo nomine. Multa de Spartis paſſim à poetis memorantur, eos Palæphatus ſcribit, quum proximarum eſſent regionum, aduerſus Cadmum ſubitò conſtitiſſe, ac propter repẽtinos quaſi de terra contractus, ex omni parte confluentes, Spartos uocatos. Repetit idem hic quæ prodita fabulis de Dædalo ſunt, qui uiſus eſt ſimulacra feciſſe mouentia, ſed primus (ut inquit idem) ſtatuarum pedes à ſe inuicem ſeparauit, aliis coniunctim eos fabricãtibus. Naui quoq; cum Icaro filio Minois impetum euitaſſe, ſcribit, & propter inueſtigabilem fugam auolaſſe pennis, eſſe exiſtimatum. Ex quo ingenioſius facta, meditataq; Dædala dicunt. Sicuti uaria uocant Aeola, de Aeoli antiqui uafricia, ut ſcribit Lycophronis interpres ſuper eo uerſu,

ἐλύνων χνισμάτων, ὡς πνέῳ αἰόλον σόμα.

Fuit autem Dædalus Metini, uel Mitionis, ut habẽt alii, & Iphinoes filius, à quo Athenis Dædalidæ nuncupati. Cæterum fuit & Palæphatus alius hiſtoricus, qui Cypriaca ſcripſit, ac Deliaca: item Attica, & Arabica. Vixit hic Macedonis Alexandri temporibus. Fuit & nomine eodem Aegyptius grammaticus, aut Athenienſis, ut alii uolunt. Porrò Palæphati nomen, antiquum ſignificare uidetur, ſed & diu prædictum. Vnde olim ferè pueri in ſacello diuæ Mariæ Rhodigii Græcis characteribus CHRISTI paſſi, noſtra inſcriptione Palæphaton ſebaſma, uenerati ſumus, ideſt παλαίφατον σέβασμα. Indicat item dictio fatidicum: quando Odyſſeæ T Homerus, quercum appellauit palæphaton.

Cuiuſmodi prouerbium ſit, Staterii paries. De Pauſania breuiter. Cicero illuſtratur. Sabini Vrbis præfecti hiſtoria. Caput XXXV

STaterii paries, prouerbium eſt quo cõmonemur, uerbis eſſe parcendum, ne (ut aſſolet, & docuit Plinius) redituras per iugulum uoces nõ ſatis prudenter effundamus: Multi enim in res odioſas ſæpe incidunt nimis incautè, ut planè temporibus ſuis Staterio accidiſſe M. Tullius ſcribit, qui ea loquutus eſt, bonis uiris ſubauſcultantibus, interpoſito pariete, quibus patefactis, in iudiciumq; prolatis, rei capitalis iure damnatus eſt. Huic ſimile quiddam, inquit, de Lacedæmonio Pauſania accepimus. Sed & de Sabino Vrbis primario ſcribit Dion: cui ſic delator Rhatiarius, qui ſe amicũ fingebat, impoſuit, ut in Seiani gratiam ſenatorii ordinis aliquot in tectum induceret, ubi habitabat is, moxq; blandè ad animi ſecreta prodenda illiceret: quo nomine, die eodem in carcerem impactus, paulopoſt ἀκρίτως ἐφθάρη. Ex iis patet, opinor, adagii ratio: ſed quod de Pauſania præciſe nimis, ne dicam inuolutè, dixit Orator, amplius uidetur aperiendum. Fuit Pauſanias hic Lacedæmonius, uir quidem longè præclarus, ſed tamen in omni genere uitæ uarius: nam ut uirtutibus plurimũ eluxit, ſic & uitiis eſt inſigniter adobrutus. Huius enim eſt prælium illud perilluſtre, Græcis Latiniſq; monumentis certatim celebratũ, apud Plateas, quo Perſicum imperiũ, duce Mardonio, in Græcia acciſum concidit. Erat hic quidem ſatrapes regius, manu promptus, & quòd in rebus bellicis maximum ſemper fuit, ingenii plenus. Ductabat porrò peditum ducẽta millia, & quidem lecta uiritim, equitum millia uiginti. Cæterum Græciæ fortuna & ducis ingenium ſolers felixq; exſuperat omnia. Sed uictoria longè clariſſima Pauſanias elatus, magnificè iam de ſe cœpit ſentire, & maiora ampliora q; cõcupiſcere. Mox & ſucceſſibus aliis elatior etiamnum, cum Perſarum rege clàm de proditione agere cœpit. At quum in ſuſpicionẽ recidiſſet, atq; eo nomine capitis eſſet accuſatus, pecunia rem tranſegit. Quum uerò ad claſſem non remitteretur, ſponte ad exercitum abiit, ubi nõ mores ſolum patrios, ſed etiam cultum ueſtitumq; mutauit. Epulabatur more Perſarum, luxurioſius quàm qui aderant, perpeti poſſent. Interim Argilius quidam, quem puerum Pauſanias amore Venereo dilexerat, quum epiſtolam ab eo ad Artabazum accepiſſet, ſuſpicatus mali quippiam, Ephoris literas tradidit. At illi quamuis manifeſto proditionis crimine Pauſaniam tenerẽt,

non

non prius tamen adhibendam uim cenſuerunt, quàm ſe ipſe indicaſſet: itaq; huic indici quid fieri uellent, præceperunt. Fanum Neptuni eſt Tænari, id uiolari nefas putant Græci, eò is confugit, in ara conſedit, inibi διπλῆν διαφράγματι καλύβην, hoc eſt latibulum duplex diſcluſum compararunt, ex quo poſſet audiri, ſi quis quid loqueretur cum Argilio. Illuc ex Ephoris quidam deſcenderunt. Pauſanias, ut audiuit Argilium confugiſſe in aram, perturbatus uenit eò, quærit quid cauſæ ſit tam repentini conſilii: huic ille quid comperiſſet ex literis, aperit. Tunc uerò Pauſanias etiamnum commotior orare cœpit, ne nuntiaret, nec ſe meritum de illo optimè, proderet. Ea quum excepiſſent Ephori, iamiamq; comprehenſuri illum forent, in Mineruæ templum, quod Chalciœcum uocant, confugit, ubi & turpiſſimè interiit. Cæterum, ut ad Staterii parietem redeamus: hinc Chalinus ille Plautinus in Caſina, quum receſſim ceſſiſſet ad parietem, imitatus nepam (ut ipſe ait) ad capiēdum ſenis cum uillico ſermonem, mox gaudio geſtiens:

Noſtra (inquit) omnis lis eſt, pulchrè præuortar uiros:
Noſtro omine it dies iam, uicti uicimus.

Quo in loco adnotatum ab eruditis eſt, aſtipulante ſuccinenteq; Pompeio Feſto, Oſculanam dici pugnam, qua uicti uincunt. natum id à Leuino uidetur, qui à Pyrrho uictus, mox eundem deuicit. Titinnius, Hæc quidem quaſi oſculana pugna eſt, qui in fugam pulſi, hinc ſpolia hoſtium colligunt.

Conuiualis hilaritas omnibus præponitur aliis, ut qua reficiatur cum ſpiritu corpus. Titilletur ſenſus, ac expergefiat ratio. Conuiuæ cuiuſmodi requirantur. Vini laus. De ferculis nonnihil. Caput XXXVI

Etiam ſi quantum eualuimus, in aliis quæ de conuiuii ratione inter legendum digna ſe ingeſſerant quæ non omitterentur, diu affatimq; perſequuti ſumus: ex quo tamen in Platonici eminentiſſimi nuper libellos incidimus, eruditos in primis, & Platonem ſuum reſipientes quidem plurimū, ſed & ſapientum quandoq; pomœria cæterorum introſpectantes, operæpretium eſſe futurum, concepi: ſi indidem nonnihil præcerpſiſſem, quod antecedentia cōdiret ſcitius, & legentes dimitteret adminiculatiores. Illud uerò fuerit primum: eſſe quidem in uita, quæ animum allectent blandè, ac frontem remittant gratiſſimè: uerum quòd conuiuio rectè, nec citra modulum inſtituto, ipſum id præſtet uberius atq; affluentius, non ferè compertum. Id ut uerum ſcias, ſic collige: inter Ariſtotelis placita & medicorum eſſe, conſtat (opinor) ſagax hoc & prouidum animal, quem dicunt hominem, duobus conſurgere, ac coalitum augeſcere, corporea mole ac ſpiritali anima. Sed corpori ineſſe craſſamentum quoddam membrorum, humectæq; poteſtatis, adeſſe & portionem prætenuem ſubtilemq;. Ea uerò ſanguinis uapores cōplectitur, ac ſpiritus. Animæ item ineſſe duo, ſenſum, ac rationem. Quæ quum ita ſint, liquet nimirum, plenam inde uoluptatis honeſtæ uim copiamq; profluere, ubi uniuerſim hiſce portionibus paria feceris. At bona utiq; alia unam uix aut ſummum duas ſpectant, conuiuium ex omnibus unum modò, & legitimum utiq;, omnibus ſatisfactum uult. Etenim quis neſcit, membra hinc refoueri inſigniter, inſtaurari humores, ſpiritum refici, deniq; titillari ſenſum, ac rationē expergefieri quodammodo? Hic à laboribus interquieſcimus, curas laxamus, & ſuum ingenio ſufficitur pabulum, ut beneuolentiæ gratiam mutuæ, ac magnificentiæ argumentum non repetam iucundiſſimum. Tolle conuiuantium hilaritatem, iam parte plurima euanuerit amoris fomes, amicitiæ condimentum, ac uitæ ſolatia, inde quæ fuſim progerminant. Si præſertim legitimè, ſicq; caſtè coeant conuicturi, nec omnino uentri concœnes, ſed animæ. Communio ſiquidem uitæ rectius honeſtiusq; ſtatuitur conuiuii finis, quàm poculorum licentior inuitatio, quod comprobaſſe nominis argumento uidentur Græci. Id grauius multo, ac ſapiente dignum amplius, ut alimonia promiſcua, promiſcuum fiat & mentis bonum, uoluntate comparili. Quod ipſum & Varronis omniū doctiſſimi aſtipulatu, ſanciri nimium ualet, quoniam requiſiſſe conuiuas animaduertitur gratioſos, muſicos, literatos, dum illos diligenter in digitos mittens, Gratias cum Muſis coaptat, nec illis pauciores expetēs, nec hiſce plu

res. Qua ratione paulo iracundior inde ſummouendus planè uidetur, ſummouendi & quos atrior diuexat bilis, quiq; amariores nullo excãdeſcunt negotio, ni ita fuerint modo attemperati benigniore, ut Stoici Zenonis & Platonici Xenocratis ingenium reſipiant. Quos lupinorum imagine quadam miteſcentium, dum aqua macerantur, inuitatione ferunt paulo largiore mox ſolitos dulceſcere. Illud puto, fallit neminẽ, uitæ quodammodo uenenum mœſtitiam uideri, ac triſtitudinem. Sed & in conuictus ratione idipſum contingit ferè. Cæterum præſto præcellens eſt antipharmacum, ſiquidem caperatam mirè frontem exporrigit ſuaue clarumq; uinum. Cui tantum attribuiſſe creditur Aeſculapius, ut æqua id cum numinibus lance ſtatuerit. Et Aſclepiades cõdito uolumine, uini utilitatem deorũ uix æquari potentia ſcribit. Suffragatur & Platonis ſemper ferè diuini bracteata ſententia, ingenio ac uiribus temperato uini calore fomẽtum ſuffici mirificum, approbantis. Sciendum uerò, ſaliares dapes ac cœnas adipoſiores cum Sardanapali plumis ab hoc genus conuictoribus non tam neſciri, quàm ut caſtis moribus uenenoſas longè peius angue uitari. Pythagorica cum pomis oluſcula renideant amplius fuſiusq;, ut quæ benignior affatim natura ſuggerit parens. Nec tamen Euclionis ſordes hiſce nos putet quiſpiam ſpectare, Commori enim uerius hoc dicatur, quàm cõuiuere. Sed nimirum à mediocritate nuſquam, ne latum quidem unguem reuellimur. Salibus potiſſimũ ingenii condiatur exhilareturq; ferculorum, ac miſſuum quicquid eſt. Ante omnia uerò mentis ac morum nitoribus colluſtretur coitio, quotquot ſunt, omnium ſuauiſſima, utq; planè dicam, uitę hilaritas & condimentum longè clariſſimum, quando nec philoſophi abſtinendum eo cenſuere: quin & priſcorum ſimplicitas, non heroes modò, ſed deos etiamnum ad hoc genus uoluptatum facilè admiſit. Quas & beatis ſubinde polliceri non deſinit Magmed, Orientalium populis creditus ferè diuinus.

Apologia breuis, quid ita crebriter in Platonis uireta hoc opere diuertamus. Philoſophi eiuſdem explicatur excellentia: quamq; ſit à CHRISTI placitis haud ferè diſſitus. Caput XXXVII

POſtea quàm adnuente optimo maximo Deo, lucubrationibus noſtris, quarum ad diem hunc libros triginta concinnauimus, umbilicum uideor iamiam impacturus, uti mox publicum indipiſcantur: placuit hac parte multorum occurrere opiniõibus, quos inſigniter admiraturos haud ambigo, quid ita in Platonicorum muſea frequenter adeo in hiſce libellis diuertam, ut nulla non pagina Platonis nomen, perinde ac ſacrum agnoſcar uenerari. Ac uidear non quod ille facetiſſimè ait, ἐξευριπιδίζειν, ideſt ad Euripidis morem dicere uel facere, uerum undiquaq; πλατωνίζειν, ceu mihi ſubinde Cypriani illud de Tertuliano ſuccinam, Da magiſtrum. Ego uerò (etiam ſi nil me fallit, celebrem adeo in omni ſcientia uirum uoculis noſtris uel indiſertiſſimis haudquaquam indigere) quo plenè ſatisfactum ſibi opinaretur, quiſquis eius doctrinæ, ſeu theſauri potius, ad hanc horam fuit incurioſus, Beſſarionis multiplici eruditione inter Græcos eminẽtiſſimi ſententia eſſe contentus abunde poteram: apud quem Epiſtola quadam ſic adnotatum comperi, Si quid in hac induſtria noſtra uel eloquentiæ uel bonarum artium cognitionis eluxit, ſi quid fuimus, id omne uel nos à Platone accepiſſe uel ipſum ſibi ſe defendendo ſuppeditaſſe, facilè exiſtimari patimur, & uolumus. Cęterum cauſæ noſtræ collibuit patrocinari latius, etiam recuſantibus, ac in auguſtioris ſcientiæ uirum impiè nonnunquam infrementibus ampliter ſapientiæ magnitudinem claritatemq; ingerendo. Quam auctor eminentiſſimus in Phædro, quum de pulchritudinis ratione diſſertatio inſtitueretur, à Deo auri nomine ſignificatam petit intentiſſimè. Quòd eſſe pulchritudinem animi hanc, & proinde internã, eoq; pretioſiorem opinabatur. Id uerò Philoſophus ſuo ſeculo ſingularis Plotinus primum, mox & Porphyrius ac Iamblichus, ut de Proculo taceam, in ſinu quidem reconditum intuiti mũdiſſimo, uerum neſcio quibus obductum cõuelatumq; ambagibus, ut muricatus (quod dicit) uideri poſſet greſſus, ac formidabilis prorſum compauendusq;: ita expurgarunt ſæpius excoctum, ut planè puſtulatum fieret, ac obryzum defecatiſſimumq;. Vnde cunctο terrarum orbi illuxit inenarrabilis ſapientiæ amplitudo atq;

do atq; maieſtas,& quod mirari non uacat ſatis,Chriſtianæ ueritatis,ſanguine diuino Saluatoris præpotentis ſancitæ,ita ueſtigiis adnexa conglutinata'ue,ut ſimilitudo maior cogitari magnopere nulla poſſit. Quòd ut uero ſciamus uerius,nónne Pythagoricum legimus Numenium,quem magnus ille Origenes ſacræ interpres paginæ admiratus adeo eſt,ut philoſophis ferè anteponendum omnibus cenſuerit, quum Moſaica & Platonica expendiſſet myſteria, intonuiſſe altius, Platonem uideri prorſum Moyſen alterum,Attica eloquentia diuinitatis arcana rimantem propādentemq;? Id quod (opinor)expreſſit Parmenides,à quo Dei cõmonſtratur unitas,rerum ideas omnium, ideſt exemplaria & rationes continentis,aut eminẽtiſſimè producentis.Expreſſit cum Zenone Meliſſus,qui cæteris modò uiſitationem facientibus,ſolum eſſe deum aſtruit conſtantiſſimè.Iam uerò mundi natalia repetens Timæus,boni gratia illum ab artifice productum deo uaticinatur,primoq; cælum eſſe creatum terramq;, interſito mox aere cum aqueo elemento.Quæ omnia perſeuerãtiæ eum ſint habitura modum,quem ſummi opificis præſcripſerit ſapientia. Sed & Dei charagma eſſe hominem,pronuntiaſſe idem animaduertitur,cui terrena ſubiiciantur uniuerſa. Politicus uerò cum Protagora,Menexeno,Critia eundem ex terræ uiſceribus, nutu agitante diuino,eruit mirabili ratione.Ac ne quid deſit,peracto mundi ambitu, etiamnum ex eiſdem comprobat reuicturum.Cuius in dei aſſimulatione ac fruitione plenam demũ futuram felicitatem, docuit Philebus:nec reticet cum Phedone Theætetus ac Phædrus.Iam & in Legum libris,eſſe deum rerum menſuram omnium, legimus:in primis uerò,ſi deus quandoq; hominem induat. Legimus & ſuperbis Deum obſiſtere, humilibus autem benignius gratiam impertiri. Quid uerò illud in Epiſtolis inenarrabile patris myſterium,ac filii? Sed & inibi maxima traditum pietate nouimus,diuinorum adyta rationibus penetrari haud poſſe. Poſſe autem mentis puritate, ac cum Deo aſſimulatione intima,quæ in animis ignem ſuccendit, amplius coruſco promicantem lumine. An non admirabilis Heri Pamphili decimo De republica,ad uitam reuocatio, Elyſiorum peramœna ſpecie,paradiſi nobis delicias expingit infinitas? Nec prætermittitur inibi expiatorius locus,animas catenus cruciabiliter excarnificans,donec

Concretam exemit labem purumq; reliquit
Aethereum ſenſum atque aurai ſimplicis ignem.

Sed & infantilis limbus nec tacetur eàdem parte. Verum illa Socratis documenta,cuius'nam deniq; ſunt modi? Non pili eſſe faciendum tempus.Immortalitatis curam omnibus anteponendam. Fortuita facile ſpernenda,modò quæ perpetuitatem reſipiunt genuinam,aſſequi connitamur.Illatam uero iniuriæ uim accepta longe uideri peſtilentiorem. Velis remisq; adnitendum,ut artifici eminentiſſimo,

ὡς πάντ᾽ ἐφορᾷ, καὶ πάντ᾽ ἐπακούει.

ſuo reſtitutam candori,ab omniq; prorſum defecatam labe rationalem animam,diuinitatis expreſſiorem imaginem,ſynceriter,integrè ſancteq; offeramus.Quo nomine Laches ſpontali peccatorum confeſſione, ac pœnitentia nil aſtruit præſtabilius , quin & primo quoq; tempore omni arripiendam pede,quia diu concreta modis inoleſcere miris,cõſentaneum eſt:nec medicam facile manum admittere,uel ſubinde recidiuam intentare.Nam ex intemperanti animorum affectione uniuerſa, & quidem agminatim, mala erumpere,docuit Charmides.Quòd ſi temperantia denuo ſuccreuerit,ſuccreſcere & immortalitatis bonum incomparabile,quo ſanè in uirenti amœnoq; perfruebantur homines hortulo , prius quàm à diuinis ad fluxam collaberentur naturam.Quod uelut ex oraculo Moſaico comprobat Critias.Nec in prauum obdurati dæmonis imposturam reticent Timæus,Phædrus,ac Diotima.Sed terras diuinitus aquarum molibus adobrutas,quum omne in præcipiti uitium ſtaret,ad rationalis ferè interitum naturæ,ac animantium cunctarum:idem nos ex eadem(quod dicitur)fidelia,commonet Critias.Cæterum,quo'nam piaculo reticuerimus Academici principis ſententiam nobilem,qua is ad diuinitatis intima euectus animaduertitur, quo apud animum meum non magnopere admirabilius aliud,quoq; amplius,uelut attonita,hebeſcat mens,latentium cauſarum indagine certa rationem conquiſitura? Tantiſper , inquit diuinus

Plato

Plato, meis acquieſcendum documẽtis commonitionibusq́ꝫ, donec homine auguſtior quiſpiam, ſacratiorq́ꝫ ſeſe in terrarum oſtentet orbe, ueritatis adyta fonteſq́ꝫ arcanos recluſurus, quem uelut ducem inenarrabilem inſequantur omnes. Verum, ne in operis calce (tametſi mira excellentium rerum dulcedo arridet, quæ tranſuerſum auferat animum) fiat ἀβυδηνὸν ἐπιφόρημα: nam & Apelles pictores eos peccare dicebat, qui non ſentirent quid eſſet ſatis: iam & capiti & libro coronide inducta, conticeſcam, uelut epilogi celeuma recinuerim, lætantium more nautarum: optimum maximũ Deum apprecatus, quod uitæ supereſt etiamnum, ita liceat hiſce impertiri curis, ut eius recinant laudes, & ſtudioſorum iuuenum ſubſeruiant emolumentis. Interim uelut in ſenatus miſſione aſſueuerat uſurpari, hinc te moror nihil, lector optime: ita nihilominus, uti ſcias ea nos meditari, modò propius non admoueantur lineæ, ut mox haſce lucubrationes ceu teſſeras frumentarias liquidò computes. Receptitii, quod poteram meo iure, nihil uolo. Quod erit, proferetur benignè, quieti meæ prorſum iniecta manu, ne uiuus uidensq́ꝫ uitam extritum pergam, quod ait Lucretius. Quòd ſi forſan alicubi falli contingit, nec deſtinatum attingimus ſcopum, potiusq́ꝫ humi compaſcentes gracculi uidemur, quàm in ſublimi aquila conſtituta, meminerint legentes quod orator nobilis ſcriptum reliquit: Prima ſequentem honeſtum eſt in ſecundis tertiisq́ꝫ conſiſtere: nam in præſtantibus rebus, magna eſſe quæ ſunt optimis proxima.

FINIS

LAVS DEO.

BASILEÆ, PER HIER. FROBENIVM
ET NICOL. EPISCOPIVM,
ANNO M. D. XLII.

Series chartarum

αβγδεζηθικλμνξοπ ABCDEF abcdefghiklm nopqrstuxyz ABCDEFGHIKLMNOPQRST VXYZ aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ss tt uu xx yy zz AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ aA bB cC dD eE fF gG. Omnes terniones exceptis π, fF duernionib.

Opus hoc in duo uolumina commode ſecari poterit in ternione gg

FRO BEN

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

[illegible]